GERARDI VAN SWIETEN MED. DOCT. COMMENTARIA IN HERMANNI BOERHAAVE...

Gerhard : van Swieten

Digitized by Google

NAZIONALE
12
23 R
19

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
55
10 F
23
ROMA

12
3
d
3

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

GERARDI VAN SWIETEN

MED. DOCT.

COMMENTARIA

IN

HERMANNI BOERHAAVE

APHORISMOS,

DE

COGNOSCENDIS ET CURANDIS

MORBIS.

TOMUS TERTIUS.

PARISIIS,

Apud Viduam & Filium GUILLELMI CAVELIER, viâ San-Jacobeâ, ſub Signo Lilii Aurei.

M. DCC. LIV.

CUM APPROBATIONE ET PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRÆFATIO.

PRomiſeram, fateor, me citiùs datam fidem liberaturum, quàm præſtare potui, in edendis illis, quæ ſupererant adhuc, Aphoriſmorum Commentariis: ſed & multa mihi obtigerunt, quæ prævidere non poteram. Quis enim credidiſſet, Auguſtam Imperatricem, medios inter belli tumultus, cogitaturam non tantùm de reſtaurandis ſtudiis & bonis artibus, ſed & præſtituram talia, quæ pacatis temporibus vix ſperari poterant? *Collegium Thereſianum* ſub ejus auſpiciis erectum voluit in uſum nobilis

Digitized by Google

juventutis, ut Pietati, Linguis, Philoſophiæ, Juriſprudentiæ, operam darent. Juſſit ſimul, ut magno ſtatim numero confluentium juvenum curam gererem, dignum ducens, ut ſummorum Virorum filii, patriæ ſpes, eodem uterentur Medico, cui Auguſtæ Domûs ſalutem credere dignata fuerat.

Voluit ſimul Auguſtiſſima Imperatrix, ut de emendando ſtudio Medico in antiquiſſima hac Univerſitate cogitarem seriò; quod dum feci, utile credidi, ſi Inſtitutiones Medicas publicè traderem, præmiſsâ priùs methodo Medicinam diſcendi. Novus certè, nec adeo levis, labor.

Neque hoc tantùm, ſed & rebus Medicis præeſſe debui, omnibus intereſſe examinibus, &c; cùm videbatur Auguſtiſſimæ, muneris mei rationem hoc poſcere; neque abuſus, qui multi ſenſim irrepſerant; alio modo certiùs exſtirpari poſſe, quàm ſi perpetui Præſids apud inclytam Facultatem provin-

Digitized by Google

cia mihi demandaretur.

His omnibus adhuc addenda eſt Auguſtæ Bibliothecæ cura, & novus impoſitus Bibliothecæ Præfecto labor: cenſura nempe librorum Medicorum, Philoſophicorum, Philologicorum, Hiſtoricorum, & Miſcellaneorum; Auguſtiſſimæ enim pietas ſeveram dictavit legem, quâ omnibus ſuis ditionibus exulare juſſit libros, qui moribus vel religioni nocere poſſent. Simul autem noluit, ullum damnari librum, niſi lectum, & de quo conſtitiſſet in pleno omnium Cenſorum conſeſſu, quod atro carbone notari mereretur.

Fateor lubens, egregios me habere in hoc labore adjutores, utrumque nempe Auguſtæ Bibliothecæ Cuſtodem, quorum eruditioni & multifariæ linguarum peritiæ debetur inprimis, quòd vix ullo idiomate prodire in lucem poſſit liber, quin aliquis noſtrûm hunc legere & intelligere valeat. Interim tamen & bonas horulas impendere

Digitized by Google

debui, & multas quidem, evolvendis nugis, & turpibus ſæpe. Inſignis tamen utilitas hujus laboris tædium facilè compenſat.

Hinc intelligent æqui rerum æſtimatores, quòd non iners otium, nec Aulæ deliciæ, in cauſa fuerint, cur ſeriùs promiſſis ſteterim. Eadem fuit cauſa retardati operis, quæ incepti; publica nempe utilitas, cui promovendæ me totum dedi.

Quamvis autem ſenectutis limen jam attigerim, & iidem me premant labores, tamen firmum corporis robur, & nondum minutus mentis vigor, ſpem mihi faciunt, ut minori temporis intervallo abſolvere poſſim quartum & ultimum Tomum, in quo exarando jam verſor. Vale!

Digitized by Google

INDEX CAPITUM
HUJUS TOMI.

	Pag.
Pleuritis.	1
Paraphrenitis.	72
Hepatitis, & Icterus Multiplex.	81
Ventriculi Inflammatio.	144
Inteſtinorum Inflammatio.	159
Aphthæ.	196
Nephritis.	222
Apoplexia.	250
Catalepſis.	311
Carus.	323
De Morbis Chronicis.	329
Paralyſis.	349
Epilepſia.	391
Melancholia.	459
Mania.	519
Rabies Canina.	535
Scorbutus.	590
Cachexia.	636
Empyema.	665

Digitized by Google

COMMENTARIA

Digitized by Google

COMMENTARIA
IN
HERMANNI BOERHAAVE
APHORISMOS,
DE
COGNOSCENDIS ET CURANDIS
MORBIS.

PLEURITIS.

§. 875.

PLEURITIS dicitur adeſſe, quando æger laborat acutâ, continuâ febre (564. 567.), cum pulſu duro; dolore acuto, punctorio, inflammatorio, (382. n°. 3.), in inſpiratu validè aucto, in exſpiratu vel animæ retentione leniori, mitiori pariter, ubi reſpiratio, immoto thorace, maximè ope abdominis fit; tuſſi ferè perpetuâ, dolorem magnum inferente, hinc ſuffocatâ.

Latus τὸ πλευρὸν & ἡ πλευρὰ Græcis dicitur; πλευραὶ frequenter pro coſtis ſumuntur: ſic enim illas vocavit *Pollux* (*a*) Illas autem partes, quæ ſub axillis

(*a*) Jul. Poll. Onomaſtic. Lib. II. Cap. IV. n°. *166. 167.* Tom. I. pag. 234. 235.

ſunt, πλευρὰς ſive latera vocavit; morbum verò, qui circa coſtas eſt, pleuritidem dixit, eodem modo, utì articulorum morbus arthritis; renum verò morbus nephritis appellatur. Laterum morbum Latini dixerunt, unde & à lateribus pleuritidis nomen ſatis aptè deduci poſſe videtur. Sic dixit *Celſus* (*a*): *Stomachus lateribus cingitur, atque in his quoque vehementes dolores eſſe conſueverunt*. Quamvis autem hodie à multis ventriculus hoc nomine vocetur, per ſtomachum tamen *Celſus* intellexit œſophagum, utì ex alio loco patet (*b*).

Definitio autem pleuritidis, quæ hîc traditur, non deducitur ex intellectu cauſæ proximæ morbi definiendi; ſed ex collectione illorum phœnomenorum, quæ hunc morbum comitantur, & quorum præſentia, unanimi Medicorum conſenſu, docet hunc morbum adeſſe. Duplici enim modo morbos definiri antea in Commentariis §. 820, vidimus. Nihil ergo hîc de parte affecta in pleuritide, vel de ejus cauſa proxima, dicitur, de quibus poſtea agendum erit, ſed ſimpliciter in textu habetur: *Pleuritis dicitur adeſſe, quando*, &c. Seligitur autem inprimis ideo in pleuritide definienda hæc methodus, quia de parte affecta inter Auctores controverſia eſt; de ſignis autem pathognomonicis pleuritidis præſentis convenit inter omnes. Utramque tamen definiendi methodum in deſcribenda pleuritide conjungit *Galenus* (*c*); cauſam enim morbi proximam & partem affectam determinat, ſimúlque præcipua morbi ſymptomata enumerat. Sic autem habet: *Quæ in ſuccingente coſtas membrana, ac muſculis illi continuis, fiunt inflammationes, morbum quem pleuritidem vocant, efficiunt. Hujus ſymptomata inſeparabilia ſunt, febris acuta, dolor perinde ac ſi locus* (affectus) *vel intendatur vel pungatur, reſpiratio frequens & exigua, pulſus parvus, arteriam duram & quodammmodo tenſam indicans; tuſſis plerumque cum ſputis coloratis; nonnunquam verò ſine his*, &c. Simili etiam definitione uſus fuit *Aretæus* (*d*) & *Ægineta* (*e*) & *Trallianus* (*f*).

Sequitur jam, ut ſingula phœnomena in definitione hac memorata expendamus.

Dolor adeſt in omni pleuritide, ſed non omnis laterum dolor pleuritidis nomen meretur, utì optimè monuit *Trallianus* (*g*). Unde & *Hippocrates* (*h*), hybernos morbos recenſens, in eodem aphoriſmo pleuritidum, & dolorum laterum, & pectoris, mentionem fecit. Requiritur enim febris acuta continua comes, ut pleuritis vocetur. Optimè hoc diſtinxit *Celſus*, de laterum doloribus agens, dicit enim (*i*): *Sed interdum id malum intra dolorem eſt: iſque modò tardè, modò celeriter ſolvitur. Interdum ad perniciem quoque procedit, oritúrque acutus morbus, πλευριτικὸς à Græcis nominatur. Huic dolori lateris febris & tuſſis accedit*. Ideo & *Ægineta* (*k*), poſtquam de pleuritide egerat, ſubjungit remedia ad dolores laterum, qui ſine febre ſunt, peculiari titulo illos diſtin-

(*a*) Lib. IV. Cap. VI. pag. 209.
(*b*) Idem. ibid. Cap. I. pag. 182. 184.
(*c*) De Locis Affectis, Lib. V. Cap. III. Charter. Tom. VII. pag. 488.
(*d*) De cauſis & ſignis morbor. acutor. Lib. I. Cap. X. pag. 8.
(*e*) Lib. III. Cap. XXXIII. pag. 40. verſâ.
(*f*) Lib. VI. Cap. I. pag. 266.
(*g*) Ibidem.
(*h*) Aphor. 23. Sect. 3. Charter Tom. IX. pag. 118.
(*i*) Lib. IV. Cap. VI. pag. 209.
(*k*) Lib. III. Cap. XXXIII. pag. 41.

Digitized by Google

guens. Optimè hunc morbum expreſſit hinc *Juvenalis* (*a*), dicens:

Præterea, lateris vigili cum febre dolorem
Si cœpere pati, miſſum ad ſua corpora morbum,
Infeſto credunt à Numine, &c.

Plures enim cognitæ ſunt cauſæ, quæ dolorem lateris faciunt, non pleuriticum tamen. Aliâ occaſione in commentariis §. *326*, ubi de contuſione agebatur, monitum fuit ex *Hippocrate* & *Galeno*, à curſu, luctâ, onere majore ſublato, &c; fieri quandoque tantas muſculorum diſtractiones, ut quædam illarum fibræ rumpantur. Vulſiones (σπάσματα) & rupturas (ῥήγματα) vocaverunt veteres Medici illa mala; monuerúntque, intenſos inde dolores, & quidem circa thoracem difficillimos fieri. Ita & in hyſtericis & hypochondriacis tales laterum dolores obſervantur, & quidem acutiſſimi ſæpe, ſed ſine febre; quibus doloribus, pleuritidis medela per venæſectionem validam & repetitam minimè conveniret. Mirabilem enim hunc morbum varias induere larvas poſſe, & quævis alia mala mentiri, aliâ occaſione in Commentariis §. *633*, ex *Sydenhamo* notatum fuit. Similes dolores & à podagra retropulſa obſervantur quandoque.

Bina ergo hæc in omni pleuritide adſunt, febris acuta continua, & dolor. Quænam vocetur febris acuta, ad §. *564*. dictum fuit; ſimúlque monitum §. *567*, acutos febriles morbos vocari illos, quos dicta febris comitatur. Dolor verò pleuriticus non eſt mitis & obtuſus, ſed acutus & punctorius, qualem à diſtentis vaſculis inflammatis naſci in Commentariis §. *382*. n°. 3, probatum fuit; quod & *Galenus*, & reliqui Auctores antea memorati, in pleuritidis deſcriptione docuerunt. Hoc autem inprimis ideo notari meretur, quia etiam in febribus dolores lateris, ſed non pleuriticos, obſervavit *Hippocrates*; de qua re videantur Commentaria §. 772. Ita etiam *in Coacis* (*b*) leguntur ſequentia: *Dolores juxta latus, in febribus, tenuiter conſiſtentes, citra notas, venæſectio lædit.* Ubi videtur agi de talibus doloribus, qui nec adeo acuti ſunt, neque aliis pleuritidis ſignis ſtipantur. *Duretus* (*c*) loco *in febribus* (ἐν πυρετοῖσιν) maluit legere *febris expertibus* (ἀπυρέτοισιν): ſed fortè nihil in textu mutandum eſſe, probabile videbitur, ſi conſideretur, eâdem hac prænotione alium morbum ab *Hippocrate* recenſeri, quem pariter venæſectio lædit, nempe in perfrigeratione torpida, ubi diſertè additur *febris non expertibus* (οὐκ ἀπύροις).

Pulſus autem durus in omnibus ferè morbis acutis inflammatoriis obſervatur, ob cruorem denſum & compactum, difficiliùs per fines capillares arteriarum tranſeuntem (*d*) ideóque & hunc in pleuritidis deſcriptione notavit *Galenus*, utì modò dictum fuit; alibíque (*e*) monuit, ob duritiem, pulſum pleuriticorum vehementem videri minùs peritis, *qui durum iſtum nequeunt à vehementi diſcernere.* Fallere tamen quandoque poſſet hoc ſignum dum præ doloris

(*a*) Lib. V. Satyr. 13. verſ. 229.
(*b*) N°. 491. Charter Tom. VIII. p. 880.
(*c*) In Coacas Hippocratis, p. 370. 371.
(*d*) H. Boerhaave, Inſtitut. §. 961.
(*e*) De Pulſib. ad Tyrones, Caput. XII. Charter. Tom. VIII. pag. 9.

Digitized by Google

acerbitate inſpirare nequeunt ægri, & ſe ipſos ferè ſuffocant, tunc enim peripneumonia ex pleuritide fieri incipit, pulſúſque mollis & exilis apparet; de qua re poſtea ad §. 883, dicetur.

Cùm autem, dilatato per inſpirationem thorace, diſtrahantur partes inflammatæ, neceſſariò augebitur dolor, qui ob eamdem cauſam lenior erit inter exſpirandum, vel dum ægri animam retinent. Unde etiam validâ pleuritide correpti, ut acerbiſſimum dolorem evitent, vix inſpirant, ſicque ſe ipſos ſuffocant. Hinc levamen ægri tales ſæpe percipiunt, dum latâ faſciâ thorax ſic conſtringitur, ut pectoris inter inſpirandum dilatatio vel nulla ſit, vel exigua admodum; tunc enim inſpiratio, immoto thorace, perficitur inprimis abdominis ope. In inſpiratione enim non tantùm dilatatur thorax coſtarum motu ſolo, verùm etiam diaphragma deorſum tractum pectoris capacitatem auget, abdominis verò cavum anguſtat; unde preſſa viſcera abdominalia muſculorum abdominalium reſiſtentiam ſuperant, ventrémque attollunt. Ubi ergo per faſciam immotus retinetur thorax, poterit adhuc ſpatium fieri pulmoni per aerem inſpiratum dilatando, dum deorſum ducitur diaphragma, fortè tunc & majori vi, quàm dum ſimul dilatatur pectus: atque hoc modo reſpiratio ad vitam neceſſaria poterit peragi. Pro vario autem ſitu partis inflammatæ majus minúſve fiet impedimentum reſpirationi, uti poſtea §. 877, patebit.

Tuſſis autem ferè perpetua adeſt: unde ab optimis Auctoribus ſemper inter ſigna pleuritidis numeratur. Cùm autem vel ſola inſpiratio tantum dolorem faciat, ſatis patet, quantùm ille augeri debeat, dum tuſſi quaſſatur pectus, unde & ægri natam tuſſim omni molimine ſupprimere nituntur, &, ſi nequeant convelluntur ſæpe, præ doloris acerbitate.

Horum omnium phœnomenorum concurſus docet, pleuritidem adeſſe. Verùm optimè Aretæus (*a*) monuit ſequentia: *Opus eſt autem, omnia hæc* (Pleuritidis phœnomena nempe) *inter ſe conſonare atque conſpirare, ab una cauſa pendentia. Quæcumque enim ex his ſparſim alia ab aliâ cauſâ producuntur, etſi omnia ſimul ingruunt, pleuritis non vocatur.* Si enim lateris dolor v. g. à diſtractione partium poſt validos nixus ortus foret, tuſſiſque catarrhoſa adeſſet, ſimúlque acuta continua febris ab alia cauſa quacumque (putà contagio varioloſo, morbilloſo vel alio quovis epidemico) accederet, haberetur quidem concurſus ſymptomatum pleuriticorum, ſed tamen non vocaretur pleuritis talis morbus, cùm ſingula hæc ſymptomata non ab una & eadem cauſa ortum ducerent.

§. 876. QUoties unà cum his ſymptomatibus ſputa ex pulmone ſymptomatica prodeunt; dicitur *humida;* quando hæc abſunt, *ſicca* vocatur.

Quibus ſignis pleuritis præſens cognoſci poſſit, vidimus: ſequitur jam ut de variis hujus morbi ſpeciebus quædam dicantur. Humidam enim & ſiccam,

(*a*) Lib. 1. de Cauſis & Signis Morbor. Acutor. Cap. x. pag. 8.

Digitized by Google

veram & ſpuriam, idiopathicam & ſymptomaticam pleuritidem dixerunt Auctores. De humida & ſicca pleuritide hac paragrapho agitur; de reliquis dicetur ſequentibus numeris.

Tuſſis ferè perpetua pleuritidem comitari ſolet : cúmque ſputa tanti momenti ſint in peripneumonia, & ipſa pleuritis per ſputa ſæpe ſolvatur, uti poſtea §. 888, patebit, in ipſo morbi initio periti Medici ſemper attendunt, an per tuſſim excretio fiat, & qualis. Ubi ergo per tuſſim ſputa educuntur, qualiacumque demum hæc fuerint, vocatur pleuritis humida, ſi verò ſicca & inanis tuſſis ægros vexet, ſicca dicitur; indéque habetur prima & maximè obvia pleuritidis diſtinctio, jam memorata *Hippocrati* (*a*), *Galeno* (*b*), *Celſo* (*c*) *Tralliano* (*d*), aliiſque.

Cùm autem monuerit *Galenus*, uti antea in Commentariis §. 830. n°. 2; dictum fuit, in pleuriticis & peripneumonicis affectibus, illam excretionem, quæ per ſputa fit, ſimilem eſſe urinarum ſedimentis, quæ cruditatem, vel coctionem, in morbis acutis deſignant, adeóque dixerit, ſiccam abſque ullo ſputo tuſſim idem ſignificare ac urinam aquoſam, quæ crudiſſima & peſſimi ominis meritò habetur; patet, multùm ad prognoſin facere, diſtinctionem pleuritidis in humidam & ſiccam. Ab omnibus enim damnatur pleuritis ſicca, tanquam periculoſa, & moleſtiſſima curatu, & concoctu difficilis (*e*), quæ vel celeriter hominem rapit, vel non niſi longo tempore ſolvitur (*f*). *Celſus* tamen, licèt damnaverit ſiccam in hoc morbo tuſſim, ſanguinea ſputa tamen videtur adhuc pro pejori omine habuiſſe; dicens: *Huic dolori lateris febris & tuſſis accedit: & per hanc exſcreantur; ſi tolerabilis morbus eſt, pituita; ſi gravis, ſanguis. Interdum etiam ſicca tuſſis eſt, quæ nihil emolitur, idque vitio primo gravius, ſecundo tolerabilius eſt* (g). Confirmant tamen experimenta practica, ſputa ſanguine tincta frequentiſſimè in pleuritide adeſſe, minúſque nocere, quàm ſi abſque ullo omnino ſputo morbus ſit.

§. 877. NUlla eſt pars integumentorum interni thoracis, quam non aggreditur: tota ergo pleura, totúmque mediaſtinum, hinc anterior, poſterior, dextra, ſiniſtra, ſuperior, inferior, exterior, profundior pars æquè obſidetur hoc malo: ſed inprimis latera

Videndum jam, quis locus affectus ſit in pleuritide. Omnia ſymptomata docent, validam inflammationem in hoc morbo adeſſe, ſed non convenit inter Medicos, quanam in parte hæc inflammatio hæreat. Acutiſſimus dolor, dum inſpirant tales ægri, docet, moveri illo tempore partes inflammatas, vel & diſtrahi. Membranam illam, quam *coſtas ſuccingentem*, vel & ſimplici-

(*a*) De Morb. Lib. III. Cap. xv. Charter. Tom. VII. pag. 590.
(*b*) De locis affectis, Lib. V. Cap. III. Chart. Tom. VII. pag. 488.
(*c*) Lib. IV. Cap. VI. pag. 209.
(*d*) Lib. VI. Cap. I. pag. 267.
(*e*) Vide locum citatum Tralliani & Hippocratis uti & Coac. Prænot. N°. 381. Charter. Tom. VIII. pag. 873.
(*f*) Vide Galeni locum citatum.
(*g*) Lib. IV. Cap. VI. pag. 209.

Digitized by Google

ter *ſuccingentem*, vocaverunt Veteres (τὴν ὑπεζωκότα ὑμένα) propriam & ſolam pleuritidis ſedem eſſe voluerunt multi. Pleuram recepto jam nomine, licèt fortè minùs proprio (*a*) vocare ſolent Medici, quæ omnem interni thoracis ambitum inveſtit, pericardium tegit, & ſuâ duplicaturâ mediaſtinum (vide Commentaria §. 170. n°. 4.) conſtituit: ſic enim hunc morbum *Aretæus* (*b*) definivit: *ſub coſtis, dorſo, & internis pectoris ad claviculas uſque, tenuis membrana robuſta ſubſtrata eſt, oſſibus adnata, cui nomen ſuccingens. In hac quum phlegmone ſuborta fuerit, febris*, (adeſt) *cum tuſſi, & ſputis variis, pleuritis vocatur ille affectus*. In eadem ſententia fuit & *Ægineta* (*c*) & *Trallianus* (*d*). Partis affectæ non meminit *Celſus* (*e*), dum hunc morbum deſcribit. *Galenus* autem, uti ad §. 875, dictum fuit, non tantùm coſtas ſuccingentis membranæ, ſed & muſculorum ipſi continuorum, inflammationem facere pleuritidem ſtatuit.

Cùm autem pleuritis & peripneumonia tantam inter ſe affinitatem habeant; ab iisdem ſæpe cauſis producantur, in utroque morbo tuſſis adſit, per ſputa, ex pulmone prodeuntia, toties levetur pleuritis, peripneumonia acutiſſimam pleuritidem comitetur ſæpe, ſequatur ferè ſemper; Clariſſimi viri, & de re Medica optimè meriti, fuerunt in illa opinione, in utroque hoc morbo eamdem partem affici, pulmonem nempe. *Sydenhamus* (*f*) tantam affinitatem inter pleuritidem & peripneumoniam agnovit, ut expenſis omnibus pleuritidis phœnomenis concluſerit, morbum *illum eſſe, nihil aliud arbitror quàm febrem à propria & peculiari ſanguinis inflammatione ortam, quâ natura materiam peccantem in pleuram deponit, nonnunquam & in pulmones, unde peripneumonia ſuboritur; quam à priore, gradu tantùm, & pro majore ejuſdem cauſæ intentione, extentúque latiori differre, autumo*. Interim tamen diſtinctam morbi ſedem in utroque hoc morbo poſuit.

Neque nova hæc opinio eſt, pulmonem eſſe partem affectam in pleuritide: *Aurelianus* (*g*) enim plures antiquos Medicos recenſuit, qui hanc ſententiam tuebantur. Imò & apud *Hippocratem* quædam inveniuntur, quæ huic opinioni utcumque favere videntur. Ita enim de fluxione in thoracem decumbente agens (*h*), voluit, pulmonem, naturâ ſuâ rarum & ſiccum, fluxionem attrahere, inde tumere, latus contingere, atque, ſi in utroque latere hoc fiat, peripneumoniam facere; ſi in alterutro tantùm, pleuritidem. Alio autem in loco (*i*) pariter pleuritidem fieri dixit, dum pulmo admodum reſiccatus præ vehementi ſiti in latus inclinatur ex impotentia, illúdque tangit. Verùm conſtat ex Phyſiologicis, pulmonem naturaliter pleuram tangere, & ex peripneumoniæ hiſtoria patuit ſatìs, non ex hac cauſa pendere hujus morbi originem.

(*a*) Petit Comment. in Aretæum p. 151.
(*b*) Lib. I. de cauſis & ſignis morbor. acutor. Cap. x. pag. 8.
(*c*) Lib. III. Cap. xxxiii. pag. 40. verſâ.
(*d*) Lib. VI. Cap. i. pag. 266.
(*e*) Lib. IV. Cap. vi. pag. 209, & ſequ.
(*f*) Sect. VI. Cap. iii. pag. 334.
(*g*) Acutor. morbor. Lib. II. Cap. xvi. pag. 115.
(*h*) De Locis in homine Cap. vii. Charter. Tom. VII. pag. 365.
(*i*) Ibidem. Cap. x. pag. 369. & ſeq.

Digitized by Google

Celeberrimus *Fridericus Hoffmannus* (*a*) fuit in hac opinione, pleuritidem ſpuriam adeſſe, ſi inflammatio externas tantùm partes occupet; ſi verò membranoſæ pulmonalis ſubſtantiæ ſuperficiem inſtar eryſipelatis prehendat, pleuritidem eſſe veram, & ubi altiùs in ipſam pulmonum ſubſtantiam deſcendit, tunc peripneumoniam adeſſe. Eamdem ſententiam amplexus fuit & *Trillerus* in eruditiſſimo ſimul atque utiliſſimo tractatu, quem de pleuritide conſcripſit, ac ideo potiùs *pleuri-pneumoniam* vel *peri-pneumo-pleuritidem* hunc morbum vocandum voluit (*b*). Certum quidem eſt, ſolam pleuram non eſſe ſemper Pleuritidis ſedem, ſed & muſculos ipſi continuos adjunxit *Galenus*, utì paulò antè dictum fuit: & ipſa adipoſa membrana, in locis intercoſtalibus ſaginatorum animalium adeo conſpicua, quam frequentiſſimam & quidem tenaciſſimæ inflammationis ſedem eſſe, in Commentariis §. 374, demonſtratum fuit, huc referri meretur. Nata enim phlegmone, adipoſam membranam in tumorem attollens, pleuram cum ſummo dolore diſtrahere poteſt (*c*). Cùm ergo ex inflammationis hiſtoria antè tradita conſtiterit (vide §. 373.) omnem partem corporis, in qua reticulares arteriarum diſtributiones, vel lymphaticorum arterioſorum ortus obſervantur, poſſe eſſe inflammationis ſedem, patet, illam in pleura, pinguedine ipſi ſuperpoſitâ, muſculiſque intercoſtalibus obtinere poſſe: atque hinc licet concludere, pleuram membranam pleuritidis ſedem eſſe poſſe, licèt tamen non ſemper ibi hæreat morbus, ut multi crediderunt; ſed & in pinguedine, & muſculis intercoſtalibus, reperiatur frequenter.

Certè acutiſſimus ille dolor, qui primum etiam nixum inſpirationis comitatur in pleuritide, videtur docere, non in ſolo pulmone hærere malum, cùm in peripneumonia vera ſæpe nullus, aliquando obtuſus tantùm dolor ab ægris percipiatur, utì antea vidimus. An credibile videtur in valida peripneumonia malum non pertingere ad membranoſam ejus ſuperficiem, quæ tam acrem dolorem deberet excitare, dum inde pleuritis fieri creditur? Verum quidem eſt, in cadaveribus pleuritide defunctorum ſæpe non inveniri adeo magnum in pleura malum. Sic *Jacotius* (*d*) fatetur, ſe in diſſectione pleuriticorum rarò obſervaſſe pleuram tumere, licèt phlegmone anteceſſerit. Verùm tenuis hæc & tenſa membrana, licèt inflammaretur, non multùm tumoris faceret, cùm in phlegmone tota ferè tumoris moles à panniculo adipoſo turgente pendeat. Novimus ſic, perioſteum, cerebri meninges, ligamenta, abſque multo tumore inflammari, & acerrimos dolores producere poſſe. Unde & *Jacotius* (*e*) modò allegatis præmiſit ſequentia: *Inflammationis nomine non ſolùm ſanguinis immodicam copiam in locum inanem collectam intelligimus, ſed quamvis excedentem etiam in parvis membri vaſis.* Magìs urget *Petri Servii* teſtimonium, qui in trecentis pleuriticis Romæ, poſt mortem diſſectis, deprehendit ſemper unum pulmonis locum corruptum, & materiâ putridâ turgidum, intactâ tamen aut leviter ſaltem vitiatâ.

(*a*) Medecin. Ration. Syſtematicæ, Tom. IV. Sect. II. Cap. VI. pag. 426. 427.

(*b*) Cap. I. pag. 9.

(*c*) Abrah. Kaau Perſpirat. Hippocrat. Cap. VII. N°. 143. pag. 66.

(*d*) Hollerii, Commentar. in Coac. Hippocr. pag. 429.

(*e*) Ibidem.

Digitized by Google

pleurâ (*a*). Verùm, ſi conſideretur, pleuritidem & peripneumoniam ſæpe ſimul concurrere, neque ex pleuritide ſemper perire ægros, quia membrana pleura aut loca intercoſtalia inflammata ſunt, ſed ſæpius ideo, quia ob dolorem immanem omnis motus thoracis ſupprimitur, unde impedito ſanguinis per pulmones trajectu, lethalis peripneumonia naſcitur (vide §. 905.); patebit ratio, quare in cadaveribus pleuritide defunctorum ferè ſemper in pulmone vitium inveniatur, licèt leviter tantùm affecta pleura videatur. Notandum enim, quòd *Servius* non negaverit, pleuram in hoc morbo affici, ſed leviter tantùm. Cauſa ergo mortis in pulmone affecto inveniebatur quidem; prima tamen origo mali in pleura, vel ipſi incumbentibus muſculis, & adipoſâ tunicâ, hæſiſſe potuit. Pleuram autem in hoc morbo affici confirmant obſervata plurima: ſic *Aurelianus* (*b*) dixit: *Manifeſta namque conjectura eſt, quòd ipſa* (pleura,) *patiatur. Si quidem tumoris augmento collectionem in pleuriticis faciat, & exſpirantibus ſæpe ægrotis nigra inveniatur.*

Coram multis ſpectatoribus in noſocomio diſſecuit *Diemerbroeckius* (*c*) cadaver mulieris pleuritide mortuæ, quæ primis quatuordecim diebus acutiſſimè afflicta fuerat, poſtea verò, ſuppuratione factâ, morbus per aliquot dies mitior viſus fuerat, tandem morte finiebatur. Invenit autem pulmonem à pleura omnino liberum, & in dextro latere totam pleuram ab axillis ad diaphragma uſque inflammatam: abſceſſus autem ruptus fuerat ad quintam & ſextam coſtam, quæ binæ coſtæ duorum digitorum latitudine omnino erant pleurâ nudatæ: pus in thoracis cavitatem modicâ quantitate effluxerat. Pulmo inveniebatur nullâ inflammatione aut alio malo læſus. Similia & poſtea in viri cadavere eodem morbo exſtincti vidit, atque inde concluſit, minimè veram eſſe illam opinionem, quâ ſtatuitur, in omni pleuritide adeſſe etiam exterioris partis pulmonis inflammationem. Quinimo in cadaveribus peripneumoniâ mortuorum invenit unius lateris pulmonem totum inflammatum, etiam in exteriore membrana, licèt illi ægri de obtuſo tantùm dolore conqueſti fuiſſent, dum viverent. Pleuram pariter affectam poſt hunc morbum in cadaveribus vidit *Harderus* (*d*), & alii plurimi, quos recenſere nimis operoſum foret.

Sed & *Hippocrates*(*e*) diſertè dixit, ad latus impactam bilem & pituitam pleuritidem facere; ſi verò pulmo eadem in ſe traxerit, peripneumoniam fieri.

Ex omnibus ergo his concludere licet, partem affectam in pleuritide eſſe pleuram, contiguam ipſi pinguedinoſam tunicam, & muſculos incumbentes: pulmonem verò in pleuritide quidem affici ob impeditam reſpirationem, atque inflammari ſic poſſe, interim tamen pulmonis inflammationem, à pleuritide omnino diſtinctam eſſe.

Neque obſtat tuſſis, quam crediderunt tantùm à pulmone affecto naſci poſſe Clari in arte viri. Dum intercoſtalia loca inflammata tument, pulmonem

(*a*) Triller. de Pleuritide, Cap. 1. p. 10.
(*b*) Acutor. Morbor. Lib. II. Cap. XVI. pag. 117.
(*c*) Anatom. Lib. II, Cap. XIII. p. 309.
(*d*) Harder. Apiar. Obſerv. 53. p. 222. 223.
(*e*) De Morbis, Lib. I. Cap. 11. Charter. Tom. VII. pag. 546.

contiguum

Digitized by Google

contiguum premere atque irritare poſſunt, ſicque tuſſim producere: ipſa inſpiratio ob acerbum dolorem impedita tuſſis cauſa eſſe poteſt. Ita in gravidis mulieribus, quibus uterus altiùs aſſurgens ſurſum premit viſcera abdominalia, ſicque diaphragmatis liberum motum impedit, moleſtiſſima quandoque tuſſis obſervatur (*a*). Narium internarum irritatio, rudior attactus membranæ meatum auditorium inveſtientis, tuſſim producere poteſt. Si ergo ab aliis partibus, à pulmone diſſitis, tuſſis excitari poſſit, quantò magis à locis pulmoni contiguis, inflammatis & dolentibus. In lateris tuberculo, quod ſuppuratum uri vel ſecari juſſit *Hippocrates* (*b*), adeóque versùs exteriora hæſiſſe videtur, tuſſim adfuiſſe notat. Sputa autem, quæ in pleuritide excernuntur, ex pulmone veniunt; verùm poſtea ad §. 888. n°. 6, de his dicendum erit, túncque patebit, neque ex ſputis concludi poſſe, pulmonem in omni pleuritide ſemper & primariò affici.

Cùm ergo in ipſa membrana pleura, pinguedine ipſi incumbente, muſculis intercoſtalibus, nata inflammatio pleuritidem facere poſſit, patet, in diverſis, & ſatis diſſitis, corporis locis, eumdem nomine morbum obtinere poſſe. Omnis enim interni thoracis ambitus his tegitur, ipſúmque mediaſtinum ex pleuræ duplicata lamella, interpoſitâ tunicâ celluloſâ, conſtat; diaphragma, & pericardium pleurâ obducuntur. Obtinuit tamen inter Medicos, ubi illa pars membranæ pleuræ, quæ diaphragma ambit, inflammatur, *Para-phrenitidem* vocare morbum, de quo poſtea, ob ſymptomata quædam peculiaria, ſingulari capitulo agetur; ſimúlque tunc addentur illa, quæ circa pericardii & mediaſtini inflammationem maximè notanda ſunt.

Per omnem illum ambitum natas pleuritides obſervavi, & paſſim hoc fide digniſſimorum Auctorum teſtimoniis confirmatur: ómnium tamen frequentiſſimè latera hoc morbo occupantur; atque ideo à parte corporis, quæ magìs patitur, nomen ſumpſiſſe hunc morbum concluſit *Aurelianus* (*c*). Hoc autem inprimis notari meretur, quia minùs periti non ſuſpicantur pleuritidem adeſſe, niſi dolor latus occupet: imò & vulgus in illa opinione eſt, ſiniſtrum latus ſolum huic morbo obnoxium eſſe; unde ſæpe morbum ſummo cum periculo negligunt, dum in dextro latere dolor adeſt. Interim tamen conferendo ſatis numeroſas hujus morbi hiſtorias, quas collegi, vidi ſæpius adhuc dexterum latus, quàm ſiniſtrum, affectum fuiſſe: quod & notavit *Trillerus* (*d*), qui ſe obſervaſſe teſtatur benigniorem eſſe pleuritidem, quæ dextrum latus occupat, periculoſiorem verò & diuturniorem, quæ ſiniſtrum. Monuerat jam *Aretæus* (*e*), per omnem continuitatem ſuccingentis membranæ dolorem protendi, quibuſdam etiam ad dorſum & ſcapulas pertingere, húncque dorſalem pleuritidem ab Antiquis vocatam fuiſſe, uti ex ingenioſa obſcuri hujus loci emendatione, quam *Petitus* (*f*) dedit, patet. Pleuritidis

(*a*) Mauriceau Tom. I. Liv. I. Chap. XVI. pag. 141.

(*b*) De Morbis Lib. II. Chap. XXIV. Charter. Tom. VII. pag. 575.

(*c*) Acut. Morbor. Lib. II. Chap. XIII. pag. 110.

(*d*) De Pleuritide pag. 4.

(*e*) De Cauſis & Signis Morb. Acut. Lib. I. Cap. X. pag. 8.

(*f*) Ibidem. pag. 152.

Digitized by Google

in dorſo etiam jam meminit *Hippocrates* (*a*); quædam tamen ibi occurrunt, quæ corruptum eſſe textum indicare videntur. Pariter & anteriora pectoris, & quidem ſub ipſo ſterno, hunc morbum occupaſſe, docuerunt obſervata, uti ex *Petro Salio de curatione morborum ab ordinariis Practicis non exhibitorum* refert *Schenckius* (*b*) In cadavere enim viri, nono die morbi præter Medicorum exſpectationem, mortui, *inventus fuit in membranis interſepientibus, tumor inflammatorius ſatis notabilis magnitudinis, qui etiam ex parte communicabatur pericardio.* In talibus ægris aderant omnia acutæ pleuritidis phœnomena, ſed lateris dolor aberat, ejúſque loco aliquid moleſti ſub ſterno percipiebatur, cum magni ardoris in thorace ſenſu. Patet autem ſatis, eò acriorem inflammatarum partium dolorem eſſe, quò magis inter inſpirandum moveri aut diſtrahi debent, adeóque variam doloris intenſitatem in pleuritide eſſe poſſe, prout in hoc illóve thoracis loco hæret morbus. Quia autem frequentiſſimè latera occupat pleuritis, ideo inter ſigna §. 875, dolor acutus punctorius ponitur, licèt abſolutè loquendo pleuritis & abſque hoc dolore, vel ſaltem leni tantùm comitata, eſſe poſſit, uti ex modò dictis patet.

§. 878. UBI autem ipſa membrana coſtas internè ſuccingens doloris ſedes, aut pars illa muſculorum intercoſtalium internorum, *vera*; ſi autem altiùs intercoſtales muſculi externi inprimis, vel & his ſuperiora laborant, *ſpuria* appellatur.

Quoſdam lateris dolores abſque febre eſſe, illóſque ad pleuritidem non pertinere, § 875, patuit. Verùm & alii dolores laterum cum febre reperiuntur, qui reſpirationis liberam actionem utcumque lædunt, neque tamen adeo periculoſum exitum habent. Hinc illa diſtinctio pleuritidis in *veram* & *ſpuriam* nata fuit. Vera dicebatur, ſi ipſa pleura, vel partes huic proximæ, inflammatæ eſſent; ſpuria autem, ſi ſuperiores his partes, & integumentis externis magis vicinæ, laborarent. Diverſum diſcrimen in utraque pleuritidis ſpecie inprimis inde pendet, quòd eò magis impediatur vitalis inſpiratio, quò magis verſùs interiora hæſerit malum; & ſuppuratio natam inflammationem ſequens extrorſum tendat potiùs, ſi in exterioribus partibus morbus fuerit; & contra versùs pectoris cavum ruat, ſi profundiùs malum hæſerit. Pulchre hæc notavit *Galenus* (*c*), ſignáque recenſuit, quibus bini hi morbi, adeo affines, diſtingui poſſent. Poſtquam enim de pleuritide dixerat, ſubjungit ſequentia: *Sunt verò alii laterum dolores cum febribus, per quos neceſſariò denſa & parva reſpiratio fit: nihil autem exſpuitur, ut ideo ſputi expertibus pleuritidibus ſimiles ſiant; verùm facilè ab illis diſcernuntur, tum quòd nulla ſit tuſſis, cùm ſputi expertes* (pleuritides) *ſiccam tuſſim habeant; tum quòd neque tenſionem neque duritiem ullam*

(*a*) De Morbis Lib. III, Cap. XV. pag. 590.
(*b*) Lib. II, pag. 289.
(*c*) De Locis affectis Lib. V. Cap. III. Charter. Tom. VII. pag. 488.

Digitized by Google

referat pulſus, neque adeo acutâ febre laborent, & reſpirationis difficultas minùs illos moleſtet: nonnulli etiam, prementibus nobis extrinſecus locum inflammatum, dolent. Illis repurgatio non fit per ſputa, quia ab initio nihil (humoris) *inflammationem excitantis ad thoracis ſpatium pervenit. Concoctâ verò inflammatione, niſi pus priùs diſcutiatur, ad cutim attollitur, & ſecatur.* Modò dictis ſimilia & apud *Æginetam* (*a*) habentur. Difficulter autem admodum diſtingui poſſe videtur, an intercoſtales muſculos internos externóſve ſolos inflammatio occupet, cùm ſibi invicem incumbant, & ſimilem actionem habeant, adeóque ſatìs obſcura inde foret pleuritidis veræ & ſpuriæ diagnoſis, quæ longè evidentior ex *Galeni* loco citato haberi poterit.

Notandum etiam, quandoque contingere, ut & loca intercoſtalia, & his ſuperiora, ſimul inflammentur, quales caſus aliquando vidi, licèt rariùs: cùm autem à potiori ſoleat ſumi denominatio, ad veram pleuritidem referendus videtur talis morbus potiùs quàm ad ſpuriam.

§. 879. ADULTOS, ſanguineos, lautiùs potos, paſtóſve, exercitatos valde, acidum raró eructantes, in morbos inflammatorios vergentes; verno tempore, maximè, ſubitò æſtuante poſt acre gelu cœló; aut hyberno in acerrimè frigido vento, infeſtat primariò túmque vocatur *idiopathica*.

Docuerunt obſervata fidelia, non omnem ætatem & temperiem æquè huic morbo obnoxiam eſſe, imò & varium anni tempus, aeriſque viciſſitudines, conſiderationem hîc mereri, de quibus nunc agendum erit.

Pleuritis morbus inflammatorius eſt, adeóque maximè metuendus illis, qui ſponte in hos morbos vergunt. Tales autem ſunt (uti aliâ occaſione in Commentariis §. 772. monitum fuit,) quibus vaſa robuſta & contracta, humores denſi ſunt, acriores, & celeriùs moti. Pulſus his hominibus majores & crebriores eſſe ſolent, corpus gracile, agile, robuſtum, calidum. Adultos hinc potiùs invadit, quàm juniores, in quibus ſolidorum laxior compages, & fluidorum minor denſitas reperitur; unde & *Hippocrates* (vide Commentaria §. 874.) monuerat: Pleuritidem & peripneumoniam ante pubertatem non fieri: interim tamen quandoque, licèt rariùs, & junioribus hic morbus contingit. Ob eamdem rationem notaverat *Aurelianus* (*b*), maribus frequentiorem quàm fœminis eſſe hunc morbum: teſtatur autem *Trillerus* (*c*), fœminas pejùs affici quàm viros, ſi hoc morbo corripiantur, licèt hoc rariùs contingat. Validæ enim tunc videntur fuiſſe cauſæ quæ in corpore fœminino, minùs ad hunc morbum prædiſpoſito, pleuritidem excitare potuerunt. Monuerat autem *Hippocrates* (*d*) ſequentia:

(*a*) Lib. III. Cap. XXXIII. pag. 40. verſâ

(*b*) Acutor. Morbor. Lib. II. Cap. XIII. pag. 111.

(*c*) De Pleuritide pag. 4.

(*d*) Aphor. 34. Sect. 2. Charter. Tom. X. pag. 75.

Digitized by Google

In morbis minùs periclitantur, quorum naturæ, ætati, habitui, & anni tempeſtati morbus magìs familiaris fuerit, quàm quibus in horum aliquo non familiaris ſit. Et *Galenus* (*a*) in commentariis in hunc textum optimè notavit, periculi magnitudinem tunc non pendere ab ipſa conſtitutione corporis ægrotantis, ſed à vehementia cauſæ, quæ morbum produxerat. Poſſunt facilè conciliari modò dicta illis, quæ in §. 874, habentur, ubi dicebatur, peripneumoniam pueris & fœminis & laxis hominibus rariùs contingere, atque facilè, & ferè ſponte, ſanari, quatenus nempe ipſa fluidorum & ſolidorum diſpoſitio naturalis in his hominibus minùs favet huic morbo. Interim tamen, ubi cauſæ procatarcticæ, tanta efficacia eſt, ut in minùs prædiſpoſitis talibus corporibus validam tamen pleuritidem excitare poſſit, non repugnat, periculoſum morbum eſſe poſſe quandoque, licèt tamen in duro & exercitato corpore ab eadem cauſa pejor adhuc naſceretur morbus, & à leviore etiam cáuſa in tali corpore excitaretur.

Obſervavit *Sydenhamus* (*b*), quòd hic morbus *temperamento ſanguineo præditos præ reliquis aggreditur, ſæpe etiam ruſticos & duro jam fractos membra labore.* Denſis autem illis & exercitatis corporibus inprimis perniciosum eſſe hunc morbum, jam monuerat *Hippocrates* (*c*), uti aliâ occaſione dictum fuit. Et in macilentis & in ſiccis corporibus frequentiùs ſe hunc morbum obſervaſſe, quàm in obeſis & humidis, teſtatur *Trillerus* (*d*). Rigida enim in his vaſa, & humores denſi obſervantur. Ob hanc cauſam *Aretæus* (*e*) crediđiſſe videtur, ſenes inprimis pleuritidi obnoxios eſſe, ſed & ſæpius evadere, cùm valida phlegmone in ſenili ætate raró excitetur. Contrarium verò de juvenibus, & in flore ætatis conſtitutis hominibus, dixit, nempe, minùs frequenter hoc morbo affici, ſed & rariùs emergere, quia majori impetu in talibus furere ſolet pleuritis. Solidarum autem partium firmum robur huic morbo favere, colligi etiam poteſt ex illis quæ apud *Hippocratem in libro de aere, locis & aquis* (*f*) habentur. Notat enim, homines, qui incolunt urbes Septentrioni oppoſitas, robuſta & ſicca habere corpora, ſed & pleuritidi obnoxios vivere: contra verò illos, qui civitates Auſtro oppoſitas habitant, imbecilliora (ἀτονώτερα) plerumque corpora habere, ſed & raró pleuritide corripi (*g*).

Cibos potúſque vel acri ſuâ indole, vel & ſolâ copiâ nimiâ febres excitare poſſe, antea in Commentariis §. 586. *lit. a*, vidimus; adeóque patet, lautiùs potos & paſtos, ſi ſimul in morbos inflammatorios ex propria temperie & ætate proni fuerint, facillimè in pleuritidem incidere. Unde & copioſam vini ingurgitationem pro cauſa pleuritidis habuit *Hippocrates* (*h*). Longè pejor adhuc ſpirituum fermentatorum abuſus, cùm & ab his liqui-

(*a*) Ibidem pag. 76.
(*b*) Sect. VI. Cap. III. pag. 331.
(*c*) Coac. Prænot. N°. 398. Charter. Tom. VIII. pag. 875.
(*d*) De Pleuritide pag. 3.
(*e*) De Cauſis & Signis Morbor. Acutor. Lib. I. Cap. x. pag. 9.
(*f*) Charter. Tom. VI. pag. 191.
(*g*) Ibidem pag. 190.
(*h*) De Morbis Lib. I. Cap. 11. Charter. Tom. VII. pag. 546.

Digitized by Google

dis coagulum inducatur, & ſolidæ corporis partes corrugentur; ideóque frequentiſſimæ & acerrimæ pleuritides illis accidere ſolent, *qui potui ſpirituoſiori, præſertim vini ſpiritui, plùs juſtò per vitam ſunt aſſueti*, utì obſervavit *Trillerus* (*a*). Sæpe tertio vel quarto die jam lethales pleuritides in ebrioſis hominibus vidi.

ACIDUM RARO ERUCTANTES. Monuit in aphoriſmis (*b*) *Hippocrates* ſequentia: *Qui acidum eructant, raró pleuritici fiunt.* Ubi autem de *morbis ſpontaneis ex acido humore* agebatur, conſtitit, boni ſanguinis inopiam, debilitatem fibroſæ compagis vaſorum & viſcerum, atque defectum animalis motûs (vide §. *61.*) meritò inter cauſas acidæ acrimoniæ numerari. Verùm patet ex antè dictis, talia corpora minimè ad morbos inflammatorios diſpoſita eſſe: unde intelligitur facilè ratio hujus aphoriſmi. Poſtquam autem *Helmontius* (*c*) ſtatuerat, hoſtile acidum, pleuræ tanquam ſpinam infixum, pleuritidem facere, longè aliam hujus aphoriſmi explicationem dederunt Medici, qui hanc opinionem tuebantur. Putabant enim ideo ſæpius hoc morbo affligi illos, qui acidum raró eructabant, quia illud retentum in corpore, ſangüini mixtum, morbo huic originem dabat. Quàm vana autem hæc ſit opinio, ex cauſis pleuritidis poſtea recenſendis, utì & ex tota hujus morbi hiſtoria, ſatìs patebit.

IN MORBOS INFLAMMATORIOS VERGENTES. Quales illi ſint, paulò antè dictum fuit ad eamdem hanc paragraphum. Hoc autem cognoſcitur ex corporis habitu, & morbis prægreſſis.

VERNO TEMPORE, &c. Pleuritis quidem omni anni tempore à cauſis poſtea enumerandis naſci poteſt, verùm quando epidemicorum in morem regnat pleuritis, tunc potiſſimùm verno tempore aggreditur; inprimis autem illâ parte anni, quæ *inter ver atque æſtatem ambigens, utriuſque quaſi fibula eſt*, utì *Sydenhamus* (*d*) monuit; quod & propriis epidemicarum conſtitutionum obſervatis confirmatum vidi

AUT HYBERNO IN ACERRIME FRIGIDO VENTO. Per frigus adunari ſanguinis moleculas, adeóque cauſam obſtructionis in arteriarum anguſtiis naſci, antea ad §. 117, demonſtratum fuit. Si jam frigidus ventus magnâ vi aerem gelidum in pulmonem impellat, qui pleuræ contiguus eſt, ſimúlque totum corpus undique afflet, loca intercoſtalia ab utraque parte tam interiori quàm exteriori exponuntur acri frigori. Inprimis autem pleuritidis periculum tunc adeſt, dum ex calidis hypocauſtis in aerem frigidiſſimum, non ſatìs tecto veſtibus corpore, prodeunt incauti homines. Ratio hujus data fuit ad §. 118.

Ideo *Hippocrates* dixit, hyeme pleuritides & peripneumonias fieri maximè, & quidem vehementiſſimas (*e*); & *Aretæus* (*f*) ſimilia monuit.

(*a*) De Pleuritide pag. 4.

(*b*) Sect. VI. N°. 33. Charter. Tom. IX. pag. 269.

(*c*) In Capitulo *Pleura furens*, N°. 13. pag. 319.

(*d*) Sect. V. Cap. v. & Sect. VI. Cap. III. pag. 306. 330.

(*e*) De Affectionibus Cap. III. Charter. Tom. VII. pag. 621.

(*f*) De cauſis & ſignis morbor. acutor. Lib. I. Cap. x. pag. 9.

Digitized by Google

TUNCQUE VOCATUR IDIOPATHICA. Quando nempe pleuritidis cauſa, à primo ipſius morbi initio, in locis intercoſtalibus hæſit, non verò in alia parte coporis priùs nata, dein, relictâ priori ſede, has partes occupavit: ἰδιοπαθεία enim dicitur propria & primaria affectio.

§. 880. AT ex materie prægreſſi inflammatorii morbi motâ, & in loca deſcripta (877. 878.) delatâ, exorta *ſymptomatica* dicitur.

Contingit quandoque, aliis morbis, priùs natis in corpore, pleuritidem ſuccedere, túncque vocatur ſymptomatica. Sic aliâ occaſione ad §. 752, notavi, quartanam, verno-tempore calidiſſimis remediis tractatam, tranſiviſſe in ſævam pleuritidem. Ita & *Sydenhamus* (*a*) monuit, pleuritidem per accidens aliis febribus ſupervenire, cujuſcumque demum generis ſint: notat autem præcipuè hoc contingere intempeſtivo calidorum remediorum in morbis incipientibus uſu; præſertim ſi ægrorum ætas, temperamentum, anníque tempeſtas inter ver & æſtatem ambigens, ſimul conſpiraverint.

Hæc autem diſtinctio pleuritidis in idiopathicam & ſymptomaticam uſum inſignem habet in curatione: pleuritis enim idiopathica ſanguinis miſſionem, ſæpius quandoque repetitam, ut plurimùm poſcit. Si autem pleuritis ſymptomatica ſequatur alium morbum epidemicum, cujus indoles ſanguinis miſſionem, ſaltem repetitam, non fert, tunc longè parciùs, quàm aliter fieri ſolet, ſanguis mittendus eſt. Sedulâ morborum obſervatione hoc invenit *Sydenhamus* (*b*), & tanquam rem magni momenti in praxi propoſuit.

§. 881. PRO cauſa antecedente habet: 1. omne id, quod inflammationi generandæ cuicumque aptum (375. ad 380.) 2. Id, quod hanc cauſam generalem determinat in pleuram præcipuè; quò pertinent maximè, natura ægri, intercoſtales arteriolas anguſtiores, magiſque duras, habentis; morbus præcedens, qui reliquit diſpoſitionem eadem proferentem, ut eſt ſcirrhus pleuræ, callus, pulmo adnatus, &c; natura epidemici morbi prædominantis; aer frigidus, per anguſtas rimas violentè actus in nudatum corpus, ex labore vel igne priùs valde æſtuans; potus gelidus, ſubito, magno hauſtu, ingeſtus in corpore ſimili; aer hyemali tempore borealis gelidiſſimus. 3. μετάπτωσις materiæ inflammatoriæ, ichoroſæ, ſuppuratoriæ, priùs in toto, vel in aliqua parte, prædominantis, & dein quâcumque cauſâ

(*a*) Sect. VI. Cap. III. pag. 332. (*b*) Sect. V. Cap. V. pag. 310.

Digitized by Google

huc depoſitæ, ut in morbillis, variolis, tumoribus ulceroſis, ulceribus magnis, latis, ſubitò evaneſcentibus, abſorptâ venis materie.

I°. Agendum nunc de cauſis. Cùm autem hactenus dicta evincant, pleuritidem eſſe morbum inflammatorium (quod & ex decurſu totius morbi, & eventu vario, poſtea deſcribendis, patebit), ad cauſas pleuritidis referuntur omnia illa, quæ inflammationem producere valent, de quibus actum fuit paragraphis hîc citatis.

II°. Licèt autem inflammatoria diatheſis in ſanguine nata fuerit, tamen & debet alia adhuc cauſa eſſe, per quam illud malum intercoſtalia loca potiùs occupet. Huc refertur NATURA ÆGRI, &c. Docuerunt Anatomici, magnam ſæpe diverſitatem obſervari in vaſorum magnitudine & numero in diverſis corporibus, imò & quandoque nonnullas arterias calloſas, cartilagineas, imò & oſſeas factas fuiſſe. Poſſet ergo & tale vitium in arteriis intercoſtalibus contingere, ſicque libero ſanguinis motui per illas impedimentum naſci. Interim tamen veroſimile videtur, rariùs talem cauſam adeſſe, cùm illa arteriarum induratio plerumque in majoribus truncis tantùm obſervetur, & inprimis in decrepita ſenectute.

MORBUS PRÆCEDENS, &c. Poſt inflammationes validas ſcirrhoſam ſæpe duritiem manere, in hiſtoria inflammationis ad §. 392, patuit, præcipuè circa partes glanduloſas. Verùm & aliâ occaſione, ubi §. 485, de ſcirrho agebatur, notavi, quàm miræ indurationes partium membranacearum quandoque obſervatæ fuerint in cadaveribus. Præterea ad §. 843, patuit, pulmonem inflammatum contiguæ pleuræ frequenter accreſcere: non mirum ergo ſi & idem fiat à pleuræ inflammatione, quod pleuritidem paſſorum Anatome docuit (*a*).

Tales autem calloſas aut ſcirrhoſas indurationes, utì & concretiones partium priùs liberarum, cauſam eſſe poſſe obſtructionis & inflammationis, antea ad §. 112. n°. 1, probatum fuit. Ideo ſævam pleuritidem paſſi ſæpe totâ vitâ doloris aliquas reliquias ſentiunt, à mutatione aeris ſubita, à validis animi affectibus, potu largiore, &c; præcipuè ſi ſæpius cum hoc morbo conflictati fuerint. Ita ex *Braſſavolo* notat *Schenckius* (*b*) quòd *Alphonſus* Ferrariæ Dux, ter pleuritidem paſſus & ſanatus, poſtea in eodem loco à minima etiam occaſione dolorem ſenſerit.

Monet autem *Diemerbroeckius* (*c*) ſe in praxi obſervaſſe, quòd illi faciliùs & frequentiùs in pleuritidem inciderent, quibus ex aliquibus ſignis judicabat pulmonem pleuræ adhærere. Docuit etiam experientia Medicos, crebiùs corripi pleuritide illos, qui ſemel eâdem decubuerunt.

NATURA EPIDEMICI MORBI PRÆDOMINANTIS. Quamvis pleuritis ſæpe ortum ducat à cauſis manifeſtis, aere v. g. frigido corpus à valido motu

(*a*) Triller. de Pleuritide, pag. 6.
(*b*) Schenckii Obſerv. Med. rar. Lib. II. pag. 245.
(*c*) Anat. Lib. II. Cap. XIII. pag. 308.

Digitized by Google

Potus Gelidus, *&c.* Majus adhuc inde diſcrimen, quàm ab aere frigido. Certè nunquam pleuritides magìs ſævas & citiùs lethales vidi, quàm à potu gelido affatim hauſto, æſtuante corpore. In nobili juvene, pilæ luſu dum caleſceret totus, potus gelidiſſimæ aquæ cum ſucco limonum intra trihorium lethalem pleuritidem fecit. *Diemerbroeckius* (*a*) obſervavit, hominem, qui mediâ æſtate fœno colligendo occupatus erat, & valde ſudabat, illico pleuritidem intra paucos dies lethalem contraxiſſe, dum frigidam cereviſiam largo hauſtu biberet. Innumera talia apud Practicos occurrunt, quæ hoc confirmant. Facilè autem intelligitur ratio. Sanguis de ſaniſſimi hominis venâ inciſâ in aquam frigidam exſtillans concreſcit illico in ſtrias ferè ſolidas. Verùm dum affatim gelidus potus ingurgitatur, œſophagus, in ſuo decurſu truncis intercoſtalium arteriarum quarumdam ſatìs propinquus, eo repletur, dein totus ventriculus potu frigido diſtentus adjacenti diaphragmati, hepati, lieni, &c, ſubitum & inſolitum frigus communicat. Cavæ aſcendentis truncus, ingens ſinus dexter cordis, tenui tendinoſæ parti diaphragmatis incumbens, ſimiliter afficiuntur, ſanguis ibi collectus ad concretionem diſponitur, qui paulò poſt per pulmonis anguſtias tranſire debebit. Non mirum ergo toties lethalem ſubitò pleuritidem & peripneumoniam à tali cauſa naſci, utì & ſimilia in viſceribus ventriculo adjacentibus mala. Augetur periculum, quòd per validos corporis motus, ſudore excitato, liquidiſſima ſanguinis pars difflata fuerit, & quòd aqua frigida ſimiliáque non tam citò à calore corporis noſtri incaleſcant quàm aer. Demonſtravit enim celeberrimus *Boerrhaavius* (*b*), eò citiùs caleſcere ab eodem igne corpus, quò rariùs eſt.

Summo ergo jure *Lanciſius* (*c*) inter ſubitaneæ mortis cauſas numeravit frigidi potûs vel balnei uſum, excalefacto corpore.

AER HYEMALI TEMPORE BOREALIS GELIDISSIMUS. De hac pleuritidis cauſa actum fuit §. 879.

III°. Notatum fuit paulò antè, pleuritidem diſtingui in idiopathicam & ſymptomaticam: quæ binis præcedentibus numeris dicta ſunt, ſpectant ad cauſas pleuritidis idiopathicæ; nunc verò agendum de cauſis pleuritidis ſymptomaticæ. Omnes enim morbi, qui ex priore ſpecie in aliam degenerant & tranſeunt, *ἐκ τῆς μεταστάσεως* fieri dicuntur (*d*). Sic v. g. in febribus continuis ſæpe inflammatoria diſpoſitio ſanguini inducitur, & poſtea inde reſpiratio difficilis, frequens, dolens circa vitalia (vide §. 734.) naſcitur. Quandoque & in alias partes corporis jam depoſita materies inflammatoria locum mutat, & intercoſtalia loca invadit. Sic dolore ad pectus phrenitidem quandoque ſolvi, alio in loco (§. 779.) monitum fuit.

Sic à lochiis retentis pleuritides peſſimæ in puerperis fiunt, utì poſtea §. 1329, dicetur: neque tantùm dum ſanguinolenta adhuc & copioſa lochia ſubitò ſupprimuntur, verùm etiam dum jam ichoroſa quaſi & alba pro-

(*a*) Anat Lib. II. Cap. XIII. pag. 309.
(*b*) Chem. Tom. I. pag. 201.
(*c*) De ſubitaneis mortibus, Lib. I. Cap. VII. pag. 12.
(*d*) Gorræi, Definit. Medic. pag. 397.

& conſideratione harum circumſtantiarum : prout partes plures (877. 878.) affectæ ſimul ; prout impetus circulantis liquidi violentior (92. ad 102.) ; aut major malignitas ipſius morbi principis (564. 567.) eò ſymptomata cuncta pejora ; inprimis reſpirationis & pulsûs vitia magìs à naturalibus recedentia, ut & excretorum.

Sequitur jam deſcriptio pleuritidis per ſua phœnomena, quæ paulò antè morbum incipientem, in ipſius morbi initio, & dein per reliquum morbi decurſum obſervantur. Horum autem phœnomenorum cognitio ſimul diagnoſim format. Propriis ex obſervatis hæc collegit celeberrimus Auctor, & ſimilia etiam inveniuntur apud *Sydenhamum* (*a*). Appetitus quandoque validus præcedit, ita ut mirentur acriorem ſolitò famen, nondum tunc aliquid mali percipientes. Paulò poſt incipiunt rigere, vires labaſcunt, & ſequuntur omnia mala, quæ febrim incipientem comitari ſolent. Hactenus nullum adhuc ſignum pleuritidis adeſt. Verùm poſtea dolor latus alterutrum occupat, quandoque dorſum, pectoris anteriora, & omnia illa loca, quæ §. 877, recenſentur. Certum autem tempus, quo ille dolor memorata ſymptomata ſequitur, non eſt : in quibuſdam citiùs, in aliis ſeriùs apparet. Obſervavi quandoque primâ incipientis morbi horâ dolorem ſatìs acutum ; & contrà obſervavi pleuritides verno tempore anni 1729, ubi ſecundo die morbi dolor oriebatur, neque adeo acutus tamen ; & interim omnes tales ægri admodum periclitabantur. Urina illa craſſa, jumentorum dicta (vide §. 734.) ab initio morbi aderat, pulſus incipiebat vacillare, paulò pòſt ſequebatur delirium, ſtertor in pectore, mors. Quoniam autem dolor ille, ſi acutiſſimus fuerit, magnum diſcrimen notet, & citam poſcat opem, ideo non cônfidendum eſt, licèt in initio levior tantùm dolor urgeat. Sic vidi pleuriticum, cui primâ die morbi mitis tantùm dolor aderat, qui tamen quartâ die periit, cum omnibus ſignis natæ gangrenæ, licèt efficax & promta medela adhibita fuiſſet. Similes pleuritides videtur & *Hipocrates* (*b*) obſervaſſe, pariter ſatìs periculoſas, dicit enim : *Quòd ſi per initia molles quidam detinuerint dolores, poſt quintum verò & ſextum diem acuti, illæ ad duodecimum* (diem) *finiuntur, & non admodum effugiunt : periculum autem maximum eſt uſque ad ſeptimum* (diem) *imò ad duodecimum ; poſt hos autem ſanantur. Quæ verò ab initio quidem molles ſunt, poſt ſeptimum autem & octavum acutæ ; ad decimum quartum diem decernunt & ſanantur.* Similia & habentur in Prænotionibus Coacis (*c*).

Dum autem ille dolor adeſt, reſpiratio valde læditur : debent enim in inſpiratione coſtæ à ſe mutuò deduci, adeóque inflammatæ illæ partes diſtrahuntur cum ſummo doloris augmento. Ob hanc cauſam miſeri ægri vix inſpirant, adeóque vix dilatant pulmonem, unde cor dextrum ſe liberè evacuare nequit. Sanguis ergo, à capite per venas jugulares redux, non

(*a*) Sect. VI. Cap. III. pag. 330.
(*b*) De Morbis, Lib. III. Cap. XV. Chart. Tom. VII. pag. 590.
(*c*) N°, 387. Chart. Tom. VIII. p. 873.

Digitized by Google

poterit locum invenire in ſinu & auriculâ dextris jam plenis; hinc interiora encephali à turgidis vaſis comprimuntur, ægri tales torpidi & hebetes fiunt, & minùs dolorem ſentiunt, pulmo ſenſim magìs magíſque impletur, .& ſæpe ſubitò ſuffocantur, dum imperiti, ægri querelis non moniti ampliùs, morbum miteſcere credunt, cùm ſummum adeſt periculum. Pulſus qui antea velox, plenus & durus erat, jam incipit mollis & parvus fieri, imò & tardior quandoque, licèt rariùs, plerumque enim celeriter micat debilis talis pulſus. Videantur illa, quæ ad §. 807, dicta ſunt, ubi pluribus egi de his, quæ ſequuntur impeditam pulmonis per aerem inſpiratum dilatationem, in angina inflammatoria. Notandum enim eſt, quòd pleuritici in morbi ſummo vigore non pereant ob inflammationem pleuræ, vel partium coſtis accumbentium vel incumbentium; ſed ob reſpirationem impeditam, repleto pulmone ſuffocentur.

INDE DESINIT IN VARIOS EVENTUS, &c. Omnia, quæ de diverſo exitu inflammationis dicta fuerunt ad numeros hîc citatos, etiam in pleuritide locum habent; & ſtatim videbimus, quomodo etiam diverſa curatio adhiberi debeat, prout blanda reſolutio inflammationis, ſuppuratio, gangræna, &c, ſequuntur.

VERUM ET NATURA LOCI, quem pleuritis occupat, attentionem meretur. Si enim exteriores pectori incumbentes partes affectæ fuerint tantùm, minus diſcrimen eſt, & magìs ſperari poterit puris, ſi fortè ſuppuratio ſequatur, exitus versùs exteriora: contrarium obtinet, ubi malum profundiùs reconditur. Præterea maximum periculum in pleuritide pendet inde, quòd ob doloris acerbitatem libera inſpiratio impediatur. Verùm in Phyſiologicis (*a*) demonſtratum eſt, quòd, primâ coſtâ per ſubclavium muſculum fixatâ, novem ſequentes inſpirationis tempore eleventur ſurſum, & vertantur extrorſum, ita tamen ut ille motus longè major obſervetur in mediis coſtarum arcubus, quàm circa ſternum, aut prope vertebras. Ergo & pleuritis occupans latera, cæteris paribus, maximum dolorem faciet. Simul facilè patet, pleuritidem eò pejorem eſſe, quò plura ex locis §. 877. 878, enumeratis occupat.

PROUT IMPETUS CIRCULANTIS LIQUIDI VIOLENTIOR. Quænam mala ex nimia velocitate motûs circulatorii humorum fiant, patuit ex illis, quæ ad numeros in textu poſitos habentur. Verùm & in hiſtoria inflammationis §. 386. 387. 388, dictum fuit, nunquam benignam inflammationis reſolutionem exſpectari poſſe, ſi motus humorum per vaſa admodum citatus fuerit, ſed tunc ſemper ſuppurationem, vel & gangrænam, metuendam eſſe; quòd ergo & in pleuritide, utpote morbo inflammatorio, verum erit.

AUT MAJOR MALIGNITAS IPSIUS MORBI PRINCIPIS. Pleuritis enim febrim acutam comitem habet (vide §. 875); & hæc febris, uti modò dictum fuit, ſæpe notabili tempore præcedit dolorem lateris. Morbi principis ergo nomine intelligitur hîc febris acuta continua, pleuritidem veram co-

(*a*) H. Boerh. Inſtitut. Medic. §. 675.

Digitized by Google

mitans ſemper, præcedens ſæpe. Hæc autem febris non ſemper ſimilis eſt in diverſis conſtitutionibus epidemicis, utì optimè *Sydenhamus* paſſim in ſuis operibus monuit; & ſpeciatim in pleuritide hoc notandum eſſe ſedulò docuit (*a*). Prout ergo hæc febris plures functiones lædit, prout vires citiùs proſternit, prout pejoribus ſtipatur ſymptomatibus, eò periculoſior erit pleuritis. De illis autem ſignis, quibus major minórve malignitas febris acutæ continuæ cognoſcitur, dixi ad §. 734.

INPRIMIS RESPIRATIONIS ET PULSUS VITIA. Ab his enim vita pendet, unde & vitales actiones ſolent vocari. Verùm hic morbus ex ſua indole reſpirationem lædit, adeóque meritò ejus magnitudo à majori minoríve reſpirationis impedimento deſumitur. Sed ut ſanguis liberè ex venis pellatur in cordis cava, & inde moveatur per arterias, requiritur, in homine nato, liber ex corde dextro in cor ſiniſtrum ſanguinis per pulmonem tranſitus, qui ſupponit alternam pulmonis expanſionem & contractionem, quæ à vitali reſpiratione fit. Si ergo eò uſque impedita ſit reſpiratio in pleuritide, ut liber ſanguinis per pulmonem tranſitus admodum minuatur, pulſus fiet celer quidem, ſed parvus ſimul; aucto malo, incipiet intermittere, & ſæpe ſubita tunc mors ſequitur. Unde *Galenus* (*b*) dixit: *Maximum ſanè indicium lethalis pleuritidis eſt, ſi pulſus ſit valde durus, & ſimul parvus, & ob ambo hæc, calorémque, creberrimus: nullus ſervatus eſt pleuriticus cum tali pulſu.*

UT ET EXCRETORUM. Urinæ nempe, fæcúmque alvinarum. Sed inprimis ad ſputa hìc attenditur, quæ plurimùm docent de conditione morbi, prout nempe in ſalutem vel interitum tendit. De his autem poſtea pluribus dicendum erit ad §. 901.

§. 884. EXIT in ſanationem, alios morbos, vel in mortem.

Hoc pleuritidi cum omnibus aliis morbis commune eſt: de hoc dixi ad §. 591.

§. 885. IN ſanationem ope naturæ, vel artis, in initio, dum ſimplex adhuc morbus.

Alio in loco, ad §. 587, ubi de febris effectibus agebatur, probatum fuit, quandoque per febrim ſubigi illud, quod vaſis impactum hærens reſiſtebat æquali humorum circulo. Si jam illud obſtaculum adeo leve fuerit in vaſis intercoſtalibus, & motus febrilis adeo ſedatus, ut non impingat ulteriùs obſtruentem materiam in vaſorum convergentium anguſtias, ſed blando quaſi attritu ad latera vaſorum attenuando illud in priſtinum fluorem

(*a*) Sect. V. Cap. v. pag. 304, & Sect. VI. Cap. III. pag. 332.

(*b*) De Præſag. ex pulſibus, Lib. IV. Cap. v. Chart. Tom. VIII. pag. 299. 300.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

reſolvat, ſequitur integra ſanatio, ſæpe abſque ullo artis auxilio. Verùm & ars Mediça hoc quandoque feliciter perficit, quod ſibi commiſſa natura non feciſſet ſola. Cùm enim ex fideli obſervatione noſcamus, quænam obtineant conditiones in ægris, dum ope ſolius naturæ ſanatur morbus, conamur per artem producere eaſdem, ſi deficiant. Sic v. g. cùm ad felicem talem & ſpontaneam ſanationem requiratur moderatus febris impetus, ſi ille jam inveniatur validus eſſe nimis, per venæſectionem & alia remedia (vide §. 610.) ars conatur minuere exorbitantem febrilem motum. Cùm autem in illis, qui laxiori habitu corporis gaudent, feliciùs ſuccedat talis ſanatio, ars per fomenta, linimenta, &c, lateri dolenti applicata, conatur efficere, ut vaſa faciliùs dilatari poſſint à liquidis impulſis, síçque obſtaculum in arteriis hærens per illorum fines ampliores redditos tranſire in venas; quod requiritur in benigna inflammationis reſolutione.

Verùm omnes Medici, qui hunc morbum tractaverunt, in eo conveniunt, illam ſanationem per artem ſperari tantùm poſſe, ſi in initio morbi efficacia remedia adhibeantur. Ubi enim per tres quatuórve dies jam duravit pleuritis, antequam artis auxilia applicentur, rarò, vel nunquam, benignâ reſolutione curatur. Túncque ſolent per vim morbi alia mala in corpore naſci, inprimis autem in pulmone, utì poſtea patebit.

§. 886. SANATUR auxilio naturæ, vel reſolutione benignâ, vel coctione & excretione mali.

Alterutrum ex his in ſanatione, quæ ope naturæ fit, obtinet. Vel enim illud, quod arteriarum finibus impactum hærebat, ſolvitur in moleculas, ex quibus adunatis concreverat, aptúmque denuo evadit, ut abſque ullo impedimento cum reliquis humoribus per vaſa moveatur: vel illud quidem ſic mutatur, ut ex anguſtiis vaſorum elabi poſſit, ſed interim tales dotes acquiſivit, ut nequeat ſanis humoribus aſſimilari, adeóque debet excerni de corpore, ut integra redeat ſanitas.

Videri poſſunt illa, quæ in febris hiſtoria §. 594, dicta fuerunt, & huc ſpectant.

§. 887. RESOLUTIONE, ſi contingunt ſimul cauſæ (386. 401); túmque benignitas ſymptomatum nihil agendum docet, niſi ut levi victu, blandiſſimis aperientibus, molliſſimo fotu malum levetur.

Vera in pleuritide, utì dictum fuit §. 882, obtinet inflammatio, adeóque omnia requiſita ad reſolutionem inflammationis (de quibus actum §. 386), & hic locum habebunt. Cognoſcimus autem illa requiſita, quæ ſpem faciunt reſolutionis, adeſſe ex ſymptomatum benignitate. Si enim talis æger laxæ & humidæ temperiei ſit, dolor lenis ſit reſpirationem non multùm

Digitized by Google

impediens, febris levis, non magna in pulſu durities, nulla ſymptomata ſint, quæ functiones alias læſas demonſtrent, excreta non recedant à naturali conditione, novimus, reſolutione curatam iri hanc pleuritidem. Non opus eſt tunc venæſectione, inprimis largâ, cùm non exorbitet febrilis motus, ſed talis ſit, qui ſufficiat ſubigendæ morbi cauſæ. Nec obſtat, quòd monuerim ad §. 883, quòd pleuritides ſatis periculoſæ quandoque in initio leviorem dolorem tantùm habuerint, nam alia ſigna ſimul aderant, quæ facilè docebant malam horum morborum indolem: urina illa craſſa non ſubſidens, pulſus vacillans, ſtertor in pectore, &c, ſummum demonſtrabant periculum.

Interim prudentia requirit, ut Medicus in initio talis morbi ægrum ſæpius adeat, & omni cum cura exploret, an idem maneat morbi ſtatus; an verò augeantur dolor & reliqua ſymptomata, túncque alia curandi methodus inſtitui debeat. Utì enim prudenter *Galenus* monuit (*a*): *Si æger primo die habet manifeſtiſſima ſalutis ſigna, huic omnino in primo quaternario finietur morbus. Utrum verò per criſin, vel ſolutionem, magnitudine & parvitate diſtinguitur. Magni enim morbi judicantur omnino; qui autem parvi, ſolvuntur ſolùm.*

In tali caſu optima Medicina eſt, nullam Medicinam facere, tenui tantùm victu ſuſtinere ægri vires, ſubminiſtrare ſanguini copiam diluentis & leviter attenuantis liquidi, fovere locum dolentem molliſſimis remediis, ut vaſa facilè dilatabilia tranſmittant illud, quod hæret. In *Materia Medica* ad hunc numerum tales formulæ habentur.

ſ. 888. COCTIONE & excretione cauſæ ſanatur, inprimis obſervatis hiſce. 1°. quoties hæmorroides debitâ copiâ liquidum aptum opportuno tempore fundunt; 2°. quoties urina copioſa, craſſa, hypoſtatica, ſtranguricſa, ſubrubra cum albo ſedimento fluxit cum levamine malorum ante quartum diem, qualis & ſiccam ſanavit; 3°. ſi alvus materiem flavam, bilioſam ante quartum diem copioſam cum levamine ejecerit; 4°. ſi abſceſſus ichoroſi, purulenti, fiſtuloſi, diu manantes, ante ſextum diem incepti, poſt aures, vel ad crura, prodierunt (juxta 837. ad 843); 5°. dolor lateris ſi tranſit ad humerum, manum, dorſum, cum ſtupore, dolore, gravitate illarum partium; 6°. ſi ſputum ex parte liberale, levans ſine coryza, copioſum, mox puriforme, album ſtatim, vel ante diem quartum, continuatum, vel à ſuppreſſione ſtatim rediens, inde enim nono vel undecimo die ſalus.

(*a*) Lib. III. de Criſibus, Cap. IV. Charter. Tom. VIII. pag. 433.

Sequitur jam, ut conſiderentur illi modi, quibus ſanatur pleuritis auxilio naturæ, per coctionem & excretionem cauſæ.

I°. Numeroſa ſatis obſervata in morbis acutis inflammatoriis, uti & in pleuritide, docent, cauſam materialem morbi loco moveri quandoque, & alias partes corporis occupare ſæpe ſatis ſubitò. Sic aliquoties in pleuritide periculoſam talem metaſtaſin versùs caput obſervavi, ſilente omnino lateris dolore; qui denuo recruduit, liberato capite. Verùm videtur & contingere, eamdem illam cauſam materialem morbi, loco motam, per vaſa aperta ſponte naturæ in quibuſdam locis corporis viam invenire. Ita *Aretæus* (*a*) de pleuritide agens, poſtquam enumeravit illa quæ contingunt morbo in perniciem tendente, dicit: *At ſi in melius vergat, ſanguinis è naribus eruptio cum impetu, túmque repente morbus ſolvitur.* Adſtipulatur etiam *Galenus*, uti alio in loco (§. 830. n°. 4), notavi: poſtquam enim monuerat, phrenitidem quidem hæmorrhagiâ narium ſolvi, lethargum verò & peripneumoniam non gaudere hac evacuatione, addit ſequentia: *Inter ipſas autem pleuritis medium locum obtinet: minùs enim quàm peripneumonia & lethargus profluvio ſanguinis ſolvitur* (*b*). Verùm optimè monuit *Trillerus* (*c*) plerumque ſervari pleuriticos naturæ beneficio, etiam neglectâ ſanguinis miſſione, ſi intra primum & quintum diem ſanguis purpureus floridúſque affatim de naribus profluat. Quod etiam aliquoties obſervavi: vidi & ſeriùs hæmorrhagiam narium ortam, cum levamine quidem morbi, ſed non cum perfecta ſolutione; ita ut morbus in longum excurreret poſtea, & multis aliis evacuationibus indigeret, antequam ſanaretur.

Idem videtur meritò exſpectari poſſe à ſimili ſanguinis evacuatione per vaſa hæmorrhoidalia, quod & *Trillerus* (*d*) notavit. Fortè tamen non adeo frequenter contingit: ſaltem in plurimis, quos hoc morbo decumbentes tractavi, non novi unicum fuiſſe, cui morbi ſolutio per hæmorrhoidalem evacuationem contigit. Tamen veteres Medici monuerunt, hæmorrhoides à pleuritide præſervare, & à ſuppreſſis malè hæmorrhoidibus pleuritidem quandoque fieri. Ita *Hippocrates* habet ſequentia (*e*): *Qui hæmorrhoides habent, illi nec pleuritide, nec peripneumoniâ, &c, corripiuntur.* Teſtatur & ſe vidiſſe *Galenus* (*f*), à ſuppreſſis hæmorrhoidibus pleuritide correptos fuiſſe multos. Adeóque non ſine ratione & ad hanc evacuationem in hoc morbo attendendum jubent ſummi in arte Viri.

II°. Monuerat *Hippocrates* (*g*); quòd *urina ſubrubra in pleuriticis, habens Læve ſedimentum, ſecuram judicationem ſignificat.* Verùm ibi videtur eam potiùs pro ſigno habuiſſe bonæ coctionis quàm quidem pro evacuatione abſoluta omnis materiæ morboſæ. Interim tamen ſi copioſa fluat talis urina,

(*a*) De cauſis & ſignis morbor acut. Lib. I. Cap. x. pag. 9.

(*b*) De Criſibus Lib. III. Cap. III. Chart. Tom. VIII. pag. 430.

(*c*) De Pleuritide pag. 7.

(*d*) Ibidem.

(*e*) De Humoribus Textu XXVI. Chart. Tom. VIII. pag. 576.

(*f*) Comment III. in Lib. Hippocrat. de alimento. Charter Tom. VI. pag. 271.

(*g*) Coac. Prænot. N°. 586. Charter. Tom. VIII. pag. 887.

&

Digitized by Google

& plurimùm talis ſedimenti habeat, cum levamine omnium malorum, certi ſumus materiam morbi evacuari. Præcipuè autem ſpem habemus morbi ſic finiendi, ſi in initio hoc contingat, antequam per morbi longitudinem plura in corpore à ſanitate receſſerint. Si enim ſeriùs fiat, rariſſimè per ſolas urinas ſanatur pleuritis. Vidi hoc in pleuritico (cujus memini ad §. 587. ubi de criſi agebam) cui ſexto die morbi incredibilis copia urinæ profluxerat: non tantùm cum facilitate, ſed & cum oblectamento; & licèt tantam copiam laudabilis ſedimenti haberet urina emiſſa, levamen quidem fiebat inſigne morbi, minìmè verò integra ſanatio. Videantur & illa quæ §. 304. n°. 4, de tali urina dicta ſunt, dum de peripneumonia agebatur.

III°. Qualis ſit illa materies, & quare bilioſa dicatur videri poteſt in commentariis §. 830. n°. 3. Notavit & *Aretæus* (*a*), ſalubrem quandoque in pleuritide eſſe per alvum factam evacuationem; imò videtur & ſatìs fortem alvi perturbationem laudaſſe, cùm utatur hac phraſi κοιλίης ἐκταραχθείσης χολωδίων; utì etiam de peripneumonia, ſimili evacuatione ſanatâ, agens (*b*) utitur ἐκτάραξις vocabulo. *Hipprocrates* autem, utì ad §. 830. n°. 3. dictum fuit, talibus utitur vocabulis, quæ moderatam & lenem tantùm alvi evacuationem ſignificant. Vidi talem alvi evacuationem quandoque inſigniter profuiſſe, etiam poſt quartum diem. Et videtur *Aretæus* (*c*) hoc etiam notaſſe, nam addit modò dictis ſequentia: *Si autem à ſecunda hebdomade hæc inchoantur, decimo quarto die ſanantur.* Notandum verò eſt, quòd in initio pleuritidis quandoque adſit fluxus alvi ſymptomaticus, noxius, & ſæpe periculoſus, minimè levans pleuritidis ſymptomata; unde *Aretæus* (*d*) ſalutari futuræ evacuationi huic adjungit ſequentia: *Reſpiratio conquieſcit, mens rectè ſe habet, febres minuuntur, cibos appetunt.*

Hæc eſt ratio quare talem diarrhæam ſymptomaticam initio morbi ſupervenientem, tanquam periculoſam, & plerumque, non tamen ſemper lethalem damnaverit eruditiſſimus *Trillerus* (*e*); ſæpius verò ſalutarem fuiſſe in morbi progreſſu, mitigatis jam ſævioribus ſymptomatibus, & propriis & aliorum obſervatis confirmaverit

IV°. De his abſceſſibus dixi in peripneumonia, ad numeros in textu poſitos.

V°. Docuerunt fideles obſervationes, in morbis acutis inflammatoriis morbi materiem aliquando locum mutare; eventus autem bonus creditur hujus metaſtaſis, ſi ad talem partem corporis fiat, quam minori cum periculo occupare poteſt. Ita in phrenitidis hiſtoria notatum fuit (vide §. 779.) dolorem ad pectus, pedéſque, vel & vehementem tuſſim ſupervenientem ſæpe ſolvere malum; pluribuſque ex libris Epidemicorum *Hippocratis* caſibus hoc tunc demonſtratum fuit. Sed & in *Anginæ* hiſtoria probatum fuit, (vide §. 809.) cauſam materialem morbi locum mutare, & in alias

(*a*) De cauſ. & ſign. morb. acut. Lib. I. Cap. x. pag. 9.
(*b*) Ibidem Lib. II. Cap. I. pag. 11.
(*c*) Ibidem Lib. I. Cap. x. pag. 9.
(*d*) Ibibem.
(*e*) De Pleuritide, pag. 5.

Digitized by Google

partes tranſire quàm frequentiſſimè. Verùm tunc ſimul conſtitit, non ſemper felici eventu talem metaſtaſin fieri, quamvis etiam materia morbi ad loca ſatìs diſſita, & quæ minùs periculoſa videbantur, derivaretur. Sola ergo ſolicita obſervatio decurſûs morborum docere poterit, quænam morbi metaſtaſis utilis ſit, & versùs quæ corporis loca tutò fieri poſſit.

Verùm quidem eſt, in pleuritide magnum periculum inprimis ideo adeſſe, quòd ob doloris acerbitatem inſpiratio impediatur, adeóque ſuffocationis metus ſit; vel ſi mitior fuerit morbus, nec reſolvendus tamen, ſuppuratio periculoſa timeatur, ob empyematis metum. Adeóque multùm boni ſperandum foret, ſi materia morbi locum mutaret: atque ad hunc ſcopum videtur & *Hippocrates* (*a*) curam direxiſſe, dum ſuadet in curatione pleuritidis ſiccæ, poſt venæſectionem & alia remedia, latus affectum tegere *fomentis tepentibus extrinſecus admotis, ut morbus per totum corpus diſpergatur*. Patuit tamen fidelibus obſervatis, multùm differre pro felici eventu, versùs quas partes hæc metaſtaſis fiat. Ita *Hippocrates* (*b*) dixit: *metuendas eſſe illas pleuritides, in quibus dolores ſurſum vergunt.* Similia his alio & in loco (*c*) habet. Hæc & confirmantur illis quæ de phrenitide ſymptomaticâ, à tali metaſtaſi ortâ, notavi ad §. 772.

Verùm & obſervavi, dolorem ex latere versùs abdominis inferiorem partem iviſſe, abſque bono eventu, nam poſt duodecim horas denuo latus occupabat dolor, & quidem longè acerbior quàm antea. In robuſto homine pleuritico, decimâ tertiâ die morbi, dum jam in melius vergere videbantur omnia, ſubitò oriebatur dolor intenſus in pede ſiniſtro, abſque ullo tumore, vel rubore; urina reddebatur tenuis, poſt aliquot horas delirabat, jacebat ἄφωνος, moriebatur. E contra in alio viro, dum poſt binas venæſectiones ſatis largas, fomenta calida nocte diéque applicata, &c, jam mitigaretur admodum dolor pleuriticus, quarto die morbi oriebatur dolor validus circa pedis utriuſque pollicem prope metatarſum, & ſtatim dolor lateris & febris aberant omnino, & feliciſſimè ſanabatur. Notandum etiam, quòd nullam unquam podagram antea paſſus fuerit ille æger, neque, quantùm novi, poſtea hoc morbo laboraverit. Quàm diſpar eventus à metaſtaſi ad partes corporis inferiores!

Ubi autem humerum, ſcapulas, dorſum, dolor occupat, cum levamine doloris pleuritici manifeſto, læta prognoſis eſt, & evadunt ferè omnes: ſaltem non memini, me ullum vidiſſe pleuriticum, qui periit hoc morbo, dum illa metaſtaſis ad has partes aderat. Quam rem & ſuis obſervatis confirmat eruditiſſimus *Trillerus* (*d*). Fortè notari meretur, quòd illi dolores ſæpius contingant ſexto die morbi, ſaltem ſic vidi relegendo hiſtorias pleuriticorum, qui meæ curæ commiſſi fuerunt; & apud *Tril-*

(*a*) De morbis Lib. I. Cap. xi. Charter. Tom. VII. pag. 547.

(*b*) Coac. Prænot. 381. Charter. Tom. VIII. pag. 873.

(*c*) Coac. Prænot. N°. 73. Charter. Tom. VIII. pag. 856.

(*d*) De Pleuritide pag. 5. Et in hiſtoriis ægrorum ibidem pag. 69. 77.

lerum ex octo ægris, quibus illi dolores contigerunt, quinque perceperunt hanc morbi mutationem ſexto die. Præterea non videtur illa metaſtaſis morbum tollere, ſed potiùs ſalutaris criſis eſſe nuncia.

Hippocrates videtur hæc ſymptomata, pleuriticis quandoque contingentia, obſervaſſe quidem, ſed non monet, inde præſagium ferè certum pro ſalute ægri deſumi. Ita enim habet: (*a*) *Quòd ſi dolor quidem ad claviculam ſub det ſignum, vel ad brachium gravitas, aut circa mammam, aut ſupra ſeptum tranſverſum, ſecare juvat internam cubiti venam, neque copioſum ſanguinem detrahere cunctandum eſt, uſque dum multò rubicundior, aut pro puro & rubicundo lividus fluat, utrumque enim contingit.* Similiter & venæſectionem commendat in hoc caſu alio loco ejuſdem libri (*b*). Interim felicem curam vidi, utì & *Trillerus* ſuis obſervatis confirmat, licèt nulla venæſectio inſtitueretur, poſtquam hi dolores aderant in humeris, ſcapulis, & dorſo. Tamen & alter textus *Hippocratis* in eodem libro habetur (*c*), qui videtur docere, quòd aliquid boni à dolore circa claviculam in pleuritide exſpectaverit. Dicit enim: *At ſectio* (venæ) *non ſimiliter dolorem ſolvit, niſi dolor ad claviculam pertingat.*

Fortè in quibuſdam epidemicis conſtitutionibus & aliæ metaſtaſes ſalutares fiunt in pleuritide. Ita *Baglivus* (*d*) in variis Italiæ xenodochiis obſervaſſe ſe teſtatur, omnes pleuriticos ſanari, quibus interiora auris dolor occuparet, deinde abſceſſus fieret, & pus erumperet. Præſertim & Romæ, dum poſt rigidiſſimam brumam ſæviſſimæ pleuritides graſſarentur.

VI°. Quanti fecerint ſputorum evacuationem in pectoris morbis veteres Medici, patuit ex illis quæ ad §. 830. n°. 2, dicta fuerunt, ubi agebatur de peripneumonia per hanc evacuationem toties feliciter curatâ. Verùm & conſtat ex locis Veterum allegatis ibidem, quòd & ſimilem ſputorum effectum in pleuritide obſervaverint. Ita & *Aretæus* (*e*) laudavit ſputa in hoc morbo, ſi tertiâ die incipiant, & facilè prodeant, lævia, æqualia, humida, rotunda. Vidimus antea ad §. 876, quòd ſiccas pleuritides habuerint omnium difficillimas Antiqui, & quòd veræ pleuritidi propriam hanc excretionem crediderit *Hippocrates*, dum monet, (vide §. 878.) ſpuriam pleuritidem per ſputa non expurgari. Licèt autem *Sydenhamus* (*f*) expectorationi materiæ morboſæ in pleuritide non confidere videatur, ſed per venæſectionem potiùs curam aggredi voluerit, tamen, dum pleuritidis ſymptomata enarrat (*g*), fatetur, quòd *febris cum funeſto comitatu omni, tuſſi ſcilicet, ſputo ſanguinis, dolore, &c, pro ratione liberioris materiæ morbificæ expectorationis, ſenſim minuatur.* Locum tamen affectum in hoc morbo pleuram vel muſculos intercoſtales ſtatuit, de qua ſede pleuritidis actum fuit ad §. 875.

(*a*) De Acutor. victu. textu, 10. Charter. Tom. XI. pag. 41.
(*b*) Ibidem pag. 159.
(*c*) Ibidem textu 8. pag. 41.
(*d*) Prax. Med. Lib. 1. Cap. IX. pag. 34.
(*e*) Morb. Acut. Lib. I. Cap. X. pag. 9.
(*f*) Sect. VI Cap III. pag. 337.
(*g*) Ibidem pag. 331.

Digitized by Google

Captu tamen difficile fuit viſum multis, quomodo per ſputa ex pulmone prodeuntia exire poſſet morbi materia, quæ lateribus impacta hæſerat, niſi pulmo ſimul affectus eſſet. Licèt autem ſufficiat Medico fideli obſervatione cognoviſſe, talem evacuationem factam eſſe, quamvis modum & vias non dilucidè intelligat; interim tamen & multa ſunt obſervata, quæ docent, pulmonem contiguos ſibi humores imbibere, illóſque dein tuſſi rejici. Ita *Galenus* (*a*) obſervavit, mulſam in thoracis cavum injectam ex pulmone exſpui; & ut confirmaret hanc rem, alibi (*b*) notat: ubi oſſa fracta ſunt, ſæpe inviolatâ cute, quæ fracturam tegit, effundi cruorem, ſic ut faſcias impleat, licèt cutis multò denſior ſit, quàm membrana coſtas cingens. Sed & *Diemerbroeckius* (*c*) teſtatur, quòd in empyemate laborantibus, poſt inſtitutam thoracis paracenteſin, infuderit injectiones abſtergentes amaras, quarum ſaporem perceperunt, & bonam quoque partem per ſputa rejecerunt. Præterea *Helvetius* (*d*) notavit, pleuræ propaginem inveſtire ſuperficiem externam & internam pulmonis. An ergo continuitate quaſi membranæ pleuræ mobilis jam reddita materia morbi in pulmonis bronchia venire poteſt? An continguus lateribus pulmo, concretus ſæpe & inventus poſt pleuritidem, illam in ſe recipit? Satìs benè dixit *Cælius Aurelianus* (*e*): *Et tuſſita itidem ſputa per pulmonem feruntur, ſiquidem in ipſum veniant ex vicinis, accepta per vias mente ſenſas, quas* λογοθεωρήτως *appellant.*

Interim tamen & laudabilis celeberrimi *Lanciſii* induſtria videtur non infeliciter vias inveniſſe, per quas poſſet directè ex omnibus locis, quæ pleuritis occupat, materia morbi venire in pulmones, & per ſputa excerni. In diſſertatione enim epiſtolari *de Vena ſine pari* (*f*) notat, orificium venæ azygæ in cavam dehiſcens ſemicirculo muſculari inſtar hemiſphincteris cum peculiari nervo munitum eſſe: præterea illa inſertio venæ azygæ in cavam fit ante aſperam arteriam, ſub ſterno, priuſquam illa in duos majores bronchiorum ramos dividitur, atque ibi loci truncus venæ azygæ, & portio venæ cavæ cum aſpera arteria nectitur, non tantùm per ſimplicem adhæſionem, ſed per validas etiam fibras & minuta vaſa, quæ ad internam tracheæ faciem uſque penetrant, utì pulchro experimento detexit *Lanciſius*. Venam enim cavam ſuperiorem ſuprà & infra locum, ubi vena azyga ipſam ingreditur, vinculo conſtrinxit, ſanguine priùs educto; dein per foramen apertum in azygæ trunco tepidam aquam injecit croco tinctam; ſtatímque vidit ſubcroceum liquorem per os naréſque exire; dum caput ſupini cadaveris extra tabulam propenderet. Quinimo diſciſsâ ſecundùm longitudinem, ſub cartilagine thyroidea, aſperâ arteriâ, vidit

(*a*) Meth. Med. Lib. V. Cap. VIII. Charter. Tom. X. pag. 115.

(*b*) Comment. 3. in Librum Hippoc. de articulis, text. 58. Charter. Tom. XII. pag. 394.

(*c*) Anatom. Lib. III. Cap. XIII. pag. 307.

(*d*) Academ. des Sciences année 1718. Mémoires, pag. 25. 26.

(*e*) Acutor. morbor. Lib. II. Cap. XVI. pag. 116.

(*f*) Habetur in editione Romana ſecunda de motu cordis & aneuryſmatibus, pag. 373. & in adverſar. Anatom. V. Morgagn pag. 79.

Digitized by Google

poſt novam injectionem ex ſuperiori interna ipſius tracheæ ſuperficie, quæ cavæ venæ trunco & azygæ inſertioni in illam ſubjacet, flavum ichorem excitatis bullis per minima orificia ſtillantem. Alio deinde experimento probavit, tales meatus longè numeroſiores, & magìs patulos, aperiri in tracheam ex vena azyga, quàm ex cavæ venæ vicina parte, pariter aſperæ arteriæ ibi adhærenti.

Si jam conſiderentur illa, quæ in morbis obſervantur, non levis oritur ſuſpicio quandoque per hanc viam in tracheam evacuari pleuritidis cauſam materialem, jam coctam & mobilem redditam. Notavit *Lanciſius*, ſæpe ſe obſervaſſe, quòd ægri pleuritide laborantes ante quartum diem cruentam, mox etiam albam & coctam, materiam ſpuerent, quam non hauriebant à profundo pectoris, ſed monſtrabant ægri illum locum, ubi ſub ſterno azyga vena in cavam aperitur.

Hæc tamen videtur eſſe difficultas in hac opinione, quòd ſanguis venæ ſine pari cavo contentus, faciliùs per ejus orificium elabi poſſit in cavam venam, quàm adigi per anguſtos tubulos, qui ex hac vena in tracheam patent. Si autem circa hoc orificium venæ ſine pari major fiat reſiſtentia exituro ſanguini, tunc videtur hoc fieri poſſe. An ille apparatus, dimidium ſphincterem referens, qui aperturæ venæ azygæ apponitur, illam claudere poteſt? An ob impeditam reſpirationem in pleuritide, dum pulmo difficiliùs ſanguinem cordis dextri tranſmittit, vena cava ſanguine plùs diſtenta, non tam liberè recipit ſanguinem venæ azygæ? Vidit *Lanciſius* in cadaveribus illorum, qui ex ſæva pleuritide, in peripneumoniam & ſepti inflammationem abeunte, perierunt, ramos venæ azygæ illius lateris, quo ægri primùm doluerant, varicoſos fuiſſe. In cadavere viri, qui ex præcordiorum inflammatione deceſſerat, obſervavit polypum inſignis magnitudinis, qui ex trunco venæ ſine pari in cavam, & ad dextram uſque cordis auriculam, propagabatur: unde veroſimile videtur, impediri quandoque in morbis liberum exitum ſanguinis ex vena azyga in cavam.

An muſculus triangularis ſterni, dum agit, premens hunc locum, aliquid ad hanc rem conferre poteſt? Certè *Lanciſius*, ab ineunte ætate pectoris doloribus ſubinde & catarrhis laborans, ſenſu percipiebat, cocti ſputi partem majorem ab hoc eodem loco prodire; non verò ex imis pulmonibus; credidítque ſe ſputum per vim muſculi triangularis faciliùs foras propellere potuiſſe.

Sive jam materies morbi ſoluta, mobiliſque reddita, contiguum pleuræ pulmonem, quandoque & his morbis accretum, ingrediatur, ſive per venæ ſine pari propagines in aſperam arteriam tranſeat, ſive ex vena ſine pari in cavam veniat, hinc in cor dextrum, & dein in pulmonem pulſa, inveniat viam per vaſa aerea pulmonis (quod fieri poſſe probatum fuit ad §. 830. n°. 2.); certum eſt per Obſervata practica, pleuritidem per ſputa ſanari. Interim tamen non omnia ſputa levant hunc morbum: hinc videndum, quænam requirantur conditiones, ut à ſputis ſanatio morbi ſperari poſſit.

Debet ſputum eſſe liberale, ſatis magnâ copiâ excretum & facilè: ſem,

Digitized by Google

per enim ferè per tuſſim de ſuperficie interna tracheæ aliquid mucoſi abraditur. Verùm hoc non minuit morbi cauſam. Illam autem minui novimus, ſi cum ſputo prodeunte minuantur dolor & reliqua ſymptomata, adeóque manifeſtum levamen percipiant ægri. Unde *Hippocrates* (*a*) generalem hanc regulam poſuit (uti & antea ad §. 830. n°. 2. in peripneumoniæ hiſtoria monui) omnia ſputa mala eſſe, quæ dolorem non ſedant, omnium verò optima eſſe illa, quæ dolorem ſedant.

Sine coryza. Si enim hæc adſit, ingens copia ſputorum ſæpe prodit, quæ ſputa nihil faciunt ad materialem cauſam pleuritidis, ſed tantùm mucum catarrhoſum evacuant. Videtur & *Hippocrates* ſimile quid indicare voluiſſe, ubi de ſputis bonis & malis, quæ in morbis apparent, agit (*b*): ſubjungit enim ſequentia: *Coryzas autem & ſternutationes in omnibus circa pulmonem morbis & præceſſiſſe, & conſequi, malum.*

MOX PURIFORME, ALBUM STATIM, VEL ANTE DIEM QUARTUM. Pluribus egi de his ſputis, & conatus ſui rationem dare, quare puriformia dicantur, etſi alium colorem habuerint, quare in albedinem citò mutari debeant, in commentariis §. 830. n°. 2. Vidi ſæpius album illud coctum puriforme ſputum ſanaſſe pleuritidem: imò in muliere jam quinto menſe gravidâ, dum ſecundo pleuritidis die ſputum illud aderat copioſum, omnia ſymptomata levabantur illico, & quarto die morbi jam ſana fuit. Primo morbi die venæſectio inſtituta erat, nec opus fuit illam repetere. Quod inprimis notandum, quia *Hippocrates* (*c*) abſolutè lethalem in gravidis hunc morbum pronunciavit: & (*d*) alibi omnem morbum acutum in gravidis lethalem dixit. Quamvis autem jurè acerbam hanc prognoſin limitaverit *Celſus* (*e*) ſolummodo docens: *Mulier quoque gravida acuto morbo facilè conſumitur;* tamen certum eſt, pleuritidem graviditatis tempore natam, ſemper eſſe magis periculoſam.

Interim tamen non ſola illa ſputa alba cocta proſunt, ſed & flava illa cum pauco ſanguine admiſto. Vidi & quandoque ſputa tenacia, rubro ſanguineo colore tincta, æquabiliter cum levamine, in initio hujus morbi excreta. *Galenus* (*f*) explicans textum Hippocratis, ſatìs certè difficilem, & ob brevitatem obſcurum, quo vetat ſanguinis miſſionem in illis, qui ſanguinolenta exſpuunt (αἱματώδεα) ſi adſit pleuritis, dicit ſe vocatum fuiſſe ab ægro, qui credebat ſe hæmoptoicum eſſe, cùm *ſanguinolenta à latere ſpueret* (πτύσας αἱματῶδες ἀπὸ πλευρῆς); licèt autem habitus & vires hujus ægroti tales eſſent, ut venam ſecuiſſet illi, ſi hæmoptyſi laboraſſet, illud non feciſſe, quia pleuritis mitis erat; addítque, hunc ægrum aliis remediis congruis, abſque venæſectione, levatum fuiſſe: *Mitiſſimæ enim*

(*a*) In Prognoſtic. ſentent. 51. Chart. Tom. VIII. pag. 645.

(*b*) Ibid. ſentent 49. pag. 643. & Coac. Prænot. N°. 359. ibidem pag. 875.

(*c*) De morbis, Lib. I. Cap. II. Charter. Tom. VII. pag. 533.

(*d*) Aphor. 30. Sect. V. Charter. Tom. IX. pag. 213.

(*e*) Lib. II. Cap. VI. pag. 55.

(*f*) Commentar. 3. in 6. Epidem. Chart. Tom. IX. pag. 472.

Digitized by Google

pleuritides ſunt in quibus ſanguinolentum ſpuitur. Ideo *Hippocrates* (*a*) maximè ſalutares illas pleuritides affirmavit, in quibus flava cum pauco ſanguine ſputa prodirent, quas ideo *bilioſas ſimul & ſanguineas pleuritides* vocavit, & ut plurimùm nono vel undecimo die judicari dixit. Bilioſa autem dicuntur hæc ſputa à colore flavo, nam in *Prognoſtico* & in *Coaca Prænotione* n°. 390, idem illud ſputum, quod paulò antè χολώδεος bilioſum vocaverat, ξανθὸν flavum appellat. *Duretus* autem (*b*) in commentariis ad hunc locum monet, ſe non ſine mœrore aliquoties vidiſſe, ſanguinis miſſione tunc inſtitutâ à Medicis imprudentibus, ſuppreſſa hæc ſputa fuiſſe lethali cum eventu. Idem & ſuis obſervatis confirmat *Baglivus* (*c*).

§. 889. UBI ſigna accuratè obſervata docent, ſtatum pleuritidis (875.) adeſſe modò deſcriptum (888), tum Medico nihil mutandum; ſed omnia continuanda incumbunt. Ergo neque venæſectio, neque evacuatio, vel mutatio alia inſtituenda. 1°. victu molli, tenui; animi, corporíſque quiete; aere temperato, calido, & humido; ſomno ſpontaneo, vel lenibus conciliato, medicamentis mollibus, tenuibus, leviſſimè aperientibus, utendum. 2°. deinde evacuationi cuilibet ſingulari proficienti providendum: ergo in ſtatu (888. n°. 1.) anus fovendus molli, laxante, aperiente fotu; aut, ſi minùs ſic proceſſerit, hirudinum applicatarum ſuctu. Si (888. n°. 2.) obſervatur; ſtatim fomenta ſimilia renibus, perinæo, hypogaſtrio apponenda; lenia diuretica aperientia danda; aer paulò minùs calidus curandus; ſudor, & aliæ evacuationes, vitandæ; blanda clyſmata diuretica proſunt. In caſu verò (888. n°. 3.) ſimilia fomenta emollientia toti obvolvenda abdomini; clyſmata laxantia injicienda alvo; victus laxans inſtituendus: ubi denuo quartus ſtatus (888. n°. 4.) adeſt prævīſus (838), & ſimul locus (839. 840. 841.) innotuit, tum utendum memoratis (859. 860. 861), & aperturâ factâ, ſuppuratoriis locum aliquamdiu apertum tenentibus: deinde in caſu (888. n°. 5), præter communia, partes, in quas dolor migrat, fovendæ mollibus, calidíſque, fricandæ leniter, ſtimulandæ emplaſtris parumper attrahentibus. Denique in ultimo dato (888. n°. 6.) tota res eadem ac in peripneumonia bona, adeóque omnia huc repetenda ex (850. 851), & agenda.

Ubi ergo pleuritide laborantem accedit Medicus, primò attendit, an morbus adeo benignus ſit & levis, ut blanda reſolutio exſpectari poſſit

(*a*) In Coacis Prænot. N°. 387, Charter. Tom. VIII. pag. 873.

(*b*) In Coacas, Hipp. pag. 252.

(*c*) Prax. Med. Lib. I. Cap. IX. pag. 36.

Digitized by Google

(§. 887). Symptomata levia, ægri laxa temperies (in duris enim & exercitatis corporibus talem morbi exitum vix ſperare licet) hoc docebunt. Si autem morbi major intenſitas adſit, ita ut cura per ſimplicem reſolutionem non ſit exſpectanda, ſed requiratur coctio & excretio materiæ morboſæ, tunc ſolicitè indagandum, an artis auxiliis validis hîc opus ſit, v. g. ſanguinis miſſione largâ, clyſmatibus, aliiſque, quæ nimium febris impetum moderari valent (vide §. 610).

Deinde attendendum, an quædam phœnomena morbi doceant, naturam moliri talem coctæ materiæ evacuationem, vel depoſitionem ad alia loca minùs periculoſa. Ubi de hac re conſtat, cùm Obſervationes practicæ docuerint ab omni ævo, ſic citò & tutò curari hunc morbum; facilè patet, nihil eſſe mutandum, ſed ſtatum præſentem conſervandum eſſe, quod fit ſequentibus.

I°. In omni morbo vitæ & viribus conſervandis conſulendum eſt; ad quem ſcopum cibi & potus ſerviunt. Verùm hæc ingeſta non reſtituunt illa, quæ per vitæ actiones perierant de corpore, niſi priùs ſubacta & mutata fuerint per vires corporis ſuperſtites. Cùm ergo per morbum, etiam leviorem, langueat corpus, & multæ functiones minùs promptè perficiantur quàm in ſanitate, patet facilè, talia in victu ſubminiſtranda eſſe, quæ ſanis humoribus jam ferè ſimilia ſubigi poſſunt quàm facillimè. De hac re pluribus egi in cura generali febrium, §. 599. 600. 601. 602. Pleuriticis ſapiens *Hippocrates* (*a*) ptiſanæ hordeaceæ cremorem dabat, chylo jam ferè ſimilem, ut humectaret corpus ſimul & aleret. Similia laudavit, uti & avenacea decocta *Tralſianus* (*b*), & generatim talia exhibenda juſſit, quæ humectent, nec tamen refrigerent aut calefaciant vehementer. Unde & ſimile moderamen aeris neceſſarium erit: quod quomodo, & per quæ obtineri poſſit, dictum fuit ad §. 605. n°. 2. 3. Cùm autem vigiliæ turbent etiam corpus firmum & ſanum, ſomno potiùs indulgendum eſt; qui, ſi ſponte non adſit, emulſis farinaceis ex amygdalis, ſeminibus frigidis, &c, conciliari poterit, additis leviſſimis anodynis, inprimis illis quæ ex papaveris erratici floribus parantur, quæ nunquam nocent. Validiora enim & narcotica hîc non requiruntur, cùm ſoleant ſæpe multas corporis excretiones ſiſtere. Huc etiam ſpectant corporis & animi quies, ut turbetur nihil, ſed omnia pacata ſileant in corpore, dum natura coquendæ & excernendæ materiæ morboſæ intenta eſt. Nec alia requiruntur remedia, quàm quæ diluendo omnes humores reddunt meabiles, & laxando vaſa diſponunt, ut facilè tranſmittant humores dilutos, qualia & laudata fuerunt ad §. 887.

II°. Quæ modò dicta ſunt, conveniunt in omni excretione vel metaſtaſi materiæ morboſæ: verùm & alia adhiberi poſſunt, & debent, ubi conſtat de loco, versùs quem materia morbi deponetur.

(*a*) De victu acutor. Charter. Tom. XI. pag. 23. 160. 161.

(*b*) Lib. VI. Cap. 1.

Digitized by Google

SI ERGO IN STATU (888. n°. 1.) Videantur illa, quæ circa hanc evacuationem in cura delirii febrilis ad §. 702, dicta ſunt.

SI (888. n°. 2.) OBSERVATUR. Dictum fuit de his ad §. 853, ubi de ſimili evacuatione critica materiæ morboſæ in peripneumonia agebatur. Cùm autem per ſudorem inprimis, utì & per alias evacuationes, avocetur quaſi à renibus magna pars diluentis vehiculi, hinc & illæ vitandæ ſunt. Hinc & laudatur aeris minor calor, quia ſic & ſudor cavetur, & etiam in ſanis hominibus videmus, ſub aere frigidiuſculo minùs liquidi per cutis ſpiracula, plùs verò per renes, tranſire.

IN CASU VERÒ (888. n°. 3.) &c. De his pariter actum fuit §. 852, quæ videri poterunt.

UBI DENUO QUARTUS STATUS (888. n°. 4.) &c. De omnibus illis in peripneumonia ad numeros in textu poſitos dictum fuit. Notandum autem eſt, tales abſceſſus citò aperiendos eſſe: non enim requiritur hìc maturatio crudi inflammatorii in bonum pus; verùm illud pus (vel puri analoga materies) alibi jam factum ad hæc loca deponitur tantùm, & ſic ſubitò abſceſſus naſcitur, licèt cutis nullo modo mutata appareat; ut aliâ occaſione ad §. 593, notavi.

Locus autem talis, poſt aperturam abſceſſûs, irritatur leviter ſuppuratoriis remediis, ut Chirurgi voçant, ſícque prohibetur, ne ſtatim iterum concreſcat, ut nempe detur occaſio repurgationi ſanguinis à materia morboſa, quæ cum illo fluit per vaſa, & per hanc viam à natura, morbum curante, indicatam, tutò exit.

Laudabat enim *Hippocrates*, utì ad §. 842, dictum, ſi tales abſceſſus, fiſtuloſi quaſi redditi, manarent diutiùs; quod ſic per artem imitari conamur.

DEINDE IN CASU (888. n°. 5), &c. Ubi nempe dolor ex latere tranſit ad humerum, manum, &c.

Fidelis obſervatio docuit, levari ſic morbum; adeóque ars conatur per diluentia, attenuantia, &c, ſolvere, & mobilem reddere morbi materiem; ſimúlque leni frictione, fomentis mollibus, emplaſtris aromaticis, utì v. g. de labdano, meliloto, vel ſimilibus, fovere & leviter ſtimulare hæc loca, ut verſùs illa faciliùs & citiùs derivetur illud, quod per ſalutarem metaſtaſin huc deponendum erat. Videantur illa quæ ad §. 134, de derivantibus, attrahentibus, & propellentibus, dicta ſunt.

DENIQUE IN ULTIMO DATO (888. n°. 6.) &c. Omnia hìc eadem ſunt ut in peripneumonia, quæ per ſputa curatur, adeóque ibi videri poterunt.

§. 890. ARTE autem, ſine alio morbo, ſanatur pleuritis hac inprimis methodo: ſi pleuritis (875.) recens ante tertium diem finitum, magna ex ſymptomatibus validis (875. 883), ſicca (876), in robuſto, exercitato, ſicco corpore; ſine

Digitized by Google

ſpe vel præſentia (887. 888); tum 1°. cita, larga, accelerato fluxu celeris, ex magno vaſe, per magnum vulnus, miſſio ſanguinis inſtituenda, corpore quieſcente, ſupino, & reſpiratione, dum fluit, tuſſi, ſuſpiriiſque acceleratâ, loco affecto eodem tempore foto, & leniter perfricto; debet continuari in remiſſionem ſatis notabilem doloris, vel ad prima ſigna deliquii animi; debet repeti ex conſideratione redeuntium denuo ſyptomatum, ad quæ tollenda prima inſtituta fuit; cruſta (384.) abſens finem definit. 2°. ſtatim adhibenda fomenta, balnea tepefactoria, linimenta, emplaſtra, quæ laxando, reſolvendo, mitificando, avertendo, prodeſſe queant. (vid. 395. n°. 3. 398. n°. 6.) 3°. tum ea medicamenta danda, quæ diluant, reſolvant, laxent, mitigent, refrigerent, dolorem leniant, aut ſopiant: quæ calida, humida, magnâ copiâ, ſorpta, & ad locum affectum determinata, juvant, & pro mutatis phœnomenis varia aſſumenda ſunt, ſemper curando, ut eligantur illa, quæ putredini adverſiſſima. 4°. victu tenui, molli, refrigerante, antiphlogiſtico eſt opus. 5°. denique omne exſiccans, calefaciens, impetum augens, vitandum; ut calor aeris, ſolis, foci, lecti, victûs, medelæ.

Vidimus in præcedentibus, quomodo ope naturæ pleuritis in ſanationem abeat, abſque multo artis molimine: totum enim, quod Medico in illis caſibus agendum incumbebat, erat ut in benigna reſolutione ſtatum præſentem conſervaret, mutaret verò nihil. Ubi autem per coctionem & excretionem cauſæ ſanabatur pleuritis, loca & vias, per quæ hæc excretio futura prævidebatur ex ſignis, laxare, emollire, fovere conveniebat, vires ſuſtentare levi & blando alimento, diluere humores. Hæc ſufficiebant ad hunc ſcopum.

Verùm ſi pleuritis valida ſit, quod cognoſcitur dolore acerrimo, reſpiratione admodum impeditâ, febre validâ, tunc reſolutio illa blanda ſperari nequit; uti probatum fuit ad §. 386, ubi de inflammationis cura per reſolutionem agebatur. Si nulla ſpes ſit, materiam morbi citò coquendam & excernendam eſſe, & præcipuè, ſi nulla vel pauca ſputa abſque levamine ullo prodeant, tunc ſicca pleuritis dicitur, & concluditur facilè, ſponte ſuâ tam gravem morbum in ſanitatem minimè abiturum eſſe, inprimis ſi in robuſto & exercitato corpore fuerit talis morbus, uti monuerat *Hippocrates*; dicens (a): *Corpora exercitata ac denſa citiùs à pleuriticis & peripneumonicis morbis pereunt, quàm non exercitata.* Cujus obſervationis ratio data fuit ad §. 386.

(a) Coac. Prænot. 398. Charter. Tom. VIII. pag. 875.

Digitized by Google

Per artem ergo tentandum eſt ſedulò, ut abſque alio morbo ſanetur pleuritis. Patuit ex dictis ad §. 875, in tali pleuritide adeſſe veram inflammationem; adeóque omnes exitus inflammationis, in ſuppurationem, gangrænam, & ſcirrhum, hîc contingere poterunt. Exitus autem in ſuppurationem, licèt in partium corporis externarum inflammatione non ſemper adeo metuendus ſit, hîc tamen meritò ſuſpectus habetur, dum abſceſſus, pleuritidem inflammatoriam ſequens, frequentiſſimè in cavum pectoris pus collectum effundat, unde empyema toties lethale naſcitur. Omne ergo artis molimen adhibendum eſt, ut exitus hujus morbi in abſceſſum præcaveatur.

Conſtitit autem, ubi de cura inflammationis per reſolutionem agebatur (§. 396), præcipuum remedium eſſe ad hanc obtinendam, ſi copia humorum circulantium, & impetus eorumdem in loca inflammata, minuerentur per ſanguinis miſſionem. Præterea acutus dolor, inſpirationem impediens, in peſſima pleuritide ſæpe ſuffocat ægrum, antequam inflammatio in ſuppurationem abire poſſit. Verùm aliâ occaſione (ad §. 141.), monui, *Galenum*, in febribus ardentiſſimis, inflammationibus maximis, & vehementiſſimis doloribus, largam ſanguinis miſſionem commendaſſe, imò in talibus ad animi deliquium uſque ſanguinem detrahi juſſit. Unde patet, urgentiſſimas eſſe rationes, quæ pro venæſectione in pleuritide militant.

Neque obſervavi unquam, nocuiſſe venæſectionem, licèt poſtea, miteſcente morbo, coctio & excretio morboſæ materiæ ſequerentur per varias illas vias, §. 888, enumeratas. Monitum quidem tunc fuit, à venæſectione abſtinendum eſſe, dum illæ evacuationes præſto ſunt, ſed non aliter. Videantur hiſtoriæ pleuriticorum, quæ in tractatu eruditiſſimi *Trilleri* antea jam laudato, habentur: patebit omnes illas excretiones ſucceſſiſſe, ubi poſt repetitas etiam ſanguinis miſſiones periculoſus morbi impetus deferbuerat: quod & propriis obſervatis in praxi Medica confirmatum vidi. In valida enim pleuritide, licèt felici curâ materies morbi ſolvatur, & mobilis reddatur, vix unquam obtinet, ut hæc materia ſoluta ſanis iterum aſſimiletur humoribus, cúmque illis abſque ullo impedimento per vaſa corporis moveri poſſit; ſed ſemper ferè vaſa ſic ſtimulat, ut excitatâ ſenſibili quâdam evacuatione expellatur de corpore. Hoc ideo inprimis monendum erat, ne quis metueret in pleuritidis initio ſanguinem mittere ideo, quia crederet, ſalubria illa naturæ molimina impeditum iri.

Quamvis autem in tenella ætate, ſenio, mulieribus gravidis venæſectionem adhibere metuerint veteres Medici, hodie tamen conſtat certis obſervatis, etiam in his venæſectionem tutò inſtitui poſſe; tali tamen quantitate, quam ætas & vires indicant; uti alio loco (ad §. 610.), jam notavi.

Nec abſtinui à venæſectione, ſi reſpiratio multùm impedita erat, licèt menſtrua fluerent, & bono quidem cum ſucceſſu. Pariter & in puerperis pleuritide correptis, licèt lochia fluerent, ſanguinis miſſio profuit inſigniter, quod & ſuis obſervationibus confirmat *La Motte* (*a*), qui, lochiis

(*a*) Traité des Accouchemens, Liv. II. Chap. XXI. pag. 224.

Digitized by Google

bene prodeuntibus, repetitas etiam in brachio venæſectiones inſtituit.

Quamvis extra dubium ſit, ſi hic morbus per artem ſanari debeat abſque alio malo ſequenti, conducere, ut quàm citiſſimè venæſectio inſtituatur; tamen & adultiori jam morbo, ſi in initio neglecta fuerit, conducit ſanguinis miſſio. *Celſus* quidem notaverat de pleuritide agens (*a*): *Remedium verò eſt magni recentiſque doloris ſanguis miſſus. At, ſive levior, ſive vetuſtior caſus eſt, vel ſupervacuum, vel ſerum id auxilium eſt.* Et alibi (*b*), de ſanguinis detractione per venas agens, habet ſequentia: *Sed ut aliquando etiam primo die ſanguinem mittere neceſſe eſt, ſic nunquam utile poſt diem quartum eſt, cùm jam ſpatio ipſo materia vel exhauſta eſt, vel corpus corrupit; ut detractio imbecillum id facere poſſit, non poſſit integrum*: & verum quidem eſt, ſi valida inflammatio per quatuor dies duraverit, jurè metuendum eſſe, ne in ſuppurationem tendat: interim tamen conſtat, cum fructu longè ſeriùs adhuc in pleuritide ſanguinem de venis miſſum fuiſſe. Notabile exemplum legitur apud *Hippocratem* (*c*) de *Anaxione*, qui pleuritide ſiccá decumbebat, fruſtra calidis fomentis tentatâ: inſomnis erat, ſextâ die morbi delirabat, ſeptima dies moleſta erat; febris enim augebatur, nec dolores remittebant. Octavo die multùm ſanguinis educebatur ſectâ in cubito venâ, unde levamen doloris ſenſit, & poſt repetitas criticas evacuationes die trigeſimo quarto prorſus judicatus eſt. Notat autem *Galenus* (*d*) in commentariis ad hunc locum, *Hippocratem* hoc disertè monuiſſe ideo, quia Medici quaſi ex lege quadam, ultra quartum diem venam non ſecabant. Felici ſucceſſu in curanda periculoſiſſima pleuritide, peſſimiſque ſymptomatibus ſtipatâ, *Hippocratis* veſtigia legit *Trillerus* (*e*), & octavo die morbi, libram circiter ſanguinis, apertâ brachii venâ, detraxit, cum levamine inſigni: imò ineunte die nono, dum ſuffocationis metus ingruebat, denuo ex pede ſex ſeptémve uncias ſanguinis emiſit; ſícque hunc ægrum ex ipſis orci faucibus eripuit.

Hippocrates quidem, ut ex modò memoratâ *Anaxionis* pleuritici hiſtoriâ patuit, videtur per calida & mollia fomenta tentaſſe priùs, an dolor poſſet minui, antequam ad ſanguinis miſſionem procederet: imò alibi (*f*) disertè hoc aſſerit, lateris dolorem, tam in initio, quàm & ſeriùs, non ſine ratione tentari poſſe calidis fomentis, an ſic diſſolvi poſſit. *Alexander Trallianus* (*g*) eadem commendat, monens tamen, illico vacuandum eſſe, ſi fomentis dolor non cedat, ſed potiùs augeatur. In leviori pleuritide incipiente, abſque febre valida, nec reſpiratione admodum impeditâ, hoc tentari quidem poſſet, quia tunc multa ſpes blandæ reſolutionis (§. 887), vel ſaltem felicis & ſubitæ coctionis & excretionis adeſt. Verùm ubi valida & ſicca pleuritis adeſt, memores oportet eſſe optimi moniti, quod

(*a*) Lib. IV. Cap. VI. pag. 209.
(*b*) Lib. II. Cap. X. pag. 80.
(*c*) Epidem. 3. ægrot 8. Charter Tom. IX. pag. 302.
(*d*) Ibidem.
(*e*) De Pleuritide ægrot. 7. pag. 99.
(*f*) De victu acutor. Charter. Tom. XI. pag. 36.
(*g*) Lib. VI. Cap. I. pag. 263.

Digitized by Google

Aretæus (*a*) habet in ipſo initio capituli, ubi de curatione hujus morbi agit : *Nulla moræ occaſio in pleuriticis neque cunctationis, ſed validâ medicatione opus eſt.* Ideóque voluit, eodem die venam incidendam eſſe, niſi morbus ab ingurgitatione ciborum & potuum proveniſſet, tunc enim diei unius abſtinentiam præmitti maluit.

Sanguis ergo mittatur quantocyus, & quidem ſatìs magnâ copiâ, habitâ tamen ratione ætatis & virium in diverſis ægris : pulcherrimè juvat, ſi ex vena majori, per vulnus amplum, celeri fluxu exeat : hinc in cubito præſtat venam aperiri, quàm in manu. Non enim hæc ſanguinis miſſio inſtituitur tantùm ideo, ut copia minuatur, ſed etiam, ut, ſubitâ tali depletione factâ, arteriæ obſtructæ, minùs jam urgente ſanguine arterioſo, contractæ retropellant maſſulas obſtruentes in majores ramos (vide de hac re §. 141, n°. 1.), ſicque tollatur inflammatio. In eumdem ſcopum locus dolens illo tempore, dum ſanguis de vena ſecta fluit, fovetur & leviter perfricatur. Ubi autem largâ tali & ſubitâ venæſectione opus eſt, præſtat ægrum ſupinum in lecto jacere, ſic enim abſque animi deliquio faciliùs hanc ſanguinis jacturam feret, quàm ſi ſederet erectus.

Quandoque contingit in pleuritide adeo ſævum dolorem eſſe, ut pectus vix ullo modo dilatare poſſint; hinc pulmones parum ſanguinis tranſmittunt, atque ideo venæ quidem plenæ ſunt, ſed aorta paucum ſanguinem recipiens non urget magnâ vi ſanguinem venoſum, unde ex vena aperta ſæpe parum ſanguinis effluit. Simul ac verò ſuſpirando pulmonem magìs dilatant ægri, vel tuſſiendo illum concutiunt, ſanguis cum impetu exit. Obſervavit hoc *Tulpius* (*b*) in muliere pleuritica, & monet Medicos, ut in ſimili caſu tuſſim excitent. Ægri enim tales quandoque adeo ſævum dolorem patiuntur, ut à minima dilatatione pectoris ferè convellantur. Unde illis perſuadere non poteſt ſæpe Medicus, ut inſpirent fortiùs. Optimum tunc eſt vini, vel aceti calidi, cochlear unum alterúmve dare titulo cardiaci remedii, vel eadem naribus ſupponere; ſic enim invitis etiam excitatur tuſſis, & ſubitò ſæpe dolor pleuriticus ceſſat, vel ſaltem inſigniter minuitur.

Sanguinis educendi copia varia eſt, pro diverſa ætate & viribus ægri, ut facilè patet. *Sydenhamus* (*c*) in adultis *ad uncias decem aut circiter* mittendum curavit : quandoque & majori copiâ tutò educitur, in prima præcipuè venæſectione. Præſtat ut Medicus adſit, & pro re nata copiam determinet præſens. Plerumque ſolet continuari, donec liberiùs inſpirare poſſint, dolore multùm imminuto. Si in peſſima pleuritide non remittat dolor (quod raro ſit, niſi ſeriùs ſanguinis miſſio inſtituta fuerit) pergimus evacuando eò uſque ac prudentia permittit; ad prima nempe ſigna animi deliquii, quæ ſunt pallor in oculis, labiis, vultu, pulſus languidus, ſudoris guttulæ in fronte; túncque illico claudenda vena eſt. Sollicitè mo-

(*a*) De curatione morbor. acutor. Lib. I. Cap. x. pag. 89.

(*b*) Obſervat. Medicar. Lib. II. Cap. III.

(*c*) Sect. VI. Cap. II. pag. 335.

nuit *Aretæus* (*a*), vitandum eſſe hîc animi deliquium, ne peripneumonia ſequatur. Dum enim in lipothymia cor quieſcit, ſanguis, in ſinu venoſo, auriculâ & cavo dextro cordis, ſtagnat per aliquot ſæpe minuta, & ob inflammatoriam in hoc morbo ſanguinis ſpiſſitudinem in concretionem admodum pronus eſt, unde jam concreſcere incipiens, dum excitabitur ab animi deliquio æger, moveri debebit per pulmonem, ibíque hærere poterit immeabilis in pulmonalis arteriæ anguſtiis, ſícque peripneumoniam, ipſâ pleuritide periculoſiorem morbum, producere.

Verùm ut plurimùm contingit, dolorem pleuriticum, primâ venæſectione imminutum, recrudeſcere denuo æquè acerbum: tunc repeti debet venæſectio, & quidem toties, quoties urgens dolor & reſpiratio impedita ſubitum & efficax levamen poſcunt. Sic obſervavit *Sydenhamus*, (*b*) pleuritidem confirmatam in adultis rarò minori quàm quadraginta circiter unciarum ſanguinis impenſâ ſanari, licèt in pueris ſemel aut bis venam ſecuiſſe ſuffecerit. Imò quandoque adeo pertinax morbus eſt, ut longè majorem jacturam ſanguinis requirat, repetitis frequenter ſanguinis miſſionibus. Obſervationes plurimæ optimorum Medicorum hoc teſtantur. In puerpera, octavo à partu die acerbiſſimo lateris dolore correptâ, neceſſe habuit *Tulpius* (*c*), ter pedis, & quinquies brachii, venas exſolvere, antequam vinci potuerit rebellis morbus. Evaſit tamen ægra è tanto diſcrimine, licèt præter tot ſanguinis evacuationes adhuc ingens alvi profluvium ſuſtinuerit. Similis caſus ferè habetur apud *La Motte* (*d*).

Unicam pleuritidis curam in venæſectione repetita, ſi pergant vel renoventur ſymptomata vehementia, *Sydenhamus* (*e*) poſuit; teſtatúrque, ſe nunquam aliquid damni à ſanguinis detractione, quæ tam larga imperitis videri poteſt, obſervaſſe. Hoc fecit, ut quidam pergerent venam ſecando, ſi vel minimæ priſtini doloris reliquiæ forent, donec ægros exhaurirent omnino; unde vel mors ſequebatur, vel morbi chronici languidiſſimi, & inprimis hydrops. Sed non ritè mentem *Sydenhami* perceperant: diſertè enim monet (*f*), tunc repetendam eſſe ſanguinis miſſionem, *ubi dolor atque alia ſymptomata admodum ſæviunt*. Licèt enim aliquis dolor & levis febris maneant, ſi non inde impediatur reſpiratio inſigniter, neque à nimio febris impetu aliquid metuendum videatur (de his vide §. 609.), præſtat non ampliùs evacuatione tali vires imminuere, quæ requiruntur ad ſubigendum illud, quod de morbo adhuc ſupereſt.

In morbis inflammatoriis pleriſque, & inprimis in pleuritide, dum ſanguis de vena eductus ſeceſſit in ſerum & partem rubram, obſervatur in parte ſuperiori inſulæ, alba, ſubcæruleſcens, pellis quandoque aliquot lineas craſſa tenaciſſima, & vix per novaculæ aciem dividenda (de hac

(*a*) De curatione morbor. Lib I. Cap. x. pag 90.
(*b*) Sect. VI. Cap. II. pag. 336.
(*c*) Obſervat. Medic. Lib. II. Cap. II.
(*d*) Traité des Accouchemens, Liv. II. Chap. XXI. pag. 224.
(*e*) Sect. VI. Cap. II. pag. 338.
(*f*) Ibidem. pag. 336.

Digitized by Google

vide §. 384); quamdiu autem illa pellis in ſanguine educto inſulæ accreta conſpicitur, tamdiu ſtatuerunt Medici in hoc morbo ſanguinem utiliter miſſum eſſe. *Sydenhamus* verò, utì ad §. 384, dictum fuit, monet, hujus pellis generationem ſæpe impediri in ſanguine pleuriticorum, ſi non ſatìs libero flumine de vena ſecta proſiliat; ſed lentè per brachii cutim rependo quaſi exeat, adeóque fallere poſſet hoc ſignum. Celeberrimus *Trillerus* tamen teſtatur, ſe cruſtam illam pleuriticam albicantem inveniſſe, licèt ſanguis ad perpendiculum ſtillatim & lentè profluerct (*a*). Memini me & idem obſervaſſe tam in pleuriticis, quàm in ſanis hominibus, quibus prophylaxis cauſâ, vena ſecabatur. Certiora ſigna habentur de venæſectionis auxilio adhibendo ulteriùs, vel non, ex acerbitate vel remiſſione doloris, & reliquorum ſymptomatum, ægrotantíſque viribus. Imò, licèt magna debilitas adſit, ſi tamen omnia ſymptomata atrociter recruduerint, nullum aliud auxilium ſupereſt, quàm de novo ſanguinem mittere. Memorabilis caſus apud *Trillerum* (*b*) habetur, qui docet, quantùm poſſit in deſperato etiam caſu felix cordati Medici audacia. In juvene enim & valido venatore, acutiſſimâ pleuritide correpto, poſt binas ſatìs largas venæſectiones, dum morbus in melius jam mutari videbatur, quinto die omnia morbi ſymptomata quàm vehementiſſimè recruduerunt, & fruſtra injecto clyſmate, applicatíſque veſicatoriis, jamjam moriturus videbatur. In utroque pede, jam frigido, calidâ aquâ foto, lanceolâ infligebatur vulnus amplum, ſed ex fauciis venis ne gutta quidem ſanguinis prodibat: fervida aqua affundebatur pedibus, ita ut & epidermis abſcederet, túncque ſatìs largâ copiâ ſanguis exivit, tali cum effectu, ut reviſceret ſemi-mortuus non tantùm, ſed & feliciſſimè poſtea ſanaretur.

Helmontius (*c*) quidem ad ravim uſque clamavit, cruentum Moloch cathedris inſidere Medicis, damnavítque abſolutè omnem venæſectionem in hoc morbo. Acidum hoſtile, pleuræ & intercoſtalibus locis infixum, quod ſpinam pleuriticam vocabat, educendum vel corrigendum voluit, parcendum vitali ſanguini. Tanta miracula perficere ſe poſſe credidit cervini vel taurini priapi pulvere, ſucco cichorei ſylveſtris, floribus papaveris ſylveſtris, pluribuſque aliis.: Verùm inprimis hircino ſanguine, ſi nempe pedibus poſterioribus ad cornua alligatis abſcinderentur teſtes vivo animali, & manans ad mortem uſque cruor colligeretur, qui ſiccatus dein, & moleſto labore in pulverem tritus, dabat nobile illud anti-pleuriticum remedium. Bonâ interim fide egit, nam in proprio corpore tentavit quod aliis ſuadebat, remedium. Deſcribit enim in eodem capitulo proprium morbum, & patet ſatìs ex propriis dictis, non fuiſſe ſolutam pleuritidem his remediis, ſed in periculoſam ſuppurationem abiviſſe potiùs. Imò ex præfatione quam filius *Franciſcus Mercurius van Helmont* operibus paternis præfixit, conſtat, illum bis pleuritide laboraſſe, & ultimo vitæ

(*a*) De Pleuritide, pag. 27. 28.
(*b*) De Pleuritide, pag. 68.
(*c*) Videatur capitulum, quod inſcribitur *Pleura furens*, pag. 217. & ſeq.

Digitized by Google

tempore adeo anhelo pectore fuiſſe, ut vel epiſtolium breve ſcribentem, vel loquentem diutius, reſpiratio deſtitueret. Multos tamen habuit ſequaces, non ſine damno; & adhuc hodie ſimilia remedia ut ſpecifica antipleuritica jactantur, quæ facilè quidem permitti poſſunt, cùm non turbent corpus, modò unà cum his efficaciora longè auxilia adhibeantur.

Nec obſtat huic curandi methodo, quòd quandoque rari tales caſus contigerint, in quibus venæſectio non videbatur profuiſſe, licèt ſymptomata pleuritidis adeſſent. Ita in *actis Edinburgenſibus* (*a*) memoratur, quòd menſe Februario anni 1736, graſſarentur in Scotiæ metropoli pleuritides ſatìs difficiles, in quibus ſanguinis eductio nocere potiùs obſervabatur, quàm prodeſſe. Verùm ſi ſymptomata ibi recenſita conſiderentur, morbus ille à pleuritide verâ diverſus fuit. Bilioſus enim ab initio vomitus aderat, & poſt biduum tantùm ſuccedebat dolor punctorius circa ultimas coſtas, cum difficultate reſpirationis & tuſſiculâ: pulſus nec frequens nec plenus erat, ſanguiſque emiſſus fuſcus, flavus, vel & viridis, obſervabatur, vix coagulatus.

Nec latuerunt ſimiles morbi *Sydenhamum*, qui adeo peritus erat in detegendo diverſorum morborum epidemicorum genio. Antea jam dixi ad §. 880, ubi de pleuritide ſymptomatica agebatur, quòd egregius ille Vir monuerit, febres epidemicas quandoque à repentina aliqua manifeſtarum aeris qualitatum mutatione materiam morbificam in pleuram ac pulmones libenter deponere, licèt tamen maneat idem genius febris illius epidemicæ; ideo disertè monet (*b*) ſequentia: *At verò ſi febris* (epidemica nempe) *repetitam venæſectionem reſpuat, neque juvabit iſta, imò & nocebit in pleuritide, quæ cum febre ſtabit cadetve.* Imò & apud *Hippocratem* memorabilis textus habetur, qui modò dicta confirmat; dicit enim (*c*): *Dolores circa latus in febribus, tenuiter conſiſtentes, abſque ſignis, lædit venæſectio, & ſi cibum averſetur, & hypochondrium elevatum ſit.* Legit quidem aliter *Duretus* (*d*) hunc textum; loco enim ἐν πυρετοῖσιν *in febribus* voluit ponendum eſſe ἀπυρέτοισιν *febris expertibus*: verùm egregius ille Vir ex conjectura hoc ſtatuit, nec probat ex codicibus manuſcriptis ita legendum eſſe hunc textum. Pulchre certè reſpondet ille locus obſervatis recentiorum Medicorum de pleuritidibus ſymptomaticis. Nam nec dolor in illis adeo vehemens eſſe ſolet; hinc dixit *Hippocrates* ἰσχνῶς ἑστηκότα, gracilis enim, tenuis, parvus, voce ἰσχνῶς ſignificatur. Præterea & addidit, quòd ſint ἄσημα, id eſt, reliquis veræ pleuritidis ſignis non ſtipata. Et in illa pleuritide ſymptomatica in Scotia obſervata, aderat & ægritudo ſtomachi, & levamen inſigne à leni vomitorio. Frequenter certè invenimus, difficiles in praxi Medica caſus in Coacis Prænotionibus notatos eſſe non tantùm, ſed & ſaluberrima circa curationem morborum & ibi monita deprehendimus.

(*a*) Med. Eſſays, Tom. V. part. I. pag. 32. 33.
(*b*) Sect. V. Cap. v. pag. 310.
(*c*) Coac. Prænot. N°. 491. Charter. Tom. VIII. pag. 880.
(*d*) In Coac. pag. 387.

Diſputatum

Diſputatum fuit quàm acerrimè inter Medicos olim, an in pleuritide vena ſecari debeat in brachio affecti lateris, an verò in oppoſito. Utraque opinio multis auctoritatibus ſtabiliebatur. *Hippocrates*, *Galenus*, *Celſus* militant potiùs pro brachio lateris affecti; *Aretæus*, *Aetius*, *Cælius Aurelianus* in oppoſito latere venæſectionem inſtituendam ſuaſerunt. Ab octavo ſæculo uſque ad decimum ſextum, adeóque per octingentos annos, & ultra, ferè omnes Medici venam ſecabant in pleuritide in brachio oppoſito dolenti lateri. Poſtquam verò ineunte ſæculo decimo ſexto *Galeni* & *Hippocratis* opera, relictis, vel ſaltem minori in pretio habitis Arabibus ſcriptoribus, inceperunt evolvi à Medicis, & per artem typographicam jam inventam faciliùs comparari poterant ab omnibus pretioſi illi artis Medicæ theſauri, mutata fuit rerum facies, & ab eruditiſſimis viris Arabum opiniones conferebantur cum *Hippocratis* & *Galeni* placitis, & repudiabantur, ſi cum illis non convenirent. *Petrus Briſſotus*, in Pariſienſi Schola anno 1514, Medicinæ doctor creatus, exploſis Arabum libris, incepit *Galeni* quædam volumina publicè explicare. Cúmque ibi inveniſſet laudari venæſectionem in brachio lateris affecti, auſus fuit primus ſe torrenti opponere, & à recepto dudum more recedere. Felix ſucceſſus in pleuritide epidemica, initio ſæculi decimi ſexti in Gallia graſſante, fecit, ut plures illum ſequerentur inſignes Medici. Paulò poſt in Luſitaniam profectus fuit, & ibi auſus res novas moliri; ſed magno niſu ſe oppoſuit Archiater Luſitaniæ Regis, & hac controverſiâ delatâ ad Academiam Salmanticam, ſtatutum fuit, nulli Medicorum licere in pleuritide venam ſecare è directo lateris affecti: quod decretum poſtea mitigatum tamen fuit. Imò ferè importunis ſolicitationibus motus fuiſſet *Carolus Quintus Romanus Imperator & Hiſpaniarum Rex*, ut publicâ auctoritate proſcripſiſſet *Briſſoti* hanc ſententiam. Meretur de his omnibus legi *Renati Moreau* (*a*) egregius tractatus, ubi chronologico ordine recenſentur præcipuorum Auctorum de hac re opiniones, & ſimul habetur *Briſſoti* vita.

Poſtea videtur impunè licuiſſe omnibus, ut vel Arabum, vel *Hippocratis* & *Galeni* methodum ſequerentur: imò poſt circulationem detectam plurimi fuerunt in illa opinione, non eſſe magni momenti rem, ex quo brachio ſanguis mitteretur, modò ex largo vulnere, & ſatìs magnâ copiâ, in principio morbi educeretur. Interim tamen & hoc ſæculo de eadem hac re diſputatum fuit inter celeberrimos Medicos Pariſinos, *Sylva* & *Chevalier*. Cùm autem in ſimilibus controverſiis multum pondus habeat ſolicita obſervatio illorum, quæ proſunt vel nocent in morborum curationibus, videtur illa ſententia, quæ venæſectionem in brachio lateris affecti ſuadet, tutiſſima eſſe. *Briſſoti* felicitas in curanda pleuritide epidemica (*b*), dum in latere oppoſito factâ venæſectione in eodem morbo plurimi vel moriebantur, vel longiſſimo tempore languebant, confirma-

(*a*) De Miſſione ſanguinis in Pleuritide. Paris 1630. & Halæ 1742.

(*b*) Ibidem, pag. 120.

Digitized by Google

bat ejus ſententiam. *Sydenhamus* (*a*) de brachio lateris affecti educebat, ſimulac vocabatur ad pleuriticum curandum; dum verò ſectionem iteravit poſtea, non monet ex quo loco ſanguinem emiſerit. *Hildanus* (*b*) fatetur, quòd nunquam, vel ſaltem rariſſimè, optatum ſucceſſum viderit ex ſectione venæ in oppoſitâ parte factâ. Recentiſſimè & ſuis obſervationibus eamdem ſententiam ſtabilivit *Trillerus* (*c*), præcipuè quoad primam ſanguinis miſſionem: alteram autem in pede ejuſdem lateris adhiberi maluit; & deinde, ſi opus foret, etiam tertiam quartámve venæſectionem, quandóque & in pede oppoſiti lateris, inſtituit. Monuit autem meritò, primam ſanguinis evacuationem largiſſimam eſſe debere. Pulcherrimè autem confirmantur hæc omnia notabili exemplo, dum in binis juvenibus, idem vitæ genus ducentibus, eodem temporis puncto, & ob eaſdem cauſas pleuritide correptis, experimenti gratiâ diverſis in locis vena aperiebatur (*d*). Ille, cui vena in brachio lateris affecti aperta fuit, licèt peſſimè deliraret, brevi ad ſe rediit, nec iteratâ venæſectione opus habuit. Alter, cui & major copia ſanguinis ex pede ejuſdem lateris educta fuerat, nullum inde levamen ſenſit, & ſequenti die alterâ venæſectione in brachio lateris affecti opus habuit, unde illico mitigabantur omnia ſymptomata, & poſtea felici criſi liberatus fuit à periculoſo morbo, ſed biduo ſeriùs quàm prior.

Paulò antè monitum fuit, quandóque morbos epidemicos graſſari, qui pleuritidis quidem ſymptomata quædam habebant, neque tamen veræ & genuinæ pleuritides erant, ſed ſymptomaticæ tantùm, & venæſectione non levabantur, vel ſaltem illam iteratam vix ferebant abſque damno; neque tamen ideo reprobari poſſe ſanguinis evacuationem in hoc morbo. Idem certè dici poſſet de pleuritide illa maligna & contagioſa, cujus *Geſnerus* (*e*) meminit in epiſtola ad *Cratonem à Craſtheim* ſcriptâ: monet enim in hoc morbo nulli ſucceſſiſſe venæſectionem in brachio, ſed ad malleolos feliciùs ſanguinem eductum fuiſſe. Præterea notandum eſt, quòd in eadem epiſtola fateatur, quòd de curandi ratione in hoc morbo nondum ſibi conſtiterit; & in alia epiſtola (*f*), ad eumdem tribus menſibus poſt ſcriptâ, fatetur, ſe pauca in hujus morbi curatione obſervaſſe, cùm ad paucos hoc morbo decumbentes vocatus ſit, & intra vernum tempus deſierit hoc malum.

II°. Methodus omnium antiquiſſima pleuritidem curandi videtur conſtitiſſe in applicatione remediorum externâ ad locum dolentem. Antequam enim Medicina in artis formam redacta fuit, ſinguli homines ſibi ipſis levamen dolorum quærebant tentando varia, vel ab aliis in ſimili malo cum ſucceſſu adhibita, applicabant (*g*). Nihil autem videtur citiùs tentari de-

(*a*) Sect. VI. Cap. III. pag. 335.
(*b*) Obſervat Chirurg. Cent. V. Obſerv. 30. pag. 410.
(*c*) De Pleuritide pag. 30.
(*d*) Ibidem pag. 80.
(*e*) Geſner. Epiſt. pag. 19. 20.
(*f*) Ibidem pag. 21.
(*g*) Vide Prolegom. Inſtit. Medic. Boerh.

Digitized by Google

buiſſe, quàm externa talia remedia : & hinc antiquiſſima monumenta horum inveniuntur. Ita in tabella marmorea, Romæ in Æſculapii templo in inſula Tiberina inventa, legebatur, & inter alias inſcriptio (*a*) græca, de *Lucio* quodam pleuritico, cui deſperato ab omnibus hominibus habito, oraculum reddidit Deus, ut tolleret ex ara cinerem, & cum vino miſtum imponeret lateri : unde illum convaluiſſe legitur, & publicè Deo gratias egiſſe. Notum eſt ex hiſtoria antiqua, quòd callidi ſacerdotes, ut templis ſuis & idolis majorem conciliarent celebritatem, remedia præſcripſerint credulis hominibus, ac ſi à numine revelata fuiſſent.

Hæc videtur cauſa eſſe, cur *Hippocrates* (*b*) qui antiquiſſimas illas Obſervationes collegerat in ſuos uſus, in laterum doloribus inceperit curam morbi à calidis fomentis applicatis, etiam antequam ſanguinis miſſionem inſtitueret.

Aquam enim calidam in veſica, vel & in alio vaſe contentam, aut ſpongiam mollem aquâ calidâ madidam applicabat lateri dolenti. Imò & acriora, magnâ tamen ſolvendi vi prædita, adhibuit; ſacculos nempe furfuribus, aut hordeo, vel orobo, aceto paulò acriore maceratis, repletos calidos, applicuit. Patuit & ex *Anaxionis* hiſtoria paulò antè ad eamdem hanc paragraphum memoratâ, quòd ſiccam pleuritidem calidis fomentis fruſtra tentaverit; unde prudenter monet (*c*) ſequentia : *Verùm ſi fomentis dolor non ſolvatur, non multo tempore calefacito : illud enim pulmones exſiccat, ac ſupurationem facit* : dum nempe vehementior pleuritis ſolis his fomentis ſolvi non poterat.

Trallianus (*d*) pariter fomentis, & ſacculis calidis lateri applicatis, curam pleuritidis aggrediebatur. Verùm ſi dolor augeretur, nullâ morâ interpoſitâ procedebat ad vacuationem. Tutior tamen longè *Aretæi* methodus, quam omnes periti Medici nunc ſequuntur : nempe incipi jubet curam à venæſectione, nullâ morâ interpoſitâ, dein externa illa remedia adhibebat (*e*). Quantum uſum habeant in reſolvenda inflammatione talia remedia, dictum fuit ad §. 398. n°. 3, ubi de cura inflammationis agebatur. Cùm autem §. 386, demonſtratum fuerit, curam inflammationis per reſolutionem tunc poſſe exſpectari, ſi humor fluens blandus eſſet, & canales mobiles : patet facilè, omnia hæc applicata debere eſſe mollia, calida, & vi laxandi ſolidas partes prædita. Formulæ variæ talium remediorum in *materia Medica* ad hunc numerum habentur. Frequenter uſus fui ſolutione ſaponis Veneti in aquæ & lactis dulcis partibus æqualibus; vel & in decocto emolliente ſaponem diluebam, ſumendo unciam mediam ſaponis ad ſingulas libras liquidi diluentis : huic ſolutioni pannos laneos immergebam, illóſque dolenti lateri applicabam, impoſitis lateribus calidis, cavens

(*a*) Mercur. de arte gymnaſt. Lib. I. Cap. 1. pag. 3.

(*b*) De victu acutor. Charter. Tom. XI. pag. 36. & ſeq.

(*c*) Ibidem pag. 41.

(*d*) Lib. VI. Cap. 1. pag. 268.

(*e*) De cura morbor. acutor. Lib. I. Cap. x. pag. 89. 90.

Digitized by Google

ne refrigeſcerent talia fomenta. Nocte autem, ne moleſta foret ægris frequentior fomenti renovatio, perunctum priùs unguento althææ, vel ſimili, latus tegebam emplaſtro de meliloto.

Neque tantùm prodeſt molliſſimorum talium remediorum externa applicatio, quia per hæc feliciſſimè inflammatio reſolvitur, verùm etiam, ſi vel ſerò nimis medela tentata fuerit, vel pejor morbi indoles in ſuppurationem vergat, tunc per eadem hæc applicata ſic laxantur loca intercoſtalia, ut ſpes ſit, pus versùs exteriora duci poſſe, & periculoſum empyema ſic præcaveri.

III°. De his jam actum fuit in generali inflammationis curatione; uti etiam in curatione peripneumoniæ ad §. 854. n°. 3. Simplex decoctum hordei cum oxymelle & nitro ſuffecit frequenter, cùm in hoc omnia requiſita ad curam habeantur. Diluit enim ratione aquæ, laxat & mitigat hordei farinoſa ſubſtantia aquæ miſta, mel cum aceto inflammatoriam ſpiſſitudinem pulcherrimè reſolvunt, uti & nitrum, quod ſimul in acutis morbis nimium calorem lenit, denſitatem humorum minuendo (vide §. 692). In *materia Medica* ad hunc numerum & aliæ formulæ habentur eidem uſui inſervientes. Nec nocebit his leniora paregorica admiſcere, inprimis ſi magna inquietudo adſit, & moleſtæ vigiliæ: flores papaveris rhoeados, & omnia quæ inde parata proſtant in officinis remedia, tutò adhibentur, & quidem tali cum levamine, ut poſtea quidam Medici crediderint, illos flores ſpecificum anti-pleuriticum remedium eſſe, quo ſolo hic morbus curari poſſet. Imò & parca copia ſyrupi, ex capitibus papaveris albi in aqua decoctis parati, profuit, poſt venæſectionem celebratam, & alia remedia adhibita. Validioribus verò narcoticis acuti doloris ſenſum ſopire, manente causâ doloris, minimè tutum videtur. Similem anodynorum uſum in pleuritide ſuaſit & *Trallianus* (*a*).

Magnâ quidem copiâ talia ſumenda ſunt, ſed diviſis doſibus, ut ſingulâ mediâ horâ unciæ tres, vel plures, talis decocti vel ptiſanæ hordei ſumantur, ſed calidæ. Frigidum enim potum quemcumque nocere pleuriticis meritò notavit *Aretæus* (*b*). Quinimo *Baglivus* (*c*) teſtatur, fervidam hanc liquorum potionem ipſi in ſecretis eſſe tam in pleuritide, quàm in aliis pectoris morbis, ubi diſſolventibus opus erat: imò addit, ſe vidiſſe *ægros, inſigni ſtrangulatione ferè liveſcentes, breviſſimè liberatos per frequentes hauſtus decocti pectoralis nimiùm calidè ſorbillati.*

Ut autem hæc remedia potata determinentur ad locum affectum, faciunt illa fomenta, balnea, &c, lateri dolenti applicata, quæ modò laudata fuerunt. Probatum enim fuit ad §. 134, omnia illa, quæ laxando vaſa minuunt reſiſtentiam liquidis impulſis in loco quodam corporis, determinare remediorum aſſumptorum efficaciam ad eumdem locum.

Antea jam in eadem hac paragrapho monitum fuit, per ſanguinis miſſio-

(*a*) Lib. VI. Cap. I. pag. 271.

(*b*) De curat. morbor acut. Lib. I. Cap. x. pag. 93.

(*c*) Prax. Med. Lib. I. Cap. IX. pag. 35.

Digitized by Google

nem, & alia adhibita remedia, morbi hujus impetum, quidem minui, rarò autem, vel nunquam, validam pleuritidem ſanari abſque quadam evacuatione materiæ morboſæ, jam ſubactæ, vel metaſtaſi ad alia loca. Variæ illæ pleuritidis, per coctionem & excretionem cauſæ, ſanationes deſcriptæ fuerunt §. 888; & patuit ex illis, quæ §. 889, dicta fuerunt, diverſam tunc medelam requiri, prout per has illáſve vias materia morboſa exitum moliatur. Unde meritò ponitur in textu, quòd PRO MUTATIS PHŒNOMENIS VARIA ASSUMENDA SUNT.

Eliguntur tamen ſemper illa, QUÆ PUTREDINI ADVERSA SUNT. In pleuritide enim adeſt acuta continua febris (vide §. 875.), per quam omnes humores in putridam corruptelam diſponi, antea in febrium hiſtoria demonſtratum fuit. Omnia ferè remedia, quæ antiqui Medici ad hunc morbum debellandum adhibuerunt, erant vel acida, vel ſponte ſuâ in acidum tendentia. Ptiſanam hordei, acetum, mel, mulſam dilutam laudaverunt, quibus adhuc hodie feliciter in hoc morbo utuntur Medici; dum meritò à ſalibus volatilibus alcalinis abſtinent, à *Sylvio* adeo laudatis, utì & ab illis, qui *Helmontium* ſecuti, cauſam pleuritidis unicam ſtatuebant acidum ſalibus oppoſitis alcalinis nempe domandum, vel corrigendum abſorbentibus quæ quidem non nocent, ſed tamen ad pleuritidem curandam inertia videntur eſſe remedia.

IV°. In omni febre curanda vitæ & viribus proſpiciendum eſſe per cibos & potus fluidos, faciléque digerendos, antea demonſtratum fuit, ad §. 599, & ſequentes, in cura generali febrium. Cùm autem pleuritis rarò ante ſeptimum diem finiatur integre, ſæpe etiam in longius ſpatium excurrat, patet facilè, & hîc vires vitæ idoneo victu ſuſtinendas eſſe. Talia autem conveniunt, quæ faciliimè ſuperari poſſunt ab ægro, & per validas evacuationes debilitato corpore. Solam ptiſanam hordeaceam dabat *Hippocrates* (*a*) in acutis morbis, & præſertim in pleuritide; imò vel ab ipſa *ptiſana totâ*, id eſt, hordeo per colaturam non ablato, metuebat, dum cruda adhuc pleuritis nulla coctionis ſigna dabat; túncque ſolum ſuccum ptiſanæ, & quidem dilutum exhibebat. Dein ubi in tuto æger eſſe videbatur, miteſcente morbo (*b*), exiguum ac tenuem cremorem hordeaceæ ptiſanæ dabat, admiſto melle. Ubi autem ſputa facilè educebantur, reſpiratio bona eſſet, & laterum omnis dolor abeſſet, tunc paulò craſſiorem & copioſiorem cremorem ptiſanæ dabat, bis de die. Multis laudibus & ptiſanæ ſuccum, vel cremorem, in hoc morbo extollit *Aretæus* (*c*), neque validiores ægris permittebat cibos, niſi quando in longum producebatur morbus, & tenuis talis victus vires ſuſtinere non valebat ampliùs. Pariter & *Sydenhamus* (*d*) carnibus, & carnium juſculis etiam tenuiſſimis, omnino interdixit in pleuritide, ſola hordeacea, avenacea &

(*a*) De victu acutor. Charter Tom. XI. pag. 23-29.
(*b*) Ibidem pag. 160.
(*c*) De curat. morbor. acutor. Lib. I. Cap. x. pag. 90.
(*d*) Sect. VI. Cap. III. pag. 335. 336.

Digitized by Google

panatellam conceſſit; & dum ſymptomata omnia jam miteſcerent, per aliquot dies tamen ægros ſuos ab omnibus liquoribus ſpirituoſis & à craſſioribus cibis arcebat. (*a*).

V°. Pleuritis morbus inflammatorius eſt cum febre acuta; adeóque omnia, quæ, difflando aquoſam partem ſanguinis, ejus denſitatem augent, motúmve febrilem accelerant, aut calorem accendunt, ſummopere noxia ſunt. Solent hinc adeo periculoſi errores committi in hoc morbo, dum gelidâ tempeſtate frequentem ſæpe pleuritidem calidiſſimis aggrediuntur remediis ignari, & ſudore, vi talium remediorum expreſſo, curari poſſe credunt. Obſervat *Sydenhamus* (*b*) & alias febres in pleuritidem mutari, dum initio nimis calidis remediis tentabantur, doluítque, nobiles fœminas malle medicandis pauperibus, quàm iiſdem paſcendis, charitatem ſuam teſtari. Verùm ſi perverſa talis medela morbum diverſum à pleuritide mutat in pleuritidem, facilè apparet, pleuritidem jam natam à ſimili cauſa debere reddi pejorem. Vidi ſic pleuritidem ſecundâ die lethalem, dum à flatibus dolorem hunc ortum ſuſpicatæ mulierculæ, dederant repetitis vicibus ſpiritum deſtillatum ex ſeminibus leviſtici. In alio homine robuſto & forti contigit, ut, dum quinto die adhibitâ venæſectione aliiſque remediis modò laudatis, jam in melius vergeret morbus, & ſpes felicis curæ affulgeret, veſperì proprio conſilio dolenti pectori applicuerit lateres calidos admodum, ſicque expreſſerit validos ſudores, unde ſibi gratulabatur miſer; ſed ſequenti manè moriebatur.

Ex his, & aliis ſimilibus, quos in praxi vidi, caſibus didici, quàm bene *Sydenhamus* (*c*) monuerit, cavendum eſſe ne æger pleuriticus nimis exæſtuet; unde liberum reliquit ægris, ut quotidie per aliquot horas lecto eximerentur, ſi vires ferrent. Imò obſervavit, & largam ſanguinis miſſionem, & alia remedia refrigerantia nihil quandoque profeciſſe, ſi ægri lecto affigantur perpetuò; inprimis ſi ſtragulis vel culcitris nimiùm obruantur.

Cùm ergo omne irritans, calefaciens, impetum augens, damnoſum habeatur in pleuritide, quid cogitandum eſt de veſicatoriis ex cantharidibus paratis? *Baglivus* (*d*) laudavit illa tanquam ſummum remedium, quocumque etiam tempore morbi, & ante & poſt venæſectionem, ſi ſpirandi difficultas & ſputorum ſuppreſſio ſupervenerint: ſtatim enim tibiis curavit applicari duo veſicatoria, & teſtatur ex centenis ægris pauciſſimos obiiſſe, dum ita tractabantur, in pleuritide epidemica, quæ circa finem ſæculi elapſi Romæ graſſabatur; ob intenſum & inſolitum hyemale frigus.

Obſervavit ſimul & diarrhæam, quæ periculoſas illas pleuritides comitabatur, vel imminutam fuiſſe, vel & penitus ceſſaſſe. Celeberrimus

(*a*) Ibidem pag. 337.
(*b*) Ibidem pag. 332.
(*c*) Ibidem. pag. 337.
(*d*) Prax. Med. Lib. I. Cap. IX. pag. 37. & in Diſſertatione de uſu & abuſu veſicant. Cap. III. pag. 656.

Digitized by Google

Trillerus (*a*) etiam & miro in caſu obſervavit, mulierem pleuriticam, contumaci alvi fluxu ferè exhauſtam, omnis ſenſûs expertem, ronchos ſonoros de pectore ducentem, facie lividâ & tumidâ, ut laqueo ſtrangulatis eſſe ſolet, cum pulſu exili, tremulo, intermittente, urinâ & fæcibus clam elabentibus, ex ipſis orci faucibus ereptam fuiſſe, poſtquam bina prægrandia veſicatoria, ex pulvere cantharidum parata, utrique ſuræ applicata fuiſſent. Simul & periculoſus ille alvi fluxus ſiſtebatur.

Quamvis autem ex ſcriptis *Baglivi* primâ fronte videretur, in ipſo initio morbi veſicatoria tutò applicari poſſe, etiam ante venæſectionem inſtitutam, tamen ex ſequentibus apud eumdem Auctorem patet, quòd ante applicationem veſicantium ſanguis de vena miſſus fuit. Ita enim habet (*b*) *Adverte, quòd præfati pleuritici, in quibus hæc commoda nos obſervavimus, non fuerunt in principio purgati, ut faciunt Practicantes nonnulli, ſed adhibitis venæſectionibus opportunis, ſola brodia pectoralia, &c, præſcribebantur*: & *Trillerus* (*c*) ſuadet, tunc femoribus vel tibiis applicanda veſicatoria, ſi, repetitis jam aliquoties venæſectionibus, reſtat adhuc inſignis ſpirandi difficultas, vel magìs exaugetur: fatetur tamen ingenuè, non ſemper ex voto ceſſiſſe veſicantium uſum.

Similia ferme de uſu veſicatoriorum in pleuritide leguntur in *Actis Edinburgenſibus* (*d*). In pleuritide enim epidemica, quæ graſſabatur verno tempore anni 1732, dum ſymptomata videbantur poſcere quandoque venæſectionem repetitam, pulſus poſtea adeo deprimebatur, ut vix potuerit redigi iterum ad debitum robur, niſi ſtatim applicatis veſicatoriis, quæ frequenter profuerunt, & quandóque poſt illorum applicationem ſequebatur ſudor, qui morbum abigebat, ſi copioſus & diu proflueret; ſin minùs, luctabantur ægri cum dolore, anxietate, & pectoris oppreſſione, donec deficerent.

Ex *Baglivi* experimentis, tam in vivis animalibus, quàm affundendo ſanguini, ejúſque ſero, pulverem cantharidum, inſtitutis, patet, quòd hæc inſecta vim habeant humores noſtros ſolvendi, ſed ſimul humores ſolutos diſponant ad putredinem (*e*).

Adeóque videtur concludi poſſe, quòd cantharidum uſus minimè tutus ſit, ubi valida febris, calor magnus, & putredinis metuendæ ſigna ſunt. Ita & ægri hiſtoriam ipſe *Baglivus* (*f*) habet, qui gracilis & bilioſi temperamenti acutâ pleuritide decumbebat cum ſicca tuſſi, calore febrili exurentiſſimo, pulſu duro & alto, vigiliis, ſiti, urinis craſſis & ſummopere rubicundis: huic decimo tertio die morbi applicata fuerunt ſex veſicantia, ſed ſequenti die ſupervenerunt delirium, ſputi ſuppreſſio, tremor, motus epiletici, &c; & periit vigeſimo die.

(*a*) De Pleuritide pag. 76.
(*b*) Diſſertat. de uſu & abuſu veſicantium, Cap. III. pag. 656.
(*c*) De Pleuritide pag. 54.
(*d*) Medic. Eſſays, Tom. I. pag. 41.
(*e*) Diſſertat. de uſu & abuſu veſicant. Cap. I. pag. 648.
(*f*) Ibidem pag. 649.

Digitized by Google

Ubi autem poſt ſanguinis evacuationem requiſitam minutus fuit multùm febrilis impetus, nec in urina aut fæcibus alvinis putredinis ſigna apparent, & tamen dolor manet, vel pulmo oppleri incipit, tunc videtur à veſicatoriis multùm boni poſſe exſpectari. Vidi in tali caſu dolenti lateri applicatum fuiſſe veſicatorium, quod & ipſe aliquando feci, fauſto cum eventu.

§. 891. QUÆ ipſa (890.) quamdiu continuanda, vel repetenda ſint, docet morbi pertinacia, remiſſio, atque in ſanationem (888.) mutatio.

Bina inprimis hîc metuenda erant, nempe inflammationis exitus in periculoſam hîc loci ſuppurationem, vel gangrænam ferè ſemper lethalem; & pulmonis infarctus ob impeditam reſpirationem præ doloris acerbitate. Ut hæc pericula vitentur, ſanguinis liberalis & repetita evacuatio, fomenta & reliqua modò enumerata remedia adhibentur. Verùm, ut jam ad primum numerum præcedentis paragraphi monitum fuit, cavendum etiam ne nimis debilitato ægro, per ſanguinis miſſiones inprimis, non ſufficiant vires ad ſubigendam & excernendam morbi materiam: unde poſtea languores chronici difficulter ſuperabiles ſequuntur. Adeóque, licèt aliquis dolor ſuperſit, modò reſpiratio ſatìs ſit libera, nec pulſus durus adeo ſit, nec magna velocitas circulationis, per fomenta applicata, & diluentia, & attenuantia, largâ copiâ potata, ſuperabitur malum. Felicitas enim curæ in talibus morbis conſiſtit in eo, ut ita temperetur febris continuæ pleuritidem comitantis impetus, ut nec exorbitet, nec torpeat nimis. De qua re, & de ſignis quibus hoc diſtingui poſſit, pluribus egi in commentariis §. *609*.

Probatum fuit ad §. *610*, inter illa, quæ febris exorbitantem impetum minuunt, etiam locum habere clyſmata refrigerantia: tamen *Sydenhamus* (*a*) enemata vel omittebat, vel maximo inter repetitas venæſectiones intervallo curabat injicienda, & tantùm ſimpliciſſima ex ſaccharo in lacte ſoluto: maximam enim, & meritò quidem, ſpem curæ ponebat in ſanguinis miſſione, & ideo enematibus parciùs uſus fuit, ne nimis debilitaret ægros; utì etiam ne alvi fluxum, in pleuritidis initio ſemper ſymptomaticum & noxium, acriori clyſmate proritaret. Ubi jam remittit morbi impetus, tunc ſenſim ſolvi incipiet illud concretum inflammatorium, & per varias vias de corpore exitum quæret. Unde ad hæc attentus tunc debet eſſe Medicus, ne intempeſtivâ medelâ turbet materiæ morboſæ coctionem, vel coctæ excretionem; de quibus dictum fuit ad §. 888.

Ubi jam ceſſit morbus, cavendum maximè, ne nimis citò impleantur convaleſcentes ægri. Sæpe enim in hoc morbo vitæ periculum non redimitur niſi inſigni ſanguinis jactura. Probatum autem fuit ad §. 25,

(*a*) Sect. VI. Cap. III. pag. 166.

jacturam

jacturam humoris boni inquilini impedire ingeſtorum aſſimilationem in naturam liquidi vitalis ſani. Unde metuendum eſt, ne ſubitâ repletione per chylum craſſiorem obruatur pulmo, & periculoſa fiat recidiva. Quod prudenter monuit *Hippocrates* (*a*), ubi de pleuritidis cura agit, dicens: *Poſt judicationes autem vires levibus cibis reficiendæ, & quieſcendum: præterea, vitandi ſoles, venti, plenitudines, acida, ſalſa, pinguia, fumus, ventris flatus, labores, venus: ſi enim reverſus fuerit morbus, mors ſequetur.*

Poſtquam autem vires reſtauratæ ſunt, quod ſatìs citò fieri ſolet in hoc morbo, tunc levi cathartico dato *Sydenhamus* ſolebat curationem integram abſolvere. Sic enim ex primis viis eliminatur, quidquid ex minùs feliciter digeſtis tempore reconvaleſcentiæ cibis, vel ex mutata, morbi tempore, bile aliiſque ſuccis in ventriculum & inteſtina excretis, aggeſtum hîc hæret; nociturum fortè, ſi diutius relinqueretur.

Jactata autem illa ſpecifica anti-pleuritica, ſanguis hircinus, raſura priapi cervini, dentes apri, mandibulæ lucii piſcis, flores papaveris rhoeados, infuſum ſtercoris equini, &c, concedi quidem poſſunt, ſi ægri vel alii Medici in concilium vocati, magnam in ſimilibus poſuerint fiduciam: pleraque enim ex his innoxia ſunt. Modò interim non negligantur efficaciora illa auxilia antea recenſita, quibus ſolis in cura periculoſi hujus morbi confidere poſſumus.

Vidimus jam, quomodo pleuritis abeat in ſanitatem, auxilio naturæ per reſolutionem benignam, vel per coctionem & excretionem materiæ morboſæ: ſimul etiam expendimus, quomodo per artem ſanari poſſit abſque alio morbo ſequente. Sequitur jam, ut conſideremus pleuritidem, dum in alios morbos abit, vel in mortem tendit; & ut videamus quid ars poſſit in ſanandis morbis, ex pleuritide infeliciter curata natis.

§. 892. **ABIT** in alios morbos dum 1. ſuppuratur locus inflammatus, quod futurum ſcimus α. ex ſignis generalibus (387. 402.). β. ex pertinacia doloris, tuſſis, febris, ultra quartum diem. γ. abſentiâ ſignorum reſolutionis (887.), & ſanationis (888.). δ. neglectu medelæ requiſitæ (890.).

Primò agetur de pleuritide in ſuppurationem tendente. Cùm autem alia cura requiratur, hoc in caſu, quàm ubi ſpes eſt reſolvendæ pleuritidis, debemus cognoſcere illa ſigna, quæ docent ſuppurationem futuram.

α. De his dictum fuit in numeris hîc citatis, ubi de inflammationis exitu in ſuppurationem agebatur.

β. Dolor enim inſpiratione auctus, tuſſis, febris, ſunt illa ſymptomata, quæ omnem pleuritidem comitantur, & ex quorum intenſitate de vehementia morbi judicamus. Si ergo hæc pertinacia manſerint, abſque ulla remiſſione, adeo ſolidata erit materies inflammatoria, tam profundè im-

(*a*) De morbis, Lib. III. Cap. xv. Charter. Tom. VII. pag. 592.

Digitized by Google

pacta vaſorum arterioſorum anguſtiis, in quibus hæret, ut per ſolam ſuppurationem hoc malum tolli poſſit. Verùm notandum eſt, tunc tantùm certam eſſe ſuppurationem, ſi toto hoc tempore æquali gradu proceſſerint hæc ſymptomata, vel & aucta fuerint potiùs quàm minuta. Sæpe enim contingit in pleuritide curanda, ut per ſanguinis miſſionem, aliáque remedia, miteſcant omnia ſymptomata, & paulò poſt, quandoque & ſequenti die, denuo redeant æquè vehementia; imò quandoque hoc ter quatérve contingit, ita ut poſt quartum diem & ſeriùs adhuc, ſæpe recrudeſcant magnâ cum vehementia pleuritidis omnia ſymptomata: non tamen ideo credendum quòd in tali caſu pleuritis neceſſariò in ſuppurationem itura ſit, quia poſt quartum diem obſervatur adhuc dolor acerrimus. Noverunt hoc omnes Medici practici, & hiſtoriæ pleuriticorum in laudato jam ſæpius tractatu de pleuritide celeberrimi *Trilleri*, hoc manifeſtò demonſtrant.

γ. Tunc enim certi ſumus, materiam inflammatoriam iiſdem adhuc vaſis impactam manere, adeóque ſuppurationem metuendam eſſe. Ideo dixit *Hippocrates* (*a*) de empyemate agens: *Fiunt autem & ſuperiore ventre purulenti, ex pleuritide, ſi vehemens fuerit, neque diebus principibus* (judicatoriis) *computruerit, neque per ſputum rejecta fuerit.* Et alibi (*b*) generale hoc axioma practicum poſuit (cujus & memini ad §. 833. n°. 3.): *Quicumque verò dolores ex his locis neque per ſputorum expurgationes, neque per alvi dejectionem, neque per venæſectiones, & diætam, & medicamenta, ſedantur, eos ſuppurationem facturos eſſe ſciendum eſt.* Interim & hoc notandum eſt, quandoque in pleuritide difficili in longum tempus protrahi morbum, neque tamen in apoſtema verti locum inflammatum, dum tamen nec reſolutionis ſigna, nec criticæ evacuationes adfuerint morbo pares. Tales caſus vidi in praxi, & ex hiſtoria *Anaxionis* apud *Hippocratem* (*c*) hoc patet. Notat enim illum nihil exſpuiſſe primis diebus, ſexto die deliraſſe, ſeptimo febrim intenſiorem fuiſſe, nec dolores remiſiſſe, ſed tuſſim vexaſſe ægrum cum difficili reſpiratione. Largâ venæſectione, octavâ die morbi inſtitutâ, minuebatur quidem dolor & ſuffocationis periculum, ſed tuſſis ſicca manſit, & nulla fiebat evacuatio materiæ morboſæ.

Tamen ſerò, & repetitis vicibus, & per diverſas vias, ſubacta morbi materia exivit de corpore, & integre judicatus fuit ille æger, abſque ſuppuratione lateris affecti, quæ tamen in primo decurſu morbi metuenda erat. Adeóque patet, quòd non ſtatim abſoluta prognoſis haberi poſſit ſuppurationis futuræ, licèt in morbi decurſu non appareant reſolutionis ſigna, nec coctionis & excretionis cauſæ indicia, quæ tamen ſeriùs quandoque apparent, & liberant.

δ. Neglectâ nempe venæſectione, quæ adeo neceſſaria eſt in pleuritide

(*a*) De morbis, Lib. I. Cap. VII. Charter. Tom. VII. pag. 538.

(*b*) In Prognoſticis. Charter. Tom. VIII. pag. 646. & in Coacis n°. 394. ibidem pag. 874.

(*c*) Lib. III. Epidem. ægrot. 8. Charter. Tom. IX. pag. 302.

Digitized by Google

valida; & ſi citò inſtituatur, & repetatur pro re nata, ſatis feliciter ſanat. Illi, qui *Helmontii* doctrinam ſecuti ſolis illis ſpecificis anti-pleuriticis hunc morbum aggrediebantur, lætabantur quandoque, dum videbant, febrem, antea validam in ſtatu inflammatorio & ſuppurationis initio, mitiùs urgere, imò quandoque ceſſare, dum pus factum jam erat; verùm poſtea ſuccedebat empyema, febris hectica, tabes, quâ perierunt plurimi, qui decantatis illis ſpecificis abſque venæſectione curati credebantur. Monuit & *Sydenhamus* (*a*) doloſum hunc pleuritidis exitum.

§. 893. **IPSUM** verò apoſtema jam fieri, ſcitur ex ſignis communibus (405.), maximè hîc ex horrore ſæpe recurrente ſine cauſa, & ſignis datis (834. 835.) in peripneumonia, & tempore morbi: inde & factum cognoſcitur, & quandoque ſputo per pulmonem evacuatur.

Abſceſſus hîc natus habet quidem omnia ſigna communia cum reliquis abſceſſibus, qui in externis partibus corporis fiunt, de quibus ad §. 405, actum fuit; verùm pleraque ex his hîc non poſſunt diſtingui, cùm in interioribus apoſtema lateat: hinc operæ pretium eſt hîc colligere & alia omnia indicia, quæ ſuppurationem hîc fieri docere poſſunt. Horrores illi vagi, nullâ certâ temporis periodo recurrentes, magni momenti ſignum dant, de quibus dictum fuit ad §. 834, ubi & plura alia huc ſpectantia habentur, uti & ad §. 835. Multùm etiam huc facit morbi tempus jam in longum excurrens, & minori tamen cum vehementia ſymptomatum, quàm in principio: ſi enim omnia ſymptomata manerent æquè valida, vel augerentur, potiùs gangræna & mors exſpectanda forent, quàm benigna ſuppuratio; quæ licèt hîc periculoſa ſit, tamen longè adhuc melior, quàm pejores illi pleuritidis exitus in gangrænam vel mortem. Ita *Hippocrates* (*b*) de pleuritide agens habet ſequentia: *At quibus ſtatim expuitiones cujuſvis ſunt generis, & dolores admodum acuti, illi tertio die moriuntur; quem ſi effugerint, convaleſcunt: qui verò ſeptimo aut nono die, aut undecimo die ſanus non fuerit, ſuppurari incipit. Præſtat autem ſuppurari, minùs enim lethale eſt, quamvis laborioſum ſit.* Meretur & conferri cum hoc textu *Hippocratis* alter (*c*) qui ipſi ſatis ſimilis eſt, niſi quòd ibi legatur, *in principio ſputationes penitus purulentæ*; ἐν ἀρχῇ πάμπαν δὲ πτύσιες melius videtur in priori textu ſcribi πτύσιες παντοδαπαὶ, ſputa omnis generis. Verùm tunc additur in alia prænotione Coaca, quòd tertio vel quinto die moriantur; ſi verò illos effugerint, *non multò leviùs ſe habentes*, tunc ſeptimo, aut nono, aut undecimo ſuppurari incipiant. Ex quibus patet, tunc *Hippocratem* exſpectaſſe ſuppurationem, dum pleuritis non eſſet peſſima; vel ſi admodum valida in initio, parum jam miteſceret; eúmque

(*a*) Sect. VI. Cap. III. pag. 332.
(*b*) De Morbis Lib. III. Cap. XV. Charter. Tom. VII. pag. 591.
(*c*) Coacar. Prænot. 379. Charter. Tom. VIII. pag. 873.

Digitized by Google

adhuc præcipuos dies criticos obſervaſſe, an non ibi molimen naturæ adverteret, à quo ſperari poſſet materiæ morboſæ jam ſubactæ evacuatio, vel metaſtaſis ad alias partes: ubi verò nihil tale videbat, tunc ſtatuit ſuppurationem incipere.

Præterea celebres in arte viri *Mortonus* (*a*) & *Baglivus* (*b*) obſervaverunt, dum pleura inflammata, aut pulmonum tubercula in apoſtema abeunt, tunc febrim priùs continuam excipi ab intermittente, quotidianâ ſæpius, quandoque & tertianâ. Imò & apud *Hippocratem* ſimile quid invenimus, dum dixit (*c*): *Febres intermittentes ob ſuppurationem pleræque ſudorificæ ſunt.* Ubi notandum, quòd & in præcedentibus, & mox ſequentibus, Coacis præceptis, de pleuritide & peripneumonia agatur; & ſuppurationibus internis laborantes ægri, admodum in ſudores, nocturnos inprimis, proni ſint.

Ex his ergo ſignis fieri apoſtema novimus, adeóque & ex iiſdem ſymptomatibus diu manentibus, apoſtema jam factum eſſe cognoſcimus. Verùm tunc & alia ſuccedunt ſigna, quæ hanc diagnoſin confirmant, & à diſtractis vel compreſſis vicinis partibus per tumorem purulentum ducunt originem. Notum enim eſt, in ſuppurationibus partium externarum corporis dolorem augeri, dum abſceſſus jam maturus pure turget, & cutim validiſſimè diſtendit; imò tunc quandoque dolores illi à partium vicinarum diſtractione ad alia loca propagantur. Sed talis abſceſſus poſt pleuritidem natus, removet pleuram ab intercoſtalibus locis, & diſtrahit ſummo cum dolore, quandoque ſe per totum pectus & dorſum propagante; pulmonem vicinum premit, irritat; hinc ſuffocationis metum, & tuſſim moleſtiſſimam quandoque facit, tantò quidem plùs, quò ſaccus ille pure plenus major eſt. Omnia hæc ſymptomata *Hippocrates* variis in locis enumeravit: *Ad latus dolore ac ſuffocatione accedente, hi ſuppurantur* (*d*). Et alio in loco (*e*) habet ſequentia: *Quum tuberculum lateri oboritur, tuſſis dura detinet, & dolor, & febris, & pondus in latus incumbit, & dolor acutus eumdem locum ſemper occupat, & ſitis vehemens, & calidum potum eructat, & decubitum in latus affectum non ſuſtinet, ſed in ſanum. Verùm ubi decumbit, velut ſaxum ipſi ſuſpenſum videtur: intumeſcit, ac rubet, pedéſque tument.* Atque iterum alibi (*f*) dicit: *Si in latere tuberculum oriatur, & purulentus fiat* (æger), *hæc patitur: rigor detinet & febris & tuſſis ſicca per multos dies, & latus dolet, & dolor in mammam, & claviculam & ſcapulas impetum faciens obſidet.*

Verùm quandoque pus natum hîc loci per ſputa ex pulmone educta evacuatur, felici ſucceſſu. Pluribus egi de viis, per quas materia, in pleura hærens vel locis intercoſtalibus, poſſet in pulmonem venire & exſpui, ad numerum ſextum §. 888. Præterea frequentiſſimè invenitur pulmo accretus pleuræ in illis qui validam pleuritidem paſſi fuerunt, & in tali caſu faciliùs intel-

(*a*) Phthiſiologiæ Lib. II. Cap. IV. pag. 44.

(*b*) Prax. Med. Lib. I. Cap. IX. pag. 36.

(*c*) Coac. Prænot. n°. 419. Charter. Tom. VIII. pag. 876.

(*d*) Ibid. n°. 115. pag. 858.

(*e*) De morbis, Lib. II. Cap. XXIV. Charter. Tom. VII. pag. 575.

(*f*) De Internis affectionibus Cap. X. Charter. Tom. VII. pag. 644.

Digitized by Google

ligitur, quomodo pus ex abſceſſu pleuræ in pulmonem accretum venire poſſet. In cadavere hominis, cujus morbum non noveram, cùm à veſpillone furtim ablatum redemiſſem in uſus Anatomicos, inveni pulmonem ſiniſtrum firmiter accretum pleuræ latâ admodum plagâ: dum ſcalpello ſolvebam hanc cohæſionem, ut pulmonem educere poſſem, ingens copia puris effluxit: interim tamen patuit, examine inſtituto, pulmonem non fuiſſe purulentum, ſed tantùm accretum firmiter huic ſacco purulento ex ſuppurata pleuritide nato. Certè, ſi ille homo diutius ſuperſtes fuiſſet, pus illud videtur viam ſibi facturum fuiſſe per pulmonem contiguum, & adeo firmiter adhærentem. Quacumque demum viâ pus poſt pleuritidem ſuppuratam in pulmonem veniat, obſervatis certis conſtat, illud quandoque ſputo per pulmonem evacuari: nec credo ullum Medicum, in luculenta praxi conſtitutum, eſſe, quin hoc aliquoties viderit, uti mihi ſæpius illud videre contigit. Memorabilis caſus eſt, quem habet *De la Motte* (*a*), ubi in pleuritico, qui morbum omnino neglexerat, octavo die ingens puris copia cum tuſſi mediocri per pulmonem rejiciebatur, felici eventu. Imò & *Hippocrates* (*b*) idem manifeſtò ſtatuit, dicens de pleuritide: *Judicatur autem hic morbus, breviſſimus quidem ſeptimo die, longiſſimus autem decimo quarto die: quo quidem ſi pus à latere per ſputum rejectum fuerit & repurgatum, ſanus evadit. Si verò non per ſputum rejectum fuerit, purulentus fit, & morbus longus.* Et ſimilem certè prognoſin in aphoriſmis (*c*) habet: *Pleuritici, qui intra quatuordecim dies supernè non repurgantur, illis in empyema tranſit.* Ubi in commentariis ſuis ad hunc aphoriſmum *Galenus* probat, illam vocem ἀνακαθαίρονται ſignificare repurgationem quæ per ſputa ſit.

§. 894. ABSCESSUS verò ille pure proprio rumpitur, unde pus ſtillat in cava pectoris, ulcus novo pure facto & accumulato, totum cavum replet, totum corpus conſumit; id factum noſcitur ex prægreſſis ſignis (892. 893.) duratione mali uſque in decimum quartum diem; ſymptomatum ſubitâ remiſſione, & repentino reditu: inde phthiſis.

Abſceſſus ſic natus, pure collecto turgens, rumpitur citiùs vel ſeriùs, niſi per alias vias exiverit de corpore, quod tamen raro contingit, niſi per pulmonem, de qua re ſtatim dictum fuit. Interim tamen *Aretæus* (*d*) videtur in illa ſententia fuiſſe, quòd per alvum quandoque abſceſſus à pleuritide natus pus ſuum evacuet, ſuperſtite manente plerumque ægro. Sed & alibi (*e*) puris per alvum & per urinam evacuationem in ſimili caſu, memorat; meliorem tamen laudat illam puris tranſſumptionem, quæ ad renes & veſicam fit. Aliâ occaſione in commentariis §. 406, notavi, *Galenum* alióſque obſervaſſe,

(*a*) Traité complet de Chirurgie, Tom. I. pag. 248.

(*b*) De affection. Cap. III. Charter. Tom. VII. pag. 621.

(*c*) Aphor. 8. Sect. V. Charter. Tom. IX. pag. 199.

(*d*) Morbor. acut. Lib. I. Cap. X. pag. 9.

(*e*) De cauſis & ſignis morbor. diuturnor. Lib. I. Cap. IX. pag. 38.

Digitized by Google

pectoris vomicas per alvum & urinas fuiſſe expurgatas. Solet quidem *Aretæo* opponi *Hippocratis* auctoritas, dicentis (*a*): *Pulmonem ſuppuratis per alvum pus ſedere, lethale eſt.* Sed ibi non agebatur de pleuritide, & ſemper à pulmone affecto pejora metuuntur; imò ipſa pleuritidis ſuppuratio ideo inprimis periculoſa habetur, quia vicinum pulmonem lædere ſolet. Præterea & hoc conſtat Obſervatis practicis, quòd in ſuppurationibus internis diu toleratis putrida diarrhœa orta vitam plerumque finiat. Verùm de tali alvi fluxu, qui corruptis à pure reſorpto omnibus humoribus oritur, non agitur, ſed de puris per alvum fluxu, ubi illud nondum diu in pectoris vomica hæſit. Dicit enim *Aræteus*: ἢ ἐς ἔντερον ἐκραγῇ, ſi in inteſtinum eruperit. Illud autem vocabulum ἐκρήγνυσθαι ſubitaneam quamdam vehementiam ſignificat.

Niſi ergo per has vias exiverit pus hîc collectum, vel fortè per metaſtaſin ad alia corporis loca depoſitum fuerit (quod raro admodum fit) rumpitur ille abſceſſus, & plerumque in cavum thoracis pus ſuum evacuat, & majorem minorémque moleſtiam creat pro varia copia, quâ pectoris cavum occupat. Pergit autem locus ille ulceroſus quotidie novum pus ſtillare, ſícque ſæpe hîc ingens puris copia colligitur. Miratus fuit hoc quondam celeberrimus *Boerhaavius* in puero ruſtico, qui meſſis tempore, laboribus & æſtivo calore æſtuans, frigidum potum ingurgitaverat quàm avidiſſimè, atque inde pleuritide corripiebatur, neglectus morbus (ut ruri ſæpe fieri ſolet) in ſuppurationem abiit, & poſt menſis ſpatium ſuffocatus periit miſer. Aperto abdomine in conſpectum venit diaphragma deorſum protruſum in latere affecto, ſaccum ingentem formans, qui ultra umbilicum prominebat, & pleraque viſcera abdominis loco moverat. Pertuſo hoc ſacco duodecim & ultra libræ puris effluxerunt. Similes caſus dum obſervaverat *Aretæus* (*b*), fatetur, ſe maximopere mirari, quomodo ab exili & tenui pleura, vix ullam craſſitudinem habente, tantùm puris exire potuerit: cauſam autem dedit, quòd per inflammationem hæc membrana craſſeſceret. Verùm ſi cogitemus, pus in thoracis cavum delapſum, morâ acrius fieri, continuò ulceris illius ſuperficiem alluere, facilè intelligimus, locum talem ulceroſum, quamdiu puri nullus datur exitus, nunquam poſſe reduci ad conditionem puri vulneris, adeóque nec conſolidari: perget ergo effundere purulentum humorem, & quidem magnâ copiâ, dum vicinum cor arterias intercoſtales validâ vi replet, & ulceris ſuperficies à pulmonum motu in reſpirando, & à collecto pure in cavo thoracis irritatur perpetuò.

Novimus autem talem abſceſſum ruptum eſſe, & pus in cavum thoracis effundere, ſi ſigna illa prægreſſa fuerint, quæ docent abſceſſum fieri, de quibus paulò antè dictum fuit. Verùm talis vomica, adhuc clauſa & pure turgens, cavum pectoris anguſtat, pulmonem comprimit, adeóque ferè omnia ſimila producit ſymptomata, quæ ad §. 835, enumerata fuerunt. Præterea & hoc notandum eſt, dolores in loco inflammato miteſcere, dum pus

(*a*) Coac. Prænot. n°. 431. Charter. Tom. VIII. pag. 877.

(*b*) De cauſis & ſignis morbor. diuturnor. Lib. I. Cap. IX. pag. 37. 38.

Digitized by Google

factum eſt, verùm, dum abſceſſus pure plenus turget, & ſenſim diſtrahuntur membranæ pus coercentes, fieri denuò moleſtiſſimum dolorem, & quidem eò acriorem, quò rupturæ propior fit vomica talis purulenta. Hoc quandoque fefellit minùs peritos Medicos, dum dolorem illum acutum novæ inflammationi tribuebant, & viribus jam fractos ægros ob longitudinem talis morbi repetitis quandoque ſanguinis miſſionibus exhauriebant. Simulac autem talis abſceſſus ruptus effudit in cavum thoracis pus, ceſſat dolor ſubitò, & anxietas à compreſſo per turgentem vomicam pulmone nata minuitur multùm; unde miſeri ægri ſe integre ſanatos ſæpe credunt, ſubitum tale levamen experti. Verùm auctâ copiâ puris accumulati, redit eadem anxietas, tuſſis, & reliqua ferè omnia ſymptomata recrudeſcunt, & vanam fuiſſe ægrorum ſpem arguunt.

Pulcherrimè ſigna diagnoſtica, quæ ſuppurationem factam, & abſceſsûs rupturam præcedere & comitari ſolent, collegit *Hippocrates* (*a*) ſimúlque notavit, incertum eſſe rupturæ hujus tempus, nùncque citiùs, nunc ſeriùs fieri. Sic autem habet: *Suppuratos maximè ex pleuritide & peripneumonia calores comitantur, interdiu tenues, noctu vehementiores, & nihil memoratu dignum ſpuunt, circa collum & claviculam ſudant, & oculi cavi fiunt, maxillæ verò rubent. Pejus autem, digiti extremi caleſcunt & aſperantur, ungues curvantur ac perfrigerantur, & circa pedes tumores habent, & per corpus puſtulas, & abſtinent à cibis. Diuturni igitur tumores* (ſuppurati) *hæc ſigna habent. Quæ verò brevi rumpuntur, ſignificantur, ex illis, quæ ſuperaccidunt, & ex doloribus in principio: ſimul etiam ſi aliquantò difficiliùs ſpiraverit homo. Rumpuntur autem plurimæ ſuppurationes, quædam vigeſimo die, quædam quadrageſimo, quædam ſexageſimo. Quibus igitur dolor in principio incumbit intentus, & ſpirandi difficultas & tuſſis cum ſputatione, ad vigeſimum diem aut citiùs ruptionem exſpecta; quibus autem leviora hæc ſunt, ſecundùm rationem. Supputare autem oportet tempus, à quo primùm doluit, aut gravatus fuit, aut febricitavit, aut ſi quando rigor corripuit. Neceſſe eſt autem præcedere dolorem, & ſpirandi difficultatem, & ſputationem ante ruptionem.*

A pure autem in thorace accumulato, & pulmonem alluente, phthiſin oriri, totum corporis habitum ſenſim conſumentem, nemo dubitat.

§. 895. UBI ergo per ſigna (892. 893) novimus inflammatum abſcedere, locus ante dolens notus per cauſtica erodendus, uſque circiter ad pleuram incidendus, ſuppuratoriis apertus ſervandus, ut materies extrorſum verſa vi pulmonum, à pleura caveat, ne fiat empyema: dein emolliendus, donec mundatio facta ſit.

Cùm præcipuum diſcrimen pleuritidis ſuppuratæ inde pendeat, quòd pus collectum in pectoris cavum, rupto abſceſſu, delabi ſoleat frequenter, hinc, ubi ſigna docuerunt ſuppurationem jam fieri, meritò tentandum eſt, ut illi

(*a*) Coac. Prænot. 402. Charter. Tom. VIII. pag. 875.

Digitized by Google

puri versùs exteriora paretur exitus. Huc faciunt fomenta, cataplaſmata, emplaſtra, &c, quæ lateri dolenti adhibentur, etiam in initio morbi, ut §. 890. n°. 2, dictum fuit: illa enim, emolliendo partes exteriores, efficiunt ut huc versùs derivari fortè pus poſſet. Cùm autem hæc ſola ad hunc finem raro ſufficiant, ſapienter veteres Medici acriora tunc emollientibus admiſcuerunt, ut irritando partes externas latens in reconditis magis partibus malum evocarent. Sic *Aretæus* (*a*) in cura pleuritidis dicit: *Si morbus productior ſit, & dolor pertinax & humida ſit expurgatio, purulentum hominem fore ſperatur; tunc ſinapi & cachrys* (ſemina) *cataplaſmatibus admiſcenda ſunt.* Poſt hæc autem applicata commendat, ut poſt ſeptimum diem magna cucurbita cum multa flamma applicetur dolenti loco, & dein ſcarificetur: vulnuſculis autem ſal vel nitrum inſpergi jubet, & dein ſequenti die iterum cucurbitam applicari. Notum eſt, partes corporis ſub cucurbita poſitas, multùm minutâ atmoſphæræ preſſione, ſtatim intumeſcere, ſicque potentiſſimam derivationem fieri versùs loca, quibus cucurbitæ affiguntur, ſimul etiam irritata per ſalis vel nitri inſperſionem vulnuſcula eidem ſcopo ſerviunt.

Quinimo, dum certi ſumus abſceſſum fieri, conducit vel cauſticis applicatis, vel ſcalpello dividere incumbentes partes ferè ad pleuram uſque, & ſuppurantibus applicatis apertum tenere diu hunc locum, hac ſpe, ut pus ex interioribus per exteriora, jam vix reſiſtentia, exeat. Unde in ipſo pleuritidis initio operæ pretium foret parvo quodam emplaſtro notare locum maximè dolentem, quia ibi abſceſſus naſci ſolet, dum nec reſolutione, nec coctione & excretione, ſanatur pleuritis; ſicque ſectio, vel cauſticum, poſtea loco huic certè cognito adhiberi poſſent. Raro quidem hoc à Medicis hodie fit, & non omnes ægri talem cautelam admittere vellent; interim tamen tentari hoc meretur, ut pectoris empyema adeo periculoſum caveatur. *Hippocratem* in ſimili caſu hanc curam inſtituiſſe patet. Sic de pulmonis tuberculo agens (*b*), monet illa quæ facienda ſunt, ut rumpatur tuberculum, & pus collectum exſpuatur: dein dicit: *Quòd ſi non eruperit* (*quibuſdam enim procedente tempore ad latus abſcedit, & tumeſcit*) *illum oportet, ubi hoc contigerit, ſecare aut urere.* Et paulò poſt (*c*) de lateris tuberculo agens eamdem curam præſcribit, tamen & ibi videtur ſectionem & uſtionem inſtituiſſe in latere dolente, ubi aliquis tumor & rubor jam aderant; tunc enim certiores adhuc ſumus, quòd collectum pus versùs exteriora tendat. Cùm autem felix ſucceſſus in hoc caſu ferè tantùm ſperari poſſit, dum pus adhuc blandum manſerit (ſi enim morâ & ſtagnatione jam putreſcere inceperit, ſæpe pereunt) monuit hoc *Hippocrates* (*d*) dicens: *Qui ſuppurati uruntur aut ſecantur, ſi pus purum & album effluat, evadunt, ſi verò ſubcruentum, & cænoſum, & grave olens, pereunt.* Notat autem *Galenus* (*e*) in commentariis ſuis ad hunc aphoriſmum, quòd *Hippocrates* præ cæteris ἐμπύους, ſive ſuppuratos, vocet illos,

(*a*) De curatione morbor. acutor. Lib. I. Cap. x. pag. 91.

(*b*) De Morbis Lib. II. Cap. xxii. Charter. Tom. VII. pag. 574.

(*c*) Ibid. Cap. xxiv. pag. 575.

(*d*) Aphor. 44. Sect. 7. Charter. Tom. IX pag. 315.

(*e*) Ibid. pag. 316.

quibus

Digitized by Google

quibus inter pectus & pulmonem pus collectum eſt, quos Veteres urere conſueverant; quod & ex vetuſto comico Auctore probat. Hinc videtur admodum probabile, quòd & uſtionem, & ſectionem, quandoque tentaverint, ubi certi erant de ſuppuratione præſenti; licèt nullus tumor aut rubor in externis thoracis partibus adeſſent; inprimis cùm inde nihil mali metuendum ſit, & multùm boni ſperari poſſit.

Quòd autem à ſimilibus artificialibus viis, ſi diu apertæ teneantur, ſuppurantibus, multùm boni exſpectari poſſet pro evacuatione materiæ purulentæ, etiam profundiùs hærentis, docet ſequens caſus. Poſt pleuritidem neglectam ortus fuerat tumor ſub læva ſcapula, & per integrum biennium ibi manſerat abſque multa moleſtia: poſtea caſu læſus eſt tumor, qui tunc dolere incepit, ſimúlque acceſſit valida tuſſis, noctes diéſque moleſta: exſpuebat olidum, flavum, tenue pus cum pauco ſanguine miſtum: pulſus erat celer, durus, calor magnus, corpus extenuatum, appetitus deletus. Prudens Medicus credebat non ſine periculo pertundi poſſe hunc tumorem, Veterúmque veſtigia ſecutus, qui inurendo loca intercoſtalia, fonticulos excitabant in ſuprationibus internis, ſetaceum curavit applicari inter binas coſtas, quæ tumoris parti infimæ proximæ erant, cavendo tamen, ne ipſe tumor acu pertunderetur. Copia puris magna per ſetaceum exibat, omnia ſymptomata emendabantur, vires redibant, tumor ſubſidebat, & à tanto morbo feliciter evaſit æger (*a*) ſatìs brevi tempore.

Plurimæ Obſervationes memoriæ mandatæ fuerunt à Medicis, quæ docent, pus collectum in locis intercoſtalibus ſibi ipſi vias feciſſe ſatis miras versùs exteriora. Unicum tantùm caſum ſatìs ſingularem memorabo, quem ipſe vidi. Juvenis viginti annorum poſt celerem curſum, ultra vires protractum, pleuritide corripitur, quam in initio neglexit; hinc in ſuppurationem abivit morbus, cum magna oppreſſione pectoris. Trigeſimo quarto morbi die incepit ſputa purulenta copioſa educere, magna cum facilitate, & inſigni levamine quidem, ſed tamen dolor obtuſus manebat in pectore dextro, & coſtæ omnes illius lateris incipiebant eminere extrorſum, licèt per triginta dies continuos quotidie multùm puris rejiceret: accedebat diarrhœa multùm debilitans, manebat febricula hectica, & totum corpus tabeſcebat. Pertæſus longi morbi miſer æger omnia remedia reſpuebat; híſque malis conflictabatur diu. Decimo autem menſe in medio ſterno tuber apparuit molle, nucem avellanam æquans, & in ambitu tumoris, exeſi oſſis ſterni margines diſtinctè digito tangere potui: ſponte poſt paucos dies rumpebatur ille tumor, & ingens copia puris boni erupit: pergebat per octo menſes, & ultra, puris effluxus, ita ut meritò metueretur, tandem ſuccubiturum ægrum. Libram detergentis decocti cum melle roſarum unâ vice per ſiphonem injicere poterat Chirurgus in cavum hunc ſaccum, nec penetrabat liquor injectus in cavum thoracis, ſed inter pleuram & coſtas videbatur hærere, & facilè effluebat denuo per illam aperturam oſſis ſterni. Convaluit tamen ille æger, ſenſim minutâ puris exeuntis copiâ, & vidi illum octo an-

(*a*) Medical. Eſſays, Vol. V. part. 2. pag. 629 & ſeq.

nis poſtea adhuc ſuperſtitem, & ſatis vegetum: manebat tamen foramen in ſterno apertum, & quotidie aliquid puris exibat.

Plures alios caſus vidi, ubi per loca intercoſtalia viam ſibi paraverat pus poſt ſuppuratam pleuritidem, & multos novi ſuperſtites manſiſſe de quibus ferè videbatur deſperandum eſſe. An ideo dixit *Hippocrates* (*b*), *Et quicumque ex peripneumonia vel pleuritide fiunt ſuppurati, non moriuntur, ſed convaleſcunt?* Dum autem poſt hæmoptoen, vel & in aliis phthiſis ſpeciebus, naſcitur ulcus pulmonis, ferè omnes perire dolent Medici; cùm ex maximis ſuppurationibus, poſt morbos inflammatorios pectoris & pulmonum natis, emergant plures, ſi nempe vel per ſputa, vel per aperturam, ſponte vel arte factam, exeat pus, antequam delapſum fuerit in thoracis cavum: ubi hoc enim contigerit, longè majus periculum imminet, utì ſequenti dicetur paragrapho.

§. 896. AT verò ſi conſtat per ſigna (302. 894.) jam rupto apoſtemate pus formaſſe empyema, illico thorax aperiendus (303. n°. 5.), pus educendum (303.), vulnus percurandum (304.) victu, & medicamentis.

Quomodo cognoſci poſſit abſceſſûs hîc nati ruptura, ad §. 894, dictum fuit: de ſignis autem liquidi, in cavo thoracis effuſi, actum fuit §. 302, ubi de vulneribus thoracis agebatur; adeóque ex concurſu horum ſignorum concludi poteſt, pus in thorace effuſum hærere. Quamvis autem hinc inde rari caſus apud Obſervatores legantur, pus ex cavo thoracis reſorptum per alvum vel urinas exiviſſe, minimè tamen tutum videtur hîc moras nectere: niſi enim citò educatur pus hîc collectum & pulmones alluens, illud morâ & reſpirationis conquaſſatione tenuius & acrius redditum, miſerrimam tabem producet, & fruſtra puris eductio tentabitur ſeriùs, tabefactis jam à pure diu relicto pulmonibus. De loco autem, in quo thoracis ſectio debet inſtitui, & de illis quæ circa hanc rem obſervanda ſunt, dictum fuit paragraphis citatis, & poſtea adhuc quædam dicenda erunt, ubi peculiari capitulo de empyemate agetur inter morbos chronicos. Cùm autem ſemper metus ſit, ne pars tenuior puris, in cavo thoracis collecti, à venis bibulis recepta, ſanguinem cacochymiâ purulentâ infecerit, in victu dantur talia, quæ ab omni putredine quàm maximè aliena ſunt; de quibus vide §. 599. & §. 605. n°. 2: ſimul magna copia decocti bardanæ, chinæ, zarzæparillæ, infuſi agrimoniæ, betonicæ, virgæ aureæ, &c, exhibetur, ut eluatur de ſanguine, per urinæ & ſudoris vias, omne purulentum reſorptum.

§. 897. IN alium quoque morbum abit, ſcirrhoſo, calloſóve; facto loco affecto, tum etiam pulmone pleuræ jam adnato; quæ ubi facta, oritur aſthma, dyſpnœa; tuſſicula ſicca, inprimis à paſtu vel motu corporis; ex quibus cognoſcitur, ſi præſen-

(*a*) De locis in homine Cap. VII. Charter. Tom. VII. pag. 366.

Digitized by Google

tia ſunt ſine ſignis abſceſſûs (893.), vel empyematis (896.); & inprimis ſi diu, ſine magno mali incremento durant.

De omnibus, quæ huc ſpectant, egi in commentariis §. 843, ubi de ſimili exitu inflammationis pulmonis in ſcirrhoſum aut calloſum tumorem agebatur.

§. 898. COGNITUM hoc malum (897.) vel nullo remedio medicabile; vel tolletur vitâ duriore, labore, aere libero, ruſticatione, equitatione forti, multúmque repetitâ.

Videantur & illa quæ §. 862, de curatione ſimilis mali, poſt peripneumoniam nati, dicta fuerunt.

§. 899. IN gangrænam quoque talis inflammatio tranſit primò, lateris mox, viciniâ loci, pulmonis (844.).

In hiſtoria inflammationis explicatum fuit, quomodo & gangræna inter inflammationis exitus numerari debeat: cùm ergo probatum fuerit §. 882, in pleuritide veram eſſe inflammationem, patet, & in gangrænam hunc morbum abire poſſe. Cùm autem funeſtus ille exitus non ſequatur, niſi valida admodum pleuritis fuerit, quæ reſpirationem præ ſummo dolore ſuffocat; hinc ſemper ferè tunc pulmo ſimul afficitur; uti etiam, quia pleuræ ſemper contiguus eſt.

§. 900. QUOD malum (899.) vel ex vehementia pleuritidis, vel ex acri, aut putri materia concomitante, ſimul oritur.

De cauſis, per quas inflammatio in gangrænam terminatur, dictum fuit §. 388.

§. 901. ID verò futurum eſſe, & jam inchoari, præſagitur ex variis: ſi ſputa purulenta ſubbilioſa, rotunda, purulenta ſubſanguinea, nigra fuliginoſa, cœnoſa, fœtida; ſtrepitus in pectore multus cum vultu mœſto, oculis rubro flavis, pulverulentis, caliginoſis; ſi ſputa initio varia; tum ſæpe tertio vel quinto die moriuntur. Si ſtertor, ſputum nullum, vel difficile, pulſus languidus, urina flammea: ſi alvi fluor liquidus, fœtidus, putridus, ſymptomaticus: ſi ſupervenit magna peripneumonia: ſi novus inſultus priori ſuccedit: ſi ſanguis floridiſſimus effluit ex vena ſecta ſine cruſta inflammatoria (384.), licèt ex largo vulnere, pleno ſaltu, puro vaſe exceptus ſit: ſi ſputum ſupprimitur dyſpnœâ manente, vel auctâ cum dolore, gravitate pectoris, pulſu duro, parvo, celeri, calore magno; hæc enim quinto die exacerbata

Digitized by Google

ſeptimo mortem inferunt: ſi urina prærubra, obſcura, cum varia hypoſtaſi, nec diſcreta, intra quatuordecim dies occidit: ſi hypoſtaſis nigra vel furfuracea, citior mors: ſi initio mitis, quinto vel ſexto die exacerbata, ſeptimo & duodecimo periclitantur, raróque ſanantur, niſi poſt quatuordecim dies: ſi dorſum, latus, humeri, cum rubore accenduntur cum angore ſummo, alvi fluxu viridi & fœtidiſſimo.

Operæ pretium eſt, noviſſe illa ſigna, quæ docent peſſimum talem pleuritidis eventum metuendum eſſe, partim ut omni artis molimine Medicus caveat, ne contingat illud, quod jurè metuit; partim ut præſagio debito ſuæ caveat famæ, ne ipſius culpâ periiſſe credatur æger, qui morbi vehementiæ ſuccumbit. Ideo *Hippocrates* (*a*), ſignorum in morbis cognitionem omnibus commendans, optimè dixit: *Nam & eos, qui ſervari poſſunt, multò etiam meliùs ſervare poterit, longè antè ſingula præmeditatus; & eos, qui tum obituri mortem, tum evaſuri ſint, ſi præviderit, prædixeritque, omni prorſus culpâ vacabit.* Hæc autem ſigna ex *Hippocrate* collecta ſunt, & docent vel morbi vehementiam, vel virium vitalium debilitatem, vel humorum peſſimam degenerationem à ſanitatis legibus; cauſæque materialis morbi coctionem & ſubactionem difficillimam.

SI SPUTA PURULENTA SUBBILIOSA, ROTUNDA. Quare hæc ſputa damnet *Hippocrates*, explicatum fuit §. 833. n°. 3. & §. 848.

PURULENTA SUBSANGUINEA. Sputa illa purulenta quidem ſubactionem materiæ morboſæ indicant, verùm ſi ſimul ſubſanguinea ſint, notant, & vaſa eroſa vel rupta eſſe ſimul, & ideo pro malo ſigno habentur. Præterea dum in externis partibus corporis gangræna eſt, & limbus ille oritur ſeparans partem vivam à gangrænoſa & corrupta, tunc ex illo loco tale purulentum ſubſanguineum exire ſolet, non adeo quidem malo omine in partibus externis, quia ſeparationem mortui à vivo deſignat; verùm in interioribus ſemper magnum diſcrimen notat, gangrænæ nempe præſentis, ſemper periculoſæ in internis, licèt etiam ſeparatio gangrænoſi jam incepta ſit. Et ideo mox hîc ſubjunguntur NIGRA FULIGINOSA, CŒNOSA FŒTIDA: ubi nempe mortuæ partes in tabum gangrænoſum diffluunt & per ſputa educuntur, quæ à pulmone, vitali viſcere, veniunt. Hoc modo autem illud præſagium apud *Hippocratem* (*b*) exprimitur: *Qui ex pleuriticis exſpuunt purulenta ſubbilioſa, rotunda, aut purulenta ſubcruenta, progreſſu temporis pernicioſè habent: pernicioſè quoque, qui nigra fuliginoſa ſpuunt, aut quibus velut à vino nigro ſputa fiunt.*

Videantur & illa, quæ de ſputis fuſcis, cœnoſis, amurcoſis, &c, dicta fuerunt ad §. 848.

STREPITUS IN PECTORE MULTUS, &c. Quid deſignet ille ſtrepitus in pectore, pariter in commentariis §. 848, explicatum fuit. De vultu mœſto &

(*a*) In Prognoſtico, Sentent. IV. Charter. Tom. VIII. pag. 585.

(*b*) Coac. Prænot. n°. 407. Charter. Tom VIII. pag. 876.

oculis pulverulentis, &c, actum fuit, ubi §. 734, peſſima ſigna enumerabantur, quæ ſynochum putridam comitari ſolent. Præterea notandum, naturaliter adnatam oculi tunicam ſubcæruleſcentem albedinem habere, & vix ulla vaſa ſanguinea ibi apparere: fluunt ergo per adnatæ vaſa humores, ſanguine ejúſque ſero tenuiores. Ubi ergo oculi rubro-flavi fiunt, ſignum eſt, craſſiores humores in minora vaſa pelli, ibíque hærere immeabiles. Cùm autem injectiones Anatomicæ docuerint, oculos ab internæ carotidis ramis vaſa accipere, novimus ſimilem infarctum craſſiorum humorum in vaſis minoribus encephali obtinere, adeóque hoc ſignum ſemper in omnibus morbis acutis magnum diſcrimen notat. Peculiariter verò in pleuriticis hæc ſigna damnavit *Hippocrates* (*a*) dicens: *Quibus pleuriticis ſtrepitus multus in pectore eſt, & facies triſtis, & oculus ictericius ac caliginoſus, hi pereunt.*

SI SPUTA INITIO VARIA, &c. Antea dictum fuit ad §. 830. n°. 2. & §. 876, *Galenum* monuiſſe, in pleuriticis & peripneumonicis affectionibus ſputorum excretionem ſimilem eſſe urinarum ſedimentis, quæ cruditatem vel coctionem in morbis deſignant. Si ergo varia ſint ſputa, denotant ſemper difficultatem morbi, & coctionem ſive maturationem materiæ morboſæ admodum imperfectam. Videantur & commentaria §. 893, ubi & de hac ſputorum varietate dictum fuit, & *Hippocratis* loca hanc prognoſin continentia habentur.

SI STERTOR, SPUTUM NULLUM, VEL DIFFICILE. Signum enim eſt, pulmonem impleri magis magíſque, dum interim nihil in tracheam exit, quod ſputo rejectum levare poſſet pulmonem gravante hac ſarcinâ. Videantur illa, quæ ad §. 848, dicta ſunt.

PULSUS LANGUIDUS. Deſignat enim vires moventes ſanguinem debiles eſſe, vel liquidi movendi copiam deficere. Hîc autem non agitur de illo languore pulsûs, qui poſt repetitas quandoque venæſectiones contingit, minuto jam multùm dolore pleuritico, & reſpiratione faciliori factâ; ſed de illo pulſu languido, qui adeſt, dum pleuritis adhuc viget; & fit, quia ob impeditam reſpirationem pulmo ſanguine diſtentus manet, & parcam tantùm copiam in cor ſiniſtrum tranſmittit, unde arteriæ minùs diſtenduntur. Videantur & illa, quæ §. 883, de hac re dicta ſunt. Inprimis ergo tunc peſſimum omen dat languidus ille pulſus, ſi ſtertor in pectore ſimul adſit.

URINA FLAMMEA: Quæ rutilo & dilutè rubro colore prædita ſcintillat quaſi in vaſe vitreo, quo continetur, & caloris interni ſignum dat, uti ad §. 673, dictum eſt.

SI ALVI FLUOR LIQUIDUS, &c. Magnam enim humorum degenerationem in putridam corruptelam indicat talis alvi fluxus, nec ullum levamen adfert, penitus diverſus ab illo, de quo §. 888. n°. 3. dictum fuit, ubi ſubacta morbi materies ſalubri per alvum evacuatione educebatur de corpore. Verùm antea §. 388, notatum fuit, acrem humorum indolem facere, ut inflammatio in gangrænam abeat.

SI SUPERVENIT MAGNA PERIPNEUMONIA. In pleuritide ob doloris acer-

(*a*) Coac. Prænot. n°. 388. Charter Tom. VIII. pag. 873.

Digitized by Google

bitatem vix audent inſpirare ægri, adeóque in pulmone non dilatato ſatìs, incipit accumulari ſanguis, ſícque peripneumonia ſuccedit validæ pleuritidi. Verùm per largam venæſectionem dum minuitur dolor, faciliori redditâ inſpiratione, expeditur iterum ſanguis, qui in pulmonali arteria accumulari inceperat, ſícque levis illa & incipiens peripneumonia ſolvitur. Præterea ſatìs frequenter obſervavi, levem quaſi peripneumoniam fieri, dum pleuritidis materia jam cocta moliebatur exitum per ſputa. Ideo dicitur SI MAGNA SUPERVENIT PERIPNEUMONIA, quæ ex propria ſua indole adeo periculoſus morbus eſt, adeóque cum pleuritide junctus certam perniciem infert.

Hinc intelligimus, quare *Hippocrates* (*a*) dixerit: *Peripneumoniæ ex pleuritide tranſmutatæ* (μεταστάσει) *ſecuriores ſunt his, quæ ab initio fiunt.* In illo enim loco videntur debere intelligi leves illæ pectoris oppreſſiones, quæ fiunt, dum ſoluta materies pleuritidis in pulmonem derivatur, per ſputa evacuanda, vel alias vias, de quibus §. 888, dictum fuit. Cùm enim hæc pleuritidis materia tunc ſoluta quidem & mobilis reddita ſit, ſed tamen tales dotes habeat, ut abſque moleſtia cum reliquis humoribus ſanis per vaſa fluere nequeat, hinc in pulmonalis arteriæ anguſtiis inprimis hærebit aliquantulùm, antequam in venas pulmonales tranſire poſſit. Hæc fortè eſt una ex cauſis, quæ anxietatem producunt & moleſtiam, antequam criticæ evacuationes fiant, uti aliâ occaſione dictum fuit. Ubi verò peripneumonia, & inprimis valida, ſupervenit pleuritidi adhuc permanenti, intelligimus veritatem alterius effati Hippocratici (*b*): *A pleuritide peripneumonia malum.* Et *Galenus* (*c*) explicans hunc aphoriſmum, optimè monet, non hìc agi de tranſmutatione pleuritidis in peripneumoniam (uti in Coaca Prænotione modò allegata) verùm hunc locum ita intelligendum eſſe, dum priori morbo, pleuritidi nempe manenti, ſuperaccedit alter, peripneumonia ſcilicet. Unde illud ἐπὶ πλευρίτιδι idem hìc ſignificat ac ἐπιγινομένη πλευρίτιδι.

SI NOVUS INSULTUS PRIORI SUCCEDIT. Omnes, qui in praxi verſantur, noverunt, ferè ſemper in pleuritide obtinere, ut poſt ſanguinis miſſionem levetur dolor, imò quandoque omnino ceſſet, & tamen paucis horis pòſt recrudeſcat, denuo, novam ſanguinis miſſionem poſcens: neque ab hoc doloris reditu, & novo quaſi inſultu pleuritidis illico gangræna præſagienda eſt, cùm multi ex hoc morbo emergant, plures etiam tales doloris renovati, vel aucti, inſultus paſſi. Verùm hoc intelligendum eſt, ubi doloris nondum minuti, vel parum admodum, ſubitò augetur vehementia: vel etiam ubi dolore manente & alterum latus thoracis ſimiliter afficitur, quod aliquoties vidi. Simile quid videtur monuiſſe *Hippocrates*, (*d*) dicens: *Cùm verò, quæ ad latus impacta ſunt, putruerint, & per ſputum rejecta fuerint, convaleſcunt. Quòd ſi & antiquum multùm ad latus impactum ſit, & aliud inſuper acceſſerit* (προσεπιγένηται) *ſtatim intereunt, &c.* Quo ſenſu autem putreſcere hìc dicantur illa quæ poſtea per

(*a*) Coacar. Prænot. n°. 397. Charter. Tom. VIII. pag. 875.
(*b*) Aphoriſm. II. Sect. VII. Charter. Tom. IX. pag. 297.
(*c*) Ibidem.
(*d*) De morbis, Lib. I. Cap. XI. Charter. Tom. VII. pag. 546.

Digitized by Google

ſputa rejiciuntur, ægro convaleſcente, explicatum fuit aliâ occaſione in commentariis §. 387, ubi probatum fuit, hoc vocabulo uſos fuiſſe veteres Medicos, dum maturationem materiæ inflammatoriæ indicare volebant.

SI SANGUIS FLORIDISSIMUS EFFLUIT, &c. Hanc obſervationem practicam *Baglivus* (*a*) memoriæ tradidit quidem, ſed fatetur, ſe illam debere celeberrimo *Lanciſio*: rationem autem hujus rei dedit, quòd tunc putaret, craſſiorem, & inflammatoriâ tenacitate immeabilem, ſanguinem in pulmone accumulari, ſolam tenuiſſimam partem, per arteriæ pulmonalis anguſtias tranſmitti; nam & in peripneumonia æquè ac in pleuritide hoc obſervatum fuiſſe memorat. An fortè hoc contingit in illis caſibus, ubi pleuritis per accidens aliis febribus ſupervenit, uti ad §. 880, ex *Sydenhamo* notavimus? Monet enim attentiſſimus ille Medicus, tales pleuritides repetitas ſanguinis miſſiones non ferre quandoque, dum nempe morbi indoles, cui ſupervenerunt illæ pleuritides, minùs favet ſanguinis evacuationi. *Baglivus* autem pariter jubet, abſtinendum tunc eſſe à repetita venæſectione, ſi nulla cruſta inflammatoria in ſanguine apparuerit.

SI SPUTUM SUPPRIMITUR, DYSPNŒA MANENTE, &c. Ab omnibus Medicis damnari pleuritidem ſiccam, quæ ſine ſputis eſt, vidimus ad §. 876. Malum ergo ſignum eſt, ſi ſputum ſupprimitur: ceſſat quidem ſputum, ubi evacuata eſt materia morboſa; verùm dyſpnœa manens, vel aucta cum ſenſu impletionis in pectore, demonſtrat evidenter, non deficere materiam per ſputa rejiciendam, ſed retineri in pulmone, unde brevì ſuffocatio metuenda erit, præcipuè dum pulſus parvus demonſtrat parum ſanguinis per pulmonem tranſmitti poſſe in cor ſiniſtrum. Dum autem pulſus ſimul durus & celer eſt cum calore magno, tunc metus eſt, inflammationem validam brevì in gangrænam tranſituram eſſe, uti §. 388, explicatum fuit. Solet autem in tali pleuritide circa vitalia ingens talis calor percipi, dum extrema vix calent, imò ſæpe frigent. Quinimo *Galenus*, uti ad §. 883, habetur, nullum pleuriticum evadere monuit, ſi pulſus ſit valde durus, parvus, & celer ſimul.

HÆC ENIM QUINTO DIE EXACERBATA, SEPTIMO MORTEM INFERUNT. Circa hanc prognoſin notandum eſt morbos acutos vocari quidem illos, qui velociter, & cum periculo decurrunt; ſed tamen omnium acutiſſimos dici illos, qui quartum diem non ſuperant; peracûtos verò, qui ad ſeptimum uſque diem durant: reliquos ſimpliciter acutos vocari, ſi vigeſimum diem non exceſſerint (vide §. 564.). Verùm hæc pleuritis non eſt ex peſſimis, quia ſputa adfuerunt, quæ poſtea ſupprimuntur; adeóque primo quaternario non finitur talis morbus. Si autem hæc ſuppreſſio ſputorum contingat quinto die, & mala illa ſymptomata modò enarrata exacerbentur, mors inſtat die criticâ proximè ſequenti; die ſeptimo nempe, qui maximè notabilis eſt inter dies criticos, uti antea in commentariis §. 741, pluribus demonſtravi.

SI URINA PRÆRUBRA, OBSCURA, &c. Urina ſana ſenſim evaporata per omnes calorum gradus tranſit in ſaturatam rubedinem, adeóque, diſſlato pro maxima parte diluente vehiculo, urinæ color augetur; hoc & experiuntur ho-

(*a*) Praxeos Med. Lib. I. Cap. IX. pag. 37.

Digitized by Google

mines ſani, æſtivo calore validè ſudantes, quòd urina reddatur multò coloratior: urina autem ſana diu relicta, in vaſe etiam puriſſimo, fuſcum obſcurum colorem acquirit, & craſſas fæces ad fundum deponit (*a*). Præterea ſolutum per febrilem calorem pingue corporis oleum, & acrius redditum, facit urinam rubram admodum, dum per hanc viam è corpore eliminatur: unde & caloris interni ſignum dat urinæ rubor (vide §. 673.). Adeóque talis urina notat humorum immeabilitatem, difflatâ parte aquoſâ, & ſimul majorem acrimoniam jam in putridam corruptelam inclinantem; validúmque motum febrilem. Verùm ad §. 388, probatum fuit, dum hæc adſunt, quæ talis urina demonſtrat, tunc inflammationem in gangrænam tendere. In Coaca autem prænotione (*b*) ubi tota hæc prognoſis habetur, vocatur hæc urina ob intenſam rubedinem οὖρον αἱματῶδες; & quia ſimul obſcuri quid & ſubfuſci in colore habebat (putredinis incipientis ſignum) dicitur ζοφῶδες, quaſi caliginoſa: & uti urina putreſcens craſſas fæces deponit ad fundum, ſic & hæc urina ſedimentum varium, & minimè æquale, habet. Sedimentum autem nigrum gangrænoſam jam adeſſe humorum diſpoſitionem notat, uti pluribus dictum fuit in commentariis §. 741, ubi de prognoſi ex urina nigra agebatur: talis ergo urina adhuc majus diſcrimen deſignat. Monuit autem *Galenus* (*c*), colorem viridem urinæ eſſe quaſi proœmium nigri coloris, adeóque & morbi malignitatem oſtendere. *Hollerius* (*d*) tamen teſtatur ſe vidiſſe pleuritides graves ſolutas urinis multis craſſis & nigris. Verùm ad §. 741, probatum fuit, tunc abſolutè lethalem eſſe nigram urinam, ſi ſimul pauca & tenuis ſit: tunc enim notat, humorum corruptionem adeſſe, nec interim corrupta de corpore educi. Cùm autem optimum ſedimentum in urina ſit album, læve, & æquale, illud quod furfuraceum dicitur, ab his dotibus quàm longiſſimè recedit; adeóque meritò damnatur à *Galeno* (*e*) tanquam indicium validæ colliquationis, & æſtuoſæ caliditatis, per quam abraſæ de ſolidis humanis partes cum urina exeunt.

SI INITIO MITIS, &c. Videantur illa, quæ ad §. 883, de hoc præſagio notata habentur.

SI DORSUM, LATUS, HUMERI, &c. Antea §. 888. n°. 5, dictum fuit, utiliter lateris dolorem tranſire ad humerum, manum, & dorſum; verùm hoc fiebat cum levamine, & inprimis reſpiratione faciliori redditâ: in hoc autem caſu ſumma anxietas manet, adeóque non tranſponitur morbi materies ad loca, ubi minùs noceret, ſed manente morbo principali, propagatur inflammatio, quod peſſimum ſignum eſt. Quàm malum omen autem præbeat alvi fluxus fœtidiſſimus, antè in eadem hac paragrapho dictum fuit. Paulò aliter hæc prognoſis legitur apud *Hippocratem* (*f*). Ita enim habet: *Quum verò*

(*a*) Videatur de his H. Boerh. Chem. Tom. II. pag. 322.

(*b*) N°. 581. Charter. Tom. VIII. pag. 886.

(*c*) De Criſibus, Lib. I. Cap. XII. Chart. Tom. VIII. pag. 395.

(*d*) Jac. Holler. Comment. in Coac. Hippocrat. pag. 1047.

(*e*) Vide locum modò citatum.

(*f*) De morbis, Lib. III. Cap. XV. Chart. Tom. VII. pag. 591.

harum

harum pleuritidum aliquâ laboranti dorſum rubeſcere contigerit, & humeros incaleſcere, & erectum ſedentem gravari, & venter exturbetur viridi & graveolenti admodum (excretione), *hic ob ventris dejectionem primo & vigeſimo die moritur, quem ſi effugerit, convaleſcit.* In Coacis prænotionibus (*a*) ſimile præſagium habetur, ſed textus minùs integer videtur.

§. 901. SI ſicca ob defectum virium, ob dolorem ſummum, ob ineptitudinem materiæ ad expulſionem, ob vaſa nimis contracta & criſpata, ob nimium uſum calidorum, dolore ſimul vergente ad ſuperiora: ſi lingua ſtatim ſicca, ſordibus obſita, livida, nigra, cum bulla nigra: ſi horum ſignorum ſingula, vel plura, ſimul eveniunt, plerumque morbus ex ſe lethalis, non facilè ſanandus, ſed ut plurimùm gangrænâ loci in latere, & vicino in pulmone, necat.

Siccam pleuritidem ſemper pejorem eſſe humidâ ad §. 876, dictum fuit. Verùm ſicca eſt pleuritis, vel ob defectum materiæ per ſputa rejiciendæ, vel quia educi nequit ſputum de pectore ob debilitatem ægri, vel ob dolorem ſummum; quod utrumque denotat peſſimum morbi ſtatum. Sic in moribundis hominibus auditur ingratus ſtertor in vaſis aereis pulmonis, dum tenaci glutine trachea impletur quidem, ſed vires jam adeo projectæ ſunt, ut excerni nequeat illud, quod in pulmone coacervatur. Ubi autem ob dolorem ſummum impeditur ſputi eductio, niſi citò minuatur per idonea auxilia inflammationis vehementia, illa brevì in gangrænam terminabitur.

Ut autem materia morbi per ſputa educatur, debet illud inflammatorium ſolvi, vel vaſorum fines ſic dilatari, ut tranſmittant illud, quod immeabile ibi hæſerat. Quò ergo magìs compactum fuit illud inflammatorium, quò robuſtiora & magìs contracta vaſa, eò difficiliùs ſputa morbum levantia prodire poterunt: hinc *denſa & exercitata corpora citiùs à pleuriticis & peripneumonicis morbis perire, quàm non exercitata* (*b*), monuit *Hippocrates.* In talibus enim compacti magìs & denſi ſunt humores, & vaſa firmiora plùs reſiſtunt ſuæ dilatationi; de quibus dictum fuit in hiſtoria inflammationis ad 386.

Cùm autem à frigore ſuſcepto, æſtuante à laboribus corpore, frequenter adeo pleuritis oriatur, ignarum vulgus quandoque ſolet calidiſſimis & ſpirituoſis remediis incipientem hunc morbum tentare, antequam Medicum vocent, ut ſcilicet flatus, à frigore ſuſcepto natos, diſcutiant, quos hujus doloris cauſam ſuſpicantur. Talia autem criſpant ſolida, ad coagulum diſponunt humores, & motum febrilem immaniter augent, adeóque damnoſiſſima ſunt. Celeberrimus *Trillerus* plures tales caſus habet, ex quibus patet, quantâ cum ſævitie hic morbus afflixerit miſeros, quibus in initio ſpiritus vini, aliáve calida remedia, exhibita fuerant. Vidi in viro triginta annorum pleuritidem intra triginta ſex horas lethalem, dum, ſimulac dolorem lateris ſen-

(*a*) N°. 380. Charter. Tom. VIII. pag. 873.

(*b*) Coac. Prænot. n°. 398. Charter. Tom. VIII. pag. 875.

Digitized by Google

tiret, ſpiritûs ex ſeminibus leviſtici deſtillati uncias tres propinaſſent, & quidem calidiſſimas: miſero huic, licèt ſeptimâ ab incepto morbo horâ ſanguis miſſus fuiſſet largâ ſatìs copiâ, & poſt paucas horas elapſas venæſectio repetita, nullum inde levamen acceſſit, fruſtra adhibitis externis & internis remediis efficaciſſimis. Verùm dolore lateris æquè acerbo manente, propagabatur malum per totum pectus, & ad jugulum uſque, cum reſpiratione impeditiſſima, pulſu celerrimo, parvo; ſequebatur paulò pòſt delirium, & mors. Ubi notandum, quòd dolor vergebat ad ſuperiora, & ob doloris acerbitatem ſummam nullum unquam ſputum educere potuit. Ex hoc caſu intellexi, quare *Hippocrates* in eadem prænotione (*a*) univerit duo hæc ſigna, ſputorum abſentiam, & dolorem ſurſum vergentem; ſic enim habet: *Pleuritides ſiccæ, ac ſine ſputo, difficillimæ. Horrendæ quoque, in quibus dolores ſurſum* (vergunt.)

SI LINGUA STATIM SICCA, &c. Videantur illa, quæ in capitulo *de Febre ardente ad* §. 739, de ſiccitate linguæ, ejúſque ſordibus & nigredine, dicta ſunt. Gangrænoſam autem diſpoſitionem hæc ſigna manifeſtè indicant. Bullæ autem ſublividæ in pleuriticorum lingua ortæ meminit *Hippocrates* (*b*); dixítque, illam eſſe talem, qualis fit à ferro (candente), dum oleo immergitur: verùm ex hoc ſigno tamen non adeo funeſtam prognoſin deduxit; difficiliorem tantùm judicationem, & ſanguinis ſputum inde præſagivit. Interim tamen ibidem monuit, pleuriticorum linguam inſpiciendam eſſe: & ex alio loco *Hippocratis* (*c*) patet, quantùm in ſimilibus morbis ab humiditate linguæ & oris interni ſperaverit boni. Ita autem habet: *Quòd ſi os humeſcat, & à pulmone prodeant, qualia decent, ſorbitionis copiam, ut ſummatim dicam, adjicere oportet: nam quæ celeriùs magiſque madeſcunt, celeriorem criſin denunciant; quæ verò tardiùs & minùs, tardiorem judicationem ſignificant.*

Omnia jam illa ſigna peſſimi morbi indicia ſunt, & eò majus periculum indicant, quò plura horum ſimul concurrant, utì ſponte patet. Cùm autem pulmo pleuræ contiguus ſit, facilè & ille afficietur, ſi pleuritis in gangrænam tranſeat. Accedit, quòd in peſſima pleuritide ſæpe & pulmo ſimul inflammari incipiat, ob impeditam reſpirationem non potens expeditè tranſmittere ſanguinem corde dextro expulſum.

§. 902. QUANDO autem hæc ſigna (901.) jam imminere id malum (899. deſignant, ſtatim uno impetu ſumma remedia tentanda ſunt, nec vitæ auxilio, nec leviori fidendum medelæ, modò aliquæ vires ſuperſint.

Mors enim præ foribus adeſt, adeóque vel ſuo fato relinquendus æger eſt,

(*a*) Coac. n°. 381. Charter. Tom. VIII. pag. 873.
(*b*) Ibidem, n°. 384. & de morbis, Lib. III, Cap. xv. Charter. Tom. VII. pag. 591.
(*c*) De victu acutor, Charter. Tom. XI, pag. 20.

vel ſimul & ſemel ſumma tentanda remedia : præmonitis priùs ægri amicis de ancipiti eventu.

§. 903. **ERGO** hoc caſu (902.) ſtatim cruſtæ ferro ignito in loco affecto profundè inurantur, dein fortibus emundantibus obducantur, & penetrantiſſimis fomentis caleſcant aſſiduè; tum fortia diluentia, aperientia, antiſeptica, ſudorifera, largâ copiâ hauriantur. His enim, ſi ullis, lenietur mali ſævities.

Cùm in tali caſu, ubi gangræna imminet, vel jam fieri incipit, nulla ſpes reſolutionis nec criticæ evacuationis ſuperſit, unicum quod ſperari poteſt, eſt, ut ſuppuratione natâ in pus vertatur crudum inflammatorium, & gangrænâ jam corruptum ſeparetur à partibus vivis. Verùm ubi in partibus externis ſimile malum hæret, videmus putridum in tabum reſolutas partes gangrænoſas diffluere, donec penitus depuratus fuerit talis locus. Niſi ergo omni molimine versùs exteriora concilietur exitus huic tabo gangrænoſo, putreſcerent omnia vicina. Ideo cruſtarum profunda inuſtio commendatur, ut ſopita jam vitalis vis & calor reſuſcitentur in parte, & deciduis poſtea eſcharis patula via fiat versùs exteriora puri & ichori gangrænoſo. Extremum quidem illud remedium eſt, ſed ad extremos morbos talia exquiſitè optima eſſe monuerat *Hippocrates* (*a*) : & alibi (*b*) pro ultimo remedio ignem laudat, dicens : *Quæ medicamenta non ſanant, ferrum ſanat; quæ ferrum non ſanat, ignis ſanat, quæ verò ignis non ſanat, illa inſanabilia ducenda ſunt.* Certum eſt, veteres Medicos plurimos morbos tentaſſe cauterio actuali; & quandoque etiam ut citiùs curarentur, qui abſque hoc remedio ſanari poterant quidem, ſed tardiùs (*c*), pectus & dorſum inuſſiſſe in pectoris morbis. Verùm non memini me legiſſe, quòd *Hippocrates* in pleuritide, gangrænam minitante, hoc tentaverit. Propiùs ad hanc curationem accedunt illa, quæ *Aretæus* in cura pleuritidis commendat (*d*). Jubet enim lateri dolenti applicandam cucurbitam, magnam & latam, cum multa flamma : monet, ne cucurbitæ margo carni fortiter imprimatur, ut maneat aeri acceſſus, & flamma diutius perſtare poſſit : exſtincto igne ſcarificari locum jubet, & ſale vel nitro irritanda hæc vulnuſcula voluit, ſi æger & viribus & forti animo valeat. Sequenti die denuo cucurbitam affigebat, *ut ex vulneribus tenuis quidam ichor extraheretur* : deinde addit : *Neque enim ſanguis aut alimentum, ſed ichor emanat : atque id quidem facito, cùm priùs vires exquiſitè perpenderis.*

De illis autem remediis tam externis quàm internis, quæ in hoc caſu conducerent, abundè dictum fuit in *gangrænæ* curatione. In *Materia Medica* ad hunc numerum formula habetur decocti talis antiſeptici; verùm videtur ibi

(*a*) Aphor. 6. Sect. I. Charter Tom. IX. pag. 11.

(*b*) Aphor. 8. Sect. VIII. Ibidem. p. 344.

(*c*) Vide Hippocrat. de internis affectionibus, Cap. IX Charter. Tom. VII. pag. 644. & de morbis, Lib. II. Cap. XXI. XXII. Ibid. pag. 573. 574. & pluribus in locis.

(*d*) De curat. morbor. acutor. Lib. I. Cap. X. pag. 92.

Digitized by Google

nimia quantitas oxymellis ſcillitici adeſſe, vomitum enim moveret: fortè error ſubeſt, & loco *oxymellis ſcillitici* legendum foret, oxymellis ſimplicis.

§. 904. SED ſi cauſa inflammatoria vehementiſſima ſumma creârit ſymptomata pleuritica, nec auxilio naturæ (887. 888.) nec remedio ulli anti-pleuritico (890. 903.) cedentia, & hæc dein ſubitò, ſine cauſa tolluntur, quatenus ab inflammatione pendebant, manente pulſu parvo, celeri, intermittente, reſpiratione celeri, parvâque, ſudore frigido, conſtat gangrænam jam occupaſſe loca inflammata. Hinc delirium brevì, ſtatímque mors, maximè ſi ſimul lividus thoracis color: quod idem fit, ſi ille, qui ſputum ſubbilioſum exſcreat, dolore levatur ſine ratione, tunc enim pariter lethalis inſania, mortis ex gangræna nuncia, adeſt.

Symptomata ſumma, quæ antea adfuerant, docuerunt, peſſimam eſſe pleuritidem: ſi autem hæc ſubitò tollantur, abſque ullis ſignis, quæ docent materiam morbi emendatam aut ſolutam fuiſſe, certi ſumus illud contigiſſe, quia inflammatio in gangrænam abiit. Tunc autem inflammationis ſymptomata deſinere ad §. 388, patuit. Hæc ſunt fallacia illa halcyonia famæ Medici adeo inſidioſa, ſi minùs peritus, vel non ſatìs attentus fuerit: dum enim omnia in vado eſſe credit, poſt mediam horam ſæpe exſpirat æger. Cùm autem idem contingere ſoleat & in aliis morbis inflammatoriis viſcerum, ideo generale axioma practicum *Hippocrates* (*a*) poſuit ſequens: *Non ſecundùm rationem levantibus non oportet credere*. Præterea, dum à bona cauſa levatur dolor, actiones vitales inſurgunt, pulſus æqualis & fortior ſentitur, reſpiratio liberior: in hoc caſu verò abſque dolore reſpirant quidem, ſed celeriter, & parum aeris ſimul hauriunt: extrema ſimul liveſcere ſolent, & facies cadaveroſa fit, cum pulſu debili celerrimo, & interrupto, quæ omnia perniciem indicant. Pulchram certè de his & generalem prognoſin alio in loco (*b*) *Hippocrates* ita pronunciat: *Pernicioſa ſine ſignis levantia, mortem ſignificant*. Simul tunc adeſſe ſolet leve delirium, uti in gangrænæ hiſtoria ad §. 432, dictum fuit.

MAXIME SI SIMUL LIVIDUS THORACIS COLOR. Quod gangrænæ ſignum eſt (vide §. 429. n°. 3.), & ab *Hippocrate* pariter notatum (*c*): ubi cavendum monet, ne in pleuritide peſſima craſſior victus concedatur decumbentibus; ſic autem habet: *Has igitur ob cauſas, & alias hujuſmodi etiam magis, qui totâ utuntur ptiſanâ, ſeptimo die, ac celeriùs moriuntur: alii quidem mente læſi, alii verò orthopnœâ & ſtertore ſuffocati. At ſanè hos Antiqui ſideratos* (βλητοὺς) *exiſtimaverunt, tum ob hoc maximè, tum non minimè, quòd mortuis latus lividum deprehenditur ſimile plagæ.*

(*a*) Aphor. 27. Sect. II. Charter. Tom. IX. pag. 69.

(*b*) Prædiction. Lib. I. textu 52. Charter. Tom. VIII. pag. 734.

(*c*) De victu acutorum, Charter. Tom. XI. pag. 27.

Digitized by Google

Fulmine tacti lividam talem maculam in cute externa obſervantur habere; unde credidit eruditiſſimus *Trillerus* (*a*), quòd πληγὴ pro fulminis tactu hîc ſumatur: fortè & contuſionem ſignificat, poſt quam etiam corporis partes liveſcere ſolent. An ideo Poetæ fabulati ſunt, Æſculapium Jovis fulmine tactum periiſſe, cùm *Suidas* (*b*) memoriæ reliquerit, quòd miſerè oppreſſus fuerit morbo, quem Aſclepiadarum filii (id eſt Medici) vocant peripneumoniam? *Cœlius Aurelianus* (*c*) exſpirantibus ægrotis nigram ſæpe pleuram inveniri monet, & quòd hos quidam venenatos putaverint: veneno enim interfectorum cadavera liveſcere ſolent.

SI ILLE, QUI SPUTUM SUBBILIOSUM, &c. Eſt prognoſis Hippocratica, cujus aliâ occaſione ad §. 772, mentionem feci; ſic autem legitur (*d*): *Lateris dolor, ex ſputis bilioſis, ſi abſque ratione evanuerit, in furorem aguntur.* Dolor ſubitò ablatus abſque bonis ſignis præcipuum hîc gangrænæ jam natæ indicium dat: licèt & quandoque per malam metaſtaſim materia inflammatoria in cerebrum rapiatur, & tunc quoque dolor lateris ceſſet, utì in capitulo *de Phrenitide* dictum fuit. Simul tamen & notandum, quòd & delirium quandoque gangrænam, in quacumque corporis parte natam, ſequi ſoleat, utì paulò ante dictum fuit.

§. 905. IN mortem exit ipſa pleuritis tunc, quando tam vehementes cauſæ ejus, ut dolor productus omnem motum thoracis ſupprimens brevì creet, impedito ſanguinis trajectu, peripneumoniam lethalem (848.) quàm breviſſimè.

Hic eſt omnium citiſſimus exitus pleuritidis in mortem. Probatur enim in Phyſiologicis, quòd ad tranſitum ſanguinis per pulmonarem arteriam requiratur reſpirationis libertas in homine nato (in fœtu enim aliud obtinet). Si ergo acutiſſimus dolor omnem dilatationem pectoris impediat, accumulatur ſanguis in arteria pulmonali, tenuiſſima pars tantùm in venas tranſprimitur, craſſum aggeritur, & ſubita fit ſuffocatio, utì jam ad §. 877, & 883, dictum fuit.

Hinc pleuritidis exitum pulchre & notaverat *Aretæus* (*e*), licèt non adeo liquidò intellexiſſe cauſam videatur; ſic enim habet: *Nonnunquam ſanè intra hujus temporis ſpatium omnium in pulmonem tranſitus eſt: trahit enim pulmo in ſe ipſum, & rarus & calidus exiſtens, & ad proxima trahenda ſe commovens, túncque morbi tranſpoſitione repentè homo ſtrangulatur.*

§. 906. HINC liquet, cur omni ſæviori pleuritidi peripneumonia ſuperaccidat? cur ſenibus, puerperis, gravi-

(*a*) De Pleuritide pag. 173.

(*b*) In voce Ἀσκληπιάδης Tom. I. pag. 358.

(*c*) Acutar. Paſſ. Lib. II. Cap. XVI.

(*d*) Prorrheticor. Lib. I. Charter. Tom. VIII. pag. 767. & Coacar. Prænot. n°. 418. Ibid. pag. 876.

(*e*) De cauſis & ſignis morborum acutor. Lib. I. Cap. X. pag. 9.

Digitized by Google

dis, plerumque lethalis? cur thoracis per faſciam adſtrictio adeo dolorem levet, ut morbum tolerabilem reddat?

CUR SÆVIORI PLEURITIDI PERIPNEUMONIA, &c. Præcedenti paragrapho hoc demonſtratum fuit.

CUR PLERUMQUE LETHALIS SENIBUS. Quàm rigidum fiat corpus in decrepita ſenectute, omnes noverunt: imò quandoque arteriæ majores oſſeæ inventæ fuerunt in cadavere ſenili. Sanguis in ſenibus magìs lenteſcere ſolet, & minorem ſeri copiam habet reſpectu partis rubræ. Verùm ad reſolutionem inflammationis conducit canalium facilis mobilitas, & diluens vehiculum (vide §. 386.), quæ bina adminicula in ſenibus deficiunt. Cùm autem ſputorum libera excretio tantùm faciat ſæpe ad levandam pleuritidem, & anheli ſenes plerumque ſpirandi difficultate aliquâ laborent, & difficillimè tenacem pituitam diuturnâ tuſſi educere poſſint, patet & alia ratio, quare in ſenectute periculoſior pleuritis ſit. Accedit & hæc difficultas, quòd ſanguinis miſſio, tanti momenti in pleuritide curanda, ſæpe ſubitò proſternat ſenùm vires.

Rariores in ſenibus obſervari morbos acutos, *Hippocrates* (*a*) monuit; & commentans hunc locum *Galenus* (*b*) dicit: *Si quando ſeni, quod rarum eſt, qualis juveni, oriatur febris, hæc prorſus in ægrotantis perniciem finitur: immenſam enim quamdam cauſæ febrim efficientis magnitudinem prodit.*

Certè ubi *Hippocrates* (*c*) ſenectutis morbos recenſet, non meminit ullius morbi acuti præter apoplexiam. Hoc inprimis ideo notandum eſt, quia *Aretæus* (*d*) ſenes præ reliquis pleuritidi obnoxios eſſe ſtatuit; imò & ſæpius inde liberari. Verùm videtur hoc potiùs dixiſſe ex hypotheſi, quàm ex obſervatione. Utì enim hyemem maximè feracem hujus morbi dixit, ver minùs; ſic & ſenili ætati frequentem pleuritidem, minimè autem pueritiæ voluit. Cùm autem paulò antè monuerat, pleuriticum repentè ſtrangulari, dum pulmo morbum in ſe trahit (ubi nempe peripneumonia pleuritidi ſuccedit) dedit hanc rationem, quare ſenes ſæpius quàm juvenes aut viri evadant: *Neque enim magna phlegmone in arido corpore excitari poteſt, neque in pulmonem metaſtaſis; frigidior enim* (pulmo) *quàm in alia ætate, & ſpiratio parva, & attractio omnium imbecilla.* Ex his autem facilè patet, *Galeni* & *Hippocratis* ſententiam *Aretæi* placito hìc præferendam eſſe, quæ ſtatuit ſenibus rariùs quidem contingere pleuritidem, verùm eoſdem ferè ſemper ſuccumbere huic morbo, ſi illo corripiantur. Generale enim hoc axioma practicum (cujus & ad §. 879, mentionem feci) *Hippocrates* (*e*) poſuit: *In morbis minùs periclitantur, quorum naturæ, ætati, habitui, & anni tempeſtati, morbus magìs familiaris fuerit, quàm quibus in horum aliquo non familiaris ſit.*

PUERPERIS. Nôrunt Practici, febre validâ ortâ puerperii tempore, illico

(*a*) Aphoriſm. 14. Sect. I. Charter. Tom. IX. pag. 24.
(*b*) Ibidem pag. 28.
(*c*) Aphor. 31. Sect. III. Ibidem p. 128.
(*d*) Morbor. acut. Lib. I. Cap. x. pag. 9.
(*e*) Aphor. 34. Sect. II. Charter. Tom. IX. pag. 75.

Digitized by Google

ferè lochia ſupprimi : quantùm autem inde diſcrimen immineat, poſtea dicetur, ubi de puerperii morbis agetur. Infelicem talem caſum vidi, dum viginti quatuor horis ante partum gravida mulier acutâ corripiebatur pleuritide : peperit infantem mortuum, lochia poſt partum mox ceſſabant, dolor venæſectione parum mitigatus increvit illico immaniter, & licèt repetitis ſanguinis miſſionibus levaretur parum morbus, febris manebat æquè acuta, pulmo incipiebat oppleri; & ſeptimâ die periit. Quàm enormes autem dolores paſſa fuerit miſera hæc mulier, dum pleuritide laborans cogebatur ſummo nixu inſpirationis fœtum eniti, facilè intelligitur. Interim tamen non ſemper & abſolutè lethalem pleuritidem eſſe in puerperio, pluribus Obſervationibus conſtat; & quædam in commentariis §. 890, recenſitæ fuerunt.

GRAVIDIS. Periculoſiorem eſſe pleuritidem graviditatis tempore, nemini mirum videbitur, cùm & à febre acuta, pleuritidis comite, abortûs periculum immineat, & ſubitæ vaſorum depletiones per repetitas ſanguinis miſſiones non adeo tutæ ſint in gravidis. Præterea diſtento jam multùm abdomine difficiliùs reſpirant gravidæ, cùm inter inſpirandum diaphragma multùm deſcendere nequeat, adeóque major dilatatio pectoris requiritur; quæ dum impeditur ob dolorem pleuriticum, ſummæ fiunt anguſtiæ, & metus eſt, ne citò lethalis peripneumonia ſequatur. In commentariis §. 888. n°. 6. monui, non abſolutè tamen in gravidis lethalem eſſe pleuritidem, & memini gravidæ mulieris, quæ ſputorum excretione feliciter ſanata fuit. Imò in alia fœmina bis curavi pleuritidem, dum gravida erat; ſemel ſexto graviditatis menſe, & ſemel octavo : utroque tamen in caſu feliciter peperit, & puerperii tempore ſatìs commodè ſe habuit.

CUR THORACIS PER FASCIAM, &c. Dum inſpiramus, coſtæ à ſe mutuò removentur, & diaphragma, deorſum preſſum, thoracis cavum reddit amplius, ſimúlque tunc abdomen aſſurgit. Dum autem pleuritis adeſt, abſque acerbo dolore coſtæ à ſe mutuò diduci nequeunt. Ubi ergo faſciis circumductis ita adſtringitur thorax, ut coſtæ quaſi immobiles reddantur, abdomine interim ab omni compreſſione libero, tunc dilatatio thoracis inter inſpirandum fit à ſolo deſcenſu diaphragmatis versùs abdomen, & non diſtrahuntur loca intercoſtalia; unde ergo inſigne doloris levamen percipiunt ægri, & minor metus eſt, ne ob impeditam inſpirationem infarciatur pulmo & ſanguine immeabili. Interim tamen & hoc notandum eſt, minui quidem ſic dolorem pleuriticum, ſed manere ejus cauſam; cui ergo efficax medela adhibenda eſt, ne in ſuppurationem inflammatio hic nata abeat, dum, ob levamen doloris minutam eſſe morbi vehementiam falsò quandoque crederet Medicus.

Digitized by Google

PARAPHRENITIS.

§. 907. SI morbus pleuritidi ſimilis occupat eam membranæ pleuræ partem, quæ diaphragma ambit, vel & ipſum ſeptum medium, oritur morbus dirus, quem paraphrenitidem appellant.

In pleuritidis hiſtoriâ §. 877, dictum fuit, quàm varia loca occupare poſſit ille morbus, dum pleura omnem thoracis interni ambitum inveſtit: adeóque & diaphragmatis pectus ab abdomine ſeparantis, inflammatio ad pleuritidem propriè pertineret. Verùm obtinuit uſu, peculiari nomine hunc morbum deſignare, & ob quamdam ſymptomatum diverſitatem ſolent ſigillatim de hoc morbo agere Medici.

Legitur apud *Ruffum Epheſium* (*a*), membranam, quæ pectoris viſcera ab inferioribus disjungit, vocari διάφραγμα καὶ φρένες: ad §. 771, verò monitum fuit, ſolemne videri veteribus Medicis, ut partis affectæ nomini affigerent terminationem *itis*, quando inflammatorium talis partis morbum deſignare volebant. Hac ergo ratione diaphragmatis inflammatio φρενῖτις vocari debuiſſet. Verùm hoc nomen jam alteri morbo datum fuerat, ubi nempe ferox & perpetuum delirium à cerebro primariò affecto, cum febre acuta continua, oritur. Hinc diſtinctionis causâ hic morbus *paraphrenitis* dictus fuit. Verùm quidem eſt, præpoſitionem παρὰ, morborum nominibus præfixam, eorumdem minorem intenſitatem frequenter ſignificare (vide §. 783.), ſed paraphrenitis nullibi pro leviore phrenitide occurrit. Symptomatica enim phrenitis, vel & delirium febrile, dicitur παραφροσύνη.

Hippocrates autem ſub phrenitidis nomine diaphragmatis inflammationem deſcripſit (*b*); monens priùs, phrenitides & ex aliis morbis fieri: addénſque, hunc morbum ſimili modo curandum eſſe, ut peripneumonia. Sed & *Ægineta* (*c*) & *Trallianus* (*d*) meminerunt pariter phrenitidis, quæ non à capite affecto, ſed à diaphragmate fieret; neque tamen peculiare nomen huic morbo indiderunt, ſed monuerunt, à vera phrenitide diſtingui præcipuè reſpirationis læſione. Neque apud *Galenum* (*e*), ubi de hoc morbo agit, paraphrenitidis nomen occurrit.

(*a*) De corporis humani partium appellationibus, Lib. I. pag. 38.

(*b*) De Morbis, Lib. III, Cap. IX. Charter. Tom. VII. pag. 586.

(*c*) Lib. III. Cap. VI. pag. 28.

(*d*) Lib. I. Cap. XIII. pag. 45.

(*e*) De locis affectis Lib. V. Cap. IV. Charter Tom. VII. pag. 488.

Digitized by Google

§. 908. QUI longè frequentior, quàm vulgò quidem cenſetur, licèt præſens ſæpe ignoretur, negligatur, vel alterius morbi titulo tractetur.

Cùm ergo apud plures veterum Medicorum illius morbi mentio fiat, & plures cauſæ pleuritidis (vide §. 881. n°. 2.) aptiſſimæ ſint, ut in diaphragmate ſimilem morbum producant, inprimis potus gelidus affatim hauſtus, & ventriculum replens; mirum videtur, rarò in communi praxi hunc morbum incuſari, ita ut *Petrus Salius* illum numeraverit inter morbos, quorum tractatio ab ordinariis Practicis non exhibetur. Certè diaphragmatis ſitus & totus ejus ambitus non ab omnibus adeo liquidò perſpectus habetur: à lumbis enim incipiens aſcendit tam altè, ut pericardium ejus parti tendineæ accreſcat, & latâ ſuperficie thoracem ab abdomine dirimit. In opere illo ſplendidiſſimo celeberrimi *Albini* diaphragmatis figura habetur, quæ meliùs ſitum ejus docet, quàm ulla deſcriptio (*a*): & ex qua patet, non mirum eſſe, ſi diaphragmatis inflammatio pro aliarum partium morbo quandoque habita fuerit. Interim tamen non adeo funeſtus talis error quoad curationem ſemper fuit, quia illa ferè ſimilis eſt pleuritidis curæ, utì §. 911, dicetur. Simul & patet, varia poſſe occurrere ſymptomata, prout in diverſis locis diaphragmatis inflammatio hæſerit. Certè accreſcit pericardio, tranſmittit œſophagum, aortam, venam cavam, &c; accumbit hepati, lieni, renibus, &c; unde tumor inflammatorius in diaphragmate natus, illáſve vicinas partes impediens, diverſa mala producere poterit. Præcipua autem ſigna, & maximè univerſalia, ſequenti paragrapho recenſentur.

§. 909. COGNOSCITUR ex febre acutiſſima, continua, dolore inflammatorio loci, intolerabili ob membranas nervoſas; qui dolor immaniter augetur in inſpiratione, tuſſi, ſternutatione, repletione ſtomachi, nauſeâ, vomitu, compreſſu abdominis in alvo, vel urinâ, reddendis; reſpiratione hinc ſublimi, parvâ, celeri, ſuffocativâ, quieſcente abdomine, ſolo thorace peractâ; delirio perpetuo; hypochondriorum introſurſum revulſione; riſu ſardonio; convulſione, furore; gangrænâ.

Febrim omni inflammationi comitem eſſe, antea ad §. 382. n°. 8, demonſtratum fuit: ſed & ſimul tunc ibi notatum fuit, tantò validiorem febrim adeſſe, quantò major irritatio fibrarum ab inflammatione nata fuerit. Omnium autem maxima irritatio fit in membranis tenſis. Ideo in paronychia ſæpe tanta febris naſcitur; utì & quando membrana meatum auditorium in-

(*a*) Tab. muſculorum IV. & Hiſtor. muſc. Lib. III. Cap. LXXXI.

veſtiens inflammatur, quod malum certè periculoſum eſſe monuit in Prognoſticis ſuis *Hippocrates*. Verùm diaphragma ſemper tenſum eſt, etiam dum muſcularem actionem non exercet. In cadavere, aperto abdomine, ſed thorace adhuc clauſo, manifeſtè apparet, quomodo diaphragma fornicem cavum formet, cujus pars convexa pectus reſpicit; ſimul ac autem utrimque perforatus pectus, ut aer in cavum thoracis ingrediatur, flaccidum fit diaphragma, cùm antea tenſum fuerit (*a*), & preſſione atmoſphæræ ſurſum protruſum intra pectus. Ubi verò agit diaphragma, deorſum premens contenta abdominis & pectoris cavum amplius reddens pro inſpiratione, tunc tenduntur omnes ejus partes actione muſculari, unde iterum intolerabilis ſævi doloris exacerbatio: ſic intelligitur, quàm calamitoſa ſit diaphragmatis inflammatio, cùm ſemper tenſum ſit, ſive agat, ſive quieſcat. Hinc dixit *Hippocrates* (*b*) de hoc morbo agens, ita dolere miſeros ægros, ut nequidem ſe attingi patiantur.

Facilè jam patet, quàm immaniter debeat augeri dolor, ſi inflammatum diaphragma tuſſi aut ſternutatione concutitur, aut à ventriculo repleto magìs protruditur versùs thoracis cavum: quàm horrendus cruciatus ſit, ſi à vomitu, muſculi abdominales & diaphragma ſimul convellantur (vide §. 652.): quàm impoſſibile ſit talibus ægris, inſpirato & retento aere, fortiter ſimul agentibus & diaphragmate & muſculis abdominalibus, alvum vel urinam evacuare.

Reſpiratio autem adhuc longè difficilior eſt quàm in pleuritide, in qua adſtricto per faſcias thorace (vide §. 906,) pectus immobile quaſi retineri poteſt, & moto abdomine reſpiratio perficitur, maximè tunc ſimul agente diaphragmate. Verùm miſeri tales ægri ſuperiores coſtas elevare & diducere nituntur, ut aliqua pectoris dilatatio pro reſpiratione adhuc fieri poſſit. Hinc ſublimis illa & parva reſpiratio, ſed & frequens ſimul cum ſuffocationis moleſtiſſimo ſenſu, de qua vide commentaria §. 734.

Delirium autem perpetuum paraphrenitidem comitatur, utì *Hippocrates* (*c*) & *Galenus* (*d*) obſervarunt, & poſt illos unanimi conſenſu omnes Practici teſtantur. Imò *Galenus* dixit, à nulla alia parte corporis perpetuum delirium fieri, præterquam à diaphragmate: *adeo ut Veteres putaverint, ab hac parte inſlammata fieri phreniticos, atque ob eamdem ſuſpicionem* φρένας *eam appellaverint, tanquam ſapienti parti* (cerebro) *conſerat quidpiam*. Monet autem, reſpiratione illâ difficillimâ inprimis diſtingui à vera phrenitide hunc morbum, in qua nempe reſpiratio magna & rara eſſe ſolet. Obſervationes autem fideles docent, tenſas membranas & inflammatas, poſt acerrimum dolorem, deliria producere peſſima. Ita ab auris dolore acuto cum febre continua periculum eſſe, ne homo deliret & pereat, *Hippocrates* (*e*) monuit. Fortè crederetur, inflammationem cerebro adeo vicinam citiùs

(*a*) Vide Herm. Boerhaave Inſt. §. 607.
(*b*) Morbor. Lib. III. Cap. IX. Charter. Tom VII. pag. 586.
(*c*) Ibidem.
(*d*) De locis affectis Lib. V. Cap. IV. Ibidem pag. 489.
(*e*) In Prognoſtico Charter. Tom. VIII. pag. 671.

Digitized by Google

turbare ejus functionem. Verùm in paronychia, extremum digiti articulum occupante, & dolentiſſimâ, peſſimè deliraſſe ægros vidi. Præterea ob impeditam adeo in hoc morbo reſpirationem ſanguis venoſus à capite redux impeditur, dum cor dextrum per pulmonem trajicere ſanguinem liberè non poteſt; hinc & omnes encephali functiones turbari debent.

Hypochondria autem introſurſum revelluntur, quia omni molimine cavent ægri, ob ſummum dolorem, ne diaphragma deſcendat inſpirando, hinc illud quaſi retractum ſuſtinent: ſed ſic ſimul hepar, ventriculus, lien, magìs ſub hypochondriis quaſi reconduntur. Imò videtur *Galenus* (*a*) illam hypochondriorum revulſionem pro ſigno pathognomonico paraphrenitidis habuiſſe, ita autem habet: *Atque ut ſummatim dicam, eorum ſymptomatum, quæ phrenitidem antecedere diximus. aut nullum apparet, aut perexiguum in iis, quibus diaphragma inflammari incipit; ut rurſus ſurſum revelli hypochondrium, illico ab initio ſepti transverſi affecti, proprium ſit: in cerebro verò* (affecto) *poſterius accidit, non incipiente affectu, ſed quum factus jam fuerit.*

Patet facilè ex dictis hactenus, inflammationem diaphragmatis, partis ſemper movendæ & adeo tenſæ, in gangrænam ſubitò finiri poſſe, & ante mortem convulſiones & furores ſæpe obſervari. Verùm riſus ille ſardonius peculiare quaſi ſymptoma hujus morbi ſolet haberi. Ab acerrimis venenis in ventriculo hærentibus ita convelli muſculos faciei, ut angulis labiorum retrorſum tractis riſûs incepti quaſi ſpecies appareat, dudum memoriæ proditum fuit; & hanc vim Materiæ Medicæ Scriptores tribuerunt ranunculo paluſtri apii folio; quem apium riſûs, vel & herbam ſardoam, ideo vocare ſolent, acri, cauſticâ vi præditam plantulam. Unde & in proverbium abiit, dum quis ſuo damno rideret incautus. Verùm & vetuſta ſatìs Obſervata docent à diaphragmatis læſione talem riſum contigiſſe. Memoriæ hoc tradidit *Hippocrates* (*b*): & quòd in præliis gladiatorúmque ſpectaculis mortem cum riſu trajecta præcordia attulerint, apud *Plinium* (*b*) legitur; per præcordia autem diaphragma intellexiſſe, manifeſtè patet in eodem loco. Videmus etiam in infantibus dormientibus quandoque tempore dentitionis faciem quaſi ſubridentis; & ſolent inde ſollicitæ matres convulſiones præſagire, quæ etiam ſæpe ſequuntur. Ex quibus patet ſuſpectum meritò haberi illud ſymptoma.

§. 910. **EXITUS** idem, ut in pleuritide (§. 884. 892. 896. 897. 899.), ſed ob motum partis magnum & aſſiduum, ob neceſſitatem ad vitam, ob nervoſas membranas tenſas, omnia velociora, funeſtiora; & aſcites hinc purulentus.

Omnia enim, quæ in pleuritide de vario exitu morbi in ſanationem, mor-

(*a*) De locis affectis Lib. V. Cap. IV. Charter. Tom. VII. pag. 450.
(*b*) Epidem. V. textu 50. Charter. Tom. IX. pag. 351.
(*c*) Lib. XI. Cap. XXXVII.

Digitized by Google

tem, vel alium morbum dicta fuerunt, hîc etiam locum habent. Verùm omnia hîc ſymptomata atrociora eſſe, & citiùs in interitum tendere facilè patet ex actione diaphragmatis, & nexu ejus cum aliis partibus. Requiritur enim, ut ſemper moveatur inter reſpirandum; pericardium latâ ſuperficie tendineæ diaphragmatis parti accreſcit, adeóque & ictus cordis excipit diaphragma; aorta per ſecedentes ejus fibras tranſit, utì & œſophagus & vena cava aſcendens. Hinc intelligitur, quàm miſera debeat eſſe conditio ægri, cui diaphragma inflammatum eſt, & quòd ſummum adſit periculum: quæ omnia & *Hippocratis* (*a*) teſtimonio confirmantur, dicentis: *Hic autem morbus lethalis eſt, tertio namque die, aut quinto, aut ſeptimo moriuntur. Si verò leviter corripuerit, ut peripneumonia judicat.*

Verùm pleuritis ſi abierit in abſceſſum, niſi versùs exteriora protuberet & aperiatur, pus in cavum thoracis decidit, & facit empyema; abſceſſus verò diaphragmatis poteſt pus ſuum effundere & in thoracis cavum, & in abdomen; túncque producit aſciten purulentum, repleto cavo abdominis & diſtento à pure hîc accumulato. Aſcites autem ſimpliciter vocatur, dum aqua in cavo abdominis effuſa hæret, utì poſtea in capitulo *de Hydrope* dicetur.

§. 911. CURATIO hinc eaſdem diſtinctiones & cautelas requirit, tum eadem ferme remedia, exceptis iis, quæ loci ſitus reſpuit. Clyſmata mollia ob viciniam loci ſæpe juvant.

Similis enim pleuritidi morbus eſt, tantùm differens ſede, quam occupat. Fomenta autem, linimenta, emplaſtra, hîc minoris uſûs ſunt quàm in pleuritide, quoniam tam prope ad locum affectum applicari nequeunt. Clyſmata autem injecta, cùm per totam longitudinem inteſtini coli uſque ad ilei finem venire poſſint, multùm boni faciunt, quia inteſtinum colon, ubi circa hepar & lienem pergit, diaphragmati vicinum eſt, adeóque illud inteſtinum, molliſſimis decoctis per clyſma injectis repletum, fomentum applicat blandum & reſolvens inflammato diaphragmati.

§. 912. UBI verò ſuppurato diaphragmate priùs inflammato; abſceſſus in cava abdominis ruptus, ſuum pus evomit, fit collectio ejus in abdomine, aggeſtio, putrefactio, tumor, viſcerum exeſio, tabes miſerrima, mors.

Quænam metuenda ſint mala ab abſceſſu rupto pus ſuum eructante in cavum thoracis ad §. 894, dictum fuit: ſimilia & fient dum in cavum abdominis ex abſceſſu diaphragmatis pus delabitur. Si jam conſideretur diaphrag-

(*a*) De morbis Lib. III. Cap. IX. Charter. Tom. VII. pag. 586.

Digitized by Google

ma ſemper moveri, & rapidam ſatìs circulationem eſſe in diaphragmate ob cordis viciniam, intelligitur, magnam copiam puris brevì accumulari debere, & ulcus illud diaphragmatis ad ſanationem reduci non poſſe; inprimis cùm à pure collecto, & morâ, acriori reddito, alluatur. Verum quidem eſt, pus effuſum proprio pondere abdominis inferiora petere, ſed illud retentum diu & corruptum putrido halitu inficiet omnia viſcera, & erodet partes quibus accumbit.

§. 913. ESTQUE totum hoc malum inſuperabile, licèt cognitum.

Plurimæ certè ſunt rationes, quæ rite expenſæ docent ſummam difficultatem curæ eſſe in hoc malo, imo ferè omnimodam impoſſibilitatem perſuadent. Pus enim effuſum in cavum abdominis debet educi, & locus ulceroſus iterum conſolidari, ut curatio fiat: ſimúlque eductio puris debet fieri citò poſtquam ruptus fuerit abſceſſus, antequam nempe pus morâ corruptum infecerit abdominis viſcera. Per ſigna explicata §. 893, diſtinguere poſſumus, an ſuppuratio fiat, & à ſubito levamine ſymptomatum (vide §. 894,) docemur, abſceſſum ruptum eſſe; ſed nondum ſcimus certò, an in pectoris cavum, an verò versùs abdomen pus eruperit. Certè libra una vel altera puris non ſatìs diſtendet abdomen, ut in tumorem notabilem attollatur, & talis abſceſſus continet ſæpe longè minorem puris copiam, dum rumpitur, unde aſcites talis purulentus non cognoſcitur bene, antequam pure, continuò ex ulcere hoc aperto depluente, repletum abdomen tumeat inſigniter: ſed hoc nonniſi diu poſt ruptum abſceſſum contingit, adeóque ſerò tentaretur puris eductio. Præterea pus bonum cremorem ferè lactis æquat ſpiſſitudine, adeóque paracenteſi abdominis educi non poſſet, ſed deberet latiori vulnere, in cavum abdominis penetrante, via parari puri educendo; quod iterum periculo non caret. Præterea quomodo ſanabitur vomica talis aperta in diaphragmate nunquam quieſcente? Quantum periculum, ſi diaphragma ulcere exeſum ingredientem per vulnus abdominis aerem in cavum thoracis admiſerit ſubitò! Unde meritò dixit *Hippocrates* (*a*) de ſuppuratione nata circa ventrem inferiorem: *Si quidem de ſe foras ſignificationem præbuerit, & pus exierit, ſani evadunt; ſi verò ſuâ ſponte introproruperit, pereunt.* Et *Aretæus* (*b*) monuit, diaphragmatis ſuppurationem celeriùs quidem procedere, ſed periculoſam eſſe, & lethalem.

Antea ubi de variis locis, quæ pleuritis occupare poteſt, dicebatur §. 877, notatum fuit, hunc morbum occupare poſſe totum membranæ pleuræ ambitum, adeóque non tantùm latera, ſed & aliam quamcumque thoracis regionem. Atque tunc monitum fuit, quòd, peculiari capitulo cùm agendum eſſet de paraphrenitide, ſimul quædam adderentur de mediaſtini & pericardii inflammatione, cùm & hæ partes membranâ pleurâ ambian-

(*a*) De Morbis Lib. I. Cap. VII. Charter. Tom. VII. pag. 540.

(*b*) Morbor. diuturnor. Lib. I. Cap. IX. pag. 39.

Digitized by Google

tur. Ut autem rite intelligi poſſint mala, quæ ab inflammato mediaſtino fieri queant, ejus ſitus & origo conſiderari priùs merentur.

Tota ſuperficies interna thoracis, ut notum eſt, in cadavere apparet politiſſima, dum æquabiliter pleura membrana illam tegit. Verùm ubi pleura pervenit utrimque ad columnam vertebrarum in parte poſtica thoracis, tunc recedit à finibus ultimis coſtarum, & aſſurgit versùs anteriora thoracis, ad ſternum uſque; unde ad §. 170. n°. 4, ubi de vulneribus lethalibus agebatur, notatum fuit, quòd ſingulis pectoris cavitatibus ſua quaſi propria membrana ſit, & quòd binæ pleuræ concipi poſſint, ut cavæ tales veſicæ ſibi mutuò adjacentes, & in loco contactûs ſibi mutuò accretæ: harum membranarum duplicatura, thoracis cavum biſariam dividens, mediaſtinum vocatur. Verùm à pleura, utrimque à corporibus vertebrarum ſecedente, ſic relinquitur ſpecies triangularis cavi, cujus poſtica pars eſt columna vertebrarum dorſi: hîc membrana celluloſa ponitur, per quam tranſeunt aſpera arteria, œſophagus, ductus thoracicus, &c; anteriùs verò illæ lamellæ duplicis pleuræ ſibi mutuò arctè cohærent, excepto parvo loco in ſuperiori parte, ubi glandula thymus ponitur.

Obſervationes practicæ jam docuerunt, mediaſtinum inflammari in morbis acutis pectoris, & *Avenzoar* (a) ſcripſit, ſeipſum hoc morbo laboraſſe. Cùm autem non adeo facilè inveniatur ubique ille Auctor, poteſt & legi illud, quod inde excerpſit eruditiſſimus *Freind* (b); vel & apud *Zacutum Luſitanum* (c) ubi etiam morbi hujus hiſtoria legitur. Verùm *Avenzoar* poſt largam admodum ſanguinis evacuationem, dum ligatura brachii, in quo venæſectio inſtituta fuerat, de nocte ſolvebatur, evaſit ab hoc morbo, adeóque poſſet dubium manere aliquod, an fortè in diagnoſi proprii morbi non erraviſſet ille Medicus. Pulchre autem confirmantur illa, quæ *Avenzoar* ſcripſerat de mediaſtini inflammatione, per Obſervationes *Petri Salii Diverſi* (d), qui videtur non legiſſe unquam Arabem hunc Medicum, & tamen ferè ſimilia ſymptomata hujus morbi enumerat, ac apud priorem leguntur, & poſtea in cadavere vidit, hanc partem inflammatam fuiſſe. Viderat enim nonnullos febre acutâ decumbere: aderat inquietudo magna, & ſitis ingens, reſpiratio frequens admodum & celeris, circa vitalia æſtus validus percipiebatur; in thorace tamen acutus dolor non aderat, ſed ad ſternum anguſtiam quamdam potiùs, quàm dolorem percipiebant: tuſſis aderat, ſicca in initio, poſtea prodibant ſputa colorata, ut plurimùm flavi coloris; pulſus in omnibus talibus ægris erat ut in pleuritide laborantibus, unde certò illos pro pleuriticis habuiſſet, niſi dolor lateris abſuiſſet. Optimè autem notat, minùs dolere inflammatum mediaſtinum, quia dilatato inter inſpirandum thorace non diſtrahitur, ut pleura. Ubi verò inflammatio ad pericardium adeo vicinum propagatur, tunc ſyncope ſolet accedere, & pul-

(a) Lib. I. theiſir Tract. 16. Cap. VI.
(b) Hiſtor. of phyſick Tom. II. pag. 80.
(c) De Medicorum Principum hiſtoria Lib. II. Hiſt. 23. pag. 223
(d) De febre peſtilenti, & curationibus quorumdam particularium morborum, &c. Cap. VI. pag. 247.

Digitized by Google

sùs mira perturbatio. Fatetur autem ſe eò diligentiùs ad hæc omnia attendiſſe, quia junior adhuc, ſub præceptoribus celeberrimis ſtudio Medico operam navans, viderat nobilem virum morbo, omnibus enumeratis ſymptomatibus ſtipato, decumbentem, præter ſpem occubuiſſe nonâ morbi die, dum omnia in melius tendere videbantur: aliquoties tamen ante mortem ſyncopen paſſus fuerat. Cùm autem Medici de morbo dubitarent, amici verò venenum datum fuiſſe ſuſpicarentur, voluerunt, ut in cadavere mortis cauſa inveſtigaretur. Inventus autem fuit in mediaſtino tumor inflammatorius notabilis magnitudinis, & ſimul apparuit, inflammationem pro parte & pericardium occupaſſe. Nec ulla alia mortis cauſa in demortui cadavere inventa fuit.

Frequentiùs fortè contingunt mediaſtini & pericardii inflammationes, quàm creditur: ſanè illæ cauſæ, quæ frequentiſſimè pleuritidem producere obſervantur, efficaciter agere poſſunt & in has partes; aer nempe frigidus, vel & potus gelidus magno hauſtu ingeſtus, ab homine à labore vel calore aeris admodum æſtuante (§. 881.). Verùm pericardium ponitur inter pulmones illud undique ferè ambientes; hinc aer frigidus, inſpiratus pulmone dilatato, applicatur mediaſtino & pericardio: œſophagus potum gelidum tranſmittens inter ſecedentes lamellas mediaſtini, & ponè pericardium tranſit. Signa autem præcipua hujus morbi ſunt cauſæ tales prægreſſæ, æſtus magnus circa thoracem medium, doloris pleuritici abſentia, pulsûs perturbatio, & animi deliquia, ſi ad pericardium inflammatio pervenerit. Sæpe poteſt & talis morbus pleuritidem vel paraphrenitidem comitari, & miram peſſimorum ſymptomatum ſyndromen facere.

In prognoſi majus periculum ſtatuitur quàm in pleuritide, inprimis ſi pericardium inflammatum fuerit, ob cordis viciniam, & velociſſimam hîc humorum circumductionem. Adeóque curatio pleuritidis (§. 890.) ſubitò inſtituenda, ut per reſolutionem ſanari poſſit hæc inflammatio: omnis enim alius exitus inflammationis vel mortem ſubitam producit, vel moleſtiſſima & vix ſuperabilia relinquit mala. Si enim ſuppuratio hîc oriatur, pus collectum in cellulosa illa ſubſtantia, quæ mediaſtini duplicaturæ interjacet, miras ſibi poterit parare vias, dum proprio pondere deſcendit inter pleuram & corpora vertebrarum; ſicque ſinus & fiſtulas inſanabiles producet, utì facilè patet. Si in pericardio ſuppuratio facta fuerit, in ejus cavum delabi poterit, & cor undique alluere. *Rondeletius* (*a*), qui hunc morbum obſervavit, in nobili viro invenit *cor obductum ſeroſo humore in ſaniem verſo.* Abſceſſum cor undique circumplectentem, & cor inde jam ferme putreſcens, invenit *Columbus* (*b*). Sed & alii inflammationis exitus hìc inventi fuerunt. Ad §. 897, notatum fuit, ſæpius poſt validam pleuritidem toleratam pulmonem pleuræ accreſcere, vel & pleuram calloſam aut ſcirrhoſam fuiſſe inventam: idem & poterit contingere pericardio inflammato, ut cordi concreſcat undique, & tunc pericardium omnino deeſſe crediderunt Ana-

(*a*) In Libro de Dignoſcendis Morbis, Cap. x.

(*b*) De Re Anatomica Lib. XV. pag. 267.

Digitized by Google

tomici. *Columbus* (*a*) diſcipulum in Romana Academia mortuum ſecuit, ſæpius in ſyncopen delapſum, quâ & periit: credidit autem pericardium omnino defuiſſe; ſed longè videtur probabilius, illud cordi fuiſſe accretum. *Ruyſchius* (*b*) ſervabat cor hominis, qui febre continuâ cum intolerabili dolore circa pectoris anteriora laboraverat: cor autem ſcabrum in ſuperficie exteriori pericardio concreverat. Verùm & ſcirrhoſam pericardii indurationem invenimus à fide digniſſimis Auctoribus obſervatam fuiſſe. Eruditiſſimus Medicus *Freind* (*c*) teſtatur ſe vidiſſe pericardium, in toto ſuo ambitu quartam pollicis partem æquans craſſitie, & accretum cordi adeo firmiter, ut nullibi ſeparari potuerit abſque laceratione: partim autem ſcirrhoſum erat pericardium, partim plenum parvis abſceſſibus.

Quæri poſſet, an, abſceſſu latente ſub ſterno poſt inflammationem mediaſtini, via puri fieri poſſet perforato ſterno, ne pericardium vicinum, & cor à retento pure, & acriori reddito, eroderentur? *Aretæus* (*d*) meminit empyematis in ſterno nati, monétque illud tardè abſcedere. Verùm, quod dolemus, *Aretæi* codex mutilus eſt, & in libro primo de curatione morborum diuturnorum deeſt inter reliqua & illud caput, quod de curatione empyematis agere debuiſſet, adeóque ignoramus, quid ille in tali caſu conſuluiſſet. Memorabilem caſum habet *Galenus* (*e*) pueri, qui in palæſtra ictum in ſterno receperat; & negligentiùs curatus cùm fuiſſet, in loco plagæ ſternum poſtea ſphacelo corruptum apparuit. *Galenus* Anatomes peritiâ, quâ adeo valebat, confiſus corruptam oſſis partem exſcidit, dicítque, ſe nudum cor vidiſſe, cùm & pericardium ſub oſſe affecto computruiſſet: convaluit tamen brevi tempore puer. Ad §. 895, mirabilis ille caſus habetur, ubi poſt ſuppuratam pleuritidem pus ſibi viam fecerat per ſternum; adeóque patet, talem curam poſſibilem fore. Quinimo *Freind* (*f*) à peritiſſimo Chirurgo ſæpius trepano perforatum fuiſſe ſternum monet, dum in lue venerea, tales abſceſſus mediaſtini oriebantur, in quo morbo illud frequentiùs contingere obſervaverat.

Cùm autem rariùs inveniatur *Petri Salii* ille tractatus, poteſt & legi illud capitulum de inflammatione membranarum interſepientium & pericardii apud *Schenkium* (*g*) ubi integrum habetur.

(*a*) Ibidem pag. 265.
(*b*) Theſaur. Anatom. VI. nº. 36.
(*c*) Hiſtory of Phyſick part. 2. pag. 89.
(*d*) De Cauſis & Signis Morbor. diuturnor. Lib. I. Cap. IX. pag. 37. 39.
(*e*) Lib. VII. de Anatomica adminiſtratione Cap. XIII. Charter. Tom. IV. pag. 161.
(*f*) Hiſtory of Phyſick part. 2. pag. 85.
(*g*) Lib. II. Obſervat. Medicin. pag. 288.

HEPATITIS

Digitized by Google

HEPATITIS ET ICTERUS MULTIPLEX.

§. 914. **U**T viſcera & partes, de quibus hactenus, ita hepar quoque inflammationis capax; licèt rarò de eo cogitetur, & fortè etiam non ita frequens ſit ob arteriæ hepaticæ parvitatem, & minorem impetum ſanguinis venæ portarum.

Ex illis, quæ in hiſtoria inflammationis §. 373, & 374, dicta fuerunt, conſtat, in omnibus corporis viſceribus inflammationem obtinere poſſe, adeóque & in hepate. Obtinuit autem uſu hunc morbum vocari hepatitidem (vide dicta ad §. 771.). Priſci Medici hepaticos dixerunt illos, qui hujus viſceris inflammatione decumbebant: ita enim in definitionibus habet *Galenus* (*a*): *Hepatici ſunt, quos jecoris dolor comitatur diuturnus cum tumore & duritie, & corporis decoloratione, ſupervenit illis febris ardens, & lingua exareſcit.* Sed notandum eſt, *Galenum* has definitiones collegiſſe ex ſcriptis Medicorum, qui ante illum vixerant, & iiſdem verbis tradidiſſe (*b*); adeóque non ſemper illæ definitiones habent illud, quod *Galenus* ipſe ſentiebat, uti ex alio ejuſdem Auctoris loco manifeſtè patet (*c*), ubi diſertè monet, ſe non vocare hepaticos tales ægros, quibus hepar inflammatum, ſuppuratum, aut ſcirrhoſum erat, verùm tunc ſe hoc nomine uti, ubi citra manifeſtum aliquod in hepate malum, illud in propriis actionibus debilitaretur. *Celſus* (*d*) longum æquè ac acutum jecinoris morbum ἡπατικὸν Græcis vocatum fuiſſe aſſerit. Hodie tamen plerique Medici acutos hepatis morbos ſub hepatitidis nomine comprehendere ſolent; chronicis verò hujus viſceris affectionibus ægrotantes vocant hepaticos.

Cùm autem arteriæ ad hepar delatæ exiguæ ſint, ratione habitâ ad molem tanti viſceris, & ſanguis ex venæ portarum trunco per hepar movendus pellatur lentiùs, cùm jam venoſus ſit, adeóque cordis & arteriarum viribus non ampliùs moveatur; hinc fortè minùs frequens eſt vera hepatitis inflammatoria, & longè ſæpius naſcuntur in hoc viſcere chronicæ admodum pertinaces obſtructiones. Imò celebres Medici, & inter illos *Fridericus Hoffmannus* (*e*) crediderunt, *hepatis phlegmonem, ſi non in non entium, tamen rariſ-*

(*a*) Galen. defin. Medic. nº. 274. Charter. Tom. II. pag. 264.

(*b*) Ibidem in procemio pag 232. 233.

(*c*) De Compoſ. Medicam. ſecund. locos, Lib. VIII. Cap. VI. Charter Tom. XIII. pag. 585.

(*d*) Lib. IV. Cap. VIII. pag. 213.

(*e*) Opuſc. Patholog. Pract. dec. 2. diſſ. VIII. pag. 484.

ſimorum affectuum claſſem, referendam eſſe. Interim tamen Obſervationes practicæ teſtantur, ſatis frequenter inventas fuiſſe in cadaveribus vomicas hepatis purulentas, non ex metaſtaſi puris in alio loco corporis geniti natas, quæ prægreſſam fuiſſe inflammationem hujus viſceris docent.

§. 915. LOCUM ergo habet in finibus ultimis utriuſque hujus vaſis (914.), hepati adferentis cruorem effectu arterioſo; hinc, ut pulmonis, duplex eſt ſede, origine: ita tamen, ut unam natam altera facilè ſequatur.

Cùm autem inflammatio locum habeat tantùm in vaſis, per quæ feruntur liquida directione motûs tendente à baſi canalis conici versùs apicem (vide §. 119. & 371.), patet æquè in ramis venæ portarum, per hepar diſperſis, quàm in hepaticæ arteriæ propaginibus hunc morbum obtinere poſſe: omnis enim ſanguis venoſus à reliquis viſceribus abdominalibus redux in truncum venæ portarum confluit, & ex hoc trunco in ramos convergentes iterum pellitur in hepate. Docuerunt autem injectiones Anatomicæ, ramos arteriæ hepaticæ, hujus viſceris nutritioni dicatum ſanguinem ferentes, per totum hepar diſtribui æquè ac propagines venæ portarum, quæ pro bilis ſecretione ſerviunt, & ubique ſibi invicem vicina hæc vaſa per hepatis ſubſtantiam decurrere; imò etiam videntur anaſtomoſibus inter ſe uniri: felici enim injectione per venam portarum factâ, ceraceam materiam per arterias hepaticas rediiſſe novi: hinc æquè ac in pulmone duplex hîc inflammatio obtinere poteſt. Hoc tamen notari meretur, quòd inflammationis effectus magis diverſi erunt in hepate, dum venæ portarum rami, vel arteriæ hepaticæ fines, infarcti ſunt, quàm quidem in pulmone fiet ab inflammatis finibus pulmonalis aut bronchialis arteriæ. Nam in pulmone, utroque caſu, vis ingens cordis proximi urget loca inflammata: in hepate autem venæ portarum propagines implentur ſanguine venoſo abdominali, lentiùs moto, quàm ſanguis arterioſus, qui per hepaticas arterias pellitur. Ideo effectus illi, qui fiunt à ſanguine urgente loca inflammata (vide §. 381. 382.); & ſimul ſunt ſigna inflammationis præſentis, ſæpe non adeo ſe manifeſtant, ubi in ramis venæ portarum hæret morbus; & hæc videtur cauſa eſſe, quare quandoque Medici in diagnoſi hujus morbi fallantur.

Galenus (*a*), & poſt illum plurimi Medici, magnam diverſitatem poſuerunt in loco, quem inflammatio hepatis occupat, prout nempe vel in gibba parte, quæ diaphragmati contigua eſt, vel in cava ejus ſuperficie, quæ duodenum & ventriculi partem tegit, hæreret morbus. Inprimis autem ſigna diagnoſtica differre voluit, quia diverſæ partes ab hepatis tumore inflammatorio premebantur & irritabantur: hinc ſi convexam partem hepatis inflammatio occuparet, tunc & reſpirandi majorem difficultatem, dolorem dextri lateris ad jugulum uſque protenſum, & tuſſim adeſſe monuit. Si autem concava pars hepatis inflammata foret, tunc nauſeam, vomitum, & in-

(*a*) De locis affectis, Lib. V. Cap. VII. Charter. Tom. VII. pag. 495.

Digitized by Google

gentem ſitim potiùs obſervari dixit. Quinimo & criſin hepatitidis pro diverſitate hac loci affecti in hepate variam ſtatuit, dicens alibi (*a*) : *Hepatis gibbæ partes inflammatæ tribus præcipuè criſis modis obediunt : hæmorrhagiis ex dextra nare, atque ſudoribus utilibus, & urinis copioſis. Simæ autem partes excrementis alvi bilioſis, atque ſudoribus, nonnunquam etiam & vomitibus.* Videtur autem non improbabile, quòd tunc in gibba parte hepatis inflammationem eſſe ſtatuerint veteres Medici, ubi circa fines arteriæ hepaticæ hæreret morbus; in ſima verò parte, ubi venæ portarum extremæ propagines ſimiliter affectæ forent. Cùm enim hepar etiam accipiat arterioſos ramos ex diaphragmate & ex ligamento ſuſpenſorio, per quod diaphragmati nectitur, ſæpe & illæ partes vicinæ inflammantur ſimiliter, & dolorem inter reſpirandum moto diaphragmate faciunt, qui tanquam ſignum diagnoſticum præcipuum inflammati hepatis in gibba parte à *Galeno* ponebatur. E contra anorexiam, nauſeam, ſitim ingentem, vomitum pro ſignis præcipuis hepatis in ſima parte inflammati habuit; quæ omnia turbatâ actione viſcerum chylopoieticorum, ob impeditum liberum tranſitum ſanguinis per extrema venæ portarum, facilè intelliguntur. Neque in hoc caſu adeo doloris meminit *Galenus.* Ubi autem de anxietate, tanquam ſymptomate febrili actum fuit (vide §. 631, & ſequentes) notatum eſt, impedimenta circa fines venæ portarum hærentia potiùs anxietatem magnam producere, quàm acutum dolorem. E contra videntur Obſervationes practicæ docere, magni ardoris ſenſum & dolorem validum adeſſe, dum hepaticarum arteriarum fines inflammantur. Ita celeberrimus *Bianchi* (*b*) fervidis aridíſque æſtatibus in noſocomiis militum epidemicum tale malum obſervavit. Acutiſſimâ ſtatim ortâ febre, ægri percipiebant ardorem ſummum in hypochondrio dextro; urina aderat flammea: vix tumor ad hepar apparebat vel tenſio; in aliquibus macula quædam ſaturatè rubra totum dextrum hypochondrium occupabat. Illis, qui evaſuri erant, tertiâ die morbi ſymptomata minuebantur, & quartâ die evaneſcebant abſque manifeſta criſi. Perituris verò nec febris nec ſymptomata remittebant, & ſubitâ correpti phrenitide moriebantur quartâ vel quintâ die: notat autem, non adfuiſſe dolorem gravativum neque tenſivum, ſed acutiſſimum & perterebrantem quaſi. Similem utçumque hepatitidem æſtivo tempore ortam pariter, à bubulæ carnis eſu, & ebrietate, deſcripſit *Hippocrates* (*c*), ibíque notat, *dolores acutos ingruere, neque ullâ horâ deſerere, ſed ſemper magis urgere.* Eryſipelatoſam autem hanc hepatis inflammationem fuiſſe concludit *Bianchi* partim ex rubore hypochondrii dextri, tum etiam, quia in muliere quadam ſimilem morbum viderat (*d*), qui tertiâ die mortem minitabatur : verùm ſubitò tota facies eryſipelate fervidiſſimo occupabatur, & quartâ die febris & hepatis malum abſque ulla alia evacuatione ceſſabant. Lentior autem ſanguinis per venam portarum motus non videtur aptus eſſe, ut tantos ardores excitaret.

(*a*) De criſibus Lib. III. Cap. III. Charter. Tom. VIII. pag. 430.

(*b*) Hiſtor. hepat. part. 3. Tom I. p. 426.

(*c*) De Internis Affectionibus Cap. XXX. Charter. Tom. VII. pag. 660.

(*d*) Hiſt. hepat. part. 3. Tom. I. pag. 434.

Digitized by Google

An autem in tali hepatitide acuta malum ad diaphragma vicinum facilè propagatur, túncque ſingultum facit? Satis veroſimile videtur. *Hippocrates* monuit (*a*) ſingultum ſupervenire hepatis inflammationi. Et alibi (*b*) dixit: *Hepatis inflammmationi ſingultus* (ſuccedens) *malum*. Et *Celſus* pariter ſingultum pro ſigno acuti in hepate morbi habuit (*c*).

§. 916. ANTECEDUNT utramque (915.) cauſæ ſimiles, nempe generales inflammationis cujuſcumque (375. ad 380.) determinatæ inprimis ad hæc loca; tum nonnullæ huic maximè loco propriæ, quæ multæ quidem huc referendæ: obeſitas omenti ingens; atrabilaria cruoris, biliſve temperies; acrimonia ſtagnantis alicubi materiæ purulentæ, ichoroſæ, ſcorbuticæ; ſi his accedit calor, febris, motus, victus, medicamentum, venenum, quod eliquat, movet, in hepar promovet; bilis pinguis, acris, exuſta, per ſuas cauſas agitata; lapis, gypſus, ſcirrhus, callus, ſteatoma, apoſtema, cancer, vermis, aliquem locum jecoris, veſiculæ fellis, meatûs bilarii occupans, premens, comprimens, ſi acceſſerit tum ſimilis cauſa excitans, ut mox enumerata; ſubita fortis frigoris per aerem, potum, natationem, calefacto fortiter priùs jecori applicatio; ſitis diuturna in magno motu, æſtu, ſudore; febris ardens cum inedia & defectu potûs; ſummæ animi perturbationes; maximi motus per vomitoria excitati; mala hypochondriaca inveterata.

De cauſis generalibus inflammationis paragraphis hîc citatis dictum fuit, ſatíſque evidens eſt, & illas in hepate locum habere poſſe. Verùm examinandæ veniunt nonnullæ cauſæ, quæ huic loco maximè propriæ ſunt.

OBESITAS OMENTI INGENS. Omentum, quod in abortibus & recèns natis infantibus ſubtiliſſimi ſerici tenuitatem ſuperat, quando nullam pinguedinem adhuc in ſe continet, imò & in adultis, ſed macilentis, hominibus tenerrimæ ſtructuræ apparet, poteſt mole augeri immaniter, dum in obeſis opimâ pinguedine repletur: turgentis in his aqualiculi moles pro maxima parte ab omenti obeſitate pendet. Videmus in ſaginatis bobus quandoque centum libras æquare omentum, quod tamen, omni pingui inde ablato, paucas tantùm membranulas relinquit. Hinc tanta omenti moles premendo vicina omnia viſcera nocere poteſt. Verùm majus diſcrimen obtinet, dum per motum corporis validum, vel febrim acutam, ſtagnans hoc pingue funditur, exit de loculis ſuis, ubi hæſerat, & circulantibus humoribus miſcetur. Per corporis enim exercitia valida, & morbos acutos, moveri ſtagnantem pinguedinem & exire de corpore, docent certiſſima & quotidiana

(*a*) Aphor. 58. Sect. V. Charter. Tom. IX. pag. 230.

(*b*) Aphor. 17. Sect. VII. Ibidem. p. 300.

(*c*) Lib. IV. Cap. VIII. pag. 213.

Digitized by Google

Obſervata. Sed omentum nullum habet vas excretorium, & omnis illa pinguedo, fuſa & mota per morbum vel validos labores, per epiploicas venas directè abit in venam portarum, adeóque ſubitò totum hepar inundatur hoc pingui oleo, quod difficillimè per ultimas anguſtias vaſorum tranſit, & peſſimas obſtructiones producere poteſt; inprimis in illo viſcere, quod primò oleoſæ hujus plethoræ impetum excipit. Videantur illa, quæ de hac re dicta fuerunt ad §. 693, ubi de cura caloris febrilis per imminutionem molis movendorum agebatur.

ATRABILARIA SANGUINIS BILISVE TEMPERIES. Talis temperies, quæ poſtea in capitulo de melancholia fuſiùs pertractabitur, dicitur adeſſe, ubi in toto ſanguine mobiliora diſſipata fuerint, & terreſtris pars cum oleo ſpiſſo unita piceam quaſi tenacitatem ſanguini induxerit, adeóque magnam aptitudinem ut in vaſorum anguſtiis hærere incipiat. Simul poſtea demonſtrabitur ad §. 1098, talem materiem atrabilariam quàm maximè vaſa hypochondriaca obſidere, & viſcerum chylopoieticorum actionem turbare. Verùm omnis ſanguis venoſus ab his viſceribus redux, venam portarum ingreditur, & per hepar moveri debet: adeóque ſi illud tenax atrabilarium, vaſa harum partium occupans, incipiat ſolvi & moveri, primam noxam experietur hepar. Talem hepatitidis cauſam & *Hippocrates* (*a*) poſuit, dicens: *Hic morbus oritur ab atra bile, quando ad hepar confluxerit.* Monet etiam quandoque adeo perniciosum eſſe hunc morbum, ut ſubitam mortem inducat. Ubi nempe in magnam acrimoniam ſimul degeneraverit atrabilaria hæc ſaburra, túncque ſubitò omnia deſtruat.

ACRIMONIA STAGNANTIS ALICUBI MATERIÆ PURULENTÆ, &c. Ubi de peripneumonia agebatur, notatum fuit, illam quandoque ſanari per criticam depoſitionem materiæ purulentæ ad alia corporis loca, & duplicem plerumque viam affectare hanc materiam versùs ſuperiora nempe corporis, vel inferiora. Ubi verò inferiora corporis petebat, tunc notavit *Hippocrates* (vide §. 839.) adeſſe ſigna levioris inflammationis circa hypochondria, dum hæc materies difficiliùs tranſiret per venæ portarum anguſtias. Quinimo quandoque hæc materies purulenta ibi accumulatur & hæret, túncque vomicam hepatis producit (vide §. 841.). Plura jam alia Obſervata docuerunt, poſt exſtirpationes mammarum, aneuryſmatum majorum, &c, ſæpe tantam copiam puris effluxiſſe per hæc vulnera, ut contabeſcerent ægri, ſi ſæpius removeretur apparatus Chirurgicus: ubi verò pus collectum in talis vulneris ſuperficie retinebatur diutius, illud reſorptum & in hepar depoſitum vomicas fecit purulentas. Bis vel ter obſervavit *Hollerius* (*b*) dolores ſuræ intolerabiles in febre, nullis remediis cedentes: poſt mortem novaculâ diſſectis his partibus inventum fuit pus album, læve, æquale per tunicam celluloſam diffuſum: ſed & hepar vomicas purulentas habere inventum fuit. Credidit quidem *Hollerius* ab hepate, loco ſanguinis, pus tranſmiſſum fuiſſe,

(*a*) De Internis Affectionibus, Cap. XXIX. Charter. Tom. VII. pag. 659.

(*b*) Holler. in Coac. Hippocrat. pag. 348.

Digitized by Google

ad ſuras, quia hepar pro hæmatopoietico viſcere præcipuo ſecundùm receptam tunc opinionem habebat; ſed morbi hiſtoria ſatìs docet, in cruribus natum pus reſorptum fuiſſe, & ad hepar delatum. Apud *Schenkium* (*a*) & hæc Obſervatio, & aliæ ſimiles habentur. Similibus de cauſis & in hepar deponi poſſe materiem ichoroſam, quæ degenerantis puris plerumque ſoboles eſt, facilè patet. Sed & in ſcorbuto, in quo morbo ſanguis ita degenerat, ut ſpiſſitudine peccet & acrimoniâ ſimul (vide §. 1153), hepar ulceratum & exeſum frequenter inventum fuit (*b*).

Verùm tunc inprimis cauſæ modò recenſitæ nocent, ubi vel intenſo aeris calore, vel motu corporis valido, vel per febrim ſubitò augetur motus humorum, & major naſcitur ad putredinem diſpoſitio. Idem fit ſi per victum aut medicamenta (vide §. 99.) augeatur ſubitò circulatorius humorum motus. Ideo *Hippocrates* (*c*) hepatitidem ab atrâ bile in hepar confluente dixit oriri potiſſimùm autumno, in anni mutationibus, quo anni tempore epidemicæ & numeroſæ febres graſſari ſolent. Et paulò pòſt (*d*) aliam hepatitidis ſpeciem à bile fieri dicit potiſſimùm æſtatis tempore, poſt carnis bubulæ eſum & ebrietatem.

VENENUM, &c. Plurima venena ſunt, quæ & ſubitò fundunt humores, & fuſos movent ſatìs fortiter. Acerrima præparata metallica, ut v. g. mercurius ſublimatus corroſivus, cryſtalli argenti, &c, talia ſunt: hæc poſſent atrabilariam materiam in vaſis abdominalibus collectam ſubitò ſolvere, & in hepatis anguſtias pellere, ſicque hepatitidem producere. Verùm & alia ſunt, quorum modum agendi non adeo liquidò intelligimus, & quæ tamen hepatis functiones ſubitò turbant. Ita *Galenus* (*e*) obſervavit, Imperatoris ſervum, qui viperas venari ſolebat, ab hoc animali demorſum, viridi porraceo colore totum corpus perfuſum habuiſſe. *Lanzoni* (*f*) obſervavit hominem, in manu dextra à fele domeſtico commorſum, inſigni dolore & tumore manûs correptum fuiſſe, quibus ceſſantibus icterus flavus ſucceſſit, qui per quadraginta dies duravit: in alio homine, quem canis in crure momorderat, pariter pertinacem icterum vidit naſci. Obſervata autem docent certiſſima, quòd venena quædam mirabili proprietate, nec, ex cognita hactenus corporis fabrica, facilè explicandâ, quaſdam partes corporis tantùm afficiant. Sic v. g. hyoſcyami radix deglutita cerebri functiones omnes turbat; cantharides aſſumptæ vias urinæ peſſimè afficiunt, &c. Fortè & ex animalium quorumdam morſibus venenatis tale virus corpus ingreditur, quod hepatis functiones potiùs turbet quàm alias partes.

BILIS PINGUIS, ACRIS, EXUSTA, &c. Bilem, quæ inter omnes humores inquilinos corporis noſtri acerrima eſt, ubi incipit ad putredinem diſponi, acutiſſimas febres incendere poſſe, antea ad §. 586, ubi de cauſis febrium

(*a*) Lib. III. pag. 411.
(*b*) Academ. des Sciences, l'année 1699. Mem. pag. 240. & ſuiv.
(*c*) De Internis Affectionibus, Cap. XXIX. Charter. Tom. VII, pag. 659.
(*d*) Ibidem. Cap. XXX. pag. 660.
(*e*) De locis affectis, Lib. V. Cap. VIII. Charter. Tom. VII. pag. 498.
(*f*) Novis Actis Phyſ. Med. Obſervat. 96. Tom. I. pag. 174.

Digitized by Google

agebatur, dictum fuit. Hoc autem inprimis verum eſt de bile cyſtica, quæ & ſitu veſiculæ fellis, & ductûs anguſtiâ, & acclivi poſitione, in exitu retardatur, adeóque accumulatur. Ubi autem hæc bilis morâ acrior facta, per calorem aeris æſtivi, motúmve corporis validum, ad putredinem vergere incipit, tunc certè vicinum hepar, cui veſicula fellis dimidia ferè ſuî parte accreſcit, peſſimè afficere poterit. Videmus enim in cadaveribus, bilem jam corruptam ex ſuo folliculo tranſſudare, quaſi & omnes partes vicinas flavo colore inficere. Longè autem faciliùs bilis in hepar venire poterit, cùm Experimenta docuerint (*a*) ex cavo veſicæ felleæ in hepar viam eſſe facilem & patulam. Hinc toties poſt æſtates fervidiſſimas autumnali tempore oriuntur febres bilioſæ, hepatitidem ſæpe comitem habentes.

Cùm autem inter cauſas inflammationis (vide §. 375.) meritò recenſentur omnia illa, quæ premendo vaſorum fines coarctare poſſunt, ita ut impediant liberum humorum tranſitum, operæ pretium eſt & conſiderare tales cauſas, quas revera adeſſe cadaverum ſectio docuit.

LAPIS. Calculoſas concretiones in omnibus ferè corporis partibus inventas fuiſſe poſtea demonſtrabitur, ubi peculiari capitulo de calculo agendum erit: interim tamen certum hoc eſt, nullibi calculos frequentiùs inveniri quàm in hepate, aut veſiculâ felleâ, & illis locis, quæ urinæ ſecernendæ, tranſmittendæ, colligendæ, & excernendæ dicantur. Numeroſiſſimæ hoc docent Obſervationes, quarum paucas & fideliſſimas recenſere ſufficiet. *Columbus* (*b*) calculos in jecore ſe inveniſſe teſtatur: & in cadavere ſancti Ignatii in vena portarum obſervavit lapides. In veſica fellis & poro bilario frequentes admodum occurrunt; ſed *Ruyſchius* (*c*) teſtatur rariùs, in ipſo hepatis parenchymate occurrere: licèt enim plùs quàm centies in jecinorum excarnatione occupatus fuerit, ſemel tantùm invenit calculum durum in parenchymate abſconditum, poro bilario nullo modo affixum, ſcrupulos duos pendentem.

GYPSUS. Quandoque tales concretiones magìs friabiles, magíſque albicantes occurrunt, in hoc viſcere. Vidit in hepatibus bovinis tales quaſi incruſtationes pori bilarii, & ejus ramorum per hepatis ſubſtantiam diſtributorum, *Gliſſonius* (*d*) ſatis frequenter hyberno tempore, dum in ſtabulis quieſcentia animalia fœno aut ſtramine paſcebantur. Erant autem illæ concretiones ſatìs friabiles: & dum in paſcuis recenti gramine veſcuntur hæc animalia, ſolvuntur & eliminantur de corpore hæc concreta calculoſa. Verno enim & æſtivo tempore in bobus mactatis raròinveniebantur. Sed & in hepate humano ſimilia inventa fuiſſe legitur (*e*).

SCIRRHUS, CALLUS. Frequenter & ipſe vidi in caveribus hominum, qui diuturnis morbis languerant, & in Actis Eruditorum Phy-

(*a*) H. Boerhaav. Inſtitut. §. 348.
(*b*) Lib. XV. pag. 266.
(*c*) Obſervat. Anatom. 24. pag. 25.
(*d*) Oper. vol. 2. Anat. hepat. Cap. VII. pag. 104.
Ruyſch. Obſerv. Anat. 17. pag. 23.
(*e*) Nova acta Phyſ. Med. Tom. II. Obſervat. 178. pag. 417.

Digitized by Google

ſico-Medicis loco ſtatim citato legitur, totum hepar tunicâ craſſâ robuſtiſſimâ veſtitum fuiſſe, quæ ſub diſſectione inſtar corii crepitaret: tota reliqua moles hepatis erat tenax, renitens, partim albicans, partim cinericea.

STEATOMA. Quid propriè ſteatoma ſit, aliâ occaſione ad §. 112. n°. 1. dictum fuit. Talem tumorem in hepate vidit *Columbus* (a). Refert & *Gliſſonius* (b) in cadavere viri, qui per aliquot annos ingenti ſtrumâ colli laboraverat, hepar repertum fuiſſe intus foriſque innumeris glandulis, piſi fabæque magnitudine, refertiſſimum: tranſverſim diſſectæ nil liquidi effundebant, ſed ex gypſea quadam pituita compoſitæ videbantur: ab his hepatis moles non tantùm aucta fuerat, ſed & pondus duplò majus factum. Ipſe *Gliſſonius* (c) autem ſimilem tumorem longè majorem vidit in gibba hepatis parte ad poſticam diaphragmatis regionem, juxta venam cavam: pendebat ille tumor ferè ſex uncias.

APOSTEMA. Quamvis vulgatiſſimo uſu abſceſſûs nomine intelligatur inflammationis tranſitus in ſuppurationem, & puris inde nati collectio in quadam parte corporis; interim & magìs generali ſignificatione abſceſſûs ſive apoſtematis nomen quandoque adhibetur. *Galenus* enim (d) (cujus loci jam antè mentionem feci ad §. 402.) in univerſum ſic vocabat illas affectiones, in quibus ab invicem recedebant partes contiguæ antea, adeóque ſpatium inter partes ſecedentes relinquebatur, quod variam poterat in ſuo cavo continere materiam. Ubi autem purulentus abſceſſus poſt inflammationem prægreſſam natus eſt in hoc viſcere, tunc tale apoſtema hepatitidis effectus eſt, non verò cauſa: poteſt tamen premendo vicina loca in ambitu novam inflammationem producere. Verùm Obſervationes Medicæ docuerunt, mira ſæpe apoſtemata in hepate reperta fuiſſe, in quibus nihil purulenti, ſed longè alia materia fuit. Talem ſaccum, gelatinoſâ materiâ plenum, ad plures libras accumulatâ, in gibba hepatis regione in cadavere invenit *Bianchi* (e): ingens ille tumor diaphragma tandem laceraverat, & in cavum dextrum thoracis magnam partem contentæ materiæ effuderat, & tandem ſuffocaverat miſerum hominem. Plurimos minores longè tumores per totam hepatis ſubſtantiam diſperſos, qui materiam, albumini ovi igne indurato ſimillimam, continebant, in puellâ, longâ febriculâ, exſtinctâ, obſervavit pariter (f). In cadavere hominis fumo carbonum ſuffocati nullum in reliquis viſceribus vitium apparuit, ſed prope fundum veſicæ felleæ magnus eminebat tumor globoſus, cujus alterum hemiſphærium ſubſtantiæ hepatis increverat: tumor ille lanci impoſitus ultra libram pendebat, & craſſam pellem exteriùs habebat: in cavo hujus tumoris continebantur ultra novem millia veſicularum compreſſarum, colore & figurâ pelliculas uvarum vacuas referentium, diverſæ tamen magnitu-

(a) Lib. XV. pag. 265.
(b) Oper. vol. 2. Anat. hepat. Cap. VIII. pag. 113.
(c) Ibidem. pag. 114.
(d) Method. Medend. ad Glauc. Lib. II. Cap. IX. Charter. Tom. X. pag. 382.
(e) Hiſt. hepat. part. 2. Cap. V. Tom. II. pag. 154.
(f) Ibidem.

dinis

dinis inter ſe. Mirum & hoc erat, quòd nec ſibi mutuò, nec majori ſacco, in quo hærebant omnes, ullo modo adhæſerint (*a*). In hepatis majori lobo cavitatem ſatis magnam invenit celeberrimus *Littre* (*b*), quæ continebat corpora ovalis figuræ, plena liquido viſcoſo, inſtar aquæ pellucido.

CANCER. A ſcirrho nempe prægreſſo, qui tunc non tantùm mole ſuâ premendo partes vicinas nocet, ut ſcirrhus, ſed & acerrimo ichore omnia erodit: de qua re vide §. 492, & ſequentes.

VERMIS. Poſtea, ubi de morbis infantum agetur, de vermibus in humano corpore repertis plura notanda occurrent, quia frequentiùs obſervantur vermes in juniori ætate. Patebit tunc in omnibus ferè corporis locis inventos fuiſſe vermes; præcipuè in ventriculo & inteſtinis. Sufficiet hoc loco notare, quòd Obſervationibus Medicis conſtiterit, & in hepate vermes fuiſſe repertos. *Ruyſchius* (*c*) murem diſſecans, in hepatis cavo veſiculam pendulam invenit, quâ apertâ prodiit vermis ſatis gracilis, ſpithamam longitudine ſuperans. In bobus, vitulis, ovibus ſæpius invenit porum bilarium tartareâ quaſi materiâ adeo infarctum, ut bilis tranſitus ad inteſtina impediretur, unde multùm diſtendebatur porus bilarius, túncque non rarò ibi invenit vermes illos cucurbitinos dictos (*d*), quia ſeminum cucurbitæ figuram referunt. Sed in cadavere militis tam in ductu cyſtico, quàm hepatico invenit lumbricum *Nebelius* (*e*), & copioſos ſimul in inteſtinis; unde non ſine ratione ſuſpicatur, lumbricos ex duodeno per ductum choledochum in ductum cyſticum & hepaticum irrepſiſſe. Fortè & aliæ viæ ſunt, per quas in hepar venire poſſent vermes. *Ruyſchius* (*f*) enim meſenterium equinum examinans, invenit partem arteriæ meſentericæ valde dilatatam, quam ubi diſſecuit, vidit innumeros vermiculos tenuiſſimam aciculam referentes. Non videtur abſurdum credere, talia inſecta, dum in prima ſua origine longè adhuc minorem molem habent, poſſe ex arteriis meſentericis in venas, & hinc in hepar venire.

Verùm omnes illæ recenſitæ cauſæ lapis, gypſus, &c, in hepate repertæ, premendo inprimis partes contiguas, poſſunt impedire & turbare liberum ſanguinis venæ portarum per hepar tranſitum, vel & bilis ſecretæ jam exitum liberum ſiſtere. Sic ergo naſcetur obſtructio, cui, ſi accedat cauſa excitans majorem motum, fiet inflammatio (vide dicta ad §. 371.), ſícque naſcetur hepatitis. Jam oportet conſiderare præcipuas cauſas, à quibus ſanguis, per venam portarum movendus, ita diſponitur, ut liberè tranſire nequeat per ultimos fines anguſtos venæ portarum in hepate.

SUBITA FORTIS FRIGORIS PER AEREM, POTUM, &c. Ubi de obſtructione agebatur, demonſtratum fuit (vide §. 117.), frigore adunari inter ſe ita ſanguinis moleculas, ut ineptæ reddantur tranſitui per ultimos vaſorum fines;

(*a*) Academ. Scient. Petropolit. Tom. I. pag. 379.
(*b*) Academ. des Sciences, l'an 1704. Hiſt. pag. 38.
(*c*) Obſervation. Anatom. IX. pag. 17.
(*d*) Ibid. pag. 23. Obſervat. XVIII.
(*e*) Nov. acta Phyſico-Med. Tom. V. Obſerv. CXII. pag. 392.
(*f*) Obſervat. Anatom. VI. pag. 16.

Digitized by Google

ſimúlque ex dictis ad §. 118, conſtitit, omnium maximum periculum eſſe futuræ obſtructionis ſubitæ, ſi per calorem rarefactis liquidis, & dilatatis vaſis, corpori humano magnum frigus ſubitò concilietur. Si jam conſideretur hepar magnâ ſuì parte ventriculo incumbere, facilè, patet, quanto ſe diſcrimini exponant ſæpe imprudentes homines, qui à laboribus æſtuantes gelido potu affatim hauſto, ventriculum replent; longè magìs, ſi glacie frigidiſſimum redditum potum ingurgitant. Simile & diſcrimen imminet à natatione, dum quis ſudans à laboribus aquæ frigidæ corpus immergit. Notum eſt ex Anatomicis, hepar illo loco, ubi ventriculo incumbit, nudum peritonæum tangere, adeóque ibi facillimè à frigore ambientis aquæ affici poſſe. Vidi aliquoties ab hac cauſa & hepatitidem, & pertinacem admodum icterum natos fuiſſe. Videantur illa quæ de ſimilibus pleuritidis cauſis ad §. 881, dicta fuerunt. Unde meritò *Aretæus* (*a*) validam refrigerationem inter cauſas hepatitidis recenſuit.

SITIS DIUTURNA, &c. Difflatur enim ſic pars liquidiſſima humorum, nec reſtituitur diluens vehiculum, adeóque ſanguinis moleculæ adunantur, & non poſſunt per extremos vaſorum convergentium fines tranſire (vide §. 117.). Ab hac autem cauſa in toto corpore peſſima mala naſci poterunt, ſed præcipuè in hepate, quia ibi ſanguis venoſus abſque pulmonis & cordis actione renovata, debet fluere per anguſtias arterioſas. Si jam, toto tractu inteſtinorum & ventriculi ſicciſſimo reddito ob potûs penuriam, nihil per venulas meſeraicas reſorbetur, ſanguis venoſus abdominalium viſcerum craſſiſſimus reddetur, antequam per venam portarum in hepar propellatur, adeóque hærebit facillimè in anguſtiis ultimis vaſorum. Sanguis autem venoſus, antequam cor dextrum ingrediatur, omni lymphâ totius corporis diluitur priùs, & tunc vi cordis muſculosâ validâ pellitur per arteriam pulmonalem. Verùm dum bina hæc adminicula ad facilem tranſitum deficiunt circa hepar, facilè patet, ibi magìs metuendum eſſe vaſorum infarctum à ſanguine immeabili.

FEBRIS ARDENS, &c. Quanta ſiccitas in toto corpore oriatur, dum febri ardente decumbunt homines, antea ad §. 738, & ſequentes dictum fuit. Verùm ſitis tunc immanis adeſſe ſolet, cùm omnes ſitis cauſæ (§. 636.) & quidem validiſſimæ in hoc morbo concurrant. Notatum fuit ad §. 739, quandoque contingere in hoc morbo, turbatis jam omnibus cerebri functionibus, ſitis ſenſum deleri ſubitò, licèt cauſæ, quæ ſitim excitaverant, maneant eædem, imò augeantur continuò. Quondam & peſſima illa Medendi Methodus invaluerat, ut etiam in fervidiſſimis morbis omnis omnino potus miſeris ægris negaretur, vel ſaltem concederetur parciſſimâ tantùm copiâ. Facilè patet tunc & ſimilia in hepate naſci potuiſſe mala, ac dictum fuit. Sapientes veteres Medici ſolicitâ morborum obſervatione didicerant, in peſſimis morbis ab hac cauſa ſæpe hepar affici: hinc hypochondria explorabant in tali caſu, an tumere aut dolere inciperent, & præcipuè hy-

(*a*) De cauſis & ſignis Morb. acut. Lib. II. Cap. VII. pag. 19.

Digitized by Google

ponchondrium dextrum, atque inde pulcherrima deducebant præſagia circa varios morborum exitus in ſanitatem, mortem, vel alios morbos: videantur illa quæ in Commentariis §. 735, circa hypochondriorum tenſionem in febre continua putrida habentur.

SUMMÆ ANIMI PERTURBATIONES. De mirabili effectu perturbationum animi vehementium dictum fuit ad §. 104; túncque patuit, omnes & ſingulas corporis functiones turbari poſſe miris modis, à ſola cogitationis mutatione. Inprimis autem huc ſpectant ſubitus metus, & triſtitia ſumma. Videmus enim in his animi affectibus omnia vaſa conſtringi ſubitiſſimè, unde ſtatim anxietatis & ponderis gravantis ſenſus circa præcordia percipitur, humorum libero tranſitu per vaſa impedito: polypoſas autem concretiones, inflammationes, putrefactiones ſubitaneas inde metuendas eſſe, antea ad §. 632, demonſtratum fuit. Præterea poſtea patebit (§. 1093.), à validis animi motibus atrabilariam humorum temperiem produci, quæ in eadem hac paragrapho inter cauſas hepatitidis numerata fuit. *Hippocrates* (*a*) & ſimilem hujus morbi cauſam notavit, dum dixit, maximè fieri *in peregrinatione per deſerta loca, & ubi terror ex viſo ſpectro corripuerit.*

MAXIMI MOTUS PER VOMITORIA EXCITATI. Quando de vomitu febrili agebatur §. 652, dictum fuit, vomitum fieri, dum diaphragma ſubitò & validiſſimè deorſum trahitur, ſimúlque eodem tempore muſculi abdominales pariter contracti omnia contenta abdominis premunt, adeóque ventriculus quaſi inter duo præla validiſſimè comprimitur. Dum hoc fit, neceſſariò motus ſanguinis venoſi abdominalis acceleratur, adeóque majori impetu ruet per venam portarum in hepar. Si vaſa pervia ſint in hepate, & ſanguis meabilis, ab hac motûs acceleratione non multùm mali exſpectandum eſt. Verùm ſi atrabilaria materies per concuſſus illos inter movendum ſubitò mota in hepar ruat, vel viſcus illud antea jam labefactatum in morbis chronicis fuerit, magnum ſæpe malum imminet ab accelerato motu ſanguinis per venam portarum. Obſervatum ſæpius fuit in tali caſu, lethalem hypercatharſim, ſanguiníſque ſurſum & deorſum evacuationes ſubitas ſecutas fuiſſe poſt vomitorium datum, uti aliâ occaſione monui ad §. 656.

MALA HYPOCHONDRIACA INVETERATA. Ubi in toto ſanguine, mobilioribus à quacumque cauſa diſſipatis, craſſiora & minùs mobilia coiverint, producitur illa ſanguinis cacochymia, quæ atrabilaria Medicis vocatur. Ubi verò eâdem cauſâ perennante, quæ hanc cacochymiam produxerat, in viſceribus abdominalibus colligitur materies atrabilaria, tunc vocatur morbus hypochondriacus (vide §. 1098.) adeóque ex illis, quæ paulò antè eâdem hac paragrapho dicta fuerunt, ſatis intelligitur, quare tale malum inveteratum hepatitidis cauſa eſſe poſſit, ſi nempe cauſa quædam ſolvens hanc materiam atrabilariam, & movens in hepar, acceſſerit.

Sed & alia hujus mali ſpecies à Medicis obſervatur, ſimili nomine vocata, licèt diſtincta penitus. Plurimæ enim mulieres, & multi etiam viri qui otio-

(*a*) De Affectionibus, Cap. I. Charter. Tom. VII. pag. 674.

Digitized by Google

ſam vitam degunt, inprimis illi, qui ſtudiis dediti, libris impalleſcunt, adeo mobile & irritabile habent totum genus nervoſum, ut à levi etiam animi affectu ſummæ anxietates, ſpaſmi, dolores, &c, producantur (vide commentaria §. *633.*). *S*olent vocari tales hypochondriaci, in fœminis autem hyſtericum malum dicitur, quia utero ſolebat adſcribi, dum circa menſtruum fluxum, graviditatis tempore, &c, peſſimè ſæpe affliguntur. Ubi autem à ſola irritabilitate nimia quaſi totius generis nervoſi, & inordinato ſpirituum motu oritur illud malum, tunc Medici ſolent vocare *morbum hypochondriacum ſine materia*, quia dum ſedantur antihyſtericis dictis remediis illi tumultus, priſtini mali nec veſtigium ſupereſt, nec illa ſigna affecti cujuſdam viſceris obſervantur. *Sydenhamus* verò, qui optimè hunc morbum deſcripſit, monuit, nullo ſigno certiùs illum detegi, & ab aliis morbis, quos fallaci ſymptomatum ſimilitudine refert, diſtingui poſſe, quàm copioſo tenuis & limpidiſſimæ urinæ profluvio. Ubi ergo ille morbus inveteraverit, facilè patet, tantâ jacturâ tenuiſſimæ partis humorum produci tandem primam mali hypochondriaci ſpeciem, quæ atrabilariæ ſanguinis ſpiſſitudini meritò adſcribitur.

§. 917. EX his tam multiplicibus cauſis (*916.*) orta inflammatio varios habet effectus pro varietate diſpoſitionis præcedentis in jecore, pro varietate materiæ motæ & inflammantis; tandémque pro varietate cauſæ pellentis.

Ut autem ex artis regulis in hoc morbo determinetur, quid boni ſperandum ſit, quantúmve mali metuendum, præcipuè attendendum ad ſequentia.

PRO VARIETATE DISPOSITIONIS, &c. Si enim hepar antea ſcirrhoſum fuerit, vel calculoſis concretionibus infarctum, facilè, intelligitur difficiliùs ſanari hepatitidem, quàm ſi hæc mala non præexſtitiſſent. Longè adhuc pejora prævidemus, ſi ulcere maligno cancroſo hepatis ſubſtantia jam corrupta fuerit.

PRO VARIETATE MATERIÆ, &c. Pinguedo v. g. omenti ſubitò ſoluta, & in hepar mota, peſſimas inflammationes facere poterit. Ubi verò atrabilaria materies, acris jam reddita, in hepar propulſa, morbi cauſam conſtituit, facilè patet, nullam ſpem ſupereſſe.

PRO VARIETATE CAUSÆ PELLENTIS. Sic ubi circa fines arteriæ hepaticæ inflammatio hæret, velociores erunt inflammationis effectus ob ſanguinem arteriarum, & cordis viribus impulſum, in fines obſtructos, quàm ſi idem malum hæreat circa extremitates venæ portarum, per quas tardiùs ſanguis movetur, uti jam antè ad §. *915*. dictum fuit. Simul etiam facilè patet, ſi valida admodum febris comitetur hepatitidem, tantò majorem metum eſſe funeſti eventûs; cùm reſolutio inflammationis ſedatum motum requirat (vide §. *386.*) & omnis alius inflammationis exitus in hepate adeo periculoſus ſit.

Digitized by Google

§. 918. DUM verò indolem communem inflammationis ſequitur, vaſcula obſtruit; fluida ſiſtit; tumorem elevat; vicina comprimit; eadem ac in ſuo loco producit; hinc ſenſim increſcit, totum ferè occupat, ventriculum impedit, & ab eo repleto dolet, ſic & diaphragma; omnem cruorem arteriæ cœliacæ, & binarum meſentericarum impedit, ad hepar ſiſtit; adeóque omnem venoſum, arterioſum, lymphaticum fluorem in viſceribus, primis abdominalibus integre impedit; bilis generationem, ſecretionem, excretionem, circulationem, actionem invertit; icterum producit, ejúſque effectus, putrefactionem omnium liquorum & viſcerum abdominalium producit; unde infinita mala.

Enumeratur jam effectus, qui ex inflammatione hepatis, ut cauſâ, ſequuntur, & qui effectus obſervati dant ſigna hepatitidis præſentis. Quomodo autem illi effectus producantur, in Hiſtoria inflammationis §. 382, explicatum fuit. Unde intelligitur facilè, vaſcula infarcta, immeabili humore turgéntia, comprimere, ſícque anguſtare vicina, idcóque inflammationem in uno loco hepatis natam poſſe propagari per totum hoc viſcus, ſi nempe cauſæ morbi pergant agere ut priùs, vel & augeantur.

Verùm hepar, cùm magnâ ſuî parte incumbat ventriculo, à valida inflammatione tumens ventriculum impediet, & viciſſim à ventriculo, ab ingeſtis diſtento, premetur, cum malorum omnium augmento: idem verum eſt de diaphragmate, quod convexæ hepatis parti contiguum eſt. Unde *Galenus* in loco ad §. 915, citato, inter ſigna hepatitidis anorexiam, nauſeam, vomitum numerat, ſi pars ventriculo contigua potiſſimùm inflammata fuerit; ſi verò in gibba parte inflammatio hæſerit, tunc majorem inter reſpirandum dolorem, ad jugulum uſque quandoque protenſum, & tuſſim adeſſe monet; coſtas nothas à tumente hepate extrorſum preſſas dolere pariter, & in macilentis hepar ab inflammatione tumens circumſcriptum tumorem facere, qui hepatis ambitum exprimit.

Facilè autem patet, omnia hæc ſigna tunc adeſſe tantùm, quando totum hepar, vel maxima ſaltem ejus pars inflammata eſt: parvam enim hujus viſceris phlegmonem non comitabuntur tot ſymptomata, quia præcipuè pendent à vicinis partibus tumente hepate impeditis: videntur enim plura Obſervata docere, hepar in ſua ſubſtantia non adeo acutum doloris ſenſum habere, & quandoque in cadaveribus abſceſſum hepatis inventum fuiſſe novi, licèt ægri de nullo dolore partis affectæ conqueſti fuiſſent toto morbi decurſu, ſed tantùm de gravitatis quodam ſenſu. Confirmatur & hoc Obſervationibus *De La Motte* (*a*), inprimis in homine, cui abſceſſus hypochondrii dextri adeo nudaverat hepar, ut ad volæ manûs amplitudinem appareret, & poſtea pariter exulceraretur: licèt autem hoc viſcus de indu-

(*a*) Traité de Chirurgie, Tom. I. pag. 318-329.

Digitized by Google

ſtria digitis vel inſtrumentis Chirurgicis attingeret, æger nihil omnino ſentiebat.

OMNEM CRUOREM CŒLIACÆ, &c. Conſtat ex Anatomicis, ventriculum, pancreas, lienem à cœliaca arteria ramos accipere, meſenterium autem & inteſtina à binis arteriis meſeraicis, ſuperiore nempe & inferiore. Pariter notum eſt, omnem ſanguinem, per has arterias allatum, venoſum redditum, in unam venam portarum derivari, atque inde per hepar moveri: excipitur fortè quædam portio, quæ à nutritione harum partium ſuperſtes per alias venas, à celeberrimo *Ruyſchio* in ultimis ſuis operibus deſcriptas, in ipſam venam cavam non ſalutato priùs hepate, tranſit (*a*). Ubi ergo valida inflammatio hepar occupaverit, ſanguis venæ portarum ſiſtetur ad hæc obſtacula; ideo & ſanguis venoſus viſcerum abdominalium diſtentam jam nimis portarum venam ingredi non poterit; adeóque nec ex finibus arteriarum in venas nimis plenas tranſire poterit ſanguis. Patet ergo evidenter, omnem humorum circuitum per viſcera abdominalia impediri, ubi hepar infarctum eſt immeabili ſanguine: adeóque ſummus metus eſt, ne diſtenta nimis vaſa rumpantur, vel abolito influxu vitalis humoris in arterias, & effluxu per venas, ſubita ſequatur gangræna (vide §. 419.). Fiunt tunc ſummæ anxietates, dolores ſæpe moleſti in variis abdominis locis, ſed inprimis circa cardiam, utì aliâ occaſione ad §. 632, monui. Succedit tunc ſæpe vomitus vehemens, à quo quandoque levantur. Videtur enim validiſſimâ illâ concuſſione & compreſſione diaphragmatis & viſcerum abdominalium, quæ tempore vomitûs fit, retrogrado motu venoſum ſanguinem in arterias redire poſſe, ſi nempe major eſt reſiſtentia circa arteriarum extrema, quàm eſt vis pellens ſanguinem à latiore arteriarum baſi versùs anguſtiores fines; utì alio in loco (vide §. 141. n°. 1.), ubi de obſtructionis curatione agebatur, dictum fuit. Nullæ enim ſunt valvulæ in venis meſentericis, & docet icterus periodicus, poſt ſummas tales anxietates & vomitus enormes prægreſſos ſequens, bilem retropelli in ſanguinem poſſe. Imò paulò antè ad §. 915, notavi, quòd cera injecta per venam portarum redierit per arterias hepaticas. Unde intelligimus, quomodo in chronicis morbis, toto hepate ſcirrhoſo reddito, quandoque & inſtar corii aridi contracto (quod in cadaveribus vidi) languidam & morboſam vitam ſatìs diu adhuc protrahere potuerint ægri.

BILIS GENERATIONEM, &c. Omnia enim hæc pendent à libero tranſitu ſanguinis venæ portarum per hepar. Prout autem tumor inflammatorius in hoc viſcere natus diverſa loca compreſſerit, patet ſatìs, ſecernentia vel excernentia bilem vaſa poſſe impediri. Verùm & turbatur bilis circulatio, quæ talis eſſe videtur. Magnitudo hepatis, pori bilarii amplitudo, copia ſanguinis pro ſecretione bilis ad hepar delati, videntur docere, magnam ſatìs copiam liquidi in hepate ſecerni, illúdque per amplum emiſſarium in duodenum exire. Veruntamen in homine ſano fæces alvinæ ſolidæ ſunt, unde to-

(*a*) H. Boerh. Inſtitut. Medic. §. 336.

Digitized by Google

tum illud, quod in hepate ſecretum, deinde in cavum inteſtinorum effuſum fuit, iterum à contentis inteſtinorum ſeparatum fuit, antequam hæc ad anum uſque pervenerint, adeòque reſorptum à venis bibulis.

Verùm hæc vaſa venoſa reſorbentia duplicia inveniuntur in inteſtinis; vaſa lactea nempe, quæ ad ductum thoracicum tendunt; & venarum meſeraicarum ultimi fines, qui in cavum inteſtinorum hiant. Cùm jam in vaſis lacteis, & in ductu thoracico, nihil bilioſi inveniatur, ſupereſt altera tantùm reſorptionis via, per venas nempe meſeraicas. Sícque bilis hepatica, & fortè pars quædam bilis cyſticæ, denuo cum ſanguine venæ portarum in hepar venit, & repetitâ hac circulatione efficacior ad uſus ſuos redditur. Patet autem facilè, ad hanc rem requiri expeditum tranſitum humorum per ultimos fines venæ portarum in hepate.

ICTERUM PRODUCIT, EJUSQUE EFFECTUS. Ita *Galenus* (*a*) definivit: *Icterus eſt bilis refuſio in cutem, quo fit, ut ſuperficies tingatur & lutea fiat, & vitietur cutis, & albæ illis fiant ventris dejectiones.* Dum nempe bilis, conſuetum exitum in inteſtina non habens, in ſanguinem redit, & cum illo per totum corpus diſpergitur. Cùm autem diverſus ſit color bilis hepaticæ & cyſticæ, imò & utraque hæc bilis à nativo colore ſuo mutetur ſæpius, hinc & diverſus in ictericis color obſervatur. Quandoque pallidus & ex flavo ſubvirideſcens; ſæpe ſaturatè flavus inſtar croci; aliquando & ex profundo virore nigreſcens ferè. Duplicem plerùmque ſpeciem icteri ponere ſolent Medici, flavum nempe & nigrum; licèt certè plurimæ colorum diverſitates inter leviſſimè flaveſcentem icterum & nigrum ferè intercurrant, quod *Aretæus* optimè (*b*) notavit. Quia autem oculorum album, in flavum colorem mutatum, ſolet dare primum indicium icteri, hinc Græci ἰκτέρῳ etymon deduxerunt ab ἴκτις, quæ ſylveſtris muſtelæ ſpecies eſt, & oculos ſimili colore tinctos habet. *Suidas* autem ἀπὸ τῶν ἰκτίνων, hoc eſt, à milvis derivari voluit, quia & in harum avium oculis talis color obſervatur (*c*). Latini dixerunt Regium morbum, quòd regali ferè luxu ad curationem ejus opus crederent, *lecto etiam & conclavi cultiori, uſu, loco, ludis, laſciviâ, aliis, per quæ mens exhilaretur: ob quæ regius morbus dictus videtur* (*d*). Vocaverunt & arquatum vel arcuatum à ſimilitudine iridis, ob varium colorem. Alii dixerunt auriginem à colore flavo.

Dubium tamen moveri poſſet, an hepatis inflammatio icterum producat? Obſervata certiſſima docuerunt, omne impedimentum, tollens liberum exitum bilis cyſticæ in duodenum inteſtinum, poſſe icterum producere. Sic v. g. in recèns natis infantibus à glutinoſis lentis humoribus, qui in inteſtinis collecti hærent, frequens obſervatur icterus, expulſâ per leve purgans hac ſaburrâ, facilè curabilis. Obſervavi in quibuſdam mulieribus icterum graviditatis tempore, licèt nec ante graviditatem, nec poſt puerperium, hoc

(*a*) Definit Medic. n°. 276. Charter. Tom. II. pag. 264.

(*b*) De cauſis & ſignis Morb. diuturn. Lib. I. Cap. xv. pag. 45.

(*c*) Petit. Comment. in Aret. ibid. pag. 187.

(*d*) Celſ. Lib. III. Cap. xxiv. pag. 176.

Digitized by Google

morbo afficerentur. Fortè à tumente utero, abdominalia viſcera comprimente, & inteſtina ſæpe miro modo à ſitu removente, hoc fieri potuit: quandoque & duriſſimas fæces, & magnæ admodum molis, aliquot diebus poſt puerperium alvo reddebant, & paulò pòſt omnis color ictericus evaneſcebat: unde non improbabilis ſuſpicio naſcitur, colon illo in loco, ubi ſub hepate ponitur, fæcibus talibus, accumulatis diſtentum, ductum cyſticum comprimere potuiſſe. Si ergo tumor inflammatorius in hepate natus tali in loco ſit, ut poſſit comprimere exitum bilis cyſticæ, tunc nullum dubium eſt, quin poſſit talis hepatitis icterum producere. Verùm non adeo patet, omnem hepatis inflammationem icteri cauſam eſſe poſſe, quatenus nempe venæ portarum finibus infarctis impediretur bilis ſecretio; vel ab iiſdem vaſis inflammatis & tumentibus comprimerentur vicina vaſcula ſecretoria, bilem jam ſeparatam à ſanguine venæ portarum in ſe continentia. Certum eſt, bilem hepaticam colore & ſapore diverſam eſſe à bile cyſtica, & artificio ſummo, & penitus peculiari reptatu, arteriæ numeroſiſſimæ decurrunt per membranas veſicæ ſelleæ, utì injectiones Anatomicæ docuerunt; unde admodum veroſimile videtur, peculiarem adeo vaſorum apparatum ſervire hìc ſingularis liquidi præparationi & ſecretioni. Præterea naturaliter in hepate nec amaror adeſt ullus, nec flavus color, adeóque cùm icterus tali colore corporis ſuperficiem deturpet, non ab hepaticis vaſis obſtructis, ſed ab impedito exitu bilis cyſticæ in duodenum, ejúſque dein retropulſione in ſanguinem, ortum ducere videtur (*a*). Confirmant hanc ſententiam illa, quæ in cadaveribus obſervata fuerunt. Inventi fuerunt abſceſſus quandoque ſatìs magni in hepate abſque ictero prægreſſo; utì & alii tumores, qui mole ſuâ multa vaſa vicina comprimere debuerunt. Et contra, ubi ictero defunctorum cadavera luſtrabantur, inventæ fuerunt cauſæ manifeſtæ, quæ exitum bilis cyſticæ in inteſtinum duodenum impediverant; & quidem omnium frequentiſſimè repertæ hìc fuerunt calculoſæ concretiones, viam obturantes, de quibus poſtea adhuc dicendum erit.

Interim tamen hoc notari meretur, quòd ſanguis venæ portarum in ſe contineat proximam bili materiam, quæ inde poſtea per ſecretorios ramos in hepate ſeparabitur: unde ſi magna pars extremorum finium venæ portarum immeabili humore infarcta fuerit, impedietur hæc ſecretio bilis hepaticæ, & illud liquidum, quod paulò pòſt bilis vòcaretur, manebit miſtum reliquis, & cum ſanguine per totum corpus movebitur; adeóque debebit neceſſariò ſanguini induci quædam cacochymia, cùm maneant in ſanguine & accumulentur quædam partes, quæ naturaliter non debebant adeſſe; vel ſaltem non tantâ copiâ. Ubi poſt fervidiſſimas & ſiccíſſimas æſtates autumnali tempore graſſantur epidemicæ febres continuæ remittentes, tunc Obſervationes practicæ docuerunt, hepar frequenter affectum fuiſſe, & infarctum ſpiſſo ſanguine ad atrabilariam quaſi tenacitatem accedente: tunc in talibus ægris non apparet quidem ſaturatus ille flavus ictericorum

(*a*) Vide de his Medic. Eſſays Tom. I. Artic. XXXIII. pag. 305.

color;

Digitized by Google

color, ſed facies ceracea quaſi eſt, & pallido in dilutiſſimam flavedinem, inclinante colore, morbi hujus ſignum dat. Unde patet, talem ſaltem icteri ſpeciem ab hepatitide, ut cauſâ, ſequi poſſe; cùm jam *Aretæus*, uti paulò antè ad eamdem hanc paragraphum notatum fuit, innumeras poſſe eſſe colorum varietates, in variis icteri ſpeciebus, monuerit. Præterea obſervatur, bilem cyſticam, in putredinem dum incipit vergere, diffundi facillimè per omnia vicina loca, licèt nullum obſtaculum ſit in ductu cyſtico vel cholidocho: ſic in cadaveribus frequenter obſervatur, vicinum cyſtidi felleæ colon, omentum, peritonæum bilis colore ſuffundi. Ubi ergo per hepatitidem natam aucto calore bilis cyſtica incipit attenuari, & ad putredinem diſponi, facilè poterit & per vicinum hepar diffundi, cui increſcit veſicula fellis, & cum quo manifeſtis & patulis vaſorum propaginibus communionem habet evidentem.

Nato autem ab hepatitide ictero, ſequi debere ejus affectus, ſponte patet: de his autem dicetur ad §. 950.

PUTREFACTIONEM OMNIUM LIQUORUM ET VISCERUM, &c. Ubi hepar infarctum impedit liberum tranſitum ſanguinis venæ portarum, omnium viſcerum abdominalium, quæ ſanguinem ſuum venoſum in venam portarum evacuant, turbatur actio, & ſtagnatio naſcitur in illis. Præterea bilis inter omnes humores corporis noſtri maximè in putredinem vergit, & in cadaveribus prima incipientis putredinis ſigna circa hepar obſervari ſolent: ſanguis autem venæ portarum proximam bili materiem in ſe continet, adeóque patet, quantus hic ſubitæ corruptelæ metus ſit. Putridiſſimæ diarrhϾ & dyſenteriæ hepatitidem ſæpe ſequentes, hanc rem confirmant. Videantur & illa quæ ad §. 632, habentur, ubi de anxietate ab impedito tranſitu ſanguinis per venam portarum agebatur.

§. 919. HABETQUE pariter exitum in ſanitatem, illos morbos, mortem.

Videantur illa quæ ad §. 591, habentur.

§. 920. IN ſanitatem tranſit beneficio naturæ, vel artis.

Videantur dicta de duplici hac ſanationis via ad §. 885, ubi de pleuritide, ope naturæ vel artis ſanabili, agebatur.

§. 921. PER naturam autem benignâ reſolutione, aut coctione & excretione materiæ morboſæ.

Videantur iterum illa quæ in cura pleuritidis ad §. 886, habentur.

Digitized by Google

§. 922. RESOLUTIONE, ſi materies recens, lenis, & reliquæ conditiones adſunt (386.): tum ars diluendo, ſolvendo, leniter movendo, per epithemata, potus, clyſmata, negotium promovet.

Quales conditiones requirantur, ut inflammatio reſolvendò curari poſſit; pluribus dictum fuit ad §. 386. Verùm inprimis hîc metuendum eſt ab acrimonia humoris per hepar movendi: ipſâ enim ſtagnatione in magnis adeo vaſis ſanguis venoſus abdominalis acrimoniam acquirere poterit, cùm videatur, ut modò dictum fuit, plùs in putredinem vergere ob bilis materiam, quam continet. Præterea à materia atrabilaria ſoluta & mota, túncque ſemper acri, quandoque hepatitis producitur (vide §. 916.), & in ſimili caſu facilè patet, nullam benignæ reſolutionis ſpem ſupereſſe.

Verùm ſi nulla adſint ſigna, quæ functiones corporis multùm læſas docent, anxietas non adeo magna, febris impetus moderatus, tunc blandam reſolutionem ſperare poſſumus, quæ ſolutione concreti, & meabilitate per vaſa conciliatâ, obtineri poterit. Ars tunc tantùm ſubminiſtrat copiam diluentis vehiculi, remedia talia, quæ abſque motûs circulatorii augmento ſolvunt illa, quæ hærere incipiunt in anguſtiis vaſorum hepaticorum: qualia ſunt ſerum lactis recens, juſcula diluta, quibus incoquuntur lactucæ, borraginis, bugloſſi folia, ſcorzoneræ radices, &c; ſucci fructuum horæorum recentes, vel leviter cocti, rob ribeſiorum, ſambuci, & ſimilia cum ſale polychreſto, nitro, tartaro vitriolato, &c. Eliguntur autem inprimis illa, quæ putredini, hîc metuendæ, quàm maximè adverſa ſunt, & ſimul mollia ſatìs, cùm blanda humorum indoles ad curam per reſolutionem obtinendam ſemper neceſſaria ſit (vide §. 386.). Leves frictiones hypochondriorum, inprimis dextri, ſimul adhibitæ proſunt, poſtquam diluentia illa & reſolventia uſurpata fuerunt; ſic enim ſolvi jam incipiens materies in hepate, aucto parum motu venoſi ſanguinis abdominalis per frictiones, promoveri poterit, & vaſa obſtructa liberabuntur. Epithemata jam ex ſimilibus parata (vide §. 890. n°. 2.) eidem ſcopo inſervient. Clyſmata autem laudantur pariter, quia & in loco hærentia blandum fotum hepati largiri, & quia remedia ſolventia ſic injecta, venis bibulis reſorpta, directè & integris ſuis viribus ad locum affectum in hepate pervenire poterunt. Frequenter in febribus autumnalibus levis talis hepatitidis ſigna inveniuntur: anxietate quâdam circa præcordia potiùs quàm dolore, faciei ceraceo quaſi colore, urinis bilioſis, levi quandoque flavedine in albo oculorum, inprimis circa angulum majorem cognoſci hoc poterit; & ſolet ſimili methodo feliciter curari talis morbus, qui neglectus in principio, vel maximo motu, per vomitoria excitato, dum urgetur materies nondum reſoluta, & profundiùs impingitur in extremis vaſorum anguſtiis, chronicos morbos difficillimè curabiles poſtea producere poterit.

Digitized by Google

§. 923. COCTIONE, & excretione, dum in morbo hoc per ſua ſigna (916. 917. 918.) cognito 1. alvus fluit bilioſis cum pauco cruore ante diem quartum; 2. urináve excernitur multa, acris, craſſa, rubra cum ſedimento ſubalbo, diu continuata, ante diem quartum; 3. ſuperveniente dolore mitiori lienis ante ſigna ſuppurationis; 4. hæmorrhagiâ largâ ex nare dextra; 5. ſudoribus, materie, loco, tempore, continuatione, effectíſque, bonis.

Antea ad §. 594, de duplici hac via, qua morbi terminantur in ſanitatem; dictum fuit; per reſolutionem nempe ſtagnantis talem, ut illud cum reliquis humoribus abſque ulla ſanitatis noxa per vaſa fluere poſſit, vel per coctionem & excretionem materiæ morbi, ubi illa ſoluta quidem & mobilis reddita fuit, ſed ſimul tamen inepta eſt, ut integrâ manente ſanitate in corpore retineri poſſit; adeóque requiritur, ut excitatâ quadam ſenſibili evacuatione expellatur. In morbis acutis inflammatoriis, qui hactenus pertractati ſunt, ſolicitè fuerunt indagatæ illæ viæ, per quas fidelis Obſervatio docuerat, materiam morbi coctam cum felici ſucceſſu exire de corpore: idem jam hac paragrapho factum eſt, quæ ſingulatim expendi merentur.

1. Antea ad §. 830, ubi de peripneumoniæ ſimili curatione per coctionem & excretionem materiæ morboſæ agebatur, patuit, inflammatorium illud obſtruens, quod in anguſtiis ultimis arteriarum hæſerat, ſolutum & mobile redditum, facere ſputa flava, & quandoque dilatatis vaſorum extremis pauculùm rubri ſanguinei ſic tranſprimi ſimul, quod minora vaſa ſeroſa, vel lymphatica dilatata, ingreſſum, & ſenſim protruſum, tandem per extremos horum fines in trachææ cavum patentes, exire potuit. Quinimo tunc demonſtratum fuit, eamdem materiam, ubi per alvum expellebatur, bilioſam dictam fuiſſe ab *Hippocrate*, non quòd propriè bilis eſſet, ſed quia flavo calore bilem referret. Idem jam in hepatitide obtinet, & inflammatoria illa materia ſoluta & mobilis reddita brevì ſatìs viâ per porum hepaticum in inteſtinum duodenum venire poterit, ſícque per alvum exire. Utì jam minùs periti quandoque rupturam vaſorum periculoſam metuunt, dum ſputa illa flava cum ſtriis ſanguineis obſervant pleuriticis & peripneumonicis, ita & quandoque in hoc caſu dyſenteria adeſſe creditur, dum alvus bilioſis cum pauco cruore fluit: verùm ubi hepatitis, per hanc viam evacuatâ materie, in ſanationem tendit, non adſunt tormina valida abdominis, nec moleſtus ille circa anum teneſmus, quæ dyſenteriam comitantur. Facilè autem patet, talem materiem non ſemper puram exire, ſed in tam longo fiſtulæ inteſtinalis tractu, à duodeno ad anum uſque, contentis inteſtinorum ita permiſceri poſſe, ut non appareat diſtincta. Verùm novimus, tunc illam exiviſſe, ex levamine morbi ſequente talem evacuationem; hoc enim pro generali criterio in ſpontaneis talibus alvi fluxibus poſuit *Hippocrates*, utì ad §. 830,

n°. 3, notatum fuit. Interim tamen talem materiem ſubflavam, lentam, ſtercoracea pauca habentem, cum hypochondrii & lateris dolore exiviſſe, notavit *Hippocrates* (*a*) Notum autem eſt, hypochondrium abſque ulla additione apud *Hippocratem* ſemper ſignificare hypochondrium dextrum. *Galenus* pariter, in loco ad §. 915, citato, bilioſas alvi excretiones laudavit in hepatitide. Dicitur autem, talem fluxum alvi debere contingere ante quartum diem, quia ſi diutiùs morbus jam hæſerit, vix illa in ſanitatem, abſque alio morbo ſequente, mutatio ſperari poterit, & potiùs ſuppurationis futuræ metus eſt.

2. Utì materia inflammatoria ſoluta in hepate, bilioſa vaſa intrans commodè per porum hepaticum in inteſtina delabitur, & per alvum exit, ita & eadem materia ex finibus venæ portarum obſtructis in venam cavam ire poteſt, ſícque circulantibus humoribus permiſta per varias vias expelli de corpore. Cùm autem per urinas naturali lege plurima exeant de corpore, quæ relicta nocerent, ita & in hoc caſu fieri poterit. Videantur illa quæ de excretione ſalubri materiæ morboſæ per urinam in commentariis §. 594, habentur, utì & ad §. 830, ubi de ſanatione peripneumoniæ per ſimilem urinam agitur. *Galenus* in loco modò memorato copioſis urinis profluentibus hepatitidem levari poſſe tradidit; & *Trallianus* (*b*) radicis apii leve decoctum cum oxymelle commendat in hepatitide, ubi inflammatio concoqui incipit: nam per urinas materia ſubtrahitur, ait, & tumor imminuitur.

3. Notum eſt ex Phyſiologicis, omnem ſanguinem lienarem in hepar ire per venam ſplenicam, adeóque facilè patet, infarcto hepate & liberum humorum motum per lienem impediri tandem. Ubi verò in hepate incipit ſolvi illud obſtaculum, tunc videtur ſubitò reſtitui liber motus humorum per vaſa lienis, & fortè tunc majori impetu ſanguis per arterias lienares irruit, & aliquem moleſtiæ ſenſum facit, ſed minimè durabilem. Patet facilè, talem mitiorem dolorem lienis non juvare, quatenus excretionem materiæ morboſæ facit, ſed tantùm eſſe ſignum, quòd hepatis vaſa infarcta liberari incipiant, adeóque per alias tunc vias excretio materiæ ſolutæ & mobilis redditæ erit exſpectanda. Simul etiam apparet, tunc mitiorem talem lienis dolorem pro bono ſigno habendum eſſe tantùm, ubi nulla ſigna ſuppurationis adhuc adſunt; quia in valida hepatitide, & in vomica hepatis jam nata, talis dolor in liene naſcitur ideo, quòd vena lienaris impediatur ſanguinem ſuum tradere venæ portarum. Sic obſervatur quandoque talis dolor circa lienem, ubi hepar in ſcirrhum indureſcit; utì & etiam ſæpius in ictero pertinaci. Præterea, utì ad § 741, monitum fuit, tenſio quædam circa hypochondria ad dextram vel ſiniſtram partem, pro ſigno eſt futuræ criticæ hæmorrhagiæ narium, de qua ſequenti numero dicetur.

4. Quantùm boni in morbis acutis ſalubris narium hæmorrhagia faciat, ſæpius jam dictum fuit; & inprimis ad §. 741, ubi notabatur, & ipſam febrim ardentem quandoque ſic ſolvi. Neque talem hæmorrhagiam ſolùm

(*a*) Prædict. Lib. II. n°. 148. Charter. Tom. VIII. pag. 758.

(*b*) Lib. VIII. Cap. I. pag. 392.

Digitized by Google

prodeſſe, quatenus copiam ſanguinis minuit, admodum probabile videtur, cùm longè plùs juvare obſervetur, quàm aliæ quævis per artem factæ ſanguinis evacuationes. Imò ſæpius obſervavi in morbis, criticâ tali hæmorrhagiâ exire ſanguinem magìs nigricantem, neque colore illo rutilo præditum, qui ſanguini arterioſo proprius eſt; & quidem ſummo cum levamine. Vidi non ita pridem in pleuritico juvene poſt quintam etiam venæſectionem vix mitigari potuiſſe morbum, per nares autem erumpente ſanguine craſſo, nigricante, ſatìs copioſo, illico ſedari febrim, & levari omnia ſymptomata. Similem effectum & in hypochondrii tumore duro & dolente notavit *Hippocrates* (*a*) dicens: *Accidit autem & his, in primo circuitu ſanguinis è naribus profluvium, & plurimùm confert.* Et *Galenus* (*b*) pariter affirmat, *omnes, quæ in hypochondriis fiunt, calidas & acutas inflammationes hæmorrhagiâ narium judicari.* Verùm addidit, quòd per directum (κατ' εὐθυωρίαν) fluere debeat ſanguis; hepate nempe affecto ex nare dextra; & viciſſim liene vel locis vicinis ægrotantibus, ex nare ſiniſtra; quod ſolis obſervationibus, antiquorum Medicorum conſtat, utì pluribus ad §. 741, dictum fuit. Fortè tamen quandoque hæc regula & exceptionem patitur. *Heraclidæ* conjugi (*c*), febre acutâ laboranti, tertiâ die morbi ictericæ factæ, quarto die ſanguis ex nare ſiniſtra probè effluxit, & ſeptimâ die integre judicata fuit. Verùm quidem eſt, quòd huic mulieri & menſtrua ordinatim fluxerint, & ſimul ſudores toto corpore manentes & criticos habuerit, adeóque morbi ſolutio ſoli per narem ſiniſtram hæmorrhagiæ tribui non debeat. Verùm & ſæpius obſervatur, non unicâ tantùm, ſed pluribus diverſis evacuationibus criticis morbos curari, & quidem in ſimili morbo. Nam *Hippocrates* alibi (*d*) monuit, in febribus ardentibus, quibuſdam ægris ſexto die icterum ſuperveniſſe, talibúſque profuiſſe per veſicam purgationem, aut alvi exturbationem, aut largam hæmorrhagiam; notátque ſimul, tres has evacuationes contigiſſe *Heraclidæ*, qui vigeſimo die judicatus eſt.

5. De ſudoribus, morbi materiam ſubactam jam & mobilem de corpore evacuantibus, dictum fuit ad §. 594. n°. 2, ubi de omnibus, quæ hîc memorantur, agitur. Ipſam bilem, infarcto hepate, in ſanguinem regurgitantem per ſudores amaros exiviſſe de corpore in ictericis, obſervavit *Galenus* (*e*); & ſpiſſum ſudorem, lintea croceo colore tingentem, in icterica muliere prodiiſſe, evaneſcente poſt hunc ſudorem ictero, vidit *Chomel* (*f*).

(*a*) In Prognoſtic. Charter. Tom. VIII. pag. 613.

(*b*) De Criſibus Lib. III. Cap. IV. ibid. 430.

(*c*) Epidem. VII. Ægrot. 134. Charter. Tom. IX. pag. 599.

(*d*) Epidem. I. textu 65. Charter. ibid. pag. 66.

(*e*) De Sanitate tuenda, Lib. IV. Cap. IV. Charter. Tom. VI. pag. 120.

(*f*) Acad. des Scienc. l'an. 1737. Hiſt. pag. 69.

Digitized by Google

§. 924. UBI primùm apparet (923. nº. 1.) , ſtatim epithematibus, clyſmatibus, fomentis, potibus, victu, medicamentis, ea ſunt ſubminiſtranda, quæ valent diluere, reſolvere, movere, abſtergere, leniter expellere, putredini bilioſæ inprimis obeſſe.

Generalem hanc regulam (cujus ad §. 605. nº. 13. memini), poſuit *Hippocrates* in morborum curationibus : *Quæ ducere oportet, ducenda ſunt, quò maximè vergat natura, per loca conferentia.* Cùm ergo alvus incipit fluere bilioſis cum pauco cruore ante diem quartum, illam evacuationem promovere oportebit, non quidem per valida purgantia, quæ totum corpus turbant; ſed per lenia illa abſtergentia, quæ materiem morbi ampliùs attenuare valent, & mobilem reddere, & leni ſtimulo ſimul alvum promovent. Serum lactis recens verno vel æſtivo tempore, dum armenta lætè virentibus herbis paſcuntur, optimum eſt, & pro potu communi & medicamenti titulo : efficacius adhuc illud redditur, ſi decoquatur cum herbis illis, quæ planipetalæ lacteſcentes Botanicis ſolent vocari, *ſonchi*, *endiviæ*, *cichorea*, *taraxaca*, *ſcorzoneræ radices*, &c, quarum egregiæ vires in reſolvendo viſcido febrili antea ad §.614, laudatæ fuerunt, & quæ à *Tralliano* (*a*), pariter in hepatitide commendantur. Cùm autem hîc (vide §. 918,) ſubita putrefactio metuenda ſit, hinc & ſubacida vel aſceſcentia ſeliguntur, ut huic malo obviam eatur. *Tamarindi*, *rob ſambuci*, *ribeſiorum*, *ſyrupus è ſucco citri*, diluta in ſero lactis, decocto hordei, avenæ, &c, ideo ſolent dari : tales formulæ in *Materia Medica* ad hunc numerum habentur. Simul etiam epithemata & fomenta dextro hypochondrio, imò & toto abdomini applicantur, ſimilia ac laudata fuerunt in cura pleuritidis §. 889. nº. 3. Clyſmata autem ex ſimilibus parata injiciuntur frequenter, ut eluantur inteſtina craſſa, & ſimul hac ſpe, ut pars eorum, ſi diutius retineantur, per venas meſentericas reſorpta, directâ viâ in hepar tendat, ibíque diluendo, reſolvendo, abſtergendo proſit. *Hippocrates* (*b*) ſic in cura hepatitidis betæ decoctum cum melle & nitro laudavit pro clyſmate : dedit ſorbitiones hordeatas cum melle, pro potu mel, aquam, acetum, ſimul permiſta, quæ ſimilem, ac modò dicta, effectum præſtant.

§. 925. SI alter caſus adeſt (923. nº. 2.) utendum dictis (889. ad curam 888. nº. 2.), ínque iis addenda parum deterſiva.

De promovenda hac excretione materiæ morboſæ jam ſolutæ per renes, in cura peripneumoniæ ad §. 853, & pleuritidis 889. nº. 2, dictum fuit. Illa, quæ paragrapho præcedenti laudata fuerunt, hîc iterum proſunt ferè omnia : inprimis autem ſi largâ copiâ aquæ vel ſeri lactis diluta ſint, ut copioſum præbeatur urinæ vehiculum : taraxacum & ſimilia vi detergente

(*a*) Lib. VIII. Cap. 1. pag. 391. Charter. Tom. VII. pag. 674.
(*b*) De internis Affectionibus, Cap. 1.

Digitized by Google

diureticâ huic ſcopo pariter inſerviunt. Non enim hîc requiruntur acria diuretica, ſed leniora tantùm.

§. 926. IN tertio caſu (923. n°. 3.) eadem (924. 925.) peragenda; ſed lieni ſimul, & toti viæ ab eo in hepar, fomenta ſimilia danda.

Cùm dolor ille lienis, utì ad §. 923. n°. 3, dictum fuit, ſit ſignum materiæ morboſæ hepar obſtruentis, jam mobilis redditæ, ſponte patet, nihil aliud requiri, præter illa, quæ modò dicta fuerunt.

§. 927. IN quarto (923. n°. 4.) nares internè & externè emollientibus, tepidis fovendæ, donec ad levamen ſymptomatum fluxerit ſanguis; tum verò, ſi nimius fluor, compeſcendus lentè per ſtyptica & diætam; nec nimis citò.

Quibus ſignis prævideatur futura narium hæmorrhagia in morbis, ad §. 741, dictum fuit; quæ ergo dum adſunt, ſalubre hoc naturæ molimen promovendum eſt: quod pulcherrimè fit fomentis tepidis fronti applicatis, & inprimis vapore tepido per nares attracto, qui longè plùs laxat & emollit, quàm ipſa aqua calida. Solent largâ tali & criticâ narium hæmorrhagiâ ſtatim minui omnia ſymptomata, & rariùs contingit, ut periculum immineat à nimis copioſo ſanguinis fluxu: ſimulac enim debilitari incipiunt ægri, & in animi deliquium ferè delabi, contrahitur patula in naribus arteria, & ceſſat hæmorrhagia. Si verò his ſignis apparentibus pergeret adhuc ſanguis effluere, tunc compeſci deberet hæmorrhagia, non aliter: magnum enim periculum immineret recidivæ periculoſæ, ſi intempeſtivè nimis meticuloſus Medicus narium hæmorrhagiam ſupprimeret. Quomodo autem, & per quæ remedia ſiſti poſſit hæmorrhagia narium, & quænam circa hanc rem notanda ſint, videri poterit in commentariis §. 743, ubi de hac re egi. Stypticorum formulæ in *Materia Medica* ad hunc numerum habentur, & quidem diverſæ efficaciæ, ut pro re nata adhiberi poſſint.

§. 928. IN quinto denique (923. n°. 5.) requiritur uſus decoctorum diluentium, abſtergentiúmque largus.

Sudores tales critici ſuſtinendi ſunt largo uſu diluentium, & ſimilia ferè ac §. 924, habentur, hîc proſunt. Calida autem ſudorifera, quæ movendo celeriùs humores effectum præſtant, hîc minùs tuta ſunt. Largus ſeri lactis calidi potus, unà cum tepore lecti, feliciter talem ſudorem criticum ſuſtinet & promovet, novóque liquido ſubminiſtrato ſanguini, impedit ne per ſudores copioſos liquidiſſimâ ſuî parte orbetur nimis.

Digitized by Google

§. 929. **INPRIMIS** in his (924. ad 929.) cautio ſit, ne aliquid materiæ morbi in loco reſtet, difficulter poſtea ſuperandæ: & inde prima, atque benigna icteri ſpecies curatur.

Quamdiu motus febrilis durat moderatus, & ſimul ſolventia illa remedia adhibentur, poſſunt obſtructiones tales in hepate natæ reſerari, & in integrum ſanitas reſtitui: verùm ſi in melius vergente morbo æger pertæſus curam ulteriorem reſpuat, vel minùs attentus Medicus morbi reſiduum non expugnet, ſolent manere mala chronica curatu difficillima, & inprimis ſcirrhoſæ in hepate indurationes. In febribus autumnalibus epidemicis, poſt fervidiſſimas æſtates natis, toties hoc contingit, ut levis ſimul hepatitis adſit; & dum ſublatâ febre nondum ſolutum eſt omne, quod hepatis vaſis infarctum hæſerat, ſæpe poſtea languidam vitam ducunt, pallidi, ſubflaveſcentes, & difficillimè ad integram ſanitatem reducuntur: ſaltem longè pluribus opus erit poſtea, ut tollatur hepatis obſtructio jam inveterata, quæ in morbi principio faciliùs reſolvi potuiſſet. Hoc autem ideo inprimis fit; quia ſanguis venæ portarum, jam venoſus factus, minori impetu movetur, carens jam maximâ parte motûs à corde & arteriis ſanguini communicati. Unde *Hippocrates* (*a*), ſub alio quamvis nomine hepatitidem deſcribens, optimè monuit, quòd multis ſedatus, (non curatus integre) ejuſmodi morbus revertatur, túncque periculum ſit ne æger contabeſcat: deinde addit, quòd ſedato morbo optimam adhuc victûs rationem inſtituere debeat æger, & per quadraginta quinque dies lac vel ſerum lactis bibere, ſi anni tempus faveat, quia morbus gravis eſt, & multâ curâ indiget.

De ſignis autem, quæ docent perfectam ſanationem, dicetur §. 931.

§. 930. **SI** recens, vehemens, ſine ſignis & ſpe (922. 923.), erit tractanda eiſdem cautelis, remediis, methodo, ac pleuritis (890.); paraphrenitis (911.), & ſimiles morbi: niſi quòd ea, quæ leniter vi antiphlogiſticâ alvum emolliendo ſubducunt, pota, & per clyſma injecta, inprimis hîc proſint.

Quænam curatio requiratur ad morbos inflammatorios, ubi adhuc ſpes eſt inflammationem reſolvendo curari poſſe, interímque nulla ſigna docent, coqui & ad excretionem diſponi materiam morbi, ſatìs explicatum fuit in morbis acutis inflammatoriis hactenus pertractatis: ſimilis enim medela requiritur. Unde & *Hippocrates* (*b*) ſimpliciter dixit: *Huic* (hepatitidi) *confert, cùm dolor detinet, tum alia, tum fomenta eadem, quæ pleuritidi admovere.* Adeóque hæc non repetentur. Verùm leniter alvum ſubducentia, abſque majori motu excitato, hîc inprimis laudantur; quia & conducit inteſtina craſſa nullis fæcibus diſtenta eſſe, dum colon notabili ſuî parte ſecundùm hepar decurrat;

(*a*) De Internis Affectionibus Cap. I. Charter. Tom. VII. pag. 674. 675.

(*b*) Ibidem Cap. XXXIX. pag. 659.

Digitized by Google

currat; tum etiam quia illud, quod in hepate hæret immeabile, dum ſolvitur, facilem viam per ductum hepaticum in inteſtina invenit. Clyſmata autem laudantur ad eumdem finem, tum etiam quia hæc injecta, diúque retenta, ſícque per venas meſeraicas reſorpta, in hepar deferunt integras víxque mutatas remediorum vires. Simile quid indicaſſe videtur *Aretæus* (*a*), dum dicit: *Inedia primùm jubenda eſt, poſtea ciborum paucitas, ut ingredientibus* (medicamentis) *hepar vacuum ſit:* id eſt, ut hæc facilè penetrare in vaſorum anguſtias poſſint. In *Materia Medica* ad hunc numerum præcipua remedia, quæ hîc conducunt, & quædam formulæ habentur.

§. 931. SIGNA autem perfectæ ſanationis, color non ampliùs ictericeus in oculis; facie, urinâ, fæce alvi, cum abſentia ſymptomatum (918.).

Effectus hapatitidis præſentis enumerati fuerunt §. 918, qui ſimul ſigna diagnoſtica exhibent hujus morbi. Inter illa ſigna & color ictericeus numeratur, & quàm varius ille eſſe poſſit, tunc dictum fuit. Deſignat autem ſemper talis color, bilem, vel bili ſaltem proximam materiem, in ſanguinem regurgitaſſe, ubi naturaliter adeſſe non debebat, adeóque vitium eſſe in illo viſcere, quod bili ſecernendæ & in inteſtina deducendæ ſervit. Omnium autem prima coloris icterici indicia in adnata oculorum tunica apparent, & omnium ultima, reliquis hepatitidis ſymptomatibus jam ceſſantibus, vel ſaltem plurimùm imminutis, talis color ibi adhuc manet, quamvis dilutior. Pariter & in urina intenſior flavedo obſervatur, & fæces alvinæ vel albicant, vel griſeo colore argillam ferè referunt, dum bilis vel omnino non, vel ſaltem longè minori copiâ, in duodenum inteſtinum exit, quàm in ſanitate ſolet.

Ubi ergo nulla ampliùs flavedo in oculis obſervatur, nec ceraceus ex pallido flaveſcens color in facie, urina naturalem colorem habet, fæces alvinæ pariter; nullus dolor circa hypochondrium dextrum, nulla anxietas, præſertim repleto ventriculo, vel poſt majorem paulò corporis motum, percipitur, novimus perfectam ſanationem eſſe, & inprimis ſi per aliquot ſeptimanas nullum ex his ſignis redeat. Magnâ enim curâ cavendum eſt, ne hîc quid maneat morboſi, cùm plurimùm morbi chronici, à neglecta, vel non integre curata hepatitide, originem ducant.

§. 932. UNDE noſcitur origo, natura, effectus, curatio ſecundæ ſpeciei icteri gravioris.

Diſtinguuntur ſic variæ icteri ſpecies à diverſitate cauſæ, quæ illas produxit: idem manet huic morbo nomen, dum interim diverſam curationem requirit.

(*a*) De Curatione Morbor. acutor. Lib. II. Cap. VI. pag. 106. 107.

Digitized by Google

§. 933. SI autem in hepate inflammato (914. 915.), remedia (922. ad 931.) non, ſerò, fruſtra applicata; cauſa major; tum orietur ſuppuratio (387. 402.) jecoris, ſimilis ut alibi, niſi quòd ob copiam multi hìc liquidi cruenti & bilioſi ſtagnantis rarò bonum pus, niſi in parvis & exterioribus, plerumque verò funeſta putredo.

Quomodo & quibus de cauſis inflammatio in ſuppurationem tendat, jam antea dictum fuit, tam in Hiſtoria inflammationis, quàm in morbis acutis inflammatoriis antea pertractatis: adeóque ſufficiet hìc notaſſe illa, quæ in hepate ſuppurationem periculoſiorem reddunt, quàm in aliis locis corporis.

Totum hepar ſanguine plenum eſt, molle, & friabile viſcus, unde *Aretæus* (*a*) dixit: *Totum jecur eſt inſtar ſanguinis gelati;* ſed ſanguis ille proximam bilis materiam habet, & præterea inſignis hepatis pars ductibus ſecretoriis, bilem jam continentibus, conſtat; unde, uti ad §. 918, dictum fuit, omnia hìc adeo in putredinem prona ſunt. Sed ad benignam ſuppurationem (vide 387.) etiam requiritur humorum blanda indoles, adeóque patet, hìc ſemper funeſtam putredinem metuendam eſſe, & longè frequentiùs obtinere quàm benignam ſuppurationem. Unde *Aetius* (*b*) dixit: *Omnino conſimilia ex hepatis ulceribus promanare ſolent his, quæ à mortuorum corporibus deſtillant.* Sæpius vidi in defunctis ab hepatitide fœdo ſpectaculo ex ore & naribus cadaverum amurcoſam talem olidiſſimam materiam exiviſſe. Ideo & *Hippocrates* (*c*) pulcherrimè notavit diverſum exitum ſuppurationis in hepate natæ, dicens: *Qui ſuppurato hepate uruntur, ſi pus purum & album fluat, evadunt; in tunica enim his pus ineſt: ſi verò qualis amurca fluat, pereunt.* Ubi enim bona ſuppuratio fit, in uno loco circumſcripto pus colligitur: & fortè hoc tunc inprimis fit, quando circa exteriorem convexam hepatis partem vomica hæret, per externam hepatis membranam coercita & tecta: ubi verò in intima ſubſtantia hepatis abſceſſus fit, tunc in amurcæ ſimilem putrilaginem omnia convertuntur, & nulla ſpes ſupereſt.

§. 934. COGNOSCITUR id futurum 1. ex ſignis prægreſſæ inflammationis in loco, dolore inflammatorio, ictero flavo in oculis, cute, urinâ, fæce alvi apparente, febre acutâ, 2. ex abſentia reſolutionis (922.) cocti excretionis (923.), aut ſanationis (924. ad 933.) 3. ex mutatione ſymptomatum, remiſſâ acutie doloris, ſequente pulſatione, manente ictero, horroribus vagis. 4. ex duratione inflammationis non peſſimæ ultra triduum.

Ubi certi ſumus hepatitidem inflammatoriam prægreſſam fuiſſe, tunc non

(*a*) Ibidem.
(*b*) Serm. 10. Latin. edit. pag. 206.
(*c*) Aphor. 45. Sect. VII. Charter. Tom. IX. pag. 316.

Digitized by Google

adeo difficilis eſt diagnoſis exitûs hujus inflammationis in ſuppurationem.

1°. Hæc ſunt ſigna ἀναμνηστικά, quæ prægreſſam inflammationem revocant in cognitionem Medici : de his autem actum fuit.

2°. Tunc enim novimus, inflammatorium illud obſtruens manere adhuc in loco, quem priùs occupaverat.

3°. De his ſignis, quæ inflammationem in partibus corporis internis natam, & in ſuppurationem tendentem comitari ſolent, uti & de horroribus illis vagis, dictum fuit ad §. 834, ubi de ſimili peripneumoniæ exitu agebatur.

4°. Si enim inflammatio validiſſima fuerit, & peſſimis ſtipata ſymptomatibus, tunc potiùs lethalem gangrænam, peſſimámque corruptionem exſpectamus, quàm ſuppurationem. Verùm ubi manſerint omnia ſigna inflammationis ultra triduum, nec ulla ſigna reſolutionis, vel coctionis excretioniſque materiæ morbi apparuerint, in molli adeo viſcere vaſcula, inflammatorio immeabili ſanguine diſtenta, non poterunt ſuſtinere humoris vitalis, moti fortiùs per febrim, impetum abſque ruptura & effuſione contenti vaſis liquidi, unde tunc pus fit, uti antea in commentariis §. 387, explicatum fuit.

§. 935. FACTUM novimus : 1°. ex ſignis (934.) prægreſſis. 2°. tumore loci. 3°. mutatione ſymptomatum, loco doloris jam præſente gravitate partis manente ictero. 4°. ex debilitate magna, febriculâ hecticâ, ſiti ingente.

1°. Hoc ſponte patet.

2°. Notum eſt ex Anatomicis, quantum ſpatium in abdomine occupet hepar, adeóque in variis hypochondrii locis talis tumor apparere poterit. Præterea non tam facilè ſenſibus deprehenditur talis vomica hepatis, niſi versùs exteriora promineat : ſi enim circa concavam hepatis partem hæſerit, neque magnæ molis fuerit, patet facilè, difficulter diſtingui poſſe talem tumorem.

Præterea veſicula fellis, contento liquido diſtenta, fundo ſuo prominente ultra limbum coſtarum, poſſet & fallere abſceſſûs ſpecie. Anno 1732, cadaver aperui mulieris pauperculæ, quæ diuturno ictero conflictata, ultimis duobus vitæ menſibus nullos cibos ferre potuerat, ſicque lento maraſmo confecta perierat. Ante aperturam luſtrans cadaver, inveni ſummam macilentiam, cutim ubíque flaviſſimam, & in ilio dextro tumorem mollem, qui ab ultimo limbo coſtarum ad criſtam oſſis ilii uſque pertingebat; & cùm dolorem pertinacem ante mortem diu in toto hypochondrio & ilio dextro habuiſſet, fateor, me ſuſpicatum fuiſſe, fortè vomicam ingentem hepatis hîc latere poſſe. Verùm aperto cadavere, ſequentia inveni.

Ventriculus erat ingens, flatulentâ materiâ diſtentus, & à binis ſuis orificiis pendulus tam profundè deſcendebat, ut fundus ventriculi tribus tantùm digitis tranſverſis diſtaret ab oſſe pubis. Omentum ventriculi fundo nexum & colon, profundiùs adhuc detruſa fuerant : hepar lutidi coloris apparebat,

Digitized by Google

durum, exſuccum, ultra limbum coſtarum dextrarum multùm prominens, ſcirrhoſis tuberculis aſperum; ſed nulla vomica in hepate inveniebatur, verùm venæ portarum rami per hepar diſperſi admodum diſtenti erant; ſimiliter & venæ omenti, meſenterii, inteſtinorum, varicoſæ inveniebantur, & ſanguine turgidæ, licèt reliquum corpus in omnibus partibus appareret exſangue. Verùm tumor ille in ilio dextro apparens, erat fundus veſicæ felleæ, diſtentus contento liquido, ad os ilium dextrum uſque pertingens. Continebat veſica fellea plùs quàm libram liquidi limpidi, inodori, ſaporis leviter ſubſalſi, parum ſubvirideſcentis; ſimúlque calculos plurimos diverſæ magnitudinis & figuræ, qui extrinſecus cruſtam duriorem albam habebant, diffracti verò in meditullio continebant materiam admodum flavam, ſed molliorem.

Poſtea legi, fidelibus Obſervatis conſtitiſſe, ſæpius veſicæ felleæ repletæ & protuberantis tumorem pro abſceſſu hepatis habitum fuiſſe (*a*): fatetúrque celeberrimus *Petitus*, conſilio inſtituto inter plures Medicos & Chirurgos, tumorem ſimilem omnium votis habitum fuiſſe pro abſceſſu hepatis, & ipſi traditam fuiſſe provinciam aperiendi hunc tumorem. Verùm diſciſſis jam integumentis ſubſidere incepit ille tumor, unde egregius ille Chirurgus, ſimilium caſuum antea obſervatorum probè memor, ab ulteriori ſectione abſtinuit; prædixítque brevi per alvum prodituram bilem, quæ in cyſtide fellea hæſerat accumulata. Vix applicatus fuerat apparatus Chirurgicus vulneri integumentis abdominis inflicto, quin æger copiam bilis viridis alvo deponeret; & intra paucos dies convaluit. Aliæ plures ſimiles Obſervationes ibidem recenſentur.

Signa diagnoſtica præcipua, quibus à tumente veſica fellea diſtinguitur abſceſſus, ſunt, quòd ſuppurationem comitentur dolor pulſatorius; horrores vagi, & frequentiores & diuturniores; quòd tumor ab abſceſſu factus, non adeo limitatam figuram habeat, neque ſtatim in tali tumore fluctuatio appareat, & primò percipiatur in centro tumoris, omni reliquo ambitu adhuc duro (*b*). Facilè patet, tunc tantùm illam difficultatem diſtinguendi tales tumores adeſſe, ubi occupant illam regionem, ubi veſicula fellis ponitur.

3°. Videantur illa quæ de mutatione ſymptomatum, dum inflammatio in abſceſſum abit, dicta fuerunt ad §. 387, & §. 405.

4°. Antea ad §. 661, ubi de debilitate febrili agebatur, notatum fuit, quandoque ſubitam & ingentem debilitatem fieri, dum aliquid corrupti circa præcordia hæret. Cùm autem in hoc morbo (vide §. 918.) putredinis ſemper metus ſit, rariùs bonum pus hîc producatur (vide §. 933.), intelligitur ratio debilitatis ingentis, quæ abſceſſum hepatis comitari ſolet.

De febricula autem illa hectica, omnes ſuppurationes internas comitante, dictum fuit ad §. 835.

Cùm autem acrimoniam bilioſam, oleoſam, & putrida excrementa viæ

(*a*) Memoires de l'Académie Royale de Chirurgie, Tom. I. pag. 155. & ſuiv.

(*b*) Ibidem. pag. 161.

Digitized by Google

primæ ſitim febrilem producere antea ad §. 636, probatum fuerit, patet facilè ratio, quare quandoque tanta ſitis oriatur in hoc morbo, ut nullo potu expleri poſſit, utì Obſervata practica teſtantur. Simul etiam ſolet deleri omnis omnino ciborum appetitus ob eamdem rationem. In homine, cui ab externa contuſione valida, naſcebatur abſceſſus in hepate, aderat tantùm ciborum faſtidium, ut intra quindecim dierum ſpatium, alimenti defectu, totus emaciaretur (*a*).

§. 936. TALE apoſtema vel 1°. totum depaſcitur jecur; 2°. vel rumpitur in cava abdominis, effuſo pure ſanioſo; vel 3°. per vaſa bilioſa in inteſtina; vel 4°. per venam cavam in cruorem; vel 5°. elato tumore accreſcit peritonæo, atque ibi abſceſſum externum hepatis format, ibi apparentem.

Sequuntur jam diverſi exitus abſceſſûs in hepate nati.

1°. Antea, ubi de abſceſſu agebatur §. 406, probatum fuit, pus relictum in loco clauſo, augeri continuò, vicina conſumere & erodere, quod longè magìs adhuc obtinebit in hepate, cujus ſubſtantia adeo mollis & friabilis eſt. Imò & pus omni notâ bonum hepatis ſubſtantiam conſumere poſſe, obſervavit *Diemerbroeckius* (*b*). In cadavere enim invenit hepar vaſtæ admodum molis, ex quo, licèt boni coloris & integræ ſubſtantiæ eſſe videretur, eduxit undecim libras civiles puris albi, bene cocti & non fœtentis. Plures ſimiles caſus apud *Bonetum* (*c*) habentur.

2°. Quando vel à copia puris rumpitur abſceſſus, vel ab acrimonia puris hîc diu ſtagnantis eroditur membrana pus coercens.

3°. Ex ſtructura hepatis cognita facilè patet, exeſis finibus meatuum bilioſorum, pus in ductum hepaticum, & hinc in inteſtina venire poſſe. Talem hepatitidis ſuppuratæ exitum videtur notaſſe *Hippocrates* (*d*) dicens: *Qui circa hepar dolent, cardialgici, ſoporoſi, rigentes, alvo turbatâ, extenuati, cibos faſtidientes, multis ſudoribus diffluentes, purulenta per alvum dejiciunt.*

4°. Et per hanc viam pus ex hepate ſuppurato exire poſſe, facilè patet: tunc autem ſanguini miſcetur, & producit peſſima illa mala de quibus §. 941, dicetur. Fortè etiam per metaſtaſin ad alia loca corporis deponi poterit, & vario quidem eventu, pro diverſitate partis, quam occupat. Sequens locus *Hippocratis* (*e*) tale quid indicare videtur: *Quibus magnum & crebrum ſpiritum ducentibus icteri, & febres acutæ cum duris hypochondriis refrigeratæ fuerint, num his abſceſſus magni circa aures excitantur?* Non multùm tamen boni inde ſperandum eſſe patet ex locis ad §. 840, citatis, & ſequenti (*f*):

(*a*) La Motte, Traité complet de Chirurg. Tom. I. pag. 318.

(*b*) Anatom. Lib. I. Cap. XIV. pag. 65.

(*c*) Anatom. Pract. Lib. III. Sect. 17. Tom. II. pag. 295.

(*d*) Coac. Prænot. 448. Charter. Tom. VIII. pag. 878.

(*e*) Prædiction. Lib. I. n°. 166. Charter. Tom. VIII. pag. 806.

(*f*) Coac. Prænot. n°. 293. Charter. Tom. VIII. pag. 868.

Digitized by Google

men, & à potu ingurgitato, dum diſtenditur ventriculus, augetur anxietas. Nulla autem cardiaca ſummam illam debilitatem à putredine natam levare poterunt. Unde ſola mors tot malorum finem facere valet.

§. 939. SI ulcerà facta hepatis, & jam rupta effuderint ſuam materiem in cava abdominis, collecto ibi puri aſſiduò novum addunt; omne corporis humidum & pabulum in novum pus convertunt, cuncta viſcera putrefaciunt; hinc aſciten, mentiendo tympanitidem, creant, unde poſt lentam, terribilémque tabem, & ejus ſymptomata, mors: ſimilis ferè priori (938.) hæc icteri ſpecies, nulla arte ſanabilis.

Vomicam natam in hepate, dum rumpitur, pus contentum in cavum abdominis effundere poſſe, extra dubium eſt; & apud *Bonetum* (*a*) talia exempla habentur. Quare autem inſuperabile tale malum ſit, ad §. 912. 913, ubi de ſuppurato diaphragmate agebatur, dictum fuit. Longè autem minùs medelam admittet idem morbus ab hepatis abſceſſu natus, quia & major putredo adeſſe hîc ſolet, & major copia puris quotidie generabitur in hepate, ob majorem copiam ſanguinis per hoc viſcus tranſmittendi: adeóque augebitur quotidie aſcites purulentus, & omnia viſcera macerata in putrido hoc pure diffluent. Quare autem tympanitis ſequatur, ad §. 937, dictum fuit. Imò & periculum eſt, ne animi deliquium & ſubita mors ſequantur illo tempore, dum abſceſſus rumpitur: venæ portæ enim rami antea à vomica preſſi, nunc pure elapſo liberi, à ſanguine impetuoſiùs irruente, rumpi facilè poterunt; præcipuè cùm à pure acriori tam diu accumbente, macerati fuerint, & quaſi ſemiexeſi.

Facilè ergo patet, tale malum pariter inſanabile eſſe, neque & hîc curam palliativam multùm boni facere poſſe.

§. 940. QUOTIES verò ſuppurata materies & ichor, exeſis finibus meatuum bilioſorum, in horum amplitudinem, indéque in inteſtina fluxerint, pro varietate affectatæ viæ, vomitus fœtidos, putrefactos, purulentos, ichoroſos, albi, cinericei, fuſci, flavi, nigri coloris, vel ſimiles alvi evacuationes producunt, cum ſumma virium jactura, titulo fluxûs colliquativi, brevì lethales. Novus hic iterum icteri exitus, maximè metuendus.

Cùm meatus bilioſi, ſenſim latiores facti, tandem in unum ductum hepaticum coeant, patet ſatis, purulentam materiam, ſemel hos meatus ingreſſam, declivi viâ in inteſtinum duodenum venire poſſe, indéque in ventriculum, túncque per vomitum exire, vel per totum inteſtinorum tractum, ſícque per alvum expelli.

(*a*) Anatom. Pract. Lib. III. Sect. 17. Tom. II. pag. 295. & ſeq.

Bonum

Bonum quidem eſt, purulentam materiem expelli de corpore, verùm ſæpe, antequam exeat, magnam hujus viſceris partem depaſta jam fuit ſuppuratio, & locus ille ulceroſus ad perfectam depurationem deduci nequit, ſine qua conſolidatio obtineri non poterit (vide §. 402.). Quinimo, licèt hoc fieri poſſet, ſæpe per validam ſuppurationem tantùm de hepatis ſubſtantia perit, ut poſtea ejus functiones ad ſanitatem requiſitæ reſtitui nequeant; unde facilè patet, & in hoc caſu in anguſto ſpem eſſe.

Majus autem minúſve diſcrimen demonſtrat copia & qualitas materiæ evacuatæ: ſi enim ingens quantitas boni cæteroquin puris ſic ſubitò exeat de corpore, novimus magnam partem hepatis per ſuppurationem conſumptam eſſe, adeóque & tunc magnum diſcrimen adeſſe. In juvene, ob neglectam in initio morbi ſanguinis detractionem, purulentâ hepatitide laborante, non potuit omni arte funeſtum exitum avertere *Tulpius* (*a*), licèt pus per alvum exiret, & ſub finem morbi æquè liberaliter per os excerneretur. Ubi autem ichoroſum, fœtidum, & varii coloris exit, intelligimus peſſimam conditionem loci ulcerati; inprimis ſi ſimul ſubita ſequatur virium jactura, quæ & in phthiſi conſummata alvi fluxum colliquativum, in ultima funeſti morbi periodo, comitari ſolet. Ita enim quandoque tota ſubſtantia hepatis in ſaniem converſa exit, ut ſola membrana externa, ſed craſſior facta, ſupereſſe inventa fuerit, cavum ſaccum referens; qualia exempla plura recenſet *Bianchi* (*b*)

Unde *Aretæus* (*c*), poſtquam monuerat, hepate ſuppurato quandoque pus ad inteſtina converti, recenſet diverſitatem materiæ per alvum tunc evacuatæ, malo ferè ſemper cum eventu: ſimul indicat, læſo inſigniter per ſuppurationem validam hepate, alimenta non concoqui, unde quibuſdam poſt ulcus hepatis, etiam ſanatum, hydrops tamen ſequitur. Tunc autem bonam ſpem habet tantùm, *ſi omnia remittantur, pus album, leve, æquale, inodorum, venter dejiciat, cibaria verò concoquat.* Hæc enim ſigna bonam ſuppurationem cum viſcerum integritate ſuperſtite demonſtrant.

In tali caſu illa, quæ blandè detergunt ulceroſum locum, omnémque putredinem arcent, uſum habent; qualia ad §. 924, laudata fuerunt.

§. 941. SI verò in venæ cavæ exeſos fines, hinc in ipſam, denique in maſſam ſanguinis eadem liquida (940.) ſe effuderint, miſcuerintque, teterrima oriuntur, & brevì exitialia, ſymptomata; animi deliquia enormia, frequentia; debilitates ſummæ; pulſus omni modo malus; perturbatio omnium functionum ſimul; mors improviſa. Novus iterum icterus.

Notum eſt, venam cavam inferiorem hepatis ſubſtantiæ quaſi innaſci, &

(*a*) Obſerv. Med. Lib. II. Cap. XXVII. pag. 141.
(*b*) Hiſt. Hepat. part. 2. Cap. IX. pag. 173.
(*c*) De Cauſis & ſignis morb. diuturn. Lib. 1. Cap. XIII. pag. 41.

Digitized by Google

dum ex hepate egreditur per diaphragma tranſire, & illico abire in ſinum venoſum dextrum: adeóque ſi ſubitò boni etiam puris copia ſic miſceatur ſanguini venoſo, illud momento pòſt pelletur per pulmonis anguſtias, ibíque poterit hærere, & ſubitam ſuffocationem producere. Si autem loco boni puris acer ichor, putridáve ſanies, ſic ſanguinem inundet, & cum illo per totum corpus diſtribuatur, intelligitur facilè, omnes omnino totius corporis functiones turbari debere ſimul & ſemel, ac tenera pulmonum & encephali vaſa ab acri humore per illa moto erodi poſſe, unde ſubita & inevitabilis mors fiet. Si vel ſola blandi chyli major copia, ſanguini ſubitò permiſta, febrim excitare poſſit (vide §. *586. lit.* 1.); ſi materia critica ſoluta & mobilis reddita tantas turbas movere valeat (vide §. *587. 619.*) in corpore; quid non metuendum erit ab ichore corrupto ſanguini affuſo?

Ubi autem ſenſim ſanguini miſcetur materia in hepate collecta, nondum penitus à conditionibus boni puris degenerans, fortè illud inde elui poſſet per urinas, vel per metaſtaſin ad loca minùs periculoſa deponi: verùm, utì ad §. *936.* n°. 4. dictum fuit, *Hippocratis* Obſervata videntur ſuadere, non fieri facilè in hoc caſu ſalutarem metaſtaſin. Per urinas autem quandoque exire poſſe, *Aretæus* (*a*) monuit, dicens: *Si verò ad interiora repat abſceſſus, longè Medico natura præſtat: aut enim ad inteſtina, aut ad veſicam pus convertet: verùm multò innocentior eſt ad veſicam via.* Et poſtea ſubjungit, ubi de excretione materiæ purulentæ in hepate collectæ per alvum egit: *Optimum verò eſt, per urinas criſin fieri; ſecurior enim & minùs noxia eſt hæc puris via.*

§. 942. QUO quidem caſu (941.) nulla valida medela habetur, largus autem uſus eorum, quæ vires focillant, putredini reſiſtunt, humida reſtituunt, aliquid proficit.

Ex dictis patet ſummum metum eſſe, ne cacochymiâ purulentâ onuſtus ſanguis peſſima mala faciat: longè magìs ſi pus in hepate collectum jam degenerare inceperit in ſaniem putridam. Sola indicatio Medica tunc hæc eſt, eluere de ſanguine illud corruptum, magnâ copiâ liquidi diluentis & blandè detergentis exhibitâ; putredinem hîc maximè metuendam cavere, vel natam jam emendare, quantùm per artem poſſibile eſt; ſimúlque blando, & à putredine alieno nutrimento, novos humores ſuppeditare corpori in locum illorum, quæ jam corrupta eliminari debent de corpore. Serum lactis recentis cum acetoſa coctum, juſcula carnium cum ſucco citri vel arantiorum, vinum Rhenanum, decocto panis, oryzæ, avenæ, &c. dilutum, tunc præ reliquis proſunt. Spiritus acidi foſſiles, inprimis ex ſale marino, alcoholis vini triplâ copiâ permiſti, & repetitis deſtillationibus bene uniti, putredinem emendant quàm efficaciſſimè; laudantur tunc & aquæ minerales, quatenus per omnia ferè vaſa mobiles, abſtergunt, abluunt, & per urinæ vias, quandoque & per alvum educunt. Verùm magna plerumque debilitas comitari

(*a*) Ibidem.

ſolet hunc morbum, & obſervant omnes Practici, aquas illas, cæteroquin adeo ſalubres, nihil prodeſſe, niſi tantùm de viribus vitalibus adhuc ſuperſit in corpore ægro, ut moveri poſſint. Formulæ tales, quæ in hoc caſu conducerent, in *Materia Medica* ad §. 944, habentur.

§. 943. **A**T ſi ultima obtinet mali ſpecies (936. n°. 5.), tum deprehenſus tumor, lino, ferro ignito, cauſticis, lanceolâ aperitur; vulnus leniter erodentibus & ſuppurantibus tam profundè exeditur, donec ad vomicam perventum.

In hoc caſu quantocyus via puri in hepate collecto paranda eſt: optimè enim *Aretæus* (a) monuit: *Si extra feratur abſceſſus, non ſecare utique malum eſt: ſi enim ita ſinatur, à pure jecur ereditur, nulláque mortis dilatio eſt.* Interim tamen, cùm adeo ſanguinolentum viſcus hepar ſit, & omnium venarum originem, & ipſius ſanguinis fontem, in hepate ſtatuerint veteres Medici, hinc ſummum periculum metuebant à ſectione; unde *Aretæus* (b) mox ſubjungit: *Si ſecare autem malis, profluvii ſanguinis periculum inſtat, ſtatimque hominem perdi contingit, nam ſanguinis è jecore profuſio nullo modo coerceri poteſt.* Ideo voluit ſectionem inſtituendam eſſe ferro candenti, ut ſimul & ſecaret & combureret, atque ita metuendam hæmorrhagiam cauterio actuali compeſceret eodem momento, quo vulnus infligeretur. Et *Hippocrates* (c) in eodem caſu, cùm hepar maximum fuerit, & extrorſum prominuerit, inuri juſſit. Interim tamen videtur à ſectione prudenter inſtitutâ non tantum periculum eſſe lethalis hæmorrhagiæ: dum enim pertunditur talis abſceſſus, cultelli vel lanceolæ apex hæret in ſacco pleno pure, quod removet ad magnam ſatis diſtantiam membranam pus coercentem à vaſis ſuppoſitis. Præterea Obſervata docent, viſcerum totam ſubſtantiam per abſceſſus purulentos quandoque conſumi, abſque ulla hæmorrhagia, licèt maxima etiam vaſa ſanguinea adſint. Docet hoc phthiſis, in qua ſæpe totus pulmo conſumitur, antequam moriantur, nec tamen hæmorrhagiâ pereunt: & in hepatis abſceſſu, quo pertuſo libra una & media puris effluxerat, & in cujus cavo poſt mortem pugnus circumrotari poterat abſque ulla reſiſtentia, mirabatur *La Motte* (d) nihil ſanguinis exiviſſe. Præterea *Aretæus* (e) voluit, ferrum candens tantùm intrudi debere uſque ad puris locum: verùm hæmorrhagiæ metus tantùm eſſet à vaſis exeſis, vel cultello lædendis, quæ in profundo hærerent vomicæ; adeóque patet cauterium ne tunc quidem pervenire ad locum, è quo hæmorrhagia metuenda foret. Porrò ſi eſcharâ ſic inuratur, aliquot ſæpe dies requiruntur, antequam illa, optimis etiam remediis emollita, à vivis partibus ſeparata, cadat; quod non ſine magno dolore fit: imò ſæpe, tali eſcharâ jam deciduâ, adhuc ſcalpello opus eſt, dum nondum ſaccus ille pu-

(a) Ibidem.
(b) Ibidem.
(c) De Internis Affection. Cap. xxx. Charter. Tom. VII. pag. 661.
(d) Traité complet de Chirurgie, Tom. I. pag. 327.
(e) Loco paulò antè citato.

Digitized by Google

rulentus apertus eſt: qualis caſus habetur apud *Bianchi* (*a*), ubi cauſtico potentiali, quamvis profunda eſchara inuſta fuiſſet, tamen adhuc ſcalpello pertundi debebat. Cùm autem hoc in caſu periculum in mora ſit, patet, ſectionem uſtioni præferendam eſſe. Præſtat autem priùs ſcalpello dividere integumenta abdominis, ut abſceſſûs pars prominens in conſpectum veniat; & tutò dein abſque ulla læſione partium vicinarum pertundi poſſit.

Cùm autem eventus, periculoſi hujus mali, incertus ſit, & qualitas puris emiſſi ferè tantùm docere poſſit, an æger ſuperſtes eſſe poſſit, vel non; monendum priùs eſt, certam inſtare perniciem, niſi citò paretur puri in hepate collecto exitus; neque tamen, aperto abſceſſu, certam ſalutem promitti poſſe. Sic Medicus prudenter ſuæ famæ conſulet.

§. 944. SI tum album, æquale, leve, inodorum, ſpecillum non colorans, pus extrorſum exit, ſpes eſt: oportet enim ut ulcus tractare (402. ad 413.) ſimul interna depurantia medicamenta adhibere.

Recenſentur hîc boni puris notæ, de quibus antea ad §. 387, uti & aliis in locis dictum fuit: novimus tunc nullam adeſſe putredinem, ſed per benignam ſuppurationem extrema vaſorum, infarcta ſanguine immeabili, ſeparata eſſe, adeóque ſpem eſſe ſanationis, licèt tamen nondum abſit metus: nam & bonâ ſuppuratione in hoc viſcere poſſunt exhauriri omnes vires, & ſenſim contabeſcere æger. Locus *Hippocratis*, ubi prognoſis illa habetur, ad §. 933, citatus fuit. Quomodo autem ulcus apertum tractari debeat, in capitulo *de Abſceſſu*, ad numeros in textu poſitos dictum fuit.

Simul conducent & illa remedia interna, quæ ad §. 942, laudata fuerunt; quorum & formulæ quædam in *Materia Medica* ad hunc numerum habentur.

§. 945. SI autem flavus, fuſcus, lividus, niger, fœtidus, ſpecillum colore iridis inficiens, ranioſus, amurcoſus ichor prodit, ſenſim exedetur jecur; conſumetur æger; fiéntque ferè eadem ſymptomata (941.).

Omnes enim hæ dotes puris educti deſignant illud degenerare à conditionibus boni puris præcedenti paragrapho enumeratis; & quidem illo ordine, quo recenſentur in textu hæ diverſitates puris emiſſi, periculum infauſti exitûs creſcit, & major corruptelæ gradus indicatur. Simul etiam tunc novimus, peſſimam debere eſſe conditionem loci, in quo corrupta talis materia hæſit, & ſæpe ſatis diu.

Interim tamen & Obſervata Medica docuerunt, quandoque evaſiſſe ægros; licèt aperto abſceſſu præter pus bonum, & alia exirent. Juveni enim quatuordecim annorum, poſtquam calefacto admodum corpore, pedes aquæ fri-

(*a*) Hiſt. Hepat. parte tertiâ Tom. I. pag. 368.

gidæ immerſiſſet, orta fuit febris, quæ tandem abſceſſum magnum in hepate fecerat, unde totus corporis habitus marceſcebat. Aperto dein abſceſſu & educto pure, dum renovabatur apparatus Chirurgicus, exibat materies ſanguinolenta, ſpiſſa admodum, quandoque flava, amara, omni dote bilioſa, & ſemper aderant flocculi, qui ipſam hepatis vaſculoſam ſubſtantiam manifeſtè referebant. Ne autem ſtagnans in hoc ulcere materia reſorberetur & ſanguini denuo admiſceretur, cannulam argenteam, pluribus foraminulis à latere pertuſam, & obtuſo apice inſtructam, immiſit aperturæ ulceris peritiſſimus Chirurgus, ut ſic liberrimè ſemper exire poſſet collecta materia: ne autem excoriaretur à depluente liquido acriori vicina cutis, laminâ plumbeâ illam tegebat. Febricula lenta, quæ hactenus adfuerat, minuebatur quotidie, redibat ſolita toroſitas corpori ſenſim, & brevì conſolidabatur ulcus (*a*). Verùm notatur in miro hoc caſu, vomicam hæſiſſe in anteriori & convexa hepatis regione, nec recenſentur talia ſigna, quæ magnam putredinem ſimul adfuiſſe docerent.

Quandoque & alius liquor præter pus exivit, ſuperſtite ægro. Ita *Lyſerus* in epiſtola ad celeberrimum *Bartholinum* (*b*) notat, quòd, hepate ſuppurato, per candens ferramentum via facta fuerit puri, copioſè erumpenti, quod per plures dies confertim effluxit. Dum autem Chirurgus ſtylum profundè in ulceris cavum demitteret, aquæ citrinæ copia ad tres libras & ultra profluxit; quo fluxu ceſſante, pus iterum prodiit, & perrexit ultra annum exire, ſed mediocri quantitate, & relicta fuit in dextro hypochondrio fiſtula.

Unde apparet, ſemper quidem magnum diſcrimen adeſſe, ubi à bono pure degenerans materia exit; certum tamen interitum tunc tantùm præſagiri, ubi putrida exit ſanies. Unde *Hippocrates* in loco ad §. 933, allegato, & in *Coacis* (*c*) ſtatuit: *Quibus hepate inuſto velut amurca exit, lethale.* Fæx autem illa nigricans & ſubpinguis quæ in oleo olivarum expreſſo ſubſidet ἀμόργη dicitur, utì patet ex Dictionario *Erotiani* (*d*), qui plures dictiones *Hippocratis* collegit & explicuit. Deſignat autem talis amurcoſa materia, aperto abſceſſu profluens, ipſam hepatis ſubſtantiam in putrilaginem diffluere.

§. 946. ATQUE rurſum ſi poſt inflammationem jecinoris adſunt conditiones (392.) ſcirrhus ibi naſcetur, qui tumore, duritie, incremento, & ſuam ſedem, & vicina lædit, hinc iterum eadem ferè mala, ſed lenta producit; mollibus non auſcultat; acribus in cancrum (492.) horrendum vertitur, cujus dein terribilia effecta intelliguntur ex (49?.) comparato cum hac ſede affecta: præcipuum ſcirrhi talis effectum, icterus perpetuus.

(*a*) Academ. des Sciences l'année 1730. Hiſt. pag. 53.
(*b*) Epiſt. Thom. Barthol. Tom. II. pag. 639.
(*c*) N°. 451. Charter. Tom. VIII. pag. 878.
(*d*) Charter. Tom. II. pag. 110.

Digitized by Google

Quomodo & quibus de cauſis inflammatio in ſcirrhum abeat ad §.392, dictum fuit; & in morbis inflammatoriis, hactenus pertractatis, patuit, quandoque duros tales & indolentes tumores manere, qui ſolâ mole & preſſione vicinorum vaſorum moleſti ſunt, & viſcerum, in quibus hærent, functiones turbant. Frequenter autem tales ſcirrhoſas indurationes in hepate inveniri, & ipſe in cadaveribus vidi, & fide digniſſimæ aliorum Obſervationes teſtantur. Aliâ occaſione (vide §. 485.) dictum fuit, materiam atrabilariam ſanguinis, & bilis, ſcirrho originem frequenter dare; ſed & hæc ſæpe hepatitidem producit (vide §. 916.). Accedit præterea, quòd lentiori impetu ſanguis venæ portarum moveatur per hepar; unde, ubi febrilis motus vel ſponte ſuâ, vel per venæſectiones, aliáque velocitatem circulationis minuentia remedia, nimis citò ſopitur, antequam ſolutum fuerit illud inflammatorium concretum, vel benignâ ſuppuratione ſeparatum, tunc talis ſcirrhoſa durities in hepate manet, & poſt ea chronicis morbis difficillimis dat originem. Hunc hepatitidis exitum, optimè notavit *Aretæus* (*a*), dicens: *Verùm ſi à phlegmone hepar non ſuppuratur, nemini dubium fuerit, tumorem durum ſubſidentem* (loco ἵζον *Petitus* legit χρονίζοντα temporis progreſſu) *in ſcirrhum mutari ac ſtabiliri; quando continuus dolor non infeſtat, quúmque adeſt, obſcurus ſentitur.* Et poſtquam varia mala, quæ ſcirrhum hepatis comitari, vel ſequi ſolent, enumeravit, dicit: *Malorum autem colophon hydrops.* In hydropicorum autem cadaveribus frequenter inventum fuit hepar ſcirrhoſum, uti poſtea in capitulo *de hydrope* ad §. 1229, dicetur. Quandoque hepar ſcirrhoſum redditum immaniter mole augetur ſimul, qualem caſum habet *Bonetus* (*b*) mulieris, cui poſt ulcus ſub dextra axilla diu apertum, dein imprudenter conſolidatum, dolor circa hepar obortus eſt; & tumor qui ſenſim auctus icterum producebat, fruſtra tentatis pluribus remediis, in tantam molem excrevit, ut dies noctéſque in ſella, dextro latere versùs terram reclinato, ſedere cogeretur. In cadavere totum hepar ſcirrhoſum repertum fuit, & quatuordecim libras civiles in lance pendens. Alii ſimiles caſus ibidem habentur. Aliquoties inveni in cadaveribus totum hepar exſuccum, inſtar corii rigidi, ſed contractum & mole inſigniter minutum. Mira hepatis facies deprehenſa fuit ab eruditiſſimo Medico *Cornelio Henrico Velſe* (*c*) in cadavere hydropicæ mulieris; totum enim hepar erat mole parvum, durum, ac rigidum, & in omni ſua ſuperficie tam gibba quàm concava aſperum tuberibus ſolidis & ſibi mutuò ferè contiguis, quæ ex baſi latiori, ipſi hepatis ſubſtantiæ inſidente, in apices obtuſos & rotundos deſinebant; in hepatis diſciſſi interioribus nulli ſcirrhi nec vomicæ repertæ fuerunt. Nec tamen miſera hæc mulier de moleſtiis in hypochondrio dextro conqueſta fuerat, ſed quidem circa cardiam; & fatetur egregius ille Vir, quòd in vivente nullum tumorem aut peculiarem duritiem hypochondrii dextri percipere potuerit.

(*a*) De Cauſis & Signis morbor. diuturn. Lib. I. Cap. XIII. pag. 42.

(*b*) Anat. Pract. Lib. III. Sect. XVI. Obſerv. 3. Tom. II. pag. 280.

(*c*) In Diſſertatione Inaugurali de mutuo ingreſſu inteſtinor. & aliis machinæ humanæ extraordinariis. Lugd. Batav. 1742, pag. 43.

Facilè autem patet, tales tumores ſcirrhoſos premendo vaſa vicina producere omnia ferè eadem mala, ac §. 918, recenſita fuerunt, niſi quòd omnia lentiori gradu procedant, quia tumor inflammatorius augetur velociter, ſcirrhoſus autem lentiſſimè ſolet increſcere. Frequentiùs autem ſcirrhoſæ tales indurationes in hepate naſcuntur, quàm fortè creditur, inprimis ſi febres autumnales, poſt fervidiſſimam æſtatem epidemicè graſſantes, nimis citò corticis Peruviani uſu ſupprimantur: ſolet tunc ſupereſſe color ictericius in oculis, ponderis prementis ſenſus circa præcordia auctus, repleto poſt paſtum ventriculo. Niſi tunc ſubitò ſolventiſſimis remediis, ad §. 924, laudatis, magnâ copiâ & diu ſumptis, ſuccurratur, indomabilis poſtea ſcirrhus manet; languent tales ægri diu, pallidi, ſubicterici, & ſæpe in hydropem tandem incidentes pereunt. Ubi autem confirmatus jam ſcirrhus diu hîc hæſit, & vel per febrim natam, aut acria remedia, agitetur, per vomitoria v. gr. purgantia valida & ſimilia, in cancrum degenerat, utì antea in ſcirrhi Hiſtoria dictum fuit. Si jam applicentur illa, quæ ad §. 499, de horrendis cancri exulcerati, omnia vicina depaſcentis, effectis dicta fuerunt, ad ſedem in hepate occupatam à ſimili malo, ſatìs patet, quantis cum cruciatibus inevitabilis mors ſequi debeat. Quandoque obſervatum fuit, poſt icterum diuturnum horrendos naſci in abdomine dolores, ſanguinem magnâ copiâ ſurſum & deorſum exire, unde animi deliquium & mors: tunc veroſimile videtur, cancroſum acrem ichorem eroſiſſe vaſa. *Bonetus* (*a*) ex *Ballonio* talem caſum recenſet, ubi hepar poſt mortem, cancri modò affectum, reperiebatur.

Quare autem, & quo in caſu icterus perpetuus ſcirrhum hepatis comitetur, explicatum fuit ad §. 918.

§. 947. UNDE patet, id malum per ſua ſigna cognitum (946.) mitiſſimè tractandum, ſanari vix unquam.

Quando de ſcirrho agebatur, patuit, quanta ſit difficultas in curatione etiam illis locis, ubi manubus acceſſus datur, & epithemata, frictiones, ſuffumigia adhiberi poſſunt: ſimul conſtitit, quantâ cautelâ opus ſit, ut determinetur, an cura debeat adhiberi, cùm tantus metus ſit in ſcirrho, inveterato inprimis, ne in cancrum degeneret. Evidens ergo eſt, ſummâ prudentiâ opus eſſe, ut talis morbus tractetur, & ſola illa tuta eſſe, quæ abſque acrimonia, abſque augmento velocitatis humorum, ſolvendi vim exſerunt, de quibus antea jam dictum fuit. Sed & ſimul patet, talibus remediis incipientem in viſceribus ſcirrhum ſuperari poſſe, non verò ſufficere, ut duriſſima & lapidea ferè moles ſcirrhoſa in hepate tollatur. Unde & *Galenus* (*b*) dicit: *Hepatis autem ſcirrhum, incipientem quidem, ſæpe curavimus, inveteratum verò neque ipſe ſanare potui, neque alium novi, qui poſſet. Omnes enim ita affectos omnino ſequitur hydrops. Plurimi autem longiori temporis*

(*a*) Anatom. pract. Lib. III. Sect. 17. Obſerv. V. Tom. II. pag. 199.

(*b*) Lib. II Method. Med. ad Glaucon. Cap. VII. Charter. Tom. X. pag. 380.

Digitized by Google

ſpatio intereunt, nonnullos verò brevì perire vidi, quibus alvus multa dejiciebat. Notandum autem, quòd *Galenus* inveteratum ſcirrhum hîc non vocaverit, qui per annos jam duraſſet, nam in textu habetur ἐκταθέντα δ' εἰς πλείους ἡμέρας, quod non adeo longum temporis ſpatium ſignificat. Videtur autem admodum probabile eſt, celeriter ex hoc morbo periiſſe illos, quibus ſcirrho in cancrum jam degenerante, acris ichor in inteſtina depluens, immedicabilem & ſubitò lethalem hypercatharſin fecerat.

§. 948. SI autem in parva modò parte jecoris, exigua talis inflammatio hæſit, calculo, ſcirrho exiguo, puſtulæ, exiguo abſceſſui, originem dabit: quæ per ſe parum, ſed ortâ febre, multa mala pariunt.

Docuit Anatome, & inprimis injectiones *Ruyſchianæ*, viſcerum fabricam ex vaſorum textura conſtare, quam pro informi parenchymate antiquitas Medica habuit: ſed & in partibus corporis humani, hac arte præparatis, per microſcopia manifeſtè videmus, vaſa in omni ferè puncto ramulis emiſſis inter ſe communicare, atque ita obſtructione exiguâ natâ in quodam loco, non illico intercipi omnem humoris vitalis per partem affectam motum, ſed per alios vaſorum ramulos liberos, per anaſtomoſin communicantes, viam fieri. Hoc autem requirebatur, ne à levi obſtructione ſtatim inſigniter lædi poſſet viſcerum actio. Si ergo in hepatis exigua parte talis inflammatiuncula hæſerit, non producet magna mala, & ideo vix cognita negligitur; dum tamen in loco affecto ſimiles effectus producit, licèt minores, ac valida inflammatio in toto hepate nata. Poterit ergo & inde manere parvus ſcirrhus, quandoque & minimus calculus, dum humores in hepate ſecreti, imò & ſanguis venæ portarum humorem ſecernendum continens, adeo in concretionem calculoſam pronus eſt, uti ad §. 916, dictum fuit. Dum evolvimus ſcripta illorum, qui in cadaveribus demortuorum cauſas morborum ſcrutati ſunt, invenimus ſatis frequenter repertas fuiſſe, & in hepate, & in aliis viſceribus, leves tales vix animadverſorum morborum reliquias, quæ nullis indiciis in viventibus ſe manifeſtaverant. Idem toties obſervaverunt & Anatomici, qui violentâ morte peremptorum hominum cadavera in uſus Academicos quotannis diſſecant. Interim tamen & hoc verum eſt, durum talem tumorem, licèt exiguum, premere tamen & utcumque impedire ipſi adjacentia vaſa, effectu quidem non adeo ſenſibili, dum pacato motu per vaſa moventur humores; verùm ubi per febrem velociùs moti humores vaſa ſimul plùs diſtendunt, tunc in omni ambitu duri talis tuberculi facilè inflammatio naſcitur, & per viciniam propagatur, unde plurima mala fiunt. Sic obſervamus ſcirrhum in mammis in corporibus euchymis ſæpe per plures annos manere innoxium, nec mole augeri: ubi verò ab alia cauſa febris excitata movet celeriùs ſanguinem, augetur ſubitò, & brevì in cancrum degenerat. Patet ergo facilè, ob eamdem rationem & in hepate à ſimilibus cauſis, licèt in initio levibus, multa mala produci poſſe.

§. 949.

Digitized by Google

§. 949. TANDEM etiam inflammatio hepatis deſinit ſubitò in mortem, ſi cauſæ inflammationis tam validæ, ut nihil per totum jecur tranſire queat, febre ſimul intenſâ urgente: tum ſtrictum ad fines, dilatatum ad vaſa hepar, nullam functionem obit; fit icterus ſubitus & ingens; rumpuntur vaſa; effunditur ſanguis & bilis; moritur illico æger. Id futurum prædicit. 1. vis morbi in hepate cognita; 2. ſumma & ſubita reſolutio virium: at verò jam fieri docet vomitus, aut ſeceſſus ſanguinis, bilis, fæcis amurcoſæ, viridis, nigræ, fœtidiſſimæ, cadaveroſæ, ſingultus magnus, perpetuus; febris intenſiſſima; ſitis inextinguibilis, ſubitus admodum pallor.

Huc uſque conſiderati fuerunt, diverſi hepatitidis exitus, dum vel in ſanitatem benignâ reſolutione (§. 922.), vel coctione & excretione materiæ morboſæ (§. 923.) terminabatur, vel in alios morbos abibat, factâ ſuppuratione (§. 933.) vel relicto ſcirrho (§. 946.). Supereſt jam, ut conſideremus, quomodo peſſima hepatitis quandoque mortem, & ſubitò quidem, producat, ut medelâ efficaci illico adhibitâ ſuccurratur, vel ſaltem, ſi arte omni major morbus fuerit, ex ſignis obſervatis mortem brevì ſecuturam prævideat Medicus, & prædicat, ſicque omni culpâ vacet. Ideo *Hippocrates* (*a*) monet Medicos, ut prognoſi formandæ in morbis incumbant ſeduli, cùm ſanos omnes ægrotos facere nemo poſſit: *Sic enim omnes eum meritò admirabuntur, & Medicus optimus cenſebitur. Namque & eos, qui ſervari poſſunt, multò etiam meliùs ſervare poterit, & longo tempore ſingula præmeditatus, & eos, qui tum obituri mortem, tum evaſuri ſint, ſi præviderit, prædixeritque, omni prorſus culpâ vacabit.*

Ubi ergo materiæ inflammatoriæ, anguſtiis vaſorum impactæ, tenacitas maxima eſt, & copia tanta, ut obſtruendis omnibus vaſis ſufficiat, ſimúlque febris valida urgeat ſanguinem in loca obſtructa, totum hepar tumet, omnia vicina comprimit, adeóque & bilis exitum in inteſtina impedit; unde ſubitò ictericus color per totum corpus diffunditur. Verùm cùm adeo friabile hepar ſit, & mollia omnino ac pulpoſa vaſa habeat, illa, jam diſtenta ultra modum, tantam vim ſuſtinere diu non poterunt abſque ruptura; hinc effundentur humores in cavum abdominis, & cita mors ſequetur. Præterea in tali caſu aboletur influxus vitalis humoris in arterias, effluxus per venas, túncque gangræna adeſt (vide §. 419.) brevì omnia hîc putreſaciens. Validiſſima autem talis, & ſubitò perimens hepatitis, raRò fit, niſi ubi ſubitò tenax materies, fuſa & mobilis reddita, in hepar irruit, & ſimulac ſemel omnia ejus vaſa opplet. Ita *Hippocrates* (*b*) monet, quandoque ab atra bile, in hepar irruente, acutam adeo naſci hepatitidem, ut æger animam ſubitò efflet. Subitam talem vaſorum rupturam, & enormem hinc hæmorrha-

(*a*) In Prognoſtic. initio. Charter. Tom. VIII. pag. 583 & ſeq.

(*b*) De Internis Affectionibus, Cap. XXIX. Charter. Tom. VII. pag. 659.

Digitized by Google

giam pariter in hepatitide metuiſſe videtur *Aretæus* (*a*). Sic enim habet: *Sanguinis utique profluvia ex hepate omnium maxima fiunt: venarum enim radicatio* (eſt); *neque in ipſo valida phlegmone haud ita frequenter, neque in partibus magis præcipuis oritur, homo enim vitâ excedens prævenit.* Et paulò pòſt ſubjungit ſequentia: *Si verò à majori cauſa, plagâ, vel continuis corruptionibus multorum vitioſorúmque ciborum, ebrietate, vehementi refrigeratione, phlegmone in portis jecoris fiat, celerrima pernicies.* Ita etiam ſi caloribus æſtivis, vel validiſſimo corporis motu, pinguedo omenti fuſa magnâ copiâ & impetu in hepar ruat, &, difficiliùs tranſire potens per vaſa minima, obſtruat ultimos venæ portarum fines, ruptis vaſis, ſubita mors fit. Calido æſtivo tempore hoc quandoque obſervatur in armentis, quæ lætis in paſcuis pingueſcunt: incipiunt languere, angi ſubitò, vertiginoſa fieri, oculi flaveſcunt, paulò pòſt concidunt mortua, & totum abdomen plenum ſanguine invenitur. In equis, inprimis obeſioribus, poſt quietem ſubitò validiſſimo curſu exercitatis, idem quoque contingit ſatìs frequenter, & pariter ſanguis extravaſatus, quandoque & fuſæ pinguedinis aliquot libræ inventæ fuerunt in abdominis cavo.

Signa autem funeſti talis in hepatitide eventûs ſunt:

1°. Si v. gr. in atrabilario corpore, vel in homine valde obeſo, calidiſſimâ tempeſtate, & exercitio corporis, ſtagnantia dudum in motum deducta fuerint, vel ſi quis ſudante poſt validum motum corpore frigidiſſimæ aquæ ſe immerſerit ſubitò, tunc novimus tales cauſas prægreſſas fuiſſe, unde jure tale malum metuitur. Si tunc ſubitò ingens anxietas, ob denegatum ſanguini venæ portarum per hepar tranſitum (vide §. 631.), ſequatur, in tumorem elevetur hypochondrium dextrum, oculi flaveſcere incipiant, febris valida inſurgat, novimus jam adeſſe illum morbum, & quidem periculoſiſſimum.

2°. Signa hìc recenſita docent, vel vaſa rupta ſanguinem largâ copiâ fundere, túncque ſumma illa & ſubita virium reſolutio obſervatur, & ſubitus pallor oritur in vultu; vel, gangrænâ natâ, omnia jam putreſcere. Quandoque, ruptis vaſis hepatis, ſanguis in cavum abdominis delabitur; aliquando & in inteſtina vel ventriculum venit, túncque ſurſum vel deorſum expellitur. Memòrabilis talis caſus habetur apud *Veſalium* (*b*) de celebri Juriſconſulto, qui languidâ valetudine dudum vixerat; cúmque nonnulla per tranſennam percunctatus fuerat de morbo ſuo *Veſalium*, qui circa hepar hærere obſtructionem dixit, promiſit ſe ſequenti die adfuturum Anatomicæ demonſtrationi, circa viſcera abdominalia inſtituendæ, ut nempe morbi ſui ſedem attentè conſideraret. Verùm eodem die, paucis poſtea horis inter cœnam de mira corporis imbecillitate conqueſtus fuit, ac impeditâ reſpiratione, & paulò pòſt exſpiravit. *Veſalius* ſequenti die tam ſubitæ mortis cauſam in cadavere inquirens, invenit univerſum corporis ſanguinem adhuc calentem in peritonæi cavum confluxiſſe, rupto venæ portarum trunco. Hepar totum candidum erat, & multis tuberculis aſperum, & tota anterior jecoris pars, & uni-

(*a*) De cauſis & ſignis morbor. acut. Lib. II. Cap. VII. pag. 19.

(*b*) In Epiſtola de rad. Chinæ, Tom. II. Operum pag. 674.

Digitized by Google

verſa ſiniſtra ſedes, inſtar lapidis indurata erat; poſterior verò pars, ubi vena cava hæret, putredine vitiata & mollis apparebat. Si autem in chronicis & lentis talibus hepatis morbis tandem rumpantur vaſa, an non idem metuendum erit, dum ſubitò infarcto toto hepate, febris acuta urget ſanguinem valido impetu in loca obſtructa? In Epidemicis *Hippocratis* (*a*) talis caſus habetur, qui hoc docet. *Chartadi* enim febris ardens oborta erat, cum bilis copioſa ſurſum & deorſum evacuatione, & circa lienem tumor rotundus obſervabatur, ſignum dans, ſanguinis tranſitum ex liene per hepar impediri: eâdem die ſanguis ad congii menſuram per alvum exivit, repetitâ etiam vice; tertiâ vice grumos concreti ſanguinis excrevit: aderat autem anxietas circa cardiam, quæ poſtea augebatur; accedebant animi deliquia, & delirium; ſub veſperam magna jactatio corporis præ anxietate: pedes frigeſcebant, pectore & capite incaleſcentibus, & inſtante jam morte parvis ſudoribus diffluebat: ubi verò aliquid per alvum dimitti velle ſibi dixiſſet, oculis defixis, paulò pòſt exſpiravit. Qui omnia hujus morbi phœnomena conſiderat, non dubitabit, ægrum hunc acutiſſimâ hepatitide laborantem, ruptis vaſis, ſanguine per alvum effuſo, ſubitò periiſſe. Unde & in *Coacis* (*b*) dixit: *Sanguinem ſplendidum dejicere, malum eſt, tum aliàs, tum ſi quis dolor adſuerit.* Et alibi (*c*) *Lethale autem & alvum ſanguinem dejicere, multâ grumoſâ dejectione: item album & liquidum cum ventris tumore.* Ubi notandum, quòd alba illa & liquida dejectio cum ventris tumore ſatis indicent bilem non venire in inteſtina, adeóque circa hepar malum latere.

Inde etiam apparet, quare *Hippocrates* (*d*) ſanguinis vomitum cum febre damnaverit.

Ubi autem unà cum febre intenſiſſima, & ſiti inexplebili, per alvum oliḋiſſima & cadaveroſum fœtorem ſpirans amurca exit, certò novimus hepatis inflammationem in gangrænam abiiſſe, totúmque hoc viſcus peſſimâ putrilagine corrumpi, adeóque certam mortem inſtare. Singultum autem in hoc morbo pro peſſimo ſigno haberi, jam antea ex *Hippocratis* locis ad §. 915, citatis, conſtitit. Verùm & ſingultus oriri poteſt ab effuſo copioſo ſanguine, uti aliâ occaſione ad §. 659, monitum fuit. Pleraque ex peſſimis illis ſymptomatibus, dum hepatitis in ſubitam mortem tendit, habet *Aretæus* (*e*), dicens: *Ignis enim profundus, obſcurus, acer, pulſus torpidi, doloris ſpecies varia omnis generis: nonnunquam enim dextra in parte defigitur, adeo ut acutum telum adactum eſſe videatur; interdum torminibus ſimilis eſt: rurſum verò interdum dolor cum ſumma gravitate conjungitur, atque inter dolendum proſtratio virium & vocis privatio, &c. colore ex atro viridi infecti ſunt, plumbeo quaſi, &c; magna eſt in corpore ſegnities, extrema frigent, tremor adeſt, horrores, ſingultus inanis convulſivus, icterus, mera bilis, totum corpus bilioſo colore perfunditur.*

(*a*) Lib. VII. Ægrot. XIV. Charter. Tom. IX. pag. 558. 559.
(*b*) N°. 605. Charter Tom. VIII. pag. 888.
(*c*) Ibidem n°. 611.
(*d*) Aphoriſm. 37. Sect. 7. Charter. Tom. IX pag. 311.
(*e*) De cauſis & ſignis morbor. acutor. Lib. II. Cap. VII. pag. 19.

§. 950. Ex his omnibus expoſitis (914, ad 950.) intelligi poſſunt infinita ſymptomata in morbis acutis occurrentia; quorum ignota ratio inanes malignitatis fabulas produxit: nam ab hepate omnia viſcera abdominis, adeóque omnes illorum actiones, digeſtionis, aſſimilationis, nutritionis, refectionis ſanguinis, excretionis alvinæ, pendent. In hepate triplex, facilè in calore putreſcens humor, ſanguis multus & ſolutus, bilis veſicaria, & hepatica: hepatis cum diaphragmate & corde magna vicinitas: finibus bilioſis obſtructis facilè liquor portarum bilioſus in cavam tranſit. Tum ex iis ſolis perſpicitur, quàm varia, quàm multiplex icteri idea? Cur aliquando facilè ſanetur, & quando? Cur ſæpe ſit pertinaciſſimus? Cur ſæpe citò, ſæpe tardè admodum occidat? Cur per vices accedat, maneat, abeat, redeat? Cur cum tantis anxietatibus, vomitu, dolore, convulſione, præcedentibus, appareat, quieſcat, redeat? & quid tum denotet? Cur in acutis tam calamitoſus ante ſeptimum diem? Cur tam inexpugnabilis in iiſdem poſt ſeptimum diem? Cur dyſenteriâ largâ, citò deſinente, tam bene ſanetur? Cur miſſio ſanguinis tam parùm hos morbos juvet? Cur in omni morbo acuto adeo attendendum ſit ad hypochondriorum dolores, tumores, retroſurſum elevationes? Cur color oculorum, urinæque tam citò icterum præſentem & abeuntem deſignent? Cur vitia inflammatoria, ſuppuratoria, gangrænoſa, ſcirrhoſa, cancroſa, lienis, ventriculi, omenti, meſenterii, inteſtinorum, ſemper ipſum hepar adeo violenter infeſtent? Cur tam enormiter vitia inflammatoria hepatis viciſſim & ſcirrhoſa illa afficiant? Cur jecur tam immenſum augeri, tumere, iterúmque exſiccari poſſit? Cur hydrops à malo hepatis, & tympanitis eò crudelior? Cur ab hydrope extenuatio, & exſiccatio hepatis, cum prætumido liene? quæ dyſenteria hepatica? &c. Sunt enim infinita, quæ huc ſpectant.

Sequuntur jam corollaria quædam practica, quæ ex illis, quæ hactenus de hepatitide dicta ſunt, ſequuntur, & multùm lucis tam cognitioni, quàm curationi morborum affundunt.

QUORUM IGNOTA RATIO, &c. In febribus acutis duplex inprimis diſcrimen obſervaverunt Medici: vel enim aderat validior ſanguinis circumductio, cum calore magno totius corporis, reſpiratione citâ, anheloſâ; pulſu celeri, forti, magno: videbant tunc omnia, quæ humorum copiam & motûs celeritatem minuunt, inſigniter prodeſſe, ut venæſectionem, diluentia, nitroſa, &c; & ſæpe feliciter per artem ſanari hos morbos, licèt in initio invaderent ſummo cum impetu. Verùm & aliud febrium acutarum genus ob-

ſervatur pejus longè & periculoſius, ubi illico vires proſternuntur; calor longè mitior adeſt, ſæpe & frigus extremorum, anxietas magna, pulſus celerrimus, debilis, maximè inæqualis, ſæpe quaſi evaneſcens ſub digito tangentis Medici, ſitis ſæpe vix ulla. Has febres ob ſubitam illam, etiam in robuſtis, virium proſtrationem, abſque ullis evacuationibus factis, malignas vocaverunt Medici, & non ſine ratione. Docuit jam Obſervatio, in talibus febribus profuiſſe illa remedia, quæ vires oppreſſas erigerent, & aromatico ſtimulo incitarent utcumque: ſcordium, ruta, angelica, & ſimilia, alexipharmaca dicta, dabantur in his febribus optato cum ſucceſſu, dum largâ copiâ aquæ infuſa, addito pauco vino, vel aceto, calida potabantur. Dum enim his impletum foret corpus, blandus ſudor ſolebat ſequi, per quem ſurgebant vires vitales, & expellebatur ſæpe de corpore epidemicum illud miaſma, quod omnia hæc mala fecerat. Ubi autem prioribus febribus, in quibus magnus calor, inflammatoria ſanguinis ſpiſſitudo aderant, talis medela fiebat, omnia ruebant in pejus, & ſummo periculo exponebantur ægri. Unde *Sydenhamus*, utì ad §. 736, dictum fuit, adeo inſurgebat in illud malignitatis vocabulum, quod Medici omnibus morbis gravioribus applicabant, etiam inflammatoriis; & calido regimine ac ſudoribus vi expreſſis, perdebant plures ægros, qui bonâ Medendi Methodo ſervari potuiſſent.

Cùm autem in hepatitide magna ſæpe adſit anxietas (vide §. 631.), & ab impedito libero tranſitu per venam portarum impediri, vel turbari ſaltem debeant omnium viſcerum abdominalium functiones, magna quandoque debilitas ſimul adſit ob corruptam ſæpe in hoc morbo bilem, circa præcordia hærentem (vide §. 661.), minùs periti quandoque tractaverunt hepatitidem inflammatoriam pro febre tali maligna, magno certè ægrorum damno. Sedula Obſervatio cauſarum hepatitidis (§. 916.), & effectuum (§. 918.), qui ſimul ſigna morbi præſentis ſunt, non patietur attentum Medicum hìc falli.

IN HEPATE TRIPLEX, &c. Bilis inter humores inquilinos corporis acerrima eſt, & citò putreſcens (a); ſanguis ipſe venæ portarum proximam bilis materiam continet: verùm bilis efficacia talis eſt, ut ſanguinem ſolvat; unde poſt diuturnum icterum, ſoluto nimis ſanguine à bile admiſta ſolet immedicabilis hydrops ſequi. Præterea ſanguis venoſus, ab inteſtinis & ventriculo redux, continet fluidiſſimam partem, quam venæ meſentericæ reſorpſerant; ex liene per venam ſplenicam veniens ſanguis dilutus eſt & attenuatus; omenti ſanguis venoſus habet in ſe reſorptum tenuiſſimum rorem, qui in cavum abdominis ex arteriis exhalaverat: unde patet ratio, quare ſanguis venæ portarum dilutus ſit & ſolutus, quamvis venoſus jam redditus perdiderit multa, per arterioſas ſecretiones inde ablata: omnibus enim bene conſideratis, videntur plura reddi huic ſanguini, quàm inde ſeceſſerant. Verùm talis ſanguis, in maximo trunco portarum venæ & majoribus ejus ramis, obſtructo hepate, ſtagnans, in loco adeo calido, reſpirationis perpetuâ actione conquaſſatus, proximam bilis facilè putreſcentis, materiam continens, citò corrumpitur; & ideo, utì ad §. 933, dictum fuit, ſuppuratione in he-

(a) H. Boerhaav. Inſtitut. Medic. §. 99.

Digitized by Google

pate natâ, rarò bonum pus fit, ſed potiùs metuenda eſt funeſta putredo.

HEPATIS cum diaphragmate et corde magna vicinitas. Quàm largâ ſuperficie hepar diaphragma tangat, ex Anatomicis notum eſt: quinimo contiguo hepate diaphragmatis dextra pars magìs ſurſum premitur in thoracem, quàm ſiniſtra (*a*). Præterea diaphragmatis ſuperficies abdomen ſpectans, undique tegitur peritonæo, præterquam circa cavam venam, ubi hepar nudum contingit (*b*). Non mirum ergo hepatis morbos diaphragma ſæpe etiam afficere, cujus rei exemplum ad §. 936. n°. 5. habetur.

Verùm & magnam viciniam cum corde habet: nam inter hepar & pericardium, cor continens, tenuis tendinea diaphragmatis pars interjacet. Præterea vena cava inferior hepati innaſcitur, & ubi ex hepate emergit mox diaphragma penetrat, & facit ſinum venoſum dextrum. Ex quibus patet hepatis morbos inſignes & vicino cordi nocere poſſe.

FINIBUS biliosis obstructis, &c. Quidquid enim per venam portarum fluit, duplici viâ inde exit: vel enim per canales ſecretorios venit in porum hepaticum; vel per fines ultimos venæ portarum in ramos venæ cavæ, per hepatis totam ſubſtantiam diſtributos, pergit, ſícque in cavam, ſinum venoſum & cor dextrum. Cùm autem bilis hepatica, à ſanguine venæ portarum ſecreta, ipſo ſanguine ſit tenuior, ſi obſtaculum hæreat circa fines bilioſos, patet ſatìs, quòd facilè materia hæc bilioſa unà cum ſanguine dilabatur in venam cavam, totámque ſanguinis maſſam cachexiâ bilioſâ inficiat. Verum quidem eſt, canales bilem à ſanguine venæ portarum ſecretum ferentes difficiliùs obſtrui; cùm ex anguſtiis in latiorem canalis partem ſit hujus liquidi motus; ſed circa ingreſſum ductûs communis in inteſtinum duodenum major anguſtia eſt, & ibi ſæpe naſcuntur obſtacula. Præterea, uti jam antè notatum fuit, bilis, imò & ipſe ſanguis venæ portarum bili proximam materiam continens, admodum inclinat in calculoſas concretiones, quæ ſemel natæ, & auctæ quotidie, has vias obſtruere poſſunt. Deinde omnes tumores in hepate nati, inflammatorii, ſuppuratorii, ſcirrhoſi, ſteatomatoſi, &c, premendo vicinas partes, quibus adjacent, tale impedimentum producere poterunt. Videantur illa quæ ad §. 119, de hac re dicta fuerunt.

Verùm uti, obſtructis canalibus bilioſis, tranſitus fit materiæ bilioſæ in venam cavam, ſic & obſtaculo nato circa ultimos fines venæ portarum, ita ut ſanguis in venam difficulter tranſire poſſit, quandoque videntur ſic dilatari rami ſecretorii bilem vehentes, ut & ſanguinem tranſmittant, qui tunc in duodenum exit ſæpe largâ copiâ, & ſurſum vel deorſum expellitur de corpore. Ab atrabilaria tenacitate inprimis difficilis talis tranſitus ſanguinis ex ultimis finibus venæ portarum in cavam naſci ſolet, & puto me in praxi tales caſus ſæpius obſervaſſe, & ferè ſemper in macilentis hominibus, atrabilariæ temperiei; inprimis in illis, qui tabaci fumo abutentes quotidie, ingentem copiam ſalivæ exſpuendo, perdunt; quæ cæterùm deglutita ſanguini redditur, unde ſeceſſerat. Vidi ſic hominem, cui poſt anxietatem circa præcor-

(*a*) Albin. Hiſt. Muſcul. Lib. III. Cap. LXXXI. pag. 300.

(*b*) Ibidem. pag. 308.

dia, & cardialgiam moleſtam, oriebatur ſanguinis vomitus, & paulò poſt per alvum magnâ copiâ etiam exibat, unde intra paucas horas defecit. In cadavere, cum quibuſdam amicis, in Anatome ſatìs verſatis, luſtravi magna cum cura omnia viſcera abdominalia, nec ullum vas ruptum invenire potuimus, nullam inſignem labem in ullo viſcere obſervavimus. Plures poſtea tales caſus vidi, ſed non ſemper funeſtos; imò plurimos vidi evaſiſſe, & poſtea ſatìs ſanos vixiſſe, licèt tam valida ſanguinis evacuatio contigiſſet, ut convellerentur præ inanitione ſubita vaſorum. Facilè tamen patet, ſemper magnum diſcrimen adeſſe, licèt & multi evadant poſt talem ſanguinis vomitum vel ſeceſſum. In omnibus illis vomitum cruentum præceſſerat tenſio abdominis moleſta, & diu afflixerat cardialgia, inprimis repleto ab aſſumptis cibis ventriculo. Verùm antea, ubi de *Anxietate febrili* agebatur, notatum fuit, licèt in hepate hæreret obſtaculum, præcipuum tamen ægritudinis ſenſum circa cardiam percipi ab ægris, unde & illud ſymptoma hanc opinionem confirmat. Videntur autem illi evadere, quibus non ruptis vel eroſis vaſis, ſanguis effunditur, ſed dilatatis vaſis bilioſis exit in duodenum; unde & illa, quæ in anguſtis finibus venæ portarum hæſerant infarcta, omni preſſione ſanguinis à tergo urgentis liberata, retropelluntur in vaſa majora (vide §. 140, & 400.) & ſolvitur feliciter hepatis obſtructio.

Similia in praxi videns, incepi intelligere, quare *Hippocrates* (*a*) dixerit: *Quicumque ſanguinem vomunt, ſiquidem ſine febre, ſalutare: ſi cum febre malum. Curare oportet refrigerantibus & adſtringentibus.* Talia adhibui certè cum optimo ſucceſſu, ut dilatatis & diſtractis vaſis rediret debita firmitas: juvat etiam, quòd, multo ſanguine evacuato, ægrîſque talibus multùm debilitatis, vaſa minori copiâ liquidi, & lentiùs moti, repleta, ſponte ſuâ contrahantur. Alius adhuc apud *Hippocratem* (*b*) memorabilis locus habetur, qui huc ſpectare videtur: *Quibus dolores hypochondriorum, cardiæ, hepatis, partium circa umbilicum, excreto ſanguine* (per alvum dejecto fortè) *ſervantur; non autem excreto, moriuntur.*

QUAM VARIA, QUAM MULTIPLEX ICTERI IDEA. Quid icterus ſit, & quomodo mutato colore corporis, & inprimis in tunica adnata, diſtinguatur, antea ad §. 918, dictum fuit. Semper autem ſupponit vel impeditam ſecretionem bilis à ſanguine venæ portarum, vel impedimentum tollens liberum exitum bilis ſecretæ in inteſtinum duodenum. Primùm ergo differt icterus, prout bilis hepatica vel cyſtica, vel utraque, in ſanguinem regurgitat: deinde & differt pro varia indole ipſius bilis, cùm & illa colore, & aliis ſuis attributis, admodum diverſa eſſe poſſit.

Verùm ingens varietas icteri eſt ratione cauſæ, quæ ſecretionem bilis vel ejus liberum exitum in duodenum impedit. Videmus enim in præcedentibus, talem cauſam quandoque eſſe inflammationem, & quidem iterum vario intenſitatis gradu diverſam: deinde & ſuppuratio, inflammationem ſequens, icterum producere poterit, vel jam natum unà cum inflammatione valida in-

(*a*) Aphor. 37. Sect. VII. Charter. Tom. IX. pag. 311.

(*b*) Coac. Prænot. n°. 296. Charter. Tom. VIII. pag. 868.

Digitized by Google

cipiente perennare faciet. Sed & pro diverſis viis, quibus pus, in hepate collectum, ſibi parat exitum, recenſitæ fuerunt icteri ſpecies variæ. Ultimò & ſcirrhus, vel benignus, vel jam in cancrum degenerans, ictero originem frequenter dedit. Si jam ſimul conſideretur, partes hepati vicinas, & inprimis circa cavam hepatis regionem locatas, à ſimilibus cauſis tumentes, bilis exitum impedire poſſe, patebit ſatìs, quàm multiplex icteri idea ſit, & quòd idem nomine morbus à diverſiſſimis producatur cauſis; quarum tamen cognitio accurata tantam lucem adfert curationi inſtituendæ, utì & ad formandam prognoſin circa facilem vel difficilem, poſſibilem vel impoſſibilem, icteri ſanationem.

CUR ALIQUANDO FACILE SANETUR, ET QUANDO? Occurrunt tales icteri quandoque, qui ſatìs citò ſanantur, quando nempe cauſa illos producens levior eſt, vel obſtaculum, impediens liberum bilis exitum, ſponte ſuâ removetur, vel ſaltem levi negotio tolli poteſt. Sic v. gr. à leviori hepatitide, quæ per benignam reſolutionem (§. 922.), vel coctionem & excretionem cauſæ morboſæ (§. 923.), curari poteſt, natus icterus facilè cedit. Ita ubi in gravidis vel ab utero tumente, vel à fæcibus duris in colo inteſtino collectis (vide §. 918.), compreſſo ductu cyſtico vel communi fit icterus, excuſſo fœtu & expulſis fæcibus, ſponte ſuâ cedit hoc malum. In recens natis infantibus frequenter talis icterus facilè curabilis obſervatur: illo enim tempore, quo in utero materno latuit infans, reſpirationis motus non egit in contenta abdominis, unde accumulatur in cyſtide fellea bilis; mucoſa viſcida obliniunt totam inteſtinorum ſeriem, tenax meconium magnâ ſolet copiâ adeſſe; hinc ſæpe impeditur exitus bilis in duodenum, & dilatandis facilè in hepate vaſis retrogreditur in ſanguinem, & ſic icterum producit. Quandoque & in infantibus ubera ducentibus coloſtrum caſeoſum in duodeno hærens ſimile impedimentum præbet. Saponis veneti ſcrupulus in aquæ unciis tribus dilutus, addendo unciam ſyrupi cichorei cum rheo, ſi cochleatim detur ſæpius de die, ſolvit hæc concreta, abſtergit blandè inteſtini latera, & ſimul hanc ſaburram per alvum expellit; ſicque cita ſequitur ſanatio. Imò & in adultis pituitoſa colluvies in primis viis hærens, icteri cauſa fuit: per attenuantia mobilis ubi reddita fuit talis materies, dein per vomitoria aut purgantia facilè excutitur; de qua re videantur illa, quæ de cura glutinoſi ſpontanei §. 69, & ſequentibus dicta, fuerunt. Talis icteri, à pituita nati, meminit etiam *Hippocrates* (a), illúmque minimè lethalem & facilè ſanabilem pronunciavit. Quandoque & contingit, bilem in cyſtide fellea diu hærentem (ut in literatis ſedentariam vitam degentibus, frequenter fit) inſpiſſatam & viſcidiorem redditam difficiliùs exire poſſe; túncque *Galenus* (b) notavit, idem contingere veſicæ felleæ, quod in veſica urinaria à retenta nimis diu urina obſervatur, nempe illam quaſi paralyticam fieri, nec commodè poſſe ſuarum fibrarum ope bilem jam ſpiſſiorem exprimere. Illis ſine febre icterus naſcebatur, urgente in dextro hypochondrio gravitatis cujuſdam ſen-

(a) De Internis Affectionibus, Cap. XL. Charter. Tom. VII. pag. 666.

(b) Lib. V. de Locis Aff. ctis, Cap. ultimo. Charter. Ibid. pag. 504.

ſu;

ſu; affirmátque *Galenus*, ſe tales, præmiſſis aperientibus remediis, dato purgante cholagogo, ſæpe uno die ſanaſſe. Si nondum cederet parum pertinacius malum, dabat potentiora aperientia, & dein vehementius purgans, quo cærulea potiùs quàm flava bilis expellebatur, ſequente pariter ſanatione felici & ſubitâ.

CUR SÆPE SIT PERTINACISSIMUS. Si nempe cauſa icteri talis fuerit, ut vel omnino non, vel difficillimè tolli poſſit, vel per morbum deſtructa fuerit aut adeo mutata hepatis fabrica, ut poſtea bilis ſecretio & excretio nunquam rite perfici poſſint. In cadavere diſſecto cervicem veſicæ felleæ tophis obturatam vidit *Benedictus* (*a*): ſed noverunt Chirurgi, quàm difficile ſit tumores in tophum induratos reſolvere, etiam in locis, ad quæ manubus acceſſus datur: turgebat autem hæc veſicula fellis ſero pellucido inſipido, quod ad ignem coagulabatur inſtar albuminis ovi; unde patet bilis bonæ ſecretionem in hoc ægro jam abolitam fuiſſe. Inventus fuit & ductus cyſticus omnino concreviſſe, ita ut ſtylus immiſſus per aperturam ductûs communis, nullo modo potuerit penetrare in ductum cyſticum, nec veſicâ felleâ, quæ bile plena duorum pugnorum magnitudinem habebat, compreſſâ, vel guttula contentæ bilis exiverit: imò diſciſsâ veſicâ felleâ non poterat diſtingui ullo modo apertura ductûs cyſtici ex veſica fellea exeuntis (*b*) Quandoque etiam, licèt via ex cyſtide fellea in duodenum aperta ſit, jam adeo degeneravit hepatis fabrica, ut morbus æquè incurabilis maneat, utì docet celeberrimi viri *Du Verney* junioris ſequens Obſervatio (*c*). In cadavere virginis triginta circiter annorum, poſt icterum nato hydrope aſcite mortuæ, inventum fuit hepar obſcurè flaveſcentis coloris, pro magna ſui parte exſiccatum; veſiculâ fellis in ſaccum ingentem dilatatâ, & qui levi vi dilacerabatur, continebat hydatides copioſas, & materiam quamdam partim glutinoſam, partim lymphaticam & bilioſam, unà cum grumis nigris, qui intra digitos contriti colore flavo illos inficiebant; apertura autem ductûs biliferi ad duodenum uſque adeo patula erat, ut digitum minimum facilè admitteret, unde facilis via erat contentis in veſica fellea ad inteſtinum duodenum; & fœmina, quæ ægræ adfuerat morbi tempore, teſtabatur, per alvum exiviſſe, dum viveret, omnia ſimilia his, quæ in cadaveris veſica fellea deprehendebantur. Unde patet nova ratio pertinaciæ icteri, licèt viæ apertæ ſint, ob inſignem morboſam hepatis degenerationem. Ex antè dictis patet etiam, à ſcirrho hepatis natum icterum debere eſſe pertinaciſſimum.

CUR SÆPE CITO, SÆPE TARDE ADMODUM OCCIDAT. Ubi atrabilaria materies, in aliis viſceribus collecta, ſoluta, & acris facta, impetu ſubito in hepar ruit, cita mors ſequitur; utì etiam ubi adeo valida inflammatio hepatis eſt, ut vel rumpantur vaſa, vel fiat gangræna, brevì totam viſceris ſubſtantiam in putridum tabum reſolvens, utì præcedenti paragrapho dictum fuit. Quando autem ulcus in hepate natum eſt, tunc niſi ad exteriora tumeat &

(*a*) Tabidor. Theat. pag. 58.
(*b*) Medical Eſſays Tom. II. n°. XXI. pag. 310.
(*c*) Academie des Sciences l'année 1701. Mem. pag. 193.

pertundi poſſit, lentior mors, quamvis certa, ſequitur (vide §. 937.). Longè autem diuturnior icterus eſt, ubi à ſcirrho, calculoſis concretionibus, atrabilario ſanguine tenaciſſimo ſenſim in hepar aggeſto, producitur. Curavi ſexagenariam mulierem, quæ per duodecim annos laboraverat ictero, in initio per periodos redeunte, ſed ultimo anno manebat continuus, & nigro ferme colore totum corpus tingebat, ſolis oculis profundiſſimâ flavedine perfuſis, ita ut horrorem omnibus illam videntibus incuteret miſera ægra. Pertinaci uſu ſucci graminis, ſeri lactis & ſimilium, verno tempore; æſtivis menſibus aquis ſpadanis; hyeme, magnâ copiâ ſaponis Veneti cum melle, tandem incepit ſolvi impacta hepati materies, & ſecutus fuit alvi fluxus per integros ſex menſes durans, & cum levamine omnium ſymptomatum: evacuabatur autem materia argillacea, olidiſſima, granulis aſperis parvis, calculoſis, undique reſperſa. Dum autem vires bono victu ſuſtinebantur, & in lauta re conſtitutæ nihil deeſſet, à tam pertinaci morbo evaſit, & ſupervixit ſana ſatìs per plures adhuc annos. Integro biennio hanc medelam adhibuit conſtantiſſimè, quod rarò in difficillimis chronicis morbis impetrare ab ægris poſſunt Medici: tantò autem magìs mirabar ægrotæ longanimitatem, quòd primis octodecim menſibus vix quid proficerent omnia hæc artis molimina, omnéſque ejus conſanguinei & amici ſuaderent, ut miſſis omnibus remediis pacatâ mente exſpectaret mortem, quam certam & unicam malorum medelam prævidebant.

CUR PER VICES ACCEDAT, &c. Tales icteri in praxi ſæpius occurrunt, primò ſatìs leves, & longis intervallis redeuntes; dein ingraveſcente malo redeunt citiùs, & affligunt vehementiùs. In initio ſæpe non detegitur à Medicis, vel minùs peritis, vel non ſatìs attentis, morbus hic, dum poſt levem cardialgiam, & anxietatem aliquam circa præcordia, ſequenti die levis flavedo in adnata oculi apparet, & urina parum coloratior mingitur; tales ægri optimè poſtea ſe habere videntur, donec poſt aliquot menſes, in quibuſdam citiùs, in aliis ſeriùs, redeant improvisò eadem ſymptomata. Cùm autem flavo illo colore apparente in oculis omnes moleſtiæ, quæ paulò antè adfuerant, ceſſent, hinc multi Medici hunc icterum criticum crediderunt, & ſalutarem. Imò & *Sydenhamus* (a) minùs rectè hujus morbi cauſam intellexiſſe videtur: ſub nomine enim colicæ hypochondriacæ, aut hyſtericæ, illum morbum deſcripſit ſequentibus: *Regionem ventriculi, nonnunquam & paulò inferiorem, dolor haud mitior, quàm in paſſione colica iliacáve primùm obſidet, quem vomitiones ſequuntur enormes, nunc viridis materiæ, nunc verò flavæ. His accedit (quod ſæpe obſervavi) major animi dejectio deſperatióque, quàm in morbo alio quocumque. Poſt diem unum alterúmve faceſſit dolor, qui poſt paucas ſeptimanas revertitur, nihilò leniùs ſæviens quàm antequam ſolveretur paroxyſmus. Icterum quandoque ſatìs ſpectabilem comitem ſibi adſciſcit, intra dies pauculos ſponte evaneſcentem.* Hæc autem deſcriptio exactiſſimè quadrat morbo jam adultiori, primi enim inſultus leniores ferè ſemper eſſe ſolent, & levem tantùm flavedinem in oculorum albo faciunt, de die tan-

(a) Sect. IV. Cap. VII. pag. 267.

Digitized by Google

tùm obſervabilem, nam ad lumen candelæ omnia leviter flaveſcentia apparent alba; verùm in urina ſemper adeſt flavedo ſatis conſpicua, etiam in primis hujus morbi inſultibus. Cùm autem frequentes habuerim occaſiones hunc morbum videndi, non inutile erit illum hìc paulò accuratiùs deſcribere.

In juniore ætate rariùs occurrit, ſed adultos, & in ſenium jam vergentes frequentiùs corripit; & præcipuè quidem illos, qui diuturno mœrore afflicti, vel & memores iras diu noctùque ſub pectore verſant: omnium maximè ſedentariam vitam agentes (hinc literatis Viris frequens morbus) uti & lautiùs viventes, dum poſt paſtum, pleno admodum ventriculo, menſis aſſident prono corpore, ſicque omnia addominalia viſcera comprimunt. Incipiunt conqueri de quadam tenſione moleſta circa præcordia, & ponderis quaſi gravantis ſenſu: quibuſdam aliquot à paſtu horis acris ſatis cardiæ dolor fit, quem vidi quandoque per plures menſes præceſſiſſe icterum talem periodicum. Obſervatur tunc levis quandoque flavedo in cantho majori oculorum, urinæ parum plùs coloratæ ſunt, & per alvum bilioſa excrementa deponuntur. Poſtea ſubitò, nullâ ſæpe causâ procatarcticâ accedente, oritur inexplicabilis anxietas, dolor intolerabilis circa cardiam, imò etiam per totum abdomen, quem tunc colicum vel iliacum dolorem credunt; accedit febris, vomitus enormis, & dum per aliquot horas hæc ſymptomata duraverunt, remittunt, ſed totum corpus icterico colore perfunditur. In quibuſdam vidi primo tali inſultu totam faciem & pectus flaveſcere, non verò reliquas partes corporis; urina tingitur, ſaturatiſſimo colore flavo, & ſatis commodè ſe habent: quoſdam & moleſtus dolor lumbos & latera obſidet, antequam icterici fiant, quod & videtur obſervaſſe *Hippocrates* (*a*) dicens: *Quibus lumborum ac lateris dolor ſine manifeſta cauſa, icterici fiunt.* Poſt viginti quatuor horas, quandoque citiùs, quandoque ſeriùs, tales ægri commodè ſe habent, & cùm pondus illud gravans præcordia non ampliùs ſentiant, integram ſanitatem brevì futuram confidunt. Urinæ ſenſim fiunt minùs coloratæ, flavus cutis color evaneſcit ſucceſſivè, & poſt paucos dies nihil omnino de morbo ſupereſſe videtur. In quibuſdam etiam vidi intolerabilem pruritum adfuiſſe toto tempore, dum corporis cutis bile perfusâ flaveſcebat. Verùm poſt aliquot ſeptimanas, quandoque etiam poſt aliquot menſes, tota hæc malorum ſeries eodem ordine redit; & ubi plures tales inſultus paſſi ſunt ægri, manet perpetuus icterus, ſubinde quidem ingraveſcens; ſed non tam validis ſymptomatibus inſultus ſtipatur: color ictericius tunc ſaturatiſſimus per univerſum corpus diffunditur, ipſa ſaliva amareſcit (quod rariùs tamen obſervatur), tandem, procedente tempore, nigreſcunt ferè toto corpore, pedes incipiunt tumere ſenſim magis magiſque, denique & abdomen; & hydropici pereunt.

Quandoque & contingit, inſultum hujus morbi adeo validum eſſe, & febrim comitem adeo intenſam, ut vera hepatis inflammatio ſequatur cum ſubita quandoque morte; aliquando & hepatis ſuppuratio adeo periculoſa, qualis

(*a*) Coac. Prænot. n°. 325. Charter. Tom. VIII. pag. 870.

Digitized by Google

caſus in Actis Edinburgenſibus (*a*) habetur. Frequentiùs autem prior morbi decurſus obtinet, tandem, niſi curetur, lentâ morte finiendus. Fæces alvinæ quandoque aliquot diebus ante hunc paroxyſmum incipiunt eſſe albæ, griſeæ, argillaceæ; quandoque in primis morbi inſultibus incipiunt flava per alvum prodire, dum ſimul ictericus color in cute & urina apparet.

Omnia hæc ſymptomata manifeſtè docent, morbi hujus cauſam eſſe impedimentum, quod bilis cyſticæ exitum in inteſtinum duodenum prohibet; unde bilis retenta, copiâ aucta quotidie, veſicam felleam diſtendit magis magíſque, donec vel mole collectæ bilis, vel majori acrimoniâ ſtagnando natâ, aut obſtaculi impedientis, in cervicem anguſtiorem veſiculæ felleæ pulſi, irritatione, oriantur dolores, ſpaſmi abdominales, vomitus enormes, corporis inquietiſſimæ jactationes ob anxietatem vix tolerandam. Omnibus autem his, adeo validis concuſſionibus, & inprimis validiſſimâ preſſione diaphragmatis & muſculorum abdominalium ſimul agentium, expeditur illud obſtaculum bilis egreſſum impediens, vel bilis in cyſtide contenta retroprimitur in ſanguinem; ſic cauſa nimis diſtendens veſicam felleam tollitur, vel ſaltem inſigniter minuitur, ſed icterus fit; & ſi cauſa, exitum bilis impediens, non fuerit ſimul remota, ſenſim iterum accumulatâ bile eadem redit tragœdia. Verùm ubi ſæpius in ſanguinem retropreſſa bilis fuit, ſic dilatantur hæc vaſa, ut hoc fieri poſſit longè minori vi; & tandem videtur fieri facillimè, túncque manet icterus perpetuus, ſubinde quidem ſaturati magìs coloris, poſt levem anxietatem perceptam vel lenem vomitum, ſed nunquam tunc tanta cum vehementia redeunt hæc ſymptomata, cùm levior vis ſufficiat ad retro urgendam bilem per hepar in venam cavam.

Sæpe miratus fui, tales ægros, licèt continuo ictero laborarent, tamen & appetitum ſatìs integrum habuiſſe, digeſtionem ciborum utcumque ſucceſſiſſe, alvi evacuationem pariter. Fortè hepatica bilis tunc copioſior & acrior pro tempore ſupplet cyſticæ bilis defectum. Fortè etiam pars bilis cyſticæ in hepar retrogreſſæ in porum hepaticum venire poteſt, ſícque bilis hepaticæ actionem augere. Vias enim adeſſe ex poro hepatico in cyſtidem felleam docuit Anatome. Omnes tamen tales ægri emaciantur plùs minúſve, & tandem diuturnitate morbi, nimis diſſoluto à bile admiſta ſanguine, hydrops naſcitur.

Patet ex omnibus his, quodvis obſtaculum, bilis exitum ex veſica fellea impediens, poſſe hujus morbi cauſam eſſe, & variam eſſe difficultatem curæ, prout hæc cauſa faciliùs vel difficiliùs tolli poteſt. Quandoque vidi, bilem, inſtar tenacis glutinis cohærentem, vomitu redditam fuiſſe, nunquam poſtea redeunte ictero. Verùm Obſervationes numeroſiſſimæ docuerunt, frequentiſſimam periodici icteri cauſam eſſe calculoſas concretiones in veſica fellea natas, & ubique apud Auctores tales caſus inveniuntur: bilis enim retenta ſatìs citò calculos producit: quod & obſervavi in bile, quam ſponte in vaſe vitreo puro reliqueram, ut putreſceret; in fundo enim vaſis grumos calculoſos inveni. Inter plurimos, quibus hoc morbo laborantibus Medicinam feci,

(*a*) Tom. II. n°. XXIX. pag. 345. & ſuiv.

Digitized by Google

nullum vidi ferè curatum fuiſſe, quin in fæcibus alvinis calculi majores minoréſve reperti fuerint (quas ideo ſemper ſolicitè inſpiciendas curavi). Plura cadavera hunc morbum paſſorum diſſecui, & ſemper inveni tales calculos. Magnitudo autem & figura horum variant admodum, utì & durities & color. Omnium frequentiſſimi mihi occurerunt tales, qui externè colorem & unctuoſitatem ferè ſaponis Veneti habebant, diffracti verò nucleum oſtendebant flavum. Septuaginta tales calculos adhuc ſervo diverſæ magnitudinis, pyramidalis ferè figuræ omnes, quos per alvum excrevit vetula, quæ poſtea ab hoc morbo per plures annos immunis vixit. Centum & ultra tales calculos ex veſica fellea eduxi alterius vetulæ, quæ poſt diuturnum icterum hydropica perierat. Dum hæc ſcribo, curam habeo illuſtriſſimæ matronæ, quæ per biennium jam ictero laborat, & quotidie ferè calculos per alvum excernere incipit; nigros quandoque & duriſſimos, ſubinde albos nigris punctis variegatos, rariùs flaveſcentes, qui molliores ſunt; ſimul & magna ſatis copia ſabuli quaſi craſſioris in fæcibus invenitur. Plùs quàm ducenti jam calculi prodierunt, quorum maximi tamen piſum mole non ſuperant; unde adhuc majores latere ſuſpicor, licèt icterus jam minui incipiat. Ante paucos menſes in cadavere nobiliſſimi Viri, poſt icterum periodicum aliquoties perpeſſum hepatitide mortui, inveni in inteſtinis tenuibus calculum, colore hyſtricis Americani adeo famoſum lapidem referentem, in exteriori ſuperficie ſatìs mollem, ſed nucleum longè duriorem & magìs fuſci coloris habentem.

Patet jam facilè, tales calculos icterum non producere, niſi exitum bilis ex veſica fellea impediverint; adeóque potuerunt inveniri in cadaveribus, licèt icterum non animadverterint Medici, neque inde concludi poteſt, quòd cauſæ icterum producentis vice fungi non poſſint tales concretiones calculoſæ. Simul & intelligitur, calculis his ſitum mutantibus, liberam denuo viam fieri poſſe bili in inteſtina, imò & quandoque unâ cum ictero fæces alvinas flaveſcere; dum nempe validis illis inter vomendum conatibus, qui icteros hos comitari ſolent, aliquid bilis in duodenum exprimitur; calculis quidem impedientibus liberum exitum, non tamen adeo exactè obturantibus, quin magnâ tali vi adhibitâ aliquid adhuc exprimi poſſit. Certè omnia ſymptomata ſimilia obſervamus, ubi calculus veſicæ liberam urinæ emiſſionem impedit. Sic apparet, malè *Helmontium* (*a*) in Medicos inſurgere, quòd icteri cauſam ponerent in obturatione ductûs cyſtici; ut nempe ſuum fermentum ſtercoreum, de quo tam multa ſomniaverat, ſtabiliret.

Quandoque & contingit, quamvis rariùs, bilis cyſticæ exitum impediri, & fæces albeſcere, abſque ullo colore icterico in cute obſervato. Verùm tunc bilis retinetur quidem in cyſtide fellea, ſed nimis tenax & viſcida in hepatis vaſa regurgitare nequit, ſed ſenſim auctâ copiâ immaniter diſtendit cyſtidem felleam; qualis caſus ſatìs mirus habetur (*b*) in puero duodecim an-

(*a*) In tractatu, cui titulus: *Scholarum humoriſtarum paſſiva deceptio atque ignorantia.* Cap. IV. pag. 820. & ſeq.

(*b*) Medical Eſſays Tom. II. n°. 30. pag. 352. & ſuiv.

Digitized by Google

norum, qui delapſus ex alto, dextrum hypochondrium validè contuderat, & deinde poſt varia mala perpeſſa hydropicus factus perierat. In cadavere inventa fuit cyſtis fellea prodigioſæ molis, continens octo libras bilis ſpiſſioris, ex qua jam varii ſacci concentrici formati fuerant, tantò firmioris conſiſtentiæ, quantò magìs propinqui erant cyſtidis lateribus; illi verò qui versùs centrum cyſtidis hærebant, teneriores erant & minùs opaci: ductus communis cholidochus ſolitò amplior erat, plenus multis lapillis ſpongioſis & parvis, flaveſcentis coloris, qui aquæ immiſſi innatabant: interim tamen notatur, præter colorem album fæcum alvinarum nulla adfuiſſe icteri ſymptomata in hoc puero.

Ubi ergo tales icteri periodici mihi occurrebant in praxi, ab optimo Præceptore monitus primò, dein in hæc ſententia Medicorum Obſervationum lectione confirmatus, ſemper cogitavi de calculis in cyſtide fellea hærentibus, atque ad hunc ſcopum totam indicationem curatoriam direxi, ſatis felici ſæpe ſucceſſu.

Sponte patet, duo tantùm hîc prodeſſe poſſe, vel ut ſolvantur calculi concreti, vel ut expediantur viæ, per quas tranſire poſſint in duodenum; tunc enim ſpes eſt, per alvum cum reliquis contentis inteſtinorum exire poſſe.

Multa tentavi, ut invenirem menſtruum, quod ſolveret hæc concreta calculoſa, & ſimul tutò & integris viribus pervenire poſſet ad illa loca; ſed nondum fui tam felix, ut tale quid detegere potuerim. Verum quidem eſt, quòd largo & continuo uſu ſucci graminis, taraxaci, cichorei, fumariæ & ſimilium, obſervaverim, minuta quaſi fragmenta calculorum cum fæcibus alvinis exiviſſe, imò quandoque excrementa alvina dura extrinſecus his grumis quaſi aſpera fuiſſe, & in tranſitu per anum excoriaſſe finem inteſtini recti; verùm non certus ideo eram, quòd forent calculorum comminutorum partes, cùm in cadaveribus tales minores aſperi calculi, imò & ſabulum in veſica fellea, ductu hepatico, & ipſa hepatis ſubſtantia, quandoque inventa fuerint. Memorabilem talem caſum vidit *Veſalius* (a) in cadavere *Proſperi Martelli*, Patricii Florentini, qui multis annis morbo regio laboraverat, ac dein ſubitâ morte perierat. Invenit enim *bilis veſiculam duorum pugnorum magnitudinem facilè adæquantem, & exiguis lapillis quodammodo plenam, qui invicem connexis granis ſeminibuſve milii, aut potiùs aſperæ ſuperficiei vulgaris officinarum tutiæ, erant ſimillimi.* Videtur ergo quandoque contingere, bilem retentam in grumos minores tantùm concreſcere, neque etiam longo temporis ſpatio in majores calculos formari; & falsò quis crederet, dum hæc quandoque alvo exeunt, quòd vi remediorum in partes minores comminuti fuiſſent majores calculi.

Præcipua ergo curationis ſpes eſt, ut calculi hîc hærentes, ſenſim dilatatis viis, exeant per anguſtum ſatìs collum cyſtidis felleæ, & inde per ductum cyſticum & communem in inteſtinum duodenum. Anatome docet quidem, arctam hanc viam eſſe, verùm Obſervationes certiſſimæ & ſatìs numeroſæ docuerunt, miro modo illam dilatari poſſe, ut magni etiam ſatìs cal-

(a) In Epiſtola de radice Chinæ Tom. II. pag. 674.

Digitized by Google

culi exitum inveniant. Idem etiam contingere videmus in ureteribus, qui miro modo dilatantur in illis, qui ſæpius calculos renales excreverunt; & vidi illos in cadavere hominis calculoſi, adeo amplos, ut digitum indicem facilè intromittere potuerim. Sed & videmus automatico motu in his morbis moliri naturam horum calculorum expulſionem: enormis enim vomitus ſolet comitari colicas illas ictericas dictas, ut violentis illis concuſſibus abdominis propellatur calculus. Verùm & ſimilis vomitus excitatur, dum calculus à rene per ureteres in veſicam depellitur, utì noverunt omnes Medici. Ubi autem ſemel dilatatæ hæ viæ calculum majoris utcumque molis tranſmiſerunt, tunc poſtea minori cum moleſtia & plures expelluntur, utì ex Obſervationibus jam memoratis conſtat. Imò non facilè deſperandum eſſe de expulſione magnorum calculorum Experimenta practica perſuadent. Vidi in propriæ uxoris matre, poſt plures periodicos tales icteri paroxyſmos, ſubitò ortum fuiſſe dolorem ſatìs intenſum, cum animi ferè deliquio, & quidem in illo loco (quem digito monſtrabat) ubi duodenum locatur: poſt quadrantem horæ ceſſabat dolor, cúmque ſolicitè luſtrabantur fæces alvinæ, poſt biduum in illis fuit inventus calculus (quem adhuc ſervo) pollicis articulum æquans, albicans exteriùs & durior, unctuoſus tamen, in meditullio habebat nucleum flavum & molliorem. Cùm autem in illo calculo binas quaſi foveas ejus ſuperficiei impreſſas obſervarem, ſuſpicabar & alios adfuiſſe ipſi adjacentes; & poſtea adhuc bini alii, magnitudine non multùm cedentes priori, prodierunt. Deinde autem ſatìs bene ſe habuit, ab ictero illo libera. Plures ſimiles caſus in praxi vidi, & in Hiſtoria Medica adhuc longè majorum calculorum per anum excretorum exempla habentur, ubi omnia ſymptomata docuerant illos non fuiſſe genitos in inteſtinis, vel diuturnâ in illis morâ inſigniter mole auctos, ſed ex veſica fellea expulſos, intra paucorum dierum ſpatium exiviſſe per anum, & manifeſtâ ſedis dolentis mutatione tranſitum ſuum per inteſtinalem fiſtulam indicaſſe, dum vel aſperitate, vel majori mole, nonniſi cum quadam difficultate propelli poterant. Talibus autem recenſendis immorari inutile duxi, cùm hactenùs dicta ſufficiant ad demonſtrandum, quòd in ictericis periodicis de calculo, ut cauſâ, ſemper cogitandum ſit; nec facilè deſperandum de poſſibili horum calculorum egreſſu ex cyſtide fellea in duodenum, licèt etiam ſatìs magnæ molis fuerint, cùm miris modis arctæ hæ adeo viæ dilatari poſſint; utì docuerunt ægri, ſanati à pertinaci ictero poſt talium calculorum expulſionem, & Obſervata Anatomica in cadaveribus evicerunt pariter. Celeberrimus *Laurentius Heiſterius* (a) in veſica fellea cadaveris fœminini publicè diſſecti invenit calculum nucis juglandis magnitudine, intensè flavum ſed ſatìs fragilem. Verùm ductûs communis in duodenum hiantis orificium, quod cæteroquin nonniſi accuratâ inſpectione detegi poteſt, adeo amplum erat, ut digitus minimus facillimè immitti potuerit; procul dubio à calculis talibus majoribus, qui antea exiverant, eò uſque dilatatum.

Cura autem talibus ægris adhibenda eſt, vel illo tempore, dum magna illa anxietas, vomitus, dolor adſunt; vel dum hæc jam ceſſârunt, & icterus

(a) Acta Phyſico-Medica Natur. Curioſ. Vol. I. pag. 404.

Digitized by Google

ſucceſſit. Illo tempore, dum moleſtiſſima illa ſymptomata urgent, nihil melius eſt, quàm dare magnam copiam decocti hordei cum melle; ſic faciliùs vomunt repleto parum ventriculo: & prætérea vomitus ille diutius ſuſtinetur, dum nauſeanti adhuc ſtomacho poſt ſingulos vomitus molle tale remedium ingeritur. Salubre enim hoc naturæ molimen conducit quàm optimè; ut loco ſuo moveantur calculi, & bilis accumulata exprimatur, ſi nondum penitus impeditus ſit exitus; vel ſaltem reprimatur in hepar cum levamine omnium malorum. Prodeſt & idem remedium formâ clyſmatis injectum, ut eluantur craſſæ fæces in colo hærentes, quæ, utì ante monitum jam fuit, vias has impedire poſſunt. Ubi verò intolerabilis anxietas, & nimis violentus vomitus, aut dolor acerrimus, urgent, opiata dantur cum ſucceſſu optimo, ut compeſcantur illæ turbæ. Nec nocebit hoc calculorum expulſioni, imò obſervatum fuit, potiùs prodeſſe: ſummæ enim fiunt tunc inprimis moleſtiæ, quando calculus in anguſtiis ductûs cyſtici, vel & in ductu communi prope duodenum hæret, conſtrictis ſæpe ab irritatione aſperiori, vel mole majoris calculi, his partibus adeo, ut nullo modo tranſire poſſit. Opiata autem, utì omnibus Medicis notum eſt, dolorem ſopiendo, ſimul ſpaſmo contractas partes reſolvunt, ſicque faciliorem exitum parant; unde etiam ob eamdem rationem, ubi calculus à renibus delapſus in ureterum anguſtiis hæret tam felici cum ſucceſſu opiatis utuntur Medici, dum ſimul decoctis emollientiſſimis, oleo amygdalarum copioſo, balneis, &c, lubricant vias. Ubi autem ſigna docent, inflammationem metuendam eſſe, vel plena ſatis ſanguine vaſa à validis illis vomendi conatibus nimis diſtendi vel & rumpi poſſe, tunc ſanguinis miſſio conducit; quæ cæteroquin, ut facilè patet, ad tollendam morbi cauſam nihil efficere valet.

Poſtquam illa ſymptomata ſedata ſunt, ſæpe intra paucos dies tales ægri ſe integre ſanatos credunt, & omnem ulteriorem curationem reſpuunt. Sed ſeriò monendi ſunt, latere adhuc mali radicem, unde poſtea repullulabunt denuo dira hæc ſymptomata, niſi tollatur. Indicatio tunc eſt, ut ſolvantur vel expellantur illæ concretiones calculoſæ; quod eò feliciùs fiet, quò citiùs hoc malum cognoſcitur, & cognito efficax medela adhibetur. In initio enim molliores ſunt, & minores illi calculi; hinc fortè vel ſolvi poterunt, vel ſaltem faciliùs expelli. Videntur enim *Gliſſonii* Obſervata evincere (vide §. 916.), quòd hyemali tempore in bobus natæ incruſtationes calculoſæ vaſorum ſolvantur denuo, dum verno tempore recens gramen paſcuntur armenta. Ante multos annos hominem curavi ab hoc morbo, qui, quotidiano labore ſibi & ſuis victum parare coactus, expenſis remediorum impar erat; ſimul tamen conſtantis animi & recuperandæ ſalutis avidiſſimus: hinc promittens curationem facilè perſuaſi illi, ut ſolo gramine viveret. Decoquebat magnam quantitatem graminis in aqua pura, & decocto, melle edulcorato, utebatur pro potu communi: tenerum gramen verno tempore pullulans, vel & poſt primam ſectionem renaſcens, incoquebat carnium juſculo, illóque ſolo ferè utebatur cibo. Primo tempore curæ liberè fatebatur talem victum ſibi minùs placere, ſed ſenſim aſſuetus abſque ullo poſtea faſtidio ſumpſit, & per integrum

Digitized by Google

integrum ferè biennium, ſolis hyemalibus menſibus, ſaltem pro parte, exceptis. Narrabat mihi, ſe ſolo ſapore optima jam poſſe diſtinguere paſcua, & clam debere ſibi victum in pratis colligere, dum ruſtici experti, quàm magnam copiam graminis quotidie abſumeret, illum vi abigerent. Sanatus autem fuit à pertinaciſſimo ictero ſolâ hac methodo, licèt jam ſaliva ipſi amareſceret; & vidi illum pluribus annis poſtea incolumi ſanitate frui. Multis profuit, quotidie ſi potarent ſex vel octo libras ſeri lactis recentis per menſes: illud enim totam graminis efficaciam habet, dempto butyro & coloſtro caſeoſo; ſed non omnium ventriculus patitur tantam copiam potûs quotidie. Ideo meraciſſima decocta ex gramine, taraxaco, fumariâ, cichoreo & ſimilibus dedi, cum ſero lactis parata, & in libra talis decocti unciam mediam ſalis polychreſti diſſolvi; dein addidi uncias duas vel tres ſyrupi quinque radicum aperientium, fumariæ, vel ſimilis: horâ ante jentaculum, prandium, & cœnam, tertiam partem talis decocti ſumebant per trimeſtre ſpatium; dein æſtivis menſibus aquas ſpadanas, autumnali verò & hyemali tempore dedi magnam copiam ſaponis Veneti, ſuperbibendo decoctum quinque radicum aperientium. Sic vidi pertinaci uſu talium remediorum ſanatos fuiſſe tales icteros, & ſemper in fæcibus tunc inveni calculos, vel grumos ſaltem calculoſos magnâ ſatìs copiâ. Simul monebam, ut ſæpius de die volâ manûs dextrum hypochondrium circa illum locum, ubi fundus veſicæ felleæ infra hepatis lumbum eminet, concuteretur; equitationibus, vectionibus in rheda, deambulationibus corpus moverent, ut ſic moti & ad ſe mutuò attriti calculi, minuerentur, vel ſaltem illorum incrementum impediretur, ſicque ad faciliorem exitum diſponerentur.

Ubi autem calculi in veſica fellea hærentes admodum magni ſunt, vel viæ, per quas tranſire debent, non ſatìs dilatabiles, tunc parum ſpei ſupereſt, cum hactenus non ſint cognita remedia, quæ calculum talem certò ſolvere poſſent. Obſervata docuerunt, quandoque tumentem retentâ bile cyſtidem felleam accreviſſe peritonæo, & inflammatione, & ſuppuratione ſequente feciſſe ulcera fiſtuloſa, ex quibus dilatatis ingentes calculi educti fuerunt, qui ex veſica fellea, in fundo ſuo per ſuppurationem apertâ, viam ſibi fecerant. Unde non ſine ratione celeberrimus *Petit* (*a*) tanquam poſſibilem & utilem propoſuit ſectionem veſicæ felleæ, ut educerentur calculi; ſi nempe conſtaret, fundum cyſtidis felleæ peritonæo accreviſſe. Signa autem, quibus hoc cognoſci poteſt, ibi recenſentur, & plures Obſervationes ibi habentur, quæ hanc rem illuſtrant; dum nempe pro abſceſſu habebatur tumor veſicæ felleæ diſtentæ, & pertundebatur. Notandum autem, periiſſe illos, quibus bilis, non accretâ peritonæo veſicâ felleâ, in abdominis cavum per vulnus factum decidere poterat; adeóque hoc priùs ſolicitè indagandum eſſe, meritò inculcatur. Fortè primâ fronte audax apparebit facinus talia moliri, ſed certè audacior ille fuit, qui primus ex veſica urinaria ſectione calculum educere tentavit.

(*a*) Mémoires de l'Académie Royale de Chirurgie, Tom. I. pag. 155-188.

Digitized by Google

CUR IN ACUTIS TAM CALAMITOSUS ANTE SEPTIMUM DIEM? Acutos morbos ſimpliciter vocari, qui quidem velociter & cum periculo decurrunt, ſed tamen quatuordecim dierum ſpatium percurrere ſolent, imò ad vigeſimum uſque diem quandoque extenduntur, antea ad §. 564, dictum fuit. Velociſſimi autem morbi, qui ante ſeptimum diem finiebantur, ſimúlque periculum comes habebant, vocabantur peracuti. Verùm ex illis, quæ ad §. 587, & §. 741, de criſi & diebus criticis dicta fuerunt, conſtitit, coctionem materiæ morboſæ, & mutationem morbi in melius, in morbi augmento exſpectari non poſſe, ſed tantùm ubi ſtatum jam adeptus eſt morbus, vel jam incipit ſequentibus diebus minui. Ubi ergo in acutis ante ſeptimum diem icterus fit, ſemper ſuſpectus eſt, quia potiùs morbi augmentum deſignat, & hepatis hactenus liberi infarctum à materia adhuc cruda. Per febrim enim acutam fuſa & mota omenti pinguedo, vel & atrabilaria materia, peſſimam hepatitidem (vide §. 916.) producere poterit. Unde *Hippocrates* (*a*) dixit: *Quibus in febribus icteri oriuntur ante ſeptimum diem, malum.* Verùm prudentiſſimè ſubjunxit: *Niſi humores per alvum cedant.* Si enim pulſa in hepar materia difficulter quidem tranſeat, hínceque obſtructionem faciat, tamen ſatìs citò, dilatatis vaſis bilioſis, in inteſtina venire poteſt, per alvum ruit, & liberatur hepar; túncque tranſitus eſt quaſi materiæ minùs meabilis, per febrim motæ quidem in venam portarum, ſed non diu ibi hærentis, & abſque damno hepati inflicto per ductum hepaticum in duodenum inteſtinum expulſæ. Vidi plures tales caſus, & inter illos hominem curandum habui, qui mediâ nocte in aquam delapſus, ſummopere territus hinc, ſequenti die acutâ ſatìs pleuritide in latere ſiniſtro ægrotare incepit: quarto die morbi color ictericus in oculis aderat, & hypochondria admodum tumebant; verùm eodem die veſperi quinquies alvum depoſuit cum levamine, & perrexit alvi fluxus uſque ad diei noni finem. Materia alvo excreta primò erat flava, ſatìs fœtida, dein fuſca, ultimò cinerei coloris, olidiſſima: die decimâ quartâ largus ſudor criticus morbo finem impoſuit. Fortè & ex his intelligitur alter locus *Hippocratis* (*b*), ubi legitur: *In bilioſa febre ante ſeptimum diem icterus cum rigore ſuperveniens febrim ſolvit: ſine rigore verò ſi fiat intempeſtivè, lethale.* Icterus enim talis obſtrui quidem hepar deſignat, ſed rigor comitans ſuadet, non diu in venæ portarum anguſtiis hæſuram illam materiam immeabilem, ſed jam ſolvi & mobilem fieri, utì pluribus probatum fuit in commentariis §. 741, dum de rigore critico, qui febrim ardentem ſolvit, dicebatur.

Damnoſum autem fuiſſe icterum in morbis acutis ante ſeptimum diem, ſi nulla evacuatio tolleret materiam, quâ hepar gravabatur, conſtat ex pluribus Obſervationibus *Hippocraticis*, quarum mentio facta fuit ad §. 923. n°. 4. Et in loco ibidem citato (*c*) notatur, largam evacuationem per alvum, urinam, aut hæmorrhagiam narium, & quandoque omnia hæc ſimul, profuiſſe: alium

(*a*) Aphor 62. Sect. IV. Charter. Tom. IX. pag. 174.

(*b*) De acut. morbor. vict. Charter. Tom. XI. pag. 163.

(*c*) Epidem. I. textu 65. Charter. Tom. IX. pag. 66.

Digitized by Google

verò ægrum, cui ſexto morbi die icterus natus fuerat, nec ullam ex his evacuationibus habuerat, periiſſe. Sed & alibi (*a*) de *Hermocrate* legitur, qui ſexto morbi die ictericus factus fuit; verùm urinæ erant tenues, & deliravit; & licèt morbus in longius ſpatium temporis protractus fuerit, tamen vigeſimo ſeptimo die mortuus eſt. Alvo quidem vigeſimo quarto die tenuia liquida & copioſa prodierunt, ſed nullo cum levamine, cùm ſerò nimis hoc factum fuerit. Tota enim ſpes felicis eventûs in hoc caſu eſt, ut citò exeant de corpore illa quæ in hepar per vim morbi pulſa fuerant.

CUR TAM INEXPUGNABILIS IN IISDEM POST SEPTIMUM DIEM. Materiam morbi, in acutis inflammatoriis morbis coctam & mobilem redditam, per metaſtaſin, relictâ priori ſede, alia loca occupare poſſe, & novos morbos producere, patuit ex illis quæ ad 593, dicta fuerunt. Et ad §. 839, & §. 841, conſtitit, materiam talem etiam ad hepar venire, & quandoque per illud tranſire ſolummodo cum quadam difficultate, aliquando & in hepate manere, & abſceſſum periculoſum producere, & difficillimè curabilem, uti ad 936, pluribus explicatum fuit. Licèt ergo poſt ſeptimum diem ſperare liceat, non ampliùs crudam materiam in hepar impelli, ſed coctam jam & ſubactam, adeóque minùs noxiam; tamen & multa mala metuenda ſunt, niſi citò inde iterum exeat. Unde prudenter hoc diſtinxit *Hippocrates* (*b*), dicens: *Quibus in febribus die ſeptimo, aut nono, aut decimo-quarto, icterus obortus fuit, bonum* : (in *Coacis* habetur *judicatorium ;* & ſimul laudatur, ſi *undecimo die* hoc contigerit) *niſi dextrum hypochondrium durum fiat, alioquin non bonum.* Si enim indureſcat hypochondrium, ſignum eſt, materiam illuc delatam retineri, ibíque vel vomicam excitare, vel liquidiori parte diſſipatâ, ſcirrhum naſci; unde alibi generale hoc Practicum axioma poſuit (*c*); *icterícis jecur durum fieri, malum.*

Cùm autem criticas perturbationes ſæpe comitetur anxietas, abſque ſignis pulmonis infarcti, fortè frequentiùs, quàm creditur, tales metaſtaſes materiæ morboſæ coctæ & mobilis redditæ ad hepar fiunt, ita tamen ut ibi non hæreat diu, neque ſæpe eò uſque impediat liquidorum per venæ portarum tranſitum, ut icterus inde fiat; de qua re videri poſſunt illa, quæ in commentariis §. 633, habentur.

CUR DYSENTERIA LARGA, &c. Quia tunc per inteſtina exit illud, quod hepar gravaverat; cùm verò, uti in initio hujus paragraphi dictum fuit, in hepate contenti humores facilè putreſcant, hinc acrior ſemper talis materia in tranſitu per inteſtina dolorem facit & tormina, ſive difficultatem inteſtinorum. Verùm citò deſinere debet, ut ſalutaris ſit, evacuatâ nempe omni materiâ morboſâ, & non læsâ inde viſceris integritate. Secus enim corrupto hepate, diuturna & inſanabilis dyſenteria naſcitur. In illis febribus epide-

(*a*) Epidem. III. ægrot 2. ibid. pag. 210.

(*b*) Aphor. 64. Sect. IV. Charter. Tom. IX. pag. 175. Et Coac. Prænot. n°. 122. Charter. Tom. VIII. pag. 858.

(*c*) Aphor. 42. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 275.

Digitized by Google

micis ab *Hippocrate* (*a*) deſcriptis, in quibus ægris quibuſdam ſexto die morbus regius accidebat, notat, pleriſque morbum in dyſenteriam deſiiſſe, ſicque multos ſoſpites evaſiſſe. Laudavit & dyſenteriam non longam in lienoſis (*b*). Verùm omnis humor lienis in venam portarum derivatur, & inde per hepar in inteſtina venire poterit. Unde iterum patet, ſolemnem ſatìs hanc naturæ viam eſſe, ut materia morboſa ex aliis locis corporis in hepar deferatur, atque inde fluxu dyſenterico eliminetur de corpore.

CUR MISSIO SANGUINIS, &c. Miſſio ſanguinis ad curandam inflammationem triplicem ob cauſam adhiberi ſolet, ut nempe læſio ulterio rvaſorum inflammatorum impediatur, copiâ ſanguinis & ejus impetu in vaſa obſtructa imminutis (§. 396.); vel ut vaſis diſtentis ab immeabili materie reſtituantur oſcillationes elaſticæ per imminutionem diſtendentis liquidi (§. 398.); vel denique ut moleculæ obſtruentes, minuto impetu liquidi à tergo urgentis, retroprimi poſſint in loca latiora, ſicque obſtructio ſolvi (§. 400.). Facilè autem patet, omnes hos effectus miſſionis ſanguinis minorem efficaciam habere in ſananda hepatis inflammatione, cùm ſanguis venæ portarum jam venoſus ſit, antequam in convergentium ramorum anguſtias denuo pellatur, adeóque cordis & arteriarum efficacia in hunc ſanguinem admodum debilis ſit: ubì verò inflammatio hæret circa fines arteriæ hepaticæ, tunc major effectus, ſimilis nempe ut in reliquo corpore, à ſanguinis evacuatione exſpectari poterit. Non tamen ideo repudiatur venæſectio tanquam inutilis omnino in hoc morbo; nimium enim impetum febrilem compeſcere poterit (§. 610.), calorem minuere, & depletis vaſis, diluentibus & attenuantibus remediis, faciliorem ingreſſum & miſcelam facere.

CUR IN OMNI MORBO ACUTO ADEO ATTENDENDUM, &c. Sparſim in *Hippocratis* operibus videmus, quòd in morbis quàm maximè attenderit ad variam hypochondriorum conditionem, & longè frequentiùs illorum mentionem fecerit, quàm pulsûs. Videantur illa quæ ad §. 701, & 735, de hypochondriorum ſtatu, ut ſigno in morbis, habentur, ubi pluribus de hac re actum fuit. De hypochondriorum retroſurſum elevatione ad §. 909, tanquam ſigno paraphrenitidis, pariter dictum fuit.

CUR COLOR OCULORUM, URINÆQUE, &c. Conſtans Obſervatio eſt, prima icteri ſigna in oculis & urina apparere. Bilis autem; cùm ſaponacea ſit, facillimè in aquoſa parte ſanguinis ſolvitur, & cum illa, per talia vaſa movetur, quæ tenuitate ſuâ & ſanguinem rubrum & ejus ſerum excludunt. Verùm tunica adnata oculi tota talibus inprimis vaſis conſtat, & nudis ferè, vel ſaltem tenuiſſimâ tantùm membranâ tectis; hinc color flavus à bile ſanguini permiſta ſtatim ibi animadvertitur. Renum verò vaſa, urinam ſecernentia, pariter excludunt ſanguinem rubrum & ſerum, ſolam aquoſam partem ſanguinis cum ſalibus & oleis ſanguinis acrioribus redditis, ipſi permiſtis, ad-

(*a*) Epidem. I. textu 45. & ſeq. Charter. Tom. IX. pag. 66.

(*b*) Coac. Prænot. n°. 466. Charter. Tom. VIII. pag. 879. & Aphor. 48. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 281.

mittunt, unde ob eamdem rationem, bile ſanguini admiſtâ, ſtatim tingitur urina. In reliquis verò partibus corporis cutis craſſior impedit, quominus tam citò flavedo appareat, vel copioſa vaſa ſanguine rubro plena, colorem flavum minorum vaſorum obfuſcant, ut in labiis v. gr. ubi pariter craſſa cutis abeſt. In diuturno verò ictero ſolvitur ſanguis à bile admiſta, pars rubra ſanguinis ſenſim minuitur, copia bilis in ſanguinem retropulſæ augetur quotidie, unde tunc totus corporis habitus flaveſcit, ſimúlque fæces alvinæ, nullâ bile tinctæ ampliùs, apparent albæ, vel griſei coloris; & ſimulac illæ denuo flaveſcere incipiunt, urinæ & cutis flavedo minuitur. Interim tamen videtur bilis non facilè tranſire per illa vaſa, quæ chylum vehunt, vel lac à ſanguine ſeparant: nam chylus in vaſis lacteis, cyſternâ lumbari, ductu thoracico, ſemper albus invenitur, & dulcis, licèt naturaliter in ſanis bilis contentis inteſtinorum permiſceatur. Vidi ictericam mulierem, cui facies & totum pectus ſaturatâ flavedine tingebantur, reliquæ corporis partes non; infans, quem lactabat, non repudiavit ubera materna, & lac inveni albi coloris abſque ulla amaritie. Difficiliùs etiam tranſit per intricatam fabricam glandularum ſalivalium, nam in ictero incipiente nunquam memini ægros de amaro ſalivæ ſapore conqueri; in icteris autem inveteratis quandoque hoc contigiſſe obſervavi, ſed non ſemper. Tandem in pertinaciſſimis icteris adeo corrumpitur bilioſâ cacochymiâ ſanguis, ut vix aliquid de florido & rubicundo cruore ſuperſit, & omnes partes internæ & externæ bile tingantur, nequidem ipſis oſſibus & cartilaginibus exceptis: quinimo & tenuiſſima fluida, quæ per oculorum vaſa fluunt, ita tinguntur, ut omnia objecta flavo colore appareant perfuſa, quod bis ſe obſervaſſe teſtatur celeberrimus *Fridericus Hoffmanus* (*a*).

CUR VITIA INFLAMMATORIA, SUPPURATORIA, &c. Primò, quia hepar pluribus partium memoratarum incumbit cavâ ſuâ parte, adeóque vel ſolâ viciniâ hæ partes malè affectæ nocere hepati poſſunt. Secundò, quia ſanguis venoſus à viſceribus abdominalibus redux in truncum venæ portarum confluit, atque inde per totum hepar diſtribuitur, ſícque facilè vitia in his viſceribus nata hepati communicantur, vel ſaltem turbatur in hepate bilis ſecretio, ad quam omnium horum viſcerum ſanguis venoſus requiritur, ut demonſtratur in Phyſiologicis (*b*).

CUR TAM ENORMITER, &c. Ob eamdem rationem: nam impeditur, hepate obſtructo, liber tranſitus ſanguinis per venæ portarum anguſtias, adeóque & venæ viſcerum abdominalium chylopoieſi inſervientium evacuari nequeunt, dum arteriæ pergunt adferre; unde omnia hæc vaſa plena manent & diſtrahuntur. Sic intelligitur ratio illius anxietatis circa præcordia, dum malè affectum eſt hepar; utì etiam quare dolores validi diverſa ſæpe abdominis loca occupant, utì & lumbos, quibus meſenterium affigitur, dum mali cauſa in hepate hæret. Hinc toties nephritidi, inteſtinorum inflamma-

(*a*) Frid. Hoffm. Medic. ration. ſyſtemat. Tom. IV. part. IV. pag. 353.

(*b*) H. Boerhaav. Inſtitut. Med. §. 350. n°. 4.

tioni, aut ſpaſmodicæ contractioni adſcribuntur illi dolores, dum paulò pòſt ſequens icterus veram cauſam demonſtrat; quod & ſibi contigiſſe *Mortonus* (*a*) candidè fatetur.

CUR JECUR TAM IMMENSUM AUGERI, &c. Quantam molem hepar acquirere poſſit, dum ſuppuratione factâ abſceſſus ingentes ibi puris copiam colligunt, antea ad §. 936, patuit. Verùm & obſtructione hîc natâ, dum pergunt huc adferri humores, vaſa hepatis mollia & pulpoſa diſtenduntur facilè, ſicque moles hujus viſceris augetur ſæpe immaniter; qualis caſus hepatis ſcirrhoſi ad §. 946, habetur. Sed hæc dilatatio vaſorum, quæ hujus viſceris ſubſtantiam conſtituunt, tunc locum habebit, ſi humores ad hepar venientes nullam aliam viam inveniant, per quam exire poſſint. Videtur autem quandoque contingere, obſtructis bilioſis in hepate meatibus, ita dilatari ultimos fines venæ portarum, qui cum venæ cavæ ramulis per hepar diſperſis communicant; ut facillimus tranſitus ſanguinis ex vena portarum in cavam fiat; tunc minùs urgebuntur vaſa obſtructa; nec dilatabuntur; imò collabentur tandem, & concreſcent cum liquido contento quieſcente, ſicque hepar minuetur mole, exſuccum & aridum quaſi reddetur. Præterea detectæ fuerunt quædam venæ in meſenterio (*b*), quæ non exeunt in venam magnam meſentericam, ſed ſanguinem ſuum in ipſam venam cavam deferunt: hinc non improbabile videtur, impedimento nato circa venæ portarum anguſtias in hepate, ſanguinem, per binas arterias meſentericas allatum, & per hanc viam redire poſſe ad cor, inſalutato hepate. Fortè etiam & retrogrado motu venoſus ſanguis in arterias redire poteſt, cùm hîc nullæ ſint valvulæ, uti aliâ occaſione ad §. 918, jam monitum fuit. Dum hoc fit, omni functione hepatis ſublatâ, languidam vitam trahunt tales ægri, illúdque viſcus incredibiliter mole minuitur.

Vidit in cadavere viri, aſcitem cum tympanitide paſſi, & cui ſanguis ſurſum & deorſum copioſè exiverat, lienem tumidum *Tulpius* (*c*), hepar verò aridum & retorridum. In mulieris ictericæ ſimul & hydropicæ cadavere invenit (*d*) *jecur aridum, atrum, exſuccum, & inſtar corrugati corii ita in ſe contractum, ut vix æquaret geminum pugnum.* Exſucca & arida talia jecinora aliquoties in cadaveribus ictericorum & mihi videre contigit.

CUR HYDROPS A MALO HEPATIS ET TYMPANITIS EO CRUDELIOR. Poſtea, ubi de hydrope agetur, demonſtrabitur, defectum partis craſſioris rubræ in ſanguine diſponere ad hydropem: verùm in ictero pertinaci, bile continuò regurgitante in ſanguinem, ille ſic diſſolvitur, ut nulla penitus rubedo ſuperſit. Præterea in Phyſiologicis (*e*) inter alios uſus omenti & ille recenſetur, quòd venoſis oſculis bibulis reſorbeat tenuiſſimum illum halitum, qui in abdomine vivi & ſani animalis ſemper adeſt: cùm autem venoſus ſanguis omenti omnis in hepar eat, ſi in hoc viſcere impedimentum fuerit, non poterunt venæ

(*a*) Oper. Medic. Lib. III. Cap. XIII. pag. 138.

(*b*) Herm. Boerhaave, Inſtitut. Medic. §. 336.

(*c*) Obſerv. Medic. Lib. II. Cap. XXXV. pag. 153.

(*d*) Ibid. Cap. XXXVI. pag. 154.

(*e*) H. Boerh. Inſtitut. Medic. §. 331.

Digitized by Google

omenti evacuari, adeóque & impedietur illa reſorptio à nimia venarum plenitudine, colligetur in abdomine latex ille tenuiſſimus, ſícque aſcitês naſci poterit. Noverunt autem omnes Practici, quàm rarò curetur hydrops, cujus cauſa à malè affectis viſceribus, inprimis ab hepate, pendet. Licèt enim per punctionem abdominis, aut aliâ quacumque methodo, evacuentur aquæ, ſuperſtes tamen manet inſuperabilis ſæpe cauſa, hydropem regenerans, & ſæpe ſatìs citò.

Putredinem autem in morbis hepatis quàm maximè metuendam eſſe, patuit ex illis, quæ ad §. 918, & 933, dicta ſunt; & antea ad §. 647, ubi de cauſa materiali ructuum & flatuum agebatur, conſtitit, per ipſam putredinem extricari aerem latentem in fluidis noſtris, & elaſticum fieri denuo; adeóque patet ratio, quare & tympanites ſequatur, utì jam ad §. 939, monitum fuit, & poſtea in capitulo *de Hydrope* pluribus dicetur.

CUR AB HYDROPE EXTENUATIO, &c. Paulò antè de hac re dictum fuit, dum dicebatur de cauſis, unde hepar adeo exſiccari poſſit.

QUÆ DYSENTERIA HEPATICA? Si collecta in hepate materies per porum hepaticum in inteſtina viam invenerit, quæ acrimoniâ ſuâ irritando tormina & dolores ſæpe validos, cum continuo teneſmo deponendi alvum, producit. Dum ſic evacuari poteſt materia morboſa, manente viſceris hujus integritate, ſalubris erit talis dyſenteria; utì paulò antè Obſervationibus *Hippocraticis* confirmatum fuit. Ubi verò pus ex hepatis abſceſſu, acrius jam redditum, in inteſtina depluit, longè perículoſior dyſenteria eſt. Si verò corrupti hepatis liquamen putridiſſimum, vel ſcirrhi in cancrum degenerantis acris ichor, in inteſtina venerint, lethalis ſequitur dyſenteria, nullâ arte curabilis. Non ſine ratione *Hippocrates* (*a*) malas dixit eſſe dyſenterias, quæ cum hepatis inflammatione invadebant. Salubres verò illæ dyſenteriæ, quas obſervaverat in Epidemicis, in ægris quibus ſexto morbi die icteri fiebant, contingebant circa morbi finem; quod magnum diſcrimen facit.

(*a*) Prædiction. Lib. II. Cap. XIII. Charter. Tom. VIII. pag. 821.

Digitized by Google

VENTRICULI INFLAMMATIO.

§. 951. UT reliquæ partes, ita quoque ſtomachus verâ inflammatione corripi poteſt. Cujus ſigna, & effectus hæc ferè habentur: dolor ardens, fixus, pungens in ipſo ſtomachi loco; ejus exacerbatio in ipſo puncto, quo aliquid ei ingeritur; vomitus dolentiſſimus ſtatim ab omni ingeſto, cum ſingultu dolorifico; anxietas ſumma & perpetua circa præcordia; febris acuta continua. Ejus cauſæ generales inflammationes, vel vicinia aliorum, vel acria ingeſta.

Cùm antea (373.) demonſtratum fuerit, omnem partem corporis, in qua reticulares arteriarum diſtributiones, vel lymphaticorum arterioſorum ortus, inflammationis ſedem eſſe; patet ſatis & in ventriculo talem morbum obtinere poſſe. Arte enim *Ruyſchianâ* demonſtratur, numeroſiſſimas arterias per ventriculi ſubſtantiam diſtribui, & innumeris anaſtomoſibus inter ſe mutuò uniri, ut à variata preſſione quibuſdam locis impeditis, libera tamen maneret humorum circumductio per reliqua; & ideo etiam à quatuor diverſis ramis ſuas arterias ventriculus accipit (*a*). Non adeo frequens tamen mentio hujus morbi apud Medicos occurrit, & apud *Hippocratem* tantùm generalia de præcordiorum inflammationibus habentur.

Si autem illa, quæ §. 382, de ſignis inflammationis dicta fuerunt, applicentur ventriculo, poterit haberi diagnoſis hujus morbi: præcipua autem ſigna ſunt ſequentia.

DOLOR ARDENS, FIXUS, &c. Superiorem & anteriorem abdominis partem ventriculum occupare, pro parte hepate tegi, lienem ipſi à ſiniſtris adjacere, pancreas verò ſupponi, & diaphragmatis partem ventriculo contiguam eſſe, ejúſque orificium ſuperius per diaphragma tranſire, ex Anatomicis notum eſt, unde in vicinis partibus nata inflammatio diagnoſin dubiam fortè facere poſſet. Accedit, quòd ventriculi ſitus mutetur in eodem homine, prout aut vacuus, aut flatibus vel ingeſtis diſtentus eſt. Præterea quandoque & miræ varietates in ſitu viſcerum obſervantur, & præſertim in ventriculo, utì aliâ occaſione ad §. 169, ubi de vulnerum prognoſi agebatur, memoravi.

EJUS EXACERBATIO, &c. Illud ſignum ferè pathognomonicon eſt, dum ab ingeſtis etiam parcâ copiâ, & talibus, quæ cæteroquin facilè fert ventriculus, exacerbatur dolor. Si enim in vicinis ventriculo partibus inflammatio

(*a*) H. Boerhaave, Inſtitut. Medic. §. 77.

tio hæſerit, illa irritatur quidem à ventriculo diſtento, ſed non illico ſentitur doloris exacerbatio, ſi parum ſimul in ventriculum ingeratur. Solet tunc illico ſequi vomitus, ſed ſummo cum dolore, dum pars hæc inflammata convellitur, ac diaphragmate & muſculis abdominalibus ſimul agentibus, validiſſimè comprimitur. Quare autem & ſingultus ſequatur ventriculi inflammationem, patet ex illis, quæ antea ad §. 659, de ſingultu dicta fuerunt.

ANXIETAS SUMMA, &c. Numeroſiſſimos nervos per ventriculum diſtribui docet Anatome; imò par octavum vicinum & contiguum eſſe ſuperiori ventriculi orificio, omnibus notum eſt; quod par nervorum per omnia viſcera abdominalia ſe diſtribuit. Dum ergo tumentes partes inflammatæ ventriculi diſtrahunt & irritant nervos vicinos, moleſtiſſimi ſpaſmi in omnibus viſceribus abdominalibus excitantur, unde anxietatem naſci antea (§. 633.) demonſtratum fuit. Hinc obſervantur à venenis aſſumptis tantæ anxietates, dum adhuc in ventriculo hærent; imò dum bilis corrupta ventriculum irritat, vel adeo facilè putrefacienda piſcium hepata majori copiâ fuerunt aſſumpta intolerabilis anxietas naſcitur, donec vomitu hæc excuſſa de ventriculo fuerint.

FEBRIS ACUTA CONTINUA, quæ omnes inflammationes alicujus momenti, inprimis in viſceribus, comitari ſolet. Ratio autem hujus rei in Hiſtoria Inflammationis §. 382. n°. 8, data fuit.

De cauſis verò generalibus inflammationis jam ſæpius dictum fuit, quæ omnes & hîc locum habere poſſunt. Omnium fortè frequentiſſima cauſa hujus mali eſt potus gelidus, calefacto priùs à laboribus corpore; de cujus noxa jam ſæpius in præcedentibus morbis inflammatoriis dictum fuit. Verùm directè in ventriculum delabitur talis potus, adeóque ibi inprimis mala producet; & quandoque ſubito ſpaſmo ſic ſtringitur utrumque orificium ventriculi; ut ſurſum vel deorſum ne guttula quidem exire poſſit, præcipuè ſi maximam copiam potûs gelidiſſimi, à laboribus æſtuans homo & ſitibundus, ſimul & ſemel ingurgitaverit; à qua cauſa mortem poſt intolerabiles anxietates intra paucas horas factam vidi. Celeberrimus *Hoffmannus* (*a*) plures ſimiles caſus recenſet inflammationis ventriculi ab hac cauſâ natæ, & meritò ſtatuit, hunc morbum ſæpius contingere, ac quidem vulgò creditur.

Vicinas autem partes inflammatas ſimile malum in ventriculo producere poſſe, ſatìs patet, & in partibus externis corporis ſæpe videmus inflammationem per vicina loca ſe diſpergere latiùs. Hinc non mirum in hepatitide, paraphrenitide, &c, defunctorum cadaveribus, ventriculum inflammatum; imò jam gangrænoſum, inventum fuiſſe, qualia exempla plura ſparſim apud *Bonetum* habentur.

ACRIA INGESTA. Ventriculum humanum ſine magno damno acriora multa ferre, quotidianis experimentis conſtat, qualia plurima recenſet *Swalve* in eleganti tractatu de *querelis ventriculi*. Multa enim, quæ inter deglutiendum, ſi tangerent fauces, acrimoniâ ſua illas læderent, impunè ſæpe ventriculo

(*a*) Frid. Hoffman. Opuſc. Pathol. Pract. decad. 2. Diſſert. VII. pag. 466.

Digitized by Google

recipiuntur. Acerrimis aromatibus, pipere, zingibere, &c, languentem à quotidiana crapula ventriculum excitare ſolent helluones: Medici acerrimos ari bulbos contritos, cum aliis remediis miſtos, formâ pilulari toties exhibent ægris abſque ullo damno. Tithymali cauſticum ſuccum ficubus inſtillari juſſit *Hippocrates* (*a*); atque illas ficus exhibebat ante cibum hydropicis. Interim obſervatum fuit acria admodum, nullis demulcentibus obvoluta, ventriculum rodere, dolores acerrimos, ſpaſmos horrendos, & inflammationem peſſimam producere. Imò dum ſubitâ morte peremptorum cadavera luſtrant Medici, ut ad Judices de cauſa mortis referant, ſi inflammatum ventriculum aut eroſum invenerint, acre venenum ingeſtum fuiſſe ſuſpicantur. Plures caſus habet, qui hanc rem confirmant, *Wepferus* (*b*). Sed & alia ſunt, in quibus tanta acrimonia ſenſibus non detegitur, & quæ tamen latente ſtimulo, ſed vix domabili, poſt ſpaſmos ſummos inflammationem in ventriculo faciunt. Talem caſum habet *Hoffmannus* (*c*), ubi à granis octo vitri antimonii, in ſubſtantia exhibiti, vomitus enormis cum dolore acerbiſſimo excitabatur, dein convulſio & mors. In cadavere ventriculi pars inferior inflammata erat, & vitri antimonii pulvis tunicæ ventriculi interiori adhuc adhærebat.

Præterea obſervatum fuit, acrem materiam, vel in corpore genitam, vel aliis viis quàm per deglutitionem corpus ingreſſam, in ventriculum deponi, & peſſimas inflammationes & gangrænam ſæpe facere. *Helmontius* (*d*) cadaver ſecuit hominis peſte mortui poſt ſeptem à morbi invaſione horas: vomitus continuus cum cephalalgia adfuerant: invenit os ſtomachi *eſcharâ nigrâ jam cauterizatum*. In alio, qui ſedecim horarum ſpatio obierat à peſte, invenit *ſtomachum triplici eſcharâ jam perfectâ pertuſum* (*e*). Sed & celeberrimi *Sydenhami* Obſervata, aliâ occaſione (§. 634.) jam memorata, videntur ſuadere, peſtis contagium ſæpe radices quaſi figere in ventriculo, niſi per ſudores difflētur de corpore, antequam hîc inflammationem validam produxerit; in febre enim peſtilentiali aderat anxietas cum vomitu perpetuo, quæ ceſſabant, ſimulac ſudor prodiret copioſus; & omnino tollebantur, ſi tali ſudore diu protracto expelleretur ſuſceptum virus. Quandoque & variolas peſſimas, & morbillos (ſed in his rariùs) talia ſymptomata comitantur, quæ metum faciunt ventriculi inflammati: hinc ideo ſuſpectum ſignum habetur in variolis, ſi poſt eruptionem anxietas, vomitus, ardor circa præcordia adſint; metus enim eſt, ne & puſtulæ varioloſæ ipſum ventriculum obſideant, & periculoſam ibi inflammationem faciant. Idem & à prodagræ materia, non ampliùs in artus depoſita, vel imprudenti medelâ retropulſa, obſervavit contigiſſe *Fridericus Hoffmannus* (*f*).

(*a*) De victu acutorum in fine, Charter. Tom. XI. pag. 183.
(*b*) De Cicutæ aquat. hiſtor. Cap. XXI. pag. 274. & ſeq.
(*c*) Frid. Hoffman. Opuſc. Pathol. Pract. dec. 2. Diſſert. VII. pag. 456.
(*d*) Tumulus Peſtis, pag. 842. 843.
(*e*) Ibidem. pag. 867.
(*f*) Loco modò citato, pag. 460.

§. 952. BREVI plerumque lethalis fit, niſi ſubitò curetur, ob læſam neceſſariam functionem, & infinitos nervos connexos.

Quanta ſit neceſſitas in cura inflammationis diluentium remediorum, in præcedentibus ſatìs patuit: verùm inflammatus validè ventriculus à leniſſimo etiam potu irritatur, adeóque hac viâ diluens liquidum ſubminiſtrari nequit. Præterea nervoſiſſima ventriculi ſubſtantia à tumore inflammatorio irritata & dolens, totum corpus turbare poteſt miris modis, & inprimis cerebri functiones lædere; quod optimè *Galenus* (*a*) notavit, dicens: *Nam ventriculus capiti, & caput ventriculo ſuas affectiones tranſmittit, propter nervorum ab encephalo ad os ventriculi deſcendentium magnitudinem, per quos etiam ſenſus huic parti, quàm ulli reliquarum corporis partium, acutior eſt.* Videantur illa quæ circa hanc rem dicta fuerunt ad §. 701, ubi de delirio in febribus nato à ſordibus circa præcordia hærentibus agebatur. Sed & ipſas vires vitales à ſimili cauſa proſterni antea ad §. 661, demonſtratum fuit: & *Celſus* (*b*) notavit; percuſſo ſtomacho, non tantùm ſequi ſingultum & bilis vomitum, & aſſumpta ſtatim reddi, verùm & venarum motus elangueſcere, ſudores tenues oriri, extremáſque partes frigeſcere; quæ omnia mortis imminentis ſigna ſunt. Ex quibus facilè patet, ſummum periculum in hoc morbo adeſſe.

§. 953. IN ſanitatem; morbos ſuppuratorios, ſcirrhoſos, cancroſos, gangrænoſos; vel in ſubitam mortem convulſionibus acceleratam, tranſire, ut reliqui inflammati, ſolet.

De vario exitu morborum inflammatoriorum, qui viſcera occupant, jam ſæpius dictum fuit, & omnia illa etiam in hoc morbo obtinent.

Verùm hoc peculiare habet ventriculi inflammatio, quòd, convulſionibus ſæviſſimis ortis, ſæpe ſubitam mortem faciat. Dum venena acria ventriculum rodunt & inflammant, vel & alia, non habentia tantam acrimoniam, ſed ſingulari modo noxia, nervos hìc diſpoſitos irritant, ex *Wepferi* (*c*) Obſervatis plurimis conſtat, horrendas convulſiones fieri. Quotidiana Obſervata practica docent, infantes, acri acido coloſtro ventriculum plenum habentes, convulſos mori quàm ſubitiſſimè. Sed & inſignis caſus (*d*) docet, quàm horrenda mala ventriculi inflammationem comitentur. In juvene enim bonæ temperiei primis jam morbi incepti horis pulſus oppreſſus erat, & ſæpe intermittens, paulò pòſt, licèt jam ter vena ſecta fuiſſet, extrema frigebant ut in cadavere, vertigo ſumma ſequebatur & cæcitas, delirium ferox, ardoris interni intolerabilis ſenſus, convulſiones muſculorum faciei, ſitis immanis, & ſimul horror ſummus, dum liquida allata videbat, ita ùt hydropho-

(*a*) De Locis Affectis, Lib. III. Cap. IX. Charter. Tom. VII. pag. 438. 439.

(*b*) Lib. V. Cap. XXVI. n°. 15. pag. 287.

(*c*) In Hiſtoria cicut. aquat. paſſim.

(*d*) Medical Eſſays, Tom. I. n°. 29. pag. 284.

Digitized by Google

bus ferè eſſet. Leniebantur poſt ſanguinis miſſionem ſymptomata, ſed paulò pòſt recrudeſcentia idem remedium ſuadebant; ita ut undecies miſſo ſanguine tandem à tantis malis adhuc evaſerit incolumis.

§. 954. SIMULAC præſens per ſua ſigna ſcitur (951.), ſtatim validâ ſanguinis miſſione, ſi opus repetitâ; potu leniſſimo nutriente, emolliente, antiphlogiſtico, cauſæ contrario; clyſmatibus, fomentíſque ſimilibus, diligentiſſimè utendum. Cavendum ſummopere ab omni acri, maximè autem à vomitu.

Largam ſanguinis miſſionem ſummum remedium eſſe in inflammationis initio, jam ſæpius demonſtratum fuit, tam in cura generali inflammationis, quàm in morbis inflammatoriis antè pertractatis: & modò recenſitus caſus docuit, quantùm venæſectio audacter repetita valuerit in hoc morbo, jam tot horrendis ſymptomatibus ſtipato. Præterea laudati fuerunt diluentes potus, addito nitro, melle, rob ſambuci, &c. Verùm hic major difficultas eſt, nam à minimo acri irritatur inflammatus ventriculus, & augentur omnia mala: ideo hæc remedia, licèt meritò laudentur optima in curatione inflammationis, vix audemus dare, vel tantùm adeo diluta, ut oculus non læderetur ab his inſtillatis. In *Materia Medica* ad hunc numerum habetur talis potus leniens, qui tamen ob trifolium acetoſum admiſtum, & rob ribeſiorum, vix ferri poſſet, ſi dolentiſſima foret ventriculi inflammatio; vitelli ovi admiſti tamen utcumque obvolvent reliquorum acrimoniam. Verùm lactis ſerum recens, decoctum hordei, avenæ, panis, & ſimilia, addito ovi vitello ſufficient pro nutritione levi, quæ hîc tantùm requiritur. Juſculum dilutum, ex pulli carne paratum, blandiſſimum pariter eſt, & ſi in ſingulis libris horum decem vel duodecim grana nitri diluantur, ferri poterit facillimè. Præterea & hoc notandum eſt, talia debere dari parvâ copiâ ſimul, ne diſtendatur ab ingeſtis ventriculus, nam & inde omnium malorum augmentum fieret. Si autem cauſa cognita fuerit, quæ acrimoniâ ſuâ rodendo inflammationem feciſſet, dantur ſimul oppoſita huic acrimoniæ remedia: ſic v. gr. in infantibus, ab acido acri in ventriculo hærente convulſis, dantur abſorbentia terreſtria, quæ & blanda ſunt, & ſimul acidum abſorbendo enervant.

Cùm autem non poſſint intra breve tempus diluentia & attenuantia ingeri magnâ copiâ, conamur per alias vias hæc in corpus introducere. Huc faciunt balnea, fomenta, epithemata, & inprimis clyſmata, ſæpius applicata & diu retenta, ut venis bibulis inteſtinorum reſorberi poſſint.

Simul facilè patet, quanta malorum exacerbatio debeat fieri, dum ſtomachicis vulgò dictis remediis (quæ ſolent ferè laudari ſpirituoſa, amara, aromatica acria, & in frigidis ventriculi morbis pulchrum uſum habent) imperiti hunc morbum aggrediuntur. Longè adhuc pejùs cum miſeris ægris agitur, ſi Medici fallaci illâ & pericuioſâ regulâ utantur, *vomitus*

Digitized by Google

vomitu curatur (vide §. 659.). Dúmque vident ægros tales à minimo liquido ingeſto frequenter vomere, ſtatuunt malignam in ventriculo hærentem ſaburram morbi cauſam eſſe, & vomitorio dato illam expellere conantur. Candidè fatetur *Sydenhamus* (vide locum citatum ad §. 634.) ſe hic erraſſe, & dum viderat in febribus epidemicis autumnalibus, in quibus anxietas circa præcordia aderat, & nauſea perpetua & vomendi conatus, tam pulchre ſucceſſiſſe emeticum, poſt venæſectionem præmiſſam, in initio morbi datum; dedit in febre ardenti peſtilentiali, ubi vomitus ab incipiente inflammatione ventriculi oriebatur; ſed peſſimo cum ſucceſſu. Celeberrimus *Hoffmannus* (*a*) notabilem caſum habet, qui docet funeſtum eventum vomitorii in hoc morbo dati. Canonicus Halberſtadienſis, perfectè ſanus, irâ vehementer excanduit, dein vinum calidum ſuperbibit; ſequenti die dolores ſummi circa præcordia, anguſtia, conatus vomendi, ardor ſtomachi aderant: vocatus Medicus dedit vomitorium ex ſulphure aurato antimonii, unde ter vomuit æger; ſed cum ſymptomatum omnium augmento, & intra decem horarum ſpatium, convulſionibus accedentibus, periit. Cadavere diſſecto in fundo ventriculi plures maculæ, partim nigræ, partim rubræ, apparuerunt. Jam in gangrænam abiverant loca inflammata tam ruditer concuſſa & preſſa à vomendi conatu.

§. 955. SI in ſuppurâtum abit, multa mala, maximè nauſea, vomitus, dolor, ſuccedunt, quæ ſæpe mirabilia apparent; ignoratâ cauſâ, raro curantur; cognitâ (951.) per curam abſceſſûs tractari requirunt (402. ad 413.)

Quamvis inflammationis curam per benignam reſolutionem ſemper habeant in voto Medici, tamen non ſemper illa ſuccedit, ſive ob morbi magnitudinem, ſive ob neglectum efficacis medelæ in morbi initio: tunc ſequitur ſuppuratio, & hæc ſola optabilis eſt, cùm reliqui inflammationis exitus ſint pejores. Cùm autem illo tempore, dum inflammatio in ſuppurationem tranſit, augeantur ſymptomata (vide §. 387).), patet ſatis, quantis cum malis ægri conflictari debeant, dum ſuppuratio in ventriculo fit. Tunc poſt diu tolerata hæc mala oritur puris vomitus, ſæpe & ruptis vel eroſis vaſis multo ſanguine intermiſto, cum levamine ſymptomatum; quandoque & exeſo per ulcus natum ventriculo lethalis hæmorrhagia ſequitur. Talis caſus habetur in *Actis Pariſinis.* (*b*) Homo continuo dolore ventriculi laboraverat per tres ſeptimanas; cardialgia & nauſea frequentes fuerant, ultimiſque vitæ diebus multùm ſanguinis ſurſum & deorſum evacuaverat. Poſt mortem invenit celeberrimus *Littre* in ventriculo ulcus rotundum, quinque lineas æquans diametro, & mediam lineam profundum, ad diſtantiam pollicis cum dimidio à pyloro: multùm ſanguinis in cavo ventriculi & inteſtinorum, reperiebatur. Quandoque & tale ulcus, dum peritonæo accrevit ventriculus, extrorſum

(*a*) Frid. Hoffman. Opuſc. Patholog. Pract. decad. 2. Diſſert. VII. pag. 454.

(*b*) Académ. Royale des Sciences l'année 1704. Hiſt. pag. 36.

aperitur, & relinquit fiſtulam, per quam toto vitæ tempore pars ingeſtorum exit. Vidi ſexagenariam mulierem, quæ jam per duodecim annos tale fiſtuloſum ulcus gerebat, abſque multo incommodo; & vidi contentorum ventriculi partem exire per hanc aperturam. Longè mirabilior caſus legitur in *Diariis* Eruditorum (*a*), de puella, cui ex abſceſſu hypochondrii ſiniſtri unà cum fragmentis coſtarum carioſis exibant contenta ventriculi, & quidem tantâ copiâ & tam citò, ut cogeretur ſingulis ferè horæ quadrantibus cibum ſumere, præ ingenti fame & debilitate; & niſi ulceris patens admodum orificium faſciâ appreſſâ clauderetur, omnia ingeſta exibant ſtatim. Senſim tamen anguſtior facta fuit ulceris apertura, & ſupervixit diu, viribus adeo auctis, ut ruſticis laboribus conſuetis exercendis par fuerit, & per viginti tres annos illud malum tolerare potuerit.

Si ex ſignis prægreſſis inflammationis ventriculi ſatis validæ, nec peſſimæ tamen, ſuſpicio naſcatur, in ventriculo apoſtema fieri, decocta molliſſima ex althæa, malva, conſolida majore, ſeminibus lini, &c, parcâ copiâ ſimul, ſæpe repetitis vicibus danda, ut emolliatur vomica, & ad rupturam citam diſponatur: ubi pus ſurſum vel deorſum prodiens, & levamen malorum, docent, abſceſſum ruptum eſſe, tuncleniſſimis detergentibus, & poſtea conſolidantibus opus erit, uti antea in cura abſceſſûs, numeris in textu citatis, dictum fuit. Verùm dum conſolidandum eſt tale ulcus, caveri debet, ne à copioſis ingeſtis ventriculus diſtendatur; diſtraherentur enim denuo illa, quæ coire inceperant. Satis autem patet, difficilem fore curationem, cùm omnia ingeſta ulcus alluere debeant, & motu periſtaltico ventriculus continuò agitetur: ſolum jus carnium, cum oryza, hordeo, pane, &c, coctum, tunc conduceret: fortè & per clyſteres nutrientes poſſent ſatis ſuſtineri vires per plures dies, cùm ulcus jam purum eſt, ut, quieſcente ſic ventriculo, conſolidatio citiùs fieret.

§. 956. **UBI ſcirrhum, cancrúmve procreat, tum enormes illos vomitus, dolores intolerabiles, ad minima ingeſta acerbatos, fixos, diuturnos, ad omnia medicamenta aſpera inſurgentes, excitat.**

Alter exitus inflammationis, de quo in præcedentibus pariter ſæpius dictum fuit. Plures tales ægri occurrunt quotidie qui ſe beatos crederent, niſi alimentis indigerent quotidie: ſentiunt enim dolores moleſtiſſimos ab ingeſtis, quandoque ſtatim à paſtu, quandoque poſt unam alterámve horam: nullum levamen ſentiunt à decantatiſſimis etiam ſtomachicis remediis, imò ab omnibus acrioribus dolores augentur; omnium maximè à purgantibus aut emeticis validis. Vidi plures tales miſeros, qui, dolorum impatientes, aliquot poſt cibum ſumptum horis digito in fauces immiſſo evomebant omnia, ut levamen haberent doloris. Semper tunc ſuſpicandum de ſcirrhoſis tumori-

(*a*) Journal des Sçavans, Mois d'Août 1737. pag. 534.

Digitized by Google

bus, ventriculum aut vicina loca obſidentibus; quod & cadaverum ſectio confirmavit. Ante aliquot annos nobilem matronam Anglicam vidi tali morbo laborantem, & unà cum amico integerrimo (cujus præmaturam mortem lugeo) *Godefrido du Bois*, in Academia Franequerana Medecinæ & Philoſophiæ Profeſſore, deliberavi, quomodo ſuccurri poſſet huic miſeræ, quæ jam per plures annos cum hoc malo conflictabatur. Fruſtra tentata fuerunt omnia: levamen aliquod à blandiſſimis remediis & opiatis quandoque habuit. In cadavere inventus fuit ventriculus ovo anſerino non major; pylorus & proxima inteſtini duodeni portio, utì & pancreas, ſcirrhoſa erant, & duriſſima. In homine, qui diu de ventriculi dolore conqueſtus fuerat, cum vomitu continuo & animi deliquiis, invenit *Ruyſchius* (*a*) fundum ventriculi obſeſſum tumore ſcirrhoſo pugni ferè magnitudine, materiâ tenaci & atrâ referto, qualem materiam quoque paucis ante mortem horis vomitu rejecerat. His ſimilia & apud *Bonetum* (*b*) plura habentur.

Scirrhus autem, quamdiu benignus adhuc manet, pondere & mole ſuâ diſtrahendo partes adeo ſenſiles plurimùm quidem mali producere poterit, verùm ubi temporis diuturnitate, aut acrium medicamentorum uſu, in cancroſam malignitatem vergere incipit, horrendi dolores inde fient; utì ex illis, quæ antea de *Scirrho & Cancro* dicta fuerunt, facilè patet. Inſignis talis caſus deſcribitur à celeberrimo *Petit* (*c*). Mulier corripiebatur dolore cum febre: aderant ſimul nauſea & vomitus cum dolore colico: iteratis venæſectionibus, aliiſque remediis à peritiſſimo Medico præſcriptis, levamen habuit quidem, ſed reliquias morbi nondum eradicati neglexit, diætæ regulas minùs obſervans. Cùm langueret diu, empyricum conſuluit, qui & validiſſimis emeticis, & clyſmatibus primò lenioribus, dein acerrimis, in peſſimum ſtatum redegit miſerrimam ægram. Prudentiorum dein conſilio uſa, levamen quidem percepit, ſed tandem periit. In cadavere inventa fuit pars ventriculi colo inteſtino vicino firmiter adhærens, & cum illo in maſſam ſcirrhoſam magnam concreta: diſſecto ventriculo, inventum ulcus nigrum fœtidiſſimum duos pollices in diametro habens, quod integumentis concretis cum hoc ſcirrho, viam versùs exteriora fecerat ichori & puri. Plura adhuc maximè notanda circa hoc malum ibidem recenſentur, ſed modò dicta docent, fidelibus Obſervationibus conſtare, ſcirrhum ventriculi in cancroſum ulcus degeneraſſe.

§. 957. SOLIS lenibus, ad hos morbos requiſitis, medelis pacatur (490. 491. 506. 507. 508. 509. 511.); raró curatur: aquæ medicatæ fontium maximè hîc efficaces.

Omnia illa, quæ laudata fuerunt in cura ſcirrhi & cancri, hîc locum ha-

(*a*) Obſervat. Anat. Chirurg. XXXIX. pag. 38.
(*b*) Anatom. Practic. Lib. III. Sect. VII. pag. 68. & ſeq.
(*c*) Académ. Royale des Sciences, l'année 1716. Mém. pag. 395. & ſuiv.

Digitized by Google

bent exceptis his, quæ ſitus & conditio ventriculi non admittunt, licèt in externis partibus corporis ſcirrhoſis vel cancroſis adhiberi poſſint.

Præcipuum eſt, ut nihil in victu exhibeatur, quod exaſperare poſſit hæc mala: jura carnium, cum oryza cocta vel molliſſimis oleribus, hîc ſunt præcipua: vitelli ovorum, cremores hordei, avenæ & ſimilia parcâ copiâ ſimul data; ab his enim magnum ſolamen in doloribus illis chronicis circa ventriculum ſolet percipi. Ubi verò ſcirrhus adhuc recens eſt, magna copia ſaponis Veneti profuit, ſed diuturno uſu, ita ut drachmas duas quotidie per plures menſes ſumerent ægri: ſummum enim diſſolvens eſt & ſatis mite; ſi autem ab hoc aſſumpto dolores augeantur, abſtinendum eſt illico; tunc enim metuendum eſt, jam in cancroſam indolem degenerare ſcirrhum, qui tunc nequidem illud remedium ferre poteſt. Proſunt & aquæ medicatæ ſpadanæ, vel his ſimiles, quæ mirâ vi ſolvendi concreta in corpore valent, neque interim acrimoniam magnam habent.

Ex dictis ſimul apparet, quantâ prudentiâ opus ſit, dum medela fit hominibus, qui de chronicis illis abdominis doloribus, à cibo aſſumpto exacerbatis, conqueruntur.

§. 958. LIENIS, pancreatis, omenti, inflammati, ſuppurati, gangrænoſi, ſcirrhoſi, cancroſi, origo, natura, effectus, cognitio, prævisio, curatio, palliatio, ex iiſdem dictis (914. ad 958.) hauriri poſſunt.

Supereſſent jam & alii morbi inflammatorii viſcerum quorumdam abdominalium pertractandi, verùm omnia hactenus dicta in prioribus repetenda forent. Locus enim tantùm diverſus eſt, & ſitu ex Anatomicis bene cognito, & functione ex Phyſiologicis intellectâ, non eſt difficilis diagnoſis horum morborum. Omnes autem exitus inflammationis hîc iterum obtinent, & cura ſimilis eſt. Hinc ſufficiet paucis videre præcipua, quæ hîc obſervaverunt Auctores fide digniſſimi. De inteſtinorum autem inflammatione peculiariter agendum eſt, quia ibi multa notanda occurrunt, quæ tantùm in illis partibus locum habent; & ob eamdem rationem etiam renum inflammatio ſeorſim pertractabitur.

LIENIS. Satis frequens mentio morborum lienis apud Veteres fit, ita tamen ut meritò ſuſpicari liceat, quòd quandoque & morbos vicinarum partium ſub titulo lienis malè affecti deſcripſerint. Inteſtini coli enim flexus lieni proximus eſt; hinc fæces induratæ, flatus impediti ab his fæcibus, circa lienis regionem tumores & dolores facere poterunt, licèt nullum in liene vitium hæreat. Ita *Trallianus* (a) de *lienis inflatione* ſcripſit, & in cura hujus morbi laudavit talia remedia, quæ carminativam, ſive flatus diſcutientem, vim egregiam poſſident. Verùm facilè patet, flatus in ventriculi & inteſtinorum cavo

(a) Lib. VIII. Cap. XI. pag. 479. vide & Galen. Medend. Method. ad Glaucon. Lib. II. Cap. VII. pag. 379. Charter. Tom. X.

ſuam

Digitized by Google

ſuam ſedem præcipuè habere. Ita & *Hippocrates* (*a*) acutorum dolorum cauſam in liene, qui etiam ad humerum, claviculam, ilia ac mammas tranſeunt, poſuit ingurgitationem ficuum viridium, pomorum, uvarum, & muſti copioſi uſum. Sed omnia hæc flatulenta admodum ſunt, & in fermentationem quàm maximè prona, ſolent primis viis nocere primò, antequam ſanguini permiſta alias partes afficere poſſunt: unde & talia in cura commendat, quibus hæc ſaburra ſurſum & deorſum expelli poſſet. Præterea notat, lienem eodem die magnum, & deinde iterum minorem reddi (*b*), dolorémque acutum facere, dum ſublatus eſt lien; ſine dolore eſſe, dum mollis eſt. Verùm ſatìs apparet, obſtructionem aut inflammationem lienis tam ſubitis mutationibus obnoxiam non eſſe; in colo verò inteſtino circa illum locum, ubi lieni contiguum eſt, frequentes ſatìs cauſas eſſe, unde tales tumores ſubitanei, & dein iterum ſubſidentes, naſci poſſint. Si jam ſimul cogitetur, frequentem mentionem fieri ſcirrhi lienis ſatìs citò curati, tam apud veteres Medicos quàm recentiores, vix dubium eſt, fæces induratas, circa flexum coli hærentes, talium tumorum cauſam fuiſſe, cùm ſcirrhus non tam ſubitò reſolvi poſſit, & plerumque ad omnia rebellis maneat, utì nimis notum eſt.

Præterea cùm ex Veterum opinione lien atrabilarii ſucci apotheca foret; morbos melancholicos ſub titulo affectionum lienis deſcripſerunt; ita etiam ſcorbutum, utì poſtea patebit, quando de his morbis dicendum erit.

Interim tamen negari nequit, inflammationem quandoque lienem occupare, nam cadaverum ſectiones docuerunt, inflammationis effectus in liene obſervatos fuiſſe. Verùm minùs frequenter, quàm alia viſcera lienem inflammari, notavit *Trallianus* (*c*). Præcipua ſigna autem inflammati lienis ſunt, febris acuta continua, dolor in loco lienis, quandoque ad humerum, mammam & claviculam ſiniſtri lateris protenſus. Licèt autem & functiones læſæ partem affectam in morbis denotent, cùm lien ſoli hepati inſervire tantùm videatur, non poterimus accurata ſigna ex hoc fonte colligere, eò quòd hepatis læſio vitia lienis tardiùs tantùm ſequi ſoleat. Quinimo Experimenta docuerunt in vivis animalibus capta, lienem ligatis ejus vaſis inutilem reddi, imò & exſtirpari poſſe integre, & tamen animalia diu poſtea adhuc ſupervixiſſe, abſque notabili ſanitatis noxa (*d*).

Non videtur improbabile, quandoque ſub pleuritidis nomine tractari lienis inflammationem, & abſque magno damno, cùm cura pleuritidis & huic morbo curando conveniat. Celebris apud Batavos Hagæ-comitum Medicus, *Antonius de Haen*, cui plurimas & utiliſſimas Obſervationes practicas ex cadaverum ſectione hauſtas me debere, gratus recordor, talem mihi caſum tranſmiſit, qui hoc confirmat. Homo triginta quatuor annorum à Medico tractabatur ut pleuriticus, & quidem tali cum ſucceſſu, ut ſecundo

(*a*) De Internis Affectionibus Cap. XXVII. Charter. Tom. VII. pag. 657.

(*b*) Ibidem Cap. XXXII. pag. 662. & Cap. XXXV. pag. 663.

(*c*) Lib. VIII. Cap. XII. pag. 484.

(*d*) Malpig. de Liene Cap. VI. pag. 114. Brunner. de Pancreate. In Præfat. pag. 9.

Digitized by Google

jam morbi die à febre & dolore ſiniſtri lateris ferè integre liber ſe ſanatum crederet, omnémque medelam negligeret poſtea, ſed infelici cum eventu. Languit enim poſtea, & faſſus fuit, ſe ſemper obtuſum dolorem in loco priùs affecto percepiſſe. Poſt paucas ſeptimanas, à primo morbi inſultu, inſignem habuit in dextro crure tumorem, ſponte poſtea evanidum: ſimilem tumorem deinde percepit in dextro latere perquam magnum, ſponte etiam poſtea evaneſcentem. Similis tumor denique apparuit in femore ſiniſtro, & illo manente, novus tumor occupavit internam brachii dextri partem, mollis & pugno major. Succeſſit deinde dyſenteria, aſcites, unà cum hydrope anaſarca totius corporis, proſtratio virium & mors.

In cadavere biduo poſt mortem diſſecto, apparuerunt ſequentia. Abdomen turgidum, lividum ubique, præſertim in latere ſiniſtro. Omentum breviſſimum vix duos digitos longum, macilentum. Inteſtina omnia turgidiſſima, & ferè per totam longitudinem, craſſa æquè ac tenuia, inflammata, & pluribus in locis jam gangrænoſa. Lympha non admodum copioſa in abdominis cavo. Ventriculus pariter turgidiſſimus, ſiniſtrâ ac maximè ſuperiori parte longè latéque gangrænoſus: pancreas flaccidum, parvum: meſenterium integrum, exſangue. Meſocolon exhibuit plura friabilia corpuſcula obſcurè viridia, mole, colore, figurâ, referentia capparidum gemmas, quæ aceto vel muriâ conditæ menſis adhibentur. Hepar perquam magnum erat, in parte inferiore magìs fuſcum, quàm naturaliter eſſe ſolet. Lien inferiore parte peritonæo accretus, pure albo, craſſo, copioſo plenus: copia quædam ſimilis puris aquæ, in cavo abdominis repertæ, innatabat. Tumor brachii lanceolâ apertus, dedit idem colore ac conſiſtentiâ pus, ac in liene deprehendebatur. Pulmones hinc inde membranæ pleuræ adhærebant concreti.

Tota hæc hiſtoria docet, lienem inflammatum, ægri incuriâ non integre ſanatum, in ſuppurationem abiviſſe, pus reſorptum ad varia loca corporis metaſtaſin feciſſe; tandémque purulentâ cacochymiâ totum ſanguinem corrupiſſe. Simul notandum, hepatis molem inſigniter auctam fuiſſe, dum ſplenis purulentâ labe conſumpti, functio ceſſabat; quod & *Malpighius* & *Brunnerus* obſervaverant in animalibus, quibus ſplenem exſecuerant, vel ligatis vaſis illum reddiderant omnino inutilem.

Videtur autem & *Hippocrates* (*a*) obſervaſſe lienis ſuppurationem: juſſit enim ſplenem, maximum jam & ſublatum, inuri, utì in hepatis vomica conſuluerat, ad pus educendum. Et in alio loco, antea ad §. 488, citato, de lienoſis agens, monet morbum quandoque in hydropem degenerare & contabeſcere ægros; quibuſdam verò lienem ſuppurari, qui uſti ſani fiunt; quibuſdam etiam durum & magnum lienem conſeneſcere. Nihil autem magìs incitat Medicos, ut diligenter evolvant priſcorum Medicorum volumina, quàm dum vident difficillimis caſibus lucem affundi à Veterum Obſer-

(*a*) De Internis Affectionibus Cap. XXXII. XXXIII, XXXIV. XXXV. Charter. Tom VII. pag. 662-665.

vationibus, víxque aliquid in praxi occurrere dubii, quin inveniamus apud illos. In modò memorata morbi Hiſtoria præter ſpem ægri, qui ſe ſanum credebat, funeſta lienis ſuppuratio ſecuta fuerat. Verùm pulchre hoc monuerat *Aretæus* (*a*), dum de hoc morbo agit, dicens: *Incrementi autem notæ ſunt febres, dolores & horrores: multoties enim remittunt, poſt brevem autem colorem rigore & dolore vacant: hac de cauſa interdum in ſplene abſceſſus latuit: rarum enim & ſenſu carens etiam in ſanitate viſcus.* Exitum autem talis morbi notavit *Hippocrates* (*b*) dicens: *Qui lienoſi dyſenteriâ corripiuntur, iis, obortâ longâ dyſenteriâ, hydrops aut lienteria ſuccedit, ac intereunt.* Paulò pòſt tamen dicit: *Lienoſis dyſenteria ſuccedens, bonum* (*c*). Verùm materia lienem occupans per venam ſplenicam facili viâ in hepar tendit; & §. 950, vidimus, dyſenteriâ largâ, citò deſinente, tam bene ſanari hepatis morbos. Binas has prognoſes unitas diſtinctiùs legimus in *Coacis*, ita: *Dyſenteria non longa ſplenicis utilis: longa verò, mala: deſinente enim, ſi hydropes aut lienteriæ fiunt, lethale.*

Lienis verò ſcirrhus longè frequentiùs occurrit, unde familiarem ſpleni hunc morbum dixit *Aretæus* (*d*). Talis autem tumor duritie, & pondere vicinas partes miro modo lædere & diſtrahere poteſt, & vehementiſſimos dolores facere. In cadavere muliebri celeberrimus *Ruyſchius* (*e*) lienem invenit octuplò majorem, quàm naturaliter eſſe ſolet: bilanci impoſitus, quatuor libras pendebat, & in pelvim deſcenderat. Bis in cadavere vidi ipſe lienem ſcirrhoſum ingentem ad pelvim uſque prolapſum: plura talia collegit *Drelincurtius* (*f*). Neque adeo mirum videtur, lienem mole & pondere auctum, propriâ gravitate deſcendere, ſenſim elongatis vaſis versùs inferiora abdominis; ſed rarus caſus docuit tumentem lienem & ſurſum aſcendere poſſe. Invenit hoc in homine, poſt diuturnam febrim intermittentem hydropico facto *De la Motte* (*g*). In ejus cadavere lien mole inſigniter auctus diaphragmatis ſiniſtram partem ſurſum truſerat, ita ut parvum tantùm ſpatium inter ſummitatem lienis & axillam inveniretur. Ubi autem lien, dum induреſcit, ſimul mole minuitur, tunc credibile eſt, faciliùs tolerari illud malum. In homine enim ſexagenario (qui nunquam queſtus fuerat de dolore aut alio malo, unde ſuſpicio mutati adeo inſigniter lienis naſci potuiſſet) celeberrimus *Littre* (*h*) invenit lienem integre petrefactum, ſed tantùm unciam cum dimidia ponderantem: violentâ autem morte perierat ille homo, hinc & diutius ſuperſtes eſſe potuiſſet.

Ubi autem ſcirrhus lienis in cancrum degenerat, tunc vicina omnia depaſcitur, & poſt intolerabiles cruciatus, eroſis vaſis, ſubitam & lethalem

(*a*) De Cauſis & Signis Morbor. Diuturn. Lib. I. Cap. IV. pag. 43.

(*b*) Aphoriſm. 43. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 275.

(*c*) Aphor. 48. Sect. VI. Ibidem pag. 281.

(*d*) De Cauſis & Signis Morbor. diuturnor. Lib. I. Cap. IV. pag. 43.

(*e*) Obſervat. Anatom. Chirurg. LXII. pag. 58.

(*f*) Diſſert. Anat. Pract. de Lienoſis Cap. XVII. Opuſc. omn. pag. 768.

(*g*) Traité complet de Chirurgie, Tom. II. pag. 169. 170.

(*h*) Académie Royale des Sciences l'année 1700. Hiſt. pag. 50.

hæmorrhagiam producit. Lethalem talem per alvum hæmorrhagiam vidit *Drelincurtii* (*a*) pater, in fœmina, cujus lien cancroſus ſubjectum colon arroſerat.

PANCREATIS. Cùm illud ponatur intra duplicaturam meſocoli, & uno extremo ſuo adhæreat duodeno, ubi illud pyloro continuatum incurvatur, tranſverſaliter ponè ventriculum pergat ferè ad lienem uſque, & in hoc itinere portio duodeni inter pancreas & lumborum vertebras locetur; patet ſatis, difficiliùs morbos pancreatis diſtingui poſſe, cùm non tam facilè tangi poſſit quàm lien, & dum tumet pancreas, ventriculum & duodenum neceſſariò comprimere debere. Poſſet ergo inflammatio pancreatis quandoque cum ventriculi aut duodeni ſimili morbo confundi; ſed inde in curatione nullum damnum orietur, cùm ſimilis omnino medela requiratur. Cùm autem pancreatis uſus ſit, ſecretum ſuâ fabricâ ſanguine liquorem, ſalivæ ſimillimum, inteſtino duodeno infundere, non tam ſubitò advertetur noxa in corpore ex læſa functione pancreatis, ut inde ſigna talis morbi præſentis hauriri poſſent. Directis enim experimentis, in vivis animalibus inſtitutis, celeberrimus *Brunnerus* refutavit *Sylvianam* illam hypotheſin, de efferveſcentia ſucci pancreatici cum bile in inteſtino duodeno, à qua rite ſe habente chylopoieſis ferè integrum opus deducebatur, & cujus vitiis omnium ferè morborum origo tribuebatur. Simul tunc ex iiſdem experimentis patuit, ligato vel deſtructo ductu pancreatico, etiam inſigni parte pancreatis abſciſsâ (profundiùs enim latet, ut integrè exſcindi potuiſſet ſuperſtite animali) canes ſupervixiſſe abſque notabili ſanitatis detrimento (*b*). Tumores autem pancreatis inflammati, ſuppurati, ſcirrhoſi, cancroſi, peſſimè afficere poſſe vicinas partes, ſponte patet. Quandoque & pancreas ſcirrhoſum adeo intumuit, ut extrinſecus tumor percipi potuerit; qualis caſus memoratus fuit antea ad §. 488. Aliquando licèt inſigniter mole auctum fuerit, tamen foris nullus tumor conſpicuus apparet. Ex *Riolano* illud confirmat *Graafius* (*c*) exemplo illuſtriſſimi Viri *Auguſtini Thuani*, qui habitûs melancholici per quadriennium de dolore circa regionem coli, cum ſenſu ponderis ad regionem ſtomachi, dum erectus ſtaret, vel ambularet, conqueſtus fuit: nec tumebant tamen ei hypochondria. In cadavere defuncti inventum hepar, rotundum inſtar ſphæræ, farctum & transfixum gypſeâ pituitâ ſebum referente. Pancreas mole & pondere hepar æquabat, totum ſcirrhoſum, multis globulis ſpecie ovi columbini conſtans. Lien exilis, vix unciam ponderans. Plures ibi caſus colligit *Graafius* pancreatis ulcerati, ſcirrhoſi, cancroſi, calculoſi, &c. Unde meritò in praxi verſati Medici, dum chronici illi dolores abdominis adſunt, talem cauſam ſuſpicantur, & blandiſſima tantùm remedia exhibent prudenter, ne acrioribus exhibitis irritentur talia mala.

(*a*) Differt. Anat. Pract. de Lienoſis Cap. XIV. Opuſc. omn. pag. 763.

(*b*) Brunner. Experim nova circa Pancreas, pag. 12, 15, 16, & ſeq. & à pag. 23. ad 56. uti & apud eumdem Brunnerum de glandulis duodeni, pag. 118.

(*c*) Regner. de Graaſ. de ſucco Pancreat. Cap. VII. pag. 108, & ſeq.

Digitized by Google

OMENTI. Illud, utì ex Anatomicis notum eſt, à fundo ventriculi ſupra inteſtina extenditur, ad umbilicum uſque; quandoque longè profundiùs deſcendit; aliquando regionem epigaſtricam non excedit ſuâ longitudine, magnam enim hîc in cadaveribus diverſitatem invenerunt Anatomici, quoad variam omenti extenſionem. Præterea omentum, licèt maximâ ſuî parte inteſtinis ſuperſternatur, tamen & vaſis hepar ingredientibus, duodeno, colo, pancreati, lieni adnectitur, adeóque pro diverſitate loci, quem morbus omenti occupat, varia poſſent fieri mala. Unde etiam videtur difficultas in diagnoſi talium morborum naſci. Præterea Obſervationes certiſſimæ docuerunt, magnam omenti partem, poſt vulnera abdominis erumpentem, abſciſſam fuiſſe, ſuperſtite ægro, & abſque magno ſanitatis damno. *Galenus* (*a*) gladiatori vulnerato integrum ferè omentum abſcidit, qui tamen confeſtim ſanatus eſt, & hoc tantùm incommodi, habuit, quòd à frigore externo abdomen magìs defendere debuerit. Frequentes tales caſus in bellis hodiernis docuerunt, inſignem partem omenti ſæpe reſectam fuiſſe, abſque tali incommodo ſequente. Unde patet, non facilè ex læſis functionibus ſigna hauriri poſſe, quæ docerent omenti morbos. Quinimo *Ruyſchius* (*b*) obſervavit omenti integram conſumptionem frequenter, non tantùm in brutis, ſed & in hominibus, qui acutiſſimâ anginâ, vel & violentâ morte perierant, in quibus ante mortem nulla hujus rei ſuſpicio fuerat. In morbis chronicis, & inprimis in hydropicis, ſæpe omentum periiſſe obſervatum fuit, quod minùs mirum videtur.

Si inflammatum omentum, dein in ſuppurationem abierit, aut gangrænam, effuſo pure vel ichore gangrænoſo, ſequentur eadem mala, ac §. 912, enumerata fuerunt.

Ubi verò in ſcirrhoſos tumores induruit omentum, tunc preſſione & diſtractione partium, quibus contiguum eſt vel adhæret, plurima mala producere poteſt, inprimis dum moles indurati omenti magna eſt; cæteroquin minùs nocet. Contigit quandoque mulieribus, poſt puerperium felix jam in integrum reſtitutis, tumorem durum & oblongum in abdomine habere: quandoque per plures annos tales tumores manent, ferè abſque dolore, & ſolâ mole ferè moleſti ſunt. In cadavere quodam detexit *Ruyſchius* (*c*) talem tumorem factum fuiſſe ab omento duos ferè digitos craſſo, tres digitos lato, ſpithamam cum dimidia longo & ſcirrhoſo. Videtur omentum in gravidis ab utero aſcendente, & viſceribus loco motis, comprimi ac convolvi in ſeipſum, túncque talem tumorem producere. Ita & tumor abdominis ab omento oſſeo facto inventus fuit (*d*). Mirabilem magìs adhuc caſum deſcripſit jam ſæpius antea laudatus *Antonius de Haen*, (*e*), ubi in hydropicæ cadavere reperit omentum in compactam & vaſtam molem

(*a*) De uſu partium Lib. IV. Cap. IX. Charter. Tom. IV. pag. 377.

(*b*) Obſervat. Anatom. pag. 23.

(*c*) Obſervat. Anatom. Chirurg. LXIII, pag. 59.

(*d*) Academ. Royale des Sciences l'année 1732. Hiſt. pag. 48.

(*e*) Hiſtor. Anatom. Medica morbi miri incurabilis, & ſeq. Hagæ Batavor. 1744. in 8°.

Digitized by Google

concretum, duos digitos latos craſſum ubique, niſi quòd in ambitu parum gracileſceret: hujus monſtroſi omenti ope ventriculus, colon, duodenum ac jejunum ita coaluerant in unum, ut non niſi deſtruendo à ſe invicem divelli potuerint.

Cautela autem adhibenda in tractandis malis recenſitis lienis, pancreatis, & omenti, ex antè dictis facilè hauriri poterit.

Digitized by Google

INTESTINORUM INFLAMMATIO.

ſ. 959. INTESTINA, maximè tenuia, & frequentiſſimè, in ſuis membranis acutâ inflammatione, ut ventriculus, infeſtantur, à cauſis communibus inflammationis huc delatis; vel à materie acri potûs, cibi, condimenti, medicamenti, veneni, aſſumptâ, huc delatâ, in plicis valvuloſis retentâ, hærente; tum etiam ab acri, putrida, fœtida materie purulenta, ichoroſa, gangrænoſa, bilioſa, atrabilaria, ex œſophago, ſtomacho, hepate, liene, pancreate, omento, huc appellente, hærente, rodente; denique ab convulſione ingente prægreſſa, flatus creante, motum ſiſtente, ſicque inflammationem producente.

Generales inflammationis cauſas §. 375. 376. 377, recenſitas & in inteſtinis locum habere poſſe ſatis evidens eſt, inprimis poſtquam ex Anatome conſtitit, innumeras arteriolas per membranas inteſtinorum diſtribui.. Præterea in febrium Hiſtoria (§. 593.) notatum fuit, febrim in alium ſæpe morbum deſinere, dum per febrim mutati humores ad quædam loca corporis deponuntur, & nova mala producunt. Pluribus ibi exemplis Practicis probatum fuit, morbos acutos inflammatorios inprimis à ſe mutuò differre, ratione loci versùs quem materia inflammatoria per febrim prægreſſam deponitur. Notat *Sydenhamus* (*a*) per tres annos & ultra talem obtinuiſſe morborum epidemicorum indolem, ut plerumque versùs inteſtina deponerent febrilem materiam, nunc dyſenterias, nunc tormina abſque deiectionibus, quandoque & acerbiſſimos dolores colicos & iliacos, producentes. A febre tamen oriebatur morbus, quæ per horas aliquot tantùm affligens in atrociſſimum inteſtinorum dolorem deſinebat. Quinimo iliacam paſſionem tunc propriè vocandam eſſe voluit, ubi à tumultuante febre in ventriculum & inteſtina proxima deponerentur acres & maligni humores, ubi autem à fæcibus induratis, herniis, &c, oriretur malum, tunc *affectionem iliacam notham* appellare maluit. (*b*).

Tenuia autem inteſtina frequentiùs inflammari, quàm craſſa, Obſervationes practicæ confirmare videntur; nam in hoc morbo intolerabilis ille dolor medium abdominis, ſive umbilicalem regionem, frequentiſſimè occupat, ubi naturalis tenuium inteſtinorum ſitus eſt. Fortè etiam craſſorum inteſtinorum talis eſt conſtitutio, ut minùs facilè afficiantur, quàm tenuia, cùm ſtercoraceæ materiæ jam ſub putridæ & acriori ſervandæ inſerviant. Præterea

(*a*) Sect. IV. Cap. VII. pag. 258. & ſeq. (*b*) Sect. I. Cap. IV. pag. 90.

Digitized by Google

omne acre ingeſtum, vel morâ in ventriculo aut inteſtinis tale redditum, primò noxam inferet inteſtinis tenuibus, antequam ad craſſa pervenire poſſit. Licèt omnia illa, quæ inteſtinalem fiſtulam obturant, impediendo liberum tranſitum, adeóque diſtentis inteſtinis, etiam remotæ inflammationis cauſæ eſſe poſſent, tamen niſi ſimul major acrimonia adſit, raró hunc morbum faciunt adeo acutum, ſed potiùs chronica & difficilia mala, quales caſus ad §. 719, ubi de variis quæ per diarrhæam exeunt quandoque de corpore agebatur, enumerati fuerunt. Verùm ſi lentæ tali & concretæ pituitæ permiſtum fuerit acre, tunc & inteſtina facilè inde inflammantur, niſi citò expellatur hæc ſaburra, vel corrigatur illa acrimonia. Ita *Galenus* (vide §. 71.) in ſe ipſo acerrimum abdominis dolorem expertus eſt, ac ſi terebrâ perforaretur: injecto autem oleo rutaceo, excrevit per alvum humorem, vitro fuſo colore & conſiſtentiâ ſimilem, quo facto dolor ſedabatur. Verùm iners talis pituita tantum dolorem non feciſſet, ſi nulla acrimonia ipſi permiſta fuiſſet. Frequens ergo cauſa inflammationis inteſtinorum eſt acrimonia illorum, quæ in cavo horum continentur. Talis autem acrimonia vel ingeſtis debetur, vel in aliis viſceribus nata ad inteſtina pervenit, quæ jam conſideranda erunt.

POTUS, CIBI, CONDIMENTI. Quanta mala fieri poſſint à liquidis fermentantibus, & ſæpe in ipſo actu fermentationis ſuppreſſis, dum potantur, antea ad §. 646, & ſequentes, dictum fuit, ubi de ructibus & flatibus agebatur. Naſcitur enim illo tempore, dum fermentatio fit, mirus ſtimulus, etiam in talibus quæ antea omni carebant acrimoniâ (vide §. 605. n°. 11.). Inde ſpaſmi horrendi quandoque fiunt in ventriculo & inteſtinis, quos brevì inflammatio & lethalis gangræna ſequitur, niſi citò ſedari poſſint. Quandoque & talia potantur, quæ vel actu acida ſunt, vel citò in debilibus corporibus aceſcere poſſunt, & acrimoniâ ſuâ lædere inteſtina: qualia ſunt cereviſia vappida, vinum acre acidum, &c. Verùm & cibi tales ingeruntur quandoque, qui ſimilem noxam facere poſſunt. In debilibus infantibus lac ingeſtum ſæpe aceſcit, coloſtro caſeoſo inteſtina infarciuntur, quod morâ acriùs factum inteſtina rodit & inflammat; unde ileo & volvulo tot infantes pereunt, poſt diros abdominis dolores, utì omnes Practici noverunt. Si autem conſideremus ea, quæ condimenti titulo aſſumuntur, inter illa invenimus talia, quæ cuti applicata illam eroderent; utì acerrima aromata, allium, raphanus ruſticanus, &c. Unde miramur, non ſæpius ab his inflammari ventriculum & inteſtina; & procul dubio frequentiùs hæc nocerent, niſi mucus blandus defenderet horum viſcerum latera, & ſitis ab his aſſumptis excitata copiam aquoſi potûs poſceret, quo diluitur & enervatur nimia talium aſſumptorum acrimonia. Videantur & illa quæ ad §. 586. *lit.* α, habentur.

MEDICAMENTI, VENENI. Quamvis hæc primò ventriculum afficere ſoleant, & ideo de illis ad §. 951, ut cauſis inflammationis ventriculi dictum fuerit, tamen & quandoque contentis ventriculi copioſioribus permiſta in illum minùs agunt, ſed poſtea in inteſtina propulſa, & vavuloſis horum jugis irretita manent diu eidem loco affixa, & inflammationem ibi excitant. Notum eſt, reſinam ex gialapæ radice paratam, dum à calore molleſcit, omnibus

nibus obviis corporibus pertinaciſſimè adhærere, & ſimul ſatìs acrem eſſe, unde à Medicis frequentiùs obſervati fuerunt dolores moleſti abdominis, & hypercatharſes periculoſæ ab hoc remedio, niſi priùs diu cum ſaccharo trita, vel cum vitello ovi ſubacta ſuam tenacitatem depoſuerit. Similia & à colocynthidis pulpa & aliis pluribus nata fuerunt mala. Longè magìs ab arſenico & aliis acribus venenis, de quibus videatur ſæpius jam laudatus *Wepferi de cicuta aquatica* tractatus.

TUM ETIAM AB ACRI PUTRIDA, &c. Ad §. 719, ubi de diarrhæa febrili agebatur, patuit ex diverſis corporis locis ad inteſtina poſſe venire materiam, quæ per alvum excernitur, illámque admodum variam eſſe. Quinimo cholera docet, omnes humores totius corporis, ſubitò ſatìs in inteſtina ruere, magno cum impetu, ita ut robuſtiſſimus homo intra paucas horas omnes vires perdat, & à mera inanitione ſæpe convulſiones ſequantur, venenatâ quaſi vi fuſo toto ſanguine, & per vaſa meſeraica in ventriculum & inteſtina expulſo; dum enim ex hoc morbo reſurgunt ægri, debiles, pallidi, exhauſti omnino apparent. Si ergo alicubi in corpore ſtabuletur corrupti liquidi, purulenti, ichoroſi, &c, copia, illud ad inteſtina delatum acrimoniâ ſuâ illa rodere & inflammare poterit. Unde inter effecta atræ bilis turgentis & motæ, inflammationes, exulcerationes, putrefactiones inteſtinorum recenſentur §. 1104; & peſſimum ſcorbutum ſimilia etiam mala facere, ad §. 1151. n°. 4, notatur, de quibus poſtea dicetur.

CONVULSIONE INGENTE PRÆGRESSA, &c. Notum eſt ex Phyſiologìcis, in inteſtinis eſſe mirabilem illum motum vermicularem, periſtalticum dictum, per quem ingeſta ad latera inteſtinorum apprimuntur, & ſucceſſivè emulgentur, omni ſolubili per vaſa lactea & venas meſeraicas reſorpto, tandémque exſuccæ fæces ad inteſtinum rectum uſque promoventur, ut excludantur de corpore. Fibris muſculoſis inteſtina ambientibus hunc motum perfici pariter conſtat, illúmque diu poſt mortem adhuc ſupereſſe, & ſilentem jam calore, vel & irritando inteſtina, excitari denuo poſſe (vide commentarium §. 648.). Simul ibidem varia Experimenta recenſita fuerunt; quæ docent, acria applicata inteſtinis ſpaſmos excitaſſe in his fibris muſcularibus, per quos inteſtinum conſtringeretur validiſſimè, non tantùm in loco cui acre applicatum fuerat, verùm etiam in vicinis pluribus locis eodem tempore ſic conſtricta fuiſſe inteſtina, ut omnis tranſitus contentis intercluderetur. Quod & pulchro experimento in rana vivente facto confirmavit *Peyerus* (*a*).

Acria ergo ingeſta, vel ex aliis corporis locis ad inteſtina delata, poſſunt & convulſionem talem facere, ſicque & hac ratione inteſtinorum inflammationem producere.

Verùm quandoque & tales ſpaſmi fiunt in inteſtinis ab aliis longè cauſis, quæ ad cognitas acrimoniæ claſſes reduci nullo modo poſſunt. Illud latens morboſum in corpore, quod ad extremos artus delatum exquiſita illa podagræ tormenta facit, ſi ex imprudenti medelâ, vel effœti corporis languore,

(*a*) Parerg. Anatom. Exercit. I. Cap. ix. pag. 47.

ad ſolita loca deponi impeditur, ſæpe in viſceribus abdominalibus horrendos ſpaſmos excitat (vide §. 1273.); unde ſic ſtringuntur inteſtina, ut in locis contractis, omni effluxu & influxu liquidi vitalis impeditis, ſubita & lethalis gangræna ſequatur. Verum quidem eſt, & hîc acrimoniam culpari adhuc fortè poſſe, dum ligamenta, tendines, membranæ, à podagra diuturna in calcem convertantur. Verùm in hyſtericis & hypochondriacis à ſolo motu ſpirituum perturbato naſci tales ſpaſmos, in viſceribus æquè ac aliis quibuſvis corporis partibus, nimis notum eſt. *Sydenhamus* (*a*), qui optimè hos morbos tam varia ſub ſpecie latere, & minùs peritos fallere monuit, notavit, quandoque & iliacæ paſſioni ſimilia ſymptomata producere. Verum quidem eſt, quòd icterum periodicum à calculis veſicæ felleæ natum confuderit cum illis doloribus, qui à ſimplici ſpaſmo abſque hac cauſa fiunt; ſed tamen diſertè notat, & ſæviſſimos tales dolores obſervatos fuiſſe in hyſtericis & hypochondriacis abſque ictero ſequente, & remediis antihyſtericis feliciter curatos fuiſſe. Multi homines ſunt, qui pavimento lapideo frigido diu inſiſtentes, illico moleſta tormina in abdomine ſentiunt; uti aliâ occaſione ad §. 650. n°. 3, notavi; ubi & plura habentur, quæ docent, convulſiones tales inteſtinorum, flatus creantes, excitari poſſe, & ſanari, dum cauſæ & remedia applicantur aliis omnino corporis partibus.

§. 960. NATA his locis, contrahit inteſtina; cavitatem claudit; tranſitum appulſi impedit; fiſtulam loco obſtructo altiorem, ipsúmque ventriculum immaniter inflat, extendit, dilacerat, inflammat; hinc dolorem acutiſſimum, ardentem, fixum, creat, pérque omnem inflammatum locum extendit; convulſiones violentas, ubi appulſis irritatur, producit in diaphragmate & abdominalibus muſculis; alvum claudit; vomitum excicat ingeſtorum, & appulſorum, citiùs, tardiúſve poſt aſſumptionem, prout ſuperiùs, vel profundiùs hæſit; flatus dolentes; tormina cum borborygmis acutiſſima; ileum; volvulum; abſceſſum; gangrænam; ſcirrhum; cancrum; febrim acutiſſimam; debilitatem ex dolore acerbiſſimo ſummam; mortem citiſſimam, producit.

Inteſtina humana longè alio modo ſe habent in vivente, ac ſuadere videretur ſæpe cadaverum inſpectio; ibi enim plerumque inflata, & patulam admodum cavitatem habentia, conſpiciuntur. Verùm docuerunt vulnera abdominis, & vivorum animalium ſectiones inteſtina ſana, inprimis tenuia, ſolida ſatis eſſe & craſſa in ſua ſubſtantia, & anguſtâ tantùm cavitate prædita, quæ adhuc à jugis dependentibus, & extremis vaſorum prominentibus in tunica villoſa multùm minuitur, ne ingeſta nimis citò dilaberentur. Homines multi

(*a*) In Diſſertatione Epiſtolari ad Gulielmum Cole, pag. 488. & Sect. IV. Cap. VII. pag. 267.

Digitized by Google

intra unam alterámve horam plures libras aquæ ſpadanæ potant, & ne gutta quidem per alvum exit; unde probatur evidenter, naturaliter ſatìs anguſtum eſſe inteſtinorum cavum. Ubi ergo inflammmatorius tumor naſcitur in quodam inteſtinorum loco, non mirum, integre claudi illud ſpatium, ita ut nihil tranſmitti poſſit. Accedit, quòd dolor acutiſſimus, inflammationis, inteſtinorum comes, validiſſimo ſpaſmo faciat contrahi inteſtinum in loco dolente, utì pluribus probatum fuit paragrapho præcedenti. *Ruyſchius* (*a*) in cadaveribus hujus morbi cauſam aliquoties invenit eſſe tantam coarctationem, ut nihil tranſire potuerit. Neque hoc mirum videbitur, ſi conſideremus in coryza leviter inflammatam membranam narium adeo tumere, ut per patula adeo narium cava nullum aerem omnino ducere poſſit homo.

Tali ergo obſtaculo nato, quod omnem tranſitum impedit, ſiſtuntur ad hunc locum omnia ingeſta; aer liberè tranſire non potens, rareſcens, diſtrahit illam partem inteſtini, quæ inter locum inflammatum & ventriculum hæret, imò & ipſum ventriculum, donec per ructus expellatur. Sed eâdem causâ manente, redeunt continuò iidem effectus, utì antea, ubi de ructibus & flatibus agebatur, fuſiùs explicatum fuit. Quandoque & in pluribus ſimul inteſtini locis talis morbus hæret, utì cadaverum hoc morbo defunctorum ſectiones docuerunt; túncque inter bina loca contracta interceptus aer deglutitus, vel ex contentis inteſtinorum fermentantibus aut putreſcentibus genitus, calore corporis rarefactus, horrendum in modum diſtendere poteſt inteſtinalem fiſtulam cum ſummo dolore; ſícque ab hac diſtractione nova denuo inflammatio naſci poterit, unde dolor, priùs in uno vel altero loco hærens, per abdomen diſpergitur latiùs. Vidit *Ruyſchius* (*b*) in puellæ, talibus doloribus enectæ, cadavere coli illam partem, quæ rectum inteſtinum nominari incipit, adeo enormiter extenſam, ut omnia abdominis viſcera occultaret. Patet ſatìs, quàm enormes dolores à tanta diſtractione partium adeo acuti ſenſûs fieri debeant. Plura ſimilia enormiter tumentium inteſtinorum exempla apud *Bonetum* (*c*) videri poſſunt.

Verùm ubi aſſumpta per motum periſtalticum appelluntur ad locum inflammatum, illúmque urgent, tunc augetur quàm maximè dolor. Ideo licèt dolor fixus maneat in hoc morbo, tamen per intervalla augetur immaniter; quod & *Sydenhamus* notavit (*d*), dicens: *Subinde remittitur dolor, mox recrudeſcit paroxyſmus, quem æger præſentiens, vultu miſerabili atque ejulatu, ceu præſentem exhorret & averſatur.* Sæpius & idem illud in ægris obſervavi, & videtur hoc fieri vel à contentis inteſtinorum cavo cibis potibúſve, vel à flatibus ad locum inflammatum uſque populſis. Dum enim in vivis animalibus diſſectis examinamus motum illum periſtalticum, vermicularem dictum, quia utì vermes, annulis corpus ſuum conſtituentibus ſucceſſivè contractis, progrediuntur, ita & inteſtinorum fibræ orbiculares ſucceſſivo ordine con-

(*a*) Obſervat. Anat. Chirurg. 91. pag. 85.

(*b*) Ibidem. Obſerv. 92. pag. 86.

(*c*) Lib. III. Sect. XIV. Tom. II. pag. 214.

(*d*) Sect. IV. Cap. VII. pag. 259.

tractæ promovent contenta per fiſtulam inteſtinalem, hac lege, ut ubi per aliquod ſpatium propulſa fuerint hæc contenta, ſimili motu ſed retrogrado iterum retropellantur per aliquam inteſtini longitudinem : ita tamen ut motus propellens efficacior ſit motu retrogrado ; ſicque ſenſim hæc per totam inteſtinorum longitudinem deducuntur, ut in hoc tranſitu omne ſolubile inde per venas bibulas inteſtinorum exhauriri poſſit. Ubi ergo per motum periſtalticum contenta appellunt ad locum inflammatum, tunc doloris augmentum fit; dum hæc iterum retro urgentur, minùs dolent. Præterea videmus in vivis animalibus motum periſtalticum per aliquot minuta ceſſare quandoque, dein iterum renovari : ex quibus intelligitur ratio hujus phœnomeni in hoc morbo.

Verùm à tali irritatione convulſiones fieri in diaphragmate & muſculis abdominalibus, atque inde nauſeam & vomitum excitari, patet ex illis, quæ ad §. 642, & §. 656, dicta fuerunt ; imò & ad §. 656, dictum fuit, à pertinaci vomitu viciſſim & ileum produci. Citiùs autem vel feriùs evomentur aſſumpta, prout hæc inflammatio majori vel minori diſtantiâ à ventriculo ſedem fixerit ; de qua re etiam dictum fuit ad §. 656.

FLATUS DOLENTES ; TORMINA CUM BORBORYGMIS ACUTISSIMA. Ad paragraphum præcedentem jam notatum fuit, Experimentis certis conſtitiſſe, quòd irritatione factâ in quodam loco inteſtini, non tantùm contraheretur ille locus, ſed & in pluribus locis vicinis idem contingeret : intercipiuntur hinc flatus cum dolore, & paulò pòſt, ſolutis his ſpaſmis, incluſus aer cum ſono levi & murmure per inteſtina oberrans, borborygmos facit, donec paulò pòſt renoventur illi ſpaſmi, ſimúlque dolores. Cùm autem inflammatio nata in quadam parte inteſtini, ſi durat morbus, ſe latiùs diſpergere ſoleat, patet ſatis, quàm enormes dolores fieri debeant, dum à flatibus diſtrahantur partes illæ inflammatæ. Notavit hæc ſymptomata in hoc morbo *Aretæus* (*a*), dolores nempe oberrantes, ructus inanes nihil proficientes, alvum flatibus murmurantem, qui ad anum uſque perveniunt, nec exeunt tamen. Hinc apparet, quare *Sydenhamus* (*b*) obſervaverit, ſub initio morbi non ita certò ad unum aliquod punctum determinari dolorem, dum in diverſis locis inteſtini talis contractio fit : verùm ubi tota vis morbi unum locum urget, tunc in puncto quaſi figitur dolor, & atrociſſimus evadit, ſæpe nullo modo remittens, donec gangræna nata ſubitò omnem dolorem tollat. Apparet ſimul, quare tunc fiat alvi adſtrictio, omni omnino tranſitu impedito.

ILEUM, VOLVULUM. Ubi inflammatio inteſtinorum omnem tranſitum impedit, tunc vocatur ileus; ita enim *Galenus* (*c*) definivit : *Ileus eſt phlegmone inteſtinorum, ita ut nec flatus nec ſtercora exeant, tormina ſequuntur vehementia & cruciatus intolerabiles.* Unde alibi (*d*) huic affectioni proprium &

(*a*) De cauſis & ſignis morbor. acut. Lib. II. Cap. VI. pag. 18.
(*b*) Sect. IV. Cap. VII. pag. 259.
(*c*) Defin. Med. n°. 273. Charter. Tom. II. pag. 264.
(*d*) Comment. in Aphor. 10. Sect. VII. Charter. Tom. IX. pag. 296.

Digitized by Google

inſeparabile dixit, ut nihil deorſum ſubeat; vomitum autem non ſemper adeſſe, ſed tantùm ubi perniciosè ægrotant. Similia & de hoc morbo habet *Hippocrates* (*a*), dicens: *Reſiccatur enim ſimul inteſtinum, & conſtipatur ex inflammatione, ita ut neque flatus neque alimenta pertranſeant, ſed venter durus ſit, & vomat interdum*. Unde ilei nomen ἀπὸ τοῦ εἰλεῖν optimè deduceretur, quòd coarctare, cogere, concludere aut in arctum retroducere ſignificat. Ubi verò idem vocabulum cum aſpiratione εἱλεῖν ſcribitur; tunc potiùs ſignificat vertere, volvere, implicare, inſinuare. Atque ſic à revolutione flatuum per anguſtos ſuperiorum inteſtinorum anfractus hunc affectum *Aretæus* (*b*) vocavit εἰλεόν; & inde etiam receptum ubique jam volvuli nomen videtur deſumptum fuiſſe. *Celſus* (*c*) tamen ſimpliciter tenuioris inteſtini morbum vocavit; & Græcam vocem εἰλεὸν ſine adſpiratione reliquit, nec Latino vocabulo explicuit; verùm in capite ſequenti de plenioris inteſtini morbo agens, (*d*) dicit: *Inteſtinum verti videtur*, quod accedit potiùs ad ſignificationem ejuſdem vocis; quando cum adſpiratione ſcribitur. Fortè & volvulus ideo vocatus fuit, quia, ut *Cœlius Aurelianus* (*e*) habet, ægri tales convolvi ac torqueri inteſtina ſua ſentiant; vel quod præ *vehementia dolorum ſupra eas partes, quæ patiuntur, ægrotantes arcuati convolutique plicentur*. Videmus enim miſeros illos acerbiſſima hæc tormenta lenire conantes, dum antrorſum flexo corpore quaſi convolvuntur. Poſtea inprimis videtur volvuli nomen retentum fuiſſe, quòd crediderint multi, violentis illis ſpaſmis inteſtina ſic convolvi & complicari; ut proprium cavum anguſtarent, vel & integre clauderent; vel potiùs quando inteſtini pars contracta proximam dilatatam ingredietur, quam & vocaverunt introſuſceptionem inteſtini. Vix enim concipi poteſt, quomodo inteſtina, meſenterio annexa, ita circumtorqueri poſſent, ut cavum illorum inde clauderetur. Putrefacto priùs meſenterio, quod *Ruyſchius* (*f*) ſe ſemel atque iterum vidiſſe teſtatur, adeóque nexu illo ſoluto, hoc quidem fieri poſſet; verùm tunc à gangræna meſenterii jam mors ſequeretur, antequam hoc fieret, cùm ejus læſiones adeo periculoſæ ſint, utì antea ad §. 170. n°. 3, probatum fuit. Illæ verò introſuſceptiones inteſtini frequenter obſervatæ fuerunt in cadaveribus, ubi inteſtinum ſpaſmo contractum, hunc tenue & anguſtum redditum, in contiguam ejuſdem inteſtini partem ingreditur ſæpe ad notabilem longitudinem; ſícque liberum tranſitum per cavum inteſtini intercipit. Bis hoc publicè demonſtravit *Ruyſchius* (*g*). Pluribus in locis inteſtina tenuia ſic involuta vidit in cadavere puellæ, convulſionibus mortuæ *Williſius* (*h*), ita ut *partis unius ſuperficies convexa, in alterius concavam, tanquam in vaginam fuerit intruſa & altè recondita*. Abſque ratione ergo *Helmontius* (*i*) volvulum inteſtinorum impoſſibilem eſſe dixit,

(*a*) De morbis, Lib. III. Cap. XIII. Charter. Tom. VII. pag. 588.

(*b*) De cauſis & ſignis morbor. acut. Lib. II. Cap. VI. pag. 18.

(*c*) Lib. IV. Cap. XIII. pag. 221.

(*d*) Ibidem. pag. 223.

(*e*) Acutor. morbor. Lib. III, Cap. XVII. pag. 235.

(*f*) Obſervat. Anat. Chirurg. 91. pag. 84.

(*g*) Ibidem. pag. 85.

(*h*) Patholog. Cerebri, Cap. VIII. pag. 107.

(*i*) De flatibus §. 30. & ſeq. pag. 339.

dum in ditiſſimo cive Antuerpienſi (qui octoginta mille libras ſanaturo obtulerat, dimiſſis veredariis quoquoverſus) ileo intra hebdomadam exſtincto, inveniebatur poſt mortem durum ſtercus in gracili inteſtino ad ſedecim digitorum diſtantiam ab inteſtino cæco. Nemo negat ab infarctis immeabili materiâ inteſtinis hunc morbum naſci poſſe, ſed temerè inde concluditur, hanc cauſam ſolam & unicam eſſe. Verum quidem eſt, quòd conſideranti inteſtinorum cum meſenterio nexum mirabilem, eorumdem glabritiem ſummam & lubricitatem, difficilis videri debeat ille mutuus inteſtinorum ingreſſus. In cadaveribus difficulter efficere poſſumus, ut inteſtini pars proximam ingrediatur, & dum hoc factum fuit, mox iterum elabitur. In brutorum viventium adhuc inteſtinis incaſſum tentatum fuit morbum hunc imitari (*a*). Interim autopſia docuit, hoc factum fuiſſe: imò frequentiùs, quàm vulgò credi ſolet, utì pluribus fide digniſſimis Obſervatis probatur in pulcherrima illa diſſertatione: inprimis autem in juniorum cadaveribus occurrunt, utì eruditiſſimus Auctor monuit, & ipſe aliquoties vidi. Diſtinxit autem volvulum in perfectum & imperfectum. Perfectus erat, cùm portio inteſtini, unà cum meſenterii parte ſibi adhærente, ſubierit proximam à morboſa cauſa ampliorem redditam. Imperfectus dicitur, dum pars à meſenterio averſa proximam partem ingrediatur, reliquâ parte, meſenterio annexâ naturaliter adhuc dum explanatâ. Ad ſatis magnam longitudinem inteſtinum contractum ſic ingredi poſſe partem proximam *Peyerus* (*b*) docuit, inveniens partem ſuſceptam quatuor digitos tranſverſos longam fuiſſe. Neque ſemper ſuperior pars inferiorem ingreditur, ſed & contrarium obſervatum fuit. Meſenterium autem in perfecto volvulo ſemper ſimul ingreditur, ſícque locum arctat, & impedit facilem evolutionem ſuſcepti inteſtini. Vidit autem manifeſtè *Peyerus* (*c*) in laceſſitis ranæ viventis inteſtinis ſic volvulum naſci, dum quædam loca ampliora vicinas inteſtini portiones intra ſe recipiebant, & ſinu ſuo abſconditas aliquamdiu detinebant, donec fibris ſe denuo exporrigentibus, pars recondita ex latibulo ſuo prodiret. Pulchrum hoc experimentum docet & torminum & volvuli originem. & cauſam: credibile enim admodum videtur, abſque dolore inſigni non fieri & hanc inteſtini contractionem, & contracti inteſtini unà cum parte meſenterii annexa ingreſſum in vicinam partem dilatatam: ceſſant autem hæc tormina, dum iterum evolvuntur inteſtina, redeunt ab eadem cauſa renovata. Hinc intelligitur & alia ratio, cur in hujus morbi principio ſæpe dolores illi acerbi per intervalla tantùm affligant: ubi verò ſuſceptum inteſtinum ad tantam longitudinem ingreſſum fuit, vel ab inflammatione intumuit, ut iterum evolvi nequeat, tunc manet dolor fixus, urens, in eodem loco ſemper perſiſtens. Optimè id notavit *Sydenhamus* (*d*) de hoc morbo agens: ita enim habet: *Sub initio hujus morbi non ita*

(*a*) Videatur de his Cornel. Henr. Velſe Diſſert. Inaugural. de mutuo inteſtinor. ingreſſu, &c. Lug. Batav. 1742. pag. 2. 3. & ſeq.

(*b*) Parerg. Anatom. Exercit. I. Cap. IX. pag. 46.

(*c*) Ibidem. pag. 47.

(*d*) Sect. IV. Cap. VII. pag. 259.

Digitized by Google

certò ad unum aliquod punctum determinatur dolor, atque in ejuſdem progreſſu, neque alvus ita pertinaciter catharticorum vim eludit; quò autem magis augetur dolor, eò obſtinatiùs in puncto figitur, vomituritio ſuccedit frequentior, & major alvi adſtrictio. Notat autem, quòd pergente hujus morbi atrociâ motus periſtalticus omnino invertatur, omnia remedia cathartica data, fiant illico vomitoria, imò enemata injecta & ſuppoſitoria ano immiſſa cum fæcibus alvinis per totam inteſtinorum longitudinem ſurſum lata, vomitu rejiciantur (*a*). Stercoraceam illam vomitionem & Medici antiqui obſervaverunt in hoc morbo (*b*), & tanquam funeſtum præſagium damnaverunt. Fuerunt clari Viri, qui illam inverſionem motûs periſtaltici negaverunt, credentes ſufficere ad hanc rem diaphragmatis & muſculorum abdominalium convulſivam actionem, quæ excitabatur, dum à ventriculo ad morbi ſedem in inteſtino uſque, interceptâ liberâ viâ, repleta omnia forent: ſtercoraceum autem illum odorem produci à mora contentorum in ventriculo & inteſtinis. Verùm Stercus propriè dicendum tantùm in craſſis inteſtinis invenitur, in tenuibus naturaliter nunquam, & in morbis fortè rariſſimè. Vidi chronica talia mala, ubi ſcirrho impediente viam, ægri vix unquam alvum deponebant, ſed poſt quatuor, quinque, imò octo dies oriebatur ſumma anxietas, & revomebant omnia, quæ toto hoc tempore ſumpſerant, nec apparebat ſtercoreus ille odor in his, quæ vomitu rejiciebantur. Excuſſâ hac gravante ſaburrâ commodè valebant, appetebant, reficiebantur ab aſſumptis, donec ſimili temporis intervallo idem vomitus rediret: & per plures annos tale malum toleratum novi. Nec contrarium evincere videntur illa Experimenta, quæ ligando inteſtinum tenue in vivis animalibus facta fuerunt (*c*); nam in his non potuerunt tranſire illa, quæ inter anum & ligaturam in fiſtula inteſtinali hærebant: neque inde explicari poterit, quomodo clyſmata injecta vomitu excuſſa fuerint, uti certiſſimè in ileo factum novimus; nam & probatiſſimi Auctores hoc obſervaverunt, & ipſe manifeſtè vidi. Difficile fortè videbitur, quomodo ex craſſis contenta venire poſſint in ileum inteſtinum; uti etiam quomodo locum illum, ubi volvulus hæret, ſuperare potuerint. Verùm ſi conſideretur inverſo hoc periſtaltico motu ileum evacuari, cæci finem urgeri quàm maximè, & latera ejus diſtrahi, apparebit & hoc fieri poſſe. Si autem in volvulo pars ſuperior inteſtini inferiorem in ſe ſuſceperit, non eſt interclusa via penitus retrogrado motu propulſis inteſtinorum contentis. Difficiliùs procul dubio hoc contingere poterit, ubi pars inferior dilatata ſuſceperit ſuperiorem: ſed notandum, quòd ſtercoraceus ille vomitus ſoleat ferè tantùm contingere, dum in peſſimo ſtatu verſatur æger, & gangræna jam adeſt, vel ſaltem brevì ſequitur: notum autem eſt partes inflammatas tenſiſſimas flaveſcere, dum inflammatio in gangrænam mutatur. Unde & *Hippocrates* & *Galenus* in lo-

(*a*) Diemerbroek. Anatom. Lib. I. Cap. VIII. pag. 36.

(*b*) Hippocrat. de victûs ratione ſanorum, Lib. III. Cap. VII. Charter. Tom. VI. pag. 487. Galen. de locis affectis, Lib. VI. Cap. II. Charter. Tom. VII. pag. 509. Æginet. Lib. III. Cap. XLIV. pag. 45. verſâ.

(*c*) Académie des Sciences, l'ann. 1713. Mém. pag. 470.

cis modò citatis monent, rarò vel nunquam emergere ileo correptos, ſi ſtercus vomuerint.

ABSCESSUM, GANGRÆNAM, &c. Omnes inflammationis effectus ſequi hîc poſſe, ſatis patet. Sed acutiſſima febris, inteſtinorum inflammationem comitans, niſi ſtatim efficaci medelâ ſuccurratur, brevì gangrænam lethalem facit, dum in conſtrictis ſpaſmo partibus, validè ſimul inflammatis omnis influxus & effluxus vitalis humoris ſubitò tollitur. Verùm & acerbiſſimus dolor (ob quem miſeris ægris his mori beatum eſſe dixit *Aretæus* (*a*)) febrim auget, gangrænam accelerat (vide §. 226.). Unde alio in loco manifeſtè indicat, quoſdam ſolâ doloris intenſitate citò mori (*b*), aliis inteſtinum ſuppurari, nigreſcere, putrefactum excidere, atque ita ægros deficere. Ideo & mediocris volvuli ſymptomata tantùm recenſuiſſe videtur, ratus in vehementiſſimo volvulo, inter morbi initium & mortem mox ſecuturam, præter enormes dolores nihil obſervari à Medico poſſe. Simul vires etiam in robuſtiſſimis hominibus illico ſolvuntur; unde & *Aretæus* inter mediocris volvuli ſymptomata talem virium reſolutionem (ἔκλυσιν) recenſet. Verùm antea ad §. 661, ubi de debilitate febrili agebatur, dictum fuit, noxios humores, aut & venenata in primis viis hærentia, omnes vires proſternere quàm citiſſimè: & videmus in ſaniſſimis paulò antè hominibus, ab hernia incarcerata inflammato inteſtino, mox omnes vires labaſcere. Unde videtur nervoſiſſimis his partibus talis proprietas ineſſe, ut malè affectæ ſtatim illam partem corporis mutent, unde virium animalium & vitalium integritas & conſtantia pendent. Hujus rei cauſa à priori fortè difficulter explicari poſſet, ſed ſufficit Medico per fideles Obſervationes facti veritatem cognoſcere.

Hinc intelligimus rationem, quare quandoque, licèt rariùs, in infantibus ſubitò mortuis inveniatur volvulus, abſque ullo inflammationis aut gangrænæ natæ indicio (*c*). In his enim, ab acerbitate doloris illico convulſis, dum ab acri contento inteſtina irritantur, mors ſequitur, antequam inflammatio naſci potuerit. In adultorum verò cadaveribus, hoc morbo defunctorum, ſemper, quantùm novi, inflammationis ſigna inventa fuerunt, vel ſaltem talia, quæ ex inflammatione, ut cauſa, ſequuntur.

§. 961. QUAMDIU in gradu inflammatorio ſubſiſtit, doloris iliaci nomine imponit incautis, frigori, flatui, vento, periculoſo ſucceſſu adſcribitur, calidis tractatur, & carminantibus, eventu funeſtiſſimo.

Cùm ſæpe oriantur moleſti abdominis dolores abſque inflammatione prægreſſa, inprimis in talibus, qui genus nervoſum admodum mobile habent; & quidem à levibus ſæpe cauſis, frigore pedum, &c; & flatibus exploſis

(*a*) De curatione morborum acutor. Lib. II. Cap. v. pag. 105.

(*b*) De cauſis & ſignis morbor. acutor. Lib. II. Cap. vi. pag. 18.

(*c*) Vide Cornel. Henric. Velſe, Diſſ. ante citatam.

ſedentur

ſedentur hæc mala ſæpe ſatis citò; ideo ſtatim ferè omnes confugiunt ad carminantia dicta remedia, ſive flatus diſcutientia, quæ omnia calefacientem vim poſſident. Videmus jam apud antiquos Medicos calida talia remedia data fuiſſe, quæ κώλικα vocabantur. Tale remedium *Celſus* (*a*) laudat à *Caſſio* inventum, quod acria ſatìs aromata continet, *piper longum & rotundum*, *coſtum*, *&c.* Verùm optimè hoc laudat in morbo inteſtini plenioris, de quo dicit: *In pleriſque poſt frigora cruditatéſque oritur, deinde quieſcit; & per ætatem ſæpe repetens ſic cruciat, ut vitæ ſpatio nihil demat.* Ex qua deſcriptione ſatìs patet, hunc morbum non fuiſſe inflammatorium. Ita & *Aretæus* (*b*) in illo caſu, ubi *abſque inflammatione ob corruptionem, aut validum frigus*, ileus provenerit, venæſectionem omittendam ſuadet, & ad flatus evocandos cuminum & rutam laudat; ſed ſimul mollia & oleoſa adhibet internè & externè. Præterea veteres Medici ſimilibus medicamentis, aquæ infuſis copioſæ, potiſſimùm utebantur, túncque facilè ferri poſſunt. Verùm hodie officinæ luxuriant ſpiritibus illis ſimplicibus & compoſitis aromaticis, cum ſpiritu vini paratis, qui à vi flatus diſcutiente laudantur, & in vulgus nota ſunt. Unde raro contingit Medicum in his morbis vocari, antequam ægri copiam ſimilium ſumpſerint: facilè autem patet, quàm immaniter malum augeri debeat, ubi inteſtinorum inflammatio talibus irritatur. Vidi octavâ horâ jam lethalem ileum, dum ſex uncias ſpiritus ex ſeminibus leviſtici deſtillati miſer æger hauſerat. Hinc multi pereunt, qui fortè ſervari potuiſſent. Quinimo, licèt à ſolo ſpaſmo abſque inflammatione dolor abdominis oriatur, minimè tutum eſt audacter ſimilia ſumere, quia ſemper periculum eſt, niſi ſubitò levent, quòd peſſimè nocere poſſint. Licèt enim ab inflammatione morbus non duxerit originem, convulſionem tamen inteſtinorum, flatus creantem, inflammatio facilè ſequi poterit, uti ad §. 959, patuit. Longè tutius eſt leniora talia aromatica remedia, ut ſemina quatuor calida majora, aut minora dicta in officinis, aquæ infuſa dare; tunc enim vix nocebunt unquam. Verùm ubi ex ſignis novimus, inflammationem adeſſe, tunc etiam ab his abſtinendum eſt.

§. 962. COGNOSCITUR autem facilè pro vera inflammatione ex febre acuta continua comite; ſiti ingente, calore magno, pulſu duro, dolore igneo, urinâ flammeâ, debilitate ſubitaneâ

Quàm maximè ergo attendendum ad ſigna, quæ inflammationem in hoc morbo præſentem docent; quæ ſatìs evidentia ſunt, ut peritus Medicus hìc falli nequeat. Ubi ab inflammatione fit hic morbus, tunc ſolet febris plerumque præcedere, quæ per horas aliquot tantùm affligens in hunc morbum deſinit; uti *Sydenhamus* (*c*) optimè notavit: idémque in pleuritide, anginâ, aliiſque morbis inflammatoriis, pariter obſervatum fuit; nempe fe-

(*a*) Lib. IV. Cap. XIV. pag. 223. 224.
(*b*) De Curat. morbor. acutor. Lib. II. Cap. V. pag. 105.
(*c*) Sect. IV. Cap. VII. pag. 159.

Digitized by Google

brim per aliquot tempus præcedere, & dein ſequi inflammationem in hac illâve parte corporis. Ubi verò abſque febre prægreſſa inteſtinorum convulſio ſævos dolores produxerit, tunc, inflammatione natâ, febris ſequitur. Simul tunc adſunt omnia illa ſymptomata, quæ & febrim acutam continuam & inflammationem comitari ſolent: ſitis nempe, calor, & reliqua. De debilitate ſummâ in hoc morbo ad §. 960, dictum fuit. Verùm omnia hæc ſymptomata adſunt in initio morbi; & cùm ſubitò in perniciem tendat, niſi ſuccurratur illico, mutantur, & citò in contraria ferè abeunt: calori magno ſuccedit frigus, dolor ceſſat, pulſus antea durus & fortis fit debilis, intermittens, celerrimus tamen, quod optimè *Aretæus* (*a*) notavit. Adeſt quandoque tanta conſtrictio ani, ut clyſma injici nequeat; quod ſymptoma pariter *Aretæus* (*b*) notavit, uti & *Hippocrates* (*c*). Ex his videtur etiam intelligi poſſe, quare in alio loco (*d*) legatur: *At ſi, remiſſo volvulo, febris illum prehenderit, deſperatus eſt, fortaſſis enim etiam ſoluta alvus inferior interficiet.* Si enim à ſpaſmo valido volvulus natus perſtiterit diutius, ſequitur inflammatio, quam febris comitatur quidem, ſed cùm citiſſimè tunc ſoleat gangræna ſequi, remittit, imò integre ceſſat dolor brevì, & tunc, gangrænoſo inteſtini affecti loco non ampliùs reſiſtente contentis, illa per alvum ruunt, & moritur æger; non quidem ob hanc alvi evacuationem, ſed ob gangrænam inteſtini, uti poſtea ad §. 969, dicetur.

§. 963. SI flexum coli occupat (959.), facit colicum dictum dolorem; ſi recti inteſtini ultima infeſtat, tum pro hæmorrhoidibus cœcis haberi ſolet: ſolvitur dyſenteriâ blandâ, ſubcruentâ, bilioſâ.

Quamvis Obſervata Practica doceant, inflammationem, ileum, volvulum, in tenuibus inteſtinis obtinere frequentiùs, tamen & per totum craſſi inteſtini tractum fieri poſſe, & fabricæ ſimilitudo ſuadet, & Obſervationes evicerunt omnino. In colo inteſtino volvulum invenit *Ruyſchius* (*e*). In cadavere pueri, ex graviſſima iliaca paſſione mortui, invenit *Hildanus* (*f*), inteſtinum cæcum contractum in inteſtinum ileum ſe inſinuaſſe, illúdque adeo obturaſſe, ut nihil ex tenuibus inteſtinis in colon venire poſſet. Findebat inteſtinum ileum, ut eximeret cæcum, quod invenit ubique inflammatum & tumidum, & in fundo cœci ſcirrhum exulceratum vidit. Imò affirmat, ſe plura cadavera hoc morbo defunctorum inſpexiſſe, ſempérque inveniſſe principium & originem hujus morbi fuiſſe circa inteſtinum cæcum: hinc exiſtimabat, valvulam *Bauhini*, inflammato cæco inteſtino, adeo contrahi, ut nihil ex ileo in craſſum inteſtinum venire poſſet; unde & in ileo diſtento morbus propagabatur, & omnia circumjacentia gangrænâ & ſphacelo corripiebantur. Ve-

(*a*) De Cauſis & Signis morbor. acutor. Lib. II. Cap. VI. pag. 18.

(*b*) Ibidem.

(*c*) De Affectionibus Cap. VI. Charter. Tom. VII. pag. 626.

(*d*) Hippocrat. de Morbis Lib. III. Cap. XIII. Charter. Tom. VII. pag. 588.

(*e*) Adverſar. Decad. 3. pag. 17.

(*f*) Obſervat. Chirurg. Cent. I. nº. 61. pag. 49.

Digitized by Google

rùm antè dicta ſatis evincunt, & in aliis locis originem hujus mali obſervatam fuiſſe; & videtur *Hildanus* ex ſingulari Obſervatione nimis properaſſe ad ſtatuendam perpetuam incipientis hujus morbi ſedem, inprimis cùm ipſe fateatur, tetram adeo mephitin ſpiraſſe cadavera defunctorum ab hoc morbo, ut vix potuerit exactè omnia conſiderare. In cadavere hominis diu multúmque colicis doloribus, inferiorem, præcipuè abdominis partem infeſtantibus, laborantis, inventum fuit cæcum inteſtinum in pelvim deſcendiſſe, ibíque cum ſuperiori parte inteſtini recti firmiter concreviſſe: ab hoc loco ſurſum reflexa progredientis inteſtini pars angulum valde acutum cum cæco faciebat, & dein conſueto modo ſub hepate aſcendens infra ventriculi fundum porrigebatur, denique deſcendebat more ſolito, & terminabatur in inteſtinum rectum. Verùm in loco cohæſionis, & in vicinia, cæcum & rectum erant gangrænoſa, & ulcus, digitum mediocrem facilè admittens, inveniebatur in eodem loco, ubi cæcum cum recto concreverat (*a*). Conſtat ergo certiſſimis Obſervatis, & in inteſtinis craſſis eumdem morbum obtinere, unde mirum videbatur multis colici morbi mentionem non fieri apud *Hippocratem*, qui videtur univerſali nomine ilei omnes hos morbos deſcripſiſſe. Apud *Aretæum* (*b*) tamen hæc pulcherrimè diſtinguuntur, qui optimè notat, varias ſæpe partes corporis accuſari, quibus colon inflammatum accumbit, prout nempe in hac illâve parte hujus inteſtini morbus hæret. *Dolor modò ad coſtas uſque aſcendit, quando & ſpeciem pleuritidis præ ſe fert (ſi quidem & iſti febricitant) modò ſub ſpurias coſtas huc & illuc, ita ut jecur aut lien dolere videantur. Item & ilia quandoque dolent: colon enim prægrande, & quoquoverſum circumvolutiones faciens.* Imò & notat, illa ſymptomata, quæ ægros infeſtant, dum coli pars inferior, ubi in rectum abit, inflammatur. *Quidam ſunt etiam quibus & in ſacrooſſe dolor inhæreſcit, & in femoribus, & in teſtium cremaſteribus.* Quamvis autem, inteſtino recto inflammato, & collum veſicæ, & adjacentia his ſeminum receptacula, affici poſſe videantur, tamen dolor ille femorum & teſtium potiùs ad nephritici mali ſigna pertinet, utì poſtea §. 993, dicetur. Monuit autem *Galenus* (*c*) coli vehementem dolorem à Medicis quandoque renibus affectis adſcribi, & viciſſim renum cruciatus quandoque ad colum referri. Fatetùr interim ipſe, hunc errorem facilè contingere, nec tamen ægris periculoſum eſſe, dicens: *Igitur ab initio horum affectuum diſtinctio difficilis eſt, quo tempore neque magnam præſidiorum differentiam ipſi requirunt.* Et poſtea ſubjungit: *Quapropter in curatione nullum augurandum eſt damnum nobis evenire, quòd in primo horum morborum inſultu difficulter illos diſcernamus; tunc enim neque externis, neque internis, differentibus egent auxiliis, ſed ſufficiunt, ea ſolùm, quæ dolorem leniant.* Quænam ſigna diſtinguant nephritidem à dolore colico, poſtea dicetur, ubi de hoc morbo agendum erit.

Alterum, quod notandum eſt in craſſorum inteſtinorum inflammatione, hoc

(*a*) Philoſophical Tranſactions n°. 412. pag. 236. Abridgem. Tom. VII. pag. 517.

(*b*) De Cauſis & Signis morbor. acutor. Lib. II. Cap. VI. pag. 19.

(*c*) De Locis Affectis Lib. VI. Cap. II. Charter. Tom. VII. pag. 508.

Digitized by Google

eſt, quòd facilior ſanationis ſpes affulgeat; unde *Aretæus* (*a*) dixit: *In hoc malo periculum tantò levius eſt, quantò colon tenuibus inteſtinis carnoſius, craſſius, & noxæ tolerantius eſt.* In eadem opinione fuit & *Celſus* (*b*): ita enim habet: *Intra ipſa verò inteſtina conſiſtunt duo morbi: quorum unus in tenuiore, alter in pleniore eſt. Prior acutus eſt: inſequens eſſe longus poteſt.* Voluit autem hunc morbum præcipuè circa inteſtinum cæcum hærere, & ideo in dextra magìs parte dolores obſervari ſtatuit. Cùm autem craſſa inteſtina accumulandis & diu ſæpe retinendis fæcibus deſtinata ſint, hinc diſtinctionem à retentis abſque magna noxa ferunt, nec turbatur tam citò reliquorum inteſtinorum actio; ſi obſtaculum in craſſis inteſtinis natum fuerit. Præterea per clyſmata injecta ad locum affectum apta remedia facilè pervenire poterunt; adeóque patet, meritò haberi inflammationem in craſſis inteſtinis minùs periculoſam, & faciliùs curabilem, quàm ſi in tenuibus inteſtinis idem morbus fuerit.

Ubi autem rectum inteſtinum inflammatur, tunc ſimilia oriuntur ſymptomata, ac dum vaſa hæmorrhoidalia, craſſo ſanguine turgida, inteſtini recti cavum arctant, vicina comprimunt, fæcibus alvinis viam præcludunt, cum teneſmo tamen continuo & moleſto alvum exonerandi. Unde apparet, ſæpe illud malum haberi pro hæmorrhoidibus cæcis, quæ dicuntur adeſſe, dum omnia ſymptomata, hæmorrhoides tumentes comitari ſolita, ægrum infeſtant, & nullus tumor in parte ani exteriori apparet, ſed varicoſa vaſa intus latent. Accedit, quòd ab hæmorrhoidibus tumentibus ſæpe & inflammetur inteſtinum rectum. Neque ille error multùm nocebit, cùm ſimilem medelam ferè poſcat uterque morbus: febris tamen acuta, inflammationis validæ comes, præcipuam diſtinctionem hic faciet. Cùm autem in viris collum veſicæ inteſtino recto contiguum ſit, & illud irritatum ſtranguriam moleſtam facit ſæpe; quòd & *Hippocrates* (*c*) monuit: verùm & idem malum ab hæmorrhoidibus cæcis tumentibus fieri, quotidiana Obſervata teſtantur, imò & integram urinæ ſuppreſſionem ab eadem cauſa natam fuiſſe novi, quæ ruptis vaſis tumentibus, & ſanguine copioſo per anum excreto, ſanabatur ſtatim.

Patet, ſatìs, adhuc faciliùs curabilem eſſe inflammationem inteſtini recti, quàm coli, cùm & topicorum efficacia, inprimis balneorum & fomentorum, hìc immediatè loco affecto applicari poſſit, & diutius abſque vitæ periculo tolerari hoc malum, dum totus reliquus inteſtinorum tractus morbo vacat. Ubi autem ſoluta materies inflammatoria per vaſorum extrema dilatata exit, & partem affectam liberat, tunc exit per alvum, ſed cum dolore & moleſtia; hinc dicitur ſolvi dyſenteriâ, ſed blandâ, ſubcruentâ & bilioſâ: ſimilis enim tunc exit materia à loco inflammato, ac per ſputa educebatur in peripneumonia per coctionem & excretionem materiæ morboſæ; de qua re videantur illa, quæ ad §. 830, habentur. Cùm autem inteſtinum rectum copioſo muco oblinatur, ut fæces commodiùs exire poſſint, & ille mucus, inflammato hoc inteſtino & irritato, copiâ magnâ ſimul exire ſolet; quod idem in aliis parti-

(*a*) In loco modò citato.
(*b*) Lib. IV. Cap. XIII. pag. 221. & Cap. XIV. pag. 223.
(*c*) Aphor. 58. Sect. V. Charter. Tom. IX. pag. 230.

Digitized by Google

bus corporis muco naturaliter madentibus, obtinere videmus, ſi inflammatione corripiantur. Notum v. gr. eſt quanta copia muci excernatur, dum tonſillæ, uvula, velum pendulum palatinum, inflammantur; de qua re vide §. 805. Moleſtiſſimum in hoc affectu ſymptoma eſt teneſmus, quod & *Hippocrates* (*a*) notavit, dicens: *Si rectum inteſtinum inflammetur, & dolor prehendat & febris, & ad alvum exonerandam crebrò deſideat, nihilque dejiciat, & à pituita videatur anus procidere, interdum etiam urinæ ſtillicidium prehendat, qui morbus oritur, quum pituita ex corpore in rectum inteſtinum incubuerit.* Inde & intelligitur ratio, quare alio in loco dixerit *Hippocrates* (*b*), teneſmum in dyſenteriam tranſire; ubi nempe, inflammato recto inteſtino, teneſmus oritur, & dein morbus per blandam & ſubcruentam dyſenteriam ſolvitur. Uti etiam, quare alibi (*c*) monuerit, *in teneſmo ſanguinem & mucum ſecedere;* & paulò pòſt addat: *Ac fit quidem ex iiſdem, à quibus & dyſenteria: verùm imbecillior, & brevis, & non lethalis.* Notandum enim, dyſenteriam moleſtam quidem eſſe, ſed non ſemper noxiam, imò quandoque ſalutarem, ſi nempe morboſa materia evacuetur, quod in genere notavit *Hippocrates* (*d*) dicens: *Hujuſmodi enim egeſtiones etiam eos, qui priùs ſunt in corporibus, morbos ſanant; antiquiores quidem diuturniore tempore, recentiores autem in paucis diebus ſubmovere poſſunt.*

Sic expenſis illis, quæ ſpectant diverſitatem in hoc morbo, prout varia inteſtinorum loca occupat; ſequitur, ut videamus illa quæ ad curationem requiruntur.

§. 964. SIMULAC noſcitur præſens per ſigna (959. 960.) in eo ſtatu ſtatim, maximo molimine tentanda ſanatio, quæ acquiritur 1. miſſione largâ, & repetitâ ſanguinis, ut in pleuritide (890.) 2. aſſiduo injectu clyſmatum laxantium, diluentium, antiphlogiſticorum, ſæpe repetitorum ad tertiam, quartam, & ultra, vicem uno die. 3. potu aſſiduo calido eorumdem, additis prudenter opiatis, & iis, quæ cauſæ ſingulari compertæ (959.) adverſa ſunt. 4. fomentis ex ſimilibus toti abdomini applicatis, maximè ex junioribus, vivis, validis, ſanis, animalibus impoſitis. Atque 5. interim cautè cavendo ab omni acri, impetum augente, calefaciente, potu, cibo, medicamento, motu, animi affectu. 6. tamdiu perſiſtendo in uſu horum, donec omne malum ſedatum ſit, nec tribus diebus redierit.

Dolor intolerabilis, & gangrænæ ſubitò lethalis, ingens diſcrimen, efficacem & promptam medelam poſtulant; hinc citò debent omnia adhi-

(*a*) De Fiſtulis Cap. v. Charter. Tom. XII. pag. 143.

(*b*) De Morbis Cap. II. Charter. Tom. VII. pag. 533.

(*c*) De Affectionibus Cap. VII. ibidem pag. 628.

(*d*) Prædictionum Lib. II. Cap. XIII. Charter. Tom. VIII. pag. 821.

Digitized by Google

beri, quæ ratio & uſus docuerunt in hoc morbo prodeſſe poſſe.

1°. Quàm efficax remedium ſit in inflammationis curatione ſanguinis miſſio, jam ſæpius dictum fuit; & unanimis optimorum Medicorum conſenſus hujus auxilii uſum probat. Verùm optimè *Aretæus* (a) in curatione hujus morbi dixit, nullum remedium adhibendum eſſe, niſi quod robore & celeritate auxilii tanto morbo adæquatum eſt; unde jubet, venam in cubito aperiendam eſſe lato vulnere, ut multus ſubitò ſanguis exeat, ad animi etiam deliquium uſque. Tantam enim meritò dolorum acerbitatem agnovit in hoc affectu, ut magnum quid putaverit, ſi, in animi deliquium lapſi, poſt validam ſanguinis evacuationem, ægri per pauculum temporis ſpatium illos cruciatus non ſentirent, licèt nondum cauſa morbi remota foret. Verùm audacem hanc ſanguinis miſſionem tunc tantùm laudavit *Aretæus*, ubi conſtiterit, cauſam morbi eſſe inflammationem; ſi enim abſque hac fuerit, tunc venæſectionem omittendam eſſe voluit. Interim tamen, ſi à mero ſpaſmo ortus hic morbus fuerit, niſi ſubitò levetur antiſpaſmodicis aliiſve demulcentibus remediis, metuenda eſt inflammatio, ut morbi jam facti ſequela; adeóque & tunc utilis erit venæſectio, ſed moderatâ magìs copiâ. Quinimo, utì ad §. 141, dictum fuit, *Galenus* largam ſanguinis miſſionem laudavit non tantùm in febribus ardentiſſimis, & maximis inflammationibus, verùm etiam in doloribus vehementiſſimis. Si ergo ingens dolor urget, abſque febre acuta comite, aut magno calore, tamen & ſanguinis miſſio conducet ad præcavendam inflammationem, quæ ſemper ſequetur, ſi pergat morbus. Teſtatur enim celeberrimus *Simſon* (b), ſe magnum numerum aperuiſſe cadaverum volvulo defunctorum, ſempérque inveniſſe validam inflammationem inteſtinorum. Unde meritò ſtatuitur, hunc morbum vel inflammationem ut cauſam agnoſcere, vel illam brevì producere. Venæſectionis autem repetendæ neceſſitas indicatur à doloris, febris, caloris, intenſitate; de qua re ſatìs copioſè dictum fuit ad §. 890. n°. 1, ubi de pleuritidis curatione agebatur.

2°. Quantum uſum habeant clyſmata mollia & refrigerantia ad compeſcendum nimium febris impetum, antea ad §. 610, dictum fuit; adeóque & hoc effectu juvare poterunt, cùm inflammationis in corpore natæ reſolutio tunc tantùm ſperari poſſit, quando ſedatus humorum motus adeſt (vide §. 386.) Præterea ſi in craſſis inteſtinis morbus hæſerit, loco inflammato applicabuntur ſic molliſſima fomenta quæ & vaſa infarcta laxabunt, & humores immeabiles diluent. Ubi verò tenuia inteſtina inflammata ſunt, tunc quidem clyſmata huc uſque non pervenient naturaliter, ſed tamen craſſa inteſtina, repleta talibus remediis, balneum quaſi præbent omnibus vicinis, adeóque & ſic prodeſſe poterunt. Nihil enim magìs juvat ſpaſmo conſtrictas partes, quàm emollientiſſimorum remediorum calida applicatio; unde ſimul tutiſſimum & efficax doloris lenimen ſperari poterit (vide §. 234.). Decoctum hordei, avenæ, ſeminum lini & ſimilium, addito melle & oleo lini, ſufficiunt pro hac indicatione. Unde & *Celſus* (c) laudavit *percolatum ptiſanæ cremorem*

(a) De Curatione morbor. acutor. Lib. II. Cap. v. pag. 105.

(b) Medical Eſſais Tom. V. part. 2. pag. 664.

(c) Lib. IV. Cap. XIII. pag. 222.

Digitized by Google

cum oleo & melle, ſic, ut præterea nihil adjiciatur. Si dolor non quieſceret, jubet, *etiam in alvum ex parte inferiore tres aut quatuor cyathos olei calidi dare.* Quantum autem remedium ſit oleum molle & calidum ad leniendos dolores, à diſtractione partium nervoſarum ortos, conſtitit exemplo *Galeni* ad §. 164, recenſito. Unde & *Aretæus* (*a*), ſtercore priùs excreto, oleum calidum cum ruta injici juſſit: *Illud enim ſi intrò moretur, fomentum inteſtinis propitium eſt.* Frequenter autem hæc repeti poſſunt, imò debent, ut leniatur acerbus ille dolor, & laxentur ſpaſmo conſtrictæ partes. Quandoque contingit, licèt rariùs, tantam eſſe ani conſtrictionem, ut tubulum pro clyſmate injiciendo non admittat; quod & obſervavit celeberrimus *Fridericus Hoffmanus* (*b*). Molliſſimis unguentis tunc anum illinire oportet, vel & balneo vaporis, dum ſellæ perforatæ inſidet æger, fovere, donec laxetur.

3°. Omnia illa laxantia, attenuantia, antiphlogiſtica remedia, quæ in pleuritide laudata fuerunt, hìc etiam conveniunt: verùm cùm inflammationem inteſtinorum ſpaſmus ſemper comitari ſoleat, hinc omnium molliſſima remedia hìc conveniunt. Et ob eamdem cauſam prudens opiatorum uſus commendatur, cùm nullum ad ſpaſmos ſolvèndos remedium potentius opio habeatur; utì quotidianæ Obſervationes docent. Verùm hæc non conveniunt, niſi priùs ſanguinis miſſio & clyſmata adhibita fuerint, ut inflammationis augmentum impediatur: ſecus enim contingere poſſet, ut per opiata ſopito doloris ſenſu, cauſa doloris, inflammatio nempe, deſtrueret, gangrænâ natâ, partem affectam. Ita *Aretæus* (*c*) poſt largam ſanguinis miſſionem, aquam tepidam cum oleo potatam, clyſmata oleoſa, fomenta, &c, laudat anodyna medicamenta, & inprimis *ex viperis medicamentum, plùs conſuetâ portione potui datum.* Verùm illud eſt *theriaca Andromachi*, qui *Mithridatio Damocratis* viperinas carnes addidit, & opii quantitatem auxit. Notandum præterea, quòd majorem ſolitò quantitatem hujus remedii dari juſſerit, ut eò efficaciùs dolor & ſpaſmus compeſcerentur. Laudavit pariter & opiatorum circumſpectum uſum *Trallianus* (*d*), ubi vires robuſtæ eſſent, & dolor magnus & urgens. Prudentiſſimè autem addit, ubi vires robuſtæ ſunt; nam ubi hic morbus in perniciem vergit, pulſus ſit debilis & intermittens, utì ad §. 969, dicetur; ſequitur gangræna, cum ſubita doloris acerbiſſimi abolitione, & mors. Si jam opiatum datum fuerit, inopinatum illud doloris lenimen adſcribitur exhibito remedio, utì & mors brevì ſequens, cum magna Medici infamia. *Sydenhamus* (*e*), ob ſummum candorem & exactiſſimam morborum obſervationem adeo æſtimatus, ſimili methodo uſus fuit: poſt venæſectionem liberaliorem, dabat laudanum liquidum; ſi verò noxii humores, vel ſaburra ab ingeſtis, ventriculum gravarent, tenui liquido potato, & per vomitum rejecto, eluebat hæc, ne relicta nocerent; quod & *Aretæus* ſuaſerat. In doloribus autem vehementioribus largiori doſi & iteratâ uſus fuit; imò

(*a*) De Curat. morb. acut. Lib. II. Cap. v. pag. 105.

(*b*) Medicin. Ration. Syſtemat. Tom. IV. part. 1. Sect. 2. Cap. XII. pag. 551.

(*c*) De Curat. morbor. acut. Lib. II. Cap. v. pag. 106.

(*d*) Lib. X. Cap. 1. pag. 578.

(*e*) Sect. 4. Cap. VII. pag. 260.

Digitized by Google

alibi (*a*) dixit, quòd, ubi cathartico dato poſt venæſectionem, dolor & vomituritio redierint, alvo manente conſtipatâ, tunc omni quartâ vel ſextâ horâ dederit paregoricum, *donec inteſtinis quies omnimoda inducatur, ac proinde motus eorum naturalis deorſum versùs reſtituatur.* Tunc enim, ſpaſmis his ſolutis, catharticum remedium alvum ſolvet, licèt cæteroquin narcotica alvum ſtrictam reddere ſoleant.

Cùm autem ad §. 959, dictum fuerit, à materie acri, & quidem varia, hunc morbum oriri ſæpius, ſimul & eliguntur talia, quæ cauſæ acri cognitæ oppoſita ſunt. Si ab acri acido, ut in infantibus ſæpe fit, oriatur morbus, acidum abſorbentia & enervantia exhibentur: è contrà ſi à putrida materia natum fuerit hoc malum, acida & aceſcentia optimum remedium exhibent, inprimis ſi multâ aquâ diluantur. Cæterùm aqua, oleum, emollientia decocta, omnem acrimoniam enervant, adeóque ſemper proſunt, etiam in illis caſibus, ubi de ſingulari acrimoniæ indole dubium eſt, vel ubi eroſæ partes ſola blandiſſima tantùm ferre poſſunt.

4°. Omnia enim, quæ prodeſſe poſſunt, ſimul & ſemel adhibenda ſunt; ut levamen doloris fieri poſſit, & periculoſæ inflammationis ſequelæ caveantur. Quod pariter commendans *Aretæus* (*b*) dixit: *Ubique enim quiſque omnia dolorem levantia faciens juvat.* Ita & *Celſus* (*c*) laudat: *calida cataplaſmata admovere, eáque imponere à mammis uſque ad inguina, & ſpinam; ac ſæpe mutare.* Imò *totum hominem in calidum oleum demittere* jubet, ut omnia reddantur laxa quàm maximè, & ſic inducatur toti abdomini talis mollities, quæ ſpaſmo quàm maximè oppoſita eſt, in quo omnia rigent. Vidi in homine, qui bidui ſpatio ex hoc morbo periit, totum abdomen complanatum fuiſſe, dum muſculi abdominales, tetanodes facti, compreſſerant omnia ſuppoſita. Hinc monuit *Sydenhamus* (*d*), inteſtina nonnunquam quaſi injectâ faſciâ conſtringi. Verùm ad §. 234, pluribus veterum Medicorum Obſervatis probatum fuit, pinguia humida, calida, optimum remedium dare ad tetanum ſanandum, ſi rigentes & convulſæ partes continuò his foveantur. Imò *Celſus* (*e*) in tetani cura pariter ac in hoc morbo utile dixit, *in calidum oleum totum deſcendere, vel in aquam calidam, in qua fænum græcum decoctum ſit, & adjecta olei pars tertia.* Pluribus Obſervationibus probatur (*f*), quàm pulchrè profuerit balnei uſus in hoc morbo.

Verùm inprimis hîc laudatur tepor ille naturalis, qui ex vivis & ſanis animalibus abdomini impoſitis habetur, ubi ſimul & ſubtiliſſimum exhalans de animalis corpore balneum quaſi vaporis exhibet. Calidum adhuc, de recèns mactati animalis abdomine evulſum, omentum, oleo molli & penetrabili plenum, pulchrum pariter in hoc morbo remedium dat, ſed non ſemper illo tempore, dum requiritur, præſto eſt. Catulum viventem nudo ventri accum-

(*a*) In Schedula Monitoria de novæ febris ingreſſu, pag. 672.
(*b*) De Curat. morbor. acutor. Lib. II. Cap. v. pag. 106.
(*c*) Lib. IV. Cap. xiii. pag. 232. Hippocrat. de morb. Lib. III. Cap. xiii. Charter Tom. VII. pag. 588.
(*d*) Sect. 4. Cap. vii. pag. 259.
(*e*) Lib. IV. Cap. iii.
(*f*) Medical Eſſais Tom. III. pag. 373. &c.

bere

bere ſemper jubebat *Sydenhamus* (*a*) per integrum biduum vel triduum, dum ileum curabat.

Præterea & *Aretæus* & *Celſus* (*b*) laudaverunt cucurbitarum, ſatis numeroſarum, applicationem, abſque ſcarificatione, niſi hac viâ ſanguinem evacuare voluerit Medicus; tunc enim duas vel tres pertundendas eſſe dixit *Celſus*, per reliquas ſpiritum tantùm evocandum eſſe: de qua re videantur illa, quæ de cucurbitarum uſu, & præſenti ab illis levamine in doloribus flatulentis abdominis, dicta fuerunt ad §. 650.

5°. Ex omnibus, quæ de cura inflammationis in genere dicta fuerunt; ſatis conſtitit, mollia remedia, & quæ, abſque acrimonia, vel motu aucto, potenti ſolvendi efficaciâ valent, hìc tantùm locum habere; perniciosum inprimis hìc eſſe calidorum remediorum uſum, utì antea ad §. 961, dictum fuit. Interim tamen apud ſummos in arte Viros legimus, cum ſucceſſu adhibita fuiſſe etiam acriora remedia, inprimis purgantia, & multa alia tentata fuiſſe, ad recuperandum liberum ingeſtorum tranſitum per inteſtinalis fiſtulæ cavum, quæ conſiderationem merentur.

Notandum enim eſt, præter inflammationem inteſtinorum hìc ſæpius adeſſe ſimul impedimentum, quod cavum inteſtinorum obſtruit, & quod removeri debet, ut curatio fiat. Si impedimentum illud fiat à tumore inflammatorio ſolo, tunc patet ſatis; omnia, quæ modò laudata fuerunt, convenire; & quidem ſola, cùm irritatio loci inflammati per ſtimulum medicamentorum purgantium, vel aliorum acrium, ſemper noxia ſit. Verùm ſi materia immeabilis in cavo inteſtinorum hæſerit, ſive hæc præexſtiterit ante inflammationem natam, ſive collecta fuerit illo tempore, dum inflammatione tumens inteſtinum proprium cavum arctaverit; illa loco moveri debebit neceſſariò, ut ſanatio obtineatur. Præterea ſi volvulus factus fuerit, & ille extricari debebit, ut libera per inteſtinorum cavum via reſtituatur. Notum eſt, ingeſta ſenſim promoveri à ventriculo ad anum uſque per motum periſtalticum, unde Medici videntur tentaſſe purgantibus ſtimulis aucto hoc motu propellere obſtacula, quæ hìc hærebant, nec naturali & pacato motûs periſtaltici impetu poterant promoveri. Præterea ex experimento *Peyeri* antea memorato patuit, in ranæ inteſtinis volvulum denuo extricari per ipſum inteſtinorum vermicularem motum; & ideo videntur Medici ſperaſſe, per purgantia aucto hoc motu & ſuſceptionem inteſtini evolvi poſſe. Alii gravia metallica corpora deglutienda dederunt ægris, ut hæc delapſa per inteſtinorum cavum pondere ſuo removerent hærens obſtaculum: ſícque varia admodum tentata fuerunt, felici quandoque cum ſucceſſu, quandoque non. Unde expendi meretur, quid hìc dictet prudentia, quid docuerit uſus.

Certum eſt, inflammationi inteſtinorum priùs medelam fieri debere, per venæſectionem, fomenta, clyſmata molliſſima, &c; & malè feciſſe illos, qui crudum adhuc morbum talibus irritantibus tractaverunt, non præmiſſis reliquis. Sapiens Vetuſtas in hoc morbo curando hanc normam tenuit.

(*a*) Sect. I. Cap. IV. pag. 91. (*b*) In locis modò citatis.

Digitized by Google

Hippocrates (*a*) priùs ſanguinem è capite & cubitis detrahebat, ægrum in ſolio aquæ calidæ collocabat, oleo illinebat, tepentes & humidos fotus admovebat. Dein ſuppoſitorio applicato tentabat educere exuſta circa rectum inteſtinum ſtercora; dein clyſmata injiciebat. Ubi hæc incaſſum tentata fuerant, tunc *folle fabrili indito in ventrem flatus immittendus, ut tum ventrem, tum inteſtinum contractum diſtendas, deinde extracto folle clyſma injiciendum ex non admodum calefacientibus, ſed ſtercora diſſolventibus & emollientibus. Deinde obturatâ ſede ſpongiâ, in aqua calida deſideat, clyſma continens.* Videmus hîc, efficacem curam antiphlogiſticam præmiſſam fuiſſe, antequam aere per follem impulſo conaretur inteſtini latera dilatare, ut fæces deſcendere poſſent: præterea ex alio loco (*b*) patet, quòd hanc curam adhibuerit, *quum, ſtercore acervatim combuſto in inteſtino, pituita circa hoc colligitur, inteſtinúmque, his nimirum confertim induratis, intumeſcit, nullúmque ex his medicamentis, quæ per ſuperiora bibuntur, recipit, ſed vomitione rejicit; neque admota per inferiora clyſmata recipit.* Diſertè autem monuit (*c*) *Trallianus*, de eadem hac curatione agens, ſequentia: *Nam ſi citra inflammationem præcedentem frigidus colicus ileoſúſque affectus ſit, confert tunc uti curatione per utrem. Sin autem, inflammatione prægreſsâ, adſtrictio alvi oborta ſit, hæc curandi ratio, præterquam quòd nihil juvet, maximè etiam nocebit.* Eamdem & cautelam de purgantibus exhibendis tradidit (*d*), dicens: *At ſi colicum affectum ob inflammationem inteſtini fieri contingat, neque omnino exhibere audebis purgationem in his, & præcipuè in initio, cùm inflammatio nondum ad coctionem pervenerit. Qui enim medicamenta ventri ducendo apta præbere non dubitârunt, ægrotantibus periculorum auctores & mortis exſtiterunt.* Sic etiam *Aretæus* (*e*), poſt audacem venæſectionem ad animi deliquium uſque, poſt clyſmata, fomenta, cucurbitas, theriacam, &c, tandem addit: *Si neque dolor remittit, neque flatus, neque ſtercus dejicitur, purgatorium pharmacum, quod hieram vocant, neceſſariò dandum eſt.* Horum veſtigia legens *Sydenhamus* (*f*), ubi dolor & vomitus per biduum vel triduum omnino ceſſaverant, tunc dedit purgans remedium. In alio loco (*g*), poſt præmiſſam liberaliorem venæſectionem, ſequenti die catharticum aliquod lenitivum præſcribebat; ſed erat in tali morbo, in cujus initio nec dolor adeo fixus erat, nec tam creber vomitus, nec alvus adeo pertinaciter vim catharticorum eludebat. Ubi autem fortioribus purgantibus opus eſſe credebat, tunc anodynis priùs utebatur, ut inteſtinorum ſpaſmos compeſceret (*h*).

Verùm & clyſmatum formâ fuerunt exhibita purgantia, præmiſſis priùs antiphlogiſticis remediis, & cum felici quandoque ſucceſſu. Notum enim eſt, quadruplam doſin purgantium per clyſma injectam, eumdem præſtare

(*a*) De Morbis, Lib. III. Cap. XIII. Charter. Tom. VII. pag. 588.

(*b*) De Affectibus Cap. VII. ibidem. pag. 626.

(*c*) Lib. X. Cap. I. pag. 582.

(*d*) Ibidem. pag. 589.

(*e*) De Curat. morbor. acutor Lib. II. Cap V. pag. 106.

(*f*) Sect. I. Cap. IV. pag. 91.

(*g*) Sect. IV. Cap. VII. pag. 260.

(*h*) Schedula monitoria de novæ febris ingreſſu, pag. 672.

Digitized by Google

effectum, ac ſi ſimplex doſis ore aſſumeretur. Omnium efficaciſſimum remedium invenit *Sydenhamus* (*a*), ſi fumus nicotianæ validiſſimè in anum inſufflaretur. Licèt autem *Fridericus Hoffmannus* (*b*) propriâ experientiâ de hac re nihil determinet, affirmat tamen, in equis, ad alvum validè adſtrictam, aperiendam, magnam vim habere, ſéque noviſſe, homines plebeios, atroci inteſtinorum dolore vexatos, fumi nicotianæ deglutitione in inſtanti fuiſſe liberatos. Monet autem *Heiſterus* (*c*), fumum illum tamdiu in anum inſpirari debere, donec dejectionis ſtimulum ſatìs vehementem ægri percipiant: inprimis autem prodeſſe ſi ex præſtantiori nicotiana fumus applicetur. Fatetur autem celeberrimus Vir, ſe tantam efficaciam hujus remedii in herniis incarceratis curandis obſervaſſe, ut nunquam ſcalpello opus habuerit. Delineavit & inſtrumentum, quo commodè applicatio hujus remedii fieri poterit.

Circa uſum autem gravium metallicorum corporum deglutitorum diſcrepant multùm inter ſe Auctores. *Helmontius* (*d*) audacter dixit, neminem ileo perire, ſi globuli plumbei ſclopetarii deglutiantur, ut ſub pondere propellant impedimentum in inteſtinis hærens: credidit autem eò citiorem & feliciorem ſanationem fieri, quò plures & majores haurirentur, dum ſimul æger erecto ſitu ſtet, vel ambulet. Verùm ſi conſideremus, inteſtinum ſupra locum obſtructum expandi, gravia hæc deglutita ibi hærebunt in dilatato inteſtino, nec directè in obſtaculum pondere ſuo gravitabunt. Si verò volvulus adſit, ita ut pars ſuperior inteſtini contracta in inferiorem dilatatam recipiatur, poterunt hæc nocere potiùs, dum augebunt hanc introſuſceptionem, protrudendo inteſtinum ſuſceptum ulteriùs in proximam partem dilatatam. Unde non ſine ratione dixit *Sydenhamus* (*e*), hæc parum conducere, & noxam ſæpe haud contemnendam inferre. Qui varios inteſtinorum gyros conſiderat, ſatìs intelliget, non tantùm boni exſpectari poſſe ab his deglutitis, ac quidem multi credidiſſe videntur. Verùm argenti vivi uſum, quem pariter improbavit *Sydenhamus* (*f*), laudaverunt clari in arte Medica Viri. Teſtatur *Heers* (*g*) ſe ſæpius illud dediſſe, illúdque ſine noxa, momento citiùs, eductis ſecum obviis fæcibus per inteſtina tranſiviſſe. *Zacutus Luſitanus* (*h*) monet, multos in ileo deſperato, hauſtis libris tribus argenti vivi in aqua calida, ab imminente morte liberatos fuiſſe. Satìs tutò illud ſumi poſſe, ſi citò iterum elabatur de corpore, numeroſæ ſatìs Obſervationes docuerunt; cúmque admodum penetrabile ſit, & poſt aurum ponderoſiſſimum, poterit expedire vias. Fortè & omnium tutiſſimè majori copiâ ſumitur, tunc enim collectum manet, & faciliùs per alvum elabitur, & citiùs. Ubi enim diu hæret in corpore, & venas bibulas inteſtinorum ingreſſum ſanguini miſcetur, tunc longè alia producere poſſet. Ante aliquot annos & in Anglia & in Scotia (*i*) panaceæ inſtar ferè laudabatur, ſi manè uncia una aut altera ar-

(*a*) Ibidem. pag. 671.
(*b*) Med. Ration. Tom. IV. part. 2. pag. 335.
(*c*) Inſtit. Chirurg. part. 2. pag. 1101.
(*d*) De flatibus §. 31. pag. 339.
(*e*) Sect. I. Cap. IV. pag. 91.
(*f*) Ibidem.
(*g*) Obſervat. Med. Lib. I. Obſerv. 2. pag. 37.
(*h*) De Medicor. Princ. Hiſtoria. Lib. II. Hiſt. 79. pag. 358.
(*i*) Medical. Eſſays, Tom. III. p. 387.

genti vivi ſumeretur, quod multi fecerunt per plures hebdomadas; abſque ulla ſenſibili evacuatione auctâ. Interim tamen conſtitit, licèt non illico nocuerit, poſtea tamen damna intuliſſe: miri & ſæpe inſuperabiles morbi illorum, qui argentum vivum quotidie ad ſua artificia adhibent, ſatis evincunt, cautè hic procedendum eſſe. Celeberrimus *Fridericus Hoffmannus* (*a*) dedit in hoc morbo mulieri quadragenariæ libram mediam puriſſimi argenti vivi, dato priùs pingui juſculo, & deinde brodium carnis cum aliquot unciis olei amygdalarum dulcium ſuperpotandum, lenémque per conclave deambulationem ſuaſit. Poſt quinque horas ſolvebatur alvus, & ſimul uncia circiter argenti vivi exibat cum levamine omnium ſymptomatum; verùm per quatuordecim dies, & ultra, fæcibus alvinis permiſta apparebat portio argenti vivi. Sed quod notandum, reſtauratis jam viribus, tremor in artubus, & impotentia in pedibus, manebant ultra menſis ſpatium. Verùm Obſervationes docent, hæc mala obtinere in illis, qui argentum vivum imprudentiùs tractaverunt, adeóque & meritò ſuſpicari quis poteſt, argentum vivum, non ſimul & ſemel de corpore elapſum, hæc mala produxiſſe, dum diutius hæſit in corpore. Negari tamen non poteſt, in morbo hoc adeo periculoſo, tentari poſſe & uſum remedii, licèt ſuſpecti, ſi ſpes ſit, imminentem mortem ſic evitari poſſe.

Verùm & alia à Medicis cum ſucceſſu in hoc morbo tentata legimus, quæ tamen primâ fronte potiùs nocitura viderentur. Patuit enim ex modò dictis, calidos potus ex laxantibus, diluentibus, &c, & ex iiſdem parata fomenta, ab omnibus Medicis adeo laudari in hoc morbo; hinc mirum videbitur, per Obſervationes conſtitiſſe, actu frigida, prioribus incaſſum tentatis, ſanaſſe ægros, cùm de illorum ſalute omnes jam deſperarent. *Fridericus Hoffmannus* (*b*) in muliere, quæ graviſſimis abdominis doloribus, ob menſes per vehementem terrorem ſuppreſſos, torquebatur, venæſectionem, clyſmata emollientia & plura alia incaſſum tentaverat: *Nabothus*, qui cum ipſo tractabat hanc ægram, aquam frigidam exhibendam propoſuit: fatetur candidus ille vir, quòd abhorruerit ab hac methodo, & aſſenſerit tandem, ne moroſus nimis videretur. Verùm feliciùs ſucceſſit cura, quàm crediderat, dum aqua frigida daretur ad duos cyathos ſæpius de die, tectis priùs probè corpore & pedibus. Subſecuto enim largo ſudore, & poſtea placido ſomno, omnis dolor abdominis ceſſavit. Affirmabat autem *Nabothus*, quòd lintea, aquâ frigidâ madida, in tali caſu applicaſſet cum ſucceſſu. Similem caſum ex *Ludovico Septalio* in eodem loco recenſet, ubi & ille pariter, antea laudatis uſus, ſed fruſtra, in nobili Hiſpano, ad contraria tranſivit; & licèt mors præ foribus eſſe videretur, pulſu non ampliùs ſenſibili, cum ſudoribus frigidis, dedit aquam multam nive etiam refrigeratam, lætiſſimo cum eventu. Cùm autem temeraria adeo videatur hæc curatio, non inutile credo & illam alio caſu confirmare. Homo viginti ſeptem annorum de levi dolore abdominis incepit conqueri, & inſuetâ alvi conſtipatione; clyſmata varia, purgantia, aliáque tentata fuerant, verùm nullæ prodibant fæces, & ingeſta quævis evomebat. Balnea

(*a*) Med. Ration. Tom. IV. part. 2. pag. 335. (*b*) Ibidem pag. 349.

Digitized by Google

calida, cutis calida à vivente agno detracta abdomini applicata, ſanguinis miſſio repetita, nihil profecerant; cúmque deſperatus jam haberetur, octavâ die morbi deducebatur in cubiculum frigidum, corpore inferiori nudato, & ſingulis minutis ſecundis pedes perfundebantur aquâ frigidâ, ſenſim aſcendendo, donec ultimò ad pubem uſque frigidæ affuſio pertingeret: ſubinde obambulabat, pedibus inſiſtebat frigido & madido pavimento, alternatim pedes vaſi aquâ frigidâ pleno immergebat. Æger auctas inde vires percipiebat, & per medium horæ levabatur; verùm mox dolebat ut antè; ſemel vomebat, abdomen tumebat plùs quàm antea, tormina acutiſſima percipiebat, ſed poſt pauca minuta largam & liquidam alvi evacuationem habuit, intermiſtis paucis fæcibus induratis, cum magno levamine; & poſtea decreſcente febre, fæcibus induratis copioſis excretis, tridui ſpatio ab hac methodo adhibita, ex tanto diſcrimine evaſit (*a*). Mirus & caſus ibi habetur, in quo alvi pertinaciſſima conſtipatio, plurimis remediis per quadraginta tres dies tentata, ſoluta fuit intra decem minuta, dum crura & femora aquâ frigidâ bis intra minutum horæ perfunderentur.

Sed & apud veteres Medicos hinc inde quædam inveniuntur, quæ docent, & illos quandoque ſimilia tentaſſe. *Trallianus* (*b*) in curatione colici affectûs, ex calidis & biliofis humoribus orti, dicit, ſe frigidâ aquâ uſum fuiſſe in ægris, quibus vires firmæ erant, & partes principes omni noxâ carebant: imò & actu frigida per anum immiſiſſe ſe dicit cum ſucceſſu. *Hippocrates* (*c*) in tetano, in juvene carnoſi habitûs, mediâ æſtate laudavit frigidæ copioſæ affuſionem; utì & ad inflammationes recentes & eryſipelas non ulceratum (*d*). Imò convulſiones, frigidâ copioſâ affuſâ, levari, & dolorem ſolvi monuit (*e*). Verùm in hoc morbo & pertinax inteſtinorum ſpaſmus, & inflammatio adſunt, cum dolore immani.

Patet ex modò recenſitis, quantùm felix audacia Medentum in deſperatis etiam morbis quandoque poſſit, & ſi quis ſimilia ut temeraria damnet, noverit *Celſum* (*f*) jam dixiſſe, dum de methodo vetuſti Medici *Petronis*, aquam frigidam febricitantibus exhibentis, agebat: *Sed, cùm eadem omnibus convenire non poſſint, ferè quos ratio non reſtituit, temeritas adjuvat.* Et alibi (*g*). *Quin etiam morborum in iiſdem hominibus aliæ atque aliæ proprietates ſunt, & , qui ſecundis aliquando fruſtra curatus eſt, contrariis reſtituitur ſæpe.*

Longè adhuc audacius meritò videbitur, abdomen diſcindere, inteſtina educere, volvuli locum quærere, inventum digitis explicare, dein inteſtina reponere, & abdomen conſuere. *Barbette* (*h*) hoc propoſuerat tanquam meliùs, quàm certæ morti ægrum tradere. Verùm apud *Bonetum* (*i*) à juvene & audaci Chirurgo in illuſtri matrona hoc factum fuiſſe legitur, feli-

(*a*) Medical Eſſays, Tom. V. part. 2. pag. 893.

(*b*) Lib. X. Cap. 1. pag. 585.

(*c*) Aphor. 21. Sect. V. Charter. Tom. IX. pag. 206.

(*d*) Ibidem. pag. 208. Aphor. 23. Sect. V.

(*e*) Ibidem. pag. 210. Aphoriſm. 25. Sect. V.

(*f*) Lib. III. Cap. IX pag. 138.

(*g*) In Præfatione pag. 19.

(*h*) Anatom. Practic. Lib. IV. Cap. 1.

(*i*) Anat. Pract. Lib. III. Sect. XIV. Tom. II. pag. 228.

Digitized by Google

ciſſimo cum ſucceſſu: & olim, jubente *Nukkio* (celeberrimo quondam apud Batavos Anatomes Profeſſore) in fœmina quinquagenaria à dexterrimo Chirurgo idem factum fuiſſe, ita ut ultra viginti adhuc annos ſupervixerit hæc ægra, probatis conſtat teſtibus (*a*). Similia & *Praxagoram* quondam juſſiſſe, imò inteſtina diſcindenda, & ſtercore exempto conſuenda denuo, memoriæ tradidit *Cælius Aurelianus* (*b*), ſed addit: *Magnificam mortem Praxagoram magis, quàm curationem voluiſſe ſcribere.* Verùm non tam facilè determinare quis poterit, an volvulus adſit, vel non; neque tam facilè cognoſci poterit locus, ubi hæreat. Solet enim, ubi morbus ille in perniciem tendit, abdomen tenſum turgere, & dolere per totum. Unde ſatis patet, nihil niſi ultimam neceſſitatem ſuadere poſſe, ut crudeli operatione, diviſo abdomine, gyri omnes inteſtinorum evolvantur, ut morbi ſedes quæratur in vivente homine.

6°. Licèt per illa, quæ hactenus tradita fuerunt, dolor ceſſaverit, febríſque remiſerit, tamen debemus cogitare, partem illam inteſtinorum, ubi morbus hæſit, diu adhuc retinere talem ſenſibilitatem, ut facillimè denuo dolor, ſpaſmus, inflammatio recrudeſcere poſſint, ſi vel levis irritatio acceſſerit ab ingeſtis, vel acrioribus, vel difficilioris digeſtionis. Omnia enim aſſumpta huc venire debent, & ideo *Sydenhamus* (*c*) probè gnarus, hunc morbum præ aliis omnibus in recidivam maximè pronum eſſe, tenuem victum, ſolo inprimis juſculo pulli gallinacei, commendat, & tali tantùm quantitate, quæ ad vitam ſuſtinendam ſufficere poſſet. Cavendum enim etiam eſt, ne majori copiâ graventur cibi, etiam tenuis & facillimæ digeſtionis, & ideo parum ſimul, ſed repetitis vicibus, detur, ut tempus concedatur diſtentis ſæpe antea enormiter inteſtinis, quo iterum contrahi poſſint, & amiſſum robur ſenſim recuperare. Ideo & *Celſus* (*d*) cavendum juſſit à cibo inflante & valido; etiam poſtquam dolor & febricula jam quieverant, ne inteſtina adhuc imbecilla lædantur, ſolam aquam pro potu concedebat, monens: *Omne vinolentum, ſive acidum, huic morbo alienum eſſe.* Imò & diu poſtea adhuc à balneis, ambulationibus, aliíſque corporis motibus abſtinendum ſuadet: *Nam facilè id malum redire conſuevit, & cùm frigus ſubit, ſive aliqua jactatio, niſi bene jam confirmatis inteſtinis, revertitur.*

§. 965. SI malo hoc (959. 960.) prægreſſo; nec debitis remediis curato; & ultra triduum ſemper cum vehementia perſiſtente, loco doloris, ardoris, diſtractionis, ſucceſſerit horror vagus per totum corpus ſine cauſa, obtuſus cum gravitate dolor in loco, ſignum erit ibidem formari abſceſſum, unde intra quatuordecim dies eo rupto effluet pus; quòd ſi in cava abdominis effluit

(*a*) In Diſſertat. Inaug. Corn. Henr. Velſe, pag. 19.

(*b*) Acutor. Morbor. Lib. III. Cap XVII. pag. 244.

(*c*) Sect. I. Cap. IV. pag. 92. Et Sect. IV. Cap. VII. pag. 266.

(*d*) Lib. IV. Cap. XIII. pag. 222. 223.

Digitized by Google

facit mala multa ſimilia (939); ſi autem effluit in cava inteſtinorum, facit dyſenteriam purulentam magnam, parvam, longam, brevem, prout ulceris ibi facti natura dabit; inde ſæpe integre inteſtinorum membranæ exeunt, & ſæpe tabes fit.

De ſignis illis, quæ docent inflammationem partium internarum in ſuppurationem abire jam ſæpius dictum fuit in præcedentium morborum acutorum inflammatoriorum Hiſtoria; omnia hîc eadem obtinent. Sed abſceſſus in inteſtinis natus duplici viâ poterit exonerari à pure contento, vel in cavum abdominis, vel in cavum inteſtinorum. Quænam mala metuenda ſint, dum abſceſſu rupto pus in cavum abdominis depluit, dictum fuit ad §. 912, & 939. Ubi autem in cavum inteſtinorum pus venit, facilem viam per alvum invenit, & ſæpe inde evadunt ægri, ſuccedente dyſenteriâ purulentâ, quæ pro diverſa magnitudine abſceſſûs ejúſque variâ conditione citiùs ſanabitur, vel diutius protrahetur; uti ſponte patet. Quandoque & inteſtina inflammata peritonæo accreſcunt, túncque abſceſſus ibi natus poterit extrorſum aperiri, ſimili modo, ut in hepatis & ventriculi inflammatione dictum fuit. Rariùs tamen hoc contingere videtur, ſaltem hujus rei apud Obſervatores rara mentio habetur. *Aretæus* (*a*) tamen teſtatur, quòd in quodam ægro abſceſſum coli in dextra parte prope jecur diſſecuerit, unde multùm puris effundebatur, & pariter per renes & veſicam exibat per plures dies, ſuperſtite ægro. Si verò abſceſſus talis diu clauſus manet, pus morâ tenuius & acrius redditum, venis bibulis in tota ſuperficie ſacci talis purulenti hiantibus reſorptum, ſanguini permiſcebitur, & cacochymiam purulentam producere poterit (vide §. 406.), unde tabes metuenda eſt, uti ad §. 1214, dicetur.

Cùm autem inflammatio (vide §. 374.), & illam ſequens ſuppuratio omnium frequentiſſimè hæreat in tunica celluloſa, taliſque in inteſtinis manifeſtè deprehendatur ab Anatomicis; contingit quandoque, ut per tumorem ſuppuratorium, in hac celluloſa hærentem, ſecedat ſeparata à reliquis tunica interior villoſa, & exeat per alvum referens figurâ ſuâ cavum inteſtinalem tubum, non ſine ægrorum & adſtantium inſigni metu, qui ipſum inteſtinum ſic egredi putant, nullámque ſanationis ſpem ſupereſſe. Pulchre hoc obſervavit *Aretæus* (*b*) dyſentericis quandoque contingere: *Nonnunquam oblongum quiddam in pluribus non diſcretum, inſtar ſani inteſtini dejicitur, & ignaris rei ſuſpicionem præbuit inteſtini: ita autem ſe habet. Inteſtinorum tunicæ perinde ac ventriculi geminæ ſunt, & altera alteri obliquè ſuper injecta eſt: igitur cùm illarum connexio* (σύμπλοκη) *ſolvitur, interior tunica ſecundùm longitudinem abſcedens foras exit, exterior ſola manet, & carnoſa efficitur, & cicatrice ſolidatur, ſaneſcúntque homines & noxâ ſoluti vivunt: id verò inferius inteſtinum ſolum patitur; in cauſa eſt tunicarum carnoſa ſubſtantia.* Similia & apud recentiores Medicos

(*a*) De cauſis & ſignis morbor. diuturn. Lib. I. Cap. IX. pag. 37.

(*b*) Ibidem, Lib. II. Cap. IX. pag. 61.

Digitized by Google

habentur Obſervata (*a*), quæ confirmant *Aretæi* dicta, nam & inteſtini recti interior tunica ſeparabatur, & ægri poſtea integram ſanitatem recuperabant. Interim tamen idem per totum inteſtinorum tractum contingere poſſe, videtur admodum veroſimile, licèt tunc rariùs membranam integram cavam referat, ſed ſæpe informis muci ſpecie appareat, dum alvo excernitur. Verùm ſi talis mucus in aqua pura reponatur, tunc manifeſtè apparet ſtructura membranoſa & vaſculoſa fabrica. Vidit in cadavere phthiſici, qui & fiſtulâ ani laboraverat, celeberrimus *Simſon* (*b*) villoſam tunicam inteſtinorum plurimis in locis deeſſe, & abraſas partes copioſas in inteſtinorum cavo repericbat. Verùm jam diu ante mortem miſer ille homo nullos ſolidos cibos ferre potuerat, ob moleſtiam, quam inde percipiebat in ventriculo & inteſtinis, & tribus ſeptimanis ante mortem ſolam tantùm aquam parciſſimâ copiâ ſimul deglutitam ferre poterat. Pluribus aliis Obſervatis ibidem probatur, tunicam internam inteſtinorum ſatìs levibus de cauſis ſecedere poſſe, & iterum renaſci; nam & à fæcibus durioribus, per craſſa inteſtina propulſis, quandoque illam deteri obſervatum fuit, & in dyſenteriam paſſis diuturnam magna copia talis muci ſeceſſit, licèt poſtea integrâ ſanitate fruerentur.

§. 966. SIMULAC id (965.) adeſſe noſcitur, ſtatim inhibendus omnis victus, unde ſtercus multum, durum, craſſum, acre naſcitur; æger paſcendus ſolis juſculis cum leniter deterſivis radicibus incoctis; decocta balſamica, detergentia, multùm bibenda, & inſtar clyſmatum injicienda; aut aquæ fontanæ medicatæ largâ copiâ bibendæ, in his pergendum uſque ad perfectam ſanationem.

Ubi ſigna docent, abſceſſum talem fieri in inteſtinis, omnia illa facienda ſunt, quæ ad §. 402, dicta fuerunt. Maturatio ergo crudi inflammatorii promovenda eſt, & cùm exitus puri jam facto commodiſſimus ſit ille, quo in inteſtinorum cavum venit, ut per alvum exeat, hinc clyſmata ex decocto herbarum emollientium ſæpius injecta, & ſimilia decocta potata proderunt, ut interna inteſtinorum ſuperficies laxetur & emolliatur. Ubi autem ex levamine doloris, & pure per alvum prodeunte, novimus abſceſſum ruptum eſſe, tunc infuſis herbarum vulnerariarum, agrimoniæ, veronicæ, virgæ aureæ, hyperici & ſimilium, addito melle, leviter detergimus locum ulceroſum, ut ad conditionem puri vulneris, & ſic ad conſolidationem diſponatur. Omnium autem maximè hîc cavendum eſt, ne talia ingerantur titulo cibi & potûs, quæ acria ſunt, vel in calore corporis noſtri citò in acrem indolem degenerare poſſunt: utì etiam cavenda ſunt omnia, quæ craſſas fæces producunt. Optimum ergo eſt ſolo jure carnium uti; hoc enim vires ſuſtinere poterit ſatìs, nec ullam ferè craſſam materiam in inteſtinis relinquit;

(*a*) Tulp. Obſervat. Medicar. Lib. III. Cap. XVII. Anton. Benevoli Obſervazione 18. pag. 150.

(*b*) Medical Eſſays, Tom. V. part. 2. pag. 655. & ſuiv.

Ob

Ob eamdem cauſam & ſerum lactis, ab omni caſeo bene depuratum, prodeſt; lac autem non conducit, quia & citò aceſcit, & craſſas copioſas fæces in inteſtinis producit, utì manifeſtè apparet in infantibus ſolo lacte materno viventibus. Juſculis carnium jam radices ſcorzoneræ, ſiſari, cichorei, & ſimilia incoqui poterunt (vide talem formulam in *Materia Medica* ad hunc numerum): ſed tunc percolanda ſunt hæc juſcula, ne aliquid craſſi per inteſtina tranſeat, antequam ulcus ſanatum fuerit. Copioſus autem uſus infuſorum vulnerariorum, ſeri lactis recentis, aquarum medicatarum, conducit, ut eluatur de ſanguine quidquid de pure hìc collecto reſorptum fuerit, ſimúlque diluantur omnes humores, qui in inteſtina derivantur, inprimis bilis, ne irritare ulcus valeant. Simul etiam aquæ minerales ferratæ, ubi ulcus jam purum fuerit, leniter adſtringendo, cicatriſationem loci affecti promovebunt. Ubi jam per aliquot dies nullum pus exire obſervatur per alvum, nullúſque dolor in abdomine ſupereſt, tunc ſenſim ſolidiores cibi dari poterunt, ex hordeo, oryza, pane, carnibus juniorum animalium, &c, donec tandem ad conſuetum in ſanitate victum perveniatur.

§. 967. SI verò morbus habuerit cauſas violentiſſimas (959.), & produxerit ſæviſſima ſymptomata (960.), poterit facilè in illo loco (959. 963.) producere gangrænam (388.), miſerrimè dein lethalem.

Videantur illa quæ ad §. 960, de gangræna, ſatìs citò plerumque validam inteſtinorum inflammationem ſequenti, dicta ſunt.

§. 968. QUAM futuram ex iiſdem Obſervatis prægreſſis facilè prævidemus (967.), ſi ſimul nulla benignæ reſolutionis (963.), vel medelæ (964.), ſigna apparuerint.

Si dolor acerrimus, uno in loco fixus manens, adfuerit, febris valida, alvus pertinaciſſimè clauſa, omnia ingeſta vomitu rejiciantur, medela in initio morbi neglecta fuerit, vel abſque ullo levamine adhibita, tunc novimus, talem inteſtinorum inflammationem in gangrænam tendere

§. 969. EAM fieri docent ſigna prægreſſa (968.), tum ſubita, & ſine cauſa, remiſſio acerrimi doloris, manente pulſu debili, intermittente, ſudore frigido, dyſenteriâ fœtidâ, cinericeâ, ichoroſâ, lividâ, nigrâ, fæcum ſine ſenſu demiſſione; unde brevì placida mors.

Quàm periculoſa ſit in morbis acutis inflammatoriis ſubita illa doloris ſummi remiſſio, jam in Hiſtoria pleuritidis ad §. 904, dictum fuit: idem hìc obtinet, & minùs peritos quandoque turpiſſimè fallit. Dolor enim acerbiſſimus, alvi pertinaciſſima conſtipatio, peſſimam inteſtinorum inflammationem comitari ſolent: dum verò morbus ille in perniciem tendit inevitabilem, &

Digitized by Google

dolor ceſſat, & alvus plerumque ſolvitur, unde adſtantes, & quandoque Medici, ægrum in vado eſſe credunt, dum paulò pòſt moritur. Verùm facies cadaveroſa, plumbeus labiorum color, extremorum frigus, anxietas, abdomen plerumque inflatum, pulſus celerrimus & debilis, perito Medico certiſſima ſigna exhibent inſtantis mortis. Unde meritò *Hippocrates* (*a*) dixit: *A dolore vehementi partium circa ventrem, extremorum refrigeratio, malum.* Ubi enim gangræna partem inflammatam occupat, dolor ceſſat, & pars antea tenſa & dura flacceſcit, hinc ſæpe reſtituitur liber tranſitus ad anum uſque, per gangrænam natam, jam tabeſcente inteſtino. Verùm exercitatiſſimi Medici tunc ſemper peſſima metuebant, dum cum talibus ſignis alvus antea clauſa ſolveretur. Sic *Baglivus* (*b*) ſequens axioma Practicum ſtatuit: *Gravi iliaco ſi ſupervеniat alvi fluxus, paucis pòſt horis morietur, nam ſphacelata ſunt omnia, hinc lethalis fluxus. Et ſi iliaco tumor ventris veniat, & flatus copioſi pedendo exeant, brevì morietur.* Confirmavit eamdem rem & ſuis Obſervatis *Tulpius* (*c*), & alii plures.

Sed & mirus caſus docuit fæculentam materiam, in inteſtinis volvulo occluſis retentam, rupto inteſtino in abdominis cavum exiviſſe, & deinde morâ partem inteſtini recti corrupiſſe, ita ut foramen ibi in cadavere inventum fuerit, per quod fæces illæ ingreſſæ per anum exire potuerint: ſed lethali pariter cum eventu, licèt morbus diutius protraheretur, nam ad decimum tertium diem uſque æger, volvulo triplici in inteſtino ileo laborans, vitam protraxit: quod rarò fieri ſolet (*d*).

Illa autem, quæ in iliacis deſperatis ante mortem per alvum exeunt, olidiſſima ſunt, partim ob retentam diu in inteſtinis materiam, febrili æſtu magìs etiam putrefactam; partim etiam, quia gangrænoſarum partium jam diffluentium tabus corruptus ſimul exit. Solet plerumque & abſque ægrorum ſenſu tunc alvus evacuari, qualem alvi dejectionem ut lethalem damnavit *Hippocrates*, utì alio in loco (ad §. 719.) jam dictum fuit.

§. 970. **MALUM** id, eò uſque provectum, rarò medelam capit; curandum prius; cæterùm ſola methodus (966.) prodeſt.

Quidquid enim gangrænâ correptum fuit, putreſcit; & ſola curatio in eo conſiſtit, ut fiat ſuppuratio in omni ambitu loci gangrænoſi, per quam ſolutis fibris, quæ nectunt gangrænam parti ſanæ, fiat integra ſeparatio partis mortuæ à vicinis vaſis vivis (vide §. 444.). Verùm dum hæc ſeparatio fit, gangrænoſa cruſta in tabum putridum ſoluta depluit, utì in partibus externis gangrænâ affectis manifeſtè obſervatur; & ſi tale liquamen putridum in cavum abdominis delabatur, omnia viſcera brevì corrumpentur: rarò enim contingit, ut gangræna ſolam internam ſuperficiem inteſtini occupet, ex-

(*a*) Aphor. 26. Sect. VII. Charter. Tom. IX. pag. 304.
(*b*) Prax. Med. Lib. I. pag. 110.
(*c*) Obſervat. Med. Lib. II. Cap. XLI. pag. 161.
(*d*) River. Obſervat. Centur. 3. Obſerv. 26. pag. 63.

Digitized by Google

ternâ ejus parte adhuc manente vivâ & ſanâ; tunc enim poſſet hæc materia per alvum exire. Verum quidem eſt, pluribus Obſervatiouibus conſtitiſſe (vide §. 317.), inſignem partem tubi inteſtinalis, gangrænâ corrupti, ſeparatam fuiſſe, ſuperſtite vitâ, imò & ſanitate adhuc ſatis commodâ fruentibus poſtea ægris: ſed ſemper tunc extrorſum patebat via ichori gangrænoſo, & manui Chirurgi dabatur aditus, ut corrupta auferre poſſet, & unire ſeparata, vel ſaltem ſuperiorem inteſtini partem ita affigere externo ulceris margini, ut artificioſa ibi pateret excrementis via, quæ in hoc caſu, ſeparatâ parte gangrænosâ, in abdominis cavum decidere neceſſariò deberent. Præterea ubi poſt validam inflammationem inteſtinorum gangræna ſequitur, ſimul illico proſternuntur vires vitales: ex quibus omnibus rite conſideratis ſatis patet, tale malum raro, vel nunquam medelam capere.

Cùm autem omnis gangræna curetur tantùm ſuppuratione natâ, patet, ſatis eamdem methodum requiri, quæ §. 966, laudata fuit. Antea ad §. 447, dictum fuit de uſu corticis Peruviani ad gangrænæ progreſſum ſiſtendum, & promovendam ſeparationem eſcharæ gangrænoſæ; túncque nondum occaſionem habueram ex propriis Obſervatis aliquid de hujus methodi efficacia ſtatuendi. Hodie certus ſum propriis, illíſque ſatis numeroſis, Experimentis, immortales gratias deberi celebri Chirurgo *Rushworth*, qui de genere humano optimè meritus fuit, dum hoc remedium publici juris fecit. Verùm, licèt impediatur gangrænæ progreſſus, & ſeparatio bona ſequatur, tamen eadem difficultas manet, niſi poſt ſeparationem factam continuitas tubi inteſtinalis adhuc ſuperſit.

§. 971. AT ſi cauſæ (392.) hîc ſcirrhum produxerint, longè alia mali idea naſcitur, quæ clarè certè pernoſcenda.

Quænam ſint illæ cauſæ, quæ ſcirrhum ex inflammatione producant, ad §. 392, dictum fuit. Cùm autem magnâ cautelâ hîc opus ſit, dum ſcirrhus adeſt, multùm intereſt noviſſe ſigna, quæ hoc docent.

§. 972. ERGO, ſi in inteſtinis dictis (959. 963.) inflammatio cum conditionibus (392.), diu perdurans, nec in ſummam ſævitiem (960.) adſcendens, nec reſolutione (963.), nec medicamentis (964.) nec ſuppuratione (965.) ſoluta, deinde reliquerit in loco affecto ſtuporem, gravitatem, diſtractionem, conſtantem, cogitandum eſt, ſcirrhum ibi naſci.

Ubi ergo ſigna docuerint inflammationem adeſſe, neque tamen adeo validam, ut peſſima ſymptomata illico producat, diu tamen maneat morbus; ſenſim quidem levatus, ſed tamen aliqua ſemper priſtini mali veſtigia ſuperſint, vel per intervalla recrudeſcant, licèt leviora, inprimis poſt cibum copioſiorem vel difficilioris digeſtionis aſſumptum; nulla quoque indicia fuerint ſuppurationis hîc natæ; tunc meritò ſuſpicari ſcirrhum licet, qui conſtantem moleſtiam faciet, licèt non adeo magnam, ſi minoris molis fuerit.

Digitized by Google

Gravitatis & diſtractionis quidam ſenſus tunc ſolet percipi, inprimis quando ſaltant, vel de gradibus celeriter deſcendunt. Tactu externo rarò percipi poteſt, niſi in macilentis hominibus, & quidem tunc, niſi in magnam ſatis molem increverit. Verùm antequam talem magnitudinem habuerit, plurima jam mala producit, quæ & ſcirrhi effecta ſunt, & ſimul ejus præſentis ſigna dant, quæ ſequenti paragrapho recenſentur.

§. 973. QUI ſi naturam ſuam (392.) ſequens, effectúſque ſuos (486.) producens in hoc loco (959. 963.) multa, gravia, pertinacia mala producit; qualia inprimis, ſtupor, pondus, incrementum, aſſiduò aucta; hinc cavitatis inteſtinalis anguſtatio; fæcum ibi & chyli ſtagnatio; horum in locum reſiſtentem actio, maximè putridâ ob moram materie; hinc inteſtini occluſio; intorſio; ingeſtorum remora; ileus; volvulus; vel, ab acri irritante, dyſenteria ſiccior; convulſio; ſingultus; vomitus; dolor aſſiduus, febris; macies; atrophia; mors.

Scirrhus, quamdiu in cancroſam malignitatem nondum degenerat, tumor durus & indolens eſt (vide §. 392.), adeóque facilè toleratur. Verùm nocere hîc poteſt inſigniter arctando inteſtini cavum; imò quandoque illud totum occludendo, dum auctus mole omnia vicina comprimit. *Hollerius* (*a*) obſervavit, inteſtinum colon, qua parte reni vicinum eſt, collectâ velut cartilagine durâ in ſcirrhum obduruiſſe, interceptâ omnino interiori cavitate: in parte dextra colon ampliſſimum erat: poſt longa multorum annorum tormina defecit æger. *Ruyſchius* (*b*) invenit inteſtinum rectum adeo incraſſatum, ut pollicis craſſitiem ferè ſuperaret; & ita induratum, ut anceps hæreret, an carnem, an cartilaginem dicere deberet illam ſubſtantiam. Cavitas autem inteſtini ſtraminis latitudinem haud ſuperabat, & adeo firmiter accreverat oſſi ſacro, ut cuneo & malleo ſeparare debuerit. Similem alium caſum & ibi recenſet, indurati in ſcirrhum inteſtini. Ad §. 486, habetur ille caſus memorabilis nobilis pueri, in cujus cadavere inventus fuit ſcirrhus in ileo inteſtino, prope illum locum, ubi ultimus ejus finis inteſtino colo inſeritur. Hæc ſufficiunt, ut demonſtretur Obſervationibus certis, hoc malum in inteſtinis obtinere. Imò admodum veroſimile videtur, frequentiùs tales ſcirrhos hîc latere, quàm creditur, & chronicis malis pertinaciſſimis originem dare. Vidi nobilem matronam, jam ſeptuagenariam ferè, quæ rarò admodum alvum deponebat, licèt appetitu valens ſatis comederet: ſexto, ſeptimo, quandoque & octavo die oriebatur magna anxietas, dolor abdominis, & dein vomitu rejiciebat copioſam ſaburram, quæ cibi toto hoc tempore comeſti reliquias manifeſtè oſtendebat. Hoc facto, appetitu valebat ut antè, & optimè ſe habebat, donec ſimili periodo eadem mala redirent. To-

(*a*) De Morbis internis Lib. I. Cap. XLI. pag. 325.

(*b*) Obſervat. Anatom. Chirurg. Obſervat. 95. 96. pag. 88. & ſeq.

Digitized by Google

leravit autem has moleſtias per duodecim annos. Quamvis autem cadaver defunctæ inſpicere non licuerit, juſta ſuſpicio ſimilis cauſæ in hoc morbo videtur, & poſtea aliquot ſimiles caſus in praxi vidi. Quamdiu verò ſcirrhus benignus eſt, dolores non ſunt aſſidui, ſed per intervalla tantùm recrudeſcunt; & in talis morbi initio tantùm moleſtiam percipiunt, ubi duriores vel copioſiores cibos ingurgitaverunt; poſtea, auctâ ſcirrhi magnitudine, frequentiùs eadem mala redeunt.

Patet autem ſatis, ingeſta, impedito libero tranſitu, hîc accumulata, diſtendendo inteſtina, dolorem facere poſſe; uti etiam dum morâ corrumpuntur & acria facta irritant has partes. Simul etiam intelligitur, tantò diutius abſque jactura virium ferri poſſe tale malum, quò ſcirrhus hæſerit in loco magìs diſtanti à pyloro, & contrà. Tandem toties diſtractis per accumulatam materiam inteſtinis perit, vel maximè ſaltem debilitatur illorum actio in ingeſta, debita reſorptio chyli impeditur; unde tandem atrophia, & mors: niſi ſcirrhus, in cancrum degenerans, aut nova inflammatio inteſtinorum à compreſſione aut diſtractione nata, citiùs morbo finem fecerit.

§. 974. MEDICAMENTA parum valent, quæcumque demum ſint: victus ſit (*966.*). Sic fertur diu, ſine magno malo.

Quàm difficilè ſit ſcirrhum curare, etiam in illis locis, ubi manubus acceſſus datur, ubi fomenta, ſuffumigia, &c, directè loco affecto applicari poſſunt, antea dictum fuit ad §. 490; unde facilè patet, parum hîc ſperandum eſſe à remediis etiam decantatiſſimis. Si enim incipiens hîc naſci ſcirrhus tepore blando corporis interni, ſalivâ, ſucco pancreatico, bile utraque huc derivatis continuò, agitatione perpetuâ per motum diaphragmatis & muſculorum abdominalium, reſolvi non potuerit, quid ſperandum erit à remediis? Chemici quidam jactaverunt ſe poſſe arcanis ſuis ſcirrhos diſſolvere, ſed experimentum artis ſuæ incaſſum fecerunt in ſcirrhis partium internarum. Hinc nihil ſupereſt niſi ut tolerabile reddatur malum, quod tolli nequit. Verùm ſcirrhus inteſtinorum inprimis ideo moleſtus eſt, quia arctando inteſtinum, contentis præcludit liberam viam; hinc ſi dilutiſſima tantùm ſumantur & molliſſima alimenta, hoc præcavetur: ſimilis ergo victus hîc convenit, ac laudatus fuit ad §. *966*.

§. 975. SI autem ſcirrhus ille hoc loco conceptus per cauſas (*492. 495.*), ſignis (*497. 498.*) cognoſcitur, tum verò miſerrimus rerum ſtatus, & immedicabilis cernitur: qui intelligi poteſt ex (*498.*) collatis cum natura, functione, nervoſâ texturâ inteſtini: maximè autem dyſenteria acerrima, aſſidua, rebellis, cuncta, per quæ vadit, exurens, erodens, conſumens, cum convulſionibus acerrimis, doloribus omni patientiâ majoribus, fixis, diuturnis, donec tandem mors unico ſit miſeriæ ſolatio.

Digitized by Google

Quænam cauſæ ſint, quæ ſcirrhum in cancrum convertunt, ad numeros hic citatos, dictum fuit, ſimúlque recenſita ſunt peſſima mala, quæ à cancro fiunt in partibus externis, ubi hæc omnia oculis luſtrari poſſint. Si jam cogitemus ichorem cancroſum, qui cutim vicinam erodit & qui linteamina applicata inſtar aquæ ſtygiæ deſtruit, in inteſtini cavum depluere, facilè concipimus, quàm horrenda debeant ſequi mala, nullâ arte ſuperabilia, & ſolâ morte terminanda.

§. 976. SI ſimulac ſcirrhi præſentia noſcitur (972.) tractatur methodo (974.), hoc malum (975.) multùm cavetur. Sed ſi, ad id ſuperandum, acria (490. nº. 3. 495. 502.), applicata imprudenter, maximè per valida purgantia, tum cancer illic oritur, ſævítque: tum autem potus ex ſolo lactis recentis ſero; victus ex juſculis farinoſis; carnoſíſve ſolis cum vitellis ovi; clyſmata blandiſſima ex ſolo decocto ſeminum lini, foliorum ſolani officinarum, vel capitum papaveris albi, injicienda; medicamenta ſummopere demulcentia, anodyna, leniter opiata, non facilè in acre tranſeuntia, danda.

Si per ſigna antè enumerata ſcirrhum adeſſe cognoſcitur, nihil ſupereſt, niſi ut vitentur omnia, quæ ſcirrhum in cancrum convertere poſſunt, de quibus videantur illa, quæ in cancri Hiſtoria dicta ſunt. Solent autem ſæpe ægri, gravans illud pondus in abdomine dudum jam experti, urgere Medicos, ut purgantibus datis expellatur illud moleſtum; & dum prudentiores Medici illis morem gerere nolunt, ad obvios quoſvis agyrtas confugiunt, qui acerrimis ſolent uti purgantibus, utì & emeticis violentiſſimis; túncque per uſum horum remediorum idem fit, ac ſi quis ſcirrhum jam antiquum, & brevì cancroſum futurum, manubus rudiſſimè perfricaret. Ubi tale malum jam adeſt, ſatis patet, nullam ſupereſſe medelam, ſolam curam palliativam locum habere, quæ mitigando ſymptomata morbum lenit. Omnia ergo, quæ ingeruntur, adeo blanda eſſe debent, ut oculo inſtillata nullum dolorem facerent; ſimúlque talia, ut calore corporis non facilè degenerent in acrimoniam etiam leviſſimam. Aqua pura optima foret pro potu, vel & ſerum lactis tenuiſſimum & recens; dúmque illo utuntur tales ægri, ſubinde acidum abſorbentia, in tenuiſſimum pollinem trita, dare convenit, ut ſi fortè illud aceſcere inciperet in primis viis, ſtatim enervaretur hæc acrimonia. Vitellus ovi, qui crudo vulneri ſi illinatur, nullum dolorem excitat, unà cum carnium juſculis & farinoſis molliſſimis, pariter ob eamdem rationem convenit. Ut autem acer ichor in inteſtina depluens enervetur, clyſmata molliſſima unà cum anodynis injiciuntur; ſic enim & diluitur illa acrimonia, & inteſtinorum latera blandâ tali mucagine obducta defenduntur. Interno uſu ſimilia conveniunt, additis opiatis, ut ſævus dolor leniatur: de quorum uſu videantur illa quæ ad §. 202, & 229. habentur.

Digitized by Google

Videtur autem *Trallianus* (a) cancrum inteſtinorum obſervaſſe, & dyſenteriam peſſimam inde natam; ſic enim habet: *Si inteſtina ulcus aut inflammatio quædam obſideat, hæ notæ præcedunt. Inter initia morbi cruenta, dein ſanioſa excernuntur, multis primò ramenta, poſtea pinguia deſcendunt, & ſi malignus fuerit affectus, fæculenta fœdi odoris, poſtremò ubi in cancrum jam degeneraverit, varia excrementa, & nigra, cum quibuſdam putridarum carnium particulis per alvum redduntur. Quin etiam febris cum multa ſiti comitatur; nec non cibi faſtidium, unde corpus emarceſcit: tormina quoque cum ſonitu inteſtina exercent, dolórque ingens & vigiliæ ægrum infeſtant.* Quæ deſcriptio ſatis convenit illis, quæ in miſeris talibus ægris obſervantur. Cancrum in inteſtino colo ſe vidiſſe, teſtatur *Petrus Salius Diverſus* (b), à quo miſer homo per plures menſes cruciatus, tandem iliacus factus perierat.

§. 977. HINC demum liquet, cur Practicis toties occurrant dolores œſophagi, oris ventriculi, hepatis, lienis, pancreatis, inteſtini ilei, inteſtini coli, adeo ſævi, fixi, pertinaces, intolerabiles, inſuperabiles: quòd in omni ileo vero ſit ſemper cauſa Phyſica tranſitum contentorum per inteſtinum abſolutè impediens, quæcumque demum hæc fuerit, ſive in ipſa ſcilicet inteſtini fabrica malè affecta, ſive in materie quadam cavum occupante, quæ multiplex quidem deprehenſa fuit: item quàm ſit multiplex, miráque omni modo, dyſenteria: quàm malè in hujuſmodi malis ſæpe accuſetur acrimonia quædam hectica humorum ſingularis, & contra eam fictam dentur nocentia medicamenta: quantâ ſit prudentiâ opus Medico daturo purgans in magno dolore illarum partium: quænam ſæpe ſit illa poſt hæc in nonnullis ſequens, immedicabilis hypercatharſis: quàm varia remedia, & Methodus Medendi requirantur ad dyſenterias curandas: quàm vanum, fallax, & damnoſum ſit, ad has commendare unum, qualecumque demum ſit, medicamentum proprium, aut unam univerſalem Medendi Methodum. Et infinita ſimilia.

Omnes qui in luculenta praxi verſantur, noverunt, toties occurrere difficillima illa mala, quæ ægris moleſtiam ſummam, Medicis tædium parant, dum diverſis methodis tentantes hos morbos, nihil proficiunt. Antea ad §. 797, ubi de angina ſcirrhoſa agebatur, patuit, œſophagum ſcirrhoſum redditum, vel & à vicinis tumoribus ſimilibus compreſſum, ſenſim ſic anguſtari, ut tandem nihil cibi vel potûs tranſmittere poſſit, ſícque lenta & miſerrima mors ſequatur. Frequenter ſatìs occurrunt cardialgiæ moleſtiſſimæ ad omnia

(a) Lib. VIII. Cap. VIII. pag. 433. (b) De Affectibus Particularibus Cap. XI. pag. 280.

Digitized by Google

remedia rebelles, lenientibus ſolis aliquod levamen præbentibus. Miram autem diverſitatem in his doloribus practica Obſervata docuerunt. Vidi qui commodè ſe haberent ventriculo vacuo, ſed unâ alterâve horâ poſt paſtum miſerrimè torquebantur per tres quatuórve horas; dein iterum ceſſabat dolor, vel ſaltem minuebatur multùm. E contrà alios novi ægros, qui vacuo ventriculo ſe pejus habebant. Vidi mulieres, quæ peſſimâ cardialgiâ quotidie ferè corripiebantur; ubi verò gravidis diſtendi inciperet abdomen, liberæ erant ab hoc dolore, qui poſt puerperium redibat denuo. Verùm notum eſt, ventriculum mutare ſitum ſuum dum plenus eſt, & in gravidis pleraque viſcera abdominalia ab utero tumente moventur loco. An tunc tumor talis ſcirrhoſus pondere ſuo minùs premit vel diſtrahit partes vicinas, vel illas quibus cohæret, dum ab utero aſſurgente ſuſtinetur, & ſimile quid contingit in quibuſdam ventriculo repleto? Fortè illud non penitus improbabile videtur. Si verò conſideremus illa, quæ cadaverum ſectiones docuerunt, invenimus ſcirrhoſos tumores, ulcera cancroſa, pertinaciſſimorum talium dolorum cauſas fuiſſe. In cadavere hominis, qui per ſex ferè annos dolore cardiæ laboraverat, inveniebatur tumor ingens, magnam partem cavi thoracis implens, unà cum œſophago tranſiens per diaphragma, & ponè partem poſteriorem ventriculi porrectus ad pylorum uſque, utrumque ventriculi orificium comprimens. Adeo autem durus erat ille tumor, ut cultello vix diſcindi potuerit (*a*). In cadavere phthiſici juvenis, qui inſigni ardore ſupra ſiniſtrum ventriculi orificium, omnia remedia eludente, laboraverat, invenit celeberrimus *Heiſterus* (*b*) in œſophago duos pollices ſupra diaphragma foramen, pollicis latitudine, oris nigricantibus undique cinctum. His ſimilia in ſcirrhi Hiſtoria ad §. 484, habentur. Verùm & illa, quæ de morbis inflammatoriis viſcerum hactenus dicta ſunt, demonſtrant, & in his ſcirrhos naſci: ideóque meritò peritos Medicos in doloribus chronicis abdominalibus talem cauſam ſuſpicari, & cavere, ne imprudenti medelâ exaſperent hos morbos.

QUOD IN OMNI ILEO VERO, &c. *Sydenhamus*, uti ad §. 959, dictum fuit, tunc tantùm iliacam paſſionem propriè vocandam eſſe voluit, ubi à tumultuante febre in ventriculum & inteſtina proxima deponerentur acres humores: quando autem à fæcibus induratis aliíſve ſimilibus cauſis ortum duceret morbus, tunc affectionem iliacam notham dixit. Verùm ex illis, quæ ad §. 960, allegata fuerunt, patuit, *Hippocratem* & *Galenum* ileum vocaſſe inteſtinorum inflammationem, quæ ita claudit cavum, ut nihil tranſmitti poſſit, adeóque hæc definitio potiùs retinenda videtur. Hæc jam obturatio tubi inteſtinalis poterit fieri vel ab ipſa fabrica inteſtini tumente; vel à tumore quocumque latera inteſtini comprimente; vel & à materia immeabili in cavo inteſtini collectâ; ſi tunc in tali caſu inflammatio accedat, morbus vocabitur ileus.

Tumores inflammatorios, ſuppuratorios, ſcirrhoſos, cartilagineas indurationes inteſtinorum, hunc morbum producere poſſe ſatìs conſtat ex illis, quæ hactenus dicta ſunt Verùm & diverſa materia inteſtinis infarcta deprehenſa

(*a*) Medical Eſſays Vol. III. n°. 26. pag. 356.

(*b*) Acta Phyſico-Medica Academ. natur. curioſor. Tom. I. pag. 392.

fuit

Digitized by Google

fuit. In quibuſdam hominibus, ſedentariam vitam agentibus, & craſſa edulia, non facilè ſubigenda, ingerentibus, inprimis ſi inertior ſimul bilis fuerit, in inteſtino duodeno, quod ſatìs contractum eſt, & valvulas copioſa habet, accumulatur talis materies, quæ expreſſo liquido, indureſcit, obturat inteſtini cavum, & dein ileum producit: qualem caſum vidi, & ex *Helmontio* ad §. 960, ſimile exemplum habetur. Vidi in virgine, quæ pruna copioſa comederat, ſimúlque omnia oſſicula deglutiverat, hunc morbum natum fuiſſe; à quo tamen feliciter evaſit, per alvum excretâ incredibili copiâ horum. Similis caſus & apud *Bonetum* (*a*) legitur, ſed infauſti eventûs: ibi enim ceraſorum & prunorum nuclei, imprudenter deglutiti, poſt ſummas miſerias integro triennio toleratas, mortem fecerant. In puella duodecim annorum deglutitum pruni oſſiculum, cruſtâ calculosâ obductum, ano excretum fuit poſt ſexennium, poſtquam pariter graves & diuturnas moleſtias produxerat (*b*), & dolores colicos acerrimos. Verùm hæc obſtacula in inteſtinis nata ab ingeſtis pendebant. Sed & mucus, naturaliter obducens inteſtinorum latera, collectus, inſpiſſatus, inteſtini cavum obturare potuit, utì conſtat ex binis *Fernelii* Obſervationibus ad §. 719, recenſitis. Hoc tamen videtur conſtare practicis Experimentis, talia obſtacula in craſſis inteſtinis hærentia, diutius tolerari, quàm ſi in tenuibus eadem forent; neque ileum producere, niſi inflammatio acceſſerit.

ITEM QUAM MULTIPLEX, MIRAQUE OMNI MODO, DYSENTERIA? Antea ad §. 721, dictum fuit, tunc dyſenteriam vocari morbum, dum alvi fluxum moleſta comitantur tormina, & teneſmus adeſt frequens deponendi alvum, cum dolore ſatìs acri. Omnis ergo acrimonia rodens & irritans inteſtina, ſive ab ingeſtis nata, ſive ab humoribus biliosis, atrabilariis, ichoroſis, cancroſis, in inteſtina derivatis, poterit dyſenteriam facere. Unde ſatìs apparet, quàm multiplex dyſenteria ſit, quoad cauſas, unde producitur. Verùm & mira ſæpe talis cauſæ invenitur ſubtilitas, contagio communicato inficiens ſanos. Antea ad §. 722, dictum fuit, Medicum, dum moribundi dyſenterici fæces alvinas examinat, illico in eumdem morbum delapſum fuiſſe; multóſque ſibi hunc morbum contraxiſſe, dum linteamina, dyſentericorum fæcibus conſpurcata, mundarent. Integri quandoque exercitus hoc morbo corripiuntur. Verùm quidem eſt, quandoque in potu communi latere poſſe ſtimulos ſalinos, vitriolicos, arſenicales, &c; aliquando & ſemi-corrupti & ſuffocati frumenti fracedinem hunc morbum produxiſſe, dum pane inde confecto veſci coguntur milites, utì & crudorum fructuum imprudentem ingurgitationem, conſtat. Interim tamen obſervaverunt Medici Caſtrenſes, quandoque dyſenteriam graſſari, licèt cauſæ procatarcticæ non adfuerint manifeſtæ, ſed lateat infeſti ſtimuli natura: tunc ſæpe in ipſo morbi initio illico proſternuntur vires, non à copia excretæ materiæ exhauſto corpore, ſed venenatâ quaſi vi ſuf-

(*a*) Sepulchret. ſive Anatom. Practic. Lib. III. Sect. XIV. Obſerv. 17. pag. 222.

(*b*) Medical Eſſays, Tom. I. nº. 32. pag. 301.

cepti miaſmatis morboſi, deleto omni robore in ſaniſſimis etiam paulò antè hominibus.

QUAM MALE IN HUJUSMODI MALIS, &c. Notum eſt in febribus hecticis, tabeſcente ſenſim corpore, multùm boni exſpectari à diæta lactea, & equitatione. Verùm ſi cancroſum ulcus in ventriculo, inteſtiniſve lateat, & ſenſim corpus doloribus contabeſcat, à motu equitationis irritabitur tale malum. Imò & lac, cùm duras fæces alvinas producere poſſit, tunc non conveniet, licèt adeo blandum ſit & utile. Dum in tali caſu putridiſſima per alvum exeunt, ſi tunc acidis acrioribus quis tentaret oppugnare hanc putredinem, exaſperaret peſſimè dolentem partem.

QUANTA SIT PRUDENTIA OPUS, &c. Sæpe enim ſolent accuſari acres humores, vel fæces accumulatæ, ac ſi ab his ſemper penderent omnes abdominis dolores; unde imperiti credunt, nihil magis conducere, quàm purgante dato expellere illud noxium. Verùm ſi inflammationis ſigna talem dolorem comitentur, patuit ex antè dictis, quanto cum diſcrimine daretur purgans, antequam per venæſectionem, & alia idonea remedia, proſpectum fuerit inflammationi. In chronicis autem doloribus abdominalibus pariter magnâ cautelâ opus eſt; ſæpe enim à ſcirrho fiunt, qui acrioribus purgantibus irritatus facilè in cancrum degenerat.

QUÆNAM SÆPE SIT ILLA, &c. Hypercatharſis dicitur purgatio immodica per alvum poſt medicamentum purgans exhibitum. Apud veteres Medicos, quibus acerrima purgantia in uſu erant, ut helleborus, elaterium, grana cnidia, euphorbium & ſimilia, frequentiùs contigit hypercatharſis; unde in Epidemicis (*a*) tales caſus recenſentur; & in Aphoriſmis (*b*) monetur malum ſignum eſſe, ſi ſingultus, aut convulſio, hypercatharſin ſequerentur, exhauſto nempe corpore per nimis validam & diuturnam alvi evacuationem. Verùm in hoc caſu ſolet fieri, dum ſcirrhus, jam in cancrum degenerare paratus, purgantibus irritatur, & acrem ſaniem ſtillans continuò rodit & irritat inteſtina, unde pergit alvus fluere, donec moriantur.

QUAM VARIA REMEDIA, ET METHODUS, &c. Paulò antè dictum fuit, quàm multiplex ſit dyſenteria; ùnde facilè patet pro varietate cauſæ etiam diverſitatem medelæ requiri. Si ab acri & ſemi-putrida bile ortum duxerit, valent illa, quæ ſurſum aut deorſum evacuant, modò viſcera firma ſint & integra. Si hac ſponte vel per artem evacuatâ, cruda & excoriata inteſtina pergant moleſtum teneſmum alvi deponendæ excitare, molliſſima decocta, bolus armena, terræ ſigillatæ, & ſimilia, quæ demulcendo agunt, optatum præſtant effectum; & inprimis opiata, quæ pulcherrimè tunc proſunt dolorem ſopiendo. Quandoque & venæſectio & cura anti-phlogiſtica requiritur, ſi ſimul adſit inflammatio. Si tabefactum in morbis

(*a*) Epidem. Lib. V. Textu 13. & 29. Charter. Tom. IX. pag. 337. & 343.

(*b*) Aphor. 4. Sect. V. & 41. Sect. VII. Charter. Tom. IX. pag. 196. & 313.

Digitized by Google

chronicis hepar acrem ichorem in inteſtina demittat, vomitorium datum ſæpe lethalem hypercatharſin inducit. Si à cancri, in viſceribus hærentis, ſanie dyſenteria fit, ſola curatio palliativa & demulcens prodeſt, dum à purgantibus exaſperatur inſanabile malum. Si à dyſenterici moribundi fœtore ſanus inficiatur, & à putrido miaſmate ſuſcepto omnes vires illico proſternantur, vinum Rhenarum, acetum ſimplex, vel & medicatum aromatibus penetrabiliſſimis, efficacem medelam præſtat; imò & acetum, aquâ dilutum, clyſmate injectum profuiſſe viſum fuit; uti & ſerum lactis, acidulum jam, largâ copiâ potatum, & formâ clyſmatis adhibitum. Contrà verò dum in debilibus infantibus ab acida acrimonia in inteſtinis hærente dyſenteria naſcitur, præcipua medela petitur ab illis, quæ acidum abſorbendi & enervandi vim habent. Patet ergo, nullum ſpecificum & univerſale remedium haberi ad omnes dyſenterias, atque methodum curandi legitimam tantùm deduci poſſe ex intellectu cauſæ, adeóque & illam neceſſariò variam eſſe debere.

Digitized by Google

APHTHÆ.

§. 978. QUUM verò in multis morbis acutis cum viſceribus inflammatis aphthæ oriantur, de his nunc paucis agendum.

Aphtharum nomen apud veteres Medicos occurrit quidem, ſed non videntur intellexiſſe ſemper hoc nomine morbum illum, de quo hîc agitur. Frequenter enim hoc nomen dederunt ulcuſculis parvis os internum occupantibus, quæ ſolitaria ſæpe obſervantur, vel ſaltem pauca numero; in medio albam maculam vel flaveſcentem habent, in toto ſuî ambitu rubra, inflammata & dolentia. Si aphtharum deſcriptio legatur apud *Aetium* (*a*), manifeſtè patebit, illum talia ulcuſcula aphthas vocaſſe, quas & infantibus familiares eſſe dixit, & ut plurimùm facilè curabiles. Frequenter talia ulcuſcula in parte interiori labiorum, buccarum, gingivis, linguâ videmus; & ſæpe ſolo melle roſarum illito curantur citò; inprimis ſi una alteráve guttula ſpiritûs ſalis marini, vel vitrioli, ad ſingulas mellis roſarum drachmas addatur. Et *Aetius* adſtringentia, remedia, cydonea, meſpila, &c, in aphtharum curatione laudavit; quæ in aphthis, morbos acutos inflammatorios comitantibus, minimè conducerent, uti poſtea patebit. Quinimo videmus, *Hippocratem* ſimilia ulcuſcula, in aliis corporis locis, nata eodem aphtharum nomine vocaſſe. Ita pulmonis fiſtulam aphthis aliquando laborare dixit (*b*); & pudenda pariter (*c*); túncque laudavit myrti baccas in vino decoctas, mali Punici putamina in vino decocta, & ſimilia, quæ flaccidas illas & humidas partes roborare, & putredinem hîc metuendam præcavere valent: quandoque tamen & molles pinguedines, ad leniendum moleſtum, qui quandoque adeſt, dolorem, adhibuit (*d*). Vidi aliquoties hæc pudendorum ulcuſcula, abſque ullo ſymptomate, quod luis venereæ ſuſpicionem facere poſſet, primò moleſta ob pruritum vix tolerabilem, dein acerbiſſimum dolorem facientia cum tumore labiorum vulvæ, & inveni eſſe ſimillima illis ulcuſculis, quæ in ore interno reperiuntur, & ſub nomine aphtharum à veteribus Medicis fuerunt deſcripta. Hæc autem eò magìs confirmantur, quia *Hippocrates* (*e*) ab eadem cauſa, & in ore, & in pudendis nata talia ulcuſcula, monuit: *Quum annus auſtrinus, humidus & mollis exſtitiſſet.* Licèt au-

(*a*) Lib. VIII. Cap. XLII. pag. 159. verſâ.

(*b*) De morbis. Lib. II. Cap. XVIII. Charter. Tom. VII. pag. 570.

(*c*) De Natura muliebri. Cap. LXI. Charter Tom. VII. pag. 714.

(*d*) Ibidem Cap. LXXXV. pag. 718. Cap. XCVIII. pag. 721. Et de mulier. morb. Lib. I. Cap. XXXIII. ibid. pag. 749.

(*e*) Epidem. 3. Charter. Tom. IX. pag. 259-261.

Digitized by Google

tem illa ulcuſcula ſæpe ſatìs citò ſanentur abſque multo remediorum apparatu, quandoque tamen in ſubitam putredinem, omnia depaſcentem vicina, degenerant, niſi efficaciſſimis remediis illico coerceatur incipiens corruptela. Vidi vigeſimo octavo labentis ſæculi anno epidemicè graſſatum fuiſſe hoc malum, quod, apud plebem ſæpe neglectum, erodebat genas, labia, gingivas cum intolerabili fœtore, præcipuè in junioribus; in adultis enim minùs frequenter occurrebat morbus, nec tam citò depaſcebat omnia vicina. Plerumque primò apparebat in gena alterutra tuberculum durum, dolens, circa illum locum, ubi parotidis emiſſarium aperitur: fiebat levis excoriatio in genæ parte interiori, & poſt paucas horas locus excoriatus albâ quaſi cruſtâ tegebatur, unde in ſuppurationem vergere credebant ſæpe hunc morbum minùs noſcentes. Verùm applicatis emollientibus ſerpebat malum velociter, fœtor ingens oriebatur, & niſi ſpiritu ſalis marini applicato coerceretur illico hæc putredo, nigreſcebat locus affectus, & in putridiſſimum tabum diffluebat. Perfectiſſimè hunc morbum deſcripſit, & varias ejus ſpecies, *Aretæus* (*a*); uti aliâ occaſione, ad §. 816, jam dictum fuit. Pariter & *Aetius* (*b*), notavit, quandoque in ulcera depaſcentia abire, túncque acria ſatìs remedia adhibuit. Hinc intelligitur, quare *Celſus* (*c*) *ſerpentia ulcera oris vocaverit ea, quæ ἄφθας Græci nominant*: qui etiam alio in loco (*d*), de cura horum ulcerum agens, laudat talia, quæ adurendo cruſtas ulceribus inducant; ubi leniora medicamenta parum proficiebant: adhibuit autem in hunc uſum *alumen*, *chalcitidem*, *atramentum ſutorium*.

An autem veteres Medici noverint aphthas mox deſcribendas, quæ morbis acutis ſuperveniunt, non adeo liquidò conſtat. *Hippocrates* quidem (*e*), dum morbos ætatum deſcribit, recèns natis aphthas familiares eſſe dixit; & adhuc hodie in hac ætate frequentiſſimè obſervantur, uti §. 982, dicetur. Præterea alibi (*f*) de muliere lactante, quæ acutâ ſebre laborabat, dicit: *Huic ex reliquorum incendio lingua ſuccenſa eſt. Sub hoc tempus lingua etiam velut denſâ grandine* (ὥσπερ χαλαζώδει πύκνῳ) *exaſperabatur*. Notum autem eſt, quod χάλαζα & χαλάζιον vocentur tubercula quædam pellucida inſtar, grandinis, in palpebris ſæpius obſervata, lento quodam humore diſtenta. Verùm aphthæ quandoque albæ & pellucidæ ſunt inſtar margaritarum, & tunc ſatìs referunt has palpebrarum ſic dictas grandines (vide §. 985.); adeóque non improbabile videtur, in hac ægra aphthas adfuiſſe. Illa autem aphtharum deſcriptio, quæ apud *Julium Pollucem* (*g*) habetur, ſatìs convenit: ſic autem ibi legitur. *Aphtha, exulceratio, & abſceſſus ſuperficie tenus dealbans linguam, vel pariſthmia, vel uvulam, vel guttur.* Ubi notandum, quòd hæc deſcriptio contineat utramque aphtharum ſpeciem, ulcuſcula nempe illa oris

(*a*) De cauſis & ſignis morbor. acutor. Lib. I. Cap. IX. pag. 7.

(*b*) Lib. VIII. Cap. XLII. pag. 159. verſâ.

(*c*) Lib. II. Cap. 1. pag. 46.

(*d*) Lib. VI. Cap. XI. pag. 386. 387.

(*e*) Aphor. 24. Sect. III. Charter. Tom. IX. pag. 119.

(*f*) Epidem 3. Textu. VI. Charter. Tom. IX. pag. 314.

(*g*) Lib. IV. Cap. 25. Sect, 200. pag. 470.

interni veteribus Medicis inprimis memorata; & dein illas aphthas, de quibus hîc agitur, quæ ſuperficiem linguæ & faucium dealbant, vel potiùs albâ cruſtâ tegunt, utì omnibus notum eſt, qui hunc morbum viderunt. Pulchre autem hîc convenit *abſceſsûs* vocabulum: nam antea ad §. 402, dictum fuit, hoc nomine vocari etiam illud naturæ humanæ molimen, per quod à ſanguine ſeparantur quædam nocitura, & ad certa corporis loca deponuntur; quod omnino convenit aphthis, quæ in decurſu morbi acuti oriuntur, utì poſtea adhuc pluribus dicendum erit. Ex quibus omnibus, ut puto, concludere licet, aphtharum talium veſtigia in Veterum monumentis inveniri.

§. 979. SUNT autem parva, rotunda, ſuperficiaria ulcuſcula, os internum occupantia.

Sequitur jam deſcriptio aphtharum: ulcuſcula vocantur, utì videtur recepto more, dum Antiquorum aphthæ tali nomine donabantur. Propriè enim loquendo ulcuſcula non ſunt, ſed puſtularum in morem ſupra ſuperficiem partium oris interni elevantur, & dum ſeparatæ decidunt, integram omnino partem, cui adhæſerunt, relinquunt; cùm Veterum aphthæ manifeſtum cavum ulceroſum, licèt exiguum, habeant. Optimè hoc notavit *Vincentius Ketelaer* (*a*), qui in uliginoſis Zelandiæ locis praxim Medicam exercens, frequentiſſimas ibi in morbis aphthas viderat, & brevem, ſed optimum, tractatum de aphthis conſcripſit.

§. 980. QUÆ examinata accuratè, videntur eſſe ultimi emiſſarii, quo in os liquor ſecretus effunditur, ſalivoſus, mucoſúſque, exulcerationes, factæ ex obturatione ejus canalis extremi per humorem lentum, viſcidúmque eò delatum.

In Phyſiologicis (*b*) demonſtratur, magnam tenuis liquidi copiam per omnem ſuperficiem oris interni prodire, cibis inter manducandum admiſcendam; ſimúlque & cryptulas mucoſas numeroſiſſimas in linguæ dorſo, tonſillis, velo palatino, pharynge, œſophago, &c, adeſſe, quæ ſpiſſiorem humorem, lubricandis his partibus ſervientem, eructant. Si os hominis ſani inſpiciatur, videmus omnes has partes æquabiliter humidas in omni puncto; unde meritò concluditur, ubique talia eſſe emiſſaria, quæ hoc liquidum tranſmittunt, quod & injectiones Anatomicæ pulchre confirmaverunt. Videntur jam aphthæ fieri, dum ille humor, ſolitò lentior redditus, per ultimum finem horum emiſſariorum propelli nequit, ſed ibi hæret, & extremum talis vaſculi obturat; interim à tergo urgentis liquidi vi elevatur ultra ſuperficiem extremum canalis obſtructi, ſícque aphtham producit. Sedula inſpectio aphtharum, dum primò prodeunt, hinc inde ſolitariæ, hanc ſententiam confirmare videtur: ubi enim denſo agmine hæc loca jam occupant, tunc non

(*a*) Pag. 13. (*b*) H. Boerhaave, Inſtitut. Medic. §. 65.

Digitized by Google

facilè diſtinguuntur ſingulæ. Pulchriùs adhuc illud apparet, quando cruſtis aphthoſis deciduis renaſcuntur novæ, uti frequentiſſimè fieri ſolet: tunc enim in terſa ſuperficie partium oris interni apparent punctula minima albicantia, inprimis ſi per lentem luſtrentur hæc loca; quæ ſubitò aucta, vicinis contiguis unita, intra paucas ſæpe horas ſimilem cruſtam aphthoſam producunt, ac erat illa, quæ paulò antè ſeparata deciderat. Patet ſimul inde, nonniſi impropriè aphthas dici poſſe exulcerationes.

§. 981. HINC occupant omnia loca, ubi talia emiſſaria hiant; adeóque labia, gingivas, genas internas, linguam, palatum, fauces, tonſillas, uvulam, gulam, ſtomachum, inteſtina tenuia, ubique ferè eâdem ſpecie.

Omnes partes in textu enumeratas occupant, ſícque facilè diſtinguuntur à ſordibus illis, quæ linguam quandoque in morbis acutis craſſâ fatis cruſtâ tegunt. Dictum enim fuit antea, quando de febre ardenti agebatur (§. 739.), per æſtum ingentem hujus morbi omnia exſiccari, túncque & exhalantium vaſorum extrema in lingua, exſucca & arida facta, emori quaſi, & impetu vitalis liquidi, urgentis à tergo, protrudi, & eminere; túncque ſordidam linguam apparere, cruſtâ flaveſcente, fuſcâ, vel & nigrâ tectam. Sed & ſimilis cauſa aphthis progenerandis ſtatim aſſignata fuit. Verùm notandum eſt, in lingua adeſſe numeroſos folliculos mucoſos, unde leviter tantùm ſi obtuſo inſtrumento radatur vel prematur linguæ ſuperficies, ingens copia muci prodit. Præterea in Phyſiologicis (*a*) notatur, externam membranam linguæ in vaginulas erectas protendi, quæ papillas nerveas eminentes tegunt, & defendunt. Sed & illæ vaginulæ exſiccatæ, emortuæ, cum muco, per æſtum febris inſpiſſato, hîc collecto, partem magnam illarum ſordium conſtituunt, quæ in lingua obſervantur in talibus febribus; licèt & minora exhalantium vaſorum extrema, ſimiliter affecta, cruſtam hanc linguæ inſidentem augeant. Ideo lingua in tali morbo in dorſo has ſordes habet tantùm, non verò in parte ſua inferiori, & reliquæ oris interni partes ſiccæ quidem ſunt, ſed tali cruſtâ non teguntur. Aphthæ verò nunquam linguam ſolam, ſed omnes oris interni partes plùs minúſve occupant, & quandoque in faucibus jam adſunt denſæ (vide §. 984.) dum in lingua nullum adhuc illarum veſtigium apparet. Verùm omnes oris interni partes oculis patent, & videmus, depreſſâ linguâ, profundè in faucibus aphthas hærere; ſed tamen inde non certi ſumus, aphthas per ventriculum & inteſtina diſtribui ſimili modo. Dum autem aphthæ incipiunt ſolvi & decidere, tunc videmus integras laminas exſpui ab ægris; & ſimul obſervamus, perfectè ſimiles cruſtas per alvum prodire, & quidem tantâ copiâ, ut illud non poſſit attribui cruſtis talibus deglutitis, quæ ex faucibus vel œſophago deciderant. *Ketelaer* (*a*) tantâ copiâ per aliquot dies ore & ano rejici aphthas viderat, ut aliquot pelves illas con-

(*a*) H. Boerhaave, Inſtitut. Med. §. 485. (*b*) De Aphthis, pag. 15.

geſtas vix caperent. Minùs mirum hoc videbitur, ſi conſideremus, illas decidere, iterúmque repullulare ſimiles, & quidem repetitis vicibus. Unde videtur meritò concludi poſſe, aphthas etiam in ventriculo & inteſtinis hærere.

§. 982. GENTIBUS Borealibus, paludoſa loca inhabitantibus, tempeſtate calidâ, pluvioſâ, infantibus, ſenibúſque, frequentes.

Certum eſt in calidioribus regionibus vel omnino non, vel rariſſimè occurrere. Periti & exercitati Medici, qui in talibus locis praxim Medicam exercuerant, ad Septentrionales oras dum pervenerant, mirati fuerunt morbum hunc, quem nunquam viderant. Mihi ipſi, olim in patria praxim facienti, nihil frequentiùs occurrebat, quàm aphthas videre in morbis acutis. Viennæ autem, per quinque jam annos degenti, ne ſemel quidem illas adhuc videre contigit. Hinc fuit *Ketelaer* (*a*) in illa opinione, quòd in calidis regionibus corporum humanorum habitus cùm rarior ſit, & ad diaphoreſin & ſudores magìs comparatus, ibi in morbis per ſudores ſæpe diffſentur, quæ ſub humidiori & frigidiori cœlo, & in corporibus non adeo in ſudorem pronis, per hanc viam non tam facilè exeunt de corpore; dicítque ſe obſervaſſe, ſudorem copioſiorem & urinas uberiores reddidiſſe aphthas tutiores & leviores; & contrà omnia, quæ has evacuationes minuebant, nocuiſſe. Fortè & notari meretur, quòd quandoque in illis locis, ubi aphthæ non occurrunt, obſerventur frequentiſſimè exanthemata miliaria dicta, alba & rubra, in externa corporis ſuperficie. An tunc ad externam cutim deponitur ſimile quid, ac in aliis locis per primarum viarum corporis ſuperficiem diſpergitur? Certè exanthemata illa miliaria acutos morbos quoſcumque, uti & febres continuas comitantur frequenter: odor peculiaris, ingratus, vappidum acetum utcumque referens, per loca diſpergitur, in quibus tales ægri decumbunt; qualem odorem quandoque & apud aphthoſos obſervavi. Miliaria alba puſtulas minimas, pellucido liquore plenas, exhibent, ultra epidermidis ſuperficiem eminentes pro parte; dein quaſi turbidior fit liquor contentus his puſtulis, exſiccantur, decidunt, renaſcuntur ſimiles ſatìs frequenter. Sed & in aphthis plura obſervantur his ſatìs ſimilia. Anxietas circa præcordia, debilitas, ſomnolentia levis, inæqualis, perpetua, præcedunt aphthas: & ſimilia ſymptomata ante eruptionem miliarium obſervantur, & poſt eruptionem factam minuuntur. Subitò quandoque diſparent miliaria exanthemata ſummo cum periculo ægrotantis; ſed & obſervatur, intra paucas horas quandoque diſparere aphthas, illico recrudeſcente febre; cum moleſtæ oppreſſionis ſenſu circa præcordia, quæ non levantur, niſi denuo aphthæ prodierint. Omnia tamen hæc dubii tantùm inſtar propono, ut illi, quibus & aphthas & miliaria exanthemata frequenter videre contigit, judicent, in quantùm conveniant binæ illæ ſeparationes materiæ morboſæ ad diverſa corporis loca depoſitæ.

(*a*) Ibidem. pag. 30. 31.

Digitized by Google

poſitæ. Diſſimulandum enim non eſt, alia quædam ſymptomata præcedere & comitari miliarium eruptionem, quæ in aphthoſis non obſervantur.

Omnium frequentiſſimæ occurrunt aphthæ, ubi in depreſſis & humidis locis homines habitare coguntur. Hinc in Zelandia, aquis undique cinctâ, & congeſtis aggeribus ab inundatione defensâ, adeo frequentes aphthæ ſunt, ut endemium morbum illius loci dixerit *Ketelaer* (*a*); inprimis autumno, ſi humida & calida fuerit tempeſtas.

Quamvis autem in omni ætate & ſexu aphthæ obſerventur, tamen recèns natis familiares magìs ſunt, & ut plurimùm ſatìs benignæ, abſque morbo validiori prægreſſo. Imò raró occurrit, infantes primis à nativitate ſeptimanis ab his immunes eſſe. Adeo autem tunc mites eſſe ſolent, ut ſolicitæ etiam de ſalute prolium matres vix Medicum vocent: ſed ſyrupo violarum cum melle, vel & ſyrupi rhei aliquâ quantitate additâ, quem ſubinde lingendum exhibent, cruſtas illas aphthoſas emolliunt, & ſatìs citò decidere faciunt. Senibus in febribus continuis ſatìs frequenter aphthæ oriuntur, ſed, ob vires effœtas, ſemper admodum periculoſæ.

§. 983. SOLENT autem aphthas in ore apparituras præcedere febris continua putrida, aut intermittens, continua facta, incipiens cum diarrhœa, vel dyſenteria; magna & perpetua, nauſea; vomitus; proſtratus appetitus; anxietas ingens, ſæpe repetens, circa præcordia; debilitas magna; evacuatio quæcumque humorum; ſtupor & hebetudo; ſomnolentia levis, inæqualis, perpetua; perpetua querela de pondere & dolore circa ſtomachum.

Conſideranda jam ſunt illa, quæ aphthas ſolent præcedere, & ſimul ſigna dant, quæ has metuendas eſſe docent.

Certum eſt, ſi recèns natos infantes excipiamus, rariſſimè obſervari aphthas, niſi in febribus continuis; præcipuè in febribus autumnalibus, quæ frequenter ſunt intermittentes, in continuas degenerantes; vel, licèt in initio ſtatim continuæ appareant, poſtea miteſcente morbo intermittentium typum induunt. Semel tantùm vidi in muliere quinquagenaria aphthas poſt tertianæ exquiſitæ aliquot paroxyſmos; & quidem medio menſe Julio, dum illæ febres adhuc vernalium indolem habent. Celeberrimus *Boerhaavius* bis tantùm viderat, abſque morbo prægreſſo prodiiſſe aphthas denſas, ſed in ſolis labiis, & in hominibus adultis, cum felici eventu. Semel mihi contigit videre in puella annua, abſque ullo morbo præcedente, aphthas denſiſſimas & fuſcas, totum os internum occupantes: à quibus pariter ſanata fuit feliciter, nec febricitabat toto tempore, quo aphthæ aderant, víxque aliam moleſtiam ullam videbatur pati, quàm difficiliorem deglutitionem; & deciduis aphthis cruda interni oris ſuperficies ab attactu cibi & potûs dolebat, quod tamen bidui ſpatio ceſſabat. *Ketelaer* (*b*), qui tot aphthoſis Medicinam fecerat, teſtatur, *ſe plurimis ad-*

(*a*) Ibidem pag. 32. (*b*) Ibidem pag. 26.

Digitized by Google

fuiſſe, qui in ſumma apurexia aphthis tenerentur, quique præſenſiſſe ſe nullam febrim, ab omnique gravi malo immunes fuiſſe aſſeverarent. Additque etiam, in nuper editis infantibus præeuntes febres non ſemper obſervari.

Frequenter inprimis aphthæ ſequuntur illas febres, quæ CUM DIARRHŒA VEL DYSENTERIA incipiunt, uti *Sydenhamus* monuit (*a*); inprimis ſi calido regimine ægri uſi fuiſſent, vel materiæ peccantis evacuatio adſtringentium uſu intempeſtivo impedita foret, non prius educto per cathartica morbi fomite. Notat & poſtea (*b*), eodem tempore, quo dyſenteriæ epidemicæ graſſabantur, febrim quamdam exortam fuiſſe abſque dyſenteria comite, quam tamen febrim dyſentericam vocabat, quia omnia eadem ſymptomata habebat, quæ dyſentericorum febrim comitabantur, & quandoque etiam mitiora alvi tormina. Obſervavit autem hanc febrim, ubi diſceſſum meditaretur, ad aphthas producendas fuiſſe propenſiorem, ac ulla alia febris ſpecies, quam hactenus viderat. Simul & hoc notandum, quod in eadem illa febre ſudores fuerint rari & parci, cum in epidemica conſtitutione, quæ hanc præceſſerat, copioſiſſimi ſudores profluerent. Hæc obſervatio *Sydenhami* videtur confirmare illam opinionem, de qua præcedenti paragrapho dictum fuit; nempe, aphthas tunc inprimis ſequi, quando vel ex morbi peculiari indole, vel ex corporum conſtitutione ſingulari, ſudores minus copioſi & faciles prodirent.

MAGNA ET PERPETUA NAUSEA, &c. Antea ad §. 642, dictum fuit, à ſordibus bilioſis, putridis, glutinoſis, nauſeam ſæpius oriri; & in febribus, ubi hæc ſymptomata adſunt, abſque ſignis inflammationis ventriculi aut vicinorum huic viſcerum, merito talis cauſæ præſentiam ſuſpicari Medicos, ſatis antea demonſtratum fuit. Talia autem in primis viis hærentia, per febrim adhuc magis corrupta, pro parte inteſtinorum venis bibulis reſorpta, ſanguinem inficiunt tali materiâ, quæ nunquam in ſanorum humorum indolem mutari poteſt, ſed inde expelli debet, ut ſanitas redeat. Obſervavit autem *Ketelaer* (*c*) periculoſiores & graviores aphthas prodiiſſe, ubi in initio morbum negligentes ægri nullum Medicum advocaſſent, antequam attritæ penitus vires forent; túncque nullæ poterant tutò fieri evacuationes, quæ in initio morbi adminiſtrari debuiſſent.

ANXIETAS INGENS, SÆPE REPETENS, CIRCA PRÆCORDIA. Ad §. 587, ubi de criſi agebatur, & ad §. 619, pariter notatum fuit, miras ſæpe turbas, & nova, illáque ſæpe ſatis moleſta ſymptomata excitari, dum materies morboſa ſubacta, & mobilis reddita, vel per evacuationes criticas expelletur brevi de corpore, vel per metaſtaſin loca quædam corporis occupabit: inprimis autem anxietatem & inquietam corporis agitationem comitari perturbationes illas criticas, ad §. 633, monitum fuit, & pluribus ex *Hippocrate* locis confirmatum. Criticam autem eſſe metaſtaſin illam depoſitionem materiæ morboſæ ad ſuperficiem oris interni & primarum viarum, unde aphthæ oriuntur, plurima docent Obſervata. Sæpe vidi, criticis diebus prodire aphthas, cum morbi inſigni levamine; & longè minus tutas inveni, dum alio morbi

(*a*) Sect. IV. Cap. III. pag. 222.
(*b*) Ibidem Cap. IV. pag. 236. 237.
(*c*) De Aphthis pag. 40.

Digitized by Google

tempore erumperent. *Ketelaer* (*a*), qui unà cum praxi Medica & alia tractare debebat, munere gymnaſiarchæ fungens, adeo obſcura & confuſa credebat criſium ſigna offerri in morbis, ut ferè fruſtraneam illorum obſervationem putaret, & perfectas criſes, quæ ſtatis diebus morbos pleniſſimè ſolverent, quàm rariſſimè in Zelandia occurrere affirmaret; aphtharum ſedulâ obſervatione, & quotidianâ ferè, coactus tamen fuit fateri imperfectas, quæ lentè & ſenſim exſtirpant morbos, criſes frequentiſſimè obſervari, quibus aphthas adnumerabat. Verùm aliis in locis (*b*) fatetur, aphthas, quæ ante ſeptimum morbi diem oriuntur, multò lethaliores & moleſtiores eſſe illis, quæ ſeptimo vel nono die proveniunt; omnium optimas eſſe, quæ conſtantibus viribus, adultâ ætate, poſt conflictum naturæ & morbi, cum ſignis concoctionis, à ſeptimo vel nono morbi die, non ita magnâ copiâ, pacatis pleriſque ſymptomatibus, & inprimis ceſſante aut multùm remittente febre, emergunt. Damnavit autem illas aphthas, quæ ante ſubactam morbi materiam prodeunt. Manifeſtè autem ex his iterum patet, Veterum doctrinam de criſi & criticis diebus pulchre confirmari, etiam per Obſervationes illorum, qui de hac re dubitabant, modò attenti ad omnia morbum quemdam per totum ſuî decurſum proſequerentur. Cùm ergo aphthæ in morbis revera criticæ ſint, non mirum, & perturbationes criticas præcedere, anxietatem nempe circa præcordia.

Verùm illa anxietas repetitis vicibus invadit, quia aphthis jam deciduis ſæpe ſuccedunt novæ, à ſimili materia morboſa, nondum penitus expulſâ de corpore, versùs eadem hæc loca depoſitâ. Quandoque enim tanta eſt materiæ morboſæ copia, vel vires per morbi vehementiam adeo fractæ, ut non poſſit illa ſeparatio critica per aphthas fieri unico impetu. Tales autem aphthas *Ketelaer* (*c*) meritò periculoſas affirmat, *quæ aliquoties evaneſcendo repetitis ictibus & inſultibus naturæ negotium faceſſunt.* Verùm notari hîc meretur, quòd tempeſtate calidâ & pluvioſâ, quando aphthæ frequentes (§. 982.) occurrunt, *Hippocrates* jam monuerit (*d*), in morbis criſes ſæpe deficere, vel difficiles obſervari; ἀκρισίαι πολλαὶ, τὰ δὲ δύσκριτα.

Antea, ubi de generali febrium Hiſtoria agebatur, triplex febrium exitus (§. 591.) memoratus fuit, nempe in mortem, alium morbum, vel ſanitatem. Atque ibi dictum fuit (§. 592.), aphthas in primis viis natas frequentem ſatis cauſam mortis ex febre eſſe, quatenus denſiſſimæ obſident quandoque ventriculum & inteſtina; ſícque vaſa illa tegunt, per quæ nova liquida in locum perditorum ingeri debent. Propriè tamen pertinent ad illam mutationem febris, per quam in alium morbum deſinit, deponendo materiam criticam in vaſa quædam obſtructa vel dilatata (§. 593.), uti ex hactenus dictis evidenter apparet.

DEBILITAS MAGNA. Cùm morbo jam adulto oriantur aphthæ, & quandoque diarrhœas, dyſenterias, & quamcumque validam evacuationem, præcedere aphthas obſervatum fuerit; mirum non eſt, debiles ſæpe jam ægros eſſe, antequam aphthæ prodeant. Verùm hîc intelligitur illa *refugiente ani-*

(*a*) Pag. 19.
(*b*) Ibidem pag. 25. & 39.
(*c*) Ibidem pag. 39.
(*d*) Epidemicor. 3. Charter. Tom. IX. pag. 263.

Digitized by Google

mo virium præcipitatio (*a*), quæ & ſubita eſt, & major, quàm morbi vis & diuturnitas, vel evacuationum copia, efficere poterant. Talis autem ſubita debilitas aphthas periculoſas præcedere inprimis ſolet; túncque videtur materia morbi, ſoluta quidem & mobilis reddita, adeo tamen malignam indolem habere, ut dum humori vitali miſta per vaſa fluit, omnes omnino vires proſternat, antequam ad ſuperficiem primarum viarum deponatur: illâ autem depoſitione factâ, vires denuo ſolent inſurgere. Verùm & ſumma talis debilitas in petechiis, miliaribus exanthematibus, peſſimíſque variolis, quandoque obſervatur, antequam illorum morborum virus versùs corporis ſuperficiem erumpat. Præterea ad §. 661, ubi de debilitate, tanquam ſymptomate febrili, agebatur, notatum fuit, quandoque in morbis aliquid circa præcordia hærere, quod venenatâ quaſi vi omnes vires uno momento proſternit, licèt nullæ aliæ cauſæ prægreſſæ fuerint, quibus tanta, & tam ſubita, virium jactura attribui poſſet; utì pluribus ibi probatum fuit. Verùm ſequenti paragrapho dicetur, peſſimas aphthas, & ut plurimùm lethales, adſcendere ſenſim ex œſophago, dum nullæ adhuc in oris interni partibus obſervantur. Tunc autem admodum probabile eſt, circa ventriculi orificium priùs jam hæſiſſe, antequam in imis faucibus appareant; adeóque & hac ratione ingens debilitas aphthas præcedere poterit, antequam nempe in ore vel faucibus conſpicuæ fiant, licèt in interioribus jam diutius hæſerint.

MAGNA EVACUATIO QUÆCUMQUE HUMORUM. Inprimis talium, per quæ tenuiora liquida de corpore ſubducuntur. Sic poſt ſudores nocturnos diu toleratos in ultimo phthiſis ſtadio aphthas ſæpe naſci obſervavi.

STUPOR ET HEBETUDO, &c. Hæc ſymptomata aphthas futuras præcedere, *Ketelaer* (*a*) notavit; & rariſſimè hoc ſignum fallit; ita ut ægrorum cuſtodes in illis locis, ubi aphthæ familiares occurrunt, illico aphthas præſagiant, dum ſomnolentum & torpidum ægrum decumbere obſervant. Cùm autem aphtharum materia, unà cum lympha, per tenuia admodum vaſa feratur, ſimúlque talem lentorem lymphæ, cui permiſta eſt, inducat, ut per ultima horum extrema liberè exire non poſſit, ſed illa obſtruat (vide §. 980.); non mirum eſt, dum toti maſſæ humorum talis materia inhæret (nondum per metaſtaſin delata versùs ſuperficiem primarum viarum) ſi & immeabilitas tenuiſſimæ lymphæ concilietur per hunc lentorem morboſum. Verùm inde naſci coma febrile, dictum fuit antea ad §. 704. Et poſtea inter cauſas ipſius apoplexiæ talis humorum diſpoſitio §. 1010. n°. 2. *lit. v.* recenſebitur.

PERPETUA QUERELA DE PONDERE ET DOLORE CIRCA STOMACHUM. Inprimis in hoc caſu, ubi jam in ventriculo & œſophago aphthæ hærent, antequam in faucibus & ore appareant. Conqueruntur tales ægri ſæpe, quòd tunc ſentiant, ac ſi durum & rigidum obſtaculum in œſophago hæreret, quod & potui deglutiendo obſiſtit, dum per hunc tubum in ventriculum deſcendit. Sæpius obſervavi, & ſingultum, aphthas in ore apparituras brevì, præcedere, qui tunc fieri videtur, dum aphthoſæ cruſtæ ſuperius ventriculi orificium obſident, illúdque ſuâ mole irritant. Tunc enim ſimilis irritatio continua

(*a*) Ketelaer de Aphthis pag. 37. (*b*) Pag. 28.

Digitized by Google

ibi oritur, ac fit in hominibus ſanis, dum majores offas ſubitò deglutiunt, difficulter tranſituras per finem œſophagi, unde ſolet ſæpe tunc ſingultus naſci.

§. 984. SOLET in initio aliquando hinc inde ſparſa apparere ſolitaria puſtula, jam primò in lingua, in labiorum angulis, in faucibus, & alibi, ſine ulla certa conſtantia loci primi: & illæ ferè ſemper boni genii: aliquando primò apparent in imis faucibus aſcendente quaſi ex œſophago cruſtâ albâ, densâ, ſplendente; inſtar recentis lardi, tenaciſſimè adhærente, lentè adſcendente: atque hæ ferè peſſimæ, & ut plurimùm certò lethales: aliquando duris, craſſis, denſis, tenacibus cruſtis totum cavum oris ubique, uſque ad extrema labiorum, obſident, omnia tegentes ſimul; & ab his raròreſurgunt ægri.

Sequitur jam, ut enumerentur illa ſigna, ex quibus majus minúſve periculum aphtharum prodeuntium cognoſcitur, ut inde prognoſis deduci poſſit. Inprimis autem hìc magna cura requiritur, cùm *aphthæ propinquæ Medicos identidem fallant, & præſentes non meliori fide agant, ſi ex illis ſalutem vel mortem hariolari velint.* (*a*).

Igitur prognoſis deſumitur à loco, in quo primò apparent aphthæ, & diversâ cruſtæ talis aphthoſæ ſpiſſitudine.

SOLET IN INITIO, &c. Quantæ utilitatis ſit Medico, linguam, os internum, & fauces inſpicere, dum morborum curam gerit, antea ad §. 609, dictum fuit; ſed præcipuè hoc neceſſarium eſt, ubi ſigna memorata præcedenti paragrapho, & epidemica conſtitutio, aphtharum ſuſpicionem faciunt; ſi autem tunc inveniantur ſparſæ hinc inde & paucæ, bonum ſignum eſt, quod raròfallit. Interim tamen quandoque contingit, quamvis rariùs, ut pauco numero & ſparſim prodeant in oris interni partibus, dum denſæ hærent in interioribus. Verùm morbi prægreſſi vehementia, nauſea perpetua, ſingultus, utì & dolor & pondus circa ſtomachum, ſatìs docent attentum Medicum, non fidendum eſſe talibus aphthis, licèt ſparſæ appareant. Præterea quandoque & vires vitales adeo proſtratæ ſunt, ut non ſufficiant expellendæ per hæc loca materiæ morboſæ, & ob talem cauſam poſſunt prodire paucæ, ſed malo tunc omine. Hoc autem inprimis ſenili ætate obſervatur: verùm pulſus celer & debilis, nullúmque ſymptomatum, aphthas præcedentium, levamen ab hac eruptione, docent Medicum, irrita hæc eſſe tantùm naturæ morbo ſuccumbentis conamina, adeóque funeſtam tunc eſſe prognoſin.

ALIQUANDO PRIMO APPARENT, &c. Cùm enim tunc ab interioribus ſenſim aſcendant versùs os, ſignum habemus, omnia interiora jam aphthis plena; adeóque omnia illa mala metuenda eſſe, quæ paragrapho 988, enumerabuntur. Niſi enim aptis remediis poſſit obtineri, ut citò ca-

(*a*) Ketelaer de Aphthis pag. 38.

Digitized by Google

dat denſa talis cruſta aphthoſa, & vires ſufficiant, ut tantam copiam materiæ morboſæ eliminare valeant, nulla ſpes ſupereſt.

ALIQUANDO DURIS CRASSIS, &c. Pariter dat peſſimum ſignum: nam tunc novæ aphthæ ſuccreſcunt, & priori cruſtæ nondum deciduæ agglutinantur. Cúmque nullum humidum à vaſis ſuppoſitis ad extimam ſuperficiem tam denſæ cruſtæ venire poſſit, illa exſiccatur, tenacior adhuc redditur & durior, magíſque reſiſtit ſuæ ſeparationi. Unde nihil omnino deglutire poſſunt ægri; imò, linguâ, labiis, buccis, rigidis quaſi factis, ne quidem liquidum ori injectum continere poſſunt, tandémque & faucibus pariter ſic repletis miſerrimè ſuffocantur.

§. 985. VARIUS harum color: albus pellucidus inſtar margaritarum; albus ſincerus ex denſitate magna; fulvus; flavus; lividus; niger: quorum malignitas pari ordine, ac hîc recenſetur, procedit, ut prior optimus, peſſimus poſterior, ſit.

Agitur hac paragrapho de diverſitate colorum, ut inde prognoſis hauriatur. Quando ſparſim occurrunt aphthæ hinc inde, tunc ſemper colorem album pellucidum habent, verùm ubi denſo agmine, concretæ ſibi mutuò, os internum obſident, tunc opacam albam cruſtam formant; quæ, niſi citò decidat, augetur & ſpiſſior fit, túncque ſuperficies hujus cruſtæ exſiccata colorem mutat per ſucceſſivos gradus colorum in textu deſcriptos. Quandoque contingit, aphthas erumpentes cinericei coloris apparere ſtatim, túncque ſemper funeſtas ferè obſervavi; quod & *Ketelaer* affirmat (*a*). Reliquæ colorum diverſitates inprimis videntur contingere, quando diu hærent cruſtæ tales aphthoſæ, antequam decidant; quod ſemper pro malo ſigno habetur, uti ſequenti paragrapho dicetur. An autem aphthæ unquam prodierint nigræ, dubitandum videtur. *Ketelaer* negavit ſe illas unquam vidiſſe (*b*), nec memini me illas unquam obſervaſſe ab initio tales. Verùm ubi diu hæſerunt illæ cruſtæ, tunc circa mortem illas nigreſcere vidi, fœdo ſatis ſpectaculo.

§. 986. UBI hæſerunt aliquamdiu, ſolent infernè ſolvi, laxari, fruſtulatim decidere, ſícque ſenſim, & ſucceſſivè, omnes partes priùs affectæ liberantur. Tum nonnullæ cadunt citò, aliæ tardè. Quædam illico renaſcuntur; quædam tardè, aliæ non: renaſcuntur quandoque æquè denſæ ac priores, & etiam nonnunquam adhuc denſiores, patétque iterum tum diverſitas periculi, & ubi?

Si vires vitales adhuc ſatis validæ ſunt, tunc liquidum, urgens canalium

(*a*) Ibidem pag. 14. (*b*) Ibidem.

Digitized by Google

obſtructorum extrema, ſeparat illam cruſtam aphthoſam, inprimis ſi liquidis emollientibus & leviter detergentibus os internum perpetuò foveatur, uti poſtea in cura dicetur. Neque ullum certum tempus determinari poteſt, quo hæc ſeparatio fit: aliquando enim intra duodecim horas vidi ſeparari aphthas; aliquando per plures dies manere firmiſſimè adhærentes. Neque omnes ſimul cadunt, ſed nunc in hac, nunc illa parte oris interni: non potui obſervare, quòd conſtanti lege in quodam loco oris interni citiùs decidant quàm in alio. Probabile tamen videtur, quòd in ventriculo & inteſtinis, potu deglutito aliiſque humoribus huc derivatis continuò emollitæ, citiùs ſeparentur. Si tum deciduis aphthis loca pura appareant, rubra, & humida, vel non renaſcuntur, vel admodum raræ prodeunt. Si autem ſiccus appareat talis locus poſt aphthas ſeparatas, tunc malum ſignum meritò habetur, & brevì renaſcuntur æquè denſæ, imò & denſiores, ſi vires vitæ adhuc ſufficiant expellendæ huic materiæ morboſæ: ſi verò debilior jam æger fuerit, anxietas ingens ſequi ſolet, & niſi brevì novæ prodierint aphthæ, ægri pereunt. Quandoque aphthis deciduis locus apparet quidem non omnino ſiccus, ſed quaſi tenuiſſimâ telâ albâ obductus, & intra paucas horas æquè copioſæ aphthæ adſunt ac antè. Tunc novimus, copiam materiæ morboſæ adeſſe per hæc loca expellendæ; vires interim adhuc ſufficere, ut hæc expulſio fiat. Hæc autem aphtharum ſeparatio, & nova denuo illorum productio, repetitis ſæpe vicibus fit, antequam omne illud noxium expulſum fuerit. Sexties ſeptiéſve, aut & ſæpius, aphthas ſic renatas vidit *Ketelaer* (*a*); quod & mihi aliquoties obſervare contigit; & quandoque aliquot dierum intervallum inter deciduas aphthas & renaſcentes intercurrit: verùm tunc locus, unde aphthæ deciderunt, non penitus humeſcit, & anxietas quædam circa præcordia, & ſomnolentia ſuperſunt; quæ ſatìs monent attentum Medicum, quòd nondum ſuperatum ſit intregre hoc malum.

Verùm ex his iterum varia prognoſis ſequitur: quæ enim citò cadunt, ſemper melioris ominis ſunt, licèt etiam repullulent novæ, brevì denuo ſeparandæ. Notant enim hæc, copiam quidem materiæ adeſſe, ſed ſatìs mobilis, vires ſufficere, vias adhuc ſatìs apertas eſſe. Ubi verò tardè cadunt, colligimus, materiam tenaciorem eſſe, vires minùs firmas, vaſa ſuppoſita non ſatìs pervia; adeóque majus indicatur periculum. Ubi autem longum intervallum inter aphthas deciduas & renaſcentes interponitur, tunc novimus, partem tantùm materiæ morboſæ ſubactam fuiſſe, reliquam adhuc indiguiſſe maturatione, antequam versùs hæc loca deponi poſſet; adeóque morbum longum, pluribus recidivis obnoxium, prævidemus, cum quo æger diu luctari debebit, antequam evaſerit. Interim tamen hoc emolumenti tunc habetur, quòd aphthis deciduis, liberiùs deglutiant ægri, & alimentis levibus & liquidis refici interea vires poſſint, ut & ſuſtinendo morbo longiori, & ſuperandis pluribus recidivis, ſufficere valeant. Ubi verò æquè denſæ renaſcuntur, vel etiam denſiores, juſtus metus eſt, vires

(*a*) Ibidem pag. 21.

Digitized by Google

non fore ſatis validas, ut copioſæ adeo materiæ morboſæ ſecernendæ & ſeparandæ ſufficiant: tunc cruſtæ illæ exſiccabuntur, nec ſecedent; nova ſimilis ſuccreſcet, ſicque ſequentur omnia illa funeſta mala, de quibus §. 984, dictum fuit.

Si autem, aphthis deciduis, os internum purum & humidum appareat, nulla anxietas circa præcordia, nulla hebetudo aut ſomnolentia, ſuperſint; ſi febris ceſſet, vel minuatur continuò, de ægri ſalute certi ſumus.

§. 987. HIC locus (981.), natura (979. 980.), cauſa (980. 983.) ſymptomata hujus mali (984. ad 987.): unde de genio ſtatuere licet; atque inde effectus ejus facilè deduci poſſunt.

Locus, ubi aphthæ hærent, definitus fuit; nempe in omni ambitu oris interni, faucibus, œſophago, ventriculo, inteſtinis: conſtitit ſimul ex dictis, quòd ſint ultimorum emiſſariorum, quæ in has partes liquida emittunt, obturationes per humorem lentum & viſcidum: cauſæ, uti & illa, quæ aphthas præcedere ſolent, ſimiliter enumerata fuerunt, & quomodo periculoſæ & funeſtæ aphthæ à minùs periculoſis diſtingui poſſint. Ex quibus cognitis aphtharum effectus cognoſci poterunt.

§. 988. UBI enim talis cruſta aphthoſa totam ſuperficiem tegit partium deſcriptarum (981.), tum ſenſum nervis inprimendum tollit, unde ſapor omnis ſublatus; exitum liquidorum per ſua emiſſaria impedit, unde ſiccitas, vaſorum ſuppoſitorum dilatatio, liquorum ſub his ſtagnantium putrefactio, inflammatio partium ipſarum; cavitates vaſorum abſorbentium claudit, unde ingreſſum novi chyli, potûs, medicamentorum impedit, vitia à denegata refectione corporis nata producit, unde tandem inde mors; cruſtis deciduis, major per dilatata vaſa jam aperta humorum effluxus, unde ſalivatio, diarrhœa quæ bonæ ſi non renaſcuntur aphthoſæ cruſtæ; malæ, ſi iterum procreantur; deciduis cruſtis, dolor inflammatarum, & jam denudatarum partium, ſæpe vivum cruorem ſtillantium; unde ſaliva ſanguinolenta, taliſque dyſenteria; hæc autem omnia, ſi ſtomacho, emiſſario hepatis, pancreatis, inteſtinorum applicantur, nos docent infinita mala, quæ ex hoc uno morbo oriri poſſunt: ut non opus ſit aliam prognoſin dicere.

Duplicis generis mala ab aphthis oriuntur: vel quatenus ſuperficiem primarum viarum tegunt, vel quatenus deciduis aphthis in cruda tunc, & dolente hac ſuperficie, dolores fiunt moleſtiſſimi, & ex vaſis dilatatis, & jam ab hac cruſta incumbente liberis, nimiâ copiâ dimittuntur humores.

Unde

Digitized by Google

UNDE SAPOR OMNIS SUBLATUS, &c. Demonſtratur in Phyſiologicis (*a*), guſtum fieri, ſi materies guſtanda, attenuata, in ſaliva plerumque ſoluta, ore calefacta, motu oris linguæ applicata, intra poros vaginarum, papillas nerveas in lingua tegentium, pervenire poſſit. Verùm ubi cruſta talis aphthoſa totam ſuperficiem linguæ & oris interni tegit, non poſſunt particulæ ſapidæ ad papillas nerveas linguæ pervenire. Simul omnibus emiſſariis liquidorum obturatis, neceſſariò ſemper ſiccitas harum partium adeſt; & ab his cruſtis incumbentibus, & à ſiccitate, buccæ, labia, lingua, rigeſcunt ita, ut vix liquidum ore continere poſſint miſeri ægri, ſed illud ſtatim depluat. Unde patet, præcipuas conditiones, ad ſaporis perceptionem requiſitas, hìc omnino tolli.

VASORUM SUPPOSITORUM DILATATIO, &c. Alibi ad §. 120, & 382, nº. 1, demonſtratum fuit, vaſa obſtructa neceſſariò dilatari debere, quia in canalibus obſtructis reſiſtentia ſumma eſt, & ſimul maxima plenitudo, dum nihil per illorum fines tranſire poteſt. Ubi ergo denſæ aphthæ omnia hæc loca obſident, fiunt à vaſis ſuppoſitis dilatatis tumores moleſtiſſimi harum partium, & circa fauces & laryngem periculum ſuffocationis inducunt. In œſophago ſæpe ſic arctatur cavum, ut vel omnino nihil, vel parum tantùm & ſumma cum moleſtia tranſire poſſit. Imò ſæpe vidi miſeros ægros, hanc difficultatem deglutitionis aliquoties expertos, poſtea ab omni potu omnino abſtinuiſſe, ne denuo tales anxietates paterentur. Si jam ſimul conſideretur, vaſa hæc obſtructa turgere tali materiâ, quæ morboſa eſt, & extra corpus eliminanda, intelligitur facilè, liquorum, ſub hac cruſta ſtagnantium, ſubitam putrefactionem metuendam eſſe; præcipuè ſi ſimul valida febris urgeat, tunc enim & in partibus obſtructis inflammatio naſcitur, unde tumor adhuc augetur; & calore aucto, inflammationis comite, citior putredo fit.

CAVITATES VASORUM ABSORBENTIUM CLAUDIT, &c. Medici meritò in morbis curandis ſemper ſoliciti ſunt, ut vitæ & viribus conſulatur cibis & potibus facilè digerendis; & licèt quandoque in morborum acutorum vigore ſummo ſolùm tenuiſſimum victum ægris concedant, tamen ſemper aliquid alimenti exhibent, & ſimul copiam potûs tenuis ſuadent, ut nimiam exſiccationem corporis caveant. Verùm fruſtra hæc ingeruntur, ſi ventriculus & inteſtina cruſtâ denſâ aphthoſâ tegantur, cùm omnibus orificiis vaſorum abſorbentium ſic occluſis nil ex ingeſtis in ſanguinem venire poſſit: unde vel anguſtiæ naſcuntur intolerabiles ab aſſumptis etiam fluidis, ſi per inteſtina tumentia tranſire nequeant; vel ſi viam invenerint, immutata per alvum dilabuntur. Neceſſariò augetur hinc humorum ſpiſſitudo, & acrimonia, vires proſternuntur, & ab hac ſola cauſa aphthæ tales in mortem terminantur; utì jam antea ad §. 592, in febrium Hiſtoria dictum fuit.

CRUSTIS DECIDUIS, MAJOR, &c. Aliud adhuc periculum ægris talibus imminet, dum læti vident has cruſtas decidere; nam mox ſalivatio copioſa ſequitur, & humor ſæpe viſcidiſſimus exit, vaſi jam dilatatis tranſmittentibus

(*a*) H. Boerhaave. Inſtitut. Med. §. 489.

Digitized by Google

& craſſius liquidum, & majori copiâ. Si jam conſideretur, ſimilem humorum effluxum fieri, aphthis deciduis, in toto primarum viarum tractu, patet ratio, quare tunc diarrhœa ſequatur, & quare in debilibus jam à morbo moleſto & diuturno ægris à ſubita liquidorum tali evacuatione mors ſequatur, dum & ægri & Medici meliora ſperabant. Si moderata ſit talis evacuatio, & ægri vires adhuc conſtent, optimum ſignum dat, quia quidquid de materia morboſa adhuc ſuperat, per patula jam vaſa facilè expellitur, & tunc non renaſcuntur aphthæ. Si autem de novo propullulent aphthæ; tunc novimus, ſupereſſe adhuc in corpore eamdem materiam, atque adeo viſcidam, ut ne quidem per laxa & dilatata vaſorum extrema exire poſſit, unde novis moleſtiis his ferendis rarò parem ægrum invenimus, cùm jam prægreſſis ferè exhauſtus fuerit.

DECIDUIS CRUSTIS, DOLOR, &c. Inflammari partes vivas ſuppoſitas ſub cruſtis illis aphthoſis paulò antè dictum fuit: tunc, deciduis aphthis, loca apparent ruberrima & dolentiſſima, ita ut ne minimum attactum quidem ferant; & tunc miſeri ægri, licèt jam viæ liberæ ſint, vix quid deglutire poſſunt præ dolore excoriatarum partium, quæ ſæpe vivum ſtillant ſanguinem. Interim tamen molliſſimis potibus vel & remediis utendum eſt ſæpe, & parcâ copiâ ſimul, ne cruda illa & excoriata latera œſophagi concreſcant, & immedicabile poſtea malum faciant. Moleſtiſſimum ſic ſingultum, & dolorem cardiæ à quovis cibo vel potu deglutito, per ſex ſeptimanas manſiſſe vidi in viro ſexagenario poſt aphthas deciduas, ob excoriatum ſuperius ventriculi orificium. Difficillimè autem poterat leniri illud malum, quia in ſingultu, dum convulſus œſophagus ventriculum & diaphragma ſurſum trahit (vel ſaltem illam diaphragmatis partem per quam œſophagus tranſit), diaphragmate ſimul ſubitò deorſum tracto, irritabatur de novo locus ille dolens, & impediebatur conſolidatio.

HÆC AUTEM OMNIA SI STOMACHO, &c. In oris interni partibus videre poſſumus, quid mutatum ſit poſt aphthas deciduas. Sed certi ſumus, & in interioribus aphthas hærere, & poſtea ſeparari. Si jam cogitemus, ductûs communis bilis & ſucci pancreatici exitum in inteſtino duodeno poſſe obturari per cruſtam denſam aphthoſam, ut nihil tranſmittere poſſit, facilè intelligimus, quantæ anxietates circa præcordia fieri debeant. Dum autem ſeparatâ hac cruſtâ liber denuo exitus conceditur bili copioſæ hîc collectæ, ſtagnatione & morâ acriori redditæ, non miramur, tormina ſæviſſima in inteſtinis, pariter ſic quaſi excoriatis, naſci, diarrhœas & dyſenterias periculoſas produci. Hinc adeo damnaverunt multi Medici purgantium uſum (a) in aphthis, quia hypercatharſin intrà paucas horas lethalem inde natam viderant, quam non à purgante remedio ſolo ortum duxiſſe admodum veroſimile eſt, ſed à collectis bile copioſâ & ſucco pancreatico, ſubitò ſic erumpentibus, & crudam inteſtinorum ſuperficiem irritantibus. Præterea, uti ſalivatio, deciduis in ore aphthis, ſæpe per aliquot dies durat, antequam dilatata

(a) Ketelaer de Aphthis, pag. 45. 46.

vaſa ad priſtinam magnitudinem redierint; ſic ob eamdem rationem & illa liquida, quæ in ventriculi & inteſtinorum cavum naturaliter, exeunt, pergunt ſæpe exire tantâ copiâ, ut totum corpus exhauriatur.

§. 989. SI verò ulceroſæ cruſtæ hæ admodum lentæ, craſſæ, laſtæ, compactæ, tum ſæpe ſuffocata, caro ſubjecta inflammata, ſuppurata, gangrænoſa, in dira ulcera mutatur, eroſo quandoque in os palati uſque ejus involucro; qualia autem in ſtomacho & inteſtinis hinc mala, per ſe patet.

Antea, quando de gangræna agebatur (§. 423.), dictum fuit, materiam febrilem quandoque ad quaſdam corporis partes deponi, & quidem tantæ malignitatis, ut vitam in parte deſtruat, quam occupat; & quidem citiſſimè, utì pluribus ibi probatum fuit. Jam aphthæ oriuntur à materia febrili versùs ſuperficiem primarum viarum depoſitâ; illámque quandoque ſatìs maliggnam eſſe in peſſimis aphthis, ex modò dictis patuit. Imò aphthæ etiam mitiores pro ſuperficiaria gangræna haberi poſſunt: extrema enim vaſorum, infarcta humore viſcido, cruſtam faciunt mortuam, quæ à vivis partibus ſuppoſitis ſeparari debet & decidere. Materia ergo febrilis versùs has partes depoſita, & extremis vaſorum orificiis infarcta, facit, ut illa emoriantur, adeóque diſpoſitio ad gangrænam revera in aphthis adeſt. Verùm antea ad §. 442, notatum fuit, quòd, ſi partes gangrænoſæ exſiccatæ eſcharam duram forment, tunc ſub hac eſchara viva adhuc vaſa comprimantur, à vitali motu, per febrim aucto, & ad duram hanc cruſtam atterantur, unde nova fit inflammatio ſub tali eſchara mortua, quæ brevì pariter in gangrænam mutatur; ſícque eſcharæ gangrænoſæ incumbentis craſſities augetur, donec ad oſſa uſque omnia emoriantur.

Idem metuendum eſt, ſi cruſtæ aphthoſæ non decidant citò; tunc enim nova ſubcreſcens priori agglutinatur, utì ad §. 984, dictum fuit; & tantò pejus ſubjectas partes vivas comprimit, malúmque propagat. Si tales cruſtæ denſæ aphthoſæ, non deciduæ, occupent palatum fornicatum, ſæpe illa membrana, quæ hanc partem tegit, deſtruitur; &, gangrænoſis his cruſtis poſtea ſeparatis, os palati nudum apparet, carioſum fit, & moleſtiſſima mala facit. Si jam cogitemus ſimilia his, quæ oculis apparent in ore interno, poſſe fieri in ventriculo & inteſtinis, ſatìs intelligimus, quot & quanta mala ab aphthis naſci poſſint; inprimis ſi conferantur, illa, quæ antea de ventriculi & inteſtinorum inflammatione dicta fuerunt.

§. 990. UT curetur optimè hoc malum, debet 1. humorum vitalium impulſus internus in partes obſeſſas excitari, temperari, ut ſuppeditato liquido infernè reſolutio, laxatio, lapſus concilietur cruſtæ ulceroſæ: id efficitur potu multo, calido, diluente, reſolvente, abſtergente. Et quia in mala ſpecie hujus morbi vaſa

Digitized by Google

lactea obſeſſa introitum facilem negant, hinc fomenta, vapores, balnea mirifici hîc uſûs ex eiſdem; cibus autem optimus ex aqua, pane, coctis, dein vino & melle miſtis. 2. debet cruſta in facilem citúmque lapſum diſponi; id fit fomento, gargariſmo, clyſmate: quæ liquore calido laxante, emolliente, detergente, & ſatis diu adhærendo humectante, putrefactioni reſiſtente, conſtare debent. 3. ſimulac lapſus conciliatus eſt, tum anodyno, demulcente, & ſimul parum corroborante medicamento ſimili utendum. 4. ſimulac rurſum febris ſedata, urina hypoſtatica, pulſus paulò liberior, tum potus corroborans prodeſt. 5. in fine mali purgans corroborans per alvum exhibendum.

Tota aphtharum Hiſtoria, hactenus tradita, docuit, morboſam materiam, à reliquis humoribus extricatam; deponi ad hæc loca; adeóque in cura cavendum eſt, ut nihil fiat, quod huic naturæ molimini obicem ponat; & contrà omnia adhibeantur talia, quæ hanc expulſionem materiæ morboſæ juvare poſſunt. Quod inprimis ideo notandum eſt, quia quandoque minùs periti, Veterum aphthas, ad quarum curam adſtringentia laudabantur, cum aphthis, morbos acutos ſequentibus, confuderunt, & refrigerantibus atque adſtringentibus curam moliti ſunt, magno cum damno. Uti enim *Ketelaer* (*a*), perniciofum hunc in praxi Medica errorem carpens, optimè dixit: *Conſtat, quantùm ori ac faucibus per frigida illa ſpatii ac laxitatis, tantùm cordi & vitalibus anguſtiæ, anxietatiſque parari*. Simulac enim impeditur aphtharum eruptio, febris augetur, anxietas ſumma fit, & peſſima multa ſymptomata ſequuntur, non ſedanda, niſi denuo aphthæ prodierint. Debet ergo materia aphthas producens meabilis reddi, & vaſa diſponi ad facilem tranſitum. Prius obtinetur tali febrilis impetûs moderamine, ut nec exorbitet, nec torpeat nimis. De ſignis autem, quibus hæc diſtingui poſſint, & de modo corrigendi nimium impetum, vel excitandi torpentem febrim, dictum fuit in febrium Hiſtoria §. 609. 610. 611. Ad eumdem ſcopum facit, ſi ſubminiſtretur copia magna diluentis, attenuantis, & detergentis liquidi; nam ſic & lentor materiæ morboſæ attenuabitur, & vaſa laxabuntur, ut faciliùs tranſmittant. Formula talis decocti in *Materia Medica* ad hunc numerum habetur, ex *radicibus paſtinacæ, ſiſari, chinæ*, &c, parati, calidè ſemper potandi. Si autem omnis ſuperficies primarum viarum aphthis adeo obſeſſa fuerit, ut vel deglutiri nequeat potus, vel deglutitus non poſſit reſorberi per venas bibulas, tunc nihil aliud ſupereſt, quàm ut per externam corporis ſuperficiem conemur introducere multùm liquidi; ad quam rem conducunt balnea & fomenta ex ſimilibus compoſita. Lac duplâ aquæ copiâ dilutum profuit inſigniter in tali caſu, ſi huic miſcelæ calidæ nunc pedes, nunc manus, immergerentur. Similia & per clyſmata injiciuntur, hac ſpe, ut bibulis craſſorum inteſtinorum venis, fortè non adeo craſſâ cruſtâ aphthoſâ tectis, hæc reſorpta ſanguini permiſceantur.

(*a*) De Aphthis, pag. 49.

Digitized by Google

Cibus autem debet eſſe liquidus, tenuis, ut facilè ſe adhuc inſinuare poſſit vaſis venoſis abſorbentibus, hinc inde fortè nondum penitus obturatis. Ideo decoctum panis commendatur, optimè nutriens & ab omni putredine alienum; additur aliquid mellis, quod detergente ſuâ ſaponaceâ vi cruſtas illas abſtergit & cadere citiùs facit; ſicque viam alimento reſorbendo parat. Simul miſcetur vinum, quia mirâ penetrabilitate ingreditur vaſa bibula, & reliquis partibus nutrientibus panis viam quaſi parat. Si enim homo ſanus unciam vini ore retineat per horæ minutum, dein exſpuat, mirabitur illud jam vappam eſſe, ſubtiliſſimâ vini fragrantiâ reſorptâ per venas bibulas tam brevi tempore: imò ſæpius hoc repetendo ebrietas ſequetur, licèt ne guttam quidem vini quis deglutiverit. Sic ſimul & languentes quandoque vires vitales blando hoc, & naturæ humanæ amico ſtimulo, eriguntur, ut faciliùs excuti poſſit materiæ morboſæ reſiduum. Uſu didicerat *Ketelaer* (*a*) adeo proficuum eſſe in hoc morbo cibum talem tenuem & vinoſum, ut dixerit: *Ille potus puerperarum, ex vino Rhenano, ovis, cinnamomo, ſaccharo & croco confectus, ſæpe omnibus intentionibus ſolus ſatisfacit, & niſi calidior ſitim, ſiccitatémque adaugeret, omnium, quæ promovendis aphthis ſunt, magnum inſtar foret.* Si autem demptis illis aromatibus, vel parciſſimâ manu additis, dilutum decocto panis vinum detur, tunc nihil inde mali metuendum eſt; inprimis ſi prudens Medicus copiam vini augeat vel minuat, prout major minórve eſt febrilis impetus.

2°. Per illa, quæ præcedenti numero laudata fuerunt, ſuſtinentur vires, diluens vehiculum ſubminiſtratur ſanguini, incitatur leviter motus ſanguinis, ſi torpeat, ut humor vitalis urgeat fines canalium obturatos, & removeat obſtacula, ſicque patula via fiat, canalibus apertis, ſimili materiæ aphthoſæ, ſi adſit; propellendæ. Verùm cruſtæ illæ aphthoſæ quandoque denſiores ſunt, & exſiccatæ pertinaciùs adhærent toti ſuperficiei primarum viarum, quàm ut ſolo impetu liquidi à tergo urgentis ſeparari poſſint & decidere. Proderit tunc ſummopere, humectare hanc cruſtam aphthoſam, emollire, & quaſi tabefacere, ut minùs hæreat, & levi vi ſeparari queat. Omnes ergo potus aquoſi calidi huic ſcopo ſerviunt; inprimis ſi emollientia & farinoſa his addantur; tunc enim talis potus levem lentorem acquiret, per quem diutius hærebit partibus, quas aliter aqua, ſi pura fuerit, citò præterlabitur. Solent & ſimul addi talia, quæ ſaponaceâ detergente vi cruſtas illas aphthoſas magìs ſolvunt, leni ſtimulo partes vivas ſubjectas irritant, & humores ſic proliciunt, qui ab inferiori parte illam cruſtam pariter humectabunt. Raparum decoctum, vel & ſuccus expreſſus leviter coctus & melle edulcoratus, remedium dat in illis locis, in quibus aphthæ graſſantur frequentiùs, longo uſu probatum (*b*); cujus defectum, dum recentes raparum bulbi haberi non poſſunt, plebs ſupplere ſolet cereviſiâ tenui ſaccharatâ. Si unà cum cortice ſuo raparum bulbi radantur tyrocneſti, tunc ſuccus expreſſus erit acrior & magìs detergens. Pulchre & prodeſt juſculum carnis vitulinæ cum oryza & rapis contritis coctum, ut continuò foveatur os & gargariſetur;

(*a*) Ibidem pag. 51. (*b*) Ibidem pag. 50.

ſimúlque idem deglutitum in interioribus eumdem effectum præſtabit, dum ſimul blandum nutrimentum ſic corpori ſubminiſtratur: ſimilia & ob eaſdem rationes per clyſma injiciuntur. Plures formulæ talium remediorum in *Materia Medica* ad hunc numerum, utì & ad præcedentem, formâ emulſi, decocti, aut ſucci expreſſi habentur. Species à decoctis his reſiduas, cataplaſmatis inſtar, collo applicant, ut omnia hìc molleſcant & cedere poſſint.

Notari hîc meretur, quòd *Sydenhamus* (*a*) de aphthis, quæ poſt febrim quamdam epidemicam ſequebantur, agens commendet corticis Peruviani uſum, affirmétque audacter, ullud remedii genus certiùs in hoc caſu ſcopum attingere, quàm aliud quodvis. Dabat autem corticem, ubi aphthæ non faceſſerent ſponte, ſed in longum tempus decurrerent. Febris autem illa, licèt prorſus continua eſſet, exacerbationes tamen moleſtiſſimas habebat ingruente nocte, ac ſi duplex foret tertiana vel quotidiana (*a*). Unde apparet, illam febrim de genere remittentium fuiſſe, quæ intermittentium genium habent, & corticis Peruviani uſu tolluntur. Hinc non improbabile videtur, *Sydenhamum* corticem dediſſe talibus ægris, ut febrim fugaret; ſimúlque tunc obſervaſſe, cruſtas aphthoſas feliciſſimè ſeparari. Cùm autem febres autumnales epidemicæ ſæpe febres continuas mentiantur, licèt revera exacerbationibus ſuis, dato tempore contingentibus, genium ſuum teſtentur; & poſtea, miteſcente morbi impetu, in veras intermittentes tranſeant; auſus & ego ſum aliquoties, in ægris ejuſmodi debilioribus, aphthis jam ſatìs denſis apparentibus, dare decoctum corticis Peruviani (quia in forma ſolida non facilè exhiberi poteſt, dum fauces aphthis occupantur) ut febrim compeſcerem: metuebam tamen, ne corticis adſtringens vis noceret aphthis; ſed credebam me ex duobus malis minus eligere debere, & interponebam emollientiſſimorum decoctorum uſum continuò, ut corrigerem illud mali, quòd à cortice metuebam. Mirabar poſtea, cruſtas aphthoſas citiùs cecidiſſe, quàm in illis, in quibus firmiores vires, & febris mitior, corticis uſum non poſtulaverant: nec minùs venerabar *Sydenhami* in morbis curandis perſpicaciam. Tunc temporis nondum noveram egregiam corticis Peruviani in ſeparandis cruſtis gangrænoſis efficaciam: nunc autem mihi videtur, quòd pulcher ille effectus corticis Peruviani in ſeparandis cruſtis aphthoſis confirmet illa quæ paragrapho præcedenti dixi de aphtharum indole gangrænoſa. Fortè & cum prudentia tentari poſſet, quid faceret corticis uſus in exanthematibus illis, quæ frequentiſſima occurrunt illis in regionibus, ubi aphthæ vel nunquam, vel ſaltem raro admodum obſervantur in febribus. Aliquoties feliciter ceſſiſſe hanc methodum novi; ſed nondum ſatìs multa colligere potui Experimenta Practica, ut circa hanc rem quid determinare audeam.

3°. Ubi aphthæ deciderunt, tunc cruda excoriata hæc loca ſunt; & ſi denſæ inprimis fuerint illæ cruſtæ aphthoſæ, ſimul dolentiſſima, utì ad §. 988, pluribus dictum fuit. Ab ipſo melle, & adhuc magìs à ſucco raparum, irritarentur crudæ hæ partes, hinc ſola tunc molliſſima adhibentur,

(*a*) In Schedula Monitoria de novæ febris ingreſſu, pag. 656.

(*b*) Ibidem pag. 651.

Digitized by Google

quæ & demulcent dolentes partes, ſimúlque, ſi fortè in interioribus quædam adhuc cruſtæ nondum deciduæ hæſerint, emolliendo illas proſunt. Potus ille, qui in *Materia Medica* ad primum numerum hujus paragraphi deſcribitur, tunc pulchre prodeſt; utì & illud, quod ex cremore lactis, vitellis ovorum, & ſyrupo papaveris albi paratum, ad tertium numerum ibidem habetur. Pulcherrimè enim leniet dolorem excoriatarum partium; ſimúlque nimias evacuationes liquidorum, per dilatata ſub cruſtis aphthoſis vaſa, & nunc libera effluentium, cavebit ob ſyrupum papaveris additum, qui tam benignè profuſas liquidorum evacuationes ſuſpendit, utì quotidianâ praxi notum eſt. Quandoque tantam ſalivæ copiam per emiſſaria glandularum exire vidi, aphthis deciduis, ut neceſſe fuerit monere ægros, ut illam deglutirent, ne ob tantam liquidi jacturam exhaurirentur. Ubi autem incipit minui ille dolor, tunc lenia roborantia dantur, ut ſenſim nimis dilatata vaſa conſtringantur. Decoctum foliorum agrimoniæ cum melle roſarum, quod in *Materia Medica* ad hunc uſum laudatur, pulcherrimè prodeſt.

4°. Cùm autem metus ſit, ne per dilatata vaſa, cruſtis aphthoſis jam penitus deciduis, nimia humorum copia exeat, & diarrhœa ſubitò debilitans oriatur, corroborantibus opus erit. Verùm ſi ſtringantur vaſa illa aperta, antequam omnis materia morboſa per hanc viam expulſa fuerit, novum ægro imminet periculum ob recidivam metuendam, jam debilitatis viribus. Hinc debet Medicus certus eſſe de hac re, antequam corroborantia illa adhibeat: inprimis cùm ad §. 986, monitum fuerit, quandoque aliquot dierum intervallum interponi inter aphthas deciduas & denuo renaſcentes. Ideo illa ſigna hìc recenſentur, quibus viſis, tutò ad uſum roborantium tranſire poſſumus. Quamdiu enim adhuc quid ſupereſt in corpore de materia aphthoſa nondum expulſa, febris manet, & anxietas quædam ſupereſt, ſæpe recurrens (vide §. 983.); pulſus debilis obſervatur, & ægri languent. Ubi verò totum ſeparatum fuit à ſanguine, tunc pulſus fortior ſemper inſurgit; & morbum meliùs ferunt ægri. Urina autem hypoſtatica notat, coctionem & ſubactionem materiæ morboſæ factam eſſe; utì in *Pathologia* (*b*) notatur, & in febrium Hiſtoria, ubi de coctione & criſi agebatur, pluribus dictum fuit. Formula talis remedii roborantis in *Materia Medica* ad hunc numerum pariter habetur.

5°. Antea ad §. 988, monitum fuit, purgantia minùs convenire in aphthis, & ſæpe periculoſam hypercatharſin produxiſſe. Verùm hìc commendatur purgans in fine mali tantùm, ut cruſtæ aphthoſæ, à ventriculi & inteſtinorum ſuperficie interna deciduæ, expellantur per alvum, ne diutius relictæ, & corruptæ, nova mala producerent. Simul autem laudantur illa purgantia, quæ adſtringendi & roborandi vim manifeſtam poſſident; qualia ſunt *Rheum, myrobalani* & ſimilia; quæ ideo tantum nomen in diarrhœis & dyſenteriis curandis habent, quia leni ſtimulo purgante expellunt acre irritans, & ſimul vi roborante firmant laxata nimis vaſa. Talis formula in *Materia Medica* ad hunc numerum habetur, ubi tamen errore typothetæ, ut videtur, nimia quantitas

(*a*) H. Boerhaave, Inſtitut. Medic. §. 1016. 1017.

Digitized by Google

myrobalanorum legitur, nam drachma una cum dimidia ſufficeret pro hac indicatione; uncia cum dimidia autem in formula ipſa ponitur.

§. 991. Ex hac Hiſtoria & curatione aphtharum multa obſcura problemata practica ſolvuntur. Cur enim in febre cum diarrhœa & dyſenteria in fine morbi aphthæ? Cur id in pueris, ſenibúſque inprimis? Cur maximè, ſi medicamenta, victus, regimen, calefacientia, aut adſtringentia, in initio morbi hujus data? Cur ſi in talis morbi initio purgans datur aphthæ hujuſmodi præcaventur? Cur in peſſimis aphthis moleſtus & funeſtus ſingultus? Cur ora aphthoſa, ventres turbati, appetitus proſtrati, junguntur ab *Hippocrate?* Cur aphthoſa tunica ventriculi, lienteriam creat? Cur aphthæ nigræ peſtiferæ habentur? Cur aphthoſum os gravidæ abortûs prænuncium? Cur in putridis pulmonibus, hepate, &c, aphtæ adſunt? Cur tumor, calor, ſuffocatio, angina, ab aphthis refrigeratis? Cur deliria, jactationes, pervigilia, ſudor frigidus, adeo hîc funeſta?

Utì aliorum morborum Hiſtoriis abſolutis ſubjungebantur corolloria quædam Practica, ſic etiam & hîc fit, ex præcedentibus nempe explicanda.

CUR ENIM IN FEBRE, &c. Obſervationibus *Sydenhami* hoc confirmatum fuit, utì ad §. 983, habetur. Videtur autem inprimis hæc eſſe ratio, quòd liquidiſſima ſubducta fuerint de corpore copioſis illis evacuationibus, adeóque humores reſidui magìs viſcidi facilè in vaſis illis extremis hærere poſſint, & aphthas producere: ſed & inprimìs peculiaris morbi indoles, à priori vix explicanda, & per fideles Obſervationes ſolas detegenda, qua per hanc viam ſubactam materiem morbòſam expellere conatur, primarium locum hîc obtinet. Fatetur enim *Sydenhamus* (*a*), in febre, dyſentericâ ab ipſo dicta, quia omnia ſymptomata dyſenteriæ epidemicæ tunc graſſantis habebat, exceptis alvi evacuationibus, &, quæ ab hac pendebant, malis; tamen majorem propenſionem ad aphthas producendas obtinuiſſe, ac in ulla alia febre, quam hactenus obſervaverat. In illa autem febre non poterat aphtharum productio deduci à jactura partis liquidiſſimæ humorum per evacuationes alvinas profuſas, ſed pendebat à peculiari hujus morbi genio.

CUR ID IN PUERIS, SENIBUSQUE INPRIMIS? Antea ad §. 982, hoc jam notatum fuit; & *Hippocrates* (*b*), diverſarum ætatum præcipuos morbos enumerans, parvis & recèns natis puerulis aphthas frequenter contingere monuit. Verùm videmus manifeſtè, ingentem copiam muci ſatìs tenacis in primìs viis recèns natorum collectam hærere, quam vel vomitu rejiciunt, vel & per alvum evacuant; adeóque novimus, multa tenacia ſatìs per extrema vaſorum orificia hîc exire, quæ, ſi hærere incipiant in extremis vaſorum,

(*a*) Sect. IV. Cap. IV. pag. 236. 237.

(*b*) Aphor. 24. Sect. III. Charter. Tom. IX. pag. 119.

aphthas

Digitized by Google

aphthas producere poſſunt, ſed plerumque ſatìs benignas, & brevì deciduas, túncque per vaſa eadem, dilatata magìs, ſeparatur à ſanguine ingens copia talis glutinoſæ viſcidæ materiæ, & alvum ſæpius deponunt, & quidem cum levamine optimo, donec hæc ſaburra expulſa fuerit. Mirabatur *Ketelaer* (*a*), puerulos, negligentiùs habitos, totas quandoque dies ac noctes in aphthis ſumma cum alacritate & vigore dejicere, cùm in adultis purgantium uſum adeo ſuſpectum habuerit, & ideo monuit, *hæc non tam exempla, quàm monſtra eſſe.* Verùm ratio hujus rei ex dictis ſatìs patet.

In ſenibus verò, ſi morbo acuto corripiantur, ob virium vitalium in effœto jam corpore inertiam, longiori tempore ſit coctio materiæ morboſæ, & criticæ evacuationes vel metaſtaſes lentiores, & repetitis plerumque vicibus illud efficit natura, quod majori cum impetu ſimul & ſemel molitur in ætate vegeta. Verùm aphtharum eruptio, ſæpius plerumque repetita, ut dictum fuit, tali methodo materiam morboſam eliminat. Præterea in ſenili ætate lenteſcunt magìs omnes humores; hinc muco pariter madent primæ viæ, dum exterior cutis arida & exſucca fit. Unde iterum alia cauſa deſumitur, quare aphthæ frequenter obſerventur in ſenibus, ſed ſatìs periculoſæ, utì antea ad §. 982, jam dictum fuit.

CUR MAXIME SI MEDICAMENTA, &c. *Sydenhami* hæc Obſervatio eſt, utì ad §. 983, dictum eſt. Ubi enim per calidum regimen, & medicamenta ſimilia, pars humorum liquidiſſima & mobiliſſima periit de corpore, tunc & humores immeabiles fiunt, & extrema vaſorum orificia exſiccantur; quæ bina multùm conferunt ad aphthas producendas, ſi cæteroquin morbi ipſius genius conſpiret. Adſtringentia verò, cùm conſtringant ſolidas partes, & inſpiſſent fluidas, ſimilem effectum habent; præcipuè ſi in diarrhæis & dyſenteriis, nondum expulſo per evacuantia morbi fomite, adhibeantur imprudenter in ipſo morbi initio.

CUR SI IN TALIS MORBI INITIO PURGANS, &c. Quia tunc acer ille ſtimulus expellitur, qui & dyſenteriæ, & febris ſequentis vel comitantis illam, cauſa eſt. Imò repetitis quandoque purgationibus opus habuit *Sydenhamus*(*b*), ut omnem morbi materiam eliminaret. Sic autem cavebatur, ne per febrim diutius protractam, & retentum in corpore morbi fomitem, ita mutarentur humores, ut aphthoſâ quaſi deſpumatione indigerent poſtea.

CUR IN PESSIMIS APHTHIS MOLESTUS ET FUNESTUS SINGULTUS? Duplici aphtharum tempore ſingultus occurrit, vel in initio, etiam antequam in ore interno & faucibus ullæ appareant aphthæ, dum nempe copioſæ jam occupant ſuperius ventriculi orificium, illúdque mole ſuâ irritant, utì ad finem §. 983, dictum fuit: vel & ſæpe ſingultus in fine morbi aphthis jam deciduis, oritur, dum eadem illa pars, vel & ventriculi interna ſuperficies, excoriata quaſi, dolet, & ab omnibus aſſumptis irritatur; utì ad §. 988, monitum fuit. Singultus autem ille, in aphtharum initio obſervatus, pejoris ominis eſt, quia denotat interiora denſis aphthis obſideri, quæ ſenſim dein aſcendendo

(*a*) De aphthis, pag. 47. (*b*) Sect. IV. Cap. IV. pag. 241.

Digitized by Google

per œſophagum & fauces omnia replent, & peſſimæ obſervantur & ferè lethales, uti ad §. 984, dictum fuit. Ille autem ſingultus, qui deciduis jam aphthis fit, moleſtus quidem eſt, ſed rarò pernicioſus. Quod & *Sydenhamus* (*a*) confirmat, monens, ſingultum talem, ſublatâ etiam febre, per dies aliquot perſeverare, & redintegratis ægri viribus ſponte tandem evaneſcere. Monet autem ſedulò Medicos, quòd *ex ſingultu, ſub finem hujus febris* (aphthoſæ nempe) *accedente, nihil ægro periculi ſit, niſi officioſè nimis & inutiliter multa ingerantur remedia: quod ſi fiat, mors pro Medico eſt.* Requiritur enim tantùm ut molliſſima dentur in victu, ne irritentur loca illa dolentia; tunc enim ſenſim conſolidatio fit, & ceſſat ſingultus. Ubi verò, noxium humorem hîc hærere ſuſpicantes Medici, vomitoriis vel purgantibus illum eliminare tentant, inflammatur ſæpe ventriculus ſummo cum periculo.

CUR ORA APHTHOSA, VENTRES TURBATI, &c. Ex illis quæ ad §. 978, dicta fuerunt, conſtitit, admodum veroſimile eſſe, quód veteres Medici aphthas, morbos acutos comitantes, vel ſequentes, cognoverint, licèt idem illud aphtharum nomen & ulcuſculis dederint longè à modò deſcriptis aphthis diverſis. Ex his autem, quæ in tota aphtharum Hiſtoria habentur, ſatìs patet, minimè mirum eſſe, ſi venter turbetur & appetitus proſtratus ſit, dum cruſtæ illæ totum tractum primarum viarum obſident; adeóque meritò hæc juncta poterant ab *Hippocrate* pronunciata fuiſſe. Non autem adeo liquidò patet, *Hippocratem* (*b*) in illo loco voluiſſe indicare, quòd ventres turbati, & appetitus proſtrati, tanquam effectus aphtharum deberent conſiderari. Recenſet enim ibi conſtitutionem epidemicam, quæ tempeſtatem anni auſtrinam, humidam & mollem, ſequebatur, & inter alia mala tunc frequentia enumerat & hæc: *Ora aphthoſa, pudendorum tubercula, ophthalmias, anthraces, alvos perturbatas, ciborum faſtidia.* Cùm autem in textu non hæc jungantur immediatè inter ſe, ſed poſt aphtharum enunciationem tres alii diſtinctiſſimi morbi recenſeantur, antequam de alvi perturbatione vel cibi faſtidio mentio fiat; non patet ex hoc loco, quòd illa ultima tanquam ſequela & effectus aphtharum ibi memorata fuerint, ſed potiùs ad ſimplicem enumerationem morborum tunc temporis graſſantium pertineant.

CUR APHTHOSA TUNICA VENTRICULI LIENTERIAM CREAT? Aliâ occaſione ad §. 719, hæc definitio lienteriæ data fuit, quòd ſit *lævitas inteſtinorum, qua continere nihil poſſunt, & quidquid aſſumptum eſt, inconfectum protinus reddunt.* Cibi enim in hoc morbo non mutati exeunt. Verùm in Phyſiologicis demonſtratur, ad ſubactionem & mutationem ingeſtorum, præter ventriculi & inteſtinorum actionem, requiri copiam humorum jam coctorum & inquilinorum corporis noſtri, quæ ingeſtis ſenſim miſceatur. Hæc autem miſcela deficit, dum ventriculus & inteſtina obſidentur denſis aphthis, & nulla reſorptio per vaſa lactea aut venas meſentericas ob eamdem cauſam fit; adeóque cibis aſſumptis nihil additur, nihilque demitur, & hinc immutati exeunt. Ubi

(*a*) In ſchedula Monitoria de novæ febris ingreſſu, pag. 656.

(*b*) Epidemicor. Lib. III. Charter. Tom. IX. pag. 261.

Digitized by Google

verò aphthoſæ illæ cruſtæ ventriculi & inteſtinorum decidunt, tunc per dilatata priùs, & nunc patula, vaſorum orificia (vide §. 988.) tanta copia liquidorum exit, ut omnia ingeſta cum his brevi temporis ſpatio per alvum eluantur, pariter nondum multùm mutata.

CUR APHTHÆ NIGRÆ PESTIFERÆ HABENTUR? Si ab initio talem colorem haberent, dum prodeunt, ſignum foret, materiam morboſam per hæc loca eliminandam adeo malignæ eſſe indolis, ut extrema vaſorum, quibus infarcta hæret, redderet illico gangrænoſa. Si verò, uti plerumque fit, aphthis non deciduis novæ ſubcreſcant, & denſiſſimas cruſtas faciant, tunc exterior harum ſuperficies ſiccata nigreſcit, & à tali cruſta incumbente ſuffocantur partes vivæ ſuppoſitæ, & gangrænâ corripiuntur. In utroque hoc caſu ſatis patet, funeſtum morbi exitum imminere.

CUR APHTHOSUM OS GRAVIDÆ, ABORTUS PRÆNUNCIUM? Impeditur enim alimentorum debita præparatio, & chyli reſorptio; unde, cùm in gravida muliere ſupereſſe debeat, quod duo corpora ſimul ſuſtineat (*a*), ille defectus chyli boni funeſtus brevì erit fœtui; inprimis ſi conſideretur, quòd per morbum aphthas prægreſſum jam multùm paſſus fuerit, ob mutatos matris humores in alienam omnino à ſanitate indolem. Quanta autem hæc mutatio ſit, patet ex illis malis, quæ aphthas præcedere ſolent, & §. 983, enumerata fuerunt. Dixit *Hippocrates* (*b*): *Ora aphthoſa uterum gerentibus alvos humectant.* Alio in loco (*c*) autem damnavit quidem aphthas in gravidis, verùm dubitantis inſtar propoſuit illam alvi humectationem. Ita enim habet: *Ora aphthoſa uterum gerentibus non ſunt bona. Num & alvi humectantur?* Sed in Aphoriſmis (*d*) habentur ſequentia: *Mulieri utero gerenti, ſi alvus multoties profluat, abortûs periculum eſt.* Unde cùm in aphthis ob rationes antè dictas alvi profluvium metuendum ſit, patet, quare aphthæ in gravidis abortum præſagiant. Dubitavit *Fœſius* (*e*), an in binis illis Coacis prænotionibus non voluiſſet *Hippocrates* indicare, uteri oſculum aphthis obſideri; cùm alibi monuerit, pudenda quoque aphthis laborare quandoque, uti ad §. 978, dictum fuit. Verùm os uteri in gravidis altiùs hæret, quàm ut aphthæ conſpici poſſent, ſi etiam ibi hærerent; neque apparet evidenter, quare ab his tunc alvi profluvium metuendum foret, cùm ſi os aphthoſum fuerit in gravidis, illius profluvii ratio facilè intelligatur. Præterea maximè notabilis locus habetur (*f*): *Uterum jam geſtantibus aphthoſæ fluxiones dolentes, malum. Hæmorrhois his, peſſimum.* Ubi notandum eſt, quod non agatur hic de ore aphthoſo, ut in præcedentibus, ſed ſimpliciter vocaverit fluxionem aphthoſam, & quidem dolentem. Verùm antea ad §. 978, notatum fuit, dolentiſſimas eſſe ſæpe pudendorum aphthas. Si jam conſideretur, tantâ irritatione circa partes genitales natâ, facilè ſupervenire partûs dolores, quibus ante finitum geſtationis

(*a*) Celſ. Lib. II. Cap. x. pag. 78.
(*b*) Coacar. Prænot. n°. 544. Charter. Tom. VIII. pag. 884.
(*c*) Coacar. Prænot. n°. 514. Ibidem pag. 882.
(*d*) Sect. V. Aphor. 34. Charter. Tom. IX. pag. 214.
(*e*) Hippocrat. Oper. Tom. I pag. 202.
(*f*) Coac. Prænot. n°. 529. Charter. Tom. VIII. pag. 883.

terminum immaturus excutitur fœtus; patet evidens ratio, quare damnaverit *Hippocrates* in gravidis hæc pudendorum ulcuſcula. Confirmatur hoc ulteriùs, quòd in eodem præſagio tanquam peſſimum damnaverit, ſi in hoc caſu & hæmorrhois acceſſerit, quæ teneſmum alvi deponendæ ſolet producere. Verùm dolores parturientium talem teneſmum, ſed validiſſimum, referunt, inprimis ultimi illi nixus, quibus fœtus excluditur. Ubi ergo genitalia talibus fervidis ulcuſculis, & inteſtini recti extremum à tumente hæmorrhoide, irritantur, non mirum eſt, moleſtum teneſmum oriri, à quo partûs dolores facilè excitantur, & abortus producitur; quem à teneſmo ſolo metuendum eſſe *Hippocrates* (*a*) monuit, dicens: *Mulieri utero gerenti ſi teneſmus oboriatur, abortum efficit.*

Ex his ſimul probabilior redditur hæc opinio, quòd veteres Medici utramque aphtharum ſpeciem cognoverint: priores enim Coacæ prænotiones ad aphthas, os & primas vias obſidentes, videntur ſpectare; poſterior illa ad aliam ſpeciem aphtharum, quæ non ſolùm os, ſed & alias corporis partes afficere ſolent, & vera ulcuſcula ſunt; utì ad §. 978, dictum fuit. Novi quidem, quòd *Duretus*, quem inter optimos *Hippocratis* Commentatores veneror, poſteriorem illam Coacam prænotionem aliter explicuerit, & voluerit, *fluxiones aphthoſas* idem hîc ſignificare, quòd *ora aphthoſa*; ſed, credo, quòd antè dicta contrarium ſatis demonſtrent. Præterea debuit *Duretus* (*b*) hæmorrhoidis vocabulo tribuere talem ſignificationem, qualem nullibi apud *Hippocratem* invenimus; quòd nempe hîc ſignificaret hæmoptoen, à venis pulmonum exeſis productam; quod probare nititur ex textu quodam *Ariſtotelis*, ubi hæmorrhois pro quovis ſanguinis fluxu ſumitur. Verùm apparet ſatìs, ſic detorqueri omnino ſenſum *Hippocratis* ſine ratione, cùm uſitatus hujus vocabuli ſenſus tam bene reſpondeat illis, quæ *Hippocrates* in hoc loco indicare voluit.

CUR IN PUTRIDIS PULMONIBUS, &c. Præcipuè dum in ultimo funeſtæ phthiſis ſtadio ſudoribus illis nocturnis diffluunt, utì antea ad §. 983, notatum fuit. Solet tunc & minui ſputum, adeóque ulceroſa illa materies, vel retenta, vel reſorpta in ſanguinem, jam liquidiſſimâ ſuî parte orbatum, ultimo quaſi naturæ conanime, ſed irrito, ad ſuperficiem primarum viarum deponitur: ſimul etiam tunc ſolent ceſſare, vel inſigniter minui, ſudores nocturni, antequam aphthæ erumpant.

CUR TUMOR, CALOR, &c. Ubi nempe vel aere gelido, vel actu frigido potu, aut gargariſmate, utuntur ægri. Stringuntur enim tunc à frigore extrema vaſa, denſatur materia aphthoſa in illis hærens, cruſtæ aphthoſæ compinguntur magìs, ſícque impeditur illa critica depoſitio materiæ morboſæ; unde illico febris augetur, per quam velociùs acti humores, urgent fines vaſorum obſtructos; ſic calorem & tumorem faciunt, & in faucibus angina periculoſiſſima ſubitò ſæpe naſcitur. Unde *Ketelaer* (*c*), qui à frigidis appli-

(*a*) Aphor. 27. Sect. VII. Charter. Tom. IX. pag. 304.

(*b*) In Coacas Hippocratis, pag. 464.

(*c*) De Aphthis, pag. 49. & ſeq.

Digitized by Google

catis peſſimas noxas viderat, ubique monet, tepidis ſemper utendum eſſe. Quinimo cataplaſmata, vel emplaſtra, collo circumponunt Medici, ut in perpetuo tepore & laxitate omnes partes adjacentes ſervent.

CUR DELIRIA, &c. Quia deſignant, vires vitales deficere, tantámque eſſe materiæ morboſæ malignitatem vel copiam, ut, licèt pro parte jam ſeparata aphthas produxerit, reſiduum tamen adhuc turbare poſſit omnes corporis functiones, idémque jam incipiat occupare vaſa cerebri. Ut enim evadere poſſit æger, debent omnia illa mala ſymptomata, quæ aphtharum eruptionem præcedunt, ceſſare, vel ſaltem inſigniter diminui. *Judicatoria enim non judicantia partim lethalia ſunt, partim difficilis judicii* (vide §. 741.). Cùm autem tot peſſima hîc concurrant ſigna, facilè patet, non difficile judicium, ſed certam mortem tunc exſpectandam eſſe.

§. 992. REGULA ergo eſt: Aphthæ pellucidæ, albæ, tenues, ſparſæ, molles, facilè cadentes, parum renaſcentes, ſuperficiariæ, bonæ; contrà verò, candidiſſimè opacæ, flavæ, fuſcæ, nigræ, denſæ, craſſæ, coeuntes, duræ, tenaces, aſſiduò refectæ, erodentes, malæ.

Antea §. 984, de vario modo, quo aphthæ prodire ſolent, dictum eſt, & inde prognoſis deſumpta fuit: de colore §. 985, actum fuit, & pro hujus varietate diverſum pariter præſagium erat; denique §. 986, dictum fuit de varietatibus illis, quæ obſervatæ fuerunt in aphtharum ſeparatione, & quomodo novæ renaſcerentur; atque ex his iterum varius deducebatur aphtharum eventus. Hic autem collectæ habentur omnes dotes, quæ in bonis vel malis aphthis obſervantur, ut inde prævidere & prædicere poſſit Medicus, an ſanitas exſpectanda ſit, an interitus. Cùm autem de omnibus his & ſingulis dictum fuerit, non opus eſt ulteriori horum elucidatione.

Digitized by Google

NEPHRITIS.

§. 993. IPSOS renes verâ inflammatione occupari ſcimus ex dolore ardente, pungente, magno, inflammatorio, loci ubi renes ſiti ſunt; ex febre acuta, continua, concomitante; ex urina pauca, ſæpe, parvâ copiâ, emiſſâ, admodum rubrâ & flammeâ, vel in ſummo malo, aquoſâ; ſtupore cruris vicini; dolore inguinis, teſtiſque vicini; dolore iliaco; vomitu bilis; ructu aſſiduo.

Renes νεφροὶ Græcis vocantur; & obtinuit uſu apud veteres Medicos, additâ terminatione *itis* (vide §. 771.) morbos inflammatorios partium corporis deſignare, utì ex *Galeni* definitionibus (*a*) manifeſtè patet. Ita enim habet: *Nephritis eſt renum inflammatio cum vehementi dolore:* addit quidem ſequentia: *Interdum ei adjuncta eſt meiendi difficultas, cum fibroſis excretionibus, aut arenoſis, aut modico ſanguine.* Unde & alios renum morbos ſub eodem hoc nomine intellexiſſe voluerunt multi; utì adhuc hodie ſolet fieri, dum nephritici vocantur illi, qui abſque renum inflammatione, eorumdem calculoſâ diatheſi laborant, interim tamen ex ipſa *Galeni* definitione ſatìs patet, quòd nephritidis nomine, renum inflammationem ſolam propriè intellexerit, dum reliqua illa ſymptomata interdum tantùm illam comitari monuit. Imò & *Hippocrates* (*b*), renum affectus generali nomine comprehendens, & inprimis chronicos, non utitur *nephritidis* vocabulo, ſed nominat τὰ νεφριτικά.

Ex cognita hodie renum fabrica, & illis, quæ in Hiſtoria inflammationis dicta fuerunt, ſatìs patet, renes inflammari poſſe, & ſymptomata, inflammationem comitantia (de quibus vide §. 382.) valida ſatìs eſſe debere, ob viciniam cordis, & magnitudinem arteriæ emulgentis, quæ renem ingreſſa ſtatim in minimos ramos dividitur; adeóque impetus ſanguinis, urgentis canales obſtructos minimos, validus admodum erit.

Signa ergo diagnoſtica, quæ morbum hunc adeſſe docent, petuntur primò EX DOLORE ARDENTE, PUNGENTE, MAGNO, INFLAMMATORIO, LOCI, UBI RENES SITI SUNT. Locus autem, quem occupant renes, invenitur facilè: versùs lumbos enim ponuntur ad trium digitorum tranſverſorum diſtantiam à ſpina dorſi, ita ut renum ſumma pars tertiam coſtam, ab inferioribus numerando, tangat circiter. Unde dolor à renibus inflammatis præcipuè ſentitur circa poſteriorem & lateralem abdominis partem, quæ ultimis coſtis & oſſi ilio inter-

(*a*) N°. 281. Charter. Tom. II. pag. 264.

(*b*) Aphor. 6. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 251.

Digitized by Google

jacet. Febris autem acuta continua inflammationes, inprimis internarum corporis partium, comitari ſolet ſemper; uti ad §. 382, n°. 8, antea probatum fuit.

EX URINA PAUCA, &c. Cùm renes ſecretioni urinæ ab arterioſo ſanguine per arterias emulgentes allato dicati ſint, neceſſariò per inflammationem debet illorum functio lædi. Tumentia enim vaſa inflammata minores ſecretorias fiſtulas comprimunt, adeóque ſecreti liquidi copiam minuunt: cùm autem ob febrim acutam comitem ſimul acrior reddatur urina, frequentem urinæ emittendæ ſtimulum ſentient ægri, licèt parum in veſica contineatur. Ubi autem adeo infarcta vel compreſſa ſunt omnia vaſa, ut liquidiſſimam tantùm humorum partem tranſmittere poſſint, tunc tenuis & aquoſa prodit urina, licèt febre acutâ validè agitentur humores, adeóque ſales & olea ſanguinis acriora fiant (vide §. 100.). Mala tunc meritò damnatur talis urina, & ut ſignum & ut cauſa. Ut ſignum, quia notat validam inflammationem adeſſe per totam renum ſubſtantiam; ut cauſa verò, quia omnia acria, per urinam naturali lege de corpore eliminanda, retinentur, & diluens ſanguinis, ad renes appulſi vehiculum, à reliquis partibus ſecedens, facit ut inflammatoria denſitas in ſanguine augeatur.

STUPORE CRURIS VICINI, &c. Cùm renes propriè non hæreant in cavo abdominis, ſed peritonæo ipſis incumbente tegantur, concipimus ſatis, quòd ab illis, tumore inflammatorio diſtentis, multæ partes vicinæ poſſint comprimi, & irritari. Cùm autem peritonæum ſupra renes expanſum impediat utcumque, ne tam facilè contenta in cavo abdominis viſcera à tumentibus renibus poſſint premi, preſſio illa magìs aget in illas partes vicinas renibus, quæ pariter ſub peritonæo hærent, cavo abdominis excluſa. Verùm & muſculi pſoas, & vaſa magna ſanguinea, & nervi plures versùs femur tendentes, hìc locantur (*a*), & vaſa ſpermatica ſatìs vicina renibus decurrunt (*b*); unde quodammodo intelligimus, quare ſymptomata hìc enumerata ab inflamtis renibus produci poſſint. Præterea novimus per Obſervata Practica certiſſima, quandoque ſymptomata morboſa in quibuſdam corporis partibus apparere, dum illorum cauſa in diſſito longè loco hæret; uti pluribus probatum fuit ad §. 701, dum de delirio febrili agebatur. Utile ergo erit Medico talia ſigna diagnoſtica morbi præſentis noviſſe, licèt etiam non adeo evidenter intelligat modum quo producantur. Interim tamen notari meretur, quòd hæc ſymptomata nephritidem calculoſam frequentiùs comitentur, quàm quidem nephritidem inflammatoriam; nam illam aliquoties curandam habui, abſque eo quòd ægri de ſtupore cruris, dolore inguinis vel teſtis, conquererentur. Quinimo, dum in nephritide calculoſa per ureterem protruditur calculus, eadem hæc ſymptomata ſæpe, ſed non ſemper, adſunt. *Piſo* (*c*), hunc morbum paſſus, revulſionem teſticuli ejuſdem lateris, ſtranguriam, vel ſaltem pruritum in glande, & frequentem mictionem, tum ſtuporem quemdam ſive tremorem cruris reſpondentis, denique & frigus partium extrema-

(*a*) Vide tabulam XIX. Euſtachii.
(*b*) Vide tabulam. XXV. Euſtachii.
(*c*) De morbis à proluvie ſeroſa, Sect. IV. Cap. II. pag. 301.

Digitized by Google

rum ſe percepiſſe affirmat. Verùm his ſic recenſitis ſubjungit ſequentia: *Quæ ſanè ſymptomata, tametſi non perpetua in omnibus, tamen ſemper in me ſum expertus, ſed in deſcenſu per ureterem lapilli, quo tempore ſcilicet maxima eſt ureterum in ſe contractio.* Si ureterum decurſus reſpectu vaſorum ſpermaticorum & iliacorum conſideretur in tabulis *Euſtachianis* (*a*), apparebit facilè, calculum per ureterem deſcendentem hæc vaſa premere & irritare poſſe; utì & vas deferens, quod à teſte ad veſiculas ſeminales aſcendit.

DOLORE ILIACO, &c. Inprimis ſi morbus admodum vehemens fuerit; tunc enim irritatis nervis omnibus per abdominalia viſcera diſperſis, peſſima illa ſymptomata naſcuntur, utì ſtatim ad §. 995, dicetur. Hæc eſt ratio, quare *Galenus*, utì antea ad §. 963, notatum fuit, dixerit, colicos iliacóſque dolores difficulter diſtingui à nephriticis malis; verùm hoc parum damni afferre ægris, cùm in initio hi morbi eâdem medelâ indigeant, utì poſtea ex curatione nephritidis patebit. Eamdem difficultatem & *Ægineta* (*b*) agnovit, præcipuè ubi à calculo renali, moto in pelvim & ureteris anguſtiam, hic morbus fit; tunc enim ſubita & vehemens irritatio omnium nervorum abdominalium ſequitur. Verùm in nephritide inflammatoria incipiente raró illico omnia hæc ſymptomata adſunt; ſed, morbo aucto, ſuccedere ſolent: unde dolor ardens, inflammatorius, loci, ubi renes ſiti ſunt, unà cum urinæ difficultate, dabunt illa ſigna, per quæ hic morbus à colicis & iliacis doloribus diſtingui poterit: utì etiam quòd alvus raró in nephritide adeo pertinaciter clauſa ſit, ſed clyſmatibus emollientibus obediat facilè.

Renum autem affectorum ſigna diagnoſtica ſatis bene *Celſus* (*c*) collegit: *Si dolent coxæ, quæque inter has ſupérque pubem ſunt, & accedunt frequenter ructus, interdum vomitus bilioſus, extremæque partes frigeſcunt, urinæ crebra cupiditas, ſed magna difficultas eſt, & quod inde excretum eſt, aquæ ſimile, vel ruſum, vel pallidum eſt, paulùm tamen in eo levamenti eſt, alvus verò cum multo ſpiritu redditur, utique in renibus vitium eſt.*

§. 994. HANC (993.) producunt omnes cauſæ generales inflammationis renibus applicatæ; adeóque. 1. quidquid fines arteriæ ad tranſmittendum impedit; vulnus, contuſio, abſceſſus, tumor, decubitus diuturnus, nixus corporis validus, lapillus. 2. quidquid urinam in pelvim, ureterem, veſicam, tranſire impedit, ut ſimiles cauſæ, ac mox enarratæ, applicatæ his partibus. 3. quæ craſſiora ſanguinis vi adigunt in canales urinoſos, ut curſus, equitatio diuturna & vehemens, æſtus, nixus, plethora, diuretica acria, venena. 4. ſpaſmodica omnium illorum vaſculorum diu permanens contractio.

1. De cauſis generalibus inflammationis §. 375, & ſequentibus dictum fuit;

(*a*) Tab. XII. fig. 1. & 3. & Tab. XXV.

(*b*) Lib. III. C. XLV. pag. 46. & 47. verſâ.

(*c*) Lib. II. Cap. VII. pag. 60. 61.

ubi

Digitized by Google

ubi & ſimul explicatum, quomodo vulnera & contuſiones, uti etiam tumores quicumque, vicina vaſa comprimendo inflammationem producere poſſint.

DECUBITUS DIUTURNUS. Renum ſitus talis eſt, ut & diaphragmatis ſedi inferiori incumbant pro parte, & quadrato lumborum muſculo; accumbant verò muſculo pſoæ: hinc à diaphragmate agitantur inter aſpirandum, & pariter à muſculis dorſi, dum homo corpus movet. Sic pulchre cavetur, ne in renibus facilè quid ſtagnare vel concreſcere poſſit, inprimis dum ſalubri corporis exercitio homo quotidie utitur. Contrarium autem in illis obtinet qui ſedentariam magìs vitam ducunt, & ideo obſervatur, renum morbos illis frequentiùs contingere. Podagricos ferè omnes hinc renum calculis obnoxios fieri teſtatur *Sydenhamus* (*a*), & idem malum naſci obſervatum fuit etiam in illis, qui, nunquam antea nephriticis malis vexati, diu decumbere cogebantur ob fracturam cruris vel femoris, inprimis ſi obeſi erant; tunc enim à toto pondere pinguis abdominis renes & ureteres comprimuntur, dum dorſo diu coguntur incumbere.

NIXUS CORPORIS VALIDUS. Tunc enim omnes muſculi totius coporis tument quàm maximè; quod Statuarii, dum Herculem luctantem effingunt, tam pulchre obſervant. Verùm muſculus, dum tumet agens, pallet ſimul (*b*), omni ſanguine ex venis muſculi expreſſo, & arteriis ſic compreſſis, ut ſanguinem rubrum non admittant, ſed ſubtiliſſima tantùm fluida tranſmittant (*c*). Cùm ergo talis conditio in omnibus muſculis obtineat, dum homo validum nixum corporis edit, ſanguis ruber per cutim externam & viſcera ferè movebitur tantùm, & quidem orbus tantâ copiâ tenuiſſimi liquidi, qua omnes muſculi agentes turgent; adeóque difficiliùs tranſibit per ultimas vaſorum anguſtias quàm antea. Simul in ſummo nixu homo inſpiratum aerem retinet, unde venæ tument, minutâ libertate tranſitûs ſanguinis ex corde dextro per pulmones; hinc & arteriæ difficiliùs ſe evacuare poterunt in venas nimis plenas; unde vaſa ſanguinea, inprimis viſcerum, diſtenduntur immaniter; urgentur laterales rami, ex ſanguineis arteriis tenuiora liquida recipientes, dilatantur, & per errorem loci craſſiora liquida recipiunt, quæ per ultimos illorum fines tranſire nequeunt; unde obſtructio & inflammatio ſequi poterunt; vel & ſubita vaſorum ruptura, inprimis ſi debilior fuerit ſolidorum compages. Multoties hæmoptoe, narium hæmorrhagia, apoplexia ſubitò lethalis, ſecutæ fuerunt validos tales nixus, uti innumera Obſervata teſtantur. Unde facilè intelligitur, cur tota cutis adeo rubeſcat in valido nixu; & quare periculoſiſſimi morbi inflammatorii ſæpe naſcantur illis, qui ultra vires luctâ, vel alio vehementi corporis exercitio, utuntur. Si jam conſideretur, renes accumbere validiſſimis dorſi muſculis tunc turgentibus, dum, diaphragmate & muſculis abdominalibus ſimul agentibus, viſcerà abdominalia premuntur, ſi præterea animadvertatur emulgentium vaſorum

(*a*) Tactat. de podagra pag. 600. n°. 7.
(*b*) H. Boerhaave Inſtit. Medic. §. 401.
(*c*) Ibidem §. 406.

Digitized by Google

amplitudo; patebit ſatis, quanta vis renibus inferatur à nixu valido, inprimis ſi incurvato antrorſum corpore grave pondus tollere nitatur homo, & corpus erigere; tunc enim muſculi dorſi immanem vim exercent. Validus ergo nixus inflammationem renum producere poterit, quatenus renibus compreſſis fines arteriarum impediuntur; utì etiam quatenus ab eadem cauſa ſanguinis craſſiora aguntur in canales urinoſos, naturaliter ſola tenuiora tranſmittentes; & ideo tertio hujus paragraphi numero NIXUS denuo inter nephritidis cauſas memoratur.

LAPILLUS. Quatenus vel aſperitate ſuâ irritat & lædit renes, vel mole premit vicina ipſi vaſa. Verùm de calculo poſtea peculiari capitulo agetur.

2. Ut liber humorum tranſitus per renes fiat, debent fiſtulæ renales ſecretoriæ, Bellinianæ vulgò dictæ, ſecretum liquorem liberè emittere poſſe in pelvis ramos, pelvim, ureteres, & veſicam: quodcumque ergo impedimentum huic emiſſioni naſcatur, ſequi poterit renum inflammatio; eò citiùs, quò illud obſtaculum reni propinquius hæſerit. Etenim ſupra hunc locum, ubi obſtaculum eſt, omnia diſtenduntur urinâ ſecretâ, nec emiſsâ; unde vaſorum adjacentium compreſſio, & mirabilis ſæpe ipſius renis dilatatio, quales caſus apud *Ruyſchium* (*a*) habentur.

3. Quamvis naturaliter fiſtulæ renales ſecretoriæ aquoſam tantùm ſanguinis partem, unà cum illis quæ in aqua ſolvi poſſunt, tranſmittant, tamen Obſervata practica docent, illas in quibuſdam hominibus ſic dilatari, ut & craſſiores partes admittant. Plures novi, qui diutius curru vecti ſanguinem cum urina mingunt, abſque ullo dolore, aut vel minima calculi renalis ſuſpicione; & paucorum dierum quiete integre reſtituuntur. Si ergo ſic dilatari poſſunt illi ductus excretorii, ut tranſmittant ſanguinis partem craſſiſſimam, rubram nempe; ſimilis cauſa, ſed levior, vel omnino eadem, in aliis hominibus parum firmiores has partes habentibus poterit efficere, ut ſanguis ruber ingrediatur initia dilatata ductuum excretoriorum, nec tamen tranſeat per illorum ultima extrema. Aderit ergo obſtructio, adeóque & inflammatio ſequi poterit.

CURSUS autem, accelerato motu ſanguinis venoſi per validam muſculorum actionem, auget circulationis velocitatem; unde liquidorum craſſiorum in tenuiora vaſa impulſum, inflammationes, illarúmque ſequelas naſci, antea ad §. 100, probatum fuit.

EQUITATIO DIUTURNA ET VEHEMENS. Quantùm boni ab hoc exercitio in morbis chronicis, etiam maximè rebellibus, exſpectari poſſit, *Sydenhamus* paſſim docuit; dum totum corpus concutitur inter equitandum, & abſque virium jactura debiles etiam homines motus corporis effectum habere poſſunt. Interim tamen & hoc obſervatur, per illos concuſſus inter equitandum, utì etiam dum quis curru vehitur citatiori motu, vel per vias aſperas, urinam majori copiâ ſecerni, quàm antea; adeóque ſanguinem intra datum tempus majori copiâ vel impetu, vel utriſque, applicari ad organa urinam

(*a*) Obſervat. Anatom. Chirurg. XV. pag. 15. & XCIX. pag. 92.

ſecernentia. Poterit ergo diuturna & vehemens equitatio dilatare vaſa hæc minora ut craſſiores humores recipiant, ſicque inflammatio renum naſci; unde *Aetius* (a), de hoc morbo agens meritò dixit: *Ob plurimas cauſas renes inflammantur, nam & humores corrupti, & plagæ, & attritiones, & pharmacorum potiones, inflammationem generant, & præſertim equitationes, continuæ & vehementes.* Aliquoties inde vidi mictum ſanguinis, & quidem tantâ copiâ, ut vitæ periculum à vaſorum inanitione immineret: dilatantur enim tandem adeo fiſtulæ renales, ut ipſum ſanguinem tranſmittant. Dum hæc ſcribo, talem ægrum curandum habeo, qui totâ vitâ validiſſimis equitationibus uſus fuit, mirâ in arte equeſtri peritiâ indomitos equos coercere novit, & ad frœna patienda dociles reddere. Illi frequens talis ſanguinis copioſi mictus, abſque ullo dolore, unde totus pallidus & exhauſtus languet. Simulac verò ceſſat malum & vires renaſci incipiunt, denuo equitationi indulget, ſicque eidem ſe periculo exponit, nimis audax ideo, quòd toties jam evaſerit. Ex pluribus ſimilibus caſibus didici, cur *Aretæus* (b) dixerit: *Nonnunquam è renibus ſanguis multus confertim erumpit, multiſque diebus continenter effluxit: ſed tales non moriuntur hæmorrhagiâ, ſed phlegmone cum hæmorrhagia nata, ſi retentus fuerit ſanguis. Plerumque autem ex retentione ob ingentem phlegmonen moriuntur.* Ex qua Obſervatione *Aretæi* patet, eamdem cauſam, quæ hæmorrhagiam facit, vaſis ruptis, vel frequentiùs dilatatis, inflammationem maximè periculoſam producere poſſe, vaſis minoribus ſanguine impulſo infarctis; nec illum per ſua extrema tranſmittentibus.

ÆSTUS. Per aeris enim calorem diſſipantur liquidiſſima, ſanguis denſior redditur, urina rubicundior & acrior; unde & ſtranguria (c) naſcitur. Ergo patet, & hanc cauſam nephritidis recenſeri poſſe; inprimis ſi cum præcedentibus concurrat, curſu nempe & equitatione.

NIXUS. De hoc dictum fuit numero primo hujus paragraphi.

PLETHORA. De hac dictum §. 106, ubi ſimul conſtitit, nimiam copiam boni ſanguinis producere inflammationem. Verùm hæc cauſa generalis eſt, & in toto corpore phlegmonen producere poteſt; unde requiritur alia cauſa concurrens cum plethora, quæ facit, ut in renibus potiùs hoc malum naſcatur; uti v. gr. dum plethoricus equitat diu & validè, vel curru per vias difficiles vehatur celeriter.

DIURETICA ACRIA, VENENA. Quantùm cantharides, & acria multa alia inſecta, irritent & inflamment ſæpe urinæ vias, ſatìs notum eſt. Acria autem §. 375, meritò inter cauſas inflammationis numerata fuerunt: ſi ergo talia ingerantur, quæ peculiari ſuâ indole potiùs in renes, ureteres, veſicam agunt, & ſimul acria admodum ſunt, patet ſatìs, inflammationem inde metuendam eſſe in his partibus. Verùm & longè ſubtiliora venena ſimilem labem produxiſſe conſtat; uti in ſe ipſo factum doluit *Tachenius* (c). Ille enim,

(a) Serm. XI. Cap. XVI. pag. 268.
(b) De Cauſis & Signis Morbor. Acutor. Lib. II. pag. 22.
(c) H. Boerhaave Inſtit. Medic. §. 746.
(d) Hippocr. Chemic. Cap. XXIV. pag. 149.

Digitized by Google

arſenicum repetitis ſublimationibus fixum reddere tentans, poſt multas ſublimationes, dum vas chemicum recluderet, ſenſit ſuaviſſimum inde exſurgere halitum, quem inſpiravit incautus: verùm poſt horæ dimidium inter alia peſſima ſymptomata & ſanguinem minxit cum ardore intolerabili.

4. In hyſtericis mulieribus, & viris hypochondriacis miramur, ab animi affectu illico urinam ad plures libras quandoque reddi, aquoſam, penitus inodoram & inſipidam. Verùm inde novimus, ſecretionem fieri longè copioſiorem quàm antea; ſimúlque adeo ſtrictos eſſe ductus uriniferos in renibus, ut nihil tranſmittant niſi ſolam tenuiſſimam & aquoſam ſanguinis partem. Si ergo pergat, vel renovetur ſæpius talis cauſa, ſanguis, liquidiſſimâ parte orbus, hærere poterit in vaſorum arterioſorum ultimis anguſtiis; vel &, majori vi in renes impulſus, dilatata minorum vaſorum orificia ingredi, dum per anguſtos illorum fines tranſire nequit. Utroque modo renum inflammatio produci poterit. Præterea videmus in talibus ægris mirabili ſpaſmo & vaſa majora contrahi, ut nihil tranſmittere poſſint; uti docet pallor & faciei contractio cadaveroſa, ferè à levi etiam terrore in his nata. Quandoque & œſophagus, adeo patulus, ita conſtringitur, ut nihil omnino tranſmittere poſſit per aliquot horas: idem in ventriculo & inteſtinis à ſimili cauſa contingere novimus. Unde non mirum videbitur, in hyſtericis & hypochondriacis affectibus renalia vaſa adeo conſtringi per ſpaſmum poſſe, ut ſolitos humores tranſmittere nequeant. Verùm talis vaſorum anguſtatio inter cauſas inflammationis enumerata fuit §. 375. Obſervationes autem practicæ confirmant, in hyſtericis quandoque ſic conſtringi vaſa renalia, ut vel nihil omnino, vel parum admodum, urinæ tranſmittant. Ita legitur (*a*), monialem hyſtericam poſt ventris dolores, motus convulſivos, & inflationes, incidiſſe in urinæ ſuppreſſionem, illámque poſtea urinam evomuiſſe per quadraginta dies & ultra; & toto hoc tempore nullam emingebat urinam, niſi unciam circiter quotidie, quæ cathetere in veſicam immiſſo educebatur. Ceſſavit ſponte hæc iſchuria, rediens poſt ſex ſeptimanas denuo, cum tali contractione urethræ, ut catheter nullo modo in veſicam introduci potuerit. Per vomitum autem reddebatur urina, nullis ventriculo contentis intermiſſis. Mirabilis talis alvi & urinæ ſuppreſſio in Judæa virgine hyſterica habetur & in *Actis Petropolitanis* (*b*), à celeberrimo Viro *Petro Antonio Michelotto* deſcripta, quæ & in *Actis Eruditorum* (*c*) legi poterit. Rariùs autem à ſpaſmis hyſtericis inflammationes producuntur, quia plerumque in talibus ægris ſanguis diutior eſt; & ſi natæ fuerint, facilè reſolvuntur, modò ſpaſmus ceſſet. Verùm contingit aliquando, aſperum, nec magnum tamen, calculum in pelvi, vel uretere alterutro, hærentem, ita irritare ſenſiliſſimas has partes, ut uterque ren ſpaſmodicè conſtrictus ſit adeo, ut nihil urinæ in veſicam demittat. Quandóque talem iſchuriam obſervavi in illis, quibus primâ vice calculus à rene per ureterem deſcendebat in veſicam, licèt nulla ſuſpicio

(*a*) Academ. des Sciences 1715. Hiſt. pag. 15.
(*b*) Tom. I. pag. 368. & ſuiv.
(*c*) Menſe Novemb. Anni 1716. pag. 517. & ſeq.

Digitized by Google

foret in altero rene aliquid vitii hærere: ſimulac autem, calculo in veſicam delapſo, acerrimi illi dolores nephritici ſedabantur, urina poſt paucas horas prodibat copioſa. Calculus verò, poſt aliquot dies cum urina expulſus, aſper quidem erat, ſed mole adeo parvus, ut vix videatur credibile, ureterem à tali calculo obturari potuiſſe: neque patebat ulla alia ratio, quare urinæ ſecretio per alterum renem fieri non potuerit, niſi hoc conſtrictioni ſpaſmodicæ vaſorum renalium ob acerrimum dolorem adſcriberetur. Fateor quidem, ſuſpicionem eſſe poſſe, alterum renem per morbos prægreſſos jam inutilem redditum fuiſſe, vel ureterem calculo majori, dudum impacto, penitus obturatum; verùm vidi talem urinæ ſuppreſſionem in ægris in quibus nulla ſigna prægreſſa docuerant, in altero rene tale malum adeſſe. Sequens autem Obſervatio practica, quam debeo egregio Medico *Paulo de Wind*, Medioburgi apud Zelandos Medicinam ſumma cum laude exercenti, nec minori dexteritate in graviſſimis Chirurgiæ Operationibus celebri, confirmabit, credo, ulteriùs, modò dicta. Mulieri poſt partum felicem, lochiis debito modo prodeuntibus ſupprimebatur omnino urinæ excretio. Nullus autem teneſmus urinæ reddendæ aderat, nec tumebat veſica: levem tantùm dolorem in ſiniſtro abdominis latere percipiebat. Variis fruſtra tentatis, quinto à partu die catheter in veſicam immittebatur, abſque ulla evacuatione urinæ. Die ſequenti vomitus continuus ferè ortus fuit, & quamvis lochia fluere pergerent, & nulla febris adeſſet, periit undecimâ poſt partum die; totóque hoc tempore bis tantùm paucas urinæ guttas excreverat ægra. Aperto cadavere nullum vitium in utero, veſica, ureteribus, inventum fuit, uti nec in viſceribus abdominalibus; verùm utrique renes apparebant inflammati, neque tamen tumebant præternaturaliter. In ſiniſtro rene inveniebatur aſper calculus, piſum magnitudine æquans. Admodum veroſimile videtur, ultimis illis parturientis nixibus calculum aſperum reni validè impactum fuiſſe, unde ſpaſmodicâ contractione utriuſque renis vaſa ſic conſtricta fuerint, ut impediretur omnis urinæ ſecretio ad mortem uſque.

§. 995. SI ſumma inflammatio hæc vaſcula occupat, ita ſæpe ſtringuntur, ut nihil reddatur lotii: aliquando ut valde parum, pellucidum, tenue, aquoſum, quod peſſimum. Irritatis ſæpe nervis cohærentibus, & vicinis, dolores & convulſiones facit per ſtomachum, meſenterium, inteſtina, ureteres; unde ructus, nauſea, vomitus, dejectiones alvi, ileus, urina intercepta, crurum ſtupor, horum immobilitas, lumborum ardor.

Dictum fuit ad §. 993, quòd vaſa majora, immeabili ſanguine repleta, ſic turgere poſſint, ut vicina minora comprimant, omnémque ſecretionem urinæ impediant: vel ſi quid adhuc tranſprimatur per vaſa minora, illud merè aquoſum & tenue eſt, adeóque acriores ſales & olea ſanguinis, per urinam naturaliter eluenda, retinentur, & ſic brevì tenerrima corporis vaſcula deſtruuntur, & mors ſequitur; præcedentibus ſemper ferè ſignis cerebri affecti,

delirio, ſopore, convulſionibus. Unde *Aretæus* (*a*) nihil magìs timuit in renum acutis morbis, quàm urinæ interceptionem, illos celerrimè perire dixit, qui nihil omnino emittunt, notátque, tremores, convulſiones, diſtentiones, ſequi urinæ ab hac cauſa retentionem; utì etiam ſomni interrupti, & cum terrore è ſomno evigilationes, delirium, ſopor profundus, ibidem inter ſymptomata hujus morbi enumerantur. Doluit *Hildanus* (*b*), primogenitum filium ſeptennem ſic periiſſe: corripiebatur enim dolore lumborum cum febre & urinæ ſuppreſſione, & licèt plures celeberrimi Medici omnem opem adhiberent, ſeptimâ morbi die moriebatur. In cadavere autem inſignis renum & vicinarum partium inflammatio, jam gangrænoſa reddita, inveniebatur.

IRRITATIS ſæpe nervis cohærentibus, &c. Ad §. 993, jam notatum fuit, à renibus inflammatis varia ſymptomata quandoque produci in aliis partibus corporis licèt cauſa mali in ſolis renibus hæreat, atque ideo ſæpe turbari diagnoſin hujus morbi, cùm tot aliæ partes in ſuis functionibus lædantur.

Nunquam evidentiùs hoc apparet, quàm dum calculus à rene per ureterem in veſicam tranſit, & ob molem vel aſperitatem in hoc tranſitu ſenſiles illas partes irritat. Symptomata enim hìc enumerata ferè omnia tunc obſervantur, & quandoque etiam exercitatos in praxi viros fallunt, ſi æger primò calculoſæ nephritidis inſultu laboraverit. Error autem hìc in diagnoſi raròò ullum damnum adfert, cùm cura antiphlogiſtica, & emollientiſſima remedia, potata, vel per clyſmata injecta, æquè proſint nephriticis quàm ileo laborantibus, utì jam antea dictum fuit. Interim tamen prudens Medicus, hujus difficultatis gnarus, non temerè definiet morbi ſpeciem; præcipuè ſi attendat, & inteſtinorum morbos quandoque, irritatis nervis cohærentibus & vicinis, ſtipari talibus ſymptomatibus, quæ docere videntur, quòd in renibus aut veſica malum lateat. Monuit hoc *Aretæus*, ubi de colicis agit (*c*). Dicit enim: Si in colicis *ren & veſica in partem hujus doloris adducuntur* (ξυμπαθίᾳ πόνῳ), *iſchuria fit. Iſtis alia pro aliis accedunt. Miraculum autem his majus eſt, quòd in teſtes & cremaſteras inopinatus dolor invadit. Multos Medicorum hæc communicatio morbi* (ξυμπαθείη) *latet: ſiquidem nonnunquam & cremaſteras exſecuerunt propriam morbi cauſam eos continere opinati, quo circa & his pro aliis alia fiunt.* Imò quandoque poſt ſymptomata, quæ renes aut veſicam laborare docent, ſequitur ileus, & quidem lethalis, utì videtur indicare *Hippocrates* (*d*) dicens: *Quibus ex ſtranguria volvulus ſuccedit, intra ſeptem dies intereunt, niſi obortâ febre copioſa urina effluat.* In commentario ad hunc aphoriſmum ſcripto *Galenus* dubitare videtur, an quidem genuinus ſit, & an *Hippocrates*, vel ullus alius, unquam talem caſum obſervaverit. Bonâ tamen fide adfirmare poſſum, me talem caſum vidiſſe, qui ad amuſſim reſpondebat huic

(*a*) De Cauſis & Signis Morbor. acut. Lib. II. Cap. IX. pag. 22.

(*b*) De Lithotomia veſicæ Cap. XXV. pag. 749.

(*c*) De Cauſis & Signis Morbor. diuturn. Lib. II. Cap. VIII. 59.

(*d*) Aphor. 44. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 276. & Coac. Prænot. n°. 475. Charter. Tom. VIII. pag. 879.

Digitized by Google

aphoriſmo, ubi æger ſtranguriâ laborans, dein iliaco dolore correptus, febre natâ, quæ priùs vix aderat, affatim urinam emiſit, & evaſit. Raro tamen hoc contingere, ſatis credo, cùm in numeroſa praxi, viginti quinque annorum ſpatio, tantùm ſemel mihi hoc videre contigerit. Videtur autem & *Hippocrates* in alio loco (*a*) agnoviſſe, quòd dubia ſequatur ex ſimilibus ſymptomatibus diagnoſis, dum dicit: *Urinæ ſuppreſſio & pondus in imo ventre, ut plurimùm, ſtranguriam futuram ſignificat, ſin minùs, alium morbum, ex quo ægrotare ſolet.* Unde apparet, magnâ cautelâ in diſtinguenda nephritide ab aliis malis opus eſſe. Mira & obſervatio apud *Jacotium* legitur (*b*), ubi in corde & thorace morboſa cauſa inveniebatur, unà cum ſymptomatibus nephriticis. Ita autem habet: *Ac certè vidimus in doctore Arelatenſi urinæ difficultatem cum maximo renum dolore, & arenulis rubentibus, cujus diſſecto cadavere renes integri inventi ſunt, ſed in thorace hydrops, & concretus in corde lapis.* Plurima certè alia obſervantur in corpore humano, quæ docent, quibuſdam partibus irritatis, motus fieri validiſſimos in aliis, per quos illud irritans vel gravans tolli poſſet. Dum in puerperio uteri os à tumentibus aquis vel capite infantis incipit dilatari, dolores fiunt in lumbis, & ſpaſmi validi muſculorum abdominalium, aucti magìs magíſque, prout aperitur os uteri. Tandem fiunt in ultimo puerperii nixu ſummi dolores, & tam valida contractio muſculorum abdominalium & diaphragmatis, ut fœtus exprimatur, quandoque ſolutâ cohæſione oſſium, quæ pelvim conſtituunt. Ne autem credatur, fœtum in utero hærentem motu ſuorum membrorum irritare vicinas partes, atque inde validiſſimos fieri ſpaſmos, non verò ab irritatione orificii uterini, conſiderandum eſt, quòd perita Obſtetrix tangens orificium uteri ibi primum ſignum percipiat ſecuturi mox doloris, & quòd poſt puerperium à grumo ſanguinis tranſituro per os uteri iidem dolores renoventur. De his autem poſtea in capitulo *de Morbis Puerperii* pluribus agetur. Ideo autem puerperii dolores pro exemplo allegavi, quòd doceret, irritatis partibus nervoſis dolores & ſpaſmos per vicinas partes propagari; & quia *Hippocrates* (*c*) nephriticorum acerbos adeo quandoque dolores comparavit cum partûs laboribus. De renum morbis enim agens habet ſequentia: *Dolores eum ad hypochondrium & ilia premunt, & ad lumbos lumborúmque muſculos, & patitur ſimilia ac mulier partûs doloribus correpta.* Pariter & *Aretæus* (*d*) de nephritide calculoſa agens eodem vocabulo ὠδῖνας utitur, ut ſummum illum teneſmum reddendæ urinæ, quæ in his ægris obſervatur, deſignaret.

§. 996. SANATUR bonitate naturæ, & morbi: 1°. per reſolutionem. 2°. urinâ copioſâ, ruſâ, craſsâ continuato fluore redditâ ante diem morbi ſeptimum aut ad ſum-

(*a*) Coac. Prænotion. n°. 591. Ibidem Tom. VIII. pag. 887.

(*b*) Coac. Præſag. Hippocr. cum Commen. Holleri & Jacotii pag. 824.

(*c*) De Internis Affectionibus Cap. XVIII. Charter. Tom. VII. pag. 651.

(*d*) De Cauſis & Signis Morb. diuturn. Cap. III. pag. 53.

Digitized by Google

mum quartum-decimum 3°. Hæmorroidibus initio morbi largè fluentibus.

Conſideratur, in curatione, nephritis ut morbus inflammatorius, nullâ diſtinctione factâ ratione cauſarum remotarum. Sive enim à calculo, ſive ab aliis cauſis §. 994, enumeratis, renum inflammatio nata fuerit, cura non differt, uti & ad §. 1000, dicetur.

Verùm in aliis morbis inflammatoriis, antea pertractatis, patuit, duplicem eſſe ſanationem, ope nempe ſolius naturæ, vel per artem; quod & hîc obtinet, & ideo ſequenti paragrapho de ſanatione hujus morbi per artem agetur; hâc verò conſiderabitur, quomodo natura, abſque multis artis adminiculis, hunc morbum ſanet. Præterea §. 886, patuit, ſanationem, quæ naturæ auxilio fit, duplicem eſſe; vel enim ſanantur tunc morbi reſolutione benignâ, vel coctione & excretione materiæ morboſæ. Verùm ut hæc ſanatio ope ſolius naturæ fiat, debet & illa integra eſſe, & morbus non adeo gravis. Quod utrumque ex levitate ſymptomatum morbi cognoſci poterit. Quò plures enim functiones læſæ fuerint, & quò graviùs, eò minor naturæ integritas, pejórque morbus, & contrà.

1°. Quid ſit reſolutio morbi inflammatorii, & quænam requirantur, ut hæc ſperari poſſit, antea in Hiſtoria peripneumoniæ §. 830. n°. 1, & pleuritidis §. 887, dictum fuit.

2°. Hæc eſt illa curatio, quæ quidem ope naturæ fit, non tamen per ſimplicem reſolutionem, ſed per coctionem & excretionem materiæ morboſæ, de qua in præcedentibus morbis inflammatoriis jam aliquoties dictum fuit. Simul autem tunc apparuit, ſatìs frequenter in morbis materiam morboſam, ſolutam, & mobilem redditam, cum urina excerni. Verùm ubi in renibus ipſis morbus hæret, facilè patet, omnium commodiſſimam & maximè naturalem viam eſſe materiæ morbi ſolutæ per ureteres in veſicam: ſimulac enim materies inflammatoria fiſtulis renalibus impacta hærens ſolvitur, apta evadit, ut per illarum extrema propellatur, & in pelvim delabatur. Ideo in renum doloribus vel calculorum, vel urinarum craſſarum, mictionem exſpectandam eſſe monuit *Hippocrates* (*a*) dicens: *Renum dolor repentinus, cum urinæ ſuppreſſione, calculorum aut urinarum craſſarum mictionem ſignificat.* Et *Aetius* (*b*) de renum inflammatione agens, dixit: *A concoctis inflammationibus urinæ his prodeunt multæ & craſſæ, & in quibus bonum eſt quod ſubſidet, atque hæ ipſæ maximè judicant ac ſecernunt morbum: aquoſæ autem mictiones, & puræ ac pellucentes, ægre morbum ſecerni indicant.* Ubi notandum eſt, quòd *Aetius* laudaverit illas urinas, quæ bonam hypoſtaſin habent; quod in aliis morbis inflammatoriis §. 830. 888. 923, pariter notatum fuit. Verùm in nephritide inflammatoria & illæ urinæ bonæ ſunt, quæ craſſæ excernuntur, licèt non ſubſidant, vel ſedimentum inæquale, & divulſum habeant;

(*a*) Coac. Prænot. n°. 589. Charter. Tom. VIII. pag. 887.

(*b*) Sermon. XI. Cap. XVI. pag. 270.

quod

Digitized by Google

quod in aliis morbis ſuſpectum haberetur. Ratio autem hæc eſt, quia in aliis acutis morbis materia morbi ſoluta & mobilis reddita debet per pulmones tranſire, ſanguini miſceri, & cum illo per vaſa moveri, antequam ad renes venire poſſit; nec integra illico per hanc viam exit, adeóque repetitâ pulmonis & vaſorum actione magìs ſubigitur & lævigatur, ſícque apta evadit, ut ſedimentum copioſum & æquabile in urina faciat. In renibus autem poteſt eadem hæc morbi materies, ſolvi tantùm incipiens & crudior adhuc, illico cum urina exire, nec opus habet, ut ſanguinis maſſæ permiſceatur antequam exeat. Vidi ſic in nephritide inflammatoria optimo cum eventu excretam urinam craſſam, fuſcam, potum *Caffeæ* dilutiorem referentem; qualis urina in aliis morbis non adeo boni ominis foret. Verùm *Hippocrates* (*a*), poſtquam de urinis variis egiſſet, tanquam ſignis, ex quibus præſagia in morbis deduci poterant, optimè monuit ſequentia: *Ne verò te fallat, ſi veſica aliquo morbo laborans hujuſmodi urinas reddat; non enim totius corporis, ſed ipſius per ſe indicium eſt.* Facilè autem patet, idem hoc monitum æquè locum habere in renum morbis, à quibus directâ viâ urina in veſicam derivatur. Unde *Galenus* (*b*), hunc textum *Hippocratis* explicans, extendit hoc monitum etiam ad renum affectus.

Ut autem fiat ſanatio integra, non verò exitus in alium morbum, debet talis urina ante ſeptimum diem exire, quia aliter meritò exſpectatur ſuppuratio futura, utì §. 1001, dicetur. Idem & in peripneumonia §. 830, & in aliis morbis inflammatoriis, notatum eſt. Ubi autem morbi vehementia minor eſt, & materia morbi lentiùs ſolvitur, tunc & poſt ſeptimum diem alio die critico ſimilis urina profuiſſe obſervata eſt; verùm poſt decimum quartum diem ſuppuratio, vel ſcirrhoſa renum inflammatorum induratio, potiùs metuenda eſt, quàm ſanatio per excretionem materiæ morboſæ, cùm tanta temporis mora ſatìs indicet, illam difficulter ſolvi & mobilem reddi poſſe.

3°. His largè fluentibus, & copia & impetus ſanguinis à renibus derivantur. Minuitur enim reſiſtentia ſanguini, qui per viſcera abdominalia movetur, adeóque per cœliacam & utramque meſentericam tranſibit majori copiâ, ſícque minùs urgebuntur renes. Unde monetur in textu, quòd tunc inprimis proſint hæmorrhoides, quando in initio morbi fluunt. Unde videntur, non adeo prodeſſe, quatenus materiam morboſam evacuant, verùm potiùs quatenus, impetu ſanguinis in vaſa infarcta renum, minuto, non adigitur tantâ vi in majores vaſorum anguſtias obſtruens materia, & ideo faciliùs poſtea reſolvi poteſt. Antea vidimus §. 779, phreniticis prodeſſe hæmorrhoides fluentes, utì etiam pleuriticis §. 888. n°. 1. In nephritide autem illa prodeſſe *Hippocrates* (*c*) monet; *melancholicis & nephriticis ſuccedentes hæmorrhoides bonum.* Et *Galenus* (*d*) ſe obſervaſſe teſtatur, evacuatione per hæmorrhoides conſuetâ intempeſtivè cohibitâ, quoſdam nephritide correptos fuiſſe.

(*a*) In Prognoſtic. Charter. Tom. VIII. pag. 637.

(*b*) Ibidem pag. 638.

(*c*) Aphor. XI. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 254.

(*d*) Comment. 3. in Lib. Hippocrat. de alimento. Charter. Tom. VI. pag. 271.

Quomodo autem hæc ſalutaria naturæ morbos curantis molimina promoveri debeant, & quænam tunc conveniant remedia, dictum fuit ad §. 889, ubi de pleuritide per ſimiles evacuationes curata, agebatur.

§. 997. SANATUR, ubi in ſtatu inflammationis per ſua ſigna noſcitur (993. 995.): 1. per remedia generalia omni inflammationi ſanandæ propria, venæſectionem, avulſionem, dilutionem. 2. decocta lenia, emollientia, anti-phlogiſtica, magnâ copiâ ingeſta. 3. clyſmata, fomenta, balnea, ex iiſdem conſtantia. 4. victu humido, leni, quiete, vitatione lecti calidi, inprimis autem decubitûs in dorſo.

Ubi autem morbus gravior eſt, nec apparent illæ evacuationes, per quas Obſervatio docuit, hunc morbum quandoque curari, tunc opus eſt per artem ſuccurrere.

1°. De his remediis & in cura inflammationis, & in morbis inflammatoriis antea pertractatis, jam ſæpius dictum fuit. Cavendus enim eſt quàm maximè in hoc morbo exitus inflammationis, in ſuppurationem, æquè ac in aliorum viſcerum inflammationibus. Fortè crederetur, in nephritide minùs eſſe diſcrimen ſuppurationis, quia in renibus natus abſceſſus dum rumpitur, pus per ureteres in veſicam delabi, & ſic cum urina educi poſſet. Verùm patebit paulò pòſt, puri quidem evacuando commodam & brevem ſatìs viam in renibus eſſe, ſed tamen ulcus in renibus natum difficillimè ſanari.

2°. Horum uſus pariter antea ſæpius in morbis inflammatoriis commendatus fuit. Quàm maximè autem notandum eſt, ſola hìc prodeſſe, quæ leniſſima ſunt, ne irritentur partes inflammatæ. Cùm enim in hoc morbo quandoque urina & parciùs & cum difficultate prodeat, contigit, ut ægri, imò & quandoque Medici, ad acriora diuretica in hoc morbo confugerint, qualia ſunt terebinthina, & huic ſimilia alia nativa balſama, utì & millepedes, &c. Prudenter ſanè monuerant veteres Medici, à ſimilibus in hoc morbo abſtinendum eſſe: ita *Trallianus* (a) jubet eligi talia remedia, quæ omnis roſionis & acrimoniæ expertia ſunt (ὅσα τὸ ἄδηκτον ἔχει); & hinc aquoſam mulſam commendat; imò etiam à diureticis mollioribus quandoque in hoc morbo metuiſſe videtur, & ab ipſa mulſa; ſolámque aquam tepidam copioſam exhiberi juſſit. Similem cautelam in cura hujus morbi apud *Æginetam* (b) legimus. In *Materia Medica* ad hunc numerum talium remediorum formulæ habentur.

3°. Clyſmata ex molliſſimis decoctis parata proſunt, quia inteſtina craſſa evacuant, ſuppoſitos colo renes fovent, laxant, emolliunt; qualia & *Ægineta* (c) laudavit. Celeberrimus *Fridericus Hoffmannus* (d) credidit, ideo inprimis re-

(a) Lib. IX Cap. v. pag. 540. 541.
(b) Lib. III. Cap. XLV. pag. 46. verſâ.
(c) Ibidem.
(d) Medic. ration. ſyſtem. Tom. IV. part. 1. Sect. II. Cap. VIII. pag. 465.

Digitized by Google

nem ſiniſtrum nephriticis malis frequentùs affici, quia proximè ipſi adjacet flexura coli, flatibus aut fæcibus induratis quandoque diſtenti, adeóque vicinum renem comprimentis. Multùm ergo proderit, ſi inteſtinum colon vacuum fuerit. De balneorum autem & fomentorum uſu, quatenus illa reſolvendo, laxando, &c, agunt, dictum fuit in pleuritide ad §. 889. n°. 2, & §. 890. n°. 2; & ad renum morbos laudantur ab *Hippocrate*(*a*). Omnia hæc pulchre collegit *Celſus* (*b*), qui ſic habet. *Oportet conquieſcere; cubare molliter: ſolvere alvum; ſi aliter non reſpondet, etiam ducere: ſæpe deſidere in aqua calida: neque potionem frigidam aſſumere: abſtinere ab omnibus acribus, ſalſis, acidis, pomis: bibere liberaliter.* Verum quidem eſt, quòd dein piper, porrum, ferulam, commendet, ut urina ab his moveatur, ſed contextus ſermonis ſatìs docet, illa non habere locum in morbi initio, crudâ adhuc exiſtente materiâ inflammatoriâ, verùm ubi illa jam ſubacta & mobilis reddita eſt.

4°. De victu in morbis acutis, & neceſſariâ quiete, jam ſæpius dictum fuit. Hìc autem quàm maximè leniſſima conveniunt, quia acria ſanguini miſta per urinam exire ſolent pro magna parte; adeóque irritarentur ab acriori urina renes inflammati. Unde *Aetius* (*c*), dum in hoc morbo abſtinendum eſſe à cibo jubet primo die, monet ſimul inediam in multos dies non debere extendi: *Urinæ enim puriores & acriores per inediam redditæ, vehementiſſimos morſus infligunt: itaque in principio ſorbitionibus tenuibus prorſus lenientibus connutrire oportet, & aquæ calidæ potu.*

Quantùm autem emolumenti in morborum inflammatoriorum cura habeatur, ſi ſubinde à lecto abſtineant ægri, *Sydenhamus* (*e*) docuit, monens, fruſtra venæſectionem, & ſumma refrigerantia remedia, eſſe ad moderandum æſtum febrilem, ſi jugi calore lecti incaleſcat æger. Magìs autem adhuc nocebit lecti calor renibus inflammatis, quia homini in lecto decumbenti dorſum magìs caleſcit quàm reliquum corpus, à pondere corporis preſſis his partibus; omnium maximè ſi reſupini in dorſum decumbant, tunc enim à mole viſcerum incumbentium renes comprimuntur. Fomenta ex molliſſimis remediis parata calidè adhibenda renum regioni ſuaſerunt veteres Medici (*f*); ſed ſimul monuerunt à valde calidis abſtinendum eſſe, metuentes ſuppurationem renum inde futuram. Pariter & damnaverunt frigida, quæ in ſcirrhum convertere poſſent inflammata loca. Cùm autem extrema omnia ubique fugienda dictet prudentia, hoc inprimis in curatione renum inflammatorum obſervandum eſſe monuerunt.

§. 998. SI nimia ſymptomata doloris, vel convulſionis, urgent, opiata proſunt.

(*a*) De internis affection. Cap. XVII. & XVIII. Charter. Tom. VII. pag. 650. 651.
(*b*) Lib. IV. Cap. X. pag. 217.
(*c*) Serm. XI. Cap. XVI. pag. 267. 268.
(*d*) Sect. III. Cap. III. pag. 205.
(*e*) Trallianus, Lib. IX. Cap. V. pag. 542. Ægineta, Lib. III. Cap. XLV. pag. 46. verſâ.

Quanta fiant quandoque ab irritatis nervis cohærentibus & vicinis mala in nephritide, §. 995, dictum fuit. Imò hæc ſymptomata adeo ſæva aliquando ſunt, ut & ægri patientiam ſuperent, & vires proſternant quàm maximè; imò & nova mala producant, inprimis in nephritide calculoſa. Dum autem cauſa horum malorum ſæpe tam ſubitò tolli nequit, nihil ſupereſt, niſi ſopire acerrimi doloris ſenſum; quo facto ſilent ſæva illa ſymptomata, tolluntur ſpaſmi inteſtinorum & ventriculi, vaſorum inflammatorum nimia conſtrictio laxatur, vires ægri blandâ quiete refocillantur, & feliciter ſuccedit cura. De egregio hoc opiatorum uſu pluribus egi antea ad §. 202. 229. Verùm & tunc ſimul monitum fuit, hæc remedia doloris ſenſum tantùm tollere, non autem ſemper doloris cauſam; adeóque omni curâ pergendum eſt in uſu illorum remediorum, quæ morbi cauſæ debellandæ idonea ſunt. Rarò autem his opiatis utuntur prudentes Medici, niſi priùs in morbis acutis inflammatoriis per ſanguinis miſſionem, aliáque apta remedia, inflammationis vehementiam minuerint. Ita *Ægineta* (*a*) papaver in clyſmate commendavit ad hunc morbum. *Aetius* (*b*) autem & internum papaveris & opii uſum laudat ad levandos dolores.

§. 999. VOMITUM autem nimium, morbi ſymptoma, ſæpe ingeſtu tepidæ mellitæ juvare prodeſt.

Ubi de vomitu agebatur §. 652, conſtitit, diaphragmatis & muſculorum abdominalium convulſivam validámque conſtrictionem in omni vomitu adeſſe, & hac vi ventriculi contentorum fieri violentam expulſionem. Ex renum autem ſitu patet, vomitûs tempore illos validè concuti debere. Si jam conſideretur, per ipſam vomitûs actionem accelerari multùm ſanguinis per vaſa motum, ſimúlque renes inflammatos agitari ruditer, ſatìs patet, renum inflammationi vomitum nocere potiùs quàm prodeſſe. Verùm ubi à calculo, in pelvis renalis anguſtiam vel ureterem pulſo, nephritis oritur, tunc vomitus prodeſſe poteſt, quatenus per hos concuſſus calculus promovebitur veſicam versùs, inprimis ſi ſimul emollientibus decoctis, oleo amygdalarum, &c, aſſumptis, laxentur viæ & lubricentur. In tali caſu proderit aquæ tepidæ mellitæ repetitâ ingeſtione facere, ut ægri faciliùs & minori cum anxietate vomant. Notum enim eſt, nihil moleſtiùs eſſe, quàm ſi vacuo jam ventriculo conatus ad vomendum pergat. Videantur & illa, quæ in Commentariis §. 654, habentur. De ſignis autem calculi renalis poſtea ad §. 1422, dicetur.

§. 1000. ATQUE hac ſola methodo tutò curatur ipſa nephritis à calculo, renibus, ureteribúſve, impacto orta.

(*a*) Ibidem. (*b*) Serm. XI. Cap. XVI. pag. 162.

Digitized by Google

Calculus in renibus concretus, iners corpus eſt, quod mole ſuâ & aſperâ figurâ irritare poteſt ſenſiles partes, quas tangit, illáſque inflammare. Pluribus Obſervationibus conſtitit, calculos etiam ſatìs magnos, ſed læves, inventos fuiſſe in cadaveribus hominum, qui nunquam ſuſpicati fuerant, ſe hoc morbo laborare. Verùm ubi aſperitate ſuæ figuræ lædit partes, vel ureterum anguſtiâ retinetur, tunc inflammantur loca, in quibus hæret, & fiunt omnia illa mala, quæ §. *993*, & *995*, recenſentur. Inflammata loca tunc tument, & tantò fortiùs apprimuntur calculo, quantò magìs augetur inflammatio. Optimè hoc notavit *Aretæus* (*a*), dum in curatione calculi renalis commendat ſanguinis miſſionem. Dicit enim: *Inflammatio colligata tenet omnia: evacuatio autem ſolutio eſt phlegmones.* Dein laudat illa, quæ emolliunt & lubricant, externè applicata & internè ſumpta. Sola enim methodus hæc tuta eſt, per quam inflammatio partium à calculo preſſarum, vel læſarum, præcaveri poteſt; vel tolli, ſi jam nata fuerit, ſimúlque laxari viæ, per quas calculus à renibus ad veſicam tranſire debet. Verùm omnia illa, quæ §. *997*, laudata fuerunt, hunc effectum præſtant, adeóque & nephritidi calculoſæ curandæ utiliſſima ſunt; quod & poſtea, ubi *de calculo* peculiari capitulo agetur, ulteriùs confirmabitur, ubi & ſimul de lithontripticis dicendum erit. Plures autem ſunt in illa opinione, ac ſi diuretica acriora conducerent ad promovendum calculum per ureteres in veſicam, quatenus copioſiori urinâ ſecretâ calculus propelleretur. Verùm urina per tenuiſſimas & numeroſiſſimas fiſtulas renales ſecreta ſenſim depluit in pelvim & ureteres, neque ab acerrimis etiam diureticis aucta hæc ſecretio unquam efficere poterit, ut urina motûs accelerati impetu calculum protrudat. Nocent autem hæc, quia acri ſtimulo febrim, inflammationis comitem, augent, & urinam reddunt acriorem; unde loca hæc dolentia magìs irritantur, & omnia mala augentur. Sola ergo lenia, aquoſa, emollientia, hîc proſunt, unà cum blandis oleoſis, ut urina fiat dilutiſſima, omnis ferè acrimoniæ expers, & copioſa ſimul; ſícque laxentur partes conſtrictæ, demulceantur loca dolentia, lubricæ reddantur viæ. In *Materia Medica* ad hunc numerum plura recenſentur remedia, quæ copioſæ aquæ infuſa, vel & diluta, huic indicationi ſatisfacere poterunt.

§. 1001. SI cauſæ nephritidis magnæ, nec malum reſolvitur (*996.*), nec ſanatur (*997.*), ſed excurrit ultra ſeptimum diem, abſceſſus metuendus; quem fieri, docet remiſſio doloris, ejus in pulſationem mutatio, horror ſæpe recurrens, gravitas, ſtupórque partis; jam factum eſſe docet prægreſſus priorum, tum pulſus, ardor, tenſio in loco, urina purulenta, fœtida, inſtar urinæ ſalſæ putrefactæ: ſimulac abſceſſus ille factus ſcitur, utendum valde maturantibus primò & emollientibus, dein purulentâ apparente urinâ, diureticis puris ex aquis medicatis, ſero lactis, ſimilibúſque, uſurpatis ſimul balſamicis.

(*a*) De Curatione Morbor. Acutor. Lib. II. Cap. III. pag. 130.

Digitized by Google

Quomodo, & quibus de cauſis, inflammatio in ſuppurationem tranſeat, dictum fuit ad §. 387. Antea autem in peripneumoniæ & pleuritidis Hiſtoria fuerunt enumerata illa ſigna, quæ docent Medicum, inflammationem, internas corporis partes occupantem, in ſuppurationem abire, quæ hic eadem occurrunt; ut remiſſio doloris, pulſatio, horrores vagi, &c; adeóque hæc non repetam. Si autem hæc ſigna manſerint per aliquod tempus, novimus abſceſſum in renibus non fieri, ſed jam factum eſſe, & tunc nova ſymptomata accedunt ob diſtractionem aut compreſſionem partium vicinarum à vomica renali nondum aperta, ſed pure collecto turgente. Signa autem præcipua *Galenus* (*a*), optimè recenſuit ſequentibus: *Si dolores cum horrore interpolato inordinatim fieri videantur, & febres abſque ullo ordine; tum pronum in ventrem decumbere juſſum, atque interdum in alterum latus, ut ſublimis ſit affectæ partis ſitus, laborantem interroga, num circa renem dolentem veluti ſuſpenſi cujuſdam ponderis ſenſum percipiat. Etenim quum hæc ipſi acciderint, abſceſſum colligi conjicere oportet.* Quandoque & alia ſymptomata vomicam renalem comitantur: vidi ſic in ægro tali dolorem urentem quaſi ad ſcapulam & axillam uſque ejuſdem lateris protendi. *Hippocrates* (*b*) renibus ſuppuratis ſtranguriam adeſſe dixit. Verùm hæc non adſunt in omnibus ægris, ſigna verò à *Galeno* enumerata ſemper obſervantur. Ubi autem brevì rumpetur abſceſſus maturus, tunc loco obtuſi & gravantis doloris acutus percipitur, dum ſenſim dilacerantur membranæ pus collectum coercentes, & jam rupturæ proximæ ſunt. Cognitionem autem ulceris renalis confirmat, ſi, illo rupto, pus per ureteres delapſum cum urina exeat. Solet autem pus, ruptâ vomicâ, prodiens ferè ſemper fœtidum eſſe, inprimis ſi diu vomica renum clauſa manſerit; atque etiam ideo quòd in tali loco collectum fuerit, ubi urina facilè putreſcens ſecernitur & colligitur. Si autem ulcus apertum purius evadat, tunc pus ſequentibus diebus non adeo magno fœtore urinam inficit. Hoc & notavit *Aretæus* (*c*) de ulceratis renibus agens; ſic autem habet: *Ulcera verò mordacia ſunt, modò repurgata, modò ſordentia: id pus manifeſtat: urina quoque aut olida aut nihil olens.*

Pus quidem cum urina emiſſum non eſt ſignum abſolutum abſceſſûs renalis, ſi ſolum ſpectetur; poteſt enim & ex ureteribus aut veſica ſimiliter affectis prodire. Unde *Hippocrates* (*d*) prudenter dixit: *Si ſanguinem aut pus meiat, renum aut veſicæ ulcerationem ſignificat.* Imò antea ad §. 896, dictum fuit, quandoque pus in aliis locis corporis collectum, venis reſorptum, per urinæ vias exiviſſe. Verùm ſigna nephritidis inflammatoriæ, puris mictionem prægreſſæ, omne dubium tollunt; utì optimè *Trallianus* (*e*) notavit, qui præterea & alias notas addidit, quibus diſtingui poteſt, pus à renibus, an verò ab aliis locis veniat. Si enim non collectum fuit pus in viis urinariis, ſed ex

(*a*) De Locis Affectis, Lib. VI. Cap. III. Charter. Tom. VII. pag. 510.

(*b*) Aphor. 59. Sect. V. Charter. Tom. IX. pag. 230.

(*c*) Lib. II. De cauſis & ſignis morbor. diuturnor. Cap. III. pag. 54.

(*d*) Aphor. 75. Sect. IV. Charter. Tom. IX. pag. 185.

(*e*) Lib. IX. Cap. V. pag. 543.

Digitized by Google

alia parte reſorptum cum urina exiverit, illud pus accuratè permiſtum urinæ exibit, & non niſi ſenſim ad fundum vaſis ſecedet: fuit enim illud pus vaſorum & pulmonis actione miſtum ſanguini, & per renales fiſtulas ſimul cum urina ſecretum. Ubi verò à renibus ulceratis depluit, nunquam urinæ bene permiſcetur, ſed illico in fundo vaſis, urinam continentis, ſeparatum apparet. Difficilior videtur diagnoſis ex ſola urinæ purulentæ inſpectione, ut diſtinguatur, an pus ex renibus, an verò ex veſica prodeat. Interim tamen Obſervata docent, pus veſicæ longè tenacius eſſe, & glutinis inſtar ad fundum vaſis ſecedere illico: renum autem pus tenuius eſt. Præterea in veſicæ abſceſſu unà cum urina prodeunt ramenta quaſi foliacea, quæ *Trallianus* (*a*) vocavit μέρεα πεταλώδη, fortè membranæ internæ veſicæ lamellæ ſeparatæ: à renibus verò ſuppuratis cum urina excernuntur craſſiores particulæ magìs carnoſæ, quas *Hippocrates* (*b*) parvas carunculas σαρκία σμικρὰ vocavit, & à renibus venire dixit; quæ videntur eſſe partes ſemi-gangrænoſæ ipſius ſubſtantiæ renum; ſic etiam abſceſſibus externarum partium corporis ruptis videmus exire floccos membranæ celluloſæ puri permiſtos. Pulchre etiam collecta habentur ſigna diagnoſtica ſuppuratorum renum, ureterum, & veſicæ, apud *Æginetam* (*c*).

Duplex autem indicatio eſt curatoria, ubi ren ſuppuratur: primò enim, ſi impediri nequeat ille nephritidis exitus, ſuppuratio promovenda eſt, ut quantocyus fiat, & omnia cruda inflammata ſolvantur in blandum pus; de qua re dictum fuit in capitulo *de Abſceſſu* §. 402, 403. Molliſſima hinc decocta proſunt, magnâ copiâ potata; clyſmata ex ſimilibus parata frequenter adhibita; cataplaſmata renum regioni applicata; balnea. Ubi autem ex ponderis gravantis ſenſu, morbi duratione, tenſione magnâ vicinarum partium, novimus, pus maturum in abſceſſu renali collectum hærere, nitendum eſt omni ope, ut vomica rumpatur, ne pus diu hîc relictum putreſcat, & ſinuoſa ulcera peſſima producat per accumbentes partes diſperſum; vel reſorptum in ſanguinem, cacochymiam purulentam & tabem faciat. Ad rumpendum autem abſceſſum maturum in rene ſola ferè hæc habentur auxilia, quæ concutiendo validè renes agunt. Tuſſis, ſternutatio, vectio in rheda; præcipua ſunt, à quibus hæc ruptura exſpectari poterit; ſimili modo ac antea dictum fuit §. 857, ubi de tentanda diſruptione apoſtematis pulmonalis agebatur.

Ubi autem poſt hæc facta pus in urina apparet, certi ſumus, vomicam renalem ruptam eſſe, & ex varia conditione puris judicare poſſumus de conditione ulceris renalis. Si enim læve, album, æquabile, fuerit, ſpes multa curæ naſcitur; & contrà, eò pejus præſagium habetur, quò magìs ab his dotibus receſſerit pus excretum. Interim tamen hoc notandum eſt, primum pus poſt vomicam renalem ruptam prodiens rarò eſſe optimæ notæ, inprimis ſi diutius vomica clauſa manſerit; ferè ſemper enim fœtidum eſt, & quandoque ſanguinolentum. Verùm ſequentibus diebus ſolet puris copia minui, &

(*a*) Ibidem.
(*b*) Aphor. 76. Sect. IV. Charter. Tom. IX. pag. 186.
(*c*) Lib. III. Cap XLV. pag. 46. verſ.

illud fieri laudabilius, dum emendatur ulceroſi ſacci ſuperficies; túncque bonum eventum ſperare licet. Indicatio tunc eſt, abſtergere leniter, mundare locum ulceroſum; & dein conſolidare.

Verùm caveri nequit, ne urina continuò ulcus renale alluat; adeóque potu copioſo, blandè ſimul detergente, urinæ acrimonia mitiganda eſt. Serum lactis, inprimis illo anni tempore, quo armenta lætis fruuntur paſcuis, potatum largâ copiâ, dat ſummum remedium, & ſolum ferè ſufficit, cum graminis omnem vim in ſe habeat; imò optimè depuratum ſerum lactis ſubviridis coloris eſt, ac ſi dilutus ſuccus foret graminis; cujus vires inſignes laudavit *Trallianus* (a) in curatione ulceris renalis. Commendavit præterea & lactis aſinini potum; magnopere à lactis potu levari hoc morbo laborantes pariter affirmavit *Ægineta* (b). Lac cum melle poſt puris eruptionem, primò aſininum aut equinum, quæ ad ulcera repurganda conducunt; poſtea emendato ulcere bubulum, commendat *Aetius* (c), ut & ſimul ægrum magis nutriat. Deinde addit ſequentia. *Ampliùs autem omne lac, recèns mulctum, calidum præbendum eſt, animali in domum, ubi æger decumbit, perducto: hoc & aliorum internorum ulcerum optimum eſt pharmacum, & gravi puri maximè amicum, & corpus probè nutrit.* De lactis autem egregio uſu in ulcere pulmonis antea §. 858, dictum fuit.

Eidem ſcopo & ſerviunt aquæ medicatæ, inprimis illæ, quæ loco ferri ſoluti parcam copiam ſalis blandi & detergentis continent: quales ſunt aquæ ſelteranæ, & his ſimiles: quarum uſus, inprimis ſi æqua lactis copia addatur, adeo probatur communi Medicorum conſenſu in ſuppuratis viſceribus curandis. Infuſa vel decocta herbarum, quæ in *Materia Medica* ad præcedentem numerum habentur, ſimilem uſum habent.

Cùm autem in ulceribus externis detergendis & conſolidandis balſamica adeo laudaverint celebres Chirurgi, cogitaverunt & Medici, de illis exhibendis ad curationem ulcerum internorum, & inprimis renalium; quia obſervabant, illa peculiari ſuâ indole in vias urinæ agere, dum ab his aſſumptis intra quadrantem horæ urinæ odor mutari ſoleat.

Notum enim eſt, terebinthinam, balſamum Copaibæ, de Mecha, & ſimilia plura nativa balſama, parvâ etiam copiâ data, urinæ conciliare odorem, quem violæ martiæ flores verno tempore ſpirant. Merentur certè & hæc remedia laudem in hoc morbo, modò dentur parcâ tantùm quantitate ter quatérve de die, ſuperbibendo copiam ſeri lactis, vel mollis vulnerarii decocti. Largiori enim doſi hæc data, & abſque diluentibus, calefaciunt & ſtimulant nimis; imò ſtranguriam quandoque moleſtam producunt, & urinæ vias inflammant imprudenti uſu. Balſama autem hæc nativa præferenda videntur meritò decantatiſſimis etiam balſamis artificialibus, quæ ſæpe adhuc longè acriora ſunt. Pulchrum effectum ab his balſamis nativis vidi in praxi, ſi horum drachma cum uncia ſucci glycyrrhizæ inſpiſſati miſceretur, & ex

(a) Lib. IX. Cap. v. pag. 544. versâ. in fine.
(b) Lib. III. Cap. xlv. pagin. 46.
(c) Sermon. XI. Cap. xviii. pag. 271.

hac

hac maſſa grana viginti aut triginta deglutirentur omni quadrihorio, ſuperbibendo ſerum lactis, aut alios modò laudatos potus medicatos. In horum uſu pergitur, donec nullum ampliùs pus in urina appareat, túncque roborantia & conſolidantia his addi ſolent, ut *maſtiche, olibanum, ſarcocoolla*, &c. Ad renes exulceratos *Celſus* (*a*) etiam blanda balſamica detergentia remedia laudavit, ex ſtrobilis pini ſylveſtris, croci pauculo, aniſo, ſeminibus cucumeris.

Omnia, quæ hactenus dicta fuerunt de curatione ulceris renalis, ſupponunt, vomicam ruptam pus in pelvim effudiſſe. Licèt autem hoc frequentiùs contingat, tamen quandoque & aliâ viâ pus in rene collectum exitum molitur. Ita *Hippocrates* obſervavit, versùs exteriora quandoque protuberare talem abſceſſum. Ita enim habet (*b*) de calculo renali agens: *Quum autem dolor urget, multâ calidâ lavato, & qua parte præcipuè dolor eſt, fotus tepentes admoveto. Quum verò intumuerit & extuberârit, ſub hoc tempus juxta renem ſecato, & extracto pure, arenam medicamentis urinam cientibus curato; ſi enim ſectus fuerit, evadendi ſpes eſt, ſin minùs, morbus homini commoritur.* Et ſequenti capite (*c*): *Quum igitur ren ſuppuratus fuerit, ad ſpinam intumeſcit. Hunc, quum ita habuerit, quâ parte tumor eſt profundâ maximè ſectione ſecato. Quod ſi quidem ſectione aſſecutus fueris, confeſtim ſanum reddes. At ſi aberraveris, periculum eſt, ulcus fiſtuloſum fieri.* Ubi notandum eſt, quòd profundam valde ſectionem fieri debere monuerit, cùm per cutim, pinguedinem, & craſſos muſculos penetrare debeat, antequam ſcalpellum ad renem pertingere poſſit. Præterea notat, niſi felici eventu abſceſſus aperiatur, ulcus fiſtuloſum naſci, quia tunc pus, ruptâ vomicâ renali, ſub peritonæo profundiſſimos ſinus facit, & miras quandoque, in tunica celluloſa muſculis interpoſita, ſibi vias quærit. Ἔμμοτοι enim dicuntur apud *Hippocratem*, qui ulcere cavo laborant, quod curationem διὰ τῶν μοτῶν, hoc eſt, per linamenta, inuncta digeſtivis remediis, requirit, quæ ſinuoſis talibus ulceribus immitti ſolent. Similem & renalis abſceſſûs eventum *Aetius* (*d*) notavit, dicens: *Quibuſdam verò neque in totum ſuppurata erumpunt, ſed circa renes per multum tempus conſiſtunt, donec cautere adhibito aut alio modo forinſecus apertionem & eductionem moliaris.* In fine autem ejuſdem capitis (*e*) monet, talia ulcera, extrorſum patentia, diligenti admodum curâ indigere, cùm in fiſtulam abire ſoleant. Imò quandoque contingit, pus partim per urinam exire, partim colligi circa dorſum, & tumorem prominulum integumentorum facere. Qualem ægram curandam habui, cui per menſes aliquot jam urina purulenta effluxerat, & in renis dextri regione tumor manifeſtus aderat; quo per cauterium potentiale (ſcalpellum enim horrebat nimis) aperto, copia puris prodiit. Interim omnis medela & peritiſſimi Chirurgi dexteritas impedire non potuerunt, quin fiſtuloſum in dorſo ulcus maneret, ægrâ tamen ſatis com-

(*a*) Lib. IV. Cap. 11. pag. 217.
(*b*) De internis Affectionibus, Cap. xv. Charter. Tom. VII. pag. 649.
(*c*) Ibidem pag. 650.
(*d*) Serm. XI. Cap. xviii. pag. 270.
(*e*) Ibidem pag. 272.

modè ſe habente poſtea, & urinâ naturali redditâ. *Cabrolius* (*a*) ſimilem caſum vidit in juvene, qui talem abſceſſum in dorſo habebat, licèt aliquantulùm puris per urinas excerneretur. Incidit locum, ſed nihil puris inde exivit; verùm poſt bihorium, apparatu remoto, ingens copia puris erupit, & puris ille effluxus per menſem & ultra duravit: feliciter tamen & integre ſanatus fuit.

Hinc apparet, quàm grave malum ſit renum inflammatorum ſuppuratio, & quàm anceps eventus. Licèt enim versùs exteriora tendat abſceſſus, quandoque rumpitur, antequam ſatìs elevata ſint omnia quæ reni in dorſo incumbunt, ut diſtingui poſſit, & tunc pus effuſum ſinus facit ſæpe incurabiles per omnia loca vicina diſperſos. Videtur & *Hippocrates* (*b*) hanc difficultatem notaſſe, dum dicit: *Quibus nephriticis prædicta contingunt ſigna, doloréſque circa ſpinæ muſculos fiunt, ſi exteriora quidem loca occupent, abſceſſus quoque futuros exteriores exſpecta. Si verò dolores magìs circa loca interiora fiant, abſceſſus etiam interiores magìs futuros exſpecta.*

Cùm autem renes inteſtino colo ferè contigui ſint, & partes inflammatæ vicinis quandoque accreſcant (vide §. 843. 897), non improbabile videtur, renem ſic colo præternaturaliter uniri poſſe, túncque abſceſſus renalis viam in inteſtini cavum invenire poſſet, & pus per alvum evacuari. Verum quidem eſt, ſub peritonæo hærere renes, adeóque non immediatè tangere colon, ſed ad §. 936, patuit, quòd diaphragma, inter hepar & pulmones medium, non impediverit, quominùs pus ex hepatis abſceſſu in pulmonem veniret, & per ſputa educeretur. Talem puris ex rene viam videtur indicaſſe *Hippocrates* (*c*) de hoc morbo agens: *Si quidem pus intro rumpatur, & ad inteſtinum rectum feratur, evadendi ſpes eſt.* Et *Aetius* (*d*) pariter in eodem morbo monet: *Aliquando autem & ad inteſtina eruptio devolvitur, & per ſedem pus evacuatur.* In tali caſu conveniret medela, quæ ſuppuratis inteſtinis adhibita fuit, de qua vide §. 966.

§. 1002. SI verò ſuppuratio illa (1001.) diu durat, totus ren exeſus ſaccum format, nulli uſui ſervientem: túmque frequenter tabes renalis adeſt.

Videmus etiam in partibus externis ſuppurationes diuturnas partium ſubſtantiam conſumere, unde illis ſanatis profundæ & turpes cicatrices ſuperſunt. Idem metuendum eſt, ſi citò ſanari non poſſit ulcus renale; nam & partes ipſius ſubſtantiæ renum, per ſuppurationem ſolutis nexibus, quibus hærebant, cum urina purulenta exeunt, caruncularum ſpecie, uti antea dictum fuit: *Imò renum fruſta, pollicis magnitudine, per virgam maximo dolore & tormento excreta fuerunt* (*e*). Sic tota renum ſubſtantia conſumpta relinquit cavum

(*a*) Boneti Sepulchret. Tom. II. pag. 566.
(*b*) Aphor. 36. Sect. VII. Charter. Tom. IX. pag. 310.
(*c*) De Affectionibus, Cap. XVI. Charter. Tom. VII. pag. 650.
(*d*) Serm. XI. Cap. XVIII. pag. 270.
(*e*) Hildanus de Gangræna & Sphacelo, Cap. IV. pag. 774.

Digitized by Google

ſaccum, inutilem poſtea; túncque alter ren ſuperſtes urinæ ſecernendæ officio ſolus fungi debet. Vidit *Piſo* (*a*) in muliere, *membranam renum externam, ureteribus communem, dilatatam in amplitudinem toti capacitati alvi æqualem, quæ tamen continendis quatuordecim libris materiæ purulentæ ſine dilaceratione par eſſet*. Debuit ergo hæc membrana, ſive involucrum renis externum, magnam craſſitiem vel tenacitatem acquiſiviſſe, ut à tanto puris pondere non rumperetur. Hoc autem ex *Cabrolio* excerptum legitur apud *Bonetum* (*b*); nempe in rene pariter ſuppurato, & quatuordecim libras ponderante, inventa fuit cyſtis, pus continens, craſſitiem æquans pellis vervecinæ. Mirum videtur, quòd totam renis ſubſtantiam ſic conſumptam non ſequatur lethalis hæmorrhagia, cùm tam magna ſit arteria emulgens & cordi ſatìs propinqua. Verùm videmus hoc ubique, quòd ſuppuratio, ſolvens extrema vaſorum, inflammatoriâ materiâ obſtructorum, vix faciat hæmorrhagiam, imò licèt pus ſenſim totam ferè conſumat partium ſubſtantiam, rariſſimè hæmorrhagia ſequitur: videntur enim vaſorum extrema contrahi vel obturari ita, ut vix tranſmittant ſanguinem ampliùs, qui tum per ramos vicinos liberos tranſit. Sic in exſtirpationibus obſervant Chirurgi, metum hæmorrhagiæ abeſſe, dum vulnus in omni ſuo ambitu pus fundit. Poſtea, quando de phthiſi agetur, patebit, totum pulmonem quandoque conſumi purulentâ labe, ſputis quotidie prodeuntibus copioſis, abſque ulla hæmorrhagia; dum tamen pulmonalis arteria magna eſt, & ex corde adeo vicino prodit.

Ex illis, quæ hactenus dicta fuerunt, ſimul intelligitur, quare veteres Medici tantam difficultatem poſuerint in nephritide curanda; inprimis ſi ſuppuratio ſequatur, nec citò pus evacuari, & dein ulcus detergi & conſolidari poſſit. Ita *Hippocrates* (*c*), poſtquam illa propoſuerat, quæ ad nephritidis curam laudabat, dicit: *Hæc ſi fecerit, neque citiſſimè ſaneſcat, haud novum: morbus enim perdifficilis*. In renum ſuppuratione monet, *Hic autem morbus moleſtus eſt, ex eóque plures ad renum tabem deveniunt* (*d*). Vel enim pus copioſum, eductum quotidie, conſumit maximam nutrimenti partem, (à quâ cauſâ, poſt magnas exſtirpationes feliciſſimè etiam peractas, multi pereunt) vel pus retentum reſorbetur, & cacochymiam purulentam inducit ſanguini, pariter periculoſam. Imò & alibi (*e*) de eodem morbo agens dicit, hunc morbum vix deſinere; nec integram curationem promittit, ſed, curâ enarratâ, ſimpliciter dicit: *Hæc ſi ita feceris, morbum meliore ſtatu conſtitues*. Ita & *Aretæus* (*f*) ulcera renum inter diuturnos eorumdem morbos recenſens, non quidem lethalia dixit eſſe, ſed inſanabilia, & unà cum ægro commoritura. Inprimis autem damnabat (*g*) ulcera, quæ à calculis fiunt: *Inſanabiles inde morbi naſcuntur, cita colliquatio, & mors*. Si enim calculus, adeo ma-

(*a*) De Morbis à ſeroſa colluvie Sect. IV. Cap. II. pag. 296.
(*b*) Sepulchret. Anatom. Tom. II. pag. 567.
(*c*) De Intern. Affection. Cap. XVIII. Charter. Tom. VII. pag. 651.
(*d*) Ibidem Cap. XVI. pag. 650.
(*e*) Ibidem. Cap. XVII. pag. 650.
(*f*) De cauſis & ſignis morbor. diuturn. Lib. II. Cap. III. pag. 52.
(*g*) Ibidem. pag. 54.

Digitized by Google

gnus, ut per ureteres in veſicam deſcendere nequeat, ibi hæſerit, & ulcus produxerit, idem efficiet, quod globulus fiſtulæ orificio immiſſus, id eſt, impediet depurationem & conſolidationem ulceris in renibus nati. Pariter & *Aetius* (*a*) difficultatem curæ ſuo teſtimonio confirmat.

§. 1003. SI ſcirrhum hîc format, paralyſis, vel claudicatio cruris ſuppoſiti oritur, immedicabile malum: unde ſæpe lenta tabes, hydrops, &c.

Sequitur alter inflammationis exitus, ubi nec reſolvendo, nec ſuppurando, ſolvitur impacta vaſis materies, ſed unà cum his indureſcit in ſcirrhum. Ad §. 997, notatum fuit, *Trallianum* & *Æginetam* monuiſſe, quòd à frigidorum applicatione cavendum eſſet, ne in ſcirrhum renum abiret morbus. *Trallianus* quidem *ſcirrhi* vocabulo non fuit uſus, ſed dixit σκληρῦνται τῶν νεφρῶν αἱ φλεγμοναί: *Indurantur renum inflammationes*: quod idem ſignificat, utì patet ex *Ægineta* (*b*) qui voce σκιρῦνται uſus fuit: & paulò pòſt (*c*) idem malum peculiari titulo deſcribens vocavit σκληρίαν νεφρῶν *indurationem renum*. Scirrhus autem, quamdiu nondum malignus eſt (vide §. 486), nocet tantùm, quatenus lædit functionem partis occupatæ, &, premendo vicina, illorum, actionem turbat; cæterùm ex ſua natura indolens. Poſſe autem renes ſcirrhoſos, inprimis ſi mole aucti fuerint ſimul, muſculos pſoas, & quoſdam nervos ad artus inferiores ex medulla ſpinali tendentes, comprimere, illorúmque actiones turbare, patet ex tabula decima nona *Euſtachii*, ſi conferatur cum tabula vigeſima quinta, ubi renes in ſitu habentur. An autem à renibus tumentibus perfecta paralyſis, in femore & crure ejuſdem lateris, produci poſſit, dubium videtur, cùm magni trunci nervoſi, his partibus proſpicientes, ex foraminibus oſſis ſacri emergant, & tali ſitu locentur, ut vix à renibus etiam tumidiſſimis comprimi poſſint. Unde *Aetius* (*d*) & *Ægineta* (*e*) optimè mala, à ſcirrho renum metuenda, notaverunt ſequentibus: *Quæcumque durities circa renes oboriantur, dolores quidem non ampliùs inferunt: ægris autem ex vacuo ventris loco veluti quidpiam pendere videtur: & ſtupor adeſt coxendicum, & impotentia crurum; mingúntque pauca, & reliquo corporis habitu, aqua inter cutem laborantibus, maximè ſimiles exiſtunt. Quidam etiam temporis progreſſu manifeſtè hydropem incurrunt, veluti etiam ab aliis viſceribus induratis contingit.* Ibi enim non paralyſin, ſed ſtuporem & impotentiam quamdam memorant. Scirrhos autem partium internarum corporis frequentem dare hydropi cauſam poſtea pluribus ad §. 1229, deducetur. Quàm difficilis autem ſcirrhi in viſceribus nati cura ſit, antea jam dictum fuit, ubi de ſimili inflammationis exitu in peripneumonia, pleuritide, hepatitide, &c, actum fuit. Renum ſcirrhoſorum exempla apud *Bonetum* (*f*) habentur.

(*a*) Serm. XI. Cap. XVIII. pag. 272.
(*b*) Lib. III. Cap. XLV. pag. 46. verſâ.
(*c*) Ibidem pag. 47.
(*d*) Serm. XI. Cap. XVII. pag. 270.
(*e*) Loco modò citato.
(*f*) Sepulchret. Anatom. Tom. II. pag. 569.

Digitized by Google

§. 1004. Si autem parva copia materiæ inflammatæ coagulata in folliculo urinæ minimo hæſerit, baſin format, cui appoſita ſabuli in urina materies cruſtatim accreſcens calculum renanalem creat, ſicque eumdem auget: de quo poſtea.

Poſtea, ubi de calculo agetur, patebit per experimenta certiſſima, urinam ſaniſſimi hominis, etiam nullam diatheſin calculoſam habentis, continere in ſe calculi materiam; ſed ſolutam, quæ tamen cuicumque corpori contiguo accreſcere poteſt. In renibus jam videntur adeſſe folliculi minimi, urinæ ſecretioni inſervientes, licèt & alia vaſa ſecretoria abſque talium folliculorum interpoſitione, directè ab arteriis derivata, adſint. Verùm quidem eſt, ſummos in Anatome viros de hac re diſputaſſe, ſed præparationes tales vidi, imò & ipſe poſſideo, quæ videntur folliculorum talium in renibus exiſtentiam perſuadere; quod & recentiſſimis Anatomicorum Obſervationibus confirmatur. Si jam materia non ſolubilis in cavo tali folliculo hæſerit, quam urina ſecreta præterlabitur continuò, vel à tali obſtaculo remoram paſſa alluit diutius, accreſcere poterit illi calculoſa materies in urina latens, & ab eadem cauſa perennante augeri ſenſim. Calculi enim non tantùm in renum pelvi, ſed & in renum ſubſtantia deprehenſi fuerunt frequenter; imò & quædam Obſervata docuerunt, minimas tales arenulas per totam renum ſubſtantiam diſperſas inveniri quandoque. Ita in cadavere viri conſularis, nephriticos dolores frequenter paſſi, & tandem phthiſi conſumpti, obſervavit *Schmidius* (*a*) non tantùm in renum tubulis calculos & ſabulum contineri, ſed & totam renum ſubſtantiam arenulis refertam eſſe; *ita ut cum hinc inde parenchyma ſecaretur, quaſi ſabulum humidum ſcindi appareret.* Unde patet, materiem inflammatoriam, non reſolutam, calculo renali originem dare poſſe, dum baſin præbet, cui materia calculoſa, in urina latens, accreſcere poterit, uti pluribus ad §. 1414, demonſtrabitur.

§. 1005. Quin etiam aliquando in gangrænam tranſit, quod docet vehementia cauſæ (994.), ſymptomatum (995.), abſentia levaminis per remedia (997.), & ſubita remiſſio doloris ſine cauſa, cum ſudore frigido, pulſu debili, intermittente, ſingultu, urinâ vel nullâ, vel lividâ, nigrâ, capilloſâ, fœtente, caruncults fuſcis, nigríſve fœdâ, defectu virium ſubito, ſummo: ubi nihil juvat, vel Medicina (902.).

De tranſitu inflammationis in gangrænam, & quibus ſignis hoc cognoſcatur, ad §. 388, in Hiſtoria inflammationis dictum fuit. In præcedentium morborum inflammatoriorum Hiſtoria pariter actum fuit de funeſto tali exitu, & de ſymptomatibus, quibus ſtipatur morbus inflammatorius partium inter-

(*a*) Miſcell. Curioſ. Decur. 1. Ann. 8. Obſervat. 89. pag. 149. 150.

narum corporis, dum in gangrænam abit: ſigna autem hæc vel notant gangrænam futuram, vel deſignant jam præſentem. Priora deſumuntur ex vehementia cauſæ morbi & ſymptomatum; poſteriora verò petuntur, inprimis ex virium jactura ſubitanea, & doloris remiſſione non exſpectata; de quibus videantur illa, quæ ad §. 904, dicta fuerunt. Confirmatur autem gangrænæ jam præſentis diagnoſis, ſi talia à loco affecto prodeant, quæ necroſin partium indicant. Sic ſputa fuſca, cœnoſa, amurcoſa, nigra, liveſcentia, adeo damnabantur in peripneumonia (vide §. 848.) & in pleuritide (§. 901.): ob eamdem rationem fæces alvi amurcoſæ, virides, nigræ, fœtidiſſimæ, cadaveroſæ, docent, gangrænam adeſſe in hepate inflammato (§. 949.); uti & in ileo inflammatorio §. 969. Ita etiam in nephritide, ſi urina nulla omnino prodeat, ſummam renum inflammationem indicat, talémque vaſorum renalium infarctum, ut nulla urinæ ſecretio fieri ampliùs poſſit. Ubi verò adhuc aliquid tranſit, vel in alterutro rene tantùm malum hæſerit, tunc à rene ſano prodibit quidem urina, verùm tabus putridus gangrænoſus, à rene affecto delabens in veſicam, urinam inficiet ſuâ corruptelâ; quæ tunc prodibit talis, qualis in textu deſcribitur. In putrilaginem enim gangrænoſam converti renum ſubſtantiam illis, qui vi morbi interierunt, *Euſtachium* (a) docuit cadaverum ſectio: imò ſtatum intra membranam externam, adhuc integram, invenit, qui illam à ſubſtantia renum putrida, removerat, & inſignem tumorem fecerat. Conſtat autem, aerem elaſticum extricari per putredinem ex partibus ſolidis & fluidis noſtri corporis.

Quàm parum ſpei ſuperſit, ubi gangrænâ occupantur viſcera, antea ad §. 432, dictum fuit. Quænam autem fieri debeant in peſſimo hoc ſtatu, videri poterunt ad §. 902. 903, ubi de pleuritide gangrænoſa agebatur. Verùm ibi locus affectus profundis cruſtis debebat inuri, quia nulla omnino ſpes ſupererat, niſi gangrænoſo tabo exitus conciliaretur versùs exteriora: & ſi in dorſo è regione renis tumor aut livor appareret, idem & in hoc caſu fieri deberet, quia tunc extrorſum ſponte ſuâ vergit morbus. Cæteroquin in rene ſic affecto via ſupereſt ſatìs tuta per pelvim & ureteres in veſicam, ut exire poſſint ichores gangrænoſi & ſeparatæ partes mortuæ, atque ideo aliqua adhuc ſpes eſt in gravi hoc malo. Totus enim ſcopus in cura gangrænæ eſt (vide §. 443.), ut ſeparetur mortuum gangrænoſum à partibus vivis contiguis per ſuppurationem, in omni ambitu partis mortuæ natam, & dein locus purus conſolidetur. Verùm ſecedere debebit integre illud mortuum, & pus ſimul cum illo corrupto exire de corpore. Hinc viſcerum gangræna adeo inſuperabilis meritò habetur, quia, licèt ſeparatio corrupti inciperet jam fieri, non datur exitus puri & partibus gangrænoſis jam ſeparatis; unde ſequitur putredo peſſima omnium vicinorum, quæ tabo hoc gangrænoſo alluuntur. In renibus autem, ſi non proſerpat gangræna, ſed jam ſiſtatur, ſpes eſt per veſicam evacuari poſſe corruptas gangrænâ partes, unà cum pure. Cùm autem Obſervata plurima docuerint, uno rene penitus inutili reddito,

(a) De Renum ſtructur. & ſeq. Cap. XLV. pag. 120.

Digitized by Google

vitam ſupereſſe poſſe; imò quandoque adhuc ſatis commodam, dum alter ren ſolus urinæ ſecernendæ munere fungitur: patet & ob hanc cauſam plùs ſperari poſſe in hoc caſu, quàm in gangræna aliorum viſcerum, quorum integritas ad vitam requiritur. Raro tamen inde evadunt ægri, quia ſolet talis gangræna citò proſerpere ad vicina loca, uti in cadavere filii *Hildani*, hoc morbo mortui, apparuit, de quo ad §. 995, dictum fuit. Præterea, niſi tabus gangrænoſus ſtatim per pelvim delabatur, metus eſt, ne reſorptus per venas totum ſanguinem peſſimâ putredine inficiat (vide §. 435.). Deinde licèt ſeparatio mortui feliciter ſucceſſerit, illúdque cum urina expulſum fuerit; adeſt ulcus renis poſt gangrænam ſeparatam, quod curatu difficillimum eſſe ad §. 1002, patuit.

§. 1006. HINC patet, infinitas eſſe nephritidis ſpecies, cauſáſque, & inter eas unam à calculo; tamen eſſe omnium ferme eamdem curationem: cur in febribus toties nephritis (993), ejúſque criſis (996.): imò & inde iſchuria vitio renum, vel ureterum, orta intelligitur, ſanatur.

Si conſiderentur illa, quæ ad §. 994, de cauſis nephritidis dicta fuerunt, patebit ſatis, quàm multiplices obſervatæ fuerint hujus morbi cauſæ, naturâ, attributis, loco, diverſæ. Unde etiam & varia nomina data fuerunt huic morbo. Ita nephritis inflammatoria, ſuppuratoria, ſcirrhoſa, ſpaſmodica, calculoſa, verminoſa, &c, obſervata fuit. Sic *Tulpius* (*a*) vidit, poſt diuturnos lumborum cruciatus, à muliere excerni ſingulis diebus quinos vel ſenos vermiculos, colore albos, & formâ ſimiles illis, qui in caſeo putri reperiuntur. In alio vidit, quolibet decimo quarto die, cum inſigni urinæ difficultate, & perturbati corporis inquietudine ſumma, emingi pilos, dimidium digitum, quandoque & integrum, æquantes, muco ſic involutos, ut raro ſeparati, ſed plerumque conglobati, prodirent (*b*). Inter nephritidis autem cauſas frequentiſſima eſt calculus, de quo poſtea dicetur. Verùm calculus nephritidem non producit, niſi vel mole vel aſperitate partes, quibus accumbit, irritet. Obſervata numeroſa habentur, quæ docent, in magnatum cadaveribus eviſceratis, ut balſamo condirentur, repertos fuiſſe calculos in renibus, licèt nunquam nephritidem paſſi forent. Eximius Medicus (*c*) poſt febrim tertianam eminxit undeviginti vermiculos ſine dolore aut ullâ urinæ difficultate, & vivos quidem: adeóque nec ab his ſemper nephritis producitur, niſi dum motu ſuo vel rodendo irritant partes ubi hærent.

Nec tamen curatio multùm differt, licèt tanta varietas in nephritidis cauſis obſervetur; quia nephritidem, propriè dicendam, non producunt, niſi inflammationem fecerint. Adeóque curatio conſiſtit ſemper in eo, ut ſolva-

(*a*) Obſervat. Medic. Lib. II. Cap. 11. pag. 179.

(*b*) Ibidem. Cap. 111. pag. 180.

(*c*) Ibidem Cap. 1. pag. 178.

Digitized by Google

tur inflammatio, & tentetur expulſio illius, quod irritando hæc mala produxerat. Sive enim à calculo nephritis orta fuerit, ſive ab alia cauſa quacumque renes inflammati fuerint, cura requiritur ſimilis. Verum quidem eſt, quòd ſanguinis miſſio directè non agat in calculum hærentem in renibus, attamen depletis vaſis partes inflammatæ ſubſident, quæ tumentes calculo, in veſicam delapſuro, remoram fecerant. Pulchre hoc notavit *Aretæus* (*a*), dum commendat ſanguinis miſſionem, ubi calculus renum inflammationem produxerit. Ita enim habet: *Neque enim phlegmonæ tantùm evacuatione mitigantur, ſed etiam calculorum incuneationes* (ἐσφηνώσιες τῶν λίθων) *vaſorum inanitione laxantur.* Et alibi (*b*) pariter ſanguinis miſſionem commendat, ut calculi exitus promoveatur: rationem autem pulchram dedit, dicens: *Plegmone enim colligata tenet omnia: evacuatio autem ſolutio eſt phlegmones.* Notavit *Sydenhamus* (*c*), quandoque in hyſtericis circa alterutrum renem oriri dolorem atrociſſimum, qui paroxyſmum nephriticum omnino refert, & non niſi ab exercitatis admodum diſtingui poteſt. In tali caſu merus ſpaſmus adeſt, abſque inflammatione vel calculo irritante, adeóque alia cura requiritur. Verum hyſterica malis ſuis ſignis diſtinguuntur, & facilè anti-hyſtericis dictis remediis, & inprimis laudani liquidi aliquot guttulis, ſuperari ſolent. Si verò tales ſpaſmi diu perſiſtant, renum inflammationem producere poterunt, uti §. 994. n°. 4, dictum fuit. Unde patet denuo ſimilem tunc curam requiri.

CUR IN FEBRIBUS, &c. Antea ſæpius patuit, in morbis inflammatoriis materiem morbi ſubactam, & mobilem redditam, per urinæ vias exire, adeóque per renes tranſire. Cùm autem hæc materies morboſa, expellenda de corpore, tales dotes habeat, ut cum reliquis humoribus per vaſa moveri nequeat abſque impedimento æquabilis circulationis, non mirum eſt, quandoque illam hærere per aliquod tempus in anguſtiis vaſorum renalium, vel & acrimoniâ majori irritare hæc vaſa, ſicque nephritidis ſpeciem producere; ſed leviorem plerumque, &, excretâ cum urina hac materie, brevì ceſſantem. Cùm enim talis urina critica ſtranguriam quandoque faciat, dum emittitur (vide §. 888. n°. 2. 923. n°. 2.), nemo mirabitur, quòd & in renibus moleſtiam facere poſſit. Sed & in aliis morbis obſervatur, materiam morbi levem quandoque inflammationem facere, dum tranſit per viſcera, antequam per metaſtaſin ad quædam loca corporis deponatur. Ita in peripneumonia (vide §. 839.) ſigna levioris inflammationis ad hypochondria indicabant, abſceſſus criticos circa crura exſpectandos eſſe. Tales autem circa renes dolores, dum materia morbi per hos exitum quærit, videtur & notaſſe *Hippocrates* (*d*), dicens: *In dolore hypochondriorum ſubmurmuranti, lumborum dolor ſuperaccedens in febribus, ventres ut plurimùm humectat, niſi flatus eruperit, aut urinæ*

(*a*) De curatione morbor. acutor. Lib. II. Cap. VIII. pag. 109.

(*b*) De curatione morbor. diuturn. Lib. II. Cap. III. pag. 10.

(*c*) In Diſſertat. Epiſtolar. ad Gulielm. Cole. pag. 489.

(*d*) Coacar. Prænot. n°. 292. Charter. Tom. VIII. pag. 868.

copia

Digitized by Google

copia prodierit. Et alibi (*a*) notavit atram bilem quandoque ad renes confluere ; túncque urinam talem prodire, qualis effluit à carnibus aſſatis ſuccus ; quinimo renem exulcerari, ſi non perfluxerit atra bilis, ſed in rene conſtiterit.

IMO ET INDE ISCHURIA, &c. Iſchuria, ſive urinæ ſuppreſſio, dupliciter diſtingui ſolet: una nempe, ubi nihil urinæ in veſicam venit; altera, ubi veſica urinam continens nihil dimittit. Prior cognoſcitur, ſi nulla tenſio circa pubem, nec tumor ob diſtentam veſicam in hypogaſtrio apparet; & omnium certiſſimè, ſi cathetere immiſſo nihil urinæ prodeat. Talis iſchuria fit vel à renum actione impedita, quâ urinam à ſanguine ſecernunt (uti v. gr. ab inflammatione) licèt ureterum cavum liberum ſit; qualis caſus habetur ad §. *995*. Præterea poterit produci, ſi, renum actione ſatis integrâ adhuc manente, ureterum cavum per calculum, ſanguinis thrombum, mucum ſpiſſum, &c, ita impeditum fuerit, ut urina per renes ſecreta ad veſicam venire nequeat. Verùm ex illis, quæ hactenus dicta fuerunt, cura talis iſchuriæ intelligitur; inprimis ſi ſimul conſiderentur illa, quæ poſtea de calculo dicentur.

(*a*) De Internis Affectionibus Cap. XVII. Charter. Tom. VII. pag. 65.

Digitized by Google

APOPLEXIA.

§. 1007. SUMMA velocitas, nexus ſæpe cum inflammatione, fœcunditas multorum inde pendentium malorum; requirit, ut ordine nunc de apoplexia agatur.

Morbus iſte ἀποπληξία, ἀπόπληξις, ἀποπληκτικὸν νόσημα, vocatur ἀπὸ τοῦ ἀποπλήττειν, quod *percutere* ſignificat; & quandoque etiam *perterrefieri*, *obſtupefieri*, *attonitum reddi*. Unde & attonitos vocavit hoc morbo correptos *Celſus* (*a*). Fortè meliùs dicerentur attoniti illi, qui catalepſi laborant, cùm in hoc morbo, utì ſequenti capitulo dicetur, maneant ægri ſtatuarum inſtar in eodem ſitu, quem habebant illo momento, dum invadebat morbus. Apoplectici autem quaſi ſubito ictu proſtrati corruunt, non aliter ac bos, à lanione percuſſus malleo, cadit humi, ſtertens ac verè apoplecticus. Unde videtur meliùs hujus morbi etymon derivari à percutiendo; & ideo Germanico idiomate ab ictu nomen habet, utì & in aliis linguis. Sic etiam apud *Eutropium* (*b*) legitur, quod *Verus Antoninus*, cum fratre in vehiculo ſedens, obierit, *ſubitò ſanguine ictus, caſu morbi, quem Græci*, ἀπόπληξιν *vocant:*

Celſus autem videtur binos diſtinctos morbos deſcripſiſſe ſub eodem Græco nomine ἀποπληξίας. Priorem vocavit attonitum (*c*), in quo corpus & mens ſtupet, illúmque rarò contingere dicit: alterum vocavit reſolutionem nervorum παράλυσιν, frequentem ubique morbum; addítque, veteres Auctores, apoplexiam vocare, ſi reſolutio tota corpora infeſtet; ſi partes tantùm, paralyſin: monet ſimul, ſuo tempore utrumque hoc malum paralyſin dici. Reverà apoplexia eſt univerſalis paralyſis. Verùm & inde probabilior redditur opinio, quòd ſub nomine morbi attoniti *Celſus* intellexerit *catalepſin*, quæ longè rariùs occurrit, quàm apoplexia.

Conveniebat autem hoc loco inprimis de hoc morbo agere, cùm, ſummâ velocitate, utì morbi quivis acutiſſimi, toties in perniciem tendat; & quia in morbis inflammatoriis ſatìs frequenter contingit, ut in lethalem apoplexiam terminentur; utì in phrenitide vera, & aliis morbis acutis, dum, malâ metaſtaſi, morbi materies caput petit. Præterea requirebatur cognita apoplexiæ Hiſtoria antequam de paralyſi, epilepſia, catalepſi, caro, ageretur; cùm illi morbi apoplexiam ſequantur ſæpius; quandoque & præcedant; & ſæpe à ſimilibus omnino cauſis producantur.

(*a*) Lib. III. Cap. xxvi. pag. 177.
(*b*) Lib. VIII. §. 12.
(*c*) Lib. III. Cap. xxvi.

Digitized by Google

§. 1008. QUÆ tunc dicitur adeſſe, quando repentè actio quinque ſenſuum externorum, tum internorum, omnéſque motus voluntarii abolentur, ſuperſtite pulſu plerumque forti, & reſpiratione difficili, magnâ, ſtertente, unà cum imagine profundi perpetuíque ſomni.

Dicendum nunc eſt de adæquata definitione hujus morbi; túncque ſimul apparebit, quænam ſigna ſint, quæ docent hunc morbum adeſſe, illúmque diſtinguunt ab aliis morbis. Agitur autem hîc de exquiſita & propriè dicenda apoplexia: videmus enim, apud plurimos Auctores, apoplexiâ mortuos dici homines, qui ſubitâ morte perierant quidem; à lethali v. gr. ſyncope, ob polypum ſubitò in majora vaſa arterioſa ex corde impulſum, rupturam vaſorum majorum circa cor,&c; ſed certè tamen non fuerant apoplectici. Licèt enim apoplexia ſæpe brevì in mortem finiatur, tamen ut ille morbus dicatur adeſſe, debent ante mortem omnes functiones animales aboleri, dum vitales functiones adhuc manent ſuperſtites, imò & auctæ quandoque, uti §. 1014, dicetur

In definitionibus Medicis (*a*) *Galenus* quidem ſic habet: *Apoplexia eſt detentio mentis cum abolitione ſenſuum, & corporis reſolutione*: *Item apoplexia abolitio eſt in nervis omnibus ſensûs & motûs.* Et *Aretæus* (*b*) ita habet: *Apoplexia totius quidem corporis, & ſensûs, & mentis, & motionis, reſolutio eſt.* Sed facilè patet, per hanc definitionem non diſtingui apoplexiam à ſyncope, in qua omnes ſenſus & motus pariter abolentur. Videtur hanc difficultatem ſenſiſſe *Aretæus*, nam in eodem capite definitioni apoplexiæ ſubjungit lipothymiam, quam ſic deſcribit: *Genuum reſolutionem, & ſensûs per aliquod tempus ſtuporem, & exanimationem, & caſum, lipothymiam vocamus* (*c*). Ex quibus apparet, quòd *Aretæus* apoplexiam ab animi deliquio inprimis inde diſtingui voluerit, quòd ὀλιγόκαιρος νάρκη *non multo tempore perſtans ſtupor*, adeſſet in animi deliquio, cùm in apoplexia permaneret hoc malum. Verum quidem eſt, ab animi deliquio ſæpe poſt pauculum temporis excitari ægros; interim tamen & Obſervata docuerunt, in perfecta ſyncope diu quandoque hæſiſſe homines, imò & pro mortuis habitos, poſtea revixiſſe. Adeóque nec ſic integre tollitur hæc difficultas, quæ ex data definitione apoplexiæ oritur. Melior ergo & adæquata eſt definitio, quæ in textu habetur, quòd nempe in apoplexia repentè aboleantur omnes actiones animales dictæ, dum tamen adhuc ſuperſunt vitales: ita enim apoplexia à ſyncope & animi deliquio perfectè diſtinguitur. Optimè hinc in deſcriptione hujus morbi addidit *Ægineta* (*d*), reſpirationem apoplecticis ſupereſſe; & peſſimum in hoc morbo ſignum eſſe, ſi reſpiratio intermittat, vel magna cum violentia

(*a*) Galen. Defin. Medic. n°. 244. Charter. Tom. II. pag. 261.
(*b*) De Cauſis & Signis Morbor. diuturnor. Lib. I. Cap. VII. pag. 35.
(*c*) Ibidem.
(*d*) Lib. III. Cap. XVIII. pag. 31.

Digitized by Google

fiat; utì videmus in apoplecticis, quòd circa mortem maximo cum ſtertore & valido pectoris motu reſpiratio peragatur. Patet etiam ex dictis, quare *Archigenes* (*a*) de hoc morbo ſcribens, dixerit: *Utque abſolutè dixerim, qui in hanc incidunt ægritudinem, ſenſu omnino carentes mortui vivunt.* Manifeſtè enim apparet, quòd ſic indicare voluerit, ſenſibus abolitis, vitales tamen functiones in hoc morbo ſupereſſe.

Interim tamen videtur *Hippocrates* quandoque apoplexiæ vocabulo ſignificaſſe partis corporis ſingularis reſolutionem; utì apud *Aretæum* & *Æginetam* (*b*) notatur, quòd crus apoplecticum dixerit factum fuiſſe. Celeberrimus *Wigganus*, cui pulcherrima editio *Aretæi* debetur cum optima verſione, in notis eruditiſſimis ad varias lectiones (*c*) monet, quòd poſt longam & frequentem conquiſitionem Ἀπόπληκτον σκέλος apud *Hippocratem* non deprehenderit. Sed ſunt tamen apud *Hippocratem* plura loca, ubi manifeſtè pro particulari reſolutione apoplexia ſumitur (*d*).

Ex dictis patet, ſatis firmam diagnoſin haber, per quam apoplexia ab aliis morbis diſtingui poſſit. Sed major difficultas eſt, ut certò diſcerni poſſit apoplexia à ſomno profundo, cujus imaginem refert, & in quo omnes ſenſus & motus voluntarii ſilent. Verum quidem eſt, quòd profundo etiam ſomno ſepultus homo plerumque excitari poſſit talibus, quæ validiſſimè ſenſuum organa afficiunt; apoplexiâ correptus autem minimè. Tamen quandoque laboribus, & diuturnis inprimis vigiliis, exhauſti homines, tam profundo opprimuntur ſomno, ut nullis fragoribus excitentur; imò ne quidem igne combuſtis corporis partibus à dolore evigilent. Strenuiſſimum bellatorem novi, qui urbe obſeſſâ per quadraginta & octo horas nullum ſomnum ceperat; tandem pallio involutus humi procubuit, medius inter bina tormenta bellica, ex quibus globi miſſiles majores projiciebantur continuò: tamen nec turba circumſtrepentium militum, nec horrendi & continui ferè machinarum ignivomarum fragores illum à placidiſſimo ſomno, quo per decem horas fruebatur, excitare potuerunt. Vidi aliquot caſus, ubi, dum in lecto vaſa, ferventi aquâ plena, ſub ſtragulis repoſuerant, ut ab acerrimo frigore homines ſe defenderent, crura miſerrimè combuſta fuerant, abſque eo quòd evigilaſſent per tantum dolorem, profundo tali ſomno ſepulti. Verum quidem eſt, quòd ſani homines à profundiſſimo etiam ſomno ſponte evigilent, apoplectici autem pergant dormire; ſed agitur tantùm de hac re, quomodo quis profundiſſimè dormientem hominem ab apoplectico diſtinguere poſſit, dum & ſimiles ronchos imo de pectore ducit, & à tam validis cauſis ſenſus afficientibus excitari nequit. Idem adhuc magìs verum in ebriis hominibus: & hanc difficultatem videtur agnoviſſe *Hippocrates* (*e*), dum in loco, cujus aliâ occaſione ad §.558, memini, dicit: *Si quis ebrius derepente obmuteſcat*,

(*a*) Aetius Lib. VI. Cap. xxvii. pag. 253. 254

(*b*) Locis modò citatis.

(*c*) Aretæi pag. 493.

(*d*) Aphor. 40. Sect. VII Charter. Tom. IX. pag. 312. Prorrheticor. Lib. II. Cap. x. Charter. Tom. VIII. pag. 819. Coacar. Prænotion. n°. 359. ibid. pag. 872. & n°. 477. ibid. pag 879.

(*e*) Aphor. 5. Sect. V. Charter. Tom. IX. pag. 196.

Digitized by Google

convulſus moritur, niſi eum febris corripuerit, aut ad horam perveniens, quâ crapulæ ſolvuntur, vocem edat. Ubi apparet, quòd prognoſis certitudinem diſtulerit ad illud tempus, quo crapula ſolvi ſolet. Notat autem *Galenus* (*a*) in commentariis ad hunc locum, quòd *Hippocrati* ſatìs conſuetum fuerit vocare obmuteſcentes illos, qui toto corpore privabantur ſenſu & motu, ſícque nominaverit integram affectionem ex uno ſymptomate. Tantò autem difficiliùs profundiſſimus ſomnus in ebriis ab apoplexia diſtinguitur, quia numeroſis Obſervatis conſtitit, ſatìs frequenter ſummam ebrietatem in lethalem apoplexiam abiviſſe. Manet ergo ſemper magna difficultas, ut ſomnus profundiſſimus in homine ſano ab apoplexia diſtinguatur ſignis certis: ſi tamen novimus diuturnas vigilias præceſſiſſe, vel defatigationem ſummam, vel cauſas ebrietatis maximas, ſecuri magìs ſumus, quòd talis ſomnus naturalis ſit, non adeo morboſus. In apoplecticis etiam major rubor & facies magìs turgida ſolet eſſe, & reſpiratio majori cum molimine plerumque peragitur, quàm in hominibus ſanis dormientibus.

§. 1009. ACCURATISSIMA & multiplex valde Obſervatio docuit, hunc morbum accidiſſe, quoties illæ prægreſſæ eſſent cauſæ, quæ potuerunt impedire integre, vel multùm, effluxum liquidi cerebroſi ſpirituoſi in organa ſenſuum, motuúmque voluntariorum, & viciſſim hujus refluxum ab his organis in ipſum ſenſorium commune; ſuperſtite interim cerebelloſi liquoris in cor, & naturalia reſpirationis organa, itu, & forſan reditu, aliquo, qui ad has functiones ſuſtinendas quodammodo ſufficiat.

Si conſiderentur illa, quæ circa encephali functionem & uſum in Phyſiologia (*b*) demonſtrantur, patebit ſatìs, ad ſenſuum & motuum voluntariorum in nobis exercitium requiri tenuiſſimi fluidi liberum iter ab encephalo per nervos ad organa ſenſuum & muſculos, ut cauſa muſcularis motûs ad muſculos derivari poſſit, & mutatio ultimæ ſuperficiei nervorum ſentientium ab objectis ſenſibilibus facta propagari valeat ad ſenſorium commune. Cùm autem in apoplexia omnes ſenſus & motus voluntarii ceſſent, quidquid poterit impedire illud liberum iter ab encephalo per nervos ad muſculos, voluntatis imperio ſubjectos, & ſenſuum organa, erit ſufficiens apoplexiæ producendæ cauſa. Unde pulchre hunc morbum ſic deſcripſit *Ægineta* (*c*): *Communi nervorum principio affecto, & inde omnibus corporis partibus perdentibus motum ſimul & ſenſum, apoplexia morbus vocatur.* Illud autem commune nervorum principium hodie Medicis ſolet vocari ſenſorium commune; quo nomine intelligitur illa corporis pars, unde omnes nervi, ſenſibus & motibus voluntariis ſervientes, ſuam ducunt originem.

(*a*) Ibidem.
(*b*) H. Boerhaave, Inſt. Med. §. 284.
(*c*) Lib. III. Cap. XVIII. pag. 31.

Quamvis in apoplexia ſileant motus voluntarii, ceſſéntque à ſuis functionibus ſenſuum organa, ſuperſunt tamen plurimi adhuc motus in corpore. Cordis & arteriarum actio manent, & plures, quæ inde pendent, ſecretiones, ſalivæ, muci, urinæ, &c. Reſpiratio pergit, utì & motus inteſtinorum periſtalticus. Verùm omnia illa fiunt in noſtro corpore, nobis etiam non conſciis, utì notum eſt; nec voluntas directo paſſim imperio in hos motus agit, ut illos augeat, minuat, ſiſtat, moderetur, &c. Unde meritò concluſerunt celeberrimi Medici, motus illos vitales dictos & ſpontaneos, aliam originem habere, quàm priores, qui nobis conſciis fiunt, & voluntatis imperio planè ſubjacent.

Cùm autem conſtiterit numeroſiſſimis Obſervatis, in vulneratis hominibus (de quibus vide illa, quæ in capitis vulnerum Hiſtoria habentur) cerebro inſigniter læſo, vel compreſſo, turbari & aboleri ſenſuum exercitia & motus voluntarios, ſuperſtite adhuc vitâ, & plurimis motibus, qui nobis inſciis fiunt; ſtatuerunt Medici, commune nervorum, ſenſibus & motibus voluntariis ſervientium, principium, ſive ſenſorium commune, in cerebro ſedem ſuam habere. Utì enim pulcherrimè notavit *Galenus* (*a*), in ſenſuum organis mutatio quidem fit à rebus ſenſibilibus, ſed illius mutationis perceptio non fit in ſenſuum organis, ſed in cerebro; unde dicit: *Ipſum namque cerebrum ſenſorium organum à natura factum non eſt, ſed ſenſoriorum ſenſorium.*

Præterea per eadem Obſervata conſtat, illud ſenſorium commune citiùs lædi, faciliùs deſtrui, quàm alteram illam partem encephali (qualiſcumque illa demum fuerit), unde motus illi vitales & ſpontanei pendent. In graviſſimis enim capitis læſionibus per contuſiones, vulnera, &c, ſæpe per plures dies apoplectici jacent homines, antequam moriantur: opii largior doſis, vini generoſi ingurgitatio, tollunt pro quodam tempore omnes actiones animales, dum vitales & ſpontaneæ perſtant, & increſcunt. Quinimo ipſa ſanitas poſcit, ut quotidie per plures horas ceſſent ſenſus & motus voluntarii, auctis interim functionibus, vitalibus naturalis ſomni tempore. Cerebellum autem, mole minus quàm cerebrum, firmioris compagis, ſitu ſuo, & expanſo duræ matris velo, tutiùs defenſum contra externarum cauſarum impetum quàm cerebrum, credebatur eſſe illa pars corporea, cujus integritas requirebatur, ut motus illi vitales & ſpontanei perennarent abſque ulla intermiſſione. Experimenta in vivis animalibus capta (vide §. 170. n°. 1.) videbantur evincere omnino hujus rei veritatem. Ideo non ſine ratione ſtatuebatur, quòd *in apoplexia liquidi cerebroſi ſpirituoſi effluxus in organa ſenſuum motuûmque voluntariorum impediretur integre vel multùm, ſuperſtite interim cerebelloſi liquoris in cor & naturalia reſpirationis organa itu & forſan reditu aliquo.*

Interim tamen fide digniſſima celeberrimorum virorum Obſervata & Experimenta, poſtmodum inſtituta, videntur docere, cerebellum inſigniter lædi poſſe, vitâ non tantùm ſuperſtite, ſed etiam actionibus vitalibus non admodum læſis. In juvene, qui decimo quarto die morbi acuti perierat, inveniebatur abſceſſus magnus in dextro lobo cerebelli, qui duas tertias partes ſub-

(*a*) De Symptom. Cauſis Lib. I. Cap. VIII. Charter. Tom. VII. pag. 61.

Digitized by Google

ſtantiæ cerebelli conſumpſerat: pulſus tamen & reſpiratio fuerant ſatis bona, morbi tempore; ſed paralyſis dextri lateris obſervabatur ante mortem (*a*). Plura talia Obſervata diſſectis cadaveribus facta, & Experimenta in vivis animalibus inſtituta, apud celeberrimum Senac (*b*) habentur, quæ docent, cerebello ſoli vitalium motuum originem non poſſe adſcribi.

§. 1010. QUÆ cauſæ omnes recenſitæ ab Obſervatoribus, in aliquas claſſes redigi poſſunt in commoda praxios.

1°. Nativa corporis fabrica, caput magnum; collum breve, & ſæpe ſex modò vertebris extructum; corpus valde craſſum & pingue; temperies plethorica; cacochymia pituitoſa multùm excellens.

Cùm in Phyſiologicis evidenter probetur, ad integritatem functionum, quæ à cerebro pendent, requiri debitam copiam liquidi ſani per vaſa determinato impetu moti, ut inde fiat ſecretio fluidi ſubtiliſſimi, quod per nervos movetur ad organa ſenſuum & motûs inſtrumenta; patet ſatis, multiplices admodum poſſe eſſe cauſas, quæ integre tollere, vel multùm impedire poſſunt hujus fluidi ſecretionem, & liberum per ſtamina nervoſa motum, ſícque apoplexiam producere. Omnia enim, quæ vaſa comprimunt, vel illorum cohæſionem ſolvunt; omnia vitia humorum, per quæ à ſanitatis legibus degenerant in cacochymias varias; copia & impetus humorum nimis aucta, minuta, poſſunt huic morbo originem dare; quæ ergo in claſſes quaſdam redigi merentur, ut ordine inveſtigari poſſint, & indicationi curatoriæ, inde deducendæ, ſervire.

CAPUT MAGNUM, &c. Quanta ſit ſtaturæ corporis in variis hominibus diverſitas, notum eſt: verùm obſervatur, femorum & crurum longitudinem variam, uti & colli, pro maxima parte, illam ſtaturæ diverſitatem producere: truncus enim corporis ſæpe eamdem menſuram habet in binis hominibus, quorum unus alterum pedis & ultra longitudine excedit. Quò autem collum longius eſt, eò magìs cor à baſi cranii diſtat. Cùm autem motus, ſanguini per cordis ſyſtolen conciliatus, & dilatatio arteriarum à ſanguine impulſo, validiores ſint prope cor, quam in partibus remotioribus à corde; patet ſatis, eò validiùs urgeri ſanguinem per vaſa cerebri, eò magìs diſtendi hæc vaſa, cæteris paribus, quò cor capiti magìs propinquum eſt; præcipuè cùm per magnos ſatis ramos recto decurſu ſanguis ad caput feratur. Hinc notatur in Phyſiologicis (*c*), carotides & vertebrales arterias, ubi ad baſim cerebri appellunt, ita diſponi, ut impetus ſanguinis, per hæc vaſa moti, minuatur, ne mollis encephali ſubſtantia à nimis valido hoc impetu læderetur. Unde patet, quare collum breve meritò habeatur pro cauſa prædiſpo-

(*a*) Novelle Literarie 20. Marzo 1750. n°. 12. pag. 179.

(*b*) Traité de la ſtructure du Cœur, Tom. I. Liv. II. Cap. VII. pag 428. & ſeiv.

(*c*) H. Boerhaave, Inſtitut. Medic. §. 235.

Digitized by Google

nente ad apoplexiam, utì & Obſervationes quotidianæ confirmant, talibus frequentiùs huncmorbum contingere; & ſemper in his faciem magìs rubram & turgidam ferè videmus ob eamdem rationem. Ideo etiam videntur tales homines caput magnum habere, ſed ſæpe fallaci ſpecie ob turgidam & inflammatam faciem, cùm magnitudo capitis propriè à cranii capacitate dependeat, & cranium magnum ac capax, maximè versùs occiput, inter ſigna optimi habitûs, & longævitatis indicia, meritò habeatur (*a*).

CORPUS VALDE CRASSUM ET PINGUE. Conſtat ex Phyſiologicis, per actionem conſpirantem omnium viſcerum chylopoieticorum ex ingeſtis in homine ſano, educi omne ſolubile, ſolidis partibus per alvum exeuntibus. Dum autem hoc fit, oleum pingue ingeſtorum ſeparatur à reliquis, & chylum pinguem facit, qui per vaſa cum ſanguine fluens & mammarum fabricâ inde ſeparatus, lac vocatur, ſponte cremorem pinguem præbens, dum emulctum in vaſe quieſcit. Oleum autem illud pingue, & copioſum quidem, miro modo latere poteſt, dum aliis partibus unitum, & inprimis ſalinis, ſaponis ſpeciem conſtituit, utì fit in omnibus vegetabilium ſuccis. Ex gramine, quod adeo macilentum videtur, & aquâ, quotidie vacca lac conficit, quod tantam copiam pinguis butyri largitur; unde per ipſam chylopoieſin in hoc animali extricatur ex gramine illud pingue, quod primâ fronte nemo facilè tantâ copiâ ibi adeſſe crederet. Ubi verò in bove, vel in vacca uberibus exſiccatis, illud pingue manet in corpore, intra paucos menſes mirum in modum pingueſcunt hæc animalia, ſi lætis paſcuis verſentur, & nullis laboribus fatigentur. Idem jam in corpore humano contingit, & per chylopoieſin opimum illud pingue ab ingeſtis ſeparatur, pulcherrimis uſibus ſerviturum. Notum enim eſt, tunicam cellulosam, in qua pingue illud colligitur, omnibus muſculis inſterni; imò ſingulas horum fibras ambire, ut facilem mobilitatem & flexilitatem debitam illis ſervet: ita & oſſium majorum cavis recondita pinguis medulla articulorum mobilitati proſpicit, & ligamentorum, oſſa articulata nectentium, laxitatem requiſitam conſervat. Magnum ergo uſum habet pinguedo ad facilitandos muſculares motus, & à muſculis motis agitata, attenuata, venas denuo ingreditur, ac circulantibus humoribus miſta, per urinas & ſudores exit de corpore, utì certis Experimentis conſtat. Valido labore victum parantes homines, pingui ſudore rigida induſia habent, urinámque emingunt ruberrimam; nec pingueſcunt facilè, licèt voraces etiam fuerint. Ubi autem valida viſcera chylopoietica ex ingeſtis copioſum tale pingue ſeparant, nec per motum corporis diſſipatur, tunc illud incipit accumulari, membranam celluloſam diſtendere, ejúſque molem immaniter ſæpe augere. Cutis quidem cedit ſenſim, & à muſculis ſuppoſitis removetur, ſed tamen reſiſtit; unde à pinguedine accumulata omnia ſuppoſita comprimuntur, & vaſa arctantur. Hinc pulſum minùs validum in obeſis obſervant Medici; & Chirurgi difficilem in illis venæſectionem experiuntur, non tantùm quia ſub denſa pinguedine demerſæ hærent venæ, verùm etiam, quia exiliores

(*a*) Herm. Boerhaav. Inſtit. Medic. §. 885, n° 5.

ſunt.

ſunt. Si jam ſimul conſideretur, omentum in obeſis immani pinguedinis mole ſæpe diſtendi, & omnia abdominalia viſcera comprimere, patebit ſatìs, ſanguinis tranſitum per aortam deſcendentem, ejúſque ramos, minùs liberum eſſe. Nec parva certè hæc nimis pinguis omenti compreſſio eſt, quâ vicina impedit, cùm & ſterilitatem ipſam in fœminis ab hac cauſa *Hippocrates* (*a*) deduxerit, dicens: *Quòd ſi præter naturam craſſior evaſerit, utero non concipit: omentum enim craſſius incumbens uteros comprimit, neque genituram ſuſcipere ſinit.* Idem in aphoriſmis (*b*) habet, & ibi addit, quòd tales obeſæ mulieres nunquam prægnantes fiant, niſi priùs attenuentur.

Cùm ergo in admodum obeſis omnia vaſa corporis comprimantur à pinguedine accumulata; in cranio tamen nulla pinguedo obſervetur, vel ſaltem rariſſimè, & parcâ admodum copiâ circa ſinus duræ matris; patet ſatìs, nimis impleri vaſa encephali, dilatari, minora vaſa comprimi; ſícque functiones cerebri ſenſim magìs magíſque impediri. Hinc incipiunt fieri hebetes, torpidi, obliviosi, ſomnolenti; ſenſuum omnium acumen in illis minuitur; tandémque, obruto nimiâ plenitudine cerebro, vel & ruptis vaſis, apoplectici moriuntur. Sic de Ptolemæo, Ægypti rege, *Juſtinus* (*c*) refert, *Segni admodum, & quotidianâ luxuriâ ita marcente, ut non ſolùm regiæ majeſtatis officia intermitteret, verùm etiam ſenſu hominis nimiâ ſaginâ careret.* Mirum magìs eſt, quòd apud *Varronem* (*d*) legitur, de ſue, *quæ, præ pinguetudine carnis, non modò ſurgere non poſſet, ſed etiam ut in ejus corpore ſorex, exeſâ carne, nidum feciſſet, & peperiſſet mures.* Omnium maximum diſcrimen adeſt, ubi illa pinguedinis copia in admodum obeſis, per calorem ſubitum, motum validum corporis vel febrim natam, ſoluta, attenuata, venas ingreditur, & ſanguini miſcetur, ſícque humorum circulantium quantitas augetur ſubitò, & brevì lethalis apoplexia ſæpe ſequitur, ruptis à nimia tali & ſubita repletione vaſis. Hinc monuit *Hippocrates* (*e*); *Naturâ admodum craſſos celeriùs interire quàm graciles*, utì aliâ occaſione ad §. 693, notavi, ubi de calore febrili ob molem movendorum ſubitò auctam dicebatur.

TEMPERIES PLETHORICA. Quando nimia quantitas ſanguinis rubri adeſt in corpore cæterùm ſano; tunc plethora vocatur (vide §. 106. *lit. a.*). Quamvis autem omnes functiones à plethora lædi poſſint, obſervatur tamen, inprimis turbari illas, quæ ab encephalo pendent. Plethorici enim ſomnolenti fiunt, torpidi, vertiginoſi; & niſi tollatur illa ſanguinis abundantia per ſpontaneas vel arte factas evacuationes, periculum apoplexiæ imminet. Ratio autem hæc videtur eſſe: ſanguis ruber naturaliter non invenitur quidem in cortice cerebri, ſed in vaſis piæ matris, omnibúſque hujus proceſſibus, qui ſe ubique inter corticem, ipſámque medullam, inſinuant: dum ergo omnia vaſa ſanguinea in plethoricis nimio ſanguine diſtenta turgent, dilatabuntur & hæc

(*a*) De Natura muliebri Cap. XIX. Charter. Tom. VII. pag. 690.

(*b*) Aphor. 46. Sect. V. Charter. Tom. IX. p. 222.

(*c*) Hiſt. Philipp. Lib. XXXIV. Cap. II. pag. 621.

(*d*) De re ruſtica Lib. II. Cap. IV. pag. 268.

(*e*) Aphor. 44. Sect. II. Charter. Tom. IX. pag. 83.

Digitized by Google

vaſa. Verùm cranii cavum exactiſſimè repletur contento encephalo, & oſſa cranii in adultis cedere nequeunt; adeòque repletis plùs ſolitò vaſis ſanguineis, reliqua vaſa tenuiores humores ferentia, debebunt anguſtari & comprimi, adeóque functiones encephali turbari; uti & aliâ occaſione ad §. 112. n°. 1, notavi. Omnia autem hæc mala augentur, ſi epulis, vino generoſo ingurgitato, irâ ſubitâ, calore aeris magno, aut corporis exercitiis validis, in plethoricis rarefiat ſubitò ſanguis, & vaſa magìs diſtendat. Hinc toties obſervatum fuit, plethoricos, medias inter epulas, vel & irâ excandeſcentes, apoplecticos cecidiſſe.

CACOCHYMIA PITUITOSA MULTUM EXCELLENS. Cùm ſubtiliſſimi illius liquidi, quod per nervos movetur, ſecretio fiat à ſanguine arterioſo per arterias carotides & vertebrales in encephalon delato, requiritur ad debitam horum elaborationem, ut ſanguis habeat dotes in ſanitate requiſitas. Verùm in cacochymia pituitoſa degenerat ſanguis ab illa conditione, quam in ſanitate poſſidet, & minùs aptus redditur, ut per encephali fabricam inde ſpiritus nervoſi elaborari poſſint; unde & videmus tali cacochymiâ laborantes languere, & motus muſculares cum difficultate exercere. Interim tamen languidam illam & deſidem vitam trahunt diu, nec tam citò apoplexia ſequitur, ac quidem in obeſis & plethoricis. Unde additur in textu MULTUM EXCELLENS: quando nempe adeo invaluit pituitoſus ille ſanguinis lentor, ut in vaſis encephali hærere omnino incipiat, ſicque vel integre, vel ſaltem pro maxima parte, ſecretio ſpirituum impediatur. Verùm de hac cacochymiæ ſpecie adhuc quædam ſequenti numero dicenda erunt

2. Quæcumque ſanguinem, lympham, materiem ſpirituum ita mutant, ut per arterias cerebri liberè ire non poſſint, ſed impacta hæreant: talia ſunt ſæpe α. polypoſæ in carotidibus, vertebralibúſque arteriis concretiones, ſive circa cor primò, ſive intra ipſum cranium factæ; quæ cordis palpitatione, pulſu inæquali, vertigine, ſcotomiâ, frequentioribus, & ad auctum motum calorémve increſcentibus, ſe manifeſtant. β. ſpiſſitudo inflammatoria cruoris; quam docent febris acuta continua, phrenitis, dolor capitis ingens, inflammatorius, diu prægreſſa; tum omnia ſigna, quæ oriuntur à ſanguine, qui impeditus ire per vaſa cerebri, eò majore copiâ & impetu, per ramos carotidis alios ruit, unde rubor, tumor, inflammatio oculorum, cum lacrymis excuſſis, faciei, & colli. γ. craſſa, glutinoſa, pituitoſa iners ſanguinis totius natura; unde ſenibus, catarrhoſis, frigidis, humidis, pallidis, leucophlegmaticis, hic morbus admodum familiaris; quin & præſagitur iis futurus jam ante adventum ſuum, per otia, hebetudines; ſomnolentiam, pigritiam ad motus quoſcúmque, vocem ſolitò tardiorem, tremores,

Digitized by Google

ſtertores, incubos, oculos pallidos, turgidos, humentes, caliginoſos, vomitum pituitæ frequentem, vertigines, reſpirationem ad minimos motus anheloſam, cum narium pinnis compreſſis; omnes cauſæ, unde glutinoſum iners fit, accumulatur (69. ad 75.).

Hoc numero recenſentur illæ cauſæ, quæ apoplexiam faciunt vitio humorum non potentium tranſire liberè per vaſa cerebri. Obſervata autem docuerunt, ad tres ſpecies poſſe reduci humorum illam nimiam ſpiſſitudinem: ad polypoſas nempe concretiones, ſpiſſitudinem inflammatoriam, & pituitoſum lentorem. Singulis autem his ſubnectuntur ſigna diagnoſtica, quibus à reliquis diſtingui poſſunt, quod inprimis ſervit, ut recta Medendi Methodus inveniri queat.

α. De polypoſis illis concretionibus ſanguinis, illarúmque cauſis & origine, antea ad §. 52, dictum fuit; patuítque tunc, illas inprimis in corde & majoribus vaſis circa cor inveniri. Pluribus Obſervationibus conſtitit, polypos illos quandoque adnaſci cordis columnis carneis, fortè & poſtea inde ſeparari, & unà cum ſanguine in arteriam pulmonalem, aut aortam, ejúſque ramos majores propelli, illóſque vel anguſtare multùm, vel & integre occludere. Ter vidi in cadaveribus ramoſos tales polypos, qui per aortæ truncum & ramos ejus ſuperiores propagines emiſerant: fateor ſatìs molles adhuc fuiſſe, & fortè circa mortem, vel & poſt mortem tantùm natos. Verùm ex illis quæ ad §. 52, habentur patet, quòd & vitæ tempore tales concretiones ramoſæ fieri poſſint; quæ ſi carotidibus & vertebralibus arteriis impingantur, cerebri functiones turbare valent, & penitus abolere, ſi omnem omnino aditum ſanguinis arterioſi ad encephalon impediant. Apud *Petrum Salium Diverſum* (a) habetur Obſervatio practica, quæ hoc confirmare videtur. Puella enim quartum decimum annum agens capitis gravitatem, anxietates, vertiginem paſſa per unum diem, ſubitò perit die ſequenti: in cadavere nihil præternaturale in cerebro detectum fuit, ſed in arteria magna, & vena cava ſanguis ita coaluerat, ut *apprehenſo illius ſanguinis concreti altero principio, totus ſanguis coalitus ita integer ex vena & arteria educeretur, perinde ac gladius ex vagina extrahi ſolet.* In hoc enim caſu læſio functionum cerebri, prægreſſa mortem, videtur adſcribi debere concretioni polypoſæ, liberum ſanguinis iter ad encephalon impedienti. Cùm autem carotides ſub baſi cerebri arteriis vertebralibus, & mutuò emiſſis ramis, uniantur, adeóque non poſſit aditus ſanguini ad encephalon impediri abſolutè, niſi quatuor illæ arteriæ ſimul polypoſis talibus maſſis obſtruerentur; patet ſatìs, raròà tali cauſa apoplexiam contingere: unâ alteráve ex his arteriis obſtructâ ſic, & imperviâ redditâ, turbabuntur quidem actiones cerebri, ſed non abolebuntur integre, uti in exquiſita apoplexia fit. Si autem polypus aortam ſic obſtrueret, ut impediretur ſanguis ingredi ramos aortæ ſuperiora petentes, ex ipſa curvatura aortæ de corde egredientis oriundos, potiùs ſubita mors à lethali ſyncope ſequeretur,

(a) De Febre peſtilenti & affectib. particular. &c. Cap. IV. pag. 238.

Digitized by Google

quàm apoplexia; niſi in tali caſu, ubi polypoſa talis maſſa hæreret applicata parti ſuperiori curvaturæ aortæ, ſícque impediret ingreſſum ſanguinis per ramos ſuperiores, dum interim, non occupans totum aortæ cavum relinqueret adhuc aliquod ſpatium ſanguini per aortæ truncum versùs inferiores corporis partes. Sponte autem patet, quàm rarò talis caſus contingere poſſit. Neque credo, certâ fide conſtare, in arteriis encephali intra ipſum cranium tales polypos natos fuiſſe, qui ſanguinis motum impediverint omnino.

Polypos autem in cordis cavis, vel majoribus vaſis circa cor, hærere novimus, ex palpitatione cordis perpetua, pulſu omni modo inæquali & ſæpius intermittente, quia impedimentum ſanguini, cor ingreſſuro, vel ex corde expellendo, naſcitur, túncque neceſſariò turbatur cordis actio & pulſuum rythmus. Confirmatur hæc diagnoſis, ſi omnia hæc ſymptomata increſcant aucto motu, vel per calorem rarefacto ſanguine: placido enim motu dum ſanguis per vaſa fertur, hæc obſtacula præterlabi poteſt adhuc utcumque, verùm auctâ celeritate, vel rarefacto ſanguine, non ſufficit ſpatium adhuc liberum in cavis cordis vel vaſis, ut abſque impedimento ſanguis moveri poſſit. Vidi tales miſeros ægros, qui quieſcentes omnino ſatìs adhuc commodè agebant; verùm ubi in lecto corpus erigere vel circumvertere tentabant, ſummâ illico anxietate corripiebantur, & quandoque in ſyncopen incidebant. Sic etiam facilè diſtinguuntur palpitationes cordis, & pulſuum inæqualitas, à polypis productæ, à ſimilibus malis, quæ in hyſtericis fœminis à ſola perturbatione animi obſervantur frequenter, in his enim, ubi compoſitæ ſunt illæ turbæ, evaneſcunt brevì omnia hæc mala, nec à motu corporis aucto reſuſcitantur, dum ſemel ſiluerunt.

Si jam unà cum his ſignis polypi adſit ſimul vertigo, ſive apparens omnium objectorum rotatio, qui eſt primus leviſſimus vertiginis gradus; aut ſcotomia, dum aucto malo tenebricoſa vertigo fit, ubi, unà cum hac apparente rotatione, caligine quaſi circumfusâ viſus obſcuratur; tunc novimus, polypoſum illud obſtaculum impedire liberum motum ſanguinis per arterias versùs encephalon. Utì enim alio in loco (vide §. 267.) monui, omnes ferè capitis morbi à vertigine incipiunt, &, dum curantur, pro ultimo ſymptomate adhuc vertiginem relinquunt.

β. Sanguinem ſanum ſponte ſuâ in concretionem pronum eſſe, notum eſt; illámque concretionem impediri jugi illius per vaſa motu. Verùm invenitur in hominibus fortibus & robuſtis, exercitatam inprimis ſi vitam egerint, ſanguis longè denſior, & firmiùs concreſcens: ubi jam hæc ſanguinis denſitas augetur eò uſque ut difficiliùs tranſire poſſit per ultimas arteriarum anguſtias, vel & ibi hærere incipiat, tunc vocatur ſpiſſitudo inflammatoria cruoris. Hanc autem ſanguinis ſpiſſitudinem major calor comitatur; utì in capitulo *de Inflammatione* pluribus dictum fuit; ſícque diſtinguitur à pituitoſo frigido ſanguinis lentore, de quo ſequenti numero dicetur. Ubi jam talis ſanguis inflammatorius incipit hærere immeabilis in vaſis encephali, omnes effectus inflammationis ſequuntur, febris acuta, dolor moleſtus, &c. Dolor autem ille capitis potiſſimùm videtur fieri à meningibus inflammatis, cùm cerebri cortex

Digitized by Google

vix multùm dolere videatur (vide §. 772.). Verùm cerebri functiones tunc miro modo turbantur, & ferox illud perpetuúmque delirium naſcitur, cum febre acuta comite; utì in phrenitidis Hiſtoria dictum fuit. Aucto hoc malo, vaſis inflammatorio ſanguine diſtentis & tumentibus, vicina minora comprimentibus, impeditur liber tranſitus humorum per vaſa, & ſummis illis furoribus ſuccedit ſomnus profundus (vide §. 774.) ipſáque tandem apoplexia, brevì lethalis. Magnâ ergo curâ attendendum eſt ad illa ſigna, quæ docent illud malum metuendum eſſe, ut præcaveatur, cùm raro vel nunquam curetur apoplexia, ubi ab hac cauſa ortum duxit. Inprimis autem hoc cognoſcitur, à rubore & tumore omnium illarum partium, quibus carotis externa ſanguinem adfert: quò magìs enim impeditur tranſitus in carotidis internæ ramis, per encephalon diſtributis, eò plûs urgentur carotidis externæ propagines per partes capitis exteriores diſtributæ. Videantur illa, quæ in Commentariis §. 741, & §. 772, de hac re dicta fuerunt.

v. Antea ad §. 43, notatum fuit, partem ſanguinis craſſiſſimam, rubram nempe, in arteriis & venis majoribus naturaliter tantùm hærentem, momentum motûs ad vitam & ſanitatem requiſiti à corde & arteriis recipere, & reliquis partibus communicare. Unde ſimul ac illa pars rubra incipit deficere in ſanguine, omnia languent & torpent, & naturalis corporis calor multùm minuitur. Manifeſtè hoc patet in virginibus chloroſi laborantibus, in quibus pallor ille adeſt ob defectum ſanguinis rubri; ſed & ſimul languor, & tarditas ad omnem motum muſcularem, & paſtacea quaſi tumidi corporis mollities. Simulac per uſum limaturæ ferri inſtauratur hæmatopoieſis, & incipit gratus rubor redire genis, mox redeunt vires, & alacres motu corporis delectantur, quem antea moleſtiſſimè ferebant. Requiritur ergo ad debitam ſubtiliſſimi liquidi ſecretionem per fabricam encephali ſanguis ruber bonus, à quo & caloris diſtributio æquabilis per omnes partes corporis pendet. Cùm autem vaſa conſtituentia corticem cerebri in ſanitate non admittant ſanguinem rubrum, & multò minùs adhuc medullæ encephali ſtamina, tota hæc moles caret illâ cauſâ excitante calorem noſtrum, nempe motu & attritu partis rubræ ſanguinis ad vaſa reſiſtentia. Supplet autem hunc defectum pia mater, vaſis ſanguineis refertiſſima, cerebrum, cerebellum, medullam oblongatam, & nervos inde egreſſos, ambiens non tantùm, ſed & profundè deſcendens intra ſulcos & gyros cerebri, & ejuſdem piæ matris propagines, plexus dictos choroideos in fundo ventriculorum cerebri poſitos conſtituens, ut & ibi calor æquabilis conſervetur. Præterea notum eſt, per ipſam medullam cerebri vaſa ſanguinea tranſire; utì docent injectiones, & puncta rubra in diſſecta medulla cerebri conſpicua: & per ipſam ſubſtantiam medullarem nervi optici vas ſanguineum tranſit. Ubi ergo debita copia ſanguinis rubri adeſt in his vaſis, tota encephali moles naturali calore fovetur, & ſecretio ſubtiliſſimi liquidi à ſanguine debito modo perficitur. Ubi verò deficit ſanguis ruber, tenuiora liquida fluunt per vaſa; verùm deficit, vel ſaltem minuitur vis propellens liquida hæc; hinc accumulantur in vaſis, non propelluntur. Sed arteriæ exhalantes tenuiſſimum vaporem, in ventriculos cerebri eructant, utì &

Digitized by Google

tici perierint. In ventriculis cerebri & in ipſa theca vertebrarum pariter obſervatæ fuerunt tales aquoſæ collectiones (*a*).

Verùm cùm illa lymphæ accumulatio ſenſim fiat, hinc lentè creſcunt ſymptomata, quæ cerebri functiones læſas demonſtrant, & per plures menſes, imò & annos quandoque, ægri his affliguntur, antequam ſequatur apoplexia; imò quandoque aliis morbis pereunt, antequam tanta copia lymphæ accumulata fuerit, ut comprimendo cerebrum penitus tollat omnes ejus functiones. Cùm è contrà, ruptis vaſis & effuſo ſanguine, ſtatim apoplexia plerumque ſequatur; uti patebit n°. 4, hujus paragraphi. Unde notavit *Aretæus* (*b*) de hoc morbo, quòd repente invadere quidem ſoleat, ſed *nonnunquam etiam habet prælonga initia, gravitatem, motum difficilem, torporem, frigoris ſenſum*, *&c.* Quædam tamen Obſervationes practicæ docuerunt, & ſatis ſubitò quandoque talem ſeroſam illuviem caput inundare, & apoplexiam citò lethalem producere, abſque eo quòd ſigna illa obſervata fuerint, in textu enumerata, quæ lentam collectionem in encephalo comitari ſolent. In ſene enim ſexaginta quatuor annorum, homine plebeio, ſed ingenioſo, duro & quotidiano labore victum quærente, circa meridiem ſubitâ apoplexiâ mortuo, cùm toto matutino tempore idem fuerit in opere & ſermone ac antè, invenit *Wepferus* (*c*) in cavo cranii ſeroſam colluviem copioſam, inter duram & piam matrem, inter hanc & cerebrum, in ventriculis cerebri, & inprimis in quarto ventriculo, ſub baſi cerebri, & in theca vertebrarum, ubi ſpinalis medulla reconditur. Hiſtoria morbi interim nulla memorat ſymptomata, quæ læſas fuiſſe antea cerebri functiones, docent: habitum cachecticum & tumidum habuerat, & ſolitæ crapulæ frequentiùs indulſerat pauco ante mortem tempore; nonnunquam & ſitibundus frigidam affatim hauſerat: unde conſtat ſatis, abundaſſe quidem aquoſam cacochymiam in homine, ſed debet tamen ſubita cauſa acceſſiſſe, quæ faceret, ut omnia hæc loca tam citò inundarentur; vixque videtur veroſimile, hoc abſque ruptura vaſorum factum fuiſſe, cùm nulla ſigna ſenſim accumulatæ lymphæ præceſſerint.

In literatis Viris, ſedentariam vitam degentibus, dum libris impalleſcunt, frequenter à tali cauſa oritur apoplexia; ſed lentè & per gradus increſcere ſolet morbus. Primò enim oritur languor, & amor quietis ac otii; dein incipit ingenium hebeſcere, memoria vacillare; ſomnolenti fiunt, ſtupidi, & ſæpe diu in hoc ſtatu manent, antequam moriantur. Vidi non ſine magna commiſeratione eruditiſſimos Viros, & de re Literaria quàm optimè meritos, ſibi ipſis quaſi ſupervixiſſe per annum & ultra, omnium rerum immemores, tandémque apoplecticos periiſſe.

Verùm & per glutinoſam inertem cacochymiam, de qua actum fuit §. *69*, & ſequentibus, ſic degenerare poteſt ſanguis, ut non præbeat aptam materiam, unde ſubtiliſſimum fluidum poſſit ſecerni; uti ad primum hujus paragraphi numerum dictum fuit. Ideo §. 72, defectus ſubtiliorum in ſanguine, & minimorum canalium coalitus, inter effectus talis cacochymiæ nume-

(*a*) Vide loca Wepferi modò citata.
(*b*) Morb. Diuturn. Lib. I. Cap. VII. p. 35.
(*c*) Hiſtor. Apoplect. pag. 4 8.

rati fuerunt. Cùm autem in ſenibus plurima vaſa minima aboleantur (vide §. 55.) & mucoſo frigido lentore ſanguis abundet, hinc illis apoplexia, ab hac cauſa nata, ſatis frequens eſt; & *Hippocrates* (*a*) ſenectutis morbos recenſens, pulchre notavit pleraque mala, quæ talem apoplexiam præcedere ſolent; ita enim habet: *Senibus autem ſpirandi difficultates, & catarrhi tuſſiculoſi, ſtranguriæ, dyſuriæ, articulorum dolores, nephritides, vertigines, apoplexiæ, malus corporis habitus, totius corporis pruritus, vigiliæ, alvi, oculorum & narium humiditates, viſûs hebetudines, glaucedines, auditûs graves.*

Sed & atrabilaria cacochymia poteſt ſanguinem ineptum reddere, ut debita inde ſpirituum copia ſeparetur. Ubi enim in ſanguine mobiliora, diſſipata per quaſcumque demum cauſas, reliquerint immobiliora unita, tunc ſanguis lenteſcere incipit, non quidem tenacitate inflammatoriâ, ſed piceâ quaſi, quæ oleoſâ tenaci, & terreſtri materiâ ſanguinis conſtat, ſimul arctè unitis; uti poſtea pluribus dicetur in capitulo *de Melancholia*. Ubi jam talis atrabilaria tenacitas totum ſanguinem infecit, tunc hærere incipit quandoque in vaſis cerebri, illa varicoſa reddit diſtendendo; ſic minora vaſa comprimuntur, dum ſimul talis ſanguis nec continet aptam materiam pro ſecernendis ſpiritibus, nec facilè dimittit fluidiorem ſuî partem arctè hærentem ſpiſſiori. Unde videmus in melancholicis inveteratis, ſolum humorum circuitum adhuc tantùm fieri per majora vaſa, cum pulſu tardo, frigore totius ferè corporis: vix comedunt, vix bibunt, & ſtupidi jacent, nullis ampliùs turbantur curis, cùm antea mœſti & anxii ſiniſtra quævis metuebant: imò omnes ferè concretiones ceſſant in miſeris illis diu ante mortem. Vidi ſic mulierem ſummè melancholicam, poſtquam aliquoties violentas manus ſibi inferre conata fuerat, per ſex ſeptimanas jacuiſſe in lecto oculis apertis inſomnem, ſed omnium rerum immemorem, abſque ullo cibo ferè vel potu: toto hoc tempore alvum non depoſuit, & parciſſimam tantùm urinæ copiam; ultimâ ſeptimanâ nullam omnino: extrema frigebant inſtar marmoris, lingua & os internum aridiſſima erant. Poſt mortem nec effuſus humor in cranio, nec eroſa vaſa apparuerunt, ſed piæ matris vaſa piceo nigerrimo ſanguine diſtenta. Videntur & veteres Medici hanc cauſam impeditarum functionum cerebri cognoviſſe (*b*). Agnoſcebant quidem, quòd plerumque hypochondriis, atrabilariâ ſaburrâ gravatis, cerebrum per conſenſum turbaretur; verùm ſimul diſertè monuerunt, *nonnunquam, univerſo in venis ſanguine melancholico facto, communi læſionis ratione cerebrum lædi.* Videtur & huc ſpectare ſequens *Hippocratis* (*c*) locus: *Si lingua derepente impotens, aut aliqua corporis pars apoplectica evadat, melancholicum illud eſt.* Certè *Galenus* (*d*) explicans hunc locum, dicit: *Fieri poſſe ut propter humoris craſſitudinem tales affectus conſequantur, quales ex lenta & craſſa pituita ortum habent.* Oritur apoplexia à melancholia, ubi humor atrabilarius ſolutus, acris, in cerebrum movetur, ſubitò omnia deſtruens; ſed

(*a*) Aphor. 31. Sect. III. Charter. Tom. IX. pag. 128.

(*b*) De Melancholia Libr. ex Galeno Ruſo, &c. Cap. 1. Charter. Tom. X. pag. 496.

(*c*) Aphoriſm. 40. Sect. VII. Charter. Tom. IX. pag. 312. 313.

(*d*) Ibidem.

uti

Digitized by Google

uti poſtea ad §. 1104, dicetur: verùm tunc citiſſimè occidit ille morbus: in hoc autem caſu lento gradu, & ſymptomatibus in textu recenſitis prægreſſis, ſolet invadere.

3. Quæcumque arterias ipſas, vaſáve nervoſa cerebri ita comprimunt, ut cruor, ſpiritúſque, transfluere non poſſint. α. plethora, cacochymia replens, calida valde temperies, hinc obnoxia huic malo, maximè ſi motus, calórve ingens velocitatem adauxerint: hinc his accidere ſolet à lauto valde cibo, potu, medicamentis acribus & valde moventibus, ut ſunt cardiaca, volatilia, vomitoria, &c; æſtu motúque exorbitantibus, intentione animi ſummâ, diuturnâ, ſæpe repetitâ. β. tumores quicumque intra cranium nati, inflammatorii; abſceſſus, ſeroſi, pituitoſi, ſteatomatoſi, ſcirrhoſi, oſſei, vel arterias, vel venarum coitum circa torcular, vel nervorum initia medulloſa, comprimentes, aut medullam cerebri ipſam. γ. nimia velocitas cruoris in caput determinata, dum per inferiora arterioſa vaſa impeditum iter per quaſcùmque ex infinitis cauſas. δ. quæ extra cranium venas cerebri ſanguinem referentes comprimunt rurſum quacumque causâ. ε. effuſi humores ſanguinei, purulenti, ichoroſi, lymphatici, ſupra duram piámve matrem, externè comprimentes.

Præcedenti numero dictum fuit de cauſis apoplexiæ, quæ pendent à vitio fluidi per vaſa encephali moti, ſive illud immeabili ſpiſſitudine vaſa obſtruxerit, ſive ſolummodo eò uſque degeneraverit à conditionibus in ſanitate requiſitis, ut aptam ſecernendis ſpiritibus materiam præbere nequeat: hoc numero agetur de illis cauſis apoplexiæ, quæ comprimendo vaſa cerebri liberum tranſitum humorum impediunt.

α Solam compreſſionem cerebri, abſque ullo vitio humorum, omnes functiones animales turbare poſſe, tandémque apoplexiam producere, pluribus probatum fuit, ubi de vulneribus capitis dicebatur, & inprimis ad §. 267. Verùm ad primum numerum hujus paragraphi demonſtratum eſt, quòd vaſa majora, dum nimiâ copiâ liquidi contenti diſtenduntur, minora corticis cerebri vaſa, vicina, & adeo mollia comprimant; ſive liquidum illud, majora diſtendens vaſa, ſanum & bonum fuerit, ut in plethoricis; ſive in morboſam indolem degeneraverit, ut in cacochymicis. Idem obtinebit, ut facilè patet, ab extravaſatis humoribus intra cranium; ſive ob rupturam vaſorum hæc ſubitò effuſa fuerint (de quo ſequenti numero dicetur); ſive ſenſim accumulata, & mole aucta, compreſſerint encephalon. Caſum talem habet *Tulpius* (a) de homine torpido & hebete, qui poſtea repentè morbo attonito

(a) Lib. I. Obſerv. Med. Cap. XXVII. pag. 54.

Digitized by Google

perierat, in quo, ablatâ calvariâ, membranæ cerebri tam copioſâ pituitâ perfuſæ erant, ut opus fuerit illam ſpongiâ detergere.

Verùm in plethoricis, & calidæ admodum temperiei hominibus, in quibus humores denſi, & acres, velociùs moventur per vaſa robuſta (*a*), inprimis apoplexiæ periculum imminet, dum à quacumque cauſa velocitas circulationis, aut calor, augentur: rareſcit enim à calore ſanguis, & vaſa illum continentia magìs diſtenduntur (vide §. 106. n°. 8.). Binos tales caſus recenſet *Piſo* (*b*); ubi unus, ad focum obverſo pronóque capite dormiens, apoplecticus concidit, brevíque mortuus eſt; alter, die intermiſſionis à febre tertiana, ſe diutius exponens ardori ſolis per dies caniculares, repentè apoplecticus factus fuit, & ſequenti die morbi vehementiâ periit. Facilè intelligitur, idem metuendum eſſe, ſi validis corporis exercitiis ſanguis copioſus velociter movetur & rareſcit; qualem caſum nuper vidi in illuſtri Viro, qui inter venandum hoc morbo corripiebatur; feliciter autem reſtitutus fuit, dum nondum contigerat ruptura vaſorum in encephalo, ſed nimia tantùm vaſorum ſanguineorum dilatatio. Ubi autem plena hæc ſanguine corpora ingerunt copiam ciborum & potuum, inprimis ſpirituoſorum, in ſummo verſantur diſcrimine; nam & copia chyli ſubitò diſtendit vaſa majora, & turgens ingeſtis ventriculus plura vaſa comprimit & viſcera, diaphragmatíſque facilem motum impedit; unde pulmone minùs dilatabili non adeo liberè à capite ſanguis venoſus redire poteſt, dum interim vaſa arterioſa pleniſſima ſunt. Sic videmus poſt largum prandium convivas omnes faciem habere rubram, turgidam, oculos rubentes, imò ſæpe ſomnolentos & hebetes fieri. Hæc eſt ratio, quare toties medias inter epulas apoplectici concidant homines, qui intemperantiùs vivunt. Præterea peſſimus ille mos invaluit, ut multi ſecum ferant ſpiritus illos apoplecticos dictos, auratos pulviſculos, balſama & ſimilia, quæ omnia acerrimis & calidiſſimis aromatibus conſtant, & commendari ſolent tanquam efficaciſſima remedia prophylactica ad hunc morbum; cùm tamen motum humorum & calorem augendo in plethoricis & calidæ temperiei hominibus quàm maximè noceant. Verùm & vomitoria ſummopere periculoſa ſunt in eodem caſu: in ipſo enim actu vomendi, etiam in illis qui nimiam ſanguinis copiam non habent, rubet & tumet facies, oculi ſanguine ſuffuſi lacrymantur, ſcintillæ ante oculos obverſantur, vertiginoſi fiunt, quia ſanguinis copia & impetus versùs caput derivantur, & reſpiratione per vomitum impeditâ, cor dextrum ſe liberè evacuare nequit; hinc venæ capitis commodè depleri non poſſunt. Unde prudentes Medici ſanguinis miſſionem præmittere ſolent, ubi in morbis remedio emetico opus eſt; uti aliâ occaſione ad §. 656, monitum fuit. Signa quædam collegit *Hippocrates* (*c*), quæ nimiam vaſorum plenitudinem in capite comitari ſolent; & monuit ſimul, quid tunc metuendum ſit. Sic autem habet: *Quibus capitis ſunt dolores, &*

(*a*) H. Boerhaave, Inſtitut. Med. §. 890.
(*b*) De Morb. à Colluv. Seroſa Sect. II. Part. II. Cap. v. pag. 105.
(*c*) Coac. Prænot. n°. 162. Charter. Tom. VIII. pag. 861.

Digitized by Google

ſonitus aurium citra febrim, & tenebricoſa vertigo, & vocis tarditas, & manuum torpor, eos aut apoplecticos, aut epilepticos, aut obliviosos fore exſpecta.

Intentiones animi ſummæ his pariter admodum nocent: ſenſerunt omnes, qui ſeveris ſtudiis animum adhibuerunt, gravari caput, & moleſtam tenſionem in encephalo ſentiri, dum nimis diu protrahuntur illi labores: unde ſi jam plenitudo vaſorum præceſſerit, ſatis patet, omnia hæc adhuc augeri debere; inprimis ſi poſt largum paſtum pleno ventriculo, & inclinato antrorſum corpore, menſulis ſuis aſſideant Eruditi, profundis meditationibus immerſi penitus.

β. Ex antè dictis ſatis conſtitit, omnia, quæ encephalon comprimere poſſunt apoplexiæ cauſis meritò annumerari, cùm dura cranii olla in adultis cedere nequeat; adeóque omnis effectus tumoris cujuſcumque, in cranii cavo nati, debeat agere in mollem encephali ſubſtantiam. Numero ſecundo hujus paragraphi actum fuit de inflammatoria ſpiſſitudine ſanguinis, quatenus vaſa obſtruendo liberum motum humorum impedit, ſicque functiones encephali turbare, vel & integre delere poteſt. Verùm ab arteriis obſtructis, & ſanguine inflammatorio diſtentis, tumor oritur, utì ad §. 382., demonſtratum fuit; & ab hoc tumore compreſſio. Obſervatur ſatis frequenter in praxi, febrim naſci in homine ſano abſque ulla cauſa evidenti prægreſſa, & poſt aliquot horas hanc illámve partem corporis eryſipelate, vel & verâ phlegmone, correptam tumere inſigniter, febre tunc ceſſante: ſi talis tumor occupat partem externam corporis, facilè toleratur hoc malum & curatur; verùm ſi inflammatoria talis materies deponeretur ſimili modo in vaſa cerebri, illáque in tumorem elevaret, lethalis apoplexia ſequeretur brevì; utì aliâ occaſione ad §. 593, notavi.

Inflammatione natâ in cavo cranii, poſſunt ſequi omnes ejus effectus, adeóque & ſuppuratio. Unde contingere poteſt, ut parvus tumor inflammatorius, ob exiguam molem minùs nocens, in ſuppurationem abiens, collecto dein pure magìs magíſque mole auctus, tandem omnes functiones cerebri deleat, niſi pus viam invenerit, ut exire poſſit. Numeroſæ ſatìs Obſervationes hoc docuerunt, & in vulnerum capitis Hiſtoria plures tales memoratæ fuerunt; quibus unicum ſatìs mirum caſum addere lubet. Nobilis vir, dum aliquid mandat famulo, ſubitò loquelam & omnes ſenſus amittit; tentantur varia remedia abſque ullo fructu, manétque æger per aliquot ſeptimanas profundo oppreſſus ſopore: ſecuta fuit inquieta corporis agitatio, dein convulſiones, quæ ceſſabant, notabili copiâ puris per os & nares excretâ: ſomnus tamen erat potiùs profundior, donec empyrici conſilio numeroſæ cucurbitæ capiti applicarentur: ſic ſubitò poſt ſex menſium ſpatium ſenſus & loquela redibant; dúmque fortè fortunâ aderat idem famulus, cui mandatum dare inceperat morbo ingruente, perrexit in eodem ſermone, quem morbus abruperat, immemor tantùm temporis inter inceptum & finitum ſermonem interceſſiſſe. Decem adhuc annis ſupervixit ſanus; & dein alio morbo periit (c).

(c) Académ. des Sciences 1719. Hiſt. pag. 29.

Verùm & feroſi tales tumores in cavo cranii inventi fuerunt, qui tenui ſub pellicula collectam lympham continebant; & pariter apoplexiam producere valent, ubi molem majorem acquirunt. Talis Obſervatio in *Actis Edinburgenſibus* (*a*) legitur, quæ poſtea & plurium cadaverum, ſimili morbo defunctorum, ſectione confirmata fuit. In brutis ſimiles tumores *Wepferus* (*b*) aliquoties obſervavit; imò narrat, frequentem contingere bobus vertiginem apud ſubſylvanos in Helvetia, túncque bubulcos mederi ſequenti modo: malleolo ponè cornua cranium pulſant, & ex ſono audito diſtinguunt, an præternaturale aliquod cavum ſub cranio adſit; quod dum ſuſpicantur, ſtatim locum, quem pulſaverant, perterebrant, & per calamum, foramini immiſſum, attracto ſpiritu hujuſmodi veſicas educunt; quæ ſi in ſuperficie encephali exſtiterint, cura ſuccedit; ſi verò profundiùs immerſæ fuerint cerebri ſubſtantiæ, nihil ſperant; unde præſens lanio tunc illico hæc animalia jugulat. In alio loco teſtatur, quòd illud experimentum coram viderit, & cum, pluribus hydatidibus, quarum quædam non erant minores nuce moſchatâ, eductis, vertigo non ceſſaret, mactatum illico fuit animal, & in ventriculis cerebri, præcipuè ſiniſtro, plures ſimiles hydatides invenit (*c*). An in hominibus tales morbi obtinent? Certè in illis caſibus, qui loco modò citato *Actorum Edinburgenſium* recenſentur, dolor fixus in determinato loco capitis aderat, & in cadaveribus eodem loco ſub cranio dura mater in tumorem, avellanæ nucis magnitudinem æquantem, expanſa erat, qui tumor ſerum ſanguinolentum continebat. Verùm fruſtra calvariâ perterebratâ eductum fuiſſet pauculum illud ſeri, cùm longè major quantitas in ventriculis cerebri reperiretur. Varias autem Obſervationes celebrium Medicorum collegit *Wepferus* (*d*), quæ docent, varia alia tumorum genera, ſteatomata, ſcirrhos, &c, in encephalo apoplexiâ demortuorum inventa fuiſſe. Præterea & flatulenti tumores hîc obſervati fuerunt, qui & ſuâ mole comprimere encephalon poſſunt. Ita apud *Williſium* (*e*) habentur ſequentia: *Sæpius vidi, in capite, recèns poſt mortem aperto, piam matrem veſicæ inſtar diſtentam ac pellucentem, ut aquâ plurimâ, ſubtus incluſâ, eadem intumeſcere videretur; quod tamen omnino fieri compertum eſt à flatu membranam diſtendente; ipſa enim diſſecta, ſine lymphæ effuſione tumor illico ſubſidebat.* De cauſis autem præcipuis, quibus aer in liquidis noſtris latens extricari poſſit, antea dictum fuit ad §. 647, ubi de flatuum cauſis agebatur.

Sed & oſſei tumores hîc enati ſimilem compreſſionem facere poterunt. Fiunt autem illi vel per intropreſſionem fracturámve cranii, de quibus dictum fuit in Hiſtoria vulnerum capitis; vel ubi oſſis ſubſtantia ſenſim tumens exoſtoſin dictam producit. In lue venerea inveterata, ſatis frequenter cranii exoſtoſes obſervantur, extrorſum tumentes; neque videtur abſonum, & in interiori cranii lamella à ſimili cauſa tales exoſtoſes quandoque produci. Me-

(*a*) Medical Eſſays, Tom. III. §. 23. pag. 333.
(*b*) De Apoplexia, pag. 63.
(*c*) Ibidem. pag 370.
(*d*) Ibidem. p. 612. & ſeq. & alibi paſſim.
(*e*) Cereb. Anatom. Cap. IX. pag. 217.

Digitized by Google

mini, me aliquando talem caſum vidiſſe, ubi ſymptomata juſtam ſuſpicionem dabant, internam talem exoſtoſin latere; verùm cùm cadaveris inſpiciendi copiam non habuerim, pro certo illud affirmare nequeo. Imò & quandoque obſervatæ fuerunt oſſificationes morboſæ in membranis encephali, quæ mole auctæ pariter nocere potuiſſent, licèt frequentiùs, acutâ figurâ pungendo membranas & lacerando vaſa, noceant. Bina talia oſſa inventa fuerunt in juvene novemdecim annorum ad latus dextrum ſinûs longitudinalis, quatuor & ultra lineas diametro æquantia, aculeis hirta acutiſſimis, qui perforabant duram matrem & cephalæam moleſtam produxerant, dum vivebat (*a*). Omnes autem illi tumores eumdem præſtabunt effectum, ſive arterias, ſanguinem adferentes, comprimendo impediverint repletionem debitam vaſorum piæ matris & corticis cerebri, pro ſpirituum ſecretione requiſitam; ſive venas anguſtando nimiam plenitudinem fecerint in vaſis ſanguineis, unde reliqua minora vaſa comprimuntur, ſive denique nervorum initia in medulla cerebri, aut oblongata, premendo, ſpirituum ſecretorum liberum motum per nervos ad organa ſenſuum & muſculos ſufflaminaverint.

γ. Antea dictum fuit, quòd à nimia abundantia ſanguinis boni in toto corpore vaſa ſanguinea encephali ſic diſtendi poſſint, ut impediantur functiones animales. Verùm & obſervatur, quòd nimis impleri poſſint vaſa encephali, licèt in toto corpore plethora non adſit, ſi à quacumque cauſa liber ſanguinis tranſitus per alia loca corporis impediatur: túncque apoplexia oritur non à plethora univerſali, ſed à plethora particulari vaſorum encephali. Numeroſiſſimæ quidem tales cauſæ eſſe poſſunt; videntur autem ad tres inprimis claſſes redigi poſſe: *prima* continet omnes illas cauſas, quæ comprimendo vaſa, ad inferiores partes corporis tendentia, anguſtant: *Secunda* recipit illas, quæ venoſi ſanguinis motum versùs cor dextrum accelerant, impedito ſimul libero tranſitu per pulmones: *Tertia* denique complectitur ſpaſmodicas vaſorum contractiones. Singulas has claſſes cauſarum breviter perluſtrabimus.

Quantùm poſſit ad apoplexiam producendam facere nimia obeſitas, comprimendo vaſa ſanguinea, per totum truncum & artus corporis diſperſa, ad numerum primum hujus paragraphi vidimus. Tertio autem numero dictum fuit de magno diſcrimine, quod à diſtento admodum per cibum & potum ventriculo fieri poterit, quatenus vicina vaſa & viſcera comprimuntur. In tali enim caſu contingere poterit illud, quod *Hippocrates* (*b*) dixit: *Si venæ in caput ſuperevomuerint* (ſanguinem) *dolor brevis totum caput detinet, & ad cervicem, interdúmque ad alias partes tranſmittit; deinde ubi ſurrexerit, eum tenebricoſa vertigo occupat: febris autem non prehendit.* Quòd autem nimiam capitis vaſorum impletionem hoc loco indicare voluerit *Hippocrates*, vel inde patet, quòd cutim capitis diſcindi juſſerit, ut ſanguis exiret, ſicque hæc plenitudo minueretur. Simili modo & uterus, inprimis circa finem graviditatis maximè diſtentus, omnia vicina comprimens, impetum & copiam ſanguinis

(*a*) Académ. des Sciences, l'an 1713. Hiſt. pag. 29.

(*b*) De Morb. Lib. II. Cap. VI. Charter. Tom. VII. pag. 557.

Digitized by Google

verſùs caput augere poterit : atque hoc videtur obſervaſſe *Hippocrates* (*a*), dum monet ſequentia : *Uterum gerentibus capitis dolores cum ſopore & gravitate orientes mali : fortaſſis autem & his convulſivum quid pati contingit.* Ubi notandum, quòd Interpretes notaverint, τὰς ἐπιφόρους non ſimpliciter gravidas, ſed partui vicinas vocari. Vidi apoplexiam ſubitò lethalem, quæ huic cauſæ tribui poſſe videbatur; & ob hanc rationem quandoque in ipſo partûs validiſſimo nixu pereunt ſubitò convulſæ; quod etiam vidi: dum per ſummum illud molimen enitendi fœtum vaſa encephali adhuc magìs implentur; de qua re mox pluribus dicendum erit.

Ubi enim ſanguinis venoſi motus acceleratur verſus cor, & pulmo minùs liberè ſanguinem eodem tempore tranſmittere poteſt, tunc ſinus venôſus dexter & auricula dextra manent repleta; adeóque & ſanguis venoſus à capite redux ex jugularibus venis evacuari nequit; hinc venæ & ſinus cerebri plena manent, dum arterioſus ſanguis pergit adferri; unde & arterioſo ſanguini, in venas tranſituro, remora fit; ſicque omnia vaſa ſanguinea encephali nimis diſtenduntur, & turbantur, imò & aucto malo abolentur omnes functiones encephali; utì & aliâ occaſione ad §. 774, dictum fuit, ubi de phrenitide lethali, peripneumoniam ſequente, agebatur; utì etiam ad §. 807, ubi de ſuffocatione cerebri in angina dicitur. Verùm in tuſſi, vomitu, riſu, concuſſu muſculorum acceleratur ſanguinis venoſi motus verſùs cor, & reſpiratio impeditur; adeóque aptiſſima hæc ſunt, ut ſubitam repletionem vaſorum ſanguineorum cerebri faciant. Hinc ille inexſtinguibilis riſus (γέλως ἄσβεστος) apud *Aretæum* (*b*) inter cauſas apoplexiæ meritò numeratur. Omnium autem maximum diſcrimen adeſt in ſummo nixu, qualem edunt puerperæ ipſo hoc momento, dum fœtus expellitur; utì & homines, dum onera, vires exſuperantia, tollere, vel obſtacula removere conantur. Videmus enim tunc manifeſtò, quòd omnes muſculi turgeant, ſimúlque aer inſpiratus retineatur. Verùm muſculi agentis caro pallet, dum ſimul tumet & protuberat (*c*); adeóque omnem ſanguinem rubrum exprimit ex vaſis ſuis ſanguineis; dúmque hoc fit, omnibus muſculis agentibus ſimul in toto corpore, reliqua vaſa, quæ à muſculis comprimi non poſſunt, tantò plùs replentur, ſimúlque venoſi ſanguinis motus verſùs cor dextrum acceleratur, & ab aere inſpirato & retento vaſa pulmonalia comprimuntur; unde neceſſariò ſequitur ſumma repletio vaſorum encephali. Hinc videmus in ſummis talibus nixibus faciem turgidiſſimam, oculos ruberrimos & prominentes; & ubi repetitis vicibus vaſa encephali tam violentam dilatationem paſſa ſunt, ſic debilitantur fibræ vaſorum latera conſtituentes (vide §. 25. n°. 3.) ut poſtea leviori etiam impulſui cedant, & à minoribus cauſis nimis impleantur. Vidi hoc manifeſtè in eximia cantatrice, quæ ſuaviſſimo vocis modulamine acutos admodum ſonos diutiſſimè protrahere noverat; ſed & tunc vidimus evidenter, turgere omnia ca-

(*a*) Prædict. Lib. I. Charter. Tom. VIII. pag. 773. Coac. Prænot. n°. 517. & 534. Charter. Tom. VIII. pag. 882. 883.

(*b*) De Cauſis & Signis Morbor. diuturn. Lib. I. Cap. VII. pag. 35.

(*c*) H. Boer. Inſtit. Med. §. 401. n°. 7.

Digitized by Google

pitis vaſa quàm maximè. Cùm autem frequenter ſic diſtracta fuerant hæc vaſa, eò uſque debilitata fuerunt, ut poſtea dum vel moliretur acutos illos ſonos proferre, illico vertigine corriperetur, & caderet, niſi ceſſaret ſtatim. Abſtinuit à cantu per aliquot annos; uſa fuit balneis pedum, aliiſque remediis, quæ impetum & copiam humorum à capite avertere poterant; ſicque ſenſim robur rediit nimiâ diſtractione debilitatis vaſis, ita ut poſtea denuo cantare potuerit; cavens tamen ſemper ab acutiſſimis ſonis diu protrahendis, cæteroquin ſtatim vertigine corripiebatur.

Verùm & ſpaſmodicæ vaſorum conſtrictiones poſſunt efficere, ut nimia plenitudo fiat in vaſis cerebri. Vaſa enim noſtri corporis arterioſa non agunt ſimpliciter ut canales elaſtici, qui repleti à corde retinentur, dum cordis actio ceſſat tempore diaſtoles, ſed habent fibras muſculoſas, quarum contractione cava horum vaſorum arctari poſſunt; uti dictum fuit ad §. 631, ubi de anxietate, ab hac cauſa orta agebatur. Ex illis autem, quæ ad §. 104, dicta fuerunt, conſtitit, animi affectus ſubitò mutare vaſorum amplitudinem, & miro modo omnes encephali functiones turbare. Dum homo metu ſummo percellitur, omnia exteriora corporis pallent, contractis vaſis ſanguinem rubrum repellentibus versùs interiora: ſed & ſimul tremor membrorum, ſubita & ſumma debilitas, convulſiones, &c, ſatìs docent, lædi functiones encephali ab hoc animi affectu. Imò mirus caſus docuit, à tali cauſa aboleri poſſe omnes cerebri actiones, per integrum bimeſtre ſpatium ſilentibus omnibus motibus voluntariis, & ſenſibus in homine, qui ſubito terrore correptus fuerat (*a*). Unde & *Aretæus* (*b*) immodicas animi perturbationes, & repentè incuſſos terrores, pro cauſæ apoplexiæ habuit.

An fortè & in animi affectibus validis repletio vaſorum encephali augetur, quia & ſimul turbatur reſpiratio? Dum homo ſubitâ corripitur irâ, comprimit animam, & mox in minas & verbera erumpit. Quanta ſuſpiria in afflictis obſervantur, quibus conantur levare anxietatem, quam circa vitalia viſcera percipiunt! Quàm brevis & anhela reſpiratio in ſubito terrore perculſis hominibus! Dum pueri à ſeveris objurgantur magiſtris, ceſſat per aliquot momenta reſpiratio, mox incipit rubore perfundi tota facies, diſtrahuntur muſculi faciei, tremunt manus, balbutit lingua & profuſas in lacrymas erumpunt cum ſuſpiriis creberrimis, nec ceſſant hæc turbæ, niſi priùs placidè iterum reſpiraverint. Imò nec reliqui animi affectus, ſi vehementes fuerint, ſedantur, niſi priùs uno alteróve profundo ſuſpirio, imo de pectore ducto, turbata priùs reſpiratio denuo componatur. Hinc *Virgilius*, dum iratum Neptunum deſcribit, ventos acriter increpantem, abrumpit ſermonem, dum ille ab ira reſipiſcit, & quaſi temporis moram relinquit, ut pacatâ reſpiratione brevis ille furor compeſceretur:

Quos ego . . . . ſed motos præſtat componere fluctus.

Facilè autem patet, illam repletionem vaſorum cerebri tantò majorem contin-

(*a*) Académ. des Sciences, l'an 1713. Mém. pag. 419.

(*b*) Morbor. Diuturn. Lib. I, Cap. VII. pag. 35.

Digitized by Google

gere, quantò hæc vaſa minùs reſiſtunt: hinc in teneris puellis à levi etiam cauſa tantæ ſæpe turbæ in corpore fiunt, dum robuſti homines & vaſa firma habentes à ſimilibus nullam mutationem ſentiunt. Unde in ſimilibus, repleto ventriculo ab ingeſtis, vel etiam flatibus diſtento, capitis dolores, vertigines, &c, toties oriuntur, omnium maximè ſi in reliquo corpore vaſa ſpaſmo contracta ſanguinem minùs liberè tranſmiſerint. *Sydenhamus* (a), qui accuratiſſimè deſcripſit varia illa & mira ſymptomata, quibus hyſtericæ & hypochondriaci affliguntur, obſervavit, *quòd non rarò notabilis quædam externarum partium refrigeratio ſymptomatis his omnibus viam quaſi ſternat, & plerumque nonniſi paroxyſmo finito diſpellatur, quam quidem refrigerationem haud ſemel iſti ferè, quâ rigent cadavera, parem comperit, pulſu nihilominus rectè ſe habente.* Verùm frigus illud manifeſtè indicat, ſanguinis motum per externas partes impeditum eſſe, adeóque internas partes magìs urgeri; unde tam mirè ſæpe turbantur in his cerebri functiones. Hinc omnia, quæ per alia vaſa ſanguinis copiam & impetum derivant à capite, morbis à tali cauſa ortis proſunt. Hoc & *Hippocrates* (b) notavit, dicens: *Apoplecticis ſi hæmorrhoides ſupervenian, utile: frigiditates verò & torpores, malum.*

3. Arterias ad encephalon tendentes impediri poſſe, quominus liberè ſanguinem tranſmittant, eâdem hac paragrapho n°. 2, vidimus: ſed & ſimul tunc patuit, rarò ab hac cauſa apoplexiam produci, cùm quatuor diſtinctæ arteriæ huic uſui ſerviant, neque adeo facilè omnes ſimul infarciantur immeabili materie; & præterea ſub baſi cerebri ramis emiſſis vertebrales arteriæ cum carotidibus ita uniantur, ut defectus obſtructorum canalium per reliquos apertos ſuppleri poſſit. Obſervatio *Williſii* (c) hoc confirmat: vidit enim in homine, qui ad extremum vitæ momentum uſque actiones animales liberè exercuerat, carotidem dextram planè oſſeam, imò lapideam, cavitate ejus ferè in totum abolitâ. Paſſus quidem fuerat in initio atrocem capitis dolorem in latere capitis ſiniſtro, dum carotis ſiniſtra & omnes rami plùs urgerentur ſanguine; verùm, ſenſim dilatatâ arteriâ vertebrali dextrâ in triplo majorem amplitudinem, dolor ille evanuit, nec illa obturatio carotidis dextræ multùm mali fecit. Sed venis compreſſis majus diſcrimen adeſt, ne cerebrum obruatur ſanguine, dum arteriæ continuò pergunt adferre: hinc tantum diſcrimen à riſu, tuſſi, vomitu, ob impeditum ſanguinis venoſi à capite liberum reditum, utì paulò antè dictum fuit. Ideo etiam videmus magnam cautelam adhibitam eſſe, ne venæ encephali facilè impedirentur: ſinus enim venoſi encephali continere poſſunt magnam copiam ſanguinis, ſícque diverticula quaſi faciunt, ubi pars ſanguinis venoſi colligi poſſit & hærere pro quodam tempore, dum venarum jugularium commoda evacuatio impeditur. Præterea venæ capitis per diſtincta foramina calvariæ, abſque arteria comite, exeunt, ne à vicina arteria, nimis quandoque turgente, comprimantur: ipſæ autem venæ jugulares in collo ita locantur, ut à muſculis agenti-

(a) Diſſertat. Epiſtol. ad Guilielm. Cole. pag. 451.
(b) Coac. Prænot. n°. 478. Charter. Tom. VIII. pag. 880.
(c) Cerebri Anat. Cap. VII. pag. 95.

bus

bus impediri nequeant. Hinc videmus toties à collari nimis adſtricto homines vertiginoſos fieri, dum venæ jugulares anguſtantur; carotidibus, ob ſitum profundiorem, ad latus aſperæ arteriæ, ab hac compreſſione liberis. Ob eamdem cauſam ſcrophuloſi tumores ſimilia mala producunt. Sed & obſervatum fuit, à tumoribus, in pectoris cavo natis, compreſſam fuiſſe venam cavam ſuperiorem, in quam ſe jugulares venæ evacuant, in puella octenni, quæ apoplectica periit (*a*).

Videntur autem illi, qui laqueo ſuffocantur, apoplectici perire: ſimulac enim in laqueo hærent, compreſſis venis jugularibus, mox tumet & rubeſcit tota facies, licèt momento antè mortis metu fuerint pallidiſſimi; dein liveſcit, imò nigreſcit ferè, à ſanguine venoſo aggeſto in venis tumentibus, labia tumidiſſima fiunt, ſtertor oritur in pectore, lingua fœdo ſpectaculo extra os prominet livida, ſpuma craſſa cohærens per os & nares exit; dum arteriæ in venas exonerare ſe non poſſunt, & ramos laterales ſecretorios urgent quàm maximè; dein convelluntur plerumque, & tunc mors ſequitur. Verùm illa ſpuma miſeris ex ore non prodit, niſi jam penitus infarcta & diſtenta ſint omnia encephali vaſa. Unde & *Hippocrates* (*b*), dixit: *Qui ſtrangulantur, ac diſſolvuntur* (è laqueo) *nondum tamen mortui ſunt, ex iis convaleſcunt, quibus circum os ſpuma oborta fuerit.* Monuit tamen *Galenus* (*c*) in commentariis ad hunc locum, nonnullos convaluiſſe, quibus ſtrangulatis ſpuma circum os apparuerat. Plura Obſervata hanc *Galeni* ſententiam confirmaverunt poſtea, & videtur probabile eſſe, quòd ſi diſtentiſſima encephali vaſa in ſuſpenſis non fuerint rupta, nec humores effuderint, vel ſanguis ſtagnando eò uſque concretus fuerit, ut ampliùs per vaſa tranſire nequeat, in quibus hæſit immotus, tunc vita redire poſſit. Novi, Anatomicis hoc contigiſſe, ut, dum ſequenti poſt ſupplicium die cadaveri ſuſpenſi ſecando ſe accingerent, invenerint vivum, quem mortuum crediderant omnes. Memorabilem talem caſum recenſet *Wepferus* (*d*) de muliere, quæ ad patibuli ſupplicium damnata per dimidiam horam è furca pependerat, & tamen poſtea integre convaluit, licèt conſanguinei, mortem accelerare volentes, pedes attraxerint, pectus pugnis contuderint, pendulum corpus elevaverint, ut pondere ſuo delabens laqueum fortiùs conſtringeret; & quidem tantâ vi, ut laquei rupturam veriti Judices impediverint, ne in crudeli hac pietate pergerent. Ex omnibus illis, quæ in hac muliere obſervata fuerunt, dum ſenſim in ſanitatem rediret, ſatis patet, actiones animales inprimis læſas fuiſſe: illiſque jam pro maxima parte reſtitutis, & ſublatis ſymptomatibus, quæ à valida contuſione & diſtractione partium pendebant, ſupererat ſola vertigo; quæ, uti antea dictum fuit, morborum cerebri incipientium primum ſymptoma, & in ſanitatem tendentium, ultimum eſſe ſolet.

1. Cùm calvaria oſſea, in adultis, cedere nequeat, & cranii cavum ſemper plenum ſit, effuſi humores neceſſariò premere debent encephalon, uti

(*a*) La Motte, Traité complet de Chirurg. Tom. II. pag. 186.

(*b*) Aphor. 43. Sect. II. Charter. Tom. IX. pag. 82.

(*c*) Ibidem.

(*d*) De Apoplexia, pag. 167.

Digitized by Google

antea dictum fuit ad § 273, ubi de vulneribus capitis agebatur Modicam autem quantitatem effuſi liquidi ſufficere ad apoplexiam producendam, patet ex illo caſu, quem ex *Fernelio* recenſet *Wepferus* (*a*) de viro, qui ex ſiniſtri oculi ictu vehementiore apoplexiâ correptus, intra duodecim horarum ſpatium periit: in cadavere nulla cauſa tam ſubitæ mortis inventa fuit, præter ſanguinem ad duorum cochlearium menſuram effuſum in baſi cerebri. De cauſis autem, quæ hanc effuſionem humorum in cavo cranii producere ſolent, ſequenti numero dicetur.

4. Omnia, quæ arterioſa, venoſa, lymphatica vaſa interioris cerebri, circa cavitates ita ſolvunt, ut exiens liquor aggeſtus, compreſſu ſuo, fornicatas cerebroſorum nervorum origines lædat. Talia ſunt, ſerum acre in hydropicis, leucophlegmaticíſque; ſanguis in plethoricis; acrimonia atrabilaria in melancholicis, ſcorbuticis, podagricis; quæ vulgaris cauſa intra quadrageſimum & ſexageſimum ætatis annum agens; quæ omnia latentia per cauſas moventes excitata, ſæpe ſubitò morbum hunc creant. Hujus ergo prænuncia ex natura materiæ priùs natæ, & cognitis cauſis excitantibus, peti debent. Maximè his animi affectus ſummi, & intenſiſſima ſtudia, nocent.

Antea patuit, quomodo ab humoribus accumulatis quidem, ſed nondum extravaſatis, apoplexia naſci poſſit: verùm vaſis ruptis à nimia diſtenſione aut eroſis ab acri liquido, effuſio fit humorum, quæ ſubitò lethalem apoplexiam producere poteſt; inprimis ſi humores effuſi, ad baſim cranii delapſi, comprimant medullam oblongatam. Serum, ſtagnando diu in hydropicis, & leucophlegmaticis, acre fieri, & loca, quæ alluit, erodere poſſe, patebit ex illis, quæ poſtea in capitulo *de hydrope* dicentur: ſed & Obſervata practica videntur docere, ſubitas ſatis lymphæ effuſiones in cranii cavum fieri quandoque; quæ, niſi citò exitum invenerint, viis nondum bene cognitis per Anatomen, apoplexiam producent. Sic monet *Williſius* (*b*), ſe aliquos noviſſe vertigini valde obnoxios, quibus aquæ limpidæ ingens copia per nares exſtillabat; túncque hâc evacuatione factâ, ceſſabat ſtatim vertigo. Præterea in virgine, cephalæâ immani diu afflictâ, multùm ſeri flavi & tenuis quotidie de naribus effluebat, cúmque hæc excretio aliquamdiu ſubſtitiſſet, in convulſiones atroces cum ſtupore incidit, atque apoplectica periit. Capite aperto, ſimilis latex flavus cerebri anfractus & ventriculos inundabat. Similem caſum & recenſuit *Wepferus* (*c*).

Longè autem frequentiùs adhuc apoplexia contingit à ruptis vaſis ſanguineis intra cerebrum, ob nimiam copiam ſanguinis, vel ſubitam ejuſdem ra-

(*a*) Ibidem pag. 579.
(*b*) Cerebri Anatome Cap. XII. pag. 151.
(*c*) De Apoplexia, pag. 608.

Digitized by Google

refactionem; unde hanc apoplexiæ ſpeciem vocavit cerebri hæmorrhagiam celeberrimus *Fridericus Hoffmanus* (*a*); & de illa egit illo loco, ubi ſucceſſivè varias hæmorrhagias recenſet. Apoplexia autem ab hac cauſa necat ſubitò, & quidem eò citiùs, quò hæc ſanguinis effuſio fuerit copioſior & celerior. Illuſtris *Malpighius* quatuor horarum ſpatio periit à tali apoplexia, leviorem ejuſdem morbi inſultum, cum hemiplegia dextri lateris, quatuor menſibus antea paſſus; in cadavere invenit *Baglivius* libras duas circiter ſanguinis nigri & grumoſi in dextro cerebri ventriculo; in ſiniſtro autem ſeſquiunciam aquæ flavæ (*b*). Videtur admodum probabile, extravaſatam lympham in ventriculo ſiniſtro cerebri produxiſſe antea leviorem apoplexiam cum hemiplegia lateris dextri, à qua utcumque convaluerat: effuſus autem ſanguis tantâ copiâ fecerat, ut ultimus apoplexiæ inſultus citâ morte finiretur. In Actis Londinenſibus (*c*), ubi eadem Obſervatio legitur, habetur, quòd tantùm binæ unciæ ſanguinis extravaſati in dextro cerebri ventriculo fuerint inventæ; verùm *Baglivio*, teſti autoptæ, fides habenda videtur. Sed & binæ ſanguinis extravaſati unciæ ſufficiunt ad lethalem apoplexiam producendam, utì ex Obſervatione *Fernelii*, paulò antè memoratâ, conſtat, imò unicum ſanguinis effuſi ex vaſe ſoluto cochlear lethalem apoplexiam fecit, validis remediis illico, ſed incaſſum adhibitis (*d*). Notandum in hoc caſu, quòd ſanguis ille effuſus fuerit ex vaſe, quod per ipſam cerebri ſubſtantiam decurrebat: conſtat autem, vaſa ſanguinea tantùm in medulla, non in cortice encephali inveniri; adeóque ſanguis effuſus medulloſam ſubſtantiam, in qua colligebatur, undique compreſſit; ſicque etiam minori quantitate potuit apoplexiam producere.

Si autem ſanguis bonus effuſus in cavo encephali tanta mala producere poteſt, pejora adhuc exſpectanda ſunt, ſi inſignis acrimonia in ſanguine fuerit: faciliùs enim rumpentur vaſa, & effuſus ſanguis talis teneram encephali ſubſtantiam, deſtruet quàm citiſſimè. Quomodo ſanguis atrabilarius ſolâ tenacitate piceâ apoplexiam facere poſſit, ad ſecundum numerum hujus paragraphi dictum fuit; ſimúlque tunc monitum fuit, citiſſimè omnia deſtrui, ſi humor atrabilarius ſolutus, & acer redditus, per cerebri vaſa moveretur. Hoc videtur & monuiſſe *Hippocrates* (*e*), dicens: *Morbis melancholicis per has tempeſtates periculoſi decubitus, aut apoplexiam corporis, aut convulſionem, aut maniam, aut cæcitatem denunciant.* Ex aphoriſmo autem, hunc præcedente, ubi monet podagrica mala vere & autumno potiſſimùm moveri, patet ſatìs, quòd hoc loco de materia atrabilaria mota locutus fuerit. Simul notari meretur, quòd ἀποπληξίην τοῦ σώματος dixerit, ſive veram & propriè dicendam apoplexiam; nam quandoque & *Hippocrates* partis cujuſdam corporis ſingularem reſolutionem vocavit apoplexiam, utì ad §. 1008, dictum

(*a*) Medic. Ration. Syſtemat. Tom. IV. Part. 2. Sect. I. Cap. VII. pag. 163.

(*b*) Bagliv. Oper. Omn. pag. 681.

(*c*) N°. 226. pag. 467. Abridgement Tom. III. pag. 30.

(*d*) La Motte, Traité complet de Chirurg. Tom. II. pag. 362.

(*e*) Aphor. 56. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 287.

fuit. Huic autem aphoriſmo mox ſubjungitur ſequens (*a*): *Apoplectici verò maximè fiunt ætate, à quadrageſimo anno uſque ad ſexageſimum.* In commentariis ad hunc locum monet *Galenus*, non omnem apoplexiam hîc intelligi, ſed illam tantùm, quæ ex atra bile fit. Hâc autem ætate melancholiam maximè produci, poſtea ad §. 1108, patebit.

Sed & acrimonia ſcorbutica talis eſt, ut vaſa ſolvantur ab hac quàm facillimè, fiántque liquidorum extravaſationes per totum corpus; utì docent maculæ illæ ſcorbuticæ, ſponte, vel & à levi preſſiuncula, ſtatim natæ. Unde convulſiones, tremor, paralyſis, inter ſymptomata peſſimi ſcorbuti poſtea §. 1151. n°. 4, numerabuntur. Metus ergo eſt, ne & in encephalo tales vaſorum ſolutiones fiant in hoc morbo. Interim Obſervationes practicæ videntur docere, rariùs affici cerebrum ab acrimonia ſcorbutica: in cadaveribus enim ſcorbuto mortuorum plurima viſcera peſſimè affecta inveniuntur, imò quandoque omnia interna ferè putrefacta; cerebrum tamen in plurimis apparet omnino integrum (*b*).

Idem verum eſt & in podagricis: ſi enim materia podagrica, quæ tendines & ligamenta in calcem convertere poteſt, non ampliùs deponitur versùs extrema corporis, ſed viſcera occupat, horrenda mala producit; & ſi cerebrum petat, apoplexiam, paralyſin, &c, facit, utì poſtea ad §. 1273, dicetur.

Apoplexia autem nata ab effuſis humoribus ob ſubitam rupturam vaſorum videtur ab *Hippocrate* vehemens apoplexia vocata fuiſſe, de qua meritò dixit (*c*): *Vehementem quidem apoplexiam ſolvere impoſſibile; debilem verò, non facile.* Quàm parum enim ſpei ſuperſit in tali apoplexia ſananda, poſtea ad §. 1033, videbimus. Debilis verò apoplexia illa eſt, quæ lentè aggeſtis in capite humoribus producitur; de qua ad literam γ, numeri 2, in hac paragrapho dictum fuit, & quæ tamen adhuc difficulter curatur.

Verùm tales cauſæ, quæ vaſa ſubitò ſolvunt, latere poſſunt in corpore; nec actuoſæ fiunt, niſi ab alia cauſa accedente excitentur, vel determinentur versùs caput. Atra bilis ſic per annos hærere poteſt fixa, dein ſubitò ſoluta & mota per motum corporis, calorem aeris, &c, ſumma mala facit. Materies podagrica, in pedes jam detonare incipiens, ſi incauto uſu narcoticorum, refrigerantium, aut conſtringentium, impeditur integre deponi in hæc loca, ſummo cum periculo caput petit ſæpe. Qui narium profuſæ hæmorrhagiæ obnoxii vivunt, ſi illa imprudenti conſilio cohibeatur, tunc quandoque in cerebro ſolvitur arteria, & ſanguis effuſus ſubitò lethalem apoplexiam producit. Qualis caſus habetur in *Actis Londinenſibus* (*d*), ubi illuſtriſſima Domina omni ope jam erumpere geſtientem de naribus ſanguinem impediebat, verùm ſequenti die ſubitò immani dolore capitis correpta fuit, & intra ſemihoram periit: poſt mortem in ipſa cerebri ſubſtantia inventus

(*a*) Ibidem pag. 288.
(*b*) Acad. des Sciences 1699. Memoir. pag. 246.
(*c*) Aphoriſm. 42. Sect. II. Charter. Tom. IX. pag. 81.
(*d*) N°. 173. pag. 1068. Abridgement, Tom. III. pag. 29. 30.

Digitized by Google

fuit concreti ſanguinis grumus, unciam cum dimidia circiter ponderans, qui ſibi largum formaverat cavum, adeóque omnia vicina validè compreſſerat.

Prævidetur autem talis apoplexia, ſi ſigna docuerint, nimiam boni ſanguinis copiam adeſſe, vel magnam acrimoniam dominari in corpore; ſimúlque conſtiterit, talia applicata eſſe corpori, vel brevì applicanda, quæ motum augent validè, vel liquida rarefaciunt, aut conſuetas evacuationes ſupprimunt, vel depoſitionem morboſæ materiæ ad loca minùs periculoſa impediunt. Sic v. gr. in plethorico homine apoplexiam metuendam eſſe facilè cognoſco, ſi ſciam, quòd validum corporis motum faciet tempeſtate admodum calidâ, vel vini generoſi copiam ingurgitabit. Ita etiam in podagrica, ſi, vel ex debilitate ſenectutis decrepitæ, vel extremis corporis partibus eò uſque per repetitos hujus morbi paroxyſmos deſtructis, ut mala materies in illis ampliùs colligi nequeat, non doleant pedes, ſed anxietas adſit & vertigo, hoc malum prævideo. Idem de reliquis verum eſt.

Quantùm autem nocere poſſint animi affectus ſummi, & intenſiſſima ſtudia, prædiſpoſitis ad apoplexiam, numero tertio hujus paragraphi dictum fuit.

5. Huc venena quædam referuntur, quæ tamen vel ex vi trium ultimarum cauſarum (n°. 2. 3. 4.) agunt, vel potiùs pulmoni priùs, quàm cerebro, nocent.

Certum eſt, dari talia venena, quæ efficaciter turbant illas functiones; quæ à cerebri & nervorum integritate pendent, licèt non conſtet, quomodo hæc agant, & ad quam ex claſſibus cauſarum, modò recenſitis, illarum actio referri debeat. Multa etiam ex illis peſſimos ſuos effectus præſtant, dum in ventriculo hærent, & ſimulac inde excutiuntur, ceſſant omnia hæc mala; uti pluribus dictum fuit ad §. 229, & ad §. 701, ubi de delirio febrili agebatur. Recenſentur hæc venena alibi (*a*), ubi videri poterunt. Minimè autem veroſimile videtur, quòd hæc venena agant inſpiſſando liquida, aut comprimendo vel rumpendo vaſa, cùm ceſſet illorum actio, ſimulac per vomitum excuſſa fuerint. De effectis ergo horum per Obſervata fidelia conſtat, ſed non intelligitur liquidò modus, quo hæc producant. Dantur & præterea alia venena, quæ halitûs ſpecie uno momento apoplexiam producunt: talis eſt halitus fermentantis liquidi, inprimis ſi ex ingenti dolio per parvum ſpiraculum exhalans naribus attrahatur; vel ſi quis cellam ingrediatur, ubi maximâ copiâ collectus hæret fermentantis liquidi halitus; uti alia occaſione ad §. 605. n°. 11, notavi. *Helmontius* (*b*), dum mineralium examini plùs juſtò inſiſteret, à venenato tali halitu ferè concidiſſet apoplecticus; dicit enim: *Etenim jam penè corruebam, & niſi caput à vaſe, unde teter ſpirabat flatus, divertiſſem, apoplecticus ruiſſem & cadere paratus eram. Jámque tum mihi brachium decidebat, & crus ſtupidum ſenſu motúque deficiebat.* Videtur autem ſæpius hoc diſcrimen ſubiiſſe, nam in ſiniſtro latere ſe hemiplegiæ minas

(*a*) H. Boerhaave Inſtit. Medic. §. 1138. (*b*) De Lithiaſi Cap. IX. §. 73. pag. 725.

Digitized by Google

ſenſiſſe affirmat ; & alibi (*a*) dixit : *Memini quoque, aliquando in meis tyrociniis virulenta quædam deſtillaſſe, quæ ſi quando non rite obturatis junEturis odorem de ſe ſpirarent, vel poſtmodum, ſeparando vaſa ab invicem, incautum me ferirent, unico inſtanti in lapſum paratus eram cum vertigine & dextri lateris ſtupore. Adeo ut ſi iterum ſemel tantùm me odor percuſſiſſet, abſque dubio cecidiſſem apoplecticus. In tantam ſcilicet me olim temeritatem compulit ardor ſciendi, quòd millies vitæ non pepercerim meæ.* Verum quidem eſt, quòd ſpiritus ſulphuris, ſpiritus nitri, ſalis marini, oleum vitrioli, &c, dum halitûs formâ unà cum aere hauriuntur, pulmonem conſtringendo, ſubitam mortem inducant, adeóque pulmoni potiùs quàm cerebro noceant ; ſed *Helmontius* nullam mentionem fecit reſpirationis impeditæ à tetro hoc halitu, quem inſpiraverat. Sed nec illi, qui ædificia calce recèns, incruſtata incolunt, & quos immedicabili hemiplegiâ correptos fuiſſe novi, inprimis ſi luculento foco inſtructo in tali conclavi dormirent, aliquid læſi in reſpiratione perceperunt, dum perniciosſus ille halitus encephali functiones peſſimè læderet. Quinimo & illi, qui carbonum nidore in loco clauſo exſtinguuntur, & ſuffocari creduntur impeditâ reſpiratione, videntur primam noxam in capite percipere ; licèt tantâ virulentiâ præditus ſit carbonum vapor, ut paulò pòſt & vitales functiones omnino deleat, lethali ſyncope. Quando enim vel non adeo denſi ſunt illi vapores carbonum in loco, in quo hærent homines, vel minori temporis ſpatio ibi verſantur, tunc de immani capitis dolore conqueruntur, ſentiúntque, ac ſi calvaria extrorſum diſſiliret præ nimia diſtenſione : ſi autem diutius maneant in tali loco, carbonum accenſorum nidore pleno, ſtupidi fiunt, & omnes ſenſus perdunt, & moriuntur. Unde celeberrimus *Fridericus Hoffmanus* (*b*) dixit, ab hoc venenato nidore ſtuporem & ſoporem apoplecticum incautis hominibus inferri. Illi autem, qui ſic mortui ſunt, in eodem ſitu inveniuntur, quem habebant, dum ab hoc vapore inceperunt malè affici. Apud *Wepferum* caſus legitur ſatis memorabilis, qui modò dicta confirmat (*c*) : bini homines in conclavi anguſto, nec valde alto, ubi furnus digeſtorius, *piger Henricus* vulgò dictus, carbonibus calefactus aderat, noctem tranſegerunt & manè ambo mortui inventi ſunt : unus genibus flexis trunco innitens ligneo, manibus complicati limini feneſtræ incumbens, per quam vigil ſpectaverat, habebat ſpeciem hominis ſomno obruti. Alter humi proſtratus ſupinus jacebat, & videbatur cecidiſſe, dum exitum ex hoc loco moliebatur. Verùm idem ille ante octiduum per horam circiter in eodem loco manſerat ; & dum in apricum venit, titubare incepit, dein obdormivit, ita ut vix excitari potuerit, cum ſtertore. Ubi verò aquâ frigidâ, faciei & pectori aſpersâ, ad ſe rediiſſet, credebat ſe ſuaviſſimo ſomno correptum fuiſſe, nullámque anxietatem ſenſerat. Nec *Helmontius* (*d*), proprium infortunium narrans, anxietatis ullius meminit, ſed circa orificium ſtomachi inſtans animi deliquium ſenſit ; & dum ex muſeo, nidore carbonum

(*a*) Ibidem §. 48. pag. 719.
(*b*) Obſervat. Chemic. Phyſic. Lib. III. Obſerv. 13. pag. 329.
(*c*) Obſervat. Pract. de Affect. Capit. p. 360.
(*d*) De Lithiaſi Cap. IX. §. 54. pag. 720. & Jus duumviratûs pag. 242. §. 19.

Digitized by Google

infecto, egrederetur, mox concidit, & occipite impegit graviſſimè in pavimentum lapideum, guſtum atque odoratum omnino perdiderat, auréſque tinniebant, & per aliquot menſes manſit vertiginoſus: verùm & hæc ſymptomata tribui poſſent validæ occipitis contuſioni. Interim tamen ex prædictis ſatìs patere videtur, quòd carbonum accenſorum vapor capiti potiùs, quàm pulmoni, noceat. Cæterùm ædium, recèns calce incruſtatarum, noxam, utì & vaporis carbonarii, jam notaverat *Galenus* (*a*). Si autem ſimul conſideretur, carbones relinquere cineres pauciſſimos, totámque ferè illorum molem in vaporem reſolutam diſpergi per aera, intelligimus, quomodo pauci etiam carbones (utì *Helmontio* contigit) in cubiculo clauſo poſſint peſſima mala producere; inprimis frigidâ tempeſtate, quando vapores minùs diſſipantur, ſed magìs collecti manent.

§. 1011. CAUSAS has (1010.) docuit Anatomica inſpectio cadaverum apoplexiâ exſtinctorum, atque Obſervatio Hiſtorica eorum, quæ in ipſa horum ægrorum curatione obſervari poſſunt: meditatio autem facilè in dictas (1010.) claſſes ordinat, curationi inveniendæ quàm aptiſſimas.

Cauſæ illæ apoplexiæ, hactenus recenſitæ & explicatæ, vel inventæ fuerunt inſpectione cadaverum hoc morbo defunctorum; vel repetitis Obſervationibus conſtitit, quædam corpori applicata hunc morbum produxiſſe; adeóque meritò pro cauſis haberi poſſe. Optimorum Auctorum teſtimoniis hæc omnia confirmata fuerunt; quibus plura ſi quis addere vellet, facilè in *Boneti ſepulchreto Anatomico* invenirentur. Verùm ordo requirebat, ut in claſſes quaſdam numeroſæ adeo hujus morbi cauſæ diſtribuerentur, ut eò meliùs ſingulis debita curatio adhiberi poſſet. Utì enim poſtea patebit, illa, quæ in quadam ſpecie apoplexiæ meritò laudantur tanquam efficaciſſima remedia, in alia ejuſdem morbi ſpecie peſſimè nocerent.

§. 1012. EX iiſdem conſtat, à diverſis, & oppoſitis quidem cauſis, morbum hunc ſæpe produci; adeóque bene dividi in ſanguineam & pituitoſam; ſed non perfectâ diviſione, quum & ſeroſa, & atrabilaria, & polypoſa ſit, & alia

Cauſa proxima in omnibus apoplexiis eſt eadem; ſed cauſæ efficientes ſunt ſæpe diverſiſſimæ; unde nulla poterit eſſe univerſalis curandi methodus. Si enim functiones animales abolitæ ſint ob lentorem pituioſum inertem ſanguinis, quo ineptus redditur, ut liberè fluat per vaſa cerebri & ſecretioni ſpirituum ſerviat, tunc ſola illa cura bona eſt, quæ lentorem illum attenuet, ſanguini debitam ſoliditatem conciliet, & motum nimis languidum incitet. Ve-

(*a*) De uſu partium Lib. VII. Cap. VIII. Charter. Tom. IV. pag. 458.

Digitized by Google

rùm ſi ſanguis inflammatoriâ denſitate hæreat circa extrema vaſorum, tunc requiritur oppoſita medela, quâ ſolvatur ſanguis, & motus humorum nimius compeſcatur. Hinc orta fuit generalis illa diviſio in apoplexiam calidam, & frigidam, ſive in ſanguineam & pituitoſam; & ad duo illa diſtincta capita omnis curatio ſolebat digeri. Verùm ex recenſione cauſarum ſatis patuit, non ſufficere illam diviſionem, neque poſſe omnes apoplexiæ cauſas ad duo hæc capita redigi.

§. 1013. LOCUS verò affectus in apoplexia exquiſita eſt totum ſenſorium commune; in parapoplexia verò ejus quædam pars præ cæteris, reliquis quodammodo, ſed tamen minùs, preſſis, cerebello, ut plurimùm, in initio illæſo.

Cùm in apoplexia exquiſita ſenſus interni & externi, omnéſque motus voluntarii aboleantur (vide §. 1008.) locus affectus debet eſſe ille, à quo omnes nervi, ſenſibus & motibus voluntariis perficiendis deſtinati, originem ſuam ducunt, & ad quem locum perductæ mutationes illorum nervorum faciunt ideas, animi affectus, motus corporis, &c. Illum autem locum, qualiſcumque demum fuerit, vocant Medici ſenſorium commune; à quo mutabilitas cogitationum à mutato corpore, & viciſſim mutabilitas corporis à mutata cogitatione pendet. Verùm cauſa illa, à qua afficitur illud ſenſorium commune, poteſt alio loco corporis hærere, utì in cauſarum apoplexiæ enumeratione patuit; de qua re etiam poſſunt videri illa, quæ in commentariis §. 701, habentur. Cùm autem, abolitis motibus voluntariis & ſenſuum exercitio, ſuperſint adhuc plurimi alii motus, qui nobis non conſciis fiunt, integra debebit adhuc ſupereſſe functio illius partis, à qua illi motus pendent: pars autem illa cerebellum eſſe credebatur; de qua re videantur illa, quæ ad §. 1009, dicta fuerunt.

In apoplexia exquiſita ſenſus & motus voluntarii omnino abolentur; verùm quandoque contingit, ut ægri tales à validiſſimis cauſis, in organa ſenſuum agentibus, utcumque adhuc affici videantur; in quibuſdam partibus adhuc aliquod conamen ad motum ſuperſit; adhuc deglutiant illa quæ ori infunduntur: tunc ergo functiones ſenſorii communis maximè impeditæ ſunt, non tamen omnino abolitæ; adeóque levior quaſi ejuſdem morbi gradus, qui hinc commodè *Parapoplexia* vocatur; utì & levior anginæ ſpecies *Paracynanche Hippocrati* dicebatur (vide §. 783.). Interim non memini, quòd apud veteres Auctores *Parapoplexiæ* nomen invenerim.

§. 1014. UNDE patet, cur pulſus & reſpiratio exerceantur; ſenſibus interim, motibúſque voluntariis, deſtructis: imò cur ſæpe pulſus & reſpiratio creſcant pro rato, quò ſenſus, motúſque, plùs decreſcunt, ut & circa mortem.

Quia

Digitized by Google

Quia nempe in apoplexia illa pars encephali impedita eſt, quæ functionibus animalibus exercendis dicata eſt, dum altera adhuc libera manet, quæ motibus vitalibus ſervit. Verùm cùm totius encephali actio, tam quoad functiones animales, quàm quoad reliquas pendeat à libero motu liquidorum per vaſa ſubſtantiam encephali conſtituentia, patet ſatìs, quòd libero tranſitu impedito per magnum horum vaſorum numerum, reliqua magìs urgeantur à liquidis appulſis. Verùm liquidi ſecreti copia augetur, cæteris paribus, dum ad organa ſecernentia major copia fluidorum applicatur intra datum tempus; quod cùm fiat in apoplexia ad illam partem encephali, quæ motibus vitalibus proſpicit, patet ratio, quare pulſus & reſpiratio augeantur, dum ſenſus & motus decreſcunt. Imò & hoc obſervamus tempore ſomni naturalis, in quo pariter actiones animales & motus voluntarii ceſſant: nam reſpiratio fit profundior, robuſtior, lentior, & magìs æquabilis, motúſque pariter cordis & arteriarum obſervatur increſcere robore: undè & omnes actiones, quæ à noſtro arbitrio non pendent, perfectiſſimè peraguntur ſomni tempore; circulatio nempe, coctio crudorum, diſtributio, nutritio, &c. Cùm autem in reliquis morbis fortis & æquabilis reſpiratio adeo boni ominis ſit, inprimis ſi pulſus ſimul fortis ſit, & calor æquabilis ad extrema corporis uſque, ideo minùs periti vix credere poſſunt, in tanto periculo apoplexiâ decumbentem verſari, dum actionum vitalium tantum robur obſervant. Verùm dum eadem cauſa, quæ actiones animales impedivit, pergit agere vel augetur, brevì & actiones vitales, paulò antè adhuc adeo validæ, opprimuntur, & ſubita mors ſequitur.

§. 1015. MAGNITUDO igitur apoplexiæ cenſetur ætate, temperie, fabricâ ægri; tum vehementiâ ſymptomatum, & inprimis abſolutâ deſtructione ſenſuum, motuúmque; reſpiratione validâ cum profundo ſtertore; ſpumâ circa os copioſâ, viſcidâque; ſudore tenui, guttatim hærente; frigidiuſculo; ortu ex debili primò parapoplexiâ prægreſsâ; ortu ex epilepſia ingenti præmiſſa, vel ex cauſa nota vehementiori.

Apoplexiam ſemper periculoſam eſſe omnes Medici agnoſcunt: hinc agitur hìc tantùm de majori minoríve diſcriminis gradu, quod cognoſcitur.

ÆTATE. Sic v. gr. ſenes, hoc morbo correpti, rariùs emergunt, quia plerumque in his iners, glutinoſa, materia in cavis cerebri colligitur, & per ipſa ſenectutis vitia talis ſanguinis cacochymia quotidie augetur, utì ad §. 1010, n°. 2. *lit.* γ, dictum eſt.

TEMPERIE. Ita atrabilaria temperies hujus morbi diſcrimen auget, quia vel piceâ tenacitate ſanguis hærere incipit in vaſis encephali (vide §. 1010. n°. 2. *lit.* γ.); vel materia atrabilaria mota, & acris reddita, citiſſimè omnia deſtruit (vide §. 1010. n°. 4.) abſque ulla ſanationis ſpe. Licèt autem hæc materies atrabilaria tantùm ſolâ tenacitate peccaret, ſumma adhuc difficultas ſolvendi illud tenax maneret.

Digitized by Google

FABRICA ÆGRI. Caput v. gr. magnum, collum breve, obeſitas magna, &c; de quibus ad numerum primum §. 1010, dictum fuit.

VEHEMENTIA SYMPTOMATUM, &c. Inde enim cognoſcitur magnitudo cauſæ, quæ apoplexiam produxit: de his dictum fuit ad §. 1008.

SPUMA CIRCA OS, &c. Dum enim impeditur liber tranſitus per vaſa encephali, tantò magìs urgentur rami carotidis externæ; hinc facies adeo inflata apparet, & major copia ſalivæ, ac quidem viſcidioris, ſecernitur, quàm ægri, forti apoplexiâ decumbentes, nec accumulari ſentiunt, nec deglutiunt; unde magìs magíſque congeritur, & à valida & forti reſpiratione ſpumeſcit. Videantur & illa quæ §. 1010. n°. 3. *lit. ʒ*, de hac ſpuma dicta fuerunt.

SUDORE TENUI, &c. In febrium Hiſtoria ad §. 594. n°. 2, patuit, morbi materiam ſubactam, & mobilem redditam, per ſudores diſſlari de corpore quandoque felici cum eventu: verùm ſimul monitum fuit, tales ſudores eſſe æquabiles per totum corpus, calidos, & vaporis formâ de cute ſurgentes. Deſignant enim tunc vires vitales robuſtas, materiam ſolutam mobilem, & vaſa pervia. Unde & tales ſudores laudantur tanquam boni in apoplexia, ad §. 1017. Verùm alii ſudores in morbis apparent, peſſimo ſigno; dum nempe & parci ſunt, & in guttulas collecti hærent cuti; túncque ferè ſemper frigidi ſunt & ſubviſcidi tales ſudores, notántque, inſtante jam morte, reſolvi cutaneorum vaſculorum extrema, ut craſſiorem & viſcidum ſudorem tranſmittant; ſimúlque adeo jam fractas eſſe vires vitales, ut calorem ſatìs validum ad cutis ſuperficiem propagare nequeant, per quem in vaporem reſolvi ſudor poſſet. Rubra tunc ſimul ſolet eſſe facies, cui guttulæ ſudoris adhærent, de quo videantur illa quæ ad §. 741, habentur, ubi de ſignis prognoſticis in febre ardente agitur. Simulac autem illa cauſa, quæ apoplexiam produxit, incipit & impedire illam partem encephali, unde vitales actiones pendent; tunc & reſpiratio difficilior fit: & ab hoc ſigno comite damnavit ſudores in hoc morbo *Hippocrates* (*a*), dicens: *In apoplecticis ex ſpiritûs moleſtia ſudor accedens, lethale.* Et *Cælius Aurelianus* (*b*) pariter bina hæc ſigna ſimul junxit, ubi apoplexiam in pejus vergentem deſcribit. Ita autem habet: *Pejorante paſſione atque in exitium ægrorum creſcente, vultûs abductio, ita ut longior notâ videatur imago* (ob muſculos faciei paralyticos & maxillam inferiorem proprio pondere pendulam), *præcordiorum prominentia, atque totius corporis frigidus torpor, pectoris ſtridor, & ſuperiorum partium ſudores frigidi.*

ORTU EX DEBILI, &c. Cùm enim parapoplexia ſit levior gradus apoplexiæ, utì ad §. 1013, dictum fuit; ſi tunc ſequatur apoplexia, novimus cauſam morboſam augeri. Plerumque autem hoc fit ab extravaſato liquido copiâ ſenſim aucto: uti v. gr. ſi parva arteria in cerebro rupta ſanguinem effuderit, turbabuntur functiones encephali; & increſcent hæc mala pro ratione copiæ extravaſati ſanguinis, donec totum ſenſorium commune affectum fuerit; adeó-

(*a*) Coacar. Prænot. n°. 479. Charter. Tom. VIII. pag. 880.

(*b*) Acutor. Morbor. Lib. III. Cap. v. pag. 199.

Digitized by Google

que ſequatur apoplexia. Si autem levior morbus ſuperari non potuerit, ſatis patet de eodem morbo jam graviori curando parum ſpei ſupereſſe.

ORTU EX EPILEPSIA, &c. Patebit poſtea, ubi de terribili hoc morbo agetur, quòd violentis adeo, & ſæpe repetitis convulſionibus, cerebrum corrumpatur frequenter, ita ut apoplexia & mors ſequatur. Facilè autem patet, tunc nullam ſpem ſupereſſe. Interim notandum eſt, quòd frequentiſſime in fine paroxyſmi epileptici dormiant cum ſtertore, & paulò pòſt ad ſe redeant. Verùm ubi profundus ille ſomnus, paroxyſmum finire ſolens, diutius ſolitò protrahitur, tunc magnus metus eſt, epilepſiam tranſiviſſe in lethalem apoplexiam.

VEL EX CAUSA NOTA VEHEMENTIORI. Si nempe talis fuerit, ut cerebrum illico deſtruat, v. gr. materies atrabilaria ſoluta, mota, & acris admodum, ſi caput petierit. Vel etiam ſi cauſa talis fuerit, ut per artem tolli, vel inſigniter minui nequeat. Sic ſi v. gr. libra ſanguinis effuſi hæreret in ventriculis cerebri, & circa baſin cranii, nulla ſpes eſſet, tantam copiam ſanguinis ſat citò iterum reſorberi poſſe per venas; neque perterebrato cranio poſſet educi extravaſatus ſanguis, cùm nimis profundo in loco hæreat. Ob hanc cauſam vulnera circa inferiora orbitæ oculi, oſſis temporum, oſſis ethmoidis, baſios cranii, &c, lethalia habentur, de quibus vide §. 170. n°. 1.

§. 1016. LEVITAS & ſanabilitas mali contrà decernitur ex levitate ſymptomatum, abſentiâ dictorum. (1015.)

Veritas hujus aſſerti ſponte patet. Interim notandum eſt, magnam requiri cautelam, ne Medicus in prognoſi hìc erret cum famæ periculo.

Cùm enim modò dictum fuerit præcedenti paragrapho, apoplexiam quandoque ſequi, & quidem lethalem, poſt debilem parapoplexiam prægreſſam; Medicus illo tempore vocatus, dum parapoplexia adeſt, ex levitate ſymptomatum concluderet ſanabilitatem mali, & fauſtum prædiceret eventum; dum intra paucas horas apoplexia valida ægrum præter ſpem necaret; auctâ nempe causâ, quæ parapoplexiam produxerat. Periculum ergo magnum adeſſe etiam in leviori morbo, monere debet Medicus, ſemper memor moniti *Hippocratici* (vide §. 1010. n°. 4.); quòd nempe etiam levis apoplexia ſanatu difficilis ſit; valida autem vix unquam curetur: ſimúlque conſtat, quòd levis apoplexia in validam frequenter abeat.

§. 1017. LENIS apoplexia ſolvitur ſuperveniente ſudore multo, æquabili, rorido, calido, levante; urinâ multâ, craſſâ; hæmorrhoidibus largis, diu fluentibus; fluxu menſtruo reſtituto; alvi fluxu; febre magnâ.

Sæpius jam monitum fuit (vide §. 885.) in Hiſtoria morborum acutorum, illos ſanari ope naturæ, vel artis; ſimúlque tunc dictum fuit, ſummæ utili-

tatis eſſe in curandis morbis, ſi fideli Obſervatione habeantur cognita illa naturæ, ſibi ſoli toties ſufficientis, molimina, per quæ morbus in ſanitatem mutatur. Sic enim cautus redditur Medicus, ne turbet imprudenti medelâ hos naturæ conatus; ſimúlque diſcit, illos imitari per artem, ubi ſponte non adſunt. Cura autem apoplexiæ poſtea tradenda docebit, quòd Ars eadem tentet facere, quæ ſponte nata obſervata fuerant profuiſſe, vel evacuando, vel derivando impetum & copiam humorum à capite; vel denique ſtagnantia ſolvendo & movendo: ſingula jam hæc conſiderabimus. Verùm notandum eſt, quòd dicatur apoplexia *ſolvi*. Ex illis autem, quæ ad §. 594. 830. n°. 1. 887, dicta fuerunt, conſtat, quòd tunc reſolutio illa benigna morborum dicatur fieri, quando materies morboſa abſque ulla evacuatione ſenſibili ſic mutatur, ut redeat ſanitas: hìc autem evacuationes ſenſibiles recenſentur. Dicitur autem ſolvi apoplexia, dum ſanatur, phraſi *Hippocraticâ*, qui vocabulum λύειν hoc ſenſu in eodem morbo adhibuit. (*a*).

SUPERVENIENTE SUDORE MULTO, &c. Per ſudores expelli poſſe de corpore morboſos humores, ad §. 594, pluribus explicatum, ſimúlque dictum fuit de illis dotibus, quas ſalutiferi tales ſudores habere debent, ut diſtingui poſſint à ſymptomaticis & nocituris ſudoribus; túncque ſimul monitum fuit, levamen perceptum dare ſignum minimè fallax ſalubris evacuationis. Patebit poſtea, quando de hydrope agetur, quòd per ſudores excitatos tolli poſſit accumulata in cavis corporis lympha. Verùm levis apoplexia, de qua hìc tantùm agitur, tali cauſæ originem quandoque debet (vide §. 1010. n°. 2. *lit.* γ.); adeóque hoc modo tolli pariter poterit, & in hoc caſu inprimis ſudores tales prodeſſe videntur.

URINA MULTA, CRASSA. Ex illis, quæ ad §. 830. n°. 4. & 888. n°. 2, dicta ſunt, patuit, materiam inflammatoriam, ſolutam quidem & mobilem redditam, ſed tamen degenerem à conditionibus humoris ſani, per urinæ vias de corpore expelli quandoque. Verùm ſimul tunc fuit notatum, hanc evacuationem ſæpe jungi aliis, ſi morbus validior fuerit, & rarò ſufficere ſolam, niſi in morbo leviori. Cùm autem hìc de leni apoplexia agatur, & §. 1010. n°. 2. *lit.* β, ſpiſſitudo inflammatoria cruoris inter cauſas apoplexiæ recenſeatur, patet, per talem urinam hunc morbum ſolvi poſſe.

HÆMORRHOIDIBUS, &c. Nimiam ſanguinis boni copiam, diſtentis ultra modum vaſis ſanguineis encephali, apoplexiam producere patuit §. 1010. n°. 1. n°. 3. *lit.* α. & n°. 4; adeóque omnia, quæ copiam ſanguinis minuunt, medentur huic cauſæ. Præ reliquis autem proſunt hæmorrhoides largâ copiâ fluentes, quia efficaciſſimè impetum & copiam ſanguinis à capite derivant, cùm ſanguis oppoſitâ penitus directione moveatur per vaſa hæmorrhoidalia quàm per arterias carotides & vertebrales. Unde apoplecticis hæmorrhoides utiles eſſe dixit *Hippocrates* (*b*); uti aliâ occaſione ad §. 702, notavi: ſed & in phrenitide (vide §. 779.), & in mania (*c*) pulchrum effectum præſtant. Præterea

(*a*) Aphor. 42. Sect. II. Charter. Tom. IX. pag. 81.

(*b*) Coac. Prænot. n°. 473. Charter. Tom. VIII. pag. 880.

(*c*) Aphor. 21. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 260.

Digitized by Google

quotidiana Obſervatio docet, quòd illi, quibus conſueta jam eſt ſanguinis evacuatio per hanc viam, patiantur varios capitis morbos, cephalalgiam, vertigines, aurium tinnitus, &c, ſi minùs feliciter ceſſerit hæmorrhoidum fluxus: quod *Hippocrates* (*a*) monuit, dicens: *Ex hæmorrhoide parum apparente vertigines obortæ parvam ſiderationem brevi futuram ſignificant* (παραπλήγικον μικρὸν, ϗ ἐν ὀλίγῳ) *ſolvit venæſectio; & quidquid hoc modo apparuerit, mali aliquid ſignificat.* Cùm ergo, ſuppreſſis hæmorrhoidibus, capitis morbi ſequantur; & contrà, illis fluentibus, leventur illi morbi; patet ſatìs, multùm boni inde exſpectari poſſe in apoplexia, quæ à nimia plenitudine vaſorum encephali oritur: ubi enim vaſa rupta ſunt, tunc à ſanguine effuſo fortis apoplexia fit in qua parum ſpei ſupereſt. Præterea & melancholicus humor inter cauſas apoplexiæ numeratus fuit §. 1010. n°. 2: *lit. γ*, qui commodè evacuatur per hæmorrhoidum fluxum; utì poſtea ad §. 1110, dicetur, adeóque & hoc effectu proſunt hæmorrhoides.

FLUXU MENSTRUO RESTITUTO. Cùm corpus muliebre ita ab Adorando Creatore factum fuerit, ut & alium hominem intra ſe recondere & nutrire poſſit, plùs conficit ſanguinis boni mulier ſana, quàm ad proprii corporis uſum requiritur, & ideo illud ſuperabundans menſtruâ evacuatione tollitur: ſi ergo defecerit fluxus menſtruus, plethora fiet, majori copiâ ſanguinis diſtendentur vaſa, niſi per alias vias exiverit illud ſuperabundans; adeóque cauſam apoplexiæ dare poterit menſtruorum ſuppreſſio. Verùm Obſervata practica docent, capitis vaſa inprimis urgeri ab hac plethora, dum uteri vaſa nimis reſiſtunt ſanguini exituro circa conſuetum tempus. Hinc notat *Hippocrates* (*b*), capitis concuſſiones, & aurium ſonitus, præcedere menſtruorum eruptionem, illaque prodire, ſi juxta ſpinam ardor conſequatur, qui deſignat, aortæ deſcendentis ramos à ſanguine magìs incipere diſtendi. Et alibi (*c*) horrores, laſſitudines, capitis gravitates adeſſe, dum menſes prorumpent, dixit. Omnia autem hæc ſymptomata docent, capitis vaſa tunc nimis diſtendi, imò & quandoque ſolvi: ita narium hæmorrhagiam, menſtruis deficientibus, *Hippocrates* (*d*) laudat. Si ergo à menſium ſuppreſſione, diſtentis capitis vaſis, apoplexia naſcitur, menſtruus fluxus & evacuando proderit, & derivando à capite; cùm uteri vaſa oppoſitâ directione ſanguinem ducant æquè ac vaſa hæmorrhoidalia.

ALVI FLUXU. Duplici modo prodeſſe poteſt, vel quatenus evacuando ſubducit materiæ morboſæ partem; vel quatenus impetum & copiam humorum à ſuperioribus derivat versùs inferiora. Dum enim, liquidis per alvum ruentibus, abdominalium viſcerum vaſa deplentur, ſicque ſanguini impulſo minùs reſiſtunt, potens revulſio à ſuperioribus partibus fit; utì pluribus probatum fuit ad §. 779, ubi de cura phrenitidis agebatur. Verùm & ipſa evacuatio

(*a*) Coacar. Prænot. n°. 346. Charter. Tom. VIII. pag. 871.

(*b*) Coacar. Prænot. n°. 168. Charter. Tom. VIII. pag. 861.

(*c*) Coac. Prænot. n°. 541. 548. Charter. Tom. VIII. pag. 885.

(*d*) Aphor. 38. Sect. V. Charter. Tom. IX. pag. 214.

Digitized by Google

prodeſſe poteſt quàm plurimùm. Ita ad §. 720, memoratur ex *Hippocratis* Obſervatione, quòd albâ pituitâ detentum vehemens diarrhœa ſanet. Sed pituitoſa & iners talis ſanguinis cacochymia, qualis in leucophlegmaticis obſervatur, inter cauſas apoplexiæ §. 1010. n°. 2. *lit.* γ, numeratur, adeóque poterit alvi fluxu tolli.

Præterea conſtitit ex illis, quæ ad numerum quintum §. 1010, dicta fuerunt, quòd cauſa apoplexiam excitans quandoque hæreat in ventriculo, quæ ergo, æquè ac per vomitum, per alvum expelli poſſet. Novi talem caſum contigiſſe celeberrimo Viro, qui in conſortio amicorum ſubitò incepit oculos hinc inde convertere, mox obmutuit, & apoplecticus cecidit. Dum conclamatum crederent ſummi in arte Viri, qui aderant, poſt quadrantem horæ, nullo tentato remedio præter ſanguinis miſſionem, vomuit, præter contentos in ventriculo cibos, ingentem copiam pituitæ, & quidem tantam, quantam humanus ventriculus capere poſſe vix credi poterat: ſtatim redierunt ſenſus & motus, & blando ſomno refectus, ſequenti die omnino ſanus fuit; riſítque futuros hæredes, qui nuncio miſſo advolaverant quantocyus. Patet hinc, talem ſaburram, primas vias gravantem, producere poſſe apoplexiam, ſed ſanabilem facilè, ſublatâ hâc causâ per vomitum vel ſeceſſum. Notaverat mirum hunc effectum, quo ventriculus gravatus cerebri functiones turbat, *Helmontius* (a), dicens; *Sin autem ſuboriatur mucilago putrida, ad amatorem prona, vertiginem, & fortiùs inſurgens apoplexiam ſuſcitat.*

FEBRE MAGNA. Conſtitit ex illis, quæ antea in febris Hiſtoria dicta fuerunt, quòd febris multorum & magnorum morborum remedium quandoque ſit (vide §. 558.); illúdque inprimis probatum fuit, quando de febris effectibus (ad §. 587.) agebatur. Patuit enim tunc, quòd per febrim ſtagnantia agitentur, reſiſtentia ſubigantur, cruda mutentur in cocta, &c. Ex quibus concludere licet, quaſdam apoplexiæ cauſas per validum febrilem motum emendari, vel & tolli poſſe. Non enim prodeſſe omnibus apoplexiæ cauſis enumeratis febrim, facilè patet. Si enim à plethora, vel effuſis humoribus ob rupta vaſa, nata fuerit apoplexia, febris augebit malum. Verùm tunc inprimis videtur ſanatio hujus morbi per febrim natam ſperari poſſe, ubi pituitoſa, iners, ſanguinis cacochymia apoplexiam produxit (§. 1010. n°. 2. *lit.* γ.): talis enim materies per febrim ſolvi, & ſoluta pelli poterit ex locis, ubi hæret; uti pluribus probatum fuit ad §. 587. Imò ſanguis, inflammatorio lentore hærens in vaſis, per ipſam febrim ſic mutari poteſt, ut aptus fiat tranſire vaſa, in quorum anguſtiis hæſerat, utì patuit ex illis, quæ de morbis acutis inflammatoriis dicta fuerunt: túncque ſæpe circa criſin, mobili redditâ materiâ morboſâ, nova oritur febris, vel augetur illa, quæ aderat, cum levamine ſymptomatum morbi. In mirabili illo caſu puellæ, poſt ſuſpendii ſupplicium perpeſſum ſanatæ (vide §. 1010. n°. 3. *lit.* δ.) notari meretur, quòd calidis ſpirituoſis remediis uſi fuerint peritiſſimi Medici, qui ejus curam geſſerunt, oleis & ſpiritibus calidis inunxerint cervicem, tempora, pedúm-

(a) In Capit. *A ſede animæ ad morbos* pag. 236. §. 12.

Digitized by Google

que plantas; aromatica decocta per clyſmata injecerint; unde ſequenti die febris ſecuta fuit; ſed & ſimul ſenſus interni, & externi, & loquela redierunt (a), moto & propulſo ſanguine, qui in vaſis cerebri ſtagnaverat, dum in laqueo hæſerat. A febre autem apoplexiæ ſanabilis medelam Veteres ſperaſſe certum eſt. Sic apud *Hippocratem* (b) habentur ſequentia: *Derepentè ſanum capitis dolor prehendit, confeſtìmque obmuteſcit, & ſtertit, & os hiat; & ſi quis eum vocet, aut agitet, ſolùm ingemiſcit, nihil autem intelligit, & copioſè meiit, & ſe ad mictum non incitat. Hic, niſi eum febris corripuerit, intra ſeptem dies moritur; quòd ſi corripuerit, plerumque ſanus evadit.* Ubi notandum, quòd de levi tantùm hîc agatur apoplexia, quia æger ingemiſcit, dum agitatur, aut dum vociferantur adſtantes, adeóque adhuc aliquæ ſenſuum reliquiæ, licèt debiles, ſuperſunt. Præterea videtur & illa apoplexia, de qua agitur, à frigida & lenta cauſa originem ducere, quia mox addit: *Hujuſmodi autem morbus ſenioribus contingit magìs quàm junioribus.* Verùm & in alia apoplexiæ ſpecie à febre multùm boni exſpectavit: legitur enim in eodem loco: *At ſi quis ex temulentia voce deficiat, ſi quidem jam confeſtim eum febris corripiat, convaleſcit; niſi verò corripuerit, intra triduum moritur.* Quinimo, ubi malus ille ſudor (de quo vide §. 1015.) cum difficili reſpiratione aderat, quem pro lethali ſigno habebat, ſubjungit (c): *Rurſus autem in his ipſis, ſi febris accedat, ſolutio fit.* Pariter & *Aretæus* (d), poſtquam juſſerat in apoplexia frigida applicari acre clyſma, ſpem ſalutis eſſe monet, ſi æger febre corripiatur. Verùm pariter ex *Hippocrate* (e) patet, quòd tantùm exſpectaverit ſalubrem effectum in apoplexia à febre ſatìs valida, inſurgentis vitæ robore excitatâ; non verò à febre, quæ ſuppreſſis vitæ viribus lentè gliſceret. Hic enim videtur eſſe ſenſus illius Coacæ prænotionis, cui ſimilis textus (f) in Prorrheticis legitur, quem *Galenus* (g) ſic explicuit: *Quòd obortæ apoplexiæ, non acuta & calida, ſed debilis & diuturna ſubſecuta febris nihil profuerit.*

Verùm §. 1014, dictum fuit pulſum & reſpirationem creſcere pro rato, quò ſenſus motúſque plùs decreſcunt; utì & circa mortem: adeóque poſſet falli quis, dum illud pulsûs incrementum ab aucto morbo pendens, pro ſalubri febre haberet, quæ apoplexiam ſolvere poſſet. Sed ubi in mortem tendit apoplexia, reſpiratio fit magìs ſublimis & ſtertoroſa, & omnes functiones animales abſolutè abolentur. Contrà verò ubi febris talis valida inſurgit & ſalutaris, reſpiratio liberiùs peragitur, & levia ſaltem indicia emendatarum functionum animalium apparent.

(a) Wepferi Hiſtor. Apoplect. pag. 168. & ſeq.
(b) Lib. I. de Morb. Cap. VII. Charter. Tom. VII. pag. 558.
(c) Coac. Prænot. n°. 479. Charter. Tom. VIII. pag. 880.
(d) De Curat. Morbor. Acut. Lib. I. Cap. IV. pag. 82.
(e) Coac. Prænot. n°. 480. Charter. Tom. VIII. pag. 880.
(f) Prorrheticor. Lib. I. Textu 84. Charter. Tom. VIII. pag. 752.
(g) Ibidem. pag. 753.

Digitized by Google

§. 1018. PAULO gravior, ſuperata cauſa, ſolet mutari in paralyſin alicujus partis muſculoſæ; totius lateris unius, unde hemiplegia; vel omnium cervici ſuppoſitarum partium, unde paraplegia dicitur; quæ rarò curatur, ſempérque memoriæ, judicii, motuum læſiones relinquit; unde ſoporoſi, hebetes, tremuli, vertiginoſi, puſillanimes remanere ſolent.

Hic exitus apoplexiæ non lethalis longè frequentiùs obſervatur. Nôrunt omnes Medici practici, quàm rarò emergant ab apoplexia ægri abſque ulla ſuperſtite læſione functionum animalium. Unde *Celſus* (*a*) optimè dixit: *Solent autem qui per omnia membra vehementer reſoluti ſunt, celeriter rapi: at ſi correpti non ſunt, diutius quidem vivunt; ſed rarò ad ſanitatem perveniunt; & plerumque miſerum ſpiritum trahunt, memoriâ quoque amiſſâ.* Imò *Cælius Aurelianus* (*b*) inter ſigna, quæ epilepſiam ab apoplexia diſtinguunt, ponit & ſequens: *Quod poſt acceſſionem epileptici integro habitu conſurgant frequentiùs; apoplectici verò paralyſin partium ſuſtineant.* Vidi plures, qui ab apoplexiâ curati omnibus functionibus cerebri rectè valebant, niſi quòd deeſſet hoc unicum, quòd non poſſent vera rebus deſignandis vocabula invenire; manibus, pedibus totius corporis nixu conabantur explicare miſeri, quid vellent, nec poterant tamen. Malum illud per plures annos ſæpe inſanabile perſtat. Verùm & miro modo ſæpe mutantur ab apoplexia emergentes quoad animi affectus; ſic ut viderim, ſapientiſſimis antea viris, & fortiſſimis militibus, maſculum illud animi robur adeo fuiſſe enervatum, ut flebilis pueri inſtar ob leviſſimam cauſam in lacrymas ſolverentur. Hinc jurè dixit *Aurelianus* (*c*): *Quidam parvâ converſione mentis afficiuntur, ut aut alienentur, aut triſtes & ſomnioſi videantur, ut ſi eos quiſquam à ſomno excitaverit, aliquid alienum loquantur.* Sapiens *Malpighius*, qui calculi & podagræ dolores, & varia adverſa, tulerat magno animo; ab apoplexia, & totius dextri lateris paralyſi, curatus, magnam in memoria & ratiocinio læſionem habuit, & quavis minima de cauſa lacrymabatur (*d*). Hinc videtur patere, ſingulares quaſdam encephali functiones manere turbatas, vel & abolitas, totâ vitâ, quia in ſolo principio primæ determinationis mentis in corpus quid mutatum fuit per apoplexiam prægreſſam. Unde ſimul apparet, quàm multiplicia mala ſequi poſſint poſt apoplexiam, dum vel in parte quadam ſingulari corporis, vel in pluribus ſimul, functionum animalium læſio ſuperſtes manet. Variis autem nominibus deſignaverunt Medici hæc mala, quæ motûs muſcularis à voluntate pendentis exercitium lædunt, vel & tollunt integre. Obtinuit hodie, communi in Scholis Medicis uſu, *Paraplegiam* vocare, quando motus voluntarii ceſſant in omnibus partibus cervici ſuppoſitis: interim tamen idem illud paraplegiæ vocabulum alio ſenſu

(*a*) Lib. III. Cap. XXVII. pag. 178.
(*b*) Acutor Morbor. Lib. III. Cap. V. pag. 201.
(*c*) Ibidem. pag. 200.
(*d*) Baglivi Oper. Omn. pag. 681.

apud

apud veteres Medicos acceptum fuiſſe conſtat: Sic *Galenus* (*a*) teſtatur, quòd *Hippocrates vocet paraplegias, illas paralyſes, quæ ex apoplexia in partem quamdam decumbunt;* adeóque generali ferè nomine omnes læſiones functionum animalium, poſt apoplexiam ſuperſtites, ſignificaret paraplegia. *Aretæus* (*b*) autem, poſtquam apoplexiam, paraplegiam, pareſin, paralyſin, omnia genere eadem eſſe dixerat, addit ſequentia: *Paraplegia autem* (eſt) *tactûs motûſque remiſſio, ſed in membro uno, utpote manu vel crure;* & diſtinxit à paralyſi, quòd in illa ut plurimùm motûs tantùm & actionis defectio adeſſet. Paulò pòſt monet, *Hippocratem* intellexiſſe paraplegiæ nomine apoplexiam particularem: *Quod enim in toto corpore eſt vehemens apoplexia, illud in crure paraplegiam vocat.* Patet ergo, quòd Antiqui vocaverint paraplegiam idem illud, quod hodie dicimus paralyſin; nam & in illa quandoque unà cum motu ſenſus integre perit, ut poſtea ad §. 1057, dicetur; & partis ſingularis, non verò totius corporis, vitium eſt. Ubi verò dimidium latus corporis motu voluntario caret, tunc vocatur *hemiplegia*; licèt *Galenus* (*c*) generali paralyſis nomine & hoc malum comprehenderit.

Aliâ occaſione ad §. 276, dum in Hiſtoria vulnerum capitis agebatur de ſignis, quæ docerent locum læſum intra cranium, demonſtratum fuit pluribus Obſervationibus, quòd organum illud corporeum, unde in nobis ſenſus & motus voluntarii pendent, ſit in ſua origine, collectione, diſtributione & operatione duplex: unde una ejus pars poteſt integra manere, dum altera impotens omnino ſit ad omnia. Illud autem in hemiplegia evidenter obtinet; in qua, ſi exquiſita fuerit, dimidia pars corporis à capite ad calcem uſque paralytica eſt. Vidi ſic unum frontis latus corrugari potuiſſe tantùm, dum in altero latere paralytico frons maneret glabra: nec poterat orbicularis palpebrarum oculum claudere, nec buccinator impedire, ne cibi intra genam paralyticam & dentes deciderent: lingua exſerta trahebatur versùs latus ſanum, & in eodem latere angulus labiorum ſurſum trahebatur, ob faciei muſculos in altero latere paralyticos: balbutiebant ægri tales quàm peſſimè, dum & dimidia pars linguæ motu carebat: unde & inter manducandum fœdo ſpectaculo cibi ex ore dilabebantur. Hæc dum videbat *Aretæus* (*d*), credidit & interiora ſimiliter dimidiatam tantùm virium ſuarum partem retinere, ventriculum nempe, inteſtina, &c. Interim tamen hoc non videtur ſemper in hemiplecticis verum eſſe: plures enim vidi, qui longè voraciores erant, quàm ante morbum; optimè digerebant ingeſta, alvum deponebant; ſícque per plures annos vivebant hemiplectici, ſed cæterùm ſatis ſani. Simul ibidem *Aretæus* pulchre notavit decuſſatam illam cerebri actionem, per quam nempe læſio in parte dextra cerebri paralyſim faciat in parte ſiniſtra, & viciſſim. De qua re videantur illa, quæ ad §. 276, habentur.

Ratio autem, cur paulò gravior apoplexia rarò curetur integre, ſed ſem-

(*a*) Commentar. 2. in 2. Lib. Epidem. Charter. Tom. IX. pag. 130.

(*b*) Morbor. diuturn. Lib. I. Cap. VII. pag. 33.

(*c*) De Locis Affectis, Lib. III Cap. XIV. Charter. Tom. VII. pag. 449.

(*d*) In loco modo citato.

Digitized by Google

per ferè relinquat aliquas læſiones in functionibus animalibus, ſatis patet ex cognita ſtructura encephali. In Phyſiologicis probatur, vaſa illa, per quæ cauſa motûs muſcularis derivatur in muſculos, & à quibus pendent ſenſuum internorum externorúmque actiones, eſſe omnium minima totius corporis, ſimúlque tenerrima. Hinc ſi cauſa morboſa comprimendo v. gr. egerit in mollem & pulpoſam encephali ſubſtantiam, plura ex his minimis ſtaminibus poterunt deſtructa manere per totam vitam, licèt cauſa morboſa poſtea tollatur. Quinimo ſi tenuiſſimum illud fluidum impeditur per aliquod tempus fluere per minima hæc nervoſa ſtamina, tenerrima collabentur latera horum vaſorum, & collapſa concreſcent brevì; túncque illa functio, quæ à perviis his vaſis pendebat, immedicabiliter læſa manebit toto vitæ tempore, licèt cauſa, quæ apoplexiam produxerat, integre ſublata fuerit. De hoc autem poſtea adhuc dicendum erit, ubi de paralyſi agetur.

§. 1019. EXQUISITA apoplexia (1015.) attrito cerebello, corruptis liquidis, cauſâ in cerebellum propagatâ, in mortem citò finitur, raró ſeptimum diem excurrens.

Ex illis, quæ ad §. 1009, dicta fuerunt, patuit, duas eſſe diſtinctas in encephalo partes, quarum una motibus voluntariis & ſenſibus ſervit; altera motibus vitalibus & ſpontaneis, qui voluntatis imperio non ſubjacent. In apoplexia autem vitales motus manent quidem, ſed ſæpe ſatis brevi tempore illa cauſa, quæ animales functiones omnes delevit, & vitales tollit; licèt videantur Obſervata practica docere, illam partem encephali, qualiſcumque demum illa fuerit, minùs facilè lædi, quæ vitalibus functionibus dicata eſt (vide §. 1009.). Verùm ſi effuſi humores, v. gr. pergant augeri quantitate, brevì comprimentur omnia in cavo calvariæ. Idem & ſequi debebit, ſi effuſi humores corrupti, & acres redditi, rodendo deſtruant mollem & pulpoſam encephali ſubſtantiam. Quinimo ſi ſupponatur, aliam cauſam, nempe obſtructionem plurimorum vaſorum encephali, dediſſe originem apoplexiæ; brevì propagabitur malum ad illam partem, à qua vitales actiones pendent, quia cor pergit humores pellere per carotides & vertebrales arterias; adeóque vaſa libera & pervia adhuc tantò magìs urgebuntur; & cùm tenerrima ſint, citò deſtruentur. Hæc eſt ratio, quare exquiſita apoplexia, de qua hic tantùm agitur, tam citò lethalis ſit, ita ut ſæpe intra paucas horas mors ſequatur; rariſſimè, vel nunquam ſeptem dies excedat; utì patet ex locis *Hippocratis*, quorum ad §. 1017, mentio facta fuit.

§. 1020. FUTURA apoplexia prævidetur: 1. ex cognita naturali temperie (1010. n°. 1.). 2. materie morboſâ cognitâ ut cauſa proegumenâ (1010. n°. 2. 3.) 3. ex procatarcticis. 4. ex primis effectibus incepti mali, ut ſunt tremor; vacillatio; vertigo; ſcotomia; ſtupor; ſopor; memoria vacillans; tinnitus aurium ;in-

Digitized by Google

flatus ſuperiorum; reſpiratio ſolitò profundior, cum naribus compreſſis; incubus.

Cùm ergo tam difficile ſit curare apoplexiam operæ pretium eſt, cognoſcere illa ſigna, ex quibus prævidetur futura, ut præoccupari poſſit, antequam in nervum erumpat: de his jam hîc agitur.

1. De his dictum fuit loco citato.

2. Et de his pariter actum fuit. Hæc quidem ſola, ſaltem haud omnia, nondum faciunt apoplexiam, ſed ſic prædiſponunt, ut, aliâ causâ accedente, morbus ſequatur.

3. Hæ ſunt illæ, quæ dum ſuperveniunt, unà cum prædiſponente conſtituunt cauſam proximam & adæquatam morbi, adeóque neceſſariò morbum ipſum producunt. Sic v. gr. plethora eſt cauſa prædiſponens ad apoplexiam: ſæpe tamen plethorici diu manent in hoc periculo, nec tamen hoc morbo corripiuntur. Verùm ſi noverim, quòd homo plethoricus, æſtuante ſub ſole, motus corporis validos peraget, vina meraca ingurgitabit, ſummâ & ſubitâ iracundiâ excandeſcet, apoplexiam futuram prævideo.

4. Hæc ſigna maximum uſum habent. Raró enim apoplexia abſque ullis ſignis, hîc enumeratis, opprimit, niſi fiat à ſubita ruptura vaſorum: cæteroquin ſemper ferè præcedunt quædam, quæ docent manifeſtè, quòd incipiant turbari, vel ſaltem minùs expeditè peragi encephali functiones. Verùm ſæpe hæc adeo levia apparent & ægris, & Medicis minùs peritis, vel non ſatis attentis, ut negligantur, túncque tardè medela ſæpe adhibetur natæ apoplexiæ, quæ caveri potuiſſet.

TREMOR. Ponit vacillationem illius cauſæ, quæ motus muſculares producit, utì antea ad §. 627, dictum fuit: unde meritò pro ſigno futuræ apoplexiæ habetur in illis, quorum temperies & vitæ genus huic morbo producendo favent. Non enim tremor ſolus abſolutum ſignum dat; nam in frigore febrili tremor ſemper ferè adeſt, utì & in debilibus hominibus à morbo prægreſſo, evacuationibus nimiis, &c, imò in quibuſdam hominibus, cæterùm ſanis, tremor per multos annos obſervatus fuit; utì pariter ad §. 627, monitum fuit. Verùm dum unà cum tremore alia ſigna concurrunt, quæ docent encephalon gravari, tunc admodum ſuſpectus tremor meritò habetur, tam in acutis morbis, quàm in chronicis. Ideo *Hippocrates* (vide §. 629.) tremores lethales pronunciavit in vehementer phreniticis; & malos tremores dixit in illis, qui ab atra bile mente moti ſunt: Et alibi (*a*), cum tremore alia ſigna conjungens, dixit: *Valde ſurdi, dum aliquid prehendunt tremuli, linguam reſoluti, torpidi, malum.*

VACILLATIO; VERTIGO; SCOTOMIA. Primum initium vertiginis, utì antea dictum fuit, eſt apparens rotatio rerum vicinarum quieſcentium; tunc incipiunt colores iridis oculis obverſari, mox vacillant omnes muſculi, incipiunt homines metuere, ne labantur, & enervantur omnes vires ut ſe ſuſtinere ne-

(*a*) Coac. Prænot. n°. 198. Charter Tom. VIII. pag. 863.

Digitized by Google

queant; ingratiſſimus in auribus ſibilus percipitur; túncque aucto malo tenebræ oculis obverſantur, & dicitur ſcotomia, ſive vertigo tenebricoſa; paulò pòſt cadunt. Satis patet ex his, quòd in vertigine totum ſenſorium commune afficiatur: verùm tunc inprimis apoplexiam minitatur vertigo, quando cauſa vertiginis hæret intra cranium; túncque vocatur vertigo idiopathica: hoc autem ex temperie ægri & aliis ſignis comitantibus cognoſcitur. Datur enim & vertigo ſympathica, ubi ſenſorium commune quidem afficitur, ſed cauſa extra cranium hæret; utì v. gr. bilis corrupta in ventriculo, venena ingeſta, &c; hæc autem vertiginis ſpecies raró in apoplexiam deſinit. Ideo *Hippocrates* (*a*) unà cum vertigine alia ſigna memorat, quæ cauſam vertiginis in cranio hærere docent; ſic autem habet: *Quibus capitis dolores, & ſonitus aurium ſine febre, & vertigo tenebricoſa, & vocis tarditas, & manuum torpor, eos aut apoplecticos, aut epilepticos, aut obliviosos fore exſpecta.*

STUPOR. Deſignat imminutum, vel & abolitum ſenſum tactûs in parte quadam corporis: ſignum, quod ſæpe præcedere ſolet apoplexiam; inprimis ſi cum ſtupore ſentiant, ac ſi aucta fuerit membri ſtupentis moles. In plethoricis ſæpe obſervatur, quòd ſentiant digitos manuum quaſi mole auctos & obtuſiorem tactûs ſenſum habeant; imò digitos manuum difficiliùs in pugnum colligere valeant. Tunc novimus, nimis impletis vaſis ſanguineis, in cavo cranii jam incipere obrui ſenſorium commune: & niſi ſolvatur ſubitò hæc plethora, à levi cauſa accedente ſequetur apoplexia. Interim notandum eſt, quibuſdam hominibus familiare eſſe, ut ſubinde quædam corporis partes ſtupeant abſque magno malo. Novi quoſdam, qui jam per multos annos talem ſtuporem patiuntur, ſi dormientes huic illíve lateri incumbant diutius; imò & ſæpe vigilantibus idem contingere ſolet. Initio metum incuſſit hoc ſymptoma, ſed cùm nullum inde malum ſecutum fuerit, inceperunt ſecuri eſſe. Unde *Hippocrates* (*b*) cautè dixit: *Torpores & ſtupores* (ἀιμωδηξιαι) *præter conſuetudinem contingentes, apoplexiæ futuræ ſignum.*

SOPOR. Apoplexia magnam ſimilitudinem habet cum ſomno profundiſſimo, utì antè ad §. 1008, dictum fuit; hinc non mirum eſt homines, qui in hunc morbum inclinant, ſomnolentos eſſe, dum jam incipit à ſenſim aggeſtis humoribus in cranio comprimi encephalon, vel & à nimia copia diſtentis vaſis ſanguineis impediuntur reliqua vaſa minora (vide §. 106. *lit. δ.*). Vidi plures plethoricos admodum, vel & valde obeſos, qui totâ die vix à ſomno arceri poterant; ſed ex antè dictis notum eſt, ſimiles frequentiſſimè apoplexiâ corripi.

MEMORIA VACILLANS. Deſignat enim hoc ſymptoma, turbari jam ſenſorium commune; hinc in acutis morbis phrenitidem præſagit illa oblivio ſubitanea (vide §. 772.) Sed & videmus ſæpe in Viris literatis, ingruente jam ſenio, illas eclipſes quaſi memoriæ, certa ferè ſemper apoplexiæ ſecuturæ præſagia. Memorabilis talis caſus apud *Wepferum* (*c*) habetur, de primario

(*a*) Coac. Prænot. nº. 161. Charter. Tom. VIII. pag. 861.
(*b*) Charter. Tom. VIII. nº. 476. p. 879.
(*c*) Obſervat. Med. Pract. de Affect. Capit. pag. 359.

Digitized by Google

Aulæ Miniſtro, cui ſubinde memoria delebatur, redintegrata poſtmodum: poſtquam ſæpius has alternationes paſſus eſſet, profundo ſopore triginta horarum periit: demptâ calvariâ effluxit magna copia aquæ, & cerebri exteriori parti adhæſerunt veſicæ, aquâ limpidâ diſtentæ. Quod autem notandum eſt, de cephalalgia, vertigine, aut tinnitu aurium nunquam fuit conqueſtus; unde apparet, ſignum hoc magni momenti eſſe ad præſagiendam apoplexiam, & inprimis illam ſpeciem, de qua §. 1010. n°. 2. *lit.* γ, dictum fuit.

TINNITUS AURIUM. Solet contingere etiam ſanis hominibus, quibus nullus apoplexiæ metus eſt; cùm à levibus ſatìs cauſis oriri poſſe videatur, quæ in ipſo auditûs organo hærent. Verùm ubi ab encephalo affecto aurium tinnitus producitur, tunc & diuturnior eſſe ſolet, & frequentiùs recurrit; atque meritò pro ſigno habetur compreſſionis encephali, ſive à diſtentis nimis vaſis ſanguineis, uti ad §. 665, dictum fuit, ubi de debilitate febrili ab hac cauſa orta agebatur; ſive ab extravaſatis in cavo calvariæ liquidis, ſenſim auctis: unde inter ſigna, quæ aquæ in cerebro collectionem fieri docent, *Hippocrates* (*a*) & tinnitum aurium recenſuit.

INFLATUS SUPERIORUM. Antea ad §. 773, ubi de ſymptomatibus phrenitidem comitantibus agebatur, dictum fuit de facie illa rubra admodum, & vultuoſa dicta, quæ deſignabat liberum minùs tranſitum eſſe per ramos carotidum internarum, adeóque externos ramos magìs impleri. Ubi à nimia plethora imminet apoplexia, tunc etiam talis rubedo & inflatio quaſi faciei obſervatur. Verùm ubi pituitoſa, lenta, cacochymia adeſt, turgèt corpus, ſed frigido tumore; & prima ferè ſigna in facie apparent, dum flaccida illa pars faciei ſub oculis tumere incipit. Quò magìs autem interiora cranii replentur tali humore pituitoſo, eò plùs etiam inflata apparet facies; unde & inter ſigna apoplexiæ, à tali cauſa naſcituræ, oculi pallidi, turgidi, & humentes recenſiti fuerunt ad §. 1010. n°. 2. *lit.* γ.

RESPIRATIO SOLITO PROFUNDIOR, &c. Inprimis ſomni tempore: cùm autem reſpirationis augmentum adſit in apoplexia (vide §. 1008.), talis reſpiratio deſignat, ſomnum profundiorem eſſe naturali; & jam in apoplecticum vergere. Pinnæ autem narium compreſſæ incipientem paralyſin muſculorum faciei indicant, à quibus narium pinnæ diducuntur. Frequenter enim prima imminentis apoplexiæ ſigna in facie conſpiciuntur, dum in uno latere jam debilitatis muſculis, in oppoſito latere poſiti prævalent, & magìs contracti vultum miro modo mutant: hoc ipſo tempore, dum hæc ſcribo, vidi in nobiliſſimo ægro unum latus faciei tantùm paralyticum, & pinnam naſi in eodem latere collapſam.

INCUBUS. Dicitur adeſſe, quando ſomni tempore ingens anxietas cum ſenſu ponderis incumbentis percipitur, unà cum impotentia motûs & loquelæ. Illi, qui hunc morbum experti fuerunt, teſtantur omnes, quod ſe ſic habuerint, & quòd liberati fuerint, ſimulac aliquod membrum movere potuerint, vel vocem proferre. Cùm autem, ubi ab interna cauſa ſenſorium

(*a*) De Morbis, Lib. II. Cap. VI. Charter. Tom. VII. pag. 556.

Digitized by Google

commune ſic mutatur, utì olim ab externis cauſis in corpus agentibus mutatum fuerat, tunc ſibi perſuadeat homo ſimiles cauſas externas exiſtere & agere, utì antea ad §. 700, latiùs dictum fuit, ubi *de delirio febrili* agebatur; patet ratio, quare credunt ſpectrum ſibi incumbere, & ſuffocationem minitari. Cùm enim idearum ortus non reſpondent externis cauſis, ſed internæ cerebri diſpoſitioni, miræ oriuntur phantaſiæ, utì tunc explicatum fuit. Hinc *Incubus* dicitur, vel & *Incubo* (*a*), *Siquidem veluti Adſcendere atque inſidere ſuo pectori ſentiunt quidquam.* Ob ſenſum autem ſuffocationis imminentis à *Themiſone* (*b*) πνιγαλίων vocabatur. Utì autem Latinis ab incubando, ſic Græcis ἐφιάλτης ab ἐφάλλομαι id eſt inſiliendo dicitur; quia hoc malo correpti ſe ab aliquo inſiliente premi credunt. Novi hoc contigiſſe quibuſdam, dum in dorſum ſe componentes obdormiverant, & pulvinari, cui incumbebant, deorſum delapſo, retrorſum inflexâ cervice decumbebant: Quibuſdam, lateraliter & antrorſum delapſo capite inter dormiendum, ſícque cervice antrorſum admodum inflexâ, idem contigit. Fortè retrorſum ſic reclinato capite, tota moles cerebri, ſinus laterales, & torcular *Herophili* premit, & antrorſum versùs alterum latus inclinato capite, impedimentum naſcitur venis jugularibus, atque inde turbantur actiones encephali. Facilè autem patet, quòd incubus, à ſola capitis poſitura in ſomno minùs commoda ortus, non adeo mali ominis ſit: plurimi enim ſic aliquando incubum paſſi fuerunt abſque ulla noxa ſequente: verùm ubi à cauſa morboſa, lymphâ v. gr. ſenſim aggeſtâ in capite, incubus oritur ſomni tempore, tunc frequenter recurrere ſolet idem malum, & apoplexiam minitatur, vel & alia mala difficillima à turbato ſenſorio communi pendentia. Unde dixit *Aetius* (*c*): *Qui incubus appellatur, non eſt dæmon, ſed magis præludium & proœmium morbi comitialis, aut maniæ, aut apoplexiæ.* Et paulò pòſt addit ſequentia: *Occurrendum igitur inchoanti malo; perſeverans enim, & aſſiduò invadens, quempiam ex prædictis morbis inducit, craſſo humore paulatim collecto in cerebri ventriculis.*

§. 1021. PRÆSENS facilè noſcitur, ſi modò inter diverſos ejus gradus diſtinguitur.

Apoplexia enim exquiſita cognoſcitur illis ſignis, quæ §. 1008, habentur. Quomodo autem diverſi gradus apoplexiæ diſtingui poſſint, dictum fuit ad §. 1013. 1015. 1016.

§. 1022. CURATIO hujus mali generalis nulla dari poteſt: oportet enim, ut pro varietate cauſæ (1010.), modo applicandi, & loci affecti, varia omnino ſit; & ut applicetur antequam malum adoleverit.

(*a*) Cælius Aurelian. Morbor. Chronic. Lib. I. Cap. III. pag. 288.

(*b*) Ibidem.

(*c*) Lib. VI. Cap. XII. pag. 104. verſ.

Ex recenſione cauſarum §. 1010, hoc ſponte patet, nam hæ adeo diverſæ ſunt, ut ſæpe oppoſita medela requiratur. Hoc inprimis ideo monendum erat, quia jactantur talia remedia, quæ magnatibus, quibus hic morbus ob lautiorem diætam frequentior eſt, magno ſæpe venduntur pretio, & ferè omnia aromatibus acerrimis, ſalibus volatilibus alcalinis, & ſimilibus, conſtant, quæ in apoplexia, à plethora vel ab inflammatione orta, peſſimè nocent. Præterea ſi tumor venas jugulares comprimeret, fruſtra capiti medela fieret, dum tota cura pendet ab eo, ut tumor ille tollatur. Cùm autem adeo difficilis curatu ſit hic morbus, licèt levis fuerit, utì antea dictum fuit; requiritur ad felicem curam; ut potiùs idoneâ medelâ præcaveatur antequam fuerit, vel ſaltem in ipſo hujus morbi initio adhibeantur omnia, quæ prodeſſe poſſunt: cùm enim invaluerit, brevì lethalis erit; vel ſi evadat æger, nunquam ferè in integrum reſtituentur actiones ſenſorii communis, ſed miſerrimam poſtea vitam trahet; utì dictum fuit ad §. 1018. Oportet ergo ut ordine curatio deſcribatur ſecundùm diverſas cauſarum claſſes.

§. 1023. SI ergo lentâ, inerti, frigidâque cauſâ (1010. n°. 2. *lit.* 7.) oritura prævidetur per ſigna ibi poſita, ſtatim conandum, 1. ut preſſio glutinoſi à capite avertatur. 2. lentor in cerebro & in toto corpore attenuetur.

Ubi jam encephali vaſa lento tali humore infarcta ſunt, parum ſpei ſupereſt: hinc monetur iterum, quòd cura inſtitui debeat, dum ex ſignis antea deſcriptis futura prævidetur apoplexia. Duo tunc hujus curationis capita conſiderantur: ſi enim poſſet illa pituitoſa cacochymia tolli illico, optima & perfectiſſima cura foret: verùm, ut hæc attenuetur, tempus requiritur; adeóque opus erit, ut illud glutinoſum omni artis molimine à capite avertatur. Licèt enim illud alias partes corporis occupet, illarúmque functiones impediat, minus inde erit periculum, & facilioris curæ ſpes. Dum leucophlegmatici, vel & chloroſi laborantes puellæ, toto corpore turgent lento tali & pituitoſo humore, languent quidem, ſed curantur tamen, quamdiu in encephalo hæc colluvies nondum collecta fuerit. Sequitur, ut conſideretur, quibus modis bina hæc, ad præcavendam apoplexiam à lenta & glutinoſa ſanguinis cacochymia, requiſita obtineri poſſint.

§. 1024. PRESSIO in vaſa cerebri minuitur: 1. derivatione in alia, & oppoſita loca. 2. evacuationibus univerſalibus.

1. Dum cor pellit ſanguinem in aortam, ille, proportionaliter ad magnitudinem diametrorum, pellitur per omnes ejus ramos, ſi ubique eædem fuerint reſiſtentiæ; adeóque ut derivetur impetus & copia humorum à vaſis cerebri, debet minui reſiſtentia vaſorum in aliis locis, ut illa plùs capiant; & tunc obtinetur hæc derivatio; inprimis ſi inferiora corporis vaſa ſic diſponantur, ut majorem copiam humorum recipere poſſint. Hinc hæmorrhoi-

Digitized by Google

des, menſtrua, alvi fluxus, adeo proſunt in hoc morbo, uti ad §. 1017, dictum fuit.

2. Quia illis humorum per vaſa movendorum copia minuitur.

Singula hæc jam ſeorſim binis ſequentibus paragraphis conſiderabuntur.

§. 1025. VAPOR, fotus, balneum, ſuctio, epiſpaſticum, rubeſaciens, veſicans, cauſticum, fonticulus, ſetaceum, frictio, ligatura determinata, venis majoribus, pedibus, cruribus, femoribus, applicata, primo ſcopo attingendo (1024. nº. 1.) valent. Collutiones, gargariſmi, maſticatoria, ſalivam moventia, apophlegmatiſmi, ori, faucibus, naribus applicata, eidem inſerviunt.

Priora omnia applicantur partibus inferioribus corporis: quædam hac ſpe, ut minutâ reſiſtentiâ laterum vaſorum hæ partes plùs turgeant humoribus, adeóque minor copia liquidorum ſuperiora petat. Vapor enim, fotus & balneum hoc efficiunt, laxando partes ſolidas; ſuctio verò, inprimis per cucurbitas, tollendo vel minuendo multùm preſſionem atmoſphæræ, efficit, ut illico partes corporis, quibus hæ applicantur, tumeant quàm maximè. Alia verò irritando has partes augent motum humorum per eaſdem, uti ſunt epiſpaſtica rubeſacientia, &c. De omnibus autem his, quæ revellendo impetum humorum in alias partes prodeſſe poſſunt, dictum fuit antea ad numerum quartum §. 396, ubi de curatione inflammationis agebatur; atque ibidem hæc ſingula explicata fuerunt, uti & ad §. 134, ubi de derivantibus, attrahentibus, propellentibus, in cura obſtructionis agebatur.

Cùm autem in inflammatione curanda ſemper ſimul cavendum eſſet, ne acrioribus irritantibus motus ſanguinis in toto corpore augeretur, ideo majori cautelâ laudabantur veſicantia, inprimis ex cantharidibus parata. In hac autem apoplexiæ ſpecie, quæ frigidæ temperiei hominibus familiaris eſt, & in qua iners pituitoſa ſanguinis cacochymia adeſt, tutior cantharidum uſus eſt, cùm ſimul & proſint attenuando illud glutinoſum, uti §. 1027, dicetur. Quàm pulchrum autem effectum ſetacea habeant in capitis morbis curandis, antea dictum fuit ad §. 396, & pluribus Obſervatis etiam in hoc morbo confirmatur. Sic ſtuporem, poſt apoplexiam manentem, qui fruſtra tentatus fuerat veſicatoriis, & fonticulo, ſanavit integre ſetaceum (*a*). Ita & in puero, qui delapſus ab equo apoplecticus fuerat factus, manebat memoria læſa, per plures ſeptimanas: ſetaceo autem applicato intra octiduum perfectiſſimè convaluit (*b*).

Ligaturæ autem artuum tales, ut venas comprimant, arterias non adeo; utpote profundiùs ſitas plerumque, & minùs facilè comprimendas, efficiunt, ut magna copia humorum colligatur in artubus; cùm arteriæ admittant, venæ verò preſſæ reditum ad cor impediant; hinc longè minori copiâ urgebitur

(*a*) La Motte, Traité complet de Chirurgie, Tom. I. pag. 122.

(*b*) Medical Eſſays, Vol. V. part. II. Obſerv. 52. pag. 598.

Digitized by Google

tur caput. Ideo & aliâ occaſione ligaturæ artuum laudatæ fuerunt ad compeſcendam nimiam narium hæmorrhagiam (vide §. 743.). Quinimo & validiſſimas crurum ligaturas apoplecticos excitaſſe legitur (*a*). Verùm tunc potiùs dolorem faciendo videntur profuiſſe, quàm comprimendo vaſa, quia fortiſſima talis conſtrictio & arterias comprimit; adeóque numerum vaſorum tranſmittentium in inferioribus partibus minuit; cùm levior ligatura ſolas venas anguſtet, non arterias, adeóque plùs proſit, preſſionem versùs caput minuendo.

Verùm & alio modo illa derivatio inertis & frigidæ pituitæ ab encephalo obtineri poteſt. Notum eſt ex Phyſiologicis, totum os internum, & fauces, ſemper madere muco naturaliter, ipſam ſalivam ſanam aliquid lentoris habere, narium internam ſuperficiem oblíniri mucoſo humore, qui in craſſas adeo lemas concreſcere poteſt, in aqua tamen diſſolubiles. Sed omnes illæ partes, quæ mucum in his locis ſecernunt, accipiunt ſanguinem arterioſum, unde hæc ſecretio fit, à ramis carotidum externarum, unde videtur ſanguis, ad encephalon tendens, & ſecretioni ſubtiliſſimi fluidi deſtinatus, liberari ſalivæ & muci materie (*b*), antequam per vaſa cerebri fluat. Si ergo à mucoſa tali colluvie apoplexia metuatur, optimo conſilio tentant Medici augere ſecretionem muci in omnibus his locis, ut eò purior ſanguis ad encephalon veniat. Augmentum verò ſecretionis muci in his locis obtineri poterit, dum vaſa excretoria collutionibus emollientibus laxantur, ut faciliùs emittant ſecretum liquidum; & præcipuè ſi ſtimulantibus irritentur hæc loca, tunc enim majorem liquidi copiam plorant, utì conſtanti lege obſervatur. In *Materia Medica* ad hunc numerum tale decoctum ſtimulans, ex aromatibus acrioribus compoſitum, habetur, quod inſtar collutorii oris, & gargariſmi, optimo cum fructu adhiberi poſſet in hoc caſu. Præterea conſtat ex Phyſiologicis (*c*), ſalivæ fontes & emiſſaria ſic ſita eſſe, ut motu manducationis inprimis humores ſuos profundant; hinc laudantur & maſticatoria, quæ ſolent habere pro baſi talia, quæ diutiſſime ſub dentibus teri poſſunt, nec tamen facilè ſolvuntur in ſaliva; utì ſunt cera, v. gr. & inprimis maſtiche, quæ abſque imminutione ſuæ ſubſtantiæ per integrum diem dentibus conteri poterit: his deinde admiſcent acria aromata, quæ ſtimulando & irritando majorem ſalivæ & muci copiam eliciunt; qualia ſunt *pyrethri radix*, *zingiber*, *piper*, &c. Formula talis maſticatorii ſalivam moventis, in *Materia Medica* ad hunc numerum pariter habetur. Naribus etiam ſimilia applicari poſſunt, hac tamen lege, ut ab acrioribus hìc abſtinendum ſit, cùm interna narium ſuperficies longè faciliùs irritabilis ſit, quàm os internum vel fauces, & nimia ſternutatio inde excitari poſſet. Remedia, quæ huic uſui pulchre ſerviunt, recenſentur in *Inſtitutionibus* (*d*): illa verò quæ ultimo numero ibi habentur, acriora ſunt; hinc magna cum cautela ſolùm adhiberi poſſunt; & ferè tantùm in illis, qui diuturno uſu tabaci calloſas ferè nares habent. Quia autem

(*a*) La Motte loco modò citato.
(*b*) H. Boerhaave Inſtit. Medic. §. 235.
(*c*) Ibidem §. 65.
(*d*) Ibidem. §. 1195. n°. 1. 2. 3.

tantam copiam muci hæc remedia de naribus educunt, vocantur *Apophlegmatiſmi*, quæ ad omnia capitis vitia ab *Aretæo* (*a*) commendantur. Patet autem ex dictis, hæc omnia duplici modo prodeſſe, nempe quatenus partem materiæ morboſæ evacuant, & quatenus, augendo copiam motúmque humorum per ramos carotidis externæ, avertunt preſſionem ab encephalo, cui carotides internæ proſpiciunt. Ob ultimum illum effectum in cura phrenitidis (vide §. 781.) laudabantur collutoria & gargariſmata, ſed lenia, quia in morbo acuto inflammatorio ſtimulantia non carent periculo.

§. 1026. VOMITORIA, purgantia valida, certò determinata; ſcarificatio, venarum pertuſio, ſecundo ſcopo (1024. n°. 2.) ſatisfaciunt; licèt aliquid ſemper incerti ſecum ferant.

Evacuationes quæcumque, copiam liquidorum ſubducendo, minuunt & preſſionem fluidorum in vaſa; verùm conſiderandum eſt, an evacuationes conveniant ſemper, & quales. In hac morbi ſpecie corpus turget lentis & pituitoſis humoribus, & vomitus pituitæ frequens ſæpe adeſt (vide §. 1010. n°. 2. *lit. v.*); adeóque ſatìs commodum videretur, per vomitorium datum, partem hujus ſaburræ, primas vias gravantis, excutere, ſícque cavere ne ulteriùs ſanguini admiſceatur. Monuerat *Celſus* (*b*), vomitum prodeſſe illis, *quibus frequens ſaliva, vel nauſea eſt; aut ſonant aures, aut madent oculi.* Quæ ſymptomata adſunt in hoc morbo (vide 1010. n°. 2. *lit. v*, & 1020. n°. 4.). Adeóque non videtur omnino improbari poſſe vomitoriorum uſus in hoc caſu; & in *Materia Medica* ad hunc numerum plures habentur formulæ, quæ huic ſcopo ſervire poſſent. Interim tamen in ipſo actu vomitûs, utì jam ſæpius monitum fuit, humores magnâ copiâ & impetu versùs caput feruntur; adeóque hic effectus repugnat primæ indicationi §. 1023, quæ preſſionem glutinoſi à capite avertendam jubet. Meritò ergo monetur in textu, quòd aliquid incerti ſemper ſecum ferant; quatenus nempe inter vomendum nimis urgentur vaſa cerebri: unde *Hippocrates* (*c*) monuerat: *A vomitu ſingultus & oculorum rubor, malum.* Verùm aliâ occaſione demonſtratum fuit (vide §. 772.) quòd rubor oculorum denotet, encephali vaſa nimis dilatata ſurgere. Unde *Aretæus* (*d*) non commendat vomitoria in hoc morbo, ſed purgantia laudat; ſpontaneum tantùm vomitum non improbat, dicens: *Sin autem & dum purgatur, nauſeabundus ſit, id ne prohibeto; nam & illa intentio vigorem quemdam ad expergeſaciendum præſtat, & pituitæ vomitus morbi cauſam evellit.*

Purgantia ergo videntur tutiora eſſe, cùm & evacuando ſimul versùs inferiora revellant humorum copiam & impetum, & ſponte lenis apoplexia quandoque ſolvatur per alvi fluxum, utì §. 1017, dictum fuit. Valida autem

(*a*) De Curat. Morbor. Diuturnòr. Lib. I. Cap. II. pag. 115.

(*b*) Lib. I. Cap. III. pag. 30.

(*c*) Aphoriſm. 3. Sect. VII. Charter, Tom. IX. pag. 293.

(*d*) De Curat. Morbor. Acutor. Lib. I. Cap. IV. pag. 82.

Digitized by Google

laudantur purgantia, ut certum effectum præſtent, & copiam magnam evacuent. Unde & *Aretæus* (*a*) hieræ integram potionem, ſive doſin, commendat; quæ videtur, uti ex alio loco patet (*b*), ad quatuor vel quinque drachmas adſcendiſſe. Quòd autem ſatis acre purgans illud fuerit, patet ex alio loco ejuſdem Auctoris (*c*): ubi in cura lethargi, dum copioſiùs purgare volebat, hieræ tantùm drachmas duas dabat cum mulſæ cyathis tribus; quæ videtur eſſe dimidia potio, quam commendat in apoplexia curanda (*d*), ſi vires debiliores prohiberent, ne integra doſis dari poſſet. In *Materia Medica* ad hunc numerum purgans potio ſatis efficax habetur, ex ſcammonio & reſina jalappæ, quæ & ſolvendo & evacuando multùm in hoc caſu prodeſſe poterit. Bihorio autem poſt tale purgans aſſumptum, acre clyſma injicitur, ut eò citiùs aſſumpti pharmaci vis versùs inferiora determinetur.

Sanguinis autem evacuatio videtur præ reliquis magìs incertum in hoc caſu eventum habere; imò vix prodeſſe poſſe. Si enim conferantur illa, quæ ad §. 1010. n°. 2. *lit.* γ, habentur, patebit, in talibus ægris deficere partem ſanguinis rubram; & ex hac cauſa languores illos & torpores naſci, lymphámque accumulari in cavis corporis, unde ſymptomatum, ibi recenſitorum, caterva deducta fuit. Dum ergo per venæſectionem aut ſcarificationes adhuc magìs minuitur copia ſanguinis, augetur cauſa morbi. Interim tamen nihil magìs familiare eſt in praxi, quàm ut Medici illico ad ſanguinis miſſionem confugiant, ubi apoplexia metuitur: imò famæ damnum incurrunt illi, qui hoc remedium neglexiſſe videntur, apud ignarum vulgus. Quin & *Celſi* (*e*) auctoritas ſanguinis miſſionem ſemper ſuadere videtur; dum dicit, quòd *maximè fieri debet, ubi nervi reſoluti ſunt, ubi ſubitò aliquis obmutuit.* Verùm ſi conſideretur, evacuationes tunc tantùm prodeſſe in morbis, quando vel morboſam materiam tollunt, vel nimiam copiam ſanguinis boni minuunt in plethoricis, vel motûs circulatorii nimiam celeritatem ſedant, aut denique impetum humorum circulantium à partibus affectis derivant in alia loca; facilè patet, non multùm boni à ſanguinis miſſione in hoc caſu exſpectandum eſſe. Motus enim ſanguinis per vaſa languet; copia ejus deficit; & materia morbi extra vaſa in cavis corporis accumulatur; vel lentum illud glutinoſum circa anguſtias ultimas vaſorum arterioſorum hærere incipit; adeóque nullo modo per venæſectionem educi poteſt, cùm in venas tantùm tranſeat illud, quod per ultimos fines arteriarum ire potuit: revulſio autem à capite tutiùs & meliùs fieri poterit per illa, quæ præcedenti paragrapho laudata fuerunt. Imò *Celſus* (*f*) ipſe prudenter monuerat circa ſanguinis detractionem per venas, quòd conſiderari debeat *etiam morbi genus quod ſit: utrum ſuperans, an deficiens materia læſerit.* Certè in hoc caſu deficit ſanguis, non ſuperat; adeóque non debet evacuari. *Aretæus* (*g*) prudenter monuit: *Frigiditate multâ, & torpore, & ſenſuum abolitione hominem occupante*, venam minimè ſcin-

(*a*) Ibidem.
(*b*) De Curat. Morbor. Diuturnor. Lib. I. Cap. II. pag. 115.
(*c*) De Curat. Morbor. Acutor. Lib. I. Cap. II. pag. 78.
(*d*) Ibid. Cap. IV. pag. 82.
(*e*) Lib. II. Cap. X. pag. 79.
(*f*) Ibid. pag. 78.
(*g*) De Curat. Morbor. Acutor. Lib. I. Cap. IV. pag. 81.

dendam eſſe; ſed tunc ad clyſteres acriores, & ad purgantia confugiebat, ut & inteſtina liberaret, & humores, caput occupantes, revelleret. Sed & *Hippocrates* (*a*) dixerat: *Sanguinis detractio in perfrigeratione torpida, malum.* Idem verum eſt de ſcarificatione, & cucurbitis, quæ revellendo prodeſſe poſſunt ſummopere, uti paragrapho præcedenti dictum fuit; ſed ſanguinem evacuando in hoc caſu pariter nocerent, ob rationes dictas.

§. 1027. LENTOR verò, præmiſſis (1024. 1025. 1026.) determinantibus, diſſolvitur remediis generalibus contra gluten deſcriptis (75.) cum prudentia adhibendis, capiti applicandis omni formâ: inter omnia veſicæ per cantharidas proſunt, & inſecta ſimilia ſenſim uſurpata.

Sequitur jam altera pars indicationis, nempe ut lentor in cerebro & in toto corpore attenuetur. Antea peculiari capitulo actum fuit de glutinoſo ſpontaneo, illiúſque cauſæ recenſitæ fuerunt (vide §. 69. ad §. 76.): ſimul enumerata fuerunt illa mala, quæ à tali ſanguinis cacochymia ſequi poſſunt; & inter illa monitum fuit, quòd & functiones animales inde perturbarentur. Ibidem & habentur omnia illa, quæ ad curam glutinoſi ſpontanei ſpectant, tam in diæta, quàm in medicamentis & corporis exercitiis. Verùm cùm auctus motus & ſtimulantia remedia ibidem commendata fuerint, patet ſatis, quòd prudentiâ magnâ opus ſit in cura hujus cacochymiæ, ubi ſymptomata docent, encephali functiones jam perturbari: ſi enim nondum ſatis attenuatos humores ſubitò moveas, hærebunt tantò pertinaciùs impacti anguſtiis vaſorum, & augebuntur omnia mala. Hæc eſt ratio, quare priùs præmitti debeant determinantia, ut, quantùm per artem fieri poteſt, preſſio à capite avertatur, ſimúlque per evacuantia tollatur pars gravantis ſaburræ pituitoſæ. Tunc à lenioribus incipiendum eſt, & inprimis ab illis, quæ potenter ſolvunt, & tamen circulationis impetum non augent ſubitò & vehementer; qualia ſunt ſapo Venetus, tartarus tartariſatus, tartarus regeneratus, ſalia alcalina fixa ex cineribus plantarum, &c: ubi his aliquamdiu uſurpatis, levamen ſymptomatum docet, lentorem attenuatum eſſe, tunc acriora, & motum humorum magìs augentia, tutò adhiberi poſſunt; unà cum roborantibus, quæ laxitatem nimiam ſolidarum partium (ſemper hujus cacochymiæ comitem) emendent. In *Materia Medica* ad §. 75, omnia hæc remedia, in ſuas claſſes ordine diſtributa habentur; unde peti poſſunt. Sed & capiti raſo ex ſimilibus fomenta epithemata applicari poſſunt cum fructu, ut omnibus his ſimul conſpirantibus lentor & in toto corpore, & in cerebro, attenuetur.

Veſicatoria autem maximum hic uſum habent, quæ non tantùm ſtimulando partem, cui applicantur, & irritando, revulſionem faciunt versùs alia loca corporis, uti §. 1025, dictum fuit; ſed & ſolvendo epidermidem à cute, faciunt, ut ſub elevata epidermide colligatur magna copia lymphæ, quæ,

(*a*) Coac. Prænot. 343. 491. Charter. Tom. VIII. pag. 871 880.

Digitized by Google

perpetuâ hac veſicâ, per plures dies ſæpe pergit effluere; ſimúlque motum in toto corpore augent, lentorem attenuant & diſſolvunt. Quibuſdam in locis Medici nudæ capitis cuti, novaculâ deraſis capillis, applicant pileolum emplaſtro veſicatorio obductum; non quidem ſine moleſtia, ſed inſigni in ſimilibus morbis emolumento. Celeberrimus *Wepferus* (*a*), dum à colluvie ſeroſa ſymptomata aderant, quæ apoplexiam minitabantur, hoc remedium tanquam efficaciſſimum laudavit; imò bis vel ter repeti juſſit, hanc cautelam inprimis adhibens, ut capillatæ cuti capitis apponeretur tantùm, & ſic firmaretur vittâ vel faſciâ, ne locum mutando aures vel cutim non capillatam tangere poſſet. Affirmat autem, quòd hoc modo, abſque dolore, abſque veſica excitata (*niſi cicatrix alicubi adſit*), magna copia aquæ cum effectu ſenſibili ex cute educatur. In alio tamen loco (*b*) monet, non eſſe radendum caput, ſed crines forſice tantùm detondendos eſſe; ſimúlque addit hanc cautelam, quòd non ultra octo horas relinquendum ſit hoc emplaſtrum, cùm diutius hærens ſtranguriam moleſtam excitare ſoleat. Simili, ſed leniori vi, prædita, inſecta interno uſui ad eumdem ſcopum ſervire poſſent; ut ſunt millepedes, coccinella, &c. Uſus verò internus cantharidum meritò ſuſpectus habetur; ideóque prudentiores Medici his abſtinere ſolent.

§. 1028. SI ab iiſdem cauſis (1023.) apoplexia jam facta eſt, rarò curatur: ſi vires ferunt, eadem tentanda (1023. ad 1028.); naribus, ori, capiti applicanda omnia, quæ ſenſus excitare queant; acerrimi uſurpandi ſtimuli quicumque; alvus acri clyſmate laxanda.

Cùm adeo difficulter impediri poſſit, ne apoplexia ſequatur, ubi totum corpus lentâ tali & glutinoſâ cacochymiâ ſcatet; patet facilè, adhuc minorem ſpem eſſe curandæ apoplexiæ jam præſentis, adeóque non ſine ratione moneri, quòd rarò curetur. Interim tamen ægrum talem, poſt acerbam prognoſin, fato ſuo relinquere, durum videtur; & Medicus culpari poſſet, ac ſi neglexiſſet illa remedia, à quibus adhuc aliquid ſperandum erat. Simul & ſemel ergo tentanda ſunt omnia, quæ prodeſſe poſſent, præmonitis priùs ægri amicis de ſummo & inevitabili ferè mortis periculo. Cùm autem eadem cauſa ſit in hac apoplexia jam nata, quæ antea explicata fuit, tanquam metum faciens apoplexiæ futuræ; patet ſatis, eamdem requiri medelam, quæ præcedentibus paragraphis deſcripta fuit. Subita ergo revulſio à capite per illa, quæ §. 1025, habentur, tentanda eſt; & inprimis per veſicatoria; ſimúlque evacuatio fieri debet, ſi vires adhuc ſuperſint. Cùm autem tales apoplectici vix deglutire poſſint, præcipua ſpes eſt in applicatione clyſmatis, & quidem acris, ut & citò & validè alvum ducere poſſit, à quo remedio *Are-*

(*a*) Obſervat. Medic. Practicæ de Affect. Capit. pag. 71. & pag. 229. 255.

(*b*) Ibidem, pag. 231. 250.

Digitized by Google

tæus (*c*) & copiæ ſubductionem, & revulſionem à capite exſpectabat meritò, ſed jubet, ut acre ſit tale clyſma, addito euphorbio & colocynthide. Neque videtur alia tentaſſe in hoc caſu, niſi poſt tale clyſma applicatum *paulùm excitatus homo fuerit, aut febre correptus, aut ſenſum ab illo ſtupore recipiens, aut arteriæ bono pulſu reſtituto, aut facie utcumque meliora ſignificante; tunc enim ſpes ſalutis concipienda eſt, audaciùſque ſubveniendum.* Formula talis acris clyſmatis in *Materia Medica* ad hunc numerum habetur, & alia ſimilia ex hellebori nigri radicibus v. gr. parari poſſent, quarum uncia, aquæ incocta, potens remedium exhibet. Verùm cùm in hoc caſu periculum in mora ſit, præſtat, ut minimo temporis ſpatio tale remedium præſto eſſe poſſit. Proſtat in officinis *Confectio Hamech* dicta, quæ bonam copiam colocynthidis habet: cujus uncia, vel uncia cum dimidia, in aquæ unciis decem diluta, additis binis drachmis ſalis gemmæ, tale clyſma exhibet; quod & repeti poſſet, ſi paulò pòſt per alvum exiret injectum remedium.

Præterea ſolent acerrima ſtimulantia variis partibus corporis applicari, ut ſopitos excitent ſenſus. Spiritum ſalis ammoniaci fugaciſſimum naribus adhibent: acetum acerrimum cum caſtorei tinctura laudant alii; balſama illa, apoplectica dicta, ex oleis ſtillatitiis acerrimis parata, temporibus applicant, naribúſque ſublinunt. Præter veſicatoria, applicant plantis pedum acria epiſpaſtica ex ſeminibus ſinapi contuſis, raphano ruſticano. Imò nullus morbus fortè eſt, in quo ægri magìs vexantur, & quidem meritò; vel enim his omnibus ſimul & ſemel tentatis à tanto periculo eripiuntur; vel ſi fruſtra hæc tentata fuerint, illas moleſtias non percipiunt, omni ſenſu carentes.

§. 1029. IN uſu tamen horum omnium (1028.) augetur ſæpe malum, materie magìs motâ, & impactâ, per omnia ſtimulantia: viribus tamen mox projiciundis per evacuantia. Hinc in concilianda diſſolutione ſemper evacuationi & avulſioni ſtudendum, quantùm res pati queat: inde regula; venæſectio, nî juvet, occidit.

Antea ad §. 75, ubi de cura morborum à glutinoſo ſpontaneo oriundorum agebatur, dictum fuit, auctum motum quidem prodeſſe, ſed ſimul cavendum eſſe, ne ſubitò motu excitato, mucoſa hæc materies impingatur in vaſorum anguſtias, atque ibi immeabilis hærens periculoſos morbos producat. Dum ergo talis materia, encephalon occupans, apoplexiam producit, ſatìs patet, ſemper metum eſſe, ne per ſtimulantia valida, ſimul & ſemel omni modo applicata, augeatur malum, dum per hæc urgetur materies, nondum ſatìs meabilis reddita, ut tranſire poſſit. Evacuantia quidem tutiora videntur, ſed quandoque in debilibus his & languentibus jam, antequam hoc morbo corriperentur, illico omnes vires corruunt per evacuationes copioſiores. Unde apparet, magnâ hic prudentiâ opus eſſe, ut & ægro emolumentum adferat, ſimúlque famæ ſuæ conſulat Medicus in ancipiti hoc morbo.

(*a*) De Curatione Morbor. Acutor. Lib. I. Cap. IV. pag. 81.

Digitized by Google

Si enim acria hæc excitantia adhibita non fuerint, vel parciùs, prudenti conſilio, mors ægri adſcribetur horum neglectui ab ignaris vel malevolis. Et pariter, ſi poſt ſubitas evacuationes, viribus illico collapſis, æger pereat, culpabitur Medicus, inprimis apud Magnates, qui nunquam creduntur perire morbis, ſed tantùm Medicorum erroribus. Interim cordati Medici omnes fatebuntur, nihil aliud ſupereſſe ad curam hujus morbi, niſi ut vel evacuando tollatur materies morbi, vel attenuando reddatur meabilis: omnium optimum foret, ſi hæc ſimul fieri poſſent, cùm præſens periculum nullam ferat moram; ſimúlque dum hæc fiunt, omni artis molimine preſſio glutinoſi à capite averteretur.

Celſus (*a*) generale poſuit axioma Practicum ſequens: *Si omnia membra vehementer reſoluta ſunt, ſanguinis detractio vel occidit vel liberat.* Illud autem, perperam intellectum, ſæpe anſam culpandis Medicis dedit: ſi enim venæſectione inſtitutâ moreretur æger, ex *Celſi* auctoritate pronuntiabatur, quòd Medicus occidiſſet: ſi non ſecabatur vena, moriente ægro, culpabatur Medicus, quòd non juvaſſet. Hinc utrimque inſidiæ parabantur Medicorum famæ per hoc aſſertum *Celſi*. Videtur autem malè adſcribi mors ſanguinis miſſioni, dum æger perit vi hujus morbi toties incurabilis: moritur enim tunc quidem poſt ſanguinis miſſionem, ſed non ob ſanguinis miſſionem; quæ bina quàm maximè diſtinguenda ſunt. In debilioribus hominibus ſanguinis detractio quidem minuit vires vitales, non tamen certam mortem inducit. Unde videtur *Celſus* tantùm indicaſſe, ſi à ſanguinis miſſione non levetur malum, tunc nullam ſpem ſupereſſe; quod patet ex illis quæ immediatè locum citatum ſequuntur. Ita enim habet: *Aliud curationis genus vix unquam ſanitatem reſtituit; ſæpe mortem tantùm differt; vitam interim infeſtat. Poſt ſanguinis miſſionem, ſi non redit, motus & mens, nihil ſpei ſupereſt: ſi redit, ſanitas quoque proſpicitur.* Agnovit ergo *Celſus*, nullum efficacius remedium eſſe; adeóque non damnat ſanguinis miſſionem: & in morbo incurabili mortem differre poſſe, multum eſt. Præterea *Celſus* (*b*), ubi peculiari capitulo de ſanguinis detractione per venas agit, urget, hanc debere fieri quàm maximè in apoplexia; aliâ occaſione jam mentionem hujus feci ad §. 743, in cura febris ardentis. Interim cùm ille locus optimè ſerviat explicandæ & intelligendæ regulæ Practicæ, de qua mentio facta fuit, operæ pretium erit illum hîc repetere; ſic autem legitur: *Fieri tamen poteſt, ut morbus quidem id deſideret, corpus autem vix pati poſſe videatur: ſed, ſi nullum tamen appareat aliud auxilium, perituruſque ſit, qui laborat, niſi temerariâ quoque viâ fuerit adjutus; in hoc ſtatu boni Medici eſt oſtendere, quàm nulla ſpes ſine ſanguinis detractione ſit; faterique, quantus in hac ipſa re metus ſit: & tum demum, ſi exigatur, ſanguinem mittere. De quo dubitare in ejuſmodi re non oportet. Satiùs eſt enim anceps auxilium experiri, quàm nullum. Idque maximè fieri debet, ubi nervi reſoluti ſunt; ubi ſubitò aliquis obmutuit, &c.*

De utilitate miſſionis ſanguinis in illa apoplexiæ ſpecie, quæ à plethora,

(*a*) Lib. III. Cap. XXVII. pag. 178. (*b*) Lib. II. Cap. X. pag. 79.

Digitized by Google

inflammatione, vel & nimiâ velocitate cruoris, in caput determinatâ, oritur (de qua ſequenti paragrapho dicetur) nullus dubitat hodie: verùm diſputatum ſæpius fuit, an in hac ſpecie, quæ lentum glutinoſum pro cauſa agnoſcit, ſanguinis miſſio prodeſſe poſſit. Non multùm boni inde ſperari poſſe ad corrigendam cacochymiam illam pituitoſam ſanguinis, unde futura metuitur apoplexia, dictum fuit ad §. 1026. Verùm, dum ipſa apoplexia jam præſens eſt, plures periti & prudentes Medici illam inſtituunt; ſed moderatam & cum cautela, cùm hîc non abundet ſanguis, illo inprimis ſcopo, ut tutiùs poſtea acria ſtimulantia applicari poſſint cum minori metu rarefactionis ſubitæ humorum, quæ hoc in caſu nocere poſſet. Unde non omnino etiam in hoc caſu improbanda videtur, ſi vires adhuc conſtent. Pulcherrima certè, ab *Archigene* tradita, apud *Aetium* (*a*) circa hanc rem habentur. Jubet enim pennâ fauces irritando leviter depleri ventriculum, & acri clyſmate injecto pariter evacuari inteſtina; quod & ſimul revulſioni ſervit, uti dictum fuit. His autem factis, præmonito priùs diſcrimine, venæſectionem in manu dextra inſtituendam jubet; ſed *partiendo quantitatem; virtutem enim excitari, non diſſolvi, calorémve exſtingui, oportet.* Prudenter autem monet, obſervandum eſſe pulſum, faciei colorem, & reſpirationem, illo tempore, dum ſanguis fluit; & ſi nihil pejus ſucceſſerit, plùs demi poſſe. Poſt ſanguinis miſſionem pergit ad illa, quæ ſenſus ſopitos excitare poſſunt; ut ſunt odoramenta acria, (ſimpliciter odoramenta ipſi dicta) & clamores, &c. Ubi autem venæſectionem locum non habere credebat, tunc amplas cucurbitas, abſque ſcarificatione validè trahentes, applicabat lumbis & iliis; aſſirmâtque, alvum ſic frequenter ſubductam fuiſſe, & ſimul apoplecticos ad ſe rediiſſe. His ergo cum cautelis, videtur & in hoc caſu ſanguinis miſſio inſtitui poſſe; ſed moderata, & præſente Medico, ut illico claudi vena poſſit, ſi videat vires vitales deficere.

§ 130. SI autem per ſua ſigna (1010. n°. 2. *lit.* β. n°. 3. *lit.* α. *lit.* γ.) apoplexia oritura prævidetur, illico confugiendum ad ea, quæ velociſſimè inanire, reſolvere, avertere, queant. 1. ergo fiat larga, cita, miſſio ſanguinis, & quidem ex jugularibus venis; quæ pro re nata, repetatur: poſt hanc enim, ſi ſtatu eſt morbus ſanabili, ſtatim levamen oriri ſolet. 2. tum purgans antiphlogiſticum detur magnâ copiâ, aliquoties repetatur, ut ferè aſſidua diarrhœa excitetur; ſi autem purgantia non ſatis citò operantur, clyſmate ſatis acri determinentur. 3. toto dein decurſu morbi medicamenta refrigerantia, diluentia, attenuantia, ad urinas ducentia, exhibeantur. 4. aſſiduò ſimul revellentia fortia addantur, donec malum ſuperatum ſit. 5. victu, potúque utatur tenuiſſimis. 6. caveatur ſum-

(*a*) Lib. VI. Cap. XXVII. pag. 108.

mopere

Digitized by Google

mopere ab omni medicamento valido ſtimulante, movente, calefaciente; à calore externo; à decubitu in lecto, maximè declivi & ſupino.

Ubi autem per ſigna, antea recenſita, conſtat, vaſa ſanguinea in encephalo nimis diſtendi, vel ob plethoram, vel ob inflammatoriam denſitatem, vel ob nimiam velocitatem ſanguinis in caput determinatam; tunc ſubitâ depletione opus eſt, utì & reſolutione concreti, & revulſione à capite.

1. Dum, demendo ſuperabundans, morbi curari poſſunt, Medicina certum & ſubitum auxilium præſtare ſolet: longè enim difficilior cura eſt, ubi deficiens in corpore reſtitui debet, vel ſolvi illud quod concreverat. Sanguinis miſſionem hìc utilem eſſe, omnes Medici conſentiunt; & quidem copioſam, *ut magno effectui magnum remedium* (*a*) opponatur: nam utì optimè monet *Aretæus* (*b*) *: Si minùs detraxeris, quàm cauſa poſtulat, nihil magni per magnum auxilium conferes.* Verùm quidem eſt, quòd & moneat, difficile eſſe modum conjectare, cùm & valida ſanguinis miſſio nocere poſſit: verùm notandum eſt, quòd *Aretæus* ibi de quavis apoplexia dicat generaliter, non autem in ſpecie de apoplexia ſanguinea dicta Medicis, de qua hìc agitur, dum ſanguinis copia in toto corpore, vel ſaltem in encephali vaſis, abundat, ubi raró etiam largior ſanguinis miſſio nocere poteſt. Præſens levamen omnium ſymptomatum ſequi ſolet plerumque illico, ſi nondum vaſa rupta fuerint in encephalo, & ſanguinem effuderint; vel nimis compreſſa fuerint tenerrima vaſa à majoribus canalibus diſtentis. Imò in plethoricis quandoque ſæpius repetenda eſt ſanguinis miſſio; cùm, ablatâ parte diſtendentis vaſa ſanguinis, ſopitus antea, & ſuppreſſus quaſi motus, ſubitò inſurgat, & novum diſcrimen aucta ſubitò celeritas motûs circulatorii inducat. Pulsûs autem plenitudo, durities, celeritas, ſatìs certa ſigna dabunt perito Medico, ut determinare poſſit, an repetitâ venæſectione opus ſit, an non? Laudaverunt Medici inprimis ſanguinis miſſionem ex jugularibus venis, quia immediatè ſic vaſa encephali deplentur, his venis apertis: verùm ut illæ venæ pertundi poſſint, ſolent Chirurgi faſciâ collum ſtringere, ut magìs in conſpectum veniant, & certiùs lanceolâ ſecari poſſint. Illo autem tempore, dum hoc fit, ſi magna plenitudo eſt in vaſis encephali, periculum rupturæ adeſt, & ideo etiam §. 1010. n°. 3. *lit.* δ, inter cauſas apoplexiæ numerata compreſſio harum venarum: hinc videtur tutius eſſe, ut priùs depletis utcumque vaſis per ſanguinis miſſionem, in brachio aut pede inſtitutam, poſtea & ſecentur jugulares, ſi repetitâ ſanguinis miſſione opus fuerit.

2. Quantùm purgantia in hoc morbo curando vel & præcavendo poſſint, §. 1017, & 1026, dictum fuit; nam & evacuando proſunt, & revellendo impetum à capite. Verùm in hac ſpecie apoplexiæ ſanguineæ, & calidæ, requiruntur talia, quæ abſque augmento motûs humorum ſatìs validè alvum movent, & ſimul ſolvendo denſitatem ſanguinis inflammatoriam proſunt.

(*a*) Aret. de Curat. Morb. Acut. Lib. I. Cap. v. pag. 81. (*b*) Ibidem.

Digitized by Google

Hæc vocantur purgantia antiphlogiſtica. Decoctum foliorum ſennæ cum tamarindis ſolet in tali caſu dari; & ſi non ſatìs citò alvi evacuatio ſequatur, clyſmate acriori ex nitro, ſale gemmæ, cum oxymelle ſimplici, & ſimilibus, irritantur inteſtina craſſa, ut actio remedii propinati tantò citiùs & certiùs versùs alvum determinetur: clyſmata autem illa ex colocynthide, helleboro nigro, &c, ad §. 1028, laudata hîc non convenirent, quia motum augent. Præſtat etiam ut per plures dies, ſimilibus purgantibus datis, doſi tamen minori, artificialis diarrhœa procuretur, donec calor corporis imminutus, vaſorum minuta plenitudo, & ſymptomatum, apoplexiam præcedere ſolitorum, levamen, doceant, ſatisfactum eſſe indicationi curatoriæ in hoc morbo. Videantur & illa, quæ in cura inflammationis §. 396, de purgantibus antiphlogiſticis habentur. Ob ſimilem rationem & eadem in cura phrenitidis §. 781, laudata fuerunt.

3. In plethoricis enim, calidæ temperiei hominibus, & ſanguinem inflammatoriâ tenacitate viſcidum habentibus, hic morbus obtinet, adeóque omnia quæ refrigerant, diluunt, attenuant, hîc indicantur: ſed & talia ſemper ſimul urinam ducunt. Videantur illa, quæ de his habentur ad §. 396. n°. 5.

4. De his dictum fuit ad §. 1025. Verùm hoc caſu illa conveniunt, quæ, dum preſſionem avertunt à capite, non augent ſimul motum humorum: balnea pedum, molles frictiones, cucurbitæ, leniora epiſpaſtica, hîc inprimis laudantur. Veſicatoria autem, cùm acri ſtimulo motum augeant ſæpe in toto corpore, hîc minùs commendantur, vel ſi applicarentur, hoc tantùm fieri poſſet poſt evacuationes modò laudatas.

5. Ut nihil nempe detur, quod vel copiâ gravare poſſit, vel ſtimulo motum augere. Qualis autem ille victus ſit, & ob quam cauſam proſit, pluribus explicatum fuit in cura inflammationis ad §. 396. n°. 5, quæ videri poterunt.

6. Quanta cum prudentia ſtimulantia acria medicamenta adhiberi debeant in apoplexia lenta & frigida, §. 1029, dictum fuit; ne materies illa glutinoſa, magìs mota & impacta morbum augeat. Verum in illa ſpecie apoplexiæ, de qua nunc agitur, certò & ſemper hæc nocent, dum & motum augent & calorem; utì antea ad §. 1010. n°. 3. *lit.* α, pariter monitum fuit. Interim tamen apud Magnates hæc tanquam ſola remedia commendari ſolent; & famæ periculum Medici incurrunt frequentiſſimè, ſi hæc illico non adhibeant in corporibus etiam repletiſſimis. Frequenter etiam contingit, ut hæc jam plena manu applicata fuerint, antequam Medicus adeſſe potuerit.

At quantùm nocere poſſit calor externus, Obſervationibus practicis, §. 1010. n°. 3. *lit.* α, recenſitis, patuit. Quomodo autem, & per quæ nimius calor aeris, temperetur, dictum eſt ad §. 605. n°. 2. Cùm autem in lecto, ſtragulis inprimis tecto corpore, magìs incaleſcat homo, ſimúlque declivi & ſupino ſitu ſi decumbat, ſanguis majori impetu caput petat; patet ratio, quare erectus ſitus in ſedili extra lectum tantùm proſit. Videantur & illa, quæ de utilitate ſitûs erecti in cura phrenitidis §. 781, dicta fuerunt.

Digitized by Google

§. 1031. AT ſi illa ipſa (1030.) jam facta eſt, vix ulla ſpes ſupererit; eáque ſola in exercitatione eorumdem (1030.).

Tunc enim novimus, ſic impleta eſſe vaſa ſanguinea encephali in plethoricis, ut totum ſenſorium commune compreſſum ſit. Subita quidem depletio videtur ſpem curæ facere: verùm dum mollis illa & tenera medullaris encephali ſubſtantia validam talem compreſſionem paſſa eſt, ſemper metus eſt, ne deſtructa jam ſit. Præterea & in hoc caſu vaſa ſanguinea, ultra modum diſtenta in cavo calvariæ, cùm pariter craſſioribus tunicis orba ſint, rumpuntur facilè; & tunc fortiſſimam & immedicabilem apoplexiam producunt, uti §. 1033, dicetur.

Si autem ſanguis, inflammatoriâ ſpiſſitudine immeabilis, arteriis encephali ita impactus hæſerit, ut omnes functiones ſenſorii communis aboleantur, ob impeditum motum humorum liberum per vaſa; ſatìs patet, adhuc minùs ſpei ſupereſſe. Nam ſæpe non tam ſubitò ſolvi poteſt inflammatio, ac hîc requiritur; &, præter rupturam vaſorum, inflammationis mali exitus in ſuppurationem & gangrænam hîc metuendi ſunt. Ideo in phrenitidis Hiſtoria monitum fuit, quòd immanes illi furores in ſomnum profundum apoplecticum quandoque abeant lethali cum eventu. Vide. 774.

§. 1032. QUÆ verò ab extravaſatis liquidis, inter cranium & membranas, inter membranas ipſas, à vulnere, contuſo, fracto, ſuppuratóve oritur, jam tractata eſt in vulneribus capitis (267. 268. 273. ad 297.), unde petenda.

De his omnibus in numeris hîc citatis dictum fuit.

§. 1033. QUÆ ab effuſis jam liquidis in interioribus cerebri cavitatibus orta jam eſt (1010. n°. 4.), per ſua ſigna ibi data, cognita, vix requirit medelam, quum plerumque mors certa citò adſit: ſi quid tentandum, id omne ſperandum. 1. à reſorptu effuſi in venas iterum (279. 280.) 2. à correctione acrimoniæ prædominantis, & glutinis ſimul, quæ nullâ re feliciùs, quàm per ſaponacea Chemica abſovitur.

Talis effuſio, vel à ruptis vaſis nimio ſanguine diſtentis, vel ab iiſdem eroſis ab humoribus, jam acrioribus redditis. Satìs autem patet, parum ſpei tunc ſupereſſe; & ex Obſervationibus practicis antea recenſitis conſtitit, quàm ſubita mors tunc ſequatur. Ubi, ab externa cauſa violenta vaſa, in cavo calvariæ fracta effuderunt ſuos humores, ſpes eſt, perterebratâ calvariâ, illos educi poſſe, dum nempe inter cranium & duram matrem, vel inter hanc & piam effuſi humores hærent, quod ſæpe in hoc caſu fit. Verùm ſi in ventriculis cerebri effuſi humores accumulati fuerint, vel & in ipſa encephali ſubſtan-

Digitized by Google

tia, utì ſæpius obſervatum fuit; non poterunt educi inde per hanc operationem; ut ſponte patet.

1. Unicam ſpem, ſed dubiam admodum, ponunt tunc Medici in reſorptione illius effuſi, in cerebri cavitatibus accumulati. In paragraphis, in textu citatis, ubi de cura vulnerum capitis agitur, probatum fuit, largâ ſanguinis miſſione & evacuatione alvi, depletas venas iterum in ſe recepiſſe extravaſatum in cavo calvariæ ſanguinem; ſimúlque tunc explicatum fuit, quomodo illa reſorptio extravaſati hîc fieri poſſit. Verùm ſpes curæ tantùm eſſe poterit, ſi ruptum vas brevì ceſſet ſanguinem fundere, & quantitas extravaſati fuerit tam modica, ut opprimere quidem encephalum poſſit, non tamen omnino deſtruere. Simulac enim, poſt depletiones validas factas, pars quædam extravaſati venis demum recepta fuerit, incipient levari ſymptomata; & tunc ſpes aliqua curæ affulget. Verùm ſi à plethora, vel nimia velocitate motûs circulatorii, vaſa rupta fuerint, ſubitò tantùm ſanguinis effunditur, ut plerumque mors ſequatur, antequam illæ evacuationes inſtitui poſſint. *Hippocrates* quidem monuerat, capitis morbos quandoque ſolvi, ſi pus, aut ſanguis, per nares, aures, vel os exiret, utì ad §. 275, notatum fuit; adeóque ſuſpicio naſci poſſet, an non per eaſdem vias ſanguis extravaſatus poſſet educi ſponte, & ſic ſanari apoplexia; licèt nondum detectæ ſint per Anatomicos viæ, per quas humores, cavo calvariæ contenti, ſic exire poſſint; & fortè novæ fiant in talibus morbis, quæ non præexſtiterant: ſed non novi conſtitiſſe fidelibus Obſervatis, apoplexiam, à ſanguine in cavitates cerebri effuſo natam, hoc modo curatam fuiſſe.

2. Ubi autem acres humores eroſis vaſis effuſi fuerint in cava cerebri, nulla videtur ſpes ſupereſſe: ſi enim bonus ſanguis hîc effuſus apoplexiam producat vix ſanabilem, quanta mala erunt exſpectanda à talibus humoribus, qui extravaſati non tantùm nocent premendo, ſed & rodendo tenerrimam fabricam encephali citò deſtruunt. Ubi autem glutinoſus humor, hic aggeſtus in vaſis diſtentis, ſimúlque aliquam acrimoniam comitem habens, illis ruptis, in cavis cerebri colligitur, & in hoc caſu vix quid ſperari poterit. Verùm quidem eſt, ſaponacea illa Chemica, de quibus ad §. 54, utì & ad §. 135, in cura obſtructionis dictum fuit, magnam habere efficaciam in ſolvendis concretis glutinoſis, & varia poſſe haberi pro diverſitate acrimoniæ prædominantis; ſed hæc agunt in illa, quæ per vaſa adhuc moventur, vel illorum finibus anguſtis impacta hærent: vix autem videntur aliquid efficere poſſe in humores jam extravaſatos; adeóque potiùs uſum habent ad præcavendam apoplexiam, à tali cauſa naſcituram, quàm ad curandam, ubi jam adeſt.

§. 1034. QUÆ à prædominio lymphæ extravaſatæ orta eſt, faciliùs tollitur, omiſſâ, utpote hîc ferè nocente, miſſione ſanguinis; datis hydragogis fortiſſimis ſtatim ad alvum determinatis; tum diſſipantibus applicatis; maximè veſicatoriis largiſſimis, diu apertis; victu exſiccante; fortibus epiſpaſticis, fonticulis, ſeta-

Digitized by Google

Ubi autem mera lympha eſt, quæ in cerebri cavitatibus extravaſata apoplexiam fecit, tunc major ſpes eſt. Longè enim faciliùs reſorbebitur tenuior lympha à venis bibulis, quàm ſanguis, ipsâ extravaſatione magìs adhuc ſpiſſeſcens, & qui nunquam reſorberi integre poteſt denuo per venas, niſi ab affuſa lympha, roris ſpecie per vaſa exhalante, diluatur & attenuetur; ſícque aptus reddatur, ut à venis bibulis denuo reſorberi poſſit. Cùm autem hæc lymphæ in cavis corporis accumulatio omnium maximè fiat in illis hominibus, in quibus boni ſanguinis minor copia eſt, utì antea dictum fuit ad §. 1010. n°. 2. *lit. v*, patet, ſanguinis miſſionem hic potiùs nocere, quàm prodeſſe. Convenit quidem, imò neceſſarium eſt, ut ſúbita & magna hic evacuatio fiat, ſed debet educi de corpore ille humor, qui prædominatur, & morbi cauſa materialis eſt. Fortiſſima ergo purgantia, hydragoga dicta ideo, quia tenuis lymphæ ingens copia per alvum ab his aſſumptis pellitur, hic conducunt; ut *ſcammonium, jalapa, colocynthis, gummi gotta*, & ſimilia; quibus audacter datis, & repetitis quidem vicibus, magnæ congeſtiones lymphæ in cavis majoribus corporis tam feliciter ſæpe depleri ſolent, utì poſtea in capitulo *de Hydrope* dicetur. Nec metuimus hic à calidioribus purgantibus, quia frigus & inertia in talibus corporibus prædominantur. Ut autem ſubita talis depletio ſequatur, quàm maximè conducit, ut unâ alterâve horâ, poſt aſſumptum tale purgans hydragogum, clyſma acre ano injiciatur, quod citò & validè actionem remedii versùs inferiora determinet. Si autem purgans remedium deglutire non poſſit æger, quadruplâ doſi injectum formâ clyſmatis, ſimilem effectum præſtabit; & ſi tale clyſma injectum citò iterum per anum exiverit, audacter aliud ſimile injici poterit. Simul tunc capiti applicari ſolent cucuphæ ex herbis cephalicis dictis, *roſmarino, ſalviâ, pulegio, majoranâ, thymo, ſerpillo, &c*, quæ aromatico ſtimulo movent, & incitant languidum motum; unde & diſſipantia vocantur.

Veſicatoria autem pariter hic quàm maximè proſunt, cùm & revellendo agant, & ſtimulando motum augeant, &, veſicis excitatis, incredibilem ſæpe copiam lymphæ evacuent, per plures etiam dies continuos: idem verum eſt de fonticulis & ſetaceis, de quibus antea pariter dictum fuit. Victus autem ſiccus requiritur unà cum his evacuantibus; & adhuc diu poſtea, ut venæ reſorbentes quàm maximè bibulæ reddantur, ſícque reaſſumant faciliùs extravaſatam in cavis cerebri lympham. Potus ergo detur parcus admodum, victus ex carne aſſa, piſcibus fluviatilibus aſſatis pariter, pane biſcocto; qualis cibus poſtea ob eamdem rationem in *Hydropis* curatione laudabitur.

Cùm autem ſenſim accumulari ſoleat hæc lympha in encephalo, hinc & diu antè prævidetur futura apoplexia; adeóque idoneis remediis præcaveri poterit; utì antea dictum fuit: &, ſi nata fuerit, longè major ſpes curæ ſupereſt, quàm in aliis apoplexiæ ſpeciebus.

§. 1035. SI verò à venenis jam producta fuerit, nulla hactenus medela deſcripta habetur; ut nec illi, quæ à polypo.

Digitized by Google

Ad numerum quintum §. 1010, inter cauſas apoplexiæ recenſita fuerunt & venena mirabilia, quæ uno momento, dum corpus tetro ſuo halitu afflant, omnes functiones animales delent; imò quandoque ipſam vitam ſubitò tollunt. Pluribus Obſervationibus practicis hoc confirmatum tunc fuit. Neque novi hactenus inventum remedium, quod ex ancipiti adeo periculo hominem eripere poſſet. Verùm illa venena, quæ apoplexiam producunt, dum in ventriculo hærent, per promptum vomitorium excuti poſſunt facilè, ſícque morbus ſanari. Vitriolum album, ad drachmam dimidiam in unciis duabus aquæ dilutum, vel & tabaci infuſum, tale remedium dat, quod illico agit, ſimulac deglutitum fuerit. Neque omnino pro deſperatis relinquendi videntur illi, qui à carbonum nidore ſic affecti fuerunt. Nam in exemplo, ex *Wepfero* ad §. 1010. n°. 5, allegato, patuit hominem, ab hac cauſa, omnibus ſenſibus abolitis, jam ſtertentem, ad ſe rediiſſe, aquâ frigidâ faciei & pectori aſperſâ. Verùm alter caſus admodum memorabilis legitur (*a*) de homine, qui in fodinam carbonariam, ad ducentorum & ultra pedum profunditatem, deſcendens, tetro nidore hoc afflatus conciderat, & ultra dimidiam horam ibi manſerat, antequam educi poſſet; túncque oculis apertis, ore hiante, totus frigidus, abſque ullo pulſu aut reſpiratione, jacebat; unde ab omnibus pro mortuo habebatur. Peritus Chirurgus, naribus hominis compreſſis, quantâ poterat vi, inflabat aerem in os ejus hians, ſícque pulmones dilatabat; mox ſenſit, manu pectori applicatâ, ſex ſeptémve vicibus cor pulſare, ſed celeriter: pergebat ſponte inſpiratio & exſpiratio, pulsúſque arteriarum paulò pòſt in carpo percipiebatur: tunc venam ſecuit, quæ poſt exiguum ſaltum guttatim tantùm ſtillabat ſanguinem per quadrantem horæ; poſt hoc tempus autem liberè exibat ſanguis: interim agitabatur, concutiebatur, perfricabatur, facies & tempora frigidâ perfundebantur aquâ, ſal volatile oleoſum naribus & labiis applicabatur: his autem omnibus animosè & conſtanter tentatis per horam, incepit oſcitare, palpebras, manus, pedéſque, movere; deglutivit ſalem volatilem aquâ dilutum; poſt alteram horam ſenſus omnes redierunt, & fatebatur ſe omnino ignarum fuiſſe omnium quæ facta fuerant. Intra quadrihorii ſpatium adeo bene ſe habebat, ut pedes domum redire potuerit. Docet ille caſus, non temerè pro mortuis derelinquendos eſſe, licèt nulla omnino vitæ ſigna ſupereſſe videantur; & admodum credibile videtur, plures à ſimili cauſa periiſſe, qui ſervari potuiſſent.

Illa verò apoplexia, quæ à polypoſis concretionibus (§. 1010. n°. 2. *lit. a.*), arterias ad encephalon tendentes obturantibus, fit, nullam curam admittit, cùm impoſſibile ſit hæc obſtacula citò ſolvere, vel ullâ arte ex his locis educere, vitâ ſuperſtite.

(*a*) Medical Eſſays, Tom. V. part 2. Obſerv. 55. pag. 605.

Digitized by Google

CATALEPSIS.

§. 1036. CATOCHE, catochus, catalepſis, dicitur morbus; quo laborans, repentè immotus, nec ſentiens, illum corporis ſtatum retinet, quem primo momento accedentis morbi habebat.

Sequitur mirabilis ille morbus, qui *catoche* & catochus ἀπὸ τοῦ κατέχεσθαι, *detineri*, *occupari*, vocatur; utì & *catalepſis* ἀπὸ τοῦ καταλαμβάνεσθαι *comprehendi*; dicitur; & meritò, quia hoc morbo correpti in eodem ſtatu corporis manent, quem habebant, dum morbus ingrueret, ſimili planè modò ac finxerunt Poetæ de illis, qui, Meduſæ capite viſo, exanimes obriguerant, torvo vultu, elevato brachio, ictum minitantes adverſo hoſti. Interim catalepſis vocabulo hodie inprimis utimur ad hunc morbum deſignandum, quia catochi nomen etiam pro vigili comate uſurpatum fuit, utì notavit *Ægineta* (*a*). Veteres Medici tamen, teſte *Galeno*, hoc morbo detentos κατόχους, & κατεχομένους, vocabant; Juniores ipſum affectum catochen & catalepſin dixerunt (*b*). Verùm & alio in loco (*c*) *Galenus* monuit, κάτοχα νοσήματα à quibuſdam dictos fuiſſe morbos ſtabiles & firmos quoſcumque: & videtur *Hippocrates* (*d*) fortè & κατόχως παρακρούοντες dixiſſe illos, qui perpetuò in morbo delirant; nam in catalepſi delirium diſtingui nequit, cùm nec moveant corpus, nec loquantur. In Commentariis ad §. 774, eodem illo textu *Hippocratis* uſus fui, ut confirmarem, quòd phrenitis ſæpe in catochen tranſeat; ſed videtur prior ſenſus hujus textûs minoribus ſubjacere difficultatibus, & æquè malum præſagium in phrenitide tamen inde deduci poterit. Signum quidem pathognomonicon hujus morbi habetur, quòd æger abſque ullo ſenſu maneat immotus in eodem corporis ſtatu, quem habebat momento, dum corripiebatur: interim tamen quædam diverſitates hîc obſervatæ fuerunt. Plerumque omnes artus flexiles manent, & in quocumque ſitu ponantur membra, reſtant, donec iterum mutetur. Si brachium talium ægrorum elevetur ab adſtantibus, manet elevatum: ſi digiti flectantur vel extendantur, idem fit. Nihil ſentiunt; nec memores ſunt illorum, quæ paroxyſmi hujus tempore circa illos acta fuerunt. *Galenus* (*e*) verò condiſcipulum, nimiis ſtudiis fatigatum, dum hoc morbo corripiebatur, dixit jacuiſſe inſtar ligni rigidum, oculis apertis, nun-

(*a*) Lib. III. Cap. x. pag. 28. verſâ, & pag. 29.
(*b*) In Libello de Pulſibus ad Tyrones. Cap. xII. Charter. Tom. VIII. pag. 12.
(*c*) Comment. 2. in Lib. I. Prædiction. Charter. Tom. VIII. pag. 760. 761.
(*d*) Lib. I. Prorrhetic. ibid. pag. 756.
(*e*) Ibidem.

quâm conniventibus: audiebat tamen, & quorumdam memor erat; videbat, ſed nec loqui poterat, nec ullum membrum movere. *Lambecius* (*a*), Auguſtiſſimum Imperatorem Leopoldum in itinere Œnipontano comitatus, vidit in pago quodam Comitatûs Ferolienſis *puellam viginti quinque annorum, quæ jam per aliquot annos diebus Veneris & Saturni continuè, reliquis autem diebus alternatim & per intervalla, omnis ſenſûs expers toto corpore obrigeret, oculiſque apertis, & cum leni tantùm aliquo motu convulſivò, in eodem jaceret ſitu; quaſi quædam ſtatua; adeo ut ne acu quidem puncta dolorem perciperet, nec brachia ab aliis elevata ſponte ſuâ labarent; ſed monſtroſo rigore in eadem poſitura firmè & ſtabiliter permanerent.* In hoc caſu oculi aperti erant, & ferè ſemper hoc fit: vidi tamen mulierem, in flore ætatis conſtitutam, aliquoties, dum inſultum hujus morbi patiebatur; ſemper oculi erant clauſi, & dum palpebras digitis diducebam ab invicem, paulò pòſt denuo claudebantur, licèt omnia alia membra corporis manerent in illo ſitu, quem ipſis conciliare placebat. Rariùs aliquis ſenſus ſupereſt; tamen in virgine cataleptica obſervatum fuit, quòd ſentiret ſpirituoſa naribus ſuppoſita, & manu celerrimè naribus admotâ illas comprimeret. Imò in eadem hac virgine obſervatum fuit, quòd quandoque dimidium corporis latus tantùm corriperetur catalepſi (*b*), quod adhuc longè infrequentius eſt. Diſtinguitur autem à tetano univerſali catalepſis, quòd in tetano omnes articuli rigidiſſimi fiant, & nullâ vi flecti vel extendi poſſint; cùm in catalepſi cereâ quaſi flexilitate cedant omnia, & maneant in ſitu, qui ipſis datus fuit.

§. 1037. HUJUS ergo proxima cauſa immobilitas ſenſorii communis, prout primo momento inſultûs ſe habebat.

Certè in hoc morbo ſenſorium commune non afficitur ab objectis in ſenſuum organa agentibus; neque mutat derivationem cauſæ muſcularis motûs, quamdiu durat paroxyſmus catalepticus; ſed omnia manent perfectè in eodem ſtatu. Vidi ſic correptam mulierem, dum erecta ſtabat, & manſit in illo ſitu, adeóque omnes muſculi, qui tum numeroſi agunt, ut ſuſtineri corpus erectum poſſit, pergebant ſuo munere fungi; ſicque differt ab apoplexia, ubi fiunt omnes muſculi voluntarii paralytici, & ægri cadunt, penitus impotes corpus ſuſtinere. Poſſumus quidem per voluntatis imperium in quovis ferè ſitu corporis manere immoti per aliquod tempus, ſicque hoc modo catalepſin imitari; ſed non poſſumus impedire, quominus organa ſenſuum ab objectis ſenſibilibus afficiantur. In hac autem re mirabilis hujus morbi indoles inprimis eſt, quòd ſopiantur omnes ſenſus interni & externi, ſuperſtite tamen efficaciâ cauſæ muſcularis motûs; ſed abeſt potentia mutandi directionem illius cauſæ; unde omnia manent in eodem ſitu, quem habebant illo momento dum morbus ingruebat. Ut hoc meliùs intelligatur, conſiderentur

(*a*) Commentar. Biblioth. Cæſar. Tom. II. pag. 688.

(*b*) De la Metrie, Abrégé de la Théorie Chymique, &c. pag. 278.

Digitized by Google

illa maximè miranda, quæ in exercitio motuum muſcularium contingunt. Homo proponit per milliaris ſpatium pedibus incedere: domo exit, & ſæpe in toto itinere non ampliùs cogitat de motu corporis, quem inceptum continuat, amicorum colloquiis itineris tædia fallens, vel diverſis objectis obviis, novas continuò ideas in mente excitantibus; tamen pergit ambulando, licèt omni momento non renovetur voluntas hunc motum faciendi; licèt non habeat diſtinctam cogitationem cauſæ, à qua ille motus producitur, nec inſtrumentorum per quæ ille motus fit & continuatur. Verùm antea jam ſæpius dictum fuit, ſenſorium commune dictum eſſe illud organum corporeum, per quod hoc *Velle* in mente producit motum in corpore; ſi ergo uno momento immobile fiat illud ſenſorium commune, nec tranſmittat, ut ita dicam, hoc imperium mentis in corpus, manent omnia in eodem ſtatu ut antè erant, & ſic videtur haberi optima catalepſis idea. Novi hoc contigiſſe nobili ægro, qui domum Medici, quem de ſuo morbo conſuluerat, egreſſurus, in ipſo limine hæſit per aliquot minuta horæ catalepticus, & dein, ſoluto paroxyſmo, domum ambulavit, immemor ſibi hoc contigiſſe.

§. 1038. ERGO ſanguinis cerebroſi, glandularum cerebri, emiſſariorum ejus abſoluta quies, ut in initio.

Demonſtratur in Phyſiologicis, integram debere eſſe fabricam encephali, & liberum motum humorum per vaſa ejus, ut ſenſuum actiones, & motus voluntarii, perfici poſſint; cùm autem hæc ſileant ſubitò in catalepſi, hinc ſtatuitur, tunc adeſſe quietem in his omnibus. Interim tamen in catalepticis, quos vidi, inveni pulſum manifeſtum in carotidibus; facies non ſemper erat turgida & inflata, imò in quibuſdam collapſa potiùs: adeóque videbatur ſanguis per vaſa arterioſa cerebri ire, & per venas redire ſatìs liberè. Verùm illa quies videtur inprimis eſſe in ſubtiliſſimo fluido, quod, à fabrica arterioſa cerebri ſecretum, per minimos canales nerveos movetur, & cujus fluidi motus non à corde & arteriis pendet, ſed à mentis, corpori nexæ, imperio producitur.

Adeſſe enim in catalepticis idoneam ſpirituum copiam ad muſculos movendos, inde novimus, quia muſculi, qui tenſi erant illo momento, dum morbus ingruebat, manent tales, & in quibuſdam poſt brevem paroxyſmum ſolita alacritas motûs muſcularis redit. Aliud argumentum, quod hoc docet, eſt, quòd catalepticorum membra ab adſtantibus inflexa, elevata, &c, maneant in illo ſitu, in quo poſita ſunt, quod abſque muſculorum actione fieri nequit. Verùm in Phyſiologicis (*a*) monitum fuit, ubi de muſculorum actione agebatur, quòd, ſi flecterentur artus hominis per vim externam, renitente licèt ejus voluntate, agentem, muſculi flexores tumerent, dureſcerent, protuberarent, quod ab influxu ſpirituum per nervos in muſcularem fabricam fieri, ibidem demonſtratum fuit. Unde dum elevamus brachium

(*a*) H. Boerhaave. Inſtit. Medic. §. 401. n°. 13.

cataleptici, ſentimus manifeſtè muſculum deltoidem turgere; & ſi relinquamus brachium, non delabitur, ſed per continuatam ejuſdem muſculi actionem elevatum manet. Idem ergo contingit in catalepticis ac in ſanis hominibus, in quibus ab externa cauſa membra moventur; muſculi nempe, qui ad arbitrium mentis eidem motui exercendo deſtinati ſunt, turgent; adeóque præſto eſt illud tenuiſſimum fluidum, quod muſculos inflat & turgere facit, dum agunt; ſed ſilet illud impetum faciens.

§. 1039. OMNES quidem in eo morbo functiones cerebri læduntur, & illæ, quæ inde pendent; ſoli muſculi ſic manent tenſi ut initio erant; cæterùm reſpiratio & pulſus ſuperſunt, at plerumque leves.

In exquiſita catalepſi hæc omnia obtinent: verùm utì levior erat apoplexiæ ſpecies, in qua nondum omnes ſenſus & motus voluntarii erant aboliti, & tamen apoplexia dicebatur morbus; ſic & levior quandoque catalepſis ſpecies obſervatur, in qua pariter aliquid de ſenſibus ſupereſt, & de motu, utì paulò antè dictum fuit; & *Fernelii* teſtimonio (*a*) confirmatur. Vidit hic ægrum talem, qui omni ſenſu carebat, facilè tamen ſpirabat, & quidquid in os inſerebatur, promptè vorabat; de lecto ſublatus conſiſtebat ſolus, impulsúſque incedebat. In omnibus autem catalepticis illud adeſt, ut quocumque in ſitu ponantur membra ab adſtantibus, in illo maneant. Actiones vitales, pulſus nempe & reſpiratio, vix mutantur, niſi quòd quandoque debilior pulſus obſervetur, nec ſemper tamen: celeberrimus *Fridericus Hoffmannus* (*b*) disertè notat, in cataleptica pulſum fuiſſe naturali ſimilem, & reſpirationem integram. Catalepſis autem paroxyſmorum numero & duratione multùm variat. Vidi, ubi per tria quatuórve minuta non durabat paroxyſmus; è contrà per octodecim horas mulierem catalepticam manſiſſe, obſervavi coram. *Aetius* (*c*) per tres dies adoleſcentem catalepticum manſiſſe affirmat: verùm non videtur ille morbus omnino idem fuiſſe cum morbo, de quo hîc agitur, ſed potiùs ad phrenitidem pertinere: nam memorat, pulſum parvum, ferè deficientem, in his ægris adeſſe, manus capiti, oculis, naribus admovere, propinquos parietes attrectare, &c; quæ omnia phrenitidis ſymptomata potiùs ſunt; utì & ipſa ſolutio morbi, quæ quarto die largiſſima cum hæmorrhagia narium contigit. Intervalla autem inter paroxyſmos catalepticos admodum varia ſunt: quandoque per plures menſes ſilet malum; & contrà ultra centum vicibus, quadraginta dierum ſpatio, ægram hoc morbo afflictam fuiſſe, obſervavit *Fridericus Hoffmannus* (*d*).

(*a*) Patholog. Lib. V. Cap. II. pag. 70.
(*b*) Medic. Ration. Syſtem. Tom. IV. part. 3. Cap. IV. pag. 151. & pag. 132.
(*c*) De re Medica Lib. VI. Cap. IV. pag. 101.
(*d*) In loco modò citato.

§. 1040. FEBRIS intermittens diu perdurans, maximè quartana; melancholica, ſicca, ſtrigoſa temperies; menſtrua, & hæmorrhoides, retenta; terrores ſummi, ſubitíque; profunda, protracta diu, in unum objectum meditatio; febres validæ in homine ſanguinolento accenſæ, morbum hunc plerumque antecedunt.

Cùm adeo mirabilis ille morbus ſit, & quandoque, dum ceſſat paroxyſmus, ſtatim adſit iterum omnium functionum integritas (*a*), & à tam latentibus cauſis poſſit turbari ſenſorium commune, magnâ certè attentione opus eſt, ut quid certi poſſit ſtatui de cauſis, unde ille morbus pendet. Omnium autem optimè illa indagatio inſtituetur, ſi ex Obſervationibus fidelibus colligantur illæ mutationes corporis, quæ hunc morbum præcedere ſolent; deinde his addantur illa, quæ cadaverum ſectio in hunc morbum paſſis demonſtravit; ultimò tandem & notentur illa, quæ profuerunt in hoc morbo. Ex his enim inter ſe comparatis, & cauſa, & indicatio curatoria, formari poterit.

Hac paragrapho autem recenſentur illa, quæ hunc morbum antecedere ſolent, & primò quidem.

FEBRIS INTERMITTENS, &c. Per febres intermittentes diu protractas debilitari vaſa, & morboſa fieri liquida, dum ingeſta non ſatis aſſimilantur, & per ſudores ſanguinem, optimâ ſuî parte ſpoliatum, craſſum fieri, ſimúlque acrem, pluribus explicatum fuit §. 753, ubi de malis effectibus febrium intermittentium agebatur. A tali autem ſolidorum enervatione, & humorum cacochymiâ, turbari poſſe functiones, facilè patet; & conſtat certis Obſervatis, lædi quandoque encephali actiones, uti poſtea dicetur ad §. 1125, ubi de maniæ ſpecie, febrim autumnalem intermittentem validam & diuturnam ſequente, dicetur. Imò in ipſo febris intermittentis paroxyſmo catalepſin obſervavit *Dodonæus* (*b*). Cùm autem ſequenti paragrapho notetur, denſum cruorem, fortiter impactum cerebri vaſis, inventum fuiſſe in cadaveribus illorum, qui hunc morbum paſſi fuerunt; & per febres intermittentes diuturnas, diſſipatis fluidiſſimis partibus, ſpiſſus ſanguis reddatur; patet, quare febres intermittentes numerentur inter illa, quæ catalepſin antecedere ſolent.

MELANCHOLICA, &c. Quia in tali temperie & vaſa ſtricta, & humores atrabilariâ tenacitate minùs meabiles ſunt, vaſa cerebri facilè infarciri poterunt, ſícque turbari & impediri ſenſorium commune, & catalepſis produci; quod confirmatur pariter ex illis, quæ ſequenti paragrapho dicentur. Præterea videtur admodum veriſimile, catalepſin etiam produci poſſe, licèt cauſa materialis morbi non in encephalo, ſed in alio corporis loco, hæreat. Antea ad §. 701, pluribus probatum fuit, deliria in febribus naſci, dum circa præcordia hæret putrida bilis. Præterea poſtea dicetur in capitulo *de Melancholia*, miras turbationes ſenſorii communis fieri ab atra bile, gravante viſcera abdominalia; & melancholicis ſolemne eſſe, ut uni & eidem cogitationi

(*a*) Aetius, de re Med. Lib. VI. Cap. IV. p. 401. (*b*) Medic. Obſervat. Cap. IV. pag. 7.

Digitized by Google

inhæreant continuò; qualis protracta diu in unum objectum meditatio inter cauſas catalepſis eâdem hac paragrapho numeratur. Sequens autem caſus videtur docere, quòd revera catalepſis oriatur à cauſis, quæ extra encephalon hærent. Mulier quadragenaria, ſtricti habitûs, nuces caſtaneas in ſartagine torrebat, illáſque tudiculâ ligneâ movebat continuò, ne nimis adurerentur: dum hæc agit, verâ catalepſi corripitur. In vicinia dum habitarem, vocatus, adfui illico, & me præſente ſubitò vomit binos vermes teretes vivos; móxque pergit in opere incepto, nullo modo memor, ſibi quid mali contigiſſe: pluribus annis poſtea illam vidi ſanam, & nunquam ſimile quid paſſam. Vermes autem illi, reptatu ſuo ventriculum irritantes, procul dubio catalepſin illam produxerant, quæ & ideo, his excuſſis, ceſſabat illico.

MENSTRUA ET HÆMORRHOIDES RETENTA. Prodeſſe in capitis morbis ſanandis hæmorrhoides; contrà omnes capitis morbos produci ab hæmorrhoidalis fluxûs conſueti ſuppreſſione, jam ſæpius aliâ occaſione dictum fuit. Sed & idem verum eſt de retentis menſtruis. Videmus enim plurimis virginibus & mulieribus circa tempus menſtruorum oriri capitis dolores, tenſiones in nucha, vertigines, &c; quæ omnia mala ceſſant, dum rite fluunt menſtrua. Vidi puellam, cui ſingulis menſibus, biduo antequam menſtrua prodirent, oriebatur in occipite tumor ovi gallinacei magnitudine; menſtruis fluentibus, brevì evaneſcebat ille tumor. Si in internis capitis partibus ſimile quid fieret, quanta non orirentur mala! Plures certè capitis morbos, huic ſatìs affines, recenſuit *Hippocrates* (*a*), ex hac cauſa ortos, quòd ſanguis in uteros confluat, velut effluxurus, & deinde viam non inveniens ad ſuperiora regurgitet. Mira illa ſpecies catalepſis, cujus §. 1036, mentio facta fuit (*b*), obſervata fuit in virgine menſtruorum ſuppreſſione laborante.

TERRORES SUMMI, SUBITIQUE. Quàm miris modis corpus humanum mutari poſſit per validos animi affectus, aliâ occaſione ad §. 104, dictum fuit; ſimúlque tunc conſtitit, varias eſſe illas mutationes pro diverſis animi affectibus. In ſummo terrore autem homo ſic afficitur, ut in catalepſi; nam obſtupeſcit, vox faucibus hæret, membra movere nequit: unde ſi talis affectus validiſſimus fuerit, manet hæc impreſſio, & perfecta catalepſis adeſt. Talem caſum habet *Tulpius* (*c*) de juvene Britanno, qui ex inopinata matrimonii repulſa adeo vehementer perculſus fuit, ut illico catalepſi corriperetur, & per integrum diem in eodem ſitu, oculis apertis, maneret, ſtatuam potiùs quàm hominem referens. Ubi verò altâ voce exclamabatur, quòd cupitâ potiturus eſſet uxore, proſiliit confeſtim ex ſedili, jam liber ab hoc morbo.

PROFUNDA, PROTRACTA DIU, &c. Quando profundiſſimis meditationibus toti immerſi hærent eruditi Viri, tunc perfectè catalepticos referunt: omnes enim ſenſus ſopiunt, omnem memoriam ſilere faciunt, totum corpus omnino quieſcit, ſola mens in intimo ſuo receſſu uni & eidem rei attentiſſima incumbit: hoc vocaverunt eſtaticè cogitare. Sic intimè in ſe

(*a*) Libro de Virgin. affectibus. Charter. Tom. VII. pag. 679. 680.

(*b*) De la Mettrie loco ibidem citato.

(*c*) Obſervat. Medicar. Lib. I. Cap. XXII. pag. 45.

Digitized by Google

ipſum collectus *Vieta* literas, incognitis notulis ſcriptas, explicuit Galliarum Regi; ſed toto hoc tempore, quo arduæ huic rei difficilem operam dedit, unicæ huic cogitationi inhærens, nihil ſenſit, nullum motum fecit. Vidi acuti ingenii Mathematicum, dum inter obambulandum mente volvebat arduum problema, nulli ſalutem reddidiſſe, quamvis humaniſſimus eſſet; & alium novi, qui concionem, quam coram populo habiturus eſſet, attentiſſimâ mente volvens, per integrum milliare deviaverat à loco ſibi notiſſimo, versùs quem tendere in animo habuerat. Summâ illâ animi attentione in ſcientiis multùm proficitur, ſed & ſimul ita figitur quaſi ſenſorium commune, ut diatheſis ad catalepſin inducatur. Nimio ſtudio adſcripſit hunc morbum in condiſcipulo *Galenus* (vide §. 1036.): alterum vidit *Fernelius* (*a*), qui, *dum literis & chartis ſedulò invigilaret, repentè hoc vitio perculſus, ita quidem obriguit, ut ſedens, calamúmque premens, oculis in libros defixis, putaretur in eorum ſtudia incumbere, donec vocatus ac impulſus, deprehenſus eſt omni ſenſu motúque carere.* Neque ſolis certè illis, qui nimis ſcientiarum ſtudiis ſe macerant, catalepſin timendam eſſe docet celeberrimus *Fridericus Hoffmannus* (*b*), qui hunc morbum obſervavit in perſona ſequioris ſexûs, conditionis vilioris, rudioris minúſque exculti ingenii, quæ anxiis meditationibus circa res ſacras macerata, incidit in hunc morbum, & plures poſtea ejuſdem paroxyſmos paſſa fuit poſt auditam pſalmodiam, aut verba ex divino codice potiſſimùm prolata, quæ ardentiſſimum Chriſti exprimebant amorem.

FEBRES VALIDÆ, &c. In ſanguinolentis per febrilem calorem rarefacto ſanguine, ſimúlque celeriùs moto, ſic repleri poſſe vaſa majora encephali, ut minora ab his diſtentis comprimantur, ad §. 1010. n°. 3. *lit.* α, probatum fuit; adeóque omnes functiones encephali ſic poterunt ab hac cauſa lædi. Ad hanc cauſam videtur pertinere illa ſpecies catalepſis, de qua *Aetius* (vide §. 1039.) dixerat, & quæ largâ narium hæmorrhagiâ ſolvebatur. In morbis acutis inflammatoriis quandoque ægros ſic videmus, oculis apertis, inſenſiles jacere, catalepticorum more, & quidem malo omine; quod & *Hippocrates* (*c*) monuit, dicens, *Laſſati, ſingultuoſi, & catoche correpti, malum.* Vidi aliquoties in morbis acutis ægros ſic jacentes, ſed non manebant in eodem ſitu membra elevata vel vario modo flexa: hinc non poſſum affirmare, quòd veram catalepſin in hoc morbo acuto decumbentibus obſervaverim. Sed nec ille caſus *Aetii* refert omni modo veram catalepſin. An fortè hoc *Hippocrates* (*d*) indicare voluit, dum dicit: *Convulſio, tremor, jactatio, cum parvo catocho, circa aures abſceſſus proritant.* Dum enim materies morboſa in febribus acutis metaſtaſin versùs ſuperiora facit, ſolent functiones encephali lædi; quæ denuo reſtituuntur; ſi omnis hæc materies, in parotides depoſita, illas elevat in tumorem: unde ante hanc de-

(*a*) Patholog. Lib. V. Cap. II. pag. 70.
(*b*) Medic. Ration. Syſtemat. Tom. IV. part. 3. Cap IV. pag. 150.
(*c*) Coacar. Prænot. n°. 45. Charter. Tom. VIII. pag. 855.
(*d*) Prædiction. Lib. I. Charter. Tom. VIII. pag. 805.

poſitionem factam catalepſis inducitur quandoque, ſed non perfecta; & ideo parvum catochum vocavit *Hippocrates*. Non auderem tamen abſolutè dicere, quòd vera catalepſis in morbis acutis non fiat, ſed crederem minùs frequenter hoc contingere.

§. 1041. DISSECTA cadavera demonſtraverunt arterias venáſque cerebri valde turgentes fortiter impacto denſo cruore.

Multùm prodeſſe ad intelligendas morborum cauſas cadaverum ſectionem; nemo dubitat: interim tamen magnâ cautela hic opus eſt, ne pro morbi cauſa habeatur illud, quod potiùs morbi effectus eſt: multa enim in cadavere inveniuntur mutata per morbum ipſum, quæ non præexſtiterant ante morbum, utì antea ad §. 11, dictum fuit. *Hollerius* (*a*) teſtatur, quòd in cadaveribus illorum, qui catalepſi perierant, invenerit *venas majores, quæ rectà decurrunt à poſteriore capite ad ſinciput, plenas concocto & craſſo ſanguine, & poſterius cerebrum ſeroſâ materiâ occupatum.* In alio homine, catalepſi mortuo, *ſerum rufum, in cerebri poſteriore parte contentum, & ſanguis concretus in majore vena, quæ medium caput perreptat, inveniebatur* (*b*). Verùm non videtur ex his Obſervationibus concludi poſſe, quòd in catalepſi ſemper tales cauſæ adſint. Si enim ſola repulſa ſperati matrimonii (vide §. 1040.) hunc morbum producere potuerit in homine ſaniſſimo, videtur à longè ſubtilioribus cauſis originem ducere poſſe morbus. Præterea per voluntatem ſuam poteſt homo ſe catalepticum fingere, & membra omnia in eodem ſitu retinere, quem habebant. Sed quàm latens, & efficax, illa cauſa eſt, quæ tamen, mutatâ voluntate, iterum abeſt! Præterea plures evaſerunt ab hoc morbo, utì poſtea dicetur; neque adeo facilis ſublatio illarum cauſarum videtur, quas in cadaveribus invenerunt. Negari quidem nequit, concretum in cerebri vaſis ſanguinem, & extravaſata in cavo cranii liquida, catalepſin facere poſſe; ſed non minùs certum eſt, & abſque his cauſis morbum natum fuiſſe. Ex illis, quæ præcedenti paragrapho recenſita fuerunt, conſtitit, vermes, ventriculum irritantes, hunc morbum produxiſſe; & *Galenus* (*c*) jam habet ſequentia: *Sic igitur & epilepſiæ ob ſtomachum imbecillum quibuſdam ſuboriuntur, & cari, & comata, & catalepſes & melancholiæ, conſentiente principio, quod in cerebro & nervis eſt.* Hoc inprimis notandum videbatur, ne quis crederet, in Methodo Medendi ad ſolas illas cauſas attendendum eſſe, quas inſpectio cadaverum docuit.

§. 1042. SANATUR ſæpe excitatâ largâ narium hæmorrhagiâ.

(*a*) Commentar. in Coac. Hippocr. pag. 66. & 326.

(*b*) Hollerius de Morb. Intern. Lib. I. Cap. IX. in Scholiis, pag. 60.

(*c*) De Symptomat. Cauſ. Lib. I. Cap. VII. Charter. Tom. VII. pag. 60.

Digitized by Google

Si nempe à vaſis ſanguineis cerebri nimis diſtentis hic morbus producitur, vel ab aliis evacuationibus ſanguineis ſuppreſſis ortum habeat. Per hæmorrhagiam narium ſoluta fuit illa catalepſis, cujus ex *Aetio* facta fuit mentio ad §. 1039.

§. 1043. IN alios morbos rarò tranſit; aliquando tamen epilepſia, convulſio, dementia, ἀτροφία eum exceperunt; in mortem plerumque finitur.

Et ex propriis Obſervatis in praxi vidi, & ex fidelibus Obſervatis celebrium Medicorum conſtat, multos hoc morbo correptos evadere, & poſtea illibatâ ſanitate frui. Quod inprimis videtur contingere, ubi à valido animi affectu, aſſiduis lucubrationibus, aut conſuetis evacuationibus ſuppreſſis, in hunc morbum inciderunt. Si enim ſopiantur illæ turbæ, ab animi affectibus excitatæ, & vitari poſſint cauſæ, quæ illos excitaverant, corpus exerceatur ſalubri motu, & pacata ſit mentis quies, ſuppreſſæque evacuationes reſtituantur, tunc ſenſim ſolet minui morbus, & tandem ceſſare omnino. Idem verum eſt, ſi à vermibus catalepſis orta fuit; tunc enim, his expulſis, ceſſat. Verùm ſi ab extravaſatis humoribus in cavo calvariæ morbus ille productus fuerit, tunc ab horum augmento, vel acrimoniâ per moram natâ, alii encephali morbi exſurgunt, & quandoque ipſam catalepſin comitantur. Sic *Hollerius* (*a*) *teſtatur ſe vidiſſe hominem, qui comate, epilepſiâ, convulſione, & catoche, mutatis vicibus, teneretur*: Ex *Benivenio* refert *Dodonæus* (*b*) caſum *Hieronymi Bencii*, qui ex catalepſi incidit in comitialem morbum nullis remediis cedentem. Habet & alium caſum matronæ obeſæ & plethoricæ, quæ catalepſin paſſa fuit, venæſectione in pede, & acri clyſmate ſimul applicato, feliciter ſolutæ: cùm autem nulla vellet deinceps admittere remedia, quibus periculoſa hæc plenitudo minueretur, & caveretur in poſterum, poſt trimeſtre ſpatium in ſomnolentiam incidit, & accedente febre lentâ, gravi ſopore periit (*c*). Atrophia autem videtur excipere catalepſin, in melancholicis, in quibus ſæpe ſumma macies adeſt; uti & in verminoſis, quando nempe à vermibus chylus conſumitur: omnium maximè, ſi pertinax apoſitia catalepſin ſequatur, per plures etiam ſeptimanas; uti contigit in binis catalepticis, quarum Hiſtoriam ſcripſit celeberrimus *Fridericus Hoffmannus* (*d*); quæ tamen ambæ evaſerunt ex hoc morbo, licèt in una, deliria, convulſiones, ſingultus, catalepſis paroxyſmum præcederent.

Quandoque tamen & in mortem finiri catalepſin, docent Obſervata. *Jacotius* (*e*) teſtatur, *ſe vidiſſe pauperem ſenem, exſuccum & extenuatum, hoc malo raptum, qui menſæ accumbebat apertis oculis, erecto ac firmo corpore,*

(*a*) Comment. in Coac. Hippoc. p. 66.
(*b*) Medicar. Obſerv. Cap. XLVI. p. 146.
(*c*) Ibidem Cap. V. pag. 10.
(*d*) Medic. Ration. Syſtemat. Tom. IV. part. 3. Cap. IV. pag. 147-152.
(*e*) Holler. Comment. in Coac. Hippoc. pag. 68.

Digitized by Google

manu dapibus admotâ, ut vivere & prandere mortuus videretur. Et *Hollerius* (*a*) habet ſequentia: *Simplex catoche virum robuſtum rapuit: ac neminem vidi præter unum eo malo liberari.* Verùm notandum eſt, quòd in illo loco commentetur Coacam prænotionem, quæ damnat ſingultum, laſſitudinem, catochum, tanquam mali ominis; ſed videtur ſatìs manifeſtum, quòd ibi agatur de catocho, qui in morbis acutis inflammatoriis contingit, & qui tunc meritò pro peſſimo ſigno habetur; cùm doceat, vim morbi in cerebrum rapi. Negari ergo nequit, quod quandoque in mortem terminetur catalepſis; ſed ſimul conſtat certis Obſervatis, plurimos inde emergere, & quidem abſque alio morbo ſequente; in quibuſdam tamen, ſed paucioribus, in epilepſiam aut convulſiones abiiſſe catalepſin.

§. 1044. CURATIO tentatur pro varietate cauſæ varia. Excitando per objecta validè in organa ſenſuum agentia, ut ſunt lux, ſonus, ſtimulus, ſal volatilis acer, dolor, frictio, motus continuatus; hæmorrhagiæ ex naribus prolectu; hæmorrhoidalis, menſtruíve fluxûs prolectu; ſternutatoriis; vomitivis; veſicatoriis, fonticulis; ſetaceis; victu humectante.

Curatio hujus morbi duplex eſt, vel tempore paroxyſmi, vel extra eumdem. Dum paroxyſmus adeſt, ſolent acri quocumque ſtimulo, vel objectis validè in organa ſenſuum agentibus tentare Medici, ut mutetur illa diſpoſitio ſenſorii communis, quæ hoc tempore adeſt, & omnem ſenſuum actionem ſupprimit. Verùm & hìc cautela requiritur, utì jam antea in cura apoplexiæ dictum fuit: & prudenter monuit *Fridericus Hoffmannus* (*b*), à calidioribus ſtimulantibus abſtinendum eſſe, ſi catalepſis ab humorum nimio orgaſmo, expanſione, ac ſtagnatione, orta fuerit. Neque in hyſtericis, catalepſi correptis, videtur tutus ſimilium uſus; dum enim valida talia ſtimulantia excitant ægras, convulſiones validiſſimas faciunt, æquè metuendas, & fortè plùs nocituras (*c*). Imò plerumque non multùm efficiunt; quod & propriis Obſervatis didici; & confirmatur illis, quæ in Actis Pariſinis (*d*) habentur. Mulieris enim catalepticæ pedibus ſuppoſito igne, ne quidem excitabatur ex ſuo paroxyſmo. Unde ubi lenioribus ſtimulantibus, frictionibúſque, non excitantur, vix ſuaderem, ut fortiſſima adhiberentur: oppreſſo enim penitus ſenſorio communi, nihil efficiunt, & ſæpe ſenſuum organa multùm lædunt ſuâ acrimoniâ; vel ſi acerrimi illi ſtimuli excitent ægros, ſimul ſæpe totum genus nervoſum mirificè turbant & irritant; inprimis in hyſtericis & hypochondriacis; quod non caret periculo.

(*a*) Ibidem. pag. 66.
(*b*) Medic. Rational. Syſtemat. Tom. IV. part. 3. Cap. IV. pag. 145.
(*c*) De la Mettrie Abregé de la Théorie Chymique, pag. 280.
(*d*) Hiſt. de l'Académie des Sciences l'an 1738, pag. 56.

Extra

Extra paroxyſmum verò curatio varia eſſe debet pro diverſitate cauſæ morbi. Si enim à ſanguinis nimia copia, vel rarefactione, morbus ortum duxerit, ſanguinis miſſiones conducunt, etiam repetitæ, ſi opus fuerit. Si à conſuetis ſanguinis evacuationibus ſuppreſſis catalepſis nata fuerit, illæ per idonea remedia revocandæ ſunt. De illis, quæ circa narium hæmorrhagiam proliciendam notanda ſunt, utì & de ſignis, quibus illa futura prævidetur, dictum fuit §. 741, & 779. Quomodo hæmorrhoidalis fluxus promovendus ſit §. 889. n°. 2, explicatum fuit. De menſium ſuppreſſione curanda, poſtea in capitulo *de morbis virginum* dicetur. Balnea pedum, epiſpaſtica, vel emplaſtra aromatica, plantis pedum applicata, frictiones crurum & pedum, proderunt ſemper in tali caſu, quatenus impetum & copiam humorum à ſuperioribus avertunt.

In melancholica autem, ſiccâ & ſtrigoſâ temperie, evacuationes ſanguinis nocerent; illis victus humectans prodeſt, & blanda ſolventia ex melle, ſero lactis, fructibus horæis, &c; de quibus poſtea in capitulo de *melancholia* pluribus dicetur. Spirituoſa remedia ſæpe & his profuerunt, inprimis ſi ſenili torpore jam langueret corpus. In moniali virgine, jam ſeptuagenaria, hic morbus curatus fuit ſpiritu vini, repetitâ deſtillatione puriſſimo reddito (*a*); quo aſſumpto, mox ad ſe rediit; nec aliis remediis opus habuit, præter illa, quibus effœtæ per ſenium vires refocillarentur. Et per diuturnas febres intermittentes exhauſto corpore, ſi catalepſis prehenderit, reficientia, replentia, cardiaca, ſola proſunt; omnia evacuantia nocent peſſimè, utì poſtea ad §. 1126, ubi de mania, à ſimili cauſa nata, agitur, dicetur.

Ubi autem catalepſis à validis animi affectibus, vel profundâ & diuturnâ nimis meditatione, ortum duxit, tunc obſervatum fuit, ſuperſtitem manere in ſenſorio communi talem diatheſin, quæ renovat morbum à ſimili cauſa, licèt multò leviore, quàm quæ primum paroxyſmum produxerat. Sic apud *Rondeletium* (*b*) legitur, de puella quæ nupſerat juveni, quem parum amabat, & præ mœrore octo diebus poſt initum matrimonium catalepſi corripiebatur; redibat paroxyſmus, ſi vel de marito cogitaret. In illa ægra, cujus ex celeberrimi *Friderici Hoffmanni* Obſervatis mentionem feci, redibat catalepſis, auditâ pſalmodiâ, aut ſacræ Scripturæ verbis, quæ ardentiſſimum Chriſti exprimebant amorem. Optimum remedium in tali caſu eſt, imò unicum, ut peregrinatione concilietur quotidiana objectorum varietas, & vitentur ſedulò illa, quæ animi affectus validos excitare poſſint, vel profundas illas & diuturnas meditationes circa idem objectum facere. Fatetur ingenuè *Fridericus Hoffmannus*, quòd variis, & quidem generoſiſſimis remediis, incaſſum tentatis, perſtiterit morbus; ſed mutato aere, ægrâque ad alia loca peregrinante, ſenſim evanuerit. Sed & illa cataleptica, cujus Hiſtoria ex *Actis Pariſinis* paulò antè memorata fuit, quæ Lutetiam venerat, & ex

(*a*) Dodonæi Medicar. Obſervat. Cap. VI. pag. 11.

(*b*) Method. Curand. Morbos, Lib. I. Cap. XX. pag. 98.

Digitized by Google

magna ſolicitudine litis, à cujus exitu fortuna pendebat, in hunc morbum inciderat, ad ſuos redux ſana vixit & immunis ab hoc malo. Videtur enim in tali caſu ſic ſenſim deleri ille character ſenſorio communi impreſſus, à quo per cauſam procatarcticam accedentem renovatur morbus.

Sternutatoria ſolent laudari ut potentiſſima excitantia paroxyſmi tempore; ſed *Heers* (*a*) Capucino cataleptico, naribus fricatis ptarmicum potentiſſimum inſufflaverat abſque ſucceſſu. Cùm autem ad ſe rediiſſet, tunc incepit ſternutare, & magnam copiam pituitæ excrevit. Si talis evacuatio indicaretur à cauſa morbi cognita, uſum habere poſſent; cæteroquin vix prodeſſe videntur.

Vomitoria remedia tunc uſum habent, ſi juſta ſuſpicio ſit, fomitem mali circa ventriculum hærere. In cura autem apoplexiæ §. 1026, dictum fuit, quantam cautelam requirant vomitoria in capitis morbis curandis; atque ibidem §. 1025, de uſu & efficacia veſicatoriorum, fonticulorum, & ſetaceorum, dictum fuit.

(*a*) Obſervat. Medic. Lib. I. Obſerv. 3. pag. 40.

Digitized by Google

CARUS.

§. 1045. CARUS eſt apoplexia levis, ſomnus verò graviſſimus; cum febre, ex cauſis maximè cerebrum illæſum comprimentibus (1010. n°. 3. *lit.* α. β. γ. δ.), aut cauſis obſtruentibus, ſed faciliùs, quàm in apoplexia, ſolvendis (1010. n°. 2. *lit.* β. γ.): eſt in hoc aliqua perceptio, ſed ſubitanea; aliquis ſenſus, ſed parvus.

Antequam de caro dicam, pauca præfanda habeo: ſcilicet, morbos ſoporoſos variis quidem nominibus & à Veteribus & à Recentioribus fuiſſe inſignitos; ſed hos ipſos ſibi non ubique conſtare in illorum nominum uſu (exemplo ſit locus *Galeni* proximè ſecuturus paginâ ſequenti not. *d.*): quamobrem operæ pretium fuerit, eadem paulò accuratiùs, & ut paſſim ſumi ſolent, declarare. Si quis naturaliter dormiat, *ſomnus* dicitur. Hic longior, brevior, profundior, leviórve, eſſe poteſt, ſæpiúſque, aut minùs ſæpe, repeti, prout cauſæ fortè prægreſſæ, & conſuetudo, tulerint; neque certis limitibus definiri; quibus etiam, ad hæc, vix opus foret. Sufficit cognoſcere, quòd ſi evidenter modum exceſſerit, morboſus haberi debeat. Hujus autem exceſſûs varii gradus obſervantur. Si quis admodum ſomnolentus continuò ferè dormit, ita tamen ut ſubinde ſponte, & à cauſis externis ſatis facilè, excitetur, túncque, ſaltem quamdiu amicorum colloquiis utitur, vigil maneat, & ſuî compos, *Coma* dicitur. Sin ita, ut hebes, ac omnium ferè immemor, appareat, & frigida pituitoſa cacochymia adſit ſimul, nuncupatur *lethargus;* cujus iterum varii gradus diſtingui poſſunt. At ſi vix unquam ſponte, & à cauſis externis longè difficiliùs excitetur, ſtatímque ferè quidquid agatur, in ſomnum recidat, nec tamen lenta illa frigida cacochymia adſit, vocatur *Carus.* Si nunquam ſponte, & à cauſis externis, etiam validiſſimis, diúque applicatis, non ulteriùs excitetur, quàm ut leviſſima quædam ſenſûs motûſve indicia adſtantibus exhibeat, *parapoplexia* eſt. Si nulla prorſus ejuſmodi indicia, poſt ſimiles cauſas præbuerit, unà cum omnium membrorum paralyſi, *apoplexia.* His præmonitis, rem ipſam aggredior.

Caput κάρη, & per apocopen κάρ, dictum fuit veteribus Græcis: hinc carus ſumitur pro morbo capitis, in quo adeſt gravis ſopor, à quo vix poſſunt ægri excitari. Dum autem validis ſtimulis excitantur, deducunt palpebras per momentum, mox in ſomnum æquè profundum relabuntur. Apoplexiæ ſimilis morbus, & quaſi levior ſpecies, à qua tamen diſtingui debet, quia faciliùs ſanatur, & integre quidem; quòd in apoplexia exquiſita rarò fit; ſi enim evaſerit æger, ſemper ferè aliquam læſionem functionum anima-

Digitized by Google

lium relinquit (vide §. 1018.). Notaverunt *Duretus* (*a*) & *Jacotius* (*b*), quòd reſpiratio facilior nec cum tanto ſtertore ſit, ut in exquiſita apoplexia. Cùm autem exquiſita & fortis apoplexia plerumque fiat ab extravaſatis liquidis in cranio, carus, frequenter ſanabilis, potiùs à diſtentis vaſis majoribus, reliqua minora comprimentibus, videtur fieri. Hinc in ſummo vigore febrium intermittentium ægri quandoque ſoporoſi jacent; & poſt validam ebrietatem idem illud obſervatur; ſic ut quandoque à minùs peritis pro apoplecticis habeantur; vidiſque aliquoties, quòd jactatores ſatis imperiti gloriam tulerint ſanatæ apoplexiæ, dum profundus talis ſomnus largam ciborum, & potûs inprimis, ingurgitationem ſequebatur. *Heers* (*c*) hominem, ab ebrietate jam in quartum diem dormientem, liberavit à perforatione calvariæ, quam jam moliebantur bini Chirurgi, raſo capite, quia credebant apoplecticum eſſe, cùm ſupinus cecidiſſet ebrietatis primo tempore; examinans autem ægri caput, cùm nullum veſtigium læſionis perciperet, pulſus optimus eſſet, reſpiratio liberrima abſque ullo ſtertore foret, audacter negavit apoplecticum eſſe: vulſis myſtacis pilis, evigilabat iratiſſimus homo, & minabatur peſſima Medico, ſi ipſi denuo barbam velleret.

Difficulter etiam diſtinguitur à lethargo, de quo paulò pòſt dicetur: ſaltem videmus, *Galenum* promiſcuè lethargum & carum dixiſſe eumdem morbum (*d*). Ita autem habet: *Quum verò cerebrum ob pituitam tum humectetur, tum refrigeretur, in lethargicis affectionibus, coma erit; quod & ipſum, ſi lubet, carum vocare poteris.* Cùm autem in textu dicatur & carus oriri à cauſis obſtruentibus, ſed faciliùs quàm in apoplexia ſolvendis, & citetur §. 1010. n°. 2. *lit.* *γ*, ubi de cauſa pituitoſa & frigida apoplexiam producente agitur; patet ſatis, quòd morbus ille, qui carus vocatur, eamdem quandoque cauſam agnoſcat ut lethargus (vide §. 1049.).

Fortè poſſet, majoris diſtinctionis gratiâ, cari nomen retineri ad deſignandum profundum ſoporem in febribus acutis, & aliis morbis, ubi copia ſanguinis, nimia ejus rareſactio, aut & inflammatoria ſpiſſitudo adeſt. Lethargus autem vocaretur, ubi à mera glutinoſa & inerti ſanguinis cacochymia profundus talis ſopor produceretur. Simile quid videtur indicaſſe *Ægineta* (*e*), dum de utroque hoc affectu agens, dicit, quòd febris carum præcedat, & quidem vehementior; lethargum verò ſubſequatur. Voluit tamen, eamdem eſſe materiam morboſam in caro ac in lethargo, quem dixit eumdem locum habere ac phrenitidem, cerebrum nempe; ſed materiam penitus oppoſitam. Notum autem eſt, inflammatoriæ & calidæ denſitati ſanguinis opponi lentam & frigidam ejuſdem cacochymiam. Interim tamen addit, quòd carus frequenter ſuperveniat febribus, & cerebri compreſſionibus; adeóque videtur agnoſcere, quòd carus & abſque pituitoſo frigido ſanguinis lentore fiat.

(*a*) In Coac. Hippoc. pag. 99.
(*b*) Holler. Comment. in Coac. Hippoc. pag. 280.
(*c*) Obſerv. Medic. Lib. I. Obſerv. XIX. pag. 178.
(*d*) Comment. 2. in Lib. I. Prædict. Charter. Tom. VIII. pag. 743.
(*e*) Lib. III. Cap. IX. pag. 28. verſâ.

Digitized by Google

Cùm autem à ſimilibus cauſis, ſed levioribus, ortum ducat carus, ac apoplexia, non videtur periculo carere, licèt & ſæpe ſanetur; & hinc videtur *Hippocrates* (*a*) pronunciaſſe; *Sopor* (τὸ καρῶδες) *ubique malum*. Tamen in alio loco (*b*) dubitantis inſtar ponit: *Sopor an ubique malus?* Et meritò, quia non videtur abſolutè ſemper & ubique mali ominis eſſe; quod & confirmavit *Galenus* (*c*), qui teſtatur ſe vidiſſe ægros, qui poſt vigilias, tribus quatuórve diebus protractas, in ſomnum profundum, unde difficulter excitari poterant, delapſi, per integrum nycthemerum dormiverint cum magno levamine. Infantibus autem profundum talem ſomnum per integrum biduum ſuperveniſſe ſæpius obſervavit pulchro cum effectu. Unde ubi poſt vigilias protractas in morbis, aut ſummas defatigationes carus oritur, rarò quid mali portendit, plerumque autem prodeſt: ſi ab ebrietate, quandoque quidem, ſed rariùs, in apoplexiam degenerat; & tantùm ferè, ubi extremæ ingurgitationes præceſſerunt, vel diu ebrioſi vixerunt homines. Ubi autem ab infarctis cerebri vaſis humore minùs meabili, vel diſtentis à copia aut rarefactione ſanguinis, carus oritur, periculo non caret morbus, licèt tamen promptâ & idoneâ medelâ adhibitâ curabilis ſit; imò quandoque ſolâ morâ temporis ſponte cedat, ut ſtatim videbimus.

§. 1046. HINC à caro ſoluto ſanitas, niſi quòd fortè titubatio vacillans capitis aliquamdiu ſuperſit.

Cùm levior cerebri illæſi compreſſio hîc adſit, ablatâ copiâ liquidi diſtendentis vaſa majora, vel conciliatâ debitâ fluiditate ſanguini, difficiliùs per vaſa cerebri tranſeunti, redibunt functiones ad priſtinam integritatem; quod poſt apoplexiam curatam rarò fit, utì paulò antè dictum eſt. Ratio autem, quare apoplexia, paulò gravior, ſemper ferè aliquid mali relinquat, data fuit ad §. 1018. *Sydenhamus* (*d*) epidemicam talem conſtitutionem vidit, inter cujus ſymptomata eminebat carus, ſive ſomnus talis profundus, ad ſeptimanas aliquot quandoque durans, à quo difficillimè excitabantur, mox iterum obdormientes ægri. Interim tamen, ubi moderatâ ſanguinis miſſione, & enematibus injectis nimius febrilis impetus ad debitum moderamen redactus fuerat, omnes ferè evadebant, ſenſim ſoluto morbo: *Verùm convaleſcentibus caput ad dies aliquot debile atque infirmum, nunc versùs hanc partem, nunc illam, nutabat; aliáque aderant ſigna, quæ caput plurima fuiſſe paſſum oſtenderent. At quo paſſu vires reſtituebantur, eo ipſo diſceſſit dictum ſymptoma.* In junioribus autem deliria potiùs aderant in eadem illa conſtitutione epidemica, ſed magìs tranquilla, & nunquam ad immanes illos phreniticorum furores aſcendebant: unde videtur in hoc morbo materies morboſa, cerebrum occupans, vel opprimendo ſopiviſſe actiones ſenſorii communis, ſed minùs quàm in apople-

(*a*) Coac. Prænot. n°. 179. Charter. Tom. VIII. pag. 861.
(*b*) Prædict. Lib. I. Ibidem. pag. 743.
(*c*) Comment. 2. in Lib. I. Prædict. Ibidem.
(*d*) Sect. V. Cap. II. pag. 277. & ſeq.

Digitized by Google

xia ; vel irritando illas turbaſſe quidem, ſed mitiùs quàm in phrenitide ; atque inde denuo confirmatur, carum eſſe leviorem apoplexiam.

§. 1047. CURATIO petenda ex curatione apoplexiæ tradita (1020. ad 1036.).

Omnia, quæ in cura apoplexiæ dicta ſunt, hîc convenire, ex dictis ſatìs patet : verùm cùm non adeo præceps periculum ſit in caro, hinc non ſimul & ſemel applicamus ſumma remedia, ut in apoplexia fieri debet, ubi tantum in mora periculum eſt. Poſt moderatas evacuationes inprimis inſiſtendum eſt illis remediis, quæ impetum & copiam à capite derivant ; ut ſunt clyſmata, epiſpaſtica, balnea pedum ; & inprimis curandum eſt, ut æger quotidie lecto abſtineat, ſaltem ad horas aliquot, erecto corpore in ſedili locatus : vel ſi id vetaret major debilitas, veſtibus indutus ſupra lectum cubet, capite paulùm elatiori (*a*). Diæta interim tenuis ſit, & omnia remedia calefacientia & moventia vitentur. Hac methodo vidit *Sydenhamus*, morbum illum ſenſim evaneſcere ; & meliùs ceſſiſſe ægris, ſi morbus ſic ſuo relinqueretur genio, quàm ſi evacuationem quamcumque violentiorem moliretur illo tempore, dum febris ad juſtum illud moderamen redacta jam foret. De hoc autem febris moderamine videantur illa, quæ ad §. 610, habentur. Interim, mutato ſubinde corporis ſitu, & alutâ molliſſimâ ſuppoſitâ, cavendum eſt, ne gangræna à decubitu fiat, de qua videantur illa, quæ §. 422. *lit.* *t*, habentur.

§. 1048. COMA vigil, coma ſomnolentum, cataphora, videntur tantùm eſſe cari leviores ſpecies (703. ad 710.).

Ex illis quæ ad §. 1045, dicta fuerunt, patet, quòd veteres Medici quandoque eumdem affectum, & coma, & carum, dixerint. Si autem conferantur illa, quæ ad paragraphos hîc citatos habentur, apparebit, carum his morbis omnino affinem eſſe, & tantùm gradu differre.

§. 1049. LETHARGUS autem levior eſt apoplexiæ ſpecies ex cauſa frigida, lenta, aquoſa : unde ex Hiſtoria apoplexiæ ejus cognitio & curatio petenda (1008. ad 1036.).

Oblivio Græcis λήθη dicitur : ἀεργὸς vocatur, qui abſque ullo labore inertem vitam tranſigit ; adeóque lethargus deſignat ſegnem & otioſam oblivionem. Frigidam & inertem pituitam pro cauſa materiali poſuerunt veteres Medici (*b*), quando cerebrum occuparet. Et ſigna diagnoſtica, quæ

(*a*) Sydenham. Sect. V. Cap. II. p. 282. (*b*) Ægineta, Lib. III. Cap. IX. p. 28. verſâ.

dederunt (*a*), hoc confirmant : pallidos enim, tumidos, decolores, partes ſub oculis elevatas habentes, difficulter reſpirantes cum pulſu tardo, deſcripſerunt lethargicos, quæ omnia ſigna talem cacochymiam indicant : adeóque videretur potiùs ad morbos lentos pertinere lethargus. Verùm cùm lethargus ſæpe in apoplexiam ſubitò lethalem deſinat, acutæ phrenitidi quandoque talis ſomnolentia ſuccedat (vide §. 774.), obtinuit unanimi conſenſu ferè apud Medicos veteres lethargum morbis acutis adnumerare. Unde *Celſus* (*b*) de lethargicis agens, oppoſitum quidem hunc morbum phrenitidi dixit, ſed tamen acutum eſſe, &, niſi ſuccurritur, celeriter jugulare monuit : & videtur, oppoſitam illam horum morborum indolem ex ſymptomatum diverſitate potiùs, quàm ex varietate materiæ morboſæ, deduxiſſe. Sic enim habet : *In eo* (Phrenitide) *difficilior ſomnus, prompta ad omnem audaciam mens eſt : in hoc* (lethargo) *marcor, & inexpugnabilis penè dormiendi neceſſitas :* Pariter & *Hippocrates* (*c*), priſcos Medicos lethargum inter morbos acutos numeraſſe, memorat : intra ſeptem dies mori lethargicum, & ſanum evadere, ſi hos effugerit, alibi dixit (*d*). *Aretæus* etiam, & *Cælius Aurelianus*, de hoc morbo egerunt in libris, quos de acutis morbis ſcripſerunt.

Cùm ergo lethargus apoplexiam præcedere ſoleat (vide §. 1010. n°. 2. *lit. v.*), & levior ejus ſpecies ſit, jam de cura hujus morbi actum eſſe patet.

Ad lethargum referri poſſe videtur ſomnus, per plures ſeptimanas, imò & menſes, quandoque durans, à quo nullâ arte potuerunt excitari homines. Plures novi tales caſus fuiſſe, ubi malâ fraude fingebant ſomnum, ut à numeroſiſſimis ſpectatoribus ſtipem corraderent, interim tamen & in Hiſtoria Medica habentur talia, in quibus nulla ratio ſuadet, fraudem ſuſpicari.

Ex terrore ſubito poſt iracundiam homo mediæ ætatis in talem ſomnum incidit, & in noſocomium delatus, per integros binos menſes in eodem ſtatu manſit, tentatis remediis etiam efficaciſſimis. Sequentibus duobus menſibus per intervalla videbatur ſentire & noſcere adſtantes : ſubitò nudum hominem frigidæ aquæ immergebant ; tunc oculos aperuit, ſed non loquebatur. Senſim tamen ad ſe rediit poſtea, & quotidie perrexit ſe meliùs habere (*e*). Commendaverat jam *Celſus* (*f*) aquam frigidam, affuſam corpori, tanquam efficaciſſimum remedium ad lethargicos excitandos. Alius & legitur de profundo tali ſomno & diuturno, caſus, adhuc magìs mirabilis (*g*). Homo ſanus, robuſtus, viginti quinque annorum, abſque ulla cognita cauſa prægreſſa obdormiſcit, & nullo modo per integrum menſem excitari poteſt : tunc ſponte evigilans, veſtes induit, ſolitóſque labores exercet. Poſt biennium circiter in ſimilem ſomnum incidit, & licèt venæſectio, ſcarificationes, cucurbitæ, veſicatoria, applicata fuiſſent, per ſeptemdecim ſeptimanas

(*a*) Hippocrat Coac. Prænot. n°. 140. Charter. Tom. VIII. pag. 859.
Cælius Aurelian. Acut. Morbor. Lib. II. Cap. II. pag. 76.

(*b*) Lib. III. Cap. XX. pag. 158.

(*c*) De Vict. Acut. Charter. Tom. XI. pag. 5.

(*d*) De Morbis, Lib. II. Charter. Tom. VII. pag. 577.

(*e*) Académ. des Sciences 1713. Mém. pag. 419.

(*f*) Lib. III. Cap. XX. pag. 159.

(*g*) Philoſoph. Tranſact. n°. 304. pag. 1727. Abridgem. Tom. V. pag. 353.

in hoc veterno manſit, túncque ſponte evigilavit; nec perſuaderi ſibi paſſus fuit, quòd longam adeo noctem dormiviſſet, niſi poſtquam vidit, meſſim adeſſe maturæ ſegetis, probè memor ſe ſementis tempore obdormiviſſe. Poſt annum elapſum demum recidivam paſſus fuit, & adhuc longiore tempore dormivit. Egregius Medicus, fraudem ſuſpicatus, inter alia tentamina acerrimum ſpiritum ſalis ammoniaci, cum calce viva paratum, non tantùm ſuppoſuit naribus, ſed infudit ad unciæ mediæ quantitatem: dein replevit naſi idem foramen, per quod infuderat igneum illum ſpiritum, pulvere radicum hellebori albi; nec tamen ab acerrimis his evigilavit miſer, licèt ſequenti die naſus inflammatus tumeret maximè. Certum eſt, quòd nemo ſanus ſomnum ſimulare poſſet, ſi acerrimis talibus tentaretur ſtimulis, qui peſſimas convulſiones induxiſſent, niſi omnes ſenſus profundiſſimo tali ſomno fuiſſent ſopiti.

Simul ex his Obſervationibus patuit, quòd in tali ſomno, qui, naturali ſimillimus cæteroquin, ſolâ diuturnitate morboſus dici poterat, remedia etiam validiſſima parum vel nihil profuerint, ſi immerſio ſubita in aquam frigidam excipiatur.

DE

DE MORBIS CHRONICIS.

§. 1050. HACTENUS de morbis principibus acutis internis, & externis: nunc de chronicis agendum. Illi verò, ſi in corpore nati, ortum duxerunt vel ex vitiis liquidorum ſenſim natis, vel ex vitiis relictis à morbis acutis non bene ſanatis.

Optimè *Celſus* (*a*), uti & antea ad §. 565, dictum fuit, definivit morbos longos, *ſub quibus neque ſanitas in propinquo, neque exitium eſt.* Certè morbi hi & frequentiſſimi ſunt, & magna tædia ægris ac Medicis facere ſolent, dum ob pertinaciam cauſæ ſæpe vel omnino non, vel difficillimè, eradicari poſſunt. *Celſus* (*b*) quidem voluit, *magis ignoſcendum eſſe Medico parum proficienti in acutis morbis, quàm in longis. Hic enim breve ſpatium eſt, intra quod, ſi quod auxilium non profuit, æger extinguitur: ibi & deliberationi, & mutationi remediorum, tempus patet; adeo ut rarò, ſi inter initia Medicus acceſſit, obſequens æger ſine illius vitio pereat.* Verùm binas ibi ponit conditiones ad felicem curam morborum chronicorum requiſitas, ut nempe in initio morbi Medicus vocetur, & æger obſequens ſit. Sed latenter ſæpe morbi chronici ſubrepunt, & plerumque altas jam radices fixerunt, antequam Medici opem ægri implorent, cùm ſenſim tantùm functiones corporis lædere ſoleant. Præterea non ſemper obſequentes ægri ſunt, cùm & imminens exitium non terreat, & ipſa curæ longitudo frequenter obſequii tædium pariat. Prudenter hoc monuit *Aretæus* (*c*) dicens: *Longorum morborum labor quidem multus, tempus verò colliquationis longum, & medicatio inſtabilis: vel enim haud ex toto deleti ſunt, vel ex parva offenſa revertuntur morbi: nam laborantes æquo animo ferre uſque ad finem non ſuſtinent: quin etiam ſi æquo animo ſuſtinent, in nimis longa diæta delinquunt.* Si jam ſimul conſideretur, quòd in morbis acutis febris comes lentorem & viſciditatem materiæ morboſæ ſolvat, ſi debito moderamine temperetur ejus impetus (vide §. 609.); ſimúlque diſponat, ut per evacuationes criticas exeat de corpore; quòd ægri, diſcrimine morbi territi, & gravibus ſymptomatibus perculſi, ſatis obſequioſos ſe Medico præbeant; quòd acutus morbus, ipſo fatente *Celſo* (*d*), eò faciliùs curetur, quò vetuſtior eſt (tunc enim ſolet deferveſcere nimius ille acutorum impetus); è contra morbus chronicus morâ reddatur curatu difficilior; ſi,

(*a*) Lib. III. Cap. 1. pag. 111.
(*b*) Ibidem pag. 112.
(*c*) In Proœmio Lib. I. de Cauſis & Signis Morbor. diuturn. pag. 26.
(*d*) In loco modo citato.

inquam, omnia hæc ponderentur, patebit, majorem difficultatem in morbis chronicis curandis eſſe quàm in acutis. Certè periti Medici plùs ſperant in curanda peripneumonia, periculoſiſſimo quamvis & acutiſſimo morbo, quàm in phthiſi: ſæpius ſanantur phrenitici quàm maniaci. Inflammatio hepatis toties ſanatur, ſed ſcirrhoſa ejuſdem viſceris infarctio vix unquam. Idem & patebit percurrendo morbos acutos & chronicos aliarum corporis partium. Unde meritò ſtatuitur, *quòd longus morbus cùm penitus inſedit, quòd ad difficultatem pertinet, acuto par eſt* (*a*) non tantùm, ſed longè difficiliùs eradicari poſſit. Sequitur jam, ut conſiderentur generalia illa, quæ de origine morborum chronicorum cognita habentur. Verùm tantùm hîc dicitur de cauſis illis, quæ in corpore natæ morbis chronicis originem dederunt. Sunt enim & aliæ cauſæ, applicatæ corpori, non præexiſtentes in corpore; quæ difficillimis morbis chronicis producendis ſunt quàm aptiſſimæ. Compreſſio imprudens capitis in recens natis, vel & junioribus, perpetuæ ſtultitiæ, & convulſionibus, toties dedit originem. Collaris nimia adſtrictio narium hæmorrhagiam frequentem & cephalæam diuturnam produxit, quod vidi. Plurima mala à conſtrictione ſola abdominis per thoraces rigidos in ſequiori ſexu obſervavit celeberrimus *Winſlow* (*b*). A lapſu, gravi contuſione, ſimilibúſve cauſis, loco motis vertebris, immedicabiles paralyſes, aſthmata, &c; toties producta fuerunt. Dum epidemicæ quartanæ graſſantur, ſaniſſimi homines ſæpe corripiuntur tali morbo, per plures menſes durante, abſque eo quòd ullum vitium antea in corpore obſervatum fuerit, vel ullus error in ſex rebus non naturalibus commiſſus ſit, cui origo hujus morbi ullâ ſpecie tribui poſſit, utì poſtea in capitulo de morbis epidemicis pluribus dicetur. Verùm cùm de his omnibus antea actum ſit, dum de vulneribus, contuſionibus, obſtructione, &c; tractabatur; & de morbis epidemicis poſtea dicetur; hîc loci tantùm agendum erit de illis cauſis, quæ ſenſim natæ in corpore morbos chronicos producunt.

Bini autem generales fontes harum cauſarum ſunt: vel enim lentè ſubrepunt vitia, ſenſim in liquidis nata (ſubitaneæ enim liquidorum degenerationes morbos acutos producunt, vel illos ab epidemico miaſmate natos brevì ſequuntur); vel poſt morbos acutos, non ex integro ſanatos, ſuperſunt variæ degenerationes humorum. Fortè mirum videbitur, quòd nulla hîc fiat ſolidarum partium mentio, quatenus ab illarum degeneratione chronici morbi produci poſſent. Verùm conſiderandum eſt, quòd hîc agatur de morbis longis, & quòd ſolidarum partium morbi nunquam diu perſiſtere poſſint, quin ſequantur morboſæ degenerationes fluidorum. In ſolidis partibus enim vel peccat nimia laxitas, vel nimia rigiditas, vel adeſt ſoluta unio partium cohærentium. Sed nimia laxitas ſolidarum partium ſpontaneam corruptionem fluidorum producit (vide §. 26-54.), de qua ſequenti paragrapho ad numerum tertium dicetur. Nimia rigiditas vaſorum vel omnem motum ſuffocat, vel, nimis forti reactione vaſorum in liquida contenta, fluidiſſima expellit; reli-

(*a*) Ibidem.
(*b*) Academ. des Sciences 1741. Mem. pag. 234, &c.

Digitized by Google

qua condenſat, adeóque morboſam diatheſin liquidis noſtris conciliat; de qua ad ſecundum numerum ſequentis paragraphi dicetur. Soluta autem unio partium ſolidarum, antea cohærentium, effuſionem humorum, & ſpontaneam degenerationem effuſorum, pro ſuo effectu habet. Hinc patet ratio, quare generalis illa diviſio cauſarum morborum chronicorum ſufficiat. De ſingulis his jam ſeorſim agendum erit.

§. 1051. VITIA liquidorum ſenſim nata oriuntur: 1. Ex ingeſtis; aere, cibo, potu, condimentò, medicamento, veneno, tam alienis, ut noſtris humoribus ſimilia non ſint, tam validis, ut vi noſtrorum viſcerum & humorum nobis aſſimilari non poſſint. Eáque ſunt α. *Acor* (60. ad 69.). β. *Auſterum*, ex acore & terreſtri plurimo unitis, ut à fructibus immaturis, vel adſtringentibus, ſuccis, vinis, & ſimilibus; quæ liquores coagulant, vaſcula conſtringunt, hinc obſtructiones duras pariunt (31. 36. 40. 50. 51. 113. N°. 1. 117.). Sanatur diluentibus, alcalicis fixis, ſaponaceis alcalicis, diu, prudenter uſurpatis. γ. *Acre pingue aromaticum*, ex cibis, potibus, condimentis, calidis odore, ſapore; hæc calorem, attritum, læſionem minimorum vaſculorum, dolores calidos, attenuationem liquorum, horum putrefactiones, extravaſationes, & ſimilia multa producunt: curantur aquoſis, farinoſis, gelatinoſis, acidis. δ. *Pingue iners*, à nimio uſu pinguium; ex animalibus terreſtribus, piſcibus, vegetabilibus oleoſis; hinc obſtructio (117.), ranciditas bilioſa, inflammatio, corroſio, putrefactio peſſima (82. 526.). Curatur diluente, ſaponaceo, acido. ε. *Salſedo muriatica*, ex ſale, ſalitíſve; vaſcula deſtruit, liquida ſolvit, acria reddit illa; hinc ἀτροφίαν, ſolutiones vaſorum, extravaſationes liquorum, non citò putreſcentium, ſed maculas producentium. Tollitur aquâ, acidis, lixivio calcis vivæ. ζ. *Alcali* (76. ad 91.) η. *Glutinoſum* (69. ad 76.). 2. A viribus noſtris nimiis in ingeſta (50. ad 58. 92. ad 106.). 3. A ſpontaneis noſtrorum humorum vitioſis permutationibus (58. ad 91.).

Sanitas habet latitudinem quamdam (vide §. 1.); & in hac latitudine admittit parvas mutationes, quæ à perfecta & ſtrictè dicenda ſanitate recedunt quidem, interim tamen nondum turbant multùm functiones. Unde *Galenus* (vide §. 1.) dixit: *Non enim abſoluta ipſa eſt, nec indiviſibilis ſimul, quæ eſt & dicitur ſanitas, verùm etiam quæ ab hac deficit, modò adhuc uſibus noſtris non ſit inepta.* Poſſunt ergo ſenſim humores noſtri à conditionibus illis, quas in perfecta ſanitate habent, recedere; & tamen, dum ſic incipiunt de-

Digitized by Google

generare, nondum ſenſibiliter functiones lædere. Verùm dum pergit ille receſſus à ſanitatis legibus, vel augetur copia humorum degenerantium, tunc læſio functionum manifeſta fit, & dicitur morbus. Unde de diæta ſanorum agens *Hippocrates* (*a*) dicit: *Nam etſi à cæteris non multùm deficiunt, temporis tamen ſpatio corpus ab exceſſu ſuperari, & in morbum incidere neceſſe eſt.* Paulò poſt addit ſequentia: *Neque enim morbi derepente hominibus accidunt, ſed paulatim collecti, confertim ſe produnt.* Quod inprimis de morbis chronicis, ſenſim ſubrepenti humorum degenerationi originem ſuam debentibus, intelligendum videtur. Conſiderandæ jam ſunt cauſæ præcipuæ, à quibus illa vitia in liquidis noſtris ſenſim naſcuntur.

1. In Phyſiologicis demonſtratur, ingeſta ſucceſſivè per actiones conſpirantes viſcerum, vaſorum, & ſanorum humorum, in corpore mutari ita, ut fiant partes noſtri corporis ſolidæ & fluidæ; ſicque reſtituantur quotidie illa, quæ per ipſius ſanitatis actiones pereunt de corpore. Verùm, utì antea ad §. 25, dictum fuit, requiritur ad hanc rem, ut ingeſta ſint talis indolis, ut poſſint per vires mutantes noſtri corporis ſuperari, & noſtram induere naturam. Certa autem experimenta docent non omnia ingeſta æquè facilè ſuperari à viribus permutantibus noſtri coporis; imò & quædam diu moveri per vaſa cum humoribus noſtris, antequam propriam indolem deponant, & noſtris liquidis ſolidíſque omnino aſſimilentur. Qui allio quotidie in cibis utuntur, toto corpore ingratum allii odorem ſpirant; leporis, braſſicæ foliis per aliquot dies nutriti, carnes ingratum admodum ſaporem, & odorem, acquirunt. Rubia tinctorum, animalium cibis permiſta, non tantùm interiorem ventriculi & inteſtinorum ſuperficiem infecit ſuo colore, ſed & ſolidiſſima oſſa rubedine conſpicuâ tinxit, retinens adhuc ſuam indolem, dum jam adhæreret unita ſolidis animalis partibus. Sed & obſervatum fuit, hæc animalia languere, dum utebantur rubiâ, quæ adeo pertinaciter viribus aſſimilantibus reſiſtebat (*a*). Patet ergo ferax ſatis morborum chronicorum origo à ſola ingeſtorum tali indole, ut admodum diſſimilia ſint humoribus noſtris, & nimis reſiſtant viribus permutantibus noſtri corporis. Sed & ſimul apparet ratio, quare debiliores homines à pluribus ingeſtis lædantur & langueant, quæ à robuſtis, & exercitatam vitam degentibus, ſuperantur ſatis commodè; & cur debilibus conveniant talia nutrimenta, quæ, antequam ingerantur, jam poſſident dotes ſimiles humoribus noſtris ſanis, utì explicatum fuit ad §. 28. Simul & inde intelligitur, quòd in robuſtis & exercitatis hominibus morbi chronici plerumque tantùm oriantur ex vitiis relictis à morbis acutis non bene ſanatis. In debilibus verò, & otioſam vitam degentibus, chronica mala oriuntur ex vitiis liquidorum, ſenſim natis, ob minùs perfectam aſſimilationem ingeſtorum.

Aerem liquidis noſtris inhærere, plurimis conſtat experimentis (de quibus vide §. 647.) ſed ſic unitum aliis particulis, ut non ſit elaſticus; & peſſima mala fieri poſſe, ſi priſtinam elaſticitatem denuo acquirat aer in liquidis hæ-

(*a*) De victûs ratione Sanor. Lib. I. Cap. 11. Charter. Tom. VI. pag. 449.

(*b*) Medical Eſſays Tom V. part. 2. pag. 930. Acad, Royale de Sciences l'an 1739.

rens. Verùm demonſtravit celeberrimus *Hales* (*a*), notabilem partem ſubſtantiæ animalium & vegetabilium conſtitui ab aere tali fixato, non elaſtico; illúmque aerem ſic per plurimos annos manere in ſolidis vegetabilium & animalium partibus; & denuo amiſſam elaſticitatem acquirere, dum per ignem ſolvuntur nexus, quibus cohærebat ſolidis. Vires ergo permutantes ingeſta in animalibus habent hanc efficaciam, ut aerem reddant non elaſticum, miſceant intimè fluidis, uniántque ſolidis partibus nexu adeo durabili. An fortè in morbis languidis moleſtæ illæ flatulentiæ adeo frequentes ſunt, quòd à debili vi aſſimilante non ſatis ſubactus & mutatus ſit aer ingeſtus? Verùm innumera per aerem diſperſa fluctuant, quæ unà cum aere corpus ingreſſa ſanitatem turbare poſſunt (vide §. 605. n°. 4.). Sic paludoſa & depreſſa loca habitantes ſcorbuto peſſimè ſolent affici: & alii morbi endemici à ſimili cauſa oriuntur frequenter; de qua re adhuc plura dicenda erunt §. 1408, ubi de morbis epidemicis agetur

Verùm & ciborum major tenacitas, quàm ut à viribus permutantibus corporis ſuperari poſſit, frequens morborum chronicorum cauſa eſt. Dum teneris infantibus duriores cibi ingeruntur, vel & lenta farinoſa fercula; tumet abdomen & indureſcit, reliquum corpus lento maraſmo extenuatur. Ob eamdem cauſam & in obſeſſis urbibus languent homines miſerrimè, dum ex annonæ penuria minùs congruis alimentis uti coguntur (vide §. 25. n°. 1.). Idem & de potu verum eſt, etiam ſalubris aquæ, ſi majori copiâ ingurgitetur ſimul & ſemel, à ſiticuloſo, & laboribus validis feſſo, vel etiam à febre æſtuante homine. Niſi enim vires tam validæ fuerint, ut movere poſſint ingentem aquæ potæ copiam, & per cutis ſpiracula, aut urinæ vias, educere, incipiunt brevì tumere, & in hydropem incidunt, homines à ſola hac cauſa. *Piſo* (*b*) vidit adoleſcentem, qui in febre tertiana intemperantiùs aquam biberat, ſub ejus declinationem in aſcitem incidiſſe: idémque monet ruſtico contigiſſe, qui meſſis tempore, à labore æſtuans, immodico aquæ potui indulſerat. Hinc belli duces prudenter poſitâ cuſtodiâ cavent, ne laſſi à longo itinere milites affatim hauriant aquas ſiticuloſi. Obſervatum autem fuit longè magìs in tali caſu nocere aquas ſtagnantes, quàm exercita curſu flumina: & hoc pariter monuit *Hippocrates* (*c*), dum hydropem univerſalem à tali cauſa naſci docet: *Quum quis per æſtatis tempus ex longo viæ itinere in aquam pluviam & ſtatariam inciderit, eámque avidè copioſam biberit. Si igitur carnes aquam ebiberint & in ſe continuerint, nuſquam autem ſeceſſus fiant, hæc contingunt.* Notum eſt, toties chloroſin, & ſummum languorem, fluorem album, uteri hæmorrhagias, fieri mulieribus, dum potibus aquoſis tepidis abutuntur. Condimenta acriora, diu & multùm uſurpata, pariter huc ſpectant; quatenus ſenſim acrimoniam humorum producere poſſunt talem, ut inde morbi chronici difficiles fiant; utì patet in ſcorbuto muriatico, affligente illos, qui ſalſamentis vel delectantur nimiùm, vel eduliorum aliorum penuriâ illis

(*a*) Vegetable ſtatiks paſſim.
(*b*) Obſerv. & Conſil. de morbis à ſeroſa colluvie, Sect. IV. Cap. III. pag. 333.
(*c*) De internis Affectionibus, Cap. XXVIII, Charter. Tom. VII. pag. 658.

Digitized by Google

uti coguntur; uti in longinquis navigationibus toties contingit, præſertim ſi & aquæ ſimul adſit inopia.

Medicamenta autem cùm, teſte *Hippocrate* (vide §. 5.), ſint omnia, quæ præſentem ſtatum dimovent, vehementiora autem omnia immutant, majorem adhuc degenerationem liquidis inducere poſſunt, & languidos morbos producere. Videmus hoc toties in illis hominibus, qui commodâ ſatis ſanitate fruentes de præcavendis morbis futuris ſemper ſunt ſoliciti, & invitis ſæpe Medicis extorquent remedia, vel proprio conſilio ſemper quid conantur mutare in corpore, & *in ſecunda valetudine adverſa præſidia conſumunt* (*a*). Prudentes Medici piâ fraude ſimilibus hominibus præſcribunt talia, magno virium encomio, quæ corpus minimè turbare poſſunt. Verùm ſi, his non contenti, frequenti venæſectione, purgantibus, vomitoriis, abutuntur, ſanitatem deſtruunt, & in chronicos morbos, difficillimè curabiles, incidunt, vel ob ſolas vires debilitatas, *cùm omnibus morbis obnoxia maximè infirmitas ſit;* uti optimè monuit *Celſus* (*b*), purgantium medicamentorum nimis frequentem uſum damnans. Notum eſt epitaphium Itali, qui præmaturâ morte ſimilis imprudentiæ pœnas dederat:

Stava ben, ma per ſtar meglio, ſtoqui.

Venena autem longè adhuc pejores morbos relinquunt; & plerumque penitus inſuperabiles. Antea ad §. 586. *lit.* α. dictum fuit de puella, quæ ab arſenico aſſumpto per integrum triennium vixit morboſa. Venefici ſic temperare noverunt deleteria hæc pharmaca, ut lento conficiantur morbo miſeri, quibus hæc propinata fuerunt: quorum ſcelerum exempla ſatis numeroſa apud Hiſtoricos habentur. Argenti vivi, per ignem agitati, vapores illos, qui deaurandis metallis victum quærunt, miſerrimos reddunt, dum totâ vitâ tremuli omnibus membris manent; quandoque & epilepticos inde factos fuiſſe novi. Plumbi fuſi halitus, calces plumbi quæcumque corpori ingeſtæ, colicam pictonum dictam, & poſtea peſſimam paralyſin, toties producunt. Omnia enim hæc à viribus corporis noſtri domari nequeunt, & lentam, ſed ſæpe certam, perniciem faciunt.

Jam conſiderandæ ſunt præcipuæ claſſes degenerationum in liquidis noſtris; quæ ſenſim natæ morbos chronicos producere valent.

α. ACOR. De hac acrimonia, cauſis unde naſci ſolet, morbis qui inde fiunt, dictum fuit ad numeros hîc citatos.

β. AUSTERUM. Ubi numeris hîc citatis de roboranda nimia flacciditate ſolidarum partium noſtri corporis agebatur, conſtitit, quòd, aucto fibrarum robore, vaſorum cava his arctentur, & liquida coagulentur; vel ſaltem partium, fluida noſtra conſtituentium, cohæſio inter ſe augeatur; unde pulchrum adeo effectum habent, ubi nimis ſoluti ſunt humores, & nimis facilè cedunt liquidis impulſis vaſa corporis noſtri. Verùm ubi hæc vel diutius uſurpantur, quàm par eſt, in morborum ſimilium cura, vel imprudentes adhibentur corpori cæteroquin ſano, obſtructiones peſſimæ, & vix curabiles,

(*a*) Celſus Lib. I. Cap. I. pag. 21. (*b*) Ibidem, Cap. III. pag. 31.

Digitized by Google

fiunt, quia binæ validiſſimæ obſtructionum cauſæ concurrunt; nempe vaſorum anguſtatio, & adunatio molecularum, quæ humores noſtros conſtituunt (vide §. 108.). Dum in collyriis vitriolum, alumen, & ſimilia, imprudenter oculis applicantur, teneræ & pellucidæ corneæ vaſa ſic corrugantur, humores ita coagulantur, ut calloſæ opacæ maculæ totâ vitâ ſæpe maneant, nullâ poſtea arte ſolubiles. Dum ruſticorum pueri immaturis fructibus abutuntur, tumido abdomine, infarctis viſceribus, glandularum indurationibus, ſcabiei quadam ſpecie, toties pœnas luunt. Verum quidem eſt, quòd auſtera hæc in ventriculum & inteſtina agant primò & efficaciſſimè, & conſtringendo venarum abſorbentium oſcula ſibi ipſis viam præcludere videantur, ne facilè ſanguinem inficere poſſint: ſed & ab hoc effectu ſolo magna mala produci poterunt, dum tunicæ internæ ventriculi & inteſtinorum extrema vaſcula ſic contrahuntur, ut arteriæ nihil emittere, venæ nihil admittere, poſſint: turbatur enim inde tota chylopoieſis. Verùm ubi illa auſtera aſſumpta, vel à potu, vel à liquidis in inteſtina delatis, diluuntur multùm, ingrediuntur ſic diluta, per vaſa lactea, & glandulas meſenterii peſſimè obſtruunt; vel & à venis meſentericis delata per venam portarum ad hepar, & ibi ſimilia mala producunt: hinc præcipuè abdominalium viſcerum morbi chronici ab hac cauſa fieri ſolent. Peſſima mala fieri ab uſu vini auſteri ex uvis non ſatis maturis preſſi, quotidiana obſervata docent; & fortè inde ſæpe fiunt *contracturæ* dictæ, in Auſtria ſatìs frequentes, dum ligamenta, quibus oſſa articulata nectuntur, obrigeſcunt. Similem effectum coagulandi liquida, & contrahendi ſolida, habent & ſpiritus fermentatione parati, quibus abutentes homines chronicis ſolent perire morbis, ſcirrhosâ induratione omnia ferè viſcera obſidente, uti antea ad §. 28. n°. 4. dictum fuit.

Proſunt hîc diluentia, quatenus omnem acrimoniam enervant ſimplici interpoſitione aquâ; & ſimul quatenus nimiam rigiditatem partium ſolidaræ tollunt (vide §. 35.) Verùm liquidorum coagulum, ab auſteris productum, ſola aqua ſolvere vix valet; hinc adduntur alcalica fixa, quæ ab acido concreta attenuant & reſolvunt. Cùm autem & alcalina acrimonia metuenda ſit (vide §. 86.), hinc prudenter, & parcâ copiâ ſimul, copioſâ aquâ diluta, propinantur, & repetito uſu horum ſalium compenſatur parca illorum doſis, quæ adhibetur. In aquis quibuſdam medicatis moderata talis copia ſalis alcalini adeſt; hinc in his morbis pulchrum uſum habent: tales ſunt aquæ *Selteranæ*, *Antonianæ*, *Wildungenſes*, *Buchenſes*, & in diverſis regionibus ſimiles aliæ, quæ in morbis plurimis chronicis magno cum fructu adhibentur.

Non minùs tutum quàm efficax remedium etiam præbet ſapo ex alcali fixo cum oleo puro preſſo quocumque paratus, qui vim ſolventem ſalis alcalini retinet, omne acidum domat, & ſimul ob oleum huic ſali unitum, non nocet acrimoniâ. Ferri enim poſſe à corpore humano magnam hujus ſaponis copiam abſque noxa, docuit uſus Lithontriptici Anglicani; de quo poſtea in capitulo *de calculo* dicetur. Junioribus ab acido laborantibus, & coagulato lacte inteſtina infarcta habentibus, pulchre prodeſt ſaponis uſus; dum ſales alcalini, inprimis ſi majori copiâ adhiberentur, tenella horum viſcera læderent.

Digitized by Google

γ. ACRE PINGUE AROMATICUM. Aromata ſapore calido & odore fragranti cognoſcuntur; & licèt diverſa ſit in variis acrimoniæ aromaticæ intenſitas, omnia tamen acria ſunt plùs minúſve. Verùm obſervatur, quòd illud ſapidum & odorum oleo inviſcatum hæreat, quibus vinculis liberum ſi fuerit, brevì in auras avolat; hinc pinguia vocantur aromata. Sic tota cinnamomi fragrantia in ejus oleo ſtillatitio hæret: in maci & nuce moſchata, idem obtinet non tantùm, verùm & hæc contrita, & prælo preſſa, magnam copiam olei ſudant, quod frigefactum butyri conſiſtentiam habet, & in officinis Medicis ubique reperitur. In radicæ imperatoriæ diſciſſa nudo etiam oculo diſtinguuntur folliculi, oleo tali aromatico pleni; quod idem etiam in pluribus ſeminibus aromaticis obtinet. Ob hanc cauſam ſtimulus, corpori ab aromatibus conciliatus, pertinaciùs hæret oleosâ tenacitate, & longè plùs calefacit. Notum eſt, omnia hæc cibis miſceri, & condimentorum titulo divitum menſis adhiberi, ut ultra ſatietatem cum oblectamento cibos ingerere poſſint. Ex iiſdem & ſpiritus aromatici & tincturæ parari ſolent, quas ſaccharo edulcoratas ultimæ menſæ apponere ſolent; ut nempe gravatus ingeſtorum copiâ ventriculus citiùs & feliciùs ſe hoc onere liberare queat. Faciliùs hæc feruntur ab illis, qui inter fercula ſolo aquæ potu ſitim ſedant: verùm & illi, qui vinis etiam generoſis indulgent, ab his non abſtinent, credentes ad digeſtionem ciborum hæc utiliſſima eſſe, imò ferè neceſſaria poſt lautas epulas. Sic ignes ignibus addunt, & ſæpe calidiſſimæ febres ab horum imprudenti uſu excitantur; uti antea ad §. 586 *lit.* ε. dictum fuit. Verùm aucto motu humorum per ſtimulos hos aromaticos (vide §. 99.) calore majore excitato in corpore, acrimoniâ ſimul natâ in humoribus, dolores fiunt cum caloris ſenſu in ventriculo ſæpe, frequenter & moleſtiſſimæ cephalalgiæ ſequuntur, vaſa rumpuntur; unde profuſæ narium hæmorrhagiæ, hæmoptoe, hæmorrhoidum cum valido dolore fluxus, apoplexiæ, vel ſubitò lethales, vel & in diuturnam paralyſin deſinentes. Sed ab humoribus extravaſatis, vel & putredine inductâ per nimium calorem (vide §. 84. n°. 5.), plurima & difficillima mala naſci poſſe, etiam chronica, patuit ex illis, quæ ad §. 85. 86. & 100, dicta fuerunt. Et poſtea ad §. 1491, patebit, dolentiſſimum & longum ſimul morbum, rheumatiſmum nempe, accidere illis, qui temperiem ſanguineam, labe acri infectam habent. Alliorum, ceparum, piperis, ſinapi, raphani ruſticani, & ſimilium, immodicus in condimentis uſus non abſque ratione hunc morbum quandoque feciſſe creditur.

Quænam autem medela requiratur ad corrigendam hanc acrimoniam, dictum fuit ad §. 605 n°. 8.

δ. PINGUE INERS. Lauto victu, unà cum otio, pingueſcere animalia, quotidianis experimentis conſtat; & quidem eò uſque, ut tandem propriâ pinguedine quaſi ſepulta ſuffocentur. Quanta autem mala fieri poſſint à ſola pinguedine accumulata, comprimente vaſa & viſcera vicina, explicatum fuit ad §. 1010. n°. 1. Simul autem tunc dictum fuit; pingue illud oleum ſic latere poſſe in multis vegetabilibus, ut nemo facilè crederet, tantam illius copiam adeſſe; quod oleum per chylopoieſin inde extricatur, & obeſitatem magnam facere

facere poteſt. Si ergo talia ſumantur alimenta, in quibus opimum illud pingue abundat, tunc & tantò major obeſitas fiet. Verùm hæc pinguedo ſano in homine blanda eſt, & ſolâ mole moleſtiam parit; inprimis ſi non per totum corporis habitum, ſed in quibuſdam tantùm locis accumuletur: talem caſum vidit celeberrimus *Boerhaavius* (vide §. 75.), ubi tumor pinguis, ſex libras pendens, in cavo pectoris ſenſim excreſcens, poſt ſummas & vix tolerandas miſerias nobilem ægrum ſuffocavit. Verùm ubi illud pingue per febrim ſolvitur, attenuatur, ſanguini miſcetur, tunc peſſimam acrimoniam rancidam acquirit, & periculoſam admodum vaſorum plenitudinem producit; uti pluribus dictum fuit ad §. 693; ſimúlque ſubitam putredinem facit. Quænam autem remedia requirantur in tali caſu, eodem loco dictum fuit. Verùm hæc omnia obtinent, ubi ſubitò ſoluta pinguedo humoribus circulantibus miſcetur: poteſt autem & nocere, dum ſolâ mole vicina vaſa & viſcera premit; & tunc conducit illam nimiam obeſitatem minuere; quod obtineri poteſt, ſi fiant omnia oppoſita illis cauſis, quæ in ſanis hominibus pinguedinem accumulare obſervantur, quæ collegit *Celſus* (*a*) dicens: *Implet autem corpus modica exercitatio, frequentior quies, unctio, & , ſi poſt prandium eſt, balneum, contracta alvus, modicum frigus hieme, ſomnus plenus & non multùm nimis longus, molle cubile, animi ſecuritas, aſſumpta per cibos & potiones, maximè dulcia & pinguia, frequentior cibus, & quantùm pleniſſimè poteſt digerere.* Paulò poſt ad extenuandum corpus laudat his contraria. Optima methodus eſt, ſubducere ſenſim de corpore illud quod abundat, ſimúlque robur addere partibus à nimia impletione diſtractis, & poſt depletionem penitus flaccidis. Corporis exercitia utrique huic ſcopo inſerviunt quàm pulcherrimè; nam & diſſlant illud pingue de corpore, & ſimul robur partium ſolidarum augent (vide §. 28. n°. 2.). Unde obeſos equos videmus ſolis laboribus macilentos reddi, licèt bono & copioſo pabulo nutriantur: ita & duris laboribus quotidianis victum ſibi comparantes homines pingueſcunt nunquam. Interim tamen & hic prudentiâ opus eſt: obeſos enim homines, valida corporis exercitia ſubitò non ſine periculo obire poſſe, certum eſt: fuſa enim per calorem corporis à motu auctum, pinguedo periculoſam plenitudinem vaſorum facere poſſet, & oleoſâ immeabilitate vaſa minima in cerebro & pulmone obſtruere; unde toties ſubita mors ſecuta fuit; quod & in equis pinguibus, validiſſimo curſu exercitatis ſubitò, poſt longam in ſtabulis quietem, obſervaverunt equiſones.

Præſtat hinc priùs per purganria leniora, ſed ſæpius repetita, minuere molem, quâ gravantur obeſa hæc corpora; & dein motu muſculari, gradatim aucto, uti; ſic enim ſenſim & tutò minuetur nimia obeſitas. Dum enim operarii validè corpus movent, urina exit rubicunda, induſia pingui tinguntur ſudore. Demonſtraverunt Chemici urinæ rubedinem ab oleo admiſto inprimis pendere, adeóque patet, quòd per corporis motum expellatur de cor-

(*a*) Lib. I. Cap. III. pag. 28.

pore illud pingue. Unde *Galenus* (*a*) aſſiduam ventris dejectionem, exercitationem celerem, frictionem modicam, cibos qui, ſaturant quidem, parum tamen afferunt nutrimenti, laudavit tanquam ſumma remedia ad minuendam obeſitatem nimiam. Inde & intelligimus, quare *Hippocrates* (*b*) commendaverit craſſis hominibus, qui tenues fieri cupiebant, obſonia pinguia, ut nempè à pauciſſimis ſaturarentur. Paucitatem enim alimentorum in alio loco commendat (*c*): *Quibuſcumque morbis ſiccitas conducit, ſemel in die cibum capere confert; & cibus & potus pauciores, quàm ut repleantur, inſumere; eóſque laboribus & deambulatione conficere, & quàm minimùm dormire.* Solicitas curas & vigilias macilentiam inducere, obſervatur (*d*): verùm hæc alia mala inducunt; hinc prioribus utendum potiùs.

Præterea obſervamus homines quoſdam, qui ſemper macilenti manent, licèt copioſo & lauto fruantur victu: in his acrior urina, ſubfœtida, & ex flavo virideſcens obſervatur; color totius corporis ſubflaveſcens apparet: verùm hæc ſigna ſunt temperiei bilioſæ dictæ, in qua bilis & copioſa, & acris, adeſt. Unde profuit obeſis, unà cum modò laudatis, ſi ſumant amara illa, *abſinthium*, *centaurium minus*, *gentianæ radicem*, & ſimilia, quæ tantum uſum habent in illis morbis, ubi bilis vel iners nimis eſt, vel copiâ deficit. Monuit hoc etiam *Galenus* (*e*) de cura obeſitatis agens: *Calidior ſicciórque temperies exile corpus reddit: ergo talis tibi facienda eſt craſſi corporis temperies, ſi ad ſymmetriam rediturum ſit.* Laudat autem ad hunc ſcopum obtinendum ſimilia remedia: *Rutæ ſylveſtris corymbos & ſemina*, *ariſtolochiam rotundam*, *centaurium minus*, *gentianam*, *&c.* Tantam autem efficaciam in his remediis obſervavit, ut moneat, quoſdam periiſſe, qui graciles jam vel mediocris habitudinis cùm eſſent, his remediis imprudenter utebantur ad morbos articulares ſanandos; ad quorum curam ſimilia laudari ſolent, uti poſtea in capitulo *de Podagra* dicetur.

Licèt autem evacuantia plenis illis corporibus ſemper conducere videantur; videmus tamen apud veteres Medicos non laudari ſanguinis miſſionem ad minuendam obeſitatem. Dictum fuit ad §. 1010. n°. 1, vaſa ſanguinea in obeſis anguſta ſatis inveniri; unde non ſemper in his ſanguis abundat. Requiritur quidem venæſectio quandoque ad cavenda illa mala, quæ nimiam obeſitatem ſequi vel comitari ſolent; uti etiam, dum illud pingue calore corporis, motu ſubito, vel febre, ſolutum, venas denuo ingreditur, & periculoſam maximè vaſorum plenitudinem facit. Cæterùm ſanguinis miſſiones repetitæ potiùs, corpus ad obeſitatem diſponunt; uti antea ad §. 106. 7. dictum fuit.

6. SALSEDO MURIATICA. Salem marinum, ſive in condimentis aſſumptum, ſive carnibus piſcibúſve aut oleribus pro conſervatione additum, poſſe admiſceri humoribus noſtris, illíſque pertinaciter adhærere, paulò antè dictum

(*a*) De ſanitate tuenda Lib. VI. Cap. VIII. Charter Tom. VI. pag. 175.

(*b*) De ſalubri victûs ratione ibidem pag. 227.

(*c*) De Affectionibus Cap. XII. Charter. Tom. VII. pag. 632.

(*d*) Celſus Lib. I. Cap. III. pag. 28.

(*e*) Method. Medend. Lib. XIV. Cap. XV. Charter. Tom. X. pag. 335.

Digitized by Google

fuit eâdem hac paragrapho. Verùm dum liquida noſtra, ob ſalem muriaticum admiſtum, acriora reddita, per minima vaſa moventur, hæc facilè eroduntur, & fiunt extravaſationes fluidorum: at cùm ſales muriatici omni putredini reſiſtant, hinc non facilè putreſcunt liquida extravaſata, ſed cute integrâ maculas cæruleas producunt; utì poſtea in capitulo *de Scorbuto* dicetur. Cùm autem ad reſtitutionem illorum, quæ quotidie per ipſam ſanitatem pereunt de corpore, requiratur blanda humorum noſtrorum indoles (*a*); inde fit ἀτροφία, ubi humores noſtri acrimoniâ muriaticâ ſcatent. Videantur & illa quæ ad §. 605. n°. 7. de hac acrimonia emendanda habentur.

ζ. ALCALI. De hac acrimonia peculiari capitulo actum fuit ad numeros hîc citatos.

η. GLUTINOSUM. Et de hoc liquidorum noſtrorum vitio pariter dictum fuit.

2. Ingeſta alimenta mutantur à viribus noſtri corporis, ita ut propriâ ſuâ indole depoſitâ, acquirant dotes ſimiles noſtris liquidis & ſolidis. Verùm Phyſiologia docet, illam mutationem fieri, dum liquidis noſtris copioſis miſcetur parva pars ingeſtorum, & dein ſimul cum his per vaſa noſtra & viſcera movetur diu. Actio autem vaſorum noſtrorum in liquida contenta pendet à vaſorum contractione, per quam premunt & condenſant humores. Chylus enim & lac, ex ingeſtis cibis & potibus parata, minorem denſitatem habent quàm ſanguis & ſanguinis ſerum. Si ergo vaſa nimis fortia condenſant humores contentos nimis, tunc & fluidiſſima exprimuntur, & reſiduum minùs meabile fit; adeóque aptiſſimum redditur, ut circa ultimas vaſorum anguſtias hærere incipiat, & pertinaces obſtructiones faciat, dum ſimul ridiga vaſa ſuæ dilatationi reſiſtunt. Qualia autem mala inde naſci poſſint, §. 52, & ſequentibus explicatum fuit. Sufficit hîc notaſſe, quòd & polypoſæ concretionis in ſanguine origo huic cauſæ meritò adſcribi queat. Quàm chronicum autem & difficile tale malum ſit ſatis notum eſt.

Sed ſi, manente naturali vaſorum robore, per auctam velocitatem motûs circulatorii, intra datum tempus, vires vaſorum applicentur frequentiùs & fortiùs liquidis contentis; & illa degenerabunt à dotibus iſtis, quæ ad ſanitatem requiruntur; unde varia mala, tam acuta, quàm chronica, fieri poterunt; de quibus videri poſſunt illa quæ ad §. 100, habentur.

Ubi autem concurrunt ſimul & vaſorum ingens robur, & aucta circulationis velocitas, tunc ſubitæ & validæ fiunt humorum degenerationes, ut in morbis acutis; qui & iterum chronicis morbis toties dant originem; utì ſequenti paragrapho patebit.

3. Spontaneæ permutationes noſtrorum humorum dicuntur illæ, quæ à cauſis communibus, in omnia corpora agentibus, fiunt, nullâ habitâ ratione vaſorum in quibus continentur, vel motûs vitalis nimii aut torpentis, per quem agitantur continuò, utì antea ad §. 57, dictum fuit. Unde inprimis tales degenerationes fiunt ab humorum noſtrorum ſtagnationibus in diverſis corporis locis. De ſpontanea degeneratione humorum in acre, acidum, al-

(*a*) H. Boerh. Inſtitut. Med. §. 451.

Digitized by Google

calinum, uti & in lentum glutinoſum, dictum fuit ad numeros in textu citatos. Verùm & aliæ ſpontaneæ mutationes fiunt in humoribus noſtris, quæ difficillimis morbis chronicis cauſam dant; quod paucis exemplis demonſtrare non carebit uſu. Sanguis ſanus de vena miſſus ſponte ſuâ, licèt etiam retineatur in calore corporis ſani, ſeparatur in binas partes, ſerum nempe fluidum, & rubram concretam maſſam. Si jam homo in ſyncopem veram delapſus per aliquot minuta horæ abſque ullo motu cordis manſerit, in cordis ventriculis, ſinubus, auriculis, ſtagnabit ſanguis, & ſimilis ſeparatio ſeri à parte rubra fieri incipiet; unde poſtea polypi manebunt totâ vitâ indiſſolubiles, & peſſimè turbantes vitalium viſcerum actiones. Si exitus bilis ex veſica fellea in inteſtinum duodenum à quacumque demum cauſa impediatur, ſtagnans bilis, reſorptâ parte tenuiori, lenteſcet inſpiſſata, & calculoſas concretiones producet, quæ icterum pertinaciſſimum & chronicum toties faciunt. Urina ſana, vaſe puriſſimo excepta, cruſtam calculoſam deponit ſponte; ſed & in corpore retenta idem facit, & miſerrimos morbos producit, uti nimis notum eſt. Unctuoſum illud ſmegma, quod in loculis cutaneis collectum, per patentia oſcula exit in cutis ſuperficiem, illámque inungit, ſi ſtagnet in tali folliculo, ſenſim inſpiſſatur, & ingentes tumores ſteatomatoſos producit, ſpontaneâ tali degeneratione. Sed & in interioribus corporis ſimiles tumores inventi fuerunt, uti antea dictum fuit. Ex his autem patet, in indagatione cauſarum, quæ morbos chronicos producunt, & ad ſpontanea humorum noſtrorum vitia attendendum eſſe.

§. 1052. Ex morbis acutis malè ſanatis oriuntur vitia in humoribus quocumque corporis loco: α. purulenta (158. n°. 5. 6. 7. 402.), quæ producunt multa mala (936. n°. 4. 941.): ſanantur (942.). β. Ichoroſa (158. n°. 4. 206.), quorum effectus rodere, conſumere. Sanantur blandis, demulcentibus, inſpiſſantibus: γ. putrefacta, quæ recenſita (1051. n°. 1. *lit.* γ. ζ. n°. 3.).

Morbi acuti, uti jam ſæpius dictum fuit, terminantur in mortem, ſanitatem, vel & deſinunt in alium morbum; & tunc dicuntur eſſe malè ſanati, licèt ſæpe impoſſibile ſit Medico etiam peritiſſimo evitare ne morbus acutus in alium morbum deſinat. Non enim ſemper eſt in poteſtate Medici, ut materiam morbi ſolutam, & mobilem redditam, expellat de corpore, ſed ſatis frequenter, per metaſtaſin ad alia loca corporis depoſita, ibi novos morbos facit. Quinimo artis eſt, naturæ hæc molimina adjuvare, dum ad loca minùs periculoſa illam metaſtaſin futuram ſigna docent; uti pluribus dictum fuit in morborum acutorum hiſtoria. Præcipua autem humorum vitia, quæ obſervantur, dum morbi acuti in alios morbos deſinunt, ſunt ſequentia.

α. PURULENTA. Morbos acutos inflammatorios in locis, quæ occupant, abſceſſus producere, nemo mirabitur, cùm ſuppuratio exitus ſit inflammationis validæ, nec tamen peſſimæ; quæ in gangrænam terminatur. Verùm &

Digitized by Google

obſervatur in morbis acutis quandoque, utì alibi ad §. 593, monui, quòd ſubitò deponatur in quamdam corporis partem copia veri puris, licèt nullum ſignum topicæ inflammationis aut ſuppurationis in ullo corporis loco obſervatum fuerit. Unde credibile videtur, quòd tunc materies morbi ſubacta quidem fuerit, & mobilis reddita, ſed ſimul degeneraverit, ut puri ſimiles dotes acquiſiverit omnino, licèt cum reliquis humoribus per vaſa fluat; unde poſtea in varias partes deponitur pus jam factum, non verò generatur iis locis, in quibus poſtea invenitur. Obſervatis autem practicis, & *Hippocratis* & *Galeni* teſtimoniis, hoc tunc confirmatum fuit. De illis autem ſymptomatibus, quæ adſunt, dum pus fit, dictum fuit in vulnerum hiſtoria, §. 158. n°. 5. 6. 7, utì & §. 387. Quanta autem, mala fiant, ſi pus, in quodam loco corporis collectum, venis reſorptum miſceatur ſanguini, dictum fuit ad §. 406, utì etiam ad §. 936. n°. 4. & §. 941, ubi de abſceſſu hepatis agebatur. Simul tunc ad §. 942, patuit, magnam difficultatem eſſe in emendanda tali cacochymia purulenta; & ibi dictum fuit de remediis, quæ cum quadam ſpe adhuc tentari poſſent.

β. ICHOROSA. Pus bonum, læve, æquale, inodorum eſt, & nullam acrimoniam habet: verùm ut illud fiat, requiritur blanda humorum indoles (vide §. 387.). Ubi ergo in morbis acutis acrimonia major in humoribus nata eſt, non naſcitur blandum pus, ſed tenuis, & pure longè acrior, ichor, magìs nocens. Manifeſtum hujus rei exemplum habemus in variolis; illæ enim, ubi boni moris ſunt, & in corpore euchymo, pure bono albo craſſo turgent; in confluentibus autem variolis, loco puris, invenitur ichor longè acrior, & peſſimè ſæpe depaſcens cutim, turpiſſimáſque cicatrices inducens. Præterea pus bonum, nimis diu relictum in vomica clauſa, calore & morâ redditur tenuius, ſed & ſimul acrius; utì dictum fuit ad §. 406; atque venis reſorptum totum ſanguinem putridâ cacochymiâ inficere poteſt; vel ad quædam loca depoſitum difficillima curatu mala producere. Ille verò liquor dilutus, rubellus, tenuis (vide §. 158. n°. 4.), qui in vulnere recenti, dum vaſa contracta ſanguinem non ampliùs emittunt, obſervatur, quandoque & ichor vocatur, ſed fortè minùs propriè: nam ille liquor in pus brevì convertitur, nec acrimoniam morboſam habet; cùm ichor propriè dicendus, nunquam in pus mutetur, ſed morâ ſemper acrior evadat.

Sanatio ſimilis requiritur ac in purulentis malis; talis nempe, quæ vires refocillando ſimul omni putredini reſiſtit, verùm cùm hîc major acrimonia adſit, & ſolutio humorum, demulcentia, & parum inſpiſſantia, locum habent. Tales formulæ in *Materia Medica* ad §. 198. n°. 2. 3, inveniuntur; præcipuè ſi acetoſæ radices vel folia addantur his decoctis, quæ putredini obſunt, & ſimul blandâ adſtringendi vi nimiam humorum tenuitatem emendant.

γ. PUTREFACTA. In putredinem corrumpi poſſe humores in morbis acutis, antea ſæpius dictum fuit; & inprimis illud in hepatitide metuendum eſſe, §. 933. 939. 945. 950, explicatum fuit. Quænam autem tunc medela adhiberi poſſit, numeris, in textu citatis, dictum fuit.

Digitized by Google

§. 1053. MORBI acuti malè ſanati in partibus ſolidis, compoſitíſve, relinquunt abſceſſus (387. 402.), fiſtulas (413.), empyemata (894.), ſcirrhos (392. 484. 485. 486.), cancros (492. 494.), caries (526.).

Morbi acuti, cùm vel inflammationem comitem habeant hujus illiúſve partis corporis, vel ad illam in decurſu ſuo producendam admodum proclives ſint, niſi per reſolutionem ſanari poſſint, relinquent omnes inflammationis non reſolutæ, ſequelas; quæ hac paragrapho recenſentur, & de quibus ſingulis ad numeros hîc citatos actum fuit. Præterea in ſingulorum morborum acutorum hiſtoria dictum fuit de variis modis, quibus terminari ſolent in alios morbos, & qui omnes huc referri poſſunt.

Sic patet, quomodo ex morbis acutis, non bene ſanatis, naſci poſſint morbi chronici, tam ratione fluidarum, quàm ſolidarum partium noſtri corporis.

§. 1054. EX his in morbis (1051. 1052. 1053.) ſimplicibus, aut omni modo compoſitis inter ſe infiniti ſanè alii, ut effectus, ſequi poſſunt; adeóque ex eorum dato intellectu hactenus optimè perſpici, & curari.

Si jam illa vitia humorum noſtrorum, ſenſim nata, vel poſt morbos acutos malè ſanatos relicta, concipiantur hærere in diverſis partibus corporis noſtri, turbabunt functionem partis quam occupant, ſemper, & ſæpe etiam vicinarum, dum vel mole ſuâ premunt, vel acrimoniâ irritant, rodunt &c; adeóque feraciſſima morborum ſeges ex talibus cauſis pullulare poterit. Si v. g. pleuritis occupans latus in ſuppurationem abiverit, vomica ibi nata, introrſum tumens, pulmonem comprimet, & difficilem reſpirationem faciet: quandoque & talis ſaccus purulentus vicino diaphragmati accreſcit, per illud eroſum, pus ſibi viam quærit, & in abdomen delabitur; cum præſenti quidem levamine oppreſſionis pectoris, quæ antea percipiebatur, ſed triſti cum eventu: ſequitur enim aſcites purulentus, conſumptio viſcerum, quæ acrius quotidie redditum illud pus alluit; à putredine tympanites, & tandem poſt miſerrima mala, inevitabilis mors. Verùm ante mortem quot non læduntur functiones! Quàm mira ſæpe intercurrunt ſymptomata! Plures tales caſus Practici habentur ad §. 958, qui docent, quàm numeroſa & chronica mala ſequantur quandoque morbos inflammatorios viſcerum; utì etiam paſſim in morborum acutorum hiſtoria antea tradita. Si quis jam hæc applicet ſingulis partibus corporis, non mirabitur, morbos chronicos, licèt numeroſiſſimos, reduci poſſe ad claſſes has cauſarum, quæ recenſitæ fuerunt.

Digitized by Google

§. 1055. QUUM verò inde pendeant, ut patebit, omnes chronici; horum ergo generalis doctrina, diviſióque hinc haurienda.

Magnum hoc uſum in praxi Medica habet, ut determinetur indicatio curatoria & methodus Medendi, ſi, in claſſes quaſdam diſpoſitis morborum cauſis, memoria Medici juvetur, ut ordine ſic indagari poſſint. Si enim quis attento animo has claſſes percurrat, in morbis etiam intricatiſſimis chronicis, inveniet quid agendum ſit, ut tollatur morbus, vel ſaltem mitigetur: multi enim chronici omnino incurabiles ſunt, uti poſtea patebit; & tunc ars nihil facere poteſt, niſi ut morbos tales reddat faciliùs tolerabiles. Licèt autem multi morbi chronici oriantur ex morbis acutis malè ſanatis, tamen longè plures à malo uſu ſex rerum non naturalium pendent. Unde *Syndenhamus* (*a*) non dubitavit dicere: *Acuti ut plurimùm habent Deum Auctorem, ſicut chronici ipſos nos.* In acutis enim morbis homines, cæteroquin ſaniſſimi, à latente ſæpe cauſa, ſaltem nonniſi per ſuos effectus in corpore humano cognitâ, in ſummum deducuntur vitæ periculum. Id obſervatur manifeſtè in variolis, peſte, & plurimis aliis morbis epidemicis; quorum morborum cauſa in ambiente nos aere hærere videtur, uti poſtea in capitulo *de Morbis Epidemicis* pluribus dicetur. Verum quidem eſt, quòd & aer minùs ſalubris, vel ſubita caloris & frigoris viciſſitudine peccans, in quibuſdam locis morbos endemios chronicos producere credatur, non ſine ratione; interim tamen *non ita immeditatè aeri originem debent ſuam, ſed ut plurimùm communi omnium horum parenti, humorum ſcilicet, indigeſtioni* (*b*). Inprimis autem culpat magnos errores circa ſex res non naturales; præcipuè in cibo & potu. Numquid opulenti homines, quibus familiare eſt ultra ſatietatem cibo uti & potu, ingraveſcente inprimis ætate, cum morbis chronicis luctantur frequentiùs, quàm illi quibus rei domeſticæ anguſtia ſobrietatem imperat etiam invitis. Hinc & *Sydenhamus* monet (*c*), falli illos, qui in morbis chronicis omnem curationem ſolis medicamentis abſolvi poſſe autumant: niſi enim in cibo & potu temperantia poſſit obtineri, fruſtra plerumque Medicina adhibetur. Nolebat magnus ille Vir inediâ macerari tales ægros, ſic enim vires perderent; ſed tantùm concedebat facilè, quantùm ventriculus digerere poſſet. Quinimo & palato ægrorum conſulendum voluit, licèt & difficilioris digeſtionis cibos appeterent; modò unicâ ciborum ſpecie contenti viverent; ne ciborum, variis artibus culinariis præparatorum, illecebræ facerent, ut ultra ſatietatem comederent. Peccant ſæpe hîc nimiâ ſolicitudine Medici, nimis exquiſitam diætam imperantes ægris, qui diuturnis morbis conflictantur. Certè *Hippocrates* (*d*)

(*a*) In Diſſertat. Epiſt. ad Gulielm. Cole pag. 458.
(*b*) Idem in Tractatu de Podagra pag. 572.
(*c*) Ibidem pag. 578.
(*d*) Aphoriſm. V. Sect. 1. Charter. Tom. IX. pag. 11.

prudenter monuerat, errores longè periculoſiores eſſe, qui in tenui victu committuntur, quàm ſi paulò pleniorem victum quis conceſſerit; & abſolutè noxium damnavit tenuem & exquiſitum victum in morbis longis (*a*). Sufficit ergo, ut ſimplici victu contenti ſint, & evitent illa, quæ difficillimæ digeſtionis ferri tantùm poſſunt commodè ab hominibus ſanis, robuſtis, & valido labore exercitatis; qualia ſunt omnia aere, fumo, ſale, indurata edulia; utì & pinguia admodum. Quantitatem ciborum tutiſſimè determinat fames; utì & ſi poſt aſſumptos cibos non admodum graventur. Simul etiam prodeſt, ſi partitis vicibus potiùs alimenta ſumant, quàm ſimul & ſemel majorem copiam ingerant. Talibus diæteticis regulis facilè obtemperant ægri, & magis morigeros ſe præſtant ad reliqua præſtanda, quæ longa ſæpe horum morborum cura poſtulat. E contrà moroſos nimis in his Medicos nacti, clam comedunt illa, quæ ſeverè prohibita fuerant; & dum inde vix damnum ſentiunt, audaciores facti, indulgent genio in omnibus, & Medicorum conſilia ſpernunt. Simul ſemper obſervandum eſt, ut eligantur tales cibi, quorum ſpontanea indoles oppoſita eſt vitio humorum prædominanti; de qua re dictum fuit §. 58. ad 92.

§. 1056. UNDE enim ſtatim apparet, hos varietate quidem infinitos, ratione ſymptomatum, tamen ex origine non adeo compoſita pendere, neque tam varia medicamenta, medendíve methodum requirere; tum ſimul perſpicitur diuturnitatis in pleriſque, incurabilitatis verò in multis ratio; idipſum pertractando jam patebit.

Ex hactenus dictis evidenter patet, innumerâ varietate ſymptomatum morbos chronicos obſervari debere, pro diverſitate materiæ morboſæ, locorum in quibus hærent, functionum quas lædunt, & peculiari ipſius ægri idioſyncriſiâ. Omnium autem maximè mirabilia ſymptomata ſolent oriri in morbis, ubi ſenſorium commune, & qui inde pendent, nervi à cauſa morboſa afficiuntur; utì poſtea patebit, ubi de *Epilepſia*, *Melancholia*, *Mania*, dicetur. Interim tamen ex cauſis generalibus morborum chronicorum, quas conſideravimus, patet, originem horum morborum non adeo multiplicem eſſe.

Verùm ex iiſdem etiam deducitur, nec Medendi Methodum adeo diverſam in his requiri. Novi plures miratos fuiſſe, dum conſilia Medica celeberrimorum olim Medicorum evolverent, quòd ad morbos diverſos, quoad ſymptomata, curandos adhibuerint ſæpe vel omnino eadem, vel ſimilia remedia. Multi ob hanc ſolam cauſam peſſimè ſenſerunt de ſummis in arte Viris, qui longævo artis uſu & curationibus feliciſſimis optimè meriti fuerant de humano genere; imò & ægri plurimi ægre tulerunt, quòd iiſdem, & ſæpe ſatis ſimplicibus remediis diu uti cogerentur; inprimis faſtadioſi divites, qui toties mœrentur, ut dimittantur inanes, dum credunt optimè

(*a*) Aphor. IV. Sect. 1. Ibidem pag. 9.

Digitized by Google

ſecum agi, ſi obſequioſus Medicus omnes angulos Pharmacopolii excutiat, mutans remedia quotidie, compoſita compoſitis cumulans, & pretioſiſſima quæque adhibens, quæ Pharmacopolis proſunt inſigniter, ægris parum; dum longè certiùs & citiùs crumenam exhauriunt, quàm morbum. Conſiderent illi, qui ſimplicitatem artis in multis morbis chronicis elato ſupercilio contemnunt, quot & quàm diverſi morbi curentur thermarum & aquarum medicatarum uſu, per tot jam ſæcula probato. Ad has confugere toties coguntur ægri, decantatiſſima alia remedia experti abſque ullo fructu. Antea §. 107, demonſtratum fuit, obſtructionem fieri ob exceſſum molis tranſituræ ſupra capacitatem vaſis tranſmiſſuri. Verùm in thermis aqua nativo calore laxat omnia, & emollit, venis bibulis cutaneis ſe inſinuat, ſanguini permiſcetur, obſtructa loca alluit; & ſi potentur ſimul ſalubres illæ aquæ, tutum & potens habetur remedium, ut moles concreta in vaſis obſtructis attenuetur & ſolvatur, (vide §. 132. 134.) Verùm obſervatur in omnibus illis aquis medicatis aliquod principium ſpirituoſum, admodum fugax, quod reddit has aquas mobiles facilè per omnia vaſa corporis, & facit ut longè majori copiâ potari poſſint, quàm aqua communis, etiam puriſſima. In quibuſdam aquis medicatis illud volatile principium adeo fugax eſt, ut ipſis de fontibus debeant potari; nec ad modicam etiam diſtantiam transferri poſſint abſque virium jactura: in aliis plùs cohæret reliquis harum aquarum partibus, hæque, lagenis exactè clauſis, ſervari poſſunt diu, & transferri ad diſſita etiam loca, uti notum eſt. Verùm ſimulac periit ex his aquis illud volatile, vappidæ apparent guſtui, ſedimentum deponunt, & ſi potentur magnâ copiâ, ventriculum gravant, hærent diu in corpore, nec pulchros illos effectus medicatos præſtant ampliùs. Quædam aquæ medicatæ præter illud volatile principium & puram aquam nihil aliud continent, ſaltem nullo tentamine Chemico aliquid aliud inde educi potuit. In aliis verò diverſa reperiuntur: ſal alkalinus, ſal neuter, ſali marino ſatìs affinis, ſal amarus purgans, ſulphur, ferrum in ſpirituoſo illo principio volatili ſolutum & cum illo in auras avolans, ſi negligentiùs ſerventur hæ aquæ; in quibuſdam ferri vitriolum fixius obſervatum fuit, &c. Poteſt hinc prudens Medicus eligere pro diverſa cacochymia in morbis chronicis, pro varietate obſtaculi removendi, quod viſcera gravat, hos illóſve fontes medicatos. Si ſimplex humorum dilutio, vel & elutio acrimoniæ muriaticæ è ſanguine, requiritur, *Teplicenſes aquæ* huic indicationi ſufficient; ſi acidum, auſterúmve, prædominetur in corpore, conducent illæ, quæ ſalis alkalini ſatìs mitis copiam aliquam gerunt, ut v. g. *Selteranæ aquæ*, quæ lacti permiſtæ tantopere prodeſſe ſolent in cacochymia purulenta. Si ſaburra atrabilaria gravat abdominalia viſcera, & ſolvendo & evacuando tam pulchre proſunt *Carolinæ*, hiſque ſimiles aliæ. Si languentibus illis flaccidis corporibus robur reddi debeat, & augeri ſolidorum actio in fluida, *Spadanæ aquæ* tanto cum fructu potantur, quæ ipſam quaſi ferri animam corpori inſpirant, & renato bono ſanguine pallidum illum languorem

tam pulchre curant. Si jam ſimul conſideretur, magnum numerum morborum chronicorum in viſceribus abdominalibus ſedem ſuam habere, & inprimis in hepate, in quod omnis ſanguis venoſus viſcerum chylopoieticorum confluit, patebit ratio, quare adeo efficax ſit in morborum chronicorum cura, aquarum medicatarum uſus: magnâ enim copiâ potatæ hæ aquæ, venis bibulis inteſtinorum reſorptæ citò, integris ſuis viribus pro magna parte in venam portarum veniunt, & ſic, per omnia hepatis loca diſtributæ, ſolvunt impacta, & vaſa obſtructa reſerant.

Hæc generatim dixiſſe de aquarum medicatarum viribus ſufficiet: de ſingulis enim agere nimis operoſum foret, nec hujus loci: præſertim cùm tam pulchre de his ſcripſerit celeberrimus *Fridericus Hoffmanus* (*a*), & recentiſſimè de his etiam egerit multifariâ eruditione & ſcientiâ Medicâ celeberrimus vir *Antonius Cocchi* (*b*), illâ occaſione, quòd thermæ Piſanæ Auguſtiſſimi Imperatoris munificentiâ reſtitutæ fuerint, & omnibus, quæ ad ægrorum utilitatem ac commoda ſpectant, inſtructiſſimæ redditæ. In egregio hoc tractatu, præter alia lectu digniſſima, habentur hiſtoriæ ægrorum, qui thermis his uſi fuerunt, optimâ fide conſcriptæ, quæ attentum lectorem multa docere poterunt.

Præter aquas medicatas, videmus, ſummos in arte Viros magnam ſpem poſuiſſe pro cura morborum chronicorum in ſuccis recentibus herbarum, verno tempore magnâ copiâ & diu potatis, ſero lactis, fructuum horæorum uſu, ſapone veneto, melle, &c; de quibus adhuc poſtea in cura melancholiæ dicendum erit. Omnium horum vis ſolvens ſatis efficax, & abſque motu aucto aut turbis excitatis in corpore agunt.

Præterea in cura obſtructionis §. 132. 133, motus vaſis reciprocus laudatus fuit ad ſolvendas moles concretas, quæ vaſorum anguſtiis impactæ obſtructiones faciunt; & inprimis frictiones commendatæ fuerunt, ut alternis illis compreſſionibus & relaxationibus vaſorum, unà cum uſu modò laudatorum remediorum, reſerentur obſtructiones, ſolutâ & mobili redditâ materie impactâ. Quantum uſum habeant frictiones in multis morbis curandis, aliâ occaſione ad §. 28. n°. 2, dictum fuit: & videmus, veteres Medicos ubique laudaſſe frictiones in morbis chronicis, ac quidem meritò.

Huc etiam ſpectant concuſſiones illæ, quæ equitatione fiunt, vel vectione in rheda. Omnia enim viſcera, & inprimis abdominalia, pendula in cavo peritonæi, agitantur; ſicque ſæpe curantur mala, quæ cæteroquin vix tolli poſſe videbantur, uti pariter ad §. 28, dictum fuit. Inde intelligitur ratio, quare ægri, qui tempore uſûs aquarum medicatarum, de ipſis fontibus hauſtarum, levamen quidem percipiunt, nondum tamen integre ſanati ad ſuos redire tentant, in ipſo ſæpe itinere quotidie morbi reſidui decrementum percipiant; & domum reduces de recuperata ſanitate gaudeant. Concuſſus enim illi totius corporis, in longiori inprimis itinere toties repetiti,

(*a*) Opuſc. Phyſic. Medic. Tom. II. | (*b*) Dei Bagni di Piſa in Firenze, 1750.

Digitized by Google

expediunt illud, quod jam inceperat ſolvi & mobile reddi per aquarum medicatarum uſum.

Simul etiam ex dictis patet ratio diuturnitatis horum morborum: cauſæ enim illæ, quæ à vitiis liquidorum, ſenſim natis, originem ducunt, ſenſim ſubrepunt, augentur ſæpe tardo gradu, & nonniſi curatione protractâ plerumque removeri poſſunt. Unde optimè monet *Sydenhamus* (*a*), quòd in chronicis morbis curandis *nemo ſanus exiſtimaverit, leviculam aliquam ac momentaneam alterationem, ſanguini atque humoribus à quolibet ſive remedii, ſive victûs genere ſuperinductam, curationis ſcopum poſſe attingere; at verò corporis habitus omnis aliò traducendus eſt atque homo integer novâ quaſi incude refingendus.* Dum v. g. chloroſi, ſive pallido virginum morbo, laborat puella, quàm parum boni ſanguinis habet, quàm flaccida & inertia ſunt omnia ſolida! Intra paucos jam dies bonam hæmatopoieſin reſtitui poſſe, & robur addi univerſæ ſolidorum compagi, nemo exſpectare poterit. Menſes quandòque plures requiruntur, antequam, ſenſim aucto robore, redeat firma ſanitas. Videmus hinc rationem, quare Medici in curandis morbis chronicis ſæpe totum vivendi genus mutent, ut aliam conditionem inducant corpori, quàm quæ nunc adeſt. *Hippocrates* (*b*) jam dixerat: *In longis morbis ſolùm vertere convenit.* Sic alius victus, alia aeris temperies, conciliatur, dum ſimul, à curis omnibus rerum agendarum liberi, oblectantur continuâ varietate objectorum, quæ peregrinantibus ſe offerunt; quod ſolum ſummi uſûs eſt in morbis melancholicis curandis, utì poſteà dicetur. Illa verò mala quæ morbos acutos, malè ſanatos, ſequuntur, pariter lento gradu corpus depaſcere ſolent; & longum tempus requiritur, ſi adhuc curæ locus ſit, ut purulentâ, vel ichoroſâ, pejori etiamnum, labe infectus ſanguis depuretur, viſcera ulceroſa mundentur & conſolidentur, utì ſatìs patet. Longè adhuc diuturniora illa mala ſunt, quæ à ſcirrhis poſt inflammatorios morbos relictis originem ducunt.

Simul etiam inde apparet, quare eidem indicationi curatoriæ inhærendum diu ſit, nec mutanda quotidie remedia in curatione morborum chronicorum, licèt ſtatim non percipiatur ab horum uſu levamen. Prudenter hoc monuit *Celſus* (*c*) dicens: *In acutis morbis citò mutetur, quod nihil prodeſt: in longis, quos tempus, ut facit, ſic etiam ſolvit, non ſtatim condemnetur, ſi quid non ſtatim profuit: minùs verò removeatur, ſi quid paulùm ſaltem juvat, quia profectus tempore expletur.* Hoc ægris inculcandum eſt, nec fallaci ſpe brevis curæ lactandi ſunt: longè enim animoſiùs & morbi & diuturnæ curationis tædia ferent præmoniti, majorémque fiduciam ponent in Medico, qui vanis promiſſis illos nunquam deluſerit.

Satìs ſimul patet, quare multi morbi chronici omnino incurabiles ſint: ſi enim purulentum ulcus hepar, pulmonem, &c, exederit omnino, quis

(*a*) De Podagra, pag. 576.
(*b*) Epidemic. Lib. VI. Charter. Tom. IX. pag. 529.
(*c*) Lib. III. Cap. 112.

Digitized by Google

curam ſperare audeat? Dum videmus, ſcirrhum, confirmatum jam & durum, in partibus corporis exterioribus, ubi efficaciſſima remedia immediatè applicari poſſunt, toties reſolvi non poſſe, ſed ferro tolli debere, ne in cancrum immedicabilem degeneret; quis curam ſperare poterit, dum ſimile malum in viſceribus hæret?

Generalibus his circa morbos chronicos præmiſſis, pergendum jam eſt ad ſingulorum hiſtoriam & curationem.

Digitized by Google

PARALYSIS.

§. 1057. PARALYSIS vocatur muſculi laxa immobilitas, nullo nixu voluntatis, vel vitæ ſuperanda; ſenſus aliquando ſimul abſolutè perit; aliquando levis, cum ſtupore, ſenſúque quaſi punctorio levi, ſupereſt.

A reſolvendo, ἀπὸ τοῦ παραλύεσθαι, *Paralyſis* dicitur, quaſi ſolutio illius, quod antea firmum & validum erat: ut ſi multæ ſcopulæ, circello ligatæ, facerent ſtabile corpus, dein, hoc ſoluto, dilaberentur. Quandóque & *Pareſis* dicitur à παρίημι, remitto, quaſi levior paralyſis gradus: adeſt adhuc quidam motus, ſed non conſtans: ſupereſt ſenſus, ſed hebes tantùm. Tale quid in morbis acutis quandóque contingere videmus, & in Epidemicis *Hippocrates* (*a*) ſimiliter notavit. In quodam ægro enim monet, quòd circa decimum quartum diem, poſtquam comatoſus fuerat, contigerit rigor abſque tremore, *diſſolutio, remiſſio, collapſio*, διάλυσις, πάρεσις, σύμπτωσις: & in alio notavit, quòd adfuerit manuum ac pedum diſſolutio, ubi κατάλυσις vocabulo uſus fuit. *Aretæus* autem (*b*), poſtquam dixerat; *Apoplexia, paraplegia, pareſis, paralyſis, omnia genere eadem ſunt: aut enim motionis, aut tactûs, aut utriuſque, defectus eſt;* ſubjungit paulò poſt: *Urinæ autem in veſica aut ſuppreſſio, aut retinendi impotentia; pareſis propriè eſt.*

Dicitur autem paralyſis muſculi laxa immobilitas, ut diſtinguatur à tetano, in quo morbo omnia rigent cum motûs impotentia. Verùm in ſomno profundo muſculorum voluntariorum actio ſilet, neque tamen paralyſis tunc adeſſe dicitur, quia ſi excitetur homo dormiens à quacumque cauſa, ad primum voluntatis nixum motus muſcularis præſto eſt. Alii etiam muſculares motus adſunt in corpore, qui voluntatis imperio non ſubjacent, ſed ab illa parte encephali pendent, quæ ſpontaneis motibus vitalibus & naturalibus proſpicit; unde & muſculi his motibus deſtinati paralytici fieri poſſunt (vide commentarium ad §. 162.); túncque pariter nullo nixu vitali illa immobilitas ſuperari poterit.

Notum eſt ex Phyſiologicis, nervos quoſdam ſenſui, alios motui, ſervire; qui, diſtinctiſſimi licèt ſint in ſua origine intra encephalum, tamen in truncos majores nervorum collecti, ad partes corporis unà deferuntur. Poteſt ergo impediri functio nervorum moventium, dum nervi ſentientes adhuc illi-

(*a*) Lib. IV. textu 42. Charter. Tom. IX. pag. 327. & textu 48. ibidem, pag. 330.

(*b*) De Cauſis & Signis Morbor. Diuturn. Lib. I. Cap. VII. pag. 33.

Digitized by Google

bati ſunt, vel minùs læſi; & viciſſim. Obſervatur jam in paralyſi, quòd frequenter ſenſus ſuperſit, licèt plerumque hebetior, in partibus affectis, cum moleſta quadam perceptione, & levi punctorio dolore, aut formicationis ſenſu: aliquando, licèt rariùs, unà cum motu omnis ſenſus abolitus eſt, & quidem malo omine, uti poſtea ad §. 1602, dicetur. Talem caſum refert *Fridericus Hoffmannus* (*a*) de juvene, qui ex ſubito terrore paralyſi partium inferiorum ab umbilico ad extremos pedes uſque correptus fuit, abolito ſimul omni ſenſu, ita ut pedes comburerentur miſerrimè abſque ullo dolore, & ſolo nidore uſtulatæ cutis hoc infortunium cognoſceret: efficaciſſimis autem remediis incaſſum adhibitis periit poſt biennium.

Verùm & obſervatum fuit, ab iiſdem cauſis, quæ motum tollendo paralyſin inducunt, abolitum fuiſſe ſolum ſenſum. Poſtea ad §. 1060, patebit, humiditatem frigidam inter cauſas paralyſis meritò numerari. Sed obſervavit *Galenus* (*b*), ſenſum in cute capitis graviter læſum fuiſſe homini, qui ſub multa pluvia & vento impetuoſo ambulans pallium circa cervicem adeo madefactum habuerat, ut vehementi ſe frigore in ea parte affectum, perciperet. In milite obſervata fuit perfecta abolitio ſenſûs in toto brachio ſiniſtro, ſuperſtite expedito motu omnium muſculorum, ita ut arma tractare hoc brachio potuerit (*c*), licèt digitorum combuſtionem ad oſſa uſque nullo modo ſenſerit. Similem inſenſilitatem in celeberrimo Medico obſervatam fuiſſe in digitis utriuſque manûs, eodem loco legitur. Longè adhuc mirabilior obſervatio habetur (*d*) de homine cujus unum brachium omnino paralyticum erat, ſuperſtite ſenſu acutiſſimo: alterum verò brachium omni carebat ſenſu, ſed motu naturali gaudebat. Adeſt ergo in his caſibus quaſi paralyſis nervorum ſentientium. Interim tamen non ſolet talis morbus dici paralyſis, *quæ*, ut optimè monuit *Aretæus* (*e*), *motûs tantùm ferè eſt actioniſque defectio: quòd ſi nonnunquam ſolus tactus deficiat (rarum autem hoc eſt) potiùs inſenſilitas* (ἀναισθησία) *quàm pareſis nominatur.*

§. 1058. CAUSA hujus proxima ſemper impeditus fluor liquidi nervoſi à cerebro in muſculum paralyticum, vel liquidi arterioſi in eumdem.

Demonſtratur in Phyſiologicis (*f*), quòd cauſa muſcularis motûs debeat poſſe adeſſe & abeſſe in muſculo, adeóque aliunde in illum derivetur. Verùm nervi & arteriæ ſunt illa vaſa, per quæ ad muſculum venire poſſit illa cauſa, quæ motum muſcularem facit. Cùm autem motus muſcularis ad nutum voluntatis fiat tanta cum celeritate, ut inter illud velle in mente, & motum

(*a*) Medic. Ration. Syſtem. Tom. IV. part. 4. pag. 27.
(*b*) De Locis Affectis, Lib. IV. Cap. VII. Charter. Tom. VII. pag. 465.
(*c*) Academ. des Sciences, l'an 1743. Hiſt. pag. 127. & 130.
(*d*) Senac de la ſtructure du cœur, Tom. II. pag. 291.
(*e*) De Cauſis & Signis Morbor. Diuturn. Lib. I. Cap. VII pag. 33.
(*f*) Herman. Boerhaave, Inſtiut. Med. §. 401, 402.

Digitized by Google

in corpore excitatum, nullum obſervabile intervallum ſit; & cùm voluntas noſtra non habeat directum imperium in motum ſanguinis per vaſa arterioſa, hinc videtur cauſa muſcularis motûs, in muſculum præcipuè derivari ab encephalo per nervum. Unde paralyſis pro cauſa ſua proxima habet impeditum fluorem liquidi nervoſi à cerebro in muſculos paralyticos. In locis citatis pulchra experimenta recenſentur, quæ hanc rem confirmant.

Verùm conſtat pariter, quòd ligatâ vel diſciſsâ arteriâ, quæ ſola muſculo cuidam proſpicit, ſequatur paralyſis; & quòd etiam poſt mortem, injectâ aquâ tepidâ per arteriam, reſuſcitari poſſit muſculi contractio; unde concluditur, liquidi arterioſi ingreſſum in muſculum neceſſarium eſſe ad motum muſcularem. Verùm hîc conſiderandum eſt, quòd requiratur debita ſtructura muſculi, ut cauſa motûs per nervos ipſi applicata, effectum illum præſtet: injectiones autem *Ruyſchianæ* docuerunt, tantum eſſe arteriarum numerum in muſculo, ut totus ferè arteriis conſtare videatur; adeóque, ligatâ arteriâ, maxima pars molis muſculoſæ, collapſis vaſis, flaccida manet, dum & venæ nihil ampliùs ab arteriis accipiunt, adeóque pariter collabuntur. Dum autem in cadavere arteriæ aquâ tepidâ, vi adactâ per ſiphonem turgent ſubitò repletæ, non mirum eſt, tumentium vaſorum augeri amplitudinem, longitudinem minui, adeóque muſculum contrahi, & partem huic muſculo affixam moveri. Verùm, in ſanitate, æquabili motu ſanguis per arterias muſculi fluit, etiam in dormientibus, ubi muſculorum voluntariorum actio ſilet, neque tamen muſculi contrahuntur abſque voluntatis imperio, licèt etiam augeatur ſanguinis motus per curſum velocem, febrim, vel alias cauſas ſimiles. Unde videtur, arterias concurrere quidem ad motum muſcularem, quatenus inſignem adeo partem fabricæ muſculi conſtituunt; ſed cauſam, pro voluntatis nutu excitantem hunc motum muſcularem ab encephalo per nervos in muſculum derivari.

Poſſe enim & paralyſin fieri vitio degenerantis fabricæ muſculoſæ docuit diſſectio cruris paralytici, in quo maxima pars muſculorum degeneraverat in ſubſtantiam informem, ſimilem illi, quæ in ſteatomatibus deprehendi ſolet (*a*).

§. 1059. ERGO oriri poteſt 1. ab omni cauſa apoplexiam generante (1010.) 2. ab omni ea, quæ nervum tranſmittendo ſpiritui ineptum reddit. 3. Quæ introitum arterioſi cruoris in muſculum impedit. Inde paraplegiæ, hemiplegiæ, paralyſios partis ſingularis, natura intelligitur.

1. Cùm apoplexia ſit abolitio omnis motûs voluntarii, eſt quaſi paralyſis generalis, adeóque omnis cauſa apoplexiam producens poteſt eſſe cauſa pa-

(*a*) Gothofred. Salzmann. D. M. Argentor. Diſſertat. Medic. &c. 1734. Journal des Sçavans 1735. Décembre, page 485.

Digitized by Google

ralyſis. Verùm ſimiles cauſæ, quæ totum ſenſorium commune afficientes faciunt apoplexiam, poſſunt & paralyſes particulares harum illarúmve partium producere, dum pars tantùm ſenſorii communis afficitur, à qua oriuntur nervi, qui ad partem paralyticam tendunt. Sic obſervatur ſæpe, paralyſin muſculorum faciei in alterutro latere præcedere apoplexiam, dum cauſa morboſa nondum totum ſenſorium commune lædit, ſed ejus partem tantùm: & viciſſim paulò gravior apoplexia (vide §. 1018.) ſolet deſinere in paralyſin alicujus partis muſculoſæ, dum non in integrum ſublata eſt apoplexiæ cauſa, at pro parte tantùm. Sed & Obſervationes practicæ confirmant particulares paralyſes tales fieri à cauſa in capite hærente. Sic legitur (*a*), puerum poſt lapſum habuiſſe manus ac brachia, & quoſdam muſculos capitis paralyticos, ita ut caput nunc antrorſum nunc retrorſum dilaberetur; ſimul ac truncum corporis huc illúcve inflecteret. Alter magìs memorabilis caſus habetur mulieris, in qua dolor diverſa capitis loca ſucceſſivè occupabat, & mutationem loci dolentis ſequebatur paralyſis diverſarum partium corporis (*b*); in partibus tamen paralyticis ſenſus ſupererat.

2. Cùm enim cauſa motûs muſcularis ab encephalo per nervum ad muſculum deferatur, hinc poſſunt fieri paralyſes ab omnibus illis cauſis, quæ nervum in tota ſua longitudine ad muſculum uſque impediunt, licèt totum encephalon bonum ſit, & muſculus integer. Vidi ſic tumentes & ſcirrhoſas glandulas ſubaxillares paralyſin brachii feciſſe, gradatim minuto motu, ac tandem penitus abolito: ſed & tumores nati in integumentis nervorum ſimile malum producere poſſe, videbimus ad ſequentem paragraphum.

3. De hac re dictum fuit paragrapho præcedenti: ſic in cura aneuryſmatis brachii, dum, arteriæ brachialis trunco intercepto per ligaturam, introitus ſanguinis arterioſi in muſculos ſuppoſitos impeditur, vel ſaltem inſigniter minuitur, obſervaverunt Chirurgi ſtuporem in manu, & quandóque paralyſin in quibuſdam manûs digitis, nata fuiſſe; quæ tamen mala poſtea evanuerunt, dum rami arterioſi, ſupra ligaturam arteriæ poſiti ſenſim magìs dilatati, idoneam ſanguinis copiam ad manum deducerent.

De paraplegiæ, hemiplegiæ, ac paralyſios partis ſingularis, natura, & quo ſenſu hæc nomina accipi ſoleant, dictum fuit ad §. 1018.

Verùm præcedenti paragrapho monitum fuit, quòd paralyſis poſſet fieri etiam vitio muſculoſæ fabricæ, licèt nervi & arteriæ adferentes liquida ſuo munere rite fungerentur. In nimis obeſis ſæpe languent muſculi compreſſi ab abundanti pinguedine, non tantùm incumbente muſculis, ſed & interpoſitâ ubique inter muſculorum fibras. Imò videtur admodum probabile, quòd in fibris muſcularibus poſſit fieri tanta laxitas, ut officium ſuum præſtare nequeant: muſculus enim agens tumet & turget, dum ab encephalo per nervos cauſa muſcularis motûs influit: hinc requiritur debita reſiſtentia laterum in minimis his vaſis, ut reniti poſſint impulſo fluido, cæteroquin elongarentur

(*a*) Acad. des Sciences, l'an 1741. Hiſt. pag. 104.

(*b*) Ibid. l'an 1742. Hiſt. pag. 53.

potiùs

potiùs quàm diſtenderentur; talem autem nimiam flacciditatem vocaverunt Medici *atoniam* muſculorum. Sic & obſervamus in robuſtiſſimis hominibus firmam admodum carnem muſculoſam, in debilibus verò flaccidam. Ideo etiam, ſi muſculi quidam corporis à colluvie aquoſa vel balneis nimiis diu macerati fuerint, perdunt vires ſuas, & ſæpe penitus paralytici fiunt. Sic aſcitidem aliquando ſequitur funeſta lienteria, dum inteſtina, diuturnâ maceratione quaſi tabefacta, robur ſuum amiſerunt. Hinc etiam ſequenti paragrapho uſus nimius aquæ calidæ inter cauſas parylisis numeratur.

§. 1060. ITAQUE apoplexia; levior parapoplexia (1009. 1010. 1015; epilepſia; convulſio; dolor ingens & diuturnus; omnes ſolitæ evacuationes retentæ cum ſubſequente vertigine, ut hæmorrhoidum, menſtruorum, abſceſſuum, fiſtularum, alvi, veſicæ, ſalivæ; metaptoſes cujuſcumque materiæ morboſæ in acutis, vel chronicis; quidquid obſtruendo, ſolvendo, comprimendo, ligando, diſtorquendo, diſtrahendo, conſtringendo, nervos lædit; adeóque craſſi humores, vulnera, eroſiones, abſceſſus, gangrænæ, tumores inflammatorii in integumentis nervoſæ medullæ, in gangliis, in nervis ipſis, ſeroſi, purulenti, ichoroſi, & ſimiles; fortes arctæque ligaturæ, fracturæ, luxationes; adſtringentia valde alimenta, medicamenta, venena; inde frigus ſummum, calor maximus, humiditas frigida, uſus aquæ calidæ nimius, aſſiduus, vapor arſenici, antimonii, calcis recentis, mercurii, & aliorum venenorum, paralyſin creare poſſunt.

Cùm præcedenti paragrapho generales cauſæ paralyſis enumeratæ fuerint, tunc ſequitur, ut præcipuæ cauſæ ſingulares recenſeantur.

APOPLEXIA, &c. De hac paulò ante dictum fuit. Cùm autem in epilepſia, utì poſtea dicetur, tanta violentia cerebro inferatur, atque etiam in hoc morbo, utì & in convulſionibus, tam horrendæ fiant membrorum diſtorſiones, non mirum eſt paralyſin ſequi hos morbos, vel ob læſum ſenſorium commune & nervos, vel quandoque ob muſculorum toties & tam fortiter diſtractorum læſam fabricam. In praxi certè frequenter contingit, ut infantes poſt validam convulſionem paralytici fiant, & quandoque totâ vitâ maneant, optimis etiam adhibitis remediis.

DOLOR INGENS ET DIUTURNUS. Ex illis, quæ in capitulo de dolore ad §. 220, & ſequentes dicta fuerunt, conſtitit dolorem tunc percipi, quando fibra nervoſa ſic diſponitur, ut diſſolutionem minitetur; & quidem dolorem eò acriorem eſſe, quò diſtracta fibra nervoſa rupturæ propior eſt. Adeóque dolor ingens & diuturnus notat, deſtructionem nervorum imminere. Verum quidem eſt, nervorum ſentientium actionem poſſe lædi, imò aboleri omnino, manente integritate functionum, quæ à nervis motoriis pendent, utì ad §. 1057, dictum fuit; adeóque patet, illos nervos in origine

Digitized by Google

ſua & toto decurſu diſtinctos manere; interim tamen nervi ſentientes & motorii in truncis majoribus nervorum collecti hærent, adeóque ſi circa inſignes ramos nervoſos, aut ganglia, dolor ingens & diuturnus fuerit, metus eſt, ne cauſa dolorem excitans agat & in nervos motorios, adeo vicinos nervis ſentientibus. Vidi ſic à pertinaci dolore circa ultimam lumborum vertebram paralyſin ſemorum & crurum ſecutam fuiſſe incurabilem. Accedit, quòd acerbi tales & diuturni dolores impediant omnem motum partis dolentis & ſæpe vicinarum; unde muſculi longo tempore quieſcentes ad paralyſin diſponuntur. Videmus hoc evidenter in mulieribus, quæ peſſimo more loricis, ex balænarum oſſibus factis, corpus ſtringunt, diu ſæpe noctúque: in illis totus truncus corporis ſuſtinetur hac loricâ, quæ conſtricto abdomine oſſibus illi utrimque innititur; ſimúlque axillas ſuſtinet: hinc muſculi dorſi validiſſimi, qui truncum corporis erectum firmant, otiantur; & cùm iidem muſculi, decumbente in lecto homine vix agant, hinc, licèt deponatur noctu lorica, tamen manent illi muſculi ferè otioſi. Unde miſeræ mulieres, quæ à prima juventute his loricis uſæ fuerunt, illas poſtea deponere nequeunt, quin antrorſum collabatur totus truncus corporis, muſculis dorſi inertibus redditis, qui in valido & exercitato corpore ſpinam dorſi erectam & firmam tenere poſſunt, licèt grave pondus humeris imponatur, uti in bajulis videmus. Vidi non ſine commiſeratione miſeras tales fœminas, quæ nequidem ſomni tempore deponere audebant loricas, expertæ jam ſæpius, quòd vix ſe vertere in lecto poſſent, multò minùs corpus in lecto erigere, vel erectum ſuſtinere. Ob hanc cauſam videtur poſt rheumaticam lumbaginem quandoque ſequi lèvior paralyſis artuum inferiorum, frictionibus tamen ſenſim ſuperabilis, dum ſæpe per plures ſeptimanas ne minimum quidem motum partium inferiorum tentare audent. Dolentiſſimum hunc morbum expertus celeberrimus *Boerhaavius* per plures ſeptimanas, caruit uſu artuum inferiorum, dolore jam ceſſante: frictionibus autem validis adhibitis, ſuperatum fuit hoc malum quàm integerrimè, & quidem brevi ſatis tempore, quod in paralyſi, ab impedito influxu ſpirituum per nervos productâ, rarò vel nunquam tam citò fit. Unde videtur hoc malum à flaccida inertia muſculorum tam diu quieſcentium factum fuiſſe.

OMNES SOLITÆ EVACUATIONES RETENTÆ, &c. Evacuationes illæ ſolitæ ſunt vel humoris boni & naturalis, ſed tantùm peccantis copiâ ſi retinetur in corpore; vel humoris inutilis aut morboſi, qui retentus non tantùm auget copiam, ſed & alienâ ab humoribus ſanis indole turbat omnia. Ad priorem claſſem pertinent evacuationes hæmorrhoidum, menſtruorum, & ſalivæ bonæ; ad poſteriorem ſalivæ morboſæ excretio, & illa evacuatio, quæ per alvum & veſicam, abſceſſus & fiſtulas, fit.

Sic videmus, viros lautè viventes, neque per exercitia corporis diſſipantes ingeſta, ſi firma habeant viſcera, plethoricos fieri: ſæpe in his illud abundans per hæmorrhoidalia vaſa exit de corpore; imò in multis hoc fit determinato temporis intervallo; & tunc optimè ſe habent. Verùm ſi conſueta talis evacuatio non ſucceſſerit, brevì ſequuntur capitis morbi, in-

ter quos vertigo, ut ante dictum fuit, agmen ducere ſolet, docens vaſa ſanguinea encephali tunc nimis repleri, & incipere turbari functiones ſenſorii communis. Unde *Hippocrates*, utì ad §. 1017, dictum fuit, paraplectici quid metuendum eſſe monuit, ſi hæmorhoidibus parumper apparentibus, vertigo ſequeretur. Tunc enim natura evacuationem ſuperflui molitur quidem, ſed non perficit, & ſanguis, per inferiora hæc vaſa exire non potens, ſuperiora vaſa urget ac diſtendit. Idem verum eſt, ſi in mulieribus menſtrua ſupprimantur; & obſervatur ferè ſemper caput affici, dum jam prodibunt menſtrua; utì etiam dum parciùs ſolitò fluunt, & tamen abundantia ſanguinis adeſt, utì antea ad §. 1040, dictum fuit.

Quanta autem & quàm varia mala fieri poſſint à pure vel ichore in abſceſſibus fiſtuliſque collecto, & reſorpto in ſanguinem, antea ad §. 406, dictum fuit: ſi autem vertigo tunc docuerit, versùs caput tendere reſorptum illud purulentum aut ichoroſum, facilè patet, non tantùm paralyſin, ſed & ſubitò lethalem apoplexiam, inde ſequi poſſe.

Cùm autem per alvum evacuentur talia, quæ inutilia corpori nocerent diutiùs relicta, utpote ſemiputrida; & tenuiſſima horum pars, venis bibulis craſſorum inteſtinorum recepta, miſceri ſanguini poſſit; patet ratio, quare alvus diu intercepta encephali functiones turbare queat, adeóque & paralyſin facere. Hinc alvum in febricitantibus interceptam, vel & fæces alvinas albas, damnabat *Hippocrates*, quia manebat in corpore bilioſum illud, quod fæces tingere ſolet; & capitis morbos peſſimos ſecuturos prævidebat; utì ad §. 772, ubi de phrenitide agebatur, pluribus dictum fuit.

Periculoſior adhuc eſt veſicæ interceptio, inprimis ſi perfecta iſchuria fuerit, quæ citiùs lethalis eſſe ſolet quàm alvi ſuppreſſio, & à qua dum moriuntur homines, ſemper præcedunt ſymptomata, quæ cerebri functiones læſas docent. Cùm autem per urinam, ſales & olea ſanguinis acriora reddita, unà cum ſuperabundanti aquoſa parte eluantur è ſanguine, duplici ratione nocet urinæ ſuppreſſio, & ob acre retentum, & ob aquoſam colluviem non ſatìs evacuatam, quæ tunc in cavis corporis colligi ſolet, utì poſtea patebit in capitulo *de Hydrope*, ubi urina pauca damnatur mala, & ut ſignum, & ut cauſa.

Sed & ſalivæ evacuatio ſolita ſuppreſſa inter cauſas paralyſis locum meretur. Conſtat enim ex Phyſiologicis (*a*), à ſanguine arterioſo per carotides advecto ſecerni ſalivam, ut unà cum cibis manducatis permiſta deglutiatur, & chylopoieſi perficiendæ ſerviat. Nec certè parca quantitas ſalivæ ſecernitur, utì patuit Obſervatis practicis. Militi enim unius tantùm parotidis ductus diſſectus fuerat, & poſtea vulnus pro parte coaluerat, ita ut ſaliva ſecreta non in oris cavum dilaberetur, ſed extrorſum per fiſtuloſam aperturam deplueret in genam. Brevis prandii tempore plura linteamina made-

(*a*) H. Boerhaave Inſtitut. Medic. §. 66. & 135.

Digitized by Google

bant effluente ſalivâ (*a*) in hoc milite. Si jam conſideretur, ſimilem copiam per alterius lateris parotidem excerni, glandulâſque maxillares & ſublinguales pariter ſecretioni ſalivæ ſervire, ſimilémque humorem, ſed tenuiorem, per arteriarum oſcula exhalantia in omni puncto ſuperficiei internæ oris & faucium exire, patebit, quanta ſit copia ſalivæ ſecretæ; inprimis ſi ſimul conſideretur, non tantùm manducationis tempore exire ſalivam ex his ductibus excretoriis, ſed diu noctúque, licèt minori copiâ quàm inter manducandum. Cùm autem à ramis carotidis externæ ſanguinem recipiant organa ſalivam ſecernentia & excernentia, patet, quòd illâ ſalivæ excretione impeditâ, magìs debeant repleri carotidis internæ propagines, ſimúlque ſanguis fluxurus per encephali vaſa non liberetur lenteſcente illâ & mucoſâ materiâ, quæ per ſalivares ductus ſeparatur. Poterunt ergo ab hac ſola cauſa turbari omnes encephali functiones, adeóque & paralyſis produci. Ob hanc rationem periti Medici à ſiccitate oris interni, in morbis acutis, ſemper deliria & phrenitides metuunt. Ubi autem materies morboſa, unà cum ſalivæ fluxu copioſo, exit de corpore in quibuſdam morbis, tunc adhuc pejora mala prævidentur, ſi illa ſalivæ excretio ceſſet ſubitò. In variolis, uti poſtea dicetur, intempeſtiva ſuppreſſio ſalivationis ob hanc cauſam adeo mali ominis eſt; illico incipiunt tales ægri torpidi ac hebetes jacere, aliquando & delirare; plerumque ſubitò pereunt.

METAPTOSES CUJUSCUMQUE MATERIÆ MORBOSÆ IN ACUTIS VEL CHRONICIS. In febrium hiſtoria §. 593, patuit, materiam morboſam, per febrim ſubactam & mobilem redditam, non ſemper eliminari de corpore, ſed quandoque ad varias corporis partes deponi, atque ſic novum morbum facere. Poſtea in Hiſtoria morborum acutorum pluribus Obſervatis practicis hujus rei veritas confirmata fuit. Si ergo talis metaſtaſis, vel metaptoſis, materiæ morboſæ fiat, aut ad cerebrum, aut ad medullam ſpinalem, aut ad nervos inde egredientes, facilè patet, paralyſin inde fieri poſſe. Præterea obſervamus, in morbis acutis quandoque materiam morbi, depoſitam ad quædam corporis loca, ſubitos & magnos tumores facere, qui comprimendo vicinos nervos paralyſin producere poſſunt. Sub axillis tales tumores natos vidi aliquoties in morbis acutis, & frequentiùs in hominibus cæterùm ſanis; qui tumores, dum ſuppurabantur, nervos ſubaxillares ſuâ mole premebant adeo, ut ſtupor in brachio, & motûs muſcularis magna debilitas, naſceretur, donec abſceſſu rupto illa nervorum compreſſio ceſſaret. Præterea poſt morbos inflammatorios capitis quandoque ſuperſunt immedicabilia mala, ideo quòd inflammatorio tumore compreſſa pars medullæ cerebri inepta reddita fuerit, ut tranſmittat ſpiritus in nervos. Amauroſin veram, ſurditatem, poſt morbos acutos vidi, quæ nullis poſtea ceſſerunt remediis. Si ſimile malum oriretur circa originem nervorum, qui motibus muſcularibus ſerviunt, immedicabilis ſequeretur paralyſis. Præterea demonſtratum fuit ad §. 1018, apoplexiam paulò graviorem in paralyſin frequenter terminari;

(*a*) Acad. des Siences 1719. Mem. pag. 452.

Digitized by Google

imò vix unquam emergere ægros ab acuto hoc & adeo periculoſo morbo, quin aliqua læſio in functionibus cerebri ſuperſit.

Sed & idem in morbis chronicis verum eſt. Poſtea ubi de melancholia agetur, patebit §. 1104, quòd humor atrabilarius, ſolutus & motus, inter alia peſſima mala etiam paralyſin quandoque faciat. Similis effectus in peſſimo ſcorbuto §. 1151. n°. 4, obſervatur; ut & à materia podagrica, dum non ampliùs ad ſolita loca in extremis corporis partibus deponitur (vide §. 1273.). Verùm nullum morbum chronicum frequentiùs ſequitur paralyſis, quàm *colicam pictonum* dictam; in quo morbo, poſt acerbiſſimos dolores abdominis, repetitis vicibus toleratos, paralyſis ſequitur, nunc artuum ſuperiorum, nunc inferiorum; & ubi paralyſis adeſt, ceſſant abdominis cruciatus ſæpe, vel ſaltem inſigniter minuuntur. Frequentes habui occaſiones mirabilem hunc morbum videndi, & licèt non negem, illum ab aliis cauſis naſci poſſe, tamen frequenter obſervavi hunc morbum in illis, qui plumbo fundendo, ceruſſam præparando, terendo, &c, operam dabant. Vidi integram familiam hoc morbo laboraſſe, dum ad culinares uſus adhibebatur aqua, in magno receptaculo plumbeo collecta, & diu hærens. Obſervavi hunc morbum frequentiùs in opulentis hominibus, qui exquiſitiſſima vina magno ſatìs pretio redemerant in uſus ſuos; fortè plumbo admiſto edulcorata, utì novimus olim à fraudulentis œnopolis in Germania factum fuiſſe. Vidi non ita dudum nobilem juvenem, cui pro curanda gonorrhœa datum fuerat ſaccharum ſaturni ad drachmam ſingulis diebus in emulſo, & quidem per decem dies continuos, in hunc morbum incidiſſe; unde tamen, licèt ægre, evaſit. Hinc credo ſatìs conſtare, quòd à plumbi vaporibus, ejus calce variâ, diu tractatâ, vel & in corpus ingeſtâ, *colica pictonum* originem ducat; licèt fortè & ab aliis cauſis naſcatur. Vidi enim alios ægros hoc morbo miſerrimè excruciatos, in quibus accuratiſſimo etiam examine non potui detegere, quòd plumbum in culpa fuerit. Præterea hæc colica in regionibus Americæ meridionalibus tam frequens eſt, ut ferè pro morbo endemio haberi poſſit: utì ab eruditiſſimo viro *Gulielmo Bull*, in his oris nato, & nunc feliciter ibi Medicinam exercente, ſæpius audivi, qui & pulchram de hoc morbo ſcripſit diſſertationem inauguralem, quam in Academia Lugduno-Batava defendit anno 1734. Verùm hæc ſolet eſſe diſſertationum Academicarum ſors, ut poſt paucos annos nullibi ferè inveniri poſſint; unde laudabili conſilio celeberrimus *Hallerus*, propriis laboribus de Republica Literaria optimè meritus, plures melioris notæ collegit & typis denuo mandari curavit. Parvus, ſed utilis, de hoc morbo difficili curando tractatus (*a*) habetur, ubi & ſimul præcipui Auctores recenſentur; qui de hoc morbo ſcripſerunt. *Ægineta* (*b*) antiquiſſimus, quantùm novi, Medicus, qui de hoc morbo egit, ſuâ auctoritate confir-

(*a*) A. de Haen Medic. Haga-Batavi de colica pictonum. Hagæ Comit. 1745.

(*b*) Lib. III. Cap. XVIII. pag. 31.

Digitized by Google

mat, paralyſin in colica hac fieri per metaptoſin materiæ morboſæ. Sic enim habet: *Noſtris temporibus colicus quidam morbus moleſtus fuit, ex quo inprimis ſuperſtites futuros artuum motûs omnimoda privatio ſequebatur: tactûs verò ſenſus incolumis ſervabatur, uti videbatur, ceu criticâ quadam ex profundo metaſtaſi factâ, &c.* Et alibi (*a*) de eodem morbo agens; quem epidemico modo Italiam & alia loca infeſtaſſe perhibet, dicit: *Ex quo multis quidem in epilepſiam, aliis paralyſin artuum, ſuperſtite ſenſu, quibuſdam in utrumque hunc morbum, prolapſus. Ac eorum qui in epilepſiam inciderunt, plures perierunt; ex illis verò qui in paralyſin, plures ſervati fuerunt, tamquam in criſi cauſâ tranſpoſitâ* μεταστάσης τῆς αἰτίας). Interim tamen ſateor, quòd videatur adhuc dubium ſupereſſe, an illa paralyſis fiat per tranſpoſitionem materiæ morboſæ ex abdomine ad artus; an verò mirabili illa proprietate, qua partes quædam corporis malè affectæ agunt in alias, etiam diſſitas: de qua re antea ad §. 701, dixi. Probè memini me plures ſanaſſe, nullo remedio applicato ipſis partibus paralyticis ad diſſipandam morboſam materiam, ſed ſolis remediis internis, unà cum frictionibus, unguentis aromaticis, emplaſtris ſimilibus, abdomini tantùm adhibitis.

QUIDQUID OBSTRUENDO, SOLVENDO, COMPRIMENDO, &c. Dictum fuit ad numerum ſecundum paragraphi præcedentis, omne illud, quod nervum tranſmittendo ſpiritui ineptum reddit, paralyſis cauſam eſſe. Quidquid ergo vel nervi continuitatem ſolvit, vel comprimendo ejus cavum delet, paralyſin faciet illius muſculi, cui talis nervus proſpiciebat. An autem craſſior humor nervi cavum obſtruendo, illum impervium reddere poſſit, non adeo evidenter conſtat. Antea ad §. 119, demonſtratum fuit, quòd obſtructio vix locum habere poſſit, niſi in vaſis in quibus fluida moventur ex latiori amplitudine in majores anguſtias. Verùm non conſtat, nervos talia vaſa eſſe. Majores trunci nervoſi, ramis emiſſis, magnitudine quidem decreſcunt; at conſtat, illos tantùm eſſe nervorum minorum faſciculos; nec ſubtiliſſimi Anatomici hîc finem adhuc invenerunt, ſed apparuit ſemper, minimam etiam fibrillam nervoſam ex aliis minoribus compoſitam eſſe: qui nervi non videntur conici, ſed æquabilis ubique craſſitiei. Idem etiam confirmatur inde, quòd & in ſua origine ex medulla cerebri nervi ſint exiliſſimi; non verò, ut in arteriis obſervatur, quæ, maximæ in ſua origine, minuuntur amplitudine in ſuo decurſu. Præterea illud fluidum, quod corticali encephali ſubſtantiâ ſecernitur, & medulloſis ſtaminibus traditur, omnem ferè imaginationem tenuitate ſuâ ſuperat; hinc vix videtur aptum eſſe, ut in nervos jam delatum craſſeſcere poſſet, ita ut illorum cavum obſtrueret. In origine fibrillæ medulloſæ ex cortice, per errorem loci (vide §. 118.) craſſius liquidum dilatatam cavitatem tenuiſſimi talis vaſculi ingredi poſſe, & ibi hærere immeabile, atque à tali cauſa paralyſes oriri poſſe, nervis integris & perviis, ſed vitio hærente circa nervorum primam originem in encephalo, ſatis veroſimile videtur; mala ſimilia, poſt

(*a*) Ibidem Cap. XLIII. pag. 45. verſâ.

Digitized by Google

morbos capitis inflammatorios relicta, hoc ſuadere videntur. Verùm non conſtat, liquidum illud minima nervorum cava jam ingreſſum ſic craſſeſcere poſſe, ut obſtructionem faciat.

Verùm ſingulæ fibrillæ nerveæ tunicis obvolvuntur, ut, ex ſua natura tenerrimæ, tutò deferri poſſint ab encephalo ad diſſita corporis loca; & plures nervi minimi in unum faſciculum ope membranæ involventis colligantur, hinc multiplicatur tunicarum numerus. Docuerunt jam Anatomici, & inprimis per injectiones, has tunicas innumera perreptare vaſcula arterioſa, quæ obſtrui poſſunt, & inflammari. Præterea, majorem nervum diſſecando, invenitur tunica celluloſa interpoſita ſingulis fibris majorem nervum conſtituentibus, quæ frequentiſſima inflammationis ſedes eſt, uti ad §. 283, dictum fuit. Sed & novimus in aquoſa colluvie turgere extravaſatâ lymphâ celluloſam membranam quandoque per totum corpus, adeóque & in nervorum ſibi mutuò adjacentium interſtitiis hoc fieri poterit. Patet ergo, plurimos morbos in nervorum tunicis ſedem habere poſſe, à quibus nervorum actio lædi, vel & integre aboleri, poteſt, licèt nihil mali in ipſa propriè dicenda nervi ſubſtantia hæreat, ſed tantùm in integumentis: &, ut poſtea patebit, curabiles fortè ſolæ ſunt illæ paralyſes, quarum cauſæ non hærent in ipſo nervo, ſed in membranis nervum ambientibus, quarum vaſa diſtenta nervum comprimunt quidem, nondum tamen integre deſtruunt. Præcipua mala in textu enumerata ſunt, quæ hoc modo nervis nocere poterunt; uti & illa quæ cohæſionem nervi ſolvendo, ejus actionem deſtruunt.

ADSTRINGENTIA VALDE ALIMENTA, MEDICAMENTA, VENENA. Cùm paralyſis §. 1057, dicatur laxa muſculorum immobilitas, primâ fronte mirum apparet, cur adſtringentia, §. 28. n°. 4, laudata ad curandam fibram debilem & laxam, hîc recenſeantur inter cauſas paralyſis. Certum eſt, quòd adſtringentia remedia hanc vim habeant, ut plùs cohærere faciant fibras ſolidas noſtri corporis; & in mortuis animalium partibus eumdem effectum præſtent, uti ad §. 28. n°. 4, dictum fuit, pulcherrimíſque experimentis, à celeberrimo *Hales* (*a*) inſtitutis, confirmatur. Verùm inde tantùm concludi poteſt, quòd adſtringentium remediorum efficacia hoc efficiat, ut vis contractilis muſculorum ſpontanea augeatur, quæ omnino diverſa eſt à cauſa muſcularis motûs (*b*). Sed eadem hæc adſtringentia (vide §. 117.) moleculas, humores noſtros conſtituentes, adunari faciunt, adeóque obſtructionibus, & quidem pertinaciſſimis, originem dare poſſunt, inflammationéſque (§. 377.), producere, ſi nervis immediatè applicentur. Saltem facilè intelligimus, talem noxam poſſe fieri in tunicis vaſculoſis nervum tegentibus, adeóque à morbis, in nervorum involucris natis, poſſet paralyſis produci, uti paulò ante dictum fuit. Verùm quidem eſt, adſtringentia ingeſta difficulter in ſanguinem venire poſſe, cùm propriâ ſuâ efficaciâ debeant

(*a*) Haemaſtaticks Exper. XVI. pag. 131.

(*b*) Vide Inſtit. Med. H. Boerhaave §. 401.

Digitized by Google

ſibi ipſis aditum præcludere, conſtrictis venarum abſorbentium oſculis; adeóque vix credibile videtur, quòd integris ſuis viribus in nervorum cava minima venire unquam poſſint per hanc viam; ſed conſtat, quòd adſtringentia, nervis quàm proximè applicata, illorum actionem turbare queant. Acaciæ ſuccus linguæ impoſitus illam ſic corrugat, ut ſapor pereat per aliquod tempus: imprudens applicatio ſimilium ad oculos immedicabilem quandoque cæcitatem produxit. Præterea videmus, ruſticorum pueros, acerbis & immaturis fructibus abutentes, inteſtina habere infarcta & abdomen tumidum. Conſtat autem ex Phyſiologicis, ingeſtorum tranſitum per inteſtinorum gyros fieri muſcularibus inteſtinorum fibris, quæ motum dictum periſtalticum efficiunt: cùm ergo, auſteris illis aſſumptis, hæreant ingeſta in tubo inteſtinali, nec promoveantur versùs anum, patet ab horum effectu impediri actionem fibrarum muſcularium inteſtinorum, imò & quandoque integre aboleri; túncque in cadaveribus inveniuntur omnia inteſtina infarcta & diſtenta: adſtringentium autem aſſumptorum vis in ventriculum & inteſtina integrâ ſuâ efficaciâ agit; hinc prudentia requirit, ut ad roborandas has partes, ſi nimis laxæ fuerint, parciore doſi dentur & ſæpe repetitâ, uti antea ad §. 28. n°. 4, dictum eſt. Paulò ante monitum fuit, peſſimas paralyſes ab adſtringentiſſimis plumbi calcibus & ſaccharo ſaturni fieri. Unde patet, adſtringentia, licèt cohæſionem ſolidarum partium augeant, nocere poſſe muſculari motui.

FRIGUS SUMMUM. Adunari per frigus & inter ſe concreſcere humorum noſtrorum moleculas, antea ad §. 117, patuit: & à ſummo frigore ſubitam gangrænam, omnia depaſcentem, imò & ſphacelum naſci, ad 454, dictum fuit; adeóque nervos, & muſculos deſtrui poſſe per ſolum frigus, patet. *Hippocrates* (*a*) dixerat: *Cerebrum, quæque ex eo oriuntur, frigido quidem offenduntur, calido verò delectantur.* Certè videmus, omnia animalia torpere in magno frigore: imò quædam, omni motu voluntario privata, longam noctem totâ hyeme dormiunt, & verno tepore denuo priſtinam agilitatem acquirunt: idem novimus fieri in inſectis agiliſſimis. Obſervamus in corpore humano, medullæ cerebri, oblongatæ, ſpinali, nervis, ubique apponi congeriem vaſorum, quæ rubrum ſanguinem calidum gerunt; & frigus ſic arcent ab his partibus, quæ, tenerrimis vaſis cùm conſtent, non poſſent ab attritu fluidorum ad vaſa caleſcere. Sic cerebro & cerebello pia mater, numeroſiſſimis arteriis ſanguineis ſcatens, non tantùm incumbit, ſed duplicatis proceſſibus profundè ſe in gyros cerebri, & ſulcos cerebelli, interſerit: in ventriculis cerebri plexus choroidei, toti vaſculoſi, reperiuntur: per ipſam cerebri & cerebelli medullam conſpicua vaſa ſanguinea decurrunt. Nervi optici in toto ſuo decurſu arterias ſanguineas circumvolutas habent, & per illorum meditullium arteria decurrit, cujus rami intra fundum oculi in ipſa retina diſtribuuntur. Tertium nervorum par, quartum, & ſextum, agiliſſimis totius corporis muſculis deſtinata, in decurſu ſuo à medulla oblon-

(*a*) De liquidorum uſu Cap. II, Charter, Tom, VI. pag. 444.

gata

Digitized by Google

gata ad oculos tranſeunt per ſinus cavernoſos duræ matris prope curvaturam arteriæ carotidis; quinimo ſextum par plerumque firmiter arteriæ carotidi adhæret; ſic in toto hoc itinere calido ſanguine foventur. Si jam è contrà conſideretur, in laxis & frigidis corporibus, in quibus ſanguis ruber deficit, omnes motus muſculares languere, patebit ſatìs, quantùm boni calor ſanus faciat ad corporis agilitatem; & è contrà frigus illam minuere, imò ſi validum fuerit, vel diu infeſtaverit quamdam corporis partem, illam paralyticam reddere poſſe. Sic obſervavit *Galenus* (*a*), ani & veſicæ ſphincteres reſolutos fuiſſe, dum lapidi frigido diu inſederant homines, vel inter piſcandum aquâ frigidâ has partes diu alluerant: idem malum & nonnullis in aqua frigida natantibus contigiſſe monet.

CALOR MAXIMUS. Blandum illum & naturalem calorem pulchre prodeſſe omnibus nervorum actionibus, ſtatim vidimus; verùm dum ultra modum augetur, peſſimè nocet: diſſipantur enim liquidiſſima de corpore, & reſidua humorum maſſa denſior fit, atque ad morboſas concretiones prona. Quinimo conſtat, calore magno humores noſtros coaguliri; unde & inter cauſas obſtructionis §. 117, recenſetur calor, quatenus humorum noſtrorum moleculas adunat, ſicque illas ineptas reddit, ut per vaſorum anguſtos fines liberè tranſire poſſint. Hæc autem immeabilitas noſtrorum humorum per calorem nimium non tantùm fit diſſipatione partis liquidiſſimæ, verùm etiam coagulo ſubito per magnum calorem inducto. Sic ſerum ſanguinis aquæ fervidæ inſtillatum coagulatur illico, & quidem gradu caloris multùm remiſſiore ac eſt ille, qui in ebulliente aqua obſervatur. Cùm autem noxæ inſpiſſatorum humorum noſtrorum circa minima vaſa obſerventur citiùs, qualia ſunt illa, quæ encephali fabricam conſtituunt; hinc Medici læſas functiones cerebri præſagiunt, ubi in morbis maximus calor obſervatur. Ideo etiam in Pathologicis (*b*), ubi aeris nimis æſtuantis noxæ recenſentur, notatur quòd inprimis genus nervoſum lymphaticúmque, & horum actiones, inde ſummopere lædantur, ob hanc cauſam & notatum fuit §. 772, calorem ingentem præcedere veram phrenitidem. Ubi autem calor magnus vel capiti, vel tali loco ubi magni nervi decurrunt, applicatur, utì quandoque agricolis ſub ſole aprico obdormientibus contingit; tunc tantò majus periculum eſt. Unde *Hippocrates* (*c*) paraplecticos fieri homines monuit, ſi caput repentè ſolis ardoribus expoſitum, aut frigore correptum fuerit.

HUMIDITAS FRIGIDA. Frigus cum humiditate multò magìs impedire perſpirationem inſenſibilem, quàm ſiccum frigus, docuit *Sanctorius* (*d*): addiditque alibi (*e*), à tali aere converti inſenſibilem perſpirationem in ichorem, qui retentus, & deinde non reſolutus, cachexiam face-

(*a*) De locis affectis Lib. I. Cap. VI. Charter. Tom. VII. pag. 400. & Lib IV. Cap. VII. ibidem, pag. 465.

(*b*) H. Boerhaave, Inſtitut. Medic. §. 746.

(*c*) De Aere locis & aquis textu 14. Charter. Tom. VI. pag. 191.

(*d*) Aphor. 67.

(*e*) Aphor 146.

Digitized by Google

re ſolet. Hinc videmus à tali aere coryzas, catarrhos, & ſimilia mala produci, in quibus magna copia humorum per nares depluit, vel & per ſputa rejicitur. Verùm illud retentum ſi circa majores nervos, vel horum originem in encephalo aut medulla ſpinali, colligatur, poterit illorum actionem lædere, & vel integre abolere. Ab hac enim cauſa ſeroſa colluvies in corpore naſcitur (*a*), quam adeo frequentem apoplexiæ & paralyſis cauſam invenit *Piſo*, ut ſolam hanc ferè in his morbis agnoſceret, uti antea in hiſtoriâ apoplexiæ dictum fuit. Unde & *Hippocrates* (*b*) inter morbos, humidâ tempeſtate frequentes, numerat apoplexias. Dum frigida aqua quaſdam partes corporis alluit diu, paulò ante ex *Galeno* memoratum fuit, veſicæ & ani ſphinctères reſolutos fuiſſe. De ſe ipſo narrat *Avenzoar* (*c*), dum paralyticum curaturus iter ſuſcepiſſet tempeſtate frigidâ pluvioſâ, cum vento valido, & ſiniſtrum pedem non ſatìs tectum vento & pluviæ expoſitum habuiſſet diu, partem hanc paralyſi correptam fuiſſe, cum ſenſûs etiam abolitione. Feliciter tamen & brevì curatus fuit ignis accenſi calore valido, & inunctione linimenti calidi aromatici, cum topicum tantùm eſſet, & recens hoc malum.

USUS AQUÆ CALIDÆ NIMIUS, ASSIDUUS. Antea ad §. 1059, dictum fuit, poſſe oriri in fibris muſcularibus tantam laxitatem, ut officio ſuo fungi nequeant, & à tali muſculorum atonia paralyſin fieri poſſe. Verùm antea ad §. 30, demonſtratum fuit, aquoſa fibras ſolidas corporis quàm maximè debilitare: & ſimul ex *Hippocrate* tunc monitum fuit, ab uſu aquæ calidæ copioſiore metuendam eſſe *carnium effœminationem, nervorum impotentiam, ſtuporem.* Fuerunt circa finem elapſi ſæculi quidam Medici in hac opinione, ſanitatem optimam fore, ubi ſanguis & omnes humores eſſent tenuiſſimi; adeóque inculcabant omnibus, ſanguinem non poſſe nimis dilui: hinc ſuadebant ſanis hominibus, ut magnâ copiâ quotidie calidos aquoſos potus ſorbillarent, theam, caffeam & ſimiles. Vidi plurimos, his potibus diu abuſos, adeo enervatum corpus habuiſſe, ut vix languida membra traherent, ac plures etiam apoplexiâ & paralyſi correptos fuiſſe. Sic enim laxantur tandem in his omnia viſcera & vaſa, ut debita copia ſpirituum ad motus muſculares requiſitorum perfici non poſſit, & ſimul in muſculis ab eadem cauſa inducatur illa atonia. Sed & ſimilis laxitas ab aere tepido ac humido, ſi diu durat talis tempeſtas inducitur: & *Hippocrates* notavit, poſt tempeſtatem auſtrinam & pluvioſam paraplegias epidemico more graſſatas fuiſſe (*d*).

VAPOR ARSENICI, ANTIMONII, &c. Antea in enumeratione cauſarum apoplexiæ §. 1010. n°. 5, patuit venenatos tales vapores delere poſſe actionem omnium nervorum, functionibus animalibus ſervientium, apoplexiam inducendo: ſed ſimul conſtitit Obſervationibus ibi receſſitis, paralyſin inde productam fuiſſe.

(*a*) H. Boerhaave. Inſtit. Medic. §. 748.

(*b*) Aphor. 16. Sect. III. Charter. Tom. IX. pag. 109.

(*c*) Apud Zacut. Luſitan. hiſt. 47. pag. 84. Tom. I.

(*d*) Epidem. 1. Charter Tom. IX. pag. 63.

Digitized by Google

Ex illis, quæ de paralyſi, colicam pictonum ſequente, eâdem hac paragrapho dicta ſunt, patuit, plumbi vaporem paralyſin ſæpius facere. Ab argento vivo, in vapores per ignem reſoluto toties invenimus paralyticos reddi homines, qui imprudenter ſe illi exponunt, ut Deauratores, Chemici, Metallugi, &c. Fortè & alia plura venena ſunt, quæ idem malum producere poſſunt, etiam externâ applicatione. Unicam obſervationem adduxiſſe ſufficiet, quæ hoc confirmat. Nobilis mulier ulcuſculo infra oculum ſito, quod cancroſum ſuſpicabatur applicuit particulam recentis folii ſolani furioſi, quod *bella donna* ſolet vocari; & noctis unius ſpatio pupilla oculi amiſerat omnem motum, dilatata manens quàm maximè, etiam dum oculus ſplendido lumini exponebatur: amoto folio ſolani, paulatim redibat pupillæ mobilitas. Coram ſe hoc vidiſſe teſtatur *Raius* (*a*); neque id caſu factum fuiſſe, quia tribus diſtinctis vicibus, dum tentaretur folii ſolani applicatio, ſemper ſequebatur idem effectus.

Quinimo, cancroſo hoc ulcere eradicato & ſanato, Chirurgus impoſuit particulam ejuſdem folii eidem loco, ubi ulcus fuerat, hac ſpe, ut repelleret humores, ne huc denuo confluerent; verùm eadem pupillæ dilatatio ſecuta fuit. Similem ferè noxam ab imprudenti applicatione opii, mandragoræ, hyoſcyami, ad oculorum graviſſimos dolores ſopiendos ſe obſervaſſe ſæpius *Galenus* (*b*) teſtatur.

Pertractatis ſic paralyſis cauſis, ſequitur conſideratio effectuum, qui à paralyſi producuntur.

§. 1061. CAUSA proxima (1058.), & remota (1059. 1060.), adeóque his nata paralyſis ipſa, varios admodum producit effectus, pro varietate ſedis, ubi illa cauſa hæret; pro varietate magnitudinis, qua ibi hæret; pro diverſitate partis affectæ, prout vitæ neceſſaria magìs minúſve, magìs mediatè, vel immediatè; inde enim lethalis, minùs lethalis, ſanabilis, incurabiliſve, haberi poteſt.

Ex illis, quæ hactenus dicta fuerunt de cauſis proximis & remotis paralyſis, patuit illas poſſe in diverſis locis hærere corporis, dum paralyſin producunt: hinc primò inquiritur meritò in ſedem, ubi illa cauſa hæret, ut dein prognoſis juſta, & bona Methodus Medendi, haberi poſſint. Poteſt enim cauſa, paralyſim cruris v. g. faciens, hærere in ipſo encephalo, & in medulla ſpinali, & in magno trunco nervoſo, qui ex medullæ ſpinalis extremo exeuntibus ramis nervoſis collectis fit. Verùm longè alii effectus ejuſdem cauſæ metuendi ſunt, ſi in cerebro hæreat, quàm ſi in nervo crurali: nam ad vicina cerebri loca, quæ aliis partibus corporis proſpiciunt, propagata hæc cauſa producet nova mala, dum in nervo crurali

(*a*) Hiſtor. Plantar. Lib. XIII. Cap. XXIII. pag. 680.

(*b*) Method. Meden. Lib. III. Cap. II. Charter. Tom. X. pag. 58.

Digitized by Google

tantùm lædere poteſt functiones illorum muſculorum, quibus ille nervus proſpicit. Præterea poterit cauſa, nervi functionem impediens, eſſe in nervorum involucris tantùm, vel & in ipſa nervi propriè dicta ſubſtantia; unde iterum diverſa prognoſis deducitur, dum ſæpius cauſa paralyſis in nervorum integumentis hærens, per artem tolli poteſt; ubi verò ipſam nervi ſubſtantiam occupat, raro vel nunquam curatur. Quomodo autemdetegi poſſit ſede hujus cauſæ, poſtea ad §. 1070, dicetur.

Verùm & pro varietate magnitudinis ipſius cauſæ quæ paralyſin facit, iterum alia prognoſis habetur. Si vertebra lumborum parum tantùm ex ſitu mota fuerit, premendo medullam ſpinalem leviter tantùm, ſpes curæ ſupereſt: verùm ſi multùm receſſerit ex loco ſuo versùs interiora corporis, medulla ſpinalis ſæpe integre deſtructa eſt, & nullum remedium habetur. Magnitudo cauſæ etiam à facili vel difficili ejus ablatione deſumitur. Longè citiùs tolli poterit paralyſis à plethora nata, quàm illa, quæ à ſeroſa colluvie in encephalo accumulata producitur. Dum à ſolani furioſi particula ulceri applicata pupillæ paralyſis ſequebatur, facilè tolli poterat removendo hanc cauſam.

Verùm & ipſa pars affecta novam diverſitatem affectuum paralyſis facit, prout his illiſve uſibus ſervit. Longè diutius toleratur paralyſis brachii, quàm paralyſis inteſtinorum; cùm per hanc impediatur nutrimenti aſſumti digeſtio, & chyli in ſanguinem ingreſſus, requiſitus ad conſervationem corporis. Ex his autem omnibus rite conſideratis prævideri poſſunt illa, quæ ſperanda ſunt vel metuenda in paralyſi, de quibus ſequenti paragrapho agitur.

§. 1062. PARALYSIS cordis, pulmonum, muſculorum reſpirationi inſervientium, gulæque, brevì lethalis: ſtomachi, inteſtinorum, & veſicæ, à cauſis internis, valde periculoſa: muſculorum faciei mala & facilè in apoplexiam mutabilis: paraplegia valde periculoſa, apoplexiæ prænuncia, hac natâ lethalis: hemiplegia mala, paraplegiæ affinis, hinc apoplexia necans; quæ cum frigore, inſenſilitate, atrophiâ partis, mala raróque medicabilis: quæ cum ſæva convulſione, & magno calore partis oppoſitæ, mala: ex horum verò oppoſitis ſcitur: quænam ſanabilis, minúſque metuenda ſit: quænam verò toties cauſa repentinæ, nec ullo præſagio prævifæ, mortis; ſine ullo ferè ſymptomate concomitante.

CORDIS. Probatur in Phyſiologicis (*a*), cor verum muſculum eſſe, & muſculari vi agere; adeóque & paralyſin pati poterit, ut reliqui omnes muſculi, ſi à quacumque cauſa impediatur applicatio cauſæ muſcularis mo-

(*a*) H. Boerhaave, Inſtitut. Medic. §. 187.

Digitized by Google

tûs ad cor. Verum quidem eſt, quòd cor quaſdam proprietates habeat, quæ in aliis muſculis non adeo inveniuntur; nam & exſectum de corpore pergit moveri per aliquod tempus, & quieſcentis jam poſt mortem irritando denuo renovari poteſt actio (vide §. 1.). Interim tamen Anatomica cordis exploratio docet, ſimilem ſtructuram adeſſe in hoc viſcere ac in aliis muſculis corporis; nervos numeroſos ad cor venire; arterias binas, & magnas quidem, reſpectu molis ipſius cordis, ſanguinem copioſum celerrimè circumducere per totam ejus ſubſtantiam; adeóque validiſſimas hîc motûs muſcularis cauſas adeſſe. Sectiones vivorum animalium docuerunt, cor palleſcere; dum agit, ut reliqui corporis muſculi. Hinc licèt cor peculiares quaſdam, ſibi ſoli proprias, dotes poſſideat, tamen & omnia illa habet, quæ in reliquis muſculis deprehenduntur, adeóque & ſimiles morbos pati poterit à cauſis ſimilibus. Summi & ſubiti animi affectus omnes muſculos quandoque ſic reſolvunt, ut non ampliùs corpus ſuſtinere poſſint, ſed cadant homines; ſimúlque ferè ſemper ſequitur ſyncope, ſive cordis quies. Unde ſapiens *Homerus* (*a*), dum Penelope nunciabatur filii diſceſſus, & procorum inſidiæ, hæc bina conjunxit, dicens

—— της δ' αὐτῦ λύτο γύνατα ϗ φίλον ἦτορ.

Sed cor in ſyncope perfectè ſe habet, ut §. 1507, dictum fuit in definitione paralyſis; quòd nempe ſit muſculi laxa immobilitas, nullo nixu voluntatis vel vitæ ſuperanda. Verùm cùm cor à ſanguine venoſo in cava ejus influente ſic irritetur, ut de novo contrahatur, illa incepta paralyſis cordis tollitur ſæpe, & multi in ſyncopen delapſi reviviſcunt, dum fricantur membra, aquâ fridigiſſimâ pectus & facies reſpergitur, ſtimulantia naribus ſupponuntur, &c; quibus omnibus motus ſanguini venoſo versùs cor conciliatur. Quandoque tamen à valido & ſubito animi affectu lethalis cordis paralyſis ſequitur. Fortiſſimè dimicantem militem in prælio dum mirabantur omnes, nec minùs dolebant, illum occubuiſſe tandem, mortuo arma auferunt, ut cognoſcerent quis eſſet. Nobiliſſimus vir (cujus poſteritas adhuc in magno honore eſt, & mihi hujus facti veritatem confirmavit) cum aliis accurrit, & videns filium eſſe, oculis apertis cadaver inſpiciens obriguit, & paulò poſt mortuuus cecidit (*b*). Sed & Obſervata docuerunt, ſyncopen ſequi, dum externa cordis ſuperficies ab inſolitis rebus tangitur, ubi vulnere vel ulcere pericardium penetrante, nudum cor patebat. Dum enim celeberrimus Chirurgus, digito immiſſo per ulceris aperturam, cor tangebat, ſyncope ſequebatur (*c*). Unde pericardium, firmiter nexum diaphragmati, jugulo, ſterno, totum cor, cum auriculis, ſinibus, & majoribus truncis vaſorum cor ingredientium, ex eóque egredientium, inclu-

(*a*) Odyſſ Lib. IV. pag. 61.

(*b*) Eſſais de Montagne, Lib. I. Cap. 11. Tom. I. pag. 7.

(*c*) Senac de Corde, Lib. IV. Cap. v. Tom. II. pag. 344.

dit, illúdque à duris ambientibus partibus defendit, ne, dum movetur, in illas impingat & lædatur, vel faltem turbetur in motu ſuo; cujus perennitas & æquabilitas vitæ adeo neceſſaria eſt.

PULMONUM, MUSCULORUM RESPIRATIONI INSERVIENTIUM. Conſtat ex Phyſiologicis (*a*), pulmonem, dum aer aperto pectore undique illum allabitur, contrahi in ſpatium minus, quàm occupabat, dum hærebat in thorace integro, illúdque inprimis fieri actione fibrarum muſcularium, ſquamoſa ſegmenta bronchiorum nectentium; quæ ergo renituntur pulmonis dilatationi inter inſpirandum, & aeris expulſionem ex pulmone, tempore exſpirationis promovent. Si ergo paralyſis fiat in his muſculis ſive fibris, meſochondriis dictis, exſpiratio difficilior erit, manebit diſtentus aere contento pulmo, nec novum inſpiratum aerem admittet. Cùm autem ad liberum tranſitum ſanguinis, ex corde dextro per pulmonem in cor ſiniſtrum, requiratur alterna illa dilatatio & contractio pulmonum, patet, magnum vitæ periculum à tali paralyſi imminere. Aſthma ſpaſmodicum, per intervalla repetitum, à convulſis his fibris muſcularibus agnoſcunt omnes Medici. An fortè & Dyſpnœa continuò affligens à paralyſi harum fibrarum fieri poſſet? Vidi aſthmaticos plures, qui ſumma cum moleſtia exſpirabant, & longè commodiùs inſpirationem perficiebant. In tribus cadaveribus hominum, qui antea orthopnœâ & diſpnœâ laboraverant, invenit *Ruyſchius* (*b*) acervum veſicularum pellucidarum ab aere expanſarum, & ita obſtructarum, ut levi compreſſione aerem inde educere non potuerit: nec impulſus per aſperam arteriam flatus commercium habebat cum his expanſis veſiculis: aciculâ autem perforatæ hæ veſiculæ ſubſidebant, aere emiſſo. Probabile videtur, inertes redditas has fibras non expuliſſe aerem inſpiratum, & à mucoſis viſcidis humoribus, quibus pulmo in ſimilibus morbis gravari ſolet, obſtructos & infarctos fuiſſe aſperæ arteriæ minimos ramos, qui ad has veſiculas pertingebant, tandem penitus concretos. Si talis harum fibrarum paralyſis in toto pulmone, vel in magna ejus parte, fieret, ſatìs patet reſpirationem inde difficilem reddi debere; imò & quandoque integre ſupprimi poſſe.

Si jam ſimilis paralyſis contingeret muſculis, qui in reſpiratione vitali pectoris cavum dilatando efficiunt, ut pulmo ab aere diſtendi queat, ſatìs patet, citò de vita actum fore.

GULÆQUE. Videantur illa, quæ de gulæ reſolutione, & periculo hujus morbi, dicta fuerunt ad §. 785. & §. 818, ubi de angina ex hac cauſa nata agebatur.

STOMACHI, INTESTINORUM, ET VESICÆ, &c. Conſtat ex Phyſiologicis (*c*), ventriculum non tantùm ut cavum vas recipere ingeſtos cibos & potus, ſed & illos retinere, premere vi muſculari, atterere motu vermi-

(*a*) H. Boerhaave. Inſtitut. Medic. §. 602. & ſeq.

(*b*) Obſerv. Anatom. Chirurg. Centur. Obſerv. 19, 20, 21, pag. 18-21.

(*c*) H. Boerhaave. Inſtitut. Medic. §. 83.

Digitized by Google

culari ſive periſtaltico dicto, promovere ad pylorum, & deinde in inteſtinum duodenum propellere. Si ergo paralyticæ fiant hæ fibræ ventriculi, omnis illa actio ceſſat, & tunc ventriculus fungitur tantùm officio vaſis ingeſta excipientis, ſed non mutat illa per propriam ſuam efficaciam. Actio diaphragmatis & muſculorum abdominalium contenta ex ventriculo paralytico exprimere quidem poterit, ſed cruda & immutata in tubum inteſtinalem tunc venient. Cùm autem à paris octavi binis truncis, ad latera œſophagi decurrentibus, nervos ſuos accipiat, patet, quare periculoſa ſit paralyſis ventriculi, ſi à cauſis internis oriatur, cùm juſtus metus tunc ſit in ipſo encephalo circa nervorum horum originem paralyſis cauſam hærere.

Verùm & ventriculi paralyſis ſæpe ortum ducit à ſola nimia flacciditate fibrarum muſculoſarum ventriculi, licèt omnes nervi, & nervorum origo, optimè ſe habeant. In helluonibus, qui ingenti copiâ cibi & potûs quotidie ingurgitatâ ventriculum immaniter diſtendunt, tandem toties diſtractis ventriculi fibris omne robur perit, & poſtea totâ vitâ languet ventriculi actio. Sed fibræ illæ muſculoſæ ventriculi, dum agunt, utrumque ejus orificium arctant, ne cibi, nondum digeſti, exire citò poſſint (*a*): hinc in paralyſi ventriculi, per pylorum non ſatis arctatum, crudi & immutati cibi elabuntur, inteſtina irritant, unde tormina & cita ingeſtorum vix mutatorum per alvum egeſtio. Si ſimul reliqua viſcera bona ſunt, tunc quandoque fames canina adeſt, dum corpus nutrimento indiget quidem, attamen parum vel nihil ex ingeſtis proficit, unde perpetuum illud cibi deſiderium manet. Talem appetitûs canini & lienteriæ cauſam detexit *Ruyſchius* (*b*) in cadavere mulieris, quæ à longo tempore cum his malis conflictata fuerat; invenit enim viſcera ſatìs bene conſtituta, pylorum autem ita relaxatum, ut omnes manûs digitos junctim compoſitos admitteret.

Præterea ad §. 1060, dictum fuit, uſum aquæ calidæ nimium & aſſiduum paralyſin facere poſſe: verùm ventriculus omnium primò hoc vitium ſentire debet, cùm omnis aqua calida aſſumta in ventriculum primò veniat: unde & Medici toties obſervant inſuperabiles ventriculi languores in illis, qui tepidis aquoſis illis potibus abutuntur. Cæterùm paralytica illa ventriculi mala, à ſimilibus cauſis nata, ſummam moleſtiam quidem faciũnt & ægris & Medicis, tamen non adeo periculoſa ſunt, quàm ſi ab internis cauſis, nervos ipſos vel nervorum originem afficientibus, producerentur.

Similem morbum ab iiſdem cauſis & in inteſtinis locum habere poſſe, ſatìs patet: tunc autem abſque ſenſu per alvum demittuntur brevi tempore, quæ ingeſta fuerant, pariter vix mutata. In ſanitate autem inteſtina adeo validam vim ſe contrahendi habent, ut copioſo etiam potu aſſumto nihil liquidi per alvum exeat: morbus ille ſolet lienteria vocari, de qua videantur iſta, quæ ad §. 719, & ſequentes habentur.

Veſica autem fibras muſculares numeroſas ſatìs fortes habet, vario modo ſe mutuò decuſſantes, quarum ope omnem urinam ex cavo ſuo exprimere

(*a*) Ibidem.
(*b*) Obſervat. Medico Chirurgic. Centur. Obſervat. 74, pag. 68.

Digitized by Google

poteſt. Si autem illæ fibræ paralyticæ fiant, & ſphincter veſicæ adhuc ſuum robur retineat, tunc fit retentio urinæ, uti toties contingit in illis, qui nimis diu urinam continuerunt. Si verò ſphincter ſimul reſolutus fuerit, urina clam dilabitur. Duplicem hanc veſicæ paralyſin pulchre etiam notavit *Aretæus* (*a*). Cùm autem veſica & à nervis intercoſtalibus & à plexu meſenterico inferiori ramos accipiat, uti etiam à crurali; patet quoque ratio, quare ejus paralyſis à cauſa interna producta habeatur adeo periculoſa. Inde in morbis, urinæ involuntaria emiſſio pro ſigno affecti cerebri habetur, adeóque mali ominis, uti aliâ occaſione ad §. 734, monitum fuit. Quando autem à cauſa, in ipſa veſica vel ejus ſphinctere hærente, urinæ incontinentia naſcitur, moleſtum quidem admodum eſt, ſed non adeo periculoſum, malum.

MUSCULORUM FACIEI MALA, &c. Quia muſculi faciei nervos ſuos habent à quinti nervorum paris ramis, adeóque metus eſt, ne cauſa hujus paralyſis in ipſo encephalo hæreat, quæ aucta facilè apoplexiam producit. Si enim brachium aut crus paralyticum fuerit, poterit cauſa hærere in ſpinali medulla, vel in nervis majoribus inde egreſſis; adeóque topica remedia, circa locum, ubi mali origo hæret, applicata uſum habere poſſunt; quod fieri nequit, ſi cauſa mali in encephalo hæſerit. Toties hoc obſervant Practici, quòd jamjam in lethalem apoplexiam delapſuri incipiant habere paralyſin in muſculis faciei, vel & linguæ. Medias inter epulas incipiunt balbutire, quandoque cibi ore contenti, reſolutis muſculis genarum & labiorum, excidunt fœdo ſpectaculo, & paulò pòſt apoplectici concidunt. Paralyſis autem muſculorum faciei inprimis inde diſtinguitur, quòd in latere non paralytico facies tendatur, angulus labiorum trahatur ſurſum, dum oppoſitum latus paralyticum longiùs apparet & pendulum quaſi. In genere ferè dici poteſt, quòd quò paralyſis altiori in loco corporis hæreat, eò ſit periculoſior, quoniam cauſa mali encephalo tunc propinquior eſt. Cùm autem muſculi oculorum altiſſimi ferè ſint totius corporis; hinc patet, quare peſſimam prognoſin pronunciaverit *Hippocrates* (vide §. 734.) in morbis acutis, ſi oculi perverterentur, aut alter altero minor fieret. Cùm enim oculus extra orbitam protuberet per actionem muſculi trochleatoris, cui quartum par nervorum impenditur, ſi ille muſculus paralyticus fuerit, oculi bulbus profundiùs quaſi ſubſidebit in orbita, & minor apparebit quàm alter; verùm hoc denotat per morbum jam affici cerebrum, adeóque peſſima metuenda eſſe. Quandóque tamen topicum tantùm malum eſt, non affecto cerebro, & feliciter ſanatur; quales caſus vidi aliquoties. Sæpius tamen ſimul ſtupores in brachio, manúve, fiunt, & paulò pòſt vel apoplexia, vel hemiplegia, ſequitur. Optimè hoc monuit *Hippocrates* (*b*) dicens: *Diſtorſiones autem in facie, ſi nulli alteri parti corporis communicant, citò ſedantur, vel ſponte, vel per neceſſitatem; reliqui verò apoplectici fiunt.*

(*a*) De cauſis & ſignis morbor. Diuturnor. Lib. I. Cap. VII. pag. 34.

(*b*) Prorrheticor. Lib. II. Cap. XVII. Charter, Tom. VIII. pag. 826.

Paraplegia

PARAPLEGIA VALDE PERICULOSA &c. Antea, §. 1018. dictum fuit, quòd hodie ſoleat vocari paraplegia, quando motus voluntarii ceſſant in omnibus partibus cervici ſuppoſitis. Cauſa ergo ipſam ſpinalis medullæ originem impedit, ubi medullæ oblongatæ continuatur, adeóque encephalo proxima eſt; quæ, ſi augeatur, apoplexiam faciet, & quidem lethalem, quia omnia, quæ à ſpinali medulla pendent, jam inde ſublata erant. Solet contingere, quando vel thecam vertebrarum, vel ipſam medullæ ſpinalis interiorem ſubſtantiam replet & comprimit ſanguis effuſus, aut extravaſatum ſerum, quod ſenſim mole auctum in cavum calvariæ regurgitet, & ibi pariter omnia comprimat. Poteſt & fieri à luxata vertebra cervicis, ſed pariter ferè ſemper lethali cum eventû, uti aliâ occaſione ad §. 818, dictum fuit.

HEMIPLEGIA MALA. Hemiplegia vocatur, uti ad §. 1018, dictum fuit, quando dimidia pars corporis à capite ad calcem uſque motu voluntario deſtituitur paraplegia ſæpius apparuit, nullo vitio intra cranium exiſtente: at fortè nunquam viſa fuit hemiplegia, niſi encephalum ſimiliter affectum fuerit; nam balbutiunt ferè ſemper, memoriam læſam habent, &c. Hinc pariter metus eſt, ne increſcente cauſa hemiplegiæ, ſequatur lethalis apoplexia. Ubi verò apoplexiæ ſuccedit paraplegia, vel hemiplegia, melior ſpes eſt; quia tunc novimus morbi cauſam minui, & quaſdam encephali partes liberari.

QUÆ CUM FRIGORE, INSENSILITATE, &c. Duplex inprimis cauſa paralyſis enarrata fuit §. 1059, nempe omne illud, quod nervum tranſmittendo ſpiritui ineptum reddit; & deinde quidquid arterioſi ſanguinis introitum in muſculum impedit. Si ergo frigus adſit in parte paralytica, novimus, circumductionem ſanguinis per arterias hujus partis, unde calor in corpore oritur, non ampliùs fieri; adeóque non tantùm nervos ad partem hanc tendentes eſſe impeditos, verùm etiam arterias; tantóque difficiliùs curabile eſſe malum; cùm circulatio deficiat in parte, vel ſaltem ſit adeo debilis, ut calorem parti affectæ conciliare nequeat. In pulchra illa diſſertatione celeberrimi *Alſton* (a), quam de opio conſcripſit, ejúſque effectis in diverſis animalibus, legitur, quòd inter ranas, his experimentis capiendis deſtinatas, una fuerit, cujus crus poſterius carebat ſenſu & motu: dum verò paralyticam hanc partem microſcopio luſtrabat, invenit globulos rubros ſanguinis penitus diſſolutos, & vaſa diſtenta liquido homogeneo rubro: unde videtur in hoc animali ſanguis hæſiſſe immotus; fibris arteriarum muſcularibus etiam paralyticis factis, adeóque non potentibus deplere arterias diſtentas. Cùm autem ad §. 1057, dictum fuerit, quandoque unà cum motu, & ſenſum omnino perire in parte paralytica, meritò & hoc pro malo omine habetur, quia cauſa paralyſis non tantùm nervos moventes, ſed & ſentientes, impedit, adeóque ſatis valida eſt.

Omnium autem peſſimum ſignum eſt, ſi pars paralytica ſimul fiat atrophica: tunc enim denotat, nihil humoris vitalis nutritii adferri ad partem am-

(a) Medical Eſſays Tom. V. pag. 155.

pliùs; ideóque ſenſim lento maraſmo contabeſcere. In illa paralyſi, quæ colicam pictonum dictam ſequi ſolet, omnium frequentiſſimè illa atrophia partium paralyticarum obſervatur. Crebram occaſionem habui hunc morbum videndi & tractandi, & ſumma cum commiſeratione vidi deltoides muſculos in utroque brachio evanuiſſe quaſi, ita ut ſolâ cute tectum humeri articulum tangere potuerim. Toroſam illam carnem muſculoſam, quæ primæ phalangi pollicis in parte manum ſpectante apponitur, & pollicem magnâ vi, dum agit, versùs manûs palmam adducit, pariter adeo emarcuiſſe vidi, ut ne veſtigium ejus ferè ſupereſſe videretur, & miſeri illi nullam vim manubus exercere potuerint. Patet autem ſatis, quàm parum tunc ſpei curationis ſuperſit, quando tota muſculi moles tali maraſmo contabuit. Cauſa enim motûs muſcularis tanquam duplex conſiderari poteſt, vel delata ad muſculum, vel prærequiſita & præexiſtens in muſculo. Prior cauſa ex voluntatis imperio per nervos defertur ad muſculum, ſed fruſtra, niſi fabrica organica ipſius muſculi bona ſit; quæ cùm perierit tali maraſmo, nihil ſperari poteſt, niſi adhuc reſtitui poſſit muſculi toroſitas. Verùm, tali morbo jam inveterato, vaſa contracta, aut collapſa quandoque, jam concreverunt, nunquam poſtea humoribus futura pervia. In phthiſicis videmus quidem circa finem vitæ omnium muſculorum molem inſigniter minutam eſſe, ſed ſuperſunt tamen omnes motus voluntarii, quia illa imminutio toroſitatis tantùm pendet à conſumpta pinguedine, ſuperſtite & illibatâ eâ parte, cui per nervos applicata cauſa muſcularis motûs facit muſculum turgere. Unde meritò monuit *Hippocrates* (*a*) ſequentia: *Quibus unà cum hoc quod movere non poſſunt, morboſa pars corporis attenuatur, hi in ſanitatem reſtitui non poſſunt: quibus autem colliquationes non acceſſerint, hi ſani evadent.* Similia certè & apud *Celſum* (*b*) leguntur: *Quacumque verò corporis parte membrum aliquod reſolutum eſt, ſi neque movetur & emacreſcit, in priſtinum habitum non revertitur; eòque minùs, quò vetuſtius id vitium eſt, & quò magis in corpore ſenili eſt.* Senectus enim ipſa in maraſmum ab exſiccatione tendit; adeóque nulla ſpes eſt, maraſmo jam tabeſcentes partes corporis in decrepita ætate denuo reſtitui poſſe.

QUÆ CUM SÆVA CONVULSIONE, &c. Poſtea ad §. 1064, ubi recenſentur modi, quibus natura paralyſin ſanavit, dicetur, quòd per magnam febrim ſupervenientem, & tremorem convulſivum partis affectæ, tollatur quandoque paralyſis. Ad §. 1068, autem patebit, quòd præcipua remedia, quæ ad paralyſin curandam laudantur, ſint talia, quæ motum excitant, & calorem augent. Cùm ergo à valida illa actione, quæ, impedita æqualiter diſtribui, in latere oppoſito tantâ vi ſe manifeſtat, non poſſint ſuperari illa obſtacula, quæ paralyſin produxerunt, patet ſatis, quare tunc magna difficultas in curatione prævideatur.

EX HORUM VERO OPPOSITIS, &c. Hoc ſponte patet. Sic enim paralyſis

(*a*) Prorrheticor. Lib. II. Cap. XVII. Charter. Tom. VIII. pag. 826.

(*b*) Lib. II. Cap. VIII. pag. 75.

Digitized by Google

deſcendens ad inferiora, & liberas relinquens partes ſuperiores, faciliùs curabilis eſt, quàm ſi paralyſis inferiores artus primò occupans ſurſum aſcendat; tunc enim ſolet in lethalem apoplexiam brevì terminari.

QUÆNAM VERO TOTIES REPENTINÆ, &c. Quidam homines ſubitò moriuntur, ſed prægreſſa fuerunt ſigna latentium in corpore malorum, dolores in thoracis intimo quaſi cavo, palpitationes cordis, &c: & poſt mortem inventæ fuerunt plerumque in cadaveribus inciſis manifeſtæ cauſæ. Sed & obſervatæ fuerunt ſubitæ mortes abſque ullis ſignis prægreſſis, neque poſtea in cadavere inventæ fuerunt ejuſmodi mutationes, quibus meritò ſubita talis mors tribui poterat. Tunc non ſine ratione creditur, cor, paralyticum factum, ceſſaſſe à motu. Illud videtur inprimis obtinuiſſe, ubi ſubiti & validiſſimi animi affectus hominem perculerunt; cujus rei exemplum paulò antè in eadem hac paragrapho memoratum fuit, & cui ſimiles plures caſus in *Hiſtoria Medica* habentur.

§. 1063. QUÆ omnia (1057. ad 1063.) ſi quis ſingulis muſculis, cujuſcumque demum functionis auctoribus, applicat, infinitorum certè, & maximè mirabilium, morborum cauſas intelliget, diagnoſin, prognoſinque ſciet.

Pleræque functiones corporis noſtri fiunt per motus muſculares; undè & ſponte patet, illas turbari poſſe, imò & deleri integre, per paralyſin. Quando in hemiplegia totum dimidium corporis latus motu muſculari voluntario caret, noverunt Medici cauſam in encephalo hærere tam validam, ut dimidiam partem motuum, per nervos voluntatis imperio ſubjectos, exercendorum, tollat. Sed ſi ſimilis levior cauſa partem encephali quamdam impediat, turbabuntur tantùm quædam functiones in corpore, reliquis integris manentibus. Idem contingit, ſi nervis, ex medulla oblongata vel ſpinali jam egreſſis, quoddam impedimentum naſcatur in toto decurſu ad muſculos uſque, quibus hi nervi proſpiciunt. Dum autem, nervorum origine & nervis ipſis bonis, fabrica muſculi deſtructa vel inſigniter mutata fuit, pariter functionum læſio obſervabitur. Patet hinc, quot & quàm mirabiles morbi ex hactenus dictis de paralyſi intelligi poſſint: unum alterúmve exemplum Practicum ulteriùs hanc rem illuſtrabit. Si quis conſideret mirabilem laryngis fabricam, numeroſos muſculos, qui cartilaginum laryngem conſtituentium, variam tenſionem & motum regunt, rimæ glottidis aperturam moderantur; ſi dein attendat, quòd ad vocem formandam pharynx, velum pendulum palatinum, uvula, lingua, labia, &c, concurrant, quæ omnes partes per muſculos moventur; ſi jam præterea noverit, ad unicæ literulæ elocutionem numeroſos adeo muſculos requiri, non mirabitur, quare toties, poſt apoplexiam ſanatam, omnes functiones in integrum reſtituantur, ſolâ ſæpe tantùm loquelâ impeditâ; dum vel balbutiunt totâ vitâ inter loquendum, vel quandoque aliquas tantùm literas diſtinctè pronunciare nequeunt. Si enim in encephalo adhuc impedimentum manſe-

Digitized by Google

rit qualecumque circa originem nervuli, qui huic illîve muſculo, ad loquelam requiſito, ſervit, manebit tale vitium. Sed & idem ſequi poterit, ſi totum encephalum bonum fuerit, & in quibuſdam nervis impedimentum manſerit, quod liberum commercium inter encephalon & muſculos tollit. Notum eſt, Anatomicos, dum viva animalia diſſecant, reſcindere ſæpius nervos recurrentes, vel & ligare, ut caveant moleſtos ejulatus & clamores; animal enim, his nervis reſectis, mutum eſt. Sed & in puero obſervavit loquelam abolitam *Galenus* (*a*), dum imprudens Chirurgus ſtrumas in profundo ſitas exciſurus, & hæmorrhagiam metuens, non diſcindebat membranas ſcalpello, ſed unguibus lacerabat, ſimúlque malâ fortunâ diſtrahebat nervos recurrentes. Mirus ſatis etiam caſus apud *Wepferum* (*b*) habetur, de muliere feroſâ capitis colluvie laborante, cui loquela interdum ſenſim minuebatur, quandoque per decem & ultra horarum ſpatium integre abolebatur; dum verò, ſuperveniente tuſſi, tenue & crudum ſputum copioſè ejiceret, loquelam in inſtanti recuperabat. Imò, quod magis mirum videtur, ſi manu cranium premeret circa ſuturam lambdoideam illo tempore, dum loqui non poterat, redibat loquela; manu amotâ, ſtatim denuo muta erat.

Sed & Obſervationes practicæ docuerunt, encephalo nervíſque integris & bonis, muſculari verò fabricâ læſâ & deſtructâ, difficiles & ſatis miros morbos natos fuiſſe. Scytharum ille morbus, quem fœmineum, θηλείαν νόσον, vocavit *Herodotus* (*c*), & ab irato numine ob templum ſpoliatum huic genti immiſſus credebatur, ab *Hippocrate* (*d*) tribuitur aſſiduæ equitationi; quia hoc morbo tentabantur opulentiſſimi Scythæ, qui inprimis equitando totam ferè vitam tranſigebant. Perpetuis enim illis ſuccuſſibus inter equitandum, & compreſſione non interruptâ ferè, à pondere corporis equo inſidentis, ſic labefactabantur muſculi libidinoſi, ut nulla fieret poſtea membri virilis erectio. Obſervavit *Ruyſchius* (*e*) poſt puerperium quandoque urinæ incontinentiam per aliquot dies, imò & ſeptimanas fieri, à nimia extenſione vaginæ per tranſitum fœtûs grandioris, unde ſphincter veſicæ, qui vaginæ arctè cohæret, ſic diſtrahitur, ut munere ſuo poſtea fungi nequeat: monet & quandoque à fœtûs capite diu hærente in vagina, vel rudi obſtetricis attrectatione, gangrænam ſequi deſtruentem ſphincterem veſicæ.

Patet ergo, ex hoc fonte plurimorum & mirabilium morborum cauſas & diagnoſin poſſe hauriri, uti & prognoſin. Ubi enim à diſtractione nimia vaginæ oriebatur ſphincteris veſicæ atonia, ſperabat meritò *Ruyſchius* curationem: quando autem gangræna hîc nata deſtruxerat fabricam, nihil ſperandum erat. Unde & Scythæ, multiplici obſervatione docti, omnem ſpem recuperandæ virilitatis deponebant, & muliebri poſtea ſtolâ amicti tractabant opera muliebria.

(*a*) De locis affectis Lib. I. Cap. VI. Charter. Tom. VII. pag 396.

(*b*) Obſervat. Medico. Practic. de Affectibus Capit. Obſerv. 32. pag. 62.

(*c*) Lib. I. Cap. CV. pag. 44.

(*d*) De Aere, locis & aquis Cap. XI. Charter. Tom. VI. pag. 210.

(*e*) Obſervat. Anatomico - Chirurgic. XXII. pag. 22.

Digitized by Google

§. 1064. SANAVIT natura hunc morbum attenuando & diſſipando materiem morboſam, malâ criſi ad cerebri exteriora, ejus ventriculos, circa medullam oblongatam, ſpinalem, exitum nervorum à medulla, nervos, depoſitam; ſolvendo impacta per magnam febrim ſupervenientem; movendo per tremorem convulſivum partis; educendo per diarrhœam largam & diuturnam.

Sequitur jam paralyſis curatio. Antea ſæpius in morborum curationibus deſcribendis notatum fuit, quòd prudentes Medici omni attentione mentis conſideraverint ſalubria illa naturæ molimina, per quæ morbi etiam difficillimi tollebantur quandoque; & his obſervatis rite, atque intellectis, conati ſint ſimilia per artem efficere, quæ ſponte nata viderant profuiſſe. Facilè autem patet tunc ſperari poſſe curationem paralyſis, ubi encephali, medullæ oblongatæ, ſpinalis, nervorum, & fabricæ muſculoſæ, integritas manſit; ac morboſa cauſa impediverit tantùm liberam determinationem cauſæ motûs muſcularis ab encephalo per nervos & muſculos. Quidquid ergo hanc materiam morboſam ſic attenuare poteſt, ut diſſipetur vel evacuetur de corpore; vel attenuatam jam ſic movere, ut locum mutet, nec ampliùs impediat encephali & nervorum actionem, ſanabit paralyſin. Binæ unciæ ſeri glutinoſi, in ventriculis cerebri hærentes, peſſima producere poſſunt mala; eadem hæc ſeri quantitas, imò longè major, in panniculo adipoſo crurum collecta facilè fertur abſque magno malo. Vidi aliquoties homines ſomnolentos, hebetes, obliviosos, miro modo levatos fuiſſe, dum ſubitò incipiebant tumere pedes & crura: idem levamen toties obſervatur in praxi à tumore artuum inferiorum in illis, qui aſthmate laborant. Unde videtur probabile, ſolâ metaſtaſi materiæ morboſæ, nervorum functiones impedientis, paralyſin curari poſſe.

Febris autem, uti antea probatum fuit ad §. 587, ſtagnantia agitat, movet, reſiſtentia ſubigit, & materiam morboſam mobilem redditam expellit de corpore ſæpe; quandoque & ad alia corporis loca deponit. Unde febris ſæpe medicamenti virtutem exercet, ratione aliorum morborum (vide §. 589.). Præterea conſtitit ex illis, quæ ad §. 1017, habentur, univerſalem omnium muſculorum voluntariorum reſolutionem, apoplexiam ſcilicet, ſanari febre magnâ ſuperveniente; adeóque & eodem modo faciliùs poterit curari paralyſis. Sartorem ter paralyſi correptum, & toties ſanatum febre magnâ ſuperveniente, vidit celeberrimus *Boerhaavius*. Plura de hac re habentur ad §. 1017.

Tremor autem convulſivus partis paralyticæ bonus eſt, ut cauſa, & ut ſignum: notat enim, cauſam muſcularis motûs denuo applicari muſculis paralyticis, ſed nondum tali cum conſtantia, ut durabilis ſit effectus, ſed mox vacillet denuo: unde incipientem ſanationem indicat, & integræ curæ magnam ſpem faciet; inprimis ſi levis convulſio tremorem hunc comitetur; omnes enim muſculi, qui in nobis diu quieverunt, ſi ſubitò mo-

Digitized by Google

ventur, convelluntur, uti videmus in illis, qui ex ſomno expergeſiunt à magno fragore audito, vel ſimili cauſa, ſubitò ac validè agente in ſenſorium commune & nervos. Verùm & ille tremor convulſivus prodeſt, ut cauſa, cùm per hos concuſſus expediri poſſit ſæpe omne illud, quod adhuc immeabile in ipſis muſculis, arteriarum finibus, fortè & in ipſis nervis, vel ſaltem horum involucris, hæſit. Percipitur quandoque ſimul puncturæ ſenſus in parte affecta, pariter læto omine. Sic videmus, ſæpe, quando quis dormitabundus obliquè inſedit coxæ, & toto ferè pondere corporis compreſſit magnum truncum nervoſum per poſteriora femoris decurrentem, quòd totum crus ſtupeat immobile; mutato autem ſitu corporis, adeóque compreſſione ablatâ, paulò pòſt moleſtus ſenſus percipitur, ac ſi innumeræ aciculæ partem hanc pungerent, paulò pòſt redit motus & ſenſus. Omnia ergo illa ſymptomata in parte paralytica obſervata, denotant motum liberum per arterias & nervos in muſculos inchoatum jam eſſe, adeóque magnam integræ curæ ſpem affulgere.

Larga autem & diuturna diarrhœa materiam morboſam, inprimis ſi pituitoſa iners fuerit, de corpore ſubducit, & pariter profuiſſe obſervata eſt, etiam in ipſa apoplexia, uti antea ad §. 1017, dictum fuit. Nec obſtat, quòd *Hippocrates* (*a*) dixerit, *ex diuturno morbo alvi deductio malum;* nam ibi illa diarrhœa conſideratur, ut peſſimus effectus morbi longi, tabefactis jam viſceribus, vel reſolutis penitus inteſtinis, originem debens; uti aliâ occaſione ad §. 720, dictum fuit: ideo *Hippocrates* dixit *ex morbo diuturno*, non autem *in morbo diuturno*. Laudavit enim validam diarrhœam in alba pituita laborantibus, dum nempe ſoluta hæc ſaburra expellitur de corpore, uti pariter ad §. 720, monitum fuit.

Patebit poſtea Medicos, naturam morbos curantem imitatos, dediſſe talia remedia, quæ calorem & motum augerent in corpore, nervos ſtimularent, vel alvum ſubducerent; & ſæpe feliciſſimo cum ſucceſſu, ubi curabilis erat paralyſis.

§. 1065. CURATIO requirit ablationem cauſæ (1059. 1060.), nervorum functionem & arteriarum impedientis, dein liberi fluxûs reſtitutionem.

Ad §. 1059, generales claſſes cauſarum paralyſis enumeratæ fuerunt, & §. 1060, cauſæ particulares præcipuæ explicatæ ſunt. Curatio jam cujuſcumque morbi primò requirit ablationem cauſæ, adeóque & id in paralyſi curanda verum erit. Interim hoc ſolum nondum ſufficit, ſed requiritur præterea, ut liber fluxus humorum per arterias & nervos ad muſculos reſtituatur, qui antea impeditus fuerat. Ultima autem hæc curationis pars ſæpe difficillima eſt, uti ad §. 1018, jam monitum fuit, ubi de vitiis, quæ poſt ſanatam leviorem apoplexiam ſupereſſe ſolent, agebatur. Dictum enim tunc eſt, quòd ipſa nervorum ſubſtantia adeo mollis & tenera ſit, ut à

(*a*) Aphoriſm. 7. Sect. VIII. Charter. Tom. IX. pag. 343.

Digitized by Google

cauſis comprimentibus validioribus ſæpe omnino deſtruatur; vel & quandoque minima hæc vaſa, omni transfluxu humorum privata per longum tempus, hinc collapſa, concretis inter ſe lateribus, nullo modo poſtea pervia iterum reddi poſſint. Probè novi, experimentis olim frequentibus in canibus vivis inſtitutis, dum ligabantur arcto vinculo par vagum & intercoſtale in collo, ſolutis poſt pauca minuta ligaturis, hæc animalia languiſſe, & poſt paucos dies periiſſe; quia per fortiter adſtrictam ligaturam læſa fuerat nervorum fabrica, nec apta ampliùs erat, ut liberè ſpiritus ad viſcera tranſmitteret. Hæc eſt ratio, quare prudentes Medici non multùm ſperent de curanda paralyſi, quæ per plures jam annos perſtitit; quia jurè metuunt, nervoſam fabricam vel deſtructam eſſe, vel jam concretam adeo, ut nihil ampliùs tranſmittere poſſit. Hinc in tali caſu membrorum paralyticorum motus emendatur quandoque utcumque, ſed rarò vel nunquam in integrum reſtituitur; uti quotidianæ Obſervationes practicæ docent.

§. 1066. CAUSA impediens aufertur variis modis, cauſæ, priùs perſpectæ, facilè applicandis.

Nihil generale ad cauſam paralyſis tollendam laudari poteſt; nam pro varietate cauſæ diverſa medela requiritur, uti ſponte patet. Ex hiſtoria ergo illorum, quæ ægro contigerunt ante paralyſin natam, & ex ſignis diagnoſticis, quæ præſentem corporis conditionem denotant, debet indicatio curatoria erui. Si enim v. g. os humeri luxatum, ſub axilla hærens, nervos ibi poſitos, ad brachium decurrentes, compreſſerit, fruſtra adhiberentur decantatiſſima quævis anti-paralytica remedia, niſi priùs illud os in priſtinam ſuam ſedem reſtitueretur. Hoc autem facto, ſi liber fluxus per nervos, antea compreſſos, nondum reſtitutus fuerit, tunc ſtimulantia, frictiones, &c, locum habebunt.

§. 1067. SI illa cauſa intus hærens, craſſa, ſtagnánſque eſt, utendum iis remediis, quæ producere poſſint illa, quibus natura (1064.) hunc morbum ſæpe ſanavit.

In curatione jam deſcribenda, non agitur de paralyſi, quæ à retentis menſtruis, hæmorrhoidibus, tumoribus plethoricis vel inflammatoriis, fit: talis enim eamdem curam requirit, quæ ad §. 1030, in apoplexia, à ſimilibus cauſis natâ, deſcripta fuit, vel provocatione evacuationum conſuetarum, nunc ſuppreſſarum, perficitur, Agitur autem hîc de morbo chronico, cujus cauſa lentior eſt ac ſtagnans; & in tali caſu ars conatur imitari illa naturæ molimina, per quæ paralyſin ſanatam fuiſſe conſtat. Verùm hæc erant, motus auctus per febrim validam, convulſivæ partis affectæ concuſſio, vel ſubita ſolutio humorum, & ſolutorum per alvum eductio. Si jam percurramus omnia remedia à probatiſſimis Medicis laudata ad hunc morbum curandum, patebit, ad has tres claſſes reduci poſſe omnia. Unde iterum diſcimus, nunquam artem Medicam magis prodeſſe humano generi,

Digitized by Google

quàm ubi naturæ, morbos curantis, veſtigia ſequi poteſt. De remediis autem, à quibus illud ſperari poteſt, ſequenti paragrapho agitur.

§. 1068. ERGO curatio tentatur 1. attenuantibus, diſſipantibúſque; α. Aromaticis, cephalicis, nervinis, uterinis dictis, vegetabilibus, ſpecie ſucci expreſſi, infuſi, decocti, extracti, ſpiritûs, conditi. β. Salibus fixis uſtione, volatilibus deſtillatione, aut putrefactione, hinc electis. γ. Oleis expreſſione, coctione, infuſione, deſtillatione, hinc productis. δ. Saponaceis ex horum combinatione per artem productis. ε. Viroſis animalium partibus, inſectorum ſuccis, ſpiritibus, oleis, ſalibus, tincturis. ζ. Salibus, foſſilibus, cryſtallis metallicis, & iis, quæ ex his maximè compoſita. η. His omnibus, ut ſe mutuò juvent, cum prudentia, permiſtis: atque horum quidem uſu attenuatio, diſſipatio, calor febrilis, obtinetur. 2. Validis ſtimulantibus, & impacta quæcumque fortiter, motu nervoſo tremente & convulſivo excitato, excutientibus: eò inprimis ſternutatoria, & vomitoria fortia pertinent; ſi aliquoties inprimis repetuntur. 3. Purgantibus per alvum calidis, ſolventibus, aromaticis, vegetabilibus, vel & foſſilibus acribus, metallicíſque mercurialibus, antimoniatis, adeóque fortibus hydragogis; largâ doſi, pluribus diebus ſucceſſivè repetitâ, datis; quorum ope copioſa, & aliquamdiu perdurans diarrhœa, excitetur. 4. Implendo primò vaſa corporis largo potu attenuantium præmiſſorum, dein excitatione majoris motûs, & ſudoris, ope vaporis ſpirituum accenſorum.

1. Laudantur ad hunc ſcopum omnia illa, quæ craſſa attenuare, ſtagnantia movere, & diſſipare, poſſunt.

α. Omnes plantæ, & variæ plantarum partes, quibus odor fragrans; ſapor calidus & penetrans ineſt, ad hunc ſcopum laudantur: hinc ab omni tempore cephalica, nervina, uterina, remedia vocata fuerunt. Antea ad §. 75, ubi de cura glutinoſi ſpontanei agebatur, de horum uſu dictum fuit; & in *Materia Medica* ad quintum §. 75, numerum, ſeries foliorum, florum, radicum, ſeminum, deſcripta habetur, in quibus & odoris fragrantia, & acre aroma calefaciens, adeſt; ſimúlque ibi formulæ ex his concinnatæ habentur, ut vario modo talia remedia præparari & exhiberi poſſint. In ſuccis expreſſis hæret & aromaticum illud ſtimulans harum plantarum, & ſimul ſaponaceum illud ſolvens, quod in omnibus plantarum, recèns preſſis ſuccis, plùs minúſve adeſt. Infuſa continent omne quod ſolubile eſt in aqua ferè fervida, diu vaſis clauſis cum his aromatibus digeſtâ; adeóque pariter pulchrum uſum habent. Decocta verò ſpoliantur plerumque maximè fragranti & volatili aromaticarum plantarum parte, niſi vaſis

clauſis

Digitized by Google

clauſis fiant, & brevi tantùm coctione: ob eamdem cauſam pleraque extracta (quæ ſunt tantùm decocta inſpiſſata), ex fragrantibus vegetabilium partibus parata, minorem efficaciam habent, & ſolas fixiores partes horum remediorum continent. Fruſtra certè cochleariæ, naſturtii, raphani ruſticani, & ſimilium plantarum, vires quis ab extractis, vel ſuccis inſpiſſatis, exſpectaret, cùm illud acre ſtimulans adeo volatile in his ſit, imò in genere omnia extracta, parata ex partibus vegetabilium, quæ deſtillatione largiuntur fragrantes & aromaticas aquas, minùs efficacia ſunt. Verum quidem eſt, quòd talia extracta poſſint dilui dein in propriis aquis ſtillatitiis, ſicque illis reſtitui illud fragrans volatile, quod perierat; ſed ſic majori labore obtinetur illud, quod infuſum vaſis clauſis paratum, vel ſuccus plantarum recèns preſſus, præbere poterat. Parantur jam ex his aromatibus ſpiritus deſtillati, in quibus ſola volatilis pars horum medicamentorum hæret; non autem ſaponacea fixior, ſolventi tamen virtute prædita pars; adeóque ſtimulando & calefaciendo agunt tantùm. Formulæ tales *in Materia Medica* ad locum citatum habentur; & plurima ſimilia in omnibus Officinis ſub titulo aquarum ant-apoplecticarum, anti-paralyticarum, &c, proſtant. Pulchra etiam methodus eſt, dum hæc aromata exhibentur in ſubſtantia (ut vocant); dum nempe ſicciora, in pulverem trita, cum ſyrupo quocumque officinali aromatico in conditi ſive electuarii formam rediguntur, & omni trihorio vel quadrihorio diei una vel altera drachma deglutitur. Idem fit, ſi recentes & ſucculentæ herbæ, flores, radices, &c, tundantur in pultem, additâ æquali copiâ ſacchari ſicciſſimi, conſervationis causâ; unde talia medicamenta *conſervæ* vocantur in Officinis, & eodem modo adhibentur. Inprimis autem efficaces illæ ſunt, ſi recèns paratæ uſurpantur: diu enim ſervatæ in Officinis magnam partem fragrantiæ ſuæ amittunt. Dum enim hæc deglutita hærent in ventriculo, ſenſim ab humoribus in ventriculum venientibus, ſolvuntur; & dum ſæpius de die repetitur horum remediorum uſus blandâ, ſed continuâ actione ſtimulant, calefaciunt, movent. Similes formulæ pariter in *Materia Medica* eodem loco habentur, ad quarum normam plures aliæ concinnari poterunt.

β. De vi attenuante & ſolvente horum ſalium antea §. 135, in cura obſtructionis dictum fuit. Ex pleriſque plantis, in cineres combuſtis, ſal fixus alkalinus educitur, elixiviando in aqua, qui potenter ſatìs dividit craſſa & glutinoſa. Verùm cùm ad curam paralyſis præcipuè laudentur illa quæ unà cum vi ſolvente poſſident ſtimulantem acrem vim, & mobiliſſima ex ſua natura, per calorem corporis noſtri quaquaverſum diſperguntur; hinc ſalia volatilia ſolent ad hunc ſcopum præferri fixis. Acres anti-ſcorbuticæ plantæ plures talem ſalem habent, qui, leviter tantùm fractis vel contuſis partibus harum plantarum exhalans, nares penetrabili admodum ſtimulo ferit, ut in cochlearia, naſturtio, ſinapi, alliis, cepis, notum eſt. Hæ plantæ leni igne talem ſalem largiuntur, etiam formâ ſiccâ; vel, cum vino aut vini ſpiritu deſtillatæ, dant acres illos ſpiritus, anti-ſcorbuticos vulgò dictos, in quibus talis ſal volatilis copioſus hæret. Ex reliquis plantis

Digitized by Google

priùs putrefactis, nequidem acidiſſimâ acetosâ exceptâ, talis ſal volatilis alkalinus per deſtillationem educi poteſt. Præterea omnes animalium partes, etiam abſque putrefactione prægreſſa, tales ſales in deſtillatione largiuntur. Sal cornu cervi, eboris, &c, talis eſt, uti & ſic dictus ſpiritus cornu cervi, eboris, ſerici crudi, &c, qui nihil aliud ſunt, niſi ſal volatilis alkalinus, aquoſo phlegmate ſimul inter deſtillandum adſcendente dilutus. Sales illi aquis ſtillatitiis aromaticis diluti, diviſis doſibus dati, & ſolvendo & ſtimulando pulchre proſunt,

γ. In plurimis plantis aromaticis amabilis illa fragrantia, ex ſua indole admodum volatilis, oleo irretitur, ut hæreat, nec ſtatim avolet: unde olea illa, per artem Chemicam inde ſeparata, in compendio illam vim aromaticam poſſident, uti patet in oleo cinnamomi, caryophyllorum, origani, roriſmarini, &c: plurima enim talia olea ſtillatitia in Officinis habentur. In quibuſdam aromatibus oleum illud ſeparatum à reliquis partibus hæret in loculis peculiaribus, & levi preſſione inde educi poteſt; uti patet in corticibus recentibus citri & aurantiorum; ex quibus leviter inter digitos preſſis fragrantiſſimum oleum, fractis loculis his, cum impetu proſilit, & ſic purum, nullam ignis vim paſſum, colligi poteſt. Nux moſchata, & reticularis illa mirabilis pars, hujus nucis externæ ſuperficiei adhærens, quæ *macis* nomine in Officinis proſtat, contuſa in mortario, dein prælo preſſa, dant magnam copiam olei fragrantis, butyri conſiſtentiam habentis. Baccæ lauri recentes contritæ, ſi in larga copia aquæ coquantur leviter, ſupernatat oleum viride aromaticum, quòd frigefactum pariter conſiſtit, ſed mollius tamen eſt oleo expreſſo nucis moſchatæ. Omnia jam hæc & externo & interno uſu egregiè in hoc morbo proſunt. Proſtant inſuper in Officinis olea per infuſionem parata ex herbis aromaticis & oleis mollibus expreſſis, olivarum, amygdalarum, &c. Verùm pleraque horum admodum debilem vim aromatum infuſorum poſſident, unde priora præferuntur.

δ. Oleum ſali unitum, ita ut miſcela ex his binis facta æquabiliter dilui poſſit in aqua, vocatur *ſapo*. De variis ſaponibus, & magnâ illorum efficaciâ in ſolvendis obſtructionibus, antea ad §. 135. n°. 3, dictum fuit. Cùm autem in cura paralyſis unà cum vi attenuante requiratur vis ſtimulans & calefaciens, hinc ſapones illi, per artem Chemicam ex oleis aromaticis fragrantibus & ſalibus alkalinis parati, præ reliquis laudantur. Sic ſapo ille, *Starkeyanus* dictus, qui ex ſale alkalino fixo & fragranti oleo æthereo terebinthinæ fit, meritò commendatur. Inprimis verò ſales volatiles oleoſi in Officinis dicti, qui ex ſale volatili alkalino, ſpiritu vini rectificato, & aromatibus, vel horum oleis ſtillatitiis, parantur, atque in omnibus Officinis proſtant, ſummi uſûs ſunt; formula talis ſalis volatilis oleoſi in *Materia Medica* ad §. 75. n°. 5, habetur.

ε. Illa, quæ gravem & vehementem odorem ſpirant, Latini dixerunt *viroſa*: talia jam habemus in *Materia Medica*, quæ ſunt animalium partes, vel & animalium ſucci. Viroſa *Virgilio* dicta caſtorea, moſchus, zibethum, calefaciunt, excitant, movent, & hoc effectu pulchre proſunt. Caſ-

Digitized by Google

toreum autem præ reliquis ſolet uſurpari, quia moſchus & zibethum tantam gravis odoris vim diffundunt, ut hyſtericis & hypochondriacis ſæpe magnam moleſtiam faciant, adeóque ſi non ægris, ſæpe ſaltem adſlantibus, noceant. *Aetius* (*a*), qui collegit remedia, à veteribus Medicis ad curandam paralyſin laudata, caſtoreum commendat, cum æquali copia opopanacis & ſagapeni miſtum. Præterea in uſu Medico ſunt quædam inſecta, quæ ſale alkalino volatili ſcatent, & contrita illum odorem ſpirant; quæ & vi ſolvente & ſtimulante proſunt. Millepedum recentium contritorum cum aqua quadam aromatica expreſſum ſuccum, eorumdem exſiccatorum pulverem, uti & coccinellæ, & granorum kermes (quæ pariter ad inſectorum familiam pertinent) efficax remedium invenerunt Medici recentiores: cantharides adhuc longè acriorem ſtimulum habent, & vim ſolventem efficaciorem; ſed rarò & nonniſi magna cum cautela adhibentur uſibus internis, cùm peſſima ſæpe & metuenda ſymptomata producant; ideóque à veteribus Medicis tanquam venenatæ damnatæ fuerint.

Ex his jam per artem Chemicam educuntur ſales volatiles alkalini ſatis acres, olea fœtida, externo & interno uſui ſervientia in hoc morbo curando, ut oleum cornu cervi, ſanguinis humani, &c. Unde iterum efficacium remediorum magna varietas haberi poterit.

ζ. Quantum attenuandi & reſolvendi effectum habeant ſales, antea ad §. 135. n°. 1, dictum fuit. Iidem majori copiâ exhibiti ſtimulandi vim ſatis inſignem poſſident. Ubi autem metalla, in menſtruis ſuis ſoluta, ſub ſalis forma habentur in cryſtallos redacta, patiuntur ſe aquâ dilui, & æquabiliſſimè diſtribui poſſunt per totum corpus; ſícque efficaciſſima habentur remedia, quibus Chemici toties ſtupendas curationes perfecerunt in morbis chronicis difficillimis. Ubi ſales illi metallici in pauca copia aquæ diluuntur, tunc ventriculum & inteſtina irritant, ſícque vomitorii vel purgantis remedii vires præſtant: quando autem largâ aquæ copiâ diluuntur, tunc abſque irritatione multa tranſeunt primas vias, venis bibulis primarum viarum corporis recepta permiſcentur ſanguini, & cum illo per totum corpus mota obſtructiones pertinaciſſimas reſerant. In multis aquis mineralibus ferrum ſolutum hæret, & per tot ſæcula ſalubres harum aquarum effectus laudaverunt Medici. Remedia enim omnia, quæ ex animali vel vegetabili regno petuntur, quamvis magnâ certè vi medicatâ polleant, tamen citiùs videntur mutari per vires corporis noſtri, quàm illa, quæ ex regno foſſili habentur. Ex oſſium animalium cineribus, uti & vegetabilium, imò ipſo mellis exuſto carbone, ferrum educitur, adhibito magnete. Unde meritò concluditur, quod diviſum in moleculas, ultra omnem ferè imaginationem parvas, potuerit ire per vaſa animalium & vegetabilium, ac tamen priſtinam ſuam naturam retinere, non verò mutatum fuiſſe in vegetabilem vel animalem naturam, adeóque vires ſuas conſtanter ſervaſſe. Hinc apparet, quantùm boni ſperari poſſit à ſalibus metallicis, magnâ copiâ aquæ dilu-

(*a*) Lib. VI. Cap. XXVIII. pag. 109.

Digitized by Google

tis, ita ut ſuâ acrimoniâ non irritent primas vias, ſed ad intima corporis penetralia pervenire poſſint. Præterea conſiderandum eſt, quòd ex unione metalli cum menſtruo ſolvente novæ oriantur vires, quæ nec in metallo ſolo, nec in menſtruo, præexſtiterant, ſed tantùm obſervantur natæ, dum hæc ſimul unita ſunt. Inſipidum argentum ſolutum in ſpiritu nitri dat cryſtallos amariſſimas, ex quibus purgans illud lunare *Boylei* paratur, quod hydropicorum aquas tam feliciter ſæpe educit: illa vis cathartica non erat in argento, nec in ſpiritu nitri, ſed in concreto ex his binis ſibi mutuò unitis. Notum eſt argenti vivi plures uncias impunè quandoque aſſumtas fuiſſe; paritérque ſpiritum ſalis marini, aquâ dilutum, facilè tolerari à corpore humano: ſed hæc bina ſimul unita faciunt ſublimatum corroſivum, cujus pauca grana robuſtiſſimum etiam hominem necare poſſent. Verùm idem illud ſublimatum corroſivum, dum minimâ copiâ admodum dilutum exhibetur, pulcherrima ſæpe præſtat in curandis morbis, & à quibuſdam inſtar arcani tegitur: de qua re poſtea alio loco adhuc plura dicenda erunt.

Sic & habemus in Officinis compoſitos ſales, qui mirâ ſolvendi efficaciâ valent, & tamen abſque moleſtia feruntur à corpore, etiam largiori doſi dati; ut tartarus tartariſatus, tartarus regeneratus, ſal neuter ex miſcela ſpiritûs aceti cum ſale volatili alkalino natus; utì & ex miſcela ſalis volatilis cornu cervi cum ſale ſuccini acido, &c; quæ omnia huic ſcopo ſervire poſſunt.

7. Diverſæ ſic remediorum efficacium claſſes enumeratæ fuerunt: ſed & poſſunt plures ex his combinari ſimul cum prudentia, ut unitâ quaſi operâ tantò citiùs & feliciùs curam perficiant. Pulchrum ſic vidi effectum, dum per aliquot dies deglutitis pilulis ex aloe, ſagapeno, myrrha, galbano, ſicque deterſis primis viis, dabatur manè in lecto drachma ſalis cornu cervi in unciis aliquot aquæ ſtillatitiæ florum lavendulæ, vel alterius ſimilis, ſoluta; ſuperbibendo, infuſum aromaticum ligni ſaſſafras, rutæ, roriſmani, ſimiliúmve: unáque eodem tempore perfricabatur pars affecta: de qua re ſequenti adhuc dicetur paragrapho. Repetebatur autem ſæpius hujus remedii uſus, quia difficilis ille morbus raró, vel nunquam, ſubitò curari poteſt.

Simul prodeſt aer calidus & ſiccus; unde æſtas fervida paralyticos juvat: & alio anni tempore per artem talis aeri temperies conciliari poterit, vel & peregrinatione ad regiones ſiccas, calidas & montanas. Carnes aſſatæ inprimis ferinæ, & avium montanarum, condimenta acria ex ſinapi, alliis, cepis, origano, ſatureia, &c; vinum molle, ſed generoſum, cereviſia meraca, ſed non acris, qualis inprimis eſt *Momma Brunſvicenſis;* quàm pulcherrimè profuiſſe vidi aliquoties. Verùm omnibus his in homine etiam frigidæ temperiei calor & ſitis excitabuntur; taliſque diæta §. 586, inter cauſas febris numerata fuit. Sed per magnam febrim ſupervenientem natura curavit paralyſin, ut §. 1064, dictum fuit; & ſcopus artis eſt, in curando hoc morbo naturam imitari; adeóque attenuationem, diſſipationem, & calorem febrilem, producere

2. VALIDIS STIMULANTIBUS, &c. Pleraque. remedia, quæ præcedenti numero laudata fuerunt, præter vim ſolventium etiam ſtimulo agunt, quo circulatio augetur, & major producitur in corpore calor. Verùm hîc agitur de alia ſtimulantium ſpecie, quæ abſque ulla ſæpe acrimonia, ſenſibus detegendâ, miris tamen modis totum corpus turbant, & inprimis in totum ſyſtema nervoſum agunt, ac convulſivis validis motibus omnes corporis partes agitant; hac ſpe, ut excutiatur illud, quod impedimentum facit libero tranſitui ſpirituum nervoſorum in muſculos paralyticos. Poſtquàm enim per ſolventiſſima remedia aliquo tempore exhibita, per calorem & motum auctum humorum circulantium, omnia jam diſpoſita fuerant ad faciliorem tranſitum per vaſa omnia, tunc ſubitæ tales & validæ concuſſiones mirum quandoque effectum præſtiterunt in hoc morbo.

Sternutatoria jam remedia tales concuſſus excitant: nam inter ſternutandum nulla pars corporis eſt, quæ non concutitur, nullus ferè muſculus, qui non movetur: imò apparuit ſæpius, ipſa membra paralytica ſubſilire inter ſternutandum; ſicque motûs redintegrati initium fit; & meritò ſperatur, repetitis ſternutationibus motum in partibus paralyticis magìs augendum eſſe. Ita enim illud obtinebitur, quod aliâ methodo, ſed fortè minùs efficaci, tentandum juſſit *Celſus* (*a*): ſi enim motum imbecillitas prohibet, dicit; *vel geſtetur, vel motu lecti concutiatur: tum id membrum quod deficit, ſi poteſt, per ſe, ſin minus, per alium, moveatur, & vi quadam ad ſuam conſuetudinem redeat.* Quidquid jam nervos, per narium internam ſuperficiem diſperſos, irritat, ſternutationem producere poteſt: ſic ſola agitatio plumulæ in naribus hoc efficiet. Habentur præterea remedia *Errhina* ſive *Ptarmica* dicta, quæ naribus attracta ſtimulant, & ſternutationem, quandoque etiam validiſſimam, producunt. Mitiora ex fragrantibus & aromaticis herbis fiunt, vel recentibus, in turundæ formam convolutis, & naribus immiſſis, vel exſiccatis in pulverem tritis. Acriora ſunt tabacum, in non aſſuetis, nigellæ ſeminâ, hellebori radices, euphorbium, &c; quæ ultima, cum cautela uſurpari debent, quia narium membranam cauſticâ ſuâ vi quandoque exulcerant, & ſternutationem vix compeſcendam, ac convulſiones minitantem, producunt. Sedari tamen ſolet nimia ab his acrioribus ptarmicis excitata ſternutatio, ſi per nares attrahatur lac tepidum recens, vel cum althæâ, malvâ, ſimilibúſve emollientibus, decoctum.

Ob eamdem cauſam laudantur vomitoria, & fortia quidem; neque adeo proſunt quatenus evacuant, ſed quia concutiunt totum corpus & movent, ſimúlque convulſivum motum pluribus muſculis inducunt; utì antea ad §. 652, dictum fuit. Per hanc methodum enim ars conatur imitari illud, quod natura per tremorem convulſivum partis paralyticæ efficit (vide §. 1064.). In paralyticis poſt cœnam vomitum utilem eſſe, *Celſus* (*b*) dixit; ſed videtur ibi tantùm intellexiſſe levem vomitum, qui aquâ tepidâ ſolâ, vel pauco ſale & melle admiſtis, poterat excitari: qualem vomitum inter diæ-

(*a*) Lib. V. Cap. XXVII. pag. 179. (*b*) Ibidem.

Digitized by Google

tetica remedia habuerunt Veteres, utì ex alio *Celſi* loco (*a*) patet. Hìc autem validiora longè requiruntur, & præſertim antimoniata, quæ longè magis corpus turbare ſolent, moleſtas anxietates producere & jactationes corporis, quàm mitiora ex vegetabilium familia deſumpta.

Verùm ſatìs patet, validiſſimos illos concuſſus per vomitoria & ſternutatoria adhiberi non poſſe, niſi viſcera bona fuerint, vires ſatìs firmæ, & nullus metus ſit apoplexiæ à plenitudine vaſorum, quæ rumpi poſſent in encephalo inter vomendum vel ſternutandum; utì aliâ occaſione ad §. 1026, monitum fuit.

An non eidem ſcopo inſervire poſſet mirabilis illa concuſſio, quæ per vim electricam partibus paralyticis applicatam excitatur? Certè fulmineâ quaſi vi & celeritate penetrat per omnia: & cùm miris his phœnomenis intenti Philoſophi invenerint modos, quibus augeri poteſt quàm maximè intenſitas hujus actionis electricæ, tam validi naſci poſſunt concuſſus in corporibus animalium, ut ſæpe periculo non caruerint hæc tentamina electrica. Coram vidi, aviculas ictu tali fortiſſimo electrico periiſſe, & ſub calvaria ſugillationem manifeſtam in dura piáque matre obſervavi. Cum prudentia tamen & hoc tentari poſſet; meretúrque certè, cùm hactenus nulla methodus cognita habeatur, per quam tam celer & validus motus in corporis noſtri variis partibus excitari poſſit. Interim tamen & hìc cavendum eſt, ne tantus motus deſtruat nervos, quibus curandis adhibetur, vel & in partibus non affectis noxam producat. Vidi hominem robuſtum, dum digitum indicem dextræ manûs admovebat virgæ ferreæ, per artificioſam machinam multiplicatâ vi electricâ imbutæ, ictum tam validum illico ſenſiſſe in ſiniſtro genu, ut cecidiſſet præ doloris acerbitate, niſi illum ſuſtinuiſſent adſtantes; & doloris in hoc loco moleſtas reliquias per plures dies percepiſſe; neque ullo pretio vel precibus potuiſſe adigi, ut iterum experiretur vim electricam, quam antea contempſerat ignarus. Numeroſiſſima circa vim electricam à Viris celeberrimis inſtituta fuerunt experimenta, quæ ſummam ejus efficaciam, ſed & ſimul periculum, docuerunt, dum minùs prudenter hæc experimenta tractarentur, quæ recenſere non eſt hujus loci. Verùm in paralyſis curatione multùm inde exſpectari poſſe boni, patet directis & fideliſſimis experimentis. Poteſt enim ex quovis muſculo, & variis ejuſdem muſculi partibus, ad lubitum ſcintilla electrica educi: dúmque hoc fit, muſculi illi convulſivo modo agitantur, quod hìc requiritur. Poſſunt hi concuſſus repeti pro lubitu, imò & majori, vel minori, intenſitate adhiberi. Cùm autem argumenta à priori minùs convincere ſoleant Medicos, effectus felices tentaminum electricorum in hoc morbo curando majoris ponderis ſunt. Unicum adduxiſſe ſufficiet, deſcriptum à celeberrimo *Jallabert* (*b*), experimentalis Philoſophiæ Profeſſore & cultore eximio, qui in homine, jam per quatuordecim annos bra-

(*a*) Lib. I. Cap. III. pag. 30.

(*b*) Expériences ſur l'Electricité, &c. pag. 143. & ſuiv.

chium dextrum paralyticum habente, fauſto cum eventu vim electricam adhibuit. Notandum autem eſt, talem fuiſſe paralyſin, cujus curatio ab aliis remediis vix ſperari poterat. Diuturnitas enim mali, aliis remediis fruſtra tentati, partis affectæ inſenſilitas, color lividus, atrophia (vide §. 1062.), difficillimam dabant prognoſin. In tali tamen, & tanto morbo, poſt decem dies jam redibat ſenſus, augebatur membri, antea atrophici, toroſitas, color apparebat naturalis, & continuato uſu ſenſim augebatur muſculorum, antea paralyticorum, robur. Hæc curatio ſufficit, ut in paralyſi tentetur electricæ virtutis efficacia: ſed & ex illis, quæ contigerunt huic ægro, dum fortiſſima ipſi applicabatur electricitas (commotionem vocant Philoſophi, quia totum corpus validiſſimè concutitur in hoc experimento) prudenter agere diſcent Medici, qui hanc curam ægris ſuis adhibent (*a*); nec minùs Philoſophi, ne ſe facilè exponant tantis periculis, quæ intenſiſſimus electricitatis gradus, fulminis inſtar producit. Feſtinatam optabat celeberrimus Vir ægri curam; ſed proprio adſtantiúmque periculo, & ægri ipſius incommodo non levi, didicit, in ſimilibus potiùs lentè feſtinandum eſſe.

Nec obſtat, quòd non omnes paralytici hac methodo ſanati fuerint; nam ſemper Medici doluerunt, paralyſin ſæpe nullis remediis obedire: ſufficit profuiſſe agitationem illam miram, per vim electricam productam, membris paralyticis, ut cum prudentia tentetur idem in poſterum. Cùm autem vis electrica, ad ſummam intenſitatem deducta, multa ſimilia habeat cum fulminis actione mirabili, an fortè & ab ipſo fulmine, ſimili utcumque, ſed longè intenſiori, efficaciâ agente, curari poſſet paralyſis? Habet *Diemerbroeckius* (*b*) caſum talem mirum, quem ipſe viderat. Mulier enim, quæ ſexto ætatis anno ex ſubito terrore paralyſi totius corporis, excepto ſolo capite, correpta fuerat, & poſtea extrema inferiora per triginta & octo annos habuerat paralytica, ſubitò liberata fuit ab hoc morbo, dum horrendâ tempeſtate ingruente fulmen ingens illam undique circumfulſiſſet. Teſtatur autem *Diemerbroeckius*, omnium conſpectui expoſitam fuiſſe ſanatam illam mulierem, ſéque ipſam millies inviſiſſe paralyticam, & poſtea per quindecim annos & plures vidiſſe ſanam. Verum quidem eſt, quòd & ſummo terrori mirabilis illa & ſubita ſanatio adſcribi poſſet; ſed morbus ante tot annos à terrore ortum duxerat. Interim tamen Hiſtoria Medica plures tales Obſervationes exhibet, quibus conſtat, ab ira ſubitanea, terrore magno, ſanatam fuiſſe paralyſin. Sic irâ ſummâ percitus herus, dum famulum fuſte excipere nititur, liberatur illico ab annoſa contractione poplitum, quæ omnem greſſum impediverat. Alteri, per plures annos jam hemiplectico, incaſſum tentatis omnibus auxiliis, dùm domus deflagrabat, in qua decumbebat miſer, illico rediit motus, & à ſummo ædium præcipitem ſe dedit, poſteáque liber ab hoc morbo vixit (*c*). Filius

(*a*) Ibidem, pag. 128.
(*b*) Obſervat. & Curat. Med. Obſervat. X. pag. 9.
(*c*) Schenk. Obſervat. Medicin. Lib. I. de paralyſi, pag. 94.

Digitized by Google

Crœſi mutus, dum Perſam militem, in patrem irruentem videret, exclamavit illico: *O homo, ne perimas Crœſum;* & poſtea per totam vitam loquelâ uſus fuit (*a*). Omnia hæc ſatìs docent, ſummas & ſubitas animi perturbationes motum quandoque reddidiſſe partibus paralyticis, adeóque & illud tentari poſſe; ſed tamen ancipiti cum eventu, cùm & aliæ Obſervationes numeroſæ docuerint, ab iiſdem paralyſin, aliáque plurima mala, imò & ſubitam mortem producta fuiſſe.

3. PURGANTIBUS PER ALVUM, &c. Iterum eſt artificioſa imitatio illius methodi, quâ natura ſanavit quandoque paralyſin, diarrhœâ nempe largâ & diuturnâ. Habemus jam in arte talia remedia, quæ hoc efficere poſſunt; & ſeliguntur illa, quæ unà cum vi purgante calefaciunt, movent, excitant, fundúntque humores corporis noſtri. *Aloe, ſcammonium, colocynthis, gutta gamba, jalappa*, & ſimilia, hac vi pollent: hæc enim ſæpius exhibita, unà cum validis evacuationibus fundunt ſic totum ſanguinem, ut inde pallor in toto corpore naſcatur, licèt nec gutta ſanguinis per alvum exiverit; adeóque ille pallor à ſola ſanguinis rubri diſſolutione ortum ducit. Habentur & plura compoſita Officinalia ex his parata: *Extractum catholicum, panchymagogum, pilulæ cocciæ* dictæ, & alia plura ſimilia; quibus ſi addantur præparata mercurialia efficacia, ſed tuta tamen, ut *Mercurius dulcis, præcipitatus albus, turbith minerale*, perfectiſſimè huic indicationi curatoriæ inſerviunt. Omnia autem hæc, quia humores ſolutos ſub tenuis aquæ forma per alvum educunt, vocantur *hydragoga*. Interim tamen ſemper conſiderandum eſt, an vires adhuc ſatis conſtent, ut valida hæc remedia ferre poſſint, & an nulla labes tabefactorum viſcerum adſit. Quamvis autem continua ſic per aliquot dies excitata diarrhœa plurimùm proſit, ſi tamen minùs tutum videatur, ſubitâ tali colliquatione humorum, & colliquatorum expulſione, uti per aliquot dies continuos, poteſt, interpolatis vicibus, validum tale purgans dari, & diebus à purgatione liberis poſſunt adhiberi illa remedia, quæ ad primum numerum hujus paragraphi laudata fuerunt; cujus methodi pulchros ſucceſſus aliquoties vidi.

4. De hac methodo antea ad §. 529, dictum fuit, ubi de morbis oſſium curandis agebatur: patúitque tunc, medulloſum oleum corruptum, in imis oſſium receſſibus hærens, ſic elui poſſe, & ſervatos fuiſſe artus, qui exſtirpandi ferè omnibus videbantur. Decoctum guaiaci inprimis tunc laudabatur tanquam attenuans & ſimul antiſepticum remedium, quod & in hoc caſu adhiberi poſſet: interim remediis, ad primum numerum laudatis, copiâ aquæ dilutis, corpus impleri poſſet per aliquot dies, & dein ſudor elici ope vaporis accenſi ſpiritûs vini. Sic enim dilutis & attenuatis priùs humoribus magnus calor, & celerior motus, conciliatur, quæ ſimul juncta aptiſſima videntur, ut obſtacula, liberum motum ſubtiliſſimi humoris per membra paralytica impedientia, removere poſſint, inprimis ſi vapor accenſi ſpiritûs vini determinetur, ita ut ſedem cauſæ detectam (de

(*a*) Herodot. Lib. I. Cap. LXXXV. pag. 35.

qua

qua §. 1070. agit) alluat. *Wepferus* (*a*) hac methodo frequenter uſus fuit cum ſucceſſu in paralyſi & aliis nervorum morbis curandis, uti ejus obſervationes teſtantur.

§. 1069. FRICTIONES externæ ſiccæ, calidæ, ad ruborem uſque, vel cum ſpiritibus penetrante & ſtimulante virtute præditis ex animalibus, vegetabilibúſque, aut cum oleis, linimentis, balſamis, ungentis, nervinis proſunt. Balnea vaporum, immerſiva; emplaſtra acria, aromatica, attrahentia dicta; cucurbitæ; ſcarificationes; veſicatoria; fuſtigationes; dolorem & levem inflammationem excitantia, ut urticæ, & ſimilia, juvant.

Quantùm boni in multis morbis à frictione exſpectari poſſit, antea ad ſecundum numerum §. 28, dictum fuit. Acceleratur enim motus ſanguinis in parte, quæ fricatur; deinde etiam diuturnâ & validâ frictione augetur motus in toto corpore: cùm autem pars corporis perfricata incipiat rubere, tumere, caleſcere, patet quòd humores majori copiâ & impetu fluant per hanc partem. Verùm & frictio agitat nervos per partes diſperſos, & movere ac ſolvere poteſt illa, quæ in vaſis, nervorum tunicas perreptantibus, hærent immeabilia; unde ſæpius paralyſes naſcuntur. Hinc meritò *Celſus* (*b*) dixit: *Membrum aliquod reſolutum ipſius frictione confirmatur*. Cùm autem quandoque paralytica membra atrophica fiant, & toroſitatem ſuam perdant, frictio proderit *ad alendum id, quod tenue & infirmum eſt* (*c*). Sed & per frictionem excitatur electrica vis: ſaltem in quibuſdam animalibus hoc obſervatum fuit; in felibus v. g.: an forte & ob hanc cauſam prodeſt frictio? Applicantur autem illæ frictiones capiti, collo, infra orbitas oculorum, ad menti partes laterales, ponè aures, maximè cervici, & toti ſpinæ dorſi, axillarum cavis, inguinibus, cavis ſubpopliteis; in quibus locis nervi notabiles ſatìs propinqui ſunt integumentis corporis. Varia autem ſeliguntur loca, quibus frictio applicatur, pro diverſitate ſedis cauſæ paralyticæ, ut ſequenti dicetur paragrapho. Cùm autem in paralyſi laxitas muſculorum percipiatur (vide §. 1057.), hinc panni lanei, frictioni ſervientes, imbui ſolent vapore aromatico roborante; qualis ſuffumigii formula ad hunc numerum in *Materia Medica* habetur. Ob eamdem rationem ſpirituoſis liquidis perfricantur partes paralyticæ, quæ ſtimulant & roborant ſimul: talis formula eodem pariter loco habetur, & omnes ſpiritus aromatici, tam ſimplices, quàm compoſiti, qui in officinis proſtant, eidem uſui ſervire poſſent. Solent & inungi, poſt frictionem fortem & diuturnam, partes paralyticæ unguentis aromaticis, *nervinis* vulgò dictis in officinis; cujus & formula eodem loco habetur. Interim tamen hæc, cùm

(*a*) Obſervat. Medic. Practic. Obſerv. 12. pag. 72. & aliis pluribus locis.

(*b*) Lib. II. Cap. XIV. pag. 89.

(*c*) Ibidem pag. 88.

pinguibus & oleoſis conſtent, fortè laxabunt partes jam inde nimis flaccidas; hinc ſpirituoſa & vapores illi aromatici videntur præferendi: pulchrum tamen uſum & hæc habent, ſi debito modo applicantur. Solent enim in membris paralyticis flexores muſculi, ſemper validiores muſculis extenſoribus, propriâ contractilitate breviores reddi, & articulos in continua flexione retinere, dum ſimul ligamenta articulorum diuturnâ quiete fiunt magis rigida: ideo unguenta talia, poſt frictionem, ſi illiniantur muſculis flexoribus & articulis, proderunt; dum ſimul ſpirituoſis & vaporibus aromaticis emendatur laxitas extenſorum, à prævalente contractilitate flexorum per longum tempus diſtractorum. Nimiam enim & diuturnam diſtractionem debilitare fibras ſolidas, antea ad §. 25. n°. 3. demonſtratum fuit. Præſtat autem, ut illæ frictiones bis de die repetantur, & intermedio inter has tempore emplaſtro aromatico calefaciente tegatur pars, ut ſic continuò foveatur, caleſcat, ſtimuletur. Talis emplaſtri formulæ pariter in *Materia Medica* ad hunc numerum habentur. Quare autem talia emplaſtra dicantur attrahentia, patet ex dictis ad §. 134, ubi de his agebatur.

BALNEA VAPORUM, IMMERSIVA. Cùm nihil magis laxet corporis fibras ſolidas, quàm aqua calida, & inprimis vapor inde aſſurgens; flaccidiſque paralyticis partibus hæc laxantia minùs conducere videantur; hinc potiùs proderunt ſicci illi calores, *& arenæ calidæ, & laconici, & clibani, & quarumdam naturalium ſudationum, ubi à terra profuſus calidus vapor ædificio includitur*, quos laudat *Celſus* (*a*): Et poſtea addit, nervorum quoque quædam vitia ſic optimè curari, *quando nempe humor intus nocet, iſque digerendus eſt*. Plurima talia loca, ubi ſiccæ hæ thermæ habentur, recenſet *Baccius* (*b*). Ob eamdem rationem balnea immerſiva non ſemper proſunt in cura paralyſis, & tantùm in illo caſu, ubi obſtaculum, liberum influxum ſpirituum & ſanguinis arterioſi in muſculos impediens, balneis poteſt emolliri & ſolvi; vel ubi anchyloſes, à diuturna quiete partium paralyticarum natæ, requirunt balnea, ut debita flexilitas ligamentis rigidis redeat. In illo autem caſu, ubi cura paralyſis acres requirit ſtimulos, motum majorem in parte affecta vel in toto corpore, & roborationem flaccidarum partium, balnea humida, tam vaporis, quàm immerſiva, minùs prodeſſe videntur. Ubi autem medicatæ thermæ, cum impetu proſilientes, vel ex alto decidentes in partem paralyticam, movent & concutiunt ſatis fortiter, tunc ſæpe pulchre profuerunt: tales caſus recenſuit celeberrimus *Cocchi* (*c*). Verùm *Cœlius Aurelianus* (*d*) in cura paralyſis dicit: *Aquarum ruinis partes, in paſſione conſtitutæ, ſunt ſubjiciendæ, quas Græci* κατακλυσμοὺς *appellant; plurimam etenim earum percuſſiones faciunt corporum mutationem*. Ubi pulchre præcipuum effectum aquæ illabentis percuſſioni adſcribit.

(*a*) Celſ. Lib. II. Cap. XVII. pag. 93.
(*b*) De Thermis Lib. IV. pag. 118.
(*c*) Dei Bagni di Piſa Cap. IV. pag. 197.
(*d*) Morbor. Chronic. Lib. II. Cap. 1. pag. 361.

Digitized by Google

Balneum autem frigidum à quibuſdam laudatum fuit ad curandam paralyſin: certè, ſi effectus aquæ frigidæ corpori ſubitò applicatæ, conſiderentur, videtur cum ſpe ſucceſsûs & hæc methodus quandoque tentari poſſe. Sequitur enim horror & concuſſus totius corporis à frigidiſſima aqua applicata; poſtea oritur calor, rubor, pulſus fortior & celerior; ſique lectum petat homo poſt ſubitam talem immerſionem in aquam frigidam, ſolet plerumque ſequi magnus ſudor. Sic per artem conciliatur febris corpori, cum horrore & frigore incipiens, ſubſequente dein calore & ſudore. Verùm febris & motus convulſivus partis §. 1064, numerata fuerunt inter illa auxilia, quibus natura uti ſolet ad hunc morbum ſanandum. Præterea ad §. 1064, monitum fuit, bonum ſignum eſſe, ſi in parte affecta puncturæ moleſtæ & formicationis ſenſus percipiatur; ſed ſi quis aquâ frigidiſſimâ vel nive manus lavet, talem ſenſum habebit. Nec deſunt Obſervationes numeroſæ, quæ docent, plurimis incaſſum tentatis, etiam balneis calidis, curatas fuiſſe paralyſes per frigida balnea; & inprimis, ſi cataractæ labentis ex alto aquæ ſupponatur pars affecta (*a*). Natationibus marinis utendum eſſe ſuadet *Cælius Aurelianus* (*b*), monens, *partibus paſſione vitiatis adjungendas eſſe veſicas, quò natandi laborem minuant.* Sed talis natatio balneum frigidum dat. Tutiſſimus modus balneo frigido utendi videtur eſſe, ſi ſimul & ſemel immergantur ægri, & mox educantur, ne frigus inſolitum ad interiora penetret; taliſque immerſio repetatur aliquoties; dein lecto calido committantur. Senſim ſic, indurato ad frigus corpore, & longior mora in balneo frigido, & frequentior immerſio, impunè feruntur.

EMPLASTRA ACRIA, &c. De illis emplaſtris paulò antè dictum fuit. Videmus, ab omni ævo Medicos applicuiſſe talia partibus paralyticis, quæ motum & calorem augere, levémque inflammationem excitare, poſſent. Sic *Trallianus* (*c*) in genere laudat acriora, *quæ emortuum ſenſum revocare poſſunt*, & ex pipere, euphorbio, caſtoreo, &c, parata linimenta commendat: *Celſus* (*d*) jubet, *torpentis membri ſummam cutim exaſperare, vel urticis cæſam, vel impoſito ſinapi, ſic ut, ubi rubere cœperit corpus, hæc removeantur.* Præterea laudat cutim vellere diutius, tertio quoque die, reſinâ inſtar emplaſtri ſupra partem affectam extensâ. *Dropaces* ſolent hodie vocari talia emplaſtra tenacia ex pice, reſinâ, colophoniâ, & ſimilibus parata; quæ ſi parti corporis, bene deterſæ, ne humida vel pinguis ſit, applicentur, pertinaciſſimè adhærent, & ſi ſubitò avellantur, cutim inflammant, ac dolorem moleſtum excitant. Sic & per cucurbitas applicatas poteſt in quocumque loco corporis inflammatio excitari, ſi ſimul ſcarificatio fiat, tunc cavetur ne materies in vaſis diſtentis hærens peccet ſtagnando, ſed educatur. Videantur & illa, quæ de his, uti & de veſicantibus, dicta fuerunt ad §. 1025, in cura apoplexiæ.

(*a*) Floyer ψυχρολουσία pag. 212, 456.
(*b*) Loco modò citato.
(*c*) Lib. I. Cap. XVI. pag. 94. &c.
(*d*) Lib. III. Cap. XXVII. pag. 179.

Digitized by Google

Præterea ad §. 1062, dictum fuit, atrophiam partis paralyticæ peſſimi ominis eſſe: verùm omnia hæc irritando partem affectam, illámque rubefaciendo, calorem augendo, efficiunt, ut diſtendantur & impleantur vaſa nimis rigida vel collapſa; ſicque atrophiam præcavent, vel jam natam emendant. Unde *Galenus* (*a*) picatione utebatur ad inſtaurandas partes atrophicas: *Siquidem humectat, & calefacit, ſanguinis multitudinem attrahens.* Eidem ſcopo inſerviunt FUSTIGATIONES, ſive, ut *Galenus* eodem loco vocat, pulſationes, ἐπικρούσεις, quæ erant molles percuſſiones partis cujuſdam corporis, cujus toroſitas augeri debebat. Utebantur autem ad hanc rem ferulis parvis levibus, mediocriter inunctis, quibus percutiebant partem atrophicam, donec rubere & tumeſcere inciperet; cujus rei & alia occaſione ad §. 35. n°. 1, mentionem feci. Urticis autem partem cædere affectam magni uſûs eſt, & hoc ſolo remedio ſubitam & perfectam ſanationem paralyſis factam fuiſſe, legitur (*b*). *Celſus*, uti paulò antè dictum fuit, jam laudaverat hoc remedium, & *Aretæus*, (*c*) ad excitandos lethargicos urticis crura verberanda juſſit: lanugo enim illa, quæ folia & caules hujus plantæ obſidet, acutis ſpiculis conſtat, quæ pungendo irritant, & fortè etiam minimam liquidi guttulam vulnuſculis his inſtillant; unde ardoris moleſti ſenſus, rubedo in cute, & tubercula prurientia naſcuntur. Similem uſum habet *alumen plumoſum* in officinis dictum, quod parti cuicumque corporis affricatum, excitat moleſtiſſimum pruritum. Dantur & plures aliæ plantæ acres, quæ in pultem contritæ, & applicatæ partibus paralyticis, dolorem excitant & inflammationem faciunt. Omnes ferè ranunculorum ſpecies, raphani ruſticani radix in ſcobem raſa, bulbi ceparum, allia, ſinapi ſemina contuſa, &c, talem effectum præſtant. Chemici laudaverunt acres alcalinos volatiles ſales, olea acria empyreumatica, ignis vi ex animalium plantarúmve partibus expreſſa, ut oleum cornu cervi, ligni guaiaci, &c. Hæc parti affectæ ſi applicentur, dolorem moleſtum excitant: & inflammationem tantam quandoque, ut brevì gangræna ſequi poſſet. Unde prudenter monuit *Aretæus* (*d*), acria talia, cuti applicata, frequenter removenda eſſe, & inſpiciendum locum, an puſtulæ ibi naſcantur, gangrænæ imminentis ſignum in loco inflammato (vide §. 427.); túncque hæc tolli debere. Ipsâ inuſtione curam apoplexiæ, epilepſiæ, paralyſis, tentaſſe Ægyptios, felici cum ſucceſſu, *Alpinus* (*e*) affirmat: utebantur autem turundâ ex goſſypio factâ, conicâ, cujus baſis parti affectæ applicabatur, ut apice incenſo ignis lentè gliſceret, ſimili ferè modo, ut alii in Aſia populi *Moxam* adhibent, ex detritis artemiſiæ foliis paratam. Difficilis ille & tædioſus morbus meretur, ut nihil intentatum relinquatur moleſtum quamvis fuerit, unde curatio ſperari poſſet.

(*a*) Method. Medend. Lib. XIV. Cap. XVI. Charter. Tom. X. pag. 336.
(*b*) Academ. des Sciences l'an 1741. Hiſtoire pag. 103.
(*c*) De Curat. Morbor. Acutor. Lib. I. Cap. II. pag. 80.
(*d*) Ibidem.
(*e*) Proſp. Alpin. Medic. Ægyptior. Lib. III. Cap. XII. pag. 211.

Digitized by Google

§. 1070. **M**AXIME autem curandum, ut ad ſedem cauſæ detectam omnia remedia (1068. 1069.), ſi poſſibile, applicentur. Pars læſa, plures ſimul eodem vitio læſæ, ſcientia muſculorum, nervorum, horum unio, origo, diſperſus, & cognitio functionum ab unoquoque horum pendentium, ſi comparantur inter ſe, clarè docent ſedem latentem mali.

Cùm autem illa cauſa, quæ nervum tranſmittendis ſpiritibus ineptum reddit, ſicque paralyſin facit, (vide §. 1059.), diverſis in locis hærere poſſit, patet ſatis, optimum effectum exſpectari poſſe à remediis, ſi applicentur illi loco, quem hæc cauſa occupat, ut integris quàm maximè viribus, attenuando, movendo, ſtimulando, in illam agere poſſint. Summi ergo uſûs eſt in paralyſi curanda bene diſtinguere locum, ubi illa paralyſis cauſa hæret. Verum quidem eſt, illam cauſam poſſe hærere in ipſo encephalo, & ibi impedire liberum influxum ſpirituum in ipſam originem nervorum, qui ad partem paralyticam tendunt; uti fit in exquiſita apoplexia, in qua omnium muſculorum voluntariorum paralyſis adeſt: & poſt apoplexiam ſæpe tales particulares paralyſes ſuperſunt, quæ totâ vitâ manent, dum in ipſa origine nervorum in encephalo vitium hæret; túncque topicis remediis, in ipſam ſedem mali agentibus, locus non eſt; ſed illa ſola conveniunt, de quibus in cura apoplexiæ dictum fuit. Præterea quandoque particularis paralyſis apoplexiam mox ſecuturam præcedit, cauſâ pariter in encephalo hærente, quæ brevì aucta totum ſenſorium opprimit. Sed in utroque hoc caſu plures aliæ animalium functionum læſiones ſimul adſunt, vel paulò pòſt ſequuntur; quæ manifeſtè docent, cauſam omnium horum malorum in ipſo cranio hærere. Ubi verò ſenſus omnes vigent, interni externíque, & paralyſis partem quamdam corporis occupat; tunc remedia topica, frictiones, veſicatoria, unguenta, emplaſtra, &c, applicari debent illi loco, ubi nervi ad partem affectam ſpectantes, ex medulla ſpinali egrediuntur. Sic v. g. ſi inferiores artus paralytici forent, circa ultimas lumborum vertebras omnia hæc artis molimina fieri deberent: ſi artus ſuperiores ſimiliter affecti ſint, cervicis ultimis vertebris eadem applicantur. Idem jam in reliquis particularibus paralyſibus verum eſt. Fida Anatome hîc facem præfert, & exactiſſimæ Tabulæ *Euſtachianæ* demonſtrant origines nervorum, illorúmque decurſum, quàm pulcherrimè, ita ut ex harum Tabularum conſpectu facilè determinari poſſit locus, cui debeant topica illa remedia in diverſis paralyſis ſpeciebus applicari. *Galenus*, magnâ adeo peritiâ in Anatomicis valens, pulcherrimè hoc inculcat, (*a*), dicens: *Si quis, ex Anatome, ad quam partem deſcendant ſinguli nervi, à medulla ſpinali prodeuntes, cognoverit, affectas ſedes quàm facillimè inveniet, &c. Nam crura & manus temerè & fruſtra multi Medici totâ die noctéque calefacientibus remediis perfricant, negligentes locum, ubi vel ſpi-*

(*a*) De Locis Affectis Lib. IV. Cap. VII. Charter. Tom. VII. pag. 465.

Digitized by Google

nalis medulla, vel nervus aliquis ex ipſa egrediens, læditur. Pluribus deinde exemplis practicis hujus rei veritatem confirmat. Pariter & *Trallianus* (a) pulcherrimas regulas diagnoſticas dat, quibus ſedes mali cognoſci poſſit, quas hîc deſcribere operæ pretium credidi: *Si igitur ex ſuperioribus partibus quædam affectæ fuerint, nempe oculus, naſus, aut lingua, aut quædam in facie, conſtat, quòd ipſum cerebrum habeat morbum, illique primariò ſuccurrendum ſit; ſi ergo nulla ex prædictis partibus ſenſu aut motu aut utroque læſa fuerit, neceſſe eſt ſpinalem medullam laborare, aut aliquem nervorum ex ipſa prodeuntium affectum eſſe, ſtatuere. Attendito igitur diligenter, quæ ſit pars affecta, & unde initium trahat, aut à qua vertebra id aut nervo recipiat, atque illi curationem adhibeto: non autem, ut vulgò, ſymptomatibus tantùm obſiſtito. Itaque reſolutas partes ſic internoſcere oportet, animum ſcientiæ Anatomicæ adhibendo.*

Probè memini hæc veterum Medicorum dogmata mihi in praxi exercenda pulcherrimè profuiſſe & lætus recordor me aliquoties brachiorum reſolutionem, *colicæ pictonum* ſuccedaneam, feliciter curaſſe, dum frictiones, emplaſtra aromatica, &c, ſoli abdomini applicarem; licèt ex Anatomica nervorum hiſtoria fatear me non intelligere, quomodo nervi, per abdominalia viſcera diſperſi, moleſtiſſimo & diuturno dolore excruciati, paralyſin brachiis inducant cum atrophia muſculorum. Sufficiebat mihi noviſſe in nervis abdominalibus morbum habuiſſe originem; & in aliis morbis jam didiceram, nervos multos habere mirum imperium in alias partes corporis, quod ex cognita hactenus corporis fabrica liquidò explicari nequit: cujus rei, omni attentione Medicorum dignæ, plura adhuc dabit teſtimonia epilepſia, de qua jam dicendum erit.

(c) Lib. I. Cap. xvi. pag. 88.

EPILEPSIA.

§. 1071. PRIORI malo adverſus valde morbus epilepſia eſt; quæ adeſſe dicitur, quoties homo ſubitò proſternitur, amiſſis ſenſibus externis, interniſque, cum concuſſu violento, involuntario, muſculorum omnium, vel aliquorum, reciproco, alterna cum requie, & novo paroxyſmo.

Ἐπίληψις, ἐπιληψία, τὰ ἐπιληπτικά, apud auctores Medicos ſignificant illum morbum, de quo hîc agitur: quæ omnia derivantur ἀπὸ τοῦ ἐπιλαμβάνειν, à comprehendendo, quia, utì lictores non opinantem reum ſubitò invadunt & comprehendunt, ſic & dirus ille morbus ſubitò adoritur; & momento antè ſanos homines media inter vitæ munera proſternit. Vocaverunt & *morbum ſacrum*, ἱερὴν νοῦσον, quali nomine apud *Hippocratem* (*a*) occurrit: vel quia à Diis immiſſus credebatur morbus; vel quia omne magnum vocatur quandoque ſacrum (*b*). Hoc enim ſenſu & os ſacrum (ἱερὸν ὀστοῦν) dixerunt Anatomici, & videmus etiam Latinos auctores, omne quod præclarum & magnum erat, ſacrum vocaſſe; *Sacram anchoram*, *auri ſacram famem*, *&c.* Ideo etiam *Celſus* (*c*) *majorem morbum* nominavit. Vocaverunt & *morbum Herculeum*, quia *Hercules* illo laboraſſe credebatur (*d*): vel potiùs, utì *Galenus*, (*e*) innuit, ut morbi magnitudinem hoc nomine deſignarent; fortè & ob curæ difficultatem, & quòd *Herculeo* ferè robore opus ſit, ut paroxyſmi tempore miſeri ægri contineantur, ne ſibi ipſis miſerrimè noceant, allidendo membra, diſtorquendo, &c. Vidi certè, quatuor viros robuſtiſſimos vix continere potuiſſe teneram virginem tempore inſultûs epileptici. Sacri auctores vocaverunt epilepticos σεληνιαζομένους (*f*), lunaticos; & illa, quæ aliis in locis (*g*) de eodem morbo habentur, confirmant hoc aſſertum. Miſer enim ille puer, quem Adorandus Salvator liberavit, ab infantia laborabat hoc morbo: cadebat in ignem & aquam, loquelam & auditum amiſerat, cadens in terram ſpumabat, dentibus ſtridebat, repentè clamabat dum concideret, &c; quæ omnia ſymptomata epilepſiam comitari, poſtea videbimus. Cùm autem ille morbus in primo ſuî initio ſæpe noctu invadat, & circa magnas lunæ

(*a*) De Morbo Sacro Cap. 1. Charter. Tom. X. pag. 475.

(*b*) Aret. de Cauſ. & Sign. Morbor. Lib. I. Cap. IV. pag. 28.

(*c*) Lib. III. Cap. XXIII. pag. 172.

(*d*) Ariſtotel. Problem. Sect. XXX. Quæſt. 1. Tom. IV. pag. 227.

(*e*) Commentar. in Lib. VI. Epidem. Charter. Tom. IX. pag. 550.

(*f*) Matthei. Cap. IV. verſ. 24. & Cap. XVII. verſ. 15.

(*g*) Marci Cap. IX. verſ. 18. & ſeq. Lucæ Cap. IX. verſ. 39. & ſeq.

Digitized by Google

mutationes frequenter repetitis ſæviat inſultibus, hinc videntur lunæ tribuiſſe hunc morbum; quod & apud *Aretæum* (*a*) habetur.

Comitialem morbum, dictam fuiſſe epilepſiam, legitur: ſive quòd in frequenti hominum cœtu ſæpius obſerventur morbo ſuo infeſtari epileptici; ſive quòd comitia dirimerentur, ſi quis epilepticus concideret: ita enim legitur apud *Serenum* (*b*):

Eſt ſubiti ſpecies morbi, cui nomen ab illo eſt,
Quòd fieri nobis ſuffragia juſta recuſant.
Sæpe etenim membris atro languore caducis
Conſilium populi labes horrenda diremit.

Ob morbi autem atrocitatem, quidam vocaverunt *morbum ſonticum*, quia hoc nomine intelligebatur morbus vehementior, vim graviter nocendi habens (*c*). Vocaverunt & *morbum caducum*, quia concidunt ægri, dum hoc morbo corripiuntur, & hoc nomine in pluribus linguis deſignatur. Morbus etiam puerilis vocatur, quia huic ætati frequentior eſt (*d*).

Cùm autem ille morbus ingenti diverſorum ſymptomatum numero ſtipetur; utì poſtea patebit, debent inter illa ſeligi talia, quæ ſemper in hoc morbo adſunt, ut ejus bona definitio dari poſſit, & haberi ſigna diagnoſtica, quæ morbum hunc adeſſe demonſtrant. Epilepſia autem præſens cognoſcitur; ſi omnes ſenſus interni & externi aboliti ſint, & ſimul motibus convulſivis, ab arbitrio mentis minimè pendentibus, agitentur muſculi. Diſtinguitur ſic à paralyſi, in qua flaccida immobilitas muſculorum eſt: à catalepſi pariter, in quo morbo ſenſus abolentur quidem, ſed corpus illum ſitum retinet, quem primo momento accedentis morbi habebat: ab apoplexia, quia in apoplecticis cum abolitione ſenſuum & motuum arbitrariorum adeſt imago profundi & perpetui ſomni, abſque convulſivis motibus. Verum quidem eſt, quòd apoplectici quandoque paulò ante mortem convellantur, ſed tunc epilepſia ſuccedit apoplexiæ priùs exiſtenti. Adeóque ſigna diagnoſtica epilepſiæ præſentis redigi poſſunt ad hæc bina; ſenſuum nempe abolitionem & perturbationem motuum muſcularium. Concuſſus autem illi violenti & involuntarii muſculorum reciprocis vicibus fiunt: ubi enim convulſi muſculi rigent nec relaxantur, tunc tetanus dicitur, ſi univerſum corpus ſic obriguerit; ſpaſmus verò, ſi in parte ſingulari quadam corporis idem obtinuerit; de quibus poſtea ad §. 1088, dicetur: hîc autem agitur de exquiſita & propriè ſic dicenda epilepſia.

Oportet autem Medicus cautus ſit in diagnoſi hujus morbi, quia ſæpe contingit, ſceleſtos homines ſe epilepticos fingere in publicis plateis, ut largas à prætereuntibus colligant eleemoſynas, poſteáque in ſinu rideant,

(*a*) Loco modò citato.
(*b*) Q. Seren. Sammon. pag. 162.
(*c*) Aul. Gell. Noct. Attic. Lib. XX. Cap. 1.
(*d*) Hippocrat. de aere locis & aquis text. 11. Charter. Tom. VI. pag. 190. Æginet. Lib. III, Cap. XIII. pag. 29. verſ.

quòd

quòd etiam ipſos Medicos ſimulato morbo feſellerint. Facilè autem fraus detegitur, ſi pulſum tangendo cutis unguibus intercepta ſubitò & fortiter velliceтur; ſigna enim doloris percepti tunc illico videmus, ſi morbum ſimulent, cùm cæteroquin epilepſiâ ſenſus tam perfectè aboleantur, ut tempore paroxyſmi in ignem delapſi miſeri tales ægri ad oſſa uſque partes corporis combuſſerint abſque ullo doloris ſenſu. Talem caſum habuit celeberrimus *Boerhaavius* in juvene nobili, ſed peſſimæ indolis, qui, ſi negarentur ipſi à parentibus quæ deſiderabat, mox ſingebat hunc morbum: dum autem vocatus jubebat Chirurgo, ut ferro candenti tangeret pedis pollicem, mox exſiliit; & poſtquam noverat in primo futuro paroxyſmo cauterium applicandum eſſe, non ampliùs auſus fuit morbum ſingere.

Solet autem plerumque ceſſare talis inſultus epilepticus, & poſt aliquod temporis intervallum redire ſimilis; ideóque inter morbos chronicos numeratur. Interim tamen certum eſt, quandoque & primo hujus morbi inſultu exſtingui homines; túncque ad acutiſſimos morbos referri mereretur. Ob hanc cauſam *Aretæus* (*a*) & inter acutos, & inter chronicos morbos, epilepſiam numeravit, dixítque: *Epilepſiæ primus caſus pernicioſus eſt, & ſi acutè invadat, nonnunquam enim & uno die hominem perdit: periculoſæ etiam ſunt per circuitus exacerbationes: unde factum eſt, ut in acutorum numero morbus comitialis poneretur. Quòd ſi malo aſſueſcat homo, & morbus tenaciter adhærens occupet, non ſolùm diuturnus, verùm etiam nonnullis perpetuus, efficitur.* Quot caſus docuerunt, unico paroxyſmo exſtinctos fuiſſe infantes! In morbis acutis adultorum, inſultus epilepticus unicus & lethalis ſæpius obſervatus fuit. Vidi in muliere parturiente, & annoſâ jam, licèt primiparâ, in ultimis nixibus puerperii paroxyſmum epilepticum contigiſſe horrendum & lethalem, quamvis nunquam antea hunc morbum experta fuiſſet. E contrà novi hominem, qui vigeſimo quinto ætatis anno ob ſubitum & maximum terrorem epilepticus concidit, quíque ad octuageſimum ætatis annum cum hoc morbo luctatus fuit, redeuntibus vario temporis intervallo paroxyſmis. Patet ergo, alternam illam requiem, cum redeunte iterum paroxyſmo, frequenter in hoc morbo obtinere; non tamen abſolutè requiri ad morbi hujus definitionem dandam, cùm unicus quandoque paroxyſmus hominem rapiat; quod & *Hippocrates* (*b*) notavit; uti & *Celſus* (*c*), qui ſic habet: *Homo ſubitò concidit, ex ore ſpumæ moventur, deinde interpoſito tempore ad ſe redit, & per ſeipſum conſurgit. Id genus ſæpius viros quàm fœminas occupat, ac ſolet quidem etiam longum eſſe, uſque ad mortis diem, & vitæ non periculoſum. Interdum tamen, cùm recens eſt, hominem conſumit.*

(*a*) De cauſis & ſignis morbor. acutor. Lib. I. Cap. v. pag. 1. & de cauſis & ſignis morbor. Diuturnor. Lib. 1. Cap. IV. pag 28. & de curat. morbor. acut. Lib. I. Cap. v. pag. 84.

(*b*) De morbo ſacro Cap. IV. Charter. Tom. X. pag. 480.

(*c*) Lib. III. Cap. 23. pag. 172.

Digitized by Google

§. 1072. **M**ORBUS hic mirâ facie variatus tam mirabilis apparet, ut diis, dæmonibus, iræ divinæ, incantamentis, & ſimilibus cauſis, naturalibus majoribus, adſcriptus ſæpe fuerit.

Minimè mirum videtur, quòd hic morbus, tam horrendis & tam variis ſymptomatibus ſtipatus, creditus fuerit pendere à cauſis, quæ naturalibus majores eſſent. Saniſſimus homo, in quo nec verſatiſſimi in arte Medici aliquod ſanitatis vitium detegunt, uno momento ſæpe hoc morbo proſternitur; & poſtquam deferbuit talis paroxyſmus, refectúmque fuit quiete laſſatum à tantis agitationibus corpus, quandoque nulli effectus tanti morbi ſuperſunt, & integra redit ſanitas; licèt in corpore hoc maneat latens diſpoſitio, quæ novum morbi inſultum faciet poſt magnum ſatis temporis intervallum. Tempore jam hoc, inter diſtantes paroxyſmos medio, ſæpe nihil deprehenditur in corpore quod culpari poſſit. Nullum ſignum ab attentiſſimis & peritiſſimis Medicis invenitur, ex quo diſtinguere queant talem hominem huic morbo obnoxium eſſe; ideóque jam antiquis temporibus epilepſiæ originem cauſis majoribus adſcripſerunt, & incantationibus, atque expiationibus variis ejus curam tentaverunt. Hujus aſſerti veritatem jam apud *Hippocratem* (*a*) videmus, qui hunc morbum non magis ſacrum dicendum voluit, quàm febres tertianas & quartanas, quæ certis temporum intervallis redeunt; licèt non intelligatur evidenter ratio, quare determinato temporis ſpatio novus recrudeſcat paroxyſmus: ideóque explodit vana illa & ſuperſtitioſa remedia, quibus hunc morbum curare volebant vafri impoſtores, imperitiam ſuam obvelantes ſacris ritibus, & præceptorum diæteticorum numero. Tot enim monebant eſſe curationis impedimenta, ut impoſſibile foret, quin æger quorumdam ſubinde oblivíſceretur; ſícque ſemper in illum culpa rejici poterat, ſi non ſanaretur morbus. V. gr. inter alia plura jubebant ægrum cavere debere, ne pedem pedi, vel manum manui, ſuperimponeret unquam. Sed quis hoc evitabit, etiamſi attentiſſimus fuerit, dum plurium menſium ſpatio talis curatio ſæpe protrahi debebat? Semper hinc effugium habebant, quo excuſarent irritum talis curationis ſucceſſum; & licèt æger exactiſſimè obſervaſſet omnia præcepta (quod vix poſſibile videtur), ſi non ſanaretur, hanc adhuc cauſam dare poterant, nondum placatos eſſe Divos, qui irati hunc morbum immiſerant. Pro variis autem ſymptomatibus, quæ epilepſiam comitabantur, diverſa aſſignabant Numina, quæ placari debebant, uti in locis citatis legi poterit.

Certò conſtat, hunc morbum produci à cauſis talibus, quæ ſenſibus obſervatæ fuerunt, & illarum cauſarum ablationem morbi curam abſolviſſe, uti poſtea patebit. Sed & faſſi fuerunt ſummi in arte Viri, atque in rebus Anatomicis peritiſſimi, quòd in cadaveribus hoc morbo defunctorum nihil invene-

(*a*) De morbo ſacro Cap. 1. & 11. Charter. Tom. X. pag. 475. &c.

Digitized by Google

rint ſæpe, quod culpare poterant. In peſſima epilepſia, *idiopathica* dicta, cauſa morbi in ipſo encephalo hæret, & quandoque difficillimè diſtingui poteſt, cùm intricatiſſimam encephali fabricam tam parùm adhuc novimus. Molem, figuram, integumenta, gyros, cerebri & cerebelli, deſcripſerunt Anatomici, medullæ oblongatæ tubera miris nominibus inſigniverunt, &c; ſed nullus determinavit hactenus memoriæ ſedem, originem determinatam illius potentiæ corporeæ, quæ muſculos ad arbitrium voluntatis movet, nec plura alia; de qua re & antea mentionem feci §. 276, ubi in vulnerum capitis Hiſtoria agebatur de determinando loco affecto in encephalo. Poterit ergo in mirabili illa fabrica encephali vitium hærere corporeum, immanes illas turbas faciens, licèt ſenſibus, inprimis poſt mortem, detegi non poſſit; unde meritò concludere licet, non ideo ſemper ad cauſas ſupernaturales referendum eſſe hunc morbum, licèt nulla cauſa ſenſibus obvia detegatur. An autem abſolutè negari poteſt, quòd morbus ille unquam à cauſis ſupernaturalibus productus fuerit? Certè non videtur; nam puer ille epilepticus, de quo præcedenti paragrapho dictum fuit, ſanatus fuit ab Adorando Salvatore, expulſo Dæmonio. Probè novi, ſummos in arte Viros ſtatuere, à cauſis naturalibus hunc morbum productum fuiſſe; & æquè ſtupendam eſſe ſanationem tanti morbi, ab infantia jam affligentis, quàm dæmonis expulſionem; ſed certè huic opinioni mihi parum favere videtur ipſe textus (*a*), qui ſic legitur: *Objurgavit ſpiritum illum impurum edicens ei: ſpiritus mute & ſurde, ego tibi impero: exi ab eo, & ne ampliùs ingrediaris in eum. Et clamans* (ſpiritus), *& multùm diſcerpens illum, exivit.* Diſcipulis poſtea privatim interrogantibus, cur non potuerint ipſi ejicere illum ſpiritum, reſpondit: *Hoc genus in nulla re poteſt exire niſi in oratione & jejunio.* Solebat autem *Chriſtus* diſcipulis ſuis (ut ex pluribus ſacræ ſcripturæ locis patet) poſtea exponere, quæ hominum oſcultantium turbis dixerat, & quæ non ſatis intellexerant: jam autem talia illis dicit, quæ manifeſtè firmarent illam opinionem, quam habebant, quòd à malo ſpiritu morbus miſeri illius pueri productus fuerat. Certè dæmoniaci illi, de quibus legitur in ſacris (*b*), habebant talia ſymptomata, qualia in maniacis obſervantur; ſed diſertè in textu aſſeritur, dæmones egreſſos fuiſſe de miſeris illis, & veniâ impetratâ abiviſſe in gregem porcorum, qui mox furibundi de præcipitio in mare ruerunt. An poteſt ille textus ullo modo intelligi de melancholico delirio, aut maniâ à cauſis naturalibus natâ? Hinc patet, morbos eoſdem, quos à cauſis naturalibus naſci novimus, etiam à ſupernaturalibus productos fuiſſe. Vidi innocuum quadriennem puerum, qui ſimulac orationem Dominicam recitare incepiſſet, convellebatur illico; & ſimul tantum ac tam horrendum clamorem edebat, qui ejus vires longè ſuperare videbatur: interpoſito aliquot minutorum intervallo, iterum rogavi aviam, quæ puerum ad me adduxerat, ut juberet puerum eaſdem preces repetere, idque

(*a*) Marci Cap. IX. verſ. 25.
Lucæ Cap. IX. verſ. 42.

(*b*) Matth. Cap. VIII. verſ. 28. & ſeq.
Marc. Cap. V. verſ. 2.
Lucæ Cap. VIII. verſ. 27.

Digitized by Google

in quartam vicem uſque, ſemper eodem cum ſucceſſu; & licèt eventum prævidiſſem jam, ac animum obfirmarem, non potui impedire, quin, audito hoc clamore, horrerem totus, quamvis me non adeo puſillanimen credam, ut à levioribus facilè movear. Licèt autem ſcrupuloſo examine omnia expenderim, non potui vel minimam malæ fraudis ſuſpicionem habere. Videtur hinc prudentis Medici eſſe, non ſemper & ſtatim, ubi inuſitata in morbis ſymptomata apparent, ad cauſas ſupra naturam poſitas refugere; neque etiam impoſſibilia pronunciare illa, quæ facta fuiſſe certò novimus. Uti enim optimè celeberrimus *Fridericus Hoffmanus* (*a*) ex *Plinio* dicit: *Quemadmodum multa fieri non poſſe, priuſquàm facta ſunt, judicantur; ita multa quoque, quæ antiquitus facta, quia ea non vidimus, neque ratione aſſequimur, ex iis eſſe, quæ fieri non potuerunt, judicamus. Quæ certè ſumma inſipientia eſt.* Tractatus ille ſupra hanc rem legi meretur.

§. 1073. NULLA quippe geſticulatio, inflexio, poſituráque noſcitur, quam non aliquando exhibuerit; omnes quoque nonnunquam æmulatur motûs, curſûs, ambulationis, gyrationis, proſtrationis, decubitûs, erecti, rigídique corporis ſpecies.

Agendum nunc eſt de variis & miris ſymptomatibus, quæ in epilepticis obſervantur tempore paroxyſmi. Numeroſiſſima certè hæc ſunt, & conabor illa ordine recenſere, prout ipſe obſervavi, vel ex fidis Auctoribus collegi.

Primò autem deſcribenda eſt exquiſitiſſima epilepſia, in qua ſubitò proſternitur homo cum abolitione omnium ſenſuum internorum & externorum, & convulſivâ agitatione muſculorum. In omnium peſſima ſpecie, abſque ullo ſigno præmonente, cadunt illico; & Experimenta practica docuerunt, illam ferè ſemper incurabilem eſſe. Frequentiùs primò ſentiunt vertiginem, ſcintillas oculis obvolitantes, colorem purpureum, nigrum, vel & variegatos iridis colores (*b*); quibuſdam miri ſoni auribus percipiuntur; aliis moleſtus odor in naribus, vel ſapor ingratus in ore, naſcitur. Quoſdam vidi, quibus ſcintilla lucida apparebat ante oculos, quæ ſubitò augebatur, donec in immenſum jubar creſceret, & tunc cadebant. Alii omnia objecta incipiebant videre, ac ſi denſâ nebulâ obſuſcarentur; & ſubitò creſcente hac caligine concidebant: hoc & *Aretæus* (*c*) notavit, vocans σκότος φαντασίην. Quidam ſentiunt à digito pedis, manûſve, vel & ab alio quodam corporis loco, auram quaſi frigidam adſcendere, quæ ubi ad præcordia venit, corruunt. Horum omnium ægri adhuc memores ſunt, quando à paroxyſmo reſurgunt; reliqua autem, quæ paroxyſmi tempore contigerunt, ignorant omnino. Unde poſtea, dum plures jam paroxyſmos paſſi fuerunt, ex præ-

(*a*) De diabol. potent. in corp. human. opuſc. Phyſico-Medic. Tom. I. pag. 364.

(*b*) Aretæus de cauſ. & ſignis morb. acut. Lib. I. Cap. v. pag. 1.

(*c*) Ibidem, pag. 2.

viis illis ſignis futuram calamitatem prævident, & quantùm poſſunt ſibi cavent, vel adſtantium auxilium implorant. Plerique ipſo momento, dum cadunt, validum clamorem edunt, cujus tamen conſcii non ſunt: ſequuntur tunc mirabiles & variæ plerumque in ſingulis epilepticis partium muſculoſarum convulſiones.

Frons enim & cutis capillata capitis miro quandoque agitantur modo; pili eriguntur; ſupercilia moventur, deprimuntur & ad ſe mutuò accedunt ſimul; ut fit in hominibus indignantibus: oculi tunc fixi, tenſi, prominuli, ut in iratis, apparent. Palpebræ agitantur, & clauduntur plerumque, ſed palpantes & tremulæ, rarò integre clauduntur, ſed inter palpebrarum diſtantes limbos oculi album apparet (*a*): ſæpe & ſub palpebris ſemiclauſis bulbi oculi magnâ velocitate rotantur, ita tamen ut ferè ſemper pellucida cornea ſub palpebra ſuperiori occultetur. Quandoque his motibus convulſivis tanta vis oculorum muſculis infertur, ut poſtea ſemper vitium quoddam maneat; & plurimos obſervamus luſcos & ſtrabones, qui in prima infantia convulſionibus epilepticis tentati hoc vitium contraxerunt.

Mobilis autem illa faciei pars, quæ ſub oculis ad mentum uſque extenditur, numeroſis muſculis conſtans, qui in ſingulis ferè cadaveribus diverſi reperiuntur ab Anatomicis, & cujus partis ſolâ mutatione pictores & ſtatuarii omnes animi affectus exprimere noverunt, miro modo agitari ſolet. Quandoque celerrimâ viciſſitudine omnes animi affectus exprimuntur in his miſeris, labia contracta & elongata in acutum exporriguntur roſtrum; mox retrotracta, oris rictum ad aures ferè uſque producunt; quod tam celeri reciprocatione factum vidit celeberrimus *Boerhaavius* in muliere Judæa epileptica, ut in vertiginem raperet videntem.

Maxilla inferior quandoque à ſuperiori abducitur tantâ vi, ut luxetur antrorſum; & dum in paupere infante, finito paroxyſmo, non fuerat reſtituta hæc luxatio, totâ vitâ manſit, qui poſtea multis annis ſupervixit, ſed fatuus, & in noſocomium receptus omnium certè commiſerationem movebat. Lingua tunc turgida & elongata ex ore hiante prominet, & niſi adſtantes ſubere, vel alio ſimili corpore molli, maxillis interpoſito, caveant, momento pòſt, convulſivo motu ad ſe mutuò adductis maxillis, lingua intercepta graviter vulneratur, vel pars ejus integre abſcinditur; quod & *Aretæus* (*b*) monuit. Frequentiſſimè hoc contingit, tempore paroxyſmi linguam morſu vulnerari, & tunc fœdo ſpectaculo unà cum ſpuma ſanguis exit: fit hoc, quando motus manducationis fiunt à validiſſimis illis muſculis, qui huic functioni ſerviunt: tunc dentium ſtridor ingratiſſimus percipitur; & non ſine horrore recordor, quòd coram viderim in tenera ſatis puella dentium molarium fragmenta exſiliiſſe cum impetu.

Caput miris modis rotatur, flectitur; quandoque collum riget inflexile, aliquando pronum incurvatur, ut maxilla pectori adhæreſcat, in aliis versùs ſcapulas retroflexum caput hæret, velut in illis, qui per vim crinibus trahuntur, quæ omnia & *Aretæus* (*c*) obſervavit.

(*a*) Ibidem. (*b*) Ibidem. (*c*) Ibidem.

Digitized by Google

In brachiis, manubus, digitis, fiunt omnes motus extenſionis, flexionis, rotationis, pronationis, ſupinationis; & cum pollex plures & validiores habeat muſculos flexores & versùs manum adducentes, quàm reliqui digiti; hinc fortiſſimè ſolet versùs volam manûs adduci, quod multi pro ſigno validi paroxyſmi habent; & quia vident, remittente paroxyſmo, adductam in pugnum manum denuo explicari, ideo ſæpe magnâ vi nituntur in paroxyſmi vigore pollicem abducere, ſicque aliquando partes illas miſerrimè diſtrahunt, dum ſummam vim convulſorum muſculorum majori violentiâ ſuperare conantur; poſtea moleſtiſſimi dolores manent in his partibus adeo vexatis. Si levi vi manûs contractæ explicari poſſint, non nocebit hoc tentaſſe; ſed quàm imprudenter agunt rudes ſæpe & robuſtiſſimi homines, dum omni conatu hoc perficere tentant! In femoribus, cruribus, pedibus, &c, hi motus non adeo obſervari poſſunt, quia veſtibus teguntur; ſed ſimiles adeſſe vel ex eo conſtat, quòd pedibus calcitrent validiſſimè: *Hoc genus calamitatis jugulatis tauris haud abſimile* dixit *Aretæus* (*a*). Notum enim eſt, hæc animalia, dum vaſis majoribus diſciſſis ſanguis effluit, paulò ante mortem ex inanitione vaſorum validiſſimè convelli, & pedibus calcitrare.

Verùm & interiores corporis partes ſimiliter agitari, docent ructus, borborygmi, vomitus, alvi & urinæ excretio inſciis facta: ſeminis expreſſio per muſculos libidinoſos. Sed & vitales actiones quàm maximè turbantur (*b*): in initio enim pulſus celeres, parvi, in fine verò paroxyſmi majores, ſed languidi ac tardiores; &, ut optimè monuit *Aretæus*, in univerſum pulſus ſunt inordinati (ἄτακτοι): quales etiam inveni in omnibus epilepticis, quibus paroxyſmi tempore adſui. Pariter & reſpiratio miris turbatur modis: primo paroxyſmi initio ſolent affici muſculi vocales, nam omnes ferè cum clamore cadunt; poſtea oritur nixus validus reſpirationis, ut in illis, quibus ſuffocatio imminet; & edunt talem ſonum, qualem audimus in robuſtiſſimis hominibus, dum valido nixu grave pondus elevare, vel obſtaculum quoddam removere conantur. Hoc ſymptoma videtur feciſſe, ut Veteres crederent, totum hunc morbum eſſe nixum cerebri ad explodendum aliquod malignum vel pituitoſum gravans. Verùm impeditâ reſpiratione ſanguis liberè per pulmonem tranſmitti nequit, adeóque nec cor dextrum & ſe evacuare: unde ſanguis venoſus accumulatur circa cor dextrum, omnes venæ conſpicuæ apparent turgidiſſimæ, inprimis venæ frontis, raninæ ſub linguâ, jugulares in collo: incipit tunc liveſcere facies, imò ferè nigreſcere, primò ſub oculis circa palpebram inferiorem, ubi laxa admodum cutis eſt; uti etiam circa labia, ſimili ferè modo, ac fit illis qui in laqueo hærent; quod optimè notavit *Aretæus* (*c*), dicens: *Malæ rubent quidem, in augmento autem mali & faciei livor accedit, cervicis vaſa diſtenduntur, vox ut in ſtrangulatu aufertur: etiamſi vehementer inclames, non ſentiunt: eorum vox nil niſi gemitus & ſuſpirium eſt, & reſpiratio & ſuffocatio, veluti in iis qui laqueo ſuffocantur.*

(*a*) Ibidem. (*b*) Ibidem. (*c*) Ibidem.

Digitized by Google

Dum autem arteriæ narium, oris interni, faucium, ſe in venas diſtentiſſimas evacuare nequeunt, urgentur rami laterales ſecretorii tantò magìs, & mucus ſolitò viſcidior exprimitur (quod confirmatur illis quæ ad §. 819, dicta ſunt, utì & experimento *Loweri*, qui canis venas jugulares ligaverat, de quo ad §. 793, dictum fuit). Idem & in pulmone fit, túncque ingratus ille ronchus auditur, & fœdo ſpectaculo per os ac nares ſpuma viſcidiſſima exit, quandoque & ſanguinolenta, ſi lingua paroxyſmi tempore à dentibus vulnerata fuerit. Spuma autem illa adeo lenta eſt, ut in fila duci ſe patiatur. Hæc omnia *Aretæus* (*a*) pulchre notavit, & ſimul cum *Aureliano* (*b*) obſervavit; *Ante dimiſſionem fieri per os atque per aures ſpumarum fluorem:* quòd autem intellexerit *Aurelianus*, illud fieri circa paroxyſmi finem, patet ex alio loco (*c*), ùbi docet, quomodo hyſterica paſſio ab exquiſita epilepſia diſcerni poſſit. Ita enim habet: *Frequenter ſimile pati epileptici & à matrice præfocatæ mulieres inveniuntur: ſiquidem non aliter ſenſibus privantur; ſed diſcernuntur, quòd in ultima acceſſionis parte, per os atque nares ſpumarum fluore non afficiantur.*

Hoc autem ideo inprimis notari meretur, quia illa viſcida pituita, in fine paroxyſmi per os & nares excreta, Veteribus anſam dederat cogitandi, hanc pituitam ferè eſſe unicam & ſolam cauſam mali (*d*), hâcque expulsâ, ceſſare inſultum morbi. Verùm ex dictis patet, pituitæ illius excretionem eſſe potiùs effectum morbi, quàm cauſam; & ad §. 1075, patebit, plures alias cauſas diri hujus mali fidelibus Obſervatis cognitas eſſe; adeóque non ſufficere illam curationem ſolam, quæ incidendo mucoſum lentorem & evacuando de corpore agit.

Patet ſimul ex dictis, circa finem paroxyſmi adeſſe periculoſiſſimum ſtatum, dum ſuffocatio imminet; & quandoque ſic unico paroxyſmo pereunt, utì ad §. 1071, dictum fuit. Frequentiùs tamen tali modo finitur: poſt ſuffocationem illam imminentem, & expreſſionem ſpumæ ex ore ac naribus, incipiunt minui motus convulſivi, reſpiratio liberior fit, ſed ſtertoroſa, cum ſomno profundo, quaſi apoplectico, qui vario tempore in variis durat: deinde ab hoc ſomno evigilant, omnium illorum, quæ paroxyſmi tempore contigerunt, immemores: tunc autem, ut *Aretæus* (*e*) optimè notavit: *Ab initio membris ſegnes ſunt, caput grave ſentiunt, diſſoluti, languidi, pallentes, puſillamines, ob laſſitudinem & morbi verecundiam contriſtati.* In multis & ſenſuum hebetudo, & memoriæ debilitas, manet: tamen poſt binos tréſve dies, per bonum victum & quietem, refocillatis corporis viribus, ſæpe tam perfecta redit ſanitas, ut nullum tanti morbi veſtigium ſuperſit; & poſt aliquod temporis intervallum, ſæpe ſatìs longum, idem malum ſimilibus ſymptomatibus ſtipatum redit. Tunc autem vocabatur *Aretæo* epilepſia chronica, ſi verò unico tantùm inſultu hominem vel perimeret, vel liberaret, tunc ad morbos acutiſſimos referri poterat.

(*a*) Ibidem.
(*b*) Morbor. Chronicor. Lib. I. Cap. IV. pag. 292.
(*c*) Ibidem, pag. 295.
(*d*) Hippocrat. de morbo ſacro paſſim.
(*e*) De cauſ. & ſign. morbor. acut. Lib. I. Cap. V. pag. 3.

Digitized by Google

Chronica autem epilepſia varia admodum habet intervalla inter binos paroxyſmos. Vidi, qui ſemel in anno tantùm corripiebantur; alii vere & autumno, plures ſingulis menſibus, inſultum habent: circa magnas mutationes lunæ alii, circa novilunium, & plenilunium, adeóque bis in menſe: plures vidi, qui plurimos paroxyſmos patiebantur intra viginti quatuor horarum ſpatium.

Cùm autem involuntarius motus muſculorum ſit, tempore paroxyſmi, quandoque omnium, quandoque aliquorum tantùm, & ſæpe diverſorum muſculorum motus ſibi mutuò ſuccedant, facilè patet, incredibilem varietatem ſymptomatum occurrere tempore paroxyſmi in diverſis epilepticis. Hinc cùm geſticulationes, & quævis mutationes poſituræ corporis, fiant ope muſculorum, intelligitur, quàm mira hîc accidere poſſint, neque imitanda facilè voluntatis imperio in muſculos tempore ſanitatis, quia in epilepticis longè validiùs agitantur muſculi; unde ſæpe turpes difformitates & diſtorſiones poſtea ſuperſunt, utì in ſequentibus dicetur. Plura mirabilium epilepſiarum exempla habentur apud *Schenckium* (*a*).

§. 1074. OMNES tamen hæ varietates tantùm verſantur in mutatis motibus aliquarum partium mobilium, adeóque muſculoſarum; ergo tantùm ponunt varias muſculorum contractiones; hinc varios liquidi nervoſi influxus; inde variam hujus à ſenſorio communi expreſſionem in nervos; tandem itaque varias cauſas in cerebri medulla has expreſſiones producentes: quæ optimè noſcuntur enarratione harum hiſtoricâ.

Sequitur jam, ut dicatur de epilepſiæ cauſis obſervatis, quibus mirabilia hæc ſymptomata adſcribi poſſunt; & ſimul de loco corporis cui applicantur hæ cauſæ, dum ille morbus adeſt.

Ut autem hæc clarè & evidenter intelligantur, notandum eſt ex Pathologicis (*b*), quòd cauſæ morborum à Medicis vocentur duplici nomine; vel enim eſt cauſa proxima, vel remota. Cauſa proxima dicitur illa, cujus præſentia morbum facit, cujus abſentia morbum tollit. Cauſa autem remota morbi dicitur illa, quæ ſic diſponit corpus, dum adeſt, ut aptum ſit morbum ſuſcipere, ſi adhuc alia cauſa præter priorem acceſſerit: neutra ergo ex his cauſis morbum producit, ſi ſola exſtiterit, ſed ſimul unitæ morbum præſentem faciunt. Cauſa jam remota, quæ corpori inhæret, vocatur *prædiſponens*: altera autem quæ huic accedit, vocatur *procatarctica*; ſive ſimpliciter *occaſio*, quæ tantùm nocet illis, in quibus prior illa prædiſponens cauſa adeſt.

His præmiſſis conſideramus, in epilepſia abeſſe omnes ſenſus internos &

(*a*) Lib. I. pag. 103. & ſeq.

(*b*) Herm. Boerh. Inſtit. Med. pag. 740. & ſeq.

externos;

externos; ſimúlque eodem tempore fieri agitationes ſummas muſculorum. Verùm ex illis, quæ de apoplexia & paralyſi dicta fuerunt, patuit, cauſam muſculos moventem ab encephalo per nervos derivari in muſculos; & ſenſuum exercitium fieri, dum mutatio nervi, à rebus ſenſibilibus excitata in ſenſuum organis, liberè propagari poteſt ad nervorum originem in encephalo. Adeóque illo tempore, dum paroxyſmus epilepticus adeſt, encephalon, ſenſuum & motuum muſcularium origo, afficitur; & quidem ita, ut ſenſuum perceptio nulla adſit; motus autem muſculares validiſſimi excitentur. Verùm illi motus muſculares produci nequeunt, niſi cauſa muſcularis motûs ab encephalo per nervos veniat ad muſculos; adeóque cauſa epilepticum paroxyſmum producens debet efficere, ut medulla encephali in nervorum origines validiſſimas tantorum motuum cauſas derivet. Varia ergo occurrent phœnomena in diverſis epilepticis paroxyſmi tempore, prout in hos illóſve nervos, majori vel minori impetu, ſimul vel ſucceſſivè, cauſa muſcularis motûs venerit. Unde optimè dixit *Ægineta* (*a*), quòd in encephalo ejúſve ventriculis cauſam conſtitutam habeat epilepſia (ἐνεστηριγμένην ἔχει τὴν αἰτίαν): quia eſt totius corporis convulſio, cum noxa principum animæ facultatum; licèt agnoverit, & à ventriculo, & ab utero, & ab aliis corporis partibus, per conſenſum (κατὰ συμπάθειαν) epilepſiam fieri. Illud enim morboſum, in aliis quibuſcumque partibus corporis hærens, non producit epilepſiam, niſi encephalon affecerit; & ægri ſæpe ſentiunt à parte quadam corporis, pede v. g., aſcendere aliquid versùs ſuperiora, & paulò pòſt epileptici cadunt, niſi ligaturâ, aut validâ compreſſione partis, impedire poſſint ſubitò illum aſcenſum, utì poſtea dicetur.

Ex quibus omnibus liquet, morbi hujus cauſam proximam, ſive integram & adæquatam, paroxyſmi tempore, in encephalo hærere; cauſam verò excitantem, ſive procatarcticam, in aliis multis corporis locis eſſe poſſe. Videntur autem Obſervata docere, quòd illo ferè loco, ad quem pervenit mutatio nervis ſentientibus inducta ab objectis ſenſibilibus, ſit & principium motûs muſcularis: ſi enim meditabundo homini muſca oculos quàm proximè prætervolat, mox motu automatico manum ſubitiſſimè admovet; quod & feciſſet ex voluntatis arbitrio, ſi prævidiſſet illud futurum eſſe. Illum autem locum, ad quem mutatio organorum ſentientium pervenit, & à quo motûs muſcularis origo pendet, vocaverunt Medici ſenſorium commune, utì antea in capitulo de apoplexia dictum fuit. Hinc epilepſia, eſt morbus ſenſorii communis, per quem poteſtas ſentiens aboletur, potentia verò motus muſculares excitans, ſummos effectus præſtat, abſque conſcientia & voluntatis imperio.

Verùm obſervatur, quòd poſt paroxyſmum epilepticum jàm ſedatum, & omnes functiones encephali in integrum reſtitutas, maneat tamen ejuſmodi diatheſis, ut renovetur paroxyſmus à talibus cauſis, quæ in aliis hominibus, hanc diatheſin non habentibus, nihil tale producunt. Ira, venus, terror

(*a*) Lib. III. Cap. XIII. pag. 29. verſâ.

Digitized by Google

etiam levis, crapula, & plurima alia, epilepticis novum morbi inſultum adferunt, uti notum eſt. Supereſt ergo in illis hominibus cauſa proegumena ſive prædiſponens, quæ facit, ut tales homines, abſente paroxyſmo, maneant obnoxii, ut denuò corripantur epilepſiâ, ſi huic cauſæ latenti, & nullo ſigno ſæpe ſe manifeſtanti, alia cauſa occaſionalis ſe junxerit. Certis enim conſtat Obſervatis, quòd hæc diatheſis proegumenica epilepſiæ veræ, licèt peſſima ſit, poſſit adeſſe in homine, nec tamen nocere ulli functioni cognitæ. Imò videtur illa diatheſis epileptica latere poſſe totâ vitâ, nunquam ſe manifeſtans; cùm hic morbus, uti ſequenti dicetur paragrapho, tranſeat quandoque ab avo in nepotem, non laborante filio, in quo tamen videtur eadem diatheſis adfuiſſe, cùm ſuæ illam progeniei tradiderit.

Verùm hæc diatheſis videtur hærere in ſenſorio communi, illúdque ſic diſponere, ut irritetur & turbetur poſtea à talibus cauſis accedentibus, quæ illud antea non affeciſſent. Multa certè argumenta hoc ſuadere videntur. Vidi ſaniſſimam puellam decem annorum, à parentibus vegetis, nunquam epilepſiam paſſis, natam, per plures annos fuiſſe epilepticam, & primo paroxyſmo fuiſſe correptam, dum joci gratiâ humi decumbentem ſub plantis pedum titillaſſent diu quædam puellæ, aliis illam immotam vi retinentibus, ne intolerabilem ipſi hanc moleſtiam, mutato ſitu corporis, vitare poſſet. Nihil hîc morboſi humoris culpari poterat, nulla læſio capiti contigerat; & ſemel turbatum ſenſorium commune, per nervos in extremis partibus corporis poſitos, retinuit impreſſam quaſi talem diatheſin, quæ poſtea à pluribus aliis cauſis accedentibus paroxyſmum epilepticum renovabat. Si enim miſera hæc titillationis minas tantùm intentari videret aliis, mox cadebat epileptica. A levi iracundia, terrore, attentione animi parum diutiùs protractâ, redibat novus paroxyſmus. Toties doluerunt peritiſſimi Medici, inſanabilem totâ vitâ epilepſiam natam fuiſſe, à ſolo terrore, in ſaniſſimis etiam corporibus; & inprimis in talibus, qui agiliſſimum corpus, & ingenium promtiſſimum habebant.

Certum autem eſt, ſenſorium illud commune non æquè firmum eſſe in omnibus hominibus, & in quibuſdam faciliùs irritari, omnéſque ejus actiones turbare. Duro labori ab ineunte ætate aſſuetus ruſticus firmum corporis robur habet, talémque fracti orbis ruinæ ferirent ferè impavidum; dum molliter educta puella à ſubito quocumque fragore convellitur. Nec invicto mentis conſtantiſſimæ robori hoc adſcribendum eſt in tali ruſtico, ſed hebetudini & majori quaſi calloſitati ſenſorii communis. Verùm idem ille quàm ſtupidus eſt in illis, quæ mentis aciem requirunt. Robuſtis gaudet lacertis, ſed magnam membrorum agilitatem non habet: ſolos illos motus exercet alacriter, quos quotidiani labores imperant; cæterùm rigidus ferè in omnibus membris. Unde intelligimus, quare pro diverſa diſpoſitione ſenſorii communis diverſimode afficiantur ab iiſdem cauſis homines; & illa, quæ turbant omnia in quibuſdam, nullam mutationem inducant aliis.

Quò autem homo origini ſuæ propior eſt, eò encephalon, ejúſque propagines, medulla ſpinalis & nervi, majorem partem totius molis corporeæ

Digitized by Google

faciunt, quod & Pictores & Statuarii obſervant, dum junioribus caput majus proportionaliter ad truncum corporis tribuunt. Sed & ſimul mollior encephali ſtructura in junioribus obſervatur; ideóque Anatomici, cerebri fabricam demonſtraturi in exercitiis Academicis, adultorum cadavera ad hanc rem ſemper præferunt. Hinc *Hippocrates*, & poſt illum omnes Medici, obſervaverunt, juniores magìs obnoxios eſſe huic morbo quàm adultos; videtur enim in illis excedens magnitudo encephali & tenerior fabrica facere cauſam prædiſponentem, quæ, levi cauſâ occaſionali accedente, epilepſiam producit. Tormina abdominis, gingivarum tenſio & irritatio dentitionis tempore, frequentiſſimè inducunt inſultus epilepticos junioribus, dum ſæviſſimam odontalgiam & dolores acerbiſſimos iliacos adulti ferunt abſque epilepſia ſequente. Summâ excandeſcit irâ nutrix, & imprudens dat ubera infanti; convellitur illico (utì tot Obſervata docuerunt); dum nutrix deferveſcente hoc brevì furore nihil mali patitur. Illa ergo mutatio, per validum talem animi affectum in humoribus nutricis nata, non potuit firmius ætate jam ſenſorium commune turbare; dum pauculùm lactis, ab iratæ nutricis uberibus ducti, tenerum & mobile infantis corpuſculum tam miſerè afficit.

Verùm cùm ætatis augmento nimia hæc mollities aut teneritudo encephali & totius generis nervoſi ſenſim emendetur, patet ratio, quare magna ſpes curæ in junioribus affulgeat. Ubi autem adultum & firmum jam corpus hic morbus invaſerit, longè difficiliùs, imò raró, curatur: debuit enim valida cauſa fuiſſe in adulto morbum producens, dum in junioribus etiam leviſſima ſufficiat. Ideo *Hippocrates* (*a*), ubi epilepſia ante pubertatis tempus apparebat, ſperabat morbum abiturum; ubi autem poſt vigeſimum quintum annum invadebat, tunc ut plurimùm ad mortem uſque manere inſanabilem, monuit. Videantur & illa, quæ ad §. 712, habentur, ubi de convulſione febrili agebatur.

Optimè autem latentem illam diatheſin ſenſorii communis, quæ prædiſponens cauſa epilepſiæ eſt, deſcripſit *Helmontius* (*b*), dicens: *Sic namque comitialis per menſes & annos ſubinde dormit, imò & nunquam excitatur, niſi per venerem, iram, mærorem, partum, &c. Neque eſt enim ulla materia, fomes caduci, alicubi detenta; quia vel putreret, areſceret, conſumeretur, vel priſtinam veneni labem amitteret: quod cùm non fiat, verùm in vitam perennet, aliud proin exordium, atque hoſpitium immediatum, quàm recrementa delegit. Sigillatur quippe in idea entis activi, & conſtantis per totam vitam.* Alibi (*b*) habet ſequentia, quæ pariter huc ſpectant: *Quidquid porrò ſordium ingeſtum, admiſſum, aut vivendi errore obnatum eſt, ſive id cauſæ procatarticæ, ſive demum familiæ, productum ſectetur, totum prorſus nil niſi occaſionale eſt: ad cujus ſcilicet importunitates archeus ipſe commotus, veram morbi repræſen-*

(*a*) Aphor. VII. Sect. V. Charter. Tom. IX. pag. 197.

(*b*) In Capitulo *De Morbis Archealibus* §. 17. pag. 440.

(*c*) In Capitulo *Butler* in initio pag. 466.

Digitized by Google

tat ſcenam. Unde inprimis perſpicuum eſt, tam eſſe morbos reales, dum ſilent, dormiúntque, quàm quos contingit expergefactos in ſuo meditari paroxyſmo.

Poſtea autem patebit, quando de curatione hujus morbi agetur, magnum uſum habere conſiderationem cauſæ prædiſponentis, & illius diſtinctionem à cauſis excitantibus. Sæpe enim non eſt in poteſtate Medici cauſam prædiſponentem tollere, & tunc ſola ſpes curæ in eo conſiſtit, ut tollantur cauſæ excitantes, & in actum deducentes, illam latentem diatheſin epilepticam, quæ ſola paroxyſmum epilépticum renovare nequit.

Sequitur jam enumeratio cauſarum hujus morbi, tam illarum, quæ prædiſponunt, quàm aliarum, quæ procatarcticæ, ſive occaſionales, dicuntur.

§. 1075. ILLÆ autem ſunt 1. hæreditariæ, ex labe gentili patris, matris, parentúmve, aut majorum, ſilente ſæpe morbo in genitore, dum ex avo derivatur in nepotem. 2. Congenitæ, ex imaginatione matris gravidæ excitatâ per conſpectum epilepticum. 3. Cerebrum in integumentis ſuis, ſuperficie, ſubſtantiâ, ventriculis, malè affectum, per vulnera, contuſiones, abſceſſus, pus, ſaniem, ichorem, ſanguinem, lympham acrem, fœtidam, excreſcentias oſſeas cranii interni, impreſſiones ejus, cartilagineam ſinuum venoſorum naturam, fragmenta, ſpináſve oſſium, vel inſtrumentorum lædentium meningas, cerebrúmve, argentum vivum ad cerebrum quacumque viâ delatum. Idem cerebrum affectum malè per inflammationem, corruptionem, eroſionem meningum, à carie oſſis, bile atrâ, gummatibus venereis. Has autem cauſas juvant omnia, quæ liquidorum in cranium affluxum augent, ut ſunt, plethora, motus, calor, ebrietas, epulæ, venus, ingenium perſpicax, altum, meditatio profunda, affectus animi ingentes, imaginatrix vis ingens, terror metúſque inprimis. 4. Omnes violentæ affectiones generis nervoſi, ut ſunt magni & periodici dolores, paſſio hyſterica, roſiones & irritationes à lumbricis, dentitione, acri humore, lacte caſeoſô, acri, acido infantum, meconio, contagio variolarum, cardiogmo, ulceroſâ materie alicubi hoſpitante, inediâ, crapulâ, acribus potulentis, eſculentis, medicamentis, venenis. 5. Ab interceptis nonnullis, quæ olim excerni ſolebant, ſanie, pure, menſtruis, lochiis, hæmorrhoidibus, urinâ. 6. Fumis nonnullis paroxyſmum integrantibus, fomite alicubi hærente, unde ſenſu elevatæ auræ adſcendens cerebrum petit.

1. Morbos propagari ex parentibus in prolem, numeroſis conſtat Obſervatis. Neque tantùm in epilepticis hoc animadverſum fuit; verùm

Digitized by Google

& phthiſin & podagram derivari in ſeros nepotes conſtat, uti poſtea dicetur. Mirabile inprimis hoc eſt, quòd latens in corpore illud ſemen morboſum per annos dormiat iners, antequam actuoſum fiat. Epilepſiæ autem illæ hæreditariæ ſæpius circa pubertatis tempus primo ſe manifeſtant paroxyſmo, &, ſeminali contagio propagatæ, illo tempore, dum aptum ad generationem corpus redditur, inſurgunt, poſtea per totam vitam ſæpe durantes. Uti externâ corporis formâ & magnitudine, ingenio, animi affectibus, proles parentibus ſimiles ſæpe fiunt; ſic videtur & intima partium corporis conſtitutio frequenter referre eamdem ſimilitudinem. Quandoque & contingit, quòd ſeminale tale vitium iners maneat in filio, redeat in nepote: fortè ſi firmo corporis robore, vitâ actuoſâ & frugali, domaverit filius latentem hanc diatheſin, ne in nervum erumpat; quam tamen labem ſeminalem tradit ſuæ progeniei. Fortè in prima generatione nondum ſe exſerere poteſt impreſſus character morboſus, & in ſecunda tantùm ſe manifeſtat progenie. Similia exempla in hiſtoriis habentur: ſic apud *Plinium* (*a*) leguntur ſequentia: *In lepidorum gente tres, intermiſſo ordine, obducto membranâ oculo, genitos accepimus; ſimiles quidem alios avo, &c. Indubitatum exemplum eſt Nicæi nobilis Pyctæ Byzantii geniti, qui adulterio Æthiopis natâ matre, nil à cæteris colore diſferente, ipſe avum regeneravit Æthiopem.*

Sed & plura ſimilia obſervamus in rerum natura, quæ per multos annos manent abſque ullo effectu ſenſibili, & poſtea ſubitò ſe manifeſtant, ubi requiſitæ conditiones concurrunt, ut latens tale & ſilens principium reddatur actuoſum. Stamen vitale, intra ſacculum colliquamenti hærens in ovo fœcundo, quieſcit ibi, & nullo ſigno ſe manifeſtat: poſt plures menſes, ſi calor incubantis gallinæ accedat, viginti circiter diebus illud ſtamen minimum, omnes ſenſus priùs fugiens, excrevit in pullum. Notum eſt ſemina vegetabilium per plures annos adhuc apta manere, ut ſui generis plantulam producant, ſi fœcundæ terræ committantur. In embryone, dum adhuc in utero materno latet, jam adſunt rudimenta dentium, quæ in fundo alveolorum ad ſeptimum uſque ætatis annum, & ultra, manebunt; túncque ſubito incremento augebuntur & emergent: imò multis in ſenectute jam provecta novi prodierunt dentes. Pubertas in utroque ſexu determinato ætatis tempore naſcitur, & miram mutationem corpori inducit: hujus tamen mutationis rudimentum jam in prima hominis formatione aderat, licèt ſeriùs in actum deducatur. Poterit ergo & in prima origine naſcenti homini talis quaſi character morboſus impreſſus eſſe, qui ſuo tempore ſe manifeſtabit. Hanc rem conſiderans *Helmontius* (*b*) dixit: *Ergo morbi hæreditarii inoleſcunt furtui, ab ente morboſo. Idea nimirum, ſpiritui ſeminali impreſſa (cùm ſit ipſe morbus adhuc in vita prima ſeminis deliteſcens, & ſigillatus) adhuc dormit & ſuî maturitatem exſpectat, donec expergefactus ab archei agitatione, prorumpenſque, producta ſua parere ſit apta.*

(*a*) Lib. VII. Cap. XII. pag. 147.

(*b*) Capitulo *de Morbis Archealibus* §. 15. pag. 440.

Digitized by Google

2. Diſtinguitur hæc cauſa à priore, quòd non pendeat à labe ſeminali; ſed quòd epilepſia naſcatur in fœtu adhuc intra uterum maternum concluſo: non ex cauſa per hæreditariam labem propagata, ſed à cauſa fœtui jam concepto accedente per matris territæ imaginationem, dum videt epilepticum morbi ſui paroxyſmo correptum. Cùm autem miſer talis infans ſtatim à nativitate epilepticis inſultibus obnoxius ſit, ideo morbus ille tunc *congenitus* dicitur. Apud *Hildanum* (*a*) talis caſus legitur, ubi juvenis, robuſta, & optimo corporis habitu prædita, matrona gravida mirum in modum perterrita fuit, dum epilepticus ferè ad ipſius pedes procideret: poſt menſes aliquot primipara puellum feliciter enixa eſt, qui non diu pòſt comitiali morbo correptus fuit, & multis remediis fruſtra tentatis, periit hoc morbo, antequam primum ætatis annum adimpleret. Uterque parens ſanus erat, & poſtea eadem hæc matrona aliquot liberos peperit, qui nunquam huic morbo fuerunt obnoxii. Plures ſimiles caſus ſparſim apud Obſervatores habentur.

Verum quidem eſt, quòd frequentes ſatìs in recèns natis obſerventur convulſiones, à meconio, vel ab acida acrimonia, inteſtina vellicante, &c. Verùm, expulſis his fœcibus, & emendatâ hac acrimoniâ, ceſſant brevì illæ convulſiones: in miſero autem hoc puello ad mortem uſque redierunt paroxyſmi epileptici.

Cùm ergo alia plurima Obſervata doceant, imaginationem matris gravidæ miras mutationes poſſe inducere fœtui, intra ejus uterum contento, videtur meritò & epilepſia in recèns nato obſervata tali matris terrori tribui poſſe. Novi quidem hæc omnia negari à quibuſdam, quia non concipiunt, quomodo mutata cogitatio matris poſſet ſic afficere fœtum; & derideri ſapientes viros tanquam nimis credulos, qui fidem adhibuerunt illis, quæ propriis viderant oculis, vel apud probatiſſimos Auctores legerant. Fateor, me nullo modo intelligere nexum cauſæ in matrem agentis cum effectu obſervato in fœtu; & quare terror ille potiùs non reddiderit matrem epilepticam, quàm fœtum; ſed an ideo negari debet illud, quod factum fuiſſe conſtat. *Galenus* (*b*) jam ſuo tempore de hac re conquerebatur, dicens: *Multi Medici rerum quæ manifeſtè conſpiciuntur, cauſas reddere nequeuntes, eas eſſe omnino negant.* Vidi olim venuſtiſſimam puellam, quæ me de affectibus hyſtericis, quibus obnoxia erat, conſultum venerat. Conſpiciebam erucam, ſub collari nudæ cuti inſidentem in cervice: metuens, ne terreretur, amovere volui digitis hoc inſectum: ſubridens illa dixit: relinquas, quæſo, erucam, quam totâ vitâ geſtavi; & permiſit facilè, ut accuratiùs inſpicerem. Vidi autem colores varios pulchros, crines erectos erucæ, quàm evidentiſſimè; nec ovum ovo ſimilius eſſe poterat, quàm illa erucæ effigies, ultra cutis ſuperficiem prominens, erat huic inſecto.

(*a*) Obſervat. Chirurg. Cent. 3. Obſerv. VIII. pag. 191.

(*b*) De Locis Affectis Lib. V. Cap. III. Charter. Tom. VII. pag. 486.

Digitized by Google

Mater autem ejus affirmabat, quòd, hanc puellam dum utero gereret, in horto deambulanti eruca ex arbore in cervicem deciderat, illámque ægre inde amovere potuerat. Altera mulier gravida per tres menſes terretur à ſimia, quam brachio ſuo inſilituram credebat; auſugit, & partem corporis, pro qua metuebat, alterâ manu arripuit & perfricuit. Parit debito tempore ſanam puellam, quam vidi jam adultam, in cujus dextra manu in parte externa cubiti tota cutis fuſca erat, & pilis pollicem cum dimidio longis hirta. Sapone priùs perfricato loco, novacula abraſerunt, dum novem annos nata foret; ſed mox locum abraſum occupabat denſum puſtularum agmen, totum brachium inflammabatur quàm validiſſimè, nòn ſine gangrænæ inſtantis metu: idoneis remediis ſedato hoc malo, recreverunt pili, & manſit deforme illud imaginationis maternæ veſtigium, quod poſtea patienter ferre maluit, quàm novam curam tentare.

Vellem rogatos illos viros, qui meam in his credulitatem ridebunt, an putent ſe intelligere plurima alia mirabilia, quæ in generationis opere fieri certò novimus. Dicant cauſas, quæ tubas Fallopianas pendulas & liberè fluctuantes erigunt, fimbrias explicant, ovariis applicant: explicent, cur uterus ſuſcepto maſculino ſemine, conceptu facto, creſcere incipiat in omnem dimenſionem: cur menſtrua non prodeant: cur excuſſo fœtu decreſcat uterus, increſcant mammæ: quomodo fœtus nectatur funi umbilicali: quomodo naſcatur placenta & ſe affigat utero, &c? Credo arduum fore ſubtiliſſimis etiam Philoſophis, ut demonſtrent nexum cauſæ cum his effectis, quos tamen revera exiſtere nemo negabit. Nec meliori jure ergo effectus maternæ imaginationis in fœtum negare licet ob hanc rationem, quia non intelligitur modus, quo hæc fœtûs mutatio fieri poſſet.

3. Præcedenti paragrapho dictum fuit, illo tempore, dum paroxyſmus epilepticus adeſt, encephalon affici; adeóque minimè mirum videri poterit, ſi illa, quæ encephalon lædunt, epilepſiam etiam producant frequentiſſimè. In vulnerum capitis Hiſtoria pluribus locis probatum fuit, à læſione encephali per inſtrumenta vulnerantia, à contuſione valida capitis pariter, convulſiones peſſimas productas fuiſſe; uti etiam ſolâ effuſione ſanguinis in cavo cranii; & multò magìs, ſi ſanguis, vel alii effuſi humores, morâ & ſtagnatione in acrem & rodentem ichorem degeneraverint. Verùm in omnibus illis caſibus cauſa violenta vulnerans, vel contundens, capiti applicata fuerat. Contingit autem & ſenſim, abſque talibus cauſis prægreſſis, in cavo calvariæ accumulari humores, qui vel mole premere vel acrimoniâ acquiſitâ encephalon lædere, ſicque hunc morbum producere poſſunt. In cadavere epileptici colluviem talem aquoſam invenit in cavo cranii *Piſo* (*a*), & inprimis versùs poſticam capitis partem. *Drelincurtius* plurium epilepticorum infantum calvarias diſſecuit, & ventriculos anteriores, ſero flaventi acri turgidos, reperit. In ebrioſo viro, epilepſiâ exſtincto, gelatinam flavam

(*a*) Obſerv. & Conſil. de morbis à ſeroſa colluvie Sect. 2. part. 2 Cap. VII. pag. 159.

copioſam inter duram & piam matrem vidit. *Poupart* (*a*) in cadavere juvenis epileptici inter calvariam & duram matrem, pituitam albam ſpiſſam obſervavit: ipſa autem dura mater tumida, ſimili quaſi pituitâ madens, vix ab illa diſtingui poterat, neque cranio videbatur adhærere, niſi hujus pituitæ ope. Imò *Hippocrates* (*b*) talem pituitam videtur pro ſola cauſa epilepſiæ habuiſſe, & diuturnum hunc morbum ideo incurabilem pronunciavit, quia encephalon eroditur & colliquatur à pituita, per moram nempe acriore redditâ.

EXCRESCENTIAS OSSEAS CRANII INTERNI. Ubi de morbis oſſium antea agebatur, dictum fuit ad §. 549, quandoque latentes ob cauſas tumores tales oſſeos excreſcere. Si hoc in capite interno fiat, comprimetur à tali exoſtoſi encephalon; & ſi acutæ figuræ fuerit talis excreſcentia, facilè patet, quàm enormia mala inde fieri debeant. Vidi tale ſceleton, in quo nullum ferè os erat, quin acutis ejuſmodi oſſeis prominentiis hirtum foret. Sed & ſimilia in cavo calvariæ fuerunt obſervata. Vidit *De La Motte* (*c*) duram matrem illo loco, ubi falcem format, oſſeis talibus aculeis aſperam, in cadavere juvenis, qui per octodecim annos epilepſiâ laboraverat. Sic autem eminebant illi aculei, ut piam matrem lædere & pungere potuerint. Raram hanc obſervationem Academiæ Regiæ Scientiarum tranſmiſit, in cujus Hiſtoria etiam habetur (*d*). Invenit tamen in eodem cadavere ventriculos cerebri ſero extravaſato plenos. Poſtea celeberrimus *Hunauld* in adulto homine, pariter epileptico, ſimilia ſpicula oſſea invenit infra ſinum longitudinalem ſuperiorem, quæ cerebrum punxerant (*e*). Et in cadavere juvenis epileptici inventum fuit intra ipſum cerebellum os irregularis figuræ, quod longitudine pollicem, latitudine verò dimidium pollicem, æquaret (*f*).

INTROPRESSIONES EJUS. Calvariæ cavum ſemper plenum eſt naturaliter; unde, abſciſsâ poſt mortem calvariæ ollâ, non facilè iterum adaptari poteſt, quia encephalon, oſſe coercente, liberum exſurgit: dum ergo, intropreſsâ calvariâ, minuitur ejus cavum, encephalon comprimitur; unde & epilepſia, & plura alia mala, fieri poterunt; uti ad §. 267, dictum fuit.

CARTILAGINEAM SINUUM VENOSORUM NATURAM. Ut functiones cerebri rectè perficiantur, requiritur expeditus motus humorum per arterias, & reditus eorumdem per venas. Sinus autem venoſi quaſi diverticula quædam ſunt, in quibus ſanguis colligi poteſt, & retineri, ſaltem per aliquot momenta, dum per tuſſim, riſum, nixum validum, impeditur liber ſanguinis motus ex corde dextro per pulmonem, adeóque & venæ jugulares ſe commodè evacuare nequeunt; debent ergo illi ſinus utcumque cedere poſſe: ſi ergo in car-

(*a*) Acad Royale des Sciences 1705. Hiſt. pag. 61.

(*b*) De Morbo Sacro Cap. III. IV. & VI. Charter. Tom. X. pag. 478. & ſeq.

(*c*) Traité Complet de Chirurgie Tom. II. pag. 398.

(*d*) L'An. 1711. Hiſtoire pag. 36.

(*e*) Ibidem l'an. 1734. Hiſt. pag. 59. 60.

(*f*) Ibidem l'an. 1737. Hiſt. pag. 71.

tilaginem

Digitized by Google

tilaginem obduruerint, diſtendenti ſanguini cedere nequeunt inflexiles, ſimúlque tunc craſſeſcere ſolet ſubſtantia ſinuum in cartilaginem mutata, adeóque & minuitur ſinuum cavitas: utroque hoc modo turbatur facilis reditus ſanguinis venoſi ab encephalo. Talia autem impedimenta reditûs ſanguinis venoſi à capite in cadaveribus epilepticorum deprehenſa fuerunt (*a*).

FRAGMENTA, SPINASVE, &c. Si enim acuta oſſea ſpicula, enata ex duræ matris proceſſibus, irritando & pungendo cerebrum, epilepſiam producere potuerint, utì ſtatim dictum fuit; idem fiet, ſi poſt vulnera capitis validáſve contuſiones, aſpera fragmenta oſſis, vel inſtrumentorum vulnerantium partes relictæ, ſimilem irritationem fecerint. De his autem dictum fuit in vulnerum capitis Hiſtoria.

ARGENTUM VIVUM, &c. Notum eſt quòd argentum vivum ſatìs facilè bibula venarum oſcula ingrediatur, in ſuperficie externa & interna corporis diſpoſita, inprimis ſi ſubtiliſſimè diviſum fuerit. Experiuntur hoc illi, qui metallis inaurandis operam dant, & igne argentum vivum, quocum hoc artificium peractum fuit, in auras diſſlant. Sic enim argentum vivum; vi ignis adeo diviſum, ut in aere volitare poſſit, unà cum aere inſpirato hauriunt, & tremore membrorum, paralyſi, epilepſiâ, ſæpe corripiuntur. Eadem mala contingunt illis, qui in fodinis argenti vivi verſantur, & inprimis his, qui ignis vi ex minera ſua argentum vivum excoquunt. Poſtquàm luis venereæ cura per inunctiones argenti vivi tentata fuit, & ſæpe, imprudenti conſilio ab agyrtis magna copia unguentorum mercurialium applicabatur, numeroſiſſima Obſervata docuerunt, ſimilia mala contigiſſe miſeris talibus, ac priùs recenſita fuerunt. Imò conſtitit, argentum vivum, humoribus circulantibus miſtum, miram mutationem corpori inducere (de qua re poſtea in capitulo *de Lue Venerea* dicetur); ſed & frequenter elabi ex vaſis, collegi & ſtagnare in oſſium celluloſis receſſibus, ibíque pondere ſuo membranas ſenſiles premendo & diſtrahendo, dolores moleſtiſſimos, totâ vitâ pertinaciter manentes, producere. Sic *Matthiolus* (*b*) obſervavit, ex oſſe cruris corrupto hominis, qui decies à diverſis empyricis inunctus fuerat, argentum vivum non ſemel emanaſſe. Aliquoties & talia oſſa calvariæ vidi in quorum diploe argenti vivi globuli manifeſtè apparebant. Nec repugnat, in ipſa cava encephali argentum vivum ſic eructari poſſe, & ſumma mala producere. Cùm autem epilepſia ſatìs frequenter obſervata fuerit ſequi imprudentem applicationem argenti vivi, ac quidem in hominibus nunquam antè huic morbo obnoxiis, in quibus nulla alia epilepſiæ cauſa, ſevero etiam examine, detegi potuit; patet & hanc morbi cauſam reliquis adnumerari poſſe.

IDEM CEREBRUM AFFECTUM MALE, &c. Illæ cauſæ, quæ hoc numero hactenus rencenſitæ fuerunt, omnes ſunt tales, ut irritando, rodendo, &c, cerebrum lædendo, hunc morbum fecerint. Verùm inflammatio eumdem ef-

(*a*) Bonet. Sepulcr. Lib. I. Sect. 12. Tom. I. pag. 233. 292.

(*b*) Aphrodiſiac. pag. 268. B.

Digitized by Google

fectum præſtare poterit, uti facilè patet; ideóque in phrenitidis Hiſtoria §. 774, convulſiones numerantur inter illa mala, quæ peſſimam phrenitidem ſequi ſolent; & §. 775, patuit, in cadaveribus hoc morbo defunctorum non tantùm inflammationes in capite interno repertas fuiſſe, ſed & inflammationis ſequelas, abſceſſus nempe, ſphacelos, & acres rodentes liquores; quæ ſingula certè ſufficiebant, ut ante mortem epilepſiam producerent. Si bonum pus, poſt validam contuſionem collectum ſub cranio, potuerit producere fortiſſimam epilepſiam, illico levatam, dum perterebrato cranio exitus conciliabatur puri (*a*), facilè intelligitur, pure acriorem longè ſaniem corruptam pejora adhuc mala facere debere. Verùm illud pus hærebat inter cranium & duram meningem, adeóque premendo mole ſuâ, vel irritando, nocuerat tantùm, nondum ad ipſam cerebri ſubſtantiam penetrans. Si ergo caries nata fuerit in oſſibus cranii, corrupta ſanies ex affecto oſſe depluens in meninges cerebri, epilepſiam facere poterit; qualis caſus apud *Bonetum* (*b*) legitur de juvene, qui poſt diuturnum capitis dolorem vehementiſſimâ corripiebatur epilepſiâ, cujus tertio paroxyſmo exſtinguebatur. Apertâ calvariâ, inveniebatur os occipitis juxta cerebellum carie excesſum, ita tamen ut externa calvariæ lamina adhuc integra manſiſſet; unde, nudato cranio, in externa ejus ſuperficie nihil mali detegebatur. Si graves odores, ut monet *Aretæus* (*c*), epilepſiæ paroxyſmum renovant, quantò magis hoc faciet carioſi oſſis peſſima fracedo ipſum encephalon immediatè afficiens, dum hoc putridum tegmine oſſeo cranii coercetur, ne extrorſum difflari poſſit. Gummata autem venerea ſolent frequenter oſſa, quibus inſident, corrumpere carie; vel, ſi intra cranium hæreant, premendo mole ſuâ encephalon, nocere poſſunt; de quibus poſtea in capitulo *de Lue Venerea* dicetur. Atra verò bilis, ſoluta & mota, ſi ad cerebrum venerit, cùm ſimul tunc magnam acrimoniam habeat, frequenter hunc morbum producit; ſed peſſimum, & plerumque citò lethalem, uti poſtea ad §. 1104. dicetur.

HAS AUTEM CAUSAS JUVANT OMNIA, &c. Verùm illæ cauſæ, hactenus recenſitæ, non ſemper præſentem ſiſtunt hunc morbum, ſaltem non omnes: intervallum inter paroxyſmos hujus morbi eſt, &, uti antea dictum fuit, ſæpæ ſatis longum. Manet ergo illa cauſa prædiſponens, licèt non renovet paroxyſmum, niſi vel augeatur ipſa, vel nova alia cauſa accedat, quæ, priori juncta, paroxyſmum epilepticum producit. Videmus autem, Antiquis jam innotuiſſe latentem illam diſpoſitionem epilepticam, quæ ſilere poſſet diu, & dein improvisò emergere. Hinc Legiſlator (*d*) poſuit, licere emptori reſtituere ſervum, quem emerat, neſcius, illum huic morbo obnoxium eſſe; & dum in aliis morbis latentibus, nec vulgò cognitis, ſpa-

(*a*) La Motte, Traité complet de Chirurg. Tom. II. pag. 387. & ſuiv.

(*b*) Sepulcret. Anatom. Lib. I. Sect. 12. Tom. I. pag. 273.

(*c*) De cauſ. & ſign. morbor. acut. Lib. I. Cap. v. pag. 1.

(*d*) Plato de Legibus, Lib. XI. Tom. II. pag. 916.

Digitized by Google

tium ſex menſium pro termino reſtitutionis ſtatueret, integrum annum conceſſit, ſi morbo ſacro laboraret: probè enim gnarus erat, longa talia intervalla inter hujus morbi inſultus quandoque inveniri. Minùs fortè æquus videtur fuiſſe Medicis & Gymnaſtis, dum hoc reſtituendi ſervos emptos jus illis negaret, credens illos arte ſuâ & experientiâ detegere poſſe latentem illam diatheſin; cùm tamen certum ſit peritiſſimos Medicos in hac re falli poſſe, dum in illis, qui diu à paroxyſmo liberi ſunt intermedio tempore nullum ſæpe ſignum læſæ ſanitatis apparet. Videtur autem in more fuiſſe antiquitus, ut ſervos venum expoſitos gagatis lapidis nidore explorarent emptores, ut detegerent, an epilepſiæ obnoxii forent. Nidore hujus ſuffumigii inſultum epilepticum excitari, *Aretæus* (*a*) monuerat, & *Apuleius* (*b*) magiæ accuſatus, dum cauſam ſuam ageret, habet ſequentia: *Quòd ſi magnum putarem caducum dejicere, quid opus fuit carmine, cùm incenſus gagates lapis, ut apud Phyſicos lego, pulchre & facilè hunc morbum exploret: cujus odore etiam in venalitiis vulgò ſanitatem aut morbum venalium experiantur?*

Obſervatum jam fuit, quòd inſultus epilepticus recrudeſceret in prædiſpoſitis ad hunc morbum, ſi humorum copia, vel impetus versùs caput augerentur, quod inprimis fit à ſequentibus.

PLETHORA. Quid plethora ſit, & ſigna, quibus præſens cognoſci poſſit, antea ad §. 106, dictum fuit. Ad §. 1010. n°. 1, data fuit ratio, quare plethora encephali functiones præ reliquis turbet. Dum oſſei aculei, ex dura matre enati, pungebant piam matrem & cerebrum ſuppoſitum, tantò plùs debebant nocere, quantò magis turgeret diſtenta in vaſis ſuis pia mater. Sed in cortice cerebri naturaliter ſanguis ruber non adeſt, hinc in plethora turgent inprimis piæ matris vaſa ſanguinea, & tantò validiùs premuntur illis aculeis eminentibus; unde miſer homo levabatur validâ ſanguinis miſſione, per quam depleta vaſa ſubſidebant (*c*). Neque tantùm plethora inſtar cauſæ excitantis agit, ſed videtur & ſola quandoque ſæviſſimam epilepſiam, & ſubitò lethalem, producere. In nobili juvene octodecim annos nato, athletici habitûs, & plethorico, hoc vidit *Carolus Drelincurtius* (*d*): poſt lautius enim prandium, dum ſe pilæ ludo accingeret, concidit epilepticus; ſanguinem tamen naribus fundens: licèt autem efficacia tentarentur auxilia, novis inſultibus crebris intra ſpatium ſedecim horarum periit. Frigidiſſima autem vaſa ſanguinea encephali & ſanguis extravaſatus in cranio reperta fuerunt.

MOTUS, CALOR, &c. Per motum corporis validum, per calorem aeris auctum, videmus manifeſtè omnia vaſa ſanguinea plùs diſtendi, licèt copia ſanguinis per motum vel calorem non augeatur, ſed rareſcant humores: hinc ſimilem effectum hæc præſtare poſſunt, ac nimia abundantia boni ſanguinis in plethora. Quantùm in hominibus bene potis inflentur vaſa ſanguinea, ſa-

(*a*) Loco citato.

(*b*) Apolog. prim. pro ſeipſo Tom. II. pag. 169.

(*c*) Acad. Royale des Sciences, l'année 1734. Hiſt. pag. 59.

(*d*) Bonet. Sepulcret. Anatom. Lib. I, Sect. XII, Tom. I. pag. 294.

Digitized by Google

tis notum eſt, & à ſola ebrietate lethalem convulſionem fieri, niſi febris corripuerit, notavit *Hippocrates*; utì aliâ occaſione ad §. 558, monui: non mirum ergo in prædiſpoſitis inde renovari paroxyſmum. Epileptici tamen generoſos potus ſæpe amant, quia ab inſultu reſurgentes ſe adeo debiles & languidos ſentiunt. Epularum autem luxus duplicem ob cauſam nocet, & quia copioſo chylo crudo, ſanguini affuſo, augetur ſubitò fluidorum moles; & quia ventriculo admodum diſtento magìs turgent vaſa ſanguinea ſuperiorum corporis partium; utì aliâ occaſione ad §. 1010. n°. 3. *lit.* α, explicatum fuit. Unde etiam frequenter contingit, epilepticos ſolemnia convivia fœdare morbi ſui paroxyſmo; poſteáque pudibundos hominum conſortia fugere, & in peſſimam melancholiam incidere.

VENUS. Si conſiderentur illa, quæ coitûs tempore in viro contingunt, aliqua ſimilitudo cum epilepſia videtur adeſſe. Abſque voluntatis imperio muſculi erectores penis tenduntur: toties enim rigent invitis etiam, dum in aliis, quovis pretio hoc redimere volentibus, flaccidi manent: ſed & verâ convulſione ſemen exprimitur (*a*), & illo tempore oculorum acies obnubilatur (hinc *putres in amore ocellos* dixerunt Poetæ); paulò pòſt totum corpus reſolvitur & languet; ita ut ferociſſimus, œſtróque venereo ferè furens taurus poſt coitum langueat manſuetus. Utì frequentes epilepſiæ paroxyſmi omnes functiones cerebri lædunt, & tandem omnino delent, lethali apoplexiâ, ſic & ſimiles effectus ab immodica venere natos fuiſſe, ingens Obſervationum practicarum numerus docet. Imò & conſtitit, ab imprudenti licitæ etiam veneris uſu epilepſiam ſecutam fuiſſe (*b*). Omnium autem maximè hoc metuendum eſt in illis, qui antea huic morbo obnoxii fuerunt; & contigiſſe novi, quòd talis venus primas conjugalis lecti delicias epileptico inſultu fœdaverit. Non ſine ratione Veteres ergo dixerunt, τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν. *Hippocratem* quidem hoc dixiſſe, voluit *Aulus Gellius* (*c*), apud quem leguntur ſequentia: *HIPPOCRATES autem, divinâ Vir ſcientiâ, de coitu venereo ita exiſtimabat, partem eſſe quamdam morbi teterrimi, quem noſtri comitialem dixerunt.* Interim apud *Hippocratem*, ſaltem in ejus operibus, quæ ad nos pervenerunt, non memini hoc inveniri; & *Galenus* (*d*) tribui *Democrito* hanc ſententiam memorat.

INGENIUM PERSPICAX, ALTUM. Omnes illas cauſas, quæ gravem & manifeſtam noxam cerebro ejúſve meningibus inducunt, epilepſiam producere poſſe, etiam in his, qui vervecum in patria craſſóque ſub aere nati ſunt, certum eſt. Verùm illi, qui perſpicaci mentis acie gaudent, videntur ſenſorium commune ſic diſpoſitum habere, ut à ſimilibus cauſis etiam levioribus, turbetur faciliùs. Ingenioſiſſimas puellas & hoc morbo, & hyſtericis affectibus, frequentiùs corripi obſervant Medici; atque in viris, ad ſumma in rebus humanis negotia capeſſenda natis, & ſcientiâ claris, ille morbus ſæpius

(*a*) Vide H. Boerh. Inſtitut. Medic. §. 657.

(*b*) Heers, Obſervat. Med. 18. pag. 176.

(*c*) Noct. Attic. Lib. XIX. Cap. 11. pag. 465.

(*d*) Commentar. 1. in Lib. III. Epidem. Charter. Tom. IX. pag. 207.

Digitized by Google

obſervatus fuit: pauca, ſed magna nomina hîc recenſere ſufficiet. *Julius Cæſar* gaudebat *valetudine proſperâ: niſi quòd tempore extremo repentè animo linqui, atque etiam per ſomnum exterreri ſolebat. Comitiali quoque morbo his inter res agendas correptus eſt* (*a*). Huic morbo & obnoxius fuiſſe *Petrarca* creditur (*b*). De ſeipſo fatetur *Fabius Columna* (*c*), quòd epilepſiâ laboraverit, & ideo veterum Medicorum ſcripta evolverit, ut videret, an Antiquorum teſtimoniis probarentur illa, quæ Medici pro morbi curatione facienda ſuadebant. Radice autem valerianæ ſylveſtris uſurpatâ, ſe ab hoc morbo liberatum fuiſſe memorat (*d*). Multiplici eruditione celeberrimum *Franciſcum Redi* ultimis vitæ annis epilepticum fuiſſe conſtat (*e*), & ſeptuagenario jam major inventus fuit manè in lecto mortuus.

MEDITATIO PROFUNDA. Omnes illi, qui ſtudiis operam dant, propriâ experientiâ noverunt, quantùm caput afficiatur, dum diu attentiſſimâ mente eidem cogitationi inhærent; inprimis in abſtracta Mathematicorum diſciplina: uti etiam dum in intimo quaſi memoriæ receſſu quærunt aliquid, quod ſe antea noviſſe ſciunt, & cujus jam recordari nequeunt. Vidi egregium Virum, qui nimiis lucubrationibus ſanitatem perdiderat, illico vertigine moleſtiſſimâ correptum, ſi attentâ mente auſcultaret alios narrantes etiam brevem hiſtoriolam. Nihil autem moleſtius ſibi accidere querebatur, quàm, dum aliquid in memoriam revocare vellet; tunc enim ſummopere angebatur, imò quandoque in animi deliquium incidebat, cum ſummæ laſſitudinis ſenſu: nec poterat à ſcrutinio hoc ſemel incepto deſiſtere, licèt omni modo obluctaretur; ſed cogebatur invitus in eo pergere, donec deficeret. Sic *Galenus* (*f*) obſervavit in juvene grammatico, quòd toties epilepſiâ corriperetur, quoties vehementer doceret, attentè cogitaret, aut iraſceretur. Vidi ſic aliquoties, & dolui, optimæ ſpei pueros in peſſimam & inſanabilem epilepſiam incidiſſe, dum moroſi præceptores urgebant, ut abſque ulla ferè interpolatione ſtudiis incumberent: dúmque credulos parentes vanâ ſpe portentoſæ filiorum eruditionis lactabant, turpiſſimè tantis exciderunt promiſſis, dum miſeros diſcipulos epilepticos reddiderant, quandoque & totâ vitâ hebetes & fatuos.

AFFECTUS ANIMI INGENTES Quàm ſubitas & validas mutationes in corpore producere poſſint animi affectus, antea ad §. 99, & 104, dictum fuit: ſimúlque tunc conſtitit, omnes functiones corporis per illos turbari poſſe; inprimis autem has, quæ ab encephalo pendent. Minimè ergo mirum eſt, ab iiſdem excitari, & in actum deduci, latentem diatheſin epilepticam. Dum validâ percellitur irâ homo, rubet facies & tumet, oculi ſanguine ſuffunduntur, pulſus & fortior & celerior fit; quæ omnia ſigna docent auctam humorum celeritatem, & validiorem versùs caput affluxum: inde juvenis

(*a*) Sueton. Lib. I. Cap. XLV. pag. 59.
(*b*) In vita, præfixa ejus operibus.
(*c*) In Præfatione Phytobaſani.
(*d*) Ibidem, pag. 120.
(*e*) In vita, præfixa ejus operibus, pag. 10.
(*f*) Lib. V. de locis affectis, Cap. VI. Charter. Tom. VII. pag. 492.

Digitized by Google

grammaticus, de quo ſtatim dictum fuit, corripiebatur epilepſiâ, dum iraſceretur. Idem & à gaudio ſubito, & triſtitiâ contigiſſe, vidi ſæpius.

IMAGINATRIX VIS INGENS. Antea ad §. 700, ubi de *Delirio febrili* agebatur, dictum fuit, quòd imaginatio dicatur perceptio ideæ natæ ex mutatione Phyſica organi ſentientis intimi, ſive ſenſorii communis, à cauſa interna. Quando enim à cauſa externa in ſenſus agente idea naſcitur, tunc dicitur ſenſuum perceptio. Mirabilem hanc facultatem homo poſſidet, ut per imaginationem rem abſentem ſibi ſiſtere tanquam præſentem poſſit; imò & novas excitare ideas rerum, quæ nunquam exſtiterunt: dum v. gr. ſibi chimæram imaginando ſiſtit. Uti jam & reliquæ mentis functiones non eâdem facilitate exercentur in omnibus hominibus, ſed in quibuſdam majus intellectûs acumen obſervatur, firmior memoria, judicium magis accuratum; ita etiam in quibuſdam hominibus hæc imaginandi vis major eſt. Laudatur hoc in Pictoribus & Statuariis, qui pulcherrimâ ſuâ arte hoc efficiunt, ut in aliis hominibus ſimilis idea excitetur per ſenſuum perceptionem, qualem illi imaginando conceperant. Poetarum enthuſiaſmus validæ imaginationi pariter originem debet. Ubi ergo vis imaginatrix ingens eſt, & ſolitariam inprimis vitam ducens homo ab objectis externis rarò & non adeo fortiter afficitur, tunc idea, per imaginationem nata, ſæpe fortiùs mutat ſenſorium commune, quàm aliæ ideæ ex ſenſuum perceptione productæ; & dum ſimul ſenſorium commune ſic mutatur, aliâ ratione, quàm unquam ab objectis externis factum fuerat, novæ & inſolitæ naſcuntur ideæ, quarum cauſas extra ſe exiſtere credunt, & bonâ fide putant, ſe revelationes aliáque multa mira vidiſſe. His autem ideis ſic per imaginationem natis ſi ſe jungat illud gratum vel ingratum (vide §. 700.), tunc inſuperabilis ſæpe perturbatio omnium functionum animalium ſequitur. Unde patet, quare iis, qui ad epilepſiam diſpoſiti ſunt, vivida talis imaginatio adeo noceat: imò obſervamus quandoque in initio paroxyſmi epileptici, vel paulò antè excitari tales novas & inſolitas ideas, dum pulcherrimos, & nunquam antè viſos, colores, ſonos ſuaviſſimos, odores nunc gratos, nunc ingratiſſimos, percipiunt; iraſcuntur quandoque, dum caput ligno vel lapide percuti ex inſidiis credunt (*a*). Videmus præterea metûs ſigna in vultu apparere quibuſdam, dum concidunt; in aliis contrà ad riſum compoſita facies obſervatur: quæ omnia confirmare videntur, quòd tunc novæ ideæ naſcantur à cauſa interna in ſenſorium commune agente. Dum ſpectrum humeris inſiluiſſe, illúdque ad ædes ſuas uſque ſe detuliſſe, imaginabatur adoleſcens, peſſimè ſe inde habuit; & renovatâ ſimili ſpectri viſi imaginatione, fuit factus epilepticus (*b*).

TERROR, METUSQUE INPRIMIS. Nulla fortè cauſa frequentiùs produxit hunc morbum, & ſæpius incurabilem, imò & quandoque ſatis ſubitò lethalem. Multos novi epilepticos factos fuiſſe, & totâ vitâ manſiſſe, dum co-

(*a*) Aretæus de cauſis & ſignis morbor. acutor. Lib. I. Cap. v. pag. 2.

(*b*) Frid. Hoffmann. Med. ration. ſyſtem. Tom. IV. part. 3. Cap. 11. Obſervat. 4. pag. 82.

Digitized by Google

ram ipſis alter epilepticus conciderat; & numeroſi tales caſus in Hiſtoria Medica habentur. Doluit acerbiſſimè *Schenckius* (*a*), cariſſimam ſibi conjugem, robuſtam & optimæ valetudiins, ultimo graviditatis menſe periiſſe cum fœtu, dum, incendio in vicinia excitato, de feneſtra in ſublimiori ædium parte conſpexiſſet flammam, & ſcintillas per aera volitantes, ac quaquaverſum diſperſas: adeo enim ſævâ inde corripiebatur epilepſiâ, ut intra duodecim horas, ſæpius repetitis inſultibus, exſpiraret. Nihil autem morboſi prægreſſum fuerat in hac matrona; ſolus terror ingens & ſubitus cauſam dederat.

Verùm epilepſia, à terrore nata, renovare ſolet paroxyſmos ſuos tunc inprimis, quando ſimilis idea renaſcitur, ac fuit illa, quæ morbum excitaverat. Puer à cane magno inſiliente ita terrebatur, ut paulò pòſt concideret epilepticus; & poſtea, dum majorem canem videret, vel & latrantem audiret, redibat paroxyſmus. Unde diſcimus, quàm parum ſæpe requiratur, ut latens illa diatheſis epileptica denuo in actum deducatur. Vidi hominem, qui aliquoties ſumpſerat hauſtum purgantem, nauſeóſum ſatìs, viſo pauculo, de quo hauſerat remedium, horruiſſe non tantùm & nauſeaſſe, ſed & alvum depoſuiſſe frequentiùs: ſic ſola idea faſtidioſi remedii renovata purgantis pharmaci vices ſupplevit, & totum corpus turbavit. Numquid & literarum notulæ, nihil commune cum rebus ſignificatis habentes, in nobis renovant eaſdem ideas, quas ante plures annos habuimus, & quarum memores non ampliùs eramus? Imò & ab hac ſola cauſa ſæpe renovantur validi affectus animi, iræ, odii, triſtitiæ, &c, qui jamdudum ſopiti fuerant. Simili modo videntur renovari inſultus epileptici illis, qui à valido terrore in hunc morbum inciderant. Unde videtur *Galenus* (*b*), dum notabat illa, quæ vitanda erant in puero epileptico, ne recrudeſceret paroxyſmus, optimè dixiſſe: *à quibus corpus vehementer moveri & perturbari ſolet, atque in reminiſcentiam referri* (καὶ τοῦ πάθους ἀναμνῆσαι) *& ad generationem paroxyſmi deduci.* Ibi enim pulchre paroxyſmum recrudeſcentem comparat renovatæ quaſi memoriæ ſilentis antea illius diſpoſitionis epilepticæ.

4. Cauſæ illæ, præcedenti numero recenſitæ, in ipſo cerebro ſedem ſuam habebant, & inde turbabatur miris adeo modis totum ſyſtema nervoſum. Verùm à nervis mutatis in diverſis partibus corporis turbari poſſe adeo cerebrum, ut inde epilepſia oriatur, conſtat certis Obſervatis. Dum leviter titillando attrectarentur plantæ pedum in puella, de qua præcedenti paragrapho dixi, fiebat mutatio in nervis quàm maximè diſſitis ab encephalo, & fiebat epilepſia. Ab inopinato tubarum clangore puerum epilepticum redditum fuiſſe, & decem horarum ſpatio occubuiſſe, refert *Schenckius* (*c*). Antea ad §. 364, ubi de luxationibus agebatur, dictum fuit, quandoque peſſimas convulſiones ſequi, dum tentaretur reductio, ubi valida inflamamatio jam aderat: imò ex *Hippocratis* Obſervatis conſtitit, uti ibidem

(*a*) Obſervat. Medic. Lib. 1. pag. 118. Charter Tom. X. pag. 288.
(*b*) Conſil. pro puero epilept. Cap. 2.
(*c*) Obſervat. Medic. Lib. I. pag. 100.

Digitized by Google

dictum fuit, quaſdam luxationes non debere reſtitui, inprimis ſi oſſa luxata per vulnus factum exciderint, quia reductione factâ pereunt convulſi tales ægri. Ex quibus patet, violentas affectiones generis nervoſi, quamvis ortas à cauſis agentibus in loca diſſita ab encephalo, epilepſiam producere poſſe. Illud autem fieri obſervatum fuit à ſequentibus.

MAGNI ET PERIODICI DOLORES. Magnum dolorem convulſiones producere, antea ad §. 226, probatum fuit: ſi ergo validi tales dolores recurrant per periodos, ab hac cauſa epileptici paroxyſmi produci poterunt.

A calculis v. gr. renis pelvim, ureteres, veſicam irritantibus, epilepſiam natam fuiſſe conſtat. Puella duodecim annorum ſubitò corripiebatur inſultu epileptico, & biennii ſpatio peribat; frequentiùs recurrentibus & validioribus paroxyſmis epilepticis. In cadavere nihil inventum fuit in capite, quod pro cauſa hujus morbi haberi poſſet; ſed in pelvi renis dextri reperiebatur triangularis calculus quinque drachmas pendens (*a*). Verum quidem eſt, utì poſtea dicetur, cauſas epilepſiæ quandoque eſſe adeo abſconditas, ut & peritiſſimi Viri faſſi fuerint, ſe in cadaveribus epilepticorum, omni curâ luſtratis, nihil detexiſſe, cui morbus adſcribi poſſet; adeóque poſſet non ſine ratione dubitari, an quidem calculus ille pro cauſa haberi deberet, & an non fortè quid mutati in encephalo fuiſſet, quod morbo producendo ſuffeciſſet, licèt ſenſibus non detegendum. Verùm apud eumdem Auctorem alia Obſervatio (*b*) habetur puellæ ejuſdem ætatis ferè, & ſimiliter epilepticæ, quæ poſt validum paroxyſmum, excretis quinque calculis, ab hoc morbo liberata fuit; adeóque probabile videtur, in priori caſu à ſimili cauſa morbum natum fuiſſe. Notum autem eſt, calculos non ſemper eoſdem cruciatus facere, ſed prout in ureteres propelluntur, magiſque anguloſi ſunt, & difficiliùs tranſeunt, &c, turbare corpus; adeóque à tali cauſa periodici inſultus epileptici excitari poterunt.

PASSIO HYSTERICA. Antea ad §. 633, ubi de anxietate ſpaſmodica agebatur, notatum fuit quibuſdam hominibus adeo mobile eſſe totum ſyſtema nervoſum, ut à levioribus cauſis ſævæ convulſiones naſcantur. In viris dicitur tunc *morbus Hypochondriacus;* in fœminis vero *paſſio hyſterica*, quia ab utero pendere omnia hæc mala crediderunt plurimi; imò uterum, loco ſuo motum, verſùs ſuperiora aſcendere. Tales autem mulieres, ſæpe ſatìs cæteroquin ſanæ, ad iram provocatæ vel perterritæ, incipiunt angi, motum ſanguinis per vaſa turbatum habere, cum palpitatione cordis: non ita diu pòſt ſentiunt circa hypogaſtrium quid moveri & rotari quaſi, quod aſcendit plerumque in latere ſiniſtro, & ubi diaphragmatis altitudinem attigit, tunc ſentiunt ſe quaſi ſuffocari, & in gula obſtaculum moleſtiſſimum percipiunt; imò quandoque manifeſtè apparet, œſophagum diſtendi, paulò pòſt cadunt, & ſæpe diro modo convelluntur. Hæc eſt illa πνῖξ ὑστερικὴ,

(*a*) La Motte Traité complet de Chirurg. Tom. II. pag. 416.

(*b*) Ibidem, pag. 20.

ſive

ſive ſuffocatio uterina, veteribus dicta. Cùm autem globi, quaſi per abdomen aſcendentis, motum ſentiant, & conſtricto per faſciam abdomine, antequam ad diaphragma aſcenderit, levamen habeant; in faucibus globi præfocantis ſenſum percipiant, circa menſtruorum tempus ſæpe recrudeſcant hyſtericæ illæ dictæ paſſiones; hinc concluſerunt, uterum ſic aſcendere versùs ſuperiora, vel ſaltem cauſam omnium horum malorum in utero hærere. Negari quidem nequit, corruptos humores, in uteri cavo collectos, vel in vaſis per ſubſtantiam ejus diſperſis hærentes, rodendo vel irritando nervoſam hanc partem, peſſima mala facere poſſe; verùm ubi nihil ichoris de utero prodit, nulla ſigna docent, inflammationem, ulcerationem, ſcirrhum, &c, in utero hærere, poſt ſolum animi affectum tantæ excitantur turbæ, & in viris ſimilia quandoque mala obſervantur; facilè patet, uterum pro cauſa abſoluta & unica paſſionis hyſtericæ haberi non poſſe; ſed omnia ſymptomata docent, in nervis, per abdominalia viſcera diſperſis, inordinatos tales motus excitari, qui poſtea totum cerebrum turbant, & peſſimas convulſiones producunt; uti in ſequentibus patebit fieri, ſi & in aliis corporis locis nervi ſimiliter afficiantur. Contingit autem aliquando, quòd tempore paroxyſmi talis hyſterici mens conſtet, omnia audiant, intelligant, & finito paroxyſmo, nullam mentis hebetudinem ſentiant, nulla ſpuma ex ore prodeat: tunc hyſterica, vel hypochondriaca, paſſio ſolet vocari, non epilepſia; quia, ex definitione §. 1071, data, ſenſus interni & externi abolentur in vera & exquiſita epilepſia. Interim tamen affinia admodum hæc mala ſunt, & paſſio hyſterica ſæpius obſervata fuit in epilepſiam mutari. Pathognomonicon ſignum paſſionis hyſtericæ, quæ ſæpe quoſvis alios morbos mentitur, *Sydenhamus* (vide §. 633.) poſuit urinæ limpidiſſimæ copioſum profluvium, quod inſultum hujus morbi præcedere ſolet: ſed *Hippocrates* (*a*) monuerat ſequentia; *Epilepticis urinæ tenues & crudæ, præter morem, ſine repletione, morbi invaſionem ſignificant.* Ubi prudenter notat, tunc talem urinam deſignare inſultum epilepticum, ſi *præter morem & abſque repletione fiat.* Dantur enim homines, & novi aliquot tales, quibus familiare eſt urinam copioſam inſtar aquæ limpidam emittere, etiam dum morbis acutis laborant: & potu tenui copioſo aſſumpto, ſemper talis urina prodit. Verùm in hyſtericis & hypochondriacis, ſimulac turbari incipit per animi affectus, vel aliam quamvis cauſam, ſyſtema nervoſum, limpida talis, inodora, inſipida urina, ad aliquot ſæpe libras excernitur, & paulò pòſt ſequuntur illæ anxietates ac convulſiones. Unde meritò paſſio hyſterica inter cauſas epilepſiæ recenſetur.

ROSIONES ET IRRITATIONES A LUMBRICIS. De vermibus, & plurimis malis, quæ ab his in corpore naſci obſervatum fuit, poſtea ad §. 1360, in capitulo de *Morbis Infantum*, dicetur. Sufficit hîc notaſſe, quòd, dum, rependo per inteſtina vel ventriculum, irritant has partes, vel rodendo lædunt, epilepſiam produxerint ſæpius. In puero bienni, optimo corporis habitu

(*a*) Coac. Prænot. N°. 599. Charter Tom. VIII. pag. 887.

Digitized by Google

prædito, graviſſimis & continuis convulſionibus exſtincto, inventum fuit duodenum inteſtinum perforatum à lumbrico terete, qui adhuc vivus inde extractus fuit (*a*). Dum radicem valerianæ ſylveſtris ex *Fabii Columnæ* conſilio dabat epilepticis *Marchant* (*b*), profuit pluribus; ſed vermes per anum expellebantur ab hoc remedio.

DENTITIONE, ACRI HUMORE, &c. In prima ætate ad cerebrum ejúſque propagines, nervi nempe, proportione majores ſunt ad reliquas partes quàm in adultis, & à levioribus etiam cauſis valde irritantur. Hinc omne, quod ſenſus validiſſimè afficit, & ſubitò, utì magnus fragor, lux vividiſſima, dolor acer, epilepticas convulſiones in junioribus producit; & ex centum hominibus vix unus eſt, qui non ſimile quid in primo vitæ ſtadio paſſus fuit, licèt poſtea totâ vitâ ab hoc malo immunis maneat. Præcipuè autem hoc metuitur dentitionis tempore, dum gingivæ tenſæ, inflammatæ ſæpe, dilacerantur ſenſim à dente ex alveolo emergente, ſícque magnum dolorem faciunt. Inprimis autem hoc contingit, dum canini dentes prodeunt, qui craſſiores, & obtuſum apicem habentes, gingivas difficiliùs findere poſſunt. Notavit hoc *Hippocrates* (*c*), ubi præcipuos in variis ætatibus morbos recenſet. Cùm autem cauſa talis epilepſiæ ceſſet, ſimulac dens prorupit, & lanceolâ dividi poſſit tutò in tali caſu gingiva; hinc alio loco (*d*) *Hippocrates* dixit: *non omnes à dentibus convulſi intereunt, ſed & multi ſoſpites evadunt.*

Idem jam metuendum eſt in infantibus, ſi ventriculus aut inteſtina acri quocumque irritantur: quod in recèns natis à meconio retento, & poſtea à lacte aceſcente in ventriculo & inteſtinis, toties fieri obſervatum eſt; de quibus poſtea agetur in capitulo *de Morbis infantum.*

CONTAGIO VARIOLARUM. Videntur Obſervata plura docere, quòd, dum corpus gravatur, vel irritatur inſolito ſtimulo acri, tunc ſequantur ſæpe validæ convulſiones, per quas vel expellitur illud, quod gravat aut irritat; vel deponitur ad talia corporis loca, ubi minùs nocet. Si ventriculus moleſtâ ingeſtorum ſaburrâ oneretur, vel fluctuet iners pituita in ventriculo ferè vacuo, oritur nauſea & vomitus, per quem excutitur illud gravans aut irritans. Sed vomitum & nauſeam pro ſua cauſa proxima agnoſcere convulſionem fibrarum muſcularium, faucium, œſophagi, ſtomachi, inteſtinorum, diaphragmatis, muſculorum abdominalium, antea ad §. 642, & §. 652, probatum fuit. Si acre quid oculis inſiliat, convelluntur palpebrarum muſculi orbiculares, nec diduci poſſunt palpebræ, niſi priùs, affluentibus ſimul copioſiſſimis lacrymis, illud acre enervatum fuerit, vel elutum de oculis. Idem in tuſſi & ſternutatione apparet, dum nares internæ, vel ſuperficies interna aſperæ arteriæ & ramorum ejus, irritantur.

(*a*) Bonet. Sepulcret. Anatom. Lib. I. Sect. 13 Tom. I. pag. 331.

(*b*) Acad. Royale des Sciences, année 1706. Mém. pag. 430.

(*c*) Aphor. 25. Sect. 3. Charter. Tom. IX. pag. 120.

(*d*) De dentitione n°. 11. Charter Tom. VII. pag. 871.

Digitized by Google

Unde *Galenus* (*a*) dixit: *Comitialem morbum fieri, nervorum principio ſeipſum quatiente, ut, quæ noxia ſunt, excutiat.* Ideo etiam *Hippocrates* (uti aliâ occaſione ad §. 711, dictum fuit), monet, convulſionem in febre natam, ſi eodem die deſinat, bonam eſſe: tunc enim illud, quod febrim fecerat, per convulſionem expellitur de corpore. In variolis autem ſæpius hoc obſervatur, & inprimis in junioribus, quòd, paulò antequam materies morbi ad corporis peripheriam deponatur, paroxyſmus epilepticus naſcatur; papulis in cute erumpentibus, ſedatur hoc malum, nec totâ dein vitâ redit: plures enim novi, qui prope tempus eruptionis variolarum, epilepſiam paſſi ſunt, & totâ vitâ ab hoc morbo immunes poſtea fuerunt. Imò *Sydenhamus* (*b*), ſi paroxyſmum epilepticum videret in infantibus, dentitione jam perfunctis, ſuſpicabatur ſemper, variolas in procinctu eſſe, plerumque ſatis mites & boni moris. Idem ante morbillorum eruptionem frequenter contingit; & etiam ſæpe obſervatur in aliis morbis exanthematicis, in febre miliari, petechiiſque, antequam in cute appareant hæc exanthemata: quæ, ſi ſubitò retrocedant, novi inſultus epileptici ſequuntur, donec omnis materia morboſa ad cutim depoſita fuerit.

CARDIOGMO. Veteres Medici καρδίαν vocaverunt ſuperius ventriculi orificium, ubi œſophagus ventriculo committitur; hinc καρδιωγμὸν, & καρδιαλγίαν, vocaverunt dolorem moleſtum & quaſi rodentem, perceptum circa hanc partem; uti antea ad §. 63, dictum fuit, ubi ſimul notabatur, illud ventriculi orificium longè ſenſibilius eſſe ipſâ internâ ſuperficie ventriculi. Tantum imperium hujus partis in reliquum corpus agnovit *Helmontius*, ut hoc loco ſedem poſuerit animæ ſenſitivæ & archæi, cui omnia ferè tribuebat in morbis & morborum curationibus: unde, ubi ille locus, vel à vermibus, vel ab acri humore in ventriculo hærente, irritatur, aut roditur, aut inflammatione corripitur, non mirum eſt, epilepticas convulſiones ſequi. Videantur & illa quæ §. 953, habentur.

ULCEROSA MATERIA ALICUBI HOSPITANTE. Dum vomica purulenta nimis diu clauſa manet, pus, morâ tenuius redditum & acrius ſimul, reſorbetur venis, peſſimáque mala producere poteſt (vide §. 406.). A tali cauſa epilepſiam, primo paroxyſmo lethalem, vidi, ad cerebrum depoſito per malam metaſtaſin pure. Sed & obſervata fuit chronica epilepſia, repetitis frequenter paroxyſmis moleſta, quæ à carioſo pedis pollice oriebatur (*c*): & apud *Schenckium* (*d*) legitur, epilepticum ſanatum fuiſſe, dum aperto per cauterium tumore in coxa, & oſſe, quod ſimul computruerat, ablato, ulceroſa hæc pars diligenter à putri ſanie purgaretur.

INEDIA, CRAPULA, &c. Pluribus jam in locis (vide §. 229. 700. 710.) antea demonſtratum fuit, cerebri functiones omnes turbari poſſe miris modis

(*a*) Commentar. 1. in Lib. Hipp. de humor. ad text. 1. Charter. Tom. VIII. pag. 515.

(*b*) Sect. 3. Cap. 11. pag. 162.

(*c*) Bonet. Sepulcret. Anatom. Lib. I. Sect. 12. Tom. I. pag. 294.

(*d*) Obſervat. Medic. Lib. I. pag. 116.

Digitized by Google

per cauſas tales, quæ in ventriculo hærent. Pulchre hoc notavit *Galenus* (*a*), ſimúlque monuit, in quibuſdam hominibus majorem ſtomachi imbecillitatem ac ſenſibilitatem adeſſe, & illos inprimis ideo capitis morbis affici. Sic autem habet: *Ita enim epilepſiæ ob ſtomachi imbecillitatem quibuſdam oriuntur, & cari, & comata, & catalepſis, & deliria, & melancholiæ, conſentiente principio, quod in cerebro & nervis eſt.* Ideóque alibi (*b*) triplicem epilepſiæ conſtituit ſpeciem, pro diverſitate loci, ubi cauſa morbi hæreret: in cerebro nempe, vel circa ſtomachum, vel tertiò in alia quadam parte corporis, unde, ſentiente ægro, ad cerebrum uſque aſcenderet; de qua re ad ſextum hujus paragraphi numerum dicetur. Similia apud *Æginetam* (*c*), *Trallianum* (*d*), & alios plures habentur. Ubi ergo in diuturna inedia acriores humores, inprimis bilis, ex duodeno inteſtino in flaccidum & vacuum ventriculum facilè regurgitans, alluunt ſtomachum, vel crapula gravat cibis potibúſve copioſis, & per moram ſpontaneámque degenerationem acribus redditis; vel ingeruntur acria aromata, ſalina, &c, tali copiâ, ut rodere & irritare poſſint ſenſilem hanc partem, poterit ſequi epilepſia. In Grammatico juvene *Galenus* (*a*) obſervavit, quòd ſimulac inediam diutius ſuſtineret, inſultu epileptico corriperetur: & dum poſtea, à *Galeno* curatus, integrâ valetudine frueretur, tamen breviſſimâ convulſione vexabatur, ſi aliquando ob negotia diutius à cibo abſtinere cogeretur. Addit deinde, ſe & alios vidiſſe, qui epileptici caderent, ſi non probè concoxiſſent ingeſtos cibos, aut vini meracioris copiam majorem potaſſent, aut intempeſtivæ veneri dediſſent operam.

Acria autem medicamenta, & venena, rodendo ventriculum, diras convulſiones feciſſe, numeroſiſſimis Obſervatis conſtat, & ubique ferè obviis; hinc illis non immorabor. Videmus ex pluribus *Hippocratis* locis, quòd hanc calamitatem ab helleboro dato ortam obſervaverit: hinc multus eſt in enarrandis cautelis, quæ requiruntur, ut generoſum illud remedium tutò dari poſſit; & ſimul monet, quid agendum ſit, ſi poſt helleborum ſumptum convulſiones ſequantur.

Verùm & dantur alia venena, in quibus magna acrimonia non deprehenditur, quæ tamen in ventriculo hærentia ſæviſſimam epilepſiam producunt. Cicutæ aquaticæ radices ſaporis dulcedine placuerant innocuis pueris & puellabus, ſed horrenda epilepſia ſecuta fuit; nec evaſerunt, niſi qui vel ſponte, vel per artem, noxium illud venenum evomuerant, uti aliâ occaſione ad §. 229, notavi ex *Wepfero* (*f*). Hinc etiam apparet ratio, quare quandoque vomitoria, excuſſis humoribus admodum acribus, ſimiles morbos ſanaverint; cujus memorabile exemplum apud *Williſium* (*g*) legitur.

(*a*) De Symptomatum cauſis Lib. I. Cap. VII. Charter. Tom. VII. pag. 60.

(*b*) De Locis affectis Lib. III. Cap. II. ibid. pag. 443.

(*c*) Lib. III. Cap. XIII. pag. 29. verſâ.

(*d*) Lib. I. Cap. XV. pag. 63.

(*e*) De locis affectis Lib. V. Cap. VI. Charter. Tom. VII. pag. 492. 493.

(*f*) Cicut. aquat. hiſtor. & nox. pag. 5. & ſeq.

(*g*) Patholog. Cerebr. Cap. IX. pag. 135.

Digitized by Google

5. Multiplex Obſervatio docet, excerni de corpore humano ſæpe talia, quæ vel copiâ obeſſent, vel pravâ qualitate, ſi manerent in corpore. Ubi jam ſalubres tales evacuationes à quacumque demum cauſa impediebantur, ſecuta fuit ſæpe epilepſia. Juvenibus optimè valentibus, illo ætatis tempore, quo vaſa minùs facilè cedere incipiunt liquidis impulſis, ſalubris ſæpe narium hæmorrhagia naſcitur, verno inprimis & autumnali tempore. Adultis, lauto victu utentibus, & ſimul ſedentariam vitam agentibus, per hæmorrhoides frequenter talis evacuatio periodica fit. Si autem imprudenter cohibeantur hæ evacuationes, multa metuenda ſunt mala: & monuit in genere de his *Hippocrates* (*a*) ſequentia: *Qui ſtatis temporibus ſanguinem fundunt, ſiticuloſi, difficiles, exſoluti, ſi non fuderint ſanguinem, epileptici moriuntur.* Et alibi (*b*) ex menſium ſuppreſſione idem timendum eſſe, dixit. Verùm per periodicas illas evacuationes laudabilis cæteroquin ſanguinis minuitur copia tantùm, & longè plùs nocet ſuppreſſio aliarum evacuationum, quæ degenerantes à ſanitatis conditionibus humores ſubducunt de corpore. Inde dum ſanguis in uteri cavo poſt puerperium, vel in ejus vaſis dilatatis, ſtagnat, & aere allabente corrumpitur, nec per lochia evacuatur, longè adhuc pejora mala ſequi ſolent, quàm à menſtruis ſuppreſſis; uti poſtea pluribus dicetur in capitulo *de Puerperarum morbis*. Ob eamdem rationem retentio urinæ, per quam naturaliter eluuntur de corpore ſales & olea acriora ſanguinis, capitis morbos producit; ferè omnes, qui iſchuriâ pereunt, ſoporoſi & convulſi moriuntur. Majus autem adhuc periculum eſt, quando in morbis acutis urina ſupprimitur; tunc enim citò convulſiones metuendas eſſe, aliâ occaſione dictum fuit ad §. 772, & *Hippocratis* teſtimonio confirmatum.

Præter has autem evacuationes, quæ omnes naturales ferè ſunt, aliæ obſervantur, per quas nocens materia evacuatur, miris ſæpe viis; & ab his ſuppreſſis pariter epilepſiæ periculum imminet. Sic videmus in infantibus cutim capitis plorare liquidum ſatìs copioſum, quod in cruſtas exſiccatur ſæpe ſatìs denſas, quæ, ſi nimis craſſæ fuerint, impediunt hanc evacuationem, & epilepticos inſultus producunt. Neque tantùm in capite, ſed & in facie, imò per reliquam corporis cutim, ſimili modo acer talis humor exit, cum moleſto quidem pruritu, ſed plerumque magno ſanitatis commodo, inprimis in infantibus magìs obeſis. Frequenter vidi, dum matres pertæſæ harum moleſtiarum plumbatis linimentis exſiccabant manantia illa cutis loca, ſecutam fuiſſe validam epilepſiam, quâ ſæpe ſubitò peribant; vel, ſi evaderent infantes, redibat in iiſdem locis, aut in vicinia, ſimilis excretio cutanea. *Hippocrates* (*c*), vel qualiſcumque fuerit Auctor libri de morbo ſacro, qui inter opera *Hippocratis* numerari ſolet, credebat, cerebrum abundare tali pituitâ, quæ, niſi repurgaretur, dum adhuc in utero hæreret fœtus, debebat hac illâve viâ de corpore exire; ſecus enim epilepſiam futuram eſſe metuebat.

(*a*) Prorrheticor. Lib. I. pag. 793. Charter. Tom. VIII. & Coacar. Prænot. N°. 345. ibidem pag. 871.

(*b*) Coac. Prænot. N°. 522. ibidem. pag. 883.

(*c*) De morbo ſacro Cap. IV. Charter, Tom. X. pag. 479.

Quibuſcumque pueris exiſtentibus efflorescunt ulcera in caput, & in aures, & in reliquum corpus, & qui ſalivoſi ſunt & mucoſi, hi ipſi progreſſu ætatis facillimè degunt: hic enim abit & purgatur pituita, quam in utero purgari oportebat; &, qui ſic purgati fuerunt, morbo comitiali ferè non corripiuntur. Qui verò puri ſunt, & neque ulcus ullum, neque mucus, neque ſaliva prodit, neque in utero purgationem fecerint, talibus periculum eſt, eos hoc morbo corripi. Unde patet, quanta cum prudentia debeant tractari illæ eruptiones humorum per cutim in junioribus, neque tutò illas tolli poſſe, niſi alia evacuatio ſubſtituatur, per alvum v. gr.; túncque adhuc magnâ cautelâ opus eſſe. In quibuſdam jam adultioribus ſimilis evacuatio pergit, quæ ſubitò ſuppreſſa, quandoque interiora capitis alluit, & peſſima mala, ipſámque mortem, producit. Sic apud *Diemerbroeckium* (*a*) legitur caſus adoleſcentis duodecim annorum, qui ab ipſa pueritia tineâ capitis laboraverat; mater, de fœdo hoc malo abigendo ſolicita, agyrtæ conſilio lotionibus & unguentis variis uſa fuit, ſíque ſatis brevi tempore ablatum fuit malum: verùm paucis diebus pòſt aderat capitis dolor, quotidie accreſcens, tandem ferè intolerabilis, nullis remediis cedens: ſecutæ fuerunt convulſiones epilepticæ, primò leviores, dein fortiſſimæ & continuæ, quarum vehementiâ periit. In cadavere dura mater tota apparebat rubore ſuffuſa, & in ſuperiori parte, versùs ſiniſtrum latus, nigricans: diſſectâ durâ matre, effluxit ichor nigricans & aquoſus, qui inter utramque meningem latuerat. E contrà *Tulpius* (*b*) obſervavit, in duobus infantibus epilepſiam ſanatam fuiſſe, per manantia capitis ulcera. Aliquoties vidi in adultis utriuſque ſexûs hominibus, cæteroquin ſaniſſimis, verno tempore ruborem naſci in variis faciei partibus, cum ſenſu caloris & pruritu: paulò pòſt apparebant in cute rubente parva quædam foraminula, quæ plorabant liquidum ſubviſcidum, quod brevì in cruſtas flavas denſas concreſcens, pertinaciſſimè hærebat cuti. Poſt aliquot ſeptimanas ſponte cadebant hæ cruſtæ, cutis acquirebat denuo colorem naturalem, & apparebat æquè nitida ac antè. In multis tamen vidi redire quotannis idem malum, fœdum quidem aſpectu, ſed abſque ullo ſanitatis detrimento: ubi verò pertæſi hujus moleſtiæ ægri adhibebant varia remedia, vel ſerpebat latiùs malum & durabat diutius, vel ſi cederet remediis, moleſta capitis mala ſequebantur, dolores, vertigines, &c; donec denuo recrudeſceret hæc efflorescentia, cui revocandæ profuiſſe multùm vidi, ſi betæ recentis folia cuti applicarentur. Videantur & illa, quæ ad §. 725, de cutaneis talibus eruptionibus dicta fuerunt.

Obſervavi & aliquoties in praxi, materiam podagricam, nondum ad inferiorum artuum articulos depulſam, epilepſiam vehementem feciſſe, ſanatam primo podagræ paroxyſmo, nec totâ vitâ poſtea redeuntem.

6. Obſervaverat jam ſuò tempore hanc epilepſiæ cauſam *Galenus* (*c*),

(*a*) Obſervat. Medic. N°. 60. pap. 75.

(*b*) Lib. I. Obſervat. Medic. Cap. VIII. pag. 17.

(*c*) De locis affectis Lib. III. Cap. XI. Charter. Tom. VII. pag. 443. & ſeq.

cùm nempe *à parte aliqua corporis incipit affectus, qui deinde, ſentiente ægro, ad cerebrum uſque aſcendit.* In puero decimum tertium ætatis annum agente hoc primò viderat *Galenus*, ipſe tunc temporis adoleſcens; puer ille ſimpliciter affirmabat, ſe primum affectonis initium in tibia ſentire; hinc rectà aſcendere per femur, ilium, latera, ad cervicem & caput uſque; ubi huc uſque pervenerat, tunc non ampliùs erat ſuæ mentis compos. Poſtea alterum viderat epilepticum, ſed jam adultiorem priori, ſimiliaque paſſum, qui dicebat, frigidam quaſi quamdam auram eſſe id quod aſcenderat. Comparabat hinc *Galenus* miram hanc epilepſiæ cauſam venenatorum animalium morſibus. Utì enim tales morſus, apici etiam digiti inflicti, turbant omnia, ſic & à tali fomite epileptico fit: pariter, utì ligaturæ validiſſimæ ponè locum demorſum impoſitæ, vel & ſubita reſectio partis demorſæ, tollunt totum malum, dum impediunt, ne ad alias partes pergere poſſit, ſic idem toties in epilepticis obſervatum fuit, utì poſtea ad §. 1084, dicetur. Plures tales caſus vidi, & apud Obſervatores multa ſimilia leguntur. Quandoque frigidam auram aſcendere ſentiebant; quandoque nihil diſtincti determinare poterant; in quibuſdam oriebatur talis ſenſus, ac ſi formicæ ſub cute reperent versùs ſuperiora: verùm hoc ferè in omnibus obtinet, quòd illa aura versùs ſuperiora vergat. Raròenim contingit illud, quod *Bonetus* (*a*) ſe obſervaſſe teſtatur in viro quinquagenario, cui per intervalla inguen ſiniſtrum intumeſcebat; deinde formicationis ſenſus per totum crus lento gradu ad pedis plantam uſque progrediebatur; quò, ubi perveniſſet, citiſſimè recurrebat inde ſuperiora petens, & cerebrum invadebat. Nolebat æger pati, ut Medici ferro aut igne fomitem illum epilepticum deſtruerent, ſed ligaturâ tibiam arctè ſtringebat illico, dum prima mali initia perciperet; ſicque impediebat paroxyſmos. Ubi autem quodam tempore non ſatìs citò ligare crus potuerat, tam valido paroxyſmo correptus fuit, ut exſtingueretur mali, toties feliciter ſuppreſſi, vehementiâ.

§. 1076. **QUÆ omnia (1075.) hiſtoria Obſervatorum, & inciſio cadaverum, docuit.**

Omnia illa, quæ de cauſis epilepſiæ præcedenti paragrapho dicta fuerunt, probatiſſimorum Auctorum obſervatis & teſtimoniis fuerunt confirmata, vel viſa in cadaveribus illorum, qui, dum vivebant, hunc morbum paſſi fuerant. Inquiſiverunt enim ſemper Medici, & ſummo quidem jure, quid mutationis Phyſicæ in encephalo epilepticorum deprehenderetur, quod pro cauſa mirifici hujus mali haberi poſſet. Cauſa autem illa duplex eſt, utì antea dictum fuit; una, quæ paroxyſmum præſentem producit; altera, quæ, dum pacatum eſt intervallum, facit illam diatheſin ad regenerationem paroxyſmi. Nonnunquam nihil omnino inventum eſt, quod ſenſibus perceptum poterat diſtinguere cadaver epilepſiâ mortui, ab alio: aliquando apparuit ali-

(*a*) Sepulcret. Anat. Lib. I. Sect. XII. pag. 291.

Digitized by Google

quid contra naturæ leges conſuetas in partibus quibuſdam ; & quando hoc ſæpe eodem modo ſic inventum fuerat, tunc Medici jure quodam arguebant, illud præternaturale, in pluribus cadaveribus epilepticorum deprehenſum, haberi poſſe pro cauſa hujus morbi. *Williſius* (*a*), quo fortè nemo plures calvarias ſecuit, candidè fatetur, quòd ſæpe nullam cauſam ſenſibilem in cadaveribus epilepticorum invenerit: in aliis invenit colluviem ſeroſam, omnes cerebri cavitates & receſſus implentem (*b*). Interim tamen & fidelibus Obſervatis conſtat, talem colluviem ſeroſam inventam fuiſſe in cadaveribus illorum, qui aliis morbis capitis perierant, nunquam epilepſiam paſſi; uti paſſim apud *Piſonem, de morbis à ſeroſa colluvie ortis*, habetur. Antea ad §. 11, monitum fuit, utiliſſimam quidem eſſe inſpectionem cadaverum ad morbi latentes cauſas indagandas; interim tamen ſemper debemus memores eſſe, quòd in cadavere inveniamus talem ſtatum, qualis paulò ante mortem adfuerat; quandoque illa, quæ reperiuntur præter naturam in cadavere, ſunt effectus morbi jam exiſtentis, non verò cauſæ, quæ illum produxerant. Patebit ſequenti paragrapho, quàm miræ mutationes in partibus fluidis & ſolidis corporis tempore paroxyſmi epileptici fiant; adeóque & illæ poſt mortem deprehendi poterunt, ſed morbi effectus quandoque, non ſemper cauſæ: ſub hac ergo limitatione intelligenda ſunt illa, quæ de cauſis epilepſiæ dicta fuerunt.

Certum enim eſt, cauſam epilepſiæ adeo latere poſſe, ut nullis ſenſibus detegi poſſit, ſed tantùm ſe manifeſtet ſuis effectis. Dum, viſo epileptico, territus, homo corripitur eodem morbo, quis definire audebit, quid tunc mutatum fuerit in corpore? Antea ad §. 1071, dictum fuit, quoſdam epilepſiam ſimulare, túncque nutu voluntatis omnes illas jactationes membrorum, contorſiones, &c, efficere: ſimulac ceſſant hoc velle, deſinunt omnia, & ne veſtigium cauſæ, quæ tantos motus excitare potuit, ſupereſt. Unde diſcimus, hominem ſic factum eſſe, ut mens conſcia ac volens agat in illud organum corporeum, unde motus muſculares pendent, ſícque motus excitare poſſit tantâ quidem celeritate, ut inter voluntatem efficacem & motum excitatum, nullum menſurabile temporis intervallum obſervari queat. Verùm ſimul novimus, hominem obnoxium eſſe huic calamitati, ut aliis cauſis, æquè parum ſæpe intelligendis, idem illud principium corporeum ſic mutetur, ut mente, nec conſciâ nec volente, ſimiles motus excitentur, imò ſæpe & validiores, uti ſtatim videbimus. Unde patet, non ſemper inveniri mutationes ſenſibiles in cadaveribus hoc morbo defunctorum. Quis dabit rationem, quare nobilis fœmina toto graviditatis tempore epileptica eſſet, dum marem utero geſtaret, minimè verò ſi ſequioris ſexûs fœtum? Ne autem fortuito caſui hoc adſcribatur, tres pueros peperit, ſemper epileptica, donec pareret; quinque autem puellas enixa fuit, toto graviditatis tempore ab hoc morbo libera (*c*).

(*a*) Patholog. Cerebri Cap. IV. pag. 49.
(*b*) Ibid. Cap. X. pag. 164.
(*c*) La Motte Traité Complet de Chirurgie Tom. II. pag. 413-417.

§. 1077.

Digitized by Google

§. 1077. EFFECTUS hujus morbi reduci poſſunt: 1. ad mala corrupti tot violentis & repetitis convulſionibus cerebri, unde vacillatio memoriæ, hebetudo, ſtultitia, paralyſis, apoplexia, mors. 2. Ad mala nervorum & muſculorum, unde horum, & artuum, contractiones, diſtorſiones, deformitates. 3. A violento ſpaſmo inflammatio, gangræna, nigredo partium ſanguinolentarum, maximè quæ ſupra muſculos ſitæ ſunt. 4. Ad ſecretiones quaſdam in impetu paroxyſmi vi factas; cibi, potûs, lymphæ, bilis, ſpumæ, muci, ſalivæ, ſurſum rejectio; fæcum alvi viridium, ſeminis, urinæ per inferiora egeſtio; ſanguis utraque viâ ſecretus, huc ſpectant.

1. Licèt cauſæ procatarcticæ hujus morbi in diverſis corporis locis obſervatæ fuerint, tamen, dum paroxyſmus adeſt, cerebrum afficitur, uti ad §. 1074, probatum fuit. Non mirum ergo tot violentis agitationibus teneram pulpam cerebri lædi, & deſtrui quandoque. Præterea ad §. 1073, ubi enumerantur varia ſymptomata, quæ tempore paroxyſmi adſunt, dictum fuit, venas jugulares turgere, impedito libero reditu ſanguinis ab encephalo, faciem liveſcere, turgidos oculos protuberare ſanguine ſuffuſos; quæ omnia docent, magnam vim inferri vaſis capitis à ſanguine diſtendente; adeóque compreſſione mollis pulpæ encephali, extravaſatione liquidorum ruptis vaſis, expreſſione liquidi copioſioris & craſſioris ex ultimis vaſculis exhalantibus in ventriculos cerebri, mutatione diametri vaſorum nimis diſtentorum, poſſunt variæ læſiones functionum encephali poſt finitum paroxyſmum manere; quas recenſuit *Aretæus* (*a*) nempe; *Ingenii & ſenſuum tarditatem, auditûs gravitatem, tinnitus & bombos aurium, linguæ titubationem, ratiocinii perturbationem, denique fatuitatem.* Unde & videmus epilepticos omnes à ſuis paroxyſmis reſurgere hebetes, tardos, obliviosos, debiles; dum hæc mala à ſola agitatione encephali, & majori diſtenſione vaſorum ſanguineorum, ortum duxerunt, ſenſim ſolent minui, & redit ſæpe omnium functionum cerebri integritas poſt aliquot horas: quandoque horum malorum veſtigia per aliquot dies ſuperſunt, túncque ſenſim iterum contractis vaſis redit æquabilis humorum circuitus per encephalon. Ubi verò extravaſati humores fuerint, lethalis apoplexia ſequitur: vel imperviâ redditâ quadam parte medullæ cerebri, inſuperabile malum totâ vitâ manet. Numeroſos tales triſtes caſus vidi, ubi infantes, validis paroxyſmis epilepticis correpti, poſtea manſerunt totâ vitâ hemiplectici. Alii immedicabili ſurditate laboraverunt; multi manſerunt totâ vitâ fatui; & in noſocomiis plures tales miſeros vidi, qui à prima ætate ſtulti vixerant; & omnes illi, quorum Hiſtoriam morbi à parentibus vel conſanguineis expiſcari potui, epileptici fuerant antea.

(*a*) De cauſis & ſignis morbor. diuturnor. Lib. I. Cap. IV. pag. 29.

Digitized by Google

2. Ex illis, quæ in præcedentibus paragraphis dicta fuerunt, conſtat, tempore paroxyſmi epileptici ſummos motus muſculares fieri, & quidem longè validiores, quàm in iiſdem hominibus ſanitatis tempore per voluntatis imperium excitari potuiſſent. Sic tenera puella tantum robur habet, dum epileptica concidit, ut à pluribus viris robuſtiſſimis vix coerceri poſſit, ne partes corporis allidat miſerrimè. Oculorum bulbos incredibili celeritate ſub palpebris clauſis rotari obſervatur, unde in muſculis oculum moventibus, magna diſtractio fit, & incurabiles ſæpe totâ vitâ oculorum diſtorſiones manent. Verùm muſculi plerique oſſibus affiguntur, & oſſa articulata movent; hinc in junioribus, quibus epiphyſes facilè ab oſſibus ſolvuntur, deformitates contingunt ſæpe nunquam emendandæ. Quandoque membra ita circumtorquentur, ut diſtrahantur, imò & rumpantur ligamenta; unde luxationes, inflammationes dolentiſſimæ circa articulos, & anchyloſes ſequuntur. Quinimo in puero decem annorum oſſa humeri, tibiæ & fibulæ, in paroxyſmo epileptico diffracta fuiſſe, legitur (*a*); & licèt repoſita fuiſſent idoneiſque ligaturis firmata à perito Chirurgo, novo paroxyſmo ingruente, iterum loco ſuo mota ſunt, ac triſtiſſimo ſpectaculo ante mortem os humeri fractum ipſam cutim perforavit. Si jam ſimul conſideretur, nervos in artubus inter muſculos decurrere, facilè patet, à tantis diſtorſionibus artuum & illos lædi poſſe; unde quandoque paralyſes, atrophiæ partium, debilitates incurabiles, poſtea ſequuntur. Dum opiſthotono corripiebatur æger, tempore paroxyſmi epileptici, ita ut horrendo ſpectaculo occiput nates ferè tangeret, & vertebræ dorſi crepitarent, quod ſummâ commiſeratione me vidiſſe recordor; quantum periculum tunc aderat, ne medulla ſpinalis, & nervi ex vertebrarum commiſſuris exeuntes læderentur! Unde patet numeroſa & varia mala ſequi poſſe epilepſiam, ideo ſolùm quòd tantæ fiant artuum diſtorſiones, & validiſſimæ muſculorum actiones, paroxyſmi tempore.

3. Demonſtratur in Phyſiologicis (*b*) illo tempore, dum muſculus agit, fibras muſculares turgentes arctare magnâ vi interpoſita ſibi intervalla, adeóque venas ſanguineas, per muſculi agentis ſubſtantiam diſperſas, comprimi & evacuari; arterias ſimiliter compreſſas rubrum ſanguinem non admittere; unde muſculi agentis caro pallet (*c*). Verùm tempore paroxyſmi epileptici violentus ſpaſmus ſuperat multùm ſolitam muſculorum actionem ſanitatis tempore, uti ſtatim dictum fuit; adeóque longè fortiùs comprimuntur vaſa ſanguinea. Sanguis ergo, per arterias vi cordis ad muſculos pulſus, hærebit, vaſa obſtruet, ſicque inflammationem producere poterit (vide §. 375.). Sed illæ arteriæ, quæ per cutim & tunicam celluloſam diſtribuuntur, magnâ vi ſanguinis urgebuntur, dum ſpaſmo diſtenti muſculi nihil admittunt; hinc minora vaſa dilatabuntur, craſſiores humorum partes admittent, quæ per illorum extremos fines tranſire nequeunt; unde iterum inflammationis cauſa naſcitur (vide §. 378.). Imò videmus, poſt validos pa-

(*a*) Boneti Sepulcret. Anatom. Lib. I. Sect. XIII. pag. 332.

(*b*) H. Boerh. Inſtitut. Med. §. 406.

(*c*) Ibidem. §. 401. n°. 7.

Digitized by Google

roxyſmos epilepticos vaſa cutanea minora quandoque rumpi, & puncta rubberrima per totam ſuperficiem corporis diſperſa manere, quæ ſenſim poſtea evaneſcunt. Ubi verò rupta vaſa, vel dilatata eorumdem extrema, ſanguinem rubrum eructaverint in tunicam celluloſam, tunc latiores maculæ, & ecchymoſes, apparent. Medici in praxi verſati frequenter hæc ſymptomata obſervaverunt.

Verùm ſi muſculi diu ſic maneant rigidi, violento ſpaſmo diſtenti, arteriæ & venæ muſculi ſubſtantiam conſtituentes, nihil admittunt de humore vitali, adeóque naſcitur diſpoſitio ad gangrænam; hæc enim, uti ad §. 419, dictum fuit, eſt ea partis mollis affectio, quæ abolito influxu vitalis humoris in arterias, effluxu per venas, ad mortem tendit.

Venoſi ſanguinis motus acceleratur quidem muſculis vicinis turgentibus, dum agunt, & propinquas ſibi venas comprimentibus; ſed monitum fuit ad §. 1073, reſpirationem impediri frequentiſſimè tempore paroxyſmi epileptici, hinc cor dextrum liberè ſanguinem ſuum per pulmonem tranſmittere non poſſe; adeóque venæ non poterunt evacuari, ſed turgidæ manebunt, & ſæpe fient varicoſæ. Ob hanc rem videtur ex *Appollonii* commentariis notaſſe *Trallianus* (*a*), quòd venæ ſub lingua poſitæ virideſcant in epilepticis, dum nempe validâ & repetitâ diſtenſione varicoſæ redditæ inſolito colore hæc loca inficiunt. Pariter & *Hippocrates* (*b*) pro ſigno epilepſiæ prægreſſæ memorat *venas craſſas circa ventrem varicoſas*.

Inde etiam intelligitur ratio, quare cadavera epilepticorum in ipſo paroxyſmi vigore ſuffocatorum, tam horrendam ſæpe ſpeciem referant; inprimis ſi tetano univerſali, quod quandoque fit, correpti fuerint ante mortem. Sanguis enim, per arterias pulſus, muſculorum ſubſtantiam tranſire nequit, dum violento ſpaſmo turgent; hinc vaſa cutanea urget, atque in tunicam cellularem effunditur; & quidem tantò magìs, cùm venæ diſtentæ in cor dextrum ſe evacuare nequeant; hinc tota cutis turget immeabili ſanguine, in vaſis ejus diſtentiſſimis accumulato; panniculus adipoſus repletur ſanguine extravaſato; tota ſuperficies corporis nigra apparet, inprimis facies, palpebræ, & labia, tument horrendum in modum; lingua turgidiſſima fœdo ſpectaculo ex ore prominet; ſi dorſo incumbat cadaver, loca à pondere corporis preſſa albicant, dum reliqua omnia nigreſcunt. Si manus tetanodes thoraci vel abdomini appreſſa fuerit ante mortem, veſtigium manûs impreſſum apparet; quod vidit in puero, hoc morbo defuncto, celeberrimus *Boerhaavius*, & vix perſuadere potuit mœſtis parentibus, quòd à naturalibus cauſis tam horrenda mala produci potuerint; adeo terruerat illos albicans impreſſæ manûs veſtigium in cadavere, cæterùm nigerrimo inſtar Æthiopis. Rariùs contingit, in ipſo vigore paroxyſmi ſuffocatos perire epilepticos; longè ſæpius in fine paroxyſmi fiunt apoplectici, & ſic pereunt.

(*a*) Lib. I. Cap. xv. pag. 7.

(*b*) Prædict. Lib. II. Cap. vii. Charter. Tom. VIII. pag. 816.

4. Ad §. 1073, notatum fuit, convulſivos illos motus non tantùm in muſculis externis obtinere, ſed & internas corporis partes ſimiliter concuti: borborygmi & murmura abdominis, ejúſque inflatio ſubita tempore paroxyſmi, hoc docent; utì etiam valida & celeris abdominis agitatio. Non mirum hinc, contenta ventriculi per vomitum excuti toties, ſed & plura alia, quæ in ventriculi & duodeni inteſtini cavum venire poſſunt: hinc dum validis illis concuſſionibus diaphragmatis & muſculorum abdominalium pendulum hepar cum veſica fellis adeo agitatur, fiunt quandoque bilis vomitus copioſi; & poſtea ſæpe, eductâ ſic omni bile, languet chylificationis opus. Idem jam de lympha pancreatis verum eſſe, facilè apparet. Præterea, dum venæ ſanguineæ repletæ, nec potentes ſe liberè in cor dextrum evacuare, turgent, ſanguis arterioſus urget ductus excretorios in cava oris, faucium, narium, &c, patentes; illos dilatat, ſícque copia non tantùm lymphæ, ſed & craſſioris muci, per os & nares fœdo ſpectaculo exit; ſimili modo ac obſervatur in illis, qui laqueo ſuffocantur: nam meritò *Aretæus* notavit, utì ad §. 1073, dictum fuit, quòd valido paroxyſmo epileptico correpti ſimilia patiantur, ac ſtrangulati. Verùm expreſſæ huic lymphæ & pituitæ via patet; ubi verò in cavis internis corporis vaſa exhalantia copioſiores & magìs lentos humores dimittunt, collectio fit talis materiæ ſtagnantis, quæ ob lentorem majorem, vel copiam, venis bibulis reſorberi nequit; unde toties in epilepticorum cadaveribus extravaſata lympha, imò & lentior humor, in calvariæ cavo inventus fuit, qui ſolet tunc haberi pro cauſa hujus morbi, cùm ſæpius videatur eſſe effectus. Idem jam in cavis reliquis corporis fieri poterit, ſed frequentiùs in capite obſervatur, quia in paroxyſmo epileptico videmus, capitis vaſa magìs urgeri & diſtendi, quàm quidem in reliquo corpore. Ob eamdem etiam rationem validos & frequentes paroxyſmos epilepticos paſſi habent palpebras tumentes; imò ſæpe totam faciem pallidam ac inflatam, quaſi, dum in tunica celluloſa collecta talis lympha hæret, utì & in leucophlegmaticis fieri ſolet. Inde etiam intelligitur, quare paroxyſmus epilepticus in fine ſuo habeat ſomnum apoplecticum, dum vaſa diſtenta ſanguine, & lympha collecta, premunt encephalon: reſtituto dein æquabili per vaſa tranſitu, evigilant quidem, ſed hebetes & oblivioſi manent ſæpe per plures dies; donec, reſorptâ iterum extravaſatâ lymphâ, redeat integritas functionum encephali: quod niſi factum fuerit, manifeſtæ læſiones functionum encephali ſuperſunt. Confirmatur hoc & inde, quia illi, qui ob glutinoſam ſanguinis cacochymiam in apoplexiam vergunt, habent ſimilia ſymptomata (vide §. 1010. n°. 2. *lit. γ.*) ac epileptici, quando à paroxyſmo tolerato reſurgunt.

Sed & ſimilia ob eaſdem rationes per alvum exeunt: neque hoc adeo videtur fieri, reſolutis ſphincteribus ani & veſicæ, ſed potiùs actione validiſſimâ diaphragmatis & muſculorum abdominalium, ſuperante ſphincterum reſiſtentiam. Inſciis quidem ægris, fæces alvinæ & urina exeunt; ſed non ſenſim exeunt, utì fit in paralyſi harum partium, at magnâ vi exprimuntur, ita quidem ut ad quinque pedum altitudinem & ultra urinam ejectam vi-

Digitized by Google

derim à puero epileptico. In adultis ſemen etiam exprimitur, quod & *Æginetа* (*a*) notavit; unde ſæpe peſſimè languent, ſi frequentibus paroxyſmis corripiantur.

Verùm & hoc obſervatum fuit, fæces alvinas, paroxyſmi tempore prodeuntes, ſæpe virideſcere; & inde concluſerunt, acrem, æruginoſam dictam, bilem pro morbi cauſa habendam eſſe. Certum eſt, acre irritans in primis viis epilepticum inſultum producere poſſe, utì toties obſervamus fieri in infantibus; ſed ſimul verum eſt, magnas & ſubitas mutationes generis nervoſi momento temporis bilem ſic mutare poſſe; unde procul dubio fæcum alvinarum viridis ille color ſæpe morbi effectus eſt, non cauſa. Patuit ad §. 267, ubi de *Vulneribus Capitis* agebatur, ſaniſſimum hominem, ex alto delapſum in caput, ſtatim talem bilem vomuiſſe; ſimúlque tunc monitum fuit, ſolam agitationem in navi producere eumdem effectum in multis hominibus. In hyſtericis mulieribusi, à ſola animi perturbatione ſubita bilis æruginoſæ vomitus fit. Cùm autem in hoc morbo tanta fiat mutatio, & tam ſubita in toto ſyſtemate nervoſo, non mirum videbitur, ſi & inde ſimilis mutatio bilis contingat.

Haud mirum foret, validis adeo concuſſibus vaſa rumpi, & ſic ſanguinem evacuari ſurſum vel deorſum: præterea, utì antea dictum fuit lingua ſæpe dentibus intercepta læditur, & ſanguinem fundit quandoque ſatis largâ copiâ. Verùm & videtur, impedito ſanguinis venoſi libero reditu ad cor, ſic poſſe turgere diſtenta vaſa, adeo urgeri ramos ultimos excretorios, ut & ipſum ſanguinem rubrum tranſmittant. Vidi aliquoties ſpumam viſcidam, ac ſanguine tinctam, ex ore naribúſque prodiiſſe paroxyſmi tempore; & tamen poſtea nullum læſionis veſtigium in lingua aut aliis partibus oris interni invenire potui, licèt omni curâ examinarem has partes. Si jam vena cava per hepar tranſiens pleniſſima fuerit, nec ſe in dextrum cor evacuare poſſit, tunc nec vena portarum ſanguinem, à ſecretione bilis reſiduum, venæ cavæ tradere poterit; dum interim convulſi muſculi abdominales & diaphragma tantâ vi urgent ſanguinem venoſum versùs hepar; hinc facilè poterunt dilatari oſcula vaſorum in cavum inteſtinorum patentia, ut ſanguinem ipſum tranſmittant, abſque ruptura tamen vaſorum. Simili modo & ſanguis à ſplene redux, dum hepar infarctum ſanguine nihil tranſmittere poteſt, per vaſa, brevia dicta, in cavum ventriculi viam ſibi facere poterit. Sic ratio patet, quare ſanguis ſurſum & deorſum quandoque ipſo paroxyſmi tempore, vel & poſt paroxyſmum finitum, exire poſſit; quod & in praxi vidi.

Ex dictis patet, tempore paroxyſmi epileptici omnes ſecretiones & excretiones turbari poſſe; hinc miras ſæpe mutationes & læſiones functionum ſupereſſe poſt hunc morbum valido inſultu agentem, vel repetitis vicibus jam toleratum; illáſque eſſe poſſe admodum varias. Multas tales recenſuit *Hippocrates* (*b*); & plures aliæ obſervatæ fuerunt, quas ſingulas recenſere moleſtum foret: ſufficit fontes horum malorum indicaſſe.

(*a*) Lib. III. Cap. XIII. pag. 29. verſa.

(*b*) Prorrhet. Lib. II. Cap. VII. Charter, Tom. VIII. pag. 816.

Ubi autem, per tantos motus excitatos, per tot evacuationes factas tempore paroxyſmi epileptici, excuti poteſt illud, quod irritando per ſtimulum ſuum morbum fecerat, redit perfecta ſanitas, modò caveri poſſit, ne ſimile irritamentum renaſcatur denuo. Hoc inprimis patet in infantibus, quibus familiaris ſatis eſt hic morbus, dum acre ſtabulatur in primis viis; vel miaſma morboſum, ad cutim deponendum, ſanguini permiſtum hæret. Noverunt omnes Practici, ſæpiſſime convelli infantes, dum variolarum vel morbillorum eruptio inſtat: imò *Sydenhamus*, utì poſtea in variolarum Hiſtoria dicetur, obſervavit lætum ferè ſemper morbi eventum eſſe, ſi infantes circa tempus eruptionis variolarum convellerentur. Vidi aliquoties infantes convulſos fuiſſe, dum imprudenti conſilio plumbatis unguentis ſiccabantur manantia capitis ulcera, quæ felici eventu, poſt toleratum paroxyſmum epilepticum, denuo redierunt. Quoties obſervatum fuit, à ſaburra gravante primas vias, in hunc morbum incidiſſe infantes, & paroxyſmi tempore ſurſum deorsùmque evacuatos optimè ſe habuiſſe, poſtea totâ vitâ ab hoc morbo immunes! Cùm autem tantâ vi ſæpe dilatentur vaſa cutanea, paroxyſmi tempore, utì præcedenti numero hujus paragraphi dictum fuit, patet ratio, quare noxium miaſma, ſanguini permiſtum hærens, versùs cutim deponatur ſæpe feliciter poſt paroxyſmum epilepticum; qui ex ſua natura non caret periculo, ſed tamen quandoque ſic bonum effectum præſtat.

§. 1078. INDE intelligitur, quæ hæreditaria? cur ea nunquam ſanabilis? quæ idiopathica? cur raro curabilis? quæ ſympathica? cur ſæpe curabilis?

QUÆ HÆREDITARIA, &c. Ubi nempe ex parentibus epilepticis morbus propagatur in natos; de qua re dictum fuit ad primum numerum §. 1075. Obſervaverat & *Hippocrates*, tetrum hunc morbum hæreditariâ labe propagari; hinc (*a*) dixit: *Incipit autem, velut etiam alii morbi, ſecundùm genus. Si enim ex pituitoſo pituìtoſus, ex bilioſo bilioſus gignitur, & ex tabido tabidus, & ex lienoſo lienoſus; quid prohibet, ut cujus pater & mater hoc morbo correpti fuerint, eo etiam poſterorum aliquis corripiatur? Genitura enim ab omnibus partibus corporis procedit, à ſanis ſana, à morboſis morboſa.*

Incurabilis autem habita fuit epilepſia hæreditaria ab omnibus Medicis, & quidem non ſine ratione. Ad curæ enim felicitatem multùm facit cognitio cauſæ: ſed quis diſtinguet illud, quod à parentibus traditum in primordiis hominis naſcentis jam adfuit, & nullo ſigno ſe manifeſtat ſæpe per plures annos; attamen poſtea hunc morbum facit? Quomodo & per quæ remedia tollet hunc latentem characterem Medicus? Non magìs impedire poterit fortè, ne in nervum erumpat, quàm ne dentes aut barba ſuo tempore prodeant, quorum rudimenta dudum jam exſtiterant, & tamen de-

(*a*) De morbo Sacro, Cap. III. Charter. Tom. X. pag. 478.

Digitized by Google

terminato tantùm vitæ tempore emergunt. Hinc videtur impoſſibile eſſe Medico, ut characterem illum morboſum, à parentibus in progeniem derivatum, auferat; & hoc ſenſu inſanabilis dicitur epilepſia hæreditaria.

Verùm, utì ad primum numerum §. 1075, dictum fuit, quandoque ex avo in nepotem tranſit morbus, incolumi filio; qui tamen eumdem characterem morboſum tradit ſuæ progeniei. Hinc debuit fuiſſe cauſa in filio, quæ impedivit, ne latens illud morbi ſemen in actum deduceretur. Firmum corporis robur, frugalis & laboribus quotidianis exercitata vita, atque alia fortè plura, hoc efficere potuerunt, ut ad latentem illam cauſam proegumenam non acceſſerint cauſæ occaſionales, quæ cum priori unitæ cauſam proximam & completam epilepſiæ facerent, ſicque paroxyſmum producerent. De hac re pluribus dicetur ad §. 1080.

QUÆ IDIOPATHICA, &c. Exquiſita epilepſia dum fit, habet cauſam præſentem intra cranium, in ipſo encephalo, & quidem in illa ejus parte, ubi eſt origo actionis ſenſuum & motuum arbitrariorum. Quando nunc hæc cauſa non excitatur ab alia cauſa occaſionali in alio quodam loco corporis hærente, vocatur à Medicis epilepſia idiopathica; in qua cauſa prædiſponens & occaſionalis hærent in ipſo encephalo. Tunc nullum indicium eſt ſæpe futuri paroxyſmi: verum quidem eſt, rariùs hoc contingere; tamen quandoque talis epilepſia obſervatur, in qua homines qui antea apparebant ſaniſſimi, ictu oculi citiùs concidunt.

Hanc autem epilepſiæ ſpeciem difficillimè curabilem eſſe, omnes agnoverunt Medici. Præcipua enim curandi hujus morbi ſpes in eo verſatur (utì poſtea pluribus dicetur), ut detegatur cauſa illa excitans, quæ in homine epileptico paroxyſmum renovari facit. Verùm illæ cauſæ in encephalo latentes adeo obſcuræ ſunt, ut vix detegantur niſi per ſuos effectus; ſub ſenſus enim non cadunt. Unde *Hippocrates* (*a*) de prognoſi hujus morbi agens, difficillimè curabiles pronunciavit epilepticos, *quibus factus fuerit morbus nullam ſignificationem præbens* (μηδὲν προσημαῖνον) *ex qua corporis parte initium ſumat*. Similia & habet *Celſus* (*b*) dicens: *In eodem morbo ſi ſimul totum corpus afficitur, neque antè in partibus aliquis venientis mali ſenſus eſt, ſed homo ex improviſo concidit, cujuſcumque is ætatis eſt, vix ſaneſcit.* Periculum adhuc auget, quòd illi, qui morbum ingruentem præſentiunt, caveant ſibi, ne tempore paroxyſmi quid ſiniſtri ipſis contingat, dum monent adſtantes, ut ſibi opem ferant: illi verò, quibus inopinatò morbus irruit, miſerrimè ſæpe caput & artus ad pavimentum aliáve corpora dura allidant, in ignem decidant, &c; quod & *Aurelianus* (*c*) notavit.

QUÆ SYMPATHICA, &c. Ex illis, quæ dicta ſunt ad §. 1075, ubi de cauſis epilepſiæ agebatur, & inprimis ex numero quarto, quinto, & ſexto, iſtius paragraphi, conſtitit, irritationem validam nervorum in diſſitis etiam regionibus corporis poſſe hunc morbum producere, licèt nullum ſignum

(*a*) Prædict. Lib. II. Cap. VII. Charter. Lib. VIII. pag. 816.

(*b*) Lib. II. Cap. VIII. pag. 72.

(*c*) Morbor. Chronic. Lib. I. Cap. IV. pag. 294.

Digitized by Google

docuerit, ullam noxam in encephalo adeſſe; & viciſſim, ablatis illis cauſis irritantibus, aboleri morbum. Conſtitit etiam ibidem, interceptis nonnullis, quæ olim excerni ſolebant, hunc morbum produci. Epilepſia jam à ſimili cauſa orta Medicis vocatur ſympathica, vel & deuteropathica, quia in tali caſu encephalon non afficitur primariò, ſed, aliâ corporis parte priùs affectâ, in conſenſum quaſi trahitur. Videntur hinc omnes homines obnoxii eſſe huic morbo, modò quibuſdam corporis partibus valida irritamenta applicentur. Sium aquaticum, ſive cicuta aquatica *Geſneri*, dum in robuſti hominis ventriculo hæret, peſſimam epilepſiam producere poteſt, utì & plura alia venena. Tendo nudus, poſt gangrænam ſeparatam, prehenſus forcipe ab imprudenti Chirurgo, uno momento fecit tetanum univerſalem (vide §. 164.). Validiſſimæ tales cauſæ in omnibus hominibus hunc morbum producere poſſunt; verùm & leviores ſufficiunt in illis, quibus totum ſyſtema nervoſum & ipſum ſenſorium commune magis irritabile eſt. Sic videmus, acidum in primis viis hærens toties infantibus epilepſiam facere; dum adultus & robuſtus homo ab eadem cauſa tantùm levia abdominis tormina percipit. Dum dens jamjam emerſurus tendit & irritat gengivas, frequentiſſimè infantes epilepſiâ corripiuntur; cùm in adulto acutiſſimi odontalgiæ dolores per integros dies tolerentur abſque hoc malo ſequente. De mira illa poteſtate, quâ ſordes, circa ventriculum hærentes, turbare poſſunt encephali actiones, antea ad §. 701, dictum fuit; ubi de *Delirio Febrili* agebatur; & multiplices Obſervationes Practicæ docere videntur, plures fortè in corpore nervos ſimile imperium in ſenſorium commune habere, utì facilè colligi poteſt ex illis, quæ ad §. 1075, dicta fuerunt. Ita videmus, plurimos epilepticos, antequam concidant, habere miras convulſiones muſculorum faciei, oris, &c; alii in lingua miros ſapores percipiunt; quibuſdam collum intorquetur, humeri concutiuntur, manus diſtorquentur, &c; & ſæpe ſubitâ ac forti frictione harum partium paroxyſmus epilepticus, jamjam ingruens, avertitur. In tali caſu videtur prima illa irritatio, paroxyſmum productura, in his partibus hærere.

Interim tamen notandum eſt, poſſe partem quamdam corporis priùs affici in epilepſia idiopathica, licèt cauſa non hæreat in illa parte, ſed in encephalo. Sic ſæpe contingit, inſtante apoplexiâ, titubare linguam, loquelam dein aboleri, labia in uno latere obliquè ſurſum trahi, túncque mox ſequitur morbus totius ſenſorii communis: hinc poteſt contingere, ut intra cranium idiopathicè incipiat formari morbus, qui ſe tantùm manifeſtat labefactatione parvæ partis encephali, unde origo nervorum pendet, qui ad illum locum corporis pergunt, in quo illa mutatio apparet. Non ergo tunc credimus, apoplexiam generari ex illo motu tremulo linguæ, diſtractione labiorum, &c; ſed encephalon jam affici hæc ſigna docent, & dein increſcens eadem cauſa delet omnes functiones animales. Ita etiam in epilepſia, licèt oriatur mutatio quædam in aliqua parte corporis ante paroxyſmum, nondum tamen inde certò liquet, hoc loco hærere morbi fomitem: poteſt enim ob modò dictam rationem epilepſia eſſe idiopathica, licèt videatur

oriri

Digitized by Google

oriri ex alia quadam parte corporis priùs affecta; dum nempe affectio hujus partis tantùm index eſt cauſæ in ipſo cerebro hærentis, quæ jam incipit actuoſa reddi, ut paroxyſmum producat. Dubium tamen illud ſolvi poteſt, dum medela adhibetur parti, quæ prima afficitur, inſtante paroxyſmo: ſi enim, fricando, premendo, vel ligando, hanc partem, paroxyſmus impeditur, vel multùm retardatur, tunc novimus, encephalon idiopathicè affectum non eſſe, ſed affici à morbi fomite in hoc loco hærente. Et contrà ſi abſque ullo effectu topica talis medela tentata fuerit, tunc meritò concluditur, idiopathicam eſſe epilepſiam, cujus cauſa integra in encephalo hæret, & quæ originem nervorum, ad hanc corporis partem tendentium, primò afficit, dum actuoſa redditur, dein citò increſcens turbat omnia. Ideo etiam in tali caſu non ſemper ſigna incipientis paroxyſmi in eadem corporis parte obſervantur, ſed in variis; dum è contrà in ſympathica epilepſia ab eodem corporis loco ſemper primum morbi initium oritur. Facilè autem patet, tutò ſemper topicam medelam tentari poſſe in illa parte, in qua prima paroxyſmi incipientis veſtigia apparent: vel enim inde levabitur morbus, vel evidentior acquiretur cognitio ſedis, ubi morbi cauſa latet.

Simul etiam apparet ratio, quare epilepſia ſympathica ſæpe curabilis ſit: poſſumus enim in multis partibus corporis, in quibus fomitem morbi latere obſervatum fuit, viam parare, veſicatoriis, cauterio, &c, ut exeat illud nocens; vel & nervum deſtruere, cujus irritatio totum ſenſorium commune turbat paroxyſmi tempore; quod cum optimo eventu ſæpius factum fuiſſe, patebit poſtea, quando de cura agetur.

Ob hanc cauſam veteres Medici ſimilem fecerunt prognoſin; nempe epilepſiam, ubi ex aliis partibus corporis initium capit, faciliùs curari, ſed omnium maximè, quando à manubus aut pedibus oritur (*a*); difficiliorem eſſe curam, ſi à latere naſcitur; gravius adhuc malum eſſe, ſi à capite incipit. Notandum enim eſt, quòd quidam epileptici ante paroxyſmum ſentiant capitis dolores, formicationes in cute capillata capitis, vertigines, &c: in his quidem paroxyſmus non incipit abſque ullis omnino ſignis; adeóque diſtinguitur ab epilepſia idiopathica; ſed tamen cauſa excitans prope encephalum hæret, neque poſſunt ſemper tutò tentari illa, quæ manubus pedibúſque applicata fuerunt feliciter, quando ab his partibus morbus initium capere videbatur.

§. 1079. ATQUE etiam liquet, diverſiſſima remedia, diverſiſſimam curandi methodum, ad hunc morbum requiri, pro nota varietate cauſæ, materiæ peccantis, loci, ad quem applicatio remedii, per quem eductio mali, fieri debet.

Pertractatis illis, quæ ad diagnoſin, cauſas, effectus, prognoſin, epi-

(*a*) Hippocrat. Prædict. Lib. II. Cap. VII. Charter. Tom. VIII. pag. 816. Celſ. Lib. II. Cap. VIII. pag. 68.

lepſiæ ſpectant, ſequitur, ut dicatur de curatione hujus morbi.

Cùm autem ex dictis hactenus conſtet, adeo variâ ſpecie hunc morbum apparere, à tam diverſis & numeroſis cauſis produci, facilè patet, non poſſe ullam generalem curandi methodum ſtatui, ſed indicationem curatoriam debere erui ex cauſæ morbi cognitione, quæ ſolicitâ Obſervatione omnium, quæ in ſingulis ægris occurrunt, tantùm haberi poteſt. Unde ſimul patet, quàm vana ſit jactantia univerſalis remedii, vel methodi, ad quamcumque epilepſiam curandam; de qua re poſtea ad §. 1085, adhuc dicendum erit. Præcipui autem fontes, unde varia Medendi Methodus in hoc morbo deducitur, hac paragrapho recenſentur.

PRO NOTA VARIETATE CAUSÆ. In juniori ætate, utì antea dictum fuit, frequentior occurrit hic morbus, natus tamen à cauſis diverſiſſimis. Sic toties à lacte coagulato acido in primis viis hærente, epilepticus inſultus fit in teneris infantibus: in tali caſu remedia, quæ illud acre enervant, & hanc ſaburram ſubitò expellunt de corpore, ſunt optima antepileptica. Ubi autem tumens, dolens, & inflammata, gingiva irritatur à dente eruptionem jam tentante, incaſſum hæc darentur, & tunc lanceola Chirurgi diſſecans gingivam unicum eſt remedium antepilepticum. Alia iterum requiruntur, ubi à contagio varioloſo, ad cutim deponendo, epilepſia oritur; utì poſtea pluribus dicetur, ubi de hoc morbo agendum erit.

MATERIÆ PECCANTIS. Illa enim ſæpe non tantùm diverſæ admodum indolis eſt, ſed & in variis partibus corporis hæret. Poſt validam contuſionem capitis ſanguis extravaſatus encephalon premens epilepſiam quandoque produxit, utì in vulnerum capitis Hiſtoria patuit: trepano applicato, dum exitus conciliatur extravaſato ſanguini, morbus ſanatur. Si autem tophus venereus, cranii oſſeam ſubſtantiam erodens, acrem tabum ploret, licèt via fiat collectæ huic ſaniei, nondum ſanabitur morbus, quia pergit quotidie ſimilis tabus ſtillare, & eumdem poterit denuo renovare affectum; adeóque alia cura requiritur. Dum venena aſſumpta, in ventriculo adhuc hærentia, hunc morbum producunt, patet evidenter aliam curam requiri, per quam vel expellitur hoc venenum, vel ſic enervatur, ut ampliùs nocere nequeat.

LOCI AD QUEM, &c. Si paroxyſmus epilepticus ex quadam parte corporis ſemper incipiat, ut dum v. gr. ex pede percipitur aura frigida quaſi verſùs ſuperiora aſcendere; paulò pòſt homo concidat epilepticus, topicum remedium ex lege Artis applicatur huic parti, ut exitus paretur materiæ hîc hærenti, vel deſtruatur nervus in hoc loco, qui irritatus totum ſenſorium commune turbat. Ita etiam dum ab interceptis nonnullis, quæ antea excerni ſolebant (vide §. 1075. n°. 5.) hic morbus naſcitur, optimum remedium eſt, ut iterum illa intercepta prodeant ex iiſdem locis, per quæ ante morbum exire ſolebant. Dum manantia in infantibus capitis ulcera exſiccantibus unguentis curantur, ferè ſemper epileptici fiunt; & omnium optimè ac citiſſimè reſtituuntur ab hoc morbo, ſi raſo capiti applicetur emplaſtrum lene aromaticum cum pauca copia veſicatorii emplaſtri miſtum; utì v. gr. dum octava pars emplaſtri veſicatorii admiſcetur unciæ emplaſtri meliloti

vel ſimilis, & caput tali obvolvitur emplaſtro: incipit tunc intra paucas horas rubeſcere cutis, & plorare acrem ichorem, ſubito cum levamine. Idem verum eſt, ubi à menſtruis, lochiis, hæmorrhoidibus, retentis, epilepſia naſcitur; oportet enim tunc, has evacuationes denuo provocare per apta remedia. Neque tam facilè ſupplentur excretiones ſolitæ, ſuppreſſæ, per alias evacuationes, ac quidem vulgò creditur: per venæſectionem inſtitutam minuitur quidem copia ſanguinis, dum menſtrua vel lochia ſuppreſſa ſunt, ſed manent tamen infarcta vaſa uterina, & peſſimos morbos faciunt; vix ſanandos, niſi per conſueta loca exeat illud retentum. Hæmorrhoidarios magìs juvant bina cochlearia ſanguinis per hæmorrhoides excreta, quàm libra ſanguinis ex vena inciſa educta. Dum vera iſchuria adeſt, tentaverunt Medici purgantia hydragoga, ſudorifera valida, ut educerent illud retentum per alias vias; nec potuerunt tamen evitare funeſtum morbi eventum, niſi libera ſecretio & excretio urinæ reſtituerentur.

§. 1080. CAUSA enim prima & ſecunda, in mala conformatione ſolidorum conſiſtens (1075. n°. 1. 2.), vix ullam ſuſcipit radicalem medelam; paroxyſmorum autem renovantes cauſas, utpote renatas aſſiduè, tollere tutò poteſt Medicus: unde hæ, quæ infinitæ, nec niſi obſervando cognoſcendæ, indagari debent ſedulò, dein pro ſua natura curari.

Antea pluribus dictum fuit, quòd epilepſiæ cauſa duplex ſit, una proegumena, ſive prædiſponens; alia excitans, quæ accedens facit morbi cauſam proximam, adeóque morbum ipſum producit. Verùm illæ cauſæ excitantes ſive occaſionales, non faciunt morbum, niſi in illis hominibus, in quibus illa cauſa prædiſponens adeſt. Adeóque duplex curatio hujus morbi eſt, una radicalis, quæ illam cauſam proegumenam, latentiſſimam ſæpe, delere valet: altera, quæ, manente cauſâ proegumenâ, tollit, vel cavet cauſas procatarcticas, ſive occaſionales. Sponte autem patet, integerrimam illam curam eſſe, quæ cauſam prædiſponentem tollit; adeóque hanc ſemper præferendam eſſe, modò obtineri poſſit. Sic v. gr. in recèns natis & junioribus encephalon mollius, nervoſum ſyſtema totum quàm facillimè irritandum, videtur facere cauſam proegumenam, quæ à leviſſimis cauſis occaſionalibus accedentibus in actum deducitur; & ſic paroxyſmi epileptici adeo frequenter in junioribus occurrunt. Verùm, procedente ſenſim ætate, nimia illa encephali mollities emendatur; roborato ſenſim corpore, minuitur illa facilis irritabilitas totius generis nervoſi, & poſtea per totam vitam manent liberi ab hoc morbo; quem primis infantiæ annis ſæpius fuerant perpeſſi. Ideo ſapientes veteres Medici (*a*) tantam ſpem collocaverunt in illa mutatione corporis, quæ per ætatem obtinetur, ita ut *Ægineta* (*b*) volue-

(*a*) Hippocrat. Aphor. 45. Sect. 2. Charter. Tom. IX. pag. 84.

(*b*) Lib. III. Cap. III. pag. 29. verſ.

rit, in infantibus epilepſiâ correptis, nihil omnino tentandum eſſe: *nam ætate ad bilioſiorem & ſicciorem ſtatum tranſeunte, & victu moderatiore adhibito, ſuâ ſponte plerumque morbus finitur.* Docet ſimul hoc exemplum, non abjiciendam eſſe omnem ſpem tollendæ vel emendandæ cauſæ proegumenæ in epilepticis.

Verùm dum ex labe hæreditaria originem duxit hæc cauſa proegumena; & latens per plures annos virili ſæpe ætate, firmo jam corpore, morbum producit, facilè patet, parum ſpei ſupereſſe, ut latentiſſimus ille character morboſus, in ipſis vitæ primordiis à parentibus traditus, deleri poſſit. Idem verum eſt, ſi à terrore matris nondum nato infanti morboſum illud veſtigium impreſſum fuerit, quod vix unquam deletur poſtea. Huc & referri poterit mala cranii configuratio, dum partûs tempore, magnum caput infantis validis matris nixibus per anguſtiorem pelvim tranſprimitur, aut rudioris obſtetricis manubus cranii figura mutatur: niſi enim ſtatim poſt partum emendari poſſit illud vitium, incurabilia poſtea mala ſuperſunt. Memini me in noſocomiis, ubi incurabiles epileptici & fatui ſervabantur, vidiſſe plures, in quibus vitioſa cranii figura manifeſtè obſervabatur. Præterea conſtitit ex illis quæ ad §. 1075. n°. 3. dicta fuerunt, à ſolo terrore natum hunc morbum totâ vitâ perennaſſe incurabilem, licèt plurimis, & quidem efficaciſſimis remediis tentata fuerit curatio. A ſolo hoc animi affectu nata fuerat hæc cauſa proegumena, non delebilis totâ vitâ.

Videndum jam, quid ab arte exſpectari poſſit in tollendis cauſis talibus adeo latentibus, ut ne exercitatiſſimus quidem Medicus auderet dicere, quid mutatum ſit in homine, antea ſaniſſimo, nunc epileptico. Quantùm potui intelligere ex iis, quæ optimi Medici obſervaverunt contigiſſe in hoc morbo, vel tentaverunt ad eumdem curandum, ferè ſola ſpes in illo conſiſtebat, ut magna mutatio induceretur corpori. Non determinaverunt, quid mutandum eſſet in epileptico, ut fieret ſanitas, ſed tantùm præſentem corporis conditionem conabantur mutare in aliam: malebant enim periclitando per incerta agere, quàm miſeros illos ſuo relinquere fato. Neque credi debet, talia tentata fuiſſe cæco impetu, ſed optima cum ratione, dum ars naturæ, hunc morbum curantis, ductum ſequebatur. Obſervaverat *Hippocrates* (*a*), circa pubertatis tempus, quando miro adeo modo totum corpus mutatur, epilepſiam quandoque ceſſare. Ideo commendavit mutationem regionum & vivendi generis (*b*) ad hunc morbum tollendum. Sed idem illud confirmatum fuit Recentiorum Obſervatis. Novi epilepticos, qui in Indiam orientalem tranſmigraverant, immunes fuiſſe ab hoc morbo poſtea, quamdiu ibi vixerunt: in patriam reduces, & ſubitò abligurientes illa (ut ſolet ſæpe hoc hominum genus) quæ magno labore, nec minori periculo, ſibi comparaverant, recidivam paſſi fuerunt quidam; alii manſerunt ab hoc morbo liberi. Cùm autem magnas illas regionum & victûs mutationes non ſemper

(*a*) Aphroiſm. 7. Sect. 5. Charter. Tom. IX. pag. 197. & Aphor. 45. Sect. 2. ibid. pag. 84.

(*b*) Ibidem.

ab ægris impetrare poſſent Medici, de aliis etiam corporis mutationibus cogitaverunt, eâdem ſpe freti. Conſtitit enim ex Hiſtoria Medica, morbos alios ingruentes, & corpus validè mutantes, ſanaſſe epilepſiam. Ita teſtatur *Hippocrates* (*a*), *Quartanâ laborantes, magno morbo non capiuntur; ſi autem capiantur, & quartana ſuperveniat, liberantur.* In commentariis ad hunc locum *Galenus* demonſtrat, per magnum morbum hîc debere intelligi epilepſiam; quod & confirmatur alio textu *Hippocratis* (*b*), ubi eadem habentur, ſed loco τῆς μεγάλης νόσου legitur σπασμῶν. Recentiorum Obſervata confirmaverunt illa quæ *Hippocrates* ſcripſerat. Epilepſia, quavis hebdomadâ novo paroxyſmo recrudeſcens, poſt varia remedia incaſſum tentata, ſanabatur febre quartanâ; & ſanus vixit poſtea homo, licèt cortice Peruviano hæc febris fuiſſet debellata (*c*). Puer decem annorum, jam à tribus annis epilepticus, paroxyſmo interdiu pluribus vicibus recurrente, fruſtra adhibitis multis remediis, corripitur febre epidemicâ, plurimis moleſtis ſymptomatibus ſtipatâ; feliciter ſuperat hunc morbum, & poſtea ab epilepſia immunis manet (*d*).

His & ſimilibus pluribus exemplis incitati Medici, tentaverunt delere cauſam illam proegumenam epilepſiæ, turbando corpus validiſſimis remediis; non ſemper hac ſpe, ut materia morboſa expelleretur per fortiſſima purgantia, emetica, &c; ſed ut turbis tantis in corpore excitatis mutaretur fortè præſens conditio latens, quæ hunc morbum fovebat. Sic *Trallianus* (*e*), ubi morbus vetuſtus & contumax erat, ad veratrum album confugiebat. Similia in eodem caſu laudat *Ægineta* (*f*). Recentiores Medici mercurialibus & antimoniatis remediis uſi fuerunt ob eamdem cauſam; utì paſſim apud Obſervationum Medicarum Collectores habetur. Summa enim capita ſimilium curationum hîc notaſſe ſufficiet; nimis enim operoſum, nec adeo utile foret, deſcribere ſingula. Facilè autem patet, hîc magnâ prudentiâ opus eſſe, dum Herculea talia tentantur remedia, quæ, ab agyrtis temerè adhibita in debilioribus hominibus, toties morbum morte finiverunt.

Alii mitioribus quidem remediis uſi ſunt, ut ſimilem effectum obtinerent, ſed talibus, quæ per totum corpus mirabili vi penetrant vix mutata. In Aſia moſchi audacem doſin dant, & hoc imitatus fuit *Fridericus Hoffmannus* (*g*). Dedi pulchro cum ſucceſſu, repetitis etiam vicibus, octenni puellæ decem moſchi grana, & per plures dies ſaliva, urina, ſudor, moſchum redolebant; ita ut nimiâ fragrantiâ non aſſuetis moleſta redderetur hæc ægrotula. In metallis, laborioſâ arte reſolutis ad intima uſque, tale remedium quæſiverunt Chemici, quod non ageret evacuando, ſed immutando tantùm. Hoc volebat *Helmontius* (*h*), dum dicebat: *Podagræ, caduci, maniæ, aſthmatis, perfecta ſanatio conſiſtit in characteris ſeminalis & incorporei fer-*

(*a*) Epidem. Lib. VI. Charter Tom. IX. pag. 550.
(*b*) Aphor. 70. Sect. V. ibid. pag. 242.
(*c*) Miſcellan. Curioſ. Decur. 3. anno 3. pag. 34.
(*d*) Ibidem anno 7. & 8. pag. 298.
(*e*) Lib. I. Cap. xv. pag. 75.
(*f*) Lib. III. Cap. XIII. pag. 29. verſâ.
(*g*) Medic. Rational. Tom. IV. Part. 3. pag. 23.
(*h*) Pag. 405.

Digitized by Google

ti ablatione, non item in materiæ cujuſdam ſequeſtratione. Longo labore ex cupro præparatum remedium vidi, quod aſſumptum, nullam faciebat nauſeam, ſed miram quamdam formicationem quaſi per totum corpus ad extremos digitorum apices uſque; & illud quibuſdam profuiſſe novi. *Aretæus* (*a*) cuprum dedit epilepticis, ſed ut per vomitum vel alvum excuteret noxia: illud autem remedium, non turbando primas corporis vias, ad intima penetrare videbatur, & in totum nervorum ſyſtema agere, miris quidem, ſed blandis concuſſibus: unde apparet ab his, & fortè aliis ſimilibus, quid boni exſpectari poſſe, præcipuè cùm tutior longè talis remedii uſus ſit, quàm illorum, quæ fortiter evacuando agunt; & à debilioris conſtitutionis hominibus non adeo facilè tolerantur. Interim tamen in horrendo hoc morbo aliquid audendum eſſe, meritò monuit *Aretæus* (*b*), dicens, ingentibus & valentiſſimis medicamentis in hoc morbo opus eſſe, qui adeo calamitoſus eſt, ut crediderit, ne vitam quidem tolerare poſſe epilepticos, ſi cognoſcerent, quàm atrocia & quàm fœda paroxyſmi tempore paterentur. Felices certè adhuc ſunt miſeri illi, dum omni ſenſu privati ignorant mala ſua, & à morbo reſurgunt hebetes & oblivioſi, immemores omnium quæ contigerunt, dum paroxyſmus aderat. Simul tamen monet, optimam eſſe Methodum Medendi, quæ naturæ facilitatem ſequitur; mutatione corporis per ætatem ſæpe hunc morbum curantis; & ideo victûs mutationem ſuadet. Ubi autem hæc fruſtra tentata ſunt, tunc ad alia validiora remedia pergendum eſt, ſed tamen ſemper magna cum prudentia.

Interim tamen ſæpe accidit, ut optimi Medici doleant, plurimis etiam tentatis methodis, ſe non potuiſſe delere illam cauſam proegumenam epilepſiæ. Tunc illud adhuc ſupereſt in Arte, ut caveantur, vel tollantur cauſæ occaſionales; quæ unitæ cum cauſa proegumena, paroxyſmos renovant. Verum quidem eſt, illas cauſas occaſionales numero ferè infinitas eſſe, & in ſingulis ægris ſæpe diverſas: adeóque attentiſſimam & diuturnam ſæpe requirunt obſervationem. Hoc autem tædium devorandum eſt Medico, ſi miſeris illis ſuccurrere velit.

Summa ergo cum cura inquiratur, quiſnam locus in corpore obſervetur, in quo prima ſigna inſtantis paroxyſmi deprehenduntur: dein accuratè notanda omnia ſymptomata, quæ à principio paroxyſmi ad finem uſque apparent, & quo ordine ſibi mutuò ſuccedant. Simul notandum, an aliquid tempore paroxyſmi, vel intervallo inter binos paroxyſmos medio, caſu vel Arte applicatum, profuerit, an verò nocuerit. Obſervari debet, quo tempore anni paroxyſmi frequentiores vel validiores fuerint; an circa novilunium vel plenilunium contingant: quid boni vel mali egerint evacuationes conſuetæ menſtruorum, hæmorrhoidum, ſudoris, &c: quid venti, aeris temperies, meteora, effecerint in hoc morbo (plures enim epileptici inſtante tonitru corripiuntur paroxyſmo). Indagandum præterea, quid fecerint

(*a*) Lib I. de Curatione Morbor. Acutor. Cap. v. pag. 84.

(*b*) Morbor. Diuturnor. Curat. Lib. I. Cap. iv. pag. 121.

Digitized by Google

uſus ſex rerum non naturalium, geſta, ingeſta, &c, in hoc morbo; ita toties obſervatum fuit, iram, bacchum, venerem, mœrorem, animi attentionem, ante conſuetum tempus, induxiſſe paroxyſmos.

Verum quidem eſt, quòd raro Medici ipſi omnes has Obſervationes colligere poſſint, cùm non ſemper adſint ægris; ſed tunc optimum eſt, dare regulas harum Obſervationum illis, qui cum ægris verſantur, ut ſolicitè notent omnia, quæ ſingulis diebus contigerunt, & in diaria redigant. Vidi, exercitatiſſimos Medicos quandoque illuſtribus perſonis dediſſe quædam remedia, non nocitura quidem, ſed à quibus non multam ſperabant efficaciam, & ſimul monuiſſe, ut omnia modò dicta accuratè notarentur; videbantur ſic eſſe admodum ſoliciti de præſcriptorum remediorum effectu, cùm potiùs colligerent Hiſtoriam morbi quem curare, vel ſaltem levare, conabantur.

Illis Obſervationibus ſic collectis & in ordinem digeſtis, ſedulò expendat Medicus omnia, & facilè deteget regulas agendorum & vitandorum, ſed in ſingulari tantùm hujus ægri caſu. Nam generales in omnibus epilepticis curandis regulæ haberi nequeunt; quod enim uni prodeſt, ſæpe nocet alteri. Ubi hoc factum, tota difficultas evanuit, nam reliquum eſt tantùm facilis executio bene perpenſarum rerum. Certum eſt, Medicos, luculentâ praxi obrutos, ſæpe deficere in cura hujus morbi, cùm tempus ipſis non ſufficiat, ut ſingulari ægro tantam curam impendant: verùm & doluerunt toties, ægrorum cuſtodes obſervaſſe illa, quæ ipſi neglexerant, non ſine famæ damno. Credo firmiſſimè, ſi omnem animi attentionem adhiberent hîc Medici, quòd ſanarent plures epilepticos, & levamen adferrent ferè omnibus. Dum in Grammatico juvene (vide §. 1075. n°. 4.) *Galenus* obſervabat, paroxyſmum naſci, ſi inediam pateretur, panis buccellâ datâ poterat cavere tantum malum. Vidi epilepticum juvenem, cui ante paroxyſmum incipiebat tremere inferius labium (ſymptoma vomitum futurum ſæpe præcedens); mox cadebat epilepticus, & ſi paroxyſmi tempore vomebat, brevi finiebatur inſultus. Cùm autem ſingulo menſe circa plenilunium inſultum morbi pateretur, datum fuit vomitorium lene omni menſe triduo ante plenilunium, & eodem die veſperì leve diacodiatum: reliquis diebus roborantibus utebatur remediis, &, ſex menſium ſpatio tali medelâ uſus, liber evaſit à morbo. Ubi enim paroxyſmi per aliquod tempus caveri poſſunt, videtur ſenſim minui cauſa illa proegumena, non excitata per magnum temporis intervallum. Antea ad §. 1075. n°. 3. notatum fuit, *Galenum* comparaſſe paroxyſmum recrudeſcentem renovatæ quaſi memoriæ ſilentis illius diſpoſitionis epilepticæ; & *Aretæus* (*a*) utitur vocabulo ὑπομνήσιος in eodem ſenſu, utì celeberrimus *Petitus* (*b*) optimè notavit. Quemadmodum jam illæ ideæ, quarum memoria magno temporis ſpatio non renovatur in nobis, ſenſim delentur & evaneſcunt quaſi, ita & aliqua ſpes eſt, diatheſin illam epilepticam in ſenſorio communi hærentem, diu ſilentem,

(*a*) Loco ultimò citato. (*b*) Ibid. 277. 278.

nec excitatam per cauſas occaſionales, ſenſim deleri poſſe; vel ſaltem ſic diſponi, ut minùs facilè à cauſis occaſionalibus in actum ducatur.

§. 1081. TERTIA (1075. n°. 3.) cognoſcitur ex ſymptomatibus aliis læſum ſimul cerebrum deſignantibus, ut eſt dolor, gravitas, plenitudo, læſio capitis antecedens, vertigo, tremor univerſalis, ſcintillæ oculorum, eorumdem immobilitas, circumgyratio totius capitis, vel & corporis. Hujus cauſa ſolida vix tolli poteſt, quia vix cognoſcitur ſingularis: revellentia, diſcutientia, viam parantia, depurantia, juvant: hinc venæſectio; purgatio, vomitus, inuſtio, fonticulus, fiſtula, epiſpaſticum, vulnus capitis, cranii perterebratio, antihyſterica, opiata, proſunt: ex quibus quid eligi debeat, docebit inventa mali cauſa proxima (1079.).

Tertia epilepſiæ cauſa, utì dictum fuit ad §. 1075, ſupponit encephalum, in integumentis vel propriâ ſubſtantiâ læſum: præcipuæ cauſæ harum læſionum tunc fuerunt enumeratæ. Signa autem, ex quibus cognoſci poteſt, talem epilepſiæ cauſam adeſſe, hauriuntur vel ex prægreſſis noxis, quæ capiti contigerunt, vulnere, contuſione validâ, morbis inflammatoriis capitis prægreſſis, &c, vel ex manifeſta læſione functionum illarum, quæ ab encephali integritate pendent: præcipua hæc ſigna in textu recenſentur, & de illis actum fuit in capitulis de *Phrenitide*, *Apoplexiâ*, *Catalepſi*, & *Caro*, quæ ergo hic repeti non debent. Ubi igitur ante epilepſiam talia ſigna læſarum functionum animalium præceſſerunt, meritò licet ſuſpicari tales cauſas; quod inprimis ideo monetur, quia tempore paroxyſmi epileptici tanta vis encephalo infertur, ut ſæpe maneant inſignes læſiones functionum animalium, utì ad primum numerum §. 1077, pluribus dictum fuit; verùm tunc illæ læſiones ſunt effectus epilepſiæ, non ejus cauſæ. Niſi autem ab externis & manifeſtis cauſis tales læſiones contigerint, non facilè patet, in quo loco encephali hæreat cauſa morbi, & cujus naturæ ſit. Utì enim ſpicula oſſea acuta, ex dura matre enata, cerebrum pungentia, epilepſiam faciunt, ſic & acer ichor ex carioſa tabula interna cranii depluens, vel & ſimilis ſanies in ventriculis cerebri collecta, eumdem effectum præſtare poterit. Hinc ſæpe manet magna obſcuritas de natura ipſius cauſæ morbi, & de loco, ubi hæret; adeóque & magna difficultas radicalis curæ. Verùm cùm ad 1075. n°. 3, monitum fuerit, omnes illas cauſas, encephalon malè afficientes, augeri per illa, quæ liquidorum in cranium affluxum augent, patet ſatis, generalem etiam uſum præſtare omnia illa, quæ impetum & copiam humorum à capite revellunt, hærentia in cavo calvariæ liquida diſcutere poſſunt, vias, per quas natura quandoque hæc expellere viſa fuit, laxant & aperiunt; imò etiam per artem quandoque novæ viæ factæ fuerunt, per quas à noxiis liberari poſſet encephalon. Singula autem hæc, quæ in ſimili caſu profuiſſe obſervata fuerunt, enumerabuntur.

VENÆ

Digitized by Google

VENÆSECTIO. Multi inveniuntur epileptici, in quibus ſigna præſentis plethoræ præcedunt paroxyſmum epilepticum: quandoque, licèt in reliquo corpore tanta plenitudo vaſorum non adſit, manifeſtè tamen apparet, vaſa capitis plurimùm diſtendi: ſentiunt enim dolorem tenſivum in capite, calorem majorem, oculos habent rubentes. In tali caſu minuere plenitudinem vaſorum, ſectâ venâ, conducit, utì facilè patet. Licèt autem non ſemper radicalis cura obtineatur per ſanguinis miſſiones, caventur tamen morbi inſultus. *Bonetus* (*a*) aliquot caſus habet, qui docent, per ſanguinis miſſionem epilepſiam quandoque curatam fuiſſe. Ubi autem plenitudo præcipuè vaſa capitis occupat, multùm boni exſpectandum eſt ab arteriotome; ſive arteria temporalis diſcindatur, ſive illi rami, qui ponè aures decurrunt: multo cum fructu ſe hoc tentaſſe in epilepticis, teſtatur *Severinus* (*b*), & plures caſus ibi recenſet. Sed & videmus, veteres Medicos audaciſſima remedia adhibuiſſe, ut pertinacem hunc morbum debellarent, inprimis ſi cauſa ejus in ipſo capite latere credebatur; tunc enim dixit *Aretæus* (*c*), inhabitat *ἰνιακῶς, id eſt*, fixam ſedem habet; ſi caput occupat, venas in cubito & fronte ſecari jubet, cucurbitulas applicari, & arterias omnes ante & poſt aures diſcindi, cavendo tantùm, ne ad animi deliquium uſque ſanguis educatur; metuebat enim inde morbi inſultum, & meritò, cùm convulſiones æquè ſequantur ſubitam vaſorum inanitionem, quàm nimiam eorumdem plenitudinem; utì aliâ occaſione ad §. 232, ex *Hippocrate* monitum fuit.

PURGATIO, VOMITUS Quantùm ab his boni in capitis morbis graviſſimis curandis exſpectari poſſit, ad §. 1026, ubi de cura apoplexiæ agebatur, dictum, ſimúlque tunc monitum fuit, in vomitoriis exhibendis majorem cautelam requiri, dum inter vomendum ſemper vaſa capitis magis turgent. Præterea inprimis hæc remedia proderant, ubi à lenta inerti & frigida cauſa morbus oriebatur: idem etiam in epilepſia curanda verùm eſt. Ubi enim calor, plenitudo vaſorum, vel ſanguinis diſpoſitio inflammatoria, adeſt; tunc à ſanguinis miſſionibus major utilitas ſperatur. Interim tamen purgantia per alvum impetum & copiam humorum à capite abducunt, adeóque hac ratione ſemper proſunt: acriora & calida purgantia adhibentur, ubi lenta & iners morbi cauſa eſt; túncque *Hieram* ſuam laudabat *Aretæus* (*d*), quæ pituitam è capite eliceret; inprimis ſi majori quantitate exhiberetur. Ubi autem inflammatoria ſanguinis diatheſis & calor adſunt, tunc inprimis illa conveniunt, quæ abſque aucto motu vel calore agunt, & tamen ſatis validè alvum ſolvunt; qualia laudata fuerunt ad §. 396, ubi de cura inflammationis agebatur; & ad numerum ſecundum §. 1030, in curatione apoplexiæ à ſimili cauſa natæ.

Videmus etiam, plurimos ex antiquis Medicis multam ſpem collocaſſe in purgantibus remediis ad hunc morbum curandum: ratio autem facilè patebit

(*a*) Sepulcret. Tom. I. Lib. I. Sect. XII. pag. 286.

(*b*) De Efficaci Medic. part. 2. pag. 46. & 47.

(*c*) De curat. morbor. diuturnor. Lib. I. Cap. IV. pag. 121.

(*d*) Ibidem.

Digitized by Google

ex illis, quæ apud *Hippocratem* (*a*) habentur: videbat enim, epilepſiam eſſe admodum familiarem recèns natis: conſiderabat, illos in utero materno balneo tepido immerſos fuiſſe, deinde in lucem editos habere carnes molliſſimas; circa aures, axillas, inguina, omnia humeſcere, nares, fauces, pulmones, ventriculum, inteſtina, muco copioſo madere: obſervabat, per ætatem minui flaccidam illam corporis humiditatem, ſolidáſque partes firmari; ſed & ſimul tunc ceſſare infantilem epilepſiam: notabat in illis, quibus quamcumque ob cauſam per ætatem minùs firmabatur corpus, illam diathesin ad epilepſiam diutius manere: obſervabat in diſſectis capitibus ovium epilepticarum pituitam copioſam, quandoque jam corruptam & olidam: videbat, adultioribus epilepticis hyemali tempore frequentiùs paroxyſmum contingere, inprimis poſt teporis & frigoris viciſſitudines, quando ſubitæ illæ fuſiones humorum catarrhoſorum fiunt; uti etiam tempeſtate auſtrinâ & nebuloſâ, & præcipuè ſi ſubitò tunc boreale frigus ſequatur: ſi jam per emunctoria quæcumque illud lentum pituitoſum ſubducebatur de corpore in infantibus, ut per cutis capitis eroſiones lenes perpetuò manantes, muci copioſum fluxum per nares, vomitum pituitæ, alvum laxam, meliùs ſe habebant: & contrà, ſi impedirentur temerè illæ evacuationes, malum recrudeſcebat peſſimè. Ex omnibus illis concluſerunt antiqui Medici, curationem epilepſiæ præcipuè conſiſtere in evacuatione illius humidi ſuperabundantis; & dein roboratione partium ſolidarum. Per purgantia jam illa glutinoſa pulcherrimè funduntur & educuntur de corpore: diæta ſiccior, exercitia corporis, abſtinentia à glutinoſis omnibus, cautelam dabant, ne ſimilis copia glutinoſorum denuo accumularetur in corpore. Hanc autem unicam ferè cauſam epilepſiæ videtur ſtatuiſſe *Hippocrates*; & ideo inculcabat, ut mutaretur frigida illa & iners cacochymia in oppoſitam, bilioſam nempe & calidam; credebat enim bilioſos nunquam epilepticos fieri.

Quamvis autem hæc cauſa, ab *Hippocrate* memorata, ſatis frequenter occurrat; tamen ex antè dictis ſatis apparuit, plures alias præterea epilepſiæ cauſas eſſe: ſed & ſimul conſtat, purgantium ſatis inſignem uſum eſſe in cura epilepſiæ, dum ejus cauſa in capite hæret.

INUSTIO, FONTICULUS, FISTULA, EPISPASTICUM. Quantum hæc uſum habeant, revellendo impetum ſanguinis ad alias partes, in cura inflammationis ad §. 396. n°. 4, dictum fuit; & ideo pulchro cum ſucceſſu ad apoplexiam curandam adhiberi ſolent, uti §. 1025, monitum fuit. Omnia enim hæc adhibentur partim ad derivandum impetum & copiam humorum in alias partes; partim etiam, ut per artificiales has vias exeat illud, quod retentum, vel ad caput derivatum, noceret. Obſervamus toties, infantibus, totam capitis cutim manare ichorem, quandoque ſatis olidum; & bene tunc ſe habent: ſi imprudenti curâ coerceatur ille effluxus, epileptici fiunt; nec curantur, niſi denuo ille ichoris fluxus redeat. Puella circa pubertatis tempus incepit laborare epilepſiâ, quod malo omine fieri antea jam dictum fuit: ſola dum

(*a*) In libro de morbo ſacro.

Digitized by Google

eſſet in ædibus, paroxyſmo corripitur, & corruens ſupra carbones accenſos miſerrimè faciem & ſynciput comburit, ita ut non tantùm integumenta, ſed & calvariæ os ipſum fuerit exuſtum adeo, ut poſtea exterior cranii tabula ad magnitudinem palmæ manûs decideret. Quamdiu autem loca hæc ambuſta ſuppurata manabant ſanici & puris copiam, libera erat à morbo; qui rediit, ſimulac cicatrice obducta erant hæc ulcera (*a*). Unde patet, dum per hæc ulcera exibat tanta copia liquidi, exiviſſe ſimul illud noxium quod clauſis ulceribus retentum renovabat morbum; vel ſaltem ſic ad externa capitis revulſum fuiſſe humorum, per carotides allatorum, impetum, ut minùs urgeretur encephalon, & ſileret morbus. Inde intelligitur ratio quare in curando hoc morbo Medici conabantur reddere cutim capitis nitidam & quàm maximè perſpirabilem; dein irritabant cucurbitis, dropacibus, ſinapiſmis (*b*), à lenioribus incipiendo, ſensímque procedebant ad reliqua, ſi priora nullum levamen attuliſſent. Sic rubefacientia capiti applicari juſſit *Aretæus* (*c*), & præcipuè cantharides; imò & ignem capiti adhiberi juſſit, ſi nempe reliqua nihil proficerent. Jurè enim *Celſus* (*d*) inter ultima remedia poſuit, *Occipitium incidere, & cucurbitulas admovere: ferro candente in occipitio quoque & infra, quâ ſumma vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, ut per ea perniciosſus humor evadat. Quibus ſi finitum malum non fuerit, prope eſt, ut perpetuum ſit.* Crudelis quidem hæc methodus eſt, ſed quacumque moleſtiâ redimere vellent atrocem hunc morbum ægrorum plurimi; præcipuè cùm Obſervationes Practicæ docuerint, etiam in adultis hunc morbum, raro cæteroquin curabilem, ſanatum fuiſſe. Sic cauterio prope ſuturam coronalem applicato, ſe quadragenarium hominem epilepticum curaſſe teſtatur *Piſo* (*e*), & in Aſia frequenter cum felici ſucceſſu idem tentari ſcribit *Kempferus* (*f*). Plures Obſervationes, quæ idem confirmant, apud *Schenckium* (*g*) videri poſſunt.

Cùm autem cauterium præcipuè ideo prodeſſe videatur, quòd ſeparatâ eſcharâ maneat locus ulceroſus diu liquidum plorans; hinc convenit lenibus ſuppurantibus hæc ulcera diu aperta tenere; atque ideo fiſtuloſa ulcera ſponte nata, fonticuli, & ſetacea, ſimilem effectum præſtare poterunt.

VULNUS CAPITIS. Diſcinduntur enim vaſa plurima, inprimis ſi vulnus magnum fuerit; adeóque ſimiles effectus exſpectari poſſunt ac ab arteriotome. Præterea vulnus alicujus momenti vix curatur abſque ſuppuratione, ideo & effectus præcedentium inde exſpectari poterit. Si autem vulnus in cavum cranii penetraverit, exitus conciliabitur materiæ noxiæ contentæ, ſi hæc epilepſiæ cauſa fuerit. Fortuiti caſus hoc docuerunt. Ita

(*a*) Willis. Patholog. Cereb. Cap. III. pag. 39.
(*b*) Vide Aurelian. de morbis chron. Lib. I. Cap. IV. pag. 306.
(*c*) Lib. I. de curat. morbor. diuturnor. Cap. IV. pag. 121.
(*d*) Lib. III. Cap. XXIII. pag. 174.
(*e*) De morbis à feroſa colluvie Sect. 2. part. 2. Cap. VII. pag. 173.
(*f*) Aanhangſel van de Hiſtorie van Japan, pag. 467.
(*g*) Lib. I. pag. 117.

apud *Marcellum Donatum* (*a*) legitur de nobili Gallo, qui epilepſiâ laborans in Italiam proficiſcebatur, ut primarios ibi Medicos conſuleret; verùm à latronibus ſpoliatus, & pluribus vulneribus confoſſus pro mortuo derelictus fuit: præter alia vulnera, ingentem admodum plagam in fronte ſuſceperat cum inſigni oſſis deperditione: unde poſt longum ſatìs tempus ab hoc vulnere curatus fuit; & ſimul ab epilepſia, quæ ſingulis menſibus affligere ſolebat, liber evaſit. Plura ſimilia hinc inde apud Auctores Medicos repetiuntur.

CRANII PERTEREBRATIO. Ars enim imitata fuit, quod caſus fortuitus docuerat profuiſſe. Antea ad §. 1075. n°. 3, notatum fuit, epilepſiam, poſt validam contuſionem capitis ſequentem, illico levatam fuiſſe, dum perterebrato cranio exitus conciliabatur puri ſub calvaria collecto. In pertinaci epilepſia hanc operationem apud *Aretæum* (*b*) etiam commendari legimus. Verùm inprimis inde boni quid ſperare licebit, ſi ſigna docuerint, extravaſatos ſub cranio humores hærere, vel corruptum calvariæ os in quodam loco eſſe. Niſi enim talis cauſa epilepſiæ fuerit, trepanum applicatum levat quidem morbum pro tempore, non autem eradicat. Dum enim homini epileptico ob capitis percuſſionem applicabatur trepanum, liber quidem fuit à paroxyſmo, quamdiu patebat hoc vulnus, verùm, eodem cicatrice obducto, redibat morbus (*c*).

ANTIHYSTERICA, OPIATA. Illa non proſunt adeo, quòd tollant, vel minuant cauſam materialem morbi, cerebrum, in integumentis ſuis, ſuperficie, ſubſtantiâ, aut ventriculis, malè afficientem, ſed quatenus validos affectus animi ſopiunt, ſubitas illas generis nervoſi turbas compeſcunt & pacant; quæ cauſas illas ſtabiles, in encephalo hærentes, juvant, & in actum deducunt, uti §. 1075, dictum fuit.

EX QUIBUS QUID ELIGI DEBEAT &c. Varia hîc recenſita fuerunt remedia, ſed ſatìs patet, illa non convenire in omni caſu, ſed diverſa requiri pro ſingularibus cauſis, quæ cerebrum malè afficiunt; adeóque omni curâ priùs indagandam eſſe cauſam, quæ cerebrum lædit. Si enim v. gr. contuſio valida prægreſſa metum faciat, ne effuſi humores ſub cranio hæreant, vel fragmenta oſſis pungant meninges ipſámve cerebri ſubſtantiam, cranii perterebratio locum habebit. De ſignis autem quibus hoc cognoſci poſſit, in vulnerum cranii Hiſtoria dictum fuit. Ubi verò ſigna docuerint, pituitoſam frigidam cacochymiam in toto corpore abundare, & in cavo encephali ſenſim colligi (de his ſignis vide §. 1010. n°. 2. *lit. v.*), tunc veſicatoria, ſetacea, fonticuli, &c, pulchrum præſtabunt effectum. Si à lue venerea, carioſa reddita fuerint oſſa cranii, medula huic morbo propria requiritur; & ſic de reliquis.

(*a*) Lib. II. Cap. IV. pag. 53. Schenckius. Lib. I. pag. 116.

(*b*) Lib. I. de Curat. Morbor. Chronicor. Cap. IV. pag. 121.

(*c*) Mémoires de l'Académie Royale de Chirurgie, Tom. I. pag. 230.

Digitized by Google

ſ. 1082. QUÆ à cauſa quarta (1075. n°. 4.) fit, ea tractanda erit variè pro varietate ſuæ cauſæ proximæ: hinc anodyna, paregorica, narcotica; antihyſterica; anthelmintica; demulcentia & corrigentia acrium; inciſio apta gingivarum; ablatio, correctio, materiæ ulceroſæ; tunc fiunt antepileptica.

Priùs multiplices epilepſiæ cauſæ in claſſes quaſdam ordinatæ fuerunt, ut faciliùs poſſent indagari à Medico, cognoſci, & dein cauſis cognitis apta medula adhiberi.

Cauſæ autem §. 1075. n°. 4, recenſitæ extra cranium hærebant in aliis corporis locis, vel humoribus circulantibus miſtæ per totum corpus vagabantur, mirabiléſque excitabant turbas; donec iterum ad quædam corporis loca deponerentur, vel exirent per corporis emunctoria. Patuit hoc tunc de contagio variolarum, quod toties convulſiones epilepticas excitat, antequam illud virus, unà cum mutatis per ejus efficaciam humoribus, ad corporis ſuperficiem deponitur. Idem de materia ulceroſa in quodam loco corporis hoſpitante, & in ſanguinem reſorpta, verum eſt. Simul tunc inter cauſas epilepſiæ numerati fuerunt dolores validi, ac periodici, perturbationes hyſtericæ totius generis nervoſi, pluráque alia, quæ primas vias mole ſuâ gravare, vel acrimoniâ irritare, poterant. Unde facilè patet, ad diverſas adeo cauſas varia etiam requiri remedia, quæ hac paragrapho recenſentur

ANODYNA, PAREGORICA, NARCOTICA. Inter effectus moleſtos doloris §, 226. etiam convulſio numerata; & §. 229. n°. 2, notatum fuit, poſſe obtineri per narcotica remedia, ut ſenſorium commune non ſentiat dolorem, licèt maneat cauſa dolorem faciens, ſicque poſſe tolli nonnullos effectus doloris, & quidem inprimis illos, qui fiunt ob turbatum ſenſorium commune per doloris acerbitatem. Ubi ergo epilepſia ab hac cauſa naſcitur, ſedando dolorem, multùm boni fieri poterit. Quænam autem dicantur anodyna & paregorica, quænam verò narcotica, & quomodo hæc adhiberi debeant, locis citatis explicatum fuit.

ANTIHYSTERICA. In illo nempe caſu hæc uſum habent, ubi nimis mobile genus nervoſum à leviſſimis etiam cauſis turbatur totum, & miras ſæpe convulſiones facit. Obſervaverunt jam Medici, dari in arte talia remedia, quæ graveolenti halitu ſuo turbas illas ſyſtematis nervoſi compeſcunt feliciſſimè. *Aſa fœtida, caſtoreum, galbanum, ruta, &c*; talia ſunt, quæ hoc effectu ſe probaverunt quàm efficaciſſimè, & ideo dicta fuerunt medicamenta antihyſterica, quæ & externo & interno uſu ſæpe juvant. Omnia enim hæc naribus ſuppoſita, umbilico, plantíſve pedum, ſub forma emplaſtri applicata, profuerunt toties. *Trallianus* (*a*) plures epilepticos ſe curaſſe teſtatur rutâ ſylveſtri, quæ longè odoratior eſt & acrior rutâ hortenſi; ſimúlque addit, ſe hoc didiciſſe à ruſtico, qui caſu invenerat hujus remedii efficaciam: contun-

(*a*) Lib. I. Cap. xv. pag. 80.

Digitized by Google

debat nempe hanc herbam, illiúſque fragrantiam toto corpore ſpirabat, dum conſervus ejus epilepticus concideret; quem accedens, & nares ejus digitis arripiens, excitabat illico à paroxyſmo hunc ægrum, qui poſtea ab hoc morbo liber vixit.

ANTHELMINTICA. Quæ nempe, vel necando, vel expellendo vermes, hoc nomen merentur; de quibus poſtea in capitulo *de Morbis infantum* dicetur. Antea ad §. 1705. n°. 4, notatum fuit, quòd celeberrimum illud antepilepticum *Fabii Columnæ*, radix nempe valerianæ ſylveſtris, profuerit pluribus, dum ab ejus uſu vermes expellebantur de corpore.

DEMULCENTIA ET CORRIGENTIA ACRIUM. Si percurramus decantatiſſimos illos pulveres epilepticos, qui in officinis proſtant, invenimus pleroſque continere inſignem copiam talium, quæ acidum abſorbendi & enervandi vim poſſident. Cùm autem in juniore ætate acida acrimonia toties adſit in primis viis, & frequenter ob hanc cauſam epileptici fiant, patet ratio, quare tantam famam obtinuerint hæc remedia, licèt in epilepſiis, ab alia cauſa ortis, vix proſint. Simili modo & videtur agere oleum illud animale, frequenti rectificatione ab omni empyreumate liberatum, tenuiſſimúmque ſimul & molle redditum, quod *Fridericus Hoffmannus* (*a*), aliíque celebres Medici, in epilepſia inveterata perſananda adeo commendaverunt. Summâ enim tenuitate ſuâ aptum eſt, ut penetret etiam per minima vaſa, ſimúlque blandâ ſuâ indole obtundere poteſt & involvere omnem acrimoniam. Interim tamen etiam levi vi anodynâ agere videtur, cùm pacatum & reficientem ſomnum producat.

INCISIO APTA GINGIVARUM. Sic enim tollitur dolor & irritatio continua gingivarum in pueris dentientibus, quæ à lenta illa dilaceratione per dentem erupturum oritur. Quænam autem cautelæ hîc requirantur, poſtea dicetur in capitulo *de Morbis infantum*.

ABLATIO, CORRECTIO, &c. Niſi enim via poſſit fieri contentæ ſaniei in loco tali ulceroſo, & mundari plaga, nulla ſpes curæ ſupereſt: Obſervationes Practicæ hoc confirmantes, habentur ad §. 1075. n°. 4. Si virus venereum oſſa infecerit, inprimis cranii, ſæpe epilepſia ſequitur, non curabilis, niſi ſanatâ hac lue: túncque argentum vivum, quod tamen temerè adhibitum epilepſiæ cauſa toties fuit (vide §. 1075. n° 3.), prudenti arte adminiſtratum, fit remedium antepilepticum.

§. 1083. A QUINTA cauſa (1075. n°. 5.) ortæ epilepſiæ medela fit ſolvendo materiem immobilem, laxando vias, expellendo: hinc veſicatoria, cauſtica, fonticulos, & fiſtulas, producentia; ariſtolochica; emmenagoga; hæmorrhoidas aperientia; diuretica; toties contra hunc morbum proſunt.

In hoc caſu epilepſiæ cauſa pendet à ſuppreſſis quibuſdam excretionibus, per quas exibant de corpore liquida quædam, vel ſana, vel morboſa, uti

(*a*) Obſervat. Phyſ. Chem. Lib. I. Obſerv. XIV. pag. 58.

Digitized by Google

ad locum in textu citatum pluribus dictum fuit. Curatio ergo requirit, ut reſtituantur illæ excretiones, quarum ſuppreſſio hunc morbum produxerat. Interceptio autem ſolitarum excretionum fit, vel quia materies excernenda non ſatis mobilis & fluida eſt, ut exire poſſit; vel quia vaſa tranſmittentia liquidum excernendum non ſatis pervia ſunt; vel denique quia vis movens materiam per vaſa nimis iners eſt. Facilè autem patet, ſingulas has cauſas ſeorſum exiſtere poſſe, quandoque combinatas agere, imò & omnes concurrere. Simul inde intelligitur triplex indicatio curatoria, in textu propoſita, quæ vel materiem excernendam ſpectat, vel vaſa per quæ excretio hæc fieri debet, vel denique vires, quæ humores per vaſa movent, & ſecretoriis vel excretoriis organis applicant. Prout autem plures ex illis cauſis combinantur, ita & concurrere debent plures indicationes curatoriæ ad tollendam morbi cauſam.

In exemplo res fortè evidentiùs patebit: contingit quandoque à ſuppreſſis menſtruis epilepſiam naſci; adeóque generalis indicatio curatoria eſt, ut reſtituatur menſtrua hæc evacuatio. Quandoque laborant tales puellæ mucoſâ lentâ ſanguinis cacochymiâ, pallent, tument, & totus corporis habitus ad leucophlegmatiam inclinat; pulſus arteriarum debilis, lentus eſt in his, adeóque & materia excernenda non ſatis mobilis eſt, & ſimul vires moventes debiles ſunt. Si tunc per limaturæ ferri uſum, frictiones, corporis motum, diætam ſicciorem, augeatur vaſorum actio in fluida contenta, ſuperatur ille mucoſus frigidus ſanguinis lentor; color vividus in corpore, antea pallido, renaſcitur; calor fit æquabilis ad extrema uſque; & menſtrua ſuppreſſa redeunt; mobili nempe redditâ materie, & viribus moventibus inſtauratis.

Verùm contingit quandoque, ſanguinem bonum eſſe, vires vitales ſatis validas, & tamen menſtrua ſupprimi, vel difficillimè, nec ſatis magnâ copiâ, prodire, quia extrema vaſorum orificia, in uteri cavum hiantia, nimis reſiſtunt ſuæ dilatationi: tunc debent laxari viæ per balnea, vapores, &c: ſentiunt tales puellæ moleſtum ſæpe ardorem circa os ſacrum & pubem, valida tormina abdominis, & quandoque convulſiones patiuntur, inprimis circa primam menſtruorum eruptionem: in multis ſenſim emendatur hoc malum, dum ſingulis menſibus dilatata hæc vaſa magìs cedere incipiunt; in quibuſdam ſatìs diu manet. Ille inprimis caſus eſt, ubi fœcundum conjugium toties profuit: tempore enim graviditatis omnia uteri vaſa admodum diſtenduntur, & excuſſo fœtu, magno cum impetu ſanguis exit, ſimulac placenta ſolvitur ab utero, pergúntque puerperii tempore lochia fluere; atque ſic diſponuntur extrema oſcula vaſorum uterinorum, ut poſtea faciliùs cedant ſanguini menſtruo prodituro.

Quandoque in valde plethoricis obſervatur, ſanguinem bonum eſſe, vaſa pervia, ſed nimiâ plenitudine ſic diſtendi vaſa, ut reagere nequeant in fluida contenta; ſimul tunc cordis vires ſupprimuntur, quia non poteſt liberè ſe evacuare in vaſa nimis plena (vide §. 106.), unde vis expellens deficit. Verùm ſimulac per ſanguinis miſſionem minuitur ſanguinis, vaſa diſtendentis, moles, redeunt ſolitæ cordi arteriiſque vires, & ſæpe menſtrua pro-

Digitized by Google

deunt, dum adhuc ſanguis de vena ſecta fluit; utì omnes Medici, in luculenta praxi verſati, nôrunt.

Simul ex dictis apparet, quantâ prudentiâ opus ſit, ut Medicus indicationes curatorias generales adhibeat ſingularibus caſibus. Plethoricæ enim tali puellæ, ſuppreſſione menſium laboranti, limaturæ ferri uſus, frictiones, motus corporis, nocuiſſent quàm maximè: è contrà in debili & leucophlegmatica virgine ſanguinis miſſio auxiſſet cauſam ſuppreſſionis menſtruorum.

Facilè autem patet, ſimiles cautelas in Methodo Medendi etiam requiri, ubi ab aliis excretionibus ſuppreſſis epilepſia nata fuit.

Verùm, utì antea dictum fuit §. 1075. n°. 5, fiunt quandoque excretiones morboſi humoris per quædam loca corporis, quæ ſubitò ceſſantes, vel imprudenti medelâ ſuppreſſæ, ſumma ſæpe faciunt mala. Omnium frequentiſſimè hoc obſervatur in cutaneis illis eruptionibus, utì tunc monitum fuit. In tali caſu optimum eſt, fovere illa loca corporis, & leviter irritare, ut redeat conſuetus humorum per cutim exitus: ita in infantibus, quibus manans ichore capitis cutis ſiccata fuerat ſubitò, & hinc epileptici facti fuerant, profuit lixivio ſaponis Veneti calido caput fovere, dein emplaſtro aromatico tegere; quinimo egregiè profuiſſe novi, utì antea monitum fuit, ſi una pars emplaſtri veſicatorii octo partibus emplaſtri de labdano permiſta ſupra totam cutim capillatam capitis extenderetur; poſt paucas enim horas incipiebat rubeſcere cutis, moleſtus oriebatur pruritus, & incipiebat denuo manare ichorem cutis, ſimúlque ſtatim ceſſabant inſultus epileptici. Tutiſſimum enim ſemper eſt educere ſuppreſſam excretionem per illa loca, per quæ antea exire ſolebat. Ubi verò ſic conſtricta ſunt vaſa cutanea per adſtringentia, ſpirituoſa, calces plumbi, & ſimilia, ut non poſſit reſtitui conſuetus ichoris in hoc loco effluxus, tunc in aliis corporis locis nova tentare emunctoria convenit, quibus illud noxium retentum exire poſſit, per veſicatoria, cauſtica, &c, de quorum uſu & efficacia ad §. 1081, dictum fuit. In junioribus etiam multùm profuit, per plures dies artificialem diarrhœam facere, datis manna, rhabarbaro, ſimilibúſve blandis purgantibus.

§. 1084. QUÆ autem à cauſa ſexta (1075. n°. 6.) oritur, tolli poterit, ſanatâ debilitate generis nervoſi nimis facilè movendi, quod exercitio motûs, luſûs, equitationis, vectionis; aſſumptu aromatum; uſu chalybis, & corroborantium, optimè fit: tum etiam loci fomitis exulceratione artificioſâ, profundâ, diuturnâ, inductâ cæſim, cauſticis, veſicatoriis; dein autem apertis retentis diu per ſuppurantia corroſivis miſta: tandem ligaturis nervum comprimentibus affectum.

In hac epilepſiæ ſpecie percipitur manifeſtè, illud quod paroxyſmum renovat, ex alia corporis parte originem ducere, & ſenſu elevatæ auræ cerebrum petere. Duplex hinc curationis methodus eſt: vel enim impeditur, ne ille locus corporis, unde paroxyſmus obſervatur incipere, cerebrum affi-

cere poſſit; vel cerebrum & totum genus nervoſum magis firmum conantur reddere Medici, ut à levi tali irritatione non adeo facilè turbari poſſit. Ultimo huic ſcopo inprimis conducit corporis motus quotidianus, prudenter auctus, donec ſatis validus fuerit; hoc enim videmus laxa & debilia corpora firmari mirum in modum, de qua re videantur illa, quæ ad ſecundum numerum §. 28, habentur. Docet autem conſtans Obſervatio, homines, cæteris paribus, huic morbo eò magis obnoxios eſſe, quò fuerint debilioris & laxioris fabricæ. Infantibus hinc adeo frequens epilepſia, qui, per ætatem firmato corpore, ſæpe ſanantur, uti antea dictum fuit. Ob eamdem rationem & teneris puellis longè frequentior, quàm illis, qui duro labore victum ſibi comparare coguntur. Utiliſſimum ergo eſt, corporis exercitio firmum illud robur parare. Unde *Hippocrates* (a), de hac ſpecie epilepſiæ agens; poſtquam dixerat, maximè ſanari poſſe illos, quibus morbus à manubus vel pedibus initium ſumeret, mox addit ſequentia, *Cæterùm horum curam aggredi oportet Medicum, qui Medendi modum novit, ſi homines fuerint juvenes & laboris amantes.* Ex quo textu ſatis patet, quòd *Hippocrates* magnam ſpem curandi hujus morbi poſuerit in vita laborioſa. Sic & *Aurelianus* (b), curam hujus morbi deſcribens, commendat *exercitia vehementiora, quæ labore corpus afficiant, affectanda, quò magis fortitudo, quàm corporis robur, augeatur.* Per robur autem corporis intelligit obeſitatem; nam ſtatim ſubjungit heteroclito ſtylo utens ille Auctor: *Eſt enim ſemper gravabilis carnatio, & magis ſi tenuibus fuerit impoſita viribus, & in iis paſſionibus, quæ in nervis eſſe noſcuntur.* Sic & apud *Plutarchum* (c) legitur, quòd filiis illorum, qui epilepſiâ, melancholiâ, podagrâ, laboraverant, imperaverint Veteres auſteram diætam, ademerint obſonia, bellaria, &c, atque exercitationibus corpus durantes impediverint, ne magni morbi exiguum ſemen increſceret. Magnum certè hujus methodi exemplum Julius Cæſar (d) dedit, *qui habitu gracili, carne candidâ & molli, morboſo capite, ac morbo comitiali obnoxius, non quærebat mollitiei prætextum in corporis imbecillitate, ſed Medicinam imbecillitatis militiam, indefatigatis itineribus, tenui victu, & tectum non ſubeundo, reſiſtens ægritudini, corpus adversùs injuriam validum cuſtodiebat.* Eidem ſcopo etiam inſervit aromatum uſus moderatus; quatenus horum efficaci ſtimulo actio vaſorum in liquida contenta augetur, de qua re videantur illa quæ ad §. 28, in curatione fibræ debilis habentur: ubi ſimul laudatur chalybis & roborantium remediorum virtus ad nimiam debilitatem fibrarum ſolidarum curandam. Hæc videtur eſſe ratio, quare *viſcus quercinus* tantum nomen obtinuerit in hoc morbo curando, cùm egregiam roborantem virtutem habeat: ſimul etiam intelligitur, cur *aquæ ſpadanæ*, aliſque fontes medicati his ſimiles, ferro ſoluto prægnantes, tanto ſæpe cum fructu in hoc morbo curando fuerint adhibitæ: roborant enim laxam nimis ſolidarum partium compagem, ſimúl-

(a) Prædict. Lib. II. Cap. VII. Charter. Tom. VIII. pag. 816.

(b) Morb. Chronic. Lib. I. Cap. IV. pag. 312.

(c) *De his, qui ſerò à numine puniuntur* Tom II. pag. 561.

(d) Idem in Vita Jul. Cæſaris. Tom. I. pag. 715.

Digitized by Google

que vi diluente, & obſtructiones viſcerum reſerante, pulcherrimè proſunt.

Verùm quandoque illa irritatio nervi, in diſſita etiam ab encephalo corporis parte facta, adeo valida eſt, ut vel in robuſtiſſimo homine totum cerebrum turbet, ſi ad ſuperiora aſcendere poſſit frigidæ illius auræ, vel in aliis formicationis cujuſdam, ſenſus. In tali caſu à roborantibus nihil ſperandum eſt, ſed tunc tentaverunt Medici ligaturâ forti, ſubitò applicatâ, impedire aſcenſum illius auræ vel formicationis, ſicque cavebant ſæpe paroxyſmum, ſed non eradicabant malum. Ad §. 1075. n°. 6, talis caſus memoratus fuit, ubi per ligaturam tibiæ factam, dum prima ingruentis mali initia ſentiret æger, cavebatur paroxyſmus. Et apud *Galenum* (*a*) ſimilis ligaturæ effectus memoratur in puero, cui morbus comitialis à tibia oriebatur. Verùm ſimul notat, Medicos hanc ligaturam applicuiſſe, ut caverent paroxyſmum interim, dum, purgato priùs corpore, *thapſiam* aut *ſinapi* applicare meditarentur corporis parti, quæ prima afficiebatur ingruente paroxyſmo. Integram enim curæ ſpem potiùs ponebant in eroſione illius loci per acria medicamenta applicata, quæ & laudaverunt *Ægineta* (*b*), ac *Trallianus* (*c*) qui obſervavit, humida non pauca ſic à parte affecta emanaſſe, ſequente ſanatione perfectâ.

In Aſia exurunt partem talem moxâ impoſitâ; ſic, eſcharâ deciduâ, ulcus naſcitur diu ſæpe plorans tenuem ichorem: veſicatorium fortè ſimilem effectum fecit quandoque, ſi diu apertus teneretur ille locus. Omnia hæc conducunt, quatenus facilem exitum præbent acri humori hîc ſtabulanti, vel circa paroxyſmi tempus collecto, qui nervum vel tendinem quemdam irritat, & tanta mala facit, uti aliâ occaſione ad §. 164, pluribus exemplis Practicis probatum fuit. Quandoque autem neque hæc ſufficiunt ad curationem; & Obſervationes Practicæ docuerunt, curam ſucceſſiſſe, dum locus ille ad oſſa uſque profundo vulnere diſſecaretur, vel ferro candenti profunda inuſtio fieret. Utroque hoc modo deſtruebantur omnia in illo loco, ubi fomes mali latebat; neque tunc cura adſcribi poterat eductioni humoris noxii, ſed potiùs deſtructioni integræ nervi, cujus irritatio paroxyſmum renovabat. Plures tales curationes ab Auctoribus memorantur: unicum ſufficiet memoraſſe caſum, ſed admodum notabilem. Mulier triginta octo annorum per duodecim annos laboraverat epilepſiâ: primo tempore morbi ſingulis menſibus paroxyſmum patiebatur; poſtea adeo invaluerat malum, ut ſingulis diebus quatuor vel quinque validas invaſiones toleraret, quæ ſingulæ per horam & ultra durabant; unde hebes & ſtupida reddita, rem familiarem ultra curare non valebat. Omnis generis medicamenta adhibita fuerant abſque ullo levamine, ſemper ingraveſcente morbo. Interim tamen ſemper paroxyſmus incipiebat à crure circa partem inferiorem gaſtrocnemiorum; mox caput petebat; túncque cadebat miſerrimè convulſa, ore ſpumante. Medicus præſens tempore paroxyſmi conferebat crus affectum cum altero, & nullam diverſitatem diſ-

(*a*) De locis affect. Lib. III. Cap. XI. Charter. Tom. VII. pag. 445.

(*b*) Lib. III. Cap. XIII. pag. 30.

(*c*) Lib. I. Cap. XV. pag. 73.

Digitized by Google

tinguere poterat: audaci conſilio ſcalpellum adegit ad binorum circiter pollicum profunditatem, & in fundo vulneris invenit corpus durum, cartilaginoſum, piſum majus æquans ſuâ mole; ſeparavit illud à muſculis, & invenit nervo inſidere; diſcidit nervum, & forcipe prehenſum corpus illud heterogeneum eduxit; quod ſimul ac factum fuit, mox reſurrexit ex paroxyſmo ægra, ſéque optimè habere clamavit, & poſtea à diro hoc morbo omnino libera vixit, priſtinámque mentis aciem, & corporis vigorem, recuperavit (*a*).

Quàm mirum videri debet omnibus, durum tale corpuſculum, ſolâ mole irritans nervum, cui accreverat, in tam diſſito à capite loco, toties ſingulis diebus excitaſſe paroxyſmum! Quàm parum ſperanda videbatur integra curatio, dum jam illa hebetudo aderat, quæ cerebrum tot violentis concuſſibus peſſimè affectum docebat (vide §. 1077.)! Attamen felix egregii Medici audacia paucorum minutorum tempore eradicavit tantum morbum; & quidem abſque dolore ægrotæ, çùm paroxyſmi tempore epileptici ſenſu careant.

Enarratis omnibus illis quæ verâ fide conſtat profuiſſe in hoc morbo curando, ſupereſt ut dicatur quid agendum ſit illo tempore, dum paroxyſmus adeſt. Primò cavendum eſt ſuppoſitis pulvinaribus, vel alio quocumque modo, ne caput vel aliæ corporis partes duris corporibus vicinis allidantur: ſuberis lamina, vel lignum mollius, dentibus molaribus anterioribus interponatur, ut caveatur ne linguam mordeant miſeri: ſed filo alligata hæc eſſe debent, ut retrahi poſſint, dum metus eſt, ne in fauces dilabantur. Artus convulſi blandiſſimè extendantur, nullâ vi adhibitâ, tunc enim noceret: dolui ſæpius, dum viderem robuſtiſſimos homines totis viribus pollicem in teneris etiam puellis erigere velle, unde poſtea à diſtractis ligamentis & muſculis moleſtiſſimi manebant dolores. Prudenter ideo *Aretæus* (*b*) monuit, manubus perunctis leviter pertractando demulcendas eſſe partes convulſas, mollitérque continenda membra ne diſtorqueantur paroxyſmi tempore. Multis etiam in more eſt, epilepticorum naribus ſupponere acria, quæ irritant nervoſam nares internas veſtientem membranam, & ſæpe moleſtam inducunt & periculoſam ſternutationem, dum paroxyſmi tempore tota facies turgida liveſcit, oculi tument ſanguine ſuffuſi, manifeſto ſigno, quòd encephali vaſa venoſa & arterioſa aggeſto ſanguine nimis diſtendantur; adeóque rupturæ vaſorum periculum inducere poſſit validus ille concuſſus, qui ſternutationis tempore fit. Unde meritò damnavit *Aurelianus* (*c*) ſternutamenta, & fumigationes acriores ex graveolentibus remediis, quia ipſa ſanorum capita inde gravantur ac vertiginoſa redduntur, & *non aliter tumentes oculos fumigatio afficit, quàm etiam tumentes cerebri membranas.* Damnat eadem remedia *Celſus* (*d*) tanquam ſupervacua admodum.

(*a*) Medical Eſſays Tom. IV. n°. 27. pag. 416.

(*b*) Morbor. Acut. Lib. I. Cap. v. pag. 84.

(*c*) Morbor. Chronic. Lib. I. Cap. iv. pag. 316.

(*d*) Lib. III. Cap. xxiii. pag. 171.

Digitized by Google

Quando autem à paroxyſmo reſurgunt epileptici, tunc debiles admodum, hebetes, ac ſtupidi ſunt; túncque convenit dare illa quæ torpentes excitant ſpiritus; qualia ſunt, omnes aquæ ſtillatitiæ fragrantes officinarum, *roſmarini, rutæ, lavendulæ*, & ſimiles, addendo his ſuccini tincturam, ſpiritum ſalis ammoniaci, aliáve his affinia remedia ſtimulantia; in quorum uſu per unum alterúmve diem pergitur, donec priſtina alacritas & ſenſuum vigor redierint: tunc enim, his omiſſis, ad alia pergendum eſt remedia, ſecundùm diverſas curandi methodos antea enarratas.

Optimè etiam monet *Aurelianus* (a), curatos hoc morbo diu cavere debere ab omni vitio ſex rerum non naturalium, circumgyratione corporis, præcipitii adſpectu, &c: *Ut enim ulcerum recentes cicatrices facili occaſione ſolvuntur, non aliter hæc paſſio, vel alia quæque ſimilis nequitia, parvo impulſu repetit corpus, quod proximè demiſiſſe videbatur.*

§. 1085. EX his vanitas apparet omnium ſpecificorum, & methodorum, quæ inanis jactantia contra hoc malum laudat.

Recenſitæ fuerunt cauſæ epilepſiæ, & ordinis gratiâ in diverſas claſſes redactæ; deinde deſcripta fuit curandi Methodus ſingulæ cauſarum claſſi propria. Patet autem ſponte ex antè dictis, diverſiſſima remedia, diverſiſſimam curandi Methodum; hîc requiri ſæpius pro varietate cauſarum & locorum, in quibus illæ cauſæ hærent. Unde ſimul apparet, vix poſſe ſperari ſpecificum univerſale remedium, quod omnes & ſingulas has cauſas delere aptum eſſet.

Interim tamen plurima hîc jactantur ſpecifica; & quidem tantus illorum numerus eſt, ut ſingula ex numeroſis Auctoribus colligere laborioſum foret, tædiíque plenum opus, nec magnæ utilitatis, cùm effectus in hoc morbo ſanando minimè reſpondeant tantis promiſſis. Interim tamen illi, qui ſpecificorum remediorum vires in hoc morbo curando adeo extollunt, ſpecioſo utuntur argumento. Conſtat enim ex tota Hiſtoria hujus morbi, quòd epileptici non ſemper laborent ſuo paroxyſmo, ſed ſæpe per longum temporis intervallum liberi ſint, donec à variis cauſis occaſionalibus, antea recenſitis, denuo recrudeſcat morbus. Simul autem conſtat, illas cauſas occaſionales tantùm excitare paroxyſmum in illis, qui prædiſponentem cauſam ad hunc morbum fovent in corpore; nam aliis hominibus ab iiſdem cauſis non naſcitur morbus. Facilè autem largiuntur, quòd diverſæ illæ cauſæ occaſionales non poſſint uno & eodem remedio tolli, ſed credunt, cauſam prædiſponentem, fortè longè ſimpliciorem, quàm eamdem aut ſimilem volunt eſſe in omnibus epilepticis, ſpecifico quodam medicamento poſſe deleri, vel ſaltem ſic ſopiri, ut non deducatur in actum à cauſis occaſionalibus. Ut poſſibilitas demonſtretur, adducunt corticis peruviani, & opii, ſpecificam virtutem, quâ prius febres intermittentes curat, poſterius doloris ſenſum tollit, manente doloris cauſâ. Chemici hîc jactant arcana ſua remedia, quibus era-

(a) Loco citato pag. 313.

Digitized by Google

dicari characterem illum epilepticum dicunt, & furentis archæi turbas caveri, vel natas illico compeſci. Quid de his ſperandum ſit, aliâ occaſione dictum fuit ad §. 1080. Verùm an bonâ fide quis crederet, ſpinas oſſeas, meninges cerebri & cerebrum ipſum irritantes, excreſcentias oſſeas cranii, cartilagineam ſinuum venoſorum duritiem, quæ omnia prædiſponentem cauſam epilepſiæ feciſſe probatum fuit §. 1075, poſſe tolli vel decantatiſſimis arcanis? An encephali & totius generis nervoſi fluxilis mollities, & facillima irritabilitas, quæ recèns natos prædiſponunt ad epilepſiam, adeo, ut à levibus etiam cauſis occaſionalibus convellantur illico, tolli poterunt remediis? Ab aucto hîc corporis robore per ætatem & corporis ſalubrem motum meritò ſperatur curatio; & interea prudentes Medici cavent, vel tollunt, omnes cauſas occaſionales, quæ inteſtina & ventriculum vellicando, aut dentitionis tempore gingivas irritando, paroxyſmum epilepticum producere poſſent. Si quis hæc omnia conſideret, facilè videbit, univerſale antepilepticum remedium qui promittunt, vel falli, vel fallere.

Cùm autem epilepſia tam horrendis & tam variis ſymptomatibus ſtipetur ſæpe (vide §. 1072.), ut cauſis naturâ majoribus adſcribatur à multis; hinc mira etiam remedia, & quædam ſatis abominanda, ſuperſtitioſa plurima, ad morbum hunc curandum jactata fuerunt, quorum ingens farrago apud varios Auctores habetur. *Quidam jugulati gladiatoris calido ſanguine poto, tali morbo ſe liberaverunt, apud quos miſerum auxilium tolerabile miſerius malum fecit* (*a*). Idem remedium adhibitum ſe vidiſſe teſtatur *Aretæus* (*b*); ſed ſimul addit, neminem ipſi affirmare potuiſſe, quòd inde ſanitatem recuperaverint epileptici. Adoleſcentem florentis ætatis, & adultam virginem, hoc morbo laborantes, eodem die jugulati juvenis ſanguinem bibiſſe narrat *Tulpius* (*c*); ſed aucto potiùs inde morbo, quàm minuto, nullum levamen ab abominabili hoc remedio perceperunt. Fortè quis crederet, quòd horror ipſe crudelis remedii poſſet inſignem & ſubitam mutationem facere in epileptico, ſicque mutare præſentem corporis ſtatum, adeóque aliquam ſpem ſanationis eſſe poſſe; ſed adoleſcens ille apud *Tulpium*, tremulâ manu, averſis oculis, pallidâ facie, ac horrente univerſo corpore, in obluctantes fauces violenter infuderat ſanguinem, adeóque non parum perturbatus fuerat; & tamen terribilis morbus potiùs inde plurimùm incrementi ſumpſit. Jecur humanum epulis apponendum juſſerunt quidam, medullas crurum, cerebra infantium, cranii, violentâ morte perempti hominis, raſuram laudaverunt alii (*d*). Non ſine indignatione certè videmus, publicorum Diſpenſatoriorum formulis antepilepticis hæc fœda miſceri. Liceat cum *Plinio* (*e*) dicere: *Quis iſta invenit, oſtenta; tecum enim res erit, everſor juris humani, monſtrorúmque artifex, &c. Quis invenit ſingula membra humana mandere? Quâ conjecturâ inductus? Quam poteſt Medicina illa originem habuiſſe? Quis veneficia innocentiora*

(*a*) Celſ. Lib. III. Cap. XXIII. pag. 174.
(*b*) Morbor. Diuturnor. Lib. I. Cap. IV. pag. 122.
(*c*) Obſerv. Medic. Lib. IV. Cap. IV.
(*d*) Aretæus loco citato.
(*e*) Plin. Hiſt. Natur. Lib. XXVIII. Cap. I. pag. 683.

Digitized by Google

fecit quàm remedia, &c? Procul à noſtris literis abſint iſta. Nos auxilia dicemus, non piacula.

Plura alia jactantur, uti notum eſt, minùs quidem fœda, ſed fortè æquè parum utilia. *Ungula Alcis* v. gr., omnium pulverum antepilepticorum ingrediens celebratiſſimum, ideo creditur prodeſſe, quia illud animal frequenter caduco morbo proſternitur. Sed ſi vera ſint, quæ Veteres de *Alce* dixerunt, rariſſimè hominibus occurrebat hoc animal; cum acutiſſimo valens olfactu longè etiam remotorum hominum odorem perciperet, & celeri fugâ mox ſe abriperet in denſiſſimas ſilvas: nec tutum fuit propiùs accedere ad ferocem hanc beſtiam, cùm tanto robore polleret, ut poſterioribus pedibus calcitrando ipſas etiam arbores frangeret; anterioribus pedibus venatores obvios perfoderet (*a*). An ergo credibile videtur, illud animal ſæpius viſum fuiſſe ab hominibus, dum epilepſiæ inſultum pateretur. Fortè viderunt hoc animal, vulneratum telis, convelli; ſed hoc cervis, apris, aliiſque feris, contingere frequentiſſimè, noverunt venatores; & mactati boves ante mortem ſolent validiſſimas pati convulſiones, dum inanita ſunt vaſa à larga & ſubita ſanguinis effuſione. Hinc minimè conſtat, illud animal caduco morbo obnoxium eſſe, & licèt hoc verum foret, ſi octo integræ ungulæ (binas enim in ſingulis pedibus habet) non poſſint alcem ipſum ab hoc morbo immunem reddere, an talis effectus ſperari poterit in homine à raſura ungulæ ad aliquot grana exhibita?

Præterea apud *Olaum Magnum* (*b*) legitur, illud animal, dum epilepticum cadit, pedis dextri ungulam externam auriculæ immittere, túncque illico à paroxyſmo reſurgere. Sed notaverunt Auctores, & confirmaverunt Anatomici Pariſini, alcen habere, articulos crurum admodum rigidos, & hinc vix poſſibile eſſe, adeo intorqueri articulos, ut externa ungula dextri pedis aurem tangere poſſit. Si jam his addantur conditiones difficillimæ, à quibuſdam Auctoribus recenſitæ, & tamen requiſitæ, ut ungula alcis in corpore humano mirabilem talem effectum præſtaret; adhuc plures difficultates occurrent. Voluerunt enim ungulam illam efficaciam habere tantùm, ſi ſecuris ictu reſcinderetur, animali adhuc vivo, certo tantùm & unico totius anni die: prætereà debebat hoc animal maſculum eſſe, veneris œſtro turgere, nec tamen unquam coiviſſe. An veroſimile videtur, alcis ungulas in Officinis Pharmaceuticis venales, habere omnes illas conditiones? Imò vix credi poteſt, ingentem harum ungularum numerum, qui per totam Europam in Officinis diſtribuitur, deſumptum fuiſſe ex hoc animali, quod non ita frequenter occurrit.

Sufficiet, credo, aliquot talium ſpecificorum originem & hiſtoriam dediſſe, ut illorum, & his ſimilium, vanitas appareat: poſſet enim levi negotio idem de aliis demonſtrari. Sed vafri homines, hæc arcana jactantes, ſemper tot requiſitas addiderunt conditiones, tam in victu, quàm in cæteris, ut

(*a*) Ouvrages Adoptés par l'Académie des Sciences Tom. I. pag. 171. & ſuiv.

(*b*) Vide locum citatum.

nullo modo poſſent cavere ægri, etiam attentiſſimi, quin ſubinde peccarent contra datas regulas. Nec novum hoc eſt; nam *Hippocrates* (*a*) jam de his fraudibus conqueſtus fuit. Ipſius enim tempore interdicebant ægris balnea, & plurima edulia; præterea *Veſtimentum nigrum haud induere præcipiebant; niger enim color lethalis: neque in pelle caprina decumbere, neque eam geſtare; neque pedem pedi, nec manum manui, ſuperimponere: hæc enim omnia curationis impedimenta eſſe.* Si morbus ſponte ſileret per notabile tempus, ut ſæpe fit, vel per ætatem emendaretur, ſpecificis illis tribuebatur curatio: ſi morbus maneret, vel & invaleſceret, in promptu habebant ſemper aliquid, quod culpare poſſent, ut curæ defectus adſcriberetur ægri negligentiæ, non verò inertiæ ſpecifici remedii.

Cùm autem pleraque ex his ſpecificis epilepticis non multùm turbent corpus, neque facilè deleri poſſit ex hominum animis concepta de ſimilibus remediis opinio, periti etiam Medici ſatis facilè aſſentiuntur horum uſui, inprimis ubi attento animo obſervant morbi decurſum, & cauſas paroxyſmum renovantes (vide §. 1080.), nihilque tentare volunt, antequam certi ſint, quid, & per quæ remedia, agere debeant. Tunc hæc ſpecifica antepileptica locum habent, quæ innoxia ſunt, ut ægrum ejúſque amicos interea occupent, dum prudentes ipſi Hiſtoriam morbi colligunt. Crederent enim ferè omnes, negligi ægrum à Medico, ſi nulla daret remedia in tam gravi morbo.

§. 1086. ET patet quidem, cauſam proximam omnis epilepſiæ exquiſitæ ſemper eſſe nimiam cerebri in nervos motorios, nullam in ſentientes actionem.

Intra encephalon hærere omnium ſenſuum & motuum originem primam; in Phyſiologicis (*b*) demonſtratur. In quibus verò encephali locis ſingulorum ſenſuum & motuum principium ponatur, hoc nondum demonſtratum eſt. Verùm Obſervationes Practicæ ſatis evincunt, primam originem ſenſuum diſtinctam eſſe in nobis à prima origine motuum. Sic in paralyſis Hiſtoria conſtitit, quòd quandoque aboleatur in parte quadam corporis motus, ſuperſtite ſenſu; & contrà quandoque omnis ſenſus pereat in parte, manente motu integerrimo. Alterutrum ergo ex his affici poteſt, altero manente incolumi; adeóque diverſam ſedem debent habere in ſenſorio communi: non enim concipi poteſt, ſi in eodem abſolutè loco ſedem haberet motuum & ſenſuum prima origo, quomodo cauſa morboſa in alterutrum tantùm agere poſſet. In exquiſita autem epilepſia, uti ad §. 1071, dictum fuit, omnes ſenſus interni & externi abolentur, adeóque paroxyſmi tempore cerebrum in nervos ſentientes nullam actionem exercet; motus autem fiunt ſummi, & quidem longè violentiores, quàm in ſanitate ab eodem homine exerceri po-

(*a*) De Morbo Sacro Cap. II, Charter. Tom. X. pag. 476.

(*b*) Vide H. Boerhaave Inſtitut. Med. §. 284.

Digitized by Google

tuiſſent; adeóque actio cerebri in nervos motorios nimia eſt. In fine autem paroxyſmi etiam afficitur origo motuum; nam ceſſare tunc ſolent convulſiones, & ſequitur profundus ſomnus cum ſtertore, ut in apoplecticis adeſſe ſolet; & dum in paroxyſmo epileptico pereunt, ferè ſemper moriuntur apoplectici, uti antea dictum eſt.

Obſervatur quandoque in hominibus, cæterùm ſanis, ſenſus omnes ſopiri, manente tamen motu muſculari corporis: quod iterum docet, ſenſuum & motuum origines in ſenſorio communi ſic diſpoſitas eſſe, ut una poſſit ceſſare ab omni actione, dum altera pergit agere. In ſomno naturali ſopiuntur ſenſus & motus; verùm in ſomnabulis ſenſus dormiunt, non autem ſilent motus. Fatetur *Galenus* (*a*), ſe credere non potuiſſe, quòd inter deambulandum homines dormire poſſent: verùm propriâ experientiâ edoctus, veritatem hujus rei agnovit. Totâ enim nocte iter peragens, per integrum ferè ſtadium dormiens, & ſomnia videns, perrexit, donec in lapidem impingens ſomno excitaretur. Numeroſa ſunt in Hiſtoria Medica ſomnambulorum exempla, quæ docent, homines dormientes adſcendiſſe gradus, deſcendiſſe, plura opera peregiſſe, quæ de die facere ſolebant, uti nimis notum eſt. Verùm & quandoque in vigilantibus videmus ſic ſenſus ſopiri, ut vix videant vel audiant, dum tamen ſimul corpus movent. Pluribus eruditis Viris hoc contigiſſe novi, quòd inter ambulandum profundis ſpeculationibus immerſi, nec obvios amicos ſalutaverint, nec curruum & equorum ſtrepitum audiverint, obſtaculis impegerint cœcorum inſtar, prætergreſſi fuerint locum ad quem tendere in animo habebant, dum domo egrediebantur, vel & penitus aberraverint à via: ſicque poſt unam alterámve ambulationis horam, quaſi è ſomno expergefacti, neſciverint, ubi locorum eſſent: ſumma in his animi attentio ſenſus ſopit. Fortè tamen quis credere poſſet, quòd ſenſuum actio, quamvis inertior, ſuperſit tamen in talibus hominibus. Certè ſomnambuli, quos mihi videre contigit, habebant oculos apertos, pupillam admodum dilatatam, ut in gutta ſerena fieri ſolet, nec admotâ propiùs candelâ contrahebatur pupilla, nec nictitabant palpebræ: at ubi prehenſâ rudiùs manu excitabantur, mox claudebant oculos, & moleſtiam à lumine nimis propinquo percipiebant.

Verùm alius mirabilis caſus docet, perfectiſſimè ſopiri poſſe omnes ſenſus, motu tamen corporis & loquelâ manentibus. Viginti annorum virgo catalepſi verâ & exquiſitiſſimâ per aliquot menſes laboraverat, deinde in aliam faciem mutabatur morbus, ferè quotidie recrudeſcens. Sic autem incipiebat paroxyſmus: corripiebatur primò catalepſi; poſt quinque vel ſex minuta oſcitabat, erigebat corpus, dein loquebatur magna cum vivacitate, & feliciori ingenio, quàm ſolebat extra paroxyſmum: videbatur alloqui plures, qui lectulum circumdabant, mores adſtantium fictis ſub nominibus perſtringebat acriter, geſtibus & motu oculorum comitabatur hos ſermones, & tamen omni omnino ſenſu carebat. Deinde incipiebat cantare, ridere; exſilie-

(*a*) De Motu Muſculorum Lib. II. Cap. IV. Charter. Tom. V. pag. 387.

bat

Digitized by Google

bat de lecto, ambulabat per conclave noſocomii, omnia obſtacula evitabat, ad proprium redibat lectum, ſtragulis corpus tegebat, & paulò pòſt denuo catalepſi corripiebatur: elapſo quadrante horæ evigilabat quaſi de profundo ſomno, penitus immemor omnium quæ paroxyſmi tempore contigerant (*a*). Egregius Medicus apud Monſpelienſes *Sauvages de la croix* omnia ſenſuum organa paroxyſmi tempore exploravit; ſed invenit nullum veſtigium ſenſuum ſupereſſe: nam nec ſonitus validus, ſubitò excitatus, nec candelæ flammula oculo tam prope admota, ut cilia comburerentur, potuerunt efficere, ut vel nictitaret, ſed pergebat eodem ſermone, quem inceperat. Nec ſpiritus vini oculis inſtillatus, in os immiſſus, nec ſpiritus ſalis ammoniaci, nec tabaci pulvis naribus inflatus, nec acicularum puncturæ, vel minimum ſenſûs percepti veſtigium extorquere potuerunt.

Patet ergo ex omnibus dictis hactenus, quàm varii & mirabiles morbi poſſint naſci in corpore, dum impeditur, vel turbatur origo ſenſuum aut motuum. In apoplexia ſilent omnes ſenſus & motus voluntarii cum ſomno profundo, & ſtertore; in catalepſi ſupprimuntur motus & ſenſus, ſed abſque illo ſomno & ſtertore; corpúſque illum ſtatum retinet, quem momento accedentis morbi habebat. In ſomnambulis ſenſus ſopiti ſunt, ſed motus fiunt ſimillimi illis, qui in vigilantibus obſervantur. In epilepticis ſenſus pariter tam interni quàm externi ceſſant, ſed motus fiunt ſummi, convulſivi, involuntarii, longè alii ac validiores illis, qui extra paroxyſmum fiunt.

§. 1087. **ATQUE** cauſas, quæ reciprocos paroxyſmos creant, numero & varietate plurimas eſſe.

Patet hoc ex recenſione cauſarum, tam prædiſponentium, ſive proegumenarum, quàm excitantium, ſive procatarcticarum, quæ omnes ad §. 1075, fuerunt enumeratæ.

§. 1088. **TANDEM** verò ſpaſmi ſingularis, opiſthotoni, emproſthotoni, tetani univerſalis, origo, natura, effectus, ſanatio, ſponte patent; quum ſint modò ſpecies epileptici inſultûs ſingularis.

Epilepſiæ exquiſitæ definitio data fuit §. 1071, quòd nempe ſit ablatio omnium ſenſuum cum concuſſu violento involuntario muſculorum omnium, vel aliquorum. Hinc ſpaſmi ſingulares quorumdam muſculorum quandoque paroxyſmum epilepticum comitantur, uti quotidiana Obſervata docent, ac tamen morbus vocatur epilepſia, & non ſpaſmus. Miſerrimo ſpectaculo videmus, epilepticos in ſuis paroxyſmis tetano totius corporis obrigeſcere; paulò pòſt remittere tetanum, & ſpaſmo valido muſculos, caput, collum, thoracem, lumbos, verſùs anteriora flectentes, corripi: ſicque emproſthotonum facere: quandoque muſculi, qui caput, cervicem, dorſum, retro-

(*a*) Mém. de l'Acad. des Sciences, l'an 1742. pag. 557.

Digitized by Google

flectunt; ſimili modo affecti, producunt opiſthotonum, quo nil viſu magis horrendum eſt, dum totus truncus corporis retrorſum incurvatur, ita ut occiput nates ferè tangat, totâ facie turgidâ lividâque, oculis prominentibus & ſanguine ſuffuſis.

Verùm quandoque ſpaſmus, tetanus, &c, adſunt, licèt ſenſus externi & interni maneant illibati; túncque ſub definitionem epilepſiæ exquiſitæ non cadunt hæc mala. Videte *Aretæum* (*a*), qui tam bene horrenda hæc mala deſcripſit: dicit, dolores atroces eſſe, vocem flebilem: unde meritò concluditur, ſenſibus non ſemper carere ægros, ubi cum tantis malis luctantur. Puella, tetano correpta, cujus morbi hiſtoriam ad §. 712, deſcripſi, ſemper habuit ſenſus omnes illibatos. Adeóque in his morbis nimia quidem eſt encephali actio in nervos motorios, ſed tamen manet actio ſenſuum, quæ in perfecta epilepſia ſilet, uti ad §. 1086, pluribus dictum fuit. Sic & ſæpius obſervatur, hyſtericas validis convulſionibus affici, licèt omnium ſenſuum maneant illibatæ actiones.

Si autem conſiderentur illa, quæ de origine & natura epilepſiæ dicta fuerunt §. 1074; uti etiam quæ ad §. 1077, de effectibus hujus morbi habentur; patebit ſatis, omnia hæc etiam ſpaſmo ſingulari, opiſthotono, emproſthotono, tetano univerſali poſſe applicari; ſimúlque apparebit, eamdem curationis normam his morbis convenire; cùm tantùm ab epilepſia differant in eo quòd ſenſuum actiones illibatæ maneant, vel ſaltem non omnino aboleantur.

(*a*) De cauſis & ſignis morbor. acut. Lib. I. Cap. VI. pag. 3. & 4.

Digitized by Google

MELANCHOLIA.

§. 1089. **M**ELANCHOLIA vocatur Medicis ille morbus, in quo æger delirat diu, & pertinaciter, ſine febre, eidem ferè & uni cogitationi ſemper affixus.

Nominis ratio ſponte patet: ἀπὸ τῆς μελαίνης χολῆς, ab âtra bile, ſic vocatur ille morbus, quia ortum ducit ab illa ſanguinis & humorum intemperie, quam veteres atram bilem dixerunt, utì dicetur ſequenti paragrapho: vel etiam, quia hoc morbo laborantes quandoque atram bilem ſurſum vel deorſum evacuant, ut *Aurelianus* (*a*) monuit.

Deſcribuntur autem hac paragrapho ſigna, ex quibus cognoſci poteſt præſens melancholia, & ab aliis morbis diſtingui. Adeſt delirium, dum idearum ortus non reſpondent cauſis externis, ſed ab interna cerebri diſpoſitione mutata pendent, natâ præter voluntatis imperium; de qua re videantur illa, quæ ad §. 700, habentur, ubi de *delirio febrili* agebatur; in quo loco fuſiùs de hac re dictum fuit. Verùm Melancholicorum inſania à phrenitide & delirio febrili differt, quòd ſine febre fiat; præterea diu & pertinaciter manet per plures menſes, imò & annos; delirium autem cum febre citiùs terminatur vel in ſanitatem, vel mortem. A mania autem diſtinguitur, quòd nondum adſit ſævus ille furor, qui in Maniacis obſervatur: interim tamen melancholia increſcens in maniam degenerat; utì poſtea ad §. 1118, dicetur. Præterea & illud ſignum diagnoſticum melancholiæ eſt, quòd uni & eidem cogitationi pertinaciſſimè inhæreant tales ægri, & ferè circa hanc illámve opinionem delirent tantùm; in reliquis omnibus ſanam oſtendant mentem, & ſæpe acutiſſimum ingenium. In deliriis autem, quæ febrim comitem habent, varia magis & frequenter mutabilis inſaniæ ſpecies eſt plerumque, raró autem pertinaciter circa eamdem rem delirant; & ubi hoc fit, peſſimi ominis eſt in his morbis; cùm notet, cauſam, ſenſorium commune turbantem, manere fixam in eodem loco: tales ægros videtur *Hippocrates* (*b*) vocaſſe μελαγχολικῶς ἐξισταμένους, quia licèt phrenitici forent, tamen circa idem objectum delirabant perpetuò; & malam prognoſin inde deduxit: non autem videtur *Hippocrates* hîc egiſſe de delirio atrabilario, cùm & in præcedentibus, & in ſequentibus textibus, loquatur de phreniticis & delirantibus cum febre.

(*a*) Lib. I. Cap. VI. pag. 339.

(*b*) Coac. Prænot. nº. 95. 96. Charter. Tom. VIII. pag. 857.

Unde meritò ſequentem definitionem melancholiæ *Aretæus* (*a*) dedit: *Eſt autem animi angor* (ἀθυμίη) *in una cogitatione defixus atque inhærens abſque febre.* Simul paulò pòſt addidit, quòd triſtitia & animi mœror melancholiam comitentùr. Quinimo videntur Veteres Medici pro communi omnibus melancholicis ſymptomate ſtatuiſſe metum cum mœſtitia (*b*). Quod licèt ut plurimùm obſervetur, & mœſtitia inter ſigna incipientis melancholiæ numeretur §. 1094, tamen videtur non ſemper & abſolutè verum eſſe: nam ille, de quo *Horatius* (*c*) narrat, lætabatur, dum in vacuo lætus ſedens theatro miros ſe audire tragœdos credebat; & in hoc ſolo delirabat; nam reliqua vitæ munia recto more ſervabat: melancholicum autem illum fuiſſe, morbi remedium & exitus docuerunt, etenim:

Hic ubi cognatorum opibus curiſque refectus
Expulit elleboro morbum bilémque meraco,
Et redit ad ſeſe. Pol me occidiſtis, amici,
Non ſervaſtis, ait; cui ſic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratiſſimus error.

Quamvis autem, uni ferè ſemper cogitationi affixi melancholici, circa hanc ſolam delirent; tamen in ſingulis ægris mira delirii varietas deprehenditur. Mulierem vidit *Trallianus* (*d*), quæ medium manûs digitum erectum tenebat ſemper, credens totum ſe ſuſtinere orbem hoc digito, & metuens ne omnia corruerent, ſi digitus inflecteretur. Plures alias deliriorum melancholicorum varietates ibi recenſet: longè numeroſiores ex Hiſtoria Medica colligi poſſent, & quidem ſatis mirabiles; quod monuiſſe hìc loci ſufficiet.

§. 1090. **HIC** morbus oritur ex illa ſanguinis & humorum malignitate, quam bilem atram dixere veteres; & rurſum idem morbus à mente initium ducens brevì in corpore bene ſano ipſam bilem atram facit.

Homo, uti in Phyſiologicis (*e*) docetur, conſtat binis diſtinctis inter ſe unitis, mente nimirum & corpore; quæ licèt naturâ differant, tamen liquet per certa Obſervata, mentem & corpus ita ſe habere inter ſe, ut cogitationes mentis ſingulares determinatis corporis conditionibus ſemper jungantur; & contrà eædem cogitationes in mente natæ, abſque prægreſſa mutatione corporis, ſi diu maneant inprimis, producant in corpore ſimilem conditionem, ac fuerat illa, quæ præexiſtens in corpore excitaverat in mente eaſdem cogitationes. Et licèt ex illis, quæ de mente & corpore intelligimus, nulla pateat evi-

(*a*) De cauſ. & ſign. morbor. diuturn. Lib. I. Cap. v. pag. 29.
(*b*) De melanchol. ex Galeno, Ruſo, &c, Libell. Cap. 1. Charter. Tom. X. pag. 497.
(*c*) Epiſt. Lib. II. epiſt. 2.
(*d*) Lib. I. Cap. xvi. pag. 109
(*e*) H. Boerh. Inſtitut. Med. §. 27.

Digitized by Google

dens ratio, unde hæc bina, adeo diverſa, in ſe mutuò agere, vel à ſe invicem pati queant; tamen effectuum obſervatione conſtat, illud fieri. Docuit *Sanctorius* in Aphoriſmis ſtaticis, hilaritatem in mente naſci, dum liberrima fit per ſuperficiem corporis perſpiratio: ſed & ſimul notavit, lætitiâ in mente natâ, augeri perſpirationem. Contrà à perſpiratione impeditâ in corpore percipi gravitatis ſenſum, in mente naſci triſtitiam: ubi autem triſti nuncio ſubitò percellitur homo, perſpiratio ſupprimitur, corpus grave ſentitur. Dum paroxyſmo hyſterico corripitur mulier, inflatur ſæpe ventriculus, & intolerabilem facit anxietatem; tantûmque animi mœrorem, ut vitæ quandoque tædeat: ſoluto ſpaſmo, emittuntur ructus, ceſſat anxietas, & redit pacatæ mentis ſerenitas. Verùm talis mulier, ſi inſigni afficiatur contumeliâ, mox eadem mala patitur in corpore, dum ſola mens in cogitatione mutatur. Meningum cerebri inflammatio ex homine modeſto facit furibundum phreniticum, in obvios quoſvis inſilientem magnâ ferociâ (vide §. 775.). Verùm ira ſumma toties produxit lethalem phrenitidem (vide §. 772.) Pluribus certè hoc aſſertum probari poſſet exemplis, ſed recenſita, ut puto, ſufficient. Idem jam obtinet manifeſtè in melancholia; dum enim uni & eidem cogitationi inhæret perpetuò mens, naſcitur in corpore illa humorum cacochymia, quam atram bilem dixerunt veteres Medici, cujus indoles in ſequentibus explicabitur: & contrà, ubi talis humorum degeneratio ab aliis cauſis nata fuit, uni & eidem cogitationi inhæret homo etiam & repugnans. Omnia autem hæc ulteriùs confirmabuntur ſequentibus.

§. 1091. IDEO opus hîc erit paucis ideam pingere mirifici hujus mali, & de quo tam obſcura doctrina habetur, ut injuſti criminis rea agatur Antiquitas.

Frequentiſſima atræ bilis mentio fit apud veteres Medicos; verùm multi ex recentioribus inſurrexerunt poſtea contra hoc nomen: imò voluiſſent illud penitus aboleri; dum credebant, nunquam exiſtere atram bilem in corpore, nec in ſanitate, nec in morbis. Operæ pretium hinc erit paucis videre, quid per atram bilem intellexerint Veteres, & quo uſque vera dixerint.

Sequentia apud *Hippocratem* (*a*) leguntur: *Corpus hominis habet in ſe ſanguinem, & pituitam, & bilem duplicem; flavam nempe & nigram: & illa ipſi conſtituunt naturam corporis, & ob hæc dolet, & ſanum eſt. Sanum quidem eſt maximè, quum hæc moderatum inter ſe, tum facultate, tum copiâ, temperamentum habuerint, & maximè ſi permiſta fuerint: dolet autem, ubi horum quidpiam vel parcius vel copioſius fuerit, aut in corpore ſeparatum, nec reliquis contemperatum &c.* Eadem hæc poſtea *Galenus* (*b*) latiùs deduxit.

(*a*) De natura hominis Charter. Tom. III. pag. 110.

(*b*) De Atra bile Cap. v. Chart. Tom. III. pag. 170.

Digitized by Google

Ex his apparet, veteres Medicos bilem atram non ſemper habuiſſe pro morboſo humore, ſed tunc tantùm, quando vel copiâ ſuperabat reliquas ſanguinis partes, vel ſecedens ab iiſdem colligebatur in quibuſdam corporis locis. Viderant enim ſanguinem, licèt homogeneus appareret humor, dum venis exit, diverſas in partes ſecedere: inſula enim rubra in ſuperficie aeri contigua apparet; in parte averſa nigricat: ſerum, cui inſula innatat, flaveſcit, & tenacitatem quamdam habet; imò quandoque aliquid albicans concretum ſatis tenax in ſanguinis ſuperficie occurrit (*a*). His rationibus inducti crediderunt, flavedinem ſeri ſanguinis à bile flava pendere; ejuſdem plaſticam tenacitatem à phlegmate ſive pituita; rubedinem à ſanguine ſtrictè dicto; nigricans autem illud ab atra bile oriri ſtatuerunt. In uſu partium explicando volebant, hepar eſſe illud viſcus, quod ſanguinem pararet, cùm omnes venas ferè corporis, ſaltem maximas, in hoc viſcere concurrere obſervarent, & venis ferè ſolis ſanguinem contineri crederent; arterias autem ſpiritum ſive aerem, cum pauco ſanguine habere. Sed dum ex chylo, per venas meſeraicas in hepar rapto, ſanguis conficiebatur, qui debebat juſtâ temperie & miſcelâ horum quatuor humorum conſtare, ſuperflua bilis flava trahebatur in veſiculam fellis; abundans nimis atra bilis trahebatur per venam ſplenicam in lienem, quem atrabilarii humoris cloacam eſſe volebant, cùm ſæpe etiam in ſanis hominibus lividum colorem habere obſervaretur. Hanc fuiſſe de his Veterum ſententiam omnibus in illorum lectione verſatis notum eſt.

Præterea obſervaverant in quibuſdam morbis, vel ſponte, vel poſt evacuantia remedia data, ſurſum vel deorſum exire nigram tenacem materiam, liquatæ pici ferè ſimilem, ſæpe cum inſigni ægrorum levamine: atque inde eò magìs confirmabantur in hac opinione, quòd humor atrabilarius exiſteret in corpore humano, & depoſitus ad viſcera accumulatúſque morbos faceret.

Poſtquam autem chyli iter per vaſa lactea in ciſternam lumbarem, ductum thoracicum, & venam ſubclaviam, innotuiſſet omnibus, hepar exauctoratum fuit ſanguificationis munere, & bilis ſecretio ipſi deſignata: ſimul lien non ampliùs habitus fuit pro cloaca colligente atrabilariam ſaburram; ſed, pro variis Medicorum hypotheſibus, diverſi fuerunt huic viſceri adſcripti uſus. Quantæ lites & turbæ inde ortæ fuerint in ſcholis Medicorum elapſo ſæculo, ſatìs notum eſt, & apud *Bartholinum* videri poteſt; qui peſſimè apud multos audivit ideo, quòd hepati exauctorato epitaphium ſcribere auſus fuerit.

Inde dubitare cœperunt Medici, an quidem unquam exiſteret, etiam in morbis, atra bilis. Negari non poterat, quòd nigra talis fæx quandoque de corpore exiret in morbis; ſed credebant ferè ſemper eſſe concretum ſanguinem, morâ in ventriculo vel inteſtinis corruptum & nigricantem. Ita putat celeberrimus *Simſon* (*b*) omnino concedendum eſſe, *aduſtam illam atram*

(*a*) Galen. de element Lib. II. Cap. 11. Chart. Tom. III. pag. 36.

(*b*) Diſſertat. quartâ de re Medica, pag. 153.

Digitized by Google

antiquorum bilem, quam illi ſæpe vomitu redditam eſſe prodiderunt, aliud fuiſſe nihil quàm concretum ſanguinem. Inprimis illud credi potuit, cùm turgente atrâ bile (vide §. 1104.) ſæpe erodantur vaſa, & copioſo ſanguine ſurſum vel deorſum excreto pereant ægri. Candidus autem ille Vir, ex cujus ſcriptis me plura & utiliſſima didiciſſe lætus recordor, fatetur, quòd in cadavere hominis, diu viſcerum abdominalium obſtructionibus fatigati, invenerit *lienem figurâ teretem, colore admodum atrum, ſuperficie undique lævem & ſplendentem: adactòque intrò ſcalpello, continuò obviam prodierit ſibilus; deinde materia ſimillima pici liquidæ: mox collapſa latera in pertenuem abierint pelliculam, nullo uſpiam comparente puris veſtigio* (*a*). Præterea monet (*b*), quòd in alio cadavere invenerit in veſica fellea multùm bilis nigricantis, & adeo ſpiſſæ, ut vix poſſet exprimi per patulum ſatis ductum cyſticum. Numquid ex his Obſervatis practicis patet accumulari quandoque in viſceribus abdominalibus nigram talem ſaburram, quæ penitus diſtincta eſt à ſanguine extravaſato? An non talis materia meritò vocatur atra bilis, quia plerumque colligitur circa bilis officinam, hepar nempe; vel & in illis viſceribus, quorum ſanguis venoſus per venam portarum in hepar redit, atque bili ſecernendæ præbet materiam? Unde à loco, quem occupare ſolet hæc materia, bilis vocatur; atra autem à colore: accedit quòd ipſa bilis flava in ſpiſſam talem & tenacem nigram materiam degenerare poſſit, uti ſtatim vidimus; quæ ſaltem abſque ullo dubio merebitur nomen bilis atræ. Neque adeo difficile eſt intellectu, ac quidem voluerunt clari Viri, quomodo bilis atra per vomitum, vel alvum exire poſſit, poſtquam v. gr. diu in liene ſtagnavit: certè bilis atra, mobilis reddita (vide §. 1104.) ex liene per venam ſplenicam in hepar ruet, & poterit viam invenire per porum hepaticum in duodenum inteſtinum, atque inde vel in ventriculum regurgitare & evomi, vel per alvum exire. Quinimo ſi vel tenacior adhuc materies per anguſtias ultimas venæ portarum tranſire nequeat, vel hepar, antè ſimili materiâ infarctum, jam tranſitum neget, turgebit vena ſplenica, & nauſeâ ac vomitu accedentibus, premetur validè; adeòque dilatabuntur ejus rami, & via facilè fiet materiæ contentæ in cavum ventriculi per vaſa brevia dicta. Numquid bilis flava in veſicula fellis contenta, ſi calculus obſtruens ductum cyſticum viam ad duodenum impediat, retroprimitur per hepar in venam cavam, & totum corpus icterico colore inficit? Videantur & illa, quæ circa hanc rem ad §. 950, dicta fuerunt, ubi de hepatitide & ictero multiplici agebatur.

Non ergo culpandi ſunt veteres Medici, ac ſi imaginariam morborum cauſam finxiſſent, ubi de atra bile in viſceribus congeſta locuti ſunt: intellexerunt enim tantùm per hanc vocem tenax & amurcoſum quaſi ſanguinis in viſceribus ſtagnantis vel tardiùs moti, ſpiſſamentum. *Atra enim bilis* ſecundùm *Hippocratem* (*c*), *omnium, qui corpori inſunt, humorum glutinoſiſſima eſt*,

(*a*) Ibidem, pag. 154.
(*b*) Ibidem, pag. 156.
(*c*) De natura homin. Charter. Tom. III. pag. 147.

ac diuturniſſimas ſtationes facit. Noverant etiam Veteres, bilem flavam converti poſſe in atram, & ſanguinem extravaſatum, nigreſcentémque, bili atræ ſimillimum, quandoque excerni. Apud *Galenum* (*a*) enim leguntur ſequentia. *Atræ bilis quatuor ſunt differentiæ: una eſt ex ſanguinis fæce; altera ex bilis flavæ exaſſatione; tertia bituminoſa, quòd bituminis inſtar ſplendeat; quarta autem ſanguinea* (αἱματώδης):

His præmiſſis videndum, quomodo naſcatur in ſanguine atra bilis, & à quibus cauſis præcipuè oriatur.

§. 1092. SI in toto ſanguine mobiliora diſſipata reliquerint immobiliora unita, tum ille erit craſſus, ater, pinguis, terreſtris. Ei verò nomen dabitur *humoris atrabilarii*, vel *ſucci melancholici.*

Docuerunt experimenta Chemica, leni calore ex ſanguine ſeparari poſſe copiam talem liquidi aquoſi tenuis, quæ ſeptem octavas partes totius ſanguinis conſtituat: levem tantùm odorem ſpirat hoc liquidum, cæterùm nihil ſalini, nihil oleoſi, hîc apparet, ſed ferè totum conſtare videtur aquâ. Reſiduum ſanguinis, poſt expulſum illud liquidum, invenitur concretum, & totum igne comburi poteſt aperto, paucos tantùm cineres terreſtres relinquens; adeóque multùm in ſe habet olei, unde hæc combuſtibilitas pendet. Verùm ſi idem illud ſanguinis ſpiſſamentum vaſis Chemicis clauſis urgeatur igne ſenſim aucto, prodeunt in excipulum ſales & olea, ſummóque igne exprimitur oleum piceum tenax: in fundo manet carbo niger; hic igne aperto combuſtus in cineres fatiſcit, qui plerúmque aliquid ſalis marini continent.

Patet ergo ex his, mobiliſſimam partem ſanguinis pro maxima parte aquam, ſales verò, olea, & terreſtrem partem ſanguinis longè fixioris indolis eſſe, & hæc in ſanguine ſano dilui per partem illam mobiliorem. Ubi igitur à quacumque cauſa diſſipatur mobiliſſima hæc ſanguinis pars, vel augetur proportio partium fixiorum ad diluentem illam & mobiliorem partem, ſanguis fiet craſſior, coloris magìs intenſi, profundi, ſimúlque major erit quantitas ſalis, olei, & terræ, in eadem ſanguinis copia. Degenerabit ergo ſanguis à naturali ſua ſana indole, & naſcetur cacochymia talis, quæ atrabilaria dicitur.

Sanguis autem hominis ſaniſſimi ad concretionem pronus eſt; nam pelvi exceptus brevì concreſcit in ſciſſilem maſſam; ſed jugis per vaſa motus impedit hanc cóncretionem, utì antea ſæpius monitum fuit. Præterea conſtitit ex illis, quæ ad §. 100, dicta fuerunt, auctum ſanguinis per vaſa motum facere majorem calorem, fortémque compreſſionem ſanguinis in vaſis; hinc liquidiſſima exprimi, craſſiora compingi, & tunc produci inflammatoriam ſanguinis viſcoſitatem, quæ penitus differt à tenacitate atrabilaria. Nam aucto motu, illa viſcoſitas inflammatoria ſatìs citò producitur, & lentior ſanguis, vitali humorum impetu aucto, in vaſorum arterioſorum angu-

(*a*) De humoribus. Ibidem, pag. 151.

ſtias

Digitized by Google

ſtias impulſus hæret; unde inflammatio & omnes ejus ſequelæ naſcuntur; inprimis ſi ſimul à quacumque cauſa ſtringantur vaſa, utì in Hiſtoria inflammationis pluribus dictum fuit. Unde viſcoſitatis inflammatoriæ effectus ſubitò increſcunt, & morbos admodum acutos producunt. Verùm atrabilaria illa tenacitas lento gradu naſcitur & augetur, neque motum humorum auctum comitem habet, ſed potiùs imminutum: pulſus enim lentior & frigus majus adſunt, utì §. 1094, dicetur; & ideo meritò inter chronicos morbos numeratur.

Si ergo à quacumque cauſa mobilior ſanguinis pars ſeceſſerit à reliquis, & immobiliora ac craſſiora fuerint magìs unita inter ſe, abſque motu humorum vel calore auctis; neque tamen adhuc dum in viſceribus hærere & colligi cœperit illud ſanguinis ſpiſſamentum, ſed tota ſanguinis maſſa æquabiliter hac ſaburrâ gravetur; tunc illa ſanguinis cacochymia vocabitur *humor atrabilarius*, vel *ſuccus melancholicus*.

Talem autem ſanguinis degenerationem obſervaverunt Veteres in melancholicis. *Aretæus* (*a*) enim notavit, in his ſanguinem de vena miſſum, eſſe craſſum, bilioſum, concretum, & nigrum inſtar amurcæ, quæ eſt atra fæx in oleo ſubſidens. Et diſertè humorem melancholicum ab atra bile *Galenus* (*b*) diſtinxit, dicens, *Ad hunc verò modum inaudire oportet humorem melancholicum, tanquam nondum effectus ſit atra-bilis, ſed in confinio quodam collocatus*. Et alibi (*c*) pariter monet, *quandoque in univerſi corporis venis melancholicum ſanguinem contineri*. Sed & recentiorum Medicorum Obſervata eamdem ſanguinis cacochymiam in hoc morbo adeſſe confirmant (*d*). Satìs ergo intelligitur, quid ſit humor atrabilarius. Sequitur jam ut agatur de cauſis quæ hanc cacochymiam producunt.

§. 1093. CUJUS (1092.) cauſa, omne id quod mobiliora expellit, reliqua figit: vehemens mentis exercitatio, noctes atque dies in unum ferè objectum occupata; pervigilium; animi motus magni, ſive hilaritatis, ſive mœſtitiæ; magni & operoſi motus corporis multùm repetiti, inprimis in aere valde ſicco & calido admodum; eò & immodica venus; cibi auſteri, duri, ſicci, terreſtres, cum quiete & torpore corporis diu aſſumpti; potus ſimiles; huc fumo, aere, ſale induratæ animalium partes, maximè durorum & annoſorum, fructus immaturi, farinacea, non fermentata, medicamenta adſtringentia, coagulantia, figentia, refrigerantia, venena lenta, ſimilia; febres calidæ diu hærentes, ſæpe repetentes ſine bona criſi, & ſine diluentibus, abeuntes.

(*a*) De curat. morbor. diuturn. Lib. I. Cap. v. pag. 124.
(*b*) De febrib. Lib. II. Cap. xi. Charter. Tom. VII. pag. 142.
(*c*) De locis affectis Lib. III. Cap. x. Charter Tom. VII pag. 441.
(*d*) Vide Frid. Hoffm. Med. ration. Syſt. Tom. IV. part. 4. pag. 201.

Digitized by Google

Omnia ergo, quæ poſſunt ſanguini talem diatheſin inducere, qualis deſcripta fuit præcedenti paragrapho, meritò inter cauſas hujus morbi numerantur. Talia inprimis ſunt ſequentia,

VEHEMENS MENTIS EXERCITATIO, &c. Optimè notavit *Celſus* (*a*), literarum diſciplinam animo quidem neceſſariam eſſe, corpori autem inimicam, inprimis ſi literati homines ultra modum his ſtudiis incumbant, & *corporum ſuorum robora inquietâ cogitatione, & nocturnâ vigiliâ, minuânt*. Atque ob hanc cauſam voluit, Philoſophos omnium primò Medendi ſcientiam poſſediſſe, quia magis illâ indigebant, quàm reliqui homines. Certum eſt, Philoſophum profundis meditationibus per plures horas immerſum plùs debilitari, quàm ſi per idem temporis ſpatium corpus valido motu exercuiſſet. Omnes enim encephali functiones à ſubtiliſſimo totius corporis fluido pendent, & per harum functionum exercitationem illud ſubtiliſſimum conſumitur. Hoc quidem etiam per corporis motum muſcularem fit; ſed ſimul tunc, auctâ circulatione per hunc motum, intra idem temporis ſpatium major ſanguinis copia applicatur ad organa ſecretoria, quæ illud tenuiſſimum fluidum à ſanguine ſeparant, & ipſe ſanguis per motum muſcularem, & actionem pulmonis validiorem, dum corpus movetur, ita perficitur, ut ſecretioni ſpirituum aptior evadat: hinc, licèt motus muſcularis conſumat ſpiritus, tamen & illos pro parte reficit. Verùm in illis, qui attentâ mente ſtudiis incumbunt, corpus quieſcit, & omnes humores tardiùs moventur, dum ſimul diſſipatur per mentis labores fluidiſſima pars, ſicque reſidua craſſiora faciliùs adunari incipiunt, quia minùs rapidè moventur per vaſa. Omnium maximè hæc damna ſentiunt illi, qui ſeveris matheſeos ſtudiis incumbentes, attentiſſimam mentem circa idem objectum habent diu. Sic enim talis naſcitur diſpoſitio, ut eidem & uni cogitationi ferè affixus maneat homo; quod idem in delirio melancholico obtinere ad §. 1089, dictum fuit. Longè beatiores illi ſunt, quos vitæ vel muneris gerendi ratio evellit quotidie, licèt invitos, à libris; quamvis enim non ideo à mentis laboribus vacent, tamen ipſa laborum mutatio incredibile ſolamen adfert.

Idem contingere obſervatur, dum amor, ſolicitudo, vel ira memor, noctes & dies eamdem ideam menti præſentem ſiſtit.

PERVIGILIUM. Vigiliarum enim tempore actiones animales exercentur, ſenſus nempe & motus voluntarii, ſaltem aliqui: licèt enim quietus ſedeat homo, multos movet muſculos, ut corpus in erecto ſitu teneatur; hinc à morbo tolerato debiles corpus erectum tenere nequeunt. Dum ergo diu vigilat homo, pergunt conſumi ſubtiliſſima fluida, quorum jactura reſarciri nequit ullâ arte, niſi per ſomnum. Sanus enim cæteroquin homo, ſi per integrum nucthemerum ab omni ſomno abſtinuerit, licèt optimo cibo & potu corpus reficiat, ſentiet ſe debilem, laſſum, & ineptum ad mentis labores. Ingeſta enim, quamvis optima fuerint, non poſſunt elaborari in ultimam illam perfectionem, quæ ad reſtitutionem ſubtiliſſimi liquidi deperditi requiritur,

(*a*) In Præfatione pag. 2.

Digitized by Google

niſi ſomno laſſum corpus reficiatur. Videantur & illa, quæ aliâ occaſione ad §. 605. n°. 12, de nimiarum vigiliarum noxa dicta ſunt.

ANIMI MOTUS MAGNI, &c. In ſumma mœſtitia videmus faciem contrahi & palleſcere: anxietas ſumma circa præcordia percipitur, acſi torculari omnia premerentur: magna ſæpe copia urinæ limpidæ exit. Simul tunc pulſus, utì *Galenus* (*a*) jam notavit, parvus, languidus, tardus, & rarus eſt. Liquidiſſimâ ergo parte ſpoliatus ſanguis, per vaſa contracta movetur debili vi, adeóque naſcitur facilis occaſio, ut craſſiores ſanguinis partes adunentur. Simul illa anxietas, magnæ mœſtitiæ comes, & ægritudinis moleſtiſſimum ſenſum circa ſtomachum faciens, notat impeditum facilem tranſitum per venam portarum; adeóque in vaſis abdominalium viſcerum hærere incipiet brevì illud ſanguinis craſſamentum; ſícque non tantùm humorem atrabilarium, ſed etiam morbum hypochondriacum §. 1098, producet. Accedit præterea, quòd ingens triſtitia faciat, ut uni & eidem cogitationi mens inhæreat diu, ſimúlque ſomnum arceat; adeóque & hoc modo triſtitia humorem melancholicum in corpore producere poterit. Unde meritò monuit *Hippocrates* (*b*) ſequentia: *Si metus aut triſtitia longo tempore perſeverent, melancholicum illud eſt.* At *Celſus* (*c*) ſimilia monens, addidit vigiliam, dicens: *Si longa triſtitia cum longo timore & vigilia eſt, atræ bilis morbus ſubeſt.*

Omnino autem paradoxum videbitur, quòd triſtitiæ oppoſitus animi affectus, hilaritas nempe ſumma, ſimiliter melancholiam producere valeat, cùm ad curandum hunc morbum omnes Medici ſuadeant, ut illa omni modo offerantur ægris, quæ lætitiam menti conciliare poterunt. Verùm hîc non agitur de tranquillo pacatæ mentis gaudio, ſed de ſubita & ſumma lætitia, quæ celeriter & miris modis corpus turbare poteſt, imò & repentinam mortem inducere, utì pluribus exemplis conſtitit (*d*).

Ratio autem videtur hæc eſſe. *Sanctorius* obſervavit, perſpirationem inſenſibilem lætitiâ augeri quàm maximè: notavit *Galenus* (*e*), in lætitia pulſum magnum & rarum eſſe. Verùm talis pulſus notat, vaſa liberrimè tranſmittere humores facilè mobiles. Secedit ergo brevi tempore de univerſali humorum maſſa fluidi tenuis magna copia, adeóque ſi diu maneat intenſum tale gaudium, orbabitur ſanguis liquidiſſimâ parte, & tales acquiret dotes, ut præcedenti paragrapho dictum fuit. Ipſa autem vaſa exhalantia dilatari à lætitia, ut majori copiâ ſolitos humores tranſmittant non tantùm, ſed & tales, qui naturaliter per has vias exire non ſolent, docet ſequens celeberrimi *Vateri* (*f*) Obſervatio. Firmæ valetudinis miles, nullo antea unquam morbo correptus, optatis diu virginis amplexibus fruiturus, totus

(*a*) De pulſibus ad Tyrones, Cap. XII. Charter. Tom. VIII. pag. 8.

(*b*) Aphoriſm. 23. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 261.

(*c*) Lib. II. Cap. VII. pag. 62.

(*d*) Vide Plin. Hiſt. nat. Lib. VII. Cap. LIII. A. Gell. noct. Attic. Lib. III. Cap. XV.

(*e*) De pulſibus ad Tyron. Cap. XII. Charter. Tom. VIII. pag. 8.

(*f*) Miſcell. cur. dec. 3. ann. 9. & 10. pag. 293.

perfuſus gaudio corruit ſubitò & moritur. Cùm venenum datum fuiſſe ſuſpicarentur, apertum fuit cadaver, in quo nihil præter naturam inventum fuit, niſi quòd pericardium admodum extenſum & cruore turgidum inveniretur, abſque ulla ruptura cordis manifeſta. Unde concludebatur meritò, ſanguinem per dilatata vaſorum exhalantium oſcula effluxiſſe in pericardium, ſicque motum cordis ſuffocaſſe. Si ergo ſubito tali gaudio potuerunt vaſa exhalantia eò uſque dilatari, ut craſſiſſimam humorum noſtrorum partem, rubram nempe, tranſmittant, patet ſatis, maximam quantitatem liquidorum tenuiſſimorum exire de corpore per omnem ſuperficiem, dum validum talem animi affectum patitur homo; adeóque, difflatâ parte tenuiori, craſſa adunabuntur. Verùm & Obſervationes fideliſſimæ confirmant modò dicta. Anno vigeſimo hujus ſæculi epidemicum ferè malum Europæ notabilem partem invaſit, dum plurimi credebant, certam, & hactenus incognitam ditefcendi viam, detectam eſſe, non facilè credet ſera poſteritas mira illa, quæ tunc contigerunt, ludibria hominum auri ſacrâ fame inſanientium. Obſervavit tunc temporis experientiſſimus *Halleius*, qui curam gerebat mente captorum in noſocomio Londinenſi, longè plures ipſi obtigiſſe curandos, quos ad immenſas opes evexerat ſubitò fortunæ favor, quàm quos iniqua ſors ad pauperiem redegerat (*a*).

MAGNI ET OPEROSI CORPORIS MOTUS, &c. Difflantur enim & hoc modo liquidiſſima de corpore, per auctam perſpirationem inſenſibilem & ſudores; inprimis ſi aer ſiccus & calidus omne humidum ex ſuperficie contigua corporis tollat. Hæc eſt ratio quare calida in regione viventibus frequentior contingat hic morbus, cæteris paribus. Unde lepidus *Poeta* (*b*) vocavit

——— fuſcum Hiſpanum & nigrâ ferrugine tinctum
Sanguinis, ingentes humili ſub mole minantem
Conatus, tumidóque frementem in ſidera faſtu.

Ob eamdem cauſam, poſt æſtivos calores toleratos tempore autumnali frequenter melancholici morbi obſervantur. Et ideo *Hippocrates* (*c*) notavit, *atram bilem autumno tum plurimam, tum vehementiſſimam, eſſe.* Et alibi (*d*) rationem hujus ſententiæ adfert, dicens: *Siquidem quod humidiſſimum & aquoſiſſimum eſt, in bile conſumitur, denſiſſimum verò, craſſiſſimum, & acerrimum relinquitur; quod in ſanguine eâdem quoque ratione accidit; unde repentini hi morbi* (lippitudines aridæ, febres acutæ & diuturnæ, nonnullis & melancholiæ) *his accidunt.* Notum eſt omnibus in praxi verſatis, poſt æſtates fervidiſſimas autumnali tempore ſequi febres difficillimas curatu, quæ in principio continuæ videntur, ſed poſtea in intermittentium claſſem veniunt: in illis magna anxietas circa præcordia obſervatur, & niſi inſpiſſata bilis excutiatur de corpore,

(*a*) Mead. monit. & præcept. med. pag. 80.
(*b*) Quillet. Callipæd. pag. 3.
(*c*) De Natur. Hom. Charter. Tom. III. pag. 120.
(*d*) De Aere, locis, & aquis Cap. VI. Charter. Tom. VI. pag. 204.

Digitized by Google

ſæpe totâ hyeme languent tales ægri; dein ſolventibus remediis vernóque tepore funditur illud atrabilarium, & inſtar picis liquatæ per alvum exit.

IMMODICA VENUS. De nimiæ veneris noxis antea ad §. 586. *lit.* 1, dictum fuit. Videmus manifeſtè exſiccari corpora animalium frequentiſſimâ venere utentium. Quantùm differt mole corporis unicus in grege maritus taurus à bove! Sed ſtricta & macilenta corpora in melancholicos morbos magìs prona ſunt, quia valido vaſorum robore tenuiſſima expelluntur; craſſiora manent. Notavit *Galenus* (a), quòd nimiâ venere utentes, *toto tempore non ſolùm diſſolvuntur, ſed etiam ſicci, graciles, pallidi caviſque oculis, cernuntur. Hippocrates* ſimilia obſervaſſe videtur ab immodica venere nata mala. Ubi enim *Typhum* deſcribit (b), dicit: *Gignitur hic morbus, quum corporis humores putruerint, & plùs æquò reſiccati fuerint.* Deinde addit, quòd talis æger *non tumet, verùm tenuis eſt, aridus ac debilis, maximè verò circa claviculas extenuatur, & vultu vehementer gracilis eſt, oculique admodum cavi.* Meminit pariter, quòd corporis color niger ſit; & ultimò notat, tales ægros frequenter in ſomnis venerea ludibria pati, imò ſæpe inter eundum illis ſemen effundi. Si jam ſimul conſiderentur mordaces animi curæ, quæ laſcivam vitam viventes comitari ſolent, & æternus ille luis venereæ metus, quo miſeri excruciantur, patebit ratio, quare toties immoderata venus melancholiam producat. Vidi plures, qui nullis rationibus ſibi perſuaderi patiebantur, quòd nihil à lue metuendum haberent: hinc agyrtarum conſilio repetitis etiam ſalivationibus, exhauriebantur miſeri, & tandem peribant.

CIBI AUSTERI, DURI, TERRESTRES, &c. Hactenus dictum fuit de illis cauſis atræ bilis, quæ mobilioribus partibus ſanguinis expulſis, reliqua craſſiora figunt & uniunt inter ſe. Sed poterunt & ingeſta ſubminiſtrare liquoribus noſtris tales partes, quæ facilè uniuntur inter ſe, & ſpiſſitudinem atrabilariam producunt. Verum quidem eſt, craſſiora non facilè poſſe ingredi vaſculorum lacteorum aut venarum meſeraicarum oſcula: ſed antea §. 70, ubi de morbis oriundis ex glutinoſo ſpontaneo agebatur, monitum fuit, tales particulas glutinoſas, ſeparatas, & liquidis tenuioribus dilutas, ſe furtim quaſi per hæc oſcula ſubducere & ſic ſanguini admiſceri. Idem & hîc quoque verum eſt: novimus enim, chylum, ex ingeſtis cibis & potu natum, dum cum ſanguine jam fluit per vaſa, nondum depoſuiſſe omnino indolem ingeſtorum, ex quibus factus fuit, ſed ſenſim actione viſcerum & vaſorum mutari in noſtros humores: ideo lac nutricis toties redolet ac ſapit ingeſta & purgantis aſſumpti vim ſatìs diu retinet. Si ergo tales cibi & potus ingerantur, in quibus terreſtris, ſolida, tenax materia abundat, poterunt ſanguini ſubminiſtrare materiæ atrabilariæ copiam. Verùm eadem hæc ſanguini permiſta cum chylo, vel venis meſeraicis recepta & ad hepar delata, ſi actuoſa vita ſit, non facilè unientur iterum inter ſe; adeóque non producent illas concretiones. Ubi autem ſedentariæ vitæ dediti homines ſimilibus

(a) De Sanitate tuenda Lib. VI. Cap. XIV. Charter, Tom. VI. pag. 184.

(b) De internis Affectionibus Cap. XLV. Charter, Tom. VII. pag. 670.

Digitized by Google

eduliis delectantur, quæ dura meſſorum ilia impunè tolerare & ſubigere valent, peſſimè inde afficiuntur. Ideo etiam in textu monetur, tunc inprimis hæc nocere, quando cum quiete & torpore corporis diu aſſumuntur. Optimè hoc notaſſe primos Medicinæ Inventores, *Galenus* (*a*) monet: *Non enim ſiccum, neque humidum, neque calidum, neque frigidum, neque horum quidquam hominem lædere exiſtimârunt, neque horum aliquo indigere. Sed quod in unoquoque robuſtum eſt, & naturâ humanâ potentius, id lædere cenſuerunt, & tollere conati ſunt.* Alio autem in loco (*b*) enumerat edulia, melancholico humori procreando apta: damnat omnes carnes duriores, inprimis ſale conditas, atque majores piſces; dein glutinoſos limaces, olera & legumina magno lentore prædita; vina craſſa nigra, veterem caſeum, &c. Similia etiam ab *Hippocrate* (*c*) damnantur.

MEDICAMENTA ADSTRINGENTIA, &c. Omnia enim hæc faciunt coire & adunari inter ſe craſſiores partes humorum, liquidiori parte ſeparatâ, quæ tunc facilè exit de corpore, & hoc craſſamentum relinquit. Videantur illa quæ §. 1060, de his dicta fuerunt.

FEBRES CALIDÆ DIU HÆRENTES, &c. Ubi ad §. 587, de effectibus febris dicebatur, notatum fuit, liquidiſſimi expreſſionem & reliqui incraſſationem ſequi; ac quidem tantò magìs hoc fieri, quò major calor febrim comitatur (vide §. 689.) Verùm ſimul in generali febrium Hiſtoria notatum fuit, per ipſam febrim mutari ſic materiam morbi, tam præexiſtentem ante morbum, quàm natam morbi tempore, ut variis evacuationibus criticis exire poſſit de corpore; túncque ſanitas redit. Verùm ubi hæc coctio materiæ morboſæ & ejus critica expulſio vel omnino non fit, vel ſaltem non perfectè, recidiva fit, & ſæpius quandoque; adeóque pergunt ſubtiliora diſſlari de corpore, craſſiora adunari; & quidem omnium maximè, ſi non adhibeatur in ſimilibus morbis diluentium copia, per quam ſuppleatur illud liquidum, quod febris impetu diſſlatum fuit de corpore. Notum eſt, elapſo ſæculo apud multos Medicos invaluiſſe hanc methodum, ut calidis remediis ſudoriferis datis exprimerent ſudores, ſimúlque vel nullum vel parcum admodum potum largirentur æſtuantibus ægris; unde ſi à febribus talibus emergerent ægri, laborabant cacochymiâ ſanguinis melancholicâ. Ideo meritò notavit *Galenus* (*d*), in morbis ardentibus, in quibus ſimul humiditas deficit, atrum exire de naribus ſanguinem: & alibi (*e*) obſervavit, nonnullos melancholicum humorem contraxiſſe per febriles morbos. Non enim tantùm poſt acutas continuas malè curatas illud contingere obſervatur, verùm etiam in intermittentibus, quorum ſinguli paroxyſmi ſæpe profuſo ſudore terminantur, per quem liquidiſſima ſanguinis pars diſſipatur, & morbi chronici pertinaciſſimi producuntur; uti antea ad §. 753, demonſtratum fuit.

(*a*) De Priſca Medic. Cap. VII. Charter. Tom. II. pag. 159.

(*b*) De locis affectis Lib. III. Cap. X. Charter. Tom. VII. pag. 440.

(*c*) De victu acutor. Charter. Tom. XI. pag. 170. 171.

(*d*) De Atra bile Cap. 6. Charter. Tom. III. pag. 172.

(*e*) De locis affectis Lib. III. Cap. X. Charter. Tom. VII. pag. 440.

Digitized by Google

§. 1094. UBI jam in cruore id malum (1092.) per ſuas cauſas (1093.) natum adhuc omnem circumeuntem humorem æquabiliter inficit, producet aliquos morbos ſtatim conſpicuos, qui ferè ſequentes: color externus, internúſque, primò pallidior, flavior, magìs fuſcus, liveſcens, niger, cum maculis ſimilibus; pulſus lentior; frigus majus; reſpiratio lenta; circulatio per ſanguinea vaſa bona; pèr lateralia parcior, minùs bona; hinc humorum ſecretoriorum & excretoriorum omnium minor, tardior, craſſior, exitus; minor conſumptio; parcior appetitus; macies; mœſtitia; ſolitudinis amor; affectus animi quicumque pertinaces, magni; in reliquis ἀδιαφορία; torpor ad motus; ſumma tamen ſimul ſtudii cujuſque & laborum conſtantia.

Triplex melancholiæ gradus eſt, primus, de quo hîc agitur, ubi univerſalis humor per vaſa circumductus hâc cacochymiâ depravatur. Secundus, ubi illud craſſamentum atrabilarium ſanguinis ad viſcera abdominalia jam depoſitum hæret. Tertius gradus eſt; ubi materies atrabilaria, quæ diu viſceribus impacta hæſerat, à quacumque demum cauſa ſolvi incipit, & circulantibus humoribus denuo permiſceri. De ſingulis autem his melancholiæ gradibus ſeorſim agetur. Verùm cùm faciliùs cura ſuccedat, ubi humor atrabilarius adhuc tantùm æquabiliter inficit circumeuntem humorem, quàm ubi viſceribus impactus hæret; hinc omni cum cura cognoſci debent ſigna, quæ docent, primum illum gradum melancholiæ adeſſe, ut illico efficaci medelâ ſuccurratur huic morbo, qui ſemper morâ pejor, & curatu difficilior, redditur.

Si cognoſcatur cauſas, præcedenti paragrapho enumeratas, prægreſſas fuiſſe, juſta ſuſpicio habetur morbi futuri: illum verò jam adeſſe docent ſequentia.

COLOR EXTERNUS, INTERNUSQUE, &c. Certiſſimam humorum cognitionem ex colore haberi *Galenus* (*a*) monuerat: quia color à ſuccis corporis naſcitur, non à ſolidis partibus: verùm prudenter monet, de colore non judicandum eſſe, niſi dum pacatus corporis & mentis ſtatus adeſt; nam in iratis hominibus, vel velociter corpus moventibus, omnia rubent & turgent, licèt naturaliter pallidi fuerint; & contrà, dum frigent homines, metuúntve, omnia pallent, conſtrictis vaſis, licèt antea ſatis rubicundum colorem habuerint. Quinimo *Galenus* (*b*) affirmat, quòd abſque cognitione ſymptomatum morbi, abſque eo quòd tactu indagaſſet viſcerum ſtatum (abdo-

(*a*) De Sanitate-tuenda Lib. IV. Cap. IV. Charter. Tom. VI. pag. 121. 122. & Comment. in Hippocrat. de humor. Charter. Tom. VIII. pag. 509.

(*b*) De locis affectis Lib. V. Cap. VIII. Charter. Tom. VIII. pag. 498.

Digitized by Google

minalium nempe) potuerit detegere, modò jecur, modò ſplenem, eſſe affectum; & quidem ex ſolo colore mutato. Ob hanc rem periti Medici tanta cum cura colorem tam externarum, quàm internarum partium corporis conſiderant. Per intimas autem partes non intelliguntur hîc viſcera, quæ nunquam Medici oculis patent, niſi per vulnera; verùm totum os internum & fauces deſignantur, quia cutis craſſa ibi non adeſt, adeóque vaſa pellucida ferè colorem liquidorum contentorum demonſtrant. Hinc primum chloroſis initium ex pallore gingivarum & labiorum facilè cognoſcimus. Verùm inprimis palpebrarum interna ſuperficies, canthus oculi major, & tunica adnata oculi, ſolent à Medicis cautè examinari: ubi vaſa numeroſiſſima, & quidem diverſi generis, ſanguinea, ſeroſa, lymphatica, ſe conſpectui offerunt. In ſanis enim hominibus palpebrarum interna ſuperficies ſemper rubet, utì & canthus major oculi; adnata autem tunica, licèt innumeris vaſis conſtet, tota alba & nitidiſſima apparet, inprimis in junioribus: in adultis verò circa angulum majorem oculi levis quandoque flavedo cernitur, vaſis jam adeo auctis in amplitudine ſuâ, ut non tantùm lympham tenuem, ſed & ſerum ſanguinis capiant: illa autem pars adnatæ, quæ corneam tegit, tenerrima & pellucida vaſa habet, continentia lympham tenuiſſimam. Patet ergo, diverſas ſeries vaſorum, varióſque humores per vaſa oculorum fluentes, poſſe conſpici à Medico, ſicque judicium ferri de qualitate humorum, qui per vaſa noſtra moventur.

Prima autem mutatio coloris, dum atrabilaria cacochymia naſcitur in ſanguine, fit in pallorem. Vaſa enim cutanea in pluribus locis corporis, & præcipuè in facie, facillimè dilatantur, ita ut, licèt plurima in naturali amplitudine tenuiores ſanguine rubro humores admittant tantùm, tamen aucto ſanguinis motu, vel majori derivatione factâ versùs ſuperiora corporis, etiam pars rubra ingredi poſſit. Sic videmus candidas puellas, dum procacius aliquod dictum audiunt, totâ facie rubeſcere, manifeſto ſigno, quòd plura vaſa jam rubro ſanguine impleantur, quæ antea tenuiores tantùm capiebant humores: unde erubeſcere pro ſigno ingenui pudoris meritò habetur. Verùm dum in toto ſanguine mobiliora fuerint diſſipata (vide §. 1092.), vaſa cutanea, quæ tenuiori tantùm ſanguini pervia erant, cum vix ampliùs admittunt; hinc incipiunt magìs contrahi, adeóque plùs reſiſtere ſanguini adpulſo; ob hanc cauſam pallor inſolitus naſcitur. Præterea cùm mobilioribus diſſipatis craſſiora unjantur, ipſa rubra pars ſanguinis, magìs ſpiſſa & cohærens, difficiliùs ingredietur minora vaſa, licèt etiam parum dilatentur; unde iterum alia cauſa intelligitur, quæ cum priori juncta illum pallorem producere poteſt. Hinc *impalleſcere libris* dicuntur illi, qui ſeverioribus ſtudiis inhærentes, hunc morbum ſibi contrahunt: & omnes amantes pallere juſſit Magiſter amorum, dum & illi noctes diéſque uno & eodem objecto mentem occupatam habent. Ubi autem aucto morbo magìs diſſipantur fluidiſſima, tunc cum ſanguinis illo craſſamento fluit per vaſa ſolum ferè ſerum flaveſcens paucâ lymphâ dilutum, quod, per ſuperficiem corporis diffuſum, facit, ùt pallori ſuccedat flavedo; quæ fortè augetur etiam ideo, quòd à talibus humoribus difficilis

cilis ſecretio bilis fiat in hepate, adeóque illud bilioſum reliquis permiſtum maneat. Tunc in oculis color ex flavo viridiſcens apparet, quod *Hippocrates* (*a*) in *morbi nigri* deſcriptione pulchre notavit dicens: καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπόχλωρος γίνεται. Procedente autem morbo, craſſior & nigrior ſanguis fit, unde ſerum cæteríque humores eumdem pariter colorem contrahunt; quapropter tota cutis hunc colorem acquirit; cúmque ſanguis blandiori parte orbatus ſit, humor ille atrabilarius majorem acrimoniam acquirit, ſícque extremitates vaſorum cutaneorum ſolvuntur, & ab effuſo ſanguine nigreſcente maculæ ſimilis coloris fiunt: habet enim melancholia illud commune cum ſcorbuto, quòd vaſa erodat, ſícque ecchymoſes faciat, imò & ſæpe, uti poſtea patebit, validas hæmorrhagias.

PULSUS LENTUS, &c. Tenacior enim ſanguis, parte mobiliſſimâ orbatus, minori cum celeritate per vaſa movetur; unde & plerumque ſolet comitari majus frigus ad tactum, licèt melancholici de hoc non conquerantur. Ideo *Aretæus* (*b*) hunc morbum deſcribens, dixit: *pulſus ut plurimùm parvi, tardi, invalidi, denſi, frigori apti.* Et *Galenus* (*c*): *Nigra bilis frigidus naturâ humor eſt.* Cùm autem inter pulſum & reſpirationem concentus quidam ſit (*d*), reſpiratio pariter tardior fiet.

CIRCULATIO PER SANGUINEA VASA BONA, &c. Conſtat ex illis, quæ ad §. 1092, dicta ſunt, mobiliora & tenuiora ex toto ſanguine diſſipata eſſe, craſſiora & minùs mobilia ſimul unita. Verùm craſſiſſima ſanguinis pars in vaſis ſanguineis manet, ex arteriis ſanguineis in venas ſanguineas tranſit, ſícque denuo ad cor redit: per illa ergo vaſa diu manebit adhuc bona circulatio. Verùm lateralia vaſa, quæ tenuiores ſanguine rubro humores continent, parciùs implebuntur, quia tenuiorum humorum copia deficit; adeóque omnes ſecretiones & excretiones humorum minuentur: nam quidquid ſecernitur de ſanguine vel excernitur, ſemper ſanguine tenuius eſt. Verum quidem eſt, quoſdam humores ſecretos apparere ſpiſſiores ſanguine, à quo ſecreti ſunt, quia morâ & ſtagnatione redditi fuerunt tales, uti in muco oris, narium, cerumine aurium, bile cyſticâ, &c, quandoque apparet: iidem tamen illi humores illo tempore, dum à ſanguine ſecernebantur, erant ipſo ſanguine tenuiores. Hæc eſt ratio, quare, in majori gradu melancholiæ, cutis, & totum os internum, arida fiant, & parciſſima urinæ ſecretio; de qua re capitulo *de Apoplexia* §. 1010. n°. 2. *lit. γ*, quædam notavi, quæ videri poteſunt; unde fortè poteſt intelligi ratio, quare melancholia quandoque alios morbos præexiſtentes tollat, vel ſaltem inſigniter minuat. Celeberrimus *Mead* (*e*) curabat puellam hydrope abdominis laborantem: ſupervenit inſania cum maximis anxietatibus & vaniſſimis animi terroribus, corpus tamen vires acquirere, ventris tumor ſubſidere, cernebatur, & idoneis remediis

(*a*) De morbis Lib. II. Cap. XXIX. Charter. Tom. VII. pag. 581.

(*b*) Lib. I. de cauſis & ſignis morbor. diut. Cap. V. pag. 30.

(*c*) De Symptomat. cauſis Lib. II. Cap. V. Charter. Tom. VII. pag. 78.

(*d*) H. Boerh. Inſtit. Med. §. 815.

(*e*) Monit. & præcept. Medic. pag. 72.

Digitized by Google

adhibitis ab utroque morbo convaluit. Secretionibus enim immunitis, minùs aquoſi laticis colligebatur in abdomine; dum ſimul minoribus vaſis minùs plenis facilior fiebat reſorptio extravaſatæ lymphæ per venas bibulas.

MINOR CONSUMPTIO, PARCIOR APPETITUS, MACIES. Cùm enim omnes excretiones minuantur, non multùm perit de corpore; & tamen ſenſim emaciantur ægri, quia per ſola vaſa majora fit adhuc bona circulatio, minora vaſa collabuntur vacua. Accedit, quòd mordaces animi curæ, quæ melancholicis ſemper adſunt, toroſitatem corporis multùm minuant. *Aretæus* pulcherrimè deſcripſit (*a*) illa ſymptomata, quæ melancholiam comitari ſolent, & inter alia dicit: *His igitur corporis macies adeſt, decolores ſunt, & in juventa ſeneſcunt, &c; atque ob ſtomachum erga cibos malè affectum citò ſatiantur cibo uſitato, &c.* Interim tamen quandoque melancholici inveniuntur ſatis voraces, præcipuè illi, in quibus ſimul acida acrimonia obſervatur (vide §. 1105.), & morbus jam in pejorem ſtatum vergit. Ubi enim (*b*) *omnium ignari, ſuique immemores, in morem beſtiarum vitam degunt, corporis quoque habitus in pejus labitur: colore fœdo ex atro viridique commixto tinguntur, niſi inferiùs bilis deſcendat atque exeat, ſed quoquoverſum per corpus cum ſanguine diffundatur. Voraces quidem, nihilominus tamen extenuati ſunt, quoniam ſomnus in eis neque cibo neque potu membra confirmat, ſed vigilia ad exterius movet & diſſipat.* Utrumque in praxi vidi, magnam nempe voracitatem, & pertinax ciborum faſtidium: in utroque caſu aderat macies.

MŒSTITIA, SOLITUDINIS AMOR. Signum hoc ferè pathognomonicon haberi poteſt: nam in morbo hoc incipiente abſque cauſa triſtes fieri incipiunt, moroſi, reliquíſque hominibus ſe prudentiores credunt; tunc conſortia fugere incipiunt, ſolitudinem anxiè quærunt, ne uni & eidem cogitationi affixa mens turbetur. Optimè hunc melancholicorum ſtatum notavit *Hippocrates* (*c*), dicens: αἱ μετὰ σιγῆς ἀθυμίαι καὶ ἀπανθρωπίαι. *Triſtitiæ cum ſilentio & hominum averſationes.* Ubi ſimul notari meretur, quòd textus ille *Hippocratis* videatur confirmare Obſervatum illud practicum celeberrimi *Mead* modò memoratum, quòd nempe melancholia ſuperveniens hydropi illam curet quandoque. Dicit enim *Hippocrates* in illo textu, leucophlegmaticos curari diarrhæâ; dein addit, quòd triſtitiæ cum ſilentio, & hominum illæ averſationes, leniter, ſive ſenſim, hoc malum ſuperent. In verſionibus quidem hujus textûs illud verbum κατεργάζονται ſumitur, pro *occidere*, quia κατεργάζεσθαι ſignificat *conficere*: verùm idem illud vocabulum deſignat *ſuperare*, *vincere*; atque ille ſenſus magis videtur quadrare huic loco: nam flaccida corporum leucophlegmaticorum mollities & ſeroſa colluvies directè oppoſita ſunt atrabilariæ & ſtrictæ corporis temperiei; adeóque patet ratio quare hydropica diſpoſitio, ſuccedente melancholiâ, poſſit tolli.

AFFECTUS ANIMI, &c. Antea in Commentariis §. 700, ubi de Delirio

(*a*) De cauſ. & ſign. morb. diut. Lib. II. Cap. VI. pag. 57.

(*b*) Ibid. de cauſ. & ſign. morb. diut. Lib. I. Cap. V. pag. 30.

(*c*) Coac. Prænot. n°. 482. Charter. Tom. VIII. pag. 880.

ſebrili agebatur, notatum fuit, quaſdam ideas in mente excitatas eſſe adiaphoras, id eſt, nec placere multùm, nec diſplicere; plurimas verò ideas comitari illud gratum vel ingratum, quod inevitabili neceſſitate cogit hominem, ut conetur illud ingratum, removere vel deſtruere, & è contrà illud gratum conſervare. Illi autem ſingulares animi motus, ab hoc grato vel ingrato, ideas comitante, nati, vocantur *animi affectus*. Cùm autem melancholici uni & eidem ideæ pertinaciſſimè affixi maneant, affectus animi hanc ideam comitantes erunt pertinaciſſimi & validi. In reliquis, quæ non ſpectant illud unicum, circa quod delirant, ſapienter ſæpe ratiocinantur. Cùm verò uni & eidem cogitationi inhæreant, & conſortia fugiant, tandem tota mentis attentio fixatur in hoc unum, & à reliquis vel omnino non, vel ſaltem admodum parum, afficiuntur. Memini me ſapientem in reliquis omnibus vidiſſe virum, qui dum audiviſſet plures à cane rabido demorſos, fuiſſe factos hydrophobos, licèt & venæſectiones & alia optima remedia tentata fuiſſent, incidit in hanc opinionem, dirum illud venenum, dum fortè iiſdem lanceolis uſi fuiſſent Chirurgi in venæſectionibus inſtituendis, ſparſum apud plurimos homines latere poſſe, atque denuo aliis communicari. Hinc à nullo mortalium tangi ſe patiebatur, ut tantam calamitatem vitaret. Nec conjugis aut liberorum amor à ſevero hoc propoſito abducere poterant prudentem in reliquis virum. Faber lignarius, cujus hiſtoriam ſcripſit *Aretæus* (*a*), domi artem ſuam prudentiſſimè colebat, cum operum exactoribus paciſcebatur, pro laboribus juſtam mercedem poſcebat: ſed ſimulac domo ſuâ egrediebatur, incipiebat ſuſpirare, angi; & ſi longiùs procederet, inſaniebat peſſimè: ſi verò citò recurreret ad officinam ſuam, iterum reſipiſcebat.

TORPOR AD MOTUS. Dum attentiſſimâ mente aliquid conſiderare volumus, ſopimus omnes ſenſus, ſiſtimus omnes motus voluntarios. Meditabundus in muſeo Philoſophus quàm quietus ſedet! Dum inter ambulandum confabulantes amici de graviori quodam negotio tractare incipiunt, mox ſiſtunt gradum. Cùm autem melancholici ſoleant attentiſſimè uni & eidem cogitationi inhærere, hinc quietem amant ac ſolitudinem, & deſueſcunt movere corpus. Diuturnam autem corporis quietem ſemper ſequitur torpor ad motus, cùm & procedente morbo magis magíſque deficiant tenuiſſimi humores, qui ad motum muſcularem peragendum requiruntur. Simul attentiſſimæ mentis applicatione perpetuâ ad unum objectum multùm de iiſdem humoribus conſumitur, uti ad præcedentem paragraphum dictum fuit.

SUMMA TAMEN SIMUL STUDII, &c. Nulli citiùs proficiunt in ſtudiis, quàm illi qui poſſunt conſtanti mentis attentione idem objectum conſiderare, cum aliis comparare, túncque judicium formare ex pluribus ideis cum ſe mutuò collatis, per attentionem præſentibus redditis menti. Verùm melancholicis, uti antea dictum fuit, proprium eſt, ut eidem cogitationi

(*a*) De cauſ. & ſign. morbor. diuturn. Lib. I. Cap. VI. pag. 32.

Digitized by Google

pertinaciter inhæreant; & vehemens mentis exercitatio, noctes atque dies in unum ferè objectum occupata (§. 1093.), inter melancholiæ cauſas recenſita fuit: ideo *Celſus* (*a*) dixit, *literarum diſciplinam, majori ſtudio agitatam, animo præcipuè omnium maximè neceſſariam eſſe, ſed corpori inimicam.* Hinc illis, qui in hunc morbum inclinant, felix ſæpe diſpoſitio eſt, ut in ſtudiis magnos profectus faciant, & niſi curis ſuis quandoque gaudia interponant, animúmque exhilarent, peſſimè afficiantur. Contrarium obtinet in junioribus, qui ab hoc morbo immunes ſunt, & à quibus ſeveri etiam pædagogi impetrare nequeunt, ut attentam mentem ſtudiis adhibeant, ludicra ſemper ferè cogitantes & facientes, ſi impunè liceat, dum fingunt ſe eſſe attentiſſimos. Eruditos autem illos labores amant melancholici, & ferunt quàm conſtantiſſimè; quod *Aretæus* (*b*) notavit, ubi de ſtomachi affectibus agens, melancholiam optimè deſcripſit, dicens: *Illi, ut erudiantur, laborant, & ejus causâ multa perferunt, quibus ineſt divinæ ſcientiæ cupiditas: qui cibi parcimoniâ & vigiliis macerantur, qui doctos ſermones & res graves meditantur &c.*

§. 1095. **H**ABET ergo pro materie terram & oleum ſpiſſum ſanguinis, unita, compactáque ſimul: quæ prout liquidiore, blandiore, diluente parte magis privata quóque ipſa magis condenſata, tenaciùs miſta, & diutius nata, eò effectis pejor, eò curatu difficilior eſt.

Fixiſſimam ſanguinis noſtri partem eſſe terram & oleum ſpiſſius ſanguinis, Chemici demonſtraverunt; & de hac re ad §. 1092, dictum fuit: túncque conſtitit, mobilioribus diſſipatis, uniri hæc ſpiſſiora, quæ ſic cauſam materialem hujus morbi conſtituunt.

Verùm ſimul ex dictis ſponte patet, varium poſſe eſſe hujus morbi gradum, prout liquidior pars magìs vel minùs è ſanguine diſſipata fuerit, adeóque reſiduum craſſamentum magìs minúſve cohæſerit. Inprimis autem & hoc notandum eſt, liquidiſſimam & diluentem partem noſtri ſanguinis eſſe ſimul blandiorem reliquis. Docet enim Chemia, leni calore maximam partem tenuis aquæ de ſanguine exhalare, quæ vaſis Chemicis excepta & collecta vix ullum ſaporem, & levem tantùm odorem, exhibet: verùm ex reſiduo craſſamento, poſt hanc partem aquoſam expulſam manente, aucto igne prodeunt ſales & olea ſatìs acria. Adeóque jactura partis mobiliſſimæ & fluidiſſimæ ſanguinis non tantùm inducet tenacitatem, verùm ſimul & augebit reſidui acrimoniam; quod inprimis notari meretur ad intelligenda illa, quæ §. 1105, dicentur. Illa autem acrimonia, oleoſæ & terreſtri parti ſanguinis involuta, manere poteſt diu, ut minùs lædat; ubi autem poſtea in-

(*a*) In Præfat. pag. 2.

(*b*) De cauſ. & ſignis morbor. diuturn. Lib. II. Cap. VI. pag. 57.

Digitized by Google

cipit ſolvi illa atrabilaria ſaburra, tunc illud acre ſe manifeſtat peſſimis effectis.

Cùm autem ſanatio hujus morbi ab eo inprimis pendeat, ut reſtituatur illud perditum mobiliſſimum maſſæ ſanguineæ, & ſolvantur immobiliora inter ſe unita; ſponte patet, tantò pejorem morbum eſſe, quantò diutius duraverit, cùm ſemper magìs pereant liquidiſſima, & tenaciùs hæreant craſſiora unita.

§. 1096. INDE diagnoſis, & prognoſis (quæ clarior ex ſequentibus) patent, quin & ſanationis ratio hinc conſtat.

Ex cauſis prægreſſis, §. 1093, enarratis, novimus metuendam eſſe melancholiam, ex ſignis autem mutatæ ſanitatis, quæ §. 1094, recenſentur, ſcimus hunc morbum jam adeſſe, ſaltem in primo ſuo ſtadio, dum atrabilarius humor æquabiliter adhuc circulantibus humoribus miſtus eſt, & nondum ad quædam viſcera depoſitus. Prognoſis ergo eſt, metuendum eſſe niſi promptâ ſuccurratur medelâ, ne in vaſa hypochondriaca depellatur, & in illis fixa hæreat, túncque adhuc pejora mala faciat, & magìs difficilem curam: reliqua autem, quæ ad prognoſin univerſalem melancholiæ ſpectant, debent ex ſequentibus deduci. Sequitur nunc, ut de ſanatione melancholiæ in primo gradu adhuc conſtitutæ dicatur.

§. 1097. STATIM enim ac initiis primis (1093. 1094.), causâ, effectúve, ſe prodit, animo aſſidua objectorum variatio concilianda, & quidem ipſo ignaro; eligenda autem, quæ affectui prædominanti oppoſitum in ægro creare ſolent; diluentibus, demulcentibus, paregoricis, narcoticis, quiete, conciliandus ſomnus eſt; aere utendum humido, tepeſcente; cibi dandi leves, liquidi, ſanis humoribus ſimiles, recentes, blandi, vi leni ſaponaceâ laxantes, atque in horum uſu diu perſiſtendum; medicamenta danda diluentia, acre demulcentia, oleoſum terreſtre reſolventia, vaſa laxantia, leni ſtimulo expellentia, ut ſucci bene maturorum fructuum horæorum, mellita, olera, juſcula ex his confecta; aquæ minerales; potus optimus, ptiſana mellita leviter, abſtinentia ſedula à cauſis mali (1095.).

Cùm morbus hic morâ diuturniore, & perennantibus cauſis, quæ illum produxerant, ſemper pejor fiat, patet ſatìs, in morbi initio ſtatim efficacem medelam adhibendam eſſe. Notatum autem fuit §. 1090, hunc morbum initium ducere & ab humorum illa degeneratione, quam atram bilem dixerunt Veteres, & à mente, dum uni ac eidem cogitationi pertinaciſſimè inhæret: túncque pariter in corpore naſcitur atra bilis, licèt non præextiterit antea. Adeóque duplex curatio indicatur: una quæ ſic diſponit men-

Digitized by Google

tem, ut non ſemper eamdem rem, ſed ſucceſſivè alia, cogitet: altera, quæ degenerationem ſanguinis in atrabilariam cacochymiam emendet. Primo curationis ſcopo conducunt ſequentia.

ANIMO ASSIDUA OBJECTORUM VARIETAS, &c. Præcipua curatio in hoc conſiſtit, ut anxia illa & perpetua cogitatio, cui mens inhæret, mutetur: verùm hìc multâ cautelâ opus eſt. Omnes enim melancholici ſolent indignari, ſi pro talibus habeantur: moroſi ſunt, plùs ſe ſapere credunt, quàm reliquos homines, & ægerrimè ſolent ferre, ſi oblectamenta ipſis offerantur, túncque ſæpe pertinaciſſimè omnia illa repudiant; & tantò magìs fugiunt conſortia hominum, à quibus ſe contemni credunt. Præ reliquis omnibus proſunt itinera; tunc enim nova occurrunt ubique & inſolita objecta, quæ ſatis efficaciter in mentem agunt, & cogitationem mutant. Ob hanc cauſam toties Medici ſuadent aquas minerales in ipſo fonte potandas, & ſæpe eligunt quàm maximè diſſitas, modò concurſu multorum ægrorum celebres ſint. Toto enim itineris tempore à curis domeſticis liberi ſunt, continuâ objectorum varietate delectantur; ubi ad ſalubres fontes pervenerunt, amœno conſortio fruuntur; ambulationibus, luſu, choreis, tempus fallunt ſícque ſenſim deletur illa idea, quæ perpetuò menti obverſabatur, vel ſaltem ſic minuitur ejus efficacia, ut ſenſorium commune inde non afficiatur fortiùs, quàm à novis ideis in tanta rerum varietate natis. Minimè dubito de medicatarum aquarum virtute, atque illam majorem eſſe, dum ex ipſo fonte hauriuntur, facilè credo. Tamen & continuam illam objectorum varietatem melancholicis inſigniter prodeſſe, certus ſum. Plures vidi, qui ad diſſitos longè fontes ablegati, multò meliùs ſe habebant, antequam inciperent aquarum uſum. Aliquos novi viros eruditos, qui peſſimè indignabantur, dum credebant ſe pro melancholicis haberi, & ideo aquarum medicatarum uſum pertinaciſſimè deteſtabantur: illis perſuaſum fuit, bibliothecas inſtructiſſimas videre, cum eruditis viris converſari in diſſitis regionibus, & dum hoc fecerant, redierunt ſani.

Simul conducit, omni modo oppoſitum conciliare animi affectum illi, qui jam prædominatur; de quo videantur, illa quæ ad §. 104, dicta fuerunt. Sic meticuloſis conamur fiduciam conciliare; moroſis & triſtibus hilaritatem; indignantibus & iracundis aliquem metum; de quibus adhuc poſtea §. 1113, dicendum erit.

DILUENTIBUS, DEMULCENTIBUS, &c. Nihil magìs nocet melancholicis quàm vigiliæ; nam ab illis hunc morbum naſci poſſe §. 1093, probatum fuit, adeóque & ab iiſdem morbus jam natus augebitur, attamen, ob perpetuam & irrequietam circa idem objectum cogitationem, melancholici ſæpe ſomno privantur. Conducit ergo omni modo ſomnum his conciliare. Dictum fuit ad §. 708, ubi de pervigilio febrili agebatur, ſanguinem, inflammatoriâ ſpiſſitudine hærere incipientem, pervigilium producere: idem fieri poterit ab atrabilario lentore; ideóque diluentia & blanda demulcentia hìc tantopere proſunt; qualia ſunt emulſa ex ſeminibus frigidis dictis parata, vel ex aliis ſeminibus fructibúſve farinoſis & oleoſis, adduntur his diacodiata;

Digitized by Google

& niſi hæc juvent, cum prudentia ad narcotica pergitur: de quorum omnium uſu videantur illa, quæ ad §. 709, habentur.

AERE UTENDUM HUMIDO TEPESCENTE. Liquidiſſimis enim partibus & mobiliſſimis ſanguinis diſſipatis, lenteſcit reſiduum, vaſa minora exhauſta collabuntur; totum corpus ſiccius redditur; ſolidæ partes rigidiores fiunt, & liquidis impulſis cedunt difficiliùs, ſicque ſtricta & ſicca temperies toti corpori inducitur. Aer ergo humidus & tepeſcens nimium ſolidorum robur minuet (vide §. 35.); ſimúlque aquoſum & tenue vehiculum craſſioribus fluidis ſubminiſtrabitur, dum venæ bibulæ, in tota ſuperficie corporis poſitæ, laxatæ pariter per teporem humidum, partem illius aquoſi ex aere contiguo abſorbebunt. Hæc eſt ratio, quare tempore verno, quod tali aeris temperie gaudet, feliciùs curetur hic morbus, utì & omnes ferè morbi chronici.

CIBI DANDI LEVES, &c. Inter cauſas morbi §. 1093, fuerunt enumerati cibi duri, aere vel ſale indurati, farinoſa lenta; adeóque, ut evitentur morbi cauſæ, oppoſita diæta debet adhiberi, qualis hîc deſcribitur. Verùm talis diæta ſimul multùm ad curationem facit, quatenus ſic reſtituitur mobiliſſimum, quod ex ſanguine perierat, & ſolvitur illud craſſum concretum. Bonus enim, ſatis fluidus, ſolvente vi ſaponaceâ præditus chylus, ex talibus ingeſtis præparatur, qui unà cum ſanguine per vaſa fluens, diluit & ſolvit, ſimúlque facilè elaboratur in ultimam perfectionem noſtrorum humorum. Ideo *Trallianus* (*a*) monet, quòd pleroſque melancholicos potiùs victu quàm medicamentis ſanaverit; laudátque ſimiles cibos, ac hîc proponuntur; piſces ſaxatiles, gallinarum carnes, aſtacos, gammaros, lactucam, intybum, malvam, &c. Videantur illa, quæ de efficaci ſimul & blanda vi ſolvente lactucæ, cichorei, &c, ad §. 614, dicta fuerunt, ad quem numerum etiam in *Materia Medica* recenſentur præcipuæ herbæ, quæ huic ſcopo ſerviunt. Cùm autem chronicus hic morbus ſit, debet diu adhiberi talis victus, quod plerumque faciliùs impetramus à moroſis melancholicis, quàm ſi longum remediorum ſolventium uſum ſuaderemus: minùs enim faſtidient intyba cichorea, taraxaci turiones, &c, ſi ciborum titulo offeruntur, quàm ſi ſuccos expreſſos, vel infuſa, aut decocta earumdem herbarum, præſcribant Medici.

MEDICAMENTA DANDA DILUENTIA, &c. Omnia enim hæc ſatisfaciunt ad amuſſim indicationi curatoriæ, antè deſcriptæ in hoc morbo: craſſior enim ſanguis eſt, & huic ſpiſſo ſe quandoque valida acrimonia miſcet, utì poſtea videbimus: vaſa ſunt ſtricta ſimul; adeóque patet, omnia hîc laudata convenire. Fructus autem horæi, ſed bene maturi (aliter auſtero acido peſſimè nocent) palmam ferè omnibus aliis præripiunt. Novi quidem à multis Medicis culpari fructus horæos, acſi plurimorum morborum potiùs cauſæ forent quàm medela; ſed videtur & ratio, & experientia, contrarium docere. Illo enim tempore anni abundant hi fructus, dum moleſto calore æſtuant ſub æſtivo ſole homines, & diſponitur ſanguis ad atrabilariam caco-

(*a*) Lib. I. Cap. XVI. pag. 106.

Digitized by Google

chymiam; uti §. 1093, probatum fuit: durant in autumnum uſque, ut illorum uſu ſolvi poſſit, & blandâ vi, alvum laxante, expelli melancholica ſaburra, æſtatis tempore collecta. In fervidiſſimis regionibus ſuaviſſimi ac copioſiſſimi tales fructus creſcunt, & multiplici varietate oblectant. Integræ nationes in calidis regionibus his ſolis ferè vivunt: omnibus gratiſſimo ſapore, odore, colore placent. Inſidias certè ſtruxiſſe humano generi videretur omnium bonorum largitor Deus, ſi adeo placentes omnibus fructus forent certiſſima morborum cauſa. Hortum amœnis fructibus divitem primo homini, immortali futuro, niſi peccaſſet, colendum dedit Creator; poſt lapſum, nullo alio nutrimento uſus fuit, quàm quod improbo labore culta tellus dedit. Nec aliis cibis uſi fuerunt longævi adeo homines antediluviani. An ergo ullâ ratione dici poteſt, fructus horæos noxios eſſe? Novi quidem, dum in ultima menſa, pleno jam ventriculo à numeroſis ferculis, ingurgitantur fructus, choleram, diarrhæam, dyſenteriam produxiſſe: verùm hæc mala perditæ ingluviei adſcribenda potiùs ſunt. Nihil enim adeo ſalubre eſt, quin perverſo uſu nocere poſſit. Ubi enim fructibus ſolis cum pane & aqua vivitur, vel ſaltem illis primis menſis apponuntur, aut jentaculi vel frugalis cœnæ vices ſupplent; nullam unquam noxam inde obſervavi. E contrà vim ſolventem egregiam exſpectare licet à ſucco fructuum horæorum, tam in morbis acutis, uti antea dictum fuit, quàm in chronicis. Furentiſſimos ex melancholia maniacos ſanatos vidi, dum ſolis fructibus horæis veſcebantur; & quidem ceraſis, aut fragis, ad viginti & ultra libras quotidie per aliquot ſeptimanas aſſumptis, dum reliquos omnes cibos & cuncta remedia, ob veneni ſuſpicionem, quàm pertinaciſſimè averſabantur. Incidebant quidem à tam largo fructuum uſu in diarrhæam, ſed per alvum exibat ſoluta fæx atrabilaria, & brevi totus ille furor pacabatur: debilitas autem à valida diarrhæa exhauſto corpore ſuperſtes facilè ſuperabatur bono victu, quem lubenter admittebant jam non ampliùs delirantes. Cucumerum; qui tamen apud plurimos tam malè audiunt, largo uſu delirantem melancholiam ſanatam fuiſſe teſtatur *Fridericus Hoffmannus* (*a*), & eumdem in pluribus aliis, ſimili morbo laborantibus, effectum ſe vidiſſe affirmat. Juſcula, quibus maturi cucumeres in taleolas diſſecti incocti ſunt, uti & olera mollia, qualia ſunt *ſpinachia*, *endivia*, *borrago*, *bugloſſa*, *&c*; cibum dant medicatum pulcherrimi in hoc morbo uſûs. Mel autem, cujus vires ſolventiſſimæ in cura obſtructionis ad §. 135, laudatæ fuerunt, pariter hîc magnæ efficaciæ eſt, inprimis ubi ſero lactis graminei dilutum potatur, & quidem ſatìs magnâ copiâ ac diu, donec ſolvi inde alvus incipiat: quod remedium etiam laudatur à *Poſidonio* (*b*). Ob eamdem cauſam & ptiſana, ex hordeo vel oryza parata, leviter mellita, commendatur pro potu communi: diluit enim & demulcet, ſimúlque ſolvit concreta. Quanto autem cum fructu

(*a*) Medic. Ration. Syſtemat. Tom. IV. part. 4. Cap. VIII. pag. 238.

(*b*) De Melancholia ex Galeno, &c. Libell. Cap. II. Charter. Tom. X. pag. 500.

aquæ

aquæ minerales & in melancholia, & in aliis chronicis morbis, exhibeantur, antea ad §. 1056, dictum fuit.

Cauſas autem morbi ſolicitè caveri debere illo tempore, dum morbi curæ adhibentur omnia artis molimina, ſponte patet.

§. 1098. SI autem illa ipſa materies (1092.) per eaſdem cauſas (1093.) magis denſa, tenax, immobilis reddita eſt, neceſſariò in vaſa hypochondriaca depelletur: id enim natura hujus humoris, ſitus & conditio horum vaſorum, & leges hydraulicæ docent. Inde ſenſim hìc hærebit, accumulabitur, ſtagnabit: tum vocatur *Morbus Hypochondriacus*, lienem, ventriculum, pancreas, omentum, meſenterium, obſidens.

Hactenus dictum fuit de humore atrabilario æquabiliter totum ſanguinem inficiente: verùm ſi augeatur copia illius humoris atrabilarii vel tenacitas, dum pergunt agere cauſæ hunc morbum producentes, tunc incipiet hæc materia hærere in quibuſdam locis corporis, & peſſimas producet obſtructiones. Verum eſt, quòd illud fieri poſſit in diverſis locis corporis, ſed potiſſimùm continget ibi, ubi tardior & difficilior humorum per vaſa motus eſt. Docuit Anatome, intricatiſſimam minimorum vaſorum conglomerationem eſſe in glandulis, adeóque minùs meabiles humores facilè circa loca glanduloſa hærere incipient. Verùm antea §. 485, ubi de ſcirrho agebatur, notatum fuit, materiam atrabilariam frequenter originem ſcirrho dare, inprimis dum ceſſante fluxu menſtruo vel hæmorrhoidali, nihil de materia illa atrabilaria evacuatur ampliùs de corpore. Pariter ad §. 495, monitum fuit, ſcirrhum per *affectus animi triſtes & bilioſos*, qui & copiam & tenacitatem humoris atrabilarii augent, in cancroſam degenerare malignitatem. Ad uterum quandoque deponi atrabilarium humorem notavit *Hippocrates* (*a*), dicens: *Quum mulier caput, ſinciput, & cervicem dolet, & vertigo ob oculos verſatur, terretur, & mæſta eſt, & urinæ nigræ, & ſimilia ex utero feruntur, & anxietas & animi mœror detinet, bilis atra in uteris ineſt.* Verùm tunc exit humor atrabilarius de corpore, & liberatur ſanguis hac ſaburrâ; ubi autem in vaſis uterinis ſtagnat & colligitur atra bilis, tunc diſpoſitio ſcirrhoſa uteri naſcitur, quæ melancholicis mulieribus ſatis frequens contingit. Sed & ad alia multa corporis loca deponi poſſe humorem atrabilarium, docebunt illa quæ ad §. 1110, habentur. Videtur hoc ulteriùs confirmari ſequenti *Hippocratis* aphoriſmo (*b*), qui ſic ſe habet: *Morbis Melancholicis per has tempeſtates* (ver nempe & autumnum) *periculoſi decubitus, aut apoplexiam corporis, aut convulſionem, aut maniam, aut cæcitatem denunciant.* Dum nempe encephali vaſis impingitur illud ſpiſſum melancholicum, & in illis hærere incipit.

(*a*) De mulier. morb. Lib II. Cap. LVIII. Charter. Tom. VII. pag. 831.

(*b*) Aphor. 56. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 287.

Digitized by Google

Quamvis autem humor atrabilarius diverſa loca corporis ſic occupare poſſit, omnium tamen frequentiſſimè in viſcera abdominalia deponi ſolet, & figi. Demonſtratur alibi (*a*), mobiliſſimas ſanguinis partes, à corde in aortam pulſas, rectiſſimâ viâ, & majori velocitate, à corde recedere, minùs mobilia & viſcida tardiùs moveri; adeóque juxta leges *Hygraulicas* (*b*) in truncum deſcendentem aortæ ferri, ex quo cœliaca arteria & binæ meſentericæ, quæ viſceribus abdominalibus proſpiciunt, ortum ducunt. Cùm ergo in hoc morbo, mobilioribus partibus diſſipatis, immobiliora unita fuerint, horum craſſiorum pars magna per has arterias feretur. Si jam ſimul conſideretur, omnem ſanguinem viſcerum abdominalium bis arterioſum fieri, antequam ad cor redeat, adeóque hìc tardiſſimum eſſe humorum trajectum (*c*), patebit ratio, quare ad viſcera abdominalia omnium frequentiſſimè deponatur humor atrabilarius, qui antea cum circulantibus humoribus æquabiliter fluxerat. Notum eſt, quantùm reſpiratio valida conducat ad expeditum humorum per viſcera abdominalia circuitum, quia, diaphragmate & muſculis abdominalibus agentibus, premuntur omnia contenta abdominis, ſícque ſanguinis venoſi motus promovetur. Dum jam melancholici, uni & eidem cogitationi affixi, omnia reliqua negligunt, plerumque ſedentariam vitam ducunt, vel & quandoque ſtudiis pertinaciſſimè incumbentes (vide §. 1194.) incurvo antrorſum corpore ſedent, adhuc magìs impediunt liberum humorum trajectum per abdominis viſcera; atque omnium maximè, quando pleno poſt paſtum ventriculo in tali corporis poſitura diu manent. Ob hanc cauſam non ſatìs inculcari poteſt eruditis Viris, qui frequenter in hunc morbum proni ſunt, ut aſſueſcant erectum corporis truncum habere, nec abdomen apprimere menſæ, cui aſſident. Patet jam ſatìs ex omnibus dictis, ſenſim debere accumulari humorem atrabilarium in viſceribus abdominalibus; quod & confirmatur veterum Medicorum auctoritate (*c*); *Generatur autem à calore copioſo, vel flavam bilem, & magìs atrum ſanguinem exaſſante. Plerumque verò partes hypochondriorum primariò affectæ caput ad conſenſum perducunt, & delirium efficiunt, &c.* Ubi jam congeſta materies atrabilaria hìc hæret, tunc alio nomine ſolet vocari malum; dicitur enim tunc *Morbus Hypochondriacus*, quia atra bilis præcordia vel hypochondria dicta occupat; illam nempe inprimis abdominis regionem (vide §. 701. & 735.) ubi hepar, lien, ventriculus, pancreas, &c, locantur: uti etiam quia ponderis gravantis ſenſum & anxietatem ægri circa hæc loca ſentiunt, uti dicetur ſequenti paragrapho. Cùm autem & ſpaſmodica anxietas in illis, qui totum genus nervoſum facillimè irritabile habent, obſervetur frequenter circa hypochondria, & inde etiam tales ægri vocentur hypochondriaci, hinc ad diſtinctionem majorem poſſet vocari *Morbus Hypochondriacus cum materie;* nam in poſtremo caſu ſæpe nullum in viſceribus vitium latet; & ſoluto ſpaſmo,

(*a*) Inſtitut. Med. H. Boerh. §. 214.
(*b*) Ibidem §. 308.
(*c*) Ibidem. §. 350.
(*d*) De Melanchol. ex Galen. &c, libell. Cap. 1. Charter. Tom. X. pag. 497.

Digitized by Google

ructu aut flatu expulſo, omnis illa anxietas ſedatur.

Hic eſt ergo ſecundus melancholiæ gradus, ubi humor atrabilarius abdominalia viſcera obſidet, diſtinctus à priori, & aliis ſymptomatibus ſtipatus. Hanc autem diſtinctionem *Ægineta* (*a*) pulcherrimè notavit.

Sequitur jam, ut conſiderentur illæ mutationes corporis, quæ obſervantur adeſſe, dum ſecundus ille melancholiæ gradus ægros affligit.

ſ. 1099. HINC ibi producit ſenſum aſſidui ponderis, anxietatis, repletionis, maximè ab aſſumptis, cibo, potúque; reſpirationem ob gravata viſcera abdominalia difficilem; bilis utriuſque, pancreatici, ſtomachi, inteſtinorum, meſenterii ſucci in confectione, ſecretione, permiſtione, efficacia in cibis, impedimenta; inde digeſtionem primùm omni modo læſam; eſculentorum corruptionem in crudum acidum, ſi ex vegetabilibus, in putridum âlcali, rancidúmve oleoſum, ſi ex animalibus; hinc ructus, flatus, ſpaſmos, adſtrictam alvum, fæces induratas; icterum pejorem gradu, quàm prior (1094.); omnia mala (1094.) jam pejora.

Dum viſcera abdominalia occupantur humore atrabilario, tunc & turbantur multæ functiones, quarum integritas à libero tranſitu humorum per vaſa horum viſcerum pendebat, & nova contingunt ſymptomata, quæ ſimul ſigna ſunt ſtatûs præſentis morbi.

Primùm, quòd ſolet obſervari, eſt perceptio gravantis ponderis circa præcordia, nunc magis nunc minùs moleſta; nunquam tamen omnino ceſſans, utì contingit in hypochondriaco affectu ſpaſmodico. Obſervatur enim, inſolitum pondus vel in toto corpore, vel in parte, ſi libera circumductio humorum per vaſa impediatur. Quanta totius corporis gravitas percipitur, dum per vaſa, in extremam corporis ſuperficiem hiantia, impeditur libera perſpiratio! Nemo ſanus ſentit brachii pondus, verùm ſi phlegmone hanc partem occupaverit, plumbi inſtar grave ſentitur, & ſuſtineri debet. Hinc adeo funeſtum ſignum eſt in morbis acutis, quando decumbentes ægri talem corporis poſituram habent, qualem à ſola gravitate inertis molis habet cadaver utì antea ad §. 734, dictum fuit. Simul adeſt moleſta anxietas, quæ ipſo dolore intolerabilior quandoque adigit miſeros, ut ærumnoſæ vitæ pertæſi, violentas ſibi manus inferant. Verùm antea ad §. 631, demonſtratum fuit, ex impedito libero trajectu ſanguinis per venam portarum, anxietatem naſci; dúmque lien, ventriculus, pancreas, omentum, meſenterium, in ſuis vaſis infarciuntur tenaci atrabilario humore, & omnis ſanguis ab his viſceribus redux ad hepar venire debet, ac per anguſtos fines venæ portarum tranſire; patet ſatìs, difficiliorem debere reddi trajectum humorum per hoc viſcus. Ob eamdem rationem & repletionis ſenſus adeſt, omnium maximè,

(*a*) Lib. III. Cap. XIV. pag. 30.

Digitized by Google

quando cibo vel potu diſtentus ventriculus, vicina viſcera comprimendo hanc difficultatem auget. Quando autem acidæ acrimoniæ particeps eſt illud tenax atrabilarium, ſæpe famelici ſunt tales ægri, & ab aſſumptis cibis quàm maximè gravantur. Unde optimè notavit *Hippocrates* (*a*) de hoc morbo agens: *Neque ſine cibo eſſe, neque copioſum cibum devoratum ferre poteſt. Verùm quum jejunus fuerit, viſcera muſſitant, & ſalivæ aceſcunt; quum verò quidquam ederit, pondus in viſceribus, &c.* Auget autem hanc anxietatem difficilior ſimul reſpiratio: notum enim eſt, diaphragma moveri non poſſe, niſi ſimul ſequantur viſcera ipſi appenſa; cúmque hæc gravata fuerint, neceſſariò minùs liber fiet diaphragmatis motus; ideo etiam in ſanis hominibus, dum ventriculus repletus eſt, reſpiratio minùs facilis obſervatur. Hinc frequentia illa melancholicorum ſuſpiria, quibus conantur ſenſum ponderis præcordia gravantis tollere. Similia & notavit *Hippocrates* (*b*) dicens: *Viſcera veluti ſpinarum aculeos habere, & his pungi, videntur: anxietas ipſum invadit, lucem & homines fugit, tenebras amat, metus corripit; ſeptum tranſverſum foras tumet, ad contactum dolet, &c.* Septum quidem tranſverſum foras non protuberat, ſed potiùs viſcera abdominalia ipſi annexa, & tunc obtuſum dolorem percipiunt ægri, qui ad tactum augetur.

Cùm autem ſecretio bilis debita, uti & reliquorum humorum, qui à viſceribus abdominalibus præparantur, pendeat à libera circumductione humorum ſanorum per vaſa; & hæc impedita fuerit, atque humores in cacochymiam atrabilariam degeneraverint; patet ſponte, omnes ſecretiones hîc turbari, omnes liquores ſecretos deficere à naturali ſua conditione. Verùm ex tota chylopoieſis Hiſtoria, in Inſtitutionibus Medicis tradita, patuit, ad ſubactionem crudi ingeſti requiri bonam bilem, ſuccum gaſtricum, pancreaticum, entericum, &c: adeóque prima digeſtio læditur quàm maximè, neque ingeſta mutabuntur in naturam noſtrorum humorum, ſed ſpontaneam ſequentur indolem, in loco calido, ad quem aer liberè accedere poteſt, retenta. Hinc pro diverſitate aſſumpti alimenti in variam degenerabunt acrimoniam; ſícque novæ naſcentur moleſtiæ: à tali enim ſpontanea corruptione ingeſtorum ructus, flatus, ſpaſmos produci in ventriculo & inteſtinis, antea ad §. 647, & 651, demonſtratum eſt. Præterea dum bilis ſecretio deficit, minor eſt ſtimulus deponendæ alvi; cúmque ob eaſdem cauſas mucoſi inteſtinorum folliculi nec qualitate nec quantitate debitis ſecernant mucum inungentem & lubricantem inteſtinorum latera, fæces diutius hærent in inteſtinis craſſis, morâ ſiccantur, & cum magna difficultate excernuntur. Omnia autem hæc hujus morbi ſymptomata apud Veteres notata leguntur (*c*): *Principium ejuſmodi melancholiæ plerumque ex cruditatibus* (ἐξ ἀπεψιῶν): *flatus enim ipſis ſuccedunt multi, qui à quocumque cibo elevantur, & circa hypochondria diutius morantur, & ructus ipſis acidi, & fœtidi & piſcem olentes conſequuntur; nullo ejuſmodi aſſumpto* (acido nempe vel corrupto); *ventres plerumque ipſis ſicci ſunt.*

(*a*) De Morbis Lib. II. Cap. xxix. Charter. Tom. VII. pag. 580.
(*b*) Ibidem.
(*c*) Libell. de Melanchol. ex Galen. &c. Cap. 1. Charter. Tom. X. pag. 497.

Digitized by Google

Antea ad §. 1094, notatum fuit, colorem corporis mutari; dum atrabilaria cacochymia æquabiliter totum ſanguinem inficiens adeſt, & ſucceſſivè in pallidum, flavum, imò & fuſcum tranſire. Cùm jam, in ſecundo hoc gradu melancholiæ, cauſæ morbi augeantur, vel ſaltem perennando magìs mutent omnes humores; patet ratio, quare pejor icterus vel ob hanc rationem naſcatur. Verùm ſi ſimul conſideretur, turbari in hoc morbi ſtadio functiones viſcerum, quæ bili parandæ ſerviunt; in anguſtiis venæ portarum incipere hærere humores immeabiles; adeóque ſecretionem bilis à ſanguine impediri; patebit & alia ratio, quare pejor icterus ſuccedat: de qua re videantur illa, quæ ad §. 918, de ictero dicta fuerunt, dum bilis jam ſecreta, vel bili jam ſecernendæ proxima materies, in ſanguinem denuo regurgitat. Optimè autem mutatum in pejus corporis colorem in progreſſu morbi notavit *Aretæus* (*a*); qui ſic: *Corporis quoque habitus in pejus labitur: colore fœdo ex atro viridique commixto tinguntur, niſi inferiùs bilis deſcendat atque exeat, ſed quoquoverſum per corpus cum ſanguine diffundatur.* Omnia autem ſymptomata, §. 1094, recenſita, aucto morbo, pejora reddi debere, ſponte patet.

§. 1100. UBI jam eo uſque adolevit (1098.), & per effecta ſua (1099.) ſe manifeſtavit, ſummâ ope nitendum in curationem, qua aliter tetra mox oritur mali indoles; difficultas autem maximè vitanda hæc eſt: ſi malum perſeverat, fit incurabile, & ſæpe lethale, ut in ſequentibus liquebit: ſi evacuantibus pugnatur, ſani, & facilè mobiles humores expelluntur, tenaces malíque hærent, unde pejor morbus: ſi per ſtimulantia & ſolventia valida tentatur, ſæpe ſubitò ſoluta materies acris fit, & impetu magno ruens in tenera vaſa hepatica, ea deſtruit, unde multa, & immedicabilia mala.

Indicatio curatoria in hoc caſu quidem jubet, educendam eſſe materiam atrabilariam ex illis viſceribus, quæ occupat, ne diutius ibi hærens, magìs ac magìs inſpiſſata & tenacior reddita, cum ipſis vaſis, quibus inhæret, concreſcat, & immedicabiles obſtructiones pariat. Cúmque tetrum hoc malum morâ pejus reddatur, abſque ulla mora interpoſita videtur requiri efficax medela. *Inveteratus enim, & veluti in naturam converſus, morbus incurabilis propemodum evadit* (*b*). Interim tamen hîc magnâ prudentiâ opus eſt, eò quòd tenax hæc materia non facilè nec citò obediat lenioribus remediis, à validioribus ſæpe peſſimè irritetur, & horrenda mala producat.

Cùm viſcera abdominalia ſatìs brevi viâ in cavum inteſtinorum ſe evacuare poſſe videantur, aſſidui ponderis ſenſum circa præcordia ſentiant, alvúmque ſtrictam habeant ægri, anxiè petunt à Medicis purgantia remedia: cúm-

(*a*) De cauſ. & ſign. morbor. diuturnor. Lib. I. Cap. v. pag. 30.

(*b*) Trallian. Lib. I. Cap. xvi. pag. 103. & 111.

que & veteres Medici aliquando ſimili evacuatione hunc morbum tentaverint, videntur omnia ſuadere purgantium remediorum uſum. Interim certò novimus, purgantia data non ſolùm noxia de corpore educere, verùm etiam ſanos & probos humores: purgans enim validum datum ſaniſſimo homini copioſam evacuationem facit, & nemo credet facilè, illa, quæ tunc evacuantur, omnia morboſa fuiſſe. Cùm autem piceâ ferè tenacitate viſceribus hæreat atrabilarius humor, non facilè purgantibus obedit, ſed tunc tantùm expelluntur de corpore facilè mobiles humores, & augetur morbi cauſa. *Trallianus* (*a*) quidem purgantia laudavit, ſed interpoſitis aliquot diebus balneo & victu humectante conabatur mobilem & fluxilem reddere materiem, antequam repeteret purgantis remedii uſum. A validioribus, inprimis *helleboro*, abſtinere maluit (*b*), & à calidioribus purgantibus metuebat, *ne ſanguinem ad ſiccius & acrius converterent* (*c*). Imò, uti antea jam monitum fuit, magnam ſpem curæ in victu humectante & ſolvente ponebat. Verum quidem eſt, *Hippocratem* helleborum laudaſſe (*d*) in cura hujus morbi, & alibi (*e*) melancholicos liberaliùs purgandos ſuaſiſſe; ſed videtur in eodem aphoriſmo monere, quod & contra-indicantia conſideranda forent: & præterea prudentiſſimam illam generalem regulam Practicam paulò antè (*f*) præmittit: *In purgationibus talia ex corpore educenda ſunt, qualia etiam ſponte prodeuntia utilia ſunt, quæ verò contrario modo prodeunt, ſiſtenda.* Certè atrabilaria ſaburra, per victum idoneum & ſolventia remedia quaſi liqueſcens, ſi ſponte prodeat, ſummum in hoc morbo levamen dat, adeóque illa purganda eſt; ſi verò alii mobiliores humores educantur de corpore in melancholicis, nocet ſemper. Unde etiam legitur (*g*), plures veteres Medicos, interpoſitis ſolventibus remediis, lenioribus tantùm uſos fuiſſe purgantibus, ut educeretur illud quod ſolutum erat de materia morboſa; non autem ſubducerentur de corpore utiles humores. Lenioribus enim purgantibus non obedit pertinax hæc materia, niſi priùs ſoluta fuerit; validiſſimis purgantibus tentare expulſionem, non videtur carere periculo, dum agitata ſubitò bilis atra tam horrenda mala producit, uti §. 1104, patebit, & ſi draſticis talibus remediis excutiatur illa materia morboſa, non exit ſola, ſed ſimul expellitur quandoque tanta copia bonorum humorum, ut à ſubita corporis inanitione, collapſis vaſis, ſequantur animi deliquia, convulſiones, & mors. Hæc infortunia ab helleboro dato vidit *Hippocrates* (*h*), ideo monet, convulſionem, ab helleboro dato ortam, lethalem eſſe; & aliis in locis (*i*) plurimas cautelas recenſet, quæ obſervari debent, dum Herculeum hoc remedium adhibetur.

(*a*) Ibidem pag. 105.
(*b*) Ibidem pag. 112.
(*c*) Ibidem pag. 106.
(*d*) De Morbis Lib. II. Cap. xxix. Charter. Tom. VII. pag. 580.
(*e*) Aphoriſm. 9. Sect. IV. Charter. Tom. IX. pag. 136.
(*f*) Aphor. 2. Sect. IV. ibid. pag. 132.
(*g*) Libell. de Melanch. ex Galeno, & Cap. 11. Charter. Tom. X. pag. 500.
(*h*) Aphor. 1. Sect. V. Charter. Tom. IX. pag. 193.
(*i*) Aphor. 13. & ſeq. Sect. IV. Charter. Tom. IX. pag. 140. & ſeq.

Digitized by Google

Cùm ergo ſine periculo vix poſſit tentari totalis expulſio materiæ atrabilariæ, niſi priùs ſoluta atque adeo mobilis reddita fuerit, ut lenioribus remediis educi poſſit; huic indicationi priùs incumbendum erit. Verùm & hîc iterum prudentiâ opus eſt: omnia enim viſcera abdominalia, uti notum eſt, ſanguinem ſuum venoſum tradunt hepati; & dum infarcta materia ſolvitur in his viſceribus, tranſit ex arteriarum finibus, quibus hæſerat, in venas; adeóque perveniet ad hepar; cùm autem huic materiæ atrabilariæ, uti poſtea adhuc pluribus dicendum erit, acrimonia magno quandoque jungatur, quæ tenaci & piceæ huic maſſæ involuta non multùm nocet, ſed ſolutis his vinculis, quibus irretiebatur, illud acre actuoſum redditur, & uno impetu magnâ copiâ per venam portarum in hepar ruit; hinc tenerum hoc viſcus integre deſtruere, vel ſaltem inſigniter lædere poſſet. Ob hanc rationem non nimis ſubitò urgenda eſt hæc ſolutio materiæ morboſæ, & tantùm per talia remedia, quæ efficacem ſolvendi vim habent ſine magna acrimonia, de quibus ſequenti paragrapho agetur.

§. 1101. HINC 1°. lentè mobilis reddenda materies eſt, indagando naturam prædominantis acrimoniæ; tum dando medicamenta ſaponacea, in quibus prædominetur acrimonia oppoſita illi, quæ in illo humore adeſt; in his pergendum, donec pulſus inæqualis, debiliſque, nauſea, teneſmúſve, anxietas, febricula, ſigna dent motæ materiei; tum 2°. ſtatim leni laxante purgatione, clyſmate ſimili, ſero lactis, aquâ minerali, ſimilibúſque expellenda eſt.

Magnum faſtidium plerumque Medicis hujus morbi curatio parere ſolet: ægri enim, diuturnæ anxietatis & moleſtiæ pertæſi, quævis tentare vellent ſimul & ſemel, ut ab his anguſtiis liberarentur; prudentes Medici tamen ſatìs noverunt, lentè feſtinandum eſſe, ut ſenſim pertinaci remediorum ſolventium uſu mobilis reddatur tenax hæc materia, & ad exitum paretur. Verùm hîc tempore opus eſt, & moroſi tales ægri raro inevitabiles has curæ moras æquo ferunt animo; unde vel proprio conſilio tentant plura, vel agyrtarum, citam & certam curationem prædicentium, promiſſis lactati, magno ſæpe ſe exponunt periculo. Dum autem conatur Medicus hanc materiam morboſam mobilem reddere, ſimul attendere debet ad acrimoniæ ſpeciem, quæ huic tenaci materiæ adhæret, & quæ diverſæ admodum indolis obſervata fuit, uti §. 1105, dicetur, ubi & de ſignis peculiaris acrimoniæ agetur. De egregio ſaponaceorum uſu ad ſolvenda concreta, antea §. 135, dictum, ſimúlque tunc monitum fuit, ſalis cum oleo arctam unionem, ita ut compoſitum ex his binis æquabiliter aquâ dilui poſſit, ſaponem dici. Verùm diverſi ſales, & quidem oppoſitæ indolis, ſaponibus conficiendis adhiberi poſſunt, atque ideo hîc monetur, ut tales eligantur ſapones qui oppoſitam vim habent acrimoniæ cognitæ, quæ atrabilariam tenacitatem comitatur. Si v. gr. ſigna docuerint, acidum auſterum

Digitized by Google

prædominari, ſapo Venetus, ex oleo puro preſſo vegetabili & ſale alcalino confectus, conducet: è contrà ſi putridum cadaveroſum, aut oleoſum rancidum, deprehendatur ſuis ſignis, tunc aceſcentes ſapones, uti mel, oxymel ſimplex, ſucci fructuum horæorum ſubacidorum, ſyrupi Officinales ex ſimilibus confecti, proderunt, qui in priori caſu augerent potiùs acrimoniam acidam, cùm hæc omnia ſponte ſuâ aceſcant.

In horum autem uſu pergendum eſt diu, neque facilè cogitandum de evacuatione materiæ atrabilariæ, antequam ſigna docuerint, quòd jam ſolvi incipiat, & mobilis fiat; cognoſcitur hoc ſymptomatibus in textu enumeratis. Antea in febrium Hiſtoria ad §. 594, notatum fuit, hanc proprietatem in corpore noſtro obtinere, ut novæ moleſtiæ & perturbationes excitentur, ſimulac cum humoribus per vaſa circulantibus movetur aliquid; quod à ſanorum humorum conditionibus recedit; neque hoc tantùm obſervari, dum materia quædam morboſa ſanguini permiſta eſt, verùm etiam dum chylus copiâ nimius, vel ex durioris digeſtionis alimentis paratus, fluit per vaſa, cùm tamen idem ille chylus repetitâ actione vaſorum & viſcerum mutari poſſit in naturam noſtram. Multò magis ergo fæx illa atrabilaria, dum ſolvi incipit, & quædam pars ejus humoribus circulantibus permiſcetur, turbabit circulationis æquabilitatem, & nova producet ſymptomata, quæ ſignum motæ materiei exhibent.

2°. Mobilis tunc eſt materies atrabilaria, adeóque expulſio indicatur. Verùm & hîc prudentia jubet, ne fortioribus purgantibus datis magnæ excitentur turbæ in corpore, cùm adeo periculoſum ſit hanc materiam agitare; uti ex antè dictis conſtat, & adhuc poſtea ad §. 1104, monebitur. Manna, pulpa caſſiæ fiſtulæ, tamarindi, ac ſimilia, hîc ſufficiunt, & ſola ferè tuta ſunt, inprimis ſi ſero lactis copioſo potato, aquíſve mineralibus alvum leviter ſubducentibus, juvetur horum remediorum actio, ſimúlque major adhuc dilutio & attenuatio materiæ morboſæ concilietur. Proderit pariter clyſmate ſimili leviter ſtimulare inteſtina, & fæces contentas educere, ut facilis via paretur exituræ per hæc loca materiei. Fæcum nigricantium excretio, levamen ſymptomatum, virium conſtantia vel & augmentum, felicis eventûs ſpem ſuppeditant.

§. 1102. VERUM ſi eadem illa materies (1098.) jam fixata, compactáque, ibi diu hæſit, ipſa acris fieri incipit, & rodens, per ſtagnationem, motum viſcerum, calorem ambientium; nova aſſiduò aggeritur, quia jam obſtructio facta eſt, & cauſæ eædem perdurant; hinc mole aggeſtâ, acrimoniâ natâ, motu aſſiduo, vaſa extendit, rodit, corrumpit; inde lienis, ſtomachi, pancreatis, omenti, meſenterii, inteſtinorum, hepatis, ſimilis deſtructio; adeóque omnia mala (1099.) priora multùm auget, maximè verò, aſſiduo putrefacti vapore venis recepto, omnes functiones, inprimis cerebri, perturbat. Túmque vocatur vero nomine *Bilis Atra*.

Hactenus

Digitized by Google

Hactenus conſideravimus materiam atrabilariam totum ſanguinem æquabiliter inficientem; vel eamdem ad viſcera abdominalia jam depoſitam, ſed nondum multùm acrem: aderat quidem acrimonia, ſed tenaci materiæ involuta, ita ut ab hac nondum adeo multùm metuendum foret, niſi in eo caſu, ubi ſubitâ ſolutione vel motu illius materiæ extricaretur illud acre. Verùm dum diu hæret in viſceribus abdominalibus infarcta hæc materies, difficillimè ſolubilis, & ferè concreta cum vaſis quibus inhæret, ipsâ morâ & ſtagnatione, uti & calore corporis interni, ſenſim magìs ad corruptelam incipit diſponi, ſimúlque illud acre mobilius redditur, & à tenacibus vinculis, quibus hactenus irretitum fuerat, incipit liberari; vaſa & viſcera, quibus continetur, rodit, & tandem deſtruit; ſimul validâ tali obſtructione natâ, continuò augetur accumulatio ſimilis materiæ; unde omnis actio viſcerum, chylopoieticorum non tantùm turbatur, ſed & integre ferè aboletur, adeóque omnia illa mala, quæ §. 1099, enumerata fuerunt, increſcunt. Mirabiles tales in Hiſtoria Medica leguntur caſus, qui docent, abdominalium viſcerum functiones integre aboleri in hoc morbo. Sic in *Actis Petropolitanis* (*a*) legitur de Judæa virgine, cui alvus pertinaciſſimè clauſa fuerat, unà cum urinæ ſuppreſſione, ſummóque faſtidio omnis cibi ac potûs, & quidem per plures menſes. Fateor uteri malæ diſpoſitioni hunc morbum adſcriptum fuiſſe, cùm & ſuppreſſio menſtruorum adeſſet; verùm triſtes animi affectus prægreſſi, mœror diuturnus, atri ferè humoris vomitus, vigiliæ, mentis emotio, videntur docere, ad melancholiam hunc morbum referri poſſe. Sed & alter caſus habetur apud *Foreſtum* (*b*) de ſene melancholico, qui per tres menſes alvum ſtrictam habuit.

Cùm autem ex illis quæ ad §. 1090, dicta fuerunt, conſtiterit, atrâ bile in corpore natâ mutari cogitationes; mœſtitiam, ſolitudinis amorem, affectus animi magnos & pertinaces naſci (vide §. 1094.), omniáque hæc mala augeri, dum atrabilaria materies, viſceribus abdominalibus impacta hæret (vide §. 1099.); minimè mirum videbitur, ſi novâ ſimili materiâ aggeſtâ & in pejorem indolem degenerante, perturbentur adhuc magìs omnes cerebri functiones. Incipit tunc materies atrabilaria corrumpi, & acrior reddi; potéritque tenuior illius acrimoniæ pars, per venas reſorpta, ſanguini miſceri, ſícque ad encephalon ruere, & plurimùm damni adferre. Interim tamen ex illis quæ ad §. 701, ubi de delirio febrili agebatur, habentur, ſatìs conſtitit, poſſe turbari omnes cerebri actiones, licèt cauſa horum malorum non in ipſo cerebro, ſed in aliis partibus corporis hæreat: ſimul tunc patuit, morboſam materiem circa præcordia hærentem omnium frequentiſſimè caput turbare. Unde intelligitur pariter, quòd atra bilis, in his locis hærens, poſſit cerebrum afficere, deliria peſſima, imaginationes mirificas, furores ſummos producere, licèt etiam nullus vapor ex materia atrabilaria natus, caput peteret. Ubi jam imminent in hoc morbo diu du-

(*a*) Tom. I. pag. 368, & ſuiv.

(*b*) Lib. II. Obſervat. 35. Tom. I. pag. 68.

Digitized by Google

rante, feroces illæ perturbationes cerebri, tunc vocatur *atra bilis*: unde apud *Plautum* (*a*) optimè hoc deſignatur ſequentibus:

Ardent oculi; fune opus eſt, Hegio.
Viden' tu illi maculari corpus totum maculis luridis?
Atra bilis agitat hominem.

§. 1103. QUÆ deprehenſa per hæc ejus ſigna data (1093. 1094. 1099. 1102.), non niſi prudentiſſimâ arte eliquari, moveri, educi poteſt, ob difficultates (1000.) hîc adhuc majores, & facilè excitandam, dein verò vix moderandam, morbi acerrimam materiem: hinc ſit omnis victus oppoſitus acrimoniæ in humore prædominanti cognitæ, ex (1051.); ſit ille idem ſemper leniter ſolvens, ſtimulans, laxans alvum, paucas fæces à digeſtione relinquens; potus, vel ex ptiſana mulſa, vel ex ſuccis horæis, vel ex ſero lactis ſit; motus corporis ſit levis continuúſque: calor admodum temperatus; ſomnus multus: balnea, fomenta, clyſmata, potus, in crebro uſu ſint ex his, quæ ſine acrimonia, diluendo, ſolvendo, abſtergendo, macerando, materiem eliquent, & dein quàm lentiſſimè & prudentiſſimè excernant, viâ à natura præmonſtratâ, habitâ ſemper ratione acrimoniæ ſingularis, quæ ſimul adeſt.

Facilè patet ex illis, quæ hactenus dicta fuerunt, longè majorem curationis difficultatem adeſſe in hoc melancholiæ gradu, & ſummam prudentiam hîc requiri. Tenax enim materies eſt, & acris ſimul; hæret in vaſis ſatis teneris & diſtentis; hinc rupturæ vaſorum metus eſt: præterea, dum ſolvitur illud tenax, ſimul extricatur illud acre, túncque plùs nocet. Cùm autem omnia abdominalia viſcera ſanguinem ſuum venoſum hepati tradant, magnum periculum eſt, ne ſoluta materies hepar obruat; utì ſequenti paragrapho dicetur.

Verùm jam monitum fuit, diverſam acrimoniam atræ bilis obſervatam fuiſſe, & §. 1105, adhuc de hac re dicendum erit. Ad §. 1051, actum fuit de vitiis ſenſim natis in noſtris humoribus, atque ibi cauſæ & ſigna enumerata fuerunt, quæ in diverſis acrimoniæ ſpeciebus obtinent. In victu ergo cavendum erit à talibus, quæ ſponte ſuâ degenerant in ſimilem acrimoniam, ac quæ jam obtinet in atra bile; & quidem eò magìs, quia actio viſcerum chylopoieticorum multùm labefactata eſt in hoc morbo, adeóque omnia ingeſta minùs permutantur horum viſcerum actione magìs debili, ſícque in ſpontaneam corruptelam tendunt. Si ergo ſigna docuerint (vide §. 85. 86.), acrimoniam putridam adeſſe, fructus horæi, lacticinia, farinacea bene fermentata, oryza, hordeum, ſecale, &c, in victu proderunt. Eadem autem, cùm

(*a*) Captiv. Act. 3. Scen. 4. v. 62.

ſint vel acida, vel citò aceſcentia, nocerent, ubi conſtat ex ſignis, (vide §. 63. 64.) acidam acrimoniam inhærere atræ bili: in hoc enim caſu ova ſorbilia, juſcula ex carnibus juniorum animalium parata, vel ex gammaris & cancris, carnes teneræ aſſatæ, piſces fluviatiles aſſi, proderunt. Semper tamen, ex quacumque materia ſumantur cibi, eliguntur tales, quæ vel ſponte ſuâ, vel per artes culinares prægreſſas, facilè digeruntur, & paucas fæces relinquunt. Ob hanc cauſam potiùs laudatur lactis ſerum, quàm lac ipſum, quia videmus infantes, ſolo lacte materno utentes, copioſas & ſatis craſſas fæces per alvum evacuare. Ob eamdem rationem juſcula præferuntur carnibus. Simul hîc magnum uſum habent olera illa mollia, ut endivia, ſpinachia, malvæ, &c; imprimis ſi juſculis incoquantur, & deinde per colaturam ab herbis incoctis ſeparata juſcula potentur; ſic enim vix quid fæculenti relinquitur in inteſtinis, & ſimul blandâ alvum ſubducente vi, quam habent hæc olera, expelluntur fæces relictæ. In cura hujus morbi ſimilem victum ſuadet *Hippocrates* (*a*), jubens vitari pinguia oleoſa, acria ſalſa: commendat autem, ut utantur tales ægri *cibis quàm molliſſimis ac frigidis, piſcibúſque litoralibus & cartilagineis, betis, cucurbitis, & carnibus contritis.*

Quanti autem fecerint veteres Medici ptiſanam mellitam in acutis æquè ac chronicis morbis curandis, paſſim ex illorum operibus liquet. Serum lactis, verno tempore ſolventi graminis virtute dives, pulcherrimè potui quotidiano ſervire poteſt, & gratiſſimi etiam potus ex ceraſis, fragis, &c, cum aqua contritis parari poſſunt, quæ omnia jam laudata fuerunt ad §. 1097. Ubi autem acida acrimonia prædominatur, omnia hæc, utpote aceſcentia, minùs conducerent; túncque aqua pura præfertur, vel decoctùm raſuræ cornu cervi, eboríſve, additâ parcâ quantitate corticum citri, ut fatuus nimis ſapor emendetur. Motus corporis quidem conducit, cùm ſedentaria vita ſemper melancholicis noceat; ſed debet eſſe moderatus, ne caleſcat multùm corpus, & liquidiſſima diſſlentur, ſícque augeatur copia materiæ atrabilariæ; nec tantùm ob hanc cauſam, verùm etiam, quia valido motu poſſet ſubitò ſæpe moveri atra bilis, & turgens reddi, ſummo cum periculo: ob eamdem rationem intenſi calores vitari debent.

Cùm autem pervigilia §. 1093, meritò inter cauſas melancholiæ recenſeantur, & noctes diéſque melancholici uni eidémque cogitationi inhærere ſoleant, patet, quantùm boni à ſomno longiori exſpectandum ſit. Somni enim tempore optima perditorum reſtitutio fit, omnes humores corporis ad facilem tranſitum per vaſa diſponuntur, anxiæ illæ cogitationes, quæ adeo torquent miſeros hos ægros, tamdiu ſilent ſícque faciliùs delentur ideæ illæ, quæ totam mentem occupant. Emulſa ex ſeminibus farinaceis hîc pulchre proſunt; additis etiam, ſi ſola hæc non ſufficiant diacodiatis. *Hippocrates* (*b*) juſſit, dari mærore confectis, & ſtrangulari volentibus, radi-

(*a*) De Morbis Lib. II. Cap. IX. Charter. Tom. VII. pag. 581.

(*b*) De Locis in homine Cap. XIII. Charter, Tom. VII. pag. 372.

cem mandragoræ, quæ inter narcoticas plantas recenſeri ſolet. Verum quidem eſt, quòd diacodiata ſoleant alvum ſtrictiorem quandoque reddere, quod priori indicationi contrarium eſt; ſed lene clyſma facilè emendabit hoc vitium, ſi ſomniferorum medicamentorum uſum ſequatur.

Simul autem maximè proderit per clyſmata injicere talia remedia, quæ abſque multâ acrimoniâ ſolvendi vim efficacem habent, illáque diu retinere, ut abſorpta venis inteſtinorum directè ad hepar veniant, vix mutatis viribus. Serum lactis mellitum, ſapo Venetus in aqua ſolutus, tartarus ſolubilis, vel tartarus regeneratus *Sennerti*, potenter ſolvunt, & blanda tamen ſunt. Ad §. 1101, clyſmata pariter laudata fuerunt, ſed ad expellendam materiem atrabilariam, jam ſolutam & mobilem; hîc autem potiùs adhibentur, ut prudenter eliquetur tenax illud atrabilarium. Simul & balnea & fomenta, abdomini applicata, meritò laudantur à veteribus Medicis, dum ſtrictæ nimis partes ſolidæ ſic laxantur, & ad ſolutionem diſponuntur illa, quæ vaſis impacta hærent. Unde dulcium balneorum uſum præ reliquis in hoc morbo commendat *Trallianus* (*a*). Thermarum balnea laudavit *Aretæus* (*b*), quia contrarium corporis habitum ſenſim inducunt. Sic enim habet: *Bona utique eſt humectatio, morbi ſqualorem tollens, & curationis vexationem mitigans: raræ autem & molles carnes ad ægritudinis remiſſionem maximè faciunt; ſiccæ autem & denſæ carnes ſunt melancholiâ laborantibus.* Similia adhibita fuiſſe, & plura alia fomenti inſtar abdomini impoſita alibi (*c*) legitur.

Remedia autem dantur talia, quæ diluunt, & blandâ vi ſolvente prædita ſunt; nec acria tamen, qualia ad §. 1097, & 1101, laudata fuerunt.

Solicitè tunc attendendum eſt, quò versùs natura ducat ſolutam atram bilem; & hoc cognito, prudenter inſiſtendum eſt huic evacuationi, ita ut leniſſimis tantùm remediis moveatur, uti jam ad §. 1101, monitum fuit. Omnium frequentiſſimè per alvum exire ſolet, quandoque per vomitum, ſed tunc majoribus cum turbis: quandoque ad alia loca deponitur, uti §. 1110, patebit: tunc autem videtur ſenſim ſoluta atra bilis, circulantibus humoribus permiſta, per metaſtaſin ad alias partes depoſita fuiſſe. Hiſtoria Medica tamen & habet alias atræ bilis evacuationes, licèt minùs frequentes. Sudorem cæruleum in dextro hypochondrio hominis melancholici obſervavit *Dolæus* (*d*). Per plures dies urinam nigerrimam, inſtar atramenti, emiſſam cum levamine vidit *Schmidius* (*e*) in conſulari Viro, qui ſatis graviter cum malo hypochondriaco confligtabatur: poſt plures menſes redibat illa urinæ nigræ excretio ſimili cum effectu.

Omnium autem tutiſſimæ ſunt illæ evacuationes materiæ atrabilariæ in hoc morbi ſtadio, quæ lentè & ſucceſſivis vicibus fiunt; ſic ſenſim minui-

(*a*) Lib. I. Cap. XVI. pag. 107.
(*b*) De curat. morbor. diuturn. Lib. I. Cap. VII. pag. 116.
(*c*) De melanchol. libell. ex Galen. &c. Cap. II. Charter, Tom. X. pag. 500, 501.
(*d*) Miſcellan. Curioſ. Decad. I. Ann. 6. & 7. pag. 93.
(*e*) Ibidem, Ann. 8. pag. 144.

Digitized by Google

tur morbus, liberantur viſcera, & ſanitas redit, quamvis tardiùs. Quinimo parte gravantis ſarcinæ illius levatum corpus, ſi bono & idoneo nutrimento ex modò laudatis vires conſervantur & augentur, omnéſque morbi cauſæ ſolicitè caventur, reliquum ſponte ſuperat, licèt ægri longæ medicationis pertæſi, omnia pharmaca reſpuant. Hoc pulchre notaverunt veteres Medici: *Quibuſdam enim quamdiu medicatio adhibetur, tamdiu morbus manet, quamvis labefactatus & debilis: at ſi homo carnes reſarciat, ac vires inſtauret, ſimul omnia morbi veſtigia obliterantur: nam potentia naturæ ſanitatem, imbecillitas morbum parit* (*a*). Similia apud *Aetium* (*b*) leguntur, ex *Ruſo* deſumpta, quæ ſic ſonant: *Quapropter naturæ remiſſionem dare oportet: videtur enim unâ cum curationibus vexari; in quiete verò invaleſcere, & ſuperare morbos jam attenuatos antea.* Confirmant hæc Veterum monita & Practicæ Obſervationes: contingit enim frequenter, melancholicos, aquis medicatis utentes, levari quidem, ſed tamen non integre ſanatos abire. Dum autem in itinere bono utuntur victu, & objectorum ſimul continuâ varietate oblectantur, reduces experiuntur, morbum ſenſim evaneſcere.

§. 1104. ID autem malum (1102.) ad magnam jam acrimoniam provectum, cum viſceribus jam valde corruptis, ſi durantibus iiſdem cauſis (1102.), dein motu muſculari; calore ſolis, ignîſve; victu acri, copioſóque; medicamentis acribus validè moventibus, cum acrimonia mali efferveſcentibus; venenis ſimili actione lædentibus; vel tandem morbis nonnullis validis movetur, tum acrior, mobilis, & jam agens reddita, vaſa ſua rumpit, corrumpit, putrefaciendo reſolvit, cum atra bile ipſa in vomicas putrefactas mutat; jam eſt *bilis atra turgens:* hâc jam hucuſque provectâ, ſi liquefacta in ſuis vaſis, mota versùs hepar, in exeſos venæ cavæ ramulos ſerpens, cordi infertur, damnoſa illa mala producit: ſi enim de acido coagulante participat polypos cordis, pulmonis, aortæ, carotidum, horum mala, mortem creat. Si in cerebrum perrexerit, apoplexiam, paralyſin, catalepſin, epilepſiam, deliria, maniam, peſſimi generis, & ferè immedicabiles, producit. In genere arterioſo omnia mutat, febres immanes, brevì omnia putrefacientes profert; ſi de alkali putrefaciente participat; gangrænas ſubitò lethales, ubicumque impegerit, ibi naſci facit. Unde infiniti morbi in toto corpore, & qualibet ejus parte, non curabiles, niſi hoc fomite extincto: ſi autem ruptis viſcerum vaſculis elapſa materies cava peritonæi occupat, debilitas mox exoritur ingens & inſuperabilis, putrefac-

(*a*) Aretæus in loco modò citato.
(*b*) Lib. VI. Cap. x. pag. 104. verſâ. & de Melanchol. Libell. ex Galen. &c; Charter. Tom. X. pag. 502.

Digitized by Google

tio acris elapſi, ejúſque accumulatio; tum eroſio gangrænoſa omnium abdominalium viſcerum, unde mirabilia phœnomena; tympanitis; mors cum fœtore immani: ſi autem mota fuerit in jecur, indéque per exeſa & dilatata vaſcula bilioſa in veſicam fellis, ductum hepaticum, communem, in inteſtina, facit nauſeas, vomitus, dyſenterias atrabilarias, cum anxietate, impetu, dolore, roſione, intolerabilibus, unde inflammationes, exulcerationes, putrefactiones inteſtinorum, ſtomachi, œſophagi, faucium, oris; inde convulſiones terribiles, tandémque placida ferè mors, gangrænam, adeóque indolentiam, ſequens omnium.

Sequitur jam teterrima hujus mali facies: hactenus enim materies atrabilaria gravabat viſcera, illorúmque functiones turbabat, & ſic magnas ſatis parabat moleſtias; ſed chronicas, nec in ſubitam perniciem tendentes. Verùm dum juncta tenaci huic materiæ acrimonia augeri, & tenax illud fundi, incipit, eroduntur viſcera, & materia atrabilaria vomicas peſſimas facit. Cùm enim vaſcula arterioſa minima, inflammatoriâ materie immeabili diſtenta, rumpantur, liquores effundant, ſolidas partes tenerrimas atterant, ſolvant, fluidis miſceant, ſícque pus producant (vide §. 387.), quod, licèt blandum adeo ſit ex ſua natura, tamen peſſima mala in viſceribus producere poteſt; quantò pejora fient, dum acris materies, in vaſis obſtructis hærens, illa erodit, & in corruptum liquamen convertit; quod cavi, in quo hæret, omnem ſuperficiem erodendo auget vomicam ſubitò, & tandem omnem viſcerum ſubſtantiam in amurcoſam ſaburram convertit. Numeroſa ſatis apud Practicos occurrunt Obſervata, quæ docent, lienem, hepar, &c, in vomicas tales atrabilarias converſa, in cadaveribus reperta fuiſſe. Nec juvabit ægros, licèt his vomicis contenta ſaburra evacuetur de corpore; corrupta enim & exeſa jam ſunt viſcera: ſola curatio ſperari poteſt, uti antè dictum fuit, dum integris adhuc vaſis & viſceribus atra bilis ſoluta exit de corpore. Aliter vocatur *atra bilis turgens*, variis viis exiens de loco, quo continetur, uti ſtatim dicetur, ſed pernicioſo eventu. Hanc *Galenus* vocavit *exactum atræ bilis humorem* (*a*) quem ſemper ad perniciem excerni monuit; & contrà illorum, quæ *nigra* ſimpliciter appellantur, evacuationem non rarò ſalubrem obſervavit. Ubi videmus evidenter, *Galenum* diſtinxiſſe atram bilem turgentem ab atra bile ſimpliciter dicta. Addidit autem minùs in arte exercitatos mirari, cur pravo humore evacuato, corpus lædatur, dum potiùs inde morbus tolli deberet: ratio hujus rei ex modò dictis facilè patet.

Cùm autem omnia, quæ motum augent in corpore aut calorem, aptiſſima ſint, ut in motum ſubitò ducant atram bilem; patet, quare *Hippocrates* (*b*) à vino meraco, cibis acribus, validioribus exercitiis, calidis lotionibus, ſolis æſtu, abſtinendum in cura hujus morbi juſſerit. Idem jam &

(*a*) De Atra bile Cap. III. Charter. Tom. III. pag. 168.

(*b*) De Morbis Lib. II. Cap. XXIX. Charter. Tom. VII. pag. 580, 581.

Digitized by Google

de medicamentis verum eſt, quamvis enim hellebororum vires adeo laudentur ad hunc morbum, certè in hoc gradu melancholiæ non ſine ingenti diſcrimine valida adeo remedia adhiberi poſſe, manifeſtum eſt. Cùm autem acrimonia bilis atræ varia ſit, cautè adhibenda ſunt illa remedia, quæ huic acrimoniæ oppoſitam indolem habent. Si enim v. gr. acre acidum adſit, & bilis atra, ſolvi ac moveri incipiens, ad inteſtina vel ventriculum venerit, tunc potu juſculi tenuis vel aquæ puræ diluendo tutiùs enervatur illud acre, quàm ſi tentetur ſalibus alkalinis, aut terreſtribus abſorbentibus remediis. Ventriculus enim & inteſtina ab hoc acri irritata, ſpaſmos patientur, ſimúlque ab alkalinis vel terreſtribus, cum acido efferveſcentibus, generabitur elaſtica materies, quæ ſpaſmo contractis inteſtinis aut ventriculo coercita, miros tumores & anxietatem vix tolerabilem faciet (vide §. 646.).

Verùm & venena, quæ tam ſubitò & tam validè totum corpus turbant, atram bilem ſubitò movere poſſent, eadémque mala producere. Caſus talis habetur apud *Wepferum* (*a*), qui huc referri poſſe videtur. Sumpſerat mulier cachectica ex vetulæ cujuſdam conſilio aliquot grana vitri antimonii, vino per noctem infuſa, atque inde enormes vomitus, ſyncopen, convulſiones paſſa fuit: epotis juſculis, remiſerunt quidem hæc ſymptomata, ſed magna manebat debilitas; & dum aliquantùm vires recuperavit, ſenſit intolerabilem pedis dextri dolorem: poſtridie Chirurgus advocatus invenit pedem ad mediam ferè tibiam nigrum, ac ſi atramento ſutorio immerſus fuiſſet; interim pars affecta, nec dura, nec tumida, nec exulcerata erat: ſucceſſit tamen ſphacelus, & crus ad diſtantiam palmi à genu exſtirpari debuit. Si jam conſideretur, cachecticos quandoque flavum, fuſcum, imò nigrum colorem habere (vide §. 1170.), & atram bilem turgentem ſubitò lethales gangrænas producere, ubicumque impegerit, utì ſtatim dicetur, videtur ſatis veriſimile, ſubitam illam nigredinem, cum immani dolore & ſequente ſphacelo, inde factam fuiſſe, quòd à violento tali remedio mota atra bilis partim evacuata fuerit per enormes illos vomitus, partim miſta circulantibus humoribus, in pedem & crus decubuerit. Confirmare videtur hanc ſententiam, quòd hepar inventum fuit pallidum & variegatum, lien naturali major. Hepate enim obſtructo, lienis molem ſæpe augeri notum eſt, & poſt tantas evacuationes, materiámque atrabilariam, partim per vomitum expulſam, partim per metaſtaſin ad alia loca delatam, pallidum hepar fuiſſe minimè mirum videtur.

Verùm cauſæ hactenus recenſitæ, quæ atram bilem turgentem reddunt, vitari poſſunt ab ægro, ſi prudentis Medici conſilio obediat: morbi autem, epidemici v. gr. non ſemper evitari poterunt. Simplex tertiana febris verna poterit movere atram bilem, utì frequenter obſervatum fuit; & tantò magis adhuc omnes febres continuæ morbíque inflammatorii, ſi in melancholico corpore naſcantur. Tunc illi morbi, licèt ex ſua natura non adeo periculoſi forent, ſubitò ſæpe fient lethales, dum per motum circulationis

(*a*) De cicut. aquat. Hiſtor. & noxis Cap. xx. Hiſt. 3. pag. 254.

Digitized by Google

auctum funditur atra bilis, mobilis redditur, & turbat omnia. Illud pluribus in locis *Hippocrates* monuit. In Coacis enim Prænotionibus (*a*) dicit: *Febricitanti ſi atra bilis in principio ſurſum aut deorſum prodierit, lethale.* Et alibi adhuc tanquam generale axioma ponit ſequentia (*b*): *Quibuſcumque morbis incipientibus, ſi bilis atra ſurſum aut deorſum prodeat, lethale.* Deſignat enim per morbi impetum atram bilem turgentem redditam eſſe, & quaquaverſum viam quærere. Nec meliorem ſperavit exitum, ſi alio morbi tempore, debilitatis jam & extenuatis ægris, ſimilia prodierint: Ita enim habet ſequenti aphoriſmo (*c*): *Quibus ex morbis acutis aut diuturnis, aut vulneribus, aut alio quocumque modo attenuatis, bilis atra, aut velut ſanguis niger, ſubierit, illi poſtridie moriuntur.*

Ubi autem ſoluta materies atrabilaria, in viſceribus abdominalibus hærens, venit in venas, neceſſariò per venam portarum in hepar tendet, & tenera ac pulpoſa hepatis vaſa erodet; ſicque poterit in venam cavam, quæ hepatis ſubſtantiæ innaſcitur & ſanguinem à ſecretione bilis ſuperſtitem ab hoc viſcere recipit, tranſire; unde mox in cor dextrum veniet. Si jam, uti ſequenti paragrapho dicetur, atra bilis habeat acrimoniam acerrimam acidam, coagulabitur ſanguis in corde dextro; ſi illud coagulum forte fuerit, hærebit in arteria pulmonali, & cita mors ſequetur: ſi verò adhuc tranſprimi potuerit per fines arteriæ pulmonalis, quamvis cum moleſtia, in cor ſiniſtrum derivabitur, ibíque denuo coire incipiet; ſic polypoſis concretionibus dabit originem; vel per aortæ ramos diſtributus talis grumoſus ſanguis in anguſtiis convergentium arteriarum brevì hærebit; inprimis ſi per carotides & vertebrales arterias ad encephalon pervenerit, cujus fabrica minimis vaſis conſtat. Facilè ergo intelligitur, turbari debere omnes functiones cerebri, prout diverſæ ejus partes afficiuntur; imò ſæpe deleri omnes ſubitò, lethali apoplexiâ. Unde *Hippocrates* (uti & aliâ occaſione ad §. 1010. n°. 4, monitum fuit) dixit (*d*): *Morbis melancholicis per has tempeſtates* (ver nempe & autumnum) *periculoſi decubitus aut apoplexiam corporis, aut convulſionem, aut maniam, aut cæcitatem denunciant.* Et ſequenti aphoriſmo ſubjungit, apoplecticos maximè fieri, intra quadrageſimum & ſexageſimum annum ætatis, quo vitæ tempore melancholia inprimis occurrit, uti poſtea ad §. 1108. n°. 3. dicetur. Si autem bonus ſanguis nimis diſtendens vaſa majora, vel, illis ruptis, effuſus in cavum calvariæ, lethalem toties apoplexiam fecerit, facilè patet, adhuc magis metuendum eſſe à ſanguine ſpiſſo & acri ſimul, ſi ad encephalon pervenerit.

Ubi verò atra bilis ſoluta & turgens pervenit in arterias, & cum reliquo ſanguine fluit, licèt non deponatur ad quædam loca corporis, turbabuntur tamen omnia in corpore, quia acer adeo humor ſanguini permiſtus eſt; unde peſſimæ naſcentur febres (vide §. 586. *lit.* i.) & calidiſſimæ quidem in frigidiſſimis

(*a*) N°. 71. Charter. Tom. VIII. pag. 856.

(*b*) Aphor. 22, Sect. IV. Charter. Tom. IX. pag. 146.

(*c*) Ibidem, pag. 147.

(*d*) Aphor. 56. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 287.

Digitized by Google

gidiſſimis antea corporibus, cum horrendis ut plurimùm ſymptomatibus. Tunc hæc atra bilis non movetur & ſolvitur à febre prægreſſa, ſed aliâ quacumque, de cauſa ſoluta, & ſanguini miſta febrim excitat, motáque per febrim brevì totum corpus putrefaciendo deſtruit. Tunc enim bilis atra putridam acrimoniam potiùs habet: ubi autem acidum acre in atra bile adeſt, coagulo inducto, dum ſanguini miſcetur, citò necat, infarcto pulmone vel encephali vaſis, grumoſo ſanguine, antequam febris ſequi poſſit. Hanc rem dum obſervaverat *Duretus* (*a*), quòd nempe ardentiſſimæ febres ex frigido & chronico morbo naſcerentur, dixit: *Inter bilem atram & melancholicum humorem tantùm intereſt, quantùm inter ferrum candens & igne intactum.* Et ob putredinem natam ab atra bile tales febres accendi *Galenus* (*b*) optimè monuit, dicens: *Nigra namque bilis, frigidus naturâ humor eſt, ſed quum putredinem quamdam ſibi adjunxit, cujus cauſa febrim accendit, tantùm poſſidet caloris, quantùm etiam putredinis.*

Ubi autem atra bilis per febrim mota, hinc adhuc acrior reddita, in partem quamdam corporis impacta fuit, ſimúlque alcalinam putrefacientem indolem habet, mox gangræna ſequitur; utì patet ex illis, quæ ad §. 423, de gangrænæ cauſis dicta fuerunt. Ita *Galenus* (*c*) notavit, puſtulas nigras, & anthraces, gigni à melancholico humore per febrim moto.

Facilè jam patet ex dictis, innumeros morbos poſſe naſci à bile atra turgente, prout vel cum ſanguine diffuſa fuerit per totum corpus, vel in hanc illámve partem decubuerit: ſed & ſimul apparet, vix curabilia eſſe hæc mala, cum illico partes deſtruantur ab acri tali & putrefaciente humore; etiam dum tranſcundo per illas exitum de corpore molitur: ſimúlque notandum eſt, peſſimè etiam affecta eſſe hæc viſcera, in quibus hæſit atra bilis, antequam moveretur.

Omnes autem metaſtaſes illæ, per quas bilis atra ex locis, quæ occupavit, defertur in ſanguinem & ad varia corporis loca transfertur, tunc locum habent, ubi vaſa & viſcera adhuc ſatìs integra ſunt. Quandoque autem contingit, ut bilis atra, vaſis pereſis & viſceribus corruptis, excitet vomicas putrilagine plenas, quarum membranis continentibus ruptis à materiæ copia vel exeſis ab acrimonia, omne illud liquamen corruptum decidit in cavum peritonæi, ibi accumulatur, morâ magìs putridum redditur, omnia viſcera abdominalia, quæ alluit, gangrænosâ putredine corrumpit; adeóque mors inevitabilis ſequitur, & ſatìs citò. Illo autem tempore, dum tales vomicæ rumpuntur, ſumma debilitas oritur, quia omnes humores in rupta hæc & patula vaſa ruunt; ſimúlque ipſa putredo vires proſternere valet, utì antea ad §. 661, ubi de debilitate febrili agebatur, probatum fuit. Præterea cùm putreſcentes humores copiam aeris elaſtici generent, abdomen immaniter diſtenditur, & percuſſum, tympani inſtar, reſonat, quia non

(*a*) In Coac. Prænot. Lib. I. nº. 74. pag. 40.

(*b*) De Symptom. Cauſ. Lib. II. Cap. v. Charter. Tom. VII. pag. 78.

(*c*) De Atra Bile Cap. iv. Charter. Tom. III. pag. 169.

Digitized by Google

turget diſtentum abdomen humoribus extravaſatis adeo, quàm elaſticâ materie per putredinem genitâ. Sic videmus cadavera ſubmerſorum animalium, dum putreſcere incipiunt, habere abdomen turgidiſſimum, túncque enatare in aquæ ſuperficiem; & notum eſt, quàm horrendus fœtor per omnem viciniam diſpergatur, dum talis cadaveris abdomen crepat. Si ruptis vaſis aliquot dies ſupervixerint miſeri tales ægri, inflatur abdomen; ſi ſubitò moriantur, poſt mortem hoc contingit; & dum talis cadaveris turgidiſſimum abdomen aperitur, adeo putrida exſpirat mephitis, ut & conſtantiſſimi Anatomici, dudum his moleſtiis aſſueti, in animi deliquium ceciderint.

Antea in eadem hac paragrapho dictum fuit, ſolutam materiem atrabilariam, niſi ruptis vaſis in cavum abdominis dilapſa fuerit, ire in hepar: conſideravimus illa mala, quæ fiunt, quando atra bilis ſoluta & mota in venam cavam venerit, ſícque ſanguini fuerit permiſta. Verùm poterit & venire in vaſa billioſa, ſícque per ductum hepaticum & communem in duodenum, atque hinc in ventriculum regurgitare, vel per totum tractum inteſtinorum pergere, tandémque per anum expelli. Facilè autem patet, quanti dolores, quàm horrenda mala, fieri debeant, dum acerrima talis materia per hæc loca tranſit, illáque erodit; unde plerumque cita mors ſequitur. Practici frequenter tales caſus obſervaverunt. Juvenis, poſt quartanam malè curatam, cachecticus manſit, cum livido & plumbeo faciei colore. Ubi autem pedes iter aliquot milliarium confeciſſet, ſícque corpus validè exagitaſſet, ſimúlque cùm ſodalibus rixas habuiſſet, incidit inopinatò in vomitum nigrum largum, & repetitis quidem vicibus; per alvum fæces inſtar picis nigræ ac fœtidiſſimæ prodierunt, ſecuta ſunt animi deliquia, & intra viginti quatuor horarum ſpatium mors (*a*). Verum quidem eſt, quòd celeberrimus Auctor ad vomitum cruentum retulerit hunc caſum, ſed ipſa morbi Hiſtoria atrâ bile laboraſſe hunc ægrum docet; quæ per motum corporis & animi affectum validum agitata & turgens reddita, ſurſum & deorſum erupit. Illa autem, quæ in cadavere diſſecto apparuerunt, ulteriùs hoc confirmant. Licèt enim altero poſt mortem die ſecaretur cadaver, vix ferre poterant fœtorem adſtantes: in ventriculo vaſa brevia nigro colore conſpicua, ac diſrupta apparuerunt, & in ejus cavo, uti etiam in inteſtino ileo liquamen nigrum fœtidum inveniebatur, vaſis ilei ſimul nigricantibus, &c. Huc quoque referri poſſe videtur vomitus & ſeceſſus materiæ nigræ, unà cum ictero; qui morbus in regno Caſtellano frequens eſt, & lethalis (*b*). Notum enim eſt, Hiſpanam nationem in morbos melancholicos admodum proclivem eſſe. Sic & apud *Bonetum* (*c*) legitur de homine melancholico, qui, ſuperveniente vomitu nigricantis ſanguinis & crebris lipothymiis, obiit. Aperto cadavere, inteſtina in dextro latere livida, nigricantia, ſphacelata, viſa ſunt: vaſa meſeraica ſanguine nigricante turgida: inteſtini coli pars ſuperior ſanguine

(*a*) Fred. Hoffman. Med. Rat. Syſtem. Tom. IV. part. 2. Sect. 1. Cap. III. pag. 78.

(*b*) Europ. Medic. pag. 470.

(*c*) Sepulcret. Anat. Pract. Lib. I. Sect. IX. Obſerv. 43. pag. 241.

Digitized by Google

concreto, fæculento, nigerrimo inſtar picis, qualem vomitu rejecerat, plena. Plura ſimilia certè ex probatis Auctoribus colligi poſſent; verùm hæc ſufficient, ut demonſtretur, quanta mala ſequi debeant, dum atra bilis turgens & mota ad ventriculum vel inteſtina pervenit. Hinc etiam patet ratio, quare *Hippocrates* (*a*) dixerit: *Dyſenteria, ſi ab atra bile ortum duxerit, lethale.* Poſt enormes enim dolores, quandoque & convulſiones, lethalis viſcerum gangræna ſequitur.

§. 1105. MATERIES verò ſic reddita (1104.) unà cum tenacitate ſumma & ferè picea, ſimul habet acrimoniam acerrimam acidam, quæ metalla rodat, terram fermentet; aut alcalinam ſalinam, corroſivam quàm maximè; aut oleoſam putrefactam, omnium teterrimam. Quæ ſingulæ ſpecies, unde oriantur, quomodo cognoſcantur, quî curentur, ſupra ſatìs demonſtratum habetur (58. ad 107. 1051. 1052.).

Ubi bilis atra turgens ſubitò excernitur de corpore per quaſcumque vias, tunc ejus indoles examinari poteſt, & inde cognoſci etiam illa pars, quæ nondum expulſa eſt. Communis proprietas eſt, quòd ſit admodum tenax, acris, & nigri vel profundè fuſci coloris: verùm diverſa acrimoniæ ſpecies eſt. Obſervatur enim quandoque acidiſſima acrimonia, ut pelves metallicæ, quibus excipitur, rodantur; efferveſcat cum terreſtribus quibus occurrit; fauces præſocet dum evomitur; & dentes ſtupefaciat, utì omnia acida acria facere ſolent. Videtur autem *Galenus* (*b*) ferè crediſſe, omnem bilem atram acidam eſſe. Interim tamen conſtat certis Obſervatis, quandoque atram bilem ſcatere alcalinâ & putridâ acrimoniâ. *Hippocrates* (*c*) in eodem loco, ubi acidiſſimæ bilis atræ meminit, ſimul tamen monet, quandoque & talia vomitu rejici à melancholicis, quæ cadaver olent: hæc autem ſpecies atræ bilis, utì præcedenti paragrapho dictum fuit, ſubitiſſimas gangrænas producit. Omnium autem teterrima corruptio eſt pinguis putrefacti, quæ videtur obtinere, dum bilis flava in atram bilem degenerat. Notum enim eſt ex Phyſiologicis, ad bilis bonæ confectionem in hepate concurrere ſanguinem venoſum omenti, oleo divitem (*d*); & experimenta Chemica docent, bilem exſiccatam incendi poſſe flammámque alere: ex quibus conſtat, multùm pinguis olei in ipſa bile eſſe. Dantur autem tales homines, bilioſæ temperiei, qui calidiores, mobiliores ab animi affectibus, in iram propenſiores, emittunt urinam magis flavam, oculorum album quadam flavedine ſuffuſum habent: in illis generatur bilis acris & copioſa, quæ facilè in cyſtide ſua retenta lenteſcit, fuſca fit, imò in nigram tenacem

(*a*) Aphor. 24. Sect. IV.
(*b*) Method. Med. Lib. XIV. Cap. IX. Charter. Tom. X. pag. 328.
(*c*) De Morbis Lib. II. Cap. XXIX. Charter. Tom. VII. pag. 580.
(*d*) H. Boerh. Inſtitut. Medic. §. 332.

Digitized by Google

amurcam quaſi degenerat: ideo in pertinaci ictero totus habitus corporis incipit nigreſcere, cùm in initio morbi flavedo adeſſet: túncque vocatur icterus niger, utì in capitulo *de Hepatitide* dictum fuit. Verùm hæc bilis inſpiſſata jam & amurcoſa habet hanc proprietatem, quòd ſatìs facilè putreſcat, & tunc denuo ſolvatur, ſimúlque ſe diffundat in vicina loca per vias Anatomicis nondum bene cognitas. Sæpius enim obſervatur in cadaveribus, bilem ex cyſtide ſua quaſi tranſpirare, nec tantùm vicinam hepatis partem, ſed & colon inteſtinum, & omentum, flavedine inficere. Si jam putridiſſima talis bilis ſubitò moveatur à ſimilibus cauſis, quæ atram bilem turgidam reddunt & motam, facilè patet, ſubitam corruptionem ſequi debere omnium partium, quæ putrido hoc liquamine alluuntur. Sic novi, obſervatum fuiſſe in cadavere principis fœminæ, ſummos mœrores & ſubitos paſſæ, dein citò mortuæ, abdomen admodum turgens, quo aperto, teterrima exhalabat mephitis: veſicula fellis continebat materiem nigram ſpiſſam ſplendentem, inſtar picis liquidæ; pancreas ſimili colore tinctum erat, utì & lien, qui leviter tactus diffluebat totus putris: ſimili modo ſe habebant renes, licèt naturaliter longè firmiorem monſtrent ſubſtantiam, quàm lien. Quibus autem cauſis diverſæ illæ ſpecies acrimoniæ in corpore humano producantur, & quibus ſignis poſſit cognoſci ſingularum præſentia, ad numeros in textu citatos, dictum fuit.

§. 1106. ATQUE facilè patet conſideranti dicta (1000. 1003. 1004.), & ſitum, ſtructuram, circulationem viſcerum, in quibus hæret hic malignus humor, morbum turgentem curatione majorem: diluentia cum oppoſito acri ad acre prædominans, & opio, primaria ſunt.

Evidenter hoc patet ex illis, quæ hactenus dicta ſunt: morbus enim ille turgere dicitur, dum atra bilis, quæ diu viſceribus abdominalibus impacta hæſerat, morâ pejor & acrior reddita, ſponte ſuâ, vel imprudenti medelâ, ſolvi incipit & moveri, & vaſa, quibus impacta fuit, deſtruit; adeóque inſignem labem adfert viſceribus in quibus hæſit. Verùm conſtitit, acrem jam & motam atram bilem in hepar deferri debere; itaque illud viſcus adeo tenerum deſtruet, vel ſaltem inſigniter lædet. Ex hepate autem venire poterit in venam cavam, ſícque ſanguinem coagulabit, ſi acidam acrimoniam, vel putredine peſſimâ inquinabit, ſi alcalinam putrefacientem, vel oleoſam putrefactam indolem, habuerit. Ubi verò per vaſa bilioſa hepatis in duodenum venerit, enormes vomitus, dyſenteriæ atrabiliariæ, peſſimis ſymptomatibus ſtipatæ, gangrænoſæ ventriculi & inteſtinorum corruptiones, neceſſariò ſequentur. Eadem hæc, imò & pejora, contingent, ſi ruptis vaſis, atrabilaria hæc ſaburra in cavum peritonæi defluat. Præterea, dum ruptis vaſis atra bilis exit de corpore, ſimul ſanguis grumoſus copioſus ſequi ſolet atræ bilis illas evacuationes, vel & quandoque comitari; unde ſubita debilitas, ſyncope, & mors.

Digitized by Google

Hinc facilè apparet, ſpem ſanationis integræ vix ullam ſupereſſe: enormes enim illas evacuationes compeſcere non poteſt Medicus: nec prodeſſet multùm, ſi poſſet; cùm retenta hæc materia in viſceribus, & morâ pejor redderetur, & tantò plùs eroderet viſcera, quantò diutius ibi hæreret. Diluentia, additis acidis, ſi putrida ſit atra bilis, admiſtis alcalinis lenioribus vel acidum abſorbentibus, ſi acida acrimonia prædominetur, ſola ſunt, quæ emendando acrimoniam aliquid utilitatis adferre poſſunt. Ad enormes illas turbas, ab atra bile mota in corpore excitatas, utcumque ſedandas, opium ſimul additur. Sic quandoque obtinetur, ut poſt enormes evacuationes ſemi-mortui tales ægri reviviſcant; ſed nimis labefactata ſunt viſcera, quàm ut integra ſanatio ſperari poſſit. Languidam vitam trahunt adhuc per aliquod tempus, & pereunt tabefactis viſceribus, vel immedicabili hydrope ſubſequente, exſtinguuntur. Unde *Hippocrates* (*a*), motam atram bilem per epotum medicamentum in *Timocrate* deſcribens, dicit, poſt validas evacuationes & multos dolores illum dormiviſſe; verùm adeo debilem, ut reſpirationem ægri non adverterent adſtantes, illúmque pro mortuo haberent, cùm nihil quod diceretur vel ageretur, ſentiret. Addit deinde *Hippocrates: Vixit tamen & excitatus eſt;* nullo autem modo dixit, quòd ſanatus fuerit. Videtur enim tantúm hujus ægri Hiſtoriam ſcripſiſſe, ut caverent Medici, ne imprudenter datis remediis purgantibus ægros ſubito diſcrimini exponerent, nec pro mortuis derelinquerent facilè, poſt ſummas evacuationes, debiliſſimos.

Satis etiam intelligitur, omnia hæc tantùm locum habere in bile atra turgente, non verò ubi in leviori morbi gradu, prudenter, & ſenſim, ſoluta materies atrabilaria prodit, licèt magnâ copiâ: tunc enim non adeo magna acrimonia adeſt, & viſcerum integritas ſuperſtes ſperari poteſt.

§. 1107. Ex quibus (1090. ad 1107.) jam facilis intellectus melancholiæ deſcriptæ (1089.), malíque hypochondriaci; nam liquet, à diuturna mœſtitia prægreſſa, vaſa viſcerum abdominalium ſtricta creare ſtagnationem, mutationem, accumulationem bilis atræ (1092. 1093. 1095. 1098. 1102. 1104.), ſenſim increſcentem, licèt corpus fuerit paulò antè quàm ſaluberrimum: iterúmque natam ex corporeis cauſis eamdem bilem atram producere illud delirium (1089.).

Ad §. 1090, jam monebatur, melancholiam ortum ducere ab illa ſanguinis & humorum cacochymia, quam bilem atram vocaverunt veteres Medici, atque ab illa cacochymia præſente naſci pertinax illud delirium in his ægris. Sed ſimul notabatur, quòd idem illud delirium, à mutata cogitatione in mente initium ducens, aptum eſſet, ut ſimilem cacochymiam ſanguini & humoribus induceret.

(*a*) Epidem Lib. V. Textu 2. Charter. Tom. IX. pag. 333.

Digitized by Google

Hac autem paragrapho eadem repetuntur, tanquam confirmata per totam Hiſtoriam morbi hactenus traditam.

Si enim corpus ſaluberrimum fuerit, & tamen ita rerum humanarum viciſſitudines ſe obtulerint homini, ut gravi & perpetuâ prematur mœſtitiâ, melancholicus evadet brevi. Uti enim antea ad §. 1093, dictum fuit, ſentiunt tales homines, acſi torculari comprimerentur præcordia, & grave veluti pondus incumberet, quod frequentibus ſuſpiriis, imo de pectore ductis, removere conantur. Verùm illud deſignat, uti tunc dictum fuit, ſic ſtringi vaſa abdominalia, ut liber tranſitus humorum per illa impediatur: ſequetur ergo ſtagnatio, vel ſaltem difficilior tranſitus per extremas vaſorum anguſtias, liquidiora tranſibunt, craſſiora hærere incipient, & pergentibus iiſdem cauſis magis magiſque accumulabuntur; unde naſcetur morbus hypochondriacus (vide §. 1098.) cum materie, quæ diu ibi hærens, & ipſa morâ acrior reddita, degenerabit in bilem atram (vide §. 1102.).

Cauſa ergo præcipua hujus morbi pendet ab infarctu tenacis & immeabilis ſanguinis in vaſis viſcerum abdominalium: verùm ad §. 107, demonſtratum fuit, obſtructionem ſive obturationem canalis fieri ob exceſſum molis tranſituræ ſupra capacitatem vaſis tranſmiſſuri. Sive ergo per triſtes & validos animi affectus, ſic conſtricta fuerint vaſa, ut multùm minuatur eorumdem capacitas, ſive aucta fuerit ſpiſſitudo humoris per vaſa tranſmittendi, ut difficiliùs tranſire poſſit, & in ultimis vaſorum extremis hærere incipiat, effectus idem ſequetur. Adeóque ſi quavis de cauſa fluidiſſima ſanguinis pars ablata fuerit, & reliqua craſſiora ac immobiliora uniri ceperint, producetur humor melancholicus; qui ſenſim incipiet hærere in vaſis hypochondriacis (vide §. 1098.) ibíque accumulari, & eumdem morbum producere.

Ubi verò animi mœror diuturnus concurrit cum atrabilaria ſanguinis ſpiſſitudine, tunc peſſima naſcitur melancholia, & augetur ſubitò morbus, quia & ſtricta vaſa ſunt, & ſanguis ſpiſſior.

§. 1108. EVIDENTES ergo cauſæ melancholiæ (1089.) obſervatæ ſunt: 1. omnia, quæ liquida cerebri nervoſa figunt, exhauriunt, perturbant; ut ſummi terrores, iíque ſubitanei, ſtudia acerrima cujuſcumque objecti, amor ingens, vigiliæ, ſolitudo, metus, affectio hyſterica. 2. quæ ſanguinis confectionem, refectionem, circulationem, ſecretionem, excretionem variam, impediunt, perturbant, maximè in liene, ſtomacho, omento, pancreate, meſeræo, inteſtinis, hepate, utero, hæmorrhoidalibus vaſis; adeóque morbus hypochondriacus, acuti malè ſanati, præprimis phrenitis, cauſúſque, omnes ſecretiones & excretiones nimiæ, cibi potúſque frigidi, terreſtres, tenaces, acerbi, adſtringentes, æſtus ingens diu protractus & exaſſans cruorem, aer ſtagnans, paluſtris, umbroſus. 3. nativa corporis indoles, nigra, hirſuta, ſicca, gracilis, maſcula, ætas media, ingenium acre, penetrans, altum.

Digitized by Google

Antea ad §. 1093, dictum fuit de cauſis illis, per quas mobiliora ſanguinis diſſipantur, & reſiduum ſpiſſius redditum degenerat in humorem atrabilarium dictum, ſive ſuccum melancholicum. Cùm autem ad §. 1090, notatum fuerit, talem ſanguinis cacochymiam producere quidem hunc morbum, verùm etiam à mente morbum hunc initium ducere quandoque, & tunc humores antea ſanos in ſimilem cacochymiam degenerare; ideo recapitulando hîc illæ cauſæ denuo recenſentur, quæ hunc morbum producere aptæ ſunt; cùm autem de pleriſque jam dictum fuerit, ſufficiet paucis agere de reliquis.

1. Ex definitione melancholiæ §. 1089, patuit, tales ægros uni & eidem cogitationi pertinaciter inhærere: adeóque omnia, quæ liquida cerebri nervoſa figunt, ſícque eamdem ſenſorii communis conditionem diu perennare faciunt, apta ſunt huic morbo producendo. Illa pariter, quæ exhauriunt copiam liquidi nervoſi, diſſipatâ tenuiſſimâ liquidorum noſtrorum parte, idem efficere poterunt. Verùm ingens & ſubita turbatio mentis per terrorem ſummum imprimit ſenſorio communi tam fortiter novam ideam, ut ſæpe nullo modo poſtea deleri poſſit; tunc miſeri tales nil cogitant niſi hoc unicum, etiam inviti & obluctantes, atque in peſſimam melancholiam incidunt. Vidi hoc in muliere, quæ ſubitò de nocte perterrita, dum fures feneſtram cubiculi effringere moliebantur, ſemper ac ubique metuebat inſidias, & in primo ſomni limine cum ſummo terrore evigilabat, licèt noviſſet domeſticos excubias agere ſingulis noctibus: nunquam potuit deleri ille terror, inprimis circa veſperam; tunc enim incipiebat tremere, palleſcere, undique circumſpicere, inſidias metuens, ſícque brevì in pertinaciſſimam melancholiam incidit. Idem efficiunt, utì antea dictum fuit, acerrima ſtudia, quæ mentem uni & eidem cogitationi diu affixam retinent; & præ reliquis ingens amor, qui noctes diéſque præſens menti ſiſtit idem objectum: unde amare & ſapere nequidem Jovi conceſſum eſſe dicitur. Verùm ab hac cauſa dum naſcitur melancholia, etiam ad magnum gradum jam evecta, ſanatur ſæpe citò & feliciter, ſi amato liceat potiri objecto. *Aretæus* (*a*) obſervavit; *quemdam inſanabiliter ſe habentem, quum puellam deperiret; Medicis nihil proficientibus, potitum amatâ puellâ, ab amore Medico ſanatum fuiſſe.*

De vigiliis & metu, tanquam hujus morbi cauſis, pariter antea dictum fuit. Solitudo autem facit, ut nullâ varietate objectorum, nullis amicorum colloquiis, diſtrahantur melancholici ab illa cogitatione, cui fixa mens inhæret; unde morbus augetur, imò ſolitudinis amor ſignum dat nati jam in corpore humoris atrabilarii, utì ad §. 1094, dictum fuit. Cùm autem hyſtericæ validiſſimis animi affectionibus obnoxiæ ſint, & quidem ob cauſas leviſſimas, magníque animi motus huic morbo producendo faveant (vidi §. 1093.); patet, meritò affectionem hyſtericam cauſis melancholiæ adnumerari. Accedit, quòd hyſtericæ mulieres tempore paroxyſmi incredibilem quandoque copiam urinæ tenuis aquoſæ excernant, qualis urinæ profluvium *Syden-*

(*a*) De cauſis & ſignis morbor. diuturnor. Lib. I. Cap. v. pag. 30. 31.

Digitized by Google

hamus (*a*) pro ſigno pathognomonico hujus affectionis habuit. In aliis obſervavit (*b*) copioſæ ſalivæ tenuis excretionem, vel & ſudores nocturnos. Verùm evacuationibus talibus tenuiſſimæ partis ſanguinis producitur humor atrabilarius, uti ad §. 1092, dictum fuit.

2. In hoc morbo ſanguis à naturali ſua conditione degenerat, ſpiſſus, tenax, minùs meabilis per anguſta vaſa, redditur; adeóque omnia illa, quæ debitam ſanguinis confectionem, vel refectionem partis ſubtilioris, per ſecretiones & excretiones perditæ, impediunt, poſſunt huic morbo originem dare: omnia enim, quæ ſecernuntur vel excernuntur de ſanguine, tenuiora ſunt ipſo ſanguine, à quo ſeparantur, illo ſaltem tempore, dum ſecretio fit, licèt poſtea morâ, reſorptione liquidi tenuioris per venas, calore ipſo corporis, inſpiſſentur, ut in muco narium ac faucium, ſemine, &c, obſervatur. Ob hanc rationem vita ſedentaria inter cauſas melancholiæ antea numerata fuit, quia tunc minùs actuoſa fit humorum circulatio, & inprimis per viſcera abdominalia, utì antea probatum fuit. Nam, licèt corporis quies & torpor noceat generaliter, tamen primæ ejus noxæ ſolent in viſceribus primæ coctionis ſive chylopoieticis obſervari; dum languet appetitus, ructus & flatus oriuntur, digeſtio minùs feliciter ſuccedit, alvus ſit tardior. Ubi jam degener à ſana indole ſanguis, in atrabilariam ſpiſſitudinem vergens, viſcera in textu recenſita occupare incipit, tunc adeſt ſecundus melancholiæ gradus, de quo §. 1098, dictum fuit.

Talem autem ſanguinis degenerationem facit MORBUS HYPOCHONDRIACUS, quo nomine intelligitur idem illud malum in viris, quod in fœminis vocatur affectio hyſterica, de qua ſtatim dictum fuit. Non enim intelligitur hoc loco ille morbus hypochondriacus, de quo §. 1098, mentio facta fuit, qui accumulatam jam in viſceribus abdominalibus ſaburram atrabilariam ſupponit; ſed idem perfectè affectus, ac eſt hyſterica paſſio. Unde & diſtinctionis cauſâ, poſſet dici morbus hypochondriacus ſine materie, qui melancholiæ producendæ favet ob ſubitas excretiones liquidiſſimæ partis ſanguinis, & ob ſpaſmos frequentes flatuoſáſque diſtentiones ventriculi & inteſtinorum, quæ liberam humorum circumductionem per hæc viſcera multùm turbant.

Cùm autem in morbis acutis, præcipuè in cauſo, ſive in febre ardenti, ingens calor adſit, & per illum liquidiſſima de ſanguine diſſipentur, reliqua maſſa denſetur (vide §. 698.), niſi ſolventibus remediis, & inprimis juſto moderamine impetûs febrilis (vide §. 609.) attenuetur ille lentor ſpiſſioris jam cruoris, deferveſcente morbo acuto, languet æger diu, & in chronicos morbos difficiles incidit. Phrenitis autem, præter illas noxas, quas cum aliis omnibus morbis acutis communes habet, ſimul depravationem inducit idearum ſenſilium, ſenſuum internorum, rationis & affectuum (vide §. 773.); adeóque, ubi malè ſanata fuit, delirium ſæpe manet ſine febre, imò quandoque, utì & melancholia, in maniam abit (vide §. 774.): ideóque dum in chronicum morbum deſinit, melancholiæ producendæ magìs favere videtur, quàm reliqui morbi acuti.

(*a*) Diſſertat. Epiſtol. pag. 492. (*b*) Ibidem pag. 50.

De

Digitized by Google

De ſecretionibus & excretionibus nimiis, quatenus diſſipatâ ſanguinis parte mobiliſſimâ hunc morbum producere poſſunt, jam dictum eſt: ſimiliter de noxis ciborum ac potuum, & æſtu diuturno exaſſante cruorem ad §. 1093, actum fuit.

AER STAGNANS, PALUSTRIS, UMBROSUS. Quantam alacritatem corpori & menti conciliet aer purus, campeſtris, ſiccus, omnibus notum eſt; idque inprimis experiuntur illi, qui totâ hyeme, fumoſa in urbe latuerunt, & vernâ tempeſtate rus petentes purum, ſerenum, ventis perflatum, aerem hauriunt. Videmus ſic petulcos ſaltare per virentia prata boves, dum, hybernaculis relictis, verno tempore ad ſolita redeunt paſcua. Illi, qui montana inhabitant loca, agiles, bene colorati, longævi obſervantur; dum è contrà depreſſis & uliginoſis locis viventes plurimis vexantur morbis, ſatiſque difficilibus, & lurido ac triſti vultu teſtantur inſalubritatem loci, quem incolunt. Unde etiam ſcorbutus familiaris morbus eſt illis, qui in depreſſis & humidis locis vivunt, uti poſtea ad §. 1150, dicetur: ubi ſimul notatur, illos, qui melancholiæ obnoxii vivunt, in ſcorbutum vergere: ex quo patet hanc cauſam ad utriuſque morbi productionem concurrere. Videtur idem obſervaſſe *Sanctorius*, dum dicit (*a*): *Morbi à melancholia, & ab aere cænoſo, in hoc conveniunt, quòd immediatè oriantur à craſſitudine perſpirabilium retentorum: mæſtitia enim intrinſecus impedit ne exeat craſſum; aer cænoſus extrinſecus.* Præterea plurima ſigna §. 1094, recenſita, quæ atrabilariam ſanguinis cacochymiam denotant, obſervantur in illis hominibus, qui paludoſa & depreſſa loca incolunt. Color enim pallidus, flaveſcens, maculæ in cute, torpor ad motus, mœſtitia, &c, ſatis communia ſunt talibus, uti in integris militum cohortibus obſervatur, qui antea ſaniſſimi coguntur in ſimilibus locis ſtationem figere.

3. Dictum fuit §. 1092, dum mobiliora diſſipantur de ſanguine, quòd tunc fiat craſſus, ater, pinguis, terreſtris, & induat cacochymiam atrabilariam: verùm antea ad §. 52, ubi *de morbis viſcerum fortium & rigidorum* agebatur, probatum fuit, à nimia vaſorum rigiditate arctari illorum cava, liquidiſſima exprimi, majorem ſimul fieri reſiſtentiam fluidis per vaſa motis. Ubi ergo nativa talis corporis indoles eſt, ut vaſa denſa ſunt & contracta, neceſſariò ſequitur diſpoſitio ad hunc morbum, túncque dicitur adeſſe temperies melancholica. In talibus hominibus macilentia adeſt; ſiccitas, & color, maximè niger qui in tali natione obſervatur (*b*). Quia autem liquida denſa, tenacia, fluunt per vaſa magis conſtricta, adeóque plùs reſiſtentia, hinc facilis obſtructio, inprimis in viſceribus abdominalibus, ubi difficilior eſt ſanguinis per vaſa tranſitus, uti antea dictum fuit. At cùm, cæteris paribus, corpus virile firmiores habeat partes ſolidas, quàm corpus fœmininum, hinc etiam melancholia frequentiùs viros afficit: inprimis verò ætate mediâ; ubi rerum agendarum curæ, familiæ ſuſtentandæ ſolicitudo, ambitio, æmu-

(*a*) Aphor. 469.

(*b*) H. Boerh. Inſtit. Medic. §. 896. Trallian. Lib. I. Cap. XVI. pag. 100.

Digitized by Google

lorum invidia, &c, irrequietam mentem agitant perpetuò. In juniori ætate inter luſus & jocos amœnæ fluunt horæ, nec anxia de futuris ſolicitudo vexat: nec adultioribus ante virilem ætatem melancholia contingere ſolet, niſi ingenti amore, aut libris impallescendo, ſibi hunc morbum contraxerint. Senes verò, rerum humanarum viciſſitudinibus & curis dudum aſſueti, minùs ab his afficiuntur, ſimúlque prudentiores ſe ſenſim arduis negotiis ſubtrahunt, & ultimam vitæ periodum tranquillo otio tranſigunt, omnibus ferè curis liberi.

Acri autem & penetranti ingenio præditi ideo frequenter in hunc morbum incidunt, quia vehementibus mentis exercitationibus apti, illis indulgent; ſicque mobiliſſimam ſanguinis partem conſumunt. Videantur illa, quæ de hac re dicta fuerunt ad §. 1093. & 1094.

§. 1109. SI morbus hic (1089.) diu perſeverat, producit dementiam, epilepſiam, apoplexiam, maniam, convulſionem, cœcitatem, imaginationes mirificas, riſus, ploratus, cantus, ſuſpiria, ructus, flatus, anxietates, urinam copioſam, limpidam inſtar aquæ, alio tempore valde craſſam, ſanguineæ fæcis in vaſis viſcerum abdominalium retentionem, accumulationem, ſubitaneam ſæpe excretionem, alvum pertinaciter ſtypticam, ſputationem tenuem, frequentem, vigiliarum, inediæ, frigoris tolerantiam incredibilem.

Dum morbus hic diutius durat, neceſſariò in vaſa hypochondriaca depellitur, atque omnia abdominis viſcera occupat, uti ad §. 1098, dictum fuit. Verùm ibidem*, & §. 701, ubi de delirio febrili agebatur, demonſtratum fuit, à materia hærente circa præcordia miro modo turbari poſſe omnes encephali functiones, licèt cauſa materialis morbi non in capite hæreat; & hac materiâ excuſſâ, in integrum reſtitui cerebri functiones. Cùm autem in febribus bilioſa, vel alia corrupta materia, circa præcordia hærens, ſatis mobilis eſſe ſoleat, non adeo difficulter expellitur; in melancholicis verò piceâ tenacitate hæret, uti anteà dictum fuit; unde & effectus inde producti pertinaciores eſſe ſolent.

Quandoque poſt diuturnos mœrores, & adhuc frequentiùs poſt ſummos furores, incipiunt ſedati eſſe, ſed hebetes, obliviοſi, puerorum inſtar ludicris nugis delectati, vivunt, nec ſibi, nec aliis, ampliùs nocituri: tunc ille ſtatus vocatur *dementia*, quæ raró curari ſolet, ſed ad mortem uſque tales ægri in eodem ſtatu permanent.

Præterea variis modis encephali functiones turbari ab atra bile poſſe, imò integre deleri lethali apoplexiâ, ſatis conſtat ex illis, quæ in *Apoplexiæ* & *Epilepſiæ* Hiſtoria, uti etiam ad §. 1104, dicta fuerunt. Unde & *Hippocrates* (*a*) notavit ſequentia: *Melancholici epileptici fieri ſolent ut plurimùm, & epileptici fiunt melancholici.* Omnium autem maximè hæc mala metuenda

(*a*) Epidem. VI. Foeſ. pag. 1201.

Digitized by Google

ſunt, dum atra bilis ſoluta & acrior reddita ſanguini permiſta ad cerebrum venit: hinc & alibi notavit *Hippocrates* (*a*): *Siderantur melancholici manibus & pedibus, vocis impotentiâ tenentur, & leviter reſolvuntur ab atra bile.* Ideo etiam, dum tremores in hoc morbo incipiebant obſervari, mali moris ſignum meritò credidit *Hippocrates* (*b*), quia notat, ad cerebrum deferri atram bilem motam. Antea §. 1098; ex *Hippocrate* aphoriſmus citatus fuit, qui hæc omnia confirmat. *Aretæus* (*c*) pariter omnia hæc mala in diuturna melancholia metuenda eſſe monuit. Sic autem habet: *Quòd ſi penitus totum corpus occupaverit, ſenſus, mentem, ſanguinem, bilem, nervos etiam corripuerit, & ipſa inſanabilis efficitur, & aliorum morborum corpori ſobolem inſerit, furoris, nervorum diſtentionis, reſolutioniſque, quæ, ſi à melancholia proveniunt, ſanationem utique accipere nequeunt.*

De varietate delirii melancholici antea jam dictum fuit, & poſſent numeroſa exempla ex Hiſtoria Medica adduci: quidam enim crura ſtraminea ſe habere credebant, alii caput abeſſe, naſum in proboſcidem elongatum, &c; verùm hæc breviter tantùm monuiſſe ſufficiet (*d*).

RUCTUS, FLATUS, ANXIETATES, &c. De ratione horum ſymptomatum dictum fuit §. 1099.

URINAM COPIOSAM, &c. Antea dictum fuit, perturbato ob validum animi affectum ſyſtemate nervoſo, in hyſtericis ac hypochondriacis urinam copioſam, inſtar aquæ puræ limpidam & tenuem excerni. Verùm ex modò dictis patuit, omnium nervorum originem miris modis in hoc morbo perturbari; adeóque minimè mirum erit, ſi ſæpius talis urinæ profluvium contingat. Ubi autem illi ſpaſmi remittunt, tunc craſſior & contentis ſaturata urina emittitur, quia hactenus in ſanguine retenta nunc per renes ſecernuntur.

SANGUINEÆ FÆCIS, &c. Ad §. 1098, dictum fuit, quare hæc atrabilaria ſanguinis fæx in vaſis viſcerum abdominalium retineatur & accumuletur. Ad §. 1104, patuit, quomodo atra bilis ſoluta & mota quandoque ſubitaneas tales, ſemper periculoſas, evacuationes faciat. Pariter de pertinaci alvi obſtructione ad §. 1099, dictum fuit.

SPUTATIONEM TENUEM ET FREQUENTEM. Hoc inprimis obtinet, dum per abdominalia viſcera, humore tenaci atrabilario infarcta, impeditur libera circulatio, adeóque & ſecretio lymphæ inteſtinalis, ſucci pancreatici, & gaſtrici: cùm autem glandulæ ſalivales ſimilem humorem à ſanguine ſeparent, ideo ſalivæ ſecretio augetur, continuò os madet, & frequens ſputi tenuis excretio fit. Ob hanc cauſam melancholici vocantur *ſputatores.* Nocet autem frequens talis ſputatio ut ſignum, & ut cauſa. Significat enim vaſa abdominalium viſcerum infarcta eſſe; ſimúlque copioſa talis tenuis ſputi ex-

(*a*) De Morbis Cap. II. Charter. Tom. VII. pag. 533.

(*b*) Prorrheticor. Lib. I. Charter. Tom. VIII. pag. 710. Coacar. Prænot. n°. 95. Charter. Tom. VIII. pag. 857.

(*c*) De curat. morbor. diuturn. Lib. I. Cap. V. pag. 125.

(*d*) Vide Trallian. Lib. I. Cap. XVI. pag. 109.

Digitized by Google

cretio orbat ſanguinem liquidiore & mobiliore parte, adeóque morbum auget, uti ad §. 1093, dictum fuit.

VIGILIARUM, INEDIÆ, &c. Niſi certiſſima Obſervata hoc docerent; omnem fidem ſuperare videretur tolerantia frigoris, vigiliarum, inediarum in melancholicis; & omnium maximè, ubi jam maniaci evaſerunt. Vidi per plures ſeptimanas vigilaſſe perpetuò; rudiſſimâ hyeme anni quadrageſimi elapſi, nudos decubuiſſe in pavimento lapideo, cui pauculum ſtraminis inſtratum erat, dum omnia veſtimenta, ſtragula, lectum dilacerarent illico. Mulierem peſſimè melancholicam per ſex ſeptimanas omnem cibum conſtantiſſimè reſpuiſſe novi, pauculum tantùm aquæ ſubinde hauriebat, unde tota exſucca & arida periit tandem. Numeroſæ tales Obſervationes paſſim apud Auctores leguntur.

§. 1110. ATTULIT ſæpe curationem ſuperveniens ſcabies fœda, aliquando elephantiaſin æmulans; aut varix numeroſa, ingens, enata; tumentium valde hæmorrhoidum fluxus, atræ bilis per ſuperiora & inferiora rejectio.

Summi ſemper momenti eſt in morborum curationibus, uti antea jam ſæpius monitum fuit, attendere ad illa, quæ ſponte in morbis contingunt cum levamine: ars enim ſic edocta conatur hæc imitari; vel ſaltem prudens Medicus inde diſcit, ne perverſa medela impediat ſalubria hæc naturæ, morbos ſanantis vel emendantis, conamina.

Obſervatum jam fuit, fœdam talem ſcabiem totam ferè ſuperficiem corporis deturpantem, profuiſſe melancholicis; & probè memini, me talem caſum vidiſſe in homine per plures annos jam hoc morbo laborante, in quo ulceroſa cutis cœpit plorare liquidum ichoroſum, quod in fœdas & denſas cruſtas concreſcens totam corporis ſuperficiem deturpabat. Ratio hujus rei videtur hæc eſſe: hactenus dicta docuerunt, atrabilariam materiem non tantùm peccare ſpiſſitudine, & piceâ tenacitate, ſed & ſimul huic tenaci adhærere magnam acrimoniam, quæ minùs nocet, quamdiu ſic inviſcata manet. Verùm ubi, quacumque de cauſa ſolvitur atra bilis, tunc illud acre, his nexibus liberum, humoribus circulantibus facilè miſceri poterit, & ſi magnâ copiâ ac impetu in quaſdam corporis partes adigatur, peſſima & immedicabilia mala producet, uti ad §. 1104, dictum fuit. Si autem ſenſim ſolvatur atra bilis, ſenſim extricabitur illud acre, & lymphâ corporis dilutum ad emunctoria cutis pervenire poterit; cúmque minima illa vaſa acri ſtimulo irritet, non exhalabit per tranſpirationem inſenſibilem, ſed hærebit in vaſis minimis cutaneis, illa erodet, ſícque omnia hæc mala producet. Ita & videmus in aliis morbis materiem morboſam ad cutanea vaſa delatam illa obſtruere, inflammare, varias puſtulas & exanthemata in cute facere, quia, craſſior cùm ſit, vel hæret in vaſorum anguſtiis ultimis, vel acrior quandoque illa irritat & conſtringi facit. Hinc fortè quandoque febres varioloſæ ſine variolis contingunt, quando miaſma varioloſum ad cutis ſpiracula dela-

Digitized by Google

tum exit liberè; ubi nempe mitior indoles contagii varioloſi, humores diluti, & vaſa cutanea laxa & facilè pervia ſunt. Sic noverunt Medici, antequam miliaria exanthemata erumpant, inprimis alba, percipi odorem fracidum ſubacidulum, inſtar vappidi aceti: exhalat tunc pars materiæ morboſæ, quæ poſtea per moram ac febrim acrior reddita, majori copiâ ad cutis vaſa delata retinetur, inprimis circa cutaneos folliculos, quos diſtentos morboſa lympha elevat in parvos & pellucidos tumores. Fortè etiam epidermis in pluribus locis à cute ſolvitur, & à collecto liquido in minimas tales bullulas elevatur. Quandoque enim minimæ tales ſphærulæ ultra cutis ſuperficiem eminent; frequentiùs dimidiâ quaſi ſuî parte cuti immerſæ manent.

Apud *Tulpium* (*a*) habetur Obſervatio, quæ huc facere videtur. Imprudens Chirurgi tyro in puella dolorem dentium oleo vitrioli tollere conabatur, & malâ fortunâ copiam olei vitrioli ori infundebat, cujus pars per gulam deſcendit, & horrenda mala fecit. A ſummo hoc periculo plurimis remediis adhibitis erepta quidem fuit miſera hæc virgo, ſed acerrimi illius remedii pars, humoribus miſta, in habitum corporis delata eſt, & in plurimis cutis locis cinereas cruſtas fœdáque excitavit ulcera, ita ut vix quidquam manſerit in tota cute glabrum, vel priſtinæ pulchritudinis particeps. Verùm §. 1105, monitum fuit, materiam atrabilariam expulſam de corpore quandoque habuiſſe talem acrimoniam acidam, ut metalla roderet, & cum terreſtribus ebulliret: non ergo mirum videri poterit, ſi ad cutim delatum illud acre ſimilia præſtiterit,

Uti jam acre illud, ſolutâ materiâ atrabilariâ, ad cutim delatum levamen morbi facere ſolet, ſic pariter ſpiſſior pars quandoque colligitur in venis, illas diſtendit immaniter, & varicoſos tumores facit. In illo homine, quem vidi à melancholia peſſimo tali morbo cutaneo corruptum, ſimul obſervavi numeroſas & magnas varices in cruribus. Licèt enim tenax illa materia atrabilaria ſic ſoluta fuerit, ut cum humoribus circulantibus per arteriarum ſanguinearum ultimos fines tranſeat in venas, tamen adhuc priſtinam indolem retinet, & moleculæ diviſæ, dum tranſeunt per ultimas arteriarum anguſtias, in venas latiores confluunt, ubi denuo uniri poſſunt, inprimis ſi tardior fuerit ſanguinis motus: túncque præcipuè atrabilarius talis ſanguis colligitur in venis aſcendentibus ab extremis inferioribus corporis, quia ibi contra gravitatis nixum ſanguis verſùs cor movetur: venæ enim, tenuiores tunicas cùm habeant, longè minùs contractiles ſunt arteriis, & faciliùs diſtenduntur: unde etiam vel contiguæ ſunt venæ arteriis, vel muſculis agiliſſimis accumbunt, ut per diaſtolen arteriarum; & muſcularem actionem, promoveatur ſanguinis motus per eas; cui rei & valvulæ, impedientes retrogreſſum ſanguinis à latiore parte venæ verſùs anguſtiorem, inſerviunt. Si jam & motus ſanguinis per arterias tardior fuerit, & quieſcant ægri, venæ, inprimis artuum inferiorum, dilatantur ac varicoſæ fiunt, ſícque magnam copiam atrabilarii ſanguinis capere poſſunt. Meliùs ſe habent quidem inde melancholici, quia viſcera abdominalia levantur hac ſaburrâ, ſed interim tamen ab

(*a*) Lib. III. Cap. XLIII. pag. 258.

Digitized by Google

his varicibus ſæpe pertinaciſſima crurum ulcera oriuntur: unde longè magìs optabilis eſt materiæ atrabilariæ expulſio è corpore, modò tutò fieri poſſit, inprimis per hæmorrhoides. Hinc *Hippocrates* (*a*) dixit: *Maniacis ſi varices aut hæmorrhoides acceſſerint, maniæ ſolutio.* Et *Galenus* (*b*), dum hunc aphoriſmum commentatur, monet, *Hippocratem* hîc agere de inſania melancholica, non autem de aliis maniæ ſpeciebus.

Per hæmorrhoidalia autem vaſa aperta directè materies atrabilaria evacuari poteſt ex locis quæ occupat, unde ſummum & ſubitum levamen in hoc morbo ſequi ſolet. Hinc dixit *Hippocrates* (*c*) quòd ſimilis atræ bili materies per hæmorrhoides effluat. Et *Galenus* (*d*) in commentariis ad hunc locum notat, multos denuo in melancholiam incidiſſe, dum hæmorrhoidum fluxus ſupprimebatur. Verùm additur in textu, quòd inprimis proſit fluxus tumentium admodum hæmorrhoidum, quia tunc conſtat, materiam atrabilariam, in his vaſis priùs accumulatam, illa diſtendiſſe; & deinde, ruptis vaſis, exiviſſe de corpore. Obſervatur enim & ſalubris hæmorrhoidum fluxus, dum tantùm minuitur copia ſanguinis boni, non autem evacuatur noxia ſaburra, quod & *Galenus* (*e*) optimè notavit, ſed tunc plerumque minùs turgent hæmorrhoides antequam rumpantur, quia faciliùs exit purus ſanguis, quàm ille, qui atrabilariam ſpiſſitudinem habet.

ATRA BILIS PER SUPERIORA, &c. Quando nempe ſoluta & mobilis redditur materies atrabilaria per has vias exit de corpore, antequam magnam acrimoniam adepta fuerit: aliter enim, utì ad §. 1104, dictum fuit, ſubitam mortem, corruptis jam viſceribus, producit, non medelam. Hanc jam evacuationem materiæ atrabilariæ, ſponte ortam, cùm viderent Medici profuiſſe, tentaverunt per artem hoc imitari. Veteres dederunt helleborum, nigrum inprimis (*f*), aliáque, quæ ſatis fortiter movent & evacuant: tunc autem hæc prodeſſe poterunt, quando per methodum §. 1101, laudatam, correcta fuit acrimonia materiæ atrabilariæ, ejúſque tenacitas jam imminuta eſt; ſecus enim acria purgantia periculo non carent, utì ſequenti paragrapho dicetur.

§. 1111. INGENS damnum capere ſolet ab omni medela labefactante vires; acriter evacuante; rurſúmque ab uſu eorum, quæ liquida vehementer exagitant, ſive cardiaca fuerint, ſive alio quocumque titulo exhibita.

Cùm in melancholia ſanguis craſſus, ater, pinguis, terreſtris ſit (vide §. 1092.) multi Medici fuerunt in hac opinione, per repetitas ſanguinis miſſiones debere educi vitioſum ſanguinem; ſimúlque ſperârunt, ex ingeſtis ali-

(*a*) Aphor. 21. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 260.
(*b*) Ibidem.
(*c*) Lib. VI. Epidemic. Charter. Tom. IX. pag. 531.
(*d*) Ibidem.
(*e*) Ibidem.
(*f*) Aretæus de curat. morbor. diuturn. Lib. I. Cap. v. pag. 124. Trallian. Lib. I. Cap. xvi. pag. 112. 113.

Digitized by Google

mentis reſtitui poſſe facilè ſanguinem bonum, unde hac methodo hunc morbum aggrediebantur. Quamdiu autem cacochymia atrabilaria omnem circumeuntem humorem æqualiter inficit, nondúmque viſceribus impacta immobilis hæret, videtur aliquâ ratione niti hæc methodus. Verùm ſi conſideretur, eductâ etiam magnâ copiâ ſanguinis atrabilarii, non minui cauſas, quæ hanc cacochymiam produxerunt, patet ſatis juſtum metum eſſe, ne novus ex ingeſtis alimentis natus ſanguis ſimili labe afficiatur. Præterea patuit ex illis, quæ ad §. 1094, dicta fuerunt, ſecretiones & excretiones vitiari in corpore, pulſum & reſpirationem lentiora eſſe; corpus emaciari; adeóque conſtat, non ſufficere vires corporis ad reſtituenda illa, quæ inevitabili lege etiam in ſaniſſimis corporibus quotidie pereunt: multò minùs ergo aptum erit corpus atrabilarium tantam ſanguinis jacturam reſarcire. Accedit, quòd & ipſa jactura ſanguinis impediat aſſimilationem bonam ingeſtorum, uti aliâ occaſione §. 25. n°. 1. probatum fuit. Hinc prudenter monuit *Aretæus* (*a*), in cura hujus morbi maturo conſilio deliberandum eſſe, an ſanguinis miſſione opus ſit, nec-ne: deinde addit ſequentia: *Paulùm ſanguinis mittendum, quatenus videlicet venæſectionem vires ſentiant, ſed nullam noxam illarum tenor accipiat: nam etſi craſſus & bilioſus & concretus ſit ſanguis, & niger velut amurca, tamen ipſe naturæ prædium eſt atque alimentum: quocirca ſi plùs quàm decet ſanguinis abduxeris, nutritionis defectu natura de ſua firmitate decidit.* Ubi verò materies atrabilaria vaſis & viſceribus abdominalibus jam hæret impacta, tunc adhuc minùs prodeſſe poteſt ſanguinis miſſio, quia nihil illius craſſi educitur, ſed tantùm minuitur copia ſanguinis, qui in macilentis & exſuccis illis corporibus adhuc liberè per vaſa circumduci poterat.

Quantùm mali metuendum ſit à reliquis evacuationibus per purgantia, vomitoria, &c, uti etiam à ſtimulantibus & ſolventibus validis, antea ad §. 1100, dictum fuit.

§. 1112. **UNDE** optima ſanandi hunc morbum methodus eſt, ſi cauſa prima bene obſervata, & temperiei varietate, his oppoſita medela, variis varia, adhibetur.

Ad §. 1093, variæ cauſæ enumeratæ ſunt, quæ huic morbo producendo favent: hæ ad §. 1108, denuo recenſitæ & ad tres claſſes redactæ fuerunt, ut nempe in harum indagatione memoria Medici juvetur. Nunc in curatione primò illud agendum eſt, ut cauſæ cognitæ, quæ morbum fecerunt, morbúmque præſentem ſuſtinent & augent, removeantur, vel ſaltem minuantur. Si v. gr., à malo victu ortum duxerit morbus, ille erit emendandus, ſi à pertinaci animi affectu, vitanda ſunt omnia, quæ illum renovare poterunt; & ſic de reliquis. Præterea antè monitum fuit ad §. 1105, diverſam acrimoniæ ſpeciem quandoque jungi tenaci atrabilario ſanguini, adeóque requiri medelam, quæ cognitam acrimoniam emendare poſſit. Patet ergo

(*a*) Ibidem.

Digitized by Google

facilè generalem curandi methodum dari non poſſe, ſed illam debere eſſe variam pro diverſitate cauſarum, vario morbi gradu, & ipſius ægri diverſâ conſtitutione. Præcipuæ autem indicationes curatoriæ quatuor ſequentibus paragraphis recenſentur.

§. 1113. 1. ITAQUE erit indicatio liquida cerebri & nervorum excitare, augere, in ordinem redigere; quod fit: *α.* avertendo mentem ab objecto conſueto ad alia priori contraria. *β.* inducendo cautè alium animi affectum, melancholico oppoſitum. *γ.* inſerviendo falſæ imaginationi. *δ.* aut ſæpe magnâ vi ei pugnando.

Dictum fuit §. 1092, morbum hunc ortum ducere ab atra bile; ita tamen ut & pertinax illud delirium à ſola cogitatione mutata initium ducens, producat in corpore atram bilem, quæ non præexſtiterat; adeóque ſemper proderit in cura hujus morbi mutare cogitationem ægrorum, ne ſemper uni & eidem ideæ affixi hæreant. Quamvis enim ab atra bile accumulata in corpore morbus ortum duxerit, augebitur illa ſaburra atrabilaria, ſi mens pertinaciter & diu eidem cogitationi inhæſerit; cùm vehemens mentis exercitatio, circa unum & idem objectum perpetuò occupata, ſufficiat ad generandam atram bilem in corpore, utì ad §. 1093, monitum fuit: hoc autem fit inprimis ſequentibus.

α. Dum eadem idea menti perpetuò obverſatur, tandem totam mentem adeo occupat, ut ſit indelebilis poſtea, inprimis ſi ſæpius renovatur eadem hæc idea. Hinc dum magnamini cæteroquin Viri atrocem contumeliam paſſi fuerunt, manet ira memor, & dum vel nomen audiunt illius qui injuriam fecit, mox turbantur toti. Ubi jam rei familiaris damnum, vel muneris jactura, continuò menti præſentem ſiſtunt tot malorum cauſam, mens nihil cogitat niſi hoc unicum, & à reliquis omnibus non afficitur, unde toties pertinaciſſima melancholia naſcitur. E contrà novimus, plurima dilabi ex memoria noſtra, ſi per plures annos non renovantur ideæ, licèt antea vividiſſimæ fuerint; vel ſaltem, ſi longo temporis intervallo non redierint, minùs nos afficere. Qui chara amiſerunt pignora, primis diebus affliguntur validiſſimè, ſimulac aliquid in conſpectum venerit, quod defunctorum memoriam renovet: poſt aliquot menſes eadem conſpecta minùs afficient. Ob hanc cauſam perpetua mutatio objectorum adeo prodeſt melancholicis, quæ omnium pulcherrimè per itinera ſuſcepta obtineri poteſt, ubi omni momento nova ſenſibus occurrunt etiam nolenti homini. Prudenter autem hoc tentandum eſt: moroſi enim ſolent eſſe melancholici, nolúntque ſæpe hæc oblectamenta pati, ſi tanquam morbi remedium proponantur, unde alia ſub ſpecie offerri debent. Multùm hanc methodum commendat (*a*) *Aurelianus*, & varios modos recenſet, per quos tentavit melancholicorum mentem divertere ab illa cogitatione, quæ ſemper præſens manebat.

(*a*) Morbor. Chronic. Lib. I. Cap. v. pag. 332. 333.

Digitized by Google

Obſervata plurima docent, quandoque melancholicos circa unam tantùm ideam inſanire, dum crura ſtraminea, caput vitreum, & alia ſimilia ſibi imaginantur; in reliquis omnibus prudentiſſimè ratiocinantur; ſi ergo vitari poſſit in his, ut nulla mentio fiat crurum capitiſve, ſapient, & ſenſim delebitur efficacia illius falſæ imaginationis

β. Quantùm conducat, oppoſito animi affectu compeſcere turbas in corpore excitatas, aliâ occaſione ad §. 104, dictum fuit. Summâ irâ excandeſcentem hominem ſubitus metus compeſcit; & contrà meticuloſiſſimum hominem ira reddit audacem. Unde patet, prudentem excitationem animi affectûs, qui eſt oppoſitus illi in quem vergunt melancholici, magni uſûs eſſe poſſe. Legitur apud *Plutarchum* (*a*), quòd quodam tempore *Mileſiæ* virgines inſanire cœperint, & violentas ſibi intulerint manus: nullis movebantur parentum lacrymis, & cuſtodum induſtriam eludebant; nec inveniebatur tantæ calamitati remedium. Poſtquam verò lex promulgata fuerat, quæ jubebat, ut cadavera illarum, quæ ſibi ſuſpendio mortem conſciviſſent, nuda per forum deferrentur, metus dedecoris, licèt poſt mortem futuri, impedivit reliquas, ne ſimile ſcelus patrarent. Dum *Patrocli* mortem doleret *Achilles*, inſomnéſque noctes duceret, & nil niſi vindictam ſpirans, *Hectoris* cadaver indignis tractaret modis, ut tantum furorem compeſceret, mater *Thetys* blandos immiti filio ſuaſit amores (*b*), ſicque obtinuit facilè, ut *Hectoris* cadaver traderet dona ferentibus: addebat quidem, iratos Deos indignum hoc facinus deteſtari; ſed probè noverat, ferocem hunc animum ſolo metu non fuiſſe compeſcendum; hinc maluit primò delinire amorum illecebris.

γ. Quandoque expedit ad curationem, ut ſimulet Medicus ſe aſſentiri omnino falſis melancholicorum imaginationibus; inprimis quando ægri, firmiſſimè perſuaſi, nullo patiuntur ratiocinio ſibi evelli, quam conceperunt, opinionem. *Celſus* (*c*) in loco, quem antea ad §. 702, allegavi, poſtquam monuerat, tentandum eſſe in delirantibus, ut oppoſiti excitentur animi affectus, deinde addit: *Sæpius tamen aſſentiendum, quàm repugnandum eſt: paulatimque & non evidenter, ab his, quæ ſtultè dicuntur, ad meliora mens adducenda.* Similem methodum, ſed cum cautela quadam laudavit *Aurelianus* (*d*) dicens: *Mandandum quoque miniſtris, ut eorum errores conſenſu quodam accipientes corrigant, ne aut omnibus conſentiendo augeant furorem, eorum viſa confirmantes, aut rurſum repugnando exaſperent paſſionis augmentum; ſed inductivè nunc indulgeant conſentientes, nunc inſinuando corrigant vana, recta demonſtrantes.* Omnium autem feliciſſimè hoc ſuccedit, ſi Medicus aſſentiens falſæ imaginationi ſimul perſuadere poſſit ægris, ſe noviſſe talia remedia, quæ certò tollere poſſunt malum, quo ſe affligi credunt. Sic feliciter egregium Pictorem *Tulpius* ſanavit (*e*), qui falsò ſibi imaginabatur, omnia ſui corporis oſſa inſtar ceræ mollia eſſe. Non adverſabatur ægri imaginationi

(*a*) De virtut. mulier. Tom. II. pag. 249.
(*b*) Homer. Iliad. Lib. XXIV.
(*c*) Lib. III. Cap. XVIII. pag. 151.
(*d*) Morbor. Chronicor. Lib. I. Cap. V. pag. 330.
(*e*) Obſervat. Medic. Lib. I. Cap. XVIII.

Digitized by Google

Tulpius, ſed demonſtrabat tantùm ingenioſo huic viro, morbum hunc Medicis cognitum & deſcriptum fuiſſe, certámque promiſit curam intra ſex dies, modò vellet præceptis Medicis obtemperare: hac tamen lege, ut triduo abſoluto inſiſteret pedibus tantùm, nec vel latum unguem procederet; ſexto autem die plenariam deambulandi potentiam haberet. Admittebat omnia æger, dum credebat Medicum perſuaſum eſſe de hac mollitie oſſium, quia primo triduo tam ſolicitè prohibebat omnem greſſum, ac ſi oſſa nondum ſatìs firmata hunc motum non admitterent abſque damno. In capitulo ſequenti alium caſum narrat, ubi ſimiliter melancholicæ mulieri perſuaſit, per medicamenta exhibita expulſam fuiſſe molam viventem, quam ſe utero gerere credebat. Plures ſimiles caſus apud Obſervatores Medicos inveniuntur, qui docent, quanto cum fructu Medici ſæpe indulſerint falſæ ægrorum imaginationi.

δ. Dum in hoc morbo mens delirans uni & eidem ferè ſemper cogitationi affixa manet (vide §. 1089.) tam valida fit impreſſio talis ideæ in ſenſorio communi, ut non facilè deleri ſe patiatur, & ſuperat multùm efficaciam idearum, quæ per ſenſus excitantur. Dum enim ſibi perſuaſum habet melancholicus, crura eſſe ſtraminea, licèt tangat dura oſſa, licèt videat carnem, non tamen recedit à falſa hac opinione. Tentaverunt tunc Medici aliquando felici cum eventu excitare per cauſas ſubitas & validas novam ideam, quæ falſæ huic imaginationi directè oppoſita eſt, & tamen adeo efficax, ut illam ſuperare poſſit. Sic apud *Trallianum* (*a*) legitur, quòd *Philodotus* Medicus curaverit hominem, qui ſe capite truncatum credebat quàm firmiſſimè, dum repentè plumbeum pileum ejus capiti imponeret, cujus grave pondus percipiens æger vanâ hac imaginatione liberatus fuit. Dum eruditus Vir ex immodicis ſtudiis in hunc morbum inciderat, credebat ſe habere crura vitrea, hinc nullo modo illis audebat inſiſtere, ſed de lecto ad focum deferebatur, cui totâ die aſſidebat. Ancilla, dum ligna adferebat foco alendo, ruditer illa projecit, unde territus herus, & cruribus ſuis vitreis metuens, illam acriter objurgavit: moroſa ancilla, & herilis inſaniæ pertæſa, ligno percuſſit rudiùs heri tibiam, unde acrem quidem dolorem ſenſit, ſed ſimul iratiſſimus exſiliit, ut illatam hanc contumeliam ulciſceretur; paulò pòſt, defervеſcente irâ, gaviſus fuit ſe cruribus inſiſtere poſſe, & deleta fuit de mente ejus vana hæc imaginatio. Docemur ergo cum prudentia tentari poſſe in hoc morbo curando talem methodum, quæ directiſſimè repugnat delirio melancholico. Fuit homo ſatìs celebris apud Batavos inſanientium curâ, qui hac methodo utebatur, & multos ſanabat. Simulac delirarent, tractabat miſeros ferarum inſtar, verberibus, catenis, perfuſione aquæ frigidiſſimæ, fame, ſiti, &c. Dum miteſcebant, omni modo blandiebatur illis, nihílque omnino negabat illarum rerum, quas deſiderabant. Hoc modo effecit, ut metus verberum coerceret incipiens delirium, & tandem deleret vanas illas imaginationes: è contrà dum pacatum ſtatum

(*a*) Lib. I. Cap XVI. pag. 110.

Digitized by Google

mox ſequebantur omnia, quæ placere ipſis poterant, felix ſæpe ſucceſſit curatio.

§. 1114. 2. OBSTRUCTIONES, vel cauſam, vel effectum, falſæ imaginationis, reſerando, emolliendo, incidendo, ſtimulando, per aquas minerales, ſerum lactis, mulſam, decocta ſplachnica, hepatica, anthypochondriaca, aquas ſalibus lixivioſis vel compoſitis acutas, mercurialia laxantia, vomitoria, motus, exercitia, equitationes, navigationes, uterina, ariſtolochica, hæmorrhoidalia evacuantia, balnea, litus, emplaſtra.

Omnia illa, quæ præcedenti paragrapho dicta fuerunt, tantùm ſerviunt delendæ illi ideæ, quæ delirium illud melancholicum comitatur, ſed non tollunt materialem cauſam, bilem atram nempe, quæ, ſi manet in corpore, apta eſt, ut ſublatæ cuidam falſæ imaginationi per præcedentes methodos ſubſtituat novam æquè difficilem eradicatu. Unde dum priora tractantur, ſimul exhibenda ſunt talia, quæ atram bilem ſolvere & expellere poſſunt, ſícque infarcta viſcera liberare. Uti enim ad §. 1090, monitum fuit, atrabilaria illa ſaburra, priùs accumulata in corpore, producit illud delirium melancholicum; vel idem morbus, à mente incipiens, in corpore, antea ſano, brevì producet atram bilem, quæ deinde ad viſcera abdominalia depoſita (vide §. 1098.) pertinaces obſtructiones faciet.

Quomodo autem atrabilaria illa tenacitas ſanguinem inficiens ſolvi ac expelli de corpore poſſit, & per quæ remedia, ad §. 1097, dictum eſt. Simul etiam monitum fuit de cautelis neceſſariis in curatione, ubi atrabilis jam in viſceribus abdominalibus fixa hæſerit. Hæc habentur ad §. 1101, & 1103, quæ hîc denuo ſummatim recenſentur.

Totus enim curationis cardo in hoc vertitur, ut materies atrabilaria ſenſim ſoluta & mobilis reddatur, vaſa ſic laxentur, ut facilè demittere queant obſtruens impactum: talia autem adhibeantur remedia ad hunc ſcopum, quæ cognitæ per ſua ſigna acrimoniæ humoris atrabilarii adverſentur. Aquæ minerales & diluendo & ſolvendo hîc magnum uſum habent; omnium maximè ſi æſtivis adhibeantur menſibus, poſtquam priùs verno tempore ægri uſi fuerint ſero lactis mellito, decocto cum *taraxaco*, *fumaria*, *cichorio*, ſimilibúſque ſplachnicis, hepaticis, anthypochondriacis dictis herbis: tunc enim emollita, & deliqueſcere incipiens, materies atrabilaria, feliciter ſæpe eluitur de corpore per largum aquarum medicatarum potum. Omnium autem horum efficacia juvatur, dum corporis motu & equitatione inprimis concutiuntur pendula viſcera abdominalia; ſic enim feliciùs fundi ſolet atra bilis. Ubi jam ſigna §. 1101, recenſita docent materiam morboſam fluxilem redditam incipere moveri, tunc cautè expellenda de corpore, ne feſtinando imprudenter ſequantur illa mala, quæ ad §. 1104, deſcripta fuerunt. Navigatio

Digitized by Google

autem inprimis tunc commendatur non aſſuetis, quia miro modo à navis agitatione turbatur totum corpus etiam in ſanis hominibus; nauſea ſequitur & vomitus moleſtus, ac ſæpe diuturnus, per quem quandoque excuſſa fuit atra bilis, antea jam per ſolventia remedia ad exitum parata.

Ubi autem per plures menſes ſolventiſſimis remediis uſi fuerint tales ægri, nec tamen ſigna docuerint, ſolvi adhuc atram bilem, tunc & alia tentant Medici cum prudentia. Morâ enim diuturnâ pejor redditur morbi materia, veteres Medici tunc adhibuerunt helleborum, quo ſummam fuſionem omnium humorum validámque evacuationem fecerunt, & ſæpe felici cum ſucceſſu, modò viſcera adhuc forent integra, nec ad magnam acrimoniam perducta eſſet atra bilis. Recentiores, magnam efficaciam argenti vivi experti, illud adhibuerunt: omnium cautiſſimè fit, ſi leniora tententur unâ alterâve vice, dein per aliquot ſeptimanas ſolventia remedia dentur, & poſtea repetantur evacuantia.

Cùm autem & conſuetæ evacuationes ſuppreſſæ hunc morbum augere poſſint, patet, quare uterina & ariſtolochica in hoc morbo curando pariter locum habeant; præcipuè cùm ex *Hippocratis* obſervatione (vide §. 1098.) conſtiterit, atram bilem quandoque uterum obſidere. Quantùm autem proſit evacuatio per vaſa hæmorrhoidalia in hoc morbo, ante jam ſæpius dictum fuit. Unde ſimul patet ratio, quare balnea, litus, &c, emolliendo & laxando hæc vaſa uſum præſtare poſſint.

§. 1115. 3. SYMPTOMATA leniendo per venæſectionem, immerſionem in aquam frigidam, carminantia, opiata.

Morbi ſymptomata quidem, debellato morbo, ſilent; adeóque primaria cura ad eradicandum morbum adhiberi debet; neque tamen illa ſemper poſſunt negligi, tam ob moleſtiam, quàm ob diuturnitatem. Si enim in morbis febrilibus, etiam acutis, adeóque citiùs finiendis, quandoque ſymptomata moleſta adeo occurrant, ut vix ferri ab ægro poſſint; vel & metuatur ne aliud gravius malum producant, atque ideo peculiari curâ indigeant, uti ad §. 620, dictum fuit; quantò magìs in melancholia, adeo diuturno & difficulter debellando morbo, idem verum erit. Præcipua autem talia ſymptomata in melancholicis ſunt, furores ſævi, flatus moleſti, anxietates intolerabiles, & pervigilia.

Furores illi levantur ſæpe, debilitatis viribus per ſanguinis miſſiones etiam largas; verùm cæteroquin ad morbi ipſius curam parum faciunt, cùm de morbi materia, viſceribus abdominalibus impactâ, per hanc evacuationem nihil dematur; & ſedato furibundo hoc impetu, per copioſam ſanguinis evacuationem collapſæ langueant vires.

De immerſione in aquam frigidam, & præcipitatione in mare, dicetur paulò pòſt ad §. 1123, ubi de mania agetur.

Moleſti flatus, omnium frequentiſſimum ſymptoma, levantur omnium op-

Digitized by Google

timè per calida, aquoſa, leniter aromatica remedia, carminantia dicta; de quibus videantur illa, quæ ad §. 650, habentur, ubi de cura ructuum & flatuum agebatur.

Anxietates & pervigilia opio dato tolli quidem ſolent pro tempore; verùm in hujus remedii exhibitione tamen prudentiâ opus eſt. Semel enim experti melancholici levamen hoc, illo carere nolunt poſtea, & ſummas illas anxietates, ipsâ morte minùs tolerabiles, repetitis auctiſque opii doſibus pellere conantur. Verùm opium hoc habet, ut ſolita quantitas aſſuetos non afficiat ampliùs, ſed debeat augeri, ut deſideratum præſtet effectum: vidi ſic melancholicos ad quindecim grana opium ſumpſiſſe unicâ vice; quod niſi exhiberetur, ſibi ipſis violentas intuliſſent manus præ intolerabili mœrore & anxietate. Cùm autem alvus in hoc morbo pertinaciſſimè adſtricta ſit (vide §. 1099. 1109.), & opii uſus alvum ſiſtere ſoleat, ob hanc cauſam opium minùs tutum videtur. Blanda emulſa cum ſyrupo papaveris albi tutiùs dantur, & ſæpe anxietates illas, ac pervigilia, minuunt; hinc illa priùs tentari debent. Quandoque tamen tanta eſt horum ſyptomatum moleſtia, ut cogantur Medici veſpertino tempore opium exhibere, dum interim illa, quæ ad reſerandas obſtructiones præcedenti paragrapho laudata fuerunt, diurnis horis animosè adhibentur.

§. 1116. 4. PRÆMISSIS evacuationibus (1114. 1115.), exhibendo ea, quæ exhilarare docet obſervatio, & roborare omnes corporis partes.

Poſtquam atra bilis abdominalia viſcera obſidens ſoluta & evacuata fuit, ſæpe languent omnes vires; imò, utì in præcedentibus monitum fuit, quandoque in tantam debilitatem ægri incidunt, ut mortuis ſimiles per aliquot horas jaceant; tunc gratis cardiacis opus eſt, quæ collapſas vires erigunt. Præterea per tam longum tempus triſtibus & anxiis cogitationibus aſſueta mens, licèt cauſa materialis morbi ſubducta fuerit de corpore, pergit adhuc ſimiliter cogitare, & corporis inſignem debilitatem animi dejectio comitari ſolet. Tunc omnia, quæ exhilarant, uſum habent: grata amicorum colloquia, luſus, objectorum continua varietas. Simul exhauſto corpori per bonum victum ſubminiſtrentur talia, quæ reſtituere poſſunt perdita. Inprimis autem tunc prodeſt moderatus vini generoſi uſus, quo nullum præſtantius cardiacum habetur, nec majus exhilarans, cùm omnes curas ſilere faciat, omnem mœrorem leniat. Si jam vino frigido infundantur fragrantes herbæ, *meliſſa, abrotanum, thymus, ſalvia, cortices citri, arantiorum, croci ſtamina*, &c, habetur remedium, quod ſubtiliſſima effluvia odoratorum vegetabilium continet, & cujus paucæ unicæ bis vel ter de die ſumptæ miro modo reficiunt & exhilarant.

Simul etiam notandum eſt, vaſa, tamdiu infarcta & diſtenta materiâ immeabili, jam liberata collabi flaccida & inertia: his firmandis conducunt roborantia grata, vinum auſterum, cydonia mala, granatorum ſuccus, cortex

Digitized by Google

Peruvianus, cinnamomum, & omnia illa, quæ §. 28, ad fibras debiles roborandas laudata fuerunt.

§. 1117. EX quibus (1110. ad 1117.) liquet, ſanationem hujus mali (1089.) abſolutam, eſſe in curatione bilis atræ (1097. 1100. 1101. 1103. 1106.), atque inde peti debere non hanc modò, ſed infinitorum, falsò pro incurabilibus habitorum, morborum.

Quàm difficile malum ſit *melancholia*, §. 1089 definita, tota ejus Hiſtoria docuit; ſimúlque patuit, pertinax hoc malum tamen debellari poſſe, ſi per idoneam methodum & bona remedia ſolvatur atra bilis, & ſoluta educatur de corpore: qua methodo, quibus cum cautelis, hoc fieri debeat, numeris hîc citatis dictum fuit. Maximam curæ difficultatem ſæpe facit ægrorum moroſitas, qui vix diu obedire volunt præceptis Medicis, cùm tamen rebellis morbus diuturnam curam poſtulet. Unde meritò *Hippocrates* (*a*) monuit, in morbis curandis, non ſufficere, ut Medicus faciat illa, quæ oportet; ſed & ægrotum, & ipſos adſtantes, ſuum debere officium præſtare.

Simul patet, eâdem hac methodo plures alios morbos difficiles curari poſſe, dum obſtruens nempe materia ſolvitur, ſoluta de corpore educitur, integris manentibus viſceribus; & dein roborantibus ac cardiacis reſtituuntur vires. Videantur illa, quæ §. 1056, de cauſis & cura morborum chronicorum dicta fuerunt; ubi probatum fuit, illos nec ex origine adeo compoſita pendere, neque adeo multiplicem Medendi Methodum requirere.

(*a*) Aphor. 1. Sect. I. Charter. IX. pag. 14

Digitized by Google

MANIA.

§. 1118. SI melancholia (1082.) eóuſque increſcit, ut tanta accedat agitatio liquidi cerebroſi, qua in furorem agantur ſævum, mania vocatur.

Mania ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι *furere, inſanire*, nomen habet, & melancholiam diuturnam ſequi ſolèt, licet & ab aliis cauſis quandoque oriatur, uti poſtea videbimus. Furor autem ille ſævus, quo ſibi & aliis nocere conantur tales ægri, diſtinguit maniam à melancholia, in qua triſtes, moroſi, anxii ægri quidem ſunt, ſed nondum in furorem aguntur. Diſtinguitur autem mania à feroci & perpetuo delirio phreniticorum, quòd phrenitidem febris acuta ac continua comitetur ſemper; maniaci verò febre careant. Quòd & pulchre notavit *Aretæus* (*a*) maniæ definitionem ponens ſequentem: *Eſt enim ex toto mentis alienatio diuturna, abſque febre: etenim ſi febris quandoque conjungitur, id non ratione furoris propriè, ſed alio quovis caſu contingit.* Similia quoad maniæ diagnoſin apud *Aurelianum* (*b*) leguntur. Notandum, quòd & in definitione maniæ notaverint morbi diuturnitatem, ut diſtingueretur ab ebriorum furoribus; atque etiam à ferocibus illis deliriis, quæ *Hyoſcyamo* (*c*) *Solano furioſo*, aliiſque pluribus venenatis plantis aſſumptis ſequi ſolent: illa enim vel citâ morte finiuntur; vel, ſi natura ſuperare aut excutere potuerit venenum, ſedantur pauco tempore. Aliam adhuc notam diagnoſticam, maniam à phrenitide diſtinguentem, adducit *Aretæus* (*d*); quòd nempe *præcipua furoris & melancholiæ ſedes viſcera ſint; quemadmodum caput & ſenſus in phreniticis plerumque laborant, in quibus vis ſenſoria oblæſa eſt; & quæ non adſunt, tanquam jam præſentia conſpiciunt; & aliis non conſpicua ipſorum ſeſe oculis repræſentant: at furentes tantummodo vident, quæ videre oportet, ſed de illis non ſentiunt, ut ſentiendum eſt.* Atra bilis enim abdominalia viſcera obſidet (§. 1102.); in vera phrenitide cerebrum primariò afficitur (§. 771.).

§. 1119. QUÆ gradu modò differt à melancholia triſti, hujus proles eſt, ex iiſdem cauſis oritur, iiſdem ferè remediis curari ſolet.

(*a*) De cauſ. & ſign. morb. diuturn. Lib. I. Cap. VI. pag. 31.
(*b*) Morbor. Chronic. Lib. I. Cap. V. pag. 326.
(*c*) *Aretæus*, ibidem.
(*d*) Ibidem, pag. 32.

Digitized by Google

Sponte ergo patet, maniam, à melancholia prægreſſa productam, eſſe eumdem morbum quoad materiam & quoad cauſas; tantùm differre furoris vehementiâ. Dictum enim fuit ad §. 1102, atram bilem accumulari in viſceribus abdominalibus, & dum ibi fixa hæret, augeri omnia ſymptomata, quæ comitabantur materiam atrabilariam adhuc æquabiliter per totum ſanguinem diſperſam. Ubi autem atra bilis diu hæret viſceribus impacta, morâ acrior & malignior redditur, túncque tenuiori & acriori parte per venas reſorptâ, & cum ſanguine ad cerebrum delatâ, poterit immanes illos furores producere; quin etiam idem contingere poterit, licèt nihil de atra bile ad cerebrum venerit, ſed fixa hærens in viſceribus majorem malignitatis gradum acquiſivit; uti probatum fuit ad §. 1102. Unde optimè *Trallianus* (*a*) de diuturna melancholia agens, dixit: *Inveteratus enim & veluti in naturam converſus, incurabilis propemodum evadit: & tali morbo affecti non tantùm melancholiâ laborant, ſed etiam per circuitus inſaniunt. Nihil enim aliud eſt mania, quàm melancholiæ ad majorem feritatem intenſio.* Tota ergo curatio maniæ, à melancholia prægreſſa ortæ, eadem eſt; adeóque jam tradita. Illa verò, quæ ſpectant ad curam maniæ ab aliis cauſis ortæ, poſtea ſingulatim dicentur.

§. 1120. **IN quo morbo eſt ut plurimùm immenſum robur muſculorum, pervigilium incredibile, tolerantia inediæ & algoris mirabilis, imaginationes horrendæ, lycanthropiæ, cynanthropiæ, &c.**

Sequitur jam, ut conſiderentur mirabilia illa ſymptomata, quæ in maniacis obſervari ſolent: ad quæ intelligenda conducent ſequentia.

Antea ad §. 700, ubi de delirio *febrili* agebatur, notatum fuit, delirium adeſſe tunc, quando idearum ortus non reſpondent cauſis externis, ſed ab interna cerebri diſpoſitione mutata pendent, natâ præter voluntatis imperium. Simul ibidem dictum fuit, ideas ſæpe comitari illud gratum, vel ingratum, quod inevitabili neceſſitate rapit totam mentem, ut illud gratum faciat perennare, ingratum verò removeat vel deſtruat. Sic oriuntur validiſſimi animi affectus, quos & enormes ſæpe ſequuntur corporis motus, per quos conatur homo illud diſplicens removere vel deſtruere, illud placens retinere. Videte hominem irâ ſubitâ & ſummâ correptum, quantum robur habeat, quanta cum audacia quævis pericula ſpernat. Si jam in maniaco delirante talis naſcatur idea, quæ iram ſuſcitat ſummam, incredibili muſculorum robore quævis ferè obſtacula ſuperat, à pluribus robuſtis viris vix coerceri poteſt, & tantò magìs furit, quò majora ſentit furoris ſui impedimenta. Tunc tota mens non cogitat niſi ſolam hanc ideam, quæ tandem ferè indelebilis redditur. *Helmontius* (*b*) pulchra habet circa maniam Obſervata,

(*a*) Lib. I. Cap. xvi. pag. 103.

(*b*) In Capitulo: *Demens Idea*, pag. 226. §. 39.

quæ

Digitized by Google

quæ hoc confirmant. Examinavit enim maniacos, qui reſipuerant p[illegible], ſatis memores illorum, quæ ipſis contigerant illo tempore, dum incipiebant furere: fatebantur autem, *quòd ſpoliarentur primùm omni diſcursûs conſecutione, manerêntque in punctuali immerſione unius conceptûs, extra quem nil aliud cogitarent, cum mœrore, moleſtia & importunitate: cogitabant autem non ſecus ac ſi in ſpeculo illum ſemper conceptum fuiſſent intuiti. Imò nec ſciebant, ſe tum iſtud cogitare, vel ſuo conceptu ſic aſpicere, quamquam ſic immobiliter cogitarent, ut tandem ſub ingreſſum & dominium maniæ, ſi contigeret illos ſtare, ſtetiſſent per dies aliquot abſque laſſitudine, nec ſcirent ſe ſtare.* Longè autem validiùs afficitur tunc ſenſorium commune à tali idea, quàm ab ulla alia, quæ ſenſuum miniſterio menti offertur; atque ideo famem, ſitim, acerrimum frigus hyemale tolerant, ultra quàm fieri poſſe quis crederet. Vidi maniacum omnia corporis integumenta laceraſſe, & nudum ſtramini incubuiſſe in loco lapidibus ſtrato, dum aſperrima ſæviebat hyems, per plures ſeptimanas; quandoque per octo dies omni cibo abſtinuiſſe, dein oblata quævis ingurgitaſſe avidiſſimè; imò & fœdiſſimo ſpectaculo proprias fæces alvinas devoraſſe, licèt optimi cibi ſuppeterent. Per plures ſeptimanas, noctes & dies pervigil horrendis clamoribus totam replebat viciniam; & tamen per plures annos ſupervixit, ſedato quidem furore, ſed fatuus, & omnium rerum immemor. Ubique locorum triſtia talia humanæ calamitatis ſpecimina in morodochiis occurrunt; & plura ſimilia apud *Foreſtum* (*a*) alióſque Auctores legi poterunt, ubi & miræ imaginationes enarrantur, quæ in hoc morbo laborantibus obſervatæ fuerunt, in ſingulis maniacis ferè diverſæ. Videntur autem veteres Medici quandoque pro varietate læſæ imaginationis maniæ aliud nomen indidiſſe; *Lycanthropiam*, *Cynanthropiam*; dum furibundi imitarentur canes vel lupos, & quandoque crederent ſe in hæc animalia mutatos eſſe. Hujus morbi deſcriptio legitur apud *Aetium* (*b*) ex *Marcello* deſumpta: dicit autem, Februario menſe illos noctu exire, in omnibus canes aut lupos imitari, & donec illuceſcat, mortuorum ſepulcra aperire. Optimè tamen notavit eruditiſſimus *Freind* (*c*), poſt *Gorræum*, legendum eſſe διάγουσι loco διανοίγουσι; cùm alii Auctores, qui hujus morbi mentionem fecerunt, nil dicant de ſepulcrorum apertura, ſed tantùm quòd tales maniaci inter mortuorum monumenta verſentur. Idem autem ulteriùs confirmat dæmoniacus ille, de quo legitur (*d*) in ſacris Literis, quòd in monumentis verſaretur die ac nocte, clamans, vincula rumpens, nudus, &c; nullâ pariter mentione factâ de ſepulcrorum apertura. Pallidos, ſiccis oculis & cavis, linguâ aridâ, ſiticuloſos deſcribunt veteres Medici fuiſſe tales ægros, & tibias exulceratas habuiſſe propter aſſiduos lapſus, & canum morſus; ſimúlque monuerunt, lycanthropiam eſſe melancholiæ ſpeciem. Ruſticum hac maniæ ſpecie correptum vidit *Foreſtus* (*e*), qui verno tempore circa cæmeterium verſabatur, &

(*a*) Lib. X. Obſerv. 20. pag. 431.
(*b*) Lib. VI. Cap. XI. pag. 104. verſâ. & Charter. Tom. X. pag. 502. 503.
(*c*) Hiſtor. of Phyſik Tom. I. pag. 20.
(*d*) Marc. Cap. V. Lucæ Cap. VIII.
(*e*) Lib. X. Obſervat. 25. pag. 440.

Digitized by Google

omnia illa ſigna habebat, quæ ex veteribus Medicis modò enumerata fuerunt.

§. 1121. NOTANDUM verò, Anatomicâ ſectione conſtitiſſe, horum cerebrum ſiccum, durum, friabile, in ſuo cortice flavum; vaſa autem turgentia, varicoſa, atro tenaci cruore diſtenta fuiſſe.

Conſtitit ex illis, quæ de melancholia dicta fuerunt, quòd poſſint deliria mira produci, licèt cauſa materialis circa præcordia hæreat, non autem in cerebro: attamen ad §. 1102, monitum fuit, materiæ atrabilariæ putrefactæ attenuatæ partem venis reſorberi, & inprimis cerebri functiones turbare. Præterea ad §. 1104, dictum fuit, atram bilem, turgentem & motam, maniam peſſimi generis producere, ſi in cerebrum perrexerit; adeóque in mania, poſt melancholiam diuturnam nata, ſæpe obſidentur vaſa encephali ſimili materiâ, quæ, prout diverſis locis hæret, varias encephali functiones turbare vel & abolere poterit. Notavit *Hippocrates* (*a*), quòd in *Maniacis convulſio accedens amauroſin facit*, nervorum opticorum origine læſâ vel oppreſsâ per materiam àtrabilariam. Imò videtur *Aurèlianus* (*b*) in curatione maniæ tentaſſe, ut impactam cerebri membranis hanc materiam ſolveret, dum dicit: *Tunc etiam ſpongiis calidis oculi vaporandi, atque palpebrarum duritia relaxanda, quò etiam per oculos uſque ad cerebri membranas beneficium perveniat curationis.* Cadavera autem maniacorum aperta docuerunt, cerebrum ſæpe ſic mutatum fuiſſe, prout hìc in textu deſcribitur. Vidit hoc in maniaci cadavere celebris Cremonenſis Medicus *Ghiſi* (*c*). In cive Leodienſi melancholico, dein maniaco mortuo, invenit *Bonetus* (*d*) cerebrum ſicciſſimum, durum, in ſumma parte friabile, ad altitudinem digiti flavedine tinctum. Similes Obſervationes, quæ hoc confirmant, & alibi habet (*e*). Plures aliæ præternaturales mutationes in cadaveribus maniacorum deprehenſæ fuerunt: oſſa cranii denſiſſima & craſſa, ſuturas ferè deletas, meningem utramque induratam, cerebrum durius ſolitò, glandulam pituitariam parvam & admodum duram, invenit celeberrimus *Littre* (*f*). Piam matrem ex viridi flaveſcentem, ferè ubique duplò craſſiorem durâ meninge, nulla vaſa conſpicua habentem, duram matrem calloſam mollioris cornu inſtar, inventam fuiſſe in hoc morbo alibi (*g*) legitur. Plura alia in Hiſtoria Medica habentur; ſed cùm hìc præcipuè agatur de illis, quæ in cadavere obſervata fuerunt, ubi mania poſt melancholiam ſecuta fuit, modò dicta ſufficient.

(*a*) Coac. Prænot. nº. 485. Charter. Tom. IX. pag. 880.
(*b*) Morbor. Chronic. Lib. I. Cap. v. pag. 332.
(*c*) Lettere mediche dell dottore Martino Ghiſi pag. 26.
(*d*) Sepulcret. S. Anat. Pract. Tom. I. Lib. I. Sect. 8. pag. 205.
(*e*) Ibidem pag. 221.
(*f*) Acad. des Sciences. 1705. Memoir. pag. 47.
(*g*) Medical Eſſays Tom. IV. nº. 26. pag. 415.

Digitized by Google

§. 1122. **TUM** etiam in hoc morbo omnes excretiones ferè ceſſaſſe pariter.

Cùm hæc maniæ ſpecies melancholiam prægreſſam ſupponat, & demonſtratum fuerit ad §. 1094, omnes ſecretiones & excretiones minui eò magìs, quò magìs accumulatur in ſanguine illud ſpiſſum atrabilarium, patet ratio, quare in maniacis ceſſent ferè omnes excretiones, vel ſaltem ſiant parciſſimæ. Tales enim maniaci exſuccum aridúmque corpus habent, & ſæpe pertinaciter cibum ac potum diu reſpuunt, unde nullâ ſalivâ os madeſcit, urina fit parciſſima; cibi, ſi ingerantur, difficulter motu periſtaltico promoventur per ſicca inteſtina, bibulæ venæ omne reſorbent liquidum, unde paucæ fæces alvinæ in craſſis inteſtinis accumulantur, nec egeruntur, & ideo ſolet ſtrictiſſima alvus in hoc caſu eſſe.

§. 1123. **PRÆCIPITATIO** in mare, ſubmerſio in eo continuata, quamdiu ferri poteſt, princeps remedium eſt.

In cura melancholiæ, §. 1113, & ſequentibus, commendabantur talia remedia, quæ ſolvendo, incidendo, ſtimulando, materiam atrabilariam, viſceribus abdominalibus impactam, attenuare, & de corpore poſtea expellere valebant. Verùm præter illa etiam laudabantur alia, quæ illam ideam, circa quam delirium melancholicum verſabatur, ſenſim mutare & tandem penitus delere poterant, vel ſaltem ſic debilitare, ut ſenſorium commune non afficeretur inde validiùs quàm ab aliis ideis per ſenſus ſubminiſtratis. Cùm enim melancholia, utì §. 1090, dictum fuit, à mente initium ducere poſſit, & brevì in corpore ſano atram bilem producere, patet ſatìs, eductâ hâc ſaburrâ de corpore, tamen ſuperſtitem manere poſſe illam mentis in ſua cogitatione mutatæ conditionem, quæ atram bilem naſci fecerat. Præterea ſi ab atra bile, priùs natâ in ſanguine, & in viſceribus abdominalibus accumulatâ, delirium melancholicum productum fuit, poterit diuturnitate morbi tam vivida & efficax eſſe in ſenſorio communi hæc idea, ut maneat, licèt cauſa materialis morbi, atra bilis nempe, expulſa fuerit de corpore. Præcipuè autem hoc continget in mania, quæ melancholiæ major gradus eſt, & in qua ob furorem validior perturbatio eſt ſenſorii communis. Hinc videmus, prudentes Medicos multa tentaſſe, ut præſentem illam conditionem mutarent, turbando totum corpus validis remediis. Hellebori, vomitoria antimoniata, mercurialia, &c, ad hunc ſcopum adhibita fuerunt; non adeo ut evacuando agerent, ſed potiùs, ut turbato toto corpore, concuſſis omnibus viſceribus & vaſis, ſolutis omnibus humoribus, mutaretur præſens ſtatus, quo nullus miſerior eſſe poteſt, dum, ferarum inſtar, vinculis, carcere, &c, coerceri maniaci debent, & ab hominum commercio ſecludi. His factis, ſi nondum ſuccederet curatio, vel ſaltem mitigatio ſævi furoris tentaverunt talia, quæ ſubtili fragrantiâ per omnia corporis loca penetrarent,

Digitized by Google

& ſæpe cum felici ſucceſſu. Moſchi ſatis audax doſis ad grana ſedecim, vel viginti, profuit quandoque, utì etiam epilepticis, velut antea dictum fuit; & dum hæc ſcribo, in nobili juvene maniaco lætus vidi pulchrum moſchi effectum. Poſt vomitorium antimoniatum manè & veſperì drachmam dimidiam camphoræ dedit pluribus maniacis Medicus Anglus, & curavit feliciter (*a*). Sponte autem patet, ſimilia remedia tentari non poſſe in plethoricis & calidis corporibus, in quibus alia maniæ ſpecies quandoque obſervatur, utì §. 1127, dicetur; quæ certè augetur à tali methodo curandi. Verùm in plurimis maniacis collapſa vaſa videmus, & corpus quandoque frigeſcere, inprimis artus inferiores: tales facilè hæc ferunt remedia, imò à validis etiam emeticis vix afficiuntur. Antimoniale emeticum in nobili muliere novemdecim annorum nullum vomitum fecit (*b*), ſed duodecim horarum ſomnum, & quidem ſatìs profundum. Novi, data fuiſſe grana duodecim *mercurii vitæ* abſque ullo effectu mulieri maniacæ, quæ ſanitatis tempore à viginti granis *ypecacuanhæ* in vomitum enormem & hypercatharſin mota fuerat. Ex quibus omnibus patet, talem methodum à prudenti Medico tentari poſſe.

Ubi autem incaſſum omnia hæc adhibita fuerunt, vel debet miſer talis æger ſuo fato relinqui, vel extremum ſubmerſionis remedium adhiberi, ut deleantur, mortuo ferè ſub aquis homine, omnes ideæ. Fructus, quem viderant Medici ab hac methodo in cura hydrophobiæ, ubi poſtea dicetur, videtur cauſa fuiſſe, quòd in deſperatis maniacis idem tentaverint, & fortuiti caſus docuerunt felicem eventum. Faber lignarius Antuerpienſis à terrore ſummo, dum horrenda ſpectra ſe vidiſſe noctu credebat, amens factus fuit; dúmque in curru vinctus ad alium locum veheretur, ſolutis ſibi vinculis, curru exſiliit in ſtagnum profundum & ſubmerſus, ac pro mortuo habitus in currum repoſitus. Revixit tamen, jam mentis compos, & per octodecim annos ſuperſtes fuit (*c*). Hoc exemplo in ſpem erectus *Helmontius* tentavit ſubmerſionem in aliis maniacis; & teſtatur, nunquam defuiſſe ſucceſſum, niſi quoties præcociter ſubmerſos ex aqua educeret, metuens ne ſuffocati interirent. Satìs enim diuturna ſubmerſionis mora requiritur, utì in ſene hydrophobo præſens vidit *Helmontius* (*d*), quem vinctum funibus, & pondere pedibus adligato, ſubmerſerunt tamdiu, donec Pſalmus *Miſerere* integer recitari potuiſſet: dein aquis eductum hunc ſenem adhuc binis merſerunt vicibus, ſed minori temporis ſpatio ſub aquis retinuerunt. Fatetur *Helmontius*, quòd mortuum jam crediderit: cùm tamen ſolutis vinculis hauſtam aquam marinam evomuit, ad ſe rediit, & poſtea ſanus vixit. Plura alia Obſervata in eodem loco habentur, quæ docent, non tam citò mori ſubmerſos, ac vulgò creditur; de qua re etiam legi merentur illa,

(*a*) Act. Societ. Londin. n°. 400. pag. 347. Abrigd. Tom. VII. pag. 632. 633.
(*b*) Ibidem.
(*c*) Helmont. in capitulo: *Demens idea*, pag. 228.
(*d*) Ibidem.

Digitized by Google

quæ apud alios Auctores habentur (*a*); & probant, per plures horas ſubmerſos ſub aquis homines tamen revixiſſe.

Videtur ergo adhiberi poſſe tale remedium in deſperata mania, cùm abſolutum vitæ periculum non adſit; ut nempe, deletis pro tempore omnibus ideis, dum nulla vitæ ſigna ſuperſunt, tollatur & illa latens diatheſis ſenſorii communis, quæ maniam fecit. Aliquando enim, *quos ratio non reſtituit, temeritas adjuvat* (*b*). Simul etiam videtur patere, ſubmerſionem in mari non plùs prodeſſe quàm in alia aqua, cùm faber ille Antuerpienſis in ſtagno ſubmerſus convaluerit.

§. 1124. FRUSTRA tentatæ per omnia remedia, varix, hæmorhois; dyſenteria, hydrops, hæmorrhagia magna ſpontanea, febres tertianæ, quartanæve accedentes, ſalutaria fuerunt.

Uti jam ſæpius in aliis morbis antea pertractatis dictum fuit, ſemper attendendum eſt ad illa, quæ ſponte in morbis contingunt, & levamen vel integram curationem adferunt, ut Medicus hæc conetur imitari per artem; vel ſaltem caveat, ne turbet aut impediat naturæ, morbos curantis, ſalubria hæc molimina. Obſervatio autem docuit, maniacis profuiſſe ſequentia, dum nullis etiam remediis cedebat morbus.

VARIX, HÆMORRHOIS. Quantùm boni inde in melancholicis ſperare liceat, antea ad §. 1110, dictum fuit. Cùm autem mania à melancholia triſti gradu tantùm differat, patet, eadem & maniacis profutura. Dum enim atrabilaria fæx per metaſtaſin in venis artuum inferiorum accumulatur, vel per hæmorrhoides fluentes ſubducitur de corpore, liberantur viſcera abdominalia gravante hâc ſaburrâ, & morbus levatur. Simul etiam, ſanguine diſtendente vaſa inferiora, vel per eadem aperta evacuato, impetus & copia humorum à capite derivantur, quod magni momenti eſt ad mitigandum ferox delirium, uti aliâ occaſione ad §. 779, in phrenitidis Hiſtoria patuit. Balnea ergo pedum, frictiones, aquæ calidæ vapor anum alluens, multùm prodeſſe poterunt maniacis: ſed ſæpe magna difficultas in cura hujus morbi eſt, quòd furibundi tales ægri præceptis Medicorum raro obedire velint. Memorabilem caſum habet *Schenckius* (*c*) de fabro ærario, qui vigeſimo ſeptimo ætatis anno maniacus factus, per aliquot menſes catenis vinciri debuit, ne ſibi vel aliis noceret: ortis verò varicibus nigro ſanguine multùm diſtentis in cruribus, ad ſanam mentem rediit. Verùm manebant illæ varices per plures annos, & per intervalla ſatis acriter dolebant; ſimúlque tunc recidivam minantis maniæ aliqua ſigna aderant; quæ cavebatur tamen, dum tumentes varices inciderentur.

DYSENTERIA. Ad §. 1104, ubi de atra bile turgente & mota diceba-

(*a*) Peſchlin de vita ſub aquis. Winſlow ſur l'incertitude de ſignes de la mort.

(*b*) Celſ. Lib. III. Cap. ix. pag. 138.

(*c*) Lib. I. pag. 142.

Digitized by Google

tur, monitum fuit, atrâ bile ſubitò ſolutâ, ſimúlque ad magnam acrimoniam evectâ, peſſimam ſequi dyſenteriam; cum dolore intolerabili, ſubitâ putredine, & gangrænâ ſubitò lethali. Verùm funeſtus ille eventus tunc metuendus eſt, ubi confertim & ſubitò eliquata materies atrabilaria in inteſtina venit: ubi verò ſenſim ſoluta, nec admodum acris per inteſtina ſecedit, tunc talis dyſenteria, licèt moleſta ſatis, levamen morbi facit, partim evacuando morbi materiem, partim etiam à capite derivando humores, dum irritatis inteſtinis ab hoc ſtimulo, major liquidorum copia versùs vaſa meſeraica tendit. In genere monuerat *Hippocrates* (*a*), uti antea ad §. 963, notavi, quod *hujuſmodi egeſtiones etiam eos, qui priùs ſunt in corporibus, morbos ſanant; antiquiores quidem diuturno tempore; recentiores autem in paucis diebus ſubmovere poſſunt*. Unde ſimul videtur, maniæ curationem à diuturniori dyſenteria tantùm ſperandam eſſe, adeóque cavendum, ne intempeſtivâ medelâ cohibeatur. Alibi autem (*b*) bonum eſſe dicit, ſi maniæ ſuccedat dyſenteria. Et è contrà metuebat maniam ſecuturam, ubi, dyſenteriâ ceſſante, flammeus, rubicundus in facie color ſuccederet, humoribus ſurſum raptis: talis enim ſenſus videtur *Coacæ prænotionis* (*c*), quæ ſic legitur: *Dyſenteriæ, ſubrubræ, limoſæ, largæ dejectiones alvi, in flammeis, valde rubicundis coloribus, ſolutæ, maniæ timorem inducunt.*

HYDROPS. In eodem aphoriſmo laudat *Hippocrates* hydropem maniæ ſuccedentem. Ut autem intelligatur, quomodo hydrops maniæ prodeſſe poſſit, notandum eſt, quòd quandoque ille morbus à ſolutis nimis humoribus naſcatur, qui tunc vaſis majoribus elabuntur, & in cavis corporis vel in panniculo adipoſo colliguntur. Verùm talis humorum ſolutio dum adeſt, & tenax illud atrabilarium pariter attenuabitur, & exibit de corpore; vel per metaſtaſin ad alia loca corporis deponetur cum levamine. Notum eſt, per argenti vivi uſum totum ſanguinem ſolvi in tenuem & putridam lympham, quæ vel per alvum exit, vel per ſalivales glandulas excernitur; unde validam mercurialem ſalivationem paſſi ægri palleſcunt toti; & ſi excretio per ductus ſalivales à quacumque cauſa impediatur ſubitò, facies, collum, labia immaniter tument ab aggeſta lympha non excreta. Obſervata Medica jam docuerunt, maniacos aliquando ſalivatione mercuriali ſanatos fuiſſe: ita *Wepferus* (*d*) curavit ruſticum maniacum, dando *turbith minerale* donec ptyaliſmus ſequeretur. Si ergo talis ſolutio humorum ab alia quacumque cauſa facta fuerit, poterit & quandoque mania ſanari.

Præterea quandoque in maniacorum cadaveribus inventa fuit aquoſa colluvies in ventriculis cerebri (*e*); quæ reſorpta, & ad alia loca corporis depoſita, poſſet maniæ levamen adferre, nato tumore hydropico in alia corporis parte: ſic obſervamus ſæpe, difficillimam reſpirationem, à pectoris

(*a*) Prædict. Lib. II. Cap. XIII. Charter. Tom. VIII. pag. 821.
(*b*) Aphor. 5. Sect. VII. Charter. Tom. IX. pag. 294.
(*c*) N°. 465. Charter. Tom. VIII. pag. 879.
(*d*) Obſervat. Med. Pract. de Affect. Capit. Obſerv. 83. pag. 323. 324.
(*e*) Medic. Eſſays. Tom. IV. n°. 26. pag. 416.

Digitized by Google

hydrope natam, levari, dum pedes incipiunt tumere; & contra pedum tumorem hydropicum, ſubitò evanidum, pectus gravare. Ex quibus patet & alia ratio, quare hydrops maniæ prodeſſe poſſit.

HÆMORRHAGIA MAGNA SPONTANEA. Antea ad §. 741, monitum fuit, *Hippocratem* per hæmorrhagiam intellexiſſe illam, quæ per nares fit, ſi non nominaret aliam partem corporis, unde ſanguinis evacuatio prodiret: ſimili ſenſu & hîc hæmorrhagiæ vocabulum videtur intelligi. Conſtitit pariter ex illis, quæ ibidem dicta fuerunt, uti & ad §. 779, in cura phrenitidis, quantùm boni in capitis morbis ab hæmorrhagia narium, ſed ſpontanea, exſpectare liceat; cùm rami quidam carotidis internæ per nares diſtribuantur, adeóque ſic ſimul depleantur vaſa ſanguinea per encephali fabricam diſtributa. Simul autem facilè patet, talem hæmorrhagiam præcipuè profuturam in illa maniæ ſpecie, quæ §. 1127, deſcribetur.

FEBRES TERTIANÆ, QUARTANÆ. Antea in Hiſtoria febrium intermittium demonſtratum fuit, per validos illos concuſſus tempore frigoris febrilis, auctámque dein caloris tempore velocitatem & impetum circulationis, multa agitari poſſe & ſolvi, quæ viſceribus impacta hæſerant: adeóque ſpes eſt atrabilariam materiam ſic attenuari & expelli poſſe. Præterea ad §. 757, probatum fuit, cauſam latentem febrium intermittentium ſubtiliſſimum fluidum nerveum, nervos per quos fluit, vel encephalon mutare, unde hæc omnia oriuntur: poterit ergo per hanc mutationem deleri & illa cauſa, quæ maniam fecit. Poſtea enim patebit, non ab atra bile ſola maniam produci, ſed lævem ſæpe ſenſorii communis mutationem ad hoc ſufficere, licèt nihil morboſi in reliquo corpore deprehendatur. Unde meritò monuerat *Hippocrates*, febres intermittentes ab aliis magnis morbis vindicare corpus, uti ad §. 754, latiùs dictum fuit; ubi & plura Obſervata practica habentur, quæ hanc rem confirmant.

§. 1125. HUJUS maniæ ſpecies oritur, poſtquam autumnali, validâ, diuturnâ, intermittente febre, corpus exhauſtum, debilitatúmque, tam per morbum, quàm per iteratas miſſiones ſanguinis, & evacuationes alvi ſæpiſſime repetitas; tum etiam per eadem hæc renovari hoc malum ſolet.

Hactenus inprimis actum fuit de mania, quæ melancholiam diuturnam ſequitur, & tantùm ferè gradu differt ab hoc morbo: verùm & aliæ maniæ ſpecies ſunt, ſæpe difficulter curabiles, in quibus nulla ſigna docent, aliquid hærere in viſceribus mali; ſed ſolum ſenſorium commune turbatum eſt, & quidem à cauſis latentibus. Auctus humorum motus per vaſa encephali in paroxyſmo febris intermittentis validum in quibuſdam delirium facit; ſed ceſſans, ſimulac deferveſcit febris. Inflammatio caput internum occupans, phrenitidem facit cum ſævo furore; & quandoque per hunc morbum ſic mutatur ſenſorium commune, ut ſedatâ febre, ſanatâ hac inflammatione, ferox illud delirium maneat, túncque phrenitis dicitur in ma-

niam abire; de quo videantur illa, quæ ad §. 774, dicta fuerunt. Dum peregrinum quid cum ſanguine movetur, turbantur ſæpe omnia in cerebro, uti videmus in ebriis, qui quandoque peſſimè furunt, donec ſtimulus ille, fermentatis liquidis inhærens, vel expulſus fuerit de corpore, vel ſubactus & iners redditus. Dum elapſo ſæculo tentabant transfuſionem ſanguinis, & mira promittebant quidam Medici in morbis curandis, ſi ſani animalis ſanguis traſmitteretur in venas hominis, educto proprio ſanguine; doluerunt triſtem eventum audacis experimenti, cùm ſequeretur ingens furor in miſeris illis, & deinde mors: hinc publicâ auctoritate vetitum fuit, ne in poſterum in corpore humano ſimilia tentarentur (*a*). Bonus ſanguis animalis ſani, ſed diverſus à ſanguine humano, per vaſa encephali fluens, turbavit illico totum ſenſorium commune, & furorem induxit. Unde diſcimus, non ſemper requiri inſignes noxas encephali ad tanta mala producenda, ſed leviores ſæpe cauſas ſufficere. Animi affectus ſubiti & validi toties maniam fecerant; inprimis ira, meritò brevis furor dicta, qui, dum frequenter recurrit in hominibus iracundis, tandem ſtabilem furoris characterem in ſenſorio communi relinquit, ſicque maniam producit, difficillimè ſæpe curabilem. Optimè hoc notavit *Helmontius* (*b*) dicens: *Dementiæ tantò deteriores, quæ ſuſcitantur abſque excrementorum infamia, quia vel continuò perſeverant, vel ſtatis recurrunt recidivarum periodis: alioquin abſumptis ſpurcitiis, ſponte ceſſant labes prognatæ.* Si enim ab atra bile oriatur mania, ſpem habemus, ſolutâ & evacuatâ hâc materiâ morbum curari poſſe. Verùm ubi à valido animi affectu ſic mutatur ſenſorium commune, ut mania ſequatur, ſatis patet non intelligere liquidò Medicum, qualis ſit hæc mutatio ſenſorii communis, & per quæ tolli debeat remedia. Tales manias aliquoties natas vidi in puerperis, ſi validâ excandeſcerent irâ primis diebus puerperii; omnium maximè ſi illatas injurias imò ſub pectore conderent, & memores foverent iras: ſequebantur enim vix vigiliæ moleſtiſſimæ, & poſt paucos dies mania, quæ in quibuſdam totâ vitâ manſit, licèt plura & ſatis efficacia fuiſſent tentata remedia; in aliis ſenſim ſedatum fuit malum, & poſtea mente ac corpore ſanæ vixerunt. Quibuſdam manſit priſtini morbi veſtigium, recidivam faciens circa æquinoctium vernum & autumnale, quando magnæ illæ mutationes corpori humano contingere ſolent. Plures vidi, qui verno tempore per tres quatuórve ſeptimanas erant maniaci, dum reliquo anni tempore rectè valerent; imò in quibuſdam familiis hæreditarium tale malum certo ætatis tempore ſe prodit.

Commune nervorum principium à Medicis ſolet vocari ſenſorium commune; nempe illa corporis pars, unde omnes nervi, ſenſibus & motibus voluntariis ſervientes, ſuam ducunt originem. Illud ſenſorium commune in encephalo hærere omnes concedunt, & hoc pluribus demonſtratum fuit, ubi de apoplexia agebatur. Verùm conſtat ex Phyſiologicis, totum encephalon

(*a*) Dionis Cours d'Opération de Chirurgie. 8. demonſtrat. p. 498.

(*b*) In Capitulo: *Demens idea* pag. 226.

Digitized by Google

cephalon vaſculoſum eſſe, adeóque functiones hujus pendent à libero motu fluidorum ſanorum per vaſa determinatæ magnitudinis, debito cum impetu. Fluidorum ergo mutata indoles, vaſorum capacitas mutata, celeritas motûs humorum aucta vel minuta, hîc miris & variis modis turbare poſſunt omnia, inprimis in illis corporibus, in quibus humores ſatìs ſoluti ſunt, vaſa tenera & impulſis liquidis minùs reſiſtentia. Hæc autem obtinent in hyſtericis dictis mulieribus, in quibus à leviſſima cauſa tantæ excitantur turbæ: ſed ſimul tunc ſolet in his mutari reſpiratio, ſuſpiria ducunt, ſanguis minùs liberè à capite redit (utì pluribus explicatum fuit ad §. 1010. n°. 3. *lit. γ.*) rubore ſuffunduntur genæ, & pari modo vaſa capitis interni magìs diſtenduntur, ſoluti humores vaſa aliena ingrediuntur per errorem loci (vide §. 118.) majora vaſa dilatantur, quæ minora vicina comprimunt & impediunt; unde facilè patet, miras mutationes in ſenſorio communi fieri poſſe à levioribus etiam cauſis; & ſæpe obſervatur, hyſtericas mulieres delirare, dum illos vapores, uterinos dictos, patiuntur. Si etiam in aliis partibus corporis naſcatur impedimentum ſanguini per vaſa moto, poterit versùs caput majori impetu & copiâ derivari, ac ſimilia mala producere: ſpaſmodicas tales conſtrictiones in viſceribus abdominalibus hyſtericæ toties experiuntur, utì notum eſt. Videtur & *Hippocrates* hoc obſervaſſe, dum à pulſu quodam & palpitatione circa lienem prævidebat majorem ſanguinis impetum versùs caput; utì etiam, ſi circa hypochondria aliqua tenſio ſentiretur, abſque dolore aut inflammatione viſcerum hîc ſitorum; de quibus videantur illa, quæ ad §. 741, habentur de ſignis hæmorrhagiæ narium futuræ in febre ardenti. Salubri autem tali evacuatione liberabantur tunc vaſa encephali nimio ſanguine diſtenta: quod ſi non fieret, vel non ſatìs largâ copiâ, turbabantur omnes cerebri actiones, utì tunc dictum fuit. Ob hanc cauſam videtur alio in loco (*a*) *Hippocrates* monuiſſe ſequentia: *Si autem & pulſus inſit in hypochondrio, perturbationem ſignificat, vel delirium: verùm oculos illorum intueri oportet. Si namque crebro moveantur, illos inſanire metus eſt.* In quo loco μανῆναι vocabulo utitur. Cùm autem ad muſculos oculorum tot inſignes nervi veniant, patet ſatìs, talem crebrum & inſolitum motum oculorum deſignare, quòd omnia incipiant turbari in encephalo. Omnia hactenus dicta confirmant, à levioribus etiam cauſis poſſe maniam oriri, atque ubi ſemel hunc morbum quis paſſus fuit, ſatìs facilè recidivam fieri; quod & *Aretæus* (*b*) monuit dicens: *Nonnullos namque, qui penitus ſoluti morbo videbantur, aut vernum tempus, aut error in victu, aut ira caſu aliquo proritata, denuo ad furorem revocavit.*

Simul etiam intelligitur ratio, cur ille morbus innumerâ deliriorum varietate ludat, prout hæc illáve ſenſorii communis pars magìs afficitur. Notavit *Aretæus* (*c*), *quoſdam Aſtronomiam diſcere ſine doctore, Philoſophiámque poſſidere à nemine traditam, Poeticam quoque noviſſe veluti à Muſis infuſam, &c.*

(*a*) In Prognoſtico Textu 28. Charter Tom. VIII. pag. 611.
(*b*) Lib. I. de cauſ. & ſign. morbor. diuturnor. Cap. VI. pag. 31.
(*c*) Ibidem.

Digitized by Google

Infinitæ enim & novæ ideæ excitari poſſunt in ſenſorio communi per cauſas internas in illud agentes, utì pluribus ad §. 700, explicatum fuit, ubi de delirio *frebrili* agebatur. Vidi fœminam, quæ aliquot vicibus maniam paſſa fuit, dum inſaniret, omnia ligato ſermone pronunciaſſe, & mirâ facilitate rythmos inveniſſe, cùm nihil tale unquam aliter perficere potuerat dum eſſet ſana, imò nunquam tentaverat, à prima juventute manuum laboribus victum ſibi comparare coacta, & ſatis hebetis ingenii. In tali autem mania, quæ non oritur ab atrâ bile prægreſſa, alia curandi methodus requiritur. Si vires validæ ſint, nec à prægreſſis morbis exhauſtum corpus, evacuationes per ſanguinis miſſiones, purgantia leniora, ut tamarindi, folia ſennæ, ſerum lactis, & ſimilia proſunt, ut humorum, vaſa diſtendentium, copia minuatur, & impetus à capite avertatur. Cavendum tamen, ne ſubitis & validis evacuationibus omnes proſternantur vires; tunc enim ſævus ille furor quidem tollitur, ſed ſuccedit maniæ impotentia quaſi ſenſorii communis, & totâ vitâ manet immedicabilis ſtultitia; ſícque hebetes, omnium rerum immemores, innocuorum infantum inſtar nugantur perpetuò, & in miſero hoc ſtatu quandoque ſeneſcunt, quales caſus in morodochiis ſæpiùs occurrunt.

Ubi autem per hanc methodum non ſuccedit curatio, tunc nil ſupereſt, quàm tentare, ut validis remediis datis, turbentur omnia in corpore, hac ſpe, ut ſic mutetur præſens conditio, de qua re dictum fuit §. 1123.

Huc refertur & illa maniæ ſpecies, quam non rarò accidiſſe obſervavit *Sydenhamus* (*a*) miratus, nullam apud Auctores mentionem fieri hujus maniæ, quæ poſt febres intermittentes, diuturnas nempe, & maximè quartanas, quandoque ſequitur. Antea ad §. 753, ubi de febribus intermittentibus agebatur, patuit, per has febres, inprimis ſi & validæ fuerint & diuturnæ, omnia corporis fluida mutari admodum, ita ut ſæpe in peſſimam cacochymiam degenerent, ſícque multos morbos chronicos producant. Si ergo craſſior & acrior ſanguis in vaſis encephali hærere cœperit, vel ſecreta inde liquida acriora illud irritaverint, patet ſatis, turbari & ſic poſſe ſenſorium commune, atque maniam produci. Frequentiùs hoc contigiſſe monet *Sydenhamus*, ſi per ſanguinis miſſiones frequentes, repetitas ſæpe alvi purgationes, cura febrium tentata foret, adeóque vires talium ægrorum admodum debilitatæ languerent. Ad hanc maniam aliâ methodo curationis uſus fuit, de qua ſequenti numero dicetur.

§ 1126. HÆC ſpecies ſolis reficientibus, replentibus, cardiacis, roborantibus, diu continuatis, ſanatur. At, ſi evacuando tentatur, atrophiam, debilitatem, inſuperabilem fatuitatem, infert.

Cùm in reliquis maniæ ſpeciebus ab evacuantibus curationem auſpicari ſolerent Medici, cautè monuit *Sydenhamus* (*b*) nihil hîc magis nocere, cùm

(*a*) Sect. 1. Cap. v. pag. 123. (*b*) Ibidem.

Digitized by Google

ab his furor quidem domari ſoleat, ſed ſimul ſequatur immedicabilis ſtultitia. Imò notat, quòd æger in ſanitatis limine jam conſtitutus, dum enema tantùm injiceretur ex lacte ſaccharato, illico ſe pejus habuerit, recrudeſcente denuo maniâ, quæ ferè ſopita fuerat. Cùm autem effœtus & vappidus in talibus ægris ſanguis eſſet, in victu analeptico, & cardiacis roborantibus remediis, curæ ſpem ponebat; imò & potu generoſiore reficiebat tales ægros, & in lecto diu multúmque jubebat contineri. Sic poſt aliquot ſeptimanas ſenſim in melius proficiebant: tunc cardiaca per aliquot dies omittebat, pergens in ſolo victu analeptico; poſtea iterum dabat cardiaca, donec integra rediret ſanitas. Hac methodo ingerebat corpori talia nutrimenta, quæ facilè à languentibus viſceribus ſubigi poterant; ſimúlque cardiacis & roborantibus viſcera chylopoietica excitabat, ut meliùs agere in ingeſta poſſent: augebat ſimul per grata hæc ſtimulantia motum humorum, & vaſorum actionem in liquida contenta: his omnibus conſpirantibus emendabatur cacochymia poſt febres illas diuturnas relicta. Notandum autem, quòd & theriacam Andromachi dederit, ac quidem paulò liberaliori doſi; quæ non tantùm agit ut cardiacum calidum & ſtimulans, verùm etiam ratione opii ſomnum conciliando in hac maniæ ſpecie videtur juvare. Plures tales formulæ in *Materia Medica* ad hunc numerum habentur.

§. 1127. MANIA verò enata in robuſtis, vegetis, floridæ ætatis, plethoricis, calidis, ſanatur iiſdem mediis, ac ſpecies epilepſiæ (1081.); miſſione ſanguinis iteratâ; purgatione forti inter ſingulas interpoſitâ; dein, impetratâ ſedatione, opiatis, & cardiacis.

Ubi ſanguis nimiâ copiâ diſtendit vaſa in plethoricis hominibus, vel à calore aeris rareſcit, aut à ſpirituoſis potibus magnâ copiâ aſſumptis inprimis in flore ætatis, tunc & obſervatum fuit, ſic turbari ſenſorium commune, ut mania ſequatur, imò ſæpe quàm maximè furibunda. Facilè diſtinguitur hæc maniæ ſpecies à reliquis per ſigna plethoræ præſentis, calorem magnum, inprimis in capite, ruborem faciei & oculorum, pulſationem validam arteriarum carotidum ac temporalium; utì & per cauſas prægreſſas, quæ ſubitam rarefactionem ſanguini inducere poſſunt. Huc etiam ſpectant conſuetæ ſanguinis evacuationes per hæmorrhoides & menſtrua ſuppreſſæ, omniáque illa quæ ſanguinis impetum & copiam versùs caput augere valent. Obſervatur hoc, quando lochia ſubitò ſupprimuntur in puerperis, unde plurimi difficiléſque morbi oriuntur, prout in hoc illúdve viſcus rapiuntur, utì poſtea ad §. 1329, dicendum erit. Notavit hoc optimè *Hippocrates* (*a*) dum dixit: lochia quandoque irruere in caput, thoracem & pulmonem, & quandoque ſubitam mortem ſequi. Poſtquam autem recenſuit illa mala, quæ fiunt, lochiis in pulmonem raptis, addit ſequentia: *Quòd ſi purgatio* (uterina) *im-*

(*a*) De Mulier. Morbor. Lib. I. Cap. 45. Charter. Tom. VII. pag. 755.

petu ſurſum delata per os non exeat, neque ad pulmonem vertatur, ei ad faciem lochia divertent, quæ admodum rubicunda erit, & caput grave, neque id citra dolorem movere poterit; oculi etiam valde rubicundi erunt, & ex ipſis tenuis ſanguis effluet: Eſt ubi etiam nonnullis ſanguis ex naribus profluit, qui ſi effundatur, hoc modo diuturnior morbus evadit. Neque hoc in morbo acutè aures audiunt. Cardiogmo vexabitur, eructabit, mente alienabitur, & delirationes furioſæ (παράνοιαι μανιώδεις) *exiſtunt.* Paulò pòſt notat, quòd ſi emergant ex hoc morbo, quandoque ſurditas aut cæcitas maneat, compreſsâ nempe à vaſis ſanguineis encephali diſtentis origine nervorum opticorum vel auditoriorum, ita ut poſtea liber motus ſpirituum nervoſorum per has partes reſtitui nequeat. Huc etiam ſpectare videtur ſequens *Hippocratis* (*a*) textus: *Quibus mulieribus ſanguis in mammis colligitur, maniam ſignificat.* Notum eſt, circa tertium puerperii diem, uteri vaſis jàm conſtringi incipientibus, ſeroſum lacteum humorem in mammis colligi, quæ tunc tument. Verùm ubi loco hujus ſeroſi pabuli ſanguis ipſe mammas diſtendit, ſignum eſt, lochia ſurſum rapi, & ſuperiora coporis vaſa omnia quàm maximè urgere; unde tunc metuenda ſunt omnia illa mala, de quibus ſtatim dictum fuit.

Præcipuus curationis ſcopus in tali mania eſt, ut vaſa nimis repleta vacuentur per ſanguinis miſſiones, & avertatur impetus ac copia humorum à capite; quò ſpectant purgationes ſatis validæ, pediluvia, epiſpaſtica, &c; ſimul rarefactio ſanguinis tollatur, & caveantur cauſæ, à quibus hæc naſci poſſet; vaſa ſuperiora roborentur, ſtringantur, dum ſimul inferiores artus balneis, fomentis, vaporibus, &c, laxantur quàm maximè: his factis, ſi pergat adhuc furor, opiatis tutò poterit compeſci ille impetus.

Ad §. 1124, notatum fuit, ſpontaneas validas hæmorrhagias maximè profuiſſe in mania, quæ aliis remediis fruſtra tentata fuerat; adeóque cum fructu ſanguinis largæ miſſiones inſtitui poterunt, inprimis in robuſtis, vegetis, plethoricis, calidis hominibus, de quibus hîc agitur. *Hildanus* (*a*) plures caſus habet, ubi per arteriæ temporalis ſectionem curata fuit mania, & quidem ſubitò. Inprimis extemporaneum inde effectum vidit in robuſta virgine, quæ graves capitis dolores diu paſſa, evaſerat maniaca, conquerens ſe moleſtos tinnitus & ſibilos in auribus percipere, dolorem pulſatorium circa tempora, & moleſtum fervorem in intimo capite; quæ omnia ſigna docebant, diſtendi interna capitis vaſa à copioſo ſanguine. Juvenis Helvetus, calidiſſimâ tempeſtate mari iter fecerat, ſimûlque meraciſſimorum vinorum uſui immoderato indulſerat, unde maniacus evaſit. Curatus fuit repetitis venæſectionibus, hirudinibus applicatis ad tempora, victu tenuiſſimo. Cùm autem & vini abuſu & calidiſſimâ tempeſtate magnus calor ac rarefactio ſanguinis adeſſent in hoc ægro, hinc profuit balneum aquæ frigidæ, ſimul affuſâ aquâ glaciali copioſâ & cum impetu ad caput priùs raſum. Plures alii caſus Medicos docuerunt, frigidiſſima capiti applicata quandoque mul-

(*a*) Aphor. 40. Sect. V. Charter. Tom. X. pag. 219.

(*b*) Efficac. Medic. Part. 2. pag. 45, 46.

tùm profuiſſe (*a*). Sic homini jam dudum maniaco ſomnum placidiſſimum conciliavit pileus nive plenus, capiti impoſitus: evigilans longè pacatior, & intra paucum tempus hac methodo curatus fuit (*b*). Manſit tamen ſpaſmodica contractio in uno latere faciei, fortè à frigidiſſima nive imprudentiùs applicata: notatur poſtea & alios maniacos eâdem methodo curatos fuiſſe. Felix talis cura etiam ſucceſſit, dum ex viginti pedum altitudine frigidiſſima aqua irruebat in caput maniaci, unde ſecutus fuit ſomnus profundus viginti novem horarum, & poſtea evigilans æger ſanâ fruebatur mente (*c*). Plures Obſervationes, quæ egregium uſum aquæ frigidæ in hac maniæ ſpecie confirmant, & alibi (*d*) habentur. Omnium autem maximè videtur hæc methodus profuiſſe in illis, qui fervidiſſimâ æſtate, & poſt uſum nimium vini generoſi, in hunc morbum inciderunt. Apud *Celſum* (*e*) etiam mentio hujus methodi fit, dum jubet totum corpus in aquam & oleum demergendum eſſe; ſuper caput aquâ frigidâ infusâ: tunc enim reliquæ partes corporis laxantur tepido calore, dum ſubitum frigus capitis vaſa conſtringit & roborat.

Laudantur autem & opiata in cura maniacorum, quando nempe priùs evacuationes tam per venæſectionem repetitam, quàm per purgantia, præceſſerunt; omnium maximè ſi pertinaces adſint vigiliæ. Fortuitus caſus probavit opii effectum in virgine maniaca, dum unguentum, continens ſcrupulum opii Thebaici in aceto ſoluti, quod temporibus inungendis deſtinatum erat, devorat. Inde enim ſubitò convaluit (*f*). Magnam autem opii quantitatem ferre poſſe maniacos pluribus Obſervatis conſtat. Hujus morbi curatione celebris Medicus (*g*) dabat manè & veſperì grana duo opii in aquæ fontanæ cochleari ſoluti, & ſi nullus ſequeretur ſomnus, addebat ſingulis doſibus adhuc granum opii, donec ſequeretur effectus: refert autem quòd aliquando pro una doſi quindecim grana opii debuerit dare; ſed nunquam hoc tentavit primâ vice, at ſenſim augendo opii quantitatem, donec pacato ſomno, fruerentur ægri. In juvenibus & plethoricis utebatur ſanguinis miſſionibus; ſed affirmat ſe multos curaſſe abſque venæſectione. Omni octiduo dabat purgans hydragogum vel vomitorium antimoniatum, & veſperì ejuſdem diei ſolitam opii doſin; nam per plures dies in opii uſu pergebat, donec compeſceretur furor. Audacter ex papavere parata pharmaca danda eſſe, poſt evacuationes factas, commendavit *Aetius* (*h*), atque inde reſipiſcere maniacos. Similem methodum laudavit *Sydenhamus* in maniacis juvenibus ac ſanguineis, nam poſt aliquot venæſectiones dabat omni octiduo acre purgans, & diebus intermediis cardiacum remedium, quod ſa-

(*a*) Académie des Sciences, 1734. Hiſt. pag. 56.

(*b*) Pſychroloufia or te Hiſtory of cold Bathing, &c. pag. 452.

(*c*) Ibid. pag. 455.

(*d*) Lettere Mediche del dottore Mart. Ghiſi, &c. pag. 27.

(*e*) Lib. III. Cap. XVIII.

(*f*) Acta Erudit. Menſ. Jul. 1701. pag. 314.

(*g*) Joh. Jac. Wepferi Hiſtoriæ Apoplect. in Append. pag. 687.

(*h*) Lib. VI. Cap. VIII. pag. 101.

Digitized by Google

tis bonam copiam theriacæ Andromachi continebat (*a*). Interim verum eſt, quòd *Sydenhamus* bis de die tantùm medium granum opii circiter exhibuerit; ſed patet ex antè dictis, quòd tutò augeri poſſit hæc quantitas, ſi opus fuerit.

Ex omnibus hactenus dictis patet, ſolicitè diſtinguendas eſſe varias maniæ ſpecies, ut ſingulis idonea medela adhiberi poſſit, cùm illa quæ huic ſpeciei ſanandæ conducunt, in alia ſpecie maniæ nocerent.

(*a*) Sect. I. Cap. v. pag. 125.

Digitized by Google

RABIES CANINA.

§. 1128. EST & alia ægritudo, quæ ob furorem ſæpe comitem, huc commodè referri poteſt, quum ob ſummam perniciem tractari debeat.

Videtur commodiſſimè hoc loco tractari poſſe ille morbus, qui *rabies canina* dicitur, cùm quandoque tales ægri maniacorum inſtar furant, & vinculis coerceri debeant. Fortè dubitari poſſet, an non potiùs pertineret ad morbos acutos, quàm ad chronicos, ſimulac enim in actum deducitur rabioſi animalis venenum, corpori humano applicatum, tunc paucorum dierum ſpatio occidit, & plerumque febrem habet comitem. Interim tamen latet ſæpe diu hoc venenum in corpore, antequàm actuoſum fiat, uti poſtea patebit. *Aurelianus* (*a*) acutorum numero adſcribit rabiem caninam. *Cùm non oporteat illud tempus ægrotanti imputari, quo nondum rabie vexatur, quippe cum paſſio necdum corpus afficiat; & cùm emicuerit, non habeat ſuperpoſitiones, ſeu dilationes, ſicut qui ſpecialiter tardis afficiuntur paſſionibus, & ob hoc celerrimè ægrotantes interficiat, non ſolùm ut acuta, ſed etiam ut continua paſſio.*

Cùm autem poſt morſum rabioſi animalis inflictum cauſa morbi jam hæreat in corpore, & in quibuſdam obſervata fuerit inſolita mœſtitia, ac emaciatio corporis, diu antequam fierent hydrophobi, non videtur abſonum, quòd hic morbus inter chronicos numeretur, licèt ultima ejus periodus acutorum more ægrum tollat: præcipuè cùm efficax medela ferè tantùm ſperari poteſt illo tempore, dum nondum ad ultimam illam periodum morbus pervenit. Sic epilepſia meritò morbis chronicis adnumeratur, licèt quandoque tempore paroxyſmi moriatur æger. Ita & atra bilis, tardus admodum morbus, dum turget & movetur, immanes febres & citò lethales accendit (vide §. 1104.).

§. 1129. VOCATUR rabies, & quia à canum morſu ut plurimùm, rabies canina; tum à ſymptomate terribili, aquæ metus, hydrophobia, &c.

Nominis ratio ſponte patet: cùm ſæpe, licèt non ſemper, furor adſit, rabies dicitur; & quamvis ab aliis animalibus etiam hic morbus hominibus communicetur, cùm tamen à canibus frequentiùs hoc contingat, dicitur rabies canina. Cùmque ſignum pathognomonicon veneni illius, jam actuoſi

(*a*) Acutor. morbor. Lib. III. Cap. XI. pag. 222.

Digitized by Google

redditi, ſit metus ingens omnium potulentorum; ideo dicitur ὑδροφοβία, vel & aliis ὑγροφοβία, uti *Aurelianus* (*a*) monuit; ita tamen ut fateatur hydrophobiæ nomen magìs conſuetum eſſe, & communiter huic morbo tribuì, uti & hodie ſolet.

Alio in loco (*b*) diſputat, an rabies canina novus morbus ſit, an non. Apud *Hippocratem* nullibi mentio fit illius morbi; ſed tamen inde non ſequitur, non exſtitiſſe illius tempore. Fortè minùs frequens fuit illo loco, ubi *Hippocrates* vixit: nam ubique locorum hunc morbum non æquè communem eſſe innuit *Aurelianus* (*c*), dum dicit: *Cariam* atque *Cretam*, licèt ab aliis venenatis animalibus ferè immunes ſint, canum rabie vexari frequentiſſimè; & contrà legitur (*d*), in tota Meridionali Americæ parte, canes nunquam rabie corripi. Certè canes omni ævo fuerunt, & hoc morbo frequenter corripiuntur; unde videtur admodum probabile eſſe, rabiem caninam antiquorum Medicorum tempore etiam exſtitiſſe. Plura circa hànc rem ſolitâ ſuâ eruditione collegit *Le Clerc* (*e*), ubi hæc videri poterunt.

§. 1130. ORITUR ferè ſemper ab aliis animalibus, priùs rabioſis, ſuſcepto contagio, tamen & ſponte in acutis quibuſdam orta legitur, & obſervatur.

Omnium communiſſimè ab aliis animalibus, priùs rabioſis, teter hic morbus hominibus communicatur: interim tamen quædam Obſervationes docuerunt, eumdem morbum abſque hac cauſa productum fuiſſe. Sic legitur (*f*) de juvene viginti novem annorum, temperamenti calidi & ſicci, qui ſummâ excandeſcens irâ proprium digitum indicem momordit, unde intra viginti quatuor horas hydrophobus factus eſt; & quidem adeo, ut ad ſolam aquæ mentionem ſtrangulari videretur; dein maniacus ac planè furibundus factus, ſubitò periit, dum poſt æruginoſam materiem vomebat bilem ſinceram. In hoc caſu videtur illud venenum per ſummum iræ furorem natum fuiſſe in corpore, non verò aliunde acceſſiſſe. *Aretæus* (*g*) hujus opinionis fuit, poſſe ſimilia in corpore naſci illis, quæ extrinſecus adveniunt, & æquale damnum facere: ſic autem habet: *Alia millena eorum, quæ in homine ſunt, eamdem ſpeciem cum exterioribus cauſis obtinent: ſucci corrumpentes internè & externè: morbi quoque medicamentis pernicioſis aſſimiles; & à medicamentis talia vomunt, qualia ob febres vomere ſolent.* Similiter *Aurelianus* (*h*) credidit, *eſſe poſſibile, ſine manifeſta cauſa hanc paſſionem corporibus innaſci, cùm talis fuerit ſtrictio ſponte generata, qualis à veneno.* Notum eſt, quod *Aurelianus*,

(*a*) Ibid. Cap. IX. pag. 218.
(*b*) Ibid. Cap. XV. pag. 226.
(*c*) Ibidem, pag. 229.
(*d*) Biblioth. raiſonn. 1750. Avril, Mai, Juin. pag. 422.
(*e*) Hiſt. de la Medec. Part. 2. Lib. IV. Sect. 1. Cap. VI. pag. 463.
(*f*) Epiſt. Joh. Bapt. Scaramucci ad Ant. Magliabech. in Miſcell. Curioſ. dec. 3. a. 9. & 10. append. pag. 249.
(*g*) De cauſ. & ſign. morbor. acut. Lib. I. Cap. VII. pag. 5.
(*h*) Acutor. morbor. Lib. III. Cap. IX. pag. 219.

Methodicorum

Digitized by Google

Methodicorum ſectæ addictus, omnes morborum cauſas ad ſtrictum & laxum reduxerit.

Cùm autem in cadaveribus ſæpe inventa fuerint organa deglutitionis utcumque inflammata; bilioſa circa ſtomachum; cerebrum, cerebellum, medulla ſpinalis ſicciora ſolitò, &c; (vide §. 1140.) ſatis veroſimile videtur, ſi ab aliis cauſis ſimilis mutatio corpori inducatur, poſſe & ſimilem morbum ſequi.

Vidimus in Hiſtoria melancholiæ (§. 1090.) hunc morbum à mente initium ducere poſſe, & in corpore bene ſano à ſola mutatione cogitationis atram bilem produci; quæ atra bilis, ab aliis cauſis nata in corpore, viciſſim faciebat pertinax delirium. Certum eſt numeroſiſſimis Obſervationibus, canes abſque ulla infectione alterius rabioſi animalis rabioſos fieri, adeóque in illorum corpore illud venenum produci, non autem aliunde venire; quod hanc opinionem probat. Obſervationes autem fide digniſſimæ videntur confirmare in aliis morbis, abſque ullo veneno rabioſi animalis, hydrophobiam natam fuiſſe. Celeberrimus *Boerhaavius* ſolebat hac occaſione Auditoribus ſuis affirmare, vidiſſe ſe, lictorem, qui carnificem aliunde accerſere debuerat, ut publica de ſceleſto homine ſumeretur pœna, incidiſſe in febrim ardentiſſimam, omnémque potum oblatum cum ſummo horrore repudiaviſſe, & tertio die periiſſe: miſer ille calidiſſimâ tempeſtate multùm corpus moverat, deinde per quatuor horas nudato capite, ſolis radiis expoſito, in ſcapha ſederat, totóque hoc die ſolo ferè ſpiritu vini uſus fuerat. *Salius Diverſus* (*a*) in muliere triginta ſex annorum, febre peſtilenti detentâ primò, dein, hoc morbo expugnato, dyſentericâ redditâ, atque denuo curatâ, manente tamen quâdam febriculâ, vidit hydrophobiam naſci, & quidem tali gradu, ut alios coram ſe bibentes ſuſtinere non poſſet: mens tamen ſemper conſtabat, & octavâ die, poſtquam omne liquidum horrere cœpit, mortua eſt; cùm à morſu rabioſi animalis hydrophobi facti rarò quartum diem ſuperare ſoleant. Ægra autem, & mater ejus, ſanctè aſſeverabant, quòd nunquam nec à cane rabido, nec à ſano, tacta fuiſſet, *cùm nec domi unquam canem educaſſet, nec externis unquam communicaſſet.* Alibi legitur (*b*), inflammationi ventriculi acceſſiſſe hydrophobiam cum convulſionibus, à quibus malis tamen æger ille audacter repetitis ſanguinis miſſionibus evaſit. Certè *Aurelianus* (*c*) monuerat, in hydrophobicis ſtomachum pati. Apparet tamen ex his Obſervatis, hydrophobiam, in morbis abſque venenato contagio natam, leniorem eſſe, & magis curabilem. Qui plura deſiderat exempla hydrophobiæ in morbis natæ, inveniet apud *Schenckium* (*d*), qui ex *Marcello Donato* & aliis hæc collegit. Credo, modò dicta ſufficere, ut conſtet, hydrophobiam in acutis morbis quandoque ſponte naſci.

(*a*) De febre peſtilenti & ſeq. Cap. XIX. pag. 262.
(*b*) Medical Eſſays Tom I. §. 29. pag. 283.
(*c*) Acutor. Morbor. Lib. III. Cap. XIII. pag. 221.
(*d*) Lib. VII. Obſervat. Medicin. pag. 852.

§. 1131. ANIMALIA autem ferè quæcumque hoc malo affici, ſuóque contagio alia, & ipſum hominem, lædere poſſunt.

Frequentiſſimæ hoc docuerunt Obſervationes, quòd nempe ab uno cane rabido plurimi alii, atque etiam homines, infecti fuerint, qui deinde alia animalia ſimiliter affecerunt. Adeóque niſi citò morerentur animalia rabioſa ex morbo, vel occiderentur, rabies certè immaniter propagari poſſet; nulla enim Obſervatio docuit, venenum illud miteſcere, dum ex uno animali in aliud propagatur. Cùm autem mordendo præcipuè communicetur hoc venenum, hinc in animalibus majoribus obſervatur potiſſimùm rabiei propagatio, quia non tam facilè morſu necari poſſunt, utì minores aviculæ v. gr.; adeóque poſt vulnus morſu inflictum ſatìs diu ſupervivunt, ut veneni ſuſcepti effectus ſe manifeſtare poſſint.

§. 1132. NEMPE canes, feles, lupi, vulpes, equi, aſini, muli, boves, ſues, ſimiæ, galli gallinacei, homines, priùs rabioſi, id vitium in alios propagaverunt.

Recenſentur hîc animalia, quibus rabiem contigiſſe Hiſtoriæ docent. *Aurelianus* (*a*) addit his urſos & leopardos, de quibus tamen minora numero Obſervata habentur, quia hæ feræ ab hominum commercio remotæ latebras denſis in ſylvis quærunt, & ferè ſemper, dum hominem vel aliud animal mordent, occidunt & fœdiſſimè dilaniant. Lupi verò & vulpes in habitatis locis ſæpe prædam quærunt, & majora animalia quandoque vulnerant, non verò ſemper occidunt. Videtur autem equis, bobus, aſinis, mulis, ſuibus, rabies per morſum animalis rabioſi communicari; nam non memini certis Obſervationibus conſtare, quòd hæc animalia ſponte hoc morbo correpta fuerint. Verùm de gallo gallinaceo dubitandum videtur, utpote pugnaci & ſatìs iracundo animali. Verùm quidem eſt, vulpes gallinaceo generi inſidiari, adeóque potuiſſet & gallus à rabida vulpe vulneratus rabioſus fieri. *Baccius* (*b*) vidit olitorem, à veteri gallo gallinaceo in manu roſtro vulneratum, ut ſanguis de vulnere exiret, jam primâ die rabioſum factum, tertiâ die periiſſe; nec igne nec ferro, vel ullis aliis præſidiis juvantibus. Dum duo galli acerrimè inter ſe dimicarent, mulier hanc pugnam dirimere volens, vulneratur in brachio, ita ut ſanguis exiret, dum roſtro unus ex his gallis validum ictum inflixerat, unde hydrophoba facta, paulò poſt mortua fuit (*c*). Nulla tamen mentio fit in utroque hoc caſu, gallos illos antea rabioſo ab animali morſos fuiſſe. An ſumma iracundia tale quid facere potuit in hac ave, utì de iratiſſimo homine ad §. 1130, dictum fuit. Sed tunc quæri poſſet, cur non frequentiùs rabioſi fierent galli gallinacei, dum in Anglia

(*a*) Acutor. Morbor. Lib. III. Cap. IX. pag. 218.
(*b*) De venen. & antidot. pag. 16. & 71.
(*c*) Epiſt. Joh. Bapt. Scaram. ad Ant. Magliabech. in Miſcell. Cur. dec. 3. a. 9. 10. append. pag. 250. 251.

Digitized by Google

aluntur ad pugnas, & quidem ferociſſimi redduntur. Videntur hæc Obſervata docere, quòd & in gallis quandoquè abſque contagio prægreſſo naſci poſſit rabies.

§. 1133. **NULLI** tamen animali frequentiùs, quàm cani, lupo & vulpi; híſque inprimis ex cauſis internis, abſque contagio prævio, naſcitur.

Conferendo Hiſtorias demorſorum ſparſim deſcriptas, hoc patebit: canes videntur omnium frequentiſſimè in hunc morbum incidere à cauſis internis, & de his animalibus domeſticis certiora Obſervata haberi poſſunt. Lupi autem & vulpes, canibus ſatìs ſimilia animalia, etiam ſatìs frequenter rabioſa fiunt, ſed de illis minùs certi ſumus, an ſponte ſuâ, an verò per contagium hunc morbum contraxerint.

§. 1134. **REGIO** fervida; regio magno æſtu ſqualens, & viciſſim ſummo frigore horrens, tempeſtas æſtuoſa, ſiccáque, diu durans; victus ex carne putrida, fœtida, verminoſa; potûs abſentia; vermes renibus, inteſtinis, cerebro, cavis narium olfactoriis, innati, ſunt cauſæ præcedentes, in his animalibus, naſcituræ rabiei.

Cùm horrendus adeo hic morbus ſit, operæ pretium eſt indagare illas cauſas, quæ rabiem in canibus præcedere ſolent, ut illæ vitari poſſint: vel ſi tales fuerint, ut in canibus jam præexiſtant, animalia hæc ſtatim necentur, antequam hoc morbo corripiantur, ſícque caveatur contagium.

REGIO FERVIDA, &c. In ſummis æſtivis fervoribus, & in calidioribus regionibus, frequentiùs canes rabioſos fieri, omnes teſtantur Obſervatores; jámque hoc monuerant antiqui Medici (*a*); verùm addiderunt, interdum & intenſiſſimo ſub frigore rabiem naſci. Novi hominem, ſub finem menſis Decembris à fele in digito demorſum, hydrophobum factum fuiſſe. *Aetius* (*b*) autem ſcripſit, præcipuè frequentem hunc morbum obſervari in illis regionibus, ubi hyems & æſtas pariter modum excedere ſolent. Interim videntur Obſervationes teſtari, quòd magnis ſub aeris caloribus, & ſiccâ ſimul tempeſtate, rabies frequentiùs oriatur. Unde in quibuſdam locis mos obtinet, ut trucidentur canes, qui diebus canicularibus per urbes vagantur.

VICTUS EX CARNE, &c. Majores moloſſi, qui catenâ ligati aluntur, ut fures latratu terreant, ſatìs frequenter rabie ſolent corripi: his autem canibus, ut fiant ferociores, ſolent carnes dari majorum animalium, quæ mor-

(*a*) Ægineta Lib. V. Cap. III. pag. 74. verſâ. Aetius Lib. VI. Cap. xxiv. pag. 107. Dioſcorid. Theriac. Cap. 1. pag. 423.
(*b*) Ibidem.

bo perierunt, vel humanis uſibus adhiberi non ſolent. Sic equorum carnes in aere ſiccatas calido, ſemiputridas ſæpe, lardum balænarum, &c, ob pretii vilitatem his canibus dare ſolent; unde à putrido hoc victu videntur diſponi ad hunc morbum; & quidem omnium maximè, ſi potu careant. Quandoque enim contingit ut illi, qui horum animalium curam gerunt, obliviſcantur aquam apponere, dum miſeri canes catenâ ligati potum quærere ſibi nequeunt. Dum autem hoc æſtivis menſibus contingit, ferè ſemper rabies ſequi ſolet.

VERMES RENIBUS, &c. Vermibus frequenter laborare canes quàm certiſſimum eſt: rarò enim diſſecui canem (& plurimos diſſecui) quin invenerim vermes in ventriculo, inteſtiniſque, teretes, tænias, aſcarides, imò & in aliis pluribus corporis partibus. Probè memini in primo cane, quem diſſecui, me non potuiſſe invenire renem ſiniſtrum; dúmque credebam novellus Medicinæ tyro hoc meæ ignorantiæ adſcribendum eſſe, apice ſcalpelli locum, ubi renem adeſſe debere ſuſpicabar, leviter raſi, & ſubitò proſiliit vermis ſatìs magnus, rictu patulo, penitus diverſus ab illis, qui in ventriculo & inteſtinis inveniri ſolent: inveni poſtea totum renem conſumptum fuiſſe, externámque membranam ſolam ſuperſtitem cavum quaſi ſaccum feciſſe, in quo vermis ille nidulabatur. Cùm jam canes, putridâ & verminosâ carne utentes, ſæpe rabioſi fiant; poſt mortem inveniantur vermes copioſi in his animalibus; cerebrum paucis horis poſt mortem putridum inventum fuerit & verminoſum (*a*) in cane, qui rabioſus fuiſſe credebatur, & ideo occiſus fuerat; quidam fuerunt in hac opinione, verminoſum eſſe contagium rabiei: & quidem magìs adhuc probabilis videbatur hæc ſententia, quòd argenti vivi, inter anthelmintica remedia magni nominis, uſus quibuſdam profuiſſet; de qua re poſtea dicendum erit. Certè canis ille, quem diſſecui, rabioſus non erat, ſed cultro Anatomico damnatus fuerat, quia totam viciniam turbabat moleſto ejulatu, & terrebat plures, qui funeris brevi ſecuturi funeſtum præſagium inde deducebant ſuperſtitioſi. Hinc videtur adhuc ſatìs dubium eſſe, an vermes, in canum viſceribus latentes, ad rabiem diſponant.

§. 1135. INCIPIENTIS rabiei ſigna ſunt hæc inprimis, quibus tetræ luis cautela nititur: fiunt triſtes, ſolitarii, ſe abſcondentes, muti quoad latratum, murmurantes tamen, cibum potúmque omnem adverſantes, in ignotos quoslibet irati, & irruentes, heri tamen adhuc & memores & reverentes, aures, caudámque dimittentes, ſomnolentorum inſtar incedentes: hactenus primus gradus mali iis adeſt: morſúſque tum exceptus periculoſus quidem, non verò peſſimus eſt: dein anhelare, linguam exſerere, ſpumam plurimam emittere, hiare, nunc ſegniter ut ſemiſopiti,

(*a*) Bonet. Sepulc. Anatom. Tom. I. Lib. I. Sect. VIII. pag. 212.

Digitized by Google

nunc ſubitò celeriter incedere, nec rectâ ſemper viâ, mox ne herum quidem ampliùs agnoſcere, oculos habere demiſſos, lacrymoſos, pulverulentos, linguam plumbeo habere colore, ſubitò gracileſcere, inſanire, furere: hic ſecundus eſt gradus mali, quem vix triginta horis ferunt, quin moriantur. Morſus hoc tempore ferè inſanabilis: quò verò animal vehementiùs furit, diutius malo laboravit, morti propius eſt, eò morſus, lethalior, acutior, & ſymptomata citiſſimè creans violentiſſima, & contrà.

Magni momenti eſt, cognoſcere ſigna, quibus obſervatis, certi eſſe poſſumus, canem rabioſum eſſe, ut nempe ſtatim occidi poſſit, ne noceat hominibus, vel venenum aliis animalibus tradat, præterea ut triſti metu liberentur homines demorſi à cane, qui non fuerat rabidus. Quando in ultimo ſtadio morbi canes anheli, linguâ exſertâ, ore ſpumante, emaciati omnino, obvia quæque mordent, facilè ab omnibus cognoſcuntur rabidi. Verùm maximè proderit cognoſcere prima morbi incipientis ſigna, quæ omnia in textu accuratiſſimè deſcribuntur, numeroſis Obſervationibus confirmata, & à veteribus Medicis (*a*) accuratiſſimè jam notata. Dicitur autem hîc tantùm de ſignis rabiei caninæ, quia in aliis animalibus, quæ hominum conſortia fugiunt, hæc tam facilè determinari nequeunt; & reliqua ferè ſemper, à canibus priùs rabioſis morſa in hunc morbum incidunt. Si ergo prægreſſis illis, quæ præcedenti paragrapho habentur, triſtior ſolitò appareat canis, nec latret ampliùs, cibúmque & potum averſetur, occidendus illico eſt: triſtiſſimi enim caſus docuerunt, quantum ſit in mora periculum. Omnia autem animalia, demorſa à tali cane, pariter ſtatim è medio tollenda ſunt; vulnera verò hominibus inflicta ſumma cum cura tractanda, uti poſtea dicetur: imò ſi vel minimum dubium de hac re fuerit, negligendum nihil eſt; ſatius enim eſt, ut demorſus à cane homo has moleſtias etiam fruſtra patiatur, quàm ut, omiſſis cautelis neceſſariis, in dirum hunc morbum incidat.

Aliud ſignum rabiei in canibus memoratur à recentiore Auctore (*b*), qui ſe ſæpius hoc obſervaſſe affirmat: nempe quòd omnes alii canes fugiant inſtinctu naturali, & cum ſignis magni terroris, canem rabioſum.

Contingit quandoque, ut canis, de cujus rabie dubitatur, occidatur illico, antequam certò conſtet, an rabioſus fuerit; inprimis ſi ignotus ex aliis locis venerit; unde demorſi à tali cane peſſima metuunt. Memoratur autem (*c*) ſequens experimentum ad elucidationem hujus dubii. Si nempe fruſto carnis elixæ fricentur fauces, dentes & gingivæ canis mortui, & deinde illa caro offeratur cani; ſi mortuus rabioſus fuerit, oblatam carnem repudiabit cum clamore & ejulatu; ſin minus, avidè comedet.

(*a*) Aetius Lib. VI. Cap. xxiv. pag. 107. Æginet. Lib. V. Cap. iii. pag. 73. verſâ.

(*b*) R. James a new method. & ſeq. pag. 36.

(*c*) Acad. des Scienc. 1723. Hiſtoire, pag. 39.

Digitized by Google

Cùm autem illud venenum, dum actuoſum redditur, vires acquirat eundo, periculoſiſſimus morſus tunc eſt, quando illud animal morti proximum, utì etiam dum iratiſſimum ſimul, in qua re omnes Obſervatores conveniunt. Antea ad §. 1130, patuit, in iratiſſimo homine, proprium mordente digitum, hydrophobiam natam fuiſſe, adeóque non mirum eſt, per iram hujus veneni efficaciam augeri.

§. 1136. VIX autem ullius veneni tam multiplex contagium: nam morſu vel leviſſimo, per veſtimenta adacto, tantùm radente, nec eliciente ſanguinem; ſpiritu ex ore hominis pulmone adducto; ſpumæ contactu recentis, vel etiam dudum exſiccatæ, labiis, linguâve exceptæ; oſculo tantùm rabido cani dato; infectione à contactu multo inſtrumenti, vel vulneris, quo dudum antè animal rabioſum occiſum fuit; eſu lactis, carníſve, animalis rabioſi; attactu, & pertractatione multâ rerum per præcedentia infectarum.

In vulnerum Hiſtoria, ubi §. 155, de illorum infectione venenata agebatur, pluribus probatum fuit experimentis, quædam venena impunè deglutiri, quæ vulneri immiſſa certam mortem faciunt. Prætereà conſtat, venenatis telis interfecta animalia impunè ab hominibus manducari. Coram tale experimentum mihi exhibuit celeberrimus vir *Condamine*, egregium regiæ Academiæ ſcientiarum ornamentum, dum ab itinere, quod menſurandæ telluris gratiâ inſtituerat, redux ſecum tulerat illud venenum, quo Indi ſolent tela ſua imbuere. Lanceolâ leve vulnuſculum inflixit gallinæ ſub ala; mox tetigit leviſſimè hoc toxico vulnuſculum; ſtatímque bis vel ter convulſa gallina periit. Servus Indus, qui illum comitabatur, ſequenti die illam gallinam, adeo citò lethali veneno occiſam, comedit impunè. Affirmabat celeberrimus Vir, Indos telis hoc toxico imbutis vulgò ad venatum uti: & occiſa ſic animalia quotidianum illis victum præbere.

Venenum verò canis rabioſi pluribus certè modis nocet, & demorſa animalia comeſta rabiem propagant, utì patebit ex ſequentibus. Cruentum vulnus, licèt leve fuerit, requiritur in pleriſque venenis; rabies canina autem propagari poteſt MORSU VEL LEVISSIMO TANTUM RADENTE, NEC ELICIENTE SANGUINEM. Verum quidem eſt, docuiſſe Obſervata, quòd ubi priùs dentes rabioſi animalis tranſire debent per craſſa veſtimenta, abſtergi venenatam ſalivam, & minus rabiei periculum eſſe, utì in pluribus hominibus, ab eodem rabioſo lupo demorſis, obſervavit *Sauvages* (*a*) celeberrimus apud Monſpelienſes Medicinæ Profeſſor; adeóque nudis corporis partibus cruento morſu immiſſum illud venenum longè magìs nocere; interim tamen plures Obſervationes (*b*) idem ille Auctor recenſet, quæ evincunt, abſque vulnere per cutim integram tranſiviſſe illud venenum. Notabilis caſus apud *Pal-*

(*a*) Diſſertation ſur la nature & cauſe de la rage pag. 7. (*b*) Ibidem.

Digitized by Google

marium (*a*) legitur de ruſtico rabioſo, qui brevì ſe moriturum cognoſcens, unicum hoc ſolatium ab illis, qui vinculis conſtrictum tenebant, obniſe rogavit, ut ante mortem liberos oſculari liceret, quod cùm conceſſum eſſet, paulò pòſt periit: verùm liberi ejus ſeptimo pòſt die eodem morbo correpti, perierunt omnes.

SPIRITU EX ORE, &c. An adeo volatile ſit illud venenum, ut exſpirans de corpore rabioſi animalis in aere volitare poſſit, ſicque inſpiratum unà cum aere propagare contagium, non novi ullâ certâ Obſervatione conſtare. *Aurelianus* (*b*) quidem habet ſequentia: *Hominum hydrophoborum quidam in hydrophobicam paſſionem devenerunt ſolius aſpirationis odore ex rabido cane adducto, cùm deflectione quadam naturalis ſpiratio vexata venenoſum aerem adducit, & talibus inſerit partibus. Aretæus* (*c*) ſimiliter affirmavit, à ſolo halitu canis rabioſi inſpirato hominem hoc morbo affici poſſe. Si autem conſideretur illud contingere non poſſe, niſi admodum propinquus fuerit homo rabioſo animali, & ſimul notetur, ſpumeſcentem ſalivam in ore & faucibus rabioſorum animalium hærere, cùm illam deglutire nequeant, atque reſpirationem admodum difficilem & anheloſam eſſe ultimo morbi tempore, unde ἀσθμαίνειν rabie correptos canes dixit *Ægineta* (*d*), patebit ſatis, quò minimæ ſalivæ guttulæ per validam illam exſpirationem abradantur, ſicque propinquum hominem inficere poſſint; inprimis cùm eò pejor ſit infectio, quò animal morti propinquius eſt, uti præcedenti paragrapho dictum fuit. Præterea ſi per ſolum aerem inſpiratum illud venenum communicaretur, frequentiùs afficerentur illi, qui miſeris hydrophobis ad mortem uſque aſſiſtunt. Obſervationes autem numeroſæ docent, non infici adſtantes, niſi vel morſu, vel ſalivæ aſperſione, contagium propagatum fuerit. Interim juſtus tam diri morbi metus monet, meritò etiam ab halitu talium ægrorum cavendum eſſe. Nimia enim cautela hîc nunquam nocebit.

SPUMÆ CONTACTU, &c. Novi quidem, celebres in arte Viros dubitare, an ſolo contactu ſpumæ, dum integra cutis eſt, morbus ille propagari poſſet. *Stalpart van der Wielen* (*e*) notat, ſe plures vidiſſe ſputo rabioſorum aſperſos abſque noxa: juſſerat tamen loca tacta ablui probè aquâ marinâ, & bis térve dederat theriacam. Unde concludit, reſpiratione & contactu ſolo rabidorum contagium in alios tranſmitti non poſſe. Præterea notat, ſibi ipſi nihil nocuiſſe, dum pulſum tangendo madentes ſudore manus ſimilium hominum attrectaſſet, credens ſudorem pariter contagioſum eſſe debere, ſi ſaliva ſolo attactu morbum propagaret. Monet tamen, quòd cautelæ gratiâ ſtatim abluerit manus aquâ purâ. Interim Obſervatio *Palmarii* modò memorata docet, moribundi patris oſcula infeciſſe filios: licèt enim & reliqui humores inficiantur in rábidis, videtur tamen per ſalivam faciliùs

(*a*) De Morbis Contagioſis pag. 266.
(*b*) Acutor. Morbor. Lib. III. Cap. IX. pag. 218.
(*c*) Morbor. Acut. Lib. I. Cap. VII. pag. 5.
(*d*) Lib. V. Cap. III. pag. 74. verſâ.
(*e*) Obſervation. Rarior. Centur. I. pag. 413.

Digitized by Google

propagari contagium; imò & faciliùs ſaliva inficitur, ut patebit ex ſequentibus.

A ſaliva, ſpumeſcente, calidâ, corpori aſperſâ, aliquid metuendum eſſe in hoc morbo, prudentiores omnes facilè concedent: verùm magìs mirabile videtur, quòd à ſaliva ſpumoſa, dudum jam exſiccata, morbus hic propagari poſſit. Apud *Aurelianum* (*a*) ſequens Obſervatio legitur. *Sartrix quædam, quum chlamydem ſciſſam rabidis morſibus ſarciendam ſumeret, atque ore ſtamina componeret, & linguâ pannorum ſuturas lamberet aſſuendo, quò tranſitum acûs faceret faciliorem, tertiâ die in rabiem veniſſe memoratur.* Similem caſum dum viderat *Hildanus* (*b*), vix audebat illum proferre, dum ab omnibus pro fabula habebatur. Matronæ veſtem dentibus arripiens canis rabidus illam laceraverat, huc & illuc trahendo, cæterùm nullum vulnus inflixerat. Illa neſciens, canem rabidum fuiſſe, laceram veſtem reſarcivit, filo dentibus abſciſſo, & poſt tres menſes periit hydrophoba. In caſu ab *Aureliano* memorato lambendo ſartrix humectaverat ſuturas; in hoc caſu autem ſimpliciter filum, per veſtes, ſalivâ canis rabidi infectas, adactum mordendo abruperat matrona; unde fortè ſeriùs in hydrophobiam incidit. In utroque caſu ſaliva venenata per humanam ſalivam diluta immediatè applicata fuit linguæ, labiis, gingivis, quæ craſsâ cute non teguntur; & præterea ipſos ſalivæ fontes propiùs attigit, quod majus hydrophobiæ periculum inducere patebit ex ſequentibus.

OSCULO TANTUM, &c. Oſcula hydrophobi patris pernicioſa fuiſſe liberis, antea vidimus; adeóque procul dubio ſimile malum metuendum erit illis, qui rabioſum canem oſculati fuerunt. Exemplum hujus rei habet *Schenckius* (*c*) de patricio viro, qui rabioſum canem, antequam dimitteret ſuffocandum, oſculatus, poſtea hydrophobus periit.

INFECTIONE A CONTACTU, &c. Venenum rabioſi canis veſtibus diu adhærere poſſe, modò vidimus; ſed apud *Schenckium* (*d*) legitur caſus, de puero, qui abſtergens rubiginoſum gladium, quo ante plures annos rabioſus canis confoſſus fuerat, malâ fortunâ digito ſuo inflixit vulnuſculum, atque inde periit hydrophobus.

ESU LACTIS, CARNISVE, &c. Quamvis videatur ſaliva in hoc morbo præ reliquis infici, tamen videtur juſta ſuſpicio eſſe, venenatam hanc labem & aliis partibus corporis adhærere. Celeberrimus *Sauvages* in pulcherrima & utiliſſima Diſſertatione, quam de hoc morbo ſcripſit (*e*), videtur hujus opinionis fuiſſe, quòd ſola ſaliva propagaret contagium, non autem reliqui humores. Verùm dum lupi ſævioris carnes in varia obſoniorum genera parabantur à venatoribus, omnes illi, qui inde comederant, non multo pòſt tempore correpti fuerunt rabie (*f*). Vidit *Palmarius*, *ex ſtraminis, in quod ra-*

(*a*) Morbor. Acutor. Lib. III. Cap. IX. pag. 219.
(*b*) Obſervat. Chirurg. Cent. I. n°. 86. pag. 62.
(*c*) Obſerv. Medicin. Lib. VII. pag. 848.
(*d*) Ibidem.
(*e*) Pag. 32.
(*f*) Fernel. de morb. contag. Cap. XIV. pag. 509.

bie

Digitized by Google

bie perciti ſues decubuerant, eſu, equos, boves, oves & reliqua animalia quæ ſtramentum deguſtaverunt, rabiem contraxiſſe, tandémque periiſſe (*a*). Optimè quidem notat celeberrimus *Sauvages*, quòd potuerint carnes lupi ſalivâ inquinatæ fuiſſe; fortè & caput ipſum partem horum ferculorum fecerat: imò admodum probabile videtur, ſtramen, cui rabioſi ſues incubuerant, à ſaliva infectum fuiſſe, cùm rabioſis animalibus magna ſpumeſcentis ſalivæ copia ex ore ſtillare ſoleat. Sed legitur (*b*), canem rabidum factum fuiſſe, dum ſanguinem, de vena hominis hydrophobi miſſum lamberet. Teſtatur *Hildanus* (*c*) de juvene viginti annorum, cujus pollicem rabidus felis, meſſis tempore, unguibus ſcalpendo læſerat adeo leviter, ut vix offenſa fuerit epidermis, quòd initio menſis Martii hydrophobus factus perierit: inſcius enim hoc animal rabioſum fuiſſe, neglexerat hoc vulnuſculum. Hæc Obſervata videntur docere, non ſolam ſalivam, ſed & ſanguinem, imò ſolidos ungues rabioſi animalis poſſe propagare contagium. Verum quidem eſt, jecur rabioſi canis tanquam antidotum proprii veneni commendatum fuiſſe; ſed an profuerit, non adeo certò conſtat: præterea, uti ad §. 1147, dicetur, laudabatur hepar exuſtum, adeóque procul dubio per ignem vivum fuerat deſtructum illud venenum. Hinc videntur Obſervationes Medicæ docere, per ſalivam frequentiſſimè communicari morbum, ita tamen ut & alio modo idem malum ſequi poſſit; adeóque dictat prudentia, ab omni contactu rabidi animalis cavendum eſſe, quantùm fieri poterit.

Verum quidem eſt, Obſervationes quaſdam inveniri apud Medicos, quòd demorſus ab animali rabido cum uxore coiverit abſque communicatione contagii; tale exemplum apud *Fred. Dekkers* (*d*) habetur: ſed notandum, quòd ſex ante mortem diebus hoc contigerit, & ex ipſa Hiſtoria morbi patet, quòd dum hydrophobus fieri incepit, bidui ſpatio perierit: adeóque rem cum uxore habuit illo tempore, dum venenum illud nondum actuoſum factum fuerat, ſed quietum in corpore latebat. Interim tamen neque illo ſtadio morbi, hoc abſque periculo fieri docet Obſervatio *Friderici Hoffmanni* (*e*): homo enim à lupo rabido demorſus, neglexit plagam, coivit cum uxore, poſt aliquot dies & ipſe, & uxor in hydrophobiam inciderunt; uxor tamen evaſit, maritus periit.

Omnia ergo hæc evincunt, magnâ cautelâ opus eſſe, ut ubi vel minima contagii ſuſpicio eſt, evitetur dirus ille morbus.

(*a*) Palmar. de morbis contag. pag. 267.
(*b*) Académ. des Scienc. 1707. Hiſt. p. 31.
(*c*) Obſervat. Chirurg. Cent. 1. Obſerv. 86. pag. 62.
(*d*) Exercit. Practic. Cap. VII. pag. 565.
(*e*) Medic. Ration. Syſtemat. Tom. II. pag. 178.

Digitized by Google

§. 1137. RURSUM, vix ullum venenum notum, cujus tam atrox, adeóque hominem immutans, virus, quódque, ubi incipit ſe prodere, tam violentè & celeriter furit, & tamen ſimul adeo diu latere poſſit, antequam ſe manifeſtet: namque alii ſtatim, alii ut narrant, poſt viginti integros annos à morſu elapſos, alii rurſum omni intermedio tempore urgeri incipiunt malis huic furori propriis: pendet verò hæc diverſitas, à calore tempeſtatis anni, à vario gradu morbi in animali mordente (1135.), à temperie hominis morſi, quum bilioſi cò faciliùs vergant, pituitoſi, & hydropici contrà, à diverſo victu, medicamentiſque adhibitis.

Alterum, quod maximè mirantur Medici in hoc morbo, eſt, quòd diu ſæpe latere poſſit illud venenum in corpore humano, & nullo ſe manifeſtare ſigno. Ubi verò incipit actuoſum fieri, tunc producit morbum acutiſſimum, plerumque ante quartum diem lethalem. *Galenus* (*a*) jam notaverat, per plures menſes ſilere poſſe hoc malum; imò poſt integrum annum à morſu ſuſcepto vidit hominem hydrophobum factum fuiſſe. Septem menſium ſpatium inter morſum inflictum & hydrophobiam ſecutam memorat *Ægineta* (*b*); quod & confirmat *Aetius* (*c*): monent tamen ultimi illi Auctores, quòd frequentiſſimè circa quadrageſimum à veneno ſuſcepto diem rabies ſequatur; quod Recentiorum Obſervata confirmant (*d*). Celeberrimus *Sauvages* (*e*) notavit, omnium celerrimè hydrophobiam ſequi, ſi ſaliva immediatè infecta fuerit, per vulnus faciei inflictum, oſcula rabioſo animali data, aut carnes talis animalis comeſtas; atque hoc aliquot Obſervatis probat, inprimis mulieris in facie demorſæ, quæ tertio die jam erat hydrophoba. Interim tamen *Baccius* (vide §. 1132.) vidit olitorem, à veteri gallo gallinaceo in manu vulneratum, primâ die rabioſum factum, & tertiâ die mortuum. Hæc Obſervata docent, illud venenum ſatis citò actuoſum fieri quandoque, dum è contrà alii caſus habentur in Hiſtoria Medica, qui videntur evincere, illud per plures annos ſilere poſſe, & tamen, dum in actum deducitur, citò occidere. *Joh. Faber Lynceus* (*f*) notavit, hominem, ante ſeſquiannum à lupo rabido demorſum, hydrophobum tertiâ die ab inſultu morbi mortuum fuiſſe. *Schmidius* (*g*) mulierem vidit, quæ ante viginti annos à cane rabido demorſa, toto illo tempore nihil incommodi inde ſenſerat; deinde corripiebatur febre malignâ, & hydrophoba facta octavo morbi die periit. Cùm autem ad §. 1130, dictum fuerit, quandoque in acutis morbis ſponte naſci

(*a*) Comment. 2. in Lib. I. prædict. Hippoc. Charter. Tom. VIII. pag. 735.
(*b*) Lib. V. Cap. III. pag. 74. verſâ.
(*c*) Lib. VI. Cap. XXIV. pag. 107.
(*d*) Sauvages, Diſſertat. ſur la nature & cauſe de la Rage, page 5.
(*e*) Ibid. pag. 4.
(*f*) Hernandes rerum Mexican. Medic. theſaur. pag. 492.
(*g*) In Miſcell. Curioſ. dec. 1. ann. 9. pag. 117.

Digitized by Google

hydrophobiam, meritò poteſt dubitari, an illud malum, acuti morbi tempore natum, tribui debeat contagio ante viginti annos concepto, & tamdiu in corpore latenti abſque ullo malo effectu. Verùm idem ille Auctor (*a*) narrat alium caſum de ancilla à rabioſi canis morſu curata, quæ ſingulis annis circa tempus, quo demorſa fuerat, leviter delirabat, & quamdam liquidorum averſionem habebat; tandem tamen perfectè ſana ſupervixit diu. In illo caſu videtur priſtini mali veſtigium ſatis diu ſuperfuiſſe in corpore, licèt non adeo validum, ut lethalem hydrophobiam inducere potuerit. Solet etiam ad probandam diuturnitatem hujus mali adduci Obſervatio, quam *Hildano* ſcripſit *Abel Roſcius*, Reipublicæ Lauſannenſis Medicus ordinarius (*b*), de honeſta matrona, à cane rabido demorſa in ſiniſtro brachio, cui ſtatim à ſedulis & doctis Medicis efficax medela adhibita fuit, dum ſimul Chirurgus ferro & igne vulnus tractaverat. Sana omnino videbatur. Poſt ſeptem annos elapſos percepit in brachio ſiniſtro dolorem acerbiſſimum, ac ſi dentibus caninis diſcerperetur; paulò pòſt furor, mentis alienatio, mœror, triſtitia, vigiliæ ſummæ, ſitis inexplebilis, febris, maxima virium proſtratio, ciborum faſtidium; nunquam tamen, quod notandum, à potu abhorruit. Curata ab hoc morbo poſt alterum ſeptennium, adeóque decimo quarto anno poſt morſum à cane rabido inflictum, iterum graviſſimo morbo decubuit, cum vellicatione & dolore ingenti in eodem brachio; ſanata tamen feliciter. Poſt ſex annos elapſos ſimilis morbus ſimilibus ſymptomatibus ſtipatus, recurrit denuo, à quo pariter evaſit. Poſtea brevioribus intervallis rediit idem malum.

Verùm ſi perpendantur omnia modò enarrata, non videtur conſtare, quòd morbus, à veneno rabioſi canis latente adhuc in corpore, excitatus fuerit, cùm nunquam illud ſignum pathognomonicum, horror nempe ab omni liquido, adfuerit. Dolor ſatis acer quidem percipiebatur in brachio demorſo ab initio morbi, ſed fortè hoc non adeo mirum videbitur, ſi conſideretur, multos, gravia vulnera olim paſſos, in loco cicatricum dolorem ſentire morbo quodam ingruente; uti etiam circa ſubitas aeris mutationes; quod & idem huic matronæ contigiſſe in morbi Hiſtoria narratur. Plures ſimiles caſus, qui docent, diu ſilere poſſe in corpore humano illud venenum, apud Auctores habentur (*c*). Non tamen videtur certis Obſervatis conſtare, illud venenum per viginti & ultra annos in corpore latuiſſe, ac poſtea tamen hydrophobiam produxiſſe. Cavendum autem, quantùm fieri poterit, ne ægris inculcetur, tamdiu illud malum latere poſſe; perpetuus enim metus, & hinc orta triſtitia, miſeros torqueret; & fortè contagium in actum deduceret, quod adhuc diſſipari poſſet de corpore: ſequenti enim paragrapho patebit, triſtitiam & ſolitudinis amorem obſervari in demorſis, dum venenum ſuſceptum incipit actuoſum fieri. Illis verò hominibus, qui vulnera talia

(*a*) Ibidem, pag. 118.
(*b*) Hildan. Obſervat. Chirurg. Cent. 1. pag. 65.
(*c*) Sauvages, Diſſert. ſur la nature & cauſe de la Rage, page 5. Stalp. van der Wielen. Obſervat Rarior. Cent. 1. n°. 100, page 424. Schenk. Lib. VII. pag. 849.

Digitized by Google

ſpernunt, poſſet incuti metus, ut curam habeant, ſibíque applicari patiantur talia remedia, quæ tantum morbum præcavere valent.

Quamvis autem nondum penitus conſtet, quanto tempore illud contagium ſilens in corpore latere poſſit, ſaltem hoc certum eſt, quòd diu hærere poſſit, & quòd difficulter tollatur de corpore, ſi in initio neglectum fuerit. Maximè mirum videtur, quòd inſignes mutationes humorum quandoque nec extricaverint hoc venenum, nec in actum deduxerint. Sic obſervavit celeberrimus *Cocchi* (*a*) quoſdam, à cane rabioſo demorſos, fuiſſe correptos variolis, & quidem numeroſis: ſanatis feliciter ab hoc morbo poſtea tamen hydrophobia ſucceſſit, & perierunt. Cùm autem diverſo tempore ſuccedat in demorſis hominibus, etiam ab eodem animali, hydrophobia, conſiderari meretur, quid Obſervationes Medicæ circa hanc rem docuerint, & quibus cauſis celerior vel tardior contagii hujus effectus adſcribi poſſit.

A calore tempestatis anni. Ad §. 1134, dictum fuit, tempeſtatem æſtuoſam & ſiccam, diu durantem, in canibus ſæpe rabiem producere; adeóque probabile videtur, ſimilem tempeſtatem valere, ut in actum deducatur ſilens adhuc contagium. Sæpius obſervatum fuit, hyemali vel autumnali tempore demorſos totâ hyeme nil mali percepiſſe, verno autem tempore hydrophobos factos. Sic à rabida fele morſus homo autumnali tempore, circa finem menſis Maii ſequentis anni hydrophobus periit (*b*). Alium hominem novi, qui, medio menſe Decembri pariter à fele morſus, menſe Maio incipiente hoc morbo exſtinctus fuit. Plures ſimiles occurrunt caſus, qui ſuadere viderentur, quòd vernus calor hunc morbum excitaverit: interim acuta febris, variolarum comes, idem efficere non potuit, uti modò dictum fuit.

A vario gradu morbi in animali mordente. De hac re jam dictum fuit §. 1135. Videtur enim hoc malum, ubi ſemel actuoſum redditum fuerit, vires acquirere eundo. Fortè & hæc eſt ratio, quare lupi rabioſi morſus ſit maximè venenatus, cùm hoc animal rarò ſylvis egrediatur, & omnia obvia animalia aggrediatur, niſi jam penitus furibundum fuerit. Canis autem rabidi morſus periculoſior videtur, quàm morſus hominis hydrophobi (*c*). Præterea videntur Obſervata docere, citiùs hydrophobiam ſequi, ſi ſaliva immediatè inficiatur (*d*): & hæc videtur alia eſſe ratio, quare lupus rabioſus plùs noceat, cùm plerumque in pedes poſteriores erectum hoc animal hominem aſſiliat, adeóque faciem ſæpius lædat.

A temperie hominis morsi, &c. Conſtitit ex illis, quæ ad §. 1130, habentur, in quibuſdam hominibus ſponte natam fuiſſe hydrophobiam in morbis acutis; adeóque videtur admodum veroſimile eſſe, quòd tales homines validiùs afficerentur à veneno canis rabidi. Videntur è contrà Obſervata docere, quoſdam homines non infici ab hoc veneno. Sic celeberrimus *Cocchi* (*e*) obſervavit, plures homines demorſos fuiſſe eodem tempore, & ab eodem cane rabido; quoſdam periiſſe hydrophos, licèt variis Medendi Me-

(*a*) Bagni di Piſa, pag. 319.
(*b*) Stalp. van der Wielen, Obſervat. Rarior. Cent. 1. n°. 100. pag. 400.
(*c*) Sauvages, &c. ſur la Rage, page 7.
(*d*) Ibid. pag. 4.
(*e*) Bagni di Piſa. pag. 318.

Digitized by Google

thodis uſi fuerint; alios verò nullum damnum inde percepiſſe, licèt nullam omnino medelam adhibuiſſent. Obſervavit pariter *Van der Wielen* (*a*), quòd ab eodem animali demorſi homines alii citiùs, alii ſeriùs, in hydrophobiam inciderint. Notabile exemplum, quod huc ſpectat, alibi (*b*) legitur: bini juvenes, dum videbant caniculam nec latrare, nec ullum liquidum deglutire poſſe, digitis in os immiſſis fauces & linguam tetigerant undique, ut detegerent cauſam; paucis diebus pòſt rabioſa hæc canicula periit. Unus ex his robuſtus admodum & laborioſus poſt tres ſeptimanas incepit ſentire immanem dolorem capitis, quandoque ſemel, aliquando bis in die circiter per horæ ſpatium; ſimul tunc ſentiebat fauces contrahi, pulſus erat tremulus, omnia, quæ oculis conſpiciebat, apparebant rubicundi ignei coloris. Per integram ſeptimanam hæc ſymptomata patiebatur, & inter paroxyſmorum intervalla ad ſolitos redibat labores, à quibus ſudabat, ſícque abſque ullis remediis evaſit.

Alter, ab eadem canicula infectus, ſed junior, circiter quatuordecim annorum, non adeo robuſtæ conſtitutionis, etiam dolore capitis corripiebatur, cum levi febricula; nunc verò meliùs, nunc pejùs ſe habebat: comedebat optimè, ſed bibere non poterat: poſtea verâ maniâ corripiebatur, & tandem adeo furioſus per vices evadebat, ut à quatuor viris coerceri vix poſſet: dum deferveſceret ille furor, levamen ſentiebat, ridebat, loquebatur cum adſtantibus, ſed ſemper tamen morſum minitabatur. Redeunte tandem ſimili paroxyſmo aphonos reddebatur, & paulò pòſt moriebatur.

Confirmat hæc Obſervatio, ſolâ contrectatione multâ canis rabidi hoc contagium communicari abſque morſu poſſe, & diverſos effectus producere in diverſæ temperiei hominibus. Simul etiam notandnm, quòd in hoc caſu robuſtior evaſerit, debilior verò ſuccubuerit morbo; licèt plerumque ſtatuatur, calidos & bilioſos in hunc morbum faciliùs vergere, pituitoſos & frigidos minùs. Fortè bonâ fortunâ per labores validos & ſudores difflatum fuit de corpore hoc venenum, quod cæteroquin, ſi non expulſum fuiſſet de corpore, ſed agitatum tantùm, peſſimos in robuſto hoc homine effectus produxiſſet. Cùm enim, uti ſequenti paragrapho dicetur, febris acuta frequenter comitetur morbum hunc, & dura atque exercitata corpora inde pejùs afficiantur, videtur probabile, pejorem rabiem futuram, ſi cætera paria fuerint, in robuſtis & calidæ temperiei hominibus. Huic ſententiæ etiam adſtipulatur celeberrimus *Sauvages* (*c*), & obſervat, ſymptomata longè vehementiora fuiſſe in viris quàm in fœminis, licèt ab eodem animali demorſis, viri enim vinculis coerceri debuerunt, fœminæ autem placidam obierunt mortem.

Cùm autem & æſtivus fervor, & calidior hominum temperies, videantur reddere hoc venenum magis actuoſum, ſimilis effectus meritò exſpectatur

(*a*) Obſervat. rarior. Cent. 1. n°. 100. pag. 431.

(*b*) Abridgem. of the Philoſof. Tranſact. Tom. V. pag. 366.

(*c*) Diſſert. ſur la Rage, page 7.

à victu & medicamentis calefacientibus, de qua re plura dicentur ad §. 1145.

§. 1138. HOMO optimè ſanus contagio hoc (1136.) infectus, poſt varium tempus (1137.), incipit hoc ordine ferè ægrotare: dolet locus, cui impreſſa contagii labes primò fuit; dein vagi per alia, maximè vicina, loca, dolores; laſſitudo, gravitas, tarditas, in toto muſculoſo genere; ſomni inquieti, turbati, terribiles, cum convulſionibus, & ſubſultibus; inquietudo aſſidua; ſuſpiria, triſtitia; ſolitudinis ſtudium, atque his ferè primus mali incurſus incipit, his ferme primus ejus gradus finitur: ſanguis tunc venis emiſſus omni notâ bonus. Tum poſtea priora augentur, acceditque porrò ingens circa præcordia anguſtia; reſpiratio difficilis, ſuſpirioſa; horror; ad conſpectum aquæ, liquorum quorumcumque, & rerum vel pellucidarum, vel inſtar ſpeculi reflectentium, horripulatio, tremor; proſtratus appetitus; deglutitio tamen ſolidæ cujuſque offæ poſſibilis; attactus humoris cujuſque, maximè labiis vel linguâ, incredibilem anxietatem, tremorem, convulſiones immanes, furorem ferè creans; vomitus glutinis fuſci bilioſi, aut bilis porraceæ; incaleſcentia; febris; vigiliæ aſſiduæ; priapiſmus; cogitationum alienarum & inſuetarum perturbata valde ſeries. Sic procedit malum, atque hîc ſolet ſecundi gradûs limites ponere. Poſtea autem omnia enarrata exacerbantur continenter, ſolétque ſequi linguæ aſperæ exſertio; hiatus oris; vox rauca, ſitis ingens; furor ad conatum bibendi, humorum adſpectum, contactúmve; ſpumæ in ore collectio; eam in alios exſpuendi conatus vel invitus; ardor obvia quæque mordendi invitus, nec tamen à voluntate comprimendus, ſpumante rictu frendit; pulſus & reſpiratio deficiunt; ſudor gelidus; rabies ſumma, dum interim, quod mirabile, mens prudens, conſtans, aliis à ſe metuens, adeſt; hinc intra quartum ferè ſemper à primo gradu diem, mors convulſiva cum ſumma in reſpirando anguſtia.

Patuit ex antè dictis, venenum illud ſatis diu in corpore humano latere poſſe, antequàm turbet omnia, & toto hoc intervallo nullum ſignum dare. Patebit poſtea, quando de cura hujus mali dicetur, quòd, ubi vel minima ſuſpicio hujus contagii ſuſcepti adeſt, illico efficacia remedia exhibenda ſint, antequam diris ſymptomatibus ſe manifeſtet latens virus. Verùm cùm talis medela neglecta fuit, quod ſæpe fit, inſciis hominibus, vel obliviſcentibus, quòd

Digitized by Google

inſecti fuerint, magnæ utilitatis eſt cognoſcere prima indicia, quibus ſe hoc malum manifeſtare ſolet, ut illico tentari poſſint congrua remedia. Omnia autem hæc ſymptomata ordine recenſentur.

DOLET LOCUS, &c. Quandoque nempe per morſum, vel ungulis radendo, hoc contagium communicatum fuit: ubi enim per integram cutem tranſiens hoc venenum inficit hominem, quales caſus ad §. 1136, enumerati fuerunt, tunc hoc ſymptoma locum non habet.

Plurimæ Obſervationes confirmant, primum ſignum veneni, actuoſi redditi, obſervari in ipſo loco demorſo, & præcipuè in cicatrice vulneris jam conſolidati. Imò *Aurelianus* (*a*) pro univerſali regula hoc ſtatuit, dicens: *Præpatitur enim ea pars, quæ morſu fuerit vexata, unde initium denique paſſionem ſumere nemo negat.* In homine, poſt quinque menſes & undecim dies à morſu canis rabidi, vulneris cicatrix aliquot diebus prurire incepit, antequam hydrophobus fieret (*b*). *Salius Diverſus* (*c*) credebat, ſe ſolum animadvertiſſe ſignum infallibile inſtantis rabiei in demorſis, omnibus ignotum; ſi nempe dolor quidam in loco commorſo, licèt ulcus per dies & menſes integre fuerit ſanatum, accederet, ſenſim trium quatuórve dierum ſpatio ad cerebrum aſcendens, túncque vertiginem faciens. Alia Obſervatio habetur (*d*) de homine à rabida vulpe demorſo in manu dextra, cui morbus ſe manifeſtare incepit doloribus rheumaticis, præcipuè in manu dextra, brachio, humero, & dorſo: his doloribus minutis, ſequebatur brachii dextri paralyſis; pulſus ſingulo ſexto aut quinto ictu intermittebat, ſed in brachio dextro tantùm. Quinto autem die poſt hæc ſymptomata jam erat hydrophobus. Apud *Schenckium* (*e*) legitur, cicatrices vulnerum à rabido cane inflictorum incepiſſe liveſcere poſt ſeſquiannum, ſubſequente pariter hydrophobiâ. Apud celeberrimum *Sauvages* (*f*) pariter plures caſus leguntur, qui docent, dolorem obtuſum cicatricum, & illarum elevationem cum duritie majori, præceſſiſſe hydrophobiam: imò ibi notatur, dum morbus in melius vergebat, cicatrices denuo emollitas ſubſediſſe.

Omnia jam hæc Obſervata docent, aliquam mutationem in loco demorſo, inprimis in cicatricibus vulnerum, præcedere ſolere illum ſtatum, ubi latens hactenus contagium incipit actuoſum fieri. Unde videtur admodum probabile, illud venenum ſuſceptum in loco demorſo hæſiſſe tamdiu.

Cùm autem illud venenum, in demorſa parte hærens, ſi liquidis permiſtum foret, abriperetur in ſanguinem, ſícque illud contagium univerſæ humorum maſſæ communicaretur, ideo credidit celeberrimus *Sauvages* (*g*), ſolidas partes potiùs hoc veneno imbui, quòd ob viſcoſitatem illis firmiter adhæreat, donec morâ, aliíſve cauſis accedentibus, in actu deducatur, attenuetur, fluidis miſceatur, inficiat omnia. Obſervata videntur hoc doce-

(*a*) Acutor. Morbor. Lib. III. Cap. XIV. pag. 226.

(*b*) Acta Phyſico-Medica Natur. Curioſor. Tom. I. pag. 38.

(*c*) De Affect. particular. Cap. XIX. pag. 364.

(*d*) Abridgem. of the Philoſof. Tranſact. Tom. III. pag. 280.

(*e*) Obſervat. Medicin. Lib. VII. pag. 848.

(*f*) Diſſertat. ſur la Rage, page, 52.

(*g*) Ibid. pag. 45.

Digitized by Google

re, quòd in vulnere contagium hæreat impreſſum diu; & dum illud incipit agere, ſæpe recrudeſcunt vulnera diu clauſa, virulentámque ſaniem ſtillant. Interim tamen dubium videtur, an idem illud contagium ſanguine receptum ſtatim actuoſum fiat, nec per plures dies humoribus noſtris permiſtum manere poſſit, abſque effectu ſenſibili. Illi caſus, qui §. 1136, memorati fuerunt, videntur hoc docere. Dum enim hydrophobus pater morti proximus ultima figit oſcula liberis, illos inficit; nec videtur veroſimile illud venenum adhæſiſſe integræ cuti, ſed potiùs ſubtiliſſimam ejus partem venis bibulis receptam fuiſſe. Dum ex *Aureliani* & *Hildani* Obſervatis ſaliva, exſiccata in veſte ab animali rabioſo lacerata, infecit mulierem, quæ dentibus momorderat filum, hincque labiis & linguâ tetigerat hoc venenum, videtur potiùs illud contagium, ſalivâ ſanâ dilutum, deglutitum fuiſſe, vel per venas bibulas oris interni ingreſſum, quàm quòd partibus ſolidis viſcoſâ tenacitate adhæſerit: longè magìs hoc videtur probare ille caſus, ubi levis raſura epidermidis, ab ungue rabidi felis facta, hunc morbum induxit. Certè videmus & alia venena, humoribus miſta, per multos dies hærere in corpore, antequam effecta ſua monſtrent. Dum in variolarum inoculatione crudo vulneri pus varioloſum inſtillatur, tenaci emplaſtro applicato conantur omni modo promovere reſorptionem hujus contagii varioloſi per venas: attamen Obſervata docent, pluribus diebus adhuc ægros à morbo immunes manere. Procul dubio pars illius veneni varioloſi reſorbetur, licèt pars vulneri inhæreat; ideo, dum in actum deducitur illud contagium, febris & reliqua variolarum ſymptomata emergunt; ſed ſimul tunc vulnus incipit dolere atque inflammari, quia & ibi pars hujus contagii notabilis remanſerat. Ubi autem Chinenſium methodo, exſiccatis variolarum cruſtis in pulverem redactis, & per nares attractis, variolæ excitantur, videtur hoc per reſorptionem ſubtiliſſimi contagii, in cruſtis illis latentis, fieri; attamen non illico variolæ ſequuntur, licèt procul dubio ſatìs citò ſanguis hoc veneno inquinetur.

Qualis autem mutatio contingat in hoc veneno, illo tempore, dum actuoſum redditur; quomodo tunc differat à ſe ipſo, dum latens in corpore nullo ſe manifeſtabat effectu, videtur difficillimè explicari poſſe. Merentur tamen legi illa, quæ in diſſertatione, toties jam laudata, celeberrimus *Sauvages* ingenioſè de hac re diſputavit. In reliquis animalibus venenatis crudo & ſanguinolento vulnuſculo communicatur virus, ſtatim peſſimos effectus faciens, & vix nocens, niſi recenti vulneri inſtillatum fuerit: unde & in his animalibus invenimus mirabilem fabricam dentium, quæ efficit, ut eodem tempore dum morſus infligitur, venenum neceſſariò vulneri facto inſtilletur. Servo dentes viperæ caudiſonæ, qui in apicem acutiſſimum exeunt; verùm ſub hoc apice tota longitudo dentis crenam inſculptam habet ſatìs cavam, per quam venenum veſiculis, quæ his dentibus adjacent, contentum deducitur in vulnus inflictum, dum muſculi maxillas, mordente animali, adducentes, premunt ſimul veſiculas ſucco venenato turgidas, quæ ipſis adjacent. Notum eſt, apum & veſparum aculeum liquidi guttulam minimam

Digitized by Google

minimam inſtillare vulneri; ſequi illico moleſta ſymptomata: canis autem rabidi fauces plenæ ſunt ſalivâ venenatâ; dentes ejus hac madent; hinc morſu vulneri facto hæc ſaliva immittitur, & tamen hoc venenum per menſes ſæpe manet nullo ſe manifeſtans effectu; poſtea ſubitò actuoſum fit, & cum horrendis ſymptomatibus hominem paucorum dierum ſpatio perimit, ejúſque humoribus, ſalivæ inprimis, ſimilem labem imprimit, per quam illud contagium propagatur in alios, etiam abſque vulnere inflicto, utì Obſervationes recenſitæ docuerunt. Mira certè veneni rabidi proprietas, & explicatu difficillima. Videamus jam reliqua ſymptomata, prout ordine ſe mutuò ſequuntur.

LASSITUDO, GRAVITAS, &c. Laſſitudines illas ſpontaneas morborum futurorum prænuncias eſſe notavit in aphoriſmis *Hippocrates*, utì antea ad §. 734, dictum fuit; & hæ ſequuntur dolores illos in parte affecta prægreſſos, utì omnes Hiſtoriæ hujus morbi, accuratè deſcriptæ, teſtantur. Simul incipit tunc genus nervoſum turbari, ſomnia oriuntur horrenda, mœſtitia inſolita, metus abſque cauſa. Non mirum eſt illos metuere, qui conſcii ſunt, ſe à cane rabido demorſos fuiſſe, ve ùm & triſtitia & metus obſervantur in illis, qui ignorant ſe hoc veneno infectos fuiſſe, vel ob diuturnitatem temporis poſt morſum inflictum omnino obliti ſunt, ſibi tale quid contigiſſe: quinimo hoc morbi ſtadio facies pallida & contracta apparet, ut in meticuloſis hominibus fieri ſolet.

Quamvis autem nervoſum genus in ſuis functionibus turbari incipiat, dum illud venenum actuoſum fit, tamen nondum magna mutatio in reliquis humoribus obſervatur, & ſanguis hoc morbi tempore de vena miſſus, ſanorum ſanguini ſimilis eſt (*a*).

Primus ille gradus hujus morbi in quibuſdam durat diutius; in aliis citò ſuccedit hydrophobia. Sic legitur (*b*) de homine, qui per quindecim dies in crure demorſo dolores, & per integram ſeptimanam ſingulis noctibus rigores, calores, ſudores ſenſerat; túncque ſubitò mirabatur, quòd ſcyphos aquâ abluere, utì muneris ratio poſtulabat, nullo modo poſſet, & intra biduum hydrophobus periit.

TUM POSTEA PRIORA AUGENTUR, &c. Hoc morbi ſtadio ſubitò apparet horrendum illud ſymptoma, & ſignum pathognomonicon, à quo morbus hydrophobiæ nomen accepit, nempe aquæ & omnium liquidorum metus. Miſer homo, qui ante quinque circiter menſes à rabida fele morſus fuerat, avidè ſumpſerat primo die morbi vinum Rhenanum multâ aquâ dilutum; ſecundo die attonitus ipſe mirabatur, quòd horreret totus & convelleretur, dum videbat ſcyphum plenum eodem potu, qui adeo placuerat. Quandoque adhuc aliquam liquidorum partem deglutire poſſunt, ſed magna cum difficultate & contorſionibus miris totius corporis (*c*). In quibuſdam obſervatum fuit, quòd à propria ſaliva deglutita ſtatim adeo angerentur, ut mox ſe morituros crederent. Interim tamen nullum impedimentum videtur

(*a*) Philoſoph. Tranſact. Abridgem. Tom. III. pag. 277. 280.

(*b*) Sauvages Diſſert. de la Rage, pag. 12. in notis.

(*c*) Ibidem.

eſſe in via, per quam potus tranſire debet: nam idem ille homo, qui à propria ſaliva deglutita peſſimè afficiebatur, deglutiebat omni horâ bolum ſolidum, qui drachmam ponderabat, & quidem longè faciliùs ac celeriùs, quàm alius homo hoc facere potuiſſet (*a*). Dum autem aqua offerebatur, horrebat, & ventriculi regio mox miro modo intumeſcebat. Cùm autem ſolidas offas famelici canis inſtar celeriter deglutiret, tentatum fuit, an prono ſitu bibere poſſet, ut canes ſolent. Tranſverſim ponebatur in lecto, prono capite ultra lectum parum eminente, & ſupponebatur vas largum tenui cereviſiâ plenum, quòd non tantùm facilè tulit, ſed etiam teſtabatur, ſe quàm maximè refici cereviſiæ odore, certúmque eſſe, quòd brevì totum illud vas evacuaret. Dum autem os propiùs admovere tentabat, non poterat, & mox regio ventriculi intumeſcebat. Tandem tamen linguam exſeruit tentaturus, an labendo poſſet cereviſiam ſumere; ſed dum apex linguæ tangebat ſuperficiem cereviſiæ, mox retrocedebat ſubitò totus perterritus. Interim miſer ille, Tantali pœnas patiens, delectabatur bibendi imaginatione, ſemper ſperans, quòd tandem bibere poſſet, nec patiebatur vas cereviſiâ plenum removeri, & millenis vicibus denuo experiebatur, ſenſim os admovens cereviſiæ, mox ſubitiſſimè caput removens. Tentatum fuit, an per arundinem cavam ſugere poſſet cereviſiam, ſed nec hoc potuit perficere; ſícque periit miſerrimè.

Dum obſervabant Medici in talibus ægris ſitim ingentem, adeóque ſummum potûs deſiderium, & tamen illos convelli, dum tentarent potum deglutire, imò dum labiis vel linguæ admoverent, in quibuſdam etiam liquidi cujuſcumque adſpectum ſummum metum facere, imò & furorem; varias excogitaverunt cauſas mirabilis hujus ſymptomatis. *Aetius* (*b*) notat, quoſdam dixiſſe, quòd canis imaginem viderent hydrophobi in omnibus liquidis, hinc horrerent. *Baccius* (*c*) extra omne dubium hanc rem ponit, dicens: *Vidi ego tales abhorrere in poculo canes, ac abigendos ex cubiculo exclamare.* In ultimo morbi ſtadio quandoque delirantes hydrophobos talem fortè phantaſiam habuiſſe, non videtur impoſſibile; ſed inde aquæ metum deduci poſſe in omnibus, repugnat Obſervationibus fidelibus & frequentiſſimis. *Salius Diverſus* (*d*) plures interrogavit hoc morbo correptos; negaverunt conſtanter, ſe aliquid videre in aqua: præterea non tantùm aquam, ſed & juſcula, aliáve fercula dilutiora, turbidóſque potus, in quibus nihil tale poteſt repræſentari, pariter fugiunt, nec per ſiphonem trahere liquida poſſunt, quæ non videnr. Neque etiam apud recentiores Medicos, qui omni cum cura hunc morbum indagaverunt, aliquid ſimile legitur. Solet incuſari difficultas deglutitionis; ſed certè ſolidos cibos deglutiunt, & quandoque avidè comedunt (*e*). In illo ægro, cujus mentio præcedenti para-

(*a*) Philoſ. Tranſact. Abrigd. Tom. III. pag. 277. Bonet. Sepulcret. Anatom. Tom. I. pag. 215.
(*b*) Lib. VI. Cap. XXIV. pag. 107.
(*c*) De Venenis, pag. 76.
(*d*) De Febri peſtilent. &c. pag. 346.
(*e*) Ibidem, pag. 364.

Digitized by Google

grapho facta fuit (*a*) notatur, quòd avidè comederit, nihil verò bibere potuerit. Cùm autem à ſalivæ deglutitione peſſimè ſe habere tales ægros obſervatum fuerit, hinc voluerunt quidam Auctores, inde aquæ metum fieri, quia omnis potus ſalivam diluit, & in ventriculum deducit, dum deglutitur. Sed certè ſolidi cibi, dum maſticantur & deglutiuntur, ſalivâ undique obducuntur. *Salius Diverſus* (*b*) putat, ideo abhorrere omnia liquida, quia perceperunt ſe à liquidis aſſumptis peſſimè habuiſſe: ſed Hiſtoriæ talium ægrorum docuerunt, quòd primo initio, dum venenum illud actuoſum ſit, potum aſſumant facillimè, mox ipſi mirentur, quare potum, qui antea placuerat, nunc horreant: unde patet, illum metum aquæ & omnium liquidorum non ſequi moleſtiam perceptam à deglutito potu, ſed potiùs præcedere. Hydrophobus ille, cujus meminit celeberrimus *Sauvages* (*c*), ſenſit ſe non poſſe ferre conſpectum aut attactum aquæ, dum ſcyphos eluere vellet; juſculum tamen oblatum adhuc deglutire potuit, ſed cum moleſtia. Ubi autem ſemel aquæ metum illum inſuperabilem habent ægri, tunc non adeo mirum videtur, quare ad ſolum conſpectum aquæ, imò & ſolum nomen, horreant: videmus enim etiam in ſanis hominibus ſolum nomen rei nauſeoſæ, & abominabilis, ventriculum ſubvertere. Ob ſimilem rationem videntur res pellucidas, vel ſpeculi inſtar reflectentes, horrere hydrophobi, utì notavit *Aetius* (*d*), quia aquæ ideam renovant. Imò quandoque obſervatum fuit, quòd ipſum aeris motum horreant, hinc adſtantes rogent, ut cubiculum clauſum maneat, & halitum ab ipſis avertant (*e*).

VOMITUS GLUTINIS FUSCI, &c. Talis vomitus non ſemper, ſed quandoque tamen, obſervatur: æger ille, cujus ſtatim mentio facta fuit (*f*), fœtidam vomebat materiam, inſtar ſanguinis nigri, olei fœtorem redolentem, & quidem aliquot vicibus, cum levamine: in cadaveribus hoc morbo defunctorum bilis viridis viſcidæ magna copia reperta fuit (*g*).

INCALESCENTIA, FEBRIS, ſæpius ſolent comitari hydrophobiam (*h*): tamen & alii caſus obſervati fuerunt, ubi hæc non aderant. Puerum ſeptem circiter annorum hydrophobum, poſtquam à fele rabida morſus erat, externas partes corporis frigidas habuiſſe, legitur (*i*); ſed ſimul habebat pulſum omni modo malum, & in ſyncopen dilabebatur. In illo puero videntur vires vitales à veneno penitus oppreſſæ fuiſſe.

Febris autem quandoque adeſt, & quidem ſatìs valida (*k*); non ſemper tamen (*l*). Plures enim caſus ab Auctoribus recenſentur, ubi hydrophobi perierunt homines abſque ulla febre (*m*): quinimo *Salius Diverſus* (*n*) teſ-

(*a*) Philoſph. Tranſact. Abridg. Tom. V. pag. 366.
(*b*) Pag. 349.
(*c*) Pag. 12. in notis.
(*d*) In loco citato.
(*e*) Sauvages in loco modò citato. Phil. Tranſact. Abridg. Tom. V. pag. 366.
(*f*) Ibidem.
(*g*) Ibidem pag. 368.
(*h*) Sauvages Diſſertat. ſur la Rage, pag. 12. in notis.
(*i*) Ibidem pag. 51.
(*k*) Ibidem pag. 12. in notis.
(*l*) Ibidem pag. 37.
(*m*) Miſcellan. Curioſ. dec. 3. ann. 9. 10. ſupplem. pag. 254.
(*n*) De feb. peſtilent. &c. pag. 558.

Digitized by Google

tatur, ſe tantùm binos vidiſſe, qui hunc morbum unà cum febre patiebantur; quorum unus, à rabido cane demorſus, ulcere jam ſano, ex vehementiſſimo ictu contuſionem ingentem in imo ventre acceperat; unde validâ febre prehenſus, & paulò pòſt rabie correptus, tertiâ die vitâ functus eſt: poſſet certè febris hæc validæ contuſioni prægreſſæ adſcribi. Alter caſus, ubi febrim hydrophobiæ comitem obſervavit *Salius*, erat in muliere, quæ, abſque contagio accepto, in morbo acuto hydrophoba facta fuerat; cujus mentio facta fuit §. 1130. His autem binis caſibus exceptis, dicit: *Reliquorum rabientium, quos ego vidi, neminem ſenſi ullâ conflictari febre, nec hujus adeſſe ſuſpicionem, ne dixerim ſignum, obſervavi. Hinc colligo, rabientes ratione proprii virus non febricitare; ſi autem aliquando febricitent, hoc ex corporis præviâ alterâ indiſpoſitione fieri.* Cùm autem aliæ fide digniſſimæ Obſervationes doceant, hydrophobos febricitaſſe, tantùm inde concludi poteſt, quòd febris non ſemper adſit.

VIGILIÆ ASSIDUÆ. Cùm enim anxietas magna ſemper adſit, ſitiſque & ſiccitas faucium, hinc ſomnus admodum difficilis, vel nullus; de quo ſymptomate hujus morbi ſatìs convenit inter Auctores.

PRIAPISMUS. A *Galeno* (*a*) quidem definiebatur, quòd eſſet *pudendi incrementum ſtabile, in longitudinem ac orbem tumefacti, citra rei venereæ appetentiam.* Interim tamen & à Medicis vocatur hoc nomine perpetua & conſtans membri virilis erectio, licèt ſimul acer in venerem ſtimulus adſit. A *Priapo*, hortorum cuſtode Deo, qui erecto membro in ſtatuis antiquis viſitur, nomen derivatum eſt. Hoc ſymptoma in pluribus hydrophobis obſervatum fuit. Ita legitur (*b*) de bajulo, qui ultimis tribus diebus morbi, involuntariis & perpetuis pollutionibus, ſemen & animam ſimul efflavit. Septuagenarius homo, priapiſmo incitatus, ipſo morbi decurſu uxori concubuit (*c*). Idem illud ſymptoma legitur obſervatum fuiſſe à *Liſtero* (*d*), qui tamen credebat, illud à largis emplaſtris veſicatoriis, quæ applicata fuerant, productum fuiſſe. Obſervavit idem celeberrimus *Mead* (*e*): ſed & notatur in illa morbi Hiſtoria, quòd fuerint applicata veſicatoria. Interim tamen ab *Aureliano* (*f*) inter ſymptomata hujus morbi recenſetur *veretri frequens tenſio cum ſeminis involuntario jactu;* licèt in curatione hujus morbi apud hunc Auctorem nulla fiat veſicatoriorum mentio. In fœmina ſimile malum vidit *Amatus* (*g*).

COGITATIONUM ALIENARUM, &c. In locis ſtatim citatis plurima exempla habentur, quòd magna in cogitatione mutatio ſimul his ægris contigerit. Quandoque ſummum odium habebant erga illos, quos ante morbum amabant

(*a*) De compoſ. med. ſecund. locos. Lib. IX. Cap. IX. Charter. Tom. XIII. pag. 624.

(*b*) Hernandes rerum Mexican. medicar. theſaur. pag. 493.

(*c*) Bonet. Sepulcret. Anatom. Tom. I. pag. 216.

(*d*) Philoſoph. Tranſact. Abridg. Tom. III. pag. 278.

(*e*) Ibidem Tom. V. pag. 369.

(*f*) Acutor. Morbor. Lib. III. Cap. XI. pag. 220.

(*g*) Amat. Luſit. Curat. Medic. Cent. 7. curat. 41. pag. 739.

Digitized by Google

& reverebantur: aliquando tantam inquietudinem, ut celerrimè aufugiſſent, niſi ab adſtantibus impediti, & plura alia ſimilia.

Omnia hactenus recenſita ſymptomata ſolent ſecundum morbi gradum comitari. Verùm citò augentur hæc mala, & tunc miſerrima conditio talium hominum eſt: ſitiunt immaniter, ſed nequidem potum nominari ferunt, quin furant & convellantur. Unde *Aurelianus* (*a*) monuit, dum vena his ſecari debet: *Ita in fluenti ſanguine avertenda ſunt ægrotantium ora; atque manu excipiendus fluor, ne ſonitu perculſi commoveantur.* Lingua ſicca fit atque aſpera, & hiante ore prominet, horrendo certè ſpectaculo; cúmque interna oris exſiccentur, vox admodum rauca fit; & cùm ſimul reſpiratio admodum difficilis ſit, interruptâ voce loquuntur; unde latratum canis imitari hos ægros, ſcripſerunt Auctores. Cùm autem propriam ſalivam horreant (*b*), quia ab illa deglutita peſſimè afficiuntur, hinc illa colligitur circa os, ſpumoſa fit, & ob anhelam admodum reſpirationem unà cum halitu exſpirato quaquaverſum diſpergitur. Imò fatentur tales ægri ſæpe, quòd habeant ineluctabile deſiderium adſtantes conſpuendi, vel etiam mordendi; hinc monent ne propiùs accedant. Non enim ſemper delirant tales ægri; unde meritò *Salius Diverſus* (*c*) dixit, inter propria & pathognomonica hujus morbi ſigna delirium non eſſe numerandum. Fatetur quidem, ſe nonnullos vidiſſe rabientes, qui non tantùm delirarent, ſed & furerent: tamen teſtatur, ſe & vidiſſe alios, in quibus nulla unquam fuit vel minima delirii ſuſpicio, qui æquo animo ferebant omnia tentamina quæ adhibebantur, ut potum ſumere poſſent; cúmque canum more cogerentur inviti & reluctantes alios morſu petere, rogabant cuſtodes, ut ipſos coercerent validè, ne in adſtantes inſilire poſſent: imò vincula apponi libenter tulerunt quidam, ut ſic ſecuri eſſent, ſe aliis nocere non poſſe. Delirantis & peſſimè furentis hydrophobi caſus legitur (*d*). Sed & alia Obſervatio habetur de tali ægro, qui non ſolùm mente conſtabat per totum morbi decurſum, verùm quibuſdam adſtantium viſus fuit, meliùs ratiocinari, quàm ſanitatis tempore (*e*). In genere videntur Obſervata docere, rarò penitus delirare hydrophobos, ſed licèt torvo & minaci vultu, clamoribus, feroci mordendi conatu, terreant adſtantes, tamen mentis compotes manere pleroſque ad mortem uſque. *Palmarius* (*f*) quidem voluit, hydrophobiâ prehenſos, eſſe mente captos, & ſe ſuóſque ignorare: fatetur tamen in remiſſione mali multos miſeriam ſuam agnoſcere ac deplorare. Hiſtoriæ enim hujus morbi docent, non ſemper continuo tramite hunc morbum decurrere, ſed ſæpe ſubitò exacerbari omnia, dein iterum remittere parum (*g*): ſed ſimul conſtat, plures hydrophobos monuiſſe adſtantes, ut ſibi caverent, dum præſentiebant novum furoris

(*a*) Acutor. Morbor. Lib. III. Cap. XVI. pag. 230.
(*b*) Philoſoph. Tranſact. Abridg. Tom. III. pag. 279.
(*c*) De Febre peſtilent. &c. pag. 355.
(*d*) Philoſoph. Tranſact. Abridg. Tom. V. pag. 367. 369. Baccius de venenis pag. 70. Medical Eſſays Tom. V. Part. 2. pag. 595.
(*e*) Philoſoph. Tranſact. Abridg. Tom. III. pag. 281.
(*f*) De morbis contagioſis, pag. 269.
(*g*) Philoſoph. Tranſact. Abridg. Tom. V. pag. 367.

quaſi paroxyſmum inſtare: rubor faciei major, oculorum immobilitas, diſtorſiones muſculorum faciei, plerumque præcedunt immediatè talem exacerbationem.

Miſerrimus ille ægrorum ſtatus non diu durat; incipit tunc pulſus vacillare, imò deficere, reſpiratio fit difficillima, ſudor gelidus viſcidus per totum corpus exit, & plerumque convulſi pereunt. Habetur tamen Obſervatio hydrophobi (*a*), qui abſque ulla convulſione, imò abſque agonia, moriebatur, ac ſi univerſalis paralyſis mortem induxiſſet: in hoc autem ægro incipiens morbus poſt dolores moleſtos veram paralyſin fecerat in brachio demorſo. Rarò vel nunquam quartum diem excedit hic morbus, computando inprimis à fine primi gradûs; quia, uti ad eamdem hanc paragraphum jam monitum fuit, prima illa ſymptomata, quæ latens venenum docent jam actuoſum fieri, quandoque per plures dies durant, antequam aquæ metus ſequatur.

§. 1139. EX tota hac Hiſtoria (1129. ad 1139.) conſtat hujus mali cognitio: prognoſis autem elicitur ex conſideratione (1135. 1137. 1138.), ſimúlque cogitando triſtiſſimos ubique eventus, quum, à nata Medicina hucuſque, omnes ferè Artis Principes deplorent, *demorſorum prophylaxin vix ullam certam haberi, at jam aquam paventium ſanatorum exemplum dari certâ fide nullum.* Maximè verò dolendum, poſt ſecula elapſa, irritum ſucceſſum hactenus applicatorum deplorantia, non eſſe tentatas diverſas à primis methodos.

Diagnoſis hujus morbi ex hactenus enarratis ſatis evidens habetur: recenſita enim fuerunt ſigna, quæ demonſtrant, canem, vel aliud animal, rabioſum eſſe: deinde deſcripta fuerunt ſymptomata, quibus ſucceſſivè hic morbus in homine ſe manifeſtat. Prognoſis autem elicitur pariter ex antè dictis: nam §. 1135, habentur illa, quæ ſucceſſivè in canibus rabidis occurrunt; túncque monitum fuit, morſum eò perículoſiorem eſſe, quò animal diutius hoc morbo laboravit, & morti propinquius eſt. Præterea ad §. 1137, patuit, quòd calor magnus aeris excitando huic morbo faveat; & citiùs actuoſum reddatur hoc venenum in calidis ac bilioſis hominibus, quàm in frigidis ac leucophlegmaticis; adeóque varium vivendi genus, & diverſa remedia exhibita, in prognoſi conſideranda ſunt. Totus autem morbi decurſus præcedenti paragrapho deſcriptus fuit; adeóque major vel minor ſpes eſt, prout ſymptomata hæc graviora vel leviora fuerint.

Id autem & difficile & triſtiſſimum ſimul in prognoſi eſt, quòd non habeamus certa ſigna, quæ docent, illud venenum, ab homine ſuſceptum, ex corpore expulſum eſſe, vel ſic domitum, ut in poſterum nocere nequeat. Ex illis enim, quæ ad §. 1137, dicta fuerunt, conſtat, illud venenum diu

(*a*) Ibid. Tom. III. pag. 281.

Digitized by Google

poſſe latere in corpore, & nullo indicio ſe manifeſtare; attamen poſtea ſubitò actuoſum reddi, & calamitoſiſſimum hunc morbum producere. Unde, licèt Medicus efficaciſſima remedia adhibuerit ad præcavenda peſſima mala, quæ morſum rabidi animalis ſequi ſolent, tamen nondum eſt ab omni metu liber, dirum hunc morbum poſſe ſequi. Prudens Medicus hoc ægris nunquam revelat, ſed illorum animos certâ ſpe erigit: cùm conſtet Obſervatis, metum futuri mali nocere: interim tamen Medicus angitur ob incertam prognoſin, dum ægros ſuos magnâ conſolatur fiduciâ; & quidem tantò magis, quia omnes ferè Medici deſperaverunt de curanda rabie, ubi ægri jam ab aqua & omnibus liquidis incipiunt abhorrere; illúdque ſymptoma brevì ſolet ſequi, dum venenum hoc actuoſum fieri incipit.

Dioſcorides (*a*) teſtatur quidem, quòd plures demorſos ab aquæ metu vindicaverit, & etiam ab aliis Medicis noverit ſervatos; verùm ubi jam hydrophobi erant, nullum novit ſervatum fuiſſe. Ex Hiſtoriis quidem unum alterúmve hoc morbo evaſiſſe acceperat, ſed ipſe nullum talem caſum vidit. *Ægineta* (*b*) ſimilia teſtatur, addítque, illos, quos ex Hiſtoria ſervatos didicerat, non à rabioſo cane demorſos fuiſſe, ſed ab homine quodam priùs morſo hunc morbum accepiſſe. Notavit autem celeberrimus *Sauvages* (*c*), quòd venenum rabidum, ab homine communicatum alteri homini, minùs virulentum ſit, quàm quod per morſum canis aut lupi communicatur. *Aetius* (*d*) meminit Philoſophi, qui invicto mentis robore ſuperavit aquæ metum; ſed videtur ſuſpecta nonnihil eſſe illa Hiſtoria, quia dicitur, quòd ille Philoſophus balneum ingreſſurus viderit in aqua canis imaginem, tunc ratiocinio ſuo utens, dixerit: *quid cani commune cum balneo?* ſícque ſuperaverit morbum. Licèt autem reliqua ſymptomata hydrophobiam comitantia à Veteribus deſcripta adhuc hodie Medici inveniant, tamen illam imaginem canis in liquidis oblatis, cauſam, ut fertur, quòd aquam horreant ægri, non confirmant Recentiorum Obſervata. Unde etiam *Salius Diverſus* (*e*) hujus Hiſtoriæ fidem in dubium vocat, dicens: *Cùm enim ab eo tempore citra per tot ſæcula nullam habuimus Hiſtoriam atteſtantem, confirmatam rabiem ſanatam fuiſſe; in dubium mihi vocatur de fide horum Scriptorum: quòd ſi verò hi ex hoc morbo ſalvati ſint, in eam eo ſententiam, ut incipienti, non progreſſo morbo, reluctatum ſit.*

Interim tamen non videtur negari poſſe, aliquos evaſiſſe hydrophobos: videntur enim Obſervationes ſatìs exactæ, poſt *Salii Diverſi* tempora notatæ, hoc docere. *Helmontius* (*f*) oculatum teſtem ſe profitetur. Vidit enim tranſeuntem navem, & in illa ſenem nudum, funibus vinctum, habentem pondus pedibus affixum: zonâ ſub axillis tranſeunte alligatus erat antennæ: à cane autem rabido demorſus ſenex ille jam erat hydrophobus.

(*a*) In Theriac. Cap. 11. pag. 423.
(*b*) Lib. V. Cap. III. pag. 74. verſâ.
(*c*) Diſſertat. ſur la Rage, pag. 7. & 34.
(*d*) Lib. VI. Cap. XXIV. pag. 107.
(*e*) De Febre peſtilent. &c. pag. 366.
(*f*) In Capitulo *Demens Idea* §. 47. pag. 227.

Digitized by Google

Credebat *Helmontius*, quòd miſerum ſuffocare ſub aquis in animo haberent, ne propagaretur contagium, at nauta audacter promittebat, ſenem pòſt rediturum ſanum. Pretio impetravit *Helmontius*, ut ſocius & teſtis eſſet hujus curationis; viditque, quòd ſenem in altum priùs ſublatum in mare præcipitem dederint, & ſub aquis retinuerint tanto tempore, quo pſalmus *Miſerere* recitari potuiſſet: poſtea adhuc binis vicibus ſubmerſerunt, ſed non tam diu. Dúmque mortuum ſenem ſuſpicaretur *Helmontius*, ſolutis vinculis, cepit aquam marinam, quam hauſerat, evomere, & revixit poſtea rabie liber. Teſtabatur autem nauta, omnes hydrophobos ſic ſanari poſſe. Aliud exemplum ſanatæ hydrophobiæ legitur (*a*). Præterea ad §. 1130, caſus enarratus fuit ſanatæ hydrophobiæ; verùm ille morbus non à morſu animalis rabidi natus fuerat, ſed ſponte in morbo acuto aquæ metus ſequebatur.

Fortè quandoque illud venenum minorem efficaciam habet, & tunc quidem aliquem aquæ metum producit, ſed non omnino incurabilem: ſequens caſus (*b*) hoc docere videtur. Bini pueri, unus decem, alter novem annorum, laverant & pertractaverant multùm caput canis, qui ab alio cane rabido demorſus fuerat, hoc effectu, quòd vulneribus ſanatis à rabie liber manſit ille canis. Verùm poſt ſex menſes circiter ambo pueri inceperunt ſe malè habere, in imo abdomine dolorem ſentire, qui ſenſim versùs umbilicum adſcendebat: poſt binos menſes accedebat ad hos dolores lenis alvi fluxus, & quandoque animi deliquia: poſt aliquod tempus dolores abdominis ad ventriculum adſcendebant, imò & altiùs, túncque ſequebantur convulſivi motus circa ventriculum & abdomen: circa finem noni menſis inceperunt aquam horrere, nec poterant ullum liquidum adſpicere, quin ſtatim animo linquerentur, ſequentibus poſtea motibus corporis convulſivis; imò latratum canis imitabantur, & mordebant, inprimis ætate major. Paroxyſmi illi per horam durabant, quandoque minùs, & circa finem paroxyſmi animo linquebantur: poſtea dum ad ſe redibant, meticuloſi fugiebant adſtantes, atque intra horæ circiter ſpatium penitus erant ab omnibus his ſymptomatibus liberi. Notari meretur, quòd eodem præcisè tempore ambo pueri corriperentur hoc paroxyſmo & inde emergerent: quotidie autem in ambobus exaſperabatur malum. Undecimo menſe pejora erant omnia, ita ut & extra paroxyſmos fugerent homines, neque ad ſe invicem accedere vellent, poſt ſeptimanam autem natu major patrem acceſſit, & admirabundus dixit, quòd bene ſe haberet, & abſque ullo metu aquam intueri poſſet; idem contigit natu minori: poſt tres quatuórve dies recidivam patiebantur, & poſt ſeptimanam denuo ſubitò liberabantur; & bene ſe habuerunt in poſterum, niſi quòd natu major quintodecimo menſe adhuc aliquot paroxyſmos paſſus fuerit.

Ex his patet, non quidem abſolutè dici poſſe, quòd nullus unquam paven-

(*a*) Acad. des Sciences l'an 1699. Hiſt. pag. 58.

(*b*) Philoſ. Tranſact. Abridg. Tom. III. pag. 281.

tium

tium ſanatus unquam fuerit; ſed & ſimul conſtat, rarò admodum contigiſſe hanc felicitatem. Ob hanc cauſam videntur Medici ferè deſperaſſe de curando hoc morbo: dederunt tantùm talia remedia, quæ tot ſæculorum experientia demonſtraverat eſſe imparia huic morbo debellando; neque videntur multùm incubuiſſe, ut novæ methodi tentarentur. Ultimis tamen his temporibus cordati Viri auſi fuerunt à trita via recedere, & experiri, quid alia remedia efficere poſſent, laudabili certè inſtituto, nec abſque ſucceſſu; uti poſtea in curatione videbimus.

§. 1140. DISSECTIO cadaverum docuit, plerumque organa deglutiendi utcumque inflammata; gluten bilioſum varium in ſtomacho; veſiculam fellis atra plenam; pericardium ſiccum; pulmones coacervato omni ferè cruore incredibiliter plenos; cor ſanguine ſæpe ferè ſiccato plenum; arterias plenas; venas vacuas; cruorem valde liquidum, & vix in aere concreſcentem, dum miſſus venâ concreverat ante triduum; omnes muſculos, viſcera, cerebrum, cerebellum, ſpinalem medullam, ſicciora ſolitò.

Antea ad §. 1136, monitum fuit, venenum rabidum multiplici contagio poſſe communicari; imò & pertractationem multam rerum infectarum non carere periculo: hinc multis videretur imprudens facinus, hydrophoborum cadavera diſſecare, inprimis cùm Obſervata quædam docere videantur, quòd aliquid maligni in talibus cadaveribus adſit. Chirurgus enim, dum hydrophobi cadaver ſecabat, ſcalpello leviter vulnerabat digitum indicem, & mirabatur, quòd longè majorem dolorem perciperet, quàm à tali vulnuſculo exſpectare potuiſſet. Alter Chirurgus, qui biduò antè digitum vulneraverat, dum manubus verſat in ſimili cadavere viſcera, cadit emplaſtrum vulnus tegens, quòd hinc tabo cadaveris perluebatur, ſed paulò pòſt eryſipelas manum occupavit cum multa tenſione & dolore (*a*). Interim non novi, in Hiſtoria Medica memorari exemplum, quòd rabies communicata fuerit per ſectionem cadaveris hoc morbo defuncti. Similia autem mala, ac illi Chirurgi paſſi fuerunt, quandoque contigerunt ſedulis Anatomicis, dum putridas cadaveris partes diſſecarent. Verùm docuerunt Obſervata, quòd cadavera hydrophoborum mediâ hyeme intra quindecim horarum ſpatium peſſimè computruerint (*b*); adeóque videtur ſubitæ putredini adſcribi hoc poſſe.

Videndum jam, quænam in cadaveribus hoc morbo defunctorum fuerint obſervata.

ORGANA DEGLUTITIONIS UTCUMQUE INFLAMMATA. Ex Hiſtoria morbi & ſymptomatibus antea enarratis patuit, quòd liquida vel omnino non, vel ſaltem difficillimè, deglutiant: dubium autem videtur, an illa impedita liqui-

(*a*) Ibid. Tom. V. pag. 369. (*b*) Sauvages Diſſ. ſur la Rage, pag. 41.

Digitized by Google

dorum deglutitio inflammationi organorum deglutitionis adſcribenda ſit, an verò horrori inſuperabili ab omnibus fluidis, qui in hoc morbo obſervatur. Hiſtoria morbi docet, quòd ægri, dum incipiunt aquam & omnia liquida metuere, de nullo dolore faucium conquerantur; imò quòd ſolidas offas deglutiant abſque impedimento, majori ſæpe alacritate, quàm in ſanitate ſolebant. Juvenis quatuordecim annorum (*a*), qui hoc morbo periit, optimè comedebat, licèt nullum potum deglutire poſſet. In anginis autem inflammatoriis, utì notum eſt, & dolor adeſt, & ſolidorum ciborum impoſſibilis deglutito, licèt liquida adhuc tranſire poſſint. Unde videtur illa inflammatio potiùs effectus morbi jam facti, quàm cauſa: non mirum enim eſt, has partes inflammari, dum convelluntur vel ad minimum tentamen liquidi deglutiendi, nullo humido madeſcunt, ingens copia ſalivæ excernitur; hinc exſiccantur penitus. In cadavere juvenis hydrophobi, ſed raptim diſſecto, inventa fuit interior ſuperficies œſophagi inflammata; aſpera arteria etiam parum inflammata apparebat (*b*). Non tantùm œſophagus, ſed & ventriculus, & inteſtina inflammata rubeſcebant in alio cadavere (*c*). Ventriculus ac inteſtina maculis rubris reſperſa, & intenſiſſimus rubor in interſtitiis membranoſis cartilagineorum aſperæ arteriæ circulorum inventus fuit in alio caſu (*d*). Verùm aperta aliquoties cadavera hydrophoborum nulla inflammationis ſigna dediſſe etiam legitur (*e*). Celeberrimus *Meadius* pariter fatetur, quòd in tali cadavere in capite, faucibus, pectore & ventriculo nihil inſoliti invenerit (*f*): ſed notandum, quòd erat novem annorum puer, qui ſecundo morbi die perierat; pulſum verò debilem, nunc celeriorem, nunc verò tardiorem habuerat, dum incipiebat morbus: in juvene autem octodecim annorum, qui triduo ante mortem febricitare inceperat, poſt mortem fauces admodum inflammatæ inveniebantur (*g*). Unde videtur veroſimile eſſe in illis, quibus morbus per plures dies durat, & acriter febricitant, inflammationem obſervari circa deglutitionis organa, in reliquis non adeo.

GLUTEN BILIOSUM, &c. Hiſtoria morbi docuit ægros ſæpius talem materiam rejeciſſe, &, utì poſtea in cura dicetur, quandoque cum aliquo levamine. In illo cadavere (*h*) ubi nihil præternaturale in viſceribus deprehendebatur, inventa fuit ingens copia viſcidæ virideſcentis bilis. Obſervatores, qui deſcripſerunt illa, quæ in cadaveribus hydrophoborum notata fuerunt, ferè omnes teſtantur, bilioſam materiem in ventriculo fluctuaſſe; vel cyſtidem felleam tenaci, & quandoque atrâ, bile diſtentam fuiſſe; utì videri poteſt in locis Auctorum modò citatis.

PERICARDIUM SICCUM. Notum eſt, ex Phyſiologicis, internam ſuper-

(*a*) Philoſ. Tranſact. Abridg. Tom. V. pag. 366. 368.
(*b*) Academ. des Sciences 1699. Hiſt. pag. 55.
(*c*) Hernandes rerum Mexican. medic. Theſaur. pag. 494.
(*d*) Bonet. Sepulcret. Anatom. Lib. I. Sect. 13. Tom. I. pag. 342.
(*e*) Ibidem Sect. VIII. pag. 211.
(*f*) Philoſ. Tranſact. Abridg. Tom. V. pag. 368.
(*g*) Ibidem pag. 369.
(*h*) Ibidem pag. 368.

Digitized by Google

ficiem pericardii, totámque ſuperficiem cordis, auricularum, ac vaſorum majorum venoſorum & arterioſorum circa cor, quæ omnia pericardii cavo continentur, ſemper madeſcere tenuiſſimo halitu, qui ex vaſis exhalantibus harum partium exit, ſic impediri, ne cor cum pericardio concreſcat, ſimúlque conſervari debitam flexilitatem in omnibus his partibus. Illud autem exhalans, cùm tenuiſſima & fluidiſſima pars ſanguinis ſit, debet minui, imò & tandem deficere, dum ob potûs penuriam, jactationes perpetuas, ſudores continuos, tenuiſſima humorum pars perit; nec reſtituitur. Ob hanc rationem pericardium, quod poſt mortem aliquid humidi collectum habere ſolet, ſiccum in cadaveribus hydrophoborum inventum fuit, uti Obſervata teſtantur (*a*).

PULMONES COACERVATO, &c. Omnis ſanguis venoſus, à toto corpore redux, debet priùs per pulmonem tranſire, antequam denuo aortæ arteriæ ope per totum corpus diſtribuatur. Verùm per ſecretiones varias factas, dum ſanguis per arterias fluit, plurimùm liquidioris partis de ſanguine ſecedit, adeóque ſanguis venoſus craſſior & minùs meabilis fit. Verùm in ſanis, quidquid per venas abſorbentes ventriculi, inteſtinorum, & totius ſuperficiei corporis tam internæ quàm externæ ingreditur, omne illud ſanguini venoſo permiſcetur, antequam per pulmones pellatur, ſícque ſanguis venoſus dilutus ſatìs & meabilis ſervatur, ut per pulmonalis arteriæ anguſtias ultimas tranſire poſſit. In hoc morbo autem deficit reſtitutio liquidi deperditi; hinc brevì hærere incipit ſanguis in arteriis pulmonalibus, vel ſaltem tranſire difficulter; unde, utì antea monitum fuit, anhela reſpiratio in rabidis animalibus obſervatur, & hydrophobi intolerabilem anxietatem reſpirationémque difficilem patiuntur. De hac re poſſunt & videri illa quæ ad §. 848, habentur, ubi de peripneumonia lethali agebatur. Magìs ergo magíſque accumulatur in pulmone ſanguis ſpiſſior, donec tandem pulmonis vaſa arterioſa penitus infarcta fuerint, nihílque ampliùs in cor ſiniſtrum venire poſſit. Sic vidit *Jo. Faber Lyceus* (*b*) in cadavere hydrophobi *nigerrimum in dextro cordis ventriculo ſanguinem, quo omnino carebat ſiniſter. Erat autem hìc per pulmones mirè accenſos & tumidos plurimus diſperſus.* Et apud *Bonetum* (*c*) pariter legitur, in cadavere hoc morbo defuncti, pulmonem circumquaque pleuræ adhæreſcentem retuliſſe concreti ſanguinis molem, adeo infarctus erat immeabili cruore: ſive autem cordis ventriculi, ſive majora vaſa circa cor aperirentur, ſive pulmones mille locis inciderentur, nullibi niſi concretum ſanguinem, omni propemodum ſero fluido deſtitutum, reperire licuit. In alio cadavere inventum fuit, quòd dextra auricula inſigniter tumebat, dexter ventriculus ſanguine grumoſo plenus erat; in ſiniſtro verò cordis ventriculo ſanguis planè fluidus (*d*), dum nempe per in-

(*a*) Bonet. Sepulcret. Anatom. Cap. I. Sect. VIII. Tom. I. pag. 212.

(*b*) Hernandes rerum Mexican. medicar. Theſaur. pag. 494.

(*c*) Sepulcret. Anatom. Lib. I. Sect. XIII. Tom. I. pag. 342.

(*d*) Ibid. Sect. VIII. pag. 212.

ſarctos pulmones tantùm tenuiſſima ſanguinis pars tranſire potuerat.

ARTERIAS PLENAS; VENAS VACUAS; CRUOREM, &c. Hoc etiam obſervatum fuit in cadavere, ubi nullo loco ſanguis coagulatus apparebat, quinimo ſanguis poſt mortem repertus non coagulabatur frigore aeris, cùm tamen ante aliquot dies per venæſectionem eductus coagularetur ſponte (*a*). Notandum autem eſt, quòd paulò antè etiam monitum fuit, non in omnibus hydrophobis inflammationis ſigna apparuiſſe: videntur enim in quibuſdam putridâ diſſolutione omnia corrumpi, & diſſolvi humores, non autem diſponi ad inflammatoriam ſpiſſitudinem. Mirum quidem videri poteſt, quòd ab eodem veneno oppoſiti effectus producantur, inſpiſſatio nempe ſanguinis, & ejus diſſolutio. Verùm ſi conſiderentur illa, quæ ad §. 730, de *ſynocho putrida* dicta fuerunt, conſtabit, quòd morboſa illa miaſmata quandoque incitato motu circulatorio, ſanguini inducant ſpiſſitudinem inflammatoriam dictam, aliquando etiam inducant aliam ſanguinis & humorum degenerationem priori penitus oppoſitam, nimiam nempe attenuationem in putredinem vergentem. Evidens exemplum hujus rei habemus in contagio varioloſo, quod in variolis diſcretis inflammationem & ſuppurationem producit; in peſſimis verò confluentibus, ab eodem contagio natis, putridiſſima humorum diſſolutio brevì ſequitur, ſæpe citò lethalis. Cùm autem ad §. 1135, notatum fuerit, morſum rabidi animalis, ſi illud vehementiſſimè furat, diutius morbo laboraverit, & morti jam propius ſit, citiſſimè creare violentiſſima ſymptomata; & contrà mitiora omnia eſſe, ſi in primo ſtadio morbi incipientis homini per morſum vulnus inflictum fuit; patebit ratio, quare veneni rabidi effectus diverſi in humoribus obſervati fuerint. Sic intra biduum periit mulier hoc morbo, ejúſque cadaver mediâ hyeme totum computruit quindecim horarum ſpatio (*b*). Unde concludi poſſe videtur, quòd periculoſior, & citò lethalior ſit humorum diſſolutio putrida, quàm inſpiſſatio inflammatoria; quod & in aliis morbis confirmat obſervatio.

Verùm ubi talis diſſolutio humorum obtinet, ſanguis non accumulabitur in pulmonibus, ſed facilè tranſibit in cor ſiniſtrum: hinc venæ corporis evacuabuntur ſatis liberè. Cùm autem per arteriarum anguſtias ſanguis, licèt magis ſolutus ſit, tranſire non poſſit, niſi cordis & arteriarum vires agant validè; hinc incipit accumulari in arteriis, quia in peſſimis illis morbis, ubi talis humorum degeneratio eſt, omnes Medici obſervant, pulſum frequentem, debilem, inæqualem, intermittentem, qui deſignat vitales vires, quæ humores per vaſa movent, opprimi. In pulmonalis autem arteriæ ramis minùs hærebit ſanguis, quia tota vis cordis dextri urget ſanguinem ſolutum in arteriam pulmonalem; & licèt hæc vis etiam debilior ſit, reſpiratio ſemper frequens & anheloſa in iiſdem morbis expedit viam, quæ longè brevior eſt, quàm ubi ſanguis vi cordis & arteriæ aortæ ad extrema corporis uſque pelli debet: unde etiam in talibus morbis extremitates

(*a*) Acad. des Sciences l'an 1699, Hiſt. pag. 55. 56.

(*b*) Sauvages, Diſſertation ſur la Rage, pag. 41.

corporis frigere ſolent, dum æſtus percipitur circa præcordia.

OMNES MUSCULOS, VISCERA, &c, SICCIORA SOLITO. Etiam hoc Obſervatio docuit, & quidem in eodem cadavere, in quo ſanguis magìs diſſolutus inventus fuit (*b*): licèt enim putredo incepta craſſiorem ſanguinis partem ſic diſſolvat, ut non concreſcat ampliùs; deficit tamen æquè in hoc ſanguine ſubtilior aquoſa pars, quæ continuò exhalans interiora corporis humectat, utì paulò antè demonſtratum fuit. Præterea ob turbatas & debiles vires vitales; omnes ſecretiones languent, depravantur, & ob aquæ metum non reſtituitur humoribus illud, quod vitæ tempore continuò difflatur de corpore. Summam ſiccitatem in viſceribus naturalibus & vitalibus in cadavere hydrophobi pariter obſervavit *Bonetus* (*b*).

§. 1141. CURATIO omnis hactenus, pauciſſima exceperis, incerta tam Prophylactica, quàm Therapeutica; cujus prima cauſa, inanis jactantia multorum ſpecificorum, & neglectus methodi ex Hiſtoria mali excogitatæ.

Doluerunt omnes boni Medici in tetro hoc morbo, ubi jam aquæ metus adeſt, pauciſſimos ſanatos fuiſſe; utì conſtat, ex illis, quæ ad §. 1130, dicta fuerunt. Verùm & illa cura, quæ in demorſis aquæ metum præcavet, nondum ad illam certitudinem deducta eſt, ut abſque omni metu huic confidere poſſimus. Per menſes, imò per annos, utì ad §. 1137, dictum fuit, ſani vixerunt homines à rabido animali demorſi, attamen poſtea nihil minùs cogitantes oppreſſit dirus morbus, & contrà quidam immunes manſerunt, licèt demorſi fuiſſent ab eodem animali, à cujus morſu plures alii in hydrophobiam inciderant. Hinc licèt in quibuſdam quædam remedia data, prophylaxis cauſâ, profuiſſe viderentur, tamen nondum abſolutè certi ſumus, quia fortè abſque his auxiliis evaſiſſent. Accedit, quòd ſæpe difficile ſit, plenam habere certitudinem, illud animal, quod morſum inflixit, rabioſum fuiſſe; ſi vel aufugerit, vel illico, utì ſolet fieri, occiſum fuerit. Quandoque & demorſi pereunt alio morbo, antequam ſe manifeſtet hydrophobia; tunc pariter incerti ſumus de efficacia remediorum, quæ adhibita fuerunt. Elapſo anno tractavi duos infantes, in manu demorſos à cane, qui ab omnibus, eumdem pagum inhabitantibus, rabioſus credebatur; hinc occiſus illico. Miſeri tumido & infarcto abdomine ob peſſimum victum in magna pauperie laborabant, & poſt quinque menſes lentâ perierunt atrophiâ, abſque ullis tamen hydrophobiæ ſignis: interim tamen non omnino certus ſum, illos abſolutè curatos fuiſſe, cùm longè diutius illud venenum in corpore latere poſſit, utì antea probatum fuit. Hæc videtur ratio, quare tam multa, ut ſpecifica, contra hoc venenum commendata fuerint, quia in talibus caſibus profuiſſe videbantur; dum interim abſque ullo emolumento data fue-

(*a*) Acad. des Scienc. l'an 1699. Hiſtoi. pag. 56.

(*b*) Sepulcret. Anatom. Tom. I. Lib. I. Sect. VIII. pag. 210. 212.

runt poſtea aliis, in quorum corpore hoc virus latebat: de celebrioribus talibus ſpecificis poſtea ad §. 1147, adhuc plura dicenda erunt. Verum quidem eſt, pleraque hæc jactata ſpecifica ſatis innoxia eſſe; obſunt tamen, dum his confiſi ægri negligunt alia efficaciora remedia, quæ quidem non agunt ſpecificâ virtute, ſed indicantur ſymptomatibus in morbi decurſu obſervatis.

Dictum fuit antea ad §. 9, duplicem eſſe modum curandi morbos: vel enim directè agimus in cauſam morbi, non mutato reliquo corpore; ut dum v. gr. cortice Peruviano curamus febrim intermittentem; atque hæc curatio ſpecifica dicitur: vel obſervando effectus quos cauſa morboſa in corpore producit, conamur per idonea remedia hos effectus tollere vel præcavere. Si poſſem venenum varioloſum ſpecifico remedio reddere iners, ut non turbaret corpus, curatio ſpecifica eſſet & pulcherrima: ſed cùm tale remedium hactenus cognitum non ſit, febrim à contagio varioloſo excitatam juſto in moderamine conor ſervare, ut nec furibundo impetu deſtruat corpus; nec ita ſegnis ſit, ut non ſufficiat ſubigendæ materiæ morboſæ & ad ambitum corporis depellendæ: per balnea cutim, inprimis inferiorum partium, adeo laxam reddo, ut huc versùs major copia materiæ morboſæ vergat & deponatur; ſícque liberetur caput & interiora corporis hac metaſtaſi. Putridam humorum diſſolutionem in pejori variolarum ſpecie per idonea remedia præcavere, vel jam factam emendare, conor; ſícque certus ſum me ægris prodeſſe, licèt morbum in primis ſuis incunabulis opprimere non potuerim. Idem jam in rabie canina verum eſt: ſi per ſpecificum remedium, certis & multis experimentis cognitum, poſſem venenum ſuſceptum iners omnino reddere, hoc ſolum ſufficeret: verùm cùm nullum tale certâ fide cognitum ſit, nihil aliud ſupereſt, niſi ex morbi Hiſtoria eruere, quomodo, & quibus cum ſymptomatibus, ille morbus decurſum ſuum abſolvat; & dein ex his rite perpenſis deducere illa, quæ adhiberi cum ſpe fauſti eventûs poſſent. De his autem ſequentibus paragraphis dicetur.

§. 1142. QUANTUM ergo ex omni hac Hiſtoria, comparatione ejus cum aliis morbis, & feliciori paucorum caſuum eventu concludere licet, videtur primò conſiſtere in affectione nervorum, proximè referenda ad convulſiones, quæ viſcera, horúmque vaſa occupent; dein hinc vitium naſci ſanguini, humoribúſque, quod inflammationi gangrænoſæ quaſi proximum ſit; ſedem verò mali primùm circa ſtomachum, & vicina hærere.

Ex illis, quæ dicta ſunt ad §. 1138, ubi ſolicitè enumerabantur omnia ſymptomata hujus morbi illo ordine, quo ſe mutuò ſequi ſolent, conſtat, prima ſigna incipientis mali in nervoſo ſyſtemate apparere. Somnos habent perturbatos, triſtes fiunt & meticuloſi: adſunt tunc & laſſitudines ſpontaneæ, dolores quaſi rheumatici in membro, cui morſus inflictus fuit, qui deinde ſe per vicinas partes magis magíſque diffundunt: aucto malo, convul-

Digitized by Google

ſiones ſequuntur, imò plures, utì antea ex caſuum enarratione patuit, moriuntur convulſi. Dum jam aquæ metus adeſt, ſi vel ſummis labris liquida tangant, mox convelluntur; imò & in quibuſdam obſervatum fuit, quòd, audito liquidi nomine, toti contremiſcerent, imò & convellerentur. Impoſſibilis etiam deglutitio liquidorum videtur referri debere ad convulſionem muſculorum, qui deglutitioni ſerviunt; nam obſervatur, muſculos faciei miro modo diſtrahi, dum liquida ori admovere tentant: patuit enim ex illis, quæ ad §. 1140, dicta fuerunt, non ſemper fauces inflammatas fuiſſe inventas poſt mortem; & ſæpe abſolutam impoſſibilitatem deglutiendi liquida adeſſe, dum ſolidæ offæ facilè in ventriculum devolvuntur. Videntur enim quædam ex numeroſis deglutitionis organis ſervire inprimis liquidorum depulſioni per œſophagum in ventriculum: unde, his convulſis, impoſſibilis fit liquidorum deglutitio. Antea, ubi de angina convulſiva agebatur, ad §. 818, mirum talem caſum retuli de muliere, cæteroquin optimâ ſanitate fruente, quæ liquida quidem deglutire poterat, ſi ad plures uncias ſimul ſubitò, & uno quaſi impetu, ingererentur; parvam verò liquidi quantitatem nullo modo poterat deglutire; ſolidas autem offas, inprimis majores, ſatìs facilè. An œſophagus convellitur in hydrophobis, dum liquidorum deglutitionem tentant? Certè illum convelli poſſe, docet ſuffocatio hyſterica dicta, dum præſocantem globum in faucibus ſentiunt miſeræ cum intolerabili anxietate. Ventriculum, cujus orificio ſuperiori continuatione ſubſtantiæ nectitur œſophagus, miro modo inflatum, dum aqua offerebatur hydrophobo, antea ad §. 1138, dictum fuit: imò ſimulac diducebat labia tantùm, ut cereviſiam, cujus odore delectabatur, ſumere tentaret, mox intumeſcebat ventriculi regio (*a*).

Cùm autem jactatione perpetuâ, vigiliis, ſudoribus, liquidiora de corpore pereant, & nihil liquidi poſſit ingeri, exſiccatur corpus, febris accenditur, inflammatio naſcitur, quæ vel ob veneni ſuſcepti malignitatem, vel ob acrimoniam putridam, potûs penuriâ natam, citò in gangrænam lethalem tranſit, quæ omnia putrefacit, utì ex antecedentibus conſtat.

Ex quibus etiam patet, duplicem curationis ſcopum inde deduci. Vel enim debet tolli illa totius generis nervoſi affectio, quæ facit convelli deglutitionis organa ad ſolum liquidorum adſpectum (ſubmerſio videtur ad hanc rem facere, de qua ſtatim dicetur): vel debet caveri per curam antiphlogiſticam inflammatio, quæ futura metuitur.

Sedem autem mali primò circa ſtomachum & vicina hærere, jam monuerat *Aurelianus*, utì ad §. 1130, dictum fuit. Confirmant & hoc morbi ſymptomata: ingens enim adeſt circa præcordia anguſtia (vide §. 1138.); ad oblatum potum turget ventriculus, utì dictum fuit; vomunt biliofa, quandoque fuſca & graveolentia; aliquando, vomitorio dato, levamen habuerunt, utì poſtea in curatione dicetur. Præterea Obſervatio docuit (vide §. 1130. 1139.), inflammationem ventriculi produxiſſe hy-

(*a*) Philoſoph. Tranſact. Abridg. Tom. III. pag. 277.

Digitized by Google

drophobiam, quæ, audacter repetitâ venæſectione, ſanata fuit.

Sequitur jam, ut videamus illa, quæ ad curam hujus mali, tam Prophylacticam, quàm Therapeuticam, profuiſſe obſervata ſunt.

§. 1143. CURATIO in demorſo Prophylactica requirit, ut 1. ſtatim à contagio ſuſcepto totus locus affectus, unà cum vicinis, profundis pertundatur ſcarificationibus, multúmque mittat ſanguinis; applicentur magnæ cucurbitæ fortiter trahentes; vel ferro inuratur ignito ſatìs profundè; dein adigatur in ſuppurationem perpetuam, applicatu eorum, quæ aſſiduâ roſione exulcerant; interim toto illo tempore, ab initio in finem, ſemper foveatur muriâ ex ſale marino & aceto, nunquam intermittendo; id continuetur uſque ad ſextum quidem menſem. 2. veſtimenta, & cætera, quæ venenum attingere, vel afflare potuit, cautè abjiciendo, vitando. 3. ſtatim poſt infectionem, magno cum apparatu, metu incuſſo, ſæpe minitando, tandem præcipitem in mare vel fluvium dando, aliquamdiu ſubmerſum tenendo, iterum mergendo, id repetendo aliquoties cum iiſdem omnino circumſtantiis: eas enim ſanare ſpiritum turbando, non aquam ſalſam, docuit funeſtus exitus hominis poſt morſum naufragi, multis horis natantis, ſæpe diu fluctibus ſubmerſi, tamen poſtea hydrophobi; dein rheo, agarico, ſucco corticis ſambuci, ſæpe, & valde fortiter, purgetur. 4. omni mane jejunus parum ſudet aſſumpto aceto aromatico, ſale marino, aquâ calidâ. 5. quotidie pedes, manúſque, balneo aquæ foveat, caput lavet, os, faucéſque colluat, ſæpe natet. 6. frigidam frequenter bibat, evomátque ſæpe, tunc & potus acidulos; victus ſit humidus, levis, laxans, tantâ copiâ ſæpe ſumptus, ut revomatur; cavendo à nimiis aromaticis, vino, calefacientibus, ut & à motu nimio corporis, vel animi.

1°. Cùm tota morbi Hiſtoria hactenus enarrata docuerit, quanta mala metuenda ſint à veneno rabidi animalis, & quòd illud diu manere in loco demorſo poſſit, antequam in actum deducatur; morbúſque vix unquam curetur, ubi jam aquæ metus adeſt; nemo dubitat, quàm ocyſſimè ſumma remedia hîc adhibenda eſſe, ut illud venenum eliciatur ex loco illo corporis, cui applicatum fuit; vel deſtruatur venenum unà cum parte corporis, cui adhæret. Unde non dubitavit celeberrimus Auctor (a) ſuadere, ut quantocyus partes demorſæ reſcindantur à partibus ſanis, ſi abſque vitæ periculo fieri poſſit. Crudele quidem videtur hoc conſilium; ſed nemo, qui horrendum hujus morbi exitum viderit, hæſitabit mutilatione corporis redimere

(a) Sauvages Diſſertat. ſur la Rage, pag. 43. 43.

calamitoſiſſimam

calamitoſiſſimam mortem. Ubi autem vulnus in tali parte hæret, quæ exſtirpari nequit; vel ægri, ut ſæpe fit, crudelem hanc medelam pati nolunt; tunc omni modo conandum eſt, ut exeat per vulnus factum venenum. Hanc autem methodum commendaverunt antiqui Medici & recentiores unanimi conſenſu. Unde laudaverunt ſcarificationes profundas & in ipſo loco affecto, & in vicino ambitu; ſimúlque cucurbitis applicatis, remotâ preſſione atmoſphæræ, eduxerunt multùm ſanguinis; ut ſic clueretur virus, quod vulneri & vicinis fortè adhærebat locis. Maximam autem ſpem curationis Prophylacticæ ponebant in eo, ut diu maneret apertum vulnus inflictum; hinc erodentibus remediis applicatis illud majus reddebant, & à cita conſolidatione prohibebant. Pulchrum hujus methodi exemplum legitur apud *Galenum* (*a*): bini homines à rabioſo cane morſi erant, ſed exiguo adeo vulnere, ut nequidem cutis integre diviſa foret. Uni citò conſolidabatur leve hoc vulnuſculum; prudentior Medicus alterius vulneri diu applicuit valida & acria remedia; ſícque vulnus multò majus reddidit; eventus monſtravit utilitatem. Prior enim, nihil mali ſuſpicatus, ſubitò aquam pavere cœpit, & convulſus periit; poſterior verò nihil mali paſſus fuit. *Dioſcorides* (*b*) majora vulnera à rabioſis canibus inflicta minùs metuebat, quàm minora; unde & ſcalpello augenda vulnera juſſit. Similia apud *Æginetam* (*c*) & *Aetium* (*d*) habentur. Omnium tamen efficaciſſimum auxilium ab igne expectavit *Dioſcorides* meritò, cùm omnia deſtruat vivus ignis; ſic cuncta luſtret venena, ſimúlque ſeparatio eſcharæ inuſtæ diuturnius tempus requirat, adeóque cita conſolidatio vulneris prohibeatur: ſimul monet, eſcharâ ſeparatâ, crudum vulnus ſalſis & acribus irritandum eſſe, ne coaleſcat; & ſi ante quadrageſimum diem coiverit, renovandum vulnus eſſe, ſive ſcalpello, ſive novâ uſtione. Recentiorum autem Obſervata docuerunt, non ſufficere levem & ſuperficialem inuſtionem, ſed requiri profundam, ut certi ſimus, venenum vulneri inhærens, integre per ignem deſtructum fuiſſe: ſimul tamen prudentia requirit, ut, eſcharâ delapſâ, diu ſuſtineatur ſuppuratio; ut ſi fortè quid adhuc de veneno lateat, hoc modo expellatur. *Hildanus* (*e*) obſervavit, puellam quatuordecim annorum, quæ à rabioſo cane quinque vulnuſcula in tibia acceperat, poſt trimeſtre ſpatium obiiſſe hydrophobam, licèt vulnera à vetula empyrica ferro candenti inuſta fuerint; ſed leviter procul dubio, quia quindecim dierum ſpatio curationem abſolverat, omnibus plagis conſolidatis. Felix autem curæ ſucceſſus, poſt profundam inuſtionem, apud *Hildanum* (*f*) legitur, dum ſimul, eſcharâ deciduâ, piſum vulneri impoſuerat, uti in fonticulis fieri ſolet; ſícque per tres menſes apertum retinuerat. Unde monet Chirurgos, ut, dum cauteria applicant locis à rabido cane demorſis, potiùs peccent in exceſſu quàm defectu; quia extremus morbus extremum requirit remedium. Auſus fuit *Dekke-*

(*a*) De ſectis, ad eos qui introducuntur Cap. VIII. Charter. Tom. II. pag. 293.

(*b*) Theriac. Cap. II. pag. 424.

(*c*) Lib. V. Cap. III. pag. 74. versâ.

(*d*) Lib. VI. Cap. XXIV. pag. 107.

(*e*) Obſervat. Chirurg. Cent. I. Obſerv. 86. pag. 61.

(*f*) Ibidem Obſerv. 87. pag. 66.

rus (*a*) per ſuram, à cane rabido morſam, cauterium quàm maximè candens ad os uſque adigere, & felici quidem cum eventu.

Cùm autem tam teter ille morbus ſit, præſtat cautelæ gratiâ in ſextum menſem uſque plagam apertam tenere; quod leniter erodentibus, ut v. gr. præcipitato rubro, unguentis digeſtivis miſto, facilè obtinetur: quinimo frequens applicatio muriæ ſalis marini cum aceto quandoque ad hunc ſcopum ſufficere ſolet, quod ſimul omni putredini reſiſtit quàm efficaciſſimè.

Neque confidendum, etſi largum vulnus cane rabido inflictum fuerit, & copioſum ſanguinem fuderit; non enim certi poſſumus eſſe per copioſam talem hæmorrhagiam ablutum eſſe omne venenum. Licèt enim largum vulnus inflictum fuiſſet trienni puero in facie, laudabile pus exiviſſet, & trium ſeptimanarum ſpatio conſolidatio vulneris facta; tamen poſt biduum ab inducta cicatrice febris oriebatur, quam ſequebantur convulſiones, rabies, & mors (*b*). E contrà *Salius Diverſus* (*c*), qui ſimili methodo uſus fuit, teſtatur, *quòd neminem viderit, neque audiverit, cujùs ulcus recta cum ratione fuit pertractatum, rabie correptum fuiſſe*.

2°. Antea ad §. 1136, dictum fuit, quàm multiplici contagio illud venenum rabidi animalis communicari poſſit corpori humano; ſimúlque conſtitit, quòd illud diutiſſime veſtibus, aliiſque rebus, adhærere queat. Cautela ergo tanti mali ſuadet, ut hæc omnia, in quæ ſuſpicio cadit, deſtruantur per ignem.

3°. Antiquitus jam multùm boni ab hac methodo exſpectatum fuiſſe in hoc morbo curando, fortè etiam & in aliis, legitur (*d*). *Euripides*, apud Ægyptios morbo prehenſus, à ſacerdotibus marinâ curatione (ablutione per aquam marinam) reſtitutus fuit, unde poſtea dixit:

Θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

Interim tamen in hoc morbo non videntur hac methodo uſi fuiſſe in cura Prophylactica, ſed ubi jam aquæ pavor aderat, uti ſequenti paragrapho dicetur. *Celſus* (*e*) quidem dixit: *Quidam poſt rabioſi canis morſum protinus in balneum mittunt, illúmque ibi patiuntur deſudare, dum vires corporis ſinunt, vulnere aperto, quò magis ex eo quoque virus deſtillet: deinde multo meracóque vino excipiunt, quod omnibus venenis contrarium eſt. Idque cùm ita per triduum factum eſt, tutus eſſe homo à periculo putatur.* Verùm manifeſtè patet, hoc balneum tantùm fuiſſe adhibitum, ut vulnus humeſceret & foveretur; ſimúlque per ſudorem excitatum, & motum humorum auctum per vinum meracum, expelleretur illud virus, quod vulneri adhæſerat. Sub-

(*a*) Exercit. Practic. pag. 566.
(*b*) Philoſoph. Tranſact. Abridg. Tom. III. pag. 281. Tom. V. pag. 367.
(*c*) De Febre peſtilenti, &c. pag. 368.
(*d*) Diog. Laert. in vita Platon. Lib. III. Num. VIII. pag. 288.
(*e*) Lib. V. Cap. XXVII. pag. 308.

Digitized by Google

merſionem enim tantùm adhibuit, ubi jam metus aquæ aderat, utì poſtea dicetur.

Interim tamen ſatìs communis immerſionis uſus eſt ad præcavendam hydrophobiam in demorſis ab animali rabido, in plurimis locis, imò maris accolæ adeo confidunt huic remedio, ut illo ſolo ferme contenti vix expetant aliud. *Tulpius* (*a*), qui in populoſiſſima urbe Amſtelodamo, diu numeroſam exercuerat praxin, teſtatur ſequentia: *Neque vidi hactenus quemquam (licèt viderim plurimos) cui tempeſtivè in mare projecto quidquam ſiniſtri poſtea evenerit. Sed ſalutari hoc remedio, vel flocci facto, vel tardè ac timidè adhibito, dedêre multi irreparabiles ſupinæ ſuæ incuriæ pœnas.* Unde apud Batavos moris eſt, demorſos quàm ocyſſimè mari immergere. Ubi enim ſeriùs fit, & inprimis ſi jam aquæ metus adſit, levamen quidem adfert, ſed non ſanat (*b*). Aquam autem marinam non facere hunc effectum, ſed ingentem perturbationem, dum ad ſuffocationem ferè uſque ſubmerguntur, videntur docere Obſervata plura. *Tulpius* (*c*) obſervavit, nautam ſeptuagenarium, à cane rabido demorſum, blandiùs à liberis propter ætatem habitum, cùm tantùm leniter perfunderetur *Tya* fluvio, ac ſi ſolùs cutis immunditiem detergere voluiſſent, poſtea periiſſe hydrophobum. Ita & puer, cujus pollicem rabidus canis momorderat, licèt per quadraginta dies famoſi ſpecifici ad hunc morbum manè & veſperi drachmam ſumpſiſſet, & decem vicibus maris balneo uſus fuiſſet, dein lithotomiam paſſus convaluiſſet, poſt novemdecim menſes elapſos periit hydrophobus (*d*). Quinimo demorſus à rabido cane homo, poſtea naufragium paſſus fuit, & ſpatio trium ad minimum milliarium aquas nando trajecit; nihilominus moriebatur hydrophobus (*e*). Magna certè perturbatio fuit in homine naufragium paſſo, ſed natandi peritiâ fretus, fortè minùs timuit, nec ſubmerſionem diuturniorem paſſus eſt.

Obſervatum fuit, tunc inprimis ſucceſſiſſe hoc remedium prophylacticum, ſi magno cum apparatu, metu ſummo incuſſo, hæc immerſio fieret; ſimili modo ac *Helmontius* factum vidit, utì ad §. 1139, dictum fuit. Nautæ apud Batavos in locis maritimis, aſſueti huic curationi, nullis minis vel precibus ſe flecti patiuntur, ſed traditum illis hominem ſubmergunt, & quidem ſæpius, ad ſuffocationis periculum uſque; túncque, utì notavit *Tulpius*, ferè ſemper ſequitur felix ſucceſſus.

Sic videntur facilè poſſe conciliari diverſæ circa hoc remedium prophylacticum Medicorum opiniones. Solum balneum in aqua marina, vel alia, non ſufficit; hinc multi contempſerunt hoc remedium: è contrà immerſio magno cum apparatu facta, & repetita aliquoties, ad ſuffocationem ferè

(*a*) Obſerv. Med. Lib. I. Cap. XX. pag. 41.

(*b*) Stalpart. van der Wielen, Cent. I. Obſervat. Num. 100. pag. 400. Dekkers Exercitat. practic. pag. 564.

(*c*) Ibid. Cap. XXI. pag. 43.

(*d*) Medical Eſſays Tom. V. Part. 2. pag. 984.

(*e*) Ridley Obſerv. de Aſthmate & Hydrophobia Obſerv. XXV. pag. 118.

Digitized by Google

uſque, profuit, hinc alii ſummopere laudaverunt. Videantur & illa, quæ ad §. 1123, habentur.

DEIN RHEO, &c. Sedem mali primùm circa ſtomachum & vicina hærere, dictum fuit paragrapho præcedenti; unde per purgantia ſæpe repetita dum avertitur quidquid hîc inciperet colligi, videtur profuturum. Præterea purgantia, inprimis hydragoga dicta, inter quæ ſuccus corticis mediani ſambuci tanquam inſignis efficaciæ remedium numeratur, ſolvunt omnes humores; ſicque aliquando ſolutis humoribus diſſlatur faciliùs conceptum contagium, utì poſtea pluribus patebit, quando de *Lue Venerea* dicetur. Præterea validis remediis efficaciter turbare corpus profuit ſæpe in morbis difficillimis; utì in curatione epilepſiæ & maniæ dictum fuit. Ad hunc ſcopum autem videtur purgantia commendaſſe *Dioſcorides* (*a*), ubi primis diebus medela neglecta erat, nec ampliùs ſatìs educi poterat virus, quod per vulnus communicatum fuerat; tunc enim dicit, *Alia curationis ineunda ratio: nimirum imperanda purgatio, quæ dum corpus agitando ipſius habitum tranſmutat, magnum adfert adjumentum.* Commendavit *Hieram*; utì etiam *Aetius* (*b*) & *Ægineta* (*c*), inprimis illam, quæ additâ *colocynthide* purgabat fortiùs. Omnium autem efficaciſſimum remedium laudabat helleboriſmum *Dioſcorides* (*d*), ſi frequentiùs ante diem quadrageſimum, vel etiam poſtea, adhiberetur: *Tantam enim vim habet id genus auxilii, ut nonnulli, qui jam aquæ metu prehendebantur, in ipſo primo morbi inſultu, helleborum ſumentes, evaſerint incolumes. Nam ipſo malo jam detentos nequidem helleborus ſervare poſſet.* Magnis laudibus extulit hellebori uſum *Salius Diverſus* (*e*) in hoc morbo, & tutò dari poſſe ejus infuſum certis experimentis ſe noviſſe affirmat; ubi majorem hujus remedii efficaciam deſideraret, dabat in ſubſtantia helleborum, ſed priùs binis coctionibus in aceto mitigatum.

4°. Illa, quæ in cadaveribus obſervata fuerunt (vide §. 1140.), docent; quòd effectus hujus veneni ſit quandoque, diſſolutionem putridam inducere, & citam putredinem. Aliquando inventus fuit ſanguis grumoſus concretus circa cor, majora vaſa, & pulmones infarciens. Sed notum eſt, acetum blandè ſolvere coagulatum ſanguinem; ſimúlque efficaciſſimum dare adverſùs omnem putredinem remedium; ideo eximium uſum in hoc morbo habet (*f*). Omnium maximè prodeſt, ſi *rutâ*, *marrubio*, *ſcordio*, infuſis, acetum medicatum redditum fuerit: certiſſimum enim & efficaciſſimum ſudoriferum eſſe acetum, nemo eſt qui negare poſſit; additur ſalis marini pauculùm, quod pariter putredini reſiſtit: hæc dein aquâ diluuntur, & tepidè potantur manè in lecto: ſequitur brevì ſudor, ſicque omnia vaſa cutanea pervia manent, & per ipſum calidum vaporoſum ſudorem abſtergitur cutis; unde removeri poterit, ſi quid adhuc de veneno cuti affixum hæ-

(*a*) Theriac. Cap. III. pag. 426.
(*b*) Lib. VI. Cap. XXIV. pag. 108.
(*c*) Lib. V. Cap. III. pag. 75.
(*d*) Ibidem.
(*e*) De Febre peſtilenti. &c. pag. 371.
(*f*) H. Boerh. Chem. Tom. II, Part. I, Proceſſ. L. pag. 213.

Digitized by Google

reat; præcipuè ſi ſimul locus demorſus interea foveatur linteo poſcâ calidâ madido. Videmus autem, quòd & veteres Medici ſudores inſerint inter prophylactica remedia, & irritaverint cutim, ut versùs ſuperficiem corporis major copia ac impetus humorum derivarentur. Sic monuit *Dioſcorides* (a): *Præter hæc, ſudores & ante cibum & poſt cibum eliciendi, quin & dropaces & ſinapiſmi univerſo corpori alternatim applicandi.*

5°. Ex illis, quæ ad §. 1138, dicta ſunt, patet, quòd antequam pavor aquæ accedat, ſuſpiria, triſtitia, ſolitudinis ſtudium, obſerventur in demorſis: imò & conſtat, plures, quibus dudum venenum in corpore latuerat, emaciari multùm. Verùm hæc omnia ſunt ſymptomata melancholica (§. 1094.), in quo morbo, utì dictum fuit ad §. 1092, mobiliora de ſanguine diſſipantur, immobiliora uniuntur; unde ſanguis craſſior & minùs meabilis redditur. Præterea in cadaveribus hydrophoborum omnia viſcera ſicciora ſolitò reperta fuerunt. Meritò ergo in cura prophylacticâ commendatur humectatio totius corporis per balnea, natationes, &c; ſi enim corpus omnibus his modis redderetur quaſi ſemihydropicum, obtineret conditio fluidorum & ſolidorum oppoſita illi, quæ in hydrophobia obſervatur. Celebres quidam Medici fuerunt in alia opinione; & cùm viderant, hydrophobos adeo horrere aquam, crediderunt eſſe quamdam antipathiam inter cauſam illam venenatam & aquam; adeóque voluerunt, aquam nocere, non verò prodeſſe. Ita ſenſit *Palmarius* (b), qui adeo damnoſam in hoc morbo aquæ applicationem credidit, ut ſcripſerit: *Recens etiam inflictum vulnus, ſi aquâ abluitur, vix ullo poſtea remedio æger reſtitui queat, altè adeo aqua venenum ejuſmodi in corpus dejicit atque impellit.* Similia apud *Salium Diverſum* (c) leguntur: *At nec ad præſervandum balneum, ſeu potus aquæ, eſt potens remedium, nec ad curandum; imò cùm ingens antipathia ſit inter aquam & virus iſtud, ut ſupra monſtratum eſt, epota aqua ſemper detrimento erit patientibus.* Credo tamen, neminem, qui hactenus dicta de hoc morbo attentè conſiderat, utì & illa quæ ſequenti paragrapho adhuc dicenda erunt, facilè acceſſurum eſſe huic opinioni, quæ & rationi & experimentis repugnare videtur.

6°. Omnia hæc efficient, ut omnes humores ſint ſatis diluti, à diatheſi ad putredinem quàm maximè alieni; ſimúlque, dum repleto ventriculo lenis vomitus quandoque excitatur, & alvus laxa ſervatur per victum humidum, levem, laxantem, cavebitur, ne quid accumuletur in primis viis, ob rationes datas ad numerum tertium hujus paragraghi.

Cùm autem hoc venenum vulnere inflicto recipiatur plerumque; ſimúlque conferat, utì numero tertio dictum fuit, movere humores versùs corporis peripheriam, ut ſic venenum ſuſceptum expellatur per eamdem viam, quâ applicatum fuerit corpori; ideo videntur veteres Medici conſuluiſſe acria aromata, tam in cibis quàm in medicamentis, ut aucto ſic humorum

(a) Theriac. Cap. III. pag. 416.
(b) De Morbis contagioſis, pag. 270.
(c) De Febre peſtilenti, &c. pag. 374.

Digitized by Google

motu diſſlaretur ſuſceptum venenum. Ita *Celſus* (*a*) poſt ſudorem in balneo jubet, ut multo & meraco vino excipiantur ægri; quod omnibus *venenis contrarium eſt. Dioſcorides* (*b*) cibos acres (δριμυφαγίαι) & meracos potus, quibus vis veneni egregiè retundi poteſt, quotidie aſſumendos ſuadet. Magnum inprimis effectum exſpectabat ab alliis, porris, cepis, quia obſervabat, hæc difficiliùs mutari in corpore, ſuámque indolem diu retinere, cùm totum corpus hæc, copioſiùs vel diutius ingeſta, redoleat: unde credebat, illa tantò efficaciùs agere in hoc venenum, quantò magìs reſiſtebant viribus immutantibus ingeſta. Aromata blanda, copiâ aquæ diluta, prodeſſe poſſunt, quatenus perſpirationem & ſudorem movent: idem etiam de parco vini uſu verum eſt: ſed multùm his calefacere corpus, & augere ſanguinis velocitatem, non videtur conducere, cùm ex illis, quæ hactenus dicta fuerunt, conſtet, humores dilutos, blandè motos, & humectationem corporis, longè plus prodeſſe ad curam prophylacticam. Sudor autem, utì ad numerum quartum hujus paragraphi dictum fuit, pulcherrimè excitari poterit aceto aromatico, copiâ aquæ diluto. Confirmantur hæc omnia, quia bilioſi in hydrophobiam magìs vergunt, quàm pituitoſi, utì ad §. 1137, dictum fuit. Facilè patet, ob eamdem rationem, magnum motum corporis & animi pariter periculoſum eſſe in demorſis. Pacata inprimis mentis quies hîc multùm facit, adeóque, quantùm fieri poterit, probabili ratiocinio debet excuti futuri mali metus; & ob hanc rationem decantatiſſima ſpecifica ad hunc morbum proſunt, quia ſæpe fiduciam ægri augent. Plures caſus leguntur (*c*), qui docent, hoc venenum, diu latens in corpore, ſubitò in nervum erupiſſe, dum imprudenter narrabatur ægris, alios demorſos in hydrophobiam incidiſſe.

§. 1144. **CURATIO** verò morbi jam præſentis videtur tentanda, maximè in primo gradu; & in initio ſecundi (1138.), inprimis quum aliter funeſtiſſimo exitu neglectus plectatur. Apparet maximè probabile, & paucis experimentis confirmatum, ſequentia fieri debere: 1. ſtatim poſt prima ſigna invadentis mali (1138.) morbus tractandus, ut ſummus inflammatorius (890.), mittendo ſanguinem ex lato vulnere magni vaſis ad animi deliquium uſque, mox clyſmáta ex aqua nitroſa, medicéve ſalsâ, cum pauxillo aceti, injicienda: hæc repetenda audacter, etiam plùs, quàm in aliis morbis prudentia concederet: interim hoc facto, obnubilatis oculis in piſcinam frigidam demittendus, vel aquæ frigidæ injectu humectandus tam diu, donec aquam vix ampliùs paveat; tum ſtatim plurimùm aquæ bibere cogatur; & de die ſic vexato veſperi concilietur ſomnus: victus ſit tenuiſſimus, humectans ſemper.

(*a*) Lib. V. Cap. XXVII. pag. 308.
(*b*) Alexipharm. Cap. III. pag. 426.
(*c*) Sauvages, Diſſ. ſur la Rage, pag. 5.

Digitized by Google

Hactenus de cura prophylactica dictum fuit: ſequitur jam, ut videamus, quid tentari poſſit, ubi venenum rabidi animalis, hactenus ſilens, incipit actuoſum reddi. Signa, quæ hoc docent, & varii gradus morbi, deſcripta fuerunt §. 1138. Simul & ſemel applicanda eſſe ſumma remedia, ut infauſtus diri morbi exitus præcaveatur, nemo negabit: ſpecificis enim multis, licèt quàm maximè decantatis, confidere tutò non licet, uti poſtea patebit. Tota autem morbi Hiſtoria, & aliqui ſucceſſus in hoc morbo curando, videntur ſuadere, morbum hunc tractari debere ut inflammationem ſummam, admodum periculoſam, & ſubitò in gangrænam tendentem. Quinimo valida remedia antiphlogiſtica, inprimis venæſectio, videntur hîc tentari poſſe longè audaciùs, quàm in aliis morbis prudentia ſuaderet; cùm miſerrima mors inſtet, niſi citò ſuccurrere poſſit Medicus. In illo ægro, cujus ad §. 1130. 1139, mentio facta fuit, & qui ex inflammatione ventriculi in hydrophobiam inciderat, venæſectio levamen attulit; quam repetere non dubitaverunt Medici, licèt extrema corporis frigida rigeſcerent cadaveris inſtar, nec pulſus ampliùs percipi poſſet. Animosè autem repetita fuit ſanguinis miſſio, ſimulac dira ſymptomata denuo recrudeſcebant; & undecim venæſectionibus, intra quatriduum inſtitutis, evaſit ab hoc morbo (*a*); ſed & in hydrophobis à morſu rabidi animalis venæſectionem ad animi deliquium uſque inſtitutam profuiſſe legitur (*b*). In alio ægro, etſi non curaverit morbum, tamen ſatis notabile levamen attulit (*c*). Clyſmatum pariter egregius uſus eſt, partim ut eluantur inteſtina putridis fæcibus, partim etiam ut, elotis jam inteſtinis, clyſmata injecta, diutius retenta, reſorbeantur venis bibulis inteſtinorum, ſicque ſubminiſtretur ſanguini liquidi copia, dum illud deglutire horrent ægri. Formulæ talis clyſmatis in *Materia Medica* ad hunc numerum habentur; quæ inprimis, ob ſalinum ſtimulum nitri & ſalis marini additum, craſſa inteſtina abluent, & fæces contentas educent: quod ubi factum fuit, tunc minui poterit ſalium copia, ut diutius retineri poſſint, adeóque faciliùs reſorberi. Omni bihorio tale clyſma injiciendum eſt, quia ſummum hîc in mora periculum. Pulchrum hunc clyſmatum uſum notavit *Aurelianus* (*d*), *ut, ſi omnino potum recuſaverint, qualibet tamen parte quiddam liquoris aſſumant*; juſſitque parvâ copiâ ſimul injici clyſma, tunc enim faciliùs retinetur: *Erit enim ejus continentia utilis ad minuendam ſitim.*

His factis, cùm inſuperabilis ille omnis liquidi horror jam adeſt, vel brevì futurus metuitur, tentant Medici vi quaſi illatâ pavorem aquæ ſuperare, dum ægros invitos in frigidam aquam demergunt, & quidem obnubilatis oculis, ut tantò majori cum apparatu & terrore hoc fiat; vel, ſi hoc fieri commodè non poſſit, aquâ frigidâ perfundunt totum corpus. Senis hydrophobi tali immerſione curati exemplum ad §. 1139, memoratum fuit. Cel-

(*a*) Medic. Eſſays Tom. I. §. 29. pag. 283. &c.

(*b*) Acad. des Sciences l'an 1699. Hiſt. pag. 58.

(*c*) Medic. Eſſays Tom. V. Part. 2. §. 51. pag. 592.

(*d*) Acutor. Morbor. Lib. III. Cap. XVI. pag. 31.

Digitized by Google

ſus (a) ubi jam aquæ timor aderat, dixit: *Unicum tantùm remedium eſt, nec opinantem in piſcinam, ei antè non proviſam, projicere; & ſi natandi ſcientiam non habet, modò merſum bibere pati, modò attollere; ſi habet, interdum deprimere, ut invitus quoque ſatietur aquâ. Sic enim ſimul & ſitis & aquæ metus tollitur.* Videtur autem improbaſſe hanc methodum *Aurelianus* (b), dicens, illos, qui hac utuntur, neſcios fuiſſe, *quòd paſſionis curatio illa ſit, non ut bibant ægrotantes, ſed ut bibere velint.* Præterea metuebat à frigore aquæ; & *Celſus* videtur pariter hoc ſuſpectum habuiſſe, dum (c) dicit: *Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus, in aqua frigida vexatum, nervorum diſtentio abſumat. Id ne incidat, à piſcina protinus in oleum calidum demittendus eſt.* Interim tamen in extremo hoc morbo extrema remedia eſſe tentanda dictat ratio; & ſi brumali tempore à nimio frigore aquæ mali quid metuendum videretur, poſſet illa egelida reddi: attamen à ſubito illo horrore & concuſſione totius corporis, quæ percipitur ab immerſione in aquam frigidam, ſperatur meritò magna mutatio; atque ideo hæc præfertur. Horrorem illum aquæ ſublatum fuiſſe hac methodo in hydrophobis, ſatis certis conſtat Obſervatis. Novi hoc factum fuiſſe Lugduni-Batavorum in homine, qui à fele rabida demorſus, neglecto vulnuſculo, ſexto menſe in hydrophobiam incidit: poſtquam enim largâ copiâ aquæ perfuſus fuerat toto corpore, bibere potuit, & levari in omnibus videbatur: attamen periit. Sed notandum, quòd jam per triginta horas fuerit hydrophobus, antequam hoc remedium tentaretur. Verùm & alius caſus legitur (d) de puella viginti annorum, quæ jam hydrophoba cùm eſſet, immergebatur aquæ ſatis frigidæ, in qua copioſus ſal marinus diſſolutus erat: repetebatur frequenter hæc immerſio; & poſtquam diu ſic illam vexaverant, relinquebatur in balneo, tota quaſi ſtupefacta. Mirabatur hæc ægra, quòd jam aquam abſque horrore videre poterat; poſtea autem febricitabat quidem, ſed communi methodo feliciter tractabatur hæc febris, à qua menſis circiter ſpatio evaſit. Vomendi conatus aderant, & levabantur vomitu. Toto autem morbi decurſu balnea frequenter adhibita fuerunt: unde videtur prodeſſe, ſi vi illatâ dometur ille aquæ metus; ſimili modo ac antea patuit ad §. 1113. *lit. ſ*, melancholicum delirium emendari quandoque, dum magnâ vi repugnant, qui horum ægrorum cuſtodiam gerunt. In eodem loco legitur de hydrophobo, cui arbori alligato ducentæ urnæ aquæ projiciebantur in corpus, tali cum effectu, ut aquæ metus ceſſaret. Requiritur autem immerſio, vel larga profuſio aquæ; nam à modica aqua irritatur morbus, non domatur.

Cùm autem ad conſpectum aquæ illico horreſcant ægri, tentatum fuit, an ex vaſe clauſo per fiſtulam liquores ſugere poſſent. Similes artes, quibus Medici ſuccurrere tentabant hydrophobis, jam apud *Aurelianum* (e)

(a) Lib. V. Cap. XXVII. pag. 308.
(b) Ibid. pag. 232.
(c) Ibidem.
(d) Acad. des Sciences l'an 1699. Hiſt. pag. 58.
(e) Acutor. Morbor. Lib. III. Cap. XVI. pag. 234.

leguntur.

leguntur. Varia talia tentamina & alibi (*a*) habentur; ſed plerumque abſque ſucceſſu. Apud *Joannem Fabrum Lynceum* (*b*) quidem habetur, quòd hydrophobus per canaliculum (contecto poculo, ne liquida videret) trahere liquida & ſorbere potuerit, nec tamen evaſerit. Sed plures alii Auctores teſtantur, nec per fiſtulam hydrophobos liquida ducere potuiſſe (*c*).

Cùm autem, utì ad §. 1142, dictum fuit, in hoc morbo circa ventriculum bilioſi corrupti humores hærere ſoleant, & vomitus, ſive ſpontaneus, ſive per artem excitatus, levamen attulerit ægris, utì conſtans apud Auctores Obſervatio docet; profuturum videtur & vomitorio uti, inprimis ubi poſt venæſectionem & balnea modò laudata potare denuo poſſunt ægri; tunc enim longè faciliùs emetica tolerantur, dum poſt ſingulos vomitus aqua tepida potari poteſt.

Omnibus his adhibitis, certum eſt, multùm turbari ægros, & admodum delaſſari, quæ incommoda nunquam meliùs leniuntur, quàm pacato ſomno:

Emulſa ex ſeminibus farinoſis cum ſyrupo papaveris albi; vel & opium prudenti doſi datum, huic indicationi tutò ſatisfacient.

Cùm autem antè dictis conſtiterit, in morbo hoc omnia exſiccari, hinc ſponte patet, humectantia in victu requiri, & ſimul adeo tenuia, ut facillimè à viſceribus chylopoieticis ſubigi poſſint. Decoctum hordei, oryzæ, avenæ, emulſa ex his & ſeminibus farinoſis parata, ſufficient, quæ & ſimul putredini in hoc morbo metuendæ adverſantur.

§. 1145. UT verò methodus hæc nititur omni morbi indole, omni artis præcepto; ita videtur nihil exitiale magìs, quàm acerrimis calefacientibus, exſiccantibus, nervoſum, genus exacerbantibus medicamentis, hìc venenis, jam exſiccatos ſuo malo ægros enecare; rurſúmque nihil crudelius, quàm, abjectâ curatelâ omni, ſtatim negligere, aut ſuffocare.

Cùm in multis venenis & in morbis malignis obſervetur in corpore humano, quòd vires illico langueant, pulſus fiat debilis, celer, intermittens; hinc antidotorum titulo ferè ſemper fuerunt data talia remedia, quæ calidâ aromaticâ virtute vires erigunt, & motum vitalem augent. *Theriaca*, *Mithridatium*, & his ſimilia compoſita officinalia remedia, magnam aromatum copiam habent, & ſatìs calefaciunt, dum aſſumuntur. Cùm autem quandoque per ſudorem diſſletur ſuſceptum contagium, utì in febre peſtilentiali obſervatum aliquando fuit; hinc & commendabantur in hoc morbo ad eumdem finem talia remedia. Verùm ſi conſiderentur omnia ſymptomata hydrophobiæ; & illa quæ in cadaveribus hoc morbo defunctorum fuerunt obſervata; ſatìs patet exſiccari hìc totum corpus, turbari ac irritari totum ſyſte-

(*a*) Philoſoph. Tranſact. Abridg. Tom. III. pag. 277.

(*b*) Hernandes, Hiſt. rerum Med. Mexic. pag. 492.

(*c*) Stalp. van der Wielen Obſervat. Rarior. Cent. 1. n°. 100. pag 436.

Digitized by Google

ma nervoſum, & ſæpe febrim ſatis validam accendi cum inflammatione faucium, œſophagi, &c. Adeóque ſatis patet, calida exſiccantia remedia minimè conducere, dum aquæ metus adeſt. In cura prophylactica aliquem uſum habere poſſunt, ſi prudenti cum moderamine dentur, uti ad §. 1143, dictum fuit. Interim tamen videmus à multis calida & acria talia commendari. Sic teſtatur celeberrimus *Albertinus* (*a*), *Bononiæ & in vicinis montibus circumferri antidotum adverſùs rabioſorum canum morſus, cujus natura & compoſitio, non hercule, ſatis nota eſt; ſed uſus ipſe atque experientia comprobavit; idque urinas ciere adeo frequentes vidit, ut interdum ſanguineæ apparerent.* Videtur autem ſatis veroſimile eſſe, quòd arcanum illud remedium cantharidibus conſtet, cùm illæ laudentur ad hydrophobiam à quibuſdam. Sic apud *Baccium* (*b*) legitur, quòd *Rhazes* & *Joannes Damaſcenus* commendaverint antidotum ex cantharidibus, ſi nempe, abſciſſis alis capite, ac pedibus, infuſæ per noctem & diem in lacte ebutyrato & acetoſo, mox exſiccatæ ac lenticulæ farinâ exceptæ, formarentur in trochiſcos ad pondus ſcrupuli unius ex vino, & exhibeatur trochiſcus ad multos dies. Si autem patiens eminxerit ſanguinem, lacte recenti attemperari poſſet urinæ acrimonia: unde videtur alibi inter ſalutis ſigna numeraſſe (*c*), mictum urinæ nigræ, etiam ſanguinolentæ, ſi alia non adeſſent accidentia. Poſtea idem remedium ab aliis Medicis commendatum legitur (*d*). Si autem conſiderentur illa, quæ *Dioſcorides* (*e*) habet de effectis cantharidum humano corpori ingeſtarum; quòd nempe ſequantur eroſiones ab ore ad veſicam uſque, animi defectiones, faſtidia, vertigines tenebricoſæ, mentis alienationes, &c, patebit ſatis, minimè tutum eſſe talis remedii uſum; & quidem in morbo hoc, ubi & deglutitionis organa ſæpe inflammata ſunt, ut convulſiones aliáque ſymptomata demonſtrant, cerebrum ac nervoſum ſyſtema adeo irritari; ſimúlque in hydrophobis non poſſunt, potu copioſo aſſumpto, hæc acria dilui & enervari.

Videtur ergo methodus curandi, præcedenti paragrapho deſcripta, optima eſſe, donec vera ſpecifica antidotus ad hoc venenum inventa fuerit, cui confidere liceat.

Cùm autem hydrophobi rariſſimè emergant ex hoc morbo, & metus videatur ne contagium communicetur aliis hominibus morſu, vel ſalivâ, quam inviti aliquando in adſtantes exſpuunt, crediderunt quidam, licitum eſſe, ut ſuffocarentur miſeri ægri, quorum deſperata ſalus eſſet, & qui ipsâ morte pejora mala pati debebant. Imò quandoque à Magiſtratu impetratâ veniâ hoc factum fuiſſe ſcitur. Crudele autem eſt occidere hominem ideo, quia ſervare non poſſumus; & meritò *Tulpius* (*f*) monuit ſequentia, poſtquam hydrophobi caſum deſcripſerat. *Opus non fuit, nec huic, nec aliis ægris*

(*a*) Inſtitut. Bonon. Tom I. pag. 410
(*b*) De Venenis & Antidotis pag. 80.
(*c*) Ibid. pag. 74.
(*d*) Medical. Eſſays Tom. V. Part. 2. pag. 985.
(*e*) Alexipharmac. Cap. 1. pag. 402.
(*f*) Obſervat. Medic. Lib. I. Cap. xx. pag. 42.

Digitized by Google

(quos equidem vidi ſatìs frequentes) mortem maturare, ſive per ſtragula ſive per culcitram (uti loquitur vulgus) ori impoſitam. Pereunt quippe per ſe ſatis celeriter: utpote rarò ſuperſtites, cum aquæ formidine, in diem vel tertium vel quartum. Ex præcedentibus etiam conſtitit, non omnes delirare, imò multos ſanæ mentis eſſe ad mortem uſque: in illis verò, qui in furorem aguntur, brevi ſequuntur convulſiones & mors.

Cùm autem ſpes exigua ſit curandæ hydrophobiæ, nec tamen certa deſperatio, quia aliqui emerſerunt, animosè tentanda ſunt ſumma remedia; ſimúlque cavendum, ne adſtantibus nocere poſſint. Hoc autem non adeo difficile eſſe patet, quia rari caſus ſunt, ubi hydrophobus alios homines infecit; imò notat *Tulpius* (*a*), quòd nunquam viderit rabidorum ſputa cuiquam detrimento fuiſſe; ſed ſimul addit, quòd curaverit ſolicitè ſemper hæc mari abluere; & meritò quidem, cùm ex præcedentibus conſtet, ſalivam inprimis hoc contagio affici. Saltem inde patet, ſatis caveri poſſe ne propagetur contagium, adeóque meritò damnari crudele illud conſilium, quod hydrophobos ſuffocandos jubet.

§. 1146. NEC deſperandum tamen, ob exempla jam in aliis venenis conſtantia, de inveniendo hujus ſingularis veneni antidoto ſingulari.

Patuit ex antè deſcripta curatione, tam Prophylactica, quàm Therapeutica, hydrophobiæ, quanto molimine opus ſit, quantùm vexari debeat æger, ut poſt ſuſceptum contagium ab hoc morbo immunis maneat. Omnibus autem his abſtinere poſſemus, ſi cognitum foret remedium, quòd iners redderet illud venenum, vel deſtrueret, abſque inſigni mutatione corporis. Tale remedium ſingularis antidoti nomen mereretur; ſed nullum tale hactenus cognitum eſt, cui tutò confidere liceat. Interim ſimile quid inveniri poſſe, videtur admodum probabile; cùm & in aliis venenis domandis hoc factum fuerit. Sulphur cum vitro antimonii, aut regulo, fuſum, virulentiam tollit, imò ipſius arſenici malignitatem domat, & argenti vivi vim in corpore humano adeo mitigat, ut ferè iners reddatur; uti docet Æthiops mineralis & cinnabaris. Plurimi fide digniſſimi Itinerantes unanimiter teſtantur, Indos atrociſſima venena noſſe; ſed & ſimul certiſſima antidota, quæ tamen Europæos pertinaciter celant. Illud venenum, de quo §. 1136, mentionem feci, quo tela imbuta levi etiam vulnuſculo certam ſubitámque mortem faciunt, iners redditur molli ſaccharo: ſi enim gallinæ, ſimul ac virulentum vulnus inflictum fuerit, ſaccharum pulveriſatum intrudatur in ingluviem, nihil mali patitur. Hæc exempla ſufficiunt (plura enim recenſeri poſſent) ut probetur poſſibilitas inveniendi talis antidoti ad hydrophobiam. Sed ſimul apparet, magnam hîc ſemper manere difficultatem. In hominibus enim demorſis hæc tentamina vix inſtitui poſſunt, dum prudens Medicus nunquam committet ſalutem ægri incerto remedio: in animalibus rabioſis

(*a*) Ibidem.

quidem hæc experimenta tentari poſſent, ſed meritò omnes horrent ſe exponere periculo, ne inficiantur, dum propiùs accederent.

Interim tamen, recentioribus experimentis, ab egregiis Medicis inſtitutis, videtur, multùm boni ab argenti vivi uſu exſpectari poſſe. Paucis conabor recenſere illa, quæ in cauſa fuerunt, ut hanc methodum tentarent.

Ex morbi hujus Hiſtoria patuit, venenum hoc inprimis in ſaliva animalis rabidi hærere; & quidem in ſaliva, dudum exſiccata, adhuc ſuperſtes eſſe tali cum effectu, ut morbum propagare poſſit. Præterea licèt vulnus alteri parti corporis inflictum fuerit, tamen & ſalivam infici, dum hydrophobia adeſt. Sed & obſervatum fuit, citiùs venenum effectum ſuum producere, ſi ſalivæ immediatè communicatum fuerit per oſcula, halitum ex ore rabidi hominis ſuſceptum, vel vulnera faciei, inprimis in vicinia glandularum & ductuum ſalivarium. Notârunt præterea, ingentem ſalivæ ſpumoſæ copiam excerni in hydrophobis, ac ſi natura tentaret per hanc viam expellere hoc venenum, nec ſufficeret tamen. Cùm autem argentum vivum, corpori humano applicatum, ſolvat humores, & magnam ſecretionem excretionémque per glandulas ac ductus ſalivares producat, ſperabant hoc remedio ſic poſſe juvari naturam, ut ſolutis humoribus faciliùs extricaretur venenum & expelleretur de corpore. Dum verò in lue venerea, in ſcabie, & in aliis morbis ſatìs difficilibus, inſignem opem attulerat argenti vivi uſus, meritò tentabatur & in hoc morbo, quem adeo funeſtum omnes Medici agnoverunt hactenus (vide §. 1139.).

Palmarius (a) vulneribus à rabioſo cane inflictis, applicari juſſit mercurium ſublimatum, uti & præcipitatum rubrum, ſed tantùm hoc ſcopo, ut erodendo plaga redderetur amplior, irritando humores majori copiâ ad vulnus confluerent, ſícque venenum ſuſceptum eliminaretur. In actis Pariſinis (b) dubio modo proponitur argenti vivi uſus copioſus, ut nempe tentaretur an prodeſſe poſſet. Verùm poſtea egregius Medicus (c) venenum rabidum ſtatuens eſſe verminoſum, quod tamen nondum probatum eſt, voluit ſolis anthelminticis curam tentandam eſſe; atque ideo pulverem *Palmarii*, de quo ſequenti paragrapho dicetur, tantum nomen habuiſſe credidit, quia pleraque ingredientia ad claſſem anthelminticorum remediorum pertinent. Cùm autem argentum vivum meritò pro efficaciſſimo remedio contra vermes habeatur, unguento mercuriali illinivit vulnus inflictum, ac vicina loca, & quidem optimo cum eventu, uti pluribus Obſervationibus practicis probat; præcipuè, quòd quatuor homines eodem die demorſi fuerint ab eodem lupo rabido, & omnes mari immerſi, frigidâ quamvis hyeme: bini ex his, paucis diebus poſtea, fuerunt facti hydrophobi: reliqui duo, funeſto hoc exitu perterriti, cùm jam ſigna imminentis hydrophobiæ obſervarent, conſilium petierunt, licèt antea ſe maris balneo ſatìs tutos credidiſſent. Statim cicatrices vulnerum & totum brachium illinivit unguento

(a) De Morbis contag. pag. 272.
(b) Acad. des Scien. 1699. Hiſt. pag. 57.
(c) Deſault, Diſſertat. ſur la Rage, 1734. in-12°.

Digitized by Google

mercuriali; tribus diebus ſucceſſivis hanc inunctionem repetiit; túncque inceperunt cicatrices, antea elevatæ & induratæ, deprimi ac emolliri; dedit ſimul pulverem *Palmarii* quotidie: poſtea alternis diebus inunctionem mercurialem adhibuit, tali cum eventu, ut uterque curatus fuerit integre.

Verùm & argentum vivum, aut ejus præparationes, interno uſu profuiſſe in cura hydrophobiæ, pariter conſtat. Apud Chinenſes pro certo remedio habetur ſequens formula. ℞. moſchi optimi gr. XVI.
cinnabaris nativæ
——— factitiæ an. gr. XX.
Scorſim terantur in pulverem impalbabilem, dein miſceantur, & exhibeantur cum hauſtulo ſpiritûs fermentati ex oryza præparati (Arrack). Plerumque intra duarum aut trium horarum ſpatium blandus ſomnus ſequitur & perſpiratio, quòd ſi non fiat, repetitur eadem doſis, & certa creditur curatio (*a*). Laudatur autem illud remedium & ad curam prophylacticam, ſi detur ſtatim poſt morſum inflictum, vel tam citò, quàm fieri poſſit; tuncque per triginta dies ab hydrophobia tutum reddit hominem demorſum, quo tempore elapſo datur denuo eadem doſis. Ubi verò jam aliqua ſigna hydrophobiæ adſunt: tunc ſecunda doſis hujus pulveris debet dari tribus horis poſt primam doſin aſſumptam, & certa promittitur cura (*b*). Succeſſiſſe hanc curationem ſæpius teſtantur Auctores (*c*). Cùm autem magna copia moſchi addatur, cujus mirabilis virtus in morbis malignis, petechialibus, utì & in morbis convulſivis, recentioribus Obſervationibus innotuit (*d*); non abſque ratione cura pro parte ſaltem moſcho tribui poſſe videtur.

Verùm & alia Obſervata docuerunt, abſque addito moſcho profuiſſe in hoc morbo præparationes mercuriales: primò tentatum hoc fuit in duobus canibus rabidis, dando grana duodecim turbith mineralis; ſequenti die grana viginti quatuor, tertio die grana quadraginta octo. Sequebatur ptyaliſmus, vomitus, purgatio; ſed & ſimul eò uſque debellabatur morbus, ut lac tepidum ſponte biberent: quartâ die uni cani adhuc data fuerunt grana viginti turbith mineralis, alteri non. Prior ſalivam uberrimè effudit, & diris cruciatibus agitabatur: evaſit tamen & à morbo, & à remedii dati periculo: alterum morbus nondum penitus devictus denuo aggreſſus fuit, ſicque periit (*e*). Poſtea in ducentis animalibus, à rabidis canibus vulneratis, hæc cura adeo feliciter ceſſit, ut ex tanto numero ne unicum quidem periret: unde concluſit celebris Auctor, *morbum hunc graviſſimum, ſaltem ubi primum gradum non exceſſerit, mercurio, ſive ſalivam moveat, ſive non moveat, cedere.* Neque tantùm in animalibus, verùm etiam & in hominibus eadem cura ſucceſſit. In juvene enim cane rabido demorſo, cui poſt ſex dies jam aderat inſolita mœſtitia, tremores, ſomni perturbati, tendinum ſubſultus, datus fuit ve-

(*a*) Philoſophic. Tranſact. n°. 474. Vol. 43. pag. 226.
(*b*) James a new method of curing, &c. madneſſ. pag. 33. 34.
(*c*) Ibidem: & Sauvages, Diſſert. ſur la Rage, pag. 34. Philoſoph. Tranſact. n°. 474. Vol. 43. pag. 215. 216.
(*d*) Philoſoph. Tranſact. ibid. pag. 217-234.
(*e*) James a new method of curing, &c. madneſſ. pag. 4. 5.

ſperi bolus confectus ex quatuor granis turbith mineralis, ſcrupulo lapidis contraiervæ, & theriacæ andromachi pauculo, ut inde bolus fieri poſſet. Nocte ſequente paulùm dormivit & ſudavit; die ſequenti bis alvum liquidam depoſuit: ſimilem bolum ſumpſit veſperi die ſequenti, unde ſomnus longior, & ſudor largior; bis etiam alvum depoſuit, atque omnia ſymptomata minuebantur. Tertium autem bolum ſumpſit veſperi denuo, unde placidè dormivit, copioſè ſudavit, & manè ſanus vegetúſque ſurrexit: in frigidam quotidie per dies quatuordecim deſcendit, poſtea ſanus vixit. Cruſta autem arida, quæ vulnus manui inflictum tegebat, poſt tertium bolum ſumptum, ſponte decidit, vulnúſque pure probè cocto per aliquot dies manavit, dein facilè ſanatum. Plures aliæ Obſervationes practicæ in eodem tractatu habentur, quæ efficaciam turbith mineralis in hoc morbo curando & præcavendo confirmant, utì etiam ab aliis Medicis obſervatum fuit (*a*).

Non videntur Medici, qui argentum vivum aut remedia inde parata adhibuerunt huic morbo curando, illa dediſſe tantâ copiâ, ut ſalivatio ſecuta fuerit; imò videntur potiùs illam evitaſſe, attamen cura ſucceſſit. Interim ſi in pejori jam gradu foret morbus, nec à modica doſi levamen ſubitum appareret, videtur major quantitas, licèt cum ſalivationis periculo, adhibenda eſſe. In cane, utì modò dictum fuit, ingens doſis turbith mineralis ſalivationem fecit moleſtam, ſed & morbum ſuſtulit. Præterea legitur caſus hydrophobi (*b*), qui evaſit ex hoc morbo; ſed toto morbi tempore ingentem copiam ſalivæ excreverat, ita ut dentes omnes ante morbum firmi, vacillarent: nullum tamen mercuriale remedium ſumpſerat, ſed opiatis ſpaſmum faucium levare conati fuerant Medici. Unde videtur concludi poſſe, ſalubrem eſſe illam ſalivæ copioſæ evacuationem in hydrophobia, adeóque nec ſalivationem hîc metuendam eſſe.

Quamvis autem hæc omnia egregium effectum mercurialium remediorum teſtentur, tamen non videtur negligenda eſſe vulneris debita pertractatio, ut nempe diu apertum maneat, & virus ſuſceptum exire poſſit. Juvenis demorſus à cane rabido, cùm ſimul gonorrhœâ laboraret eodem tempore, ſumebat veſperi doſin mercurii dulcis, & ſequenti manè purgans; vulnus autem, communi methodo tractatum, ſatìs citò conſolidabatur. Neque tamen frequens uſus mercurii dulcis impedivit, quominus, menſis ſpatio elapſo poſt vulnus inflictum, ſummâ rabie correptus, miſerrimè perierit (*c*).

§. 1147. HACTENUS verò nullius ea comperta fides, cui credi queat ſalus miſerrimè periclitantis hominis, quum nullum ſit notum, cujus experimenta certa; ſed vel ſpeculationi ortum debent, vel deſcriptis ex alio confiſum fuit: nec Æſchrionis apud Galenum & Oribaſium arcano de cancris combuſtis;

(*a*) Sauvages, Diſſertat. ſur la Rage, pag. 53. 54. & 58. 59.

(*b*) Philoſoph. Tranſact. n°. 474. Tom. XLIII. pag. 261.

(*c*) Medic. Eſſays Tom. V. part. 2. pag. 590. &c.

nec Scribonii Largi famigerata opiata ad rabiem Siculorum; nec Peregrini conſilio de pelle hyænæ, nec Aetii, Rufi, Poſidonii, cinere cancrorum cum theriaca; nec jactatâ Palmario medelâ; vel nimis laudato Mayerno, Grew, & venatoribus, ſtanno cum mithridatio; nec in inſomniis ſacris revelatâ radice cynorrhodonis; aliiſve in cœlum elato lichene cinereo terreſtri, pimpinellâ, jecore rabioſi canis exuſto, & ſimilibus; exceptis.

Poſtquam dictum fuit de variis methodis, quæ ad curandam rabiem caninam adhibitæ fuerunt, ſupereſt, ut examinetur, quid credendum ſit de illis remediis, quæ ſpecificorum titulo ad hunc morbum commendantur, & magnam olim famam habuerunt, imò adhuc hodie quædam magnis encomiiis extolluntur. Ubi omnes cautelæ in curando hoc morbo enumeratæ ſolicitè obſervantur, facilè permittunt Medici ſpecificorum uſum, cùm plura inter hæc numerentur, quæ ſaltem nocitura non videntur, ſi non profuerint: nec ægre ferent cordati, licèt his ſpecificis adſcriberetur curatio, quæ efficacioribus remediis debebatur. Ægrorum fiducia erigitur ſæpe horum ſpecificorum uſu, quod multùm prodeſt in hujus morbi cura, uti ante dictum fuit. Hinc non miramur, egregios Medicos, etiam hæc dediſſe remedia, licèt omnem curationis ſpem in efficacioribus auxiliis poſuerint (*a*). Verùm nulla experimenta docuerunt, quòd poſſimus certâ fide committere ſalutem hominis, de tanto morbo periclitantis, his ſpecificis ſolis. Plura ex his veteribus Medicis cognita fuerunt & laudata, attamen, uti ad §. 1139, dictum fuit, deſperabant de cura, ubi aquæ metus aderat. Ex Obſervationibus antea memoratis conſtitit, nec prophylaxin certam contra hunc morbum ab his ſperari poſſe, cùm multi hydrophobi facti fuerint, licèt diligentiſſimè ſimilia adhibuiſſent, quod & ulteriùs patebit, dum ſingula hîc memorata breviter percurrremus.

Præterea ſæpe omnino incertum eſt, an animal, quod morſum inflixit, verè rabioſum fuerit; hinc ſimilia data videbuntur ſæpe mira præſtitiſſe, ubi ſimplex morbus abſque ullo malo ſequente ſanatur. Multa certè ex his remediis meræ ſpeculationi originem debent, dum v. gr. credebant venenati animalis partem, vel vulneri oppoſitam, vel intus aſſumptam, proprii veneni efficaciam enervare, vel integre deſtruere. Hinc pilos rabioſi canis vulneri applicandos laudaverunt: alii jecur hujus animalis ægris comedendum dederunt, &c. Plura etiam apud *Galenum* alióſque veteres Medicos leguntur, quæ ab Anteceſſoribus ſuis acceperant; ſequentium ſæculorum Medici eadem ſimiliter deſcripta, iiſdémque encomiis celebrata, poſteris tradiderunt. Fateri enim debemus, illam partem Medicinæ, quæ de viribus & uſu medicamentorum agit, minùs reliquis excultam eſſe. Eædem vires, quæ apud

(*a*) Sauvages, Diſſert. ſur la Rage, pag. 49. 50. James a new method. of curing. &c. Madneſſ. pag. 39.

Digitized by Google

Dioſcoridem, *Galenum*, *Plinium* leguntur, adhuc tribuuntur plantis ejuſdem nominis. Laudabili induſtriâ Botanici quæſiverunt, ut plantas à Veteribus memoratas cognoſcerent, taléſque characteres deſignarent, quibus ſera poſteritas illas ab omnibus aliis poſſet diſtinguere. Verùm nondum ſatis indagatum fuit ſedulâ Obſervatione, an vires his plantis adſcriptæ certo effectu ſe manifeſtarent. Quantùm autem utilitatis caperet Ars Medica, ſi ſevero & prudenti ſcrutinio expungerentur omnia, quæ falſa vel dubia de medicamentorum viribus leguntur! Si unuſquiſque, qui Medicinæ operam dat, toto vitæ curriculo vel unam plantulam omnibus modis examinaſſet, ut diſceret illius uſum verum, jam dudum exhauſtus fuiſſet ille labor, & plura haberemus remedia cognita, quibus certò & tutò confidere poſſemus. Conſiderabimus jam præcipua ab Auctoribus ad hunc morbum laudata remedia.

ÆSCHRIONIS APUD GALENUM, &c. Cinerem cancrorum, vel ſolum, vel additis radice gentianæ & thure, laudat *Galenus* (*a*) tanquam remedium totius proprietate ſubſtantiæ efficax ad hunc morbum præcavendum, ſi homini demorſo quotidie daretur per quadraginta dies ad menſuram magni cochlearis. Ubi verò non ſtatim à morſu inflicto dabatur hoc remedium, verùm tantùm poſt aliquot dies, tunc duplicatam doſin requiri monebat. Modum autem præparandi ſequebatur, quem *Æſchrion*, empiricus medicamentorum peritiſſimus, tradiderat, qui & concivis & præceptor *Galeni* fuit. Cancros enim viventes, (fluviatiles ac majores laudavit *Aetius* (*b*)) comburebat in patella aeris rubri in cineres, qui in pollinem facilè conteri poterant: decem partibus cinerum cancrorum addebantur quinque partes radicis gentianæ, & una pars thuris. Certo tamen tempore anni, & decimâ octavâ die Lunæ, illam uſtionem faciendam monet, interim non adeo confidebat huic remedio, quin vulneri imponeret ſimul emplaſtrum ex pice, opopanace, & aceto acerrimo, quod citam conſolidationem impediret. *Dioſcorides* (*c*) idem remedium commendat, ſed non meminit, in cupreo vaſe comburendos eſſe cancros, at igne accenſorum vitis albæ ſarmentorum cremandos juſſit; quod etiam monuerat *Aetius*. Licet autem *Dioſcorides* laudaverit cancrorum cinerem cum gentiana & thure tanquam efficaciſſimum remedium, quo cum fiducia uti liceat, tamen non videtur crediddiſſe, illud ſemper effectum præſtare; nam dicit, illud remedium ſolùm nonnullis ſaluti fuiſſe; ſed ſimul monet, nihil obſtare, quominus & alia adhibeantur auxilia, vulneríſque dilatationem, uſtionem, &c, commendat. Certè ſi crediddiſſet, illud ſpecificum nunquam fallere in hoc morbo, facilè abſtinuiſſet ab aliis omnibus. Videtur autem vulneris perpetua irritatio per acre emplaſtrum magìs profuiſſe, quàm jactatum illud remedium.

NEC SCRIBONII LARGI, &c. Auctor ille, qui ſub *Claudio* vixit, de compoſitione medicamentorum librum ſcripſit, & à *Galeno* aliquoties citatur,

(*a*) De ſimpl. Med. Facultat. Lib. XI. Cap. 1. n°. 34. Charter. Tom. XIII. pag. 310. 311.

(*b*) Lib. VI. Cap. XXIV. pag. 107.

(*c*) Theriac. Cap. II. pag. 423. 424.

Inter

Digitized by Google

Inter medicamenta compoſita mentionem facit antidoti, quam quot annis componebat præceptor ejus *Apuleius Celſus* (*a*), & in Siciliam mittebat, quia ibi ſunt plurimi canes rabioſi. Componebatur autem illa antidotus ex aromatibus ſatìs calidis, *nardo Syriaco*, *croco*, *myrrhâ*, *coſto*, *caſiâ*, *cinnamomo*, *&c*; *& opio*. Dabatur autem fabæ Ægyptiæ magnitudine ex aquâ per dies triginta demorſis hominibus, ad præcavendam hydrophobiam; imò etiam jam aquæ metu correptis. Verùm patet ſatìs ex ipſis *Scribonii* verbis, quòd non crediderit illud eſſe certum remedium; dicit enim: *Hoc proficit, ut aquam poſtea ſine timore ſumant, & minùs quidem, liberati hac difficultate, cruciantur. Cæterùm nemo adhuc correptus hoc malo, quantùm ego novi, expeditus eſt.* Præterea, ubi recenſuit vires varias hujus antidoti in aliis morbis, addit ſequentia: *Oportet autem locum demorſum à rabioſo cane, vel à ſerpente, diu tenere in exulcerationem: neque pati cicatricem ducere, ut virus illac pertrahatur;* & ob hanc rationem imponi jubet acria remedia, quæ etiam ſanas partes exulcerant.

Patet ſatìs ex his, quòd certa & ſpecifica vis contra venenum rabidi animalis ab hac antidoto exſpectari nequeat, ſed agat ſimiliter, ut *theriaca*, *mithridatium*, & ſimilia, quæ aromatibus calidis atque opio conſtant. Quid autem boni ab his exſpectari poſſit, ad §. 1143, dictum fuit.

NEC PEREGRINI CONSILIO DE PELLE HYÆNÆ. Apud *Scribonium* (*b*) pariter hoc remedium laudatur. A barbaro homine, in Cretam inſulam poſt naufragium appulſo, hoc arcanum veniſſe aſſerit, qui, *cùm liquorem timerent, & latratus ederent, ſpaſmóque vexarentur, remedio brachio ſiniſtro alligato efficiebat, ut & potionem acciperent, & liberarentur vitio.* Pro màgno munere dein accepit *Scribonius* illud arcanum quod erat *Hyænæ corii particula panno inligata.* Modeſtè tamen fatetur, ſe hujus Experimenti inſtituendi occaſionem non habuiſſe, licèt protinus magna cum cura hyænam inveniſſet, & pellem jam paratam haberet. *Aetius* (*c*) autem voluit ſubſterni utiliter & inſterni, his ægris pellem urſi, aut vituli marini, ſed inprimis hyænæ; cujus etiam cinerem ſedare aquæ formidinem dicit. Alter uſus pellis hyænæ apud *Aurelianum* (*d*) legitur: *Alii poculo lineo panno ſuper impoſito, vel belluæ pelle, potandum putant, ſuperſtitione traducti ſcilicet, quòd naturalis auctoritas belluarum, quæ canibus eſt contraria, timorem ægrotantium ſolvat.* Parum autem utilitatis inde exſpectaſſe *Aurelianum*, patet ex his, quæ ſtatim ſequuntur: *Sed hæc, quæ vulgus per experimenta probata putat, longè aliena ab arte monſtrantur.*

Belluam hanc *Aureliani* eſſe hyænam, videtur conſtare ex *Plinio* (*e*), qui umbrâ hujus animalis canes obmuteſcere tradit; item illud vomitionem hominis imitari ad ſolicitandos canes, quos invadat. Cùm autem inter Naturalis Hiſtoriæ Scriptores nondum abſolutè conſtet, quale illud animal

(*a*) Scribon. Larg. n°. 171. 172. pag. 120. & ſeq.
(*b*) Ibidem.
(*c*) Lib. VI. Cap. XXIV. pag. 107. verſâ.
(*d*) Acutor. Morbor. Lib. III. Cap. XVI. pag. 234.
(*e*) Lib. VIII. Cap. XXX. pag. 188.

Digitized by Google

ſit, cui dotes mirabiles à *Plinio* memoratæ tribui poſſint; ſatìs patet, non multùm utilitatis exſpectari poſſe ab hoc remedio.

NEC AETII, RUFFI, POSSIDONII, CINERE CANCRORUM CUM THERIACA. Quid ſentiendum ſit, de efficacia cinerum cancrorum, antea dictum fuit; utì etiam de uſu theriacæ & ſimilium in cura prophylactica.

NEC JACTATA PALMARIO MEDELA. Poſtquam in cura demorſorum recenſuerat *Palmarius* (*a*) omnia illa, quæ ex Veterum ſententia ad hunc morbum ſanandum commendabantur, tradit remedium, cujus tantam eſſe credebat efficaciam, ut, nullâ etiam vulneris curâ habitâ, quacumque victûs ratione uterentur demorſi, certa ſanatio ab ejus uſu ſperari poſſet; non tantùm prophylactica, verùm etiam dum aquæ metus jam aderat. Bina tantùm excipiebat: ſi nempe partes capitis, dentibus ſuperiores, morſu rabidi animalis læſæ fuiſſent; aut vulnus ſtatim à morſu aquâ frigidâ elotum tunc enim exiguam ſalutis ſpem ſupereſſe voluit, in reliquis verò nunquam fallere.

Talis autem erat hujus remedii formula: *R. Foliorum rutæ, verbenæ, ſalviæ minoris, plantaginis, foliorum polypodii, abſinthii vulgaris, menthæ, artemiſiæ, meliſſophylli, betonicæ, hyperici, centaurii minoris, ſingulorum æquale pondus.* Quotannis lectæ hæ plantæ, dum maximo in vigore ſunt, intra chartas puras repoſitæ, ſiccabantur leviter in loco umbroſo, ut nec nimiùm exareſcerent, nec ſitum contraherent. Ubi autem debebant uſui abhiberi, ſingulorum æquale pondus in pulverem tenuiſſimum redigebat, & hujus pulveris drachmam dimidiam demorſis quotidie præbebat cum duplo ſacchari, vel ex vino, vel ex pomaceo, vel ex juſculo, vel ex butyro, vel ex melle opiatæ formâ, jejuno ſtomacho & tribus horis ante cibum. Drachmam unam & dimidiam, aut drachmas duas credit ſufficere tum homini, tum omni animali, quantumvis crudeliter ſauciato: interim monet, non nociturum, ſi ad tres quatuórve drachmas detur; inprimis ſi longo poſt morſum inflictum tempore, vel natâ jam hydrophobiâ, curatio inſtituatur: vulnus autem foveri juſſit bis vel ter de die vino aut hydromelite, in quo ejuſdem pulveris drachma dimidia diluta fuerit, dein tractandum vulnus jubet communi methodo, illúdque cicatrizari poſſe aſſerit abſque ullo hydrophobiæ metu. Ingenuè autem fatetur, hujus antidoti inventionem atque explorationem deberi *Jacobo Sylvano Domino de Pyrou.*

Tamen ſatìs frequentia Obſervata docuerunt poſtea, plures poſt hujus remedii uſum hydrophobos factos fuiſſe; hinc & hujus remedii uſus viluit, niſi quòd quandoque ægris detur eodem tempore, dum alia efficaciora ex mercurio remedia tentantur, utì antea dictum fuit; ſimúlque vulnus diu apertum retinetur.

VEL NIMIS LAUDATO MAIERNO, &c. Hujus remedii deſcriptio habetur in *Actis Societatis Regiæ Londinenſis* (*b*). Sumebantur rutæ folio-

(*a*) De Morb. Contag. pag. 276. & ſeq.

(*b*) Num. 191. pag. 409. & Philoſoph. Tranſact. Abridg. Tom. III. pag 284.

rum, à caulibus mundatorum & contuſorum, unciæ ſex, theriacæ Londinenſium (vel Venetæ, quod melius eſt), allii contriti, & tenuis limaturæ ſtanni, ſingulorum unciæ quatuor: vaſe terreo, rite clauſo, digerebantur in quatuor libris vini albi generoſi, vel & Canarienſis, balneo per quatuor horas, leni ebullitione, cavendo ne vapor exiret; dein colatura expreſſa ſervabatur. Pro teneræ vel calidæ conſtitutionis hominibus loco vini ſubſtituebatur cereviſia generoſa bene fermentata.

Dabatur ille liquor medicatus ad duas vel tres uncias, in quibuſdam ægris etiam majori copiâ, ſingulo mane per novem dies, & à cibo per tres horas poſt ſumptum remedium debebat abſtinere æger. Fæces reſiduæ, quæ in colo remanſerant, debebant vulneri applicari, & renovari ſingulis viginti quatuor horis. Simul monetur, illud remedium debere potari frigidum, vel ſaltem leviter tantùm tepefactum, propinaríque ante nonum diem poſt morſum inflictum; ſecus enim ſanguis jam nimis infectus foret hoc veneno.

Simile remedium ibidem deſcribitur electuarii formâ, niſi quòd ſcordium, ſerpentaria Virginiana, & hyperici flores, addantur: quod debebat pariter per novem dies exhiberi.

Facilè patet, & illud remedium agere, ut calidum penetrabile aromaticum ſudoriferum; ſimúlque opium continere: de ſimilium uſu dictum fuit ad §. 1143; ſed ſpecificâ vi domari inde venenum rabidum, non conſtat Experimentis.

NEC IN INSOMNIIS SACRIS REVELATA RADICE CYNORRHODONIS. De illa apud *Plinium* (*a*) leguntur ſequentia *Inſanabilis ad hóſce annos fuit rabidi canis morſus, pavorem aquæ, potûſque omnis afferens odium. Nuper cujuſdam militantis in prætorio mater vidit in quiete, ut radicem ſylveſtris roſæ, quam cynorrhodon vocant, blanditam ſibi in fruteto, mitteret filio bibendam; in Lacetania res gerebatur, Hiſpaniæ proximâ parte: caſúque accidit, ut milite à canis morſu incipiente aquas expaveſcere, ſuperveniret epiſtola orantis, ut pareret religioni: ſervatúſque eſt ex inſperato; & poſtea quiſquis auxilium ſimile tentavit.* Sed nimis notum eſt, *Plinium* plurima collegiſſe in vaſto ſuo opere, de quorum fide meritò dubitari poteſt. Fortè & cynorrhodonis, ſive roſæ caninæ, nomen, fecit, ut ad canum morſus utilis crederetur hæc planta. Sed notum eſt, aſperis ſpinoſis plantis hoc nomen datum fuiſſe à Botanicis, uti *cynosbato*, &c. Saltem hoc certum eſt, Recentiorum Obſervatis non confirmari vires, quas *Plinius* huic radici tribuerat.

ALIISVE IN CŒLUM ELATO LICHENE CINEREO TERRESTRI. In egregia muſcorum Hiſtoria (*b*) celeberrimus *Dillenius* hanc plantam deſcripſit ſub nomine *Lichenoidis digitati cinerei, Lactucæ foliis ſinuoſis*, & pulchram figuram dedit; monuítque celebrari tanquam ſpecificum remedium ad præcavendam hydrophobiam, atque proſtare in officinis Londinenſibus *pulverem, antilyſſum* dictum, ex æquali copia hujus muſci & piperis nigri

(*a*) Lib. XXV. Cap. II. pag. 629. & Lib. VIII. Cap. XLI. pag. 195. (*b*) Pag. 200.

compoſitum. Magnam famam huic remedio conciliavit teſtimonium celeberrimi Archiatri *Rich. Mead*, qui tamen dimidiam tantùm piperis partem addidit. Sequenti autem methodo dabatur illud remedium. Præmittebatur venæſectio in brachio ad novem aut decem uncias. Muſci hujus bene depurati, exſiccati, dein pulveriſati, unciæ dimidiæ, addebantur drachmæ duæ piperis nigri in pulverem triti: hæc ſimul bene miſta dividebantur in quatuor doſes æquales. Quatuor diebus ſucceſſivis manè, vacuo ventriculo, dabatur una doſis cum dimidia pinta lactis vaccini calidi: his quatuor doſibus ſumptis, omni mane, jejunus æger debebat immergi balneo aquæ frigidæ per menſis ſpatium, hac lege, ut totus mergeretur, & tantùm per dimidium minutum horæ maneret in aqua, ſi admodum frigida eſſet. Poſtea adhuc ſexties eodem balneo uti debebat duarum ſeptimanarum ſpatio.

Dubium autem videtur, an felices ſucceſſus illius remedii huic muſco tribui debeant, cùm & piper tantâ copiâ addatur, & præterea balnea aquæ frigidæ toties repetita multùm huc facere videantur, uti ad §. 1143, dictum fuit. Saltem habentur Obſervationes, quæ docent, poſt uſum hujus remedii hydrophobiam ſecutam fuiſſe. Puer enim, cujus pollicem rabidus canis momorderat, ſumpſit manè & veſperi drachmam pulveris antilyſſi per quadraginta dies, decies uſus fuit maris balneo: poſtea calculi ſectionem paſſus, optimè convaluit; tamen poſt novemdecim menſes periit hydrophobus (*a*). Unde videtur concludi poſſe, quòd non certò conſtet de vi ſpecifica hujus remedii.

PIMPINELLA. De hoc remedio legitur apud *Palmarium* (*b*), quòd venator Henrici ſecundi Galliarum Regis, dum gravi morbo decumberet, illud bonâ fide revelaverit *Joanni Fernelio*, quem ut præceptorem ſuum venerabatur *Palmarius*. Primò autem pimpinellæ efficaciam expertus fuerat in canibus regiis, unde affirmabat, quòd ſi quis demorſus à cane rabido *aliquot diluculis, vel in acetariis, vel alio quovis modo, apparatam* (pimpinellam) *comederet, nihil inde incommodi ſentire poſſet.* Interim tamen non memini, in *Fernelii* operibus hujus ſpecifici mentionem fieri; at *Palmarius*, ſuâ antidoto fretus, fatetur, quòd noluerit tempus operam perdere in aliis inveniendis. Unde patet, pimpinellæ efficaciam non ſatìs probatam eſſe, ut hominis demorſi ſalus huic remedio committi poſſit.

JECORE RABIOSI CANIS EXUSTO. Cùm antea ad §. 1136, conſtiterit multiplici contagio illud venenum poſſe conciliari corpori humano, meritò metuuntur ſpecifica illa remedia ex ipſo animali rabido deſumpta. Verum quidem eſt, ſi in cineres ureretur hepar talis animalis, non videri inde mali quid metuendum eſſe, cùm ignis vivus luſtret omnia animalium & plantarum venena, deſtruendo illorum fabricam: ſed ab inerti cinere pariter vix quid boni exſpectandum videtur, cùm merâ ferè terrâ conſtet. Verùm commendatum fuit à quibuſdam, ut demorſi aſſatum canis, qui momordit, jecur comederent per triduum; & *Palmarius* (*c*) affirmat, ſe Ex-

(*a*) Medical Eſſays Tom. V. Part. 2. pag. 984.

(*b*) De Morbis contagioſis, pag. 278.

(*c*) Ibid. Pag. 275.

Digitized by Google

perientiâ didiciſſe, aliquot ruſticos hoc remedii genere hydrophobiam effugiſſe. Quantùm autem *Palmario* in his fidendum ſit, patet ex antè dictis. Certè puer novem annorum totum hepar canis, qui illum momorderat, comedit frixatum ſolus, & poſt menſem à morſu inflicto periit hydrophobus (*a*). An credibile videtur, ruſticos evaſiſſe, parte hepatis comeſtâ, dum integrum hepar ſalvare non potuit miſerum puerum?

Plura alia laudantur remedia ad hunc morbum (*b*) apud Auctores varios, ſed ex illis, quæ modò recenſita fuerunt, ſatìs apparet, quid exſpectandum ſit de reliquis.

(*a*) Philoſoph. Tranſact. Abridg. Tom. V. pag. 367.

Ibid. Tom. III. pag. 283.

SCORBUTUS.

§. 1148. SCORBUTUS Septentrionalis maris accolis frequentiſſimus morbus, plurimorum aliorum cauſa, neque recens, neque Veteribus prætervisus, licèt haud adeo accuratè deſcriptus, defectu longarum navigationum & peregrinationum in plagas telluris frigidiſſimas.

Quamvis negari nequeat, apud veteres Medicos plura ſymptomata ſcorbuti recenſeri in deſcriptione quorumdam morborum, quos alio nomine indigitaverunt, tamen non adeo videntur perſpexiſſe hujus morbi indolem, neque tam evidenter deſcripſiſſe, ut plena ſcorbuti cognitio inde hauriri poſſet. Neque videtur adeo frequenter occurriſſe hic morbus, ac quidem hodie ſolet, ob rationes nempe ſtatim dicendas. Conſtat enim, Medicos celebres, in lectione veterum Medicorum ſatìs etiam verſatos, pro novo morbo ſcorbutum habuiſſe, dum incipiebat ſe quaquaverſum diffundere. Hanc ſententiam amplexus fuit *Citeſius* (*a*), utì & *Freind* (*b*); qui voluerunt, circa medietatem ſæculi decimi ſexti morbum hunc longè latéque graſſari incepiſſe. Certè *Foreſtus* (*c*), qui hoc tempore floruit, ſcorbutum pro novo morbo habuit. Quinimo ipſum nomen, quo hic morbus hodie ab omnibus Medicis deſignatur, apud Latinos aut Græcos Medicos vetuſtiores non occurrit, neque ab his linguis derivatur; ſed videntur populi Septentrionales huic morbo, qui ipſis frequenter moleſtus eſt, illud nomen impoſuiſſe; utì patet ex ſequentibus, quæ apud *Olaum Magnum* leguntur (*d*) de illis, qui in urbibus obſeſſis degunt, & obſidentium commeatum quocumque modo ſurripere tentant, *ne defectu carnium recentiorum morbum incurrant, quibuſvis ægritudinibus triſtiorem, patriâ linguâ* Schorbuk *appellatum, hoc eſt, faucium ſtomachum diris cruciatibus, & diuturno dolore, tabefactum. Frigidi enim, ac indigeſti, cibi avidiùs ſumpti, morbum hujuſmodi cauſare videntur, qualem Medici cachexiam univerſalem appellant.* Alio in loco (*e*) vocat eumdem morbum *Schoerbuch*; unde Belgicum nomen *Scheurbuyk* videtur derivatum fuiſſe; licèt & apud eoſdem *Scheurbeck*, ob ulcera oris & gingivarum depaſcentia, & *Scheurbot*, ob dolores oſteocopos, dicatur. Cùm autem in hoc morbo, poſt dolores moleſtos & lancinantes, ſæpe cutis deturpatur maculis cæruleis; hinc & vo-

(*a*) Opuſc. Med. pag. 168.
(*b*) Hiſtor. of Phyſick Tom. II. p. 387.
(*c*) Lib. XIX. Obſervat. XI. Tom. II. p. 417. Dodon. Prax. Med. Cap. XVII. p. 70.
(*d*) Hiſtor. de gentibus ſeptentrion. Lib. IX. Cap. XXXVIII. pag. 316.
(*e*) Lib. XVI. Cap. 1. pag. 570.

Digitized by Google

caverunt *Blæuweſcheut*; & mutatâ pronuntiatione *Blæuweſchuyt*; licèt minùs bene. Satis autem patet, *Scorbuti* nomen ab antiquo vocabulo, quo Septentrionales populi hunc morbum deſignabant, derivatum fuiſſe.

Apud *Hippocratem* (*a*), dum lienis morbos deſcribit, ſecundo loco deſignatur affectus, in quo *color immutatur, & niger cernitur, pallidus malicorii inſtar; ex ore malè olet & gingivæ malè olent, & à dentibus ſecedunt, & in tibiis ulcera, qualia puſtulæ nocturnæ, erumpunt; membra extenuantur, neque ſtercus per alvum dejicitur.* Plurima ex his ſymptomatibus in ſcorbuto obſervantur quidem, ſed tamen totam mali originem lieni adſcripſit *Hippocrates*; &, ſi pertinax morbus fuerit, lienem inuri juſſit. Alio in loco (*b*) recenſet morbum, quem *Ileon ſanguineum* vocat, in quo ſequentia contingere dicit: *Ex ore malè olet, dentibus gingivæ abſcedunt, & ex naribus ſanguis effluit. Interdum verò* & *ex cruribus ulcera erumpunt; & hæc quidem ſaneſcunt, alia verò exoriuntur: color niger eſt, cutis tenuis; ad deambulationem & exercitationem haud promptus eſt.* Omnes enim *Hippocratis* Interpretes & Editores particulam negativam, *haud*, in textu omiſſam eſſe teſtantur, cùm reliquis, quæ in textu habentur, repugnare videatur, quòd talis æger ad motum exercendum promptus foret. Certè hæmorrhagiæ, & quidem periculoſæ, ſatis familiares ſunt ſcorbuticis, & laſſitudo totius corporis, uti poſteà patebit. Præterea notatur, quòd tales ægri ſint λεπτοδέρμοι, & videmus in ſcorbuto à leviſſima offenſa cutim abradi quaſi, & ulcera difficilia ſequi; inprimis in cruribus, ubi ſi cutim tantùm unguibus ſcalpant, ſæpe poſt levem excoriationem ſequitur annoſum ulcus. Videtur autem *Hippocrates*, licèt plura ſcorbuti ſymptomata recenſuerit, tamen non habuiſſe congeriem horum ſymptomatum pro morbo peculiari, ſed credidiſſe, omnia hæc pendere à ſplenis vitio. Ita enim ſtatuit (*c*) *Gingivæ vitiatæ, & ora graveolentia his, quibus ſplenes ſunt magni. Quicumque verò habent ſplenes magnos, & neque ſanguinis eruptiones illis contingunt, neque oris graveolentia, horum tibiæ ulcera prava habent, & cicatrices nigras.* Obſervaverunt & recentiores Medici, ſplenem aliquando inſigniter mole auctum fuiſſe in ſcorbuticis: ita celeberrimus *Mead* (*d*) in cadavere ruſtici, ſcorbutum paſſi, invenit ingentem lienis molem, *ſed formâ naturali, & ſolâ magnitudine auctâ, neque color mutatus erat, nec mollitiem tumor aut ſcirrhus vitiaverat. Pendebat autem libras quinque & quartam libræ partem, cùm hepar quatuor tantùm libras totidémque uncias pondere æquaret. Subſtantia denique, quæ viſceris hujus natura eſt, laxis fibris ſuffuſum nigrum colorem viſui obtulit.* Interim tamen pluribus Obſervatis conſtat, quæ apud *Bonetum* (*e*) collecta habentur, frequenter lienem ab omni vitio immunem inventum fuiſſe in cadaveribus ſcorbuticorum.

(*a*) De Internis Affectionibus, Cap. XXXIII. Charter. Tom. VII. pag. 662.
(*b*) Ibidem, Cap. XLVIII. pag. 672.
(*c*) Prædict. Lib. II. Cap. XVII. Charter. Tom. VIII. pag. 826.
(*d*) Monit. & Præcep. Medic. pag. 115.
(*e*) Sepulc. Anatom. Lib. III. Sect. 19. Tom. II. pag. 337.

Digitized by Google

Meminit & *Plinius* (*a*) morbi cujuſdam, quo corripiebantur milites in Germania trans Rhenum, caſtris à Germanico Cæſare promotis. Decidebant autem illis intra biennium dentes, & compages in genibus ſolvebatur: aquæ vitio adſcribit morbum, monuítque à Medicis *ſtomacacen* vocari, & *ſcelotyrben*. Prius nomen ferri poteſt, cùm in ſcorbuto oris vitia frequenter occurrant. Sed Σκελοτύρβη aliam ſignificationem habet: ita enim definitur apud *Galenum* (*b*) hoc vocabulum: *Scelotyrbe ſpecies eſt paralyſeos; quâ quis rectus ambulare non poteſt, & latus aliàs in rectum, quandoque ſiniſtrum in dextrum, aut dextrum in ſiniſtrum, circumfert; interdum quoque pedem non attollit, ſed attrahit, velut illi, qui magnum quid aſcendunt.* Quamvis autem paralyſis quandoque ſcorbuto ſuperveniat, utì poſtea dicetur, non videtur tamen definitio ſcelotyrbes convenire ſcorbuto.

Ex quibus omnibus videtur concludi poſſe, quòd morbus ille, qui hodie ſcorbutus vocatur, non quidem fuerit omnino incognitus veteribus Medicis, ſed tamen non ita accuratè deſcriptus, quia rariùs occurrebat. Docent enim Obſervata, quòd Septentrionales orbis plagæ maximè obnoxiæ ſint huic morbo, cùm veteres Medici, quorum ſcripta ad nos pervenerunt, alia loca incoluerint. Præterea omnium peſſimus ſcorbutus obſervatur in nautis, qui longas navigationes ſuſcipiunt, & per plures menſes ſalſis aut fumo induratis carnibus & piſcibus veſci coguntur: verùm illis temporibus, quibus veteres Medici vixerunt, longinqua illa per mare itinera non ſuſcipiebantur, cùm acûs nauticæ uſus nondum cognitus erat.

§. 1149. HIC, quum variatis admodum ſymptomatibus ſæpe fallat, meliùs non cognoſcetur, quàm ſi, totâ ejus Hiſtoriâ præmiſsâ, deinde demum de ejus natura conſtituatur.

Omnes Medici, qui de ſcorbuto ſcripſerunt, faſſi fuerunt, quòd magnam difficultatem invenerint in definiendo hoc morbo, & determinandis talibus ſignis pathognomonicis, per quæ ſcorbutus cognoſci & ab aliis morbis diſtingui poſſet. *Sennertus*, qui collegit ex optimis Auctoribus præcipua, quæ ad hunc morbum ſpectant, dicit (*c*): *Tanta omnino morborum & ſymptomatum farrago in hoc affectu concurrit, ut vix alius ſit tam* πολύμορφος, *& qui ſub tot morborum ſpeciebus latitet, ac Medicos, etiam cùm caviſſe maximè videntur, ſæpe decipiat & deludat.* Patebit enim ex ſequentibus, mutari ſymptomata in decurſu hujus morbi, & in initio plures habere proprietates communes cum aliis morbis. Deinde, dum ille morbus inveteraſcit, nunc has, nunc alias, corporis partes magìs afficit, & quidem adeo, ut diligentes hujus morbi Obſervatores faſſi fuerint, vix in binis ſcorbuticis eadem omnino ſymptomata obtinere. In omnibus quidem obtinet, utì poſtea §. 1153, dicetur, talis degeneratio humorum, ut magìs lenteſcant, ſimúlque huic

(*a*) Hiſt. Nat. Lib. XXV. Cap. III. pag. 629.

(*b*) Definit. Med. n°. 293. Charter. Tom. II. pag. 265.

(*c*) Lib. III. Part. 5. Sect. 2. Cap. I.

lentori

lentori junctam habeant acrimoniam: verùm varii hujus lentoris gradus eſſe poſſunt, varia indoles & intenſitas acrimoniæ. Deinde prout ex ſingulari temperie, vel ex aliis cauſis ſimul concurrentibus, quædam partes corporis plus afficiuntur à morboſa hac humorum diſpoſitione, nova orientur ſymptomata, quæ aliorum morborum ſpeciem referent. Sic dolores pleuritici, ſtomachici, iliaci, &c, à ſcorbuto fiunt, uti poſtea ad §. 1151, dicetur, remediis antiſcorbuticis curabiles; & qui aliâ methodo exacerbantur potiùs, quàm miteſcunt, uti *Eugalenus*, qui optimè de hoc morbo ſcripſit, pluribus Obſervationibus practicis probavit. Inde autem factum fuit, ut Medici, praxim exercentes in illis locis, ubi frequenter ſcorbutus occurrit, ubique & ſemper ſcorbutum incuſaverint, licèt à longè aliis cauſis morbi producti forent. Conquerebatur *Sydenhamus* (a) de hac re, dicens: *Hic obiter, ſed & liberè tamen, dicam, quòd, licèt nullus dubitem, quin ſcorbutus in his plagis Borealibus reverà inveniatur, tamen eum morbum non tam frequentem, quàm fert vulgi opinio, occurrere perſuaſum mihi habeo; multos autem ex his affectibus (ne pluribus dicam) quorum nomine ſcorbutum incuſamus, vel morborum fientium, nondum verò factorum, quique nullum adhuc certum induerunt typum, effecta eſſe, vel etiam infelices reliquias morbi alicujus nondum penitus devicti, à quibus ſanguis cæterique humores contaminantur.* Certum eſt, inſolitam pigritiam & torporem, quæ ſcorbutum incipientem comitantur, etiam præcedere alios morbos futuros, & manere ſæpe diu poſt graves morbos debellatos. Ideo optimè monet paulò poſtea, quòd, niſi ad hæc attendatur, *ſcorbuti nomen, ut hodie fit, in immenſum creſcet, & omnem ferè morborum numerum abſolvet.*

Ut ergo bona diagnoſis ſcorbuti præſentis habeatur, debet priùs conſiderari morbi Hiſtoria, quæ cauſas prægreſſas, & ſymptomatum in hoc morbo ſucceſſivè occurrentium, ordinem, enumerat. Sic enim certi quid ſtatui poterit de hoc morbo, qui ſub aliorum morborum larva minùs attentos toties fefellit.

§. 1150. INVENITUR apud Britannos, Batavos, Suecos, Danos, Norvegos, Germanos ſeptentrionales, ſeu inferiores; attingit adeóque Boreales populos, & frigidiori ſub climate viventes; atque inter hos maximè infeſtat vicinos mari, locis marinâ aquâ ſubmerſis, lacubus, paludibus, glebæ ſpongioſæ, pingui, ſolo depreſſo inter aggeres exaltatos, aquam coercentes, ſito; inprimis ſævit in otioſos, hyemali tempore in locis lapidibus inſtratis & exſtructis frigidos, in nautas ſalſis, fumo duratis, carnibus, pane biſcocto, aquâ putridâ, verminoſâque, utentes mari, terrâve; item quos aves aquaticæ, piſces ſalſamentarii, ad ventos, fumóſve indurati, caro bubula, ſuillâve, fumo, & ſale condita ni-

(a) Sect. VI. Cap. v. pag. 349. 350.

mis delectant, vel farinacea non fermentata, piſa, fabæ, caſeus ſalitus, acer, antiquus; hos qui melancholiæ, maniæ, labi hypochondriacæ, hyſtericæ, morbis lentis, obnoxii vivunt, maximéque qui nimio cortice Peruviano fuerunt uſi.

Patuit ex illis, quæ ad §. 1148, dicta fuerunt, ſcorbutum Septentrionales regiones magis infeſtare: interim tamen videtur certum eſſe, quòd hoc non adeo fiat ob acre frigus, ſed potiùs ob alias rationes. In orientales Indias navigantes ipſa ſub Zona torrida ſcorbutus ſæpe peſſimo modo infeſtat, uti nimis notum eſt; & obſervatum fuit in Gallia (*a*), æſtivis ſub ferveribus ſcorbutum admodum exaſperatum fuiſſe, & plurimos, qui jam reconvaleſcere incipiebant, peſſimè ſe denuo habuiſſe. Dum hoc conſiderabat egregius Medicus (*b*) venit in hanc opinionem, *cauſam veram & primariam ſcorbuti nullam aliam eſſe, quàm abſtinentiam diuturniorem à quocumque genere recentium vegetabilium.* Certè plurimis & validis argumentis hanc ſententiam firmat. In obſidione Thorunenſi, præter urbis incolas, aliquot millia militum præſidiariorum hoc morbo abrepta fuerunt; dum interim Suecis obſidentibus nihil tale contingeret. Notum autem eſt, obſidentes copiam olerum & vegetabilium habere poſſe, obſeſſos non. Dum exercitus Cæſareus circa Temeſwariam in hyberna deductus fuiſſet, plura millia militum ſcorbuto perierunt; & quod notandum eſt, in gregarios milites ſolos ſæviebat morbus, dum omnes præfecti, etiam inferioris ordinis, immunes erant. Verùm notat, hyemem diuturniorem fuiſſe, olera propter obſidionem prægreſſam vaſtata, & propter paludes huic urbi vicinas hortos oleraceos longiùs remotos fuiſſe. Unde certè gregarii milites vel nullis vel raris vegetabilibus frui poterant, præfecti in hybernis ſtationibus lautiùs vivebant. Simulac autem verno tempore nova dabat munera tellus, ceſſavit morbus. Conſtat illos, qui in Indias orientales navigant, ſæpe ſcorbutum pati, dum per plures menſes vegetabili cibo recenti abſtinere coguntur. Simulac verò ad Promontorium Bonæ-ſpei appellunt, ægros in noſocomium deferunt, juſculis ex carne recenti cum omni olerum genere coctis, & gratiſſimis fructibus, reficiunt, tam felici cum eventu, ut quatuordecim dierum ſpatio ſani redeant omnes ferè ad labores ſolitos. Confirmantur præterea modò dicta Obſervationibus celeberrimi *Cocchi*, (*b*), qui, antequam pulchrum illum tractatum de ſcorbuto ediderat *Bachſtrom*, ſimilia cogitaverat de natura & indole ſcorbuti, dum videbat hunc morbum ſemper ſequi longam à vegetabilibus abſtinentiam; & è contrà brevi ſuperari eumdem per diætam vegetabilem; modò nondum viſcera exeſa fuiſſent & deſtructa per peſſimam diuturni jam ſcorbuti acrimoniam. Cùm autem Borealibus populis rigida & diuturna ſit hyems, & plurium menſium ſpatio nivibus ſepulta tellus nulla proferat vegetabilia, atque tunc piſcibus carnibúſve fumo vel aere ſiccatis,

(*a*) Mém. de l'Acad. des Scienc. l'an. 1699. Mém. pag. 245.

(*b*) Bachſtrom, Obſervation. circa Scorbut. pag. 12. & ſeq.

(*c*) Bagni di Piſa, 253. in Notis.

aut ſale conditis, vivant, patet ratio, quare ſcorbutus frequentior his contingere ſoleat.

ATQUE INTER HOS MAXIME INFESTAT VICINOS MARI, &c. Cùm in ſcorbuto peſſimo, utì poſtea dicetur, magna adſit putredo, ita ut cadaver oleant miſeri, & vegetabilis victûs penuria, ad putredinem diſponens, meritò inter cauſas ſcorbuti numeretur, utì modò dictum fuit, patet ratio, quare illi homines, qui in aere putridis effluviis inquinato vivere coguntur, huic morbo inprimis obnoxii ſint; maris nempe accolæ, & præ cæteris, ubi degunt talibus in locis, quæ ſubinde marinâ aquâ ſubmerguntur. Illi, qui aquam marinam ſalubrem & potabilem reddere conati fuerunt, hanc inprimis difficultatem invenerunt, quòd ingratum & ſubputridum ſaporem tollere non potuerint; ſalem enim marinum, qui in hac aqua adeſt, inde ſeparare facilè poterant. Unde obſervatur, quòd, dum recedente maris æſtu litus adhuc madidum ſolis calori exponitur, peſſimus fœtor per vicina loca diſpergatur; & longè adhuc magìs, dum piſces, conchylia, &c, in litus ejecta, brevì putreſcunt. Neque hoc mirum videbitur, ſi conſideremus piſcium multitudinem, eorumdem propagationem numeroſam, & quorumdam ex his ingentem molem. Verùm maxima pars horum in mari perit, & piſcium hæc cadavera putreſcunt ſub undis. Si balæna in litus ejecta, & ibi mortua intolerabilem fœtorem per aliquot milliaria diſpergere potuerit; quid fiet, dum ingens harum belluarum numerus putreſcit in mari? Paucæ enim piſcium ſpecies ſunt, quæ humanis uſibus ſerviunt, & vaſta balænarum cadavera, exſecto adipe, ac flexilibus bronchiorum cartilaginibus, in mari relinquuntur à piſcatoribus. Si jam his addantur plantæ marinæ molles, adeo numeroſæ, pariter in mari putreſcentes, tot hominum & aliorum animalium ſubmerſa cadavera, facilè patebit ratio, quare ingens illa aquarum congeries putrido & ingrato inficiatur ſapore, & odore. Minor quidem fœtor percipitur, ubi profundum mare eſt, quia ingenti aquæ columnâ teguntur hæc in fundo maris demerſa, & quod exſpirat ventis difflatur. Verùm circa litora, ubi nec profundum æquor eſt, & per æſtum nunc aquâ teguntur quædam loca, alio tempore non, ibi moleſtus ille fœtor magìs percipitur; & quotidiana Obſervata docent, talibus in locis degentes vivere morboſos & ſcorbuto frequenter affligi.

Ob eamdem cauſam hunc morbum patiuntur illi, qui ſtagna & loca paludoſa accolunt, quæ etiam æſtivis inprimis caloribus peſſimum fœtorem ſpargere ſolent; omnium maximè ſi venti validi & frequentes non difflent noxias has exhalationes. Ob hanc cauſam pejùs afficiuntur, qui depreſſa & ſimul uliginoſa loca incolunt, quæ minùs ventis perflantur. Plura talia loca apud Batavos ſunt, quæ ceſpitibus, igni alendo ſervientibus, eductis inundantur aquâ: aggere dein circumducto collectam aquam educunt per molendina, ſicque ſtagna talia & paludes convertunt in læta paſcua; ſed, qui inhabitant talia loca, ferè omnes ſcorbuto languent, & dentibus carioſis ac gingivis ſanguinolentis morbum teſtantur; imò plerumque in ipſo flore ætatis jam fiunt edentuli: (videantur & illa, quæ §. 1108, de noxis aeris

Digitized by Google

ſtagnantis, paluſtris, & umbroſi habentur): morbum tamen diutius tolerant ob labores perpetuos, nam,

INPRIMIS SÆVIT IN OTIOSOS. Imminutum motum animalem ad glutinoſam ſpiſſitudinem diſponere humores noſtros, aliâ occaſione ad §. 69, probatum fuit, poſtea autem demonſtrabitur §. 1153, unà cum acrimonia adeſſe ſanguinis craſſitiem. Vita ergo otioſa & ſedentaria diſponit ad hunc morbum: unde & in illis locis, ubi ſcorbutus frequens eſt, obſervatur, textores, ſartores, & ſimiles, ſedentarias artes exercentes, ſæpius hoc morbo affici. Multos vidi, qui, laborioſâ vitâ & frugali, tantùm acquiſiverant pecuniæ, ut ingraveſcente ætate, paucis contenti, leni in otio vivere poſſent; his ſemper ſuaſi, ut quotidianis deambulationibus, agriculturâ, vel alio quovis modo, corpus exercerent: quod ſi negligerent, brevì in hunc morbum incidebant. Quamdiu in longinquis navigationibus procelloſum mare perpetuos ferè labores nautis imperat, plerumque adhuc ſatìs ſani vivunt. Verùm ſimulac per longius tempus ſerenum mare fuerit, incipiunt ſcorbuti veſtigia apparere, & citò creſcit morbus ob durum victum & alia, de quibus ſtatim dicendum erit: unde periti navarchæ invitos cogunt ad labores, etiam inutiles, dum tranquilla ſerenitas adeſt diu.

HYEMALI TEMPORE IN LOCIS LAPIDIBUS, &c. Plurimi apud Batavos totam vitam ferè in talibus locis tranſigunt, quæ infra ſolum depreſſa ſolis feneſtris eminent (*kelderkeukens* vulgò vocantur.) Perpetuam humiditatem ibi adeſſe ſatìs experiuntur: hinc & lapidibus pavimentum ſternunt, & ipſos parietes tegulis lapideis incruſtant, probè gnari, omnia ex ligno parata ab humiditate brevì corrumpi & deſtrui. Quinimo, peſſimo more, & in talibus locis cubilia ponunt, licèt obſervent quotidie, lectum, ſtragula, & ſuppoſita lecto ſtramina, madeſcere. Verum quidem eſt, quòd focum inſtruant, ſed ſub camino, neque adeo largum tamen; hinc de nocte, dum ignis ſilet, in loco tali humido & frigido dormiunt. Apud plures, parcimoniæ causâ, ignis ſub cineribus ſepelitur, poſtquam culinari inſervivit uſui; neque ſemper frugalis cœna novum ignem poſcit, vel ſaltem modicum tantùm. Quinimo ſæpe munditiei maximè ſtudioſæ matronæ malunt veſpertino tempore frigus pati, quàm magno labore deterſum focum novo igne exſtructo maculare. Dentes in his eroſi, gingivæ dolentes ſemicorruptæ, moleſti dolores per totum corpus ſparſi, quotidianâ Obſervatione docent, quàm familiaris ſit ab hac cauſa ſcorbutus; quod etiam jam notaverat *Olaus Magnus* (*a*) ubi de ſcorbuto agit, dicens: *Videtur eſu ſalſorum ciborum, nec digeſtorum, naſci, & frigidâ murorum exhalatione foveri. Sed vim tantam non habebit, ubi muri interiùs tabulis quorumcumque lignorum ſunt cooperti.*

IN NAUTAS SALSIS, FUMO DURATIS, &c. Tali enim victu coguntur uti nautæ in longis navigationibus, cùm recentes carnes diu ſervari non poſſint. Oves, gallinæ, porci, quandoque aluntur in navibus, ut ſubinde recentes carnes & juſcula haberi poſſint, ſed nunquam tantâ copiâ, ut omnibus ſuffi-

(*a*) Hiſtor. de Gentib. Septentrion. Lib. XVI. Cap. 11. pag. 570.

Digitized by Google

cere valeant. Præfectorum navis & ægrorum uſibus hæc ſolùm dicantur. Unde patet, neceſſariò craſſos, pingues, terreſtres, humores naſci (vide §. 1093.), quibus muriatica acrimonia ſe admiſcet. Quamdiu autem valido motu corporis craſſorum adunatio impeditur, ſatis commodè ſe habent, utì dictum fuit; inprimis ſi potu copioſo diluantur humores, & eluatur illud ſalſum abundans in ſanguine. Verùm dum calores ſub æquatore incipiunt experiri, plerumque aqua, illorum potui deſtinata, putreſcere incipit, & peſſimè fœtere; unde miſeri potum faſtidiunt, & vel nullum ſumunt, vel parciſſimum. Verum quidem eſt, quòd aqua hæc putrida poſt aliquod tempus incipiat ſedimentum deponere, limpida fieri, & potabilis denuo reddi; atque dein bona maneat; interim tamen, dum per plures dies, imò quandoque ſeptimanas, horrendam fracedinem ſpirat aqua, adeóque à potu abhorrent nautæ, peſſima diſpoſitio humorum naſcitur, dum nec ſatis diluitur craſſum, nec ſudori & urinæ ſubminiſtratur vehiculum ſufficiens, ut per has vias acria de ſanguine elui poſſint. Illi verò, in quibus ingens ſitis aquæ putreſcentis faſtidium vincit, unà cum potu putrida hæc miaſmata ingerunt, pariter nocitura: idem contingit quandoque, ubi aquæ penuria adeſt, dum adverſâ tempeſtate diutius protrahitur navigatio, quàm communiter fieri ſolet.

Quòd autem ſale conditarum carnium uſus ad ſcorbutum faciat, etiam inde patet, quòd illi homines, qui naufragium paſſi, vel mercede conducti, in ultimis Septentrionis plagis hyemem tranſegerunt, omnes ferè mortui ſint ſcorbuto, ubi his ſolis vixerunt. E contrà plurimi ex illis, qui recentes cervorum, vulpium, urſorum, carnes venatu ſibi comparaverant, evaſerunt. (*a*).

ITEM QUOS AVES AQUATICÆ, PISCES, &c. Aves aquaticæ piſcibus vivunt, ſaltem plurimæ: cùm autem piſces citò putreſcant, hinc & hæ aves, ubi his ferè ſolis paſcuntur, dant nutrimentum, quod ſponte ſuâ in putredinem tendit, cùm omnia animalia, quæ aliis animalibus nutriuntur, omnes ſuccos facilè alcaleſcentes habeant (vide §. 79.). Præterea in piſcibus pingue abundat oleum, & ideo aves piſcivoræ omnes rancidum ſapiunt plùs vel minùs: rancida autem talis acrimonia pejor eſt ſimplici putredine, & ubi ſemel humoribus noſtris miſta eſt, difficiliùs inde eluitur. Ob eamdem rationem piſces ſalſamentarii ſalem pertinaciter retinent, utì etiam carnes pinguiores, ubi ſemel penetratæ fuerunt ſale, quo condiuntur; tunc enim nequidem diuturnâ maceratione & coctione in larga aquæ copia à ſale liberari poterunt. Cùm autem Batavi hyemali tempore ſimilia in deliciis habeant, imò recentes carnes faſtidiant plurimi, patet & alia ratio, cur frequentiùs ſcorbuto laborent. Septentrionales populi, experientiâ docti, inde ſcorbutum fieri, in diuturnis obſidionibus omnem operam adhibebant, ut obſidentium pecudes abducere poſſent, & mirâ induſtriâ in ipſis domo-

(*a*) Hedendaaſche Hiſtorie, &c. door Salmon VII. deels ſesde ſtukje, pag. 869. & ſeq.

Digitized by Google

rum tectis parabant paſcua. *Lignis enim abietinis, & corticibus arboris betulæ, exquiſitâ induſtriâ* (domos) *tegunt, terram herbiferam quadratâ figurâ à campis exciſam ſuperimponentes, quam ſubmiſſo avenæ vel hordei ſemine firmioribus radicibus nectunt; quo fit, ut tecta hujuſmodi pratorum virentium ſpeciem & virtutem æmulentur* (a). Sic recentium carnium eſu vitabant ſcorbutum, quem præ cæteris omnibus morbis metuebant, & quem noverant in urbibus obſeſſis adeo fatalem eſſe.

Cùm autem farinoſa cruda, non fermentata, glutinoſo ſpontaneo producendo faveant, uti ad §. 69, dictum fuit, & uti poſtea dicetur ad §. 1153; & in ſcorbuto, ſaltem incipiente, craſſities talis humorum adſit; patet ratio, quare talia affatim ſumpta ad ſcorbutum diſponant, præcipuè ſi his veſcentes non utantur ſimul validis corporis exercitiis: dura enim meſſorum ilia hæc ferunt & alia multa, quæ otioſis hominibus peſſimè nocent. Piſa, fabæ, & his ſimilia legumina, ſimilis indolis ſunt, cùm in farinam redigi poſſint, quæ cum aqua ſubacta æquè lenteſcit, ac aliæ farinæ ex cerealibus paratæ.

Caſeus autem, licèt ex dulci & blando lacte paretur, ſi antiquior fuerit, magnam acrimoniam acquirit, ita ut linguam mordeat. Notum eſt, caſeum parari, dum lacti recenti vel acidum quodvis, vel coagulum lactis dictum, inſtillatur: tunc enim ſeparatur à tenui lactis ſero craſſior pars, quæ intra denſum linteum ſummâ vi premitur, ut omne ſerum exeat: relictum tunc in linteo magnâ conſtat parte butyraceâ lactis, & caſeo propriè dicto: ille ob pingue butyraceum admiſtum, dum diu ſervatur, admodum âcris fit, non autem acidus, ſed ad alcalinam indolem potiùs vergit. Ubi verò lac priùs orbatur cremore pingui, & dein coagulatur, tunc caſeus inde preſſus longè minùs acris fit per ætatem, ſed dureſcit inſtar cornu, & igni admotus perfectè ut cornu lenteſcit; uſtulatur, comburitur, fœtet (b). Adeóque caſeus, unà cum acrimonia per ætatem acquiſita, in putredinem vergit, licèt ex lacte aceſcente paratus ſit: & cùm plerumque multo ſale condire ſoleant caſeos diu ſervandos, patet facilè, quare illorum uſus noceat illis, qui ad ſcorbutum inclinant alias etiam ob cauſas: imò quotidianis Obſervatis conſtat, ſcorbuticos omnium ſymptomatum augmentum percipere, ſimulac per paucos tantùm dies tali caſeo utuntur.

QUI MELANCHOLIÆ, &c. Conſtat ex illis, quæ §. 1093, dicta fuerunt de cauſis melancholiæ, plures ex illis etiam ſcorbuto producendo favere, dum pertinacem in humoribus tenacitatem faciunt, diſſipando tenuiſſima, figendo reliqua. Hinc & Auctores, qui de ſcorbuto ſcripſerunt, affinitatem magnam inter cacochymiam atrabilariam & ſcorbutum ſtatuerunt. Certè *Eugalenus* (c) audacter pronunciavit: *Quos cum craſſiore victûs ratione diuturnior mœſtitia exercuit, de his ægrotantibus conſtanter ſemper prædicere auſus fui, eos à ſcorbuto morbo, vel aliis permixto, teneri.* Et poſtea ſubjungit ſequentia (d): *Interna hujus morbi cauſa, melancholici humoris exuberantia cenſetur.*

(a) Olaus Hiſtor. gent. Sept. Lib. IX. Cap. XXXVIII. pag. 316.
(b) H. Boerh. Chem. Tom. II. pag. 301.
(c) Pag. 6.
(d) Pag. 7.

Digitized by Google

Notavit egregius ille vir, qui *Anſoni* navigationem circa totum orbem terrarum deſcripſit (*a*), ſcorbuto afflictos claſſiarios puſillanimes fieri, & à leviſſima etiam cauſa ſummo terrore percelli; imò obſervavit, dum adverſa quædam contingerent, quæ ſpem felicis in patriam reditûs minuebant, mox augeri morbi violentiam, ſic ut perirent illi, qui in ultimo morbi gradu verſabantur; alii verò, qui languida membra trahentes adhuc utcumque fungi poterant ſuo munere, ſtatim cogebantur decumbere.

Cùm autem §. 1108, demonſtratum ſit, labem hypochondriacam & hyſtericam meritò inter evidentes melancholiæ cauſas numerari, patet & ratio, quare his malis afflicti ægri in ſcorbutum proni ſint, ſi aliæ cauſæ hujus morbi ſimul acceſſerint; & inprimis ſi talibus locis vixerint, ubi endemius ſcorbutus eſt.

Cùm autem §. 1051, ubi de generalibus morborum chronicorum cauſis dicebatur, conſtiterit, quòd in morbis lentis & major viſcoſitas humorum, & acrimonia varia obſervetur, dum à ſana indole ſanguis degenerat, patet ſatìs, quare his morbis obnoxii facilè ſcorbutici fiant.

MAXIMÉQUE QUI NIMIO CORTICE PERUVIANO FUERUNT USI. Antea ad §. 753, ubi agebatur de illis effectis, quæ febrem intermittentem ſequi ſolent, notatum fuit, quòd poſt has febres, inprimis ſi diuturnæ & validæ fuerint, humores craſſi & acres reddantur, ſimúlque ſolidæ partes corporis debilitentur; unde ob laxa vaſa, & liquida craſſa atque acria ſimul, febres intermittentes aliquando terminarentur in ſcorbutum & alios morbos chronicos. Ubi autem pertinacibus talibus febribus curandis adhibetur cortex Peruvianus, tunc mutationes humorum & ſolidarum partium corporis, per ipſam febrim prægreſſam factæ, malè adſcribuntur uſui corticis Peruviani. Interim tamen & hoc obſervatur, poſt æſtates fervidiſſimas, ſequi autumnali tempore febres intermittentes difficiles, cum anxietate præcordiorum, levi flavedine oculorum, & urinâ ſubicteritiâ, quæ omnia docent, in viſceribus abdominalibus obſtructiones natas eſſe. Ubi intercalaribus diebus ſolventium remediorum copia datur, hæc per febrim ſequentem mota ſæpe feliciter expediunt ſaburram viſceribus infarctam, ſicque tutò tolluntur hæ febres, vel ſi pergant, liberatis jam à materia obſtruente viſceribus, cortice Peruviano dato, feliciter curantur. Ubi autem, antequam ſoluta fuerit & expulſa hæc materia, præpropere datur cortex Peruvianus, languent tales ægri; atque repetatur corticis uſus, dum prima recidivæ ſigna apparent, pertinax ſæpe obſtructio manet in toto ſyſtemate vaſorum meſentericorum, quæ ergo melancholiæ & morbo hypochondriaco originem dare poterit, (vide §. 1108.), adeóque & ſcorbuto, utì modò dictum fuit. *Sydenhamus* (*b*), qui indignabatur, utì antea dictum fuit, ſcorbutum toties inculpari in morbis chronicis, & qui cortice Peruviano in febribus intermittentibus aliiſque morbis curandis ſatìs liberè uſus fuit, ingenuè fatetur, dolores

(*a*) Anſons, Voyage round the world, &c. pag. 143.

(*b*) Sect. VI. Cap. v. pag. 351.

Digitized by Google

vagos, anomalis & inconditis ſymptomatibus ſtipatos, ſæpe ſequi. Suſpicabatur primò ad affectuum hyſtericorum claſſem referri debere hæc mala; ſed iteratis experimentis didicit, quòd remediis hyſtericis non cederent illi dolores, ſed antiſcorbuticis feliciter tollerentur: ideo rheumatiſmum ſcorbuticum vocavit, & monuit, quòd illi, *qui longum & repetitum corticis Peruviani uſum experti ſunt, huic malo ſint obnoxii; quod quidem, ut obiter attingam*, inquit, *unicum eſt incommodum, quod ex hoc remedio illatum novi unquam.* Tamen & alia mala imprudentem corticis Peruviani uſum in febribus intermittentibus curandis ſecuta fuiſſe, in illarum febrium Hiſtoria patuit. Sufficit hîc notaſſe, quòd, fatente *Sydenhamo*, corticis Peruviani nimium uſum ſcorbuti ſymptomata ſecuta fuerint, quæ non cedebant niſi remediis huic morbo debellando propriis.

§. 1151. DUM verò hos aggreditur, his ferè phœnomenis incedit, augetur, maturatur:

1. Pigritia inſolita, torpor, ſedendi & decumbendi amor, laſſitudo ſpontanea toto corpore, gravitas ejuſdem, muſculorum omnium dolor quaſi à nimia fatigatione, maximè in cruribus lumbiſque, ambulandi inprimiſque per acclive vel declive ſumma difficultas; manè à ſomno evigilanti ſenſus omnium artuum & muſculorum quaſi fatigatorum & contuſorum.

Optimam diagnoſin morbi dat enumeratio ſymptomatum, quæ obſervantur illo tempore, dum morbus adeſt, unde & ſcorbutus hîc tali modo deſcribitur. Verùm in multis morbis, & inprimis in acutis, inter congeriem ſymptomatum inveniuntur quædam, quæ, dum adſunt, certò morbum determinant, & ab aliis omnibus morbis diſtinguunt, licèt præterea in eodem morbo obſerventur ſymptomata, quæ etiam in aliis morbis inveniuntur. Sic v. gr. febris acuta cum pulſu duro, dolore acuto punctorio, inſpirationem admodum impediente, cum tuſſi ferè perpetua, in pleuritide inveniuntur, & ejus diagnoſin faciunt. Dum ferox & perpetuum delirium cum febre acuta continua oritur, phrenitis adeſſe dicitur. In duobus autem illis morbis multa adſunt ſæpe ſymptomata communia, nempe ſitis, anxietas, nauſea quandoque, calor, pervigilium, &c. In morbis autem chronicis, qui ex vitiis liquidorum, ſenſim natis, originem ducunt (vide §. 1050.), & lento gradu functiones corporis labefactant, major ſæpe difficultas eſt eruendi ſigna illa pathognomonica, quæ certam dant diagnoſin morbi præſentis; inprimis in morbi principio, ubi nondum adeo læſa eſt ſanitas, ſed quaſi vacillare incipit tantùm.

Cauſæ prægreſſæ, quæ morbum producere aptæ ſunt, multùm lucis diagnoſi affundunt in ſcorbuto, qui variis adeo ſymptomatibus ludit, ut optimi hujus morbi Obſervatores teſtati fuerint, in binis ægris, hoc morbo afflictis, rarò vel nunquam eadem ſymptomata obſervari; & ſi fuerint ſimilia, mutato tamen ordine in diverſis ægris decurrere frequenter.

Interim

Digitized by Google

Interim tamen conveniunt Auctores in eo, quòd incipientem ſcorbutum comitetur torpor inſolitus, & laſſitudo totius corporis, ſpontanea dicta ideo, ut diſtinguatur à ſimili moleſtia, quam experiuntur validis laboribus fatigati homines (*a*).

Verùm talis laſſitudo & totius corporis gravitas etiam obſervantur in aliis morbis incipientibus, utì jam monuerat *Hippocrates* (vide §. 433. 734.) pronuncians generaliter, quòd laſſitudines ſpontaneæ morbos præſagiant futuros. Præterea & à morbis validis reſurgentes, dum viribus exhauſti, movere corpus tentant, ſimilem laſſitudinem experiuntur; inprimis dum nondum integre morbus debellatus fuit, & adhuc aliquid de materia morboſa ſupereſt in corpore. Dum hæc noverat *Sydenhamus*, ægre tulit ſcorbutum ubique incuſari, & voluit hæc eſſe ſigna *vel morborum ſientium, nondum verò factorum, &c; vel etiam infelices reliquias morbi alicujus nondum devicti penitus, à quibus ſanguis cæterique humores contaminantur* (*b*). Præterea obſervamus, humidâ & tepidâ ſimul aeris conſtitutione omnes homines ſic gravari, ut totum corpus ponderoſius quaſi & ad ſolitos motus peragendos inertius ſentiatur, ob perſpirationem inſenſibilem tunc imminutam, utì ex *Sanctorii* Obſervatis conſtat: imò etiam in valde plethoricis talis torpor obſervatur. Adeóque patet & in aliis morbis ſimilia ſymptomata inveniri.

Attentus tamen ad omnia Medicus ſcorbutum incipientem ab aliis morbis diſtinguere poterit, ſi noverit, utì dictum fuit, cauſas ſcorbuto producendo aptas præceſſiſſe. Laſſitudo illa ſpontanea, ſi morbum acutum minitetur, brevì certè in talem morbum abit: ſi autem à retento perſpirabili producta fuerit, quiete corporis, tenui victu, blando ſudore, finietur; vel ſi neglectum hoc fuerit, quandoque periculoſum morbum faciet. In ſcorbuto autem talis laſſitudo ſenſim ſubrepit, per plures dies imò ſeptimanas pergit ſenſim aucta, nullo alio morbo ſequente; & inprimis hoc peculiare habet, quòd à ſomno evigilanti moleſtior ſit hæc laſſitudo, quàm reliquo diei tempore, dum laſſitudo ab aliis cauſis orta poſt ſomnum minui potiùs ſoleat.

Obſervatur autem, quòd levitatis ſenſus, & ad motum alacritas, tunc adſint, quando libera humorum circumductio per omnia vaſa corporis obtinet; & contrà, ubi tranſitus liber humorum vel in toto corpore vel in parte impeditur, gravitas & moleſtia percipiuntur. Brachii pondus homo ſanus non percipit, verùm ſi phlegmone illud occupaverit, inſtar plumbi grave ſentit, & cogitur illud vel faſciâ ſuſtinere, vel fulcro cuicumque obvio imponere. Cùm autem & humorum immeabilium craſſities peccet in hoc morbo, utì poſtea ad §. 1153, dicetur, & cauſæ, paragrapho præcedenti enumeratæ, tali humorum craſſitiei producendæ faveant, meritò videtur poſſe ſtatui, quòd in primo hoc ſcorbuti ſtadio obſervata ſymptomata immeabilitati humorum per vaſa adſcribi queant, ſimúlque deficiat copia ſubtiliſſimi totius corporis liquidi, quod motui muſculari ſervit; cùm à viſcidiori & à ſanitatis conditionibus degenerante ſanguine, nec quantitate

(*a*) Eugalenus in pluribus locis. van der Mye de Morbis Bredanis, pag. 5. 6. 7. Bachſtrom de ſcorbuto, pag. 19.

(*b*) Sect. VI. Cap. v. pag. 349.

Digitized by Google

nec qualitate debitis, ſecerni poſſit. Ubi autem huic viſciditati nondum juncta eſt valida acrimonia, in initio morbi, de moleſtis doloribus non adeo conqueruntur ſcorbutici, ſed tantùm de gravitate & laſſitudine totius corporis. Atque hoc eſt primum ſcorbuti ſtadium, in quo ſi morbus non curetur, tunc ſequuntur nova ſymptomata, ſucceſſivè nunc enumeranda.

2. Difficilis, anhelosa, ad motus vel parvos ferè deficiens reſpiratio; crurum tumor accedens, recedénſque, horum præ gravitate immobilitas; maculæ rubræ, fuſcæ, flavæ, violaceæ; faciei color pallido-fuſcus; oris fœtor incipiens; gingivæ tumentes, dolentes, calidæ, prurientes, ad minimam preſſionem evomentes cruorem; dentium ob retractas gingivas denudatio, & mobilitas; dolores varii vagi, per omnes externas internáſque corporis partes mira producentes tormina, pleuritica, ſtomachica, iliaca, colica, nephritica, cyſtica, hepatica, lienaria, &c; hæmorrhagiæ variæ, ſed leviores.

Notandum hîc eſt, quòd deſcribantur ſymptomata ſcorbuti, quando ſenſim ſubrepit hic morbus, & lento gradu augetur, prout plerumque ſolet fieri. In urbibus verò obſeſſis, & longinquis peregrinationibus marinis, ubi penuria ſalubris cibi adeſt, & mœſtitia perpetua ac timor, ibi longè citiùs ille morbus progreditur & omnia ſymptomata citò exacerbantur, brevíque tempore ad ſummam malignitatem perveniunt. In præcedenti numero jam notatum fuerat, ambulationem admodum difficilem eſſe, inprimis per acclive vel declive, ſed omnium maximè dum acclivia adſcendere debent. Dum enim hoc fit, muſculi omnes ferè agere debent, ut pondus totius corporis elevetur: in deſcendendo, quamvis minor, tamen & valida, actio muſcularis requiritur, ut corpus ſuſtineatur, ne præcipiti nimis motu delabatur. Muſculis autem agentibus (vide §. 28. n°. 2.) acceleratur motus ſanguinis venoſi versùs cor dextrum, adeóque illud obruitur, niſi citò & liberrimè ſe evacuare poſſit per arteriam pulmonalem. Hæc eſt ratio, quare etiam in ſanis hominibus, gradus rapidiſſimè adſcendentibus, cor palpitare incipiat, & reſpiratio fiat frequentior ac moleſtior, quia ſanguis venoſus tunc tantâ copiâ & celeritate redit ad cor dextrum à toto corpore, ut non poſſit eodem tempore tranſire per pulmonem, niſi celeri reſpiratione frequentiùs dilatetur pulmo: unde etiam coguntur quieſcere homines, vel ſuffocarentur. Sic etiam obſervatur, generoſiſſimos equos, nimis veloci curſu exercitos, ſæpe mortuos concidere. Si autem hoc fiat in homine ſano, ubi omnes humores ſunt meabiles, & omnia vaſa pervia, facilè intelligitur, à leviori acceleratione ſanguinis venoſi, per motum muſcularem factâ, idem fieri debere, ſi ſanguis majorem lentorem & viſciditatem habuerit, ſícque difficiliùs per ultimas anguſtias arteriæ pulmonalis tranſire poſſit: talem au-

Digitized by Google

tem lentorem ſanguini ſcorbuticorum ineſſe, poſtea ad §. 1153, probabitur: unde patet ratio, cur in initio ſcorbuti difficultas ambulandi ſit, ubi per acclivia vel declivia inceditur; aucto verò morbo ad parvos etiam motus deficiat reſpiratio. *Eugalenus* (*a*), qui graphicè hunc morbum deſcripſit, hoc pulchre notavit, dicens: *Si morbus hic ſubſit, poſt levem motum (extra manifeſtam viſcerum obſtructionem) eum demonſtrabunt, difficilior reſpiratio, tum labra genæque ſubfuſco ac lurido colore, præter conſuetudinem, citraque ambientis aeris frigus conſpicuæ.* Quare livor in facie oriatur, infarcto pulmone, antea ad §. 848, explicatum fuit, ubi de lethali peripneumonia agebatur. Optimè autem notat *Eugalenus* (*b*), difficilem illam reſpirationem ſcorbuticorum diſtingui à ſimili malo, ab aliis cauſis nato, quòd non adſint *tuſſis, ſibilus, ſtertor, dolor pungens, orthopnœa, & his ſimilia thoracis affectibus propria.*

CRURUM TUMOR ACCEDENS, RECEDÉNSQUE, &c. Cùm difficilior ſit aſcenſus venoſi ſanguinis ex artubus inferioribus corporis versùs cor, hinc & venæ ibi valvulas plures habent, & muſculis imponuntur aut interponuntur ita, ut ab his tumentibus, dum agunt, vicinæ venæ comprimi poſſint, ſícque ſanguinis venoſi motus cor versùs accelerari: unde obſervamus in hominibus diu quieſcentibus ſæpe pedes tumere, quia venæ minores commodè ſe evacuare nequeunt in venas majores nimis diſtentas. Cùm autem pigritia inſolita, & ad parvos etiam motus deficiens reſpiratio, omnem ferè motum muſcularem prohibeant, patet ratio, quare crura frequenter tumeant in hoc morbo. Tepore autem lecti, & ſitu corporis horizontali, cùm facilitetur ſanguinis venoſi reditus ab artubus inferioribus, recedit ſæpe ille tumor, denuo rediturus ob eamdem rationem.

Ob difficiliorem autem tranſitum humorum per artus inferiores, tumorémque gravantem, ſentiunt hæc membra ponderoſa, ac ſi plumbo infuſo gravia forent, & ideo adhuc minùs illa movere poſſunt. Accedit, quòd à ſanguine viſcido, & quaſi vappido, ſcorbuticorum, minori copiâ & minùs bonum ſecernatur fluidum illud tenuiſſimum, quod encephali fabricâ paratum per nervos ad muſculos derivatur, ut motus muſculares fiant.

MACULÆ RUBRÆ, FUSCÆ, &c. Omnes Auctores, qui de hoc morbo ſcripſerunt, ejuſque ſymptomata recenſuerunt, maculas ſe obſervaſſe teſtantur. In obſidione Bredana (*c*) ſcorbuto correpti maculas lividas per corporis ſuperficiem diſperſas habuerunt, imò multis tota cutis purpureo colore inficiebatur. Monet *Eugalenus* (*d*), quòd his maculis lividis ſcorbuticorum decepti Chirurgi & Empirici peſte laborare ſic affectos crediderint, &, datâ theriacâ, aliiſque calidis medicamentis, non paucis ægris mortem acceleraverint: nec hoc adeo mirum videbitur, ſi conſideremus, egregium virum *Poupart* (*e*), dum attentè obſervabat peſſimum ſcorbutum in noſocomio graſſantem, concluſiſſe, quòd aliquam ſimilitudinem haberet cum ſæva peſte

(*a*) Pag. 13.
(*b*) Ibidem.
(*c*) Van der Mye de Morb. Bred. p. 5. 6. 7.
(*d*) Pag. 47.
(*e*) Acad. des Sciences l'an 1699. Mem. pag. 237. & ſuiv.

Digitized by Google

Athenienſium à *Lucretio* deſcripta; & comparando ſymptomata obſervata cum deſcriptione peſtis, quæ apud hunc Poetam legitur, ſatìs hoc probat. Obſervationes autem *Poupartii* magnum lumen affundunt huic morbo, quia cadaveribus diſſectis indagavit rationem ſymptomatum, quæ in hoc morbo obſervaverat. Quidam ægri brachia, crura, femora, habebant rubro profundo colore in nigredinem tendente tincta, ſed in talibus, poſt mortem, ſanguis niger concretus ſub cute reperiebatur: maculas autem cæruleas, rubras, flavas, nigricantes, ſimiliter ab extravaſato ſub cute ſanguine productas obſervabat, prout ſanguis extravaſatus colorem mutaverat; dum vel coagulatus & niger manebat, vel incipiens diſſolvi per varios colorum gradus tranſibat, antequam penitus diſpareret, ſimili omnino modo ac in contuſionibus apparet, ut antea dictum eſt, dum de his agebatur. Magna enim affinitas eſt inter maculas ſcorbuticas & mutationem coloris in cute, quæ contuſionem prægreſſam ſequitur: in utroque enim caſu extravaſati humores ſub integris integumentis hærent; in utroque caſu vaſa rupta ſunt; & videtur in ſcorbuto à cauſis internis naſci ſimilis conditio, qualis à cauſa externa contundente naſci ſolet; vaſorum nempe ruptura & liquidorum extravaſatio. Obſervatur enim in ſcorbuto & magna degeneratio liquidorum in acrimoniam, & aucta teneritudo partium ſolidarum, ut à levi vi rumpantur. Memini, aliquoties contigiſſe, ut, ſcorbuticorum carpum ſi fortiùs parum contrectaſſem, pulſum explorando, ſequenti die monſtraverint digitorum veſtigia in cute cærulei coloris. Pariter, utì in partibus contuſis, ſi profundiùs inter partes muſculoſas hæreant liquida extravaſata, moleſtus dolor oritur, qui levatur, ubi maculæ cæruleæ vel lividæ ſub cute apparent, docentes locum mutaſſe extravaſata; ſic & idem in ſcorbuto contingit. *Poupartius* (*a*) invenit in cadaveribus muſculos inflatos, duros inſtar ligni, ob ſanguinem extravaſatum inter muſcularem carnem hærentem: fiunt in tali caſu moleſtiſſimi dolores elvati, ſimulac locum mutavit extravaſatus cruor, & ſub cute hæret. In praxi hoc frequenter vidi, moleſtos dolores in ſcorbuticis levari, ſi maculæ cæruleæ vel lividæ ſub cute partis dolentis apparerent. Monuit & *Brunnerus* (*b*) ſe hoc obſervaſſe, quòd illi dolores non priùs deſinerent, quàm maculæ, ſed latæ valde, prorumperent, quas poſtea diſcutientibus ſolvere tentabat.

FACIEI COLOR PALLIDO-FUSCUS. Multùm affinitatis inter cacochymiam atrabilariam humorum & ſcorbutum adeſſe, præcedenti paragrapho dictum, & ad §. 1094, de hac mutatione coloris faciei actum fuit. *Eugalenus* (*c*), ubi inveſtigat ſigna, ex quibus tempeſtivè ſcorbutus cognoſcitur, ut curari poſſit, antequam nimis ingraveſcat, notavit, quòd adſit *in nonnullis quoque lividus faciei color, in iis potiſſimùm, qui craſſo & melancholico abundant ſanguine*: addítque, quòd in his poſt levem motum corporis labra & genæ ſubfuſco & lurido colore perfuſa appareant.

ORIS FŒTOR INCIPIENS, &c. Signa ſcorbuti ſe ſatìs citò manifeſtant circa gingivas & dentes; imò videtur acrimonia ſcorbutica has partes pri-

(*a*) Ibid. pag. 241. (*b*) De Scorbuto pag. 17. (*c*) Pag. 13.

Digitized by Google

mariò afficere : unde in illis locis, in quibus hic morbus endemius eſt, ferè omnes habent dentes carioſos, gingivas exeſas. Medici autem, qui in talibus locis artem exercent, ſemper ſolicitè attendunt, quomodo gingivæ ſe habeant. Naturaliter gingivæ turgidulæ ſunt, & ſatis firmæ, atque illam partem dentium occupant, quæ cruſtâ illâ adamantinâ dictâ non tegitur : ubi autem ſcorbutus naſcitur, tunc gingivæ incipiunt complanari, à medio corpore dentis recedere deorſum, & nudam relinquere partem molliorem dentis, cruſtâ illâ duriſſimâ non tectam. Simul autem gingivæ aſſurgere incipiunt in dentium interſtitiis, rubere, tumere, prurire quandoque, poſtea dolere. Dum hæc vident Medici, noverunt ſcorbutum adeſſe. Cùm autem gingivæ naturaliter adhæreant molliori dentium parti, illíque perioſtei inſtar ſerviant, ſimulac ſecedunt à dentibus, illi incipiunt corrumpi, carioſi fieri, & fruſtulatim excidere. Illa autem membrana, quæ alveolos dentium inveſtit, gingivarum quaſi propago eſt, & ſimiliter affici ſolet, unde incipiunt dentes vacillare, & ſponte cadere, antequam adhuc omnino carioſi fuerint. Ideo in illis locis, ubi frequens hic morbus eſt, toties videmus homines in ipſo flore ætatis jam edentulos. Licèt enim morbus curetur ſi dentis inferior pars, quæ gingivâ ſanâ adhærente tegi debet, carioſa jam fuerit, nunquam gingiva denuo denti accreſcet, uti nec perioſteum oſſi, ſi illud corruptum fuerit. Hæc eſt ratio, quare gingivæ ſolutæ à dentibus appareant, & illa pars gingivarum, quæ inter dentium interſtitia aſſurgit, libera ab omni nexu ſit, & ſpecillo facilè moveri poſſit. Rubent tunc gingivæ, pruriunt primò, poſtea dolent, ad levem attactum ſanguinem fundunt, & obſervavit *Poupart* (*a*), infantes unguibus laceraſſe gingivas prurientes, atque avulſiſſe partes gingivarum ; quod facilè fit, dum libere à nexu cum dentibus gingivæ incipiunt tabefieri. Simul dum panem vel pomum mordent, fœdo ſpectaculo ſanguinolenta gingivarum veſtigia relinquuntur. Verùm ſanguis ille ex gingivis à levi attactu egreſſus inter gingivas & dentes colligitur ; imò & in ipſis dentium alveolis idem contingit, dum dentes vacillare incipiunt ; ibíque corruptus in tabum producit oris fœtorem. Vidi hoc toties in ſcorbuticis, quòd, leviter premendo gingivas, ſecundùm totam longitudinem maxillæ utriuſque, talis tabus exiverit. Accidit quandoque, ut in dentium alveolis collectus talis tabus erodat interſtitia tenera oſſea, quæ dentium alveolos à ſe invicem ſeparant, ſícque per totam longitudinem maxillæ oſſeæ progrediatur, omnia inficiens & corrumpens, niſi uno vel pluribus dentibus evulſis via fiat, per quam illud corruptum exire poſſit : qualem caſum decennis pueri memorat *Poupart* (*b*), cui Chirurgus omnes dentes evellere debuit, ut gingivas & maxillam curare poſſet. Omnia hæc ſymptomata ſenſim ſuccedunt in leniori ſcorbuto, rapide autem ſi in magnam jam malignitatem degeneraverit morbus.

DOLORES VARII, VAGI, &c. Omnes Auctores, qui de ſcorbuto ſcripſerunt, faſſi ſunt, tales dolores ſcorbuticis contingere : imò *Sydenhamus*, qui non facilè credebat ſcorbutum adeſſe, notavit, poſt uſum corticis

(*a*) Acad. des Sienc. l'an 1699. Mém. pag. 238. Ibid. pag. 243.

Peruviani talibus doloribus vagis, anomalis, affici ægros, quos quidem primâ fronte ad hyſtericos affectus pertinere credebat; verùm, cùm remediis huic morbo debellando aptis minimè cederent, poſtea didicit, ſolis antiſcorbuticis remediis facilè curari, cùm nempe in principio ſtatim hæc adhibebantur, uti ad præcedentem paragraphum dictum fuit. Simul ſatis patet, diverſos poſſe ſimulari morbos à ſcorbuto, prout acre illud ſcorbuticum his illiſve partibus inſederit. Solet quidem plerumque circa gingivas & dentes primò ſe manifeſtare hoc malum; verùm certum eſt, alias plures partes affici, uti conſtat ex illis quæ dicta fuerunt, & ulteriùs pateſcet in ſequentibus, ubi dicetur de iis, quæ in cadaveribus ſcorbuticorum obſervata fuerunt. *Eugalenus* (*a*) pluribus Obſervationibus practicis demonſtrat, quàm varia ſub morborum ſpecie ſcorbutus illudat minùs peritis. In cive Embdano ſub pleuritidis larva latebat, & fruſtra ab Empirico binis venæſectionibus adhibitis in homine frigido & pituitoſo quærebatur ſævi doloris lenimen. *Eugalenus*, dum videret nec moleſtam adeo tuſſim adeſſe, nec pulſum durum, nec febrim validam, dolores intermittere, & per intervalla denuo recrudeſcere, ipſam ægri temperiem morbis acutis inflammatoriis minùs favere, & urinas craſſas copioſum ſedimentum lateritium deponere (de quibus poſtea adhuc dicendum erit), ſtatim concluſit, dolorem illum lateris non eſſe pleuriticum, ſed à ſcorbuto pendere; adeóque remediis ad hunc morbum ſanandum propriis curari debere, quod & felix eventus probavit. Moleſtiſſimos dolores circa cardiam & ventriculum ſæpius obſervavi in ſcorbuticis; ſed ſigna jam memorata ſcorbuti incipientis, & urinæ illæ ſcorbuticæ, pulsúſque parvus, debilis, & inæqualis, inprimis illo tempore, dum acerrimi illi dolores urgerent, ſatis certam morbi diagnoſin dabant.

HÆMORRHAGIÆ VARIÆ SED LEVIORES. Dum nempe ab ipſa humorum acrimonia vaſa ſanguinea eroduntur, vel adeo mollia & tenera evadunt, ut leviſſimâ vi ſolvantur, ac contentum ſanguinem effundant: hinc gingivæ leviter etiam preſſæ ſanguinem fundunt; inde maculæ, & ſanguis extravaſatus in interſtitiis fibrarum muſcularium collectus, uti antè dictum fuit: quandoque & leves narium hæmorrhagiæ, ſed ſæpe repetitæ. Ubi autem ſanguis per putridam diſſolutionem incipit diffluere, tunc validæ illæ & mirabiles hæmorrhagiæ fiunt, de quibus ſequenti numero dicetur.

3. Gingivarum putredo fœtens cadaver, harum inflammatio ſanguinem ſtillans, gangræna; dentium vacillatio, flavedo, nigritudo, caries; varicoſi annuli ad raninas venas; hæmorrhagiæ ſæpe lethales, ex ipſa cute externa, non apparente vulnere, ex labiis, gingivis, ore, naribus, pulmonibus, ſtomacho, hepate, liene, pancreate, inteſtinis, utero, renibus, &c; ulcera peſſima, obſtinata, nulli applicato cedentia, facilè gangrænoſa, ubique, maximè in cruribus, va-

(*a*) Pag. 50. ad 59.

Digitized by Google

gantia, cum diuturno fœtore; ſcabies, cruſtæ, ſicca & lenis elephantiaſis; ſanguis venis eductus, in fibroſa parte ater, grumoſus, craſſus, & tamen ſolutus, in parte ſeroſa ſalſus, acer, muco flavo viridi in ſuperficie ſcatens; dolores ſummi erodentes, lancinantes, citò trajicientes, noctu ingraveſcentes per omnes artus, juncturas, oſſa, viſcera; maculæ lividæ.

Præcedenti numero de fœtore oris incipiente jam dictum fuit, verùm ubi increſcit morbus, tunc fœtor intolerabilis oritur. Probè memini, me olim vocatum fuiſſe ad ægrum, cujus morbum non noveram, qui, dum me alloqui vellet, adeo horrendam mephitim ore exſpirabat, ut parum abfuerit, quin in animi deliquium inciderem, licèt non adeo delicatum in ſimilibus ferendis me eſſe noverim. Incipiunt tunc ſatis ſubitò turgere gingivæ, ſed molles, & fungoſæ quaſi, ita ut dentes quandoque tegant, & impediant, ut nihil ſolidi cibi ſumere poſſint: ſi vel lingua inter loquendum gingivis impingat, mox ſanguis exit: brevì pòſt liveſcunt gingivæ, imò nigreſcunt, jam omnino gangrænoſæ. Hæc autem corruptio citò proſerpit, omnia depaſcens, inprimis in junioribus; ſimúlque tunc adeſt copioſus, tenuis, olidiſſimæ ſalivæ effluxus, utì aliâ occaſione ad §. 423. *lit. β*, memini, ubi de gangræna agebatur à materiæ acris ſcorbuticæ depoſitione ad varias corporis partes. Vidi aliquoties, magnam partem maxillæ oſſeæ corruptam excidiſſe, dum negligebatur gangrænoſa talis gingivarum putredo. Aliquando macula albicans in genarum vel labiorum parte interna apparet, cum duritie illam undique ambiente; &, utì optimè *Poupart* (*a*) monet, niſi ſtatim ſpiritu vitrioli tangatur ille locus, citò nigreſcit, fœtet, & depaſcitur omnia vicina. Facilè autem patet, dentes ſimul tunc peſſimè affici debere: utì ex dictis ad præcedentem numerum patuit.

VARICOSI ANNULI AD RANINAS VENAS. Notum eſt ex Anatomicis, ſub lingua, ad utrumque latus frœnuli linguæ, apparere venam ſatìs inſignem & conſpicuam, quæ in quibuſdam morbis pertundi lanceolâ ſolet: hæ raninæ vocantur, & in venas jugulares externas plerumque ſe evacuare ſolent. Obſervantur quandoque in ſcorbuticis illæ venæ varicoſæ & tumentes, quod fieri poteſt ob vicinas his venis partes in tumorem elatas, ſícque liberum tranſitum ſanguinis ex his venis in jugulares impedientes. Fortè etiam alia hujus rei ratio adferri poſſet, dictum enim fuit præcedenti numero, quòd difficilis, anheloſa, & ad motus vel parvos ferè deficiens reſpiratio ſit in ſcorbuticis: ſed notum eſt, in difficili reſpiratione auriculam & ſinum dextri cordis non libere depleri poſſe, adeóque nec venæ jugulares commodè evacuabuntur. Alio autem in loco, §. 807, ubi de inflammatoria angina agebatur, probatum fuit, impedito ſanguinis venoſi in cor dextrum tranſitu, venas, à capite reducem ſanguinem ferentes, citiùs turgere quàm in aliis corporis, locis: ſi jam ſimul conſideretur, nudas jacere hîc venas ra-

(*a*) Acad. des Sciences l'an 1699. Mém. pag. 244.

ninas, & ſalivâ perpetuò foveri ac madeſcere, patebit ratio, quare in ſcorbuticis hæ venæ varicoſæ fiant: accedit, quòd dolentibus & tumentibus gingivis motum manducationis vix audeant tentare tales ægri, imò nequidem loqui ſuſtineant: unde & lingua & muſculi maxillam linguámque moventes vix agunt; adeóque non promovebitur ſanguis venoſi fluxus per has venas à muſculis adjacentibus, qui, uti notum eſt, agentes turgent, & vicinas venas premendo motum ſanguinis venoſi versùs cor juvant.

HÆMORRHAGIÆ SÆPE LETHALES, &c. Ad præcedentem numerum, ubi de maculis ſcorbuticorum agebatur, notatum fuit, in hoc morbo ita degenerare partes fluidas & ſolidas corporis, ut liquida ex vaſis, quibus continentur, levi de cauſa exeant; quæ, ſi integumentis corporis integris coerceantur, maculas illas rubras, cæruleas, lividas, &c, faciunt; imò inter ipſa muſculoſæ carnis interſtitia tales extravaſationes ſanguinis obſervatas fuiſſe. Verùm in tali caſu ſanguis effuſus coagulatus impedit ulteriorem ſanguinis eruptionem: ubi verò idem fit in vaſis, quæ in ſuperficie corporis interna vel externa patent, periculoſæ ſæpe fiunt hæmorrhagiæ, & ſatis mirabiles. Narrat *Sennertus* (*a*), in homine ſcorbutico ſe obſervaſſe, quòd per aliquot dies ſanguis ſatis copioſus de crure funderetur, neque à Chirurgo ſiſti potuerit, atque ob hanc cauſam ſe in concilium vocatum fuiſſe, *etſi vix veſtigium, & via manifeſta, unde ſanguis efflueret, viſui appareret*. Ex lingua & labiis in hoc morbo copiam ſanguinis exiviſſe vidi, licèt deterſis his partibus non potuerim diſtinguere determinatum locum, unde ſanguis erumperet: gingivas ſanguinolentas in ſcorbuto videre, familiare admodum eſt. Frequentes hæmorrhagias per nares & per alvum in ſcorbuticis obſervavit *Poupart* (*b*); quandoque & per os; ſenibus frequenter lethales (*c*). Si jam ſimul conſideretur, lienem, hepar, &c, ſimili modo affici (*d*), firmam carnem muſculoſam ita corrumpi, ut in cadaveribus manubus tractari non potuerit, quin illico rumperetur (*e*); patebit ratio, quare ab internis hæmorrhagiis ſcorbutici ſæpe ſubitò exſtinguantur. Sic legitur (*f*), quòd, ſcorbutici in lectulis ſuis decumbentes ſe ſatis commodè habuerint, manducaverint, biberint hilares, fortem vocem ediderint inter loquendum, tamen ſubitò exſpiraverint, dum in lecto quamvis manentes, ad alium navis locum transferebantur. Alii, qui tentaverant lecto egredi, moriebantur, antequam ad ſuperiorem navis partem venire potuerant. Quidam, qui adhuc incedere poterant, uno momento concidebant mortui, dum conabantur majori molimine aliquod opus peragere. Videtur admodum probabile, quòd miſeri illi, tabefactis jam viſceribus, internâ tali hæmorrhagiâ perierint.

ULCERA PESSIMA, OBSTINATA, &c. De gangrænoſis illis ulceribus, quæ gingivas aliáſque partes oris interni in ſcorbuticis depaſcuntur, jam antea

(*a*) Lib. III. Part. V. Sect. 1. Cap. 11. Tom. II. pag. 982. 983.

(*b*) Academ. des Sciences l'an *1699*. Mem. pag. 238.

(*c*) Ibid. pag. 242.

(*d*) Ibid. pag. 240. 241.

(*e*) Ibid. pag. 244.

(*f*) A Voyage round the word, &c, pag. 145.

dictum

dictum fuit. Obſervati fuerunt & abſceſſus, in viſceribus, ſub axillis, in inguinibus, imò muſculorum intervalla in artubus pure repleta in cadaveribus inventa ſunt (*a*). Quibuſdam in variis corporis locis oriebantur tubercula, in dies aucta, quæ deinde aperta faciebant ulcus ſcorbuticum, à ſanguine coagulato, qui tumorem fecerat, natum. Singulis vicibus, dum emplaſtrum tegens ulcus removebatur, grumus ſanguinis exibat, ſicque ſenſim curabatur ulcus. (*b*). Similia ulcera ſæpius vidi, neque ſunt ex peſſimis; verùm nullibi pejora & difficiliùs curabilia occurrunt; quàm in cruribus, & præſertim circa malleolos: totus ambitus talis ulceris fuſco, vel & purpureo liveſcente, colore perfunditur, fundus ulceris ſordidus eſt, labia quaſi exeſa, ſaniem olidam plorant; & noverunt omnes, qui praxin Medicam in locis, ubi frequens ſcorbutus eſt, exercuerunt, quanta tædia hæc ulcera faciant Chirurgis, quàm difficulter ad cicatricem perducantur, quàm facilè in vicino loco erumpant nova! Omnium difficillima curatu talia ulcera obſervantur in illis, qui ſedentarias artes exercent, & licèt ſcorbutus per idonea remedia emendatus fuerit in his, tamen cùm ſimili victui indulgeant ac antè, in locis depreſſis & paludoſis vivant, manent hæc ulcera, pergunt plorare acre ſerum, & fonticulorum vice funguntur; neque abſque periculo conſolidari poterunt, cùm per illa liberetur ſanguis quotidie acribus, quæ retenta nocerent. Vidi per viginti & ultra annos talia ulcera manſiſſe in eodem ferme ſtatu, atque tales ægros ſe ſatìs commodè cæteroquin habuiſſe: ubi autem, vel ſponte ſuâ, vel per exſiccantia, conſolidabantur annoſa hæc ulcera, nec in vicina nova prodibant, ſequebatur periculoſus morbus, vel & mors. Ulcera illa tibiarum etiam videntur obſervaſſe Veteres, & monuerunt à talibus naſci cauſis, quæ ſcorbuto producendo favent. Sic *Hippocrates* (*c*) ab uſu aquæ paludoſæ ulcera in tibiis naſci ſcripſit; & ob annonæ penuriam ſequi ulcera cutanea, obſervavit *Galenus* (*d*); utì & herpetem, impetiginem, pſoram, lepram, &c: verùm his ſimilia mala inter ſcorbuti ſymptomata à recentioribus Medicis numerantur, nempe,

SCABIES, CRUSTÆ, SICCA ET LENIS ELEPHANTIASIS. Illa, quæ hactenus dicta ſunt, ſatìs docent, & mox dicenda ulteriùs confirmabunt, in ſcorbuto adeſſe talem ſanguinis & humorum indolem, ut ob majorem ſpiſſitudinem difficiliùs tranſeat per vaſa, & ob comitem acrimoniam erodat loca, in quibus hæret; adeóque varia ſequentur mala in hoc morbo pro diverſis partibus affectis. Si ergo in vaſis cutaneis ſcorbuticâ acrimoniâ infecti humores hærere incipiant, varios morbos cutaneos producere poterunt, vel obſtruendo vaſa, vel rodendo; & inprimis circa folliculos cutaneos, ubi intricato magìs decurſu vaſa glomerantur. Hinc varia puſtularum & macularum genera quandoque in ſcorbuticis occurrunt. Vidi in muliere quinquagenaria, inveterato jam ſcorbuto laborante, per totam cutim ſparſas veſiculas ichore

(*a*) Acad. des Sciences, l'an 1699. Mém. pag. 241.
(*b*) Ibid. pag. 242.
(*c*) De Aere, locis, & aquis. Charter. Tom. VI. pag. 195.
(*d*) De probis praviſque aliment. ſuccis. Cap. 1. Charter. Tom. VI. pag. 416. 417.

Digitized by Google

plenas, diverſæ magnitudinis, quarum quædam digiti apicem æquabant, aliæ multò minores erant: ichor ille adeo acris erat, ut niſi pertuſis veſiculis exitus daretur, exulceraret cutim: ubi verò pertundebantur, collapſæ exſiccabantur, & ſquamarum formâ decidebant. In multis locis epidermis unà cum cute incipiebat incraſſari, colore quamvis non mutato, & ungues decidebant. In alia muliere diu jam ſcorbuticâ vidi cutim hinc inde purpureis deturpari maculis, à quibus in ſquamas ſatìs denſas degenerans epidermis ſecedebat, abſque ullo ichore exeunte: ſquamis autem illis deciduis, mox renaſcebantur novæ, ſatìs fœdo ſpectaculo. Si jam conferantur illa, quæ *Aretæus* ſcripſit de *Elephantiaſi*, patebit certè, multa ſymptomata fœdi hujus morbi etiam in ſcorbuto quandoque obſervari. Præterea notavit *Galenus* (*a*), in Alexandria plurimos elephantiaſi laborare, quia pulte, lenticulâ, cochleis, & multis ſalſamentis uterentur; ſimúlque ambiens aer calidior humorum impetum ad cutim ferret. Notat ſimul, in Germania & Myſia rariſſimè illum affectum graſſari, & apud lactipotas Scythas nunquam ferè apparere. Hæc conſiderans celeberrimus *Cocchi* (*b*) ſuſpicabatur, ad ſcorbutum referri poſſe elephantiaſin, & in Ægypto ideo frequens malum eſſe, quia ibi frequens erat cibi vegetabilis defectus: imò pulchre notat, deſperatos elephantiacos, ab hominum commercio remotos, ob morbi fœditatem, & ad deſerta loca delatos, quandoque convaluiſſe, non ob viperas ex deſperatione comeſtas, utì quidam ſcripſerunt, ſed quia miſeri nullum cibum, niſi vegetabilem, invenire poterant. Antea ad §. 1150, notatum fuit, recentium vegetabilium penuriam in longinquis peregrinationibus marinis & urbibus obſeſſis ſcorbutum producere, & patebit poſtea, ſcorbutum tali vegetabili victu ſanari feliciter, utì & lacte & lactis ſero; adeóque apparet ratio, cur ſimiles quandoque cutis defœdationes, ac in elephantiaſi, in ſcorbuto obſerventur.

SANGUIS VENIS EDUCTUS, &c. Cùm aliquando in ſcorbuticis, utì §. 1161, dicetur, ſanguinis miſſione opus ſit, Medici conſideraverunt ſanguinem venis emiſſum, ut viderent, quantùm & quomodo à ſanguine ſano degeneraret. Notum eſt, in homine ſano ſanguinem venâ eductum, puro vaſe exceptum, brevì coagulari in unam maſſam rubram, à qua ſenſim ſeparatur ſerum flaveſcens fluidum, cui innatat pars rubra ſanguinis concreta, quæ in parte ſuperiori, aeri contigua, coccineum colorem habet, in parte inferiori magis obſcuri coloris eſt, & ob ſaturatam rubedinem ferè nigricat: in ſcorbuticis autem inſula illa dicta ſero innatans, nigrum colorem habet, inæqualis apparet, grumoſa, & levi vì adhibitâ ſolvitur in fuſcum quaſi liquamen. Serum ſanguinis virideſcit magìs, acris ſaporis eſt, & quandoque lenteſcit ita, ut gelatinæ conſiſtentiam habeat: quandoque vidi totum ſerum in talem mucoſam tenacitatem degeneraſſe, aliquando tantùm partem ejus, quæ ſuperiori inſulæ ſatìs firmiter adhærebat. Notavit *Eugalenus* (*c*), ſe

(*a*) Method. Medend. ad Glauc. Lib. II. Cap. XII. Charter. Tom. X. pag. 30.

(*b*) Del vitto Pythagor. pag. 58. & ſeq.

(*c*) Pag. 45.

Digitized by Google

ſemper talem ſanguinem obſervaſſe in illis, qui, craſſiori cibo indulgentes, diutius cum hoc morbo conflictati fuerant, imò ipſum vulgus, tali ſanguine viſo, ſtatim concludere, quòd ſcorbutus adſit. Ubi autem, in pejorem gradum degenerante morbo, ſanguis mittitur, tunc, per putredinem ſolutis humoribus, *loco ſanguinis craſſi, valde tenue, coccinei coloris, & acris ſaporis ſerum, nullâ craſſiori ſubſtantiâ in fundo vaſis relictâ, effluxiſſe, non ſine admiratione* vidit *Fridericus Hoffmannus* (*a*).

DOLORES SUMMI, ERODENTES, &c. Cùm talis ſit ſanguinis ejúſque ſeri indoles, viſcosâ tenacitate hærebit facilè in vaſorum anguſtiis, ſimúlque ob acrimoniam comitem erodet loca, in quibus ſtagnat. Ubi immeabiles humores incipiunt hærere in vaſorum convergentium extremis, illáque diſtendere, dolor oritur. Verùm ſi repetitâ actione liquidi à tergo urgentis iidem adhuc tranſprimi poſſunt, licèt difficulter, tunc lancinantes illi dolores adſunt, citò trajicientes, dum illud obſtruens ex anguſtiis arterioſis tranſprimitur in venas. Cùm autem totus ſanguis ſimili labe infectus ſit, frequenter redeunt dolores ſimiles. Noctu autem ſolent ingraveſcere, utì in lue venerea oſſa jam occupante, ita ut monuerit *Eugalenus* (*b*), exercitatos etiam Medicos hæſiſſe quandoque dubios circa morbi diagnoſin: interim tamen cauſæ prægreſſæ, & alia ſcorbuti præſentis ſigna antea memorata, hoc dubium ſolvere poterunt; utì etiam, ſi pulſus parvus & inæqualis ſit, dum dolores illi urgent; quod & *Eugalenus* obſervavit, qui eodem in loco plures dolorum varietates in ægris notatas recenſet.

Omnium maximè oſſibus infeſtum eſſe ſcorbutum, certa & numeroſa Obſervata docent: jam enim in initio dentes ac maxillas aggreditur: & obſervavit *Petitus* (*c*), quòd in ſcorbuticorum cadaveribus inventum fuerit perioſteum ab omnibus ferè corporis oſſibus ſeceſſiſſe. Epiphyſes ab oſſis reliquo corpore ſeparatas, coſtas oſſeas à cartilaginibus ſejunctas & carioſas; plura oſſa corporis nigra & carioſa, ligamenta articulorum eroſa, celluloſam oſſium internam fabricam in putrilaginem converſam, obſervavit *Poupart* (*d*). Quod magis mirum videbitur, fracta ante multùm temporis oſſa; & dudum jam conſolidata, in ſcorbuto laborantibus denuo ſolvebantur (*e*), deſtructo callo, qui fractorum oſſium extrema univerat; ita ut recens quaſi fractura appareret; &, poſtquam ſcorbutus bono victu ac idoneis remediis ſuperabatur, renaſcebatur callus, ſicque denuo conſolidabatur fractura (*f*). Inflicta ante quinquaginta annos vulnera, & firmâ cicatrice ſanata, recrudeſcebant denuo in claſſiario ſcorbutico (*g*). Non mirum ergo eſt, oſſium fracturas non conſolidari in ſcorbuticis, levia vulnera ſanationem reſpuere, &, in cruribus ſi fuerint, degenerare in ulcera diuturna.

(*a*) Med. ration. ſyſtem. Tom. IV. part. 5. Cap. 1. pag. 10.
(*b*) Pag. 51.
(*c*) Traité des Malad. des Os, Tom. II. pag. 446.
(*d*) Acad. des Scienc. l'an 1699. Mém. pag. 238. & ſuiv.
(*e*) Anſons, Voyage round. the world, pag. 145.
(*f*) Mead. Diſſertat. ſur le Scorbut, pag. 135.
(*g*) Anſons, Voyage, &c. ibid.

Sed nec interna viſcera immunia ſunt ab hac labe, & præcipuè obſervavi, cardiæ & ventriculi dolores enormes quandoque hos ægros excruciare, ab aſſumptis cibis auctos, appetitu tamen ſatìs integro manente. Pericardium, pulmo, pleura, diaphragma, non tantùm concreta, ſed quaſi in unam maſſam confuſa, inventa fuerunt in cadaveribus ſcorbuticorum, qui ſubitâ oppreſſione pectoris ſuffocati perierant (*a*); & ſequenti numero patebit, ulcerationes & corruptelam viſcerum in hoc morbo obſervatas fuiſſe. Interim tamen & hoc mirabile occurrit, quòd in tanta degeneratione humorum cerebrum tamen ſemper ſanum & illæſum repertum fuerit (*b*), & Obſervationes hujus morbi per totum ejus decurſum factæ confirmant, actiones cerebri ſatìs integras manſiſſe. Convulſiones, tremores, paralyſes, &c, quidem adſunt in hoc morbo aliquando, utì ſtatim dicetur; ſed potiùs vitio nervorum & muſculorum, quàm ipſius cerebri: memoria enim, intellectus, ratiocinium, &c, illæſa manent. Miſeri illi, qui in ultimo Septentrione hybernaverunt, & ſucceſſivè omnes perierunt, ſingulis diebus omnia notaverant, quæ ipſis contigerunt, & ultimus ſuperſtes concludit harum calamitatum hiſtoriam, dum ſcribit, *Morior;* unde videtur, ad ultimum vitæ finem mente conſtitiſſe; nec memorat, ullum ſociorum deliraſſe ante mortem (*c*). Simul & hoc notari meretur, quòd ad finem vitæ uſque appetitus non defecerit, ſed miſeri illi, ob debilitatem & dolores continuos de lectulis ſuis ſurgere non poterant ampliùs, ut cibos pararent (*d*). Imò ingentem famem in ſcorbuticis ad mortem uſque adfuiſſe notat *Poupart* (*e*), illámque deducit ab acri humore, qui in ventriculis hoc morbo defunctorum reperiebatur.

MACULÆ LIVIDÆ. De maculis ſcorbuticis præcedenti numero dictum fuit: verùm ubi auctâ ſcorbuti malignitate lividæ maculæ totam corporis ſuperficiem incipiunt deturpare, gangrænoſæ corruptelæ indicium dant.

4. Febres variæ, calidæ, malignæ, intermittentes omni modo, vagæ, periodicæ, continuæ, ἀτροφίαν inducentes; vomitus; diarrhœæ; dyſenteriæ; ſtraguriæ ſævæ, lipothymiæ; anxietates ſæpe ſubitò lethales; hydrops; tabes; convulſio; tremor; paralyſis; contractura; maculæ nigræ, vomitus, & ſeceſſus ſanguinis; hepatis, lienis, pancreatis, meſeræi putredo & conſumptio; contagium celere.

Antea ad §. 586, ubi de febrium cauſis agebatur, notatum fuit, omnia illa, quæ humores multùm mutant, febrim facere poſſe. Ex antè dictis autem ſatìs patet, quantùm in ſcorbuto ſanguis degenerare poſſit à naturali

(*a*) Académ. des Scienc. l'an. 1699. Mém. pag. 240.
(*b*) Ibid. pag. 246.
(*c*) Salmon Hedendægſe, Hiſtorie VII. deel pag. 918.
(*d*) Ibid. pag. 892.
(*e*) Académ. des Scienc. l'an 1699. Mém. pag. 245.

Digitized by Google

ſua conditione. Ubi ergo jam provectus morbus eſt, ſanguiſque ferè totus corruptus, minimè mirum eſt, peſſimas accendi febres, & quidem admodum varias, pro diverſo nempe gradu corruptelæ, pro diverſis partibus corporis, quæ præ reliquis afficiuntur. In ſcorbuto incipiente rarò febris adeſt, ſed tantùm ſuccedit morbo jam inveterato: idem autem & in aliis morbis chronicis obſervatur. Sic in melancholia pulſus lentus eſt, & frigus majus (§. 1094.); in atra bile turgente febres immanes brevi omnia putrefacientes (1104.) obſervantur: hydrops incipiens à febre alienus morbus eſt; hydropem diuturnum lenta febris comitatur frequenter, dum nempe corrumpi incipiunt ſtagnantes aquæ. Tales febres inordinatas, intermittentes, continuas, in ſcorbuticis vidit *Eugalenus* (*a*); putridas admodum peſſimum ſcorbutum comitatas fuiſſe, alibi (*b*) legitur. Febres autem illæ depaſcuntur corporis toroſitatem, & tanta eſt degeneratio ſanguinis omniúmque humorum, ut non poſſit fieri reſtitutio illorum, quæ per ipſas vitæ actiones pereunt quotidie de ſolidis & fluidis corporis partibus; adeóque neceſſariò atrophia ſequitur.

VOMITUS, DIARRHŒÆ, DYSENTERIÆ. Præcedenti numero dictum fuit, moleſtam ſæpe cardialgiam in ſcorbuticis obſervari, quam quandoque vomitus ſequitur; & plerumque doloris levamen ſentiunt, dum ventriculum exoneraverunt, unde ſæpe digito in fauces immiſſo, vomitum excitant, ut lenimen doloris obtineant. Si à ſimili cauſa irritentur inteſtina, poterit diarrhœa ſequi, vel & dyſenteria, ſi major humorum acrimonia fuerit: præcipuè metuitur illa dyſenteria, quæ putrefactis & conſumptis jam viſceribus abdominalibus ſequitur, quia ſemper lethalis eſt. Obſervata fuit & pertinax alvi conſtipatio, quàm ſimul comitabatur difficilis reſpiratio, atque hoc pro lethali ſigno habebatur præ reliquis (*c*).

STRANGURIÆ SÆVÆ. Cauſæ ſtranguriæ poſſunt referri vel ad acrimoniam urinæ auctam, vel ad malè affectas partes, per quas urinæ tranſeunt, vel ad utrumque hoc malum, dum v. gr. acrior urina ureteres, veſicam, urethram, excoriat. Conſtat ex Phyſiologicis (*d*), urinam continere aquam ſanguinis, ſalem ejus acerrimum, ſubtiliſſimum, volatiliſſimum, alcalino proximum, oleum ſanguinis acrius & jam putrefacto proximum: adeóque major acrimonia urinæ pendet à majori copia ſalis & olei ſanguinis in urina contentorum, vel & à majori acredine illius ſalis & olei. Sic videmus, æſtivis ſub caloribus; dum per cutis ſpiracula difflatur multùm de parte aquoſa ſanguinis, urinam reddi parciorem, ſed magìs coloratam, quandoque adeo acrem, ut ſtranguriam faciat, & quidem ideo, quia ſales & olea ſanguinis in tali urina majore copiâ hærent, dum deficit aquoſa pars diluens. Etiam aliâ occaſione dictum fuit (vide §. 888.), ſtranguriæ ſenſum percipi, dum materies morboſa ſoluta & mobilis reddita, ſed & ſimul acrior, per urinæ vias expellitur de corpore; túncque illa ſtranguria boni ominis

(*a*) Pag. 28. 34. 35.
(*b*) A voyage round the world pag. 145.
(*c*) Ibid. pag. 144.
(*d*) H. Boerh. Inſtit. Med. §. 375.

Digitized by Google

eſt, quia notat, urinam quidem eſſe acriorem, ſed ideo, quia materiam morboſam continet de corpore eliminandam. Urina autem ſcorbuticorum rubra eſt cum ſedimento gravi copioſo, lateri rubro contrito, aut bolo rubræ, ſimili, quod ſedimentum, ſi urina igni imponitur, denuo ſolvitur, & inprimis ſi aliqua copia aquæ addatur: tantâ enim copiâ ſalium gravatur talis urina, ut, dum frigeſcere incipit, ſtatim pars illorum ad fundum ſecedat, imò & ſalina pellicula ſæpe talibus urinis innatat, perfectè ut fit in muriis ſalium ſaturatiſſimis, quæ frigefactæ ad fundum ſales deponunt; utì notum eſt in depurationibus & cryſtalliſationibus ſalium, quæ in officinis Chemicis & Pharmaceuticis fieri ſolent. Colorem autem ſaturatiorem urinæ inprimis ab oleo pendere, docuerunt Chemici. Simul notandum, quòd in ſcorbuticis, dum in pejus vergit morbus, obſcurior fiat urinæ color, & in fuſcum vergat; urina autem ſana, ſibi relicta, dum incipit putreſcere, ſimilem colorem fuſcum acquirit, & ſedimentum copioſum deponit; adeóque tunc talis urina dat ſignum diſpoſitionis ad putredinem auctæ. Urinam inter præcipua ſigna diagnoſtica ſcorbuti habuit *Eugalenus* (*a*), & optimè monuit, in morbi initio urinas quandoque citrinas & tenues eſſe, quandoque craſſas & albas, quales in omni cruditate reddi ſolent; verùm creſcente morbo obſervat, quòd nonnunquam tenues & intenſæ rubedinis appareant, ſed ad fuſcum declinantes, ſimiles illis, quæ in ardentibus febribus redduntur, niſi quòd obſcurè liveſcant. Ideo ſequentem regulam diagnoſticam ſtatuit: *In quorum urinis majora putrefactionis indicia inſunt, quàm foris ex calore & ſiti apparet, morbo lento exiſtente, & ad nullius veteribus cognitæ febris typum accedente, de his certò tecum ſtatuere potes ac debes, à ſcorbuto tales detineri.* Alio autem in loco addit (*b*): *Maximè, ſi obambulantibus, & omnia vitæ munia ſine offenſione adminiſtrantibus, tales* (urinæ) *reddantur.*

Ubi ergo acriorum, & ferè putridorum, ſalium & oleorum copia exit per urinam in ultimo ſcorbuti gradu, facilè patet, ſtranguriam moleſtiſſimam debere ſequi, præcipuè ſi ſimul, ut in marinis itineribus ſæpe fit, adſit penuria potûs, quo potuiſſet urina reddi magìs diluta, adeóque & minùs acris.

LIPOTHYMIÆ, ANXIETATES, &c. Omnes Auctores, qui accuratiùs de hoc morbo ſcripſerunt, monuerunt, animi deliquium & ſubitam mortem in ſcorbuto peſſimo metuenda eſſe. *Eugalenus* (*c*) hoc notavit, addidítque, omnium ferè hoc morbo laborantium pulſum parvum, debilem, & inæqualem eſſe, ſed talis pulſus lipothymiam minitatur. Ita & apud *Foreſtum* (*d*) leguntur ſequentia de ſcorbuto: *Quoties verò paſſio magis ingraveſcit, ſequitur ambulandi impotentia, anhelitûs difficultas, potiſſimùm dum ſe movent aut erigunt; & ſi aliquando erecti ſedere conantur, quaſi deficiente ſpiritu ſemianimes deliquio afficiuntur: rurſus decumbentes reficiuntur ac reſpirant liberiùs.* Poſtea autem addit, quòd hoc deliquio aliquos exſtinctos noverit. Ad præce-

(*a*) Pag. 18. 23. & ſeq. 27. 31. 58.
(*b*) Pag. 23.
(*c*) Pag. 48.
(*d*) Lib. XX. Obſerv. XI. Tom. II. p. 418.

Digitized by Google

dentem numerum jam notatum fuit, claſſiarios peſſimo ſcorbuto laborantes adhuc commodè ſe habuiſſe, dum in lectulis decumbebant quieti, ad minimum autem corporis motum ſubitò exſpiraſſe; imò etiam tales, qui utcumque videbantur reconvaleſcere, & ſolitos labores tentare conabantur. *Poupart* (*a*) ſubitaneas tales ſcorbuticorum mortes pariter obſervavit, & in cadaveribus illorum vidit, omnia interiora corrupta eſſe, in multis etiam cordis auriculas pugnum æquantes, repletas ſanguine coagulato, unde neceſſariò ſanguinis circuitus ſubitò ſuffocari debuit.

HYDROPS. Patuit ex illis, quæ §. 1150, dicta fuerunt, inter ſcorbuti cauſas recenſeri talem victum, qui pertinacibus viſcerum obſtructionibus anſam dare poteſt; utì in capite de *Melancholia* demonſtratum fuit: præterea & additum fuit, illos, qui morbis lentis obnoxii vivunt, in ſcorbutum pronos eſſe. Verùm poſtea, ubi de cauſis hydropis §. 1229, dicetur, patebit pertinaces viſcerum obſtructiones hydropi viam ſternere; unde & ibi ſcorbutus inter cauſas hydropis numerabitur. Præterea ad ſecundum numerum hujus paragraphi crurum tumor inter ſcorbuti phœnomena locum habet, qui & in hydrope incipiente adeſt (vide §. 1230.); adeóque facilè patet ratio, cur inveteratum ſcorbutum ſequatur hydrops. Unde, utì monet *Sydenhamus* (*b*), vulgò dicebatur: *Ubi deſinit ſcorbutus, ibi incipit hydrops.* Indignabatur quidem magnus ille Vir, utì ad §. 1149, monui, quòd ubique ſcorbutum incuſarent Medici; & hinc ſubjunxit ſequentia: *Hæc tamen regula ſæpe ſæpius non aliter eſt accipienda, quàm quòd, ubi primùm ſe hydrops manifeſtis prodit indiciis, præconcepta de ſcorbuto opinio ſtatim collabaſcit:* interim tamen modò dicta ſatìs evincunt, hydropem poſt diuturnum ſcorbutum ſequi poſſe; & Obſervationes practicæ docent, illud frequenter contingere.

TABES. Eodem hoc numero jam dictum fuit, quare atrophia ſcorbutum ſequatur, quâ ſenſim contabeſcit corporis habitus: verùm & ipſa tabes, purulentâ labe affectorum viſcerum effectus: à ſcorbuto naſcitur quandoque. Phthiſin enim, ſive tabem, ab ulcere aliorum viſcerum, æquè ac ab ulcere pulmonum, produci poſſe, ad §. 1214, patebit. In cadaveribus autem hoc morbo defunctorum pus inventum fuit in cavo pectoris (*c*), in pulmone, in hepate, in renibus, ſub axillis, inter muſculos brachiorum & femorum, adeóque patet, & purulentam tabem ex hoc morbo ſequi poſſe.

CONVULSIO. Ingentes hæmorrhagias in ſcorbuto quandoque occurrere, ad præcedentem numerum dictum fuit: verùm aliâ occaſione ad §. 232, probatum fuit, evacuationem nimiam cruoris prægreſſam ſequi convulſiones; adeóque & ab hac cauſa in ſcorbuticis ſequi poſſent. Præterea ad §. 710, ubi de *convulſione febrili* agebatur, notatum fuit, ab aliis partibus corporis affectis ſic poſſe affici ſenſorium commune, ac ſi cauſa Phyſica in ipſo cere-

(*a*) Académ. des Scienc. l'an 1699. Mém. pag. 244.

(*b*) Sect. VI. Cap. v. pag. 350.

(*c*) Académ. des Scienc. l'an 1699. Mém. pag. 239. 240. 241.

Digitized by Google

bro præexſtitiſſet, cùm tamen longè aliis in locis hæreat origo mali. Non mirum ergo videbitur, in peſſimo ſcorbuti gradu convelli ægros, licèt in cadaveribus cerebrum ſanum inveniretur (*a*): ſi enim bilis corrupta in ventriculo fluctuans (vide §. 710.) convulſionem excitare potuerit, ceſſantem illico, dum per vomitum hæc ſaburra excutiebatur; ſi dolores magni & periodici, utì & ulceroſa materies alicubi hoſpitans in corpore, epilepſiam horrendam producere potuerit (vide §. 1075. n°. 4.); quid non timendum erit in ægris, quorum omnia ferè oſſa carioſa erant (*b*); quorum ligamenta erodebantur ab acri ſanie in cavis articulorum collectâ; quorum pericardium ferè totum eroſum erat, & ipſum cor profundè ulceratum (*c*); quorum viſcera alluebantur adeo acri ſanie, ut hæc cadavera ſecantibus epidermis ſecederet à manubus, & facies ulceraretur (*d*). Patet ergo ſufficiens ratio convulſionum in peſſimo ſcorbuto, de quo hoc numero agitur; & *Poupart* (*e*) obſervat, convulſiones omnibus ſcorbuticis contigiſſe, dum illas inter communia ſymptomata ſcorbuti putridiſſimi recenſet.

TREMOR. Antea ad §. 627, ubi de tremore febrili agebatur, notatum fuit, tremorem naſci, vel à defectu ſubtiliſſimi liquidi, adeóque ſummâ debilitate; vel à cauſa quacumque ſenſorium commune irritante. Certè ſtatim patuit, irritantes cauſas validas adeſſe, ſimúlque ex antè dictis conſtitit, tantam debilitatem eſſe in ultimo hujus morbi gradu, ut etiam à leviſſima cauſa in animi deliquium cadant. Videantur illa, quæ ad locum citatum habentur, ubi hæc fuſiùs explicantur.

PARALYSIS. Ex illis quæ §. 1060, de cauſis paralyſium dicta fuerunt, patet ſatìs, quòd in ſcorbuto laborantibus poſſit paralyſis naſci æquè ac in aliis hominibus, ſi tales cauſæ ſupervenerint: verùm hìc agitur de illa paralyſi, quæ ex ſcorbuto ut cauſâ ſequitur: hanc *Eugalenus* deſcripſit (*f*), & ſimul notavit, à paralyſi Veterum differre in eo, quòd, licèt robur & firmitas pereant membris affectis paralyſi ſcorbuticâ, tamen in pleriſque aliquis motus maneat, & quidem per intervalla ille motus augeatur ac minuatur denuo. Ad §. 1057, autem monitum fuit, quòd levior talis paralyſis gradus vocetur *Pareſis*, dum nempe adhuc in membris paralyticis aliquis motus ſupereſt, ſed non conſtans. Ideo etiam *Eugalenus* (*g*) maluit vocare paſſionem paralyticam, quàm paralyſin; præcipuè cùm videret, idoneis remediis quandoque brevi tempore ſuperari hanc pareſin, cùm è contrà vera paralyſis, conſentientibus omnibus Medicis, pro diuturno & pertinaci morbo habeatur. Si jam ſimul conſideretur, in cadaveribus peſſimo ſcorbuto defunctorum cerebrum ſanum repertum fuiſſe, utì antea dictum fuit, videbitur admodum probabile, ſcorbuticam illam paralyſin non adeo pendere ab encephali & nervorum vitio. Sectiones autem cadaverum docuerunt (*h*), ligamenta erodi, epiphyſes ſolvi ab oſſium reliquo corpore, ipſos muſculos ſanguine ni-

(*a*) Ibidem. pag. 246.
(*b*) Ibidem. pag. 239.
(*c*) Ibidem. pag. 245.
(*d*) Ibidem. pag. 246.
(*e*) Ibidem. pag. 238.
(*f*) Pag. 61. 62.
(*g*) Pag. 63.
(*h*) Acad. des Scienc. an. 1699. Mém p. 239

gro

gro & putrido madidos, dum attrectabantur manubus, in fruſta diſrumpi, qui in ſanis hominibus adeo firmi ſunt (*a*). Hæc certè ſufficiunt ad impediendum membrorum liberum motum, præcipuè ſi ſimul notetur, quòd cauſa motûs muſcularis per nervos quidem applicetur muſculis (vide §. 1058.), ſed & ſimul requiratur integra ipſius muſculi fabrica, ut cauſa motûs, per nervos applicata muſculo, effectum ſuum præſtet. Cùm ergo quandoque adeo depravetur in hoc morbo muſculorum, ligamentorum, & oſſium, quibus muſculi adhærent, fabrica, patet ratio paralyſis ſcorbuticæ dictæ.

CONTRACTURÆ. In paralyſi aderat muſculi laxa immobilitas, verùm in contractura, muſculi rigidi potiùs ſunt, & immobiles ſimul; ſed tunc articuli, quibus movendis illi muſculi ſerviunt, flexi manent, nec extendi poſſunt ampliùs. Obſervavit hoc malum in ſcorbuticis *Poupart* (*b*), muſculis ligni inſtar rigeſcentibus, ob ſanguinem copioſum coagulatum, quo turgebant. Cùm autem etiam in cadavere (vide §. 1058.), injectâ aquâ tepidâ per arteriam ſic turgere poſſit muſculus, ut tumentium vaſorum auctâ amplitudine, minuatur longitudo muſculi, & pars affixa huic muſculo moveatur, facilè patet, idem fieri debere, dum infarcta ſanguine vaſa turgent ſummopere in muſculis viventis adhuc hominis. Cùm autem muſculi artus flectentes validiores ſint muſculis extenſoribus, patet ratio, quare dum eadem cauſa agit in omnes, fiat contractura membrorum; quod etiam antè ad §. 1069, monitum fuit, dum de cura paralyſis agebatur. Talem retráctionem versùs poplitem *Eugalenus* (*c*) in ſcorbuto obſervavit.

MACULÆ NIGRÆ. De maculis diverſorum colorum in præcedentibus numeris hujus paragraphi dictum fuit: ubi verò nigræ ſunt, certa ſunt necroſis, adeóque & mortis, indicia.

VOMITUS ET SECESSUS SANGUINIS. De ſubitis & ſæpe ſatìs miris hæmorrhagiis in hoc morbo præcedenti numero dictum fuit. Cùm autem in ultimo hujus morbi ſtadio eroſis vaſis & viſceribus tales evacuationes ſanguinis ſurſum & deorſum fieri ſoleant, ſatìs patet, nihil boni inde exſpectari poſſe.

HEPATIS, LIENIS, &c. Totus ſanguis, & omnes humores, tandem degenerant in rodentem acrimoniam; non mirum ergo, omnia putreſcere & conſumi. Obſervationes plures antea recenſitæ fuerunt, quæ hoc confirmant.

CONTAGIUM CELERE. Docuerunt quidem Obſervationes practicæ, plures ſimul in eodem loco ſcorbuto affligi: tamen inde nondum certò conſtat, quòd per contagium ex uno homine in alterum hic morbus tranſeat. Dum enim in navibus, vel & in urbibus obſeſſis, ſcorbutus graſſatur, malo victui, aquæ penuriæ, vegetabilis cibi defectui, &c, hujus morbi origo meritò tribui poteſt, utì ex antè dictis patuit; adeóque cauſis communibus, in omnes eodem loco degentes agentibus, potiùs tribuendus vide-

(*a*) Ibidem, pag. 244. (*b*) Ibidem, pag. 241. (*c*) pag. 60.

Digitized by Google

tur, quàm contagio. *Sennertus* (*a*) quidem voluit, ſuo tempore in Saxonia inferiori ſcorbutum ideo frequentem fuiſſe, quia mos erat, ut ex capaci poculo biberent omnes, & cùm raro fieret, ut omnes communi menſâ utentes à ſcorbuto immunes forent, illéque morbus gingivas ſoleat primò inficere, hinc credidit, ſcorbuticum virus hoc modo facilè communicari poſſe. Verùm urgeri poſſet, ſimilem in commenſalibus victum huic morbo æquè originem dare potuiſſe. Fateor, quòd nemini ſuadere vellem, ut eodem uteretur poculo cum illis, quibus putrido tabo gingivæ diffluunt, interim tamen non videtur certò conſtare, quòd per contagium propagetur ſcorbutus, utì de variolis, lue venereâ, ſcabie, & ſimilibus morbis, fieri novimus. In iis locis, ubi ſcorbutus pro endemio morbo habetur, obſervavi illos, qui inferiorem domûs partem incolunt, hoc morbo affligi, dum interim in ſuperiori parte domûs habitantes, & ſalubri victu utentes ab hoc morbo immunes erant, licèt quotidie inter ſcorbuticos verſarentur.

Fateor quidem, quòd *Poupart* (*b*) contagioſum hunc morbum vocaverit, & quædam habere communia cum crudeli Athenienſium peſte dixerit, plurimóſque in eodem noſocomio hoc morbo decubuiſſe: verùm notandum eſt, quòd ægri deferebantur in noſocomium jam ſcorbutici, & ob magnum numerum, ne putridis exhalationibus nocerent aliis decumbentibus, ad aliud noſocomium delati fuerunt. Neque legitur, ſaltem ibi, alios infectos fuiſſe. Præterea Indiam dum navibus petunt Batavi, ad Promontorium Bonæ Spei ubi pervenerunt, ſcorbuto ægrotantes claſſiarios ad noſocomium deferunt, nullum inde metuentes contagium; ſoléntque ferè omnes bono victu brevì reſtitui. Interim tamen prudentia jubet, ut in ultimo ſtadio ſcorbuti verſantes ægri cautè tractentur: licèt enim contagium non metuendum adeo foret, tamen putridiſſimis exhalationibus nocere poſſent.

§. 1152. EX quibus liquet, hujus morbi naturam & effectus non difficulter elici ab his, qui prædicta expendunt.

Per victum enim inſalubrem, & alia §. 1150, recenſita, ſenſim degenerat ſanguis, & omnes tandem humores, ut viſcido lentore magìs cohæreant, & difficiliùs tranſeant per vaſorum anguſtias: procedente morbo huic lentori jungitur acrimonia. Effectus autem ejus diverſi ſunt, pro indole & gradu variis hujus acrimoniæ, & prout diverſis corporis partibus hæc applicantur. Simul & partium ſolidarum cohæſio adeo debilitatur, ut à levi cauſa facilè ſolvi poſſit; utì docent ſcorbuti ſymptomata modò enarrata.

(*a*) Lib. 3. part. 5. Sect. II. Cap. III. Tom. II. pag. 994.

(*b*) Academ. des Sciences l'an 1699. Mem. pag. 237.

Digitized by Google

§. 1153. ET cauſam ejus proximam eſſe eam ſanguinis indolem, quâ & craſſitie ſimul in una, & tenuitate acri ſalsâ, alcalicâ, vel acidâ, in altera parte peccat; quæ inprimis accuratè inveſtiganda & diſtinguenda ſunt.

Cauſa proxima morbi appellatur tota illa ſimul, quæ morbum jam præſentem conſtituit, & cujus præſentia ponit, continuat, morbum; cujus abſentia eum tollit (*a*). Sanguis autem humanus conſtat diverſis partibus, quarum quædam in concretionem pronæ ſunt; aliæ verò tenuiores longè minùs cohærent, & facillimè à reliquis ſecedunt. Sic in ſanguine recèns miſſo videmus contineri halituoſum ſubtile, quod in auras illico avolat, & quod vaſis puris exceptum exhibet liquidum tenue admodum: rubra autem pars ſanguinis ſponte coit: ſerum verò ſanguinis calore ebullientis aquæ concreſcit in maſſam ſciſſilem, inſtar albuminis ovi coċti; interim & tenuior lympha in ſanguine adeſt, quæ, nec ſponte ſuâ, nec calore majori, in coagulum abit. Illa autem pars ſanguinis, quæ in concretionem prona eſt, craſſior fit in ſcorbuto, uti ad tertium numerum præcedentis paragraphi dictum fuit; & quidem adeo, ut pars ſeri in mucum ex flavo virideſcentem abeat. Sed tunc ſimul notatum fuit, tenuiorem ſeri ſanguinis partem ſalſam eſſe & acrem. Cùm enim tenuiſſima ſanguinis portio pro maxima parte aquoſo latice conſtet, & omnia ſalina promptè ſolvantur in aqua, patet ratio, quare, ubi ſalina acria abundant in ſanguine, tenuior ſanguinis pars majorem acrimoniam habeat. Idem verum eſt de oleo ſanguinis, pariter acriori reddito, cum ſalibus acrioribus unito in ſaponem, qui promptè in aquoſis diluitur. Si ſola craſſities major peccaret, obſtructiones fierent, dum tales humores in vaſorum anguſtiis hærerent facilè immeabiles: ſi ſola acrimonia tenuiorum liquidorum adeſſet, elueretur ſatìs facilè copioſiori potu tenui quocumque, & per urinæ vias vel cutis ſpiracula hæc exirent de corpore: verùm dum illud acre irretitur huic lentori, manet affixum partibus, in quibus illud lentum hærere incipit & colligi, illáſque erodit. Ex binis autem illis, ſpiſſitudine nempe majori in una parte ſanguinis craſſiori, & acrimoniâ in parte tenuiori altera, videntur ſatìs intelligi poſſe phœnomena ſcorbuti, uti ſequenti paragrapho dicetur, adeóque meritò concluditur, bina hæc unita, ſimul conſtituere cauſam proximam hujus morbi.

Acrimonia autem hæc varia eſſe poteſt: ſi enim à ſalſamentis liberaliùs aſſumptis acrimonia conciliatur humoribus, hæc muriatica erit, nec facilè tunc in putredinem tendet ſcorbutus, & diutius tolerabitur, licèt moleſtiſſimos dolores faciat, & rigiditatem membrorum quandoque inducat: talis in claſſiariis ſatìs frequenter contingit, & victu recenti inſulſo, potúque copioſo, feliciter ſuperari ſolet, & ſæpe brevi ſatìs tempore. Ubi verò non

(*a*) H. Boerh. Inſtit. Med. §. 740.

Digitized by Google

bene conditis ſale carnibus, & hinc calido ſub climate putreſcentibus, veſci coguntur miſeri, & aquam corruptam bibere, tunc alcalina putrida naſcitur acrimonia, & peſſimus ſcorbutus ſequitur, qui brevì corpus deſtruit. Acida acrimonia rariùs contingit quidem, tamen & obſervatur in illis locis, ubi vilioris ſortis homines pane ſecalino, lacte ebutyrato acido, farinoſis ferè ſolis, vivunt; ſimúlque ſedentarias artes exercent, ut ſibi victum parent. Scorbutus talis non adeo ſævus eſt, & ſatìs diu tolerari poteſt, nec ita difficulter ſanatur, modò victus mutari poſſit, & ſalubri motu exerceri corpus; quod non ſemper apud pauperes obtineri poteſt ob rem anguſtam, & quia ad alia opificia inepti ſunt.

§. 1154. ET ex his per hiſtoriam morbi (1151.) cognitis, omnia ejus morbi phœnomena, utut mira, facilè deduci poſſe.

Veritas cauſæ proximæ ſcorbuti modò aſſignatæ ulteriùs confirmatur, ſi conſiderentur ſymptomata hujus morbi, licèt multiplicia admodum, & ſatìs mira: nam ſatìs commodè inde deduci poſſunt; & cauſæ hujus morbi (vide §. 1150.) aptæ ſunt, ut talem degenerationem humoribus noſtris inducant.

Incipiente enim morbo, craſſities illa ſanguinis adeſt; acrimonia autem tanta humorum nondum obſervatur: hinc pigritia & torpor unà cum doloris obtuſi ſenſu per omnia membra, incipientem ſcorbutum comitantur (§. 1151. n°. 1.). Ubi verò increſcit morbus, augetur ille ſanguinis lentor; hinc difficilis reſpiratio ad parvum etiam motum, dum craſſus ſanguis per arteriæ pulmonalis anguſtias tranſire abſque moleſtia non poteſt; hinc venoſus ad cor dextrum retardatur; unde crura tument (§. 1151. n°. 2.). Verùm ſimul incipit augeri acrimonia, quæ, in tenuiore ſanguinis parte hærens, ſe manifeſtat in liquoribus à ſanguine ſecretis, adeóque ipſo ſanguine tenuioribus. Urina fit acrior, contentis ſaturatior, magìs colorata: ſaliva pariter à blanda ſua indole degenerat, & gingivas perpetuò alluens, illas inficit & dolere facit. Si acrimonia alcalina ſit, incipit os fœtere, quia degenerans ſaliva, in os affuſa, ubi liberrimus aeri aditus eſt, putreſcit citò: gingivæ, perpetuò maceratæ in putreſcente ſaliva, tabeſcunt & putredinem augent, adeóque & oris fœtorem. Dum ſuccus pancreaticus, ſalivæ ſatìs ſimilis, ſimiliter degenerare incipit, utì & bilis, tormina ſtomachica, iliaca, colica, &c, ſequuntur. Vaſa autem, dum acriora liquida per illa fluunt, ſolvi incipiunt, inprimis minora vaſa, quorum tunicæ minùs validæ ſunt: hinc hæmorrhagiæ fiunt, ſed leviores tantùm, quia majora vaſa, magìs calloſis tunicis inſtructa, non tam facilè patiuntur unitatis ſolutionem, ut Chirurgi dicere ſolent.

Omnia autem hæc inprimis obtinent in ſcorbuto putrido; nam ubi acida, vel & muriatica, acrimonia prædominatur, ſymptomata ſunt leniora, nec tam ſubitò increſcunt. Auctâ verò putredine, gingivæ diffluunt in cadaveroſam ſaniem, dentes corrumpuntur citò, imò & quandoque ipſæ

Digitized by Google

maxillæ carioſæ fiunt. Simul per ipſam putredinem majorem ſanguinis craſſities ſolvitur; uti enim antea dictum fuit, in febribus putridis ſanguis de vena miſſus non concreſcit, ſed fluidus manet: adeóque talis ſanguis vaſis ſuis contineri nequit, ſed per extrema illorum elabitur, vel & eroſis vaſis periculoſas hæmorrhagias facit (vide §. 1151. n°. 3.). Reliqua autem ſymptomata antea memorata, quæ comitari ſolent ſcorbutum peſſimum, ex illa fluidorum degeneratione ſatìs facilè deducuntur; præcipuè ſi conſideretur, & ſolidarum partium cohæſionem debilitari non tantùm ob acrimoniam erodentem humorum, ſed etiam, illa, quæ de ſolidis corporis noſtri per vitales actiones deteruntur quotidie, non poſſe reſtitui, ubi tanta omnium humorum degeneratio adeſt: hinc vel ſponte apertis vaſis ſubcutaneïs, vel à levi attactu contritis, maculæ illæ ſcorbuticæ oriuntur. Similia autem fieri in interioribus corporis, magna debilitas, & ſubita mors ad minimum motum, ſatìs docent.

§. 1155. QUOD ipſum clariùs docent regulæ, quas curatio morbi proſpero, vel ſiniſtro, eventu comprobavit; quarum præcipuæ hæ ſunt.

Prudentes Medici, poſtquam morbi cauſas conſideraverunt, & attentâ mente perpenderunt omnia ſymptomata, concludunt, quid agendum ſit, ut morbus præſens curetur. Interim tamen, dum illa adhibentur remedia, quæ indicatio ex cauſis & phœnomenis morbi deducta juſſerat, ſolicitè attendunt, an hæc proſpero effectu ſe probent, an non. Si prius contigerit, noverunt ſe morbi genium perſpexiſſe; ſi poſterius, intelligunt ſe nondum ſatìs cognitam habere morbi indolem; túncque omni attentæ mentis acumine conantur detegere, in qua re erraverint. Hæc eſt illa doctrina nocentium & juvantium, tanti in arte uſûs, cùm vel confirmat diagnoſin & indicationem curatoriam, vel errorem hîc commiſſum citò detegit. Videantur illa, que circa hanc rem ad §. 602. n°. 7, dicta fuerunt. Patebit autem, ſpero, ex curatione ſcorbuti, mox tradendâ, cauſam proximam hujus morbi rite definitam fuiſſe; ſícque hactenus dicta rerum eventu confirmabuntur.

§. 1156. IN hoc morbo craſſum eſt reddendum tenue; ſtagnans mobile; cohærens fluidum.

Sequuntur jam generales indicationes curatoriæ, quæ reſpondent cauſæ proximæ morbi §. 1153, deſcriptæ. Craſſities enim aderat in una ſanguinis parte, impediens liberam circumductionem humorum per vaſa; hæc ergo debet attenuari: & dum hoc fit, illud, quod ſtagnabat in vaſis ob nimiam craſſitiem, mobile fiet, ubi ſic attenuatum fuerit, ut per ultimas arteriarum anguſtias liberè tranſire poſſit; ſimúlque illa, quæ cohærebant, denuo in fluorem debitum redigentur.

Digitized by Google

§. 1157. ITEM nimis tenue cogendum; acre leniendum, in genere, in ſpecie.

Pariter ad §. 1153, notatum fuit, alteram partem ſanguinis tenuitate morboſâ peccare, cui juncta eſt acrimonia. Præterea in pejori gradu ſcorbuti videmus quandoque diſſolvi ſanguinem, præcipuè ſi acrimonia putrida adſit, ita ut vaſis ſuis coerceri nequeat, ſed miræ & periculoſæ ſæpe ſequantur hæmorrhagiæ (vide §. 1151. n°. 3.). Tunc autem indicatio jubet, illud tenue cogendum eſſe ita, ut ſolitam conſiſtentiam acquirant humores, ſícque vaſis propriis coerceri poſſint. Fuerunt quidam Medici in illa opinione, quòd nimia humorum tenuitas ſanitati nocere non poſſet; hi quidem utebantur ſpecioſo hoc argumento, quòd tenues humores tranſirent per omnes vaſorum anguſtias abſque ullo impedimento; & cùm liber ac expeditus humorum motus per vaſa ad functionum corporis humani integritatem requiratur, concludebant, tenuitatem humorum nunquam nocere poſſe ſanitati: unde omnem curam morborum præſentium, & prophylaxin morborum futurorum, ponebant in attenuatione omnium humorum; hínceque potus aquoſos calidos, theæ, caffeæ, & ſimiles, perpetuò ſorbillandos commendabant, & ægris, & ſanis hominibus. Sed non conſiderabant, ad ſanitatem requiri, ut in ſingulis vaſorum ſeriebus proprii continerentur humores, ſanguis in vaſis ſanguineis, ſerum in vaſis ſeroſis, & ſic in reliquis vaſorum decreſcentium ordinibus. Si enim ſanguis foret inſtar aquæ tenuis, difflaretur totus per vaſa exhalantia, in ſuperficie corporis externâ, patentia; vel effuſus in cava corporis interna hydropem faceret brevì: parum enim rediret ad cor per venas, ſi humores tam tenues forent, ut liberrimè tranſirent per arterias exhalantes; maximæ ergo arteriæ corporis brevì vacuæ forent: verùm cor, expellens ſanguinem in arterias, illas diſtendit, quia plenæ ſunt; &, niſi diſtenderentur arteriæ, non contraherentur; adeóque brevì ceſſaret ſanguinis circulus per totum corpus, & ſequeretur lethalis ſyncope.

Acre autem, quod ſimul adeſt, leniendum eſt pariter, ut minùs noceat; quod obtinetur curâ generali, vel ſpeciali. Generale lenimen acrium fit, dum adhibentur talia, quæ quamvis acrimoniam demulcent, ut eſt aqua, diluens omne acre, oleum molle, obtundens & inviſcans omnem acrimoniam, ſimúlque partes corporis defendens, ne ab acribus facilè lædi poſſint. Specialis autem cura acrimoniæ dicitur, quando adhibentur cognito acri oppoſita remedia, quamvis eadem manifeſtam quandoque acrimoniam habeant; uti dum v. gr. acrimonia alcalina putrida acidis aſſumptis corrigitur.

§. 1158. ET in correctione unius (1156.) ſemper reſpiciendum ad naturam alterius (1157.), unde ſummæ artis opus tentare hunc morbum cum ſucceſſu.

Digitized by Google

Magni momenti monitum hoc Practicum eſt, & cujus neglectus tot infelicium curationum cauſa fuit. Antea in cura obſtructionis (vide §. 135.) plura laudata fuerunt remedia attenuantia, quæ tamen in ſcorbuto curando promiſcuè uſurpari nequeunt. Si enim adeſſet in hoc morbo acre alcalinum putridum, ſales fixi alcalini, utì & volatiles, ſapones ex alcali fixo vel volatili & oleo ſimul unitis conſtantes, nocerent, quia acrimoniam præſentem augent, dum craſſitiem humorum attenuant. Ob eamdem rationem non proſunt mercurialia in hocce caſu, quia, licèt efficaciſſimè ſolvant, humores tamen ſolutos in putridum liquamen convertunt, utì in ſalivatione mercuriali patet. Simul ſolicitè attendendum eſt, quid viſcera, per morbum hunc labefactata, adhuc ferre poſſint. Adeóque magnâ hîc prudentiâ opus eſt, ut debita ſcorbuti curatio inſtitui poſſit; inprimis ſi morbus in pejori gradu jam conſtitutus fuerit: neque temerè hîc fidendum ſpecioſis antiſcorbuticorum remediorum titulis, cùm multa ex his nocere poſſint, niſi debito tempore morbi adhibeantur, & acrimoniæ prædominanti cognitæ oppoſitam efficaciam habeant. Hoc autem ulteriùs patebit ex ſequentibus.

§. 1159. ACRIA evacuantia ſemper hunc morbum exaſperant, & ſæpe reddunt incurabilem.

Cùm duræ digeſtionis cibi ſcorbuto ſæpius anſam dederint (vide §. 1150.), utì & tales morbi prægeſſi, qui à validis obſtructionibus viſcerum abdominalium oriuntur crediderunt, Medici, per valida evacuantia curam hujus morbi tentari poſſe, ut nempe expelleretur hæc ſaburra quantocyus, ſícque viſcera gravante hac mole liberarentur. Subducere quidem convenit illa, quæ in primæ coctionis viſceribus hærent, ſed leni ſtimulo, utì dicetur ſequenti paragrapho. Cùm enim in hoc morbo, provecto inprimis, adeo debilitentur ſolida, ut à levi vi ſolvatur illorum cohæſio, & humores contenti effundantur, patet ſatis, multùm metuendum eſſe à turbis excitatis in corpore per acria evacuantia aſſumpta. Longè majus diſcrimen adhuc foret ab emeticis, dum inter vomendum, diaphragmate & muſculis abdominalibus convulſis (vide §. 652.), validè comprimuntur omnia abdominis viſcera; quæ ergo, ſi jam tabefieri inceperint in ſcorbuticis, deſtruerentur, & ſequeretur lethalis ſyncope. Præterea obſervatur, acria purgantia, ut *ſcammonium*, *jalappa*, *colocynthis*, *&c*, ſolvere etiam humores ſanos, & ſolutos in putridum liquamen per alvum educere: cùm autem in pejori gradu morbi putrida humorum degeneratio plerumque ſoleat adeſſe, patet & alia ratio, quare acriora purgantia in hoc morbo non conveniant.

Multiplici in ſcorbutô curando experientiâ celebris *Eugalenus* (*a*) pro canone Therapeutico ponit: *Quòd validas purgationes & largam ſanguinis miſſionem ægre hic morbus ferat.* Pariter obſervavit *van der Mye* (*b*), pur-

(*a*) Pag. 20. (*b*) Pag. 5-7.

Digitized by Google

gationes plurimos ſcorbuticos læſiſſe. Vidi etiam, dum dyſenteriæ & diarrhœæ epidemicæ graſſabantur, ſcorbuticos periculoſiùs reliquis decubuiſſe.

Sequitur jam, ut enarrentur illa, quæ in ſcorbuto curando profuerunt. Cùm autem §. 1151, quatuor diverſi gradus ſcorbuti deſcripti fuerint, quorum primus levior, ſequentes autem & pluribus & pejoribus ſymptomatibus ſtipabantur, ſimili ordine tradetur curatio.

§. 1160. HINC α. incipiendum in ſpecie (1151. n°. 1.) prima, à leni, attenuante, deobſtruente, purgativo, parcâ doſi, ſæpe iteratâ. β. pergendum in attenuantibus, & digerentibus dictis. γ. deſinendum in ſpecificis lenioribus, diu continuatis, in forma quacumque. δ. interim ſex res non naturales ita ordinandæ, ut ſint contrariæ cauſis (1150.).

In primo gradu ſcorbuti (§. 1151. n°. 1.) talia ſymptomata adſunt, quæ majorem humorum craſſitiem & immeabilitatem docent, ſed nulla adſunt ſigna magnæ acrimoniæ humorum, aut viſcerum corruptorum.

α. Lene tale purgans datur, ut liberentur primæ viæ ab omni materia indigeſtili, ob malum victum ſæpe hìc collectâ: ſimul, ut blando ſolvente ſalino ſtimulo attenuentur humores, & copioſiùs deriventur verſùs inteſtina; ſicque non tantùm contentæ in tubo inteſtinali fæces educantur, ſed ſimul ſolvantur atque expellantur illa, quæ in viſcerum abdominalium vaſis hærere inceperant.

Plures autem tales formulæ in *Materia Medica* ad hunc numerum habentur, quæ huic ſcopo ſatisfaciunt. Commendantur quidem & ibi *Pilulæ Cocciæ Majores*, quæ ſcammonium, colocynthidem, aloen, &c, continent, ſed dantur ſatìs parcâ quantitate; & præterea in hoc ſcorbuti gradu nondum magna acrimonia adeſt, neque putrida humorum ſolutio.

Solet horum purgantium uſus ſæpius repeti, tribus quatuórve diebus interpoſitis, quo invervallo dantur remedia attenuantia & digerentia, de quibus ſtatim dicetur; túncque iterum purgans. Semper autem memores eſſe debemus axiomatis *Hippocratici*, cujus mentionem feci ad §. 11: *Si qualia purgari decet, purgentur, tum confert, tum facilè ferunt; ſi è contrà, difficulter.* Ubi ergo illa pigritia inſolita incipit emendari, dum hæc remedia ſumuntur, & major alacritas redit toti corpori, ſcimus profuiſſe; è contra, ſi debilitatem & languorem ſentire incipiant, abſtinemus à purgantium uſu. Præterea in corporibus obeſis, utì & in leucophlegmaticis, tutiùs repetuntur purgantia remedia; in ſtrictis & macilentis corporibus, minùs conveniunt.

β. Craſſities enim humorum hìc adeſt, utì antea probatum fuit; verùm in cura obſtructionis (§. 135.) inter attenuantia fuerunt laudati ſales & ſapones, tam nativi, quàm artificiales. In *Materia* autem *Medica*, ſelecta ad hunc ſcopum remedia habentur, & ſatìs varia, ut pro diverſa temperie ægrotantium

ægrotantium poſſint hæc vel illa adhiberi. Sic v. gr. in frigidæ & laxæ temperiei hominibus calidiora attenuantia conducunt, qualia ſunt v. gr. *tinctura ſalis tartari, elixir proprietatis, ſal volatilis oleoſus aromaticus, ſapo ſtarkeianus, &c.* In calidis autem & bilioſis utimur *cryſtallis* ac *cremore tartari, ſale polychreſto, oxymelle ſimplici, ſcillitico*; & inprimis ſaluberrimis illis ſuccis, pomorum aurantiorum, citreorum, &c, quæ acidulum ſaponaceum ſuccum habent, pulchre attenuantem, & ſaporis gratiâ adeo placentem. Simul etiam habetur ratio diverſæ tempeſtatis anni: æſtivis enim ſub caloribus à calidioribus remediis abſtinemus, quæ tutiùs hyemali tempore adhiberi poſſunt.

γ. Satìs magnus numerus eſt remediorum, quæ antiſcorbuticorum titulo apud Auctores commendantur, licèt non omnia eaſdem vires habeant, ideóque delectu opus hìc eſt, pro vario gradu morbi non tantùm, ſed etiam pro diverſa ægrorum temperie. Antea dictum fuit ad §. 1150, vegetabilis nutrimenti defectum inter cauſas ſcorbuti numerari; hinc & inter ſpecifica antiſcorbutica recenſentur in *Materia Medica* ad hunc numerum talia, quæ hunc defectum ſupplere poſſunt. Acetoſæ omnes ſpecies, bardanæ turiones primo vere erumpentes, braſſica rubra, chærophyllum, cichorea, endivia, urtica, &c, juſculis incocta, pulchrum effectum præſtant. Huc etiam ſpectant aurantiorum, citreorum, &c, ſucci, qui vel cibis adſperguntur, vel aquâ diluti, addito pauco vino, gratum & ſalubrem potum præbent. Languent enim tales ægri: pulſum parvum debilem & inæqualem in ſcorbuticis adeſſe monuit *Eugalenus* (*a*); imò talem pulſum inter diagnoſtica ſcorbuti præſentis ſigna numeravit; qui quandoque adeo languidus apparet, ut Medicus Italus, huic morbo curando minùs aſſuetus, miraretur, hominem tali cum pulſu vivere poſſe. Ob hanc rationem in catalogo antiſcorbuticorum occurrunt aromata pulcherrima, quæ gratâ ſuâ fragrantiâ languentes vires vitales excitare valent. *Abrotanum, abſinthium, ageratum, balſamita, fœniculum, majorana, mentha, meliſſa, &c*, talem vim habent. Inſuper & laudantur talia, quæ, præter lenem vim ſtimulantem, ſolvendi & attenuandi efficaciâ pollent. *Anagallis, beccabunga, fumaria, naſturtium aquaticum, &c*, ad hunc finem meritò commendantur. In hoc autem ſcorbuti gradu diu in horum uſu continuandum eſt, & licèt variâ formâ hæc remedia poſſint uſurpari, cereviſia vel vinum his medicata reddita minori faſtidio ab ægris ſumi ſolent, & quidem per longum tempus. Solo abſinthio, aquæ & vino, vel & cereviſiæ tenui, infuſo, difficillia ſcorbuti ſymptomata non tantùm, ſed & morbum ipſum, ſe ſuperaſſe teſtatur *Eugalenus*(*b*). Dum cereviſiæ dolio aliquot braſſicas rubras capitatas, minutim conſciſſas, infundebant, cum duodecim manipulis naſturtii aquatici, vel cochleariæ, & librâ recentis raphani ruſticani, integras familias curatas vidi, quæ tali cereviſiâ pro potu communi utebantur diu.

δ. Niſi hoc impetrari poſſit, fruſtranea ſunt omnia: emendatus enim

(*a*) Pag. 48. 58. (*b*) Ibid. pag. 83.

Digitized by Google

per idonea remedia morbus recrudeſcit denuo per eaſdem cauſas, à quibus originem ſumpſit. Multis apud Batavos moris eſt, hyberno tempore carne bubulâ ac lardo ſalitis vivere, & exeunte hyeme ſatis malè ſe habent à ſcorbuto: tempore verno, uſu recentium herbarum & fructuum horæorum emendatur morbus, imò quandoque integre ſuperatur; recrudeſcens tamen denuo, dum ſubſequente hyeme ſimili victu utuntur. A caſeo antiquo & acri, ſi quotidie ſumatur, longè citiùs omnia ſcorbuti ſymptomata redire vidi, quàm ab ulla alia cauſa. Solent quidem ægri, dum levatur morbus, Medici monita ſpernere, & inprimis in chronico tali malo, interim tamen à quibuſdam impetrant Medici, ut in poſterum ſimili victui non indulgeant. Major longè difficultas obtinet in curandis ſcorbuticis, qui coguntur in locis uliginoſis & depreſſis habitare, ut victum ſibi comparent; nam nequidem optimis remediis tunc eradicatur morbus, ſed mitigatur tantùm, dum verno tempore & totâ æſtate ſero lactis pro potu communi uti ſolent: unde dolent toties Medici, miſeros tales in flore ætatis jam edentulos fieri, & moleſtiſſimis artuum doloribus cruciari, inprimis dum hyberno torpent otio: æſtivi enim labores ruricolis talibus proſunt.

§. 1161. AD ſecundum gradum (1151. n°. 2.) conferent eadem, quæ in priori, (1160. α. β. γ. δ.). Tum uſus ſcorbuticorum acriorum paulò, formâ ſucci expreſſi, conſervæ, ſpiritûs, ſal. vol., vini, cereviſiæve medicatæ: balnea itidem externa & pediluvia ex antiſcorbuticis; frictiones calidæ, ſiccæ, cum ſpecificis liquidis; ſæpe venæſectio conducet, ut pars acris liquidi tollatur, eroſio in vaſa nimis diſtenta minuatur, revulſio procuretur, via paretur medicamentis applicandis.

Symptomata enumerata in ſecundo hoc ſcorbuti gradu §. *1151*. n°. 2, docent majorem adeſſe ſpiſſitudinem & immeabilitatem humorum, quàm in primo gradu: crurum enim tumor ac præ gravitate immobilitas, uti & difficilior, & ad motus etiam parvos ferè deficiens, reſpiratio hoc monſtrant: conferunt ergo quidem omnia laudata in paragrapho præcedenti, ſed ſolent etiam adhiberi paulò acriora, ut magis dividatur illud lentum, ſimúlque languor ille ſuperetur. Quænam autem cautela requiratur in horum adminiſtratione, dicetur ad ſequentem paragraphum.

In *Materia Medica* ad hunc numerum plura talia acriora antiſcorbutica recenſentur, quæ huic ſcopo ſervire poſſunt, ſed tamen non omnia promiſcuè uſurpari. Quædam enim acerrima ſunt, ut *acriviola*, *allia*, *arum*, *piperitis*, *ſedum minus vermiculare acre*. Unde vel in frigidis & leucophlegmaticis corporibus tantùm adhiberi poſſunt, vel ſaltem in aliis temperiebus refractâ tantùm doſi dari debent. *Gratiola* autem acre purgans hydragogum remedium dat, quod quidem potenter ſolvit omnia tenacia, ſed tamen limitatâ admodum doſi hîc tantùm convenit, cùm monitum fuerit ad §. 1159, acria evacuantia hunc morbum exaſperare. Formulæ pariter compoſitæ ex

Digitized by Google

his in *Materia Medica* habentur. Simul autem notandum eſt, quòd oris fœtor incipiens, gingivæ tumentes, & dolentes, dolores varii & vagi, (§. 1151. n°. 2.) doceant acrimoniam humorum tenacitati junctam, adeóque & de lenimine illius acrimoniæ cogitandum eſſe, dum tenax viſcidum attenuatur antiſcorbuticis illis acrioribus: Cæteroquin illud acre, adhærens illi lentori, ſoluto hoc vinculo, liberum jam, noceret magis, niſi diluentibus enervatum, vel oppoſitis remediis emendatum, fuerit. Optimum autem eſt, ſi ſimul, evacuationibus naturalibus prudenter auctis, expellantur de corpore, & ſolutum illud viſcidum & acre huic junctum, utì ad §. 1164, dicetur.

Balnea ex plantis antiſcorbuticis, aquæ infuſis, eidem ſcopo ſervire poſſunt, dum horum remediorum vis, aquâ diluta, venis bibulis tutò recipitur; & inprimis ſi maculæ ſcorbuticæ corporis externam ſuperficiem deturpent; ſic enim faciliùs extravaſata ſub cute liquida, quæ has maculas faciunt, diſſipabuntur. Cùm autem crura ſæpe talibus maculis purpureis afficiantur, unde à quibuſdam hic morbus *ſcelotyrbe* vocatus fuit, commendantur inprimis pediluvia, quorum variæ formulæ apud *Sennertum* (*a*) habentur, & plures ſimiles ex remediis, in *Materia Medica* recenſitis, parari poſſunt.

Simul etiam tunc ſolent adhiberi frictiones, de quarum uſu egregio in ſolvendis coagulatis, & augenda actione vaſorum in liquida contenta, pluribus dictum fuit ad §. 28. 75, & 132, utì etiam ad §. 334, ubi de cura contuſionis agebatur; in qua ſub cute integra ſanguis effuſus hæret, fractis à vi externa ſub cute, adhuc integra, vaſis. Patuit autem ex hujus morbi Hiſtoria, quòd maculæ illæ ſcorbuticæ ab effuſis ſub cute humoribus ſimiliter fiant. Cùm autem in ſcorbuticis facilè rumpantur vaſa, utì antea dictum fuit, lenes tantùm adhiberi poſſunt frictiones: & quia ſimul metuitur facilis putredo effuſorum humorum, hinc & laudantur à multis ſpirituoſa liquida, ut nempe his irrorentur leviter panni, quibus perfricantur membra.

Diſputaverunt autem Medici, an venæſectio in hoc morbo conducat. Cùm enim dictum fuerit ad §. 1153, in ſcorbuto eſſe talem ſanguinis indolem, quæ & craſſitie ſimul in una, & tenuitate acri ſalſâ, alcalicâ, vel acidâ, peccat in altera parte, crediderunt multi, nil meliùs ad curandum hunc morbum conducere, quàm ſi repetitis etiam ſanguinis miſſionibus ſubduceretur de corpore vitioſus cruor, & bono interim victu reſtituerentur ſani humores. Verùm conſiderari debet, optima etiam alimenta ingeſta debere ſubigi in corpore noſtro, ut mutentur in noſtros humores. Antea verò ad §. 25, probatum fuit, magnam jacturam ſanguinis impedire aſſimilationem ingeſtorum in naturam liquidi vitalis ſani; adeóque patet, reſtitutionem ſani humoris impediri profusâ vel frequenter repetitâ miſſione ſanguinis. Præterea in ſcorbuticis ſanguis lentore ſuo incipit hærere in ultimis arteriarum anguſtiis, & mobilior tenuiórque pars tranſit in ve-

(*a*) Lib. III. Part. 5. Sect. 2. Cap. VIII. Tom. II. pag. 1020.

Digitized by Google

nas, lentus itaque illis ſanguis per venæſectionem non educitur, adeóque non videtur multùm emendari cacochymia humorum per ſanguinis miſſiones in hoc morbo. Simul etiam Obſervationes practicæ numeroſæ docuerunt *Eugalenum*, utì ad §. 1159, dictum fuit, largam ſanguinis miſſionem ægre ferri à ſcorbuticis. Confirmat hoc aſſertum pulſus debilis in hoc morbo, & facilis ſyncope. Ubi autem ſatìs plena fuerint vaſa ſanguinea, tunc tutò plenitudo poteſt minui per venæſectionem, ſicque ſimul pars acris liquidi tollitur; modò caveatur, ne ob nimiam ſanguinis evacuationem functiones corporis, ſatìs languidæ in hoc morbo, adhuc magìs enerventur. Notandum quoque eſt, dolores ſcorbuticos, varia loca corporis occupantes, quandoque morbos inflammatorios imitari, & minùs peritis imponere, utì ad §. 1151. n°. 2, monitum fuit; túncque etiam abſque ullo ſucceſſu ſanguinis miſſionem tentatam fuiſſe. Patet ergo ex dictis, quid boni à venæſectione in ſcorbuto exſpectandum ſit, & quo in caſu proſit.

§. 1162. PROUT verò tenuitas acris, calor ingens, metus hæmorrhagiæ, majora; vel craſſities, inertia, frigus, vaſorum pallor, majora; utendum ſpecificis modicè adſtringentibus, frigidiuſculis, vel calidis, acribuſve.

Ex phœnomenis hujus morbi, §. 1151, deſcriptis, patuit, in principio craſſitiem & inertiam humorum adeſſe; aucto verò morbo ſigna majoris acrimoniæ apparent, & plerumque etiam incipientis putredinis; quæ dum adeſt, ſolvi incipiunt humores, & ſoluti ſimul fiunt acriores; unde febres calidæ ſæpe fiunt, &, eroſis ab acrimonia humorum vaſis, hæmorrhagiæ. Illa autem remedia antiſcorbutica, præcedenti paragrapho laudata, acria ſatìs ſunt & calefacientia; adeóque, ubi oris fœtor jam incipit, gingivæ dolent, tument, caleſcunt, moleſti dolores vagi per totum corpus adſunt, & hæmorrhagiæ etiam leviores, facilè patet, tutum non eſſe talium remediorum uſum. Adeo enim tenera redduntur ſolida ſæpe in ſcorbuto, ut levi de cauſa ſolvatur cohæſio partium; ſimúlque adeo ſoluti ſunt humores, ut vaſis ſuis ampliùs coerceri nequeant, utì prægreſſa morbi Hiſtoria docuit. In tali morbi conditione prudentes Medici aliud antiſcorbuticorum remediorum genus adhibent; talia nempe, quæ ſolida roborant, & nimiam humorum tenuitatem emendant. *Lapathum, polypodium quernum, capparidis & tamariſci cortex, acetoſa, &c*, talia ſunt, quæ ad hunc numerum in *Materia Medica* recenſentur. Quamdiu autem frigus & inertia mera in ſcorbuto incipiente obſervantur, vel & morbus jam adultior frigida & leucophlegmatica corpora occupat, tunc acribus antiſcorbuticis utuntur tutò. Ubi autem dubia ſigna ſunt, vel metuitur futura brevì putredo, licèt nondum adſit, tunc adhibentur illa antiſcorbutica, frigidiuſcula dicta, quæ pariter in *Materia Medica* ad hunc numerum habentur, quorum pleraque vim ſolventem ſaponaceam inſignem poſſident, ſimúlque omni putredini reſiſtunt. Ob eamdem rationem videmus, Medicos ſæpe *cochleariam, naſturtium*, & ſimilia

Digitized by Google

præſcribere, addendo ſimul *acetoſam*, *ſuccum citri*, *aurantiorum*, *&c*, ut nempe poſteriora priorum vim nimis acrem temperent, & putredini hîc metuendæ reſiſtant.

§. 1163. **A**D vitia autem oris in hac ſpecie emendanda oportet uti his, quæ antiphlogiſtica, antiſcorbutica, & ſimul huic illíve ſcorbuti ſpeciei appropriata ſunt.

Inter ſcorbutica ſymptomata §. 1151. n°. 2. 3, numerantur vitia oris, fœtor nempe oris incipiens, gingivarum tumor, dolor, & ad minimam illarum preſſionem ſanguinis eruptio; ubi morbus augetur, fit gingivarum putredo cadaver olens, & gangrænoſa corruptio, citiſſimè omnia depaſcens. Ubi leviora hæc mala ſunt, eradicato morbo per idonea remedia ſponte cedunt. Verùm quandoque hæc adeo moleſta ſunt, ut inducias non ferant tamdiu, ſed ſubitam poſcant medelam. Cùm autem ad §. 1153, monitum fuerit, diverſam quandoque acrimoniam prædominari in ſcorbuto, inde concluditur, & variam eſſe medelam ad hæc oris vitia, prout hæc vel illa acrimoniæ ſpecies adeſt. Si pallidæ & tumidulæ gingivæ doleant in corpore leucophlegmatico, ſpiritus theriacalis, cochleariæ, ſpiritus vini camphoratus, &c, prodeſſe poſſunt, qualia in *Materia Medica* ad hunc numerum habentur. Ubi verò gingivæ rubent, calent, pruriunt, aut dolent, tunc modò dicta remedia nocerent potiùs, utpote nimis calida. Muria, quâ limonia mala condiuntur, quæ ſalem marinum omni putredini adverſum habet, & gratam limoniorum fragrantiam ſuccúmque illorum acidum, pulcherrimè prodeſt, inprimis ſi parum diluatur aquâ quacumque ſtillatitiâ, & addatur mel roſarum, diamoron, &c; quæ flaccidas illas & ſæpe jam ſemigangrænoſas partes firmant; tales formulæ pariter in *Materia Medica* habentur. Sufficit, ſi tali remedio ſæpius de die os colluatur, vel & ſpleniola, tali collutorio madida, inter labia, buccas, & gingivas, ponantur, ſæpius renovanda. Minimè autem requiritur, ut gingivæ ſcorbuticorum talibus remediis ruditer perfricentur, uti quandoque à Chirurgis factum vidi; augetur enim dolor inde & inflammatio, teneríſque illis harum partium vaſis deſtructis ſequitur gangræna. Ubi autem maculæ latiores albæ oriri incipiunt, in ambitu inflammatæ & rubræ, cum peſſimo fœtore, & copioſo ſalivæ tenuis effluxu; ſuccurrendum illico eſt efficaci medelâ, ut putredo citiſſimè proſerpens ſiſtatur. Spiritus ſalis marini omnia alia remedia, quæ tentata vidi, ſuperat. In malo hoc incipiente ſufficit, ſi drachma ſpiritûs ſalis marini in quatuor unciis aquæ florum ſambuci, roſarum, ſimilíſve, diluatur, & additâ unciâ mellis roſarum edulcoretur: ubi autem magna jam putredo adeſt, tunc mero ſpiritu ſalis marini quandoque coactus fui tangere loca hæc gangrænoſa penicilli ope; & ubi depaſcens hæc putredo ſic domita non ampliùs ſerperet intra duodecim horas, tunc denuo eodem remedio, ſed diluto magis, utebar, & brevì ſequebatur ſeparatio partium verâ gangrænâ tabefactarum. His ſeparatis, crudæ & dolentes hæ partes fovebantur perpetuò ſucco ſem-

pervivi majoris cum æquali copia mellis roſarum, quod pulchre leniebat dolorem ac inflammationem, & ad bonam conſolidationem deducebat pura jam hæc ulcera. Verùm ubi gangrænoſâ tali putredine eroſæ ſunt gingivæ, dentes vacillant, & brevì cadunt, imò & quandoque maxillæ oſſeæ pars inſignis cadit, quod evitari nequit, ſi ſeriùs vocatus Medicus fuerit, vel minùs idoneâ medelâ tractatum fuerit hoc malum. Videantur & illa, quæ, in capitulo *de gangræna* §. 423, de affluxu materiæ ſcorbuticæ ad gingivas dicta fuerunt.

§. 1164. AD ſpeciem tertiam (1151. n°. 3.) valent omnia prædicta, niſi quòd utendum ſit maximâ copiâ liquidorum lenium, facilè meabilium, antiſepticorum, antiſcorbuticorum, cum leni promotione ſudoris, urinæ, fæcis alvinæ, diu continuatâ.

In tertia ſpecie, utì ex ſymptomatibus §. 1151. n°. 3, recenſitis patet, jam adeſt major acrimonia ſanguinis, ita ut vaſorum cohæſio levi etiam vi ſolvatur, ſimúlque omnes humores magìs in putredinem vergere incipiant, unde & majori cautelâ in curatione opus eſt. Si calida & acria antiſcorbutica imprudenter adhibeantur, utì v. gr. *Cochlearia*, *naſturtium*, *ſinapi*, *raphanus ruſticanus*, *&c.* his ſtimulis augetur motus acrium humorum per vaſa, quæ parum cohærent, unde ſæpe ſubitæ & immanes hæmorrhagiæ ſequuntur: hinc meritò præferuntur leniora, quæ ſimul omni putredini reſiſtunt, & vaſa firmant. Ob hanc cauſam *acetoſa*, *lapathum*, *acetoſella*, & ſimilia, tantum nomen meruerunt: imò in hoc morbo tractando exercitati Medici cochleariæ plerumque acetoſam addunt, licèt nondum ſcorbutus ad tertium illum gradum pervenerit.

Præcipuus enim ſcopus eſt in curatione ſcorbuti, ut illud acre eluatur ex ſanguine, & lentor, ſi adſit, ſimul attenuetur: verùm magnâ copiâ liquidorum lenium, & facilè meabilium, utrumque obtinetur; ſimúlque vehiculum ſubminiſtratur ſudori & urinæ, ut per has vias exeant acria. Videmus enim, in ſanis etiam hominibus, per cutis ſpiracula difflari, & per urinam ſecerni de ſanguine, omnia illa, quæ per ipſas ſanitatis actiones jam acriora reddita nocerent, ſi retinerentur diutius. Pariter & per alvum exeunt de corpore non tantùm inutiles fæces alimentorum poſt chylificationem peractam, verùm etiam humorum in ventriculum & inteſtina depluentium recrementa. Convenit ergo, omnes has excretiones augere cum prudentia. Antea quidem monitum fuit, conſtitiſſe per Obſervata practica, quòd fortiora purgantia nocerent ſcorbuticis; verùm ſemper profuit, leni ſtimulo alvum ſubinde promovere, ſive per *epicraſin* purgare, utì Medici loqui ſolent, interpoſito aliquot dierum intervallo; quo tempore diluentium & leniter ſolventium uſus adhiberi ſolet. Urinæ autem ſcorbuticorum, utì pariter antè dictum fuit, contentis ſaturatæ ſunt, & acres, magnámque ſedimenti copiam ponere ſolent; unde videtur natura ipſa hanc viam indicare, ut ſanguis ab acrimonia inhærente depuretur.

Digitized by Google

Patet inde ratio, quare ſerum lactis, inprimis tempore verno recentis graminis ſucco dives, & hinc ſubvirideſcens, tantum nomen habuerit in ſcorbuto curando; nam agit ſolvente graminis vi, ſimúlque urinam ſatìs copioſam movet; unde etiam inter efficacia diuretica meritò numeratur. Solet quoque optimo ſucceſſu cum lenioribus antiſcorbuticis herbis decoqui, ſícque magìs medicatum reddi; quales formulæ ad hunc numerum in *Materia Medica* habentur, & plures aliæ ſimili normâ concinnari facilè poterunt.

Jam apud *Hippocratem* (*a*) videmus, in cura *ilei ſanguinei* (ſub quo nomine ſcorbutum deſcripſiſſe videtur, utì antea ad §. 1148, dictum fuit) laudari lactis aſinini cocti uſum ſatìs largum cum melle, ut per inferiora ſequatur purgatio; deinde addit: *Et lac bubulum, ſi tempus ferat, quadraginta diebus bibat. Manè quoque lactis bubuli heminas duas bibat, tertiâ etiam aquæ mulſæ parte interpoſitis diebus admiſtâ.*

Manifeſtè hinc patet, quòd interpoſitis aliquot diebus, melle addito, alvum movere intenderit, ſimúlque lacte dato lenire omnem acrimoniam & diluere. Licèt autem blando & pingui cremore acrimoniam omnem lac obtundat, ſerum lactis tamen magìs diluit & diureſin movet.

Magnam lactis & ſeri ejus in ſcorbuto curando virtutem pariter multis encomiis laudat *Fridericus Hoffmannus* (*b*), & propriis Obſervatis, aliorúmque celebrium Medicorum, confirmat; ſimúlque commendat aquarum medicatarum, cum lacte recenti permiſtarum, largum uſum. Imò teſtatur, quòd triginta annorum uſu didicerit egregiam virtutem aquarum medicatarum in cura ſcorbuti, etiam inveterati. Alio autem in loco (*c*) notat, nullo remedio tam citò, tam ſecurè, & tam efficaciter, exſtirpari ſcorbutum, quàm thermarum Carolinarum uſu; imò ipſa ulcera ſordida ſcorbuticorum, adeo difficilia curatu, interno & externo uſu thermarum Carolinarum penitus conſolidata fuiſſe, abſque ullo malo ſequente. Verùm hæ aquæ diluunt, ſalino principio, quod continent, ſolvunt, ſimúlque alvum & urinam movent.

Ubi verò magna diſſolutio humorum jam adeſt, & putredinis ſigna, tunc videntur minùs conducere illæ thermæ, cùm ſalem alcalinum habeant: in tali caſu modicè adſtringentia, acidula, meliùs convenirent, utì ad §. 1162, monitum fuit.

§. 1165. AD quartam verò ſpeciem rara medela; varianda Medendi Methodus pro varietate ſymptomatum; aliquando mercurialia proſunt; ut & præſcripta (1164.).

Ex quibus omnibus (1148. ad 1166.) rite conſideratis, & cum phœnomenis morbi, ac cadaverum inciſorum, collatis conſtat, in curatione felici hujus morbi id agendum maximè; ut indagetur

(*a*) De Internis Affect. Cap. XLVIII. Charter. Tom. VII. pag. 672.

(*b*) Medic. Ration. Syſtemat. Tom. IV. Part. V. pag. 29.

(*c*) Opuſc. Phyſ. Medic. Tom. II. pag. 300.

Digitized by Google

indoles vitioſi humoris & ſingularis acrimoniæ, quæ prædominans peccat: cúmque illa acrimonia ſit ſalina muriatica, acida auſtera, alcalina fœtens, rancida oleoſa; atque de his ſingulis, & univerſis ſæpe actum ſit, ordinatior mali curatio habebitur; & liquet, cur ſerum lactis, lac ebutyratum, aquæ medicatæ, toties deſperata hujus morbi mala ſanaverint, & quæ? Cur acidi ſucci horæi maturi pomorum arantiorum, citriorum, limoniorum, granatorum, acetoſæ, acetoſellæ, aceti, vini Rhenani, Moſellani, toties ſpecifica huic morbo, & quando? Cur adſtringentia auſtera, ut rheum, lapathum, tamariſcus, capparis, vinum auſterum nigrum, rubrúmve, ut & chalybs, adeo ſæpe bona, & ubi? Cur acerrima aromata, cochlearia, lepidium, naſturtia, arum, raphani, piper, zingiber, ſempervivum minus acre, ſales alcalini volatiles, fixi, oleoſi, aromatici, ſaponacei, iterum ſæpe ſola proſint? Cur quod uni ſcorbutico ſalutare, id exitiale idem alteri fiat? Cur ergo non nomini hujus mali ſtudendum ſit, ſed ejus tantùm ſingulari, ac ſi alius foret morbus, genio.

Si conſiderentur illa ſymptomata, quæ §. 1151. n°. 4, enumerantur, patebit facilè, parum ſpei ſupereſſe: febres enim malignæ putridæ, comitantes talem ſcorbuti gradum, deſignant, ingentem humorum corruptelam jam adeſſe, ſimúlque reliqua docent, ipſa viſcera jam contabeſcere. Pro varietate autem ſymptomatum diverſa quidem medela adhibetur, ſed ferè tantùm hac ſpe, ut leniantur moleſta mala, utì in cura, palliativâ, dictâ fieri ſolet, per quam mitigando ſymptomata aliquid de morbo primario tollitur (*a*); vel ſaltem hoc efficere tentat Medicus, ut ægri faciliùs tolerent morbum, qui tolli integre non poteſt. Sic v. gr. diarrhœis & dyſenteriis lenibus diacodiatis, unà cum demulcentibus remediis, ſuccurritur; ſtranguria decocto radicum & foliorum althææ cum aqua & lacte lenitur; ad lipothymias grata cardiaca, nec nimis calida tamen, adhibentur; & ſic de reliquis.

Si autem adhuc curabile ſit malum, neque viſcera tabefacta, tunc proſunt illa ſola, quæ præcedenti paragrapho laudata fuerunt.

Cùm autem mercurialia remedia difficillimis morbis eradicandis quandoque cum ſucceſſu adhibita fuerint, inceperunt Medici ſcorbutum etiam ſic tractare, & inprimis ideo, quia viſcoſum tenax in ſanguine ſcorbuticorum aliquando obſervatur, utì antea dictum fuit. In primo ſcorbuti gradu (§. 1151. n°. 1.) ubi lentor ille viſcoſus prædominatur, nec magna adhuc acrimonia adeſt, tolerari poſſet prudens argenti vivi uſus; quamvis certum ſit, hunc morbi gradum laudatis antea remediis feliciter curari. Verùm ubi jam oris fœtor incipit; gingivæ tument, dolent, calent, fa-

(*a*) H. Boerh. Inſtit. Med. §. 1244.

tis

Digitized by Google

tis patet, ſuſpectum eſſe mercurialium remediorum uſum, cùm horum effectus ſit, os internum exulcerare, & magnam copiam fœtidæ ſalivæ elicere: adeóque affluxus acrium humorum ad gingivas augeretur, non ſine moleſtia & periculo. Infelicem ſucceſſum argenti vivi, tam externè quàm internè adhibiti, in homine, cui à ſcorbuto malè affecto lingua exulcerabatur, recenſuit *Fridericus Hoffmannus* (a), qui ideo pro regula Practica ſtatuit: *Mercurialis proſapiæ medicamenta, utcumque etiam præparata & adhibita, in ſcorbuto tantùm, non ſemper eſſe maximo nocumento; longè verò certiùs graviúſque nocere in vitiis dentium & linguæ ſcorbuticis, &c.* Cùm autem in quarto hoc ſcorbuti gradu magna jam adſit acrimonia, imò plerumque diſſolutio putrida humorum, patet ſatìs, mercurialium remediorum uſum tunc inprimis quàm maximè ſuſpectum eſſe. Illi, qui morbis venereis ſanandis frequentem operam adhibuerunt, ſatìs experti ſunt, levem etiam argenti vivi quantitatem ingentes turbas excitare in ſcorbuticis corporibus, ſi à lue per hanc methodum curari debeant.

Sequuntur jam quædam corollaria Practica, quæ ex prædictis facilè deduci poterunt.

EX QUIBUS OMNIBUS, &c. Conſideratæ fuerunt cauſæ ſcorbuti, enumerata ſymptomata varia, quæ hunc morbum in toto ſuo decurſu comitari ſolent; dein enarratæ ſunt illæ mutationes partium corporis in hoc morbo, quæ per cadaverum ſectionem detectæ; & ex illis omnibus concluſum fuit §. 1153, craſſitiem in una parte ſanguinis, in altera acrimoniam, peccare. Unde patet, curationem requirere, ut illud craſſum attenuetur, & emendetur acre. Verùm illa craſſities humorum quandoque eſt iners mucoſa frigida, túncque amara & aromatica tantum uſum habent. In tali caſu abſinthium, quod *Eugalenus* adeo laudavit, pulcherrimum effectum præſtat: aliquando adeſt ſpiſſitudo inflammatoria humorum; tunc ſucci horæi ſyrupi & ſapæ ex his confectæ, ut *rob ſambuci, ribeſiorum, &c.* proſunt pulcherrimè; utì etiam, dum in obeſis corporibus pingue oleum ſanguinem reddit minùs meabilem. Poteſt & adeſſe ſpiſſitudo a rabilaria, quæ mellitis, ſaponaceis, &c, ſolvitur, utì antea in capitulo de *melancholia* pluribus dictum fuit.

Verùm illa acrimonia pariter obſervatur diverſa; & quædam remedia ad omne acre mitigandum valent, utì aqua, v. gr., & omnia aquoſa, quæ ſolâ dilutione quamvis acrimoniam lenire poſſunt; olea mollia, quæ obtundunt acria quæcumque, dum illa obvolvunt quaſi. Alia remedia huic vel illi acrimoniæ infringendæ apta ſunt, non verò omnibus: ſic acida putredini alcalinæ domandæ proſunt; & contrà, ubi acida acrimonia adeſt, alcalinorum uſus probatur. Cùm autem antea de diverſis illis acrimoniæ ſpeciebus, & de illarum medela, actum fuerit (vide §. 60. & ſeq. §. 76. & ſeq. & §. 605.), illa hìc repetere ſuperfluum foret.

CUR SERUM LACTIS, &c. Quia omnia hæc craſſitiem humorum di-

(a) Medic. ration. ſyſtemat. Tom. IV. Part. V. pag. 54. & ſeq.

Digitized by Google

luendo & attenuando minuunt, ſimúlque ſuppeditant ſanguini aquoſum vehiculum, per quod acres ſales & olea, jam corruptioni proxima, elui poſſunt, & per ſudoris, urinæ, & alvi vias, exire de corpore. Verùm requiritur tale adhuc virium vitalium robur in ægris, ut moveri poſſint hæc ingeſta cum ſanguine per vaſa; cæteroquin & manent in corpore, & hydropicos tumores producunt. Ubi ergo magnus languor percipitur, vel ſigna adſunt nimiæ diſſolutionis humorum, tunc non conveniunt.

CUR ACIDI SUCCI, &c. Quando ob defectum cibi vegetabilis humores in putreſcentem rancidam indolem degeneraverunt, utì fit in urbibus obſeſſis, & longinquis navigationibus: tunc enim, utì antea dictum fuit, ſolis fructibus horæis, & juſculis ex carne recenti ac herbis oleraceis paratis, feliciſſimè ſanantur ſcorbutici, ſi nondum viſcera, ob putridam hanc cacochymiam, inſignem labem paſſa fuerint. Plures ſcorbuticos in noſocomio Pariſino ſanavit *Morin* (*a*), dum acetoſam magnâ copiâ dedit cum ovis coctam pro cibo. Decoctum hordei cum vino Rhenano ſcorbuticis quàm maximè profuiſſe, *Eugalenus* (*b*) teſtatur. Apud *Cluſium* (*c*) legitur, Norwegos in vicinam inſulam, moris abundantem, exponere ſcorbuticos, neque domum reducere, priuſquam ſanitati reſtituti fuerint; toto autem tempore, quo ſic ab omni humano conſortio remoti vivunt, ſolis moris veſcuntur, & quandoque intra paucos dies convaleſcunt. Hyemali autem tempore, ubi hæc expoſitio fieri nequit, ob acre frigus, electuario ex his fructibus parato, magnâ copiâ aſſumpto, utuntur ſimili cum ſucceſſu.

CUR ADSTRINGENTIA, AUSTERA, &c. Ex ſymptomatibus ſcorbuti antea §. 1151, recenſitis, conſtitit, in hoc morbo quandoque adeo debilitari cohæſionem ſolidarum partium, ut à leviſſima vi adhibitâ ſolvantur: ſimúlque ſæpe tunc adeſſe ſolet nimia ſolutio humorum. In hoc caſu adſtringentia auſtera, antea §. 28. n°. 4, laudata ad curandam nimiam debilitatem & laxitatem fibrarum ſolidarum, egregiè proſunt, quæ & ſimul humores nimis ſolutos compingunt. Ubi ergo in ſcorbuticis laxa flacciditas totius corporis obſervatur, & à rudiori quacumque corporis contrectatione maculæ cæruleæ oriuntur, tunc hæc remedia locum habent. Fortè Britannica herba, apud *Plinium* (*d*) ad ſtomacacen & ſcelotyrben laudata, ſimiles virtutes habebat: nam morbus ille, quo, trans Rhenum Caſtris à Germanico Cæſare promotis, laborabant milites Romani, lentus erat, cùm *intra biennium dentes deciderint, compagéſque in genibus ſolverentur.* Verùm in flaccidis corporibus lento ſatìs gradu morbus procedit, languore & laſſitudine, quamvis ſatìs moleſtus ſit. Præterea multi eruditi Viri in illa fuerunt opinione, quòd Veterum Britannica herba lapathi ſpecies foret, de qua re legi poteſt *Muntingius* (*e*), qui tamen plurimùm eruditionis, fortè ad ſcopum non adeo requiſitæ, huc congeſſit. De chalybis pulchro effectu in ſimili laxitate ſolida-

(*a*) Academ. des Scienc. 1708. Hiſt. pag. 63.
(*b*) De Scorbuto, pag. 47.
(*c*) Rarior. plantar. hiſtor. Lib. I. Cap. LXXXV. pag. 119.
(*d*) Hiſt. natur. Lib. XXV. Cap. III.
(*e*) De vera Antiquor. herba Britannica.

Digitized by Google

rum partium, antea §.28. n°.4, actum fuit, & ſequenti capitulo adhuc quædam dicentur.

CUR ACERRIMA, &c. Proſunt hæc in illis caſibus, ubi pallor, frigus, inertia, adſunt; tumidulus corporis habitus, urinæ pallidæ inodoræ, ſitis nulla, gravitas totius corporis, ſigna dant, quòd hæc remedia tutò poſſint exhiberi. Cùm autem multa ex his acerrimam vim habeant, prudenter adhiberi debent, ne ſubitò validis his ſtimulantibus in motum deducta glutinoſa & lenta in pulmonibus accumulentur, & periculoſum morbum (vide 871.) inducant.

CUR QUOD UNI SCORBUTICO, &c. Quia in quibuſdam adeſt varius ſcorbuti gradus, diverſa ſpecies & intenſitas acrimoniæ in humoribus. Sic v. gr. acerrima illa aromata, modò laudata in ſcorbuto lento & frigido, ſi darentur in illo gradu morbi, ubi gingivæ cadaver olent, & ſanguinem ſtillant, periculum foret lethalis hæmorrhagiæ; dum & humorum acrimonia per hæc remedia augeretur, & vaſa vix cohærentia ampliùs, aucto per acria hæc ſtimulantia humorum impetu, rumperentur brevì. Ideo etiam plures Medici ſequuntur prudens *Sennerti* monitum (a), neque tam facilè acerrima antiſcorbutica adhibent, quæ ſpirituum antiſcorbuticorum nomine laudari ſolent; ſed ſero lactis infuſam cochleariam, naſturtium, &c, exhibent; vel & ſuccos recèns preſſos ſero lactis diluunt, ſicque potandos exhibent ægris.

CUR ERGO NON NOMINI, &c. Jam aliquoties dictum fuit in aliorum morborum Hiſtoria, quòd nihil damnoſius ſit, quàm audito nomine morbi tantùm, abſque ullo examine ulteriori, dare remedium, quod in publicis officinis proſtat, & ſpecioſo titulo inſignitur, tanquam ſpecificâ & indubitatâ polleret efficaciâ ad eumdem morbum debellandum. In Pharmacopoliis ſic proſtant ſpiritus, eſſentiæ, elixiria, &c, antapoplectica, antepileptica, antifebrilia, antipleuritica, antiſcorbutica, &c, quæ omnia, licèt in quibuſdam caſibus uſum habere poſſint, tamen etiam ſæpe inutilia, imò & damnoſa, ſunt. Illi ſoli, qui artem brevem eſſe vellent, quæ meritò ab *Hippocrate* longa dicitur, nomini morbi oppoſitum in Diſpenſatoriis publicis remedium quærunt; túncque credunt, ſe egregiè Medici munere functos eſſe. Verùm Hiſtoria ſcorbuti, hactenus deſcripta ex fidelibus Obſervationibus, ſatìs docet, quàm diverſa mala ſub eodem nomine comprehendantur; & quàm varia medela requiratur in morbo hoc incipiente, vel confirmato; in ſcorbuto muriatico, vel putrido, ubi lenta tenacitas adeſt in humoribus, vel nimia diſſolutio, ubi viſcera adhuc integra ſunt, vel jam tabefieri incipiunt, & ſic de reliquis. Qui ergo feliciter hunc morbum tractare cupit, parum confidat ſpecioſis antiſcorbuticorum remediorum titulis, ſed ſolicitè cauſas prægreſſas indaget, ſigna diagnoſtica notet, quæ diverſam acrimoniæ humorum ſpeciem ac intenſitatem deſignant, & inde Medendi Methodum eliciat, ſicque prudenti arte, manente quamvis eodem morbi nomine, diverſa mala curet.

(a) Lib. III. Part. V. Sect. 2. Cap. VI. Tom. II. pag. 1113.

CACHEXIA.

§. 1166. CACHEXIÆ nomine intelligi ſolet ea diſpoſitio corporis, quæ nutritionem ejus depravat per totum illius habitum ſimul.

Cachexia adeſſe dicitur, uti optimè *Celſus* (*a*) vertit, ubi *malus corporis habitus* eſt. Per corporis autem habitum intelligitur externa corporis ſpecies quam, dum Medicæ artis etiam ignari vident degenerare à ſanitatis conſuetudine, dicunt ſimpliciter, hominem ſe malè habere, licèt non cognoſcant evidenter, quodnam vitium adſit, vel quale viſcus in tali homine affectum fuerit. Sic ubi à validis morbis reſurgunt homines languidi & debiles, malo habitu totius corporis teſtantur, quàm gravia mala paſſi fuerint: quamvis enim morbus ſuperatus ſit, tamen omnium viſcerum functiones adeo adhuc languent, ut non poſſint ingeſta alimenta deduci ad illam abſolutam perfectionem, quæ ad reſtitutionem perditorum in ſolidis & fluidis partibus noſtri corporis requiritur; adeóque depravatur nutritio per totum corporis habitum ſimul. Optimè hoc notavit *Aretæus* (*b*), dum dicit: *Cachexia omnium ſimul vitiorum converſio eſt; omnes enim morbi parentes ejus ſunt.* Loco enim ἀπόνηκοι, mutato tantùm accentûs loco, ἀποτόκοι, pulcherrimè genuinum hujus loci ſenſum reſtituit *Petitus* (*c*), quod & confirmatur auctoritate *Celſi* (*d*) dicentis: *Quod ferè fit, cùm longo morbo vitiata corpora, etiamſi illo vacant, refectionem tamen non accipiunt.* Ut autem meliùs eluceſcat cachexiæ indoles, *Aretæus* (*e*) oppoſitum huic morbo corporis ſtatum deſcribit, εὐεξίην nempe, id eſt, bonum corporis habitum, in quo homo bene ſe habet ad omnia, ad alimenti concoctionem & diſtributionem, ad ſanguinis creationem, &c: *Hæc conſequitur facilis ſpiratio, validæ vires, bonus color, ante omnia ſanitas: quòd ſi ad imbecillitatem cacochymiæ natura converſa fuerit, id jam eſt cachexia.* Tunc enim reſpiratio ad motum corporis etiam levem anhela fit, vires debiles ſunt, color malus. Semper enim cachexiam neceſſariò comitatur cacochymia, quæ vocatur illa qualitas humorum, quæ lædit functiones (*f*). Degeneres enim à ſanitatis conditionibus humores per vaſa fluere in cachecticis, ipſe malus color docet, & functionum plurium corporis læſio.

Simul etiam patet, malum habitum, ſive cachexiam, plurimis aliis mor-

(*a*) Lib. III. Cap. XXII. pag. 167.
(*b*) De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. I. Cap. XVI. pag. 46.
(*c*) Ibibem, pag. 188.
(*d*) Lib. III. Cap. XXII. pag. 167.
(*e*) Ibidem, pag. 47.
(*f*) H. Boerh. Inſtit. Med. §. 719.

Digitized by Google

bis, inprimis chronicis, adeſſe; unde meritò dixit *Aretæus* (*a*), quòd malus habitus communis ſit omnibus morbis, chronicis nempe, de quibus agit. An non v. gr. in ſcorbuto (vide §. 1151. n°. 2.) difficilis reſpiratio, crurum tumor, color pallido-fuſcus, maculæ cutis, &c, cachexiam teſtantur? Unde *Olaus Magnus* (*b*), poſtquam ſcorbuti ſymptomata deſcripſit, addit ſequentia: *Vocatúrque vulgari gentis linguâ Schœrbuch, græcè cachexia.* Et alio in loco (*c*) de malo victu, tanquam cauſa ſcorbuti: agens dicit: *Frigidi enim, ac indigeſti cibi, avidiùs ſumpti, morbum hujuſmodi cauſare videntur, qualem Medici cachexiam univerſalem appellant.* Patebit autem ex ſequentibus, cachexiam, licèt aliorum morborum prægreſſorum ſoboles ſæpe ſit, tamen & ex malo victu in ſanis antea hominibus frequenter naſci.

§. 1167. ADEOQUE pro cauſa agnoſcit vel liquidi nutrientis depravatam indolem quamlibet, vel vitium vaſorum recepturorum, vel defectum facultatis applicantis.

Certum eſt, per ipſas ſanitatis actiones quotidie perire de corpore noſtro liquidorum copiam, & deteri partes ſolidas noſtri corporis: adeóque ex conditione ſua vivum corpus citò deſtrueretur, *naturaliter ſemper aliquibus decedentibus, nullis verò in eorum locum ſubeuntibus* (*d*). Requiritur ergo ad conſtantiam vitæ & ſanitatis, ut tantùm & tale in humoribus, ſolidíſque, perpetuò reſtituatur, quantum & quale quotidie perditur: hoc *nutrire* dicitur, & ipſa hæc actio *nutritio* (*e*). Verùm hæc reſtitutio perditorum ex ingeſtis cibo & potu fieri debet, per ipſas vitæ & ſanitatis actiones ſic mutatis, ut fiant ſimiles ſolidis & fluidis partibus noſtri corporis. Cùm autem tota chylificationis Hiſtoria doceat, ingeſta omnia in liquidum redigi, antequam nutriant; hinc materies nutrimenti liquidum dicitur nutriens, licèt & ſolidarum partium jactura inde reſarciri debeat. Exploſa dudum jam eſt ſententia, quam tuebantur *Aſclepiadis* æmuli, ſtatuentes: *Nihil concoqui, ſed crudam materiam, ſicut aſſumpta eſt, in corpus omne diduci* (*f*). E contrà novimus (uti antea ad §. 1, monui ex *Galeno*), nihil illorum, quæ ingeruntur, habere adhuc indolem partium corporis noſtri, ſed debere priùs immutari, & alendo corpori ſimilia reddi: ſi ergo non ſatìs perfecta fuerit hæc immutatio ingeſtorum, tunc liquidum nutriens habebit depravatam indolem, nec inde reſtitui poterunt perdita. Hæc autem depravatio liquidi nutrientis poterit fieri, vel ab ingeſtorum indole, non ſatìs facilè mutabili; vel à viribus immutantibus non ſatìs validis; de quibus omnibus ſequenti paragrapho dicetur.

Præterea liquidum nutriens, licèt optimè elaboratum fuerit, debet diſtribui poſſe per omnia corporis loca, adeóque vaſa, quæ illud deferent, de-

(*a*) Ibidem, pag. 47.
(*b*) Hiſt. gent. ſeptentr. Lib. XVI. Cap. 11. pag. 570.
(*c*) Lib. IX. Cap. XXXVIII. pag. 316.
(*d*) Celſ. Lib. III. Cap. XXII. pag. 167.
(*e*) H. Boerh. Inſtit. Medic. §. 436.
(*f*) Celſ. in Præfat. pag. 6.

bent apta eſſe huic recipiendo; unde & in his vaſis vitium hærere poterit, de quo dicetur §. 1171.

Tandem aſſimilatum omnino, licèt fuerit liquidum nutriens, licèt vaſa omnia pervia fuerint, debet moveri per vaſa, debet applicari ad illa loca, quorum defectus ſupplendi ſunt. Motus autem ille, qui diſtribuit per univerſum corpus liquidum nutriens, illúdque applicat ſingulis partibus, poterit eſſe nimis languidus, vel nimis violentus; de quibus agetur §. 1172.

§. 1168. HUMORIS depravatio oritur, 1. ab aſſumptis, quæ à virtute mutante in nobis non poſſunt aſſimilari reſtituundis: qualia cibi farinacei, leguminoſi, craſſi, fibroſi, pingues, acres, aquoſi, viſcoſi (69.); corpora indigerenda, ut ceſpites, creta, arenæ, calx, &c. 2. Ab defectu motûs animalis in otio, torpore, ſomno nimio. 3. A vitiatis organis per debilitatem nimiam (41. 42. 43. 44.), aut nimium robur (50. 92. &c.); liquidíſve vitio non facilè medicabili (60. 69. 76. 106. 107. 406.): hiſce cauſam præbent multa, ut omnes ſecretiones nimiæ, qualeſcumque demum fuerint, vomitus, diarrhœa quælibet, dyſenteria, hæmorrhagia quælibet, viſceris ſingularis vitium ſcirrhoſum, &c, retentio quælibet ſecernendi.

1. Conſtitit ex modò dictis, aſſumpta debere mutari in corpore noſtro, ut ex his fiat liquidum nutriens. Ut autem hæc mutatio aſſumptorum fiat, debent illa poſſe ſuperari à corporis noſtri viribus immutantibus. Hinc ubi cibi tales ingeruntur, qui tenacitate viſcoſâ nimis cohærent, ut ſunt multa farinacea, & legumina, piſa, fabæ, lentes, &c; vel cibi craſſi & fibroſi, ut ſunt carnes, fumo, ſale, aere, induratæ; tunc vires viſcerum chylopoieticorum non ſatis ex his educere poſſunt omne ſolubile, ingeſtis, etiam copioſis, parum nutrimenti acquirit corpus, & chylus ex his paratus, crudior, non ſatis aſſimilatus, vel omnino non, vel difficulter, poteſt perduci ad ultimam perfectionem, quæ requiritur, ut aſſimiletur partibus ſolidis & fluidis corporis noſtri. Ventriculus & inteſtina tunc gravantur indigeſtili materiâ, &, crudis humoribus ſanguini admiſtis, degenerant omnia liquida à naturali ſua indole; ſícque malus habitus totius corporis ſequitur, *cùm inuſitatos, aut inutiles, cibos aliquis aſſumpſit.* (a) Certum enim eſt, conſuetudinem hîc multùm facere: conſtat enim ex Hiſtoria, integras gentes ſolis vegetabilibus & aquâ vixiſſe; alias ſolis ferè piſcibus ſuſtentari; quaſdam carnibus & lacte, dum aliis in more eſt, quodvis ferè vegetantium & animalium genus lautiſſimis menſis adhibere (b). Obſervationes jam quotidianæ docent, languere homines, ſimulac ſimplicem victum, licèt ex diffi-

(a) Celſ. Lib. III. Cap. XXII. pag. 167. (b) H. Boerh. Inſtitut. Medic. §. 50.

Digitized by Google

cilioris digeſtionis cibis paratum, cum lauta menſa permutant; unde dixit *Hippocrates*, utì aliâ occaſione ad §. 193, monui: *A multo tempore conſueta, etiamſi deteriora fuerint, inſuetis minùs moleſta eſſe ſolent.* Pinguia autem difficilis admodum digeſtionis ſunt, & in ventriculo diu retinentur, túncque rancida fiunt, & ſic peſſimè nocere poterunt. Sani & robuſti homines hoc ſæpe experiuntur, ſi pinguiores carnes, & inprimis lardum, majori copiâ in prandio comederint; tunc enim veſperi eructant acre oleum, quod fauces ferè erodit, & in ignem projectum luculentam flammam facit. Tamdiu hoc pingue in ventriculo, reliquis cibis jam ferè vacuo, manet indigeſtum, & niſi in duodeno copioſæ & acriori bili occurrat, quæ illud pingue ſaponaceâ ſuâ vi reddat aquæ miſcibile, in reliquo inteſtinorum tractu cruditatem rancidam peſſimam facere poterit. Cùm autem in ſaniſſimis hominibus omnes humores blandi ſint, chylus naturaliter nullam acrimoniam habeat, ſed dulcis ſaporis ſit, patet ſatis, acres cibos multùm abeſſe ab indole noſtrorum liquidorum, adeóque difficiliùs aſſimilari. De noxis acrium ingeſtorum plura dicta fuerunt ad §. 586. *lit.* α, & §. 1150, probatum fuit, ſcorbuticam humorum acrimoniam à talibus naſci. Aquoſà autem nimiâ copiâ aſſumpta debilitando fibras ſolidas nocere, antea ad §. 30, conſtitit.

Si autem à difficilioris digeſtionis cibis cachexia naſcitur, longè magis hoc fiet, ſi depravato appetitu aſſumuntur talia, quæ nullo modo digeri poſſunt, utì ceſpites, &c. De hac re poſtea dicendum erit, ubi agetur de morbis virginum & gravidarum, in quibus talis appetitûs depravatio obſervatur quandoque.

Conferantur & illa, quæ §. 25. n°. 1, habentur de alimentis magìs tenacibus, quàm virium permutantium in corpore virtus eſt.

2. Conſtat ex Phyſiologicis, chylum ex ingeſtis paratum ſanguini venoſo permiſceri, & adhuc diu ſuam indolem retinere, licèt unà cum ſanguine per vaſa & viſcera corporis noſtri circumducatur; tandem tamen octo vel decem horarum ſpatio chylum aſſimilari penitus humoribus noſtris, neque ampliùs apparere in ſanguine. Verùm in illis, qui inerti otio torpent, & ſomno indulgentes ferè nunquam orientem vident ſolem, languet muſcularis motus, qui tantùm confert ad validam & expeditam ſanguinis circulationem, utì antea ad §. 25. n°. 2, dictum fuit; unde illa aſſimilatio chyli tardiùs in talibus & minùs bene perficitur, adeóque ſenſim degenerantibus humoribus inducitur cachexia. Quotidiana Obſervata hanc rem confirmant. Dura meſſorum ilia quoſvis cibos ferunt, & digerunt quàm feliciſſimè. Feſſus à labore diurno domum redux ruſticus pane atro, carnibus, aut lardo, fumo & ſale induratis, famelicum replet ventriculum, moderatóque ſomno languida membra poſtquam refecit, ſurgit robuſtus & alacer ad ſolitos labores. Illi verò, qui divitiis affluentes largis quotidie fruuntur epulis, nec ſe ad labores credunt natos eſſe, perpetuis querelis Medicorum aures fatigant, dum volunt vivere ſani, & nihil agere. Literati Viri, qui mentem acriter exercent, corpus verò minimè, impalleſcunt libris ſuis, cachectici omnino. Nunquam autem citius & certius

Digitized by Google

damnum ſanitatis percipitur, quàm ubi laborioſam vitam ſubitò quis commutaverit cum otioſa: unde inter cachexiæ cauſas ab *Aretæo* (*a*) optimè recenſetur *ab exercitationibus quies*, & *ab ingentibus laboribus otium.*

3. Requiri certum robur & determinatam cohæſionem in partibus ſolidis vaſorum & viſcerum corporis noſtri, ut efficiant illa, quæ ſanitatis & vitæ ratio poſtulat, antea paragraphis in textu citatis demonſtratum fuit. Nimia enim debilitas vaſorum & viſcerum facit, ut minor actio ſit vaſorum in contenta fluida, adeóque minor mutatio & aſſimilatio chyli, qui cum ſanguine per vaſa fluit. Præterea ob eamdem rationem minùs elaborata erunt liquida, quæ ingeſtis in ventriculo & inteſtinis miſceri debent, ut v. gr. ſaliva, bilis, ſuccus pancreaticus, &c: unde etiam §. 44, ubi morbi ex debilitate nimia vaſorum & viſcerum oriundi recenſentur, inter illos numeratur cachexia.

Sed & nimium robur vaſorum ac viſcerum inter cauſas hujus morbi numeratur, quia tunc tanta eſt cohæſio partium ſolidarum illa componentium, ut non cedant ſatìs liquidis impulſis; adeóque ſic interrumpitur æquabilis ſanguinis motus, & turbantur omnes ſecretiones. Verùm paulò pòſt patebit, retentionem quamlibet ſecernendi, producere poſſe cachexiam. In paragraphis autem in textu citatis fuſiùs de hac re dictum fuit.

Verùm & liquida poſſunt degenerare vario modo, ac quandoque vitiis affici, quibus non ſemper facilis medela invenitur. Sic videmus, infantes acido (§. 60.) laborantes non nutriri, ſed cachecticos ſenſim contabeſcere; & noverunt ſatìs Medici, illud humorum vitium, ubi ſemel invaluerit, difficulter eradicari poſſe. Glutinoſum (§. 69.) in primis viis aggeſtum impedimenta format chylo parando, perficiendo, ſecernendo (§. 71.); adeóque depravatur nutritio: ſi verò lentor talis glutinoſus ſanguinem jam infecerit, tunc omnia cachexiæ ſymptomata (§. 72.) producit. Ubi autem alcalinum putridum infecit humores (76.), ineptitudo ad nutriendum, aptitudo ad conſumendum, producitur (§. 86.). A plethora (§. 106.), niſi in tempore ſolvatur per ſanguinis miſſionem, ſæpe etiam cachexia producitur, utì videmus in virginibus plethoricis, ſi menſtruorum ſuppreſſione laborent.

Per obſtructionem verò (§. 207.), cùm tollatur tranſitus liquidorum per canales, omnes functiones corporis poſſunt lædi (§. 120.), adeóque & hic morbus produci. Si autem in quodam loco corporis collecti hæſerint humores, jam penitus à ſana indole noſtrorum fluidorum alieni, nec unquam illis aſſimilandi, tunc morâ & calore corporis attenuantur, ſimul acriores redduntur, & venis reſorpti ſanguinem inficiunt, illúmque nutritioni penitus ineptum reddunt. Ita à pure, in abſceſſu clauſo diu relicto (§. 406.), producitur cachexia purulenta, difficulter curabilis, & nutritionis defectu totum corpus ſenſim contabeſcit. Si autem pus reſorptum adeo funeſtum morbum producere valeat, quanta non fient mala à tabo gangrænoſo, ichore cancri exulcerati, ſi & hæc in ſanguinem reſorbeantur.

Tota chylificationis Hiſtoria docet, utì antea ad §. 25. n°. 1, monitum fuit,

(*a*) De Cauſ. & Sign. Morb. diuturnor. Lib. I, Cap. XVI. pag. 47.

Digitized by Google

præcipuam cauſam aſſimilationis ingeſtorum pendere ab eo, quòd paucu-lùm crudi ingeſti miſceatur maximæ copiæ humorum inquilinorum. Saliva enim inter manducandum miſcetur cibis; deinde ſuccus gaſtricus, utraque bilis, ſuccus pancreaticus, &c; & chylus, tunc in inteſtinis reſorptus per vaſa lactea, in ductu thoracico miſcetur maximæ parti lymphæ totius corporis; adeóque chylus in ductu thoracico jam pro maxima parte conſtat humoribus inquilinis: tamen ductus thoracicus guttatim adhuc chylum inſtillat venæ ſubclaviæ, qui torrente ſanguinis venoſi redeuntis à capite & utroque brachio abripitur, ac in cor dextrum defertur.

Ubi ergo, qualicumque de cauſa, minuitur inſigniter copia humorum inquilinorum, aſſimilatio crudi ingeſti minùs perficitur, adeóque depravatur nutritio, & cachexia inducitur. Omnium autem maximè hoc metuendum eſt, ubi ſubitis evacuationibus humorum copia imminuta admodum fuerit; ut in vulneratis; in mulieribus abortum, & ſimul validam uteri hæmorrhagiam paſſis; in cholera morbo, ubi intra paucas horas totum corpus ferè exinanitur: replenda quidem ſunt hæc corpora, ſed ſenſim, neque permittendum, ut multa ſimul & ſemel ingurgitent, licèt appetitu valeant. Idem notavit *Aretæus* (*a*) de hoc morbo agens, dum dicit: *Bene utique cibos appetunt, tametſi multos ingerant ac repleantur, crudi verò & non confecti digeruntur, quoniam alimenti elaboratio ad coctionem pertinens, debilis admodum atque invalida eſt.* Lentiores autem, ſed frequentes, humorum evacuationes, copiam ſanorum liquidorum minuendo, pariter cachexiam inducunt. Sic videmus illos, qui ſudoribus nocturnis diffluunt, ſenſim contabeſcere. Ob eamdem rationem videtur *Celſus* (*b*) damnaſſe frequentem purgantium uſum, dicens: *Sed purgationes quoque, ut interdum neceſſariæ ſunt, ſic, ubi frequentes ſunt, periculum afferunt. Aſſueſcit enim non ali corpus, & ob hoc infirmum erit.*

Sed & viſceris ſingularis vitium ſcirrhoſum meritò inter cachexiæ cauſas numeratur. Modò dictum fuit, tot humores concurrere ad chylopoieſin, & in diverſis viſceribus præparatos. Si ergo aliquod ex his viſceribus in ſcirrhum induruerit, ſecretio liquidi, in hoc viſcere præparandi, læditur; adeóque deficiet aliqua ex conditionibus requiſitis ad aſſimilationem crudi ingeſti, quæ ergo minùs perfecta erit: hinc depravabitur nutritio plùs minúſve, prout diverſo gradu læſa fuerit viſceris affecti functio. A ſcirrhoſa hepatis labe toties cachexia naſcitur, præcipuè icterica; & cùm ſcirrhi, in viſceribus latentis, tam difficilis cura ſit, imò vix poſſibilis, ubi confirmatus fuerit, patet ſatis, cachexiam à tali cauſa natam vix eradicari poſſe. Unde meritò monuit *Aretæus* (*c*) ſequentia: *Scirrhi in liene geniti diſcuſſiones non facillimæ ſunt: quòd ſi & ab hoc oriundi morbi proveniant, utpote hydrops aut malus habitus, inſanabile malum effectum eſt.* Ideo etiam periti Medici, ubi aliam manifeſtam cachexiæ cauſam nullis ſignis detegere poſſunt, ſcirrhum in viſceribus latere meritò ſuſpicantur.

(*a*) Ibidem.
(*b*) Lib. I. Cap. III. pag. 31.
(*c*) De curat. morbor. diuturnor. Lib. I. Cap. XIV. pag. 128.

Cùm autem in corpore ſano quædam excerni debeant ſtatis temporibus, ſi retineantur illa in corpore, depravatur liquidorum indoles, ita ut inepta fiant nutritioni corporis. Hoc videmus manifeſtè in menſium ſuppreſſione, ubi bonus ſanguis abundans retinetur, & retentus ſenſim degenerat adeo, ut in cachexiam incidant pallidæ totæ & tumidæ factæ mulieres. Viris multis conſueta eſt ſanguinis evacuatio per hæmorrhoides; verùm & ab hac evacuatione ſuppreſſa, præter plura alia mala, ſolet cachexia ſequi; quod notavit *Aretæus* (*a*), dicens: *Cauſa verò & hæmorrhoidum fluxûs ſuppreſſio, & conſuetorum vomituum ceſſatio, & ſudorum exſiccatio, &c; quando enim horum ſingula, quæ aderant, non ampliùs revertuntur, tunc ſequitur corporis gravitas, pallor ſubinde repetens, venter flatibus refertus, oculi concavi, &c.* Præterea morboſæ quandoque excretiones obſervantur, per quas noxium educitur de corpore, quod imprudenti medelâ cohibitum multa mala & cachexiam inducit. Junioribus ſæpe tota cutis capillata capitis exulcerata plorat liquidum ſatis acre, quod in cruſtas concreſcit quandoque admodum denſas: ubi his cruſtis areſcentibus & compactis impeditur exitus illius acris humoris, vel per adſtringentia, & inprimis per plumbata remedia, ceruſſam, acetum lithargyrii, &c, ſic conſtringuntur vaſa cutanea, ut illud ampliùs exire nequeat, convulſiones, ophthalmiæ, aſthmata, quandoque ſequuntur; & ſi ex his malis emergant, cachectici languent miſelli infantes, donec, vel ſponte, vel per artem, reſtituatur illa excretio. Idem vidi contigiſſe, dum annoſa crurum ulcera, copiam acris ſeri quotidie plorare ſolita, exſiccantibus remediis tractabantur.

§. 1169. PATET verò, has cauſas ſemel poſitas, vel minuendo ſolida, vel infarciendo ea liquidis liberè transfluere ineptis, agere; unde duplex notabilis hujus mali effectus, tabes ſc. vel leucophlegmatia, & hydrops anaſarca.

Certum eſt, per vitæ & ſanitatis actiones ſolidas partes corporis noſtri deteri: ſi enim ipſum durum lapidem guttula aquæ delapſa excavare poſſit, non vi, ſed ſæpe cadendo, an non longè major effectus exſpectari debet, dum quater mille vicibus intra horæ ſpatium humores, vi cordis pulſi, incurrunt in latera canalium convergentium, & tranſire debent per ultimos fines arteriarum, qui in pluribus viſceribus molles & pulpoſi ſunt? Obſervamus, epidermidem deteri quotidie, & renaſci illud quod perierat. Demonſtrat Chemia, in ſaliva ſolidi quid contineri, ita & in bile, & longè plùs in urina: procul dubio & cum fæcibus alvinis ſolidarum partium detrita ramenta exeunt, dum interior tunica inteſtinorum adeo tenera eſt, & villos pendulos in cavum inteſtinorum habet, unde villoſa vocata fuit; qui villi adeo molles ſunt, ut, niſi liquido immerſa ſuſtineantur, informis muci ſpecie appareant. Verùm illa interior ſuperficies inteſtinorum per motum pe-

(*a*) De cauſ. & ſign. morbor. diuturn. Lib. I. Cap. xvi. pag. 47.

Digitized by Google

riſtalticum ad contenta apprimitur, adeóque & deteritur. Præterea meconium, in toto tractu inteſtinorum quandoque in fœtu repertum, ſatìs ſolidum, à fæcibus humorum, qui in inteſtina deferuntur, natum, demonſtrat pariter, ſolidas partes corporis per ipſas vitæ actiones detrimentum pati, quod per nutritionem reparari debet; quæ ergo ſi deficiat, ſolida debent minui. Demonſtratur autem in Phyſiologicis (*a*), reſtaurationem partium ſolidarum fieri per ipſos humores, qui per vaſa fluunt, & continent in ſe abundantes tales particulas, quales fuerunt, quæ à ſolidis ſeceſſerant. Si ergo à ſanitatis legibus omnino receſſerint humores, non habebunt illas dotes, quæ ad reſtitutionem perditorum in ſolidis requiruntur. Obſervamus autem in ſano ſanguine, ejúſque ſero, plaſticam quamdam tenacitatem; utì & in ſecretis à ſanguine humoribus, quæ videtur requiri, ut particulæ nutrientes hæreant locis, quibus applicantur. Videmus præterea, quòd, ubi nimis attenuantur humores, deficiat nutritio & contabeſcat totum corpus. Pallidi, exhauſti, macilenti, reſurgunt à ſalivatione mercuriali, dum per vim argenti vivi totus ſanguis ſolutus fuit, licèt plùs potent liquidi nutrientis, quàm exſpuant. Ubi jam à quacumque cauſa depravatam nutritionem comitatur humorum nimia tenuitas, tunc illi elabuntur de corpore quandoque per ſenſibiles, aliquando per inſenſibiles evacuationes; quandoque ſubitò, aliquando ſenſim. Ubi per vomitum, alvum, urinam, confertim exeunt, pro diverſis evacuationibus varia nomina acceperunt tales morbi, diarrhœæ, diabetis, choleræ, &c. Verùm ubi per inſenſibiles evacuationes, vel & ſudores; ſenſim ſic exeunt humores de corpore, & deficiens nutritio non reſtituit perdita, lento maraſmo perit corpus, quem morbum & tabem ſiccam vocaverunt, & atrophiam ſimpliciter; quam *Fernelius* (*b*) diſtinxit à cachexia, *in qua plena ſatìs atque copioſa corporis moles eſt: at verò tum ſubſtantiâ, tum colore vitioſa:* atrophiam verò dixit, *quum lentè ac pedetentim, nullâ prægreſſâ cauſâ, id ſumpto alimento non alitur.* Hæc tabes, Anglis ſatìs familiaris, cùm lentè depaſcat corpus, conſumptio appellatur; de qua dixit *Benedictus* (*c*): *Tabidorum languor, ſine pulmonum aut viſceris cujuſlibet corruptela, tacitâ vi obrepens, Anglis infeſtiſſimus eſt, &, niſi primis obedıverit remediis (quod rariſſimè evenit), funeſtus.*

Frequentiùs autem contingit, cachexiam comitari album totius corporis tumorem, quem leucophlegmatiam Medici vocaverunt, vel etiam hydropem anaſarcam; quia panniculus adipoſus, muſculis ſuperimpoſitus, & inter eorumdem interſtitia locatus, accumulato aquoſo humore turget; de quo in capitulo *de Hydrope* dicetur. Probatum enim fuit §. 25, impeditam ingeſtorum aſſimilationem in naturam liquidi vitalis ſani facere debilitatem & laxitatem nimiam fibrarum ſolidarum, inde ſequi, §. 26, extenſionem facilem vaſculorum his fibris conflatorum, atque tumorem. Præterea §. 69, demonſtratum fuit, debilitatem vaſorum & viſcerum cauſam eſſe, à qua iners

(*a*) H. Boerhaav. Inſtitut. §. 463.
(*b*) Lib. VI. Cap. VIII. Part. 2. p. 150.
(*c*) Theat. Tabidor. pag. 109.

Digitized by Google

& frigidus lentor in corpore naſcitur, qui tumorem album, ſive λεῦκον φλέγμα Veteribus dictum §. 72, producit. Hunc autem cachexiæ effectum & *Aretæus* (a) & *Celſus* (b) pariter notaverunt.

§. 1170. QUIN & pro vario colore, mole, tenacitate, acrimoniâ, fluiditate liquidi infarcti varii admodum morbi, ut cachexiæ effectus, prodire ſolent: cutis, ſcilicet, albitudo, pallor, flavedo, lividitas, rubedo, viror, nigritudo, fuſcus color; gravitas; tumor ſub oculis, & partium tenuiſſimarum; flatus, œdema partium à corde remotarum; cordis arteriarúmque palpitationes, ad minimum motum admodum auctæ; urinæ crudæ, tenues; ſudores ſpontanei; aquoſi planè; tandémque marcor, vel leucophlegmatia & hydrops.

Cacochymiam ſemper comitari cachexiam, antea ad §. 1166, dictum fuit: verùm hæc cacochymia diverſa admodum obſervatur in cachecticis, adeóque & varios effectus producet, & diſtinctis ſignis ſe prodet prout degenerantes à ſanitatis conditionibus humores tenacitate aut fluiditate, vel diverſâ ſpecie & gradu acrimoniæ, peccaverint. Cùm autem floridus color boni habitûs ſignum ab *Aretæo* meritò ſtatuatur, utì pariter ad §. 1166, monitum fuit, diverſus cutis color in malo habitu aderit, & quidem in variis cachecticis varius. Licèt autem in tota cute coloris mutatio appareat quandoque, omnium tamen facillimè diſtinguitur in illis locis, ubi vaſa, nuda ferè, nullâ cute tectâ apparent, & ſimul tam tenues tunicas habent, ut color liquidi, vaſis contenti, transluceat: hæc obtinent in canthis oculorum, internâ ſuperficie palpebrarum, labiis, ore interno, faucibus, &c, utì aliâ occaſione ſæpius jam monitum fuit. Ob hanc cauſam periti Medici hæc loca ſedulò luſtrant, dum in ſanguinis & humorum indolem inquirunt. Alibi (vide §. 97.) conatus fui, ex Obſervatis *Malpighianis* de ovo incubato deducere varias illas mutationes & colorum diverſitates, quas ſubit liquor per vaſa pulli motus, dum in ſanguinem vitalem mutatur. Patuit tunc, utì in pullo naſcente, per calorem incubatûs, motum humorum per vaſa, vim cordis, & aeris conſpirantem actionem, naſcebatur intra quadraginta octo horas ſanguis ruber, cujus nullum veſtigium nec in ovo, nec in pullo, præexſtiterat; ſic etiam in humano corpore per ſimiles cauſas, ſed validiores, produci ſanguinem rubrum ex ingeſtis breviori tempore. Verùm ubi vel ob cauſas aſſimilantes debiliores, vel ob materiam nutrimenti difficiliùs mutabilem, non poteſt elaborari alimentum ad perfectionem boni ſanguinis uſque, illa pars rubra ſanguinis vel non conficitur, vel non tantâ copiâ, quanta requirebatur ad reſtitutionem perditi. Tunc albedo ob defectum partis rubræ ſequi-

(a) De cauſ. & ſign. morbor. diuturn. Lib. I. Cap. XVI. pag. 47.

(b) Lib. III. Cap. XXII. pag. 167.

Digitized by Google

tur, utì videmus poſt validas hæmorrhagias etiam in ſanis antea & robuſtis hominibus fieri. Cùm autem ſerum ſanguinis flaveſcat naturaliter, ſi illud nondum in morboſam tenuitatem degeneraverit omnino, & colorem ſuum amiſerit, tunc deficiente parte rubrâ, color pallidus apparet, ab albedine declinans in dilutam flavedinem, quod inprimis in oculorum canthis apparet in virginibus chloroſi laborantibus. Aliquando videmus etiam totum corpus ex flavo virideſcente colore perfundi in tali morbo, licèt urina cruda & decolor nullum ſignum det cacochymiæ ictericæ: imò quandoque & ſubfuſcus color apparet, abſque cacochymia atrabilaria. Utì enim in ovo incubato liquor, in ſanguinem rubrum mutandus poſt quadraginta octo horas, primò colorem ſubvirideſcentem habet, dein ferrugineum; ſic videtur in debilibus cachecticis corporibus contingere, ubi chylus non quidem in perfectionem ſanguinis rubri elaboratur, ſed in vicino aſſimilationis gradu ſubſiſtit. Conſiderans hæc *Galenus*, utì alio in loco §. 75. n°. 5, notavi, noluit evacuari debere illud ſemicoctum alimentum, ſed retinendum eſſe in corpore, & perficiendum ulteriùs; dum nempe per motum, frictiones, aliáque remedia, augetur actio vaſorum in fluida contenta, ſícque obtinetur perfecta aſſimilatio, quæ antea defectuoſa erat.

Ubi autem cacochymia bilioſa vel atrabilaria cachexiam comitatur, tunc aliæ colorum mutationes fiunt, de quibus videantur illa, quæ ad §. 1094, habentur. Quamvis autem color ruber plerumque index ſit boni ſanguinis, tamen ubi tenuis magìs ſanguis eſt, tunc ſimul plerumque acrior, & tenera admodum eſt vaſorum compages, unde in genis ſæpe roſeus color apparet, licèt corpus ſenſim contabeſcat, utì fit in illis, qui in phthiſin inclinant, utì poſtea ad §. 1198, patebit.

Cùm autem requiratur bonus ſanguis, ut per encephali fabricam inde ſeparetur ſubtiliſſimum illud fluidum nerveum, quod muſculari motui perficiendo ſervit, & in cachecticis omnes humores à ſanitatis conditionibus degenerent, deficiet & illud fluidum nerveum vel copiâ, vel non habebit omnes dotes requiſitas. Unde illa alacritas ad motum, quæ in ſanis adeſt, deficit, & vix trahunt languida membra cachectici. Præterea obſervatur, quòd ſimul ac libera ſanguinis circumductio per vaſa partis cujuſdam corporis impeditur, ſtatim illa pars gravis ſentitur: ſic ex. gr. ſi brachium valida phlegmone occupet, inſtar plumbi grave percipitur. Cùm autem cachexiam frequenter comitetur glutinoſa iners & frigida cacochymia humorum, quæ facit difficiliorem tranſitum liquidorum per vaſa, inde & alia cauſa gravitatis membrorum percipitur.

Prima ferè tumoris leucophlegmatici indicia apparere ſolent in laxiſſimis illis ſub oculis partibus, quas ὑπώπια & ὑποφθάλμια dixerunt veteres Græci. Ob perpetuam enim mobilitatem, quâ indigebant bulbi oculorum, debebant omnia vicina facillimè cedere poſſe; hinc eſſe laxiſſima: in ſanis hominibus, dum à ſomno evigilant, videmus has partes plùs minùs tumere, qui tumor tamen brevì evaneſcit, dum oculi leviter fricantur, utì omnes à ſomno evigilantes facere ſolent: ſimul erecta in vigilantibus corporis poſitura,

Digitized by Google

& muſculorum faciei adjacentium, utì & palpebrarum, motus faciunt, ut brevì diſſipetur omne, quod in tenerrima tunica celluloſa ſub oculis collectum hæſerat. Verùm in leucophlegmaticis, ubi omnia laxiora ſunt, & major humorum viſciditas, manet ille tumor, nec integre diſſipatur diurno tempore.

Quia verò & conditiones requiſitæ ad bonam chylopoieſin languent in hoc morbo, hinc ingeſta non ſatìs immutantur, ſed, ſpontaneâ degeneratione, vel in fermentationem, vel in putredinem, vergunt; unde abundantia flatuum naſcitur, utì aliâ occaſione ad §. 647, demonſtratum fuit.

Notum eſt, humores, venis contentos, propelli per illas versùs cor illo motu, quem ab arteriis acceperant: verùm cùm venæ non pulſent, & in decurſu ſuo ſemper latiores fiant, retardatur neceſſariò humorum, ex arteriis in venas venientium, motus: unde in plurimis corporis locis videmus, venas arteriis contiguas eſſe, ut turgentes arteriæ in ſua diaſtole premant vicinas venas, ſicque humorum motum per illas promoveant. Præterea muſculi agentes, dum turgent, premunt omnes venas illis incumbentes, vel inter illos decurrentes; ſicque plurimùm adjuvant venoſi ſanguinis motum. Verùm in cachecticis languet cordis & arteriarum actio, motus muſculares vel omnino non, vel admodum languidè exercentur; adeóque deſunt illa adminicula, quæ expeditum humorum venoſorum ad cor reditum procurant. Majores venæ hinc vix deplentur, & minores lymphaticæ venæ, quæ ex cavis majoribus & minoribus corporis lympham, arteriis exhalantibus expulſam, reſorbere debebant, cùm non poſſint depleri facilè in majores venas nimis plenas, non reſorbent omne, quod eructant arteriæ exhalantes; hinc incipit turgere tunica celluloſa aquoſis humoribus, ſicque œdema naſcitur; inprimis in partibus à corde remotis, quia ibi, cæteris paribus, ſemper tardior circulationis motus eſt. Inde fit pedum tumor, maximè ſi erecti ſtent diu, vel ſedent pendulis pedibus; tunc enim contra gravitatis nixum adſcendere debent humores. Ubi verò in lecto decumbunt, tunc ob horizontalem ſitum corporis faciliùs ab extremis partibus corporis ſurſum redire poſſunt humores venoſi, dum ſimul etiam lecti tepor fluidiorem reddit lympham, quæ in tunica celluloſa aggeſta hæret: œdematoſi enim pedes ſimul & ſunt frigidi. Optimè hæc omnia obſervavit *Aretæus* (*a*), dum notavit venas repletas tumere in cachecticis, dicens: *Venæ in temporibus elatæ apparent: partes enim quæ circumjacent, emarcuerunt. Verùm & in brachialibus longè grandiores inflatione venæ redditæ ſunt.* Paulò antè (*b*) autem habent ſequentia: *Stantibus pedes tibiæque intumeſcunt, decumbentibus autem partes declives: quòd ſi decubitum mutaverint, tumor in illas decumbentes partes devolvitur, humidique aut frigidi in gravitatem ſit circuitus.*

Cùm autem cor ſiniſtrum nihil expellere poſſit in aortam, niſi quod priùs

(*a*) De cauſ. & ſign. Morbor. diuturn. Lib. I. Cap. XVI. pag. 48.
(*b*) Ibid. pag. 47.

Digitized by Google

à corde dextro receperit : & cor dextrum parum accipiat ob tardiorem motum ſanguinis venoſi, hinc patet ratio, quare pulſus debilis & languidus ſit. Simulac verò corpus movere incipiunt, venæ plenæ, à muſculis agentibus preſſæ, ſubitò movent humores contentos versùs cor dextrum; quod tunc obruitur, qui tantùm non poteſt tranſprimere per pulmonem, quantùm venæ adferunt; unde ſit cordis palpitatio, & reſpiratio laborioſa ac difficilis : quæ omnia & apud *Aretæum* (*a*) pulchre notantur. Quàm periculoſa autem mala fieri poſſint, dum ſtagnantia ſubitò in motum deducta, cor & pulmones obruunt, alibi §. 871, dictum fuit, ubi de peripneumonia notha agebatur.

In hominibus robuſtis ſanis urinæ coloratæ ſunt, & ſedimentum deponunt; in cachecticis urinæ vix coloratæ, hinc crudæ dictæ, & tenues prodeunt, dum omnes functiones in his languent, & ſæpe tanta debilitas circulationis in his eſt, ut non poſſint liquida, per tranſpirationem inſenſibilem expellenda, per ultimos fines arteriarum cutanearum exprimi : unde tunc *corpore ſqualent, ſudore carent, pruriginoſi* (*b*); quia unà cum perſpirabili liquido exeunt de corpore acria ſubtilia, quæ nunc in cute retenta pruritum excitare poſſunt: Imò *nonnunquam accidere ſolet, ut per aſſiduas puſtulas, aut ulcera, ſumma cutis exaſperetur* (*c*). Obſervatur autem, quòd, cutis exhalatione impeditâ, augeatur urinæ copia, quæ tunc cruda & tenuis exit, dum ſubtile illud liquidum, quod ſolebat per ultimos fines arteriarum cutanearum difflari de corpore, urinam diluit. Hinc *Galenus* (*d*), poſtquam dixerat, urinam exactè oſtendere conditionem ſanguinis in vaſis contenti, ſubjungit: *Ergo ubi crudus planè* (ſanguis) *eſt, tenuis & aquoſa urina eſt, nec quod pendeat, nec quod ſubſideat, in ſe habet.* Et *Hippocrates* (*e*) dixit, hominem non poſſe renutriri, dum talem urinam reddit. Ubi autem copioſa talis ſecedit urina, potûs quantitatem ſuperans, vel ſpontanei ſudores abundant, tunc ſenſim exhauſto corpore ſequitur immedicabilis maraſmus : ſi autem non exeant de corpore, ſed maneant, accumulantur in cavis majoribus corporis, vel in tunica celluloſa; túncque leucophlegmatiam vel hydropem producunt, uti præcedenti paragrapho dictum fuit.

§. 1171. VITIUM vaſorum recepturorum bona liquida nutritia univerſale fingi vix poteſt ullum; tamen nimia contractilitas & laxitas, atque inde pendentia vitia, pro cauſis admitti poſſunt: de quibus actum (24. ad 58.).

Dum chylus, ex ingeſtis alimentis natus, ſanguini miſtus, per vaſa fluit, actione vaſorum in contenta liquida perficitur, ut fiat bonum liquidum nutritium, uti *Loweri* & *Walaei* experimenta docuerunt; adeóque, dum

(*a*) Ibidem.
(*b*) Ibidem.
(*c*) Celſ. Lib. III. Cap. XXII. pag. 167.
(*d*) De ſanitate tuenda, Lib. IV. Cap. IV. Charter. Tom. VI. pag. 121.
(*e*) Prædict. Lib. II. Cap. IV. Charter. Tom. VIII. pag. 813.

Digitized by Google

adeſt liquidum bonum nutritium, ſequitur neceſſariò, quòd & vaſa, quorum efficaciâ illud liquidum paratum fuit, omni notabili vitio caruerint; adeóque patet, vitium univerſale in vaſis non poſſe adeſſe, quamdiu liquida bona ſunt.

Verum quidem eſt, quòd nimia contractilitas, vel laxitas, in vaſis obſervari poſſit, de quibus antè ad numeros hìc citatos dictum fuit, ſed & ſimul conſtitit, humores brevì degenerare à ſanitatis conditionibus, dum vaſa, vel nimis laxa, vel nimis ſtricta ſunt. Particulare quidem impedimentum adeſſe poteſt in quibuſdam vaſis, recepturis materiam nutritiam; ut dum v. gr. oſcula vaſorum lacteorum, in inteſtina hiantium, à quacumque cauſa impediuntur; vel ciſterna lumbaris, aut ductus thoracicus in ſuo decurſu, à tumore vicino comprimitur. Talis caſus apud *Warthonum* (*a*) legitur de generoſo Viro, qui in flore ætatis, ex equo delapſus, validam lumborum contuſionem paſſus fuit, & poſt varia mala tolerata totus emaciatus, tabe confectus, periit. In cadavere inventus fuit tumor ſeptem librarum, ſolidæ ſubſtantiæ, circa meſenterii exortum, pedem longus, ſex pollices latus, craſſus quinque, qui involbebat ſuâ mole arteriam magnam, venam cavam, vaſa emulgentia, plexus nerveos, renes ſuccenturiatos, & glandulas lumbares. Videtur autem admodum probabile, quòd tantæ molis tumor, in tali loco hærens, impediverit chyli & lymphæ iter per ciſternam lumbalem & ductum thoracicum, materiam ergo nutritiam, vel integre, vel ſaltem magnâ parte, interceperit; ſimúlque effecerit, quominus lympha commodè in ductum thoracicum potuerit venire, chylúmque diluere, antequam ſanguini venoſo miſtus per pulmonem fluxerit; & ideo fortè varia tubercula in pulmone nata fuerunt, quæ erant ſimilis ſubſtantiæ, ac tumor ille in abdomine repertus.

§. 1172. DEFECTU facultatis applicantis nutritio univerſalis impeditur; ſi vires circulantes ſunt nimis languidæ, vel nimis violentæ (92. ad 107.).

Licèt autem liquidum nutritium bonum & vaſa omnia pervia fuerint; nec nimis laxa, nec nimis rigida; facilè patet, ad nutritionem requiri, ut ad ſingula loca corporis nutriendi deferatur liquidum nutriens, & particulæ defectum perditorum reſtauraturæ applicentur illis locis, in quibus hæc jactura facta eſt. Ad hoc autem motus liquidorum requiritur, & quidem adeo moderatus, qualis in perfecta ſanitate adeſt; tunc enim obſervatur, quotidie corpori reddi tantùm & tale, quantùm & quale per ipſius ſanitatis actiones perierat. Si motus languet, tunc plura manent in corpore, quæ ſecedere debuiſſent & expelli; nec debitâ vi moleculæ liquidi nutrientis applicantur ad loca, quæ debebant reſtaurari (*b*): unde corpus

(*a*) Adenograph. Cap. XI. pag. 50. (*b*) Vide Inſtitut. H. Boerh. §. 462. & ſeq.

repletur

repletur quidem, ſed non bene nutritur, nec in debito conſervatur robore. In ſtabulis quieſcens equus, lauto abundans pabulo, repletur & pingueſcit, ſed ad labores invenitur minùs validus, quàm dum moderato curſu exercetur. E contrà nimio exercitus labore equus macilentus redditur, & tandem debilis omnino, dum per motum nimis validum plùs quotidie de corpore perit, quàm redditur per alimenta aſſumpta. Ubi enim nimiâ rapiditate humores moventur per vaſa, tunc major fit attritus ad vaſa, adeóque plura deteruntur; ſimul non datur tempus, ut liquidi nutrientis moleculæ applicentur locis, ubi ſimiles particulæ deficiebant, dum nimis accelerato motu præterlabuntur illico. Hinc intelligitur ratio, quare in morbis, in quibus languet circulatorius humorum motus, tumeant corpora; & è contrà in morbis, quos comitatur febris acuta, tantùm pereat de corporis mole, ut videamus, ſuccis plenos & obeſos homines intra quatuordecim dies reddi exſuccos & macilentos per febrim acutam continuam, à qua reſurgunt debiles. Simul etiam notandum eſt, quòd per nimis languidum, aut nimis celerem, humorum per vaſa motum brevì degenerent liquida, & ad debitam nutritionem minùs apta reddantur. De exceſſu autem & defectu motûs circulatorii antea, ad numeros in textu citatos, actum fuit.

§. 1173. EX quibus diagnoſis morbi facilis: prognoſin firmat conſideratio cauſæ, durationis, effectûs, gradûſque mali.

Diagnoſis cachexiæ facilis eſt, cùm externa corporis ſpecies, à ſanitatis conſuetudine degenerans, etiam artis Medicæ imperitis hujus morbi præſentiam teſtetur; utì ad §. 1166, dictum fuit. Verùm ad §. 1169, monitum fuit, duplici modo malum corporis habitum, ſive cachexiam, à bono corporis habitu, qui in ſanitate adeſt, recedere. Vel enim ſenſim pereuntibus liquidis & ſolidis partibus corporis, nec reſtitutis per nutritionem, exſuccum contabeſcit corpus; túncque multi Medici maluerunt atrophiam, marcorem, maraſmum vocare, aut & ſiccam tabem. Vel è contrà turget corpus humoribus, ſed crudis, & à ſanitatis legibus omnino degenerantibus, tunc totus corporis habitus tumidulus eſt, ſimúlque vitiatus color cutis externæ, utì & reliqua ſigna, adſunt, quæ §. 1170, enumerata fuerunt, adeóque hîc non repetenda.

In prognoſi autem hujus morbi ad plura attendendum eſt: variat enim ratione CAUSÆ. Ubi v. gr. à malo victu (§. 1168. n°. 1) ortum duxerit cachexia, per purgantia, aut vomitoria, prudenter adhibita, ſi expellatur indigeſtorum ſaburra, in primis viis hærens, & deinde bono utantur victu tales ægri, reſtituuntur feliciter. Patet hoc in urbibus obſeſſis, ubi ob annonæ penuriam incongruo coguntur uti victu, & multi cachectici fiunt; obſidione ſolutâ, bonis refecti cibis, reſtituuntur plurimi: ſoli illi ferè pereunt, quorum viſcera corrupta ſunt vel qui nimis avidè ingurgitant cibos, etiam optimos; tunc enim nimiâ alimenti copiâ debiles vires opprimuntur,

non inſtaurantur. Magnum hominum numerum in hunc morbum incidiſſe novi ante paucos annos, dum, annonæ penuriâ preſſi, pane uti cogebantur, ex furfuribus copioſis, farinâ paucâ, arborum corticibus, ſcobe ligni, parato. Poſtquam autem optima cerealia ſubminiſtrata fuerunt miſeris illis; emerſerunt plurimi. Ita pariter, ubi à defectu motûs animalis morbus ſubrepit ſenſim, curantur omnes qui iners otium cum vita laborioſa permutare ſuſtinent. Dum circa tempus pubertatis cachecticæ virgines pallido ſic dicto morbo laborant, intra paucas ſeptimanas curam promittere ſemper auſus fui, & ſtabilem ſanitatem, modò vellent renatas ex limaturæ ferri uſu vires ſalubri corporis motu conſervare, & à potibus aquoſis tepidis abſtinere, qui robur ſolidarum partium corporis enervant. Verùm huic conſilio non ſemper morigeras eſſe tales ægras, inprimis opulentiores, dolent ſæpe Medici. Ubi autem à vitio viſceris cujuſdam purulento, ſcirrhoſo, &c, cachexia oritur, tunc non poteſt ſanari morbus, niſi cauſa tollatur; quod difficillimum eſt, & ſæpe omnino impoſſibile, adeóque tunc & mala ſequitur prognoſis.

DURATIONIS autem ratione pariter variat prognoſis: facilè enim ſuperatur in initio, niſi ab immedicabili cauſa oriatur, morbus, dum humores à ſana indole incipiunt recedere, nondum tamen penitus degeneraverunt. Ubi enim hoc factum eſt, tunc meritò *Aretæus* (*a*) hanc ſtatuit prognoſin: *Morbus hic vix ſanabilis eſt, malúmque longiſſimum: longo enim gignitur tempore, neque ab uno corporis vitio, neque ab uno viſcere, ſed omnium eſt converſio in deterius. Quocirca ab hac enaſcentes morbi inevitabiles ſunt, hydropes, phthiſes, colliquationes; ſiquidem mali habitûs cauſæ ſunt germanæ* (cauſis) *colliquationis.* Ubi enim omnes humores morboſi ſunt, omnium viſcerum functiones admodum labefactatæ, languidam vitam trahere poſſunt miſeri, ſed tot malis tandem ſuccumbere debent.

EFFECTUS autem conſideratio pariter ad prognoſin requiritur, prout horum illorúmve viſcerum functiones magis læſæ fuerint. Si autem v. gr. cachecticis accedat vertigo, memoriæ imbecillitas, tremor, ſomnolentia, metus eſt, ne lenti, vel & aquoſi humores, in encephalo incipiant accumulari; unde apoplexiæ metus inſtat; uti dictum fuit pluribus §. 1010. n°. 2. *lit. v.* Si ad minimum corporis motum anhelare incipiant, & ferè ſuffocentur, pectoris cavum ſimilibus repleri concluditur, vel & ipſum pulmonem: quàm ancipitem autem eventum talia mala habeant, poſtea ad §. 1219. 1220, patebit. Notaverat *Aretæus* (*b*) edaces quandoque eſſe cachecticos, & tunc videtur adhuc meliorem curæ ſpem habuiſſe; verùm, *quum crudis ſuccis totum corpus repletum fuerit, & ciborum appetentia evaneſcat, cachexiâ ſic uſque ad ventriculum graſſante, & affectu jam ſummum faſtigium obtinente, tum ſanè tumidi fiunt, imbecilles, & ad omne opus abjecto proſtratóque animo, &c,* tunc funeſtum morbi exitum credidit inevitabilem.

(*a*) De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. I. Cap. XVI. pag. 47.
(*b*) Ibidem.

Digitized by Google

GRADUS autem cachexiæ ex duratione morbi & effectibus obſervatis definitur.

Præterea optimè notavit *Aretæus* (*a*), varias ætates in prognoſin conſiderandas eſſe: *Ætates hujus morbi feraces ſunt ſeneƈtus, neque evadunt: pueri, & celeriter pati idonei ſunt, & liberantur faciliùs: florentes ætate haud admodum huic malo obnoxii ſunt, non tamen omnino facilè ſanantur.* Obſervationes practicæ hoc etiam confirmant: ſenes enim, licèt ſani, tandem vergunt in maraſmum ſenilem immedicabilem (vide §. 55.). Et monuit *Hippocrates* (*b*) ſequentia: *Senes juvenibus quidem plerumque minùs ægrotant: quicumque verò illis morbi diuturni oboriuntur, cum iis frequentiùs ſimul intereunt.* Voraces pueri ſæpe cachectici fiunt, ſed liberatis à ſaburra aggeſta primis viis, dein bonâ diætâ, & lenibus roborantibus, ſolent plerumque reſtitui, niſi neglectum ab initio malum altiores jam radices egerit. In florenti autem ætate, vegeto & firmo jam corpore, vix, niſi à gravioribus cauſis cachexia inducitur, & hinc non ſemper facilè ſanantur.

§. 1174. QUIN patet etiam, curationem quidem requirere 1. aliquando nimis acris, fluidíque mitigationem, inſpiſſationémque modicam. 2. Tenacis, hærentíſque, diſſolutionem atque fluxilitatem. Sed quum à tam variis cauſis hæc duo oriri queant (1168. 1169. 1170.), inprimis neceſſarium eſſe pro harum diverſitate variare & medicamenta, & modum his utendi.

Conſideratis illis, quæ ſpectant cauſas cachexiæ, ejus effectus varios, hujúſque morbi diagnoſin & prognoſin, ſequitur, ut de curatione agatur. Verùm utì ex præcedentibus patuit, quandoque in cachexia humores ſic degenerant, ut tenuiores redditi non coerceantur vaſis, ſed per varias vias elabantur de corpore, ſicque maraſmum inducant: contrà verò frequentiùs contingit, ut viſcidiores ſolitò humores impediant liberum motum per vaſa, vel ſaltem difficiliorem reddant; unde vel ſtagnando in cavis majoribus & minoribus corporis, vel vaſa diſtendendo, corpus tumere faciunt. Duplex ergo eſt indicatio curatoria in hoc morbo, atque utraque hæc conſiderationem meretur.

1. Fuerunt quondam Medici in illa ſententia, utì ſæpius dictum fuit; humores noſtros non poſſe peccare nimiâ tenuitate, cùm tenues humores liberrimè per vaſorum anguſtias tranſire poſſint; adeóque credebant, ſic expeditiſſimam humorum circulationem obtineri. Hinc inculcabant omnibus, ut perpetuò diluerent ſanguinem aquoſis tepidis potibus, & in his reponebant ſummam prophylaxin ad omnes morbos. Inde tanta encomia potûs theæ, caffeæ, &c, apud *Bontekoe* & alios leguntur. Verùm quotidianæ Obſervationes practicæ docuerunt Medicos, & inprimis illos, qui apud Bata-

(*a*) Ibid. pag. 48. (*b*) Aphoriſm. 39. Sect. 2. Charter. Tom. IX. pag. 79.

Digitized by Google

vos Medicinam exercent, ubi abuſus potûs aquoſi, tepidi, copioſi admodum invaluit, nullam obſervari frequentiorem cauſam cachexiæ, quàm perpetuam potûs aquoſi tepidi ingurgitationem; minùs inde afficiuntur, qui valido corporis motu difflant quotidie illud aquoſum ingeſtum, & corporis exercitio robur addunt fibris ſolidis; cæteroquin ab aqua tepida brevì nimis laxis futuris (vide §. 35. n°. 3.). Verùm mulieres, inprimis ſedentariam vitam agentes, pallido inde laborant morbo, menſtruis copioſiſſimis diſſfluunt, ſteriles quandoque redduntur, ob perpetuum ferè fluorem album, madeſcente ſemper flaccido utero; vel ſi conceperint, frequentes abortus patiuntur. Non conſideraverunt illi Viri, qui humorum perpetuam attenuationem adeo laudabant, liquidorum ſanorum indolem: in ſaniſſimis & robuſtis hominibus ſanguis denſus eſt, & concreſcens illico in ſolidam maſſam, dum vaſis apertis exit; in debilibus autem & valetudinariis longè dilutior ſanguis apparet, longè minùs concreſcens. Si vel hoc ſolum Obſervatum practicum conſideraſſent, vidiſſent facilè, quòd nimiâ diſſolutione humorum homo ſanus & robuſtus reddatur debilis & valetudinarius. Præterea ſingulis humoribus debet adeſſe debitus ſpiſſitudinis gradus, ut maneant in vaſis ſuis; ſi enim ſanguis ruber æquè tenuis redderetur ac ſerum ſanguinis, vaſa ſanguinea fierent vacua; ſi ſerum ſanguinis adeo tenue redderetur ac eſt lympha, quæ per vaſa cutis exhalantia tranſire poteſt, exhauriretur brevì totum corpus. Patet ergo ſatìs, peccare poſſe humores noſtros nimiâ tenuitate, dum à ſanitatis conditionibus manifeſtè ſic recedunt. Cùm autem ſanguinis craſſiſſima pars, rubra nempe, in arteriis & venis maximis corporis contenta, motum à corde & arteriis recipiat, receptum reliquis communicet, ſimúlque à denſiſſima hac parte ſanguinis, ad vaſa maximè reſiſtentia attrita, calor ſanus ſuſtineatur, & communicetur toti corpori, nimis diluto ſanguine per aquoſa, ſimúlque flaccidioribus redditis ſolidis per eadem, languidior fit humorum motus, & minuitur calor; unde non difflabitur facilè hoc aquoſum de corpore, ſed manebit, vaſa diſtendet, & in cavis corporis incipiet accumulari, ſicque cachexiam aquoſam, ſive hydropem, producere.

Verùm præter illam nimiam tenuitatem humorum, quæ ab imprudenti diluentium uſu naſcitur, & alia fluiditas morboſa liquidorum obſervatur, quæ fit, quia vel non ſatìs condenſantur humores per efficaciam vaſorum & viſcerum, vel morboſi quid miſcetur fluidis, quod debitam illorum conſiſtentiam tollit.

Certum eſt, chylum, ex alimentis aſſumptis paratum, habere minorem denſitatem, quàm ſanguinem rubrum, ejúſque ſerum: ſuſpernatat enim chylus ſanguini de venis educto, & repetito circuitu per vaſa & viſcera corporis tandem denſior redditur, & in noſtram naturam mutatur. Videtur autem ſtatui poſſe, pulmonem ſuâ actione quàm maximè conducere ad hanc chyli immutationem (*a*), cùm omnis chylus vim & efficaciam pulmonis

(*a*) H. Boerhaave Inſtit. Med. §. 208.

Digitized by Google

pati debeat, antequam cum ſanguine per arterias moveatur; & omnis humor vitalis totus quantus pulmones tranſeat, dum per alia viſcera tantùm certa portio transfluit. Præterea aorta toti corpori omnibúſque ejus partibus proſpicit, dum unà cum vitali ſanguine liquidum nutriens diſtribuit per omnia: ſed aorta omnem ſuum ſanguinem à corde ſiniſtro accipit, in quod pulmonales venæ ſanguinem per pulmonem tranſmiſſum evacuant. Unde videtur pulmo conciliare debitam denſitatem chylo, illámque conſervare in ſanguine. Hinc patet ratio, quare pulmone affecto videamus toties marceſcere totum corpus, licèt nec per ſputa, nec alias evacuationes ſenſibiles, multùm perdatur de corpore: quandoque etiam ſudores nocturni fiunt, ob humores nimis tenues nec ſatìs denſatos in pulmone, qui per vaſorum cutaneorum oſcula, tempore lecti magìs laxata, elabuntur. Cùm autem eadem actio, quæ chylum condenſat, & ſimilem reddit noſtris humoribus, blandam ſimul indolem conciliet omnibus (liquida enim ſana non ſunt acria), patet ratio, quare majorem tenuitatem humorum, à tali cauſa natam, ſoleat comitari acrimonia, quæ mitigationem poſcit, dum nimia fluiditas modicam inſpiſſationem requirit.

Quandoque morboſi quid cum humoribus fluit per vaſa, quod debitam illorum conſiſtentiam tollit, nimiámque fluiditatem inducit: hoc tam in morbis acutis, quàm chronicis, obſervatur. Sic antea, ubi de febre continua putrida dicebatur, ad §. 730, notatum fuit, quandoque acrem ſtimulum, vel corpori applicatum, vel ex degenerantibus humoribus in ipſo corpore natum, febrim excitare, quæ ſanguinem reddit longè fluidiorem debitò, & periculoſas hæmorrhagias producit. Ita *Wepferus* in petechialibus & malignis febribus obſervavit hoc contigiſſe, vidítque ichthyocollæ gluten profuiſſe, ſanguinem nimis tenuem incraſſando. In variolis confluentibus peſſimis fit quandoque putrida humorum diſſolutio, utì poſtea in hujus morbi Hiſtoria dicetur; túncque vidit *Sydenhamus*, ſpiritum vitrioli, potui communi miſtum, egregiè profuiſſe; ſed conſtat experimentis Chemicis, acida foſſilia humores pleroſque noſtri corporis inſpiſſare. In chronicis morbis ſimilia obſervantur: ſi enim, impedito libero bilis exitu in duodenum inteſtinum, illa regurgitet in ſanguinem, icterus fit; qui, ſi diuturnus fuerit, ſoluto toto ſanguine per bilem perpetuò admiſtam, immedicabilis naſcitur hydrops. Ubi vomica purulenta in corporis interioribus hæret, morâ tenuius & acrius redditum pus venis reſorbetur, totúmque ſanguinem ſolvit ita, ut putridiſſima oriatur diarrhœa, brevì totum corpus exhauriens, & lethalis; utì ad §. 1188, in empyemate dicetur, & in phthiſi §. 1206.

Patet ergo ex omnibus hactenus dictis, in cachecticis ſatìs frequenter adeſſe humorum nimiam tenuitatem, quæ corrigi debet, ut fiat ſanatio.

2. Patuit quidem, humores noſtros certum denſitatis & cohæſionis gradum habere; debet tamen hæc cohæſio molecularum, quæ fluida noſtri corporis conſtituunt, talis eſſe, ut ſuperari poſſit per vires cordis & arteriarum, cæteroquin hærerent in extremis vaſorum, & obſtructiones facerent. Per quas autem cauſas talis viſcoſitas noſtris humoribus concilietur,

§. 115, & ſequentibus, ubi de obſtructione agebatur, explicatum fuit. Si à motu circulari violento, & vaſis fortibus, validè comprimentibus liquida contenta, lentor major & cohæſio inducatur humoribus, tunc adeſt ſpiſſitudo inflammatoria dicta: ubi autem à languente motu, vel laxato vaſe, aut minutâ copiâ liquidi (§. 116.) major humorum viſcoſitas naſcitur, tunc frigidus lentor immeabilitatem humorum producit, de quo vide §. 72. Indicatio curatoria ergo eſt, ut illud tenax, quod in extremis convergentium vaſorum hærere incipit, vel ſaltem nonniſi difficulter tranſit, ſolvatur & reddatur meabile.

Cùm ergo & nimia diſſolutio humorum à variis cauſis pendeat, atque etiam nimia tenacitas, & præterea utriuſque hujus vitii comes poſſit eſſe acrimonia varia, patet ſatis nihil generale hîc ſtatui poſſe, ſed ſolicitâ indagatione opus eſſe, ut cognoſcatur, quale vitium in humoribus ſit, & à quibus cauſis ortum: hoc autem cognito, tunc facilè determinatur, quid agendum ſit, & per quæ. Sic v. gr. ſi nimia tenuitas liquidorum à potûs aquoſi abuſu nata fuerit, victus ſiccior, & omnia, quæ laxata nimis vaſa roborare valent, curam abſolvent: contrà, dum à morboſo miaſmate ſoluti ſunt humores, tunc illud enervare, vel corrigere, indicatio jubet: & viſum fuit quandoque, aquæ potum copioſum profuiſſe, qui in priori caſu nocuiſſet. Pariter, ubi denſitas inflammatoria humorum adeſt, laxanda ſunt vaſa, ut minùs premant contentos humores: ubi verò frigidus pituitoſus lentor prædominatur, augendum eſt vaſorum robur. Idem etiam verum eſt de variis acrimoniæ ſpeciebus per diverſa remedia corrigendis.

§. 1175. MAXIME curandum, ut victus ſit ex his, quæ liquidis ſanis ſimilia, facilè tranſmittenda, cauſæ ſingulari morbi adverſa, ægróque inprimis grata ſunt.

Ex ipſa definitione hujus morbi §. 1166, data, conſtat, in cachexia depravari nutritionem, adeóque non adeſſe omnes conditiones requiſitas, ut ingeſta alimenta aſſimilentur perfectè noſtris fluidis & ſolidis partibus. Verùm ex antè dictis conſtitit (§. 1168.), non omnia alimenta æquali facilitate aſſimilari; imò quædam non poſſe ſubigi, niſi à robuſtis, & quotidiano labore exercitis, corporibus, ſed cachexiam facere in debilioribus: ſponte ergo patet, quòd cachecticis debeat procurari talis victus, qui facilè ſubigi poſſit, imò liquidis ſanis ſimilis ſit; & adeo ſimul tenuis, ut nullum óbſtaculum libero motui humorum per vaſa naſcatur, dum chylus, ex ingeſtis paratus, fluit cum ſanguine. Ex quibus autem alimentis talis victus parari queat, antea ad §. 28. n°. 1, uti & ad §. 599, dictum fuit.

Seliguntur autem ex illis alimentis talia, quæ oppoſita ſunt cauſæ ſingulari morbi: v. gr. ſi lenta & frigida cacochymia comitetur cachexiam, à farinoſis lentis in victu abſtinemus, uti & à gelatinis, ex animalium partibus coctione cum aqua paratis, ne humorum nimiam tenacitatem tali victu augeamus. E contrà ſi nimiam ob tenuitatem humorum depravetur nutri-

Digitized by Google

tio, & lento maraſmo hinc tabeſcat corpus, tunc talia proſunt; modicè inſpiſſando humores nimis tenues. Si aquoſâ colluvie turgere incipiat corpus cachecticum, tunc juſcula carnium vel omnino non, vel parcâ ſaltem copiâ, dantur; & potiùs adhibentur carnes juniorum animalium aſſatæ, piſces fluviatiles, aſſi pariter, panis biſcoctus, cum potu pauco, ſed meraciori, ut in totum ſicciori victu utatur talis æger. Idem etiam verum eſt de varia acrimonia, quæ cachexiam comitatur: ſi enim acida adſit acrimonia, utì toties in junioribus contingit, tunc ova, jura carnium, gelatina eboris, cornu cervi, &c, proſunt, quia ſponte ſuâ in acidum non vergunt: & contrà, ſi in alcalinam putridam indolem potiùs degenerent humores, lacticinia, decocta panis, hordei, avenæ, &c, addito vino acidulo, proſunt; & à carnibus, ovis, piſcibus, abſtinetur. Vel ſi juſcula carnium dentur, additur ſuccus citri vel aurantiorum, aut cum hordeo, avena, oryza, &c, decoquuntur, ut minuatur facilis horum in putredinem degeneratio.

Simul etiam cavendum eſt, ne majori copiâ ſimul alimenta, licèt optima, ingerantur; gravantur enim illico debilia hæc corpora, nec reficiuntur inde: repetitis autem vicibus, & minori copiâ, ſi exhibeantur, pulchre proſunt. Neque recedendum ab hac cautela, licèt cachectici appetitu valeant; quod contingere quandoque novimus, & *Aretæus* (*a*) jam notavit, dicens: *Multos utique cibos appetunt, edaces admodum ſunt: celerior concoctione diſtributio ſit crudiorum magis quàm concoctorum.* Et licèt exhauſta per maraſmum ferè corpora celeriorem repletionem poſcere viderentur, tamen non debent multa ſimul ingeri, ſed ſenſim; ſi videmus facilè ferri ab ægris ingeſta, copia prudenter augeri poteſt, ſed lentè, ſecundùm monitum *Hippocratis* (*b*), dicentis: *Quæ diuturno tempore attenuantur corpora, tardè renutrire oportet.* Certum enim eſt, quòd, niſi bono victu utantur cachectici, & Medicis morigeri eſſe velint, medicamentis parum proficiatur. Quoties non vidi mulieres ob abuſum potuum aquoſorum cachecticas, dum feliciter curatæ fuerant, in eumdem morbum relapſas fuiſſe, & iteratis quidem vicibus, tandem penitus incurabiles, dum nolebant ab his potibus abſtinere!

Interim tamen, non nimis moroſus ſit Medicus in præſcribenda diæta, ſimúlque ſemper attendat, ut eligantur talia, quæ ægro grata ſunt, faciliùs enim digerit ventriculus illa, quæ palato placent. Aliquam in his Medicorum indulgentiam laudat *Hippocrates*, utì ad §. 599, notavi, dum dicit: *Paulò deterior tum potus, tum cibus, ſuavior tamen, melioribus quidem, ſed ingratioribus, præferendus.* Non quidem in omnibus ſerviendum voluit ægrorum cupiditatibus, ſed aliquid indulgendum eſſe, ſi non directè repugnet indicationi curatoriæ. Similiter de ſtomachicorum curatione agens *Aretæus* (*c*), monet, ægrorum deſideriis Medicum indulgere debere in rebus, quæ non magnopere nocent. Sic v. gr. ſi cachecticus, in quo hu-

(*a*) De Cauſ. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. I. Cap. XVI. pag. 47.

(*b*) Aphoriſm. VI. Sect. 2. Charter. Tom. IX. pag. 47.

(*c*) De Curat. Morb. diutur. Lib. I. Cap. VI. pag. 132.

Digitized by Google

mores videntur tendere in acrimoniam alcalinam, jura carnium deſideraret, vel & ipſas carnes, & fortè ex conſuetudine his ſolis ferè delectaretur, addito ſucco citri vel aurantiorum, concedi hæc poſſent. Aliquoties vidi, cachecticas fœminas aceto delectari quàm maximè, licèt nulla putredinis ſigna adeſſent; imò potiùs in primis viis acida acrimonia quandoque ex ingeſtis naſceretur: dedi pulveres abſorbentes ante cibum, ſicque gratâ fragrantiâ aceti reficiebantur tales ægræ, & acidum aceti enervabatur ab abſorbentibus jam in ventriculo hærentibus. Attentus & peritus Medicus in multis caſibus poterit ſic ægris placere, & tamen indicationi curatoriæ ſatisfacere: imò longè magìs morigeros vidi ægros, qui indulgentem Medicum nacti erant, dum credebant, talem nihil denegare unquam, niſi quod abſolutè noxium erat: contrà, dum in leviſſimis etiam auctoritate ſuâ pertinaciter utitur Medicus, moroſi ægri etiam in gravioribus ejus conſilium ſpernunt.

§. 1176. TUM ut optimè digeri queant, condimentis, potu vinoſo, exercitio, aere procurandum.

Quamvis optimi cibi dati fuerint, languet ſæpe ventriculi & inteſtinorum actio in ingeſta; unde non ſatìs elaboratus chylus actione horum viſcerum paratur: pulchrum effectum tunc faciunt omnia illa, quæ grato ſtimulo poſſunt languidas ventriculi & inteſtinorum vires excitare, unde talibus condiri tunc ſolent cibi.

Aromata, ſal, acetum, ſuccus citri, aurantiorum, &c, ſolent condimentis præcipuam materiam dare; ſimúlque talia eliguntur, quæ ſingulari humorum degenerationi oppoſita ſunt.

Acida condimenta eliguntur, ſi humores in alcalinam putredinem vergant; & ab illis è contrà abſtinendum erit, ſi acida acrimonia prædominetur: tunc enim aromata, allia, cepæ, ſinapi, commendantur, quia in his ſal volatilis alcalinus adeſt, qui contuſis his bulbis & ſeminibus quaquaverſum exhalat, & adſtantium nares oculóſque ferit, ſæpe non ſine moleſtia: eadem ſatìs conveniunt, ubi mucoſa frigida cacochymia adeſt.

Vini pariter inſignis uſus eſt, ſi aquâ plùs minúſve dilutus pro potu communi uſurpetur. Iis, qui aſſueti ſunt cereviſiam potare, facilè illius uſus conceditur, & inprimis generoſioris: videtur enim cereviſia fermentata ſpiritus ſuos tenaciori parum materiæ irretitos habere; hinc durabilem magìs effectum ſolet præſtare quàm vinum. *Momma* dicta *Brunſvicenſis*, quæ eſt cereviſia meraciſſima, & verum quaſi Cereris extractum, bis térve de die ad unciam unam aut alteram data cum pane biſcocto, languidiſſimos quandoque curavit morbos, utì antea ad §. 75, monui. Pulcherrimè prodeſt, ſi in prandio & cœna poſt ſumptum cibum, pauculùm ſumatur de vino meraco, ſed molli, intingendo panem biſcoctum, qui dein deglutitus miro modo ventriculum roborat. Vina illa, oleoſa dicta, ut ſunt Hiſpanica, & Hungarica meraciora, pulchre huic ſcopo ſerviunt.

Quantùm

Digitized by Google

Quantùm autem faciant corporis exercitia ad feliciorem digeſtionem ciborum, quotidianis Obſervatis conſtat, dum videmus, operarios faciliimè digerere duriſſima edulia, à quibus ſedentariam vitam agentes homines gravarentur quàm peſſimè. De hac re antea §. 25, & §. 28, dictum fuit.

Cùm autem aerem perpetuò cum cibis & potibus deglutiamus, ſingulisque vitæ momentis inſpiremus, patet ſatis, multùm conferre ad ſanitatem aerem purum & ſalubrem: præcipuè cùm conſtiterit per experimenta pulcherrima celeberrimi *Hales*, aerem non tantùm permiſtum hærere fluidis noſtris, ſed etiam notabilem partem ſolidarum partium noſtri corporis conſtituere. Hinc videmus, miſeros homines, qui diu carceribus incluſi hærent, omnes fieri cachecticos, nec ſanari facilè poſſe, niſi liberiori aurâ illis frui conceſſum fuerit. Quantùm dolent ſæpe Medici & Chirurgi, etiam peritiſſimi, quòd vix ſanare poſſint ægros in noſocomiis decumbentes, dum ſimiles morbos optimo cum ſucceſſu tractant extra noſocomia. Ubi enim ingens decumbentium numerus adeſt, tot exhalationibus morboſis, putridis, inquinatur aer, quem reſpirare coguntur miſeri, ut fere omnes cachectici fiant, antequam à vulneribus ſuis curentur.

In noſocomiis caſtrenſibus, & navibus bellicis inprimis, magna toties ab hac ſola cauſa oritur calamitas. Optimè ergo meriti ſunt de genere humano, nec ſatis laudari poſſunt, egregii illi Viri, qui facilem ſatis artem docuerunt, quo aer in navibus & noſocomiis renovari poſſit, ſicque purior reddi (*a*). Appetitum auctum, digeſtionem faciliorem, magnámque corporis alacritatem, ſentiunt omnes, qui, poſtquam totâ hyeme fumoſa in urbe latuerunt, verno tempore ad amœni gaudia ruris redeunt. Summum hinc remedium eſt, in aere puro, campeſtri, ventis perflato, degere; inprimis in loco à paludibus & ſtagnantibus aquis remoto. Unde etiam videmus, peritos in arte Medicos, ſimulac vernus tepor adſpirat, languentes chronicis morbis ægros rus ablegare, ut puro fruantur aere, & ſimul frequentiores habeant occaſiones ſalubri motu corpus exercendi, per ambulationes, vectiones, equitationes, &c.

§. 1177. UT verò organa primarum coctionum itidem bene diſponantur, leni digeſtivo, vomitivo, purgante, roborante, proſpiciendum.

Ferè ſemper ſolent in cachecticis primæ viæ gravari plùs minúſve indigeſtâ ſaburrâ, & lentâ pituitâ: indicatio curatoria jubet, ut hoc gravans expellatur de corpore. Si appetitus deficiat, & nauſea adſit frequens: lene vomitorium datum, pulcherrimè prodeſſe ſolet: ſi in inteſtinis ſimilis hæreat materia, blando purgante, ſed repetitis vicibus ſumpto, eliminatur tutò, ſimili ferè modo, ac in cura ſcorbuti ad §. 1160, dictum fuit.

(*a*) Vide nouvelle Méthode pour pomper le mauvais air, &c. par *Samuel Sutton*, &c. Paris in-8°. 1749.

Digitized by Google

Intermedio autem tempore, ubi purgantia non exhibentur, dantur talia, quæ omnem lentorem fundunt & attenuant. *Sal polychreſtus, tartarus ſolubilis, tartarus regeneratus,* & ſimilia, in aqua quadam ſtillatitia aromatica, uti v. gr. aquâ menthæ, abſinthii, &c, ſoluta, addito melle, vel & oxymelle ſcillitico, ſi major viſciditas adfuerit, præcipua ſunt; ubi per hæc mobilis reddita fuit & ſoluta materia viſcida, longè faciliùs per cathartica leniora expellitur.

Simul etiam conducunt illa, quæ inertem ventriculum roborant, & leni ſtimulo aromatico agunt; inprimis quando jam maxima pars ſaburræ, in primis viis hærentis, expulſa fuit: *abſinthium, mentha, centaurium minus, gentianæ radix, calamus aromaticus, &c,* formâ conſervæ, vel vini medicati, ſi exhibeantur, pulchre proſunt. Simili uſui ſerviunt, *myrrha, opopanax, galbanum, ſagapenum, &c,* formâ pilularum ſi deglutiantur omni trihorio vel quadrihorio ad ſex vel octo grana; ſic enim totâ die fragrans aroma hæret in ventriculo & inteſtinis, ſimúlque omne lentum attenuatur. Tincturæ officinales ex his paratæ, elixir illud proprietatis dictum in officinis, aliáque ſimilia, pariter exhiberi poſſunt, ſícque datur occaſio variandi formulas, licèt eadem indicatio curatoria maneat; quod magnam utilitatem habet inprimis in morbis chronicis curandis, dum ægri pertæſi longæ curationis ſæpe alia remedia poſtulant.

§. 1178. ET ubi horum uſu viæ laxatæ, materies morboſa attenuata erit, tum attenuantibus, diureticis, ſudoriferis inſiſtendum.

Per eadem autem hæc remedia & bonum victum (§. 1175,) caveri poterit, ne ſimilis ſaburra denuo colligatur in primis viis. Verùm videmus, cachecticos ſæpe turgere toto corpore, dum jam in leucophlegmaticam cacochymiam vergunt; túncque vel iners aqua, vel lentum mucoſum, prædominatur in ſanguine, qúod etiam vel corrigi debet, vel expelli. Correctio inprimis fit, auctâ vaſorum actione in contentos humores, de qua re ſequenti paragrapho dicetur. Verùm quandoque tanta abundantia cacochymiæ eſt, ut expulſione ejus opus ſit, ſaltem pro magna parte, ut vaſa minùs diſtenta robur acquirere poſſint, ſícque faciliùs mutare humores degeneres in ſanam indolem. Cùm autem in ſanis hominibus ſuperfluum aquoſum, & cum hoc alia plura, quæ relicta nocerent, per cutis ſpiracula, vel urinæ vias, exeant de corpore, patet ſatìs, binas illas excretiones promovendas eſſe, ut ſanguis depuretur. Imò obſervatur plerumque in cachecticis, urinæ copiam minui, dum totus habitus corporis tumere incipit, ſimúlque vix perſpirare hæc corpora, cùm tota cutis ſicca ſit, & vix caleſcat, vel ſaltem non ſatìs, ut inſenſibilis vaporis formâ expellantur humores ſuperflui; unde ſub cute in tunica celluloſa incipiunt colligi, ſícque tumorem leucophlegmaticum producunt. Cùm autem tenues debeant eſſe humores, ut exeant per minima hæc vaſorum cutaneo-

Digitized by Google

rum orificia, & tranſeant per fiſtulas renales, hinc in uſu attenuantium modò laudatorum pergendum eſt ſatis diu, & dein promoveri poſſunt hæ excretiones per ſudorifera & diuretica remedia.

De ſudoriferis, & variis illorum claſſibus, videantur illa, quæ ad §. 1188, & ſequentes habentur in *Inſtitutionibus Medicis.* Diuretica enumerantur ibidem §. 1220, & ſequentibus; inter quæ tamen vix inveniuntur certiora illis, quæ ex ſcillæ bulbo amariſſimo parantur; quod remedium veteribus Medicis adeo frequenti in uſu fuit: acetum enim ſcilliticum, vinum ſcilliticum, oxymel ſcilliticum, laudaverunt ubique: neque tantùm vi diureticâ pollet, ſed & potentiſſimè incidit & attenuat omne lentum viſcoſum; adeóque dupliciter prodeſt. De ejus uſu adhuc dicetur in capitulo *de hydrope.*

Sponte autem patet, ſudorifera & diuretica tantùm locum habere in cachexia, quæ in leucophlegmatiam vel hydropem anaſarcam vergit; non verò ubi maraſmo exſuccum tabeſcit ſenſim corpus; ibi enim hæc nocerent.

Quidam Medici fuerunt in hac opinione, cacochymiam tutò minui poſſe per ſanguinis miſſiones; cùm ſic crederent vitioſum cruorem tolli, dum per bonum victum reſtitueretur interea novus & melior ſanguis. Jam apud *Celſum* (*a*) hujus methodi mentio fit: in cura enim cachexiæ, poſtquam laudaverat evacuationes per alvum, ſudores, &c, addit: *Si nihil reliqua proficiant, ſanguis mittendus eſt; ſed paulatim, quotidiéque, pluribus diebus, cum eo ut cætera quoque eodem modo ſerventur.* Si autem conſideretur, per ſanguinis miſſionem educi illud, quod aptum erat tranſire per anguſtias arterioſas in venas, illa verò, quæ ſtagnant ob lentorem, non ſic educi, ſed manere in corpore; præterea, utì conſtitit in antè dictis (vide §. 25. n°. 1.), jacturam nimiam ſanguinis impedire aſſimilationem ingeſtorum in naturam liquidi vitalis ſani, patebit, non facilè minui poſſe cacochymiam per venæſectiones, ſimúlque reſtitutionem perditorum impediri, dum vitalis ſanguinis copia, jam deficiens in cachecticis, per repetitas venæſectiones adhuc ulteriùs minuitur. Minimè tuta ergo hæc curandi methodus videtur.

§. 1179. ULTIMO chalybeatis utendum, alcalinis, ſaponatis, cum exercitio curſûs, vectionis, frictionis, balnei.

Poſtquam per modò dicta maxima pars cacochymiæ ſubducta fuerit de corpore, tunc ſemper adeſt adhuc magna flacciditas partium ſolidarum, & niſi illis robur addatur, brevì in cachexiam relabuntur tales ægri. Quomodo autem, & per quæ, roborentur partes ſolidæ nimis debiles, antea ad §. 28, dictum fuit; inprimis ibi laudatus fuit uſus limaturæ ferri, cujus in tali caſu mirabilis efficacia eſt. Imò in praxi numeroſiſſimos caſus vidi, ubi ſolo hoc remedio, aromatibus, gratiſſimis juncto, ſuperabatur cachexia, lenibus eva-

(*a*) Lib. III. Cap. XXII. pag. 169.

Digitized by Google

cuantibus tantùm per tres quatuórve dies priùs exhibitis, ut nempe primæ viæ ab omni ſaburra mucoſa & indigeſtili materia liberæ forent. Manifeſtè enim tunc videmus, non requiri, ut per continuas evacuationes humores cacochymici tollantur; ſed, aucto vaſorum robore & actione, in fluida mutari illud ſemicrudum cum ſanguine fluens, & perfici in liquorem vitalem ſanum. Aliâ occaſione §. 75. n°. 5, jam notavi, ſubſidere ſenſim laxum corporis tumorem ab uſu ferri, pallorem mutari in ſanum & vividum rubrum colorem, agilitatem redire torpidis & ſegnibus antea membris, abſque ulla evacuatione illius lenti glutinoſi, quod prædominabatur in humoribus; idémque *Galeni* auctoritate confirmatum tunc fuit, qui prudenter monuerat, frigidam & lentam pituitam non ſemper debere evacuari, ſed potiùs permutari in bonum ſanguinem, quod pulchre perficit ferri uſus; nec fallit eventus, modò viſcerum integritas adſit. Si enim corrupti quid aut purulenti in viſceribus lateat, aut ſcirrhoſa adſit durities, tunc nunquam aliquid boni à limaturæ ferri uſu obſervare potui; utì nec, quando tenaciſſima atra bilis, viſceribus abdominalibus impacta hærens, cachexiam produxerit: aquarum autem medicatarum uſus, quæ ferrum inimitabili per artem modo ſolutum, gerunt, in tali caſu ſæpe adhuc cum fructu tentatur.

Sales autem alcalini, & ſapones ex alcalinis ſalibus & oleis ſimul unitis parati, magnam efficaciam habent in ſolvendis tenacibus & viſcidis, utì ad §. 135, dictum fuit: verùm minùs conveniunt illo tempore, dum ferro utuntur tales ægri. Limatura ferri enim in acidis vegetabilibus ſolvitur facillimè, ſed ſi addatur alcali tali ſolutioni, præcipitatur ferrum, & ochræ flaveſcentis ſpeciem refert, quæ, muco primarum viarum irretita, cum illo concreſcit in maſſam vix ſolubilem, ſícque ſæpe multas moleſtias producit. Ob hanc cauſam ab illis abſtinemus eo tempore, dum limaturâ ferri utuntur cachectici, illámque vino infuſam, aut cereviſiæ generoſiori & meracæ, exhibemus; vel ſi in ſubſtantia exhibeatur, vinum vel cereviſiam talem ſuperbibendam ſuademus. In victu etiam ob eamdem cauſam laudantur tunc talia, quæ ex ſua natura in acidum potiùs vergunt, & è contrà vitantur talia, quæ in alcalinam putredinem nimis prona ſunt.

Niſi autem ſanati jam cachectici ſalubri motu corpus exerceant, ferè ſemper relabuntur in eumdem morbum. Toties dolent Medici, curatas à chloroſi puellas, dum nolunt, inprimis opulentiores, inertem vitam cum laborioſa permutare, poſt paucos menſes æquè languidas reddi, ac antè fuerant. Sed ille motus poteſt imperari ſanatis jam, non autem ubi morbo provecto languent; nam impoſſibilis foret; atque etiam periculo non careret, ſi per ſubitum motum, & ultra vires auctum, ſtagnantia ſimul ac ſemel circulantibus humoribus miſcerentur, brevì enim hæc pulmonem infarcirent lentore ſuo, & ſuffocationis periculum facerent. Videmus ſic, leucophlegmaticos, ſimulac citatiori greſſu incedere, aut acclivia loca aſcendere, tentant, ſtatim anhelo pectore ſuſpiria ducere, & ferè ſuffocari, niſi gradum ſiſtant illico. In tali ergo caſu incipimus à frictionibus, primò lenioribus,

Digitized by Google

dein fortioribus; &, ut ſimul laxa ſolida roborentur, panni lanei, imbuti vapore accenſi ſuccini, maſtiches, olibani, & ſimilium, ad has frictiones adhibentur; deinde viribus parum jam auctis, ſuademus ægris, ut ſeipſos perfricent, ſic enim frictioni additur muſcularis motus hîc adeo utilis. Optimè hoc *Celſus* (*a*) monuit in cura hujus morbi, dicens: *Si infirmior eſt, geſtari, ungi, perfricari, ſi poteſt, maximè per ſeipſum, ſæpius eodem die, & ante cibum & poſt eum, ſic ut interdum oleo quædam adjiciantur calefacientia, donec inſudet.* Auctis ulteriùs viribus, vectiones in rheda, equitationéſque, ſucceſſivè adhibentur, donec firmum jam corpus propriis viribus moveri poſſit; tunc enim ad ambulationes & curſus procedere licet. Videri poſſunt & illa, quæ §. 28. n°. 2, de iiſdem habentur: ſempérque inculcandum eſt ſeriò talibus jam ſanis, ſolam prophylaxin recidivæ in bona diæta & corporis exercitio conſiſtere.

Balneum quidem à *Celſo* (*b*) laudatum fuit ad curandum malum habitum; ſed videtur illud adhibuiſſe hoc ſcopo, ut diſſiparetur pars cacochymiæ gravantis per ſudorem: interim tamen, cùm plerumque ſimul adſit in cachexia laxa ſolidarum partium debilitas, quæ per balnea aquoſa tepida potiùs augetur, in tali caſu minùs convenire videntur, niſi aromaticis calefacientibus herbis additis corrigatur vis emolliens & laxans aquæ tepidæ. Certè ſi aquoſum abundans in tali corpore diſſlandum ſit per ſudores, in laconico ſicco ſi quotidie per aliquod tempus hæreant tales ægri, meliùs hoc obtinebitur, quàm balneo humido: ſi autem ſcopus ſit, roborare nimis flaccidum corpus, balneum frigidum potiùs conduceret, cui tantùm confidit *Aetius* (*c*) in hoc morbo curando, ut dixerit: *Quòd ſi quis ad frigidæ lavacrum adſueſieri poſſit, compendio ad omnem mali curationem pervenerit.* Sed prudenter indicat, adſueſcendum eſſe balneo frigido; nam ſimul & ſemel inſolitum tale frigus applicare debilibus corporibus, prudentiæ Medicæ repugnaret.

§. 1180. HÆC autem ex variis peti, variè præparari, applicaríque, debent, pro cauſa proxima cognita.

Si conſiderentur illa, quæ in enumeratione cauſarum cachexiæ §. 1168, dicta fuerunt, ſatis patet, diverſa, imò & oppoſitarum virium, remedia, ad curam quandoque requiri. Dum ob debilitatem nimiam ſolidarum partium tumet corpus viſcidis humoribus plenum, tunc roborantia remedia locum habent: ubi autem ſoluti nimis humores abeunt de corpore, nec reſtituuntur per ingeſta, vaſa contrahuntur, & lento maraſmo perit corpus: in tali caſu humectantia & leniter incraſſantia remedia requiruntur.

Verùm & ipſa remediorum præparatio varia eſt in diverſis. Si v. gr. pallido morbo laborans puella, inerti mucoſâ cacochymiâ humorum turgeat, ferrum in acido vegetabili ſolutum datur potiùs quàm in ſub-

(*a*) Lib. III. Cap. xxii. pag. 168.
(*b*) Ibid. pag. 169.
(*c*) Serm. X. Cap. xix. pag. 232.

ſtantia, quia limatura ferri deglutita lento primarum viarum muco ſic inviſcari poterit, ut vel nihil omnino, vel parum tantùm, agat. Contrà verò, ſi acidum acre ſimul adſit in primis viis, tunc potiùs in ſubſtantia datur, quia & acidam acrimoniam mitigat, ſimúlque in hoc acido ſolutum ferrum ſuos præſtabit effectus.

Ita etiam ob eaſdem rationes applicatio remediorum varia erit: utì enim paulò antè dixi, ſi laxanda ſint ſolida nimis rigida, aqua tepida, & inprimis vapor aquæ calidæ, ſummum dant remedium; & contrà, ad roborandas partes nimis laxas, frigida aqua prodeſt, & longè plùs quàm creditur. Toties occurrit in praxi, quòd teneræ conſtitutionis homines, à minima tempeſtatum variatione, cephalalgiâ, odontalgiâ, coryzâ, &c, afficiantur, unde ſolent caput multùm tegere, & fovere perpetuo tepore, cùm inde aliquod levamen ſentiant: verùm tantò redduntur ſenſibiliores ad minimum frigus, & dum minùs tecto capite egrediuntur, illico minimam aeris viciſſitudinem ſentiunt. Plures curavi, dum perſuadere potui, ut ſenſim minuerent capitis tegumenta, verno tempore incipiendo; dein leviſſimè tantùm tecto capite dormirent, & æſtate omni manè faciem, collum, cervicem, aquâ frigidâ lavarent; quod ubi per ſequentem autumnum & hyemem continuaverant, ſic firmabantur vaſa ſuperiora, ut ab omnibus illis moleſtiis liberi viverent poſtea, & aeris viciſſitudines abſque ullo damno ferre poſſent; præcipuè ſi ſimul caverent, ne pedes unquam multùm refrigeſcerent.

Patet ergo, Medicum ex cognitione cauſarum cachexiæ eruere debere normam agendorum, adeóque ſæpe diverſâ methodo opus habere in curando hoc morbo.

§. 1181. UBI verò à nimia acrimonia conſumptio, & tabes cachectica, inquirendum in acrimoniæ ſpeciem, ſi fieri queat. 1. Per indagationem cauſæ cachexiæ (1168.). 2. Temperiei morbi, ægríque. 3. ſymptomatum. 4. excretorúmque.

In ſanitate, nec in liquidis, nec in ſolidis partibus noſtri corporis, notabilis acrimonia deprehenditur. Sanguis ſanus aliquid leviſſimè ſalſi ſaporis habet, & tamen adeo blandus eſt, ut oculo inſtillatus nullam moleſtiam faciat. Imò bilis ipſa, quæ tamen inter humores noſtros maximam acrimoniam habet, ab oculo fertur facilè. Urina ſana quidem acris eſt, at eſt humor excrementitius, qui non manet in corpore, ſed expellitur. Si carnes animalium ſanorum decoquantur in aqua, dant mollia juſcula; ex oſſibus & canalibus animalium decoctis in aqua blandæ fiunt gelatinæ: cerebrum habet fatuum ſaporem, imò & reliqua omnia corporis viſcera in aqua decocta nullam acrimoniam juſculis præbent. Unde patet evidenter, materiem nutritiam, ex qua reſtituuntur ſolidæ & fluidæ partes noſtri corporis, neceſſariò debere habere blandam indolem. Unde etiam videmus, chylum & lac, ex ingeſtis alimentis parata, blandi ſemper eſſe ſaporis, cùm jam propiùs accedant ad aſſimilationem cum partibus noſtri corporis.

Digitized by Google

Simulac ergo acrimonia in noſtris humoribus naſci incipit, incipit depravari nutritio, & corpus marceſcit.

Dum acidâ acrimoniâ laborant juniores diu, totum corpus miſerrimè contabeſcit, ſolo abdomine tumente, & infarcto, à reliquiis indigeſtis ciborum. Ubi in ſcorbuto inveterato acrimonia humorum magna adeſt, atrophia ſequitur, uti ad §. 1151. n°. 4, notatum fuit. Dum in cancro exulcerato acris ſanies, pro parte reſorpta, ſanguinem infecit, videmus toroſa corpora vero maraſmo exſiccari, licèt debitam copiam optimorum alimentorum ſumant. Unde patet, acrimoniam humorum poſſe cauſam dare conſumptioni & tabi cachecticæ, illámque in hoc morbo adeſſe nonnunquam. Quod & *Celſus* (*a*) indicavit, dum de hoc morbo agens, dicit: *Huic, præter talem, illud quoque nonnunquam accidere ſolet, ut per aſſiduas puſtulas, aut ulcera, ſumma cutis exaſperetur*. Quod ab acrimonia majori humorum ad cutem delatorum fieri videtur.

Ut autem curatio rite procedat, priùs debet cognoſci acrimoniæ prædominantis indoles propria, quantùm per artem hoc indagari poterit: certum enim eſt, quandoque à latentibus cauſis maraſmum induci. Si unius noctis ſpatio ob ſupplicii metum totus marcuerit homo, ita ut & canos haberet capillos (*b*), patet ſatìs, à ſimili cauſa, licèt leviori, talem maraſmum produci poſſe longiori tempore. Videmus ſic, homines, metu, triſtitiâ, vel & perpetuis curis oppreſſos, contabeſcere ſenſim. In initio talis corporis mutatio, ab animi affectu producta, non poteſt adſcribi majori humorum acrimoniæ; ſed certum eſt, magnas mutationes humoribus induci poſſe per animi affectus diu perſeverantes, uti in melancholiæ Hiſtoria patuit; adeóque patet, & in tali caſu ad humorum degenerationem attendendum eſſe, ut cognoſcatur, & cognita emendetur. Unde conſideranda erunt ſequentia.

1. Cauſæ antea recenſitæ fuerunt, adeóque indagandum, qualis ex illis huic morbo originem dederit: & an ſimul acrimoniæ producendæ apta fuerit, & quali: inprimis autem conſiderandum eſt, quali victu æger uſus fuerit. Sic v. gr. in infantibus, ſolo lacte viventibus, meritò ſuſpicamur acrimoniam acidam. Ita etiam ſi ſalſamentis in victu uſus fuerit antea copioſè æger, acrimonia muriatica accuſatur. Idem de reliquis acrimoniæ ſpeciebus verum eſt.

2. In hominibus enim calidæ temperiei, vel & poſt morbos acutos calidos toleratos, ſi cachexia ſuccedat, novimus, humores in alcalinam putridam degenerationem vergere. Et contrà in frigida temperie, vel & morbo chronico, potiùs in mucoſam inertem viſciditatem tendere, quæ raró acrimoniam comitem habet, ſaltem in initio.

3. In genere dolor, ſine ſignis motûs aucti, & ſine apparente obſtructione majore, uti etiam eroſio partium ſine tumore ſimul præſente, dant ſigna acrimoniæ in humoribus (*c*). Non enim ubique acrimonia accuſanda eſt,

(*a*) Lib. III. Cap. XXII. pag. 167.
(*b*) Marcell. Donat. Lib. I. Cap. 1. p. 1.
(*c*) H. Boerh. Inſtit. Med. §. 911.

Digitized by Google

ubi dolor adeſt: videmus enim, acerbiſſimos dolores naſci à ſola inflammatione in ſaniſſimis corporibus ſubitò, in quibus nulla ſigna acrimoniæ humorum unquam fuerant obſervata. Sudans à labore homo gelidam affatim hauriat aquam, ſæpe intra bihorium acutiſſimâ laborat pleuritide, & præ vehementia doloris ſeipſum ſuffocat, dum inſpirare non audet aerem: ſed tunc adeſt motus auctus, acuta nempe febris. Exoſtoſis ſenſim naſcens, perioſteum diſtrahendo, intolerabiles dolores facit, ſed adeſt tumor. Ubi autem abſque his dolores adſunt, meritò de acrimonia humorum cogitant Medici. Sic in ſcorbuticis dolores illi moleſti oriuntur, ulcera ſponte naſcuntur in cruribus, quæ ſenſim vicina rodendo ſerpunt. Adeóque ex his ſymptomatibus generale acrimoniæ ſignum habetur. Qualis autem acrimoniæ ſpecies ſit, alia iterum ſymptomata docent, de quibus antea dictum fuit §. 63. 64. 85. 86. Præterea ſymptomata, quæ ſingulares acrimoniæ ſpecies comitantur, & indicant, pulchre enarrata habentur (*a*) in *ſemeioticis*: quæ hic repetere ſupervacaneum videtur.

4. Excreta enim ſequuntur ſanguinis & humorum indolem. Sic ubi acrimonia alcalina adeſt, urina acris, craſſa, fuſca, ſpumeſcens, fœtida, excernitur; fæces alvinæ cadaveroſum odorem habent; ſudor quandoque fœtidus exit. In acrimonia acida obſervatur urina decolor, quandoque ſtranguriosa, craſſa, alba, cum ſedimento craſſo, copioſo. Fæces alvinæ acidum ſpirant; & ſæpe virideſcunt; ſudor acidum olet. In acrimonia verò muriatica occurit urina ſalſa, tardè putreſcens, cum ſedimento ſpiſſo, & pellicula tenui innatante.

Ubi autem ad quatuor modò memorata attenditur, peritum Medicum minimè latere poterit, an adſit humorum acrimonia, & qualis.

§. 1182. HÆC cognita corrigenda ſuis contrariis (vid. 1166.).

Quomodo emendari poſſit acrimonia acida, & alcalina, antea peculiaribus capitulis pertractatum fuit. Poſſunt autem & de his, & de aliis acrimoniæ ſpeciebus videri illa, quæ ad §. 1051, habentur, ubi de cauſis generalibus morborum chronicorum agitur.

(*a*) H. Boerhaav. Inſtitut. Medic. §. 912. & ſequentibus.

EMPYEMA.

§. 1183. QUOTIES inter pulmones & pleuram pus in thoracis cavo colligitur empyema eſt.

Certum eſt, empyematis vocabulum laxiori ſignificatione olim uſurpatum eſſe, & deſignaſſe quamcumque ſuppurationem partium interiorum corporis, uti pluribus *Hippocratis*, *Galeni*, *Aretæi*, &c, locis demonſtrari poſſet, quæ in *Foeſii Œconomia* collecta habentur. Interim tamen & verum eſt, quòd magìs ſpecialis hujus vocabuli uſus fuerit pro deſignanda collectione puris in cavo thoracis inter pulmones & pleuram; qualis definitio exacta apud *Aetium* (*a*) legitur, quæ ita ſonat: *Empyici, hoc eſt, pectore ſuppurati, vocantur, quibus abſceſſus in ſuccingente coſtas intrinſecus membrana, aut in aliqua alia pectoris pellicula, factus, acervatim ruptus eſt, & in vacuum pectoris locum effuſus, inter pulmonem & membranam coſtas ſuccingentem.* Hoc autem ſenſu ſolet hodie apud Medicos & Chirurgos empyematis nomen intelligi.

§. 1184. QUOD ſemper ſupponit vomicam purulentam fuiſſe ruptam, cujus elapſum pus thorace recipitur.

Quomodo inflammatio tranſeat in ſuppurationem, antea §. 387, explicatum fuit; ubi ſimul dictum de illis, quæ requiruntur, ut bonum pus fiat. Ut ergo pus in thoracis cavo hæreat, debuit præceſſiſſe abſceſſus, qui & vomica ſolet vocari; clauſa quidem, quamdiu pus in loco manet, ubi natum fuit; aperta verò, ubi pus de hoc loco elabitur, rupto tumore, quo continebatur. Non enim videntur humores, ab alia quacumque cauſa in cavo thoracis collecti, morâ in pus unquam verti. Dixerat quidem *Hippocrates* (*b*): *Si in ventrem effuſus fuerit ſanguis præter naturam, neceſſe eſt ſuppurari.* Verum aliâ occaſione (§. 172. n°. 1.) probatum fuit, quòd ſuppurationis nomine hîc intelligatur quævis ſanguinis corruptela, non verò converſio in pus propriè dictum. Putreſcere poteſt ſanguis in cavo thoracis collectus, & in corruptum ichorem degenerare; ſed non mutatur in pus. Poteſt autem acris talis ichor partes, quas alluit, rodere, inflammare, adeóque poſſunt & abſceſſus naſci ab hac cauſa; ſed tamen inde patet, pus non fieri ab effuſis humoribus in thoracis cavo, ſed illuc delabi ex vomicis priùs factis.

Sequitur jam, ut conſiderentur illa loca, quorum abſceſſus rupti, pus effundere poſſunt in thoracem.

(*a*) Sermon. VIII. Cap. LXV. pag. 85.

(*b*) Aphor. 20. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 259.

§. 1185. TALES ſunt vomicæ. 1. Pulmonum; ab inflammatione horum (820. 867.), à ſputo ſanguineo, à materie ad fluorem inepta his impacta. 2. Pleuræ; ab inflammatione hujus (875.), à vulnere externè inflicto levi, citò externè clauſo, internè rupto (298.), à contuſione hujus, vel ruptione tecta in ſuppuratum abeunte (324.). 3. Diaphragmatis; inflammati, ſuppurati, in ſuperiora rupti (907. 910.). 4. Mediaſtini ſimiliter affecti (877.). Ut & 5. Pericardii ipſius (877.).

1. Quomodo, & quibus cum ſignis, inflammatio pulmonum in ſuppurationem abeat, antea ad numeros hîc citatos dictum fuit ubi de *peripneumonia* agebatur: inprimis autem notatum fuit §. 836, quòd, ſi pulmo ſuppuratus pus effuderit in cavum thoracis, fiat empyema ferè lethale, quia pulmo ulcere jam exeſus eſt, antequam empyema fiat; adeóque parum ſpei ſupereſt, ut convaleſcere à tanto morbo æger poſſit, utì poſtea ad §. 1192, dicetur.

Cùm autem pulmonum inflammatio gravis adeo & moleſtus morbus ſit, facilè cognoſcitur talis cauſa empyematis futuri; utì etiam ſi ſputum ſanguineum præceſſerit; de quo, tanquam ulceris pulmonalis cauſa, in ſequenti capitulo *De Phthiſi* dicendum erit.

Verùm contingit quandoque, ut in pulmone, & viſceribus aliis corporis, lentè accumuletur materia, quæ per vaſa tranſire nequit, ſed illorum anguſtiis impacta manet, ſícque obſtructionem facit; levem quidem in initio, neque multis ſymptomatibus ſtipatam, ſed quæ ſenſim augeri ab iiſdem cauſis perennantibus poterit, &, comprimendo vicina, vel ob materiam obſtruentem morâ acriorem redditam, inflammationem excitare, quam parva vomica ſequitur. Antea ad §. 824, dictum fuit de peripneumoniæ cauſis; túncque patuit, aeris intemperiem, chylum ex viſcoſis & craſſis cibis paratum, exercitia pulmonum violenta, curſu, luctâ, nixu, &c, periculoſum hunc morbum producere, tunc inprimis maximè metuendum, ubi arteriæ pulmonalis fines occupat: minùs verò periculoſus ille morbus eſt, ſi circa fines arteriarum bronchialium hæreat. Si ergo in parva tantùm parte pulmonis, & inprimis circa fines arteriarum bronchialium, ejuſmodi materia ad fluorem inepta hæſerit, facilè intelligitur, poſſe tale malum naſci, abſque multo impedimento actionis pulmonis. Videmus in catarrhoſis morbis ingentem copiam tenacis pituitæ ex finibus arteriarum in aſperam arteriam exprimi, & per tuſſim educi: ſi ergo ob aerem frigidum conſtrictis vaſis, vel ob tenacitatem nimiam materiæ, illud viſcoſum exire nequeat per fines arteriarum, naſcetur talis obſtructio, & poterit ſequi vomica pulmonis, ſed parva quandoque, quam vix ulla febris comitatur; & ſæpe fallit incautos. Vidi ſæpius in praxi, latentem talem vomicam, cùm tuſſicula

tantùm adeſſet, & per hanc mucus à bronchiis pulmonum averreretur, pro catarrho habitam fuiſſe, donec ſubitò exſcreati puris copia docuiſſet, quale malum latebat. Imò dum hæc ſcribo, vidi nobilem virum, qui, raucâ voce, & pectoris oppreſſione, dum gradus adſcendebat, atque tuſſi moleſtâ afflictus per aliquod tempus, incepit copiam puris cocti exſpuere, & tamen æger, ejuſque Medicus, mordicùs tuebantur, præter catarrhum moleſtum nil aliud mali ſubeſſe, cùm eodem tempore ob hyemale frigus frequentes graſſarentur catarrhi.

Quandoque contingit, obſtructa talia loca in pulmone manere diu, & vix ullo ſigno cognoſci, ſi parvæ tantùm molis fuerint; attamen poſtea, aliâ accedente causâ, ſuppurantur, & vicina depaſcendo magnas ſæpe pulmonum vomicas producunt. Notavit hoc in Praxi Medica verſatiſſimus *Baglivus* (*a*), quòd nempe talia tubercula interdum per plures annos in pulmonibus lateant abſque ſenſibili moleſtia ægrotantis, & demum manifeſtentur poſt pleuritidem, anginam, aut febrim aliquam, ſanatam; atque bis ſe hoc obſervaſſe in cadaveribus diſſectis. Ideo monet, ſtatim medelam adhibendam eſſe, ſi poſt ſanatam aliquam febrim ſuperveniat dolor lateris, vel dorſi, vel alterius pectoris partis, accedente ſimul difficili reſpiratione. In Hiſtoria Medica numeroſi caſus leguntur illorum, qui ſubitò exſtincti fuerunt catarrho ſuffocativo, uti credebatur, in quorum cadaveribus omnia vaſa aerea pulmonis pure plena inventa fuerunt; quibuſdam etiam pus per os & nares magnâ vi erupit. Notabilem talem caſum ipſe vidi. Venit ad ædes meas, ut me conſuleret, rhedâ vectus æger, gradus ſatis numeroſos adſcendit, licèt non ſine moleſtia, ut ipſe fatebatur, ſed credebat, ſe aſthmate ſpaſmodico laborare, cæteroquin ſanum ſe omnino prædicabat. Re examinatâ, monui illum de ancipiti morbi ſui eventu, & quòd vomicam in pulmone latere crederem: unicámque ſpem curæ eſſe, ſi rupto abſceſſu & evacuato pure conſolidari poſſet locus. Videbam facilè, quòd non fideret multùm huic morbi ſui diagnoſi; promittebat tamen, ſe tentaturum remedia, quæ præſcripſeram: deſcendit gradus ſatis alacriter, currum conſcendit, ad vicinum Pharmacopolium tendit, &, dum ſervus ejus fores pulſat, moritur, ingenti copiâ puris per os & nares expulsâ. Dum inopinatos ſimiles caſus vidiſſet in praxi *Baglivus* (*b*), exclamat. *O quantùm difficile eſt, curare morbos pulmonum! O quantò difficilius eoſdem cognoſcere, & de iis certum dare præſagium! Fallunt vel peritiſſimos, ac ipſos Medicinæ principes. Tyrones mei, cauti eſtote, & prudentes, in iis curandis: nec facilem promittite curationem, ut nebulones faciunt, qui* Hippocratem *non legunt.*

Certè noverat *Hippocrates*, quòd quandoque in corpore lateant ſuppurationes, & ideo (*c*) dixit: *Quibus ſuppuratum quoddam in corpore exiſtens ſignis non proditur, iis ob puris aut loci craſſitudinem ſui ſigna non edit.* Idem enim & in aliis corporis viſceribus contigiſſe novi. Vidi aliquoties in hepate & renibus abſceſſus in cadaveribus diſſectis, de quorum præſentia nul-

(*a*) Prax. Med. Lib. I. Cap. IX. pag. 35.
(*b*) Ibidem, pag. 34.
(*c*) Sect. VI. Aphor. 41. Charter. Tom. IX. pag. 274.

Digitized by Google

lam ſuſpicionem habuerant Medici vitæ tempore, & apud *Bonetum* plura ſimilia exempla habentur.

Sed & *Hippocrates* (*a*) meminit talium tuberculorum pulmonis, quæ poſtea ſuppurantur, dum dicit: *Quum ad ſeſe pulmo ſanguinem, aut pituitam ſalſam, traxerit, neque rurſus dimiſerit, ſed ibi collecta & coacta fuerint, ex his tubercula in pulmone gigni ſolent, & ſuppurari.* Poſtea monet: *niſi verò advertatur, morbus annum detinet, & mutatur, & varias ſubit affectiones.* Simul notat, quandoque pus in pectus erumpere, túncque ſectione vel uſtione factâ educendum eſſe. His ſimilia habet & alibi (*b*), ubi pariter notat, empyema inde fieri poſſe. Patet ergo, à latenti tali cauſa pus colligi quandoque in thoracis cavo, & Medicos ſæpe fallere, dum non exſpectant empyema niſi poſt validos morbos inflammatorios pectoris prægreſſos.

2. In pleura membrana, & locis intercoſtalibus, tales vomicas fieri, quæ ruptæ in cavum thoracis pus effundunt, antea patuit in Hiſtoria pleuritidis, & inprimis §. 894, ubi de pleuritide ſuppurata agitur. Quomodo à vulnere pectoris malè curato empyema naſci poſſit, pariter ad §. 298, dictum fuit.

Præterea ad §. 324, ubi de contuſione agebatur, monitum fuit, effuſos humores, ſubcute integra, niſi reſorbeantur venis, ſtagnando poſſe acres reddi, & inflammationes, ſuppurationes, &c, producere. Adeóque à contuſione thoracis empyema poteſt naſci. Notatum autem fuit §. 326, à muſculis contuſis ſimilia mala fieri poſſe; ſimúlque tunc dictum eſt, quandoque per contuſiones quaſdam tantùm rumpi muſculorum fibras, ita tamen ut inde actio muſculi non tollatur; túncque adeſt illud malum, quod veteres Medici (σπάσμα) vulſionem, vel & (ῥῆγμα) rupturam, dixerunt, uti *Hippocratis* & *Galeni* auctoritate tunc probatum fuit. Moleſtos dolores inde fieri & diuturnos conſtat; & monet *Hippocrates*, rupturas illas eſſe circa thoracem difficillimas & maximè periculoſas: ad curationem enim talium malorum quies partis dolentis multùm præſtat, quæ in thorace ob reſpirationem perpetuò neceſſariam difficulter obtineri poteſt; adeóque ob perpetuam illam irritationem inflammatio ac ſuppuratio ſequi poſſunt; & apoſtemate introrſum rupto, fiet empyema. Videtur *Aetius* (*c*) à tali cauſa empyema metuiſſe. Poſtquam enim dixerat, ſe noviſſe, quoſdam ſine febre empyicos factos fuiſſe, ſubjungit: *Quibus autem ex gymnaſii exercitiis, aut lapſu aliquo, vulſio facta, dolorem quemdam circa thoracem in profundo attulit, &c;* poſtea remedia recenſet, quibus hoc malum ſuperari poſſit. In verſione latina *Aetii* (*d*) σπάσμα verterunt convulſionem, ſed minùs rectè, uti §. 326, probatum fuit.

Patet ergo, ruptionem talem tectam pleuræ & muſculorum intercoſtalium, inter cauſas empyematis meritò numerari.

3. In numeris hîc citatis de ſuppuratione, paraphrenitidem ſequente, dic-

(*a*) De Intern. Affect. Cap. IV. Charter. Tom. VII. pag. 641.
(*b*) De Morbis Lib. I. Cap. VIII. ibid. pag. 541.
(*c*) Lib. VIII. Cap. LXXIII. p. 173. verſâ.
(*d*) Sermon. VIII. Cap. LXV. pag. 84.

Digitized by Google

tum fuit, ſimúlque tunc notabatur, abſceſſum, in diaphragmate natum, poſſe rumpi abdomen versùs; túncque aſciten purulentum producere; vel & versùs thoracem, túncque empyema ſequi.

4. 5. De his pariter, numeris citatis in textu, actum fuit: ſimul conferantur illa, quæ ad §. 913, de mediaſtini ac pericardii inflammatione, & ſuppuratione hanc ſecuta, habentur.

Interim tamen notandum eſt, quòd pus collectum in cavo pericardii, vel inter mediaſtini duplicaturam, propriè loquendo, non faciat empyema, cùm non hæreat inter pulmonem & pleuram, quod in definitione empyematis §. 1183, requiritur. Præterea per paracenteſin, §. 1191, deſcriptam, pus ex his binis locis non educeretur. Ubi autem illud pus, rupto pericardio vel mediaſtino, in cavum thoracis delabitur, tunc empyema producit.

Præterea notari meretur ipſius mediaſtini ſtructura, de qua §. 170. n°. 4; & §. 913, dictum fuit; ſimúlque notatum, duplicatæ pleuræ lamellas, mediaſtinum conſtituentes, à ſe invicem recedere circa corpora vertebrarum thoracis, & ſic relinquere ſpeciem triangularis cavi, cujus poſtica pars eſt columna vertebrarum; in quo cavo ponitur membrana celluloſa, per quam tranſeunt aſpera arteria, œſophagus, ductus thoracicus, &c: ſi pus collectum hæreret intra hanc duplicaturam mediaſtini, proprio pondere delabens poſſet quandoque miras vias ſibi per ſubſtantiam celluloſam facere, & in longè diſſitis corporis locis tumorem purulentum excitare. Ad §. 413, ubi de fiſtulis agebatur, memorabilem talem caſum recenſui, & poſtea aliquot ſimiles in praxi vidi, qui fecerunt, ut dubitaverim, an non quandoque tale quid contingeret in morbis, quod & §. 836. n°. 4, monui.

§. 1186. COGNOSCITUR futurum 1. ab inflammatione quinque partium (1185.), nullâ coctione, revulſione, criſi, medicamento, depuratâ, ſed cum horrore vago, febriculâ, noctu gravi, calore vago, gravitate loco doloris, dyſpnœâ, appetitu proſtrato, ſiti majori, deſinente. vid. (833. 892. 913.).

Certum eſt, hîc magnâ attentione opus eſſe, ut Medicus tutò determinare poſſit, empyema adeſſe, vel non; poſt mortem enim facta cadaveris ſectio demonſtrabit, an in diagnoſi erraverit; & præterea turpe foret, ſi, factâ thoracis paracenteſi, nullum pus exiret. Sedulò ergo perpendenda eſt tota Hiſtoria morbi prægreſſi, præcipuè ſi quis ab initio non adfuerit tali ægro, ſed tantùm in concilium vocetur, dum deliberatur an empyema adſit, & quomodo educendum ſit collectum pus. Empyema autem ſemper ſupponit vomicam purulentam præexſtitiſſe (§. 1184.) in una vel pluribus ex quinque partibus modò recenſitis; adeóque ſedulò perquirendum eſt, an in morbi Hiſtoria talia ſigna occurrant, quæ docent in his partibus inflammationem natam fuiſſe; ſimúlque nulla adfuiſſe indicia, talem inflammationem, vel benignâ reſolutione, vel evacuatione materiæ morboſæ, aut me-

Digitized by Google

taſtaſi, ad alias corporis partes, curatam eſſe. Deinde examinandum, an ſecuta fuerint poſtea talia ſymptomata, quæ notant inflammatum locum abire in ſuppurationem. Ultimò inquirendum eſt omni cum cura, an & adfuerint ſigna apoſtematis jam facti.

Cùm autem de omnibus illis ſatis amplo ſermone actum fuerit, ubi de *peripneumonia*, *pleuritide*, *paraphrenitide*, in ſuppurationem abeuntibus dicebatur, nullo modo opus erit hoc loco illa omnia repetere. Signa enim pulmonis ſuppurandi, & jam ſuppurati, deſcripta fuerunt §. 833. 834. 835. De pleuritide ſuppurata dictum fuit §. 892. 893. 894. De ſimili malo, diaphragma, mediaſtinum, aut & pericardium, occupante, videantur illa, quæ ad §. 910. 912. 913. habentur.

§. 1187. COGNOSCITUR jam præſens. 1. à tempore inceptæ inflammationis viginti dierum ſine purgatione. 2. à ſignis vomicæ in quinque partibus (1185.) diſparentibus. 3. à novo dolore, tuſſi, dyſpnœâ, ſalivatione ortis, móxque diſparentibus. 4. à tuſſi ſicca, gravitate ad diaphragma, decubitu in unum latus, ſtrepitu puris ad motus, febre lentâ, genis rubentibus, oculis cavis, digitis in extremitate calidis, unguibus recurvis, abdominis tumore.

Omnia illa ſigna, quæ recenſentur paragraho præcedenti, tantùm docent, vomicam adeſſe talem, quâ ruptâ, pus poſſet effundi in cavum thoracis, adeóque empyema produci. Sequitur ergo, ut dicatur de illis ſignis, quæ docent, pus inter pulmones & pleuram hærere. Poteſt enim vomica pericardii rumpi, ita ut in cavum pericardii labatur pus, túncque non aderit empyema, neque illud pus per paracenteſin, §. 1191, deſcriptam, poſſet educi. Cordis palpitatio perpetua, anxietas magna, locus ubi dolor inflammatorius in initio morbi, fuerat, ſigna dabunt talis mali, cujus curatio vix ſperari poteſt. Pariter, uti antea monitum fuit, vomica mediaſtini poſſet ſic rumpi, ut pus delaberetur inter ſecedentes à ſe mutuò mediaſtini lamellas; adeóque nec tunc hærebit in cavo pectoris ſed ad longè alia loca corporis venire poterit.

Signa autem præſentis empyematis ſunt primò talia, quæ comitantur vomicæ purulentæ rupturam: deinde habentur alia, quæ docent pus inter pulmones & pleuram in thoracis cavo collectum hærere; quæ omnia ſingulatim conſideranda ſunt.

1. Certum quidem eſt, quòd, ubi inflammatio illarum partium, quæ §. 1185, recenſentur, duravit per viginti dies, abſque ulla expurgatione vel metaſtaſi materiæ morboſæ, tunc ferè certi ſimus, ſuppurationem hîc factam eſſe, præcipuè ſi ſigna ſuppurationis ſimul adfuerint. Verùm non ideo certò ſcimus, vomicam purulentam jam ruptam eſſe, nam rupturæ tempus admodum variat. Patuit hoc ex *Hippocratis* teſtimonio, quod adduxi §. 894, ubi de pleuritide ſuppurata agebatur. Monet enim, quaſdam ſuppu-

Digitized by Google

rationes rumpi, vigeſimo die, quaſdam quadrageſimo, alias ſexageſimo: ſimul autem indicat, illis ægris citiùs rumpi vomicas, quibus dolor intenſior fuit in principio morbi, uti & ſpirandi difficultas, cum tuſſi & ſputatione, quæ ſigna ſunt celerioris ſuppurationis, & vomicæ jam multo pure diſtentæ, adeóque citiùs rumpendæ. Patet ergo, quòd, omnibus morbi ſymptomatibus in toto decurſu rite expenſis, celeriorem vel tardiorem rupturam vomicæ poſſimus exſpectare, ſed ſimul evidens eſt, quòd non poſſit exactè determinari dies, quo hæc ruptura fiet: monuit enim *Hippocrates*, ſi moleſta ſatis ſymptomata adſint, etiam ante vigeſimum diem rupturam exſpectari poſſe; quod & *Celſus* (*a*) diſertè monuit, dicens: *Si protinus initio dolor & tuſſis fuerit, & ſpirandi difficultas, vomica vel ante, vel circa, vigeſimum diem erumpet. Si ſeriùs iſta ceperint, neceſſe eſt quidem increſcant; ſed quò minùs citò adfuerint, eò tardiùs ſolventur.*

Obſervavit *Piſo* (*b*) in pleuriticis, ante diem morbi decimum quartum defunctis, quòd totus thorax pure plenus eſſet; imò vidit pus in pectore cujuſdam ſacerdotis, qui, ſexagenario major, perierat nonâ pleuritidis die. Verùm in hoc ægro neglecta fuerat venæſectio in morbi initio, & ſexto tantùm die fuerat inſtituta; unde inflammatio, perperam curata, citiùs in ſuppurationem abiverat.

2. De ſignis vomicæ dictum fuit §. 835, & 893, quæ præcipuè pendent à diſtractione partium vicinarum, & compreſſione pulmonis in illo loco, ubi ſaccus purulentus hæret; ſimulac autem, ruptâ vomicâ, pus diffunditur in cavum thoracis, tunc neceſſariò illa omnia ſymptomata plurimùm minuuntur; imò quandoque penitus abolita videntur: quod optimè notavit *Hippocrates* (*c*), talem vomicam, in pulmone latentem, deſcribens. Sic autem habet: *At ſi per infuſum pus minimè educatur, id ex pulmone in thoracem erumpit; póſtque ruptionem ſanus videtur, quòd pus ex anguſtia in ampliorem locum venerit; & ſpiritus, quem reſpiramus, in pulmone ſedem habeat. Sed, procedente tempore, pure pectus impletur, tuſſes & febres aliique dolores omnes magis ipſum vexant, morbúſque declaratur.*

Cavendum ergo eſt Medico, ne ſubito hoc levamine deceptus, credat morbum finitum eſſe, cùm adhuc anceps periculum ſuperſit: non quidem convenit, triſti prognoſi datâ, eripere ægro blandam illam ſanationis ſpem, quam conceperat; ſed oportet amicos monere, quòd fallax illud levamen ſit: ſic enim famæ detrimentum cavebitur.

3. Antea ad §. 894, notatum fuit, quòd dolor minuatur, dum inflammatus locus in apoſtema purulentum abiit: hinc levantur ægri tales à dolore, cùm pus factum eſt, ſed manet dyſpnœa & moleſta tuſſis. Ubi verò talis abſceſſus pure collecto, & quotidie aucto, turget, tunc membranæ, pus coercentes, magis magíſque diſtrahuntur, augetur multùm dolor, & ſæpe minùs periti Medici doloris illud augmentum adſcribunt novæ in-

(*a*) Lib. II. Cap. VII. pag. 66.

(*b*) De Morbis ab Illuvie ſeroſa, Sect. III. Cap. IX. pag. 256.

(*c*) De Morb. Lib. III. Cap. XV. Charter. Tom. VII. pag. 592.

Digitized by Google

flammationi, & debiles jam à longiori morbo ægros repetitis ſanguinis miſſionibus quandoque exhauriunt. Si autem attendiſſent ad illa, quæ in externis partibus corporis, ſimili modo affectis, apparent, intellexiſſent facilè rationem novi doloris, qui percipitur, dum vomicæ internæ ruptura inſtat. Dum enim valida phlegmone manum occupat, moleſtus dolor adeſt, qui augetur, dum incipit ſuppurari pars affecta; minuitur verò, dum pus factum jam eſt. Verùm ubi à pure accumulato incipit diſtendi cutis & magìs diſtrahi, ſensímque quaſi lacerari, donec ruptâ cute pus exitum invenerit, tunc vehemens adeſt dolor, ſed ceſſans illico, ſi lanceolâ Chirurgicâ pertundatur abſceſſus jam maturus, vel emollientiſſimis cataplaſmatibus macerata cutis ſponte à diſtendente pure rupta fuerit. Idem etiam contingit in abſceſſu interno; & hinc omnia illa ſymptomata diſparent mox, poſtquam vomica rupta empyema produxerit. Tunc autem ſequuntur nova mala, quæ à pure, diaphragma deprimente, viſcera thoracis alluente, macerante, &c, producuntur; de quibus ſequenti numero agendum eſt.

4. Tuſſis oritur tunc à pure comprimente pulmonem, & impediente liberam ejus dilatationem per aerem inſpiratum, unde veſicularum aerearum latera ad ſe mutuò affricantur: ubi autem morâ idem illud pus acrius redditum fuit, tunc augetur irritatio tuſſiculoſa. Sicca autem tuſſis eſt, quia de effuſo pure in pectoris cavum nihil educi poteſt, ſed tantùm quid de muco, pulmonis vaſa aerea obliniente, abraditur. Cùm autem ſponte ſuâ pus inferiorem partem cavi thoracis petat, hinc neceſſariò gravitas percipitur ad diaphragma.

Decubitus in dorſo talibus ægris ſatìs commodus eſt, quia diaphragma versùs dorſum profundiùs deſcendit. Ob eamdem rationem ſitum erectum in lecto amant, ſi multùm puris in thorace collectum fuerit, quia tunc puris incumbentis pondere diaphragma versùs abdomen deſcendit, ſicque amplior redditur thoracis cavitas. Cùm autem, ſi in latus ſanum decubuerint ægri, puris pondus urgeat mediaſtinum versùs alterum cavum thoracis, hinc difficiliùs poterit explicari pulmo ſanus; unde anguſtias magnas patiuntur ægri, & ſitum corporis mutare coguntur. Hoc ſignum empyematis optimè notavit *Hippocrates* (*a*), de hoc morbo agens: *Quum longius tempus progreſſum fuerit, febris vehemens ac tuſſis prehendit, latus dolet, neque in ſanam quidem partem decubitum ferre poteſt, ſed in dolentem, &c.*

Cùm autem pus illud, niſi aliam viam invenerit, utì poſtea dicetur, per ſectionem educi debeat, hinc Medicus certus eſſe debet, in quo thoracis latere pus hæreat: quandoque, dum ægri ſe circumvertunt in lecto, fluctuationem puris ſentiunt, imò & ſtrepitus moti puris ab adſtantibus auditur. Ob hanc rationem juſſit *Hippocrates* (*b*), ut ægri, in firma ſella collocati, alter humeros teneat, Medicus verò ægrum concutiat,

(*a*) De Morbis Lib. II. Cap. XVI. Charter. Tom. VII. pag. 568.

(*b*) Ibidem & Lib. III. de Morbis Cap. XV. pag. 593.

ſimul

Digitized by Google

ſimul lateri aures prope admoveat, ut ſtrepitum puris in alterutro thoracis cavo collecti audiat. Simul tamen monet, quòd, vel ob puris craſſitiem, vel ob magnam copiam, nullus audiatur quandoque ſtrepitus, quamvis thorax pure plenus ſit: *Quibus ſuppuratis, dum concutiuntur humeri, multus ſit ſtrepitus, minùs puris habent, quàm illi, quibus paucus* (ſtrepitus), *ſi difficiliùs ſpirent, & meliùs colorati fuerint. Quibus autem ſtrepitus quidem nullus ſit, verùm difficultas ſpirandi fortis, & ungues lividi, hi pleni ſunt pure, & perniciosè habent* (*a*). Genæ autem rubent, & meliùs colorati apparent illi, qui magnam copiam puris in pectore habent, quia difficiliùs tranſit in his ſanguis per pulmonem, adeóque & minùs facilè per jugulares venas ſanguis à capite redux evacuatur in cor dextrum; unde vaſa ſanguinea faciei magìs diſtenta manent, utì aliâ occaſione §. 807, ubi de angina agebatur, explicui. Febris autem lenta perpetuò comitari ſolet empyema, ob tenuiorem partem puris reſorptam, & ſanguini miſtam. Hæc autem febris ſenſim habitum corporis depaſcitur, unde ſumma inducitur macies. Cùm autem magna copia pinguedinis in orbitis oculorum adſit, ut molli quaſi pulvinari bulbus oculi undique excipiatur, lubricetur, & ſervetur mobilis, inde, pinguedine hac conſumptâ, redduntur oculi cavi, id eſt, bulbus oculi profundiùs in orbitam demergitur. Ob eamdem cauſam, conſumptâ illâ pinguedine, quæ in apicibus digitorum organum tactûs ſuſtinet, ungues recurvi magìs prominent. Simul & calor ſatìs acer in extremis digitis & in volis manuum ſolet percipi, dum perpetua febricula ſanguinem velociùs movet per vaſa magìs contracta, atque ob tendineas vaginas incumbentes, exſuccas magìs & aridas redditas, plùs compreſſa.

Abdominis autem tumor tunc tantùm adeſt, quando magna puris copia deprimit diaphragma, ſicque abdomen prominere facit.

Cùm autem tantùm interſit Medico, ut certò noſcat, in quo thoracis latere pus hæreat, *Hippocrates* omnia ſigna collegit, & varias artes adhibuit, ut firmam haberet diagnoſin. Ita obſervavit, illud latus pectoris, ubi pus copioſum hæret, & quod ideo ſæpe ſtrepitum nullum facit, magìs intumeſcere, quàm latus oppoſitum (*b*); quod poſtea recentiorum Chirurgorum Obſervatis confirmatum fuit. Quia autem & magìs caleſcit latus affectum, hinc juſſit, totum thoracem obvolvi linteo tenui, intincto terræ rubricæ liquidæ, admodum tritæ & tenui, ſuaſitque ſectionem aut uſtionem inſtituendam illo in loco, ubi citiùs exſiccatio apparet. Vel & nudum thoracem rubricâ liquidâ illiniendum juſſit, ut appareat locus, qui primò ſiccatur; ſed prudenter monuit, tunc multos ſimul illiniri debere, ut ſimul & ſemel totus thoracis ambitus tegatur: cæteroquin fallere poſſet, dum ille locus, qui primus illiniretur, citiùs reliquis exſiccaretur.

(*a*) Coac. Prænot. 877. Charter. Tom. VIII. pag. 877.

(*b*) De Morbis, Lib. II. Cap. XVI. Charter. Tom. VII. pag. 568. & Lib. III. de Morbis, Cap. XV. ibidem. pag. 593.

Conſideratis ergo omnibus, quæ ad diagnoſin ſpectant, ſequitur, ut videamus, quænam mala à pure, in thoracis cavo ſtabulante, ſequi poſſint.

§. 1188. EFFECTUS hujus mali, 1. puris ex ulcere rupto, nec dein ſanato, vel repurgato, continua accumulatio. 2. hujus in loco clauſo, calido, humido, perpetim agitato, exacerbatio, putredo, fœtor, attenuatio. 3. diaphragmatis elevandi impedimentum, pulmonúmque extendendorum: unde anheloſa, difficilis, erecta reſpiratio, metus ſuffocationis jacenti, decubitus in liberam partem impoſſibilis, tuſſis ſicca perpetua, anxietas. 4. Pulmonis, pleuræ, diaphragmatis, pericardii, cordis ipſius, maceratio, corroſio, in tabum fluidum conſumptio, unde febricula hectica cum pulſu celeri, parvo, rubore genarum, ſiti perpetuâ, fame ſublatâ, debilitate ſummâ, animi defectibus. 5. hinc omnium liquidorum ineptitudo ad nutritionem, circulationem, ſecretionem, excretionémque; unde tabes, ἀτροφία, fibrarum reſolutio, liquidorum putredo, adeóque vel per comeſum pulmonem rejectio, vel alvi fluor ſanioſus lethalis, cum ſudore nocturno poſt ſomnum, puſtulis faciei, aduncis unguibus, flavedine pellucente, facie Hippocraticâ.

1. Quandoque contingit, talem vomicam paucas tantùm uncias puris continere, unde, poſt rupturam factam, levamen omnium ſymptomatum percipiunt ægri; & parva quantitas puris effuſi non multùm anguſtare poteſt pectoris cavum, unde certam ſanitatem ſperant ægri. Verùm tale ulcus apertum, perpetuò motum, pergit pus fundere, adeóque quotidie augetur puris quantitas. Videantur illa, quæ de hac re ad §. 894. habentur.

2. Ad §. 406, dictum fuit de degeneratione puris, dum nimis diu clauſus relinquitur abſceſſus, & de peſſimis malis, quæ hinc ſequuntur. Talis mutatio puris & hîc fiet in ſaniem acrem putridam rodentem, ſi diu maneat, ac quidem citior & pejor erit hæc degeneratio in hoc loco, ob motum perpetuum thoracis, calorémque vicini cordis. Præterea majus inde diſcrimen metuitur; dum corrupta ſanies viſcera vitalia alluit perpetuò.

3. Notum eſt ex Phyſiologicis, quòd ad inſpirationem requiratur thoracis dilatatio, ut aer liberè in pulmonem ingredi poſſit. Illud thoracis latus, in quo puris magna copia hæret, dilatatum quidem eſt, &, uti paulò antè dictum fuit, major amplitudo pectoris in uno latere deſignat locum, ubi empyema eſt, verùm, totum illud cavum licèt amplius fuerit, dum pure plenum eſt, impeditur expanſio pulmonis tamen à pure undique ambiente. Præterea, ut exſpiratio fiat, debet diaphragma, in inſpiratione depreſſum,

Digitized by Google

elevari denuo ſurſum verſùs thoracem : ſed dum plures puris collecti libræ gravant diaphragma, ſponte patet, illud longè difficiliùs attolli poſſe; adeóque erit difficultas magna reſpirationis, augenda ſimili proportione ac creſcit copia puris. Hinc facilè intelliguntur reliqua ſymptomata, quæ in textu enumerantur, de quibus etiam antea dictum fuit.

4. Omnia loca, quæ acris talis ſanies alluit, erodi ac in putridum liquamen converti debere, dubitari nequit; & Obſervata in cadaveribus empyemate defunctorum veritatem hujus rei demonſtraverunt. Si ipſæ coſtæ carie exedi potuerint à pure fœtidiſſimo, uti celeberrimus *Heiſterus* (*a*) vidit, quòd cadaver ſecantis digitos roſerit; non miramur, cor & pulmones pariter in tabum fluidum conſumi potuiſſe, uti ad §. 406, ex *Schenckii* Obſervatis conſtitit. Plura ſimilia apud *Bonetum* (*b*) inveniri poterunt. Dum autem pars acris & putridi ichoris, venis reſorpta, cum ſanguine fluit, dum vitalia viſcera irritantur perpetuò, & eroduntur ſenſim, perpetua febris, hectica dicta, ſequitur, totum corpus depaſcens, cum ſiti perpetua, & fame deletâ, ob putridum talem fomitem circa vitalia viſcera hærentem. Simul facilè intelligitur, debilitatem ſummam, & animi deliquia, debere ſequi, donec mors omnibus his malis finem imponat.

5. Ut nutritio fiat, debent omnes humores noſtri blandi eſſe, omnéſque ad ſanitatem requiſitas dotes habere : verùm hîc à reſorpto putrido ichore totus ſanguis corrumpitur, vitalia loca, per quæ omnis ſanguis totius corporis tranſire debet, alluuntur perpetuò tali putrilagine : hinc patet, omnes functiones turbari debere, nec poſſibile eſſe, ut reſtituantur perdita in corpore per nutritionem; dum interim hectica febris ſenſim totum habitum corporis depaſcitur. Cùm autem pulmo perpetuò maceretur in acri & putrida tali ſanie, eroditur, & quandoque pars contentæ materiæ in cavo thoracis rejicitur per ſputa, ſed abſque levamine, licèt ægri, qui hactenus tuſſiculam ſiccam paſſi fuerant, inde ſpem concipiant : facilè autem patet, tabefacto ſic pulmone, nil boni exſpectandum eſſe. Præterea, dum putredo augetur, attenuatur magis corruptum pus, venis reſorbetur, & totum ſanguinem ſolvit, unde ſudoribus nocturnis diffluunt, ſícque exſiccatur corpus; vel putridiſſima diarrhœa ſequitur, corrupto toto ſanguine, quæ in ſuppuratis ultimam morbi cataſtrophen facere ſolet. Videantur & illa, quæ de ſudoribus nocturnis ad §. 835, habentur. Monuerat hoc *Hippocrates* (*c*), dicens : *Qui crebro tenuiter exſudant, ac ſubinde rigent, pernicioſum; ac ſub finem empyema habere deprehenduntur, alvóſque perturbatas.* Dum autem in ſudoribus illis nocturnis magna copia humorum verſùs vaſa cutanea, ruit liquidiſſimâ parte per ſudores expreſſâ, craſſior & acrior ſanguis in vaſis cutaneis facilè hæret; ſícque vel rubores facit, vel circa folliculos cutaneos obſtructiones pariens puſtulas excitat. Ad §. 835, ex Prognoſticis *Hippocratis* alle-

(*a*) Acta Phyſico-Medica, Tom. I. Obſervat. 174. pag. 394.

(*b*) Sepulc. Anatom. Lib. II. Sect. VI. Tom. I. pag. 666. & ſeq.

(*c*) Coac. Prænot. n°. 10. Charter. Tom. VIII. pag. 853.

Digitized by Google

gavi locum, ubi, inter alia ſigna latentis in corpore collectionis purulentæ, & illa habentur. Poſtquam enim recenſuit febrim hecticam, ſudores, tuſſim inanem, addit: *Oculi cavi fiunt, maláſque rubores obſident, & ungues quidem manuum adunci evadunt, digiti autem incaleſcunt, maximè ſummi, & in pedibus tumores fiunt, & cibos non appetunt, & phlyctænæ per corpus naſcuntur.* Huc etiam ſpectare videntur binæ Coacæ prænotiones, quæ ſeparatis quidem numeris ſcribuntur, ſed ſe mutuò proximè ſequentibus, &, ſi uniuntur, & perfectum ſenſum exhibent. Ita autem legitur (*a*): *Rubores circa naſum alvi humeſcentis ſigna ſunt: doloribus circa hypochondria aut pulmonem ſuppuratis, malum.*

Cùm autem ſanguis per putridum miaſma reſorptum penitus ſolvatur; adulto jam morbo color ruber perit, & ſerum ſanguinis flaveſcens per majora vaſa fluit: unde per ungues pellucidos flavus color apparet, qui in ſanis hominibus roſeus eſſe ſolet. Similis etiam color in tota ſuperficie corporis conſpicitur, quod videtur & indicaſſe *Aretæus* (*b*), de hoc morbo agens, dum ſcribit: *Quòd ſi in longum mutatio producicur, habitus phthiſicus redditur; neque enim ultra in officio natura perſeverat, quoniam concoctio non fit qualis antea: inde caro conſumitur, color qualis belluæ:* χροιὴ ζωώδης. Verùm optimè videtur monuiſſe *Petitus*, quòd aliter hic locus legi debeat, interpoſitâ particulâ negativâ, nempe χροιὴ οὐ ζωώδης; túncque ſignificat colorem cutis deturpari, neque amplius eſſe talem, qualis in vivo & ſano homine apparet.

Ubi autem per ſudores, alvi fluxum, atrophiam, totus habitus corporis vero maraſmo conſumitur, tunc magna mutatio in facie talis ægri apparet, & ſibi ipſi diſſimilis fit: ſolet autem *Facies Hippocratica* dici ideo, quia ab *Hippocrate in Prognoſticis* graphicè deſcripta fuit (*c*). Poſtquam enim monuerat, optimum ſignum eſſe in morbis, ſi facies ægrotantis ſanorum faciei ſimilis ſit, & inprimis ſibi ipſi ſimilis manſerit æger, damnat quàm maximè faciem penitus mutatam à naturali ſua conditione, illámque ſic deſcribit. *Naſus acutus, oculi concavi, tempora collapſa, aures frigidæ & contractæ, lobi aurium inverſi, & cutis circa frontem dura, intenta, arida, colórque totius faciei pallidus aut & niger & plumbeus.* Talis autem vultus apparet, ubi omnis pinguedo conſumpta eſt, & exhauſtis liquidis vaſa collapſa ſunt; ſimúlque, conſumpto, aut oppreſſo pulmone, pauculùm ſanguinis, quod ab encephalo redit, in venis ſtagnare incipit, tunc enim lividus ille & plumbeus faciei color apparet. Satis autem patet, mortem inſtare, dum in empyemate *facies* illa *Hippocratica* adeſt: Unde & *Hippocrates*, alio in loco (*d*) eadem mutati vultûs ſigna recenſens, vocavit *faciei corruptionem*, illámque lethalem eſſe monuit. Cæterùm nullum certum tempus determinari poſſe, quo empyema in mortem tendit, monuit *Hippocrates* (*e*), *Cùm nonnulli brevi*

(*a*) Ibidem n°. 216. 217. pag. 864.
(*b*) De cauſ. & ſign. morbor. diuturn. Lib. I. Cap. IX. pag. 38.
(*c*) Charter. Tom. VIII. pag. 590. 591.
(*d*) Coac. Prænot. 213. Charter. pag. 864.
(*e*) De Morb. Lib. I. Cap. VII. Charter. Tom. VII. pag. 539.

Digitized by Google

pereant, quidam etiam multum tempus trahant. Differt enim corpus à corpore, ætas ab ætate, & affectio ab affectione, & anni tempeſtas ab anni tempeſtate, in qua ægrotaverint, &c.

§. 1189. CURATIO hujus pro varietate cauſæ ſtatûſque mali diverſa planè eſt.

Cauſæ empyematis ſunt vomicæ, in quinque locis §. 1185, enumeratis natæ; &, prout in diverſis locis hæret pus, alia requiritur curatio. Si in pulmone ſit vomica, ſpes eſt, emolliente tepido vapore, ſæpe per os naréſque attracto, ſic emolliri poſſe membranas pus coercentes, ut tuſſi validâ, ſponte, vel per artem, excitatâ, rumpantur, & pus exſcreari poſſit. Si in pleura hæret vomica, molliſſimis fovendum latus remediis, ut extrorſum trahatur pus, ſi fieri poſſit. Idem in aliis vomicæ ſpeciebus obtinet. Verùm etiam ratione ſtatûs morbi diverſa planè curatio eſt inſtituenda. Quamdiu enim vomica nondum rupta eſt, multa tentari quandoque poſſunt, ut caveatur puris in cavum thoracis delapſus: ubi autem pus jam collectum hæret in pectore, de cita illius eductione cogitandum eſt, ſi vires ægri adhuc conſtent, & recens ſit empyema: ubi autem illa ſigna adſunt, quæ §. 1195, recenſentur, tunc ſola cura palliativa locum habet.

§. 1190. NAM 1. cognitâ vomicâ pulmonis, pleuræ, diaphragmatis, mediaſtini, & pericardii, quod cognoſcitur ex ſignis propriis (834. 835. 893. 910.), omni ope nitendum, ut id rumpatur quantocyus, & determinetur ad exteriora: quod fit igne, ferro, medicamentis, motu idoneo.

Quomodo cognoſci poſſit talium vomicarum præſentia, ad paragraphos in textu citatas dictum fuit; adeóque hic illa ſigna non repetentur.

Omni artis molimine tunc tentandum eſt, ut via concilietur puri versùs exteriora: hoc autem optimè fit, ſi in illo loco, ubi ex ſignis obſervatis colligitur latere vomicam, minuatur reſiſtentia, perpetuis fomentis, aut cataplaſmatibus molliſſimis, applicatis, vel cucurbitis, frequenter adhibitis, minuatur preſſio atmoſphæræ in illo loco; unde cutis & panniculus adipoſus ibi tumere incipiet, & ſpes erit, quòd pus, in vomica latens, preſſum perpetuò, dum aere inſpirato dilatantur pulmones, viam ſibi quæret versùs exteriora, ubi minor reſiſtentia ſic conciliatur. Imò, ut ad §. 895, dictum fuit, ubi de hac re agebatur, ſi ſcalpello, vel cauſticis, integumenta thoracis dividantur, ad pleuram ferè uſque, & diu aperta ſerventur talia vulnera, contingit ſæpe, ut felici eventu vomica ibi rumpatur, ſicque pus per exteriora ſibi viam inveniat. Unde etiam, utì ibidem dictum fuit, ſoliti fuerunt veteres Medici in tali caſu pluribus locis urere thoracis exteriora, dum non conſtabat certò de loco vomicæ latentis. Pro-

bat hanc rem *Galenus* (*a*) ex *Platone Comico*, qui poſt pleuritidem ſuppuratum juvenem ſic deſcribit: *Poſtea verò Cneſias, Evagoræ filius, è pleuritide factus ſceleton* (præ macilentia) *pure vacans* (id eſt, pus non exſpuens) *arundinacea gerens crura, tabis prænuncius, plurimis eſcharis corpus inuſtus ab Euriphonte, &c:* ſimul etiam tunc quædam Obſervationes practicæ enarratæ fuerunt, quæ utilitatem hujus methodi confirmant. Certè *Williſius* (*b*), dum ſatagit explicare, per quas vias lympha, in cerebri ventriculis collecta exire poſſit, notat, in vivente corpore meatus eſſe poſſe, qui poſt mortem collapſi in cadaveribus non deteguntur, ſuámque ſententiam firmare conatur, quòd & pulmonis vomica ſæpe per latentes vias exire queat; ſic autem habet: *Aliquoties novi, in vomica pulmonis, per membranas pleuræ adnatas, humorem à cyſti in fontanellam, lateri inuſtam, derivatum fuiſſe, adeóque, ſputo ceſſante, morbum, aliàs incurabilem viſum, tali epicraſeos viâ ſanatum fuiſſe.* Legitur & apud *Schenckium* (*c*) talis caſus, ubi, poſt anginam malè tractatam, materies morbi in pulmonem iverat, & periculoſam hujus viſceris ſuppurationem fecerat. Peritus Medicus fomentis, emplaſtris, cataplaſmatibus, thoracis exteriora perpetuò foveri curavit, tali cum effectu, ut, poſtquam per aliquot dies hæc facta fuerant, inceperit cutis in utroque pectoris latere paulò infra mammillas rubeſcere, cum levi tumore, & vigeſimo die in ſiniſtro pectore, diſruptâ cute, maxima effluxerit puris copia; poſt triduum in dextro pectore idem contigit; unde ſtatim magnum levamen æger ſenſit, & poſtea integram ſanitatem recuperavit.

Per motum autem idoneum corporis promovere maturi jam abſceſſûs rupturam, inprimis locum habet in vomica pulmonis, ut ſic per ſputa educatur pus, de quo videantur illa, quæ ad §. 857, dicta fuerunt.

§. 1191. 2. UBI conſtat, jam factam diſruptionem (302. 836. n°. 4. 5. 894. 910.), tum ſtatim pus elapſum erit educendum. α. per os, ſi natura hanc monſtraverit viam. β. per urinas, ſi in ea apparent puris evacuati ſigna. γ. per thoracis aperturam, factam ope inſtrumenti idonei in latere affecto, inter coſtam 5 & 6, vel 4 & 5, ab inferioribus numero ducto, pure lentè, & per vices, educto, & leni mulsâ aliquando repurgato, ultimò bene conſolidato (303.). δ. dando ſimul decocta vulneraria, abſtergentia, putredini reſiſtentia, ſatìs magnâ copiâ.

Quibus ſignis cognoſci poſſit, vomicam ruptam eſſe, numeris hîc citatis dictum fuit. Ad §. 302, deſcripta ſunt illa ſigna, quæ docent, ſanguinem in thoracis cavum effuſum eſſe; cùm autem pus effuſum ſimiliter

(*a*) Commentar. in Aphoriſm. 44. Sect. VII. Charter. Tom. IX. pag. 316.
(*b*) Cerebr. Anatom. Cap. XII. Pag. 146.
(*c*) Obſervat. Medicin. Lib. II. Obſerv. 15. pag. 252.

Digitized by Google

diaphragma gravet, & pulmonis liberam expanſionem ab aere inſpirato impediat, hinc & illa ſigna huc referuntur. Ad §. 834. 835, dictum fuit de vomica pulmonis peripneumoniam veram ſequente. Ad §. 893. 894, de ſimili malo, poſt pleuritidem nato, dictum fuit. De vomicis autem diaphragmatis, mediaſtini, pericardii, §. 910. 913, actum fuit. Præterea de empyematis ſignis eodem hoc capitulo §. 1187, fuit tractatum.

Generalis ergo indicatio hæc eſt, ut educatur quantocyus illud pus, ſive per vias, quas natura monſtrat, ſive per alias, quas ars naturæ ſuccurrens facit.

α. Quandoque contingit, per os exſcreari pus poſt vomicam ruptam: ſed videtur hoc inprimis tunc contingere, ſi abſceſſus in pulmone fuerit, & ita rumpatur, ut pus in vaſa aerea pulmonis effundatur, ſícque per aſperam arteriam educi poſſit tuſſiendo. Si ſimul & ſemel ingens copia puris inundet vaſa aerea, tunc ſubitæ ſuffocationis metus eſt. Ubi verò per parvam aperturam vomica rupta pus effundit, tunc abſque periculo tuſſiendo educitur, & ſanationis ſpes eſt; quod optimè notavit *Aretæus* (*a*), dicens: *At ſi jam rupta ſit* (vomica) *ſtrangulatûs diſcrimen impendet, ſi multum ſubitaneúmque pus emanavit. Si pedetentim verò emittatur, certò prodeſt.* Sic enim videtur vocabulum ἀτρεχέἰ híc verti debere. Quinam victus, & quæ remedia, tunc requirantur, dictum fuit §. 858, ubi de hac re actum fuit. An autem pus, jam effuſum in cavum thoracis, à pulmone adhuc integro reſorberi poſſit, & tunc per ſputa educi, meritò dubitare licet. Pus, acrius morâ redditum, per comeſum pulmonem rejici poſſe, §. 1198, dictum fuit; ſed & ſimul notabatur, parum de ſanitate reſtituenda tunc ſperari poſſe.

β. Antea ad §. 406, notatum fuit, pus, in abſceſſu clauſo diu relictum, venis reſorberi, cum reliquo ſanguine per vaſa fluere, & non tantùm per metaſtaſin ad varia corporis loca deponi, ſed etiam quandoque feliciter per alvum, aut & urinæ vias, evacuari de corpore. Simul tunc quædam Obſervationes fuerunt allegatæ, quæ docent manifeſtè hujus aſſerti veritatem.

Certum eſt, veteres Medicos ferè omnes agnoviſſe, poſſibilem eſſe per has vias puris, in cavo thoracis contenti, evacuationem: *Galenus*, *Aretæus*, *Ægineta*, *Aetius*, *Cælius Aurelianus*, diſertè hoc monuerunt: ſed videntur inprimis laudaſſe illam puris evacuationem, quæ fit per urinas, tanquam tutiorem illâ; quæ per alvum fit, uti antea ad §. 894, dictum fuit. *Diemerbroeckius* (*b*) tractavit mercatorem Noviomagenſem, in quo fluctuatio puris, intra thoracem contenti, dum corpus antrorſum & retrorſum moveretur, manifeſtè audiebatur, qui puris albi, bene cocti, mediocriter craſſi, duas matulas plenas per urinarias vias bidui ſpatio, cum aliquo in ureteribus dolore, excrevit, ſine ullo ſanguine, & ſic feliciter ab empyemate liberatus fuit. Binas adhuc alias Obſervationes ibi habet, quæ

(*a*) De cauſ. & ſign. morbor. diuturn. Lib. I. Cap. IX. pag. 38.

(*b*) Anatom. Lib. I. Cap. XVIII. pag. 98.

Digitized by Google

idem docent. Verùm & alia Obſervatio habetur, quæ magìs mirabilis eſt; ubi nempe empyema, largo ſatìs foramine, inter ſeptimam & octavam coſtam viam invenerat, tumorémque fecerat durum, cuti concolorem, & magnitudine caput infantis æquantem: cùm gravida eſſet jam per quatuor menſes ægra, difficillimè reſpiraret, diarrhœa continua cum teneſmo adeſſet, & ſudores colliquativi, febris hectica corpus depaſceretur, pro deſperata habebatur: peritus Chirurgus ſcalpellum ad aliquot pollicum profunditatem per medium tumoris centrum adegit, antequam pus prodiret, quod tunc magno impetu & copiâ exivit. Sequenti die invenit pus bonum in fæcibus alvinis, ejuſdem coloris & conſiſtentiæ ac illud, quod ex aperto tumore fluxerat; & ſimile pus in urina emiſſa ſubſidere vidit. Evaſit autem hæc mulier ex tanto periculo, licèt abortum paſſa fuerit ſextâ die poſt operationem inſtitutam; & poſtea adhuc tres peperit proles (*a*). Illud inprimis notari meretur in hoc caſu, quòd, licèt magna copia puris per vulnus factum effluxerit, & quotidie perrexerit exire, tamen pars notabilis puris per alvum & urinam exiverit; adeóque videtur non adeo difficulter pus hos exitus invenire.

Quænam autem conducant, tam in victu, quàm remediis, in tali caſu; dictum fuit ad §. 852. 853, ubi de materia morboſa, in peripneumonia per has vias exitum moliente, dicebatur.

Patet ergo, quòd, poſtquam conſtiterit, vomicam ruptam eſſe, per quatuor vel quinque dies attendere debeat Medicus, an ſigna quædam puris evacuandi per has vias appareant: ſin minùs, tunc cogitandum eſt de thoracis paracenteſi, quæ non debet differri nimis diu, ut cum felici ſucceſſu fiat.

γ. Quo in loco thoracis apertura fieri debeat, & quænam cautelæ in hac operatione requirantur, antea ad §. 303. n°. 5, pluribus dictum fuit, ubi de educendo ſanguine ex thoracis cavo agebatur: quæ omnia pariter obſervanda ſunt, ubi pus evacuari debet. Verùm ſanguis extravaſatus ſolet ſimul & ſemel emitti, quia plerumque non diu ibi hæſit; adeóque nondum corruptus eſt, & pulmo ſatìs integer ac firmus. Ubi autem pulmo diu maceratus fuit pure illum alluente, tunc ſæpe, eductâ totâ quantitate puris, ſanguis ſubitò implens vaſa pulmonis, ferè tabefacta, illa rumpere poſſet, & ſubita mors quandoque ſequeretur; quod *Hippocrates* (*b*) optimè monuit, utì tunc ad illam paragraphum dictum fuit. Hoc monitum *Hippocratis* omnes periti Chirurgi obſervant, nec ſimul & ſemel, ſed per vices, emittunt pus per aperturam thoracis. Neceſſe eſt ergo, ut turundâ immiſſâ obturetur apertura, cùm cæteroquin in pectoris vulneribus damnoſum turundarum uſum invenerint Chirurgi, utì ad §. 304, dictum fuit. Simul & abſtergens ſed lene liquidum, poſtquam maxima copia puris jam educta fuit, ſolet per aperturam injici; decoctum hordei, v. gr. in cujus libra

(*a*) Medical Eſſays, Tom. V. §. 32. pag. 422.

(*b*) Aphor. 27. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 263.

uncia

uncia mellis ſoluta fuit ; vel & infuſum *ſcordii*, *marrubii*, *veronicæ*, & ſimilium, addito pariter melle : tandem ubi nihil puris ampliùs exit, debet conſolidari vulnus inflictum, de qua re videantur illa, quæ de curatione *vulnerum thoracis* antea dicta fuerunt. Quamvis autem prudentia dictet, per repetitas vices pus educendum eſſe, quibuſdam tamen & feliciter ceſſit totalis puris extractio. Sic apud *Plinium* (*a*) legitur, quòd *Phalereus, tum deploratus à Medicis vomicæ morbo, cùm mortem in acie quæreret, vulnerato pectore Medicinam invenerit ex hoſte*. Procul dubio in hoc caſu tota puris copia undatim effluxit ex vulnere inflicto.

Pulchre autem cautelas requiſitas in educendo pure ex cavo thoracis recenſuit *Hippocrates* (*b*), dicens : *Poſtea emiſſo pure, quantùm tibi viſum fuerit, vulnus linamento ex lino crudo, cui filum alligaris, obducito, quotidie verò pus ſemel emittito. Poſtquam autem decimus dies acciderit, toto pure emiſſo, penicillum ex linteo indito, deinde vinum & oleum, tepida, per fiſtulam infundito, ne pulmo, pure madeſcere conſuetus, ſubitò reſiccetur. Infuſum autem matutinum ſub veſperam, & veſpertinum mane, educito. At ubi pus tenue velut aqua fuerit, & ad digiti contactum glutinoſum, ac paucum, ſtanneum penicillum cavum indito : ubi verò prorſus cavitas reſiccata fuerit, paulatim reſecto penicillo, donec ipſum eximas, vulnus coaleſcere ſinito.* Niſi enim certò conſtet, depuratam rite, & dein conſolidatam, eſſe ſuperficiem ulceroſam thoracis interni, nunquam debet conſolidari vulnus, quia novum fieret empyema, quod ſimilem denuo operationem poſceret.

Verùm ad §. 1185, notatum fuit, in ipſo mediaſtino & pericardio vomicas naſci, quæ quidem ſic rumpi poſſunt, ut in cavum thoracis pus delabatur ; interim tamen & quandoque pus talium vomicarum non in thoracem, ſed in cava mediaſtini aut pericardii venit ; túncque modò deſcriptâ thoracis aperturâ educi non poſſet. Monitum tunc fuit, ſi pus colligatur inter duplicaturam mediaſtini, quæ vertebras reſpicit, quòd tunc quandoque miras ſibi vias per panniculum adipoſum quærat : ſed ſimul patet ; quòd tunc per paracenteſin thoracis educi nequeat. Ubi pus in pericardiò hæret, vel inter duplicaturam mediaſtini ſub ſterno colligitur, pariter per operationem modò deſcriptam educi non poteſt ; túncque vel ſuo fato relinquendus eſt æger, vel debet ſterni perterebratio fieri, ut via puri conciliari poſſit. Certè *Aretæus* (*c*) notavit, quibuſdam empyema in oſſe ſterni naſci : non quidem meminit perterebrationis ſterni, ſed antea ad §. 895, memorabilem caſum deſcripſi, ubi, poſt pleuritidem ſuppuratam, decimo menſe in medio ſterno tuber apparuit molle, in cujus ambitu exeſi oſſis ſterni margines diſtinctè tangi poterant : rupto tumore, ingens copia laudabilis puris effluxit : ibi natura exitum puri per medium os ſterni paraverat. Ad paragraphum 298, patuit, *Galenum* exſcidiſſe ſter-

(*a*) Lib. VII. Cap. 1. pag. 166.
(*b*) De Morbis, Lib. II. Cap. XVI. Charter. Tom. VII. pag. 568.
(*c*) De cauſ. & ſign. morbor diuturn. Lib. I. Cap. IX. pag. 39.

ni partem corruptam; &, licèt pericardium, ſuppoſitum ſterno, computruiſſet, nudúmque cor appareret, tamen brevi tempore ſucceſſit curatio. Videtur ergo concludi poſſe, talem ſterni aperturam tentandam eſſe, ſi ſigna certa docuerint ſub hoc oſſe latere empyema. Sterni trepanationem ſe vidiſſe inſtitutam in homine vulnerato, teſtatur *Dionis* (*a*), licèt abſque ſucceſſu; moriebatur enim: ſed inde tamen non liquet, mortem adſcribendam fuiſſe huic operationi, ſed potiùs vulneri, cùm modò dicta demonſtrent, ſupervixiſſe homines, licèt ſternum perforatum fuerit.

δ. De his remediis dictum fuit in cura peripneumoniæ §. 858. Dantur autem largâ copiâ, ut pars puris reſorpta, ex ſanguine eluatur per hæc decocta, & per urinæ, alvi, aut ſudoris, vias eliminetur de corpore.

§. 1192. SI pus album, læve, æquale, fœtoris expers, ſpecillum non colorans, exit, ſi æger ſine febri, ſiti, alvi fluore, bene appetit, digerit, cætera ſanus eſt, aeri ingreſſus in thoracem, quantùm poſſibile, prohibetur, ſpes eſt, ægrum convaliturum (304. 305.).

Omnia ſigna hactenus recenſita tantùm docuerunt puris præſentiam in cavo thoracis. Sed nondum habebatur plenaria certitudo; quale foret pus ibi collectum, & quomodo affecta eſſent thoracis viſcera, quæ hoc pure alluebantur. Ubi autem, aperturâ thoracis factâ, pus erumpens examinari poteſt, tunc multa diſcere poſſumus, quæ indicant, quid ſperandum ſit, quid metuendum. Antequam paracenteſis inſtituatur, ſemper monendus eſt æger de dubio ſucceſſu operationis, quæ tamen abſolutè neceſſaria eſt, ſi natùra nullam aliam viam indicaverit; cùm aliter certa & miſera mors ſequatur, uti §. 1188, dictum fuit.

Si autem pus ex pectore eductum bonas dotes habuerit, id eſt, album, læve, æquale, fuerit, ſpiſſitudine ferè referens lactis cremorem, attactu pingue, nullo modo fœtens, tunc certi ſumus, illud pus nullam noxam conciliaſſe partibus, quas alluerat, humores corporis blandos eſſe, cùm cæteroquin in acri humorum cacochymia bonum pus nunquam, vel ſaltem rariſſimè, fiat; de his videantur illa, quæ ad §. 387, habentur, ubi de inflammationis in ſuppurationem exitu agitur. Maxima vulnera conſolidantur feliciter, dum tale pus adeſt, & perdita corporis ſubſtantia ſub tali pure reſtauratur, & recreſcit. Si ergo optimum tale pus molliſſima & pulpoſa vaſculorum extrema in vulnere non deſtruat, ſed è contrà foveat & conſervet, uti in vulneris generali Hiſtoria explicatum fuit, facilè patet, viſcera, thorace contenta, à tali pure non potuiſſe lædi vel erodi; adeóque certi ſumus de integritate harum partium, quod magni momenti eſt ad ſanationem. Solus ille locus, unde pus delapſum eſt, ulceroſus eſt; verùm probatum fuit §. 207. 208. 209, per blandum tale pus ſeparari om-

(*a*) Sixième Demonſtrat. pag. 350.

Digitized by Google

nia, quæ conſolidationem impediebant; adeóque optima ſpes, quòd locus ille ulceroſus brevì ad conditionem puri vulneris reducetur, ſicque conſolidabitur. *Hippocrates*, qui adeo accuratus fuit in ſignorum doctrina, ex ſolis puris conditionibus ſalutem prædixit vel interitum, utì aliâ occaſione ad §. 895, notavi. Sic autem habet (*a*): *Qui ſuppurati uruntur aut ſecantur, ſi pus purum & album effluat, evadunt. Si ſubcruentum, & cœnoſum, & graveolens, pereunt.* Quid deſignet ſpecilli mutatus à pure color, ſequenti dicetur paragrapho.

Quamvis autem bonum pus blandus ſit, humor tamen nunquam poteſt ampliùs ſanis aſſimilari humoribus, ſed educi debet de corpore, ut fiat ſanitas: ubi ergo quid de pure reſorptum fuerit, & ſanguini miſtum per vaſa corporis fluxerit, illud acrius reddetur, peregrino ſtimulo febrim excitabit (vide §. 586. *lit.* 1.) ac ſitim (vide §. 636.), ſanguinem tandem corrumpet, omnes functiones corporis turbabit, & putridâ diarrhœâ ſoluti humores exibunt de corpore, lethali ferè ſemper cum eventu, utì ad §. 1188, dictum fuit. Si ergo omnia hæc mala ſigna abſuerint, novimus, cacochymiam ſanguinis purulentam nondum adeſſe, & ſi levis febricula atque aliqua ſitis adfuerint, evacuato autem pure hæc ſtatim minuantur, ac brevì ceſſent, optima ſpes eſt ſanationis. Tunc enim quidem aliquid purulenti reſorptum fuit, ſed poterit facilè elui de ſanguine per decocta illa vulneraria abſtergentia, præcedenti paragrapho laudata, & ducto fomite purulento non ampliùs communicabitur ſanguini ſimilis labes. Optimè hoc notavit *Cælius Aurelianus* (*b*), dicens: *Communiter autem, ſive univerſim dicendo, quod Græci catholicon vocant, omnium vomicarum, vel eorum qui iis afficiuntur, ſalutarem intelligimus ductum fore, ſi poſt eruptionem factam febres ceſſaverint, & magìs extemplo vel eâdem die: ſiti quoque recedente, atque perfecto appetitu cibi, ventris quoque officio parva atque congeſta reddente; ipſius etiam puris albedo, atque eodem colore apparente.*

Si verò febris, educto pure, maneat eadem, nec redeat functionum corporis integritas, tunc novimus degeneraſſe jam totum ſanguinem in cacochymiam non emendabilem, & periturum eſſe ægrum. Interim tamen, vel nunquam, vel rariſſimè ſaltem, illud contingit, ubi pus optimæ notæ eductum fuerit.

Aeris autem ingreſſus præcavetur, quantùm fieri poteſt: quamdiu enim tota puris quantitas nondum evacuata eſt, impoſſibile eſt, omnem aerem arcere inter deligandum vulnus; ſed tunc curandum eſt, ut aer ſatìs calidus ſit, ne inſolitum frigus thoracis viſcera ſentiant. Quomodo autem, poſt evacuationem puris integram, excludendus ſit aer ex thorace, & quænam requirantur tunc cautelæ, ut denuo ingredi pectus nequeat, dictum fuit in curatione *Vulnerum Thoracis* ad numeros hîc citatos.

(*a*) Aphor. 44. Sect. VII. Charter. Tom. IX. pag. 315.

(*b*) Morbor. Chronicor. Lib. V. Cap. x. pag. 590.

§. 1193. SI pus fuſcum, ichoroſum, fibrillis miſtum, fœtidum, ſpecillum inſtar ignis colorans, ſubcruentum, uno impetu totum effluens, prodit, ſummum periculum, & mors, vel phthiſis.

Recenſentur hìc ſani puris, degenerantis in ſaniem vel ichorem, ſigna: cùm autem pus tunc ſemper ſimul acrius fiat; partes, quas alluit, eroduntur, & ipſa ſolida, fibrillarum inſtar, in pure educto natant, dántque ſignum certum, viſcerum integritatem læſam eſſe, adeóque parum ſpei ſupereſſe, cùm ab aeris acceſſu putredo jam incepta augeatur citiſſimè. Fœtor autem peſſimum ſignum dat, cùm pus bonum omnino inodorum ſit, & magnæ jam putredinis indicium eſt. Obſervatur autem, quòd ſpecilla, argentea inprimis, tingantur iridis variegato colore, qualem & ab igne acquirere ſolent, ſi humoribus putreſcentibus, vel jam putridis, immergantur. Vidi aliquoties, in iſchuria diu retentam urinam, & jam ferè putrefactam, catheterem argenteum, per quem emittebatur, tali colore infeciſſe. Omnia hæc notaverat *Hippocrates* (*a*), dicens: *Quibus dum concutiuntur, pus graveolens & cœnoſum prodit, ut plurimùm moriuntur. Quibus à pure ſpecillum coloratur velut ab igne, plerumque pereunt.*

Subcruentum ſi fuerit pus, pariter pro malo omine habetur; quia inde concluditur, vaſa eroſa ſanguinem exſtillaſſe, & puri miſcuiſſe. Interim tamen notandum hoc eſt, quòd ſanguis cum pure prodiens tunc tantùm malum det ſignum, quando ipſi æqualiter permiſtus eſt, non verò ubi ſtriæ quædam ſanguineæ in pure conſpiciuntur. Dum enim pus per aperturam thoracis exit, recentis vulneris cruenta labia prӕterlabitur, & facilè quid ſanguinolenti ſecum defert. Hoc toties apparet, quando abſceſſus, in externis partibus corporis hærentes, lanceolâ aperiuntur; cutis enim vaſa diſciſſa ſanguinem miſcent puri erumpenti, ſed non æquabiliter, cùm ſanguis ex vaſis elapſus ſtatim in concretionem vergat, hinc ſtriatim per pus diſpergitur. Unde intelligitur ratio, quare *Hippocrates* (*b*) dixerit, ubi de empyemate agit: *Signum verò, an ſit evaſurus; ſi pus album ac purum fuerit, fibræque ſanguinis inſint, ut plurimùm convaleſcit.*

Antea autem jam monitum fuit, periculoſam eſſe puris ſubitam & totalem eductionem. Si ergo pus in thorace contentum malas omnino dotes habuerit, cita mors, ob ſubitò auctam admiſſo aere putredinem, exſpectanda eſt; vel ob tabefactum pulmonem phthiſis immedicabilis, lentiùs quidem, ſed certò tamen, mortem inducens.

In priori paragrapho omnia ſigna bona enumerata fuerunt, quæ ſi adſint cuncta, magna ſpes, ægrum ſuperſtitem fore; & contrà, ſi omnia ſigna, hac paragrapho enumerata, appareant. Verùm quandoque occurrit, quædam ſigna bona adeſſe, & quædam mala, tunc anceps eventus

(*a*) Coacar. Prænot. 409. 410. Charter. Tom. VIII. pag. 876.

(*b*) De Morbis, Lib. II. Cap. XVI. pag. 569.

Digitized by Google

erit; neque certa ſalus prædicenda tunc, neque tamen deſperandum. Caſus legitur apud *Brunnerum* (*a*), qui ex thorace empyici libras duodecim materiæ ſubruſæ intra triduum emiſit; adeóque pus jam degeneraverat à bona ſua indole; ſed tamen nondum arroſerat thoracis viſcera, quæ videntur integra manſiſſe: hinc nullum ſymptoma ſupervenit, & quinto jam ab operatione die incepit eſurire, pulſum, & reſpirationem inprimis, liberiorem habuit, noctu dormivit, urinam ſanorum ſimilem reddidit, & ad miraculum uſque convaluit. Prudenter hinc *Hippocrates* (*b*), poſtquam & bona & mala ſigna ſuppuratorum enumeraverat, addit: *At quibus aliqua ex prædictis acceſſerint, aliqua non, horum aliqui pereunt, aliqui multo tempore ſervantur.*

§. 1194. SI exeſum fuerit mediaſtinum, aperto thorace, ſæpe ſubitanea ſuffocatio.

Pus in tali caſu vel tam copioſum fuit in pectore, ut premendo dilaceraverit mediaſtinum, vel adeo acre, ut erodendo ſibi viam fecerit ad alterum thoracis cavum; hinc uterque pulmo comprimitur, & ſuffocationis periculum inſtat. Dum autem in tali caſu paracenteſis inſtituitur, metus eſt, ne aer, puris aliquâ copiâ effuſâ, liberè irruat in utrumque thoracis cavum, ſicque inſpirationem impediat. Conferantur illa, quæ §. 170, habentur ad numerum quartum de vulneribus latis utramque cavitatem thoracis, cum admiſſu aeris, perforantibus. Satis autem patet, illud vix contingere poſſe, niſi empyema jam vetus fuerit, & pus magnam acquiſiverit acrimoniam.

§. 1195. SI empyema vetus, vires collapſæ, capilli jam cadant, alvi fluor colliquativus adſit, corpus contabeſcat, paracenteſis facta mortem accelerare ſolet.

Certò enim ex his ſignis novimus, pus jam acre redditum eſſe, ſanguinem putridâ cacochymiâ corruptum, atrophiam conſummatam: adeóque tunc ſuo fato relinquendus talis æger, & ſola cura palliativa locum habet. Si enim perforetur thorax, tabefactus pulmo, qui à pure collecto adhuc ſuſtinebatur, diffluit illico, & ſubitò moriuntur ægri. Sic & utilis hæc operatio vituperium patitur, & Medici famæ turpis nota inuritur, dum creditur, occidiſſe ægrum, qui ſervari non poterat.

(*a*) Glandul. Duod. ſeu pancreas ſecundar. Cap. IV. pag. 84.

(*b*) Coac. Prænot. 402. Charter. Tom. VIII. pag. 876.

FINIS TOMI TERTII.

BIBLIOTECA

Typis H. L. Guerin.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google